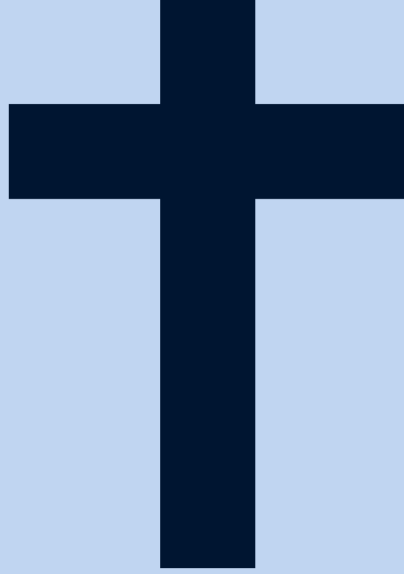

Ra 'da'yonhogui
nangue ma Hmuhꞥ ra
Jesucristo

New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi,
Eastern Highland)

Ra 'da'yohogui nangué ma Hmuh_u ra Jesucristo
New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi, Eastern Highland)

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	55
SAN LUCAS	87
SAN JUAN	141
HECHOS	181
ROMANOS	231
1 CORINTIOS	254
2 CORINTIOS	277
GÁLATAS	291
EFESIOS	299
FILIPENSES	307
COLOSENSES	313
1 TESALONICENSES	318
2 TESALONICENSES	323
1 TIMOTEO	326
2 TIMOTEO	332
TITO	336
FILEMÓN	339
HEBREOS	341
SANTIAGO	358
1 PEDRO	364
2 PEDRO	370
1 JUAN	374
2 JUAN	380
3 JUAN	381
JUDAS	382
APOCALIPSIS	384

MATEO Ran ho ma'da'yo bi 'yo't'a ra Mateo

Yám bombøta ra Jesucristo

¹ Guehna n'da ra søcuã i ja ua im ma to'o yú ngurpa bøta ra Jesucristo. Nu'a n'da ra Abraham ne man'da ra David ne xæn ngu mi'da gätho yú ngurpa bombøta u.

² Nu ra Abraham bim 'bũ a n'da rá ts'unt'u ngue ra Isaac. Nu ra Isaac xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Jacob a. Ne nu ra Jacob xø bim 'bũ yú ts'unt'u. Nu'a n'da ra Judá a ne'u yún 'yohũ. Ne gue'u bi xåndgahe u dyu ja'i israelgähe, dyu judíohe.

³ Ne nu ra Judá bim 'bũ i yoho yú ts'unt'u. N'dam'bũi thoho yoho. Nu'a n'da ra Fares. Nu'a man'da ra Zara. Ne nu'a rá mbe u rá thuhu ra Tamar a. Ne nu ra Fares bim 'bũ a n'da rá ts'unt'u ngue ra Esrom. Ne nu ra Esrom, xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Aram a.

⁴ Ne nu ra Aram bim 'bũ a n'da rá ts'unt'u ngue ra Aminadab. Ne nu ra Aminadab, xø bim 'bũ a n'da rá ts'unt'u, ra Naason a. Ne nu ra Naason, xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Salmón a.

⁵ Nu ra Salmón xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Booz a. Ne nu ra Booz, rá mbe a ra Rahab. Ne nu ra Booz xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Obed a. Ne nu rá mbe ra Obed, ra Rut a. Ne nu ra Obed xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Isaí a.

⁶ Ne nu ra Isaí xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra David a. Ne nu ra David gue'a bin ts'ut'abi a. Ne nu ra David xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Salomón a. Ne nu rá mbe ra Salomón, gue'a xí du rá ndø rá thuhu Urías.

⁷ Ne nu ra Salomón xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Roboam a. Ne nu ra Roboam xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Abías a. Ne nu ra Abías xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Asa a.

⁸ Ne nu ra Asa xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Josafat a. Ne nu ra Josafat xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Joram a. Ne nu ra Joram xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Uzías a.

⁹ Ne nu ra Uzías xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Jotam a. Ne nu ra Jotam xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Acáz a. Ne nu ra Acáz, xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Ezequías a.

¹⁰ Ne nu ra Ezequías xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Manasés a. Ne nu ra Manasés, xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Amón a. Ne nu ra Amón, xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Josías a.

¹¹ Ne nu ra Josías, xø bim 'bũ rá ts'unt'u ra Jeconías a, ne'u yún 'yohũ. Ne gue'u yu pa bi ts'ix u ma mi israelhe dyu judíohe u ja ra häi Babilonia. Bi zix yún suiũ.

¹² Ne nubaya nu ra Jeconías bin xånd u ra häi Babilonia a, ne'a rá ts'unt'u ngue ra Salatiel. Nu ra Salatiel xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Zorobabel a.

¹³ Ne nu ra Zorobabel xø bim 'bũ rá ts'unt'u ra Abiud a. Ne nu ra Abiud xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Eliaquim a. Ne nu ra Eliaquim xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Azor a.

¹⁴ Ne nu ra Azor xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Sadoc a. Ne nu ra Sadoc xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Aquim a. Ne nu ra Aquim xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Eliud a.

¹⁵ Ne nu ra Eliud xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Eleazar a. Ne nu ra Eleazar xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Matán a. Ne nu ra Matán xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra Jacob a.

¹⁶ Ne nu ra Jacob xø bim 'bũ rá ts'unt'u, ra José a. Gue'a rá ndø ra María a. Ne gue'a rá mbe ra Jesús a, ngue ra Cristo a baya, rá thahni Oja.

¹⁷ Ne gue'u gätho yám bombøta ra Jesucristo u. Mbũdi tho ra Abraham, ná 'de'magoho a ra David. Ne xø bim 'bũ mi 'de'magoho yám bombøta ne gue'u yu pa bi ts'ix u Babilonia. Ne xø bim 'bũ mi 'de'magoho, ná 'de'magoho a ra Cristo baya.

Nu'a bin ja 'bũ mim 'bũ ra Jesucristo

¹⁸ Ne nu 'bũ mim 'bũ ra Jesucristo, nu'a rá mbe ngue ra María bi 'yän'na ra José, ne ya in nde din thät'ui, pe nu 'bũ hin ním 'bũmi, ya bi hnu ngue in hæt'uhni ra María, pegue bi nequi

zehε rá t'uhni nanguε rá Hogandahi Oja.

¹⁹ Nε nu ra José baya bi bēni hanja bin hat'uhni a ra María. Pεgue ra hocja'i a ra José nε him mi nde di yap'a ra María bu 'buh ra zε'mi pεgue bi bēni da hyεtho.

²⁰ Nε nu ra José, nu'bu ngubu mim bēni, bi 'ui n'da ra t'i 'bu min apu rán ngunse, bi nu rám 'behni Oja bi 'yεmbi:

—Nu'i, hague José, rám bom'beto i ra David, xun ho 'bu gam 'buhmi a ra xisu, nguetho nu ra 'uere dim 'bui, dim 'bui nanguε rá Hogandahi Oja a.

²¹ Nε dim 'bu a n'da rá ts'unt'ε ra María, gui xip rá thuhu ra Jesús. Nu'a ra Jesús nam bōni ngue da yañi gātho yá mijudíohu, yu israhel, nanguε yá ts'oqui ε, bi 'yεmp'a rám 'behni Oja a ra José 'bu min aha.

²² Nguetho maya'bu thoho bi zān Oja a ra María 'bu mi man'a ra pōngahya ngue bi 'yεna:

²³ N'da ra hmute ngue hin jam'bu n'dandj bi zo a n'da ran 'yohu, nε din hat'uhni.

Nε nu'a rá t'uhni dim 'bui da t'εmbi ra Emanuel, bi 'yεn'a ra pōngahya maya'bu.

Nε nu'a ra Emanuel in nde da ma: “Dí 'buhmbu Oja.”

²⁴ Jananguε'a nu'bu mi hyax baya a ra José, bi 'yot'e 'be'a bi xi a rám 'behni Oja, nε 'bex bi zin'a ra María.

²⁵ Pε him 'bexque njuantho bim 'buhmi, ja gue'bu bim 'buh rá ts'unt'ε ra María. Nε nu ra José baya bi xih rá thuhu ra Jesús a ra t'uhni bim 'bui.

2

Nu'ε 'da yun 'yohu bi dande ra Jesús 'bu min 'uere

¹ Nε nu ra Jesús bām 'bupu ra hnini Belén guεpu ra häi Judea. Nε min ts'ut'abi bu ja a ra xequi a ra Herodes, nε mí zam bu ra dahnini Jerusalén. Nε bi zom bu Jerusalén 'da yun 'yohu ngue yá 'befi mí hand yu sō. Nε nu'ε bí nεxpu mbe ní bōx ra hyadi ε.

² Nε nu'bu mi zom bu Jerusalén bi 'yān'du 'bupu:

—Hapu i 'bucua a rá hmuts'ut'abi yu judío ja bim 'bui, bi 'yεn'ε. Nguetho dán nuhe n'da ra sō njam'bu dá nuhe n'dandj. Nε gue'a ra hmεpya bi 'yurcahe ngue ya bim 'bui, nε bá εhmbe ya ga thandehe a, bi 'yεn'ε bi nu ra sō.

³ Nε nu ra ts'ut'abi Herodes, nu'bu mi sifi 'be'a bi man'ε yun 'yohu bi zom bu, bi hyonya thoho nanguε a ram hma ngue bim 'buh man'da ra ts'ut'abi. Nε gātho 'bupu Jerusalén bin su nguetho im bēni: “Masque i ja 'be'a din ja ya,” εn ε.

⁴ Nε nu'a ra ts'ut'abi Herodes baya bi zon'du yu hmumbaja nε'ε yu xānbate nija, bi 'yānni hapu im man yá sōcuq yu pōngahya dim 'bu a rá hmuts'ut'abi yu judío, ngue ra Cristo.

⁵ Nε nu'ε bi 'yεmbi:

—Guεpu Belén ra häi Judea dim 'bui, nguetho gue'a bi man ra pōngahya 'bu maya'bu 'bu mi hma ngue,

⁶ Nu ra hnini Belén bu ra häi Judea, ra t'uhnini a, pεgue din ja tengu n'da ra dahnini

nguetho guεpu dim 'bupu ra Hmu di jamansu ma t'uhni yu ja'i israhel, i εn Oja, bi 'yεn'a ra pōngahya maya'bu, bi 'yεn ε yu mbāja.

⁷ Nu'bu mi mbenc'ε yu mbāja nε yu xānbate nija, nu ra Herodes bi zon'du bi nu ra sō, pε njon mi ndepe da nu 'bu mam bá ts'i. Nε nu'bu mam bá ts'i bu 'buh ra Herodes, bi 'yānni:

—Ma njam'bu bi nεqui a ra sō, bi t'εmp'ε.

⁸ Nε nu'bu mi xifi, nu ra Herodes baya bi 'yεmp'ε bi nu ra sō:

—Ní mbähä bu Belén, gui hyomhu hapu bim 'bu a ra 'uere, nε nu'bu gá tihhu hapu i 'bui, gua εhmbe gui xijε, nεcā ga mba ga thande a, bi t'εmp'ε bi nu ra sō. Pε hinga gue'a mim bēn a.

⁹ Nε nu'ε yun 'yohu baya bi mba da hyoni hapu bim 'bu a ra 'uere, nε xō bi nεqui mahōn'a a ra sō xpí nu bu yá häi. Nε i 'bet'o a. Nε nu'bu mi zom bu Belén, bin säya a ra sō bu din 'yε't'ui a ra ngu nubu mí 'bu a ra 'uere.

¹⁰ Nε nu'ε yun 'yohu 'bu mí nu bin säya a ra sō, bin johya yá mbui baya.

11 Ne bi yut'ambo, bi nu a ra 'uere ne ra María rá mbe. Ne bin danyahmu, bi dande a ra 'uere. Ne 'bexque bi xo't' yá 'bēni bá tu, ne bi un yan t'unni a ra 'uere ngue emme xan ngu di muui. Bi unna n'da ra oro, ne rá ndega ra za bi unni, ne n'da ra 'yēthi yaman'u.

12 Ne nu'bu min a yan 'yohu ngue bi nu ra sō, Ojā bi 'yut'a n'da ra t'i ngue nu'bu bi mbengui hin dí mba bu bí 'buh ra Herodes. Janangue'a n'danni n'da ra 'yu bi hyax 'bu mi mbeng bu yá häi buya.

Ra Jesús bi ts'ix bu Egipto

13 Ne nu'bu mí mba u yan 'yohu buya, n'da rá m 'bēhni Ojā bi xi a ra José 'bu min aha:

—Dami ndants'i. Dami six'a ra 'uere ne a rá mbe. Gui' dahmbu, ni mbähä bu ra häi Egipto ne gam 'buhmbu bu 'da yu pa. Ne him 'bex gua pengüi, jague'bu dá xi'auí gua pengüi. Nguetho nu ra Herodes da hyon'a ra 'uere, ne nu'bu da dīni da hyo, bi 'yēmp'a rá m 'bēhni Ojā a ra José.

14 Ne 'bex bi ndanc'a ra José a ra xui a. Bi zix a ra María ne rá t'uhni, ne bi mba bu ra häi Egipto. Him bi dō'mi 'be da hyats'i.

15 Ne bām 'buru Egipto jague'bu mi du ra Herodes, ja bá penc'u buya. Ne bin ja 'be'a bi man Ojā maya'bu, bi 'yēna: “Gan zohn'na ma t'uhni bu Egipto,” i en Ojā, bi 'yēn'a rá pōngahya.

Ra ts'ut'abi Herodes bi manda dí ho yu t'uhni

16 Ne nu ra Herodes emme bin cue ngue ya bi thät'i, nguetho nu'u yan 'yohu bi nu ra sō hin í mbeng bu 'bu mi dīn'a ra t'uhni. Janangue'a bi mbēn'ndu yá dofai ngue da hyo yu 'uere bu Belén ne yu hnini i hānbu. Ne gātho u yu t'uhni hinga na pe'ts'a nyojeya gātho bi hyo. Nguetho bi man u yan 'yohu, ya mbe má nyojeya ya bi nequi a ra sō.

17 Ne nu'a bin ja, maya'bu thoho bi man a ra pōngahya ra Jeremías ngue ngubu din ja 'bu mí 'yēna:

18 Bin ja n'da ran ts'oni bu ra hnini Ramá,
nts'edi bi mbah yá xisu yu judío,
bin zoni ne him bi 'yø a bi xi u bi hyurpa yá mbui,
nguetho emme im bēn'u yá t'uhni bi thopi, bi 'yēn'a ra Jeremías 'bu maya'bu.

19 Ne nu'bu mi du ra Herodes buya bi 'uī man'da rá m 'bēhni Ojā a ra José 'bu min xui, bu ra häi Egipto.

20 —Dami ndants'i. Dami six a ra t'uhni ne a rá mbe. Dami penju bu ra häi Israel, nguetho ya bi du u mí nde xtá hyo a ra t'uhni, bi t'ēmp'a ra José.

21 Ne nu ra José buya bi hyax ra 'yu ní mba bu ra häi Israel 'bu mi hyats'i, ne bi zix a ra t'uhni ne'a rá mbe ra t'uhni bi zits'i, ena xtán zōm bu ra xequi Judea.

22 Pe nu'bu mí 'yø a ra José ngue in ts'ut'abi bu ra Arquelao, bi zu da zōm bu mahøn'a, nguetho nu ra Arquelao rá ts'unt'u ra Herodes a. Ne'a xí 'uī xø bi bēm buya, ngue'a hin da mba bu Judea. Janangue'a í mba bu ra xequi Galilea buya.

23 Ne bi mba dim 'buru ra hnini Nazaret. Janangue'a bin ja 'be'a xmán t'o't'i bu ja yá sōcuā yá pōngahya Ojā, gue nu ra Jesús da t'ēmbi ra mēngu Nazaret.

3

Bi man rá m hma Ojā bu ja ra dāpo ra Xuua Nxixya

1-2 Ne nubuya nu ra Xuua Nxixya bi du'mi bi xih yu jā'i ne bi 'yēna:

—Dami päh nin 'yomfēnihu nguetho ya mi ts'utho di manda ua rá ts'edi Ojā, bi t'ēmb yu jā'i.

Ne mí 'buru ja ra dāpo bu ra xequi Judea 'bu min yāhu yu jā'i a ra Xuua.

3 Ne nu a ra Xuua gue'a bi man ra pōngahya Isaiás maya'bu ngue bi ma ba ēhe, 'bu mí 'yēna:

N'da ra jā'i din yā bu ja ra dāpo ne da 'yēna:

“Damin sāhu ga simhu ra Hmu mi ts'utho da zōcuā,

dami hoc ni mbuih_u ga tømhb_u x_un ho," da 'y_ena, bi 'y_en a ra Isaiás maya'b_u.

⁴ Nu yú he ra Xuua ám 'be yú xingu y_u camello, n_e midín g_ut' u y_u xifani, n_e mi sa y_u t'axi n_e mi si y_u t'afi t'asa d_apo.

⁵ N_e nu'b_u mi d_u'mi bi man rám hman a ra Xuua, bi mba u y_u m_engu b_u Jerusalén, bi zøm b_u 'b_uh ra Xuua, n_e y_u m_engu b_u ra x_equi Judea, n_e'u mi 'b_up_u hánb_u ra d_athe Jordán, ngue nde da 'yøde 'b_e'a da man'a ra Xuua.

⁶ N_e nu ra Xuua bi xixy_aba u to'o bi 'yømanho 'b_e'a bi ma, n_e bin ju_anni nangue yú ts'oqui. N_e x_un ngu bi xixy_aba b_u ja ra d_athe Jordán.

⁷ N_e x_un ngu ma ng_urp_ihe d_yu is-raelhe, d_yu judíohe, bi zøm b_u mí 'b_äh ra Xuua ξ na din xixy_a u. Nu'u 'da y_u fariseo u, n_e u 'da y_u saduceo u. N_e nu ra Xuua b_uya bi 'y_emp'u:

—Nu'ah_u tengu'b_u ni m_enih_u y_u poz_u nguetho g_yu tontoh_u. To'o bi xi ah_u gua ξ hmb_u ua ngue gua 'dahmb_u b_u ja ran u nbi x_un u tho, bi 'y_ena.

⁸ Ha guím b_emhb_u da zä gan y_amhb_u 'b_u hin gui 'yøth_u a rán säui u to'o bi päh yú mbui, bi t'emp'u ma ng_urp_ihe.

⁹ P_e hin din ja ran 'y_ets'i ni mbuih_u ngue gui 'y_emhb_u: “Nugähe yú t'ahnigähe ra Abraham, ya hin gan nuhe ran u nbi,” hingui sä gui 'y_emhb_u, nguetho n_ehya y_u do i 'bongua da zä din ja'i ngue da 'y_em_bi yú t'uhni ra Abraham 'b_u gue'a da nde Oj_a da 'yøt'e, bi 'y_en'a ra Xuua.

¹⁰ N_e nu'a ra aza ya mahoqui x_un ho ngue da 'y_ex u y_u za hingui ho yán dät'ä, n_e da thøsp_u ja ra sibi din zø. N_e nu'ah_u tengu'b_u g_yu zah_u ngue hingui ho yán dät'ä, bi t'emp'u y_u fariseo n_e y_u saduceo.

¹¹ N_e xø bi xi u mi'da:

—Nugä dí xixy_a ah_u nangue ra dehe 'b_u ya gá päh ni mbuih_u, p_e nu'a man'da ba ξ h_e, di hoc'ah_u nangue rá Hogand_ahi Oj_a tengu'b_u n'da ra sibi. N_e nu'a, man'da i ja rá ts'edi xinda guecä. Hin dí s_ucä tengu a, i ξ n a ra Xuua.

¹² N_e da 'yøt' ran ju_anbi, tengutho 'b_u i pa ma hoqui y_u j_u, ngue n'danni i pa m'be'ts'i u y_u j_u n_e n'danni da t'en u yú häi. N_e nu u yú häi da t'up_u ja ra sibi nj_am'b_u i hu ξ t'i, bi 'y_emb y_u ja'i a ra Xuua.

Bin xixy_a ra Jesús

¹³ N_e nub_uya bi n_exp_u ra häi Galilea ra Jesús, bi zøm b_u ja ra d_athe Jordán guerp_u ja ra d_apo bí 'b_uh ra Xuua. Bi zøm b_u ngue bi nde din xixy_a a ra Jesús.

¹⁴ P_e nu ra Xuua him mi ndehma di xixy_abi ra Jesús, n_e bi 'y_em_bi:

—P_e nu'i guí ξ na ga xixy_a i, p_e go man sä'be go guí xixy_agui, bi 'y_en'a ra Xuua.

¹⁵ —P_e nuya x_un ho 'b_u gui xixy_agui, nguetho i jatho ga øth_u 'b_e'a bi man Oj_a, bi 'y_en'a ra Jesús.

—Da nde 'b_u, bi 'y_en'a ra Xuua b_uya.

¹⁶ N_e nu'b_u mi gua a bin xixy_a ra Jesús n_e bi bøx b_u ja ra dehe, 'bex bi nu ngue bi xoh mah ξ ts'i, n_e bi nu bá ç_ah rá Hogand_ahi Oj_a tengu n'da ra t'az_u, bi zøp_u mí 'b_ä a ra Jesús.

¹⁷ N_e 'bex bi t'ø a n'da ra nde bí 'y_eh mah ξ ts'i, bi 'y_ena:

—Nuna guehna ma Ts'unt'ugä na, ngue ξ mme dídi hu ξ cä n_e dí nu-manho, bi 'y_en Oj_a.

4

Bi mba nts'ä a ra Jesús nangue ra z_ithu

¹ N_e nu rá Hogand_ahi Oj_a b_uya 'bex bi zixp_u ja ra d_apo, in ndepe da mba nts'ä a ra Jesús nangue ra z_ithu.

² N_e nyote pa n_e nyote nxui bim 'b_up_u ja ra d_apo, n_e him bin sihme, n_e ξ mme bin tumanthuhu maha.

³ N_e nub_uya, bi zøm b_u a ra z_ithu ngue da zäp rá mbui ra Jesús. N_e bi 'y_em_bi:

—Nu'b_u maj_uq_uni rá Ts'unt'u i Oj_a, dami japi dim hme y_u do i 'bongua n_e gui si, bi 'y_en'a ra z_ithu.

⁴ Nu ra Jesús bi d_ati:

—Hin ga øt'ä a, bi 'y_ena. Nguetho mán t'o't'i b_u ja rám hman Oj_a, hinga

hønt'a ra hmε dām 'buh yu ja'i pε nε a gātho i ma Oja, bi t'emp'a ra zithu.

⁵ Nu ra zithu xø bi zixpu Jerusalén a ra Jesús, nε bi 'yεxpυ magats'i rá 'bet'e ra danija.

⁶ Nε bi 'yεmbi:

—Nu'bu majuani gue'e rá Ts'unt'u i Oja, damin säqui nε gui so nu häi, Nε Oja ba pehn yúm 'behni mahets'i ngue da mbäx'i i nε da bent'i i, nε hin hapu gui 'uaqui nanguε yu do, tengutho im mam bu ja rá m hman Oja, bi 'yεn'a ra zithu, bi t'emp'a ra Jesús buya.

⁷ Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Haha, gue'a i hmam bu, pε nε a i hmam bu, ngue “Nu Oja ma Hmuhu njongui sä da zä a ngue da ba 'bu majuani da 'yøt'a im man'a,” bi 'yεn'a ra Jesús.

⁸ Nε xø man'dandj buya, bi zix mahøn'a ra zithu a ra Jesús bu rá nya n'da ra t'øhø xun hets'i, nε bi 'yuti gātho na ndoho ra ximhäi nε gātho 'be'a xun ho i ja bu ja yu hnini.

⁹ Nε bi 'yεmbi:

—Gātho ga 'da a ya 'be'a dá ut'i i 'bu gan danyahmu gui thandegui, bi t'emp'a ra Jesús, bi 'yεn'a ra zithu.

¹⁰ Nε bi dah mahøn'a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'i grá zithu, dami 'dagui nanguεcä, nguetho nu rá m hman Oja i εna: “Hønt'a Oja ra Hmu ga thandehu nε ga ørpahu rá 'befi a,” bi 'yεn'a ra Jesús.

¹¹ Nε nubuya bi 'da'a ra zithu bu 'buh ra Jesús, nε bá εh yúm 'behni Oja bi zøpu mí 'bu a ra Jesús bu dapo nε bi 'uñ a.

Ra Jesús bi dæmp rá 'befi bu ra xεqui Galilea

¹² Nε bi bøm bu ja ra dapo a ra Jesús buya. Nε nu'bu mí bøm bu, bi 'yøde ngue bi jot'a fädi ra Xuua nxixya. Jananguε'a bi mbengda bu ra häi Galilea. Guepu ra hnini Nazaret bim 'bupu mahøn'a.

¹³ Pε hinga nya'a bim 'bupu nε bi mba bu ra hnini Capernaum, nubu ra ndendadehe guepu ra xεqui yá häi

mam bombøtahe ra Zabulón nε mam bombøtahe ra Neftalí.

¹⁴⁻¹⁵ Nu'bu mi zøm bu a ra Jesús bin ja 'be'a bi 'yo't'a ra pøngahya Isaías maya'bu ngue din ja bu ra häi Zabulón nε ra häi Neftalí, i hånbu ra dadehe, 'danguadi ra dæthe Jordán, ngue nε a i t'εmbi Galilea, guepu 'bu u i thande yá ojazehe. Nε bi 'yεn'a ra pøngahya ngue:

¹⁶ Nu yu ja'i mi 'bupu tengu'bu i bupu ja ra 'bexui, nε i ja bu ran dæte, pε nuya bi nεqui n'da ran nεqui ngue di yot'i,

bi 'yεn'a ra Isaías 'bu maya'bu. Nε gue'a bin ja 'bu mi zøm bu ra Jesús.

¹⁷ Nε nu ra Jesús bi dæ'mi bi mam bu rá m hma nε bi 'yεna:

—Dami päh nin 'yomfεnihu nanguε yu ts'oqui, ngue da zä di manda ua rá ts'edi Oja bi zøcua guí 'buhmbu, bi 'yεmb yu ja'i a ra Jesús 'bu mim 'bupu.

Goho yu mbahuq bi den'na ra Jesús

¹⁸ Nε n'da ra pa mí 'yo bu ja ra ndendadehe a ra Jesús nubu ra häi Galilea, nε bi nu yoho yun 'yohu din 'yohu zεhe u. Nu'a n'da ra Simón, gue'a ra Pedro a. Nε nu man'da ra Andrés. Nε nu'u yu mbahuq u, nε mi enxit'a bu ja ra dadehe.

¹⁹ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Ba tengau, gui xihmbu yu ja'i da 'yεc'yεigui, tengu thoho bu gní theui yu huq guí øt'ui, bi 'yεmp'u.

²⁰ Nε 'bex bi hyεpu yá xit'a nε bi den'na ra Jesús.

²¹ Nε bi thøpuya bin 'yo mi ts'u a ra Jesús, nε bi nu mi yoho yun 'yohu din 'yohu zεhe u, nε nu n'da ra Jacobo, nε nu man'da ra Xuua, gātho yoho yá ts'unt'u ra Zebedeo u. Nε mín 'yohu a rá ta mi hu bu 'ben yá mbosa, mí 'uet yá xit'a. Nε xø bi xi u da dænni mahøn'a.

²² Nε 'bex bi zøpu rá ta nε'u yá mbosa, 'bex bi den'na ra Jesús buya.

Ra Jesús bi xänbi xun ngu yu ja'i

²³ Nε nu ra Jesús mí 'yo gātho ra häi Galilea nε mí xänba u yu ja'i bu ja yu nijä nε bi ma 'bepu dí manda ua rá ts'edi Oja. Nε midí hoc yu hyεnni ngue

'be'a gä ní g̃e mí h̃emp'a n'da ngu n'da.

²⁴ Nε gätho y_u ja'i b_u ra x̃equi Siria bi 'yøde 'be'a øt ra Jesús, nε bá thunba _u y_u hỹenni ngue 'dahma 'dan'yo y_u n _u mí h̃embi nε' _u mín 'yoh_u y_u z̃íthu, nε' _u z̃ant'a mi s̃andate 'da y_u ora, nε' _u x̃í ts'a rá ja'i, nε gätho bi hoc'a ra Jesús.

²⁵ Nε x̃un ngu y_u ja'i bi d̃en'na ra Jesús. Mín numanho da d̃enthoho y_u ja'i nangue 'be'a bi 'yøt'e. Nu' _u 'da y_u m̃engu b_u ra x̃equi Galilea, nε _u 'da y_u m̃engu b_u ra x̃equi Decápolis, nε' _u 'da mí 'b̃u_u Judea, nε' _u 'da mí 'b̃u_u 'danguadi ra d̃athe Jordán, nε' _u 'da mí 'b̃u_u ra hnini Jerusalén. Gätho bi z̃øm b_u mi 'b_u a ra Jesús.

5

Ra Jesús bi mba b_u ja ra nyuni

¹ Nε nu ra Jesús 'b_u mi nu y_u ja'i εm̃m̃e x̃un ngu bi z̃øp̃u, nε bi ndex b_u ja ra nyuni nε mi hup̃u. Nε' _u yá x̃adi b̃aya bi z̃øm b_u mí hudi, 'darp̃u mi huhmb̃u.

² Nε bi x̃änba _u.

Nu' _u i h̃an rán japi Oja

³ Nε bi 'ỹemp' _u yá x̃adi ra Jesús:

—Nu' _u to'o p̃ase hingui ho yá mb̃ui b_u na nu Oja nε da hyon Oja di z̃edi, nu Oja da zimanho b_u di manda rá ts'edi, janangue'a maj̃ari _u b̃aya.

⁴ Nε nu' _u tu yá mb̃ui, Oja da hyurpa yá mb̃ui, janangue'a maj̃ari _u.

⁵ Nε nu' _u im b̃eni i cose häi, da hỹan a ra hogahäi bi man Oja di unni, janangue'a maj̃ari _u.

⁶ Nε nu' _u i h̃umbi da 'yøt' ran ho, Oja di japi da 'yøt'e x̃un ho, janangue'a maj̃ari _u.

⁷ Nε nu' _u di hũc yá mij̃a'ih̃u, xin di hũc Oja _u, janangue'a maj̃ari _u.

⁸ Nε nu' _u n'dat'a im b̃eni, dim 'b̃uhmb̃u Oja _u, janangue'a maj̃ari _u.

⁹ Nε nu' _u øt' ran hocpate, nu Oja da 'ỹembi yá t'ähni _u, janangue'a maj̃ari _u.

¹⁰ Nε nu' _u i nu ran _u nbi nangue ran ho i øt'e, da ỹarp̃u di manda rá ts'edi Oja _u, janangue'a maj̃ari _u, i _u n'a ra Jesús.

¹¹ Nε gan johyah_u 'b_u i _u ts'ah_u y_u ja'i nε i then'nah_u nε i xi ah_u y_u fehni 'b_u guí tengah_u, bi 'ỹen'a ra Jesús.

¹² Nε da hyu ni mb̃uih_u, gan johyah_u, guim b̃emhb̃u ngue 'dat'a ran _u nbi guín nuh_u _u y_u p̃ongahỹa mam 'bet'o, nε i ja 'be'a din 'da ah_u ngue am 'be'ts'i mah̃ets'i, bi 'ỹen'a ra Jesús.

Ra _u ua ja ra ximhäi

¹³ —Nu'ah_u gy_u _u h̃ap̃u 'b̃uh y_u ja'i, nguetho nu'a ra _u di hoqui 'be'a i pa njapi, nε ngutho ah_u guídí hoj_u y_u ja'i, i _u n'a ra Jesús. Pε nu' _u bi 'b̃eh rá ts'edi ra _u, ya hin'y_u 'be'a sä dí hoqui, janangue da mba ma b̃ant'i thoho b_u häi. Dami jamansuh_u hin din ja b_u guí 'yøth_u tengu a, bi 'ỹemp' _u yá x̃adi ra Jesús.

Ran ñequi ua ja ra ximhäi

¹⁴ Nε bi 'ỹen'a ra Jesús:

—Nu' ah_u gy_u ñequih_u b_u 'b̃uh y_u ja'i, bi 'ỹemp' _u yá x̃adi. Dami jaf_u da hnu a ran ñequi. Tengü n'da ra hnini i ja b_u ja rá nỹa ra t'øhø, am 'batho x̃un ho ngue hin'y_u 'be'a i juti.

¹⁵ Ngutho n'da ra sibi, hingui sä da mba ma c̃ut'i b_u ja ra huada 'b_u da mba ma s̃øque, i jatho da t'exp̃u m'batho, janangue'a di yot'i gätho 'b̃u_u.

¹⁶ Nε ngutho guí 'yøth_u ngue tengü 'b_u gy_u sibih_u εm̃m̃e di hỹarp̃u i 'b̃uh y_u ja'i. Janangue'a da hnut'ah_u x̃un ho nin t'øt'eh_u, nε _u da 'ỹespa Oja ma Tah_u 'b̃u_u mah̃ets'i _u b̃aya, bi 'ỹemp' _u yá x̃adi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yurcah_u 'be'a nam b̃øn' _u ỹän t'̃edi ra Moisés

¹⁷ Nε xø bi 'ỹen'a ra Jesús:

—O guím b̃emhb̃u ngue ga 'becä ỹän t'̃edi bi man ra Moisés nε 'be'a bin x̃änbate _u y_u p̃ongahỹa, pε bá _u c̃ä ngue ga ut'ah_u 'be'a maj̃uani nam b̃øn _u.

¹⁸ Maj̃uani dí xi ah_u, gätho 'be'a nt'o't'i b_u, nε x̃ínga n'da _u ngue hin din ja, 'b_u guexta'a i jatho ra ximhäi nε mah̃ets'i.

¹⁹ Janangue'a madí ts'atho maha a ram hma ngue hingui nde da 'ỹarp̃u ra güenda n'da, nε i xi _u mi'da ngue

din jabu da 'yɔt'e, pɛ zi ts'utho rá ts'edi di nequi bu bí ja rá ts'edi Oja bu mahɛts'i 'bu. Pɛ nu'u di ja'ts'i gátho u mam bu ja rá m hma Oja, nɛ i xi u mi'da ngue din ja bu da 'yɔt'e, nɛ man'da xun ngu rá ts'edi di nequi bu bí ja rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰ Nɛ gue'a dí xi ah u a, nde'bu man'da xun ho gui 'yɔth u xinda gue ma ngurpih u yu fariseo nɛ yu xánbate nija. Nguetho nu'bu hin gui 'yɔth u xun ho, njam'bu da zä gui cuth u hapu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛmp'u yú xädi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ra cue

²¹ Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Gue'bu go maya'bu bi sih mam bombɔtah u ran t'ɛdi ngue im ma: “O gui haɕpah u rá te ni mijä'ih u, nɛ nu to'o da hyaɕpa rá te rá mijä'iuui, i jatho da ts'änba rá muui a bi 'yɔt'e,” bi t'ɛmp'u.

²² Pɛ i jagä man'da ga xi ah u, ngue nu'bu 'bo'o di cuɛp rá mijä'iuui nangue'a bi 'yɔrpe, ngue im bɛni di co'ts'i, guehma da nu ran ts'embu. Nɛ nu'a to'o da xih ra ts'ore bu ja rá hmi rá mijä'iuui, da ts'ixpu 'buh yu ngurpi da ts'embu. Nɛ nu to'o ɛmmɛ then rá mijä'iuui dí mba bu ja ran ts'embu ngue ra sibi njam'bu i huɛt'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³ Janangue'a nu'bu gui pähä bu ja ra nija ngue gui ɛna gui thandeh u Oja, pɛ nu'bu gá sɔmhbu bu nɛ 'bex gá bɛmhbu 'be'a xquín xihmi ni mijä'ih u,

²⁴ gua peng thoh u nɛ 'be gui mba bu i 'bu a ni mijä'iuui gam punbauu, ja da zä gui thandeh u Oja buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁵ Nɛ nu'bu gui pähmbu ja 'be'a guidín xihmbu n'da ni mijä'ih u, pɛ gan hocpa zehɛh u, nɛ hin gui tɔmhbu da ts'ix ah u bu 'buh yu ts'ut'abi. Nguetho nu'bu gui sɔmhbu bu,

²⁶ guehma da jo ah u nɛ hin da hɛc'a thohoh u ra ze'mi jague'bu gui unhd u ra mbeti hangu da 'yä ah u, nɛ xínga n'da centavo da nde gui 'yɛspah u, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yɛna hingui ho ran yomt'ɛni

²⁷ Nɛ man'da bi xih yú xädi ra Jesús: —Nu man'da ran t'ɛdi maya'bu i ɛna: “O gui ɔth u ran 'yomt'ɛni.”

²⁸ Pɛ i jagä man'da ga xi ah u, ngue nu'bu n'da ran 'yoh u da hyant'a n'da ra xisu, nɛ im bɛn'a n'da ran 'yomfɛni xun ts'o nangue a, madague'bu bi bɛntho, tengu'bu ya bi 'yɔt' ran 'yomt'ɛni bu rá mbui a buya, bi 'yɛn a ra Jesús.

²⁹⁻³⁰ Janangue nu'bu i ja a i ut'ah u ra ts'oqui, pɛ gui sãnzehɛ ni mbuih u madague'bu guím bɛmhbu ɛmmɛ xun u 'bu gui 'yɛsh u. Tengu'bu xquí hyä'a n'da ni däh u nɛ xquí 'yɛmhbu bu ma'ueni nɛ xquí n'dadä thohoh u, uague tengu'bu xquí hɛc'a nin 'yɛih u nɛ xquí 'yɛmhbu bu ma'ueni nɛ xquí n'da'yɛ thohoh u. Pɛ man'da xun ho guin nuh u nangue gá 'bɛhmbu yu ts'oqui, xinda gue'bu xquí 'yɔth u yu ts'oqui nɛ xquí 'bɛhmbu ran ho mazäi bu ja ra sibi.

Ra Jesús bi 'yɛna hin da hɛh rá xisu n'da ran 'yoh u

³¹ Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nɛ a bi mam 'bu maya'bu gue: “Nu'bu n'da ran 'yoh u in nde da hɛh rá xisu, i jatho da 'yɔt'a n'da ra sɔcuä din xummi.”

³² Pɛ i jagä man'da ga xi ah u, ngue hingui sä da hɛh rá xisu n'da ran 'yoh u gue'bu hingui ɔt' ran 'yomt'ɛni a ra xisu. Nguetho nu'bu bi hɛh rá xisu n'da ran 'yoh u, di japi da 'yɔt' ran 'yomt'ɛni a ra xisu 'bu bi hɛgui nɛ dim 'buhmi man'da ran 'yoh u. Nɛ 'bu n'da ran 'yoh u dim 'buhmi n'da ra xisu bi thɛgui, ra 'yomt'ɛni a, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nte ga ndɔnbah u rá thuhu, bi 'yɛn'a ra Jesús

³³ —Nɛ gui pähmbu ran t'ɛdi mí hmam 'bu maya'bu ngue i ɛna: “Pɛ nu'bu gá ndɔnbah u rá thuhu Oja, guehma gui ja'ts'a gá mamhbu.”

³⁴ Pɛ nuya i jagä man'da ga xi ah u, bi 'yɛn'a ra Jesús. Hin'y u 'be'a i sä gui

ndønbah_u rá thuhu 'b_u ja a guí xihmb_u ni mija'ih_u ngue guín ndef_u da 'yεc'yεi a guí xihmb_u. Hingui sä gui ndømh_u Oja, pε ngutho hingui sä gui ndømh_u mahεts'i, nguetho nu b_u mahεts'i bí ja b_u rá ts'edi Oja.

³⁵ Nε xíngui sä gui ndømh_u ra ximhäi, nguetho nεcua i ja ua rá ts'edi Oja. Nε xíngui sä gui ndømh_u ra hnini Jerusalén, nguetho rá hnini rá Thahni Oja a.

³⁶ Nε xíngui sä gui ndømh_u ni ya_u, nguetho 'dat'a Oja bi zän'na, nε xínga n'da ni xtah_u sä gui sänzehεh_u gue'b_u xän t'axi o gue xäm pothi da gohi.

³⁷ Pε nu'b_u ja a guí xihmb_u ni mija'ih_u, “da zä,” ga εmh_u 'b_u da zä, “hin da zä,” ga εnthoh_u 'b_u hin da zä. Pε gätho mi'da yäm hma bí nεxp_u ja rán 'yomfεni ra zithu, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bi 'yεn'a ra Jesús hin ga cos'h_u 'b_u ja a da t'ørcah_u

³⁸ Nε xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nu'ah_u gá 'yøhmb_u 'be'a bi sih mam bombøtah_u ngue: “Nu'b_u n'da ra ja' i di ts'onba rá dä rá mija' iui, pε nε a da mba ma ts'onbi rá dä. Nε nu'b_u rá ts' i da 'yøcpe, ngutho nε'a xin da t'øcpa rá ts' i.”

³⁹ Pε nuya i jagä man'da ga xi ah_u ya, ngue nu'b_u 'b_u a n'da in nde di ün'nah_u, pε o guí sahmb_u a. Nε nu'b_u 'bo'o da mbεp'ah_u 'danguadi ni hmih_u, gui unhd_u man'da nguadi da mbεp'ah_u.

⁴⁰ Nε nu'b_u 'bo'o da zix ah_u b_u 'b_uh ra ze'mi ngue da gan'na ni pahnih_u, pε nε a ni cotoh_u gui unhd_u.

⁴¹ Nε nu'b_u i si ah_u gui tuspah_u rá 'beni n'da ra ja' i n'da ora, xän ho 'b_u nyo ora gui tuxh_u a rá 'beni.

⁴² Nε hønt'a go to'o da 'yä ah_u 'be'a i honi, dami unhd_u. Nε nu'b_u 'bo'o da mip'ah_u 'b_u ja a guí pes'h_u, pε xän ho 'b_u gui unhd_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ga huεc man saih_u, bi 'yεn'a ra Jesús

⁴³ —Nε a n'da ram hma maya'b_u i εna: “Dami huεc ni amigoh_u nε gui εcpa nin saih_u,” mí t'εn'ah_u.

⁴⁴ Pε i ja man'da ga xi ah_u, ngue gui huεc nin saih_u, gan ya_umanhoh_u u man

y_u ts'ore nanguε ah_u, nε gui 'yørpah_u ran ho to'o di εc'ah_u. Nε dami 'yäfu rá mate Oja u to'o i numan' u ah_u nε u di ün'nah_u, bi 'yεn a ra Jesús.

⁴⁵ Nε nu'b_u ngub_u gui 'yøth_u, 'da'angu gá 'yøth_u a ma Tah_u 'b_up_u mahεts'i ngue bá penh ra 'ye nε ra hyadi. Pε hinga hønb_u 'b_u u y_u hocja' i gue i so ra 'ye nε ra hyadi, pε nεp_u i 'b_uh y_u ts'om'bäi, bi 'yεna.

⁴⁶ Pε nu'b_u hønt' u to'o di huεc'ah_u guidí huεj_u, 'be'a gue gá tahmb_u 'b_u ngub_u gá 'yøth_u. Pε nε n'dat'a gá 'yøth_u u y_u ziyate hyaçahäi.

⁴⁷ Pε ha guí εmh_u xän ho guí øth_u 'b_u hønt' u ni cuh_u guidí zεnguah_u. Nu'b_u guin jah_u b_u, 'da'angu guí øth_u u i thande y_u oja zεhε.

⁴⁸ Pε nde'b_u xän hotho gui 'yøth_u, nguetho xän hotho Oja ma Tah_u bí 'b_up_u mahεts'i, bi 'yεmp' u yá xädi ra Jesús.

6

Hin ga øth_u ran 'yεts' i 'b_u dí øth_u yän t'øt'e xän ho

¹ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεmp' u mi 'b_up_u:

—Pε nu'b_u guí øth_u rá 'be'fi Oja, hin gui 'yøth_u da 'yεs'a ni mija'ih_u, nguetho hin te di 'da ah_u ma Tah_u 'b_up_u mahεts'i 'b_u din jab_u gui 'yøth_u, bi 'yεn'a.

² Nε nu'b_u guín nde gui fäxh_u n'da ra hyoya, hin gui 'yøth_u ngue da nu ah_u y_u ja' i, tengu øt' u di yorpa a im bεni 'b_u di un'na n'da ran t'unni y_u hyoya, ngue di um b_u ja y_u nija o guεp_u ja y_u 'yu ngue in nde da 'yεspa y_u ja' i 'be'a i øt'e. Majuani dí xi ah_u, ya hønt'a ran 'yεts' i bi dāha 'b_u ngub_u i øt'e, bi 'yεna.

³ Pε nu'b_u i ja a guí nde gui unhd_u n'da zi hyoya, nde'b_u hin gui xihmb_u u mi'da 'be'a gá 'yøth_u.

⁴ Nε man'da xän ho 'b_u hin njon da nu 'be'a guidí unhd_u, pε go da nu Oja ma Tah_u, nε i ja 'be'a din 'da ah_u buya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Hingui yoho guim bεmh_u 'b_u guí yq_u Oja

⁵ Nε man'da dí xi ah_u:

—Nu'bu guí yáhu Oja, o guí øthú tengu i øt'ú di yorpa a im bëni, bi 'yén'a ra Jesús. Nu'ú, i 'bäpú ja yú nijá népú ja yú xo'yu, éna i yáhu Oja pé hønt'a ran 'yét's'i im bëni. Majuani dí xi ahú, hønt'a ran 'yét's'i bi dáha nangué 'bé'a i øt'e.

6 Nε nu'bu guí yáhu Oja gui mbähä bú njon da nu ahú, pé Oja ma Tahú go i nu ahú nε dí 'da ahú 'bé'a guí äfü a, i éna.

7 Pé hinga guexta'a ram hma gui mamhbú ngue nte ní mba tho 'bú guí yáhu Oja, tengu i øt'ú tén yú oja zéhe. Nε sä im bëni i ø'a Oja 'bé'a im ma 'bú xún ngu i xifi.

8 Nε o guí øthú tengu i øt'ú, nguetho nu Oja ma Tahú ya i pädi 'bé'a gátho guí homhbú gue'bú hinga ná äfü, i éna.

9 Pé guim bëmhbu 'bú guí yáhu Oja 'da yám hma tengu dí xi ahú ngue:

Nuya ma Ta ahe guí 'búpú mahéts'i. Da hnumansu ni thuhu.

10 Nε dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

Nε da t'øt' ua ni pähä ua ja ra häi tengu tho i t'ørpú mahéts'i.

11 Nε dami 'daje ran ts'ihmé dí homhbe ra pa i jabú ya.

12 Dami punga ma ts'oquihe, tengu thoho bú na punbahe ú i ørcahe ran ts'o.

13 Nε o guí hεgahe da daje ran ts'o, pé dami yánje nangué ran ts'o.

Nguetho nu'i gra hmuts'üt'abi, gä di manda ua ja ra häi ni ts'edi, nε i ja ni ts'edi mixte njám'bu da guadi gátho yú pa mazäi.

Nε hønt'a dí xi' ahe ya.

14 Nguetho nu'bu gadí punbahú yú ts'oqui ni mijá'ihú, ngutho da 'yøt'ahú Oja ma Tahú 'búpú mahéts'i, di pun'na ni ts'oquihú.

15 Pé nu'bu hin gadí punbahú ni mijá'ihú, nε ahú hin di pun'nahú Oja ma Tahú 'búpú mahéts'i 'bú, bi 'yén'a ra Jesús.

Hin gui 'yuhmbú 'bú guí øt' yún ts'ihmé 'bú guín yáhu Oja

16 —Nε nu'ahú, nu'bu guí nde gui 'yét' nin sihméhu n'da ora ngue guim

bémhbú Oja, o guí øthú tengu øt'ú di yorpa a im bëni. Nu'ú i ut yú já'i 'bé'a øt'e, nde'a dí hnumanho, pé hønt'a ran 'yét's'i bi dáha nangué 'bé'a bi 'yøzéhε, bi 'yén'a ra Jesús.

17 Pé nu ahú, 'bú guí øt' nin sihméhu ngue guím bëmhbu Oja, pé gan 'yomanhohú tengu'bu ya gán sihméhu.

18 N'dahma njon da bádi 'bé'a gá 'yøthú gue gá 'yét' nin sihméhu, nε hønt'a Oja ma Tahú i nu ahú 'bé'a gá 'yøthú, nε i ja 'bé'a di 'da ahú búya, bi 'yén'a ra Jesús.

Gui hyomhbú 'bé'a dí nεcmanho bú mahéts'i

19 Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yéna:

—Hin gui muns'hú 'bé'a gdám mémβetihú ua ja ra ximhäi, nguetho nuua i 'búh yú zu'uε ngue di ts'oni 'bé'a gátho guí pēs'hú, nε ja'bu da boxjua, nε ja'bu da bε ahú yú bε.

20 Pégue gui hyoni gui xánthú 'bé'a dí hnumanho ahú bú mahéts'i. Nguetho hin te dim 'bεpú, hin da yúrpu yú bε ngue da bε ahú 'bé'a guí pēs'hú bú, nε hin da boxjua, nε njo'o bú yú zu'uε ngue di ts'oni.

21 Nguetho hønbú i ja ním pē'ts'i n'da im bën rá mbúi n'da. Nu'bu guécua ja ra ximhäi i ja 'bé'a i pē'ts'a n'da, hønt'ua im bën a n'da, nε nu'bu guerpú mahéts'i, guerpú im bën a n'da 'bú, bi 'yén'a ra Jesús.

Ran nεqui ní mbúi n'da

22 Nε xø bi 'yéna:

—Nε nu'bu hønt'a xún ho guím bëmhbu nε guí øthú, din ja ahú tengutho 'bú n'da ra já'i xún ho rá dä, i handi xún ho ran nεqui, din jabú ni mbúihú.

23 Pé nu'bu hinga gue'a guím bëmhbu, sä guí émhbu i ja ahú ran nεqui, pégue xám 'bεxú thoho ni mbúihú, tengutho 'bú n'da ra já'i ngue hingui ho rá dä, nε xám 'bεxú thoho bú i handi, bi 'yén'a ra Jesús.

Hin di yoho yú hmu n'da

24 Nε xø bi 'yéna:

—Nε hingui sä dim 'b_u i yoho yá hmu n'da ra 'yεhe. Nguetho nu'b_u yoho yá hmu i 'b_u a n'da, nu'a n'da da numanho, nε nu'a man'da hin da numanho. Uague nu'a n'da da hyumbi dim pεhmi a, pε nu'a man'da da zocpa thoho rá 'bεfi a. Janangue'a hingui sä yoho yá hmu da dεn'na n'da. Hingui sä da 'yεmp Ojå rá Hmu 'b_u i numanho u y_u mbeti, nguetho tengu'b_u rá hmu a ra mbeti, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ojå di jamansu yá 'yεc'yεi

²⁵ —Janangue'a dí xi ah_u, hin go guim bεnseh_u 'bε'a gui sih_u ngue gdám 'b_uhmb_u, nε xín guim bεmh_u 'bε'a gui hyeh_u. Pε guim bεmh_u ngue man'da di muui ni teh_u xinda gue u nin ts'ihmeh_u, nε man'da di muui ni jå'ih_u xinda gue u ni heh_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁶ Dami nuh_u y_u doja i 'yo hønbn_u go hap_u, nε hin'y_u yá huåhi, nε xín te i pε'ts'i, pε dí xi ah_u, nu Ojå ma Tah_u bí 'b_up_u mahεts'i gátho i 'uijn_u. Nε nu ah_u, man'da di mu ah_u xinda gue u y_u doja, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁷ Nε ha guím bεmh_u man'da nya'a gam 'b_uhmb_u ua ja ra ximhäi 'b_u εmme guím bεndumb_uih_u 'bε'a gátho guidí 'bεhmb_u.

²⁸ Nε hanja εmme go guím bεnseh_u nangue ni heh_u. Xøgue ts'utho guí εc'yεih_u, bi 'yεn'a ra Jesús. Pε dami nuh_u y_u døni i ja b_u dapo, nε nu'u hingui dim pεfi nε xíngui di hoc yá he.

²⁹ Pε dí xi ah_u, man'da mahotho y_u døni xinda gue a rá he ra ts'ut'abi Salomón ngue mí he 'b_u mi ja rá ts'edi, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁰ Nε ngub_u bi 'yøt'a Ojå nangue y_u døni, mahotho nám pa ya, nε nixudi da mba nts'εqui nε da t'udi. Janangue'a guim bεmh_u, man'da x_un ho da 'yøt'ah_u Ojå xinda gue u y_u døni, bi 'yεn'a.

³¹ Janangue o guí εmh_u: “'Bε'a hmaha ga sih_u.” Uague: “'Bε'a hmaha ga heh_u.”

³² Nguetho nu'u i thånde yá ojå zεhe, gue'a zåi i hon'u, pε nu'ah_u i 'b_up_u ni

Tah_u b_u mahεts'i, nε i pådí 'bε'a gá guidí 'bεhmb_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

³³ Janague'a nu ah_u, m'bet'o thoho gan umhb_u di manda ah_u rá ts'edi Ojå, nε gui hyomhb_u n'da ra hogamb_u nangue rá pähå Ojå, nε nub_uya di 'da ah_u 'bε'a gátho gui hyomhb_u.

³⁴ O guím bεndumb_uih_u, o guí εmh_u: “'Bε'a da zå ga øth_u 'b_u nixudi.” Pεgue gui tømhb_u, 'bε nixudi ja gui pähmb_u b_uya 'bε'a da zå gui 'yøth_u. N'da pa ngu n'da pa i ja 'bε'a din ja, bi 'yεn'a ra Jesús.

7

Ra Jesús bi ma hingui ho ran yåpi

¹ —“Nuna bi 'yøt' y_u ts'oqui,” hin gui 'yεmh_u, n'dahma hinga gue'a dí ts'εp'ah_u a, bi 'yεngåhe ra Jesús.

² Pε nu'b_u guidí yåf_u u mi'da ngue guím bεmh_u hønse ah_u x_un ho ah_u, pε Ojå hin da numanho ah_u 'b_u. Nε 'da'ingu da 'yøt'ah_u Ojå tengu gá 'yørpah_u u gá yåf_u, bi 'yεna.

³ Hanja bi zå gá nurpah_u ra zi häi i o rá dä ni mijå'ih_u, nε hin go guí pähmb_u i o ra xεcza ni däh_u. In jab_u ní nεqui ni ts'oquih_u.

⁴ Nε ha da zå gui xihmb_u ni mijå'ih_u: “Mba ga hap'a ra häi o ni dä,” sä gui 'yεmf_u, nε go man'da x_un ndoho ra xεcza i o ni däh_u.

⁵ εmme guidí yorpah_u a guí øth_u. Pε nde'b_u m'bet'o gan hoj_u nangue y_u ts'oqui guidí hoseh_u, janangue'a da zå gui hyåmp'ah_u ra häi o rá dä ni mijå'ih_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁶ O guidí unhd_u a x_un ho u y_u fo'yo, ndetho da za ah_u. O gue'b_u guidí unhd_u a di muui u y_u ts'udi, ndetho da nεm b_u häi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu'b_u ja da t'åp'a Ojå di uni

⁷ Nε xø bi 'yεmp'u:

—Dami 'yåf_u Ojå 'bε'a guí homhb_u, nε nu'a di 'da ah_u.

⁸ Nguetho nu'a to'o da 'yådi, Ojå di un'na bi 'yåpi. Nε nu'a to'o ja a i honi, di und Ojå a i honi. Nε nu'a to'o da hyoni da socpa n'da ra goxthi njut'i

thoho, Ojã da xocpa a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

9-11 Pɛ nu'ahɯ madague'bɯ gyá ts'om'bäihɯ, xínga n'da ahɯ guidí unhdɯ ra do ni t'uhnihɯ 'bɯ i ä'ahɯ ra hme, nɛ xíng ra c'ɛyã guidí unhdɯ 'bɯ i ä ahɯ ra hua, pɛ hɔnt'a xɯn ho guidí unhdɯ ni t'uhnihɯ. Ha maguet'a Ojã ma Tahɯ 'bɯpɯ mahɛts'i ngue hin di 'da ahɯ xɯn ho 'bɯ ja a guí äfɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

12 Nɛ nu'bɯ guí nde da 'yɔt'ahɯ ran ho ni mija'ihɯ, nde'bɯ guí 'yɔrpahɯ ran ho. Gue'a nam bɔn'a rán t'ɛdi ra Moisés nɛ rá m hma yɯ pɔngahyã maya'bɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'da ran t'uti nangue ra goxthi nɛ yɯ yu

13-14 Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'a ní yut'a n'da bɯ ja ra te mazã, tengu'bɯ n'da ra goxthi xɯn ts'it'i, uague n'da ra t'uh'yu, nɛ hingui ngu yɯ ja'i i numanho da thopɯ. Pɛ dami hyomhbɯ guí cɯthɯ bɯ. Nguetho nu'a ra goxthi xɯn ndoho nɛ ra dã'yu ní zix a n'da bɯ ja ran unbi mazã, nɛ xɯn ngu yɯ ja'i i numanho da thopɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nda'a yɯ hyãte pɔngahyã

15 —Pɛ gam fãhmbɯ nangue yɯ hyãte pɔngahyã. Nu'bɯ i sɔm bɯ guí 'buhmbɯ, sä ɔt'e tengu'bɯ yɯ dɛ'yo ngue xɯn ho, pɛ nu yá mbai tengu'bɯ n'da ra zate.

16 Nɛ da zã gui pãhmbɯ yɯ hyãte pɔngahyã nangue yɯn t'ɔt'e i ɔt'e, tengu thoho yɯ za da bã a n'da nangue yɯn dät'ä i zɯpɯ. Nguetho hin din zɯpɯ ja n'da ra za n'da ran dät'ä 'bɯ hinga gue'a rá za a.

17 Pɛ nu ra za xɯn ho i zɯh yán dät'ä xɯn ho, nɛ ngutho ra za hingui ho i zɯh yán dät'ä hingui ho.

18 Nguetho nu'a ra za xɯn ho hin da zã din zɯpɯ yán dät'ä ngue hingui ho, nɛ ngutho a ra za hingui ho hin njãmbɯ da zã din zɯpɯ yán dät'ä xɯn ho.

19 Nɛ nu yɯ za hingui ho yɯn dät'ä, da mba nt'ets'i nɛ da t'udi.

20 Janangue'a da zã gui pãhmbɯ yɯ hyãte pɔngahyã nangue 'bɛ'a da 'yɔt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nda'a di manda rá ts'edi Ojã

21 Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nɛ sä ɛna yá hmujɯ 'da, pɛ hin da yɯrpɯ di manda rá ts'edi Ojã yɯ. Pɛ hɔnt'a majuãni i ɔt' rá pãhã ma Ta mahɛts'i da yɯrpɯ yɯ.

22 Nɛ nu'bɯ bi zɔn ra pa ran juãni 'bɯ rán zegui, xɯn ngu da mbarqui da 'yɛngui: “Ma Hmu, nugãhe dá mamhbe a nim hma, nɛ nangue ni thuhu dá hɔmhbe thi yɯ zĩthu, nɛ nangue ni thuhu xɯn ngu yɯn t'ɔt'e mixte dá ɔthe,” da 'yɛngui.

23 Pɛ nugã ga ɛmp'ɯ: “Njãmbɯ dá pã ahɯ. Dami 'uehmbɯ ua ja ma hmigã, gyɯ ts'om'bäihɯ,” ga ɛmbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hɔnt'a go to'o in nde da 'yɔ a dím ma, bi 'yɛn'a ra Jesús

24 —Pɛ nu'a to'o i ɔh ma nde nɛ i ɔt'a ma pãhãgã, i ɔt'e tengu bi 'yɔt'a n'da ran 'yohɯ ngue mí ja rán 'yomfɛni nɛ bi hyɔ a n'da rá ngu bɯ ja n'da ra dongu xɯn juãni.

25 Nɛ bin ja n'da ra dã'ye, nɛ ɛmme xɯn ngu yɯ dehe bi 'yugui, nɛ bá ɛh ran dãhi xɯn ndoho mí nde xtí yɔt'a ra ngu. Pɛ him bi yɔt'a, nguetho nu'a ra ngu mí hɔrpɯ ja ra dongu xɯn ho.

26 Pɛ nu'a to'o i ɔ'a dí ma nɛ hingui ɯrpa ra güenda a, i ɔt'e tengu bi 'yɔt'a n'da ran 'yohɯ ngue ra 'yãmbai, nɛ bi hyɔh rá ngu bɯ mí ja n'da ra 'bomu.

27 Nɛ bin ja n'da ra dã'ye ngue bi 'yuh yɯ dehe, nɛ ran dãhi xɯn ndoho, nɛ bi yɔt'a rá ngu. Nɛ ɛmme nts'utho bin ja bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu yɯ ja'i bi numanho rán xãdi ra Jesús

28-29 Nɛ nu'bɯ mi gua a bi ma ra Jesús 'bɯ mí hyupɯ ja ra nyuni, nu yɯ ja'i mi huhmbɯ bɯ bi hyonya yɯ.

—Haguen ja i xãnbi xɯn ho, nɛ hinga ngubɯ i xãngahɯ ma xãnbatehɯ bɯ ja ra nija, bi 'yɛn'ɯ yɯ ja'i.

Nguetho nu'bɯ mi xãnba ra Jesús, bi 'yuti ngue mí ja rá ts'edi xɯn ho a.

8

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu mi hemb ra t'axca'ya

¹ Ne nu'bu mi gua a bi man ra Jesús, ne bi gapu ja ra nyuni buya, ne emme xun ngu yu ja'i mí numanho da denthoho mahon'a.

² Ne bá é'a n'da ran 'yohu ngue mi hemb ra t'axca'ya. Bin danyahmu bu mí 'bäh ra Jesús, ne bi 'yembi:

—Gra Hmu, nu'bu ni pähä, da zä gui 'uec'i ts'u ran u dí hemb.

³ Ne nu ra Jesús buya bi uat rá 'ye bi dädi ne bi 'yembi:

—I jagä ra pähä ngue 'bex da zä i. Dami yäni.

Ne nu'bu mí 'yembi, 'bexgue bi yan'a ran 'yohu.

⁴ Ne nu ra Jesús buya bi hecpa a ran 'yohu njon da xifi to'o a bi japi bi yäni, ne bi 'yembi:

—Ní mba bu 'buh yu mbäjä da nu i ngue ya bi yan i, ne gui un'na n'da ra 'bøts'e tengu i man yün t'edi ra Moisés, bi 'yén'a ra Jesús.

Ne ja bi thopu ra hnini Capernaum buya.

Ra Jesús bi hocpa rá 'yehé n'da ra hmudofui

⁵ Ne nu'bu mí zøm bu ra hnini Capernaum a ra Jesús, 'bex bá é'a n'da ra hmudofui ra mengu bu Roma, ne bin c'at'ui ne bi 'yäp ra mate,

⁶ bi 'yembi:

—Nu'i grá Hmu, nu n'da ma 'yehé i 'bem bu ja ma ngu, i ts'a rá ja'i, hingui sä di 'yäni, emme xun 'doni, bi 'yembi.

⁷ Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Ga mba bu ga hoqui.

⁸⁻⁹ Pe nu ra hmudofui buya bi 'yembi:

—Hingui jatho gui mba bu ja ma ngu, grá Hmu, nugä hin dí sacä tengu e ne hin drá judiogä. Pe dí pädi ngue i ja ni ts'edi zehé, ngue nu'bu guim ma da yäni, ne 'bexgue da yäni, bi 'yena. Tengu thohogä bin 'dac'i ts'u man t'edi, ne nu'bu i ja 'be'a dí xi u ma dofui ne'u ma 'yehé, 'bexgue 'dahmantho in ja. Ne ngutho i, da zä guim

mantho ua ne 'bexgue da yam buya, bi 'yén'a ra hmudofui.

¹⁰ Nu'bu mí 'yøh ra Jesús 'be'a bi man a ra hmudofui, bi hyonya thoho ne bi xi u min 'yohu:

—Majuäni dí xi ahü, njam'bu xtá tñgä n'da ma menguhü yu ja'i israel dyu judiohu ngue xtám badi i ja ma ts'edi xun ho tengu na ran 'yohu, bi 'yén'a ra Jesús.

¹¹ Guim bembhu a dí xi ahü, xun ngu yu ja'i ngue gätho na ndoho ra ximhäi, ngue him ma mijudiohu, da 'yéc'yéigui ne da yurpu dí manda rá ts'edi Ojä, 'darbu dim 'buhmbu ma ngurpa bombøtahü ra Abraham, ne ra Isaac ne ra Jacob.

¹² Pe xun ngu ma mijudiohu ngue yün sähu xtän yurpu, pe man'da go da t'entru ja ra 'bexui u, ne din zom bu ne din guxpu yú ts'i, bi t'emp'u yu ja'i 'bu mi 'yén'a ra Jesús.

¹³ Ne nubuya bi t'emp'a ra hmudofui:

—Ní mba ni ngu, ya bin ja a gám ma nguetho gá 'yéc'yéi i ja ma ts'edi, bi 'yén'a ra Jesús.

Ne 'bexgue bi yan a rá 'yehé buya.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Pedro

¹⁴ Ne nu'bu mí mbenc'a ra hmudofui buya, xø bi tho a ra Jesús, bi zøm bu rá ngu ra Pedro. Ne bi nu 'bem bu rá oi a rá suto ra Pedro, mi hemb ra pa.

¹⁵ Ne nu ra Jesús buya bi bendba rá 'ye, ne 'bex bi bøn a ra pa mi hemb. Ne bi ndanc'a ra xisu buya, bi hyonba ra hme a ra Jesús ne u mín 'yohu, nguetho ya bi yan'a ra xisu buya.

Xun ngu yu hyenni bi hoc'a ra Jesús

¹⁶ Ne nu'bu min xui buya xun ngu yu ja'i bá ts'i bu mi 'buh ra Jesús ngue min 'yohu yu zithu. Ne hont'a n'dare bi man ra Jesús, 'bexgue gätho bi hyøn a thi u yu zithu, ne bi hoc'u yu hyenni.

¹⁷ Gätho bin ja 'be'a bi man a ra pøngahyá Isaías maya'bu ngue din ja 'bu mi 'yena: “Da du zehé 'be'a gätho xun hei dín nuhu, ne da nuse 'be'a gä man u dí hembu,” bi 'yén'a ra Isaías 'bu maya'bu.

Yoho yʷn 'yohʷ ɛna da dɛn'na ra Jesús

18 Nɛ nu'bʷ mɪn nu ra Jesús ngue ɛmmɛ xʷn ngu yʷ ja'i mi 'bāpʷ, bi 'yɛmp'a yʷ xādi:

—Masque xʷn ho 'bʷ ga thohmbʷ 'danguadi ra dādehe, bi 'yɛna.

19 Nɛ nu n'da ra xānbate nijā bi 'yɛmbi:

—Xānbate i, dɪn nde ga tɛn'ni i hɔnbʷ go hapʷ gui mba, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

20 Nɛ bi dā a ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu yʷ haho i ja yʷ ngu nɛ yʷ doja i ja hapʷ da 'yoi. Pɛ nugā ngue dán ja'igā ua ja ra ximhāi, hin'yʷ ma ngungā ua, bi 'yɛmthoho ra Jesús.

21 Nɛ xø bi 'yɛn'a man'da ra ja'i min 'yohʷ bʷya:

—Ma Hmu, dami tɔcpɪ ts'ʷ, 'bɛ ga äcā ts'ʷ ma ta nɛ ga tɛn'na bʷya, bi 'yɛmbi.

22 Bi dā'a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Tenga maha, nu'ʷ xʷn du da 'yā ʷ 'bʷpʷ, tengu'bʷ nɛ ʷ xʷn du ʷ, bi 'yɛna.

Ra Jesús bi säyaba ran dahi nɛ ra t'øthe

23 Nɛ nu'bʷ mi gua'a man ra Jesús bʷya, 'bex bi hyu bʷ ja ra mbosa nɛ bi mbähä yʷ xādi, dí mba bʷ 'danguadi ra dādehe.

24 Nɛ bi mbʷ'a n'da ran dahi ts'edi bi 'yɛn ra dehe, nɛ ɛmmɛ di thoni yʷ t'øthe, bi dons i ts'ʷ ra dehe a ra mbosa. Pɛ nu ra Jesús mí ɔha, him bi 'yʷpʷa ra güenda 'bɛ'a midí ja ra dehe.

25 Nɛ bi 'yā ʷ yʷ xādi nɛ bi 'yɛmbi:

—Gra Hmu, dami nuhu, guin yʷnʷje, nguetho ya in nde ga tonthʷ mbo ra dehe, bi 'yɛmbi.

26 Nɛ nu ra Jesús bi dādi:

—Hanja, ha ɛmmɛ zi ts'ʷtho guí ɛc'yɛigahʷ ngue i ja ma ts'edi, nɛ guin suhʷ.

Nɛ nubʷya bi ndanc'a ra Jesús nɛ bi xi a ran dahi ngue din hɛ nɛ ra dehe, nɛ 'bexgue bin hɛ bʷya.

27 Nɛ nu'ʷ yʷn 'yohʷ bʷya bi hyonya thoho 'bɛ'a bi 'yøt'a ra Jesús.

—'Bɛ'a di 'yɛt'ui na ran 'yohʷ, nguetho nɛ ran dahi i ø'a i xifi, nɛ ra dehe i ø'a i xifi, bin 'yɛmzɛhɛ ʷ.

Ra Jesús bi hoc'iyoho yʷn 'yohʷ min 'yohʷ yʷ zɪthu

28 Nɛ nubʷya bi zømbʷ 'danguadi ra dādehe bʷya, nguepʷ ra xɛqui Gadara. Nɛ 'bex bá ɛpʷ yoho yʷn 'yohʷ ngue min 'yohʷ yʷ zɪthu, nɛ mán ts'ʷtho ʷ, tengutho ʷ yʷ zate. Mí 'bʷpʷ ja yʷn 'yāgui ʷ, janangue'a nu yʷ ja'i i su da thopʷ hānbʷ ja ran 'yāgui. Nɛ 'bex bá ɛ'ʷ yʷn 'yohʷ bin c'athʷ a ra Jesús, nɛ bi mbafi:

29 —'Bɛ'a gní 'yɛcua gra Jesús, rá Ts'ʷnt'ʷ i Oja. Ha cpí 'yɛhɛ gui ʷngahe, nɛ hinga na sɔn ra pa gui ʷngahe, bi 'yɛn yʷ zɪthu min 'yohʷ ʷ yʷn 'yohʷ.

30 Nɛ hinga yatho bʷ mi 'bʷ i 'da yʷ ts'ʷdi.

31 Nɛ nu'ʷ yʷ zɪthu bʷya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nu'bʷ guin nde gui hyønje thi, dami 'daje ran t'ɛdi ga cʷthe nʷ 'yo yʷ ts'ʷdi, bi 'yɛn'ʷ:

32 —Ni mbähä, dami cʷthʷ nʷ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu yʷ zɪthu bʷya bi bøm bʷ ja rá mbʷi ʷ yʷn 'yohʷ, nɛ 'bexgue bi yʷpʷ 'bʷh yʷ ts'ʷdi. Nɛ nu yʷ ts'ʷdi bʷya bin tihi nɛ bi gʷpʷ ja ra nguani, him bi zā bin säya, nin uɛm bʷ ja ra dehe, bim 'bɛpʷ.

33 Nɛ nu'ʷ mi fā ʷ yʷ ts'ʷdi bʷya, 'bexgue bi mba n'dihi bʷ ja ra hnini, nɛ nu'bʷ mi zømbʷ, bi mam bʷya ngue 'bɛ'a bin ja nangue ʷ yʷn 'yohʷ min 'yohʷ yʷ zɪthu, nɛ nangue ʷ yʷ ts'ʷdi.

34 Nɛ bá ɛh yʷ mɛngu bʷ ra hnini bʷya, bi zøpʷ 'bäh ra Jesús, nɛ nts'edi bi 'yāp ra mate ngue da mbengui, nguetho him bi numanho 'bɛ'a bi 'yøt'a.

9

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohʷ xi ts'a rá ja'i

1 Nɛ nu ra Jesús bʷya, xø bá hu mahøn'a ra mbosa, bá peng bʷ 'danguadi ra dādehe. Bi zømbʷ ra hnini mi 'bʷi.

2 Nɛ bá thunba bʷ man'da ra hyɛnni mahøn'a, ngue n'da ran 'yohʷ bá 'yox ra 'beza nguetho midí ts'a rá ja'i. Nɛ

'bexgue mí p̄a a ra Jesús mí ɛc'yɛi ɯ ngue i jase rá ts'edi, janangue'a bi 'yɛmp'a ra hyɛnni:

—O te guím bɛni n'yø, nguetho ya dá pun'na ni ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³ Nɛ nu'a 'da yɯ xänbate nijä bɯya, nu'bɯ mi 'yøde 'bɛ'a bi man ra Jesús, 'bex bi bɛn ɯ:

—Nuna ran 'yohɯ hingui ho i øt' na, ha hinga hønt'a Ojã sä di punba n'da, mi ɛnse ɯ.

⁴ Pɛ nu ra Jesús 'bex bi b̄adi 'bɛ'a mim bɛn'ɯ yɯ xänbate nijä, nɛ bi 'yɛmp'ɯ:

—Hingui ho guím bɛmhɯ mbo ni mbɯihɯ, ngue guí ɛmhɯ hingui ho 'bɛ'a dá øt'ä, bi 'yɛna.

⁵⁻⁶ Ha guím bɛmhɯ nte ní mbatho dá xicä ran 'yohɯ, ngue rá ts'oqui ya dá punbi. Ha guím bɛmhɯ man'da xqui p̄ahmbɯ i ja ma ts'edi 'bɯ ga xifi da ndants'i, din 'yo. Pɛ nuya ga ut'ahɯ ngue i ja man t'ɛdigä ua ja ra häi ga punba yá ts'oqui yɯ jä'i, nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛmp'ɯ.

Nɛ xø bi 'yɛmp'a ran 'yohɯ i ts'a rá jä'i bɯya:

—Dami ndants'i, cax ni f̄idi, ní mba ni ngu, bi 'yɛmbi.

⁷ Bex bi ndanc'a ran 'yohɯ mi ts'a rá jä'i, bi mba rá ngu.

⁸ Nɛ nu'bɯ mín nu yɯ jä'i 'bɛ'a bi 'yøt'a ra Jesús, bin su nɛ bi 'yɛspa Ojã nangue a n'da ra jä'i bin t'un'na ran t'ɛdi ngue di punba yá ts'oqui yɯ jä'i.

Ra Mateo bi den'na ra Jesús

⁹ Nɛ nu'bɯ mi bøm bɯ ra Jesús, bi thopɯ mi hucä bɯ dí hacä ra renta, drá hyaçahäigä ngue drá Mateo, nɛ bi 'yɛngui:

—Dami tengui.

Nɛ nubɯya dá ndangui nɛ dá tenni.

¹⁰ Nɛ nubɯya 'darbɯ dán sihmɛgähe ra Jesús yá xädigähe a ya. Nɛ bi zøm bɯ xɯn ngu yɯ ziyate hyaçahäi nɛ yɯ ts'om'bäi, 'darbɯ dá huhmbe bɯ dán sihmɛhe.

¹¹ Nɛ nu yɯ fariseo bɯya, ngue im bɛni hønse xɯn ho, 'bɯ mi nu 'bɛ'a bi 'yøt'a ra Jesús, bi 'yängähe ngue yá xädigähe bɯya:

—Hanja in jabɯ ni xänbatehɯ 'darbɯ i sihmɛhɯ yɯ ziyate hyaçahäi nɛ yɯ ts'om'bäi, bi 'yɛn'ɯ.

¹² Nu'bɯ mí 'yø'a ra Jesús 'bɛ'a bi man ɯ, bi 'yɛmp'ɯ:

—Hingui honi to'o da mbäx ɯ im bɛnse xɯn zaqui tengu ahɯ, pɛ hønt'ɯ i p̄ase xɯm bøca i honi to'o da mbäx ɯ tengu ya i nde da dengui, bi 'yɛmp'ɯ.

¹³ Ní mbähä bán xähmbɯ bɯ ja ni søcuahɯ 'bɛ'a nam bøn'a rá m hma Ojã ngue i ɛna: “Pɛ nugä man'da dí numanho 'bɯ gui 'yøthɯ ran huɛcate xinda gue ɯ yɯ 'bøts'e guidí 'dajɯ,” i ɛn Ojã, i ɛm bɯ ja yá søcuã Ojã, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nɛ nugä him bá ɛcä gan zon'dɯ im bɛnse xɯn ho, pɛ bá ɛcä gan zon'dɯ i p̄adi hingui ho, janangue da zä di päh yún 'yomfɛni, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɯ yɯ fariseo.

Ra Jesús bi ma nda'a ní pa da 'yɛt' yún sihmɛ yá xädi

¹⁴ Nɛ n'da ra pa bɯya bi zøm bɯ 'bɯh ra Jesús yá xädi ra Xuua Nxixyã, nɛ bi 'yänni:

—Hanja dí ɛt'ähe man ts'ihmɛ, nɛ yɯ fariseo, pɛ nu ni xädi hingui ɛt' yún ts'ihmɛ ɯ, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

¹⁵ Ra Jesús bi man'a n'da ran t'uti 'bɯ mi d̄adi, bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu'ɯ i 'bɯpɯ ja ran th̄ati hin da du yá mbɯi, nguetho 'bɯpɯ a ran 'yohɯ din th̄ati. Pɛ da zøn ra ora da ts'ispa a ran 'yohɯ, nɛ ja da 'yɛt' yún ts'ihmɛ bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁶ Pɛ nu'a din xä ɯ ma xädigä hin da bømanho 'bɯ nɛ'a ram hma maya'bɯ da den ya, bi 'yɛna. Tengutho'bɯ n'da ra 'ya'bøt'e 'bɯ dí 'bøt'a ra 'bøt'e ma'da'yo, hin da bømanho, nɛ nu'a ra 'bøt'e ma'da'yo di ts'on a ra 'ya'bøt'e.

¹⁷ Nɛ tengutho i øt' yɯ jä'i 'bɯ da xit' ra gui'uva ma'da'yo bɯ ja ra 'yambot'asɛi, da fø'a nɛ dim fäni. Janangue i xit'a ra gui'uva ma'da'yo bɯ ja ra mbot'asɛi ma'da'yo, nɛ hin da føgue nɛ hin dim fäni, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɯ yá xädi ra Xuua.

Ra Jesús bi xoxa n'da ra hmute xí du, ne bi hoc'a n'da ra xisu mi hɛmb ra mbäji

¹⁸ Nε nu'bu mí yãhɛ ɛ, 'bexgue bi zøm bu n'da ra ngurpi bu ja ra nijã, ne bin danyahmu bu mí 'bãh ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Bi du n'da ma t'ixu, 'yørqui ts'ɛ ra mate ga mbɛ gui cãx ni 'yɛ, ne da dambɛni.

¹⁹ 'Bex bi mba a ra Jesús, bi dɛn'na bi du rá t'ɛhni. Nε gãtho dá mbäcãhe dyɛ xädigãhe.

²⁰ Nε nu'bu má mbãhmbe bu 'yu, hin da ná sømhbɛ bu ja rá ngu a ra ngurpi, bi zɛje n'da ra xisu ngue ná 'dɛ'mayo njɛya min 'youi ra mbäji. Bi hyän bu rá xũtha ra Jesús ne bi dãrpa rá nyãni rá pahni.

²¹ Nguetho mí ɛnsɛ ra xisu: “Go høntho ga thãrpa rá pahni, ya da yãngui.”

²² Nε nu'bu mi dãrpa rá pahni ra Jesús a ra xisu, 'bex bi nyɛ a ra Jesús, bi nu a ra xisu ne bi 'yɛmbi:

—Damin johya gra xisu, ya bi yãn i nguetho gá 'yɛc'yɛi i ja ma ts'ɛdi, bi 'yɛmbi. 'Bexgue gue'a ra ora bi yãn'a ra xisu bɛya.

²³ Nε bi tho a ra Jesús bɛya, dá søngãhe bu rá ngun'a ra ngurpi, ne mí 'bɛrɛ yɛ mbɛ'bida ne xɛn ngu yɛ jã'i mi 'bɛrɛ ngue mí ɛna xtã 'yãh ra hmute xí du.

²⁴ Nε bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami pømhbɛ thi, nguetho nuna ra hmute him bi du, ne i ɛtho, bi 'yɛmbi.

Pɛ bin thetho ɛ yɛ jã'i 'bu mi 'yø a bi xifi, nguetho mi pã ɛ ya xí du ra hmute.

²⁵ Nε nu'bu mi bøn'ɛ yɛ jã'i bɛya, bi thopɛ mbo mi 'bɛn a ra hmute ra Jesús, ne bi bɛndba rá 'yɛ 'bex bi ndanc'a n'dihi ra hmute.

²⁶ Nε gãtho na ndoho ra xɛqui bu bi 'yø ɛ yɛ jã'i 'bɛ'a bin ja.

Yoho yɛ xädã bi hoc'a ra Jesús

²⁷ Nε bi bøm bu rá ngu ra ngurpi a ra Jesús. Nε bi dɛnni yoho yɛ xädã, ne i mba't' bu ní mba:

—Dami huɛgã'be, gram bom'beto i ra David, bi 'yɛmbi.

²⁸ Nε bi zøm bu ja ra ngu a ra Jesús, bi dɛn'ndɛ yɛ xädã. Nu ra Jesús bi 'yãnni:

—Ha guí ɛc'yɛiui i ja ma ts'ɛdigã ngue ga xoc'a ni dãui, bi 'yɛn a ra Jesús.

—Dí ɛc'yɛi'be ngue i ja ni ts'ɛdi, gra Hmu, bi 'yɛn ɛ yɛ xädã.

²⁹ Nu ra Jesús bɛya bi dãrpa yã dá ne bi 'yɛmbi:

—Din ja tengu a gá 'yɛc'yɛiui, bi 'yɛmbi.

³⁰ Nε 'bex bi xo ɛ yã dá. Nε nu ra Jesús bɛya bi hɛcpa ɛ yɛn 'yohɛ, bi 'yɛmbi:

—Njon gui xihmi 'bɛ'a dá øt'au.

³¹ Pɛ høntho bi bøm bu yɛ xädã, 'bex bi xih yɛ jã'i 'bɛ'a bi 'yørpa ra Jesús.

Ra Jesús bi xocpa rá nde n'da ra gore

³² Nu'bu mi bøn ɛ yɛ xädã, xø bá ts'inba man'da ran 'yohɛ a ra Jesús. Midí goreba n'da ra zĩthu min 'youi.

³³ Nu ra Jesús bɛya bi hyønba thi ra zĩthu min 'youi a ra gore, 'bex bi nyã a bɛya. Nu yɛ jã'i bɛya bi hyonya thoho 'bu mi nu a bin ja, ne bi 'yɛna:

—Hinjam'bu xtã nuhɛ ua ja ma häihɛ ra Israel tengu dí nuhɛ ya, bi 'yɛn ɛ.

³⁴ Pɛ nu ɛ yɛ fariseo sä i ɛna:

—Nuna ran 'yohɛ i høn a thi yɛ zĩthu nangue rán t'ɛdi bi un'na rá hmu yɛ zĩthu, sä i ɛn ɛ.

Bi huɛc yɛ jã'i ra Jesús

³⁵ Nε nu ra Jesús nzã mi pa bu ja yɛ hnini ne min xãnbate bu ja yɛ nijã, ne mim mam bu ran ho ma'da'yo ngue 'bɛpɛ ní manda rá ts'ɛdi Ojã. Nε midí hoqui høn't'a go man ɛ mi hɛmb yɛ jã'i.

³⁶ Nε bi huɛc'ɛ yɛ jã'i a ra Jesús nguetho mi 'bɛi tengu'bu yɛ dɛ'yo 'bu njon midí jamansu, i 'yodumbɛi thoho.

³⁷⁻³⁸ Nε bi 'yɛngãhe ngue yã xädigãhe:

—Majuãni dí xi ahɛ, xɛn ngu yɛ jã'i i 'bɛi ngue di dãp rá mbɛi Ojã 'bu 'bo'o da xifi nangue'a, pɛ hingui ngu i 'bɛi

ngue da xifi. Nde'bu gui 'yäfu Oja di un ra 'befi mi'da da mbäx'a rá 'befi. Tengu'bu i ja n'da ra huahi xu 'yot'i, ne hingui ngu yu mbefi, ne da 'yap'a ra mehuahi mi'da yu mbefi 'dahma da xoc'a n'dihi, bi 'yēn'a ra Jesús.

10

Nu ra Jesús bi zänni 'de'mayoho yu xädi

¹ Ne nu ra Jesús buya bi zängahe dí 'de'mayoho gähe yu xädigähe, ne bi 'daje rán t'ēdi ga hōmhbe thi yu zīthu ne ga hoje 'be'a gä nín u i hēmb yu jā'i.

² Ne nugähe 'de'mayoho bi zängahe, m'bet'o ra Simón, gue'a ra Pedro, ne'a ra Andrés rán 'yohu a ra Pedro. Ne ra Jacobo ne a ra Xuua rán 'yohu a ra Jacobo, ngue gätho yoho yu ts'unt'u ra Zebedeo u.

³ Ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Tomás, necä dra Mateogä ngue min haçahäigä, ne ra Jacobo rá ts'unt'u ra Alfeo, ne ra Lebeo ngue gue'a rá thuhu ra Tadeo;

⁴ Ne ra Simón t'ēmbi ra cananista; ne ra Judas Iscariote, gue'a xí dā a ra Jesús. Ne guecähe 'de'mayoho bi Huangähe ra Jesús.

Bi mbēn'du yu xädi da mamp'a rāma hma

⁵ Ne nu'bu mí zängahe dí 'de'ma yohogähe bi 'yēnje:

—Nuya hin gui mbähä bu i 'bu u him ma mijudío hu, dyu israel hu. Xinga guepu ra xequi Samaria gui mbähä.

⁶ Pe nuya gui mbähä bu 'bu u ma menguhu yu israel. Nu'u i 'bu i tengu yu de'yo bi 'beh ra 'yu in nde xtán donspu ja ran dāte.

⁷ Ne nubu hapu gui mbähä gui 'yēmfu: “Damin umhu ya ngue di manda ahu rá ts'edi Oja,” bi 'yēngähe ra Jesús.

⁸ Gui hoju u i hēmp'a ra t'axca'ya, ne hōnt'a go man u i hēmb yu jā'i, ne gui xoxhu u xōn du, ne gui hyōmhbu thi yu zīthu in 'yohu 'da yu jā'i. Ne nu'bu gui 'yōthu u, hin gui 'yäh nin zābihu, nguetho hin dá pä ahu a ma ts'edigä, bi 'yēngähe ra Jesús.

⁹ Ne hin te ma mbeti gui hyaxhu 'bu gä mbähä, bi 'yēngähe.

¹⁰ Ne xín ni tu'dōzā gui tuxhu, ne hōnt'a ni he gui hehu ne hōnt'a ni thixfani gui 'yathu, ne hin'yu 'be'a gui hyaxhu, nguetho nubu gui sōmhbu i ja nin t'ēdi ngue da zimanho ah u.

¹¹ Ne nu'bu gä sōmhbu bu ja yu hnini ma mi israel hu gui 'yānhdu hapu 'bu a n'da ran 'yohu ngue ra hocjā'i ne nu'a gätho yu jā'i i numansu a. Ne guepu gam 'buhmbu bu, jague'bu gui thohmbu bu man'da ra hnini mahōn'a, bi 'yēngähe ra Jesús.

¹² Nu'bu gä sōmhbu bu ja rá ngu, gui zēnguahu, gui 'yäfu rán japi Oja nangu'e'a.

¹³ Ne nu'bu rán säui a da 'yōt'ahu u yu mengu bu hapu gui sōmhbu, Oja di un rán japi gä 'yäfu buya. Pe nu'bu hin'na, tengutho 'bu nte gamí 'yäfu.

¹⁴ Ne nubu hapu gui sōmhbu, nu'bu hin da zimanho ahu ne hingui nde da 'yōmanho a gui xihmbu, dami pōmhbu bu ne gui huaju yu bōhäi ni guahu. Nu'a nam bōn'a gui sohmbu bu u.

¹⁵ Ne majuani dí xi ah u, nu yu mengu bu i ja n'da ra hnini hin da zimanho ah u, pe nu'bu bin ja ra pa ran juanbi, man'da ēmme xun u tho da nu, xinda gue'u mí 'bupu maya'bu bu ja ra hnini Sodoma ne ra hnini Gomorra, bi 'yēnje a ra Jesús.

Yun unbi da nu yu xädi ra Jesús

¹⁶ Ne xō bi 'yēna:

—Nuya hōnbu go hapu ga pen'nah u, ēmme di un'nah u 'bupu, tengutho yu zate di unba yu de'yo. Damim fähmbu tengu yu c'ēya ne gui 'yōthu tengu øt' yu t'azu, hōnt'a ran ho gui 'yōthu.

¹⁷ Ne gam fähmbu, nguetho nu yu jā'i di dā ah u bu 'buh yu ngarpi bu ja yu nija, ne da mber'ahu.

¹⁸ Ne da zix'ahu bu 'buh yu zē'mi ne yu ts'at'abi, nguetho gui ēc'yēigahu, pe hinga ndetho da zix ah u bu. Nguetho nu'bu da zix ah u bu, da zä gui xihmbu yu zē'mi ne yu ts'at'abi nangu'e ma thuhugä, n'dahma ne u yu judío ne u i thānde yu oja zēhe da 'yōde nanguēcä.

19 Nε nu'bu da ts'ix ah bu 'buh yu ts'ut'abi, o guí haḍumbuihu 'be'a guim mamhbu o gue'bu da zä gan yaḥu uague hin'na, nguetho Oja di 'da ah ran 'yomfēni 'be'a gui mamhbu 'bu bi mba ma juan'ni ah.

20 Nguetho hinga guesε ah gan yaḥu 'bu bi mba ma juan'ni ah, pε gue'a rá Hogandahi Oja ma Tah din ya, bi 'yēngähe ra Jesús.

21 Nε dim 'bu i 'da di dāse yün 'yohu da mba ntho. Nε nu'bu 'da di dāse yu ts'unt'bu 'buh ra ze'mi da tho. Nε dim 'bu i 'da yu ts'unt'bu di yap zehε yu ta ngue da tho. Nε din jabu da t'ørpa u i εc'yēigui, bi 'yēn'a ra Jesús.

22 Nε gätho na ndoho ra ximhäi da ts'an ah nanguε guí tēngah, pε nu'bu gui hyäth guε'bu go ran zεgui, gui ṭaha gan yaḥmbu buya, bi 'yēn'a ra Jesús.

23 Nε nu'bu n'da ra hnini di u'c'ah, dami 'dahmbu bu, nε gui mbähä bu man'da ra hnini buya. Nε majuani dí xi ah, hin gní täth gätho yu hnini Israel gui xihmbu rá hma Oja nε gui 'dahmbu, 'bu bá pengä.

24-25 Nε tengu tho ho n'da ra xädi hin da t'εmbi xun ho 'bu him bi t'εmbi xun ho rá xänbate; nε hin da hnuman ho n'da ra 'yēhε 'bu him bi hnuman ho rá hmu. Nε din jabu da 'yøt'ah, hin da numan ho ah yu ja'i, tengu thohogui him bi hnuman hogui, nε i t'εngui drá zithu, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hønt'a Oja da ts'u

26 —Jananguε'a hin gui suhu 'be'a da 'yøt'ah yu ja'i, guehma gui mamhbu a dí xi ah. Hin gui cømhbu a.

27 Nu'a dí xi ah ua njonguin nu, dami mamhbu bu 'buh yu ja'i, nε nu'a dí xi ah njongui øde, dami mbahmbu bu ja yu hnini, da t'ørpu 'be'a gätho dá xi ah ya, bi 'yēngähe ra Jesús.

28 Nε o guí suhu u in nde da hyo ah, hin'yu yu ts'edi nε'a ni mbuihu di juat'ah. Man'da xun ho 'bu gui suhu a Oja, nε hønt'a i sä di un'na ni ja'ihu nε ni mbuihu bu ja ran unbi mazai, bi 'yēngähe ra Jesús.

29-31 Jananguε 'yo guí haḍumbuihu, guim bεmhbu yu doja i 'bä bu ja yu täi, hingui ngu di muui, pε nu'bu xinga n'da da du 'bu hin rá pähä Oja da du. Jananguε'a guim bεmhbu, hin'yu 'be'a din ja ah 'bu hin rá pähä Oja din ja. Nguetho man'da di mu ah bu na nu Oja xinda gue u yu doja, nε i paḍi gätho nanguε ah. Jananguε'a hin gan suhu, bi 'yēngähe ra Jesús.

Da ma to'o ten ra Jesús

32 —Nε gätho to'o da mam bu 'buh yu ja'i ngue i tēngä, nεcä gam ma bu 'buh ma Ta nub mahεts'i nanguε u.

33 Pε nu'a to'o din cøm bu i 'buh yu ja'i nanguεcä, nεcä xin ga cøm bu bí 'buh ma Ta bu mahεts'i, bi 'yēngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da ts'uu to'o da denni

34 —Nε hin guim bεmhbu ngue bá εcä da zeh yu sui, pε man'da din ja yu sui nanguεcä.

35-36 Nu yu 'yεc'yēi da ts'upu ja rá ngueε, nu'bu hing yu 'yεc'yēi 'bu pu. Nu yun 'yohu din suhmbu yu ta, nε nu yu xisu buya din suhmbu yu mbe nε u yu cä, nanguε u hingui εc'yēigui, bi 'yēna.

37 Pε nu'bu n'da ra ja'i man'da im bεn'a rá ta nε rá mbe xinda guecä, hin ga εmbi ngue rá hmugui. Nε nu'bu n'da ra ja'i man'da im bεn'a rá ts'unt'bu nε rá t'ixu xinda guecä, ngutho u hin da zä ga εmbi ngue rá hmugui, bi 'yēn'a ra Jesús.

38 Pε nu'bu 'bo'o εna i tēngui nε hingui hät' yun unbi da t'ørpe, nεcä xin ga εmbi rá hmugui.

39 Nε nu'a to'o da zu da ṭaḥpa rá te nanguεcä, da mba ma unbi bu ja ran ḍate rá te a, pε nu to'o hin da zu da ṭaḥpa rá te nanguεcä, hin da mba ma unbi bu ja ran ḍate a, bi 'yēngähe ra Jesús.

Ra Jesús i man yun t'unni

40 Nε xø bi 'yēn'a ra Jesús:

—Nu'a to'o da zimanho ah, nεcä xin bi zimanhogui, nε'a bá pengä xim bi zimanho a.

41 Nε nu'a to'o da zimanho n'da rá pøngahya Oja nanguε a ra 'bēfi i

øt'e, 'da'angu ran ho din t'unui a ra pøngahya. Ne nu'bu 'bo'o da zimanho n'da ra hocja'i nangue a ran hocja'i i øt'e, 'da'angu ran ho din t'unui a.

⁴² Ne nu'bu n'da ra ja'i i ja 'be'a di un'na n'da ma xädigä ngue'a i tengui, madague'bu hønt'i ts'u ra dehe di unni, pe ne a i ja 'be'a din t'unni ngue man'da xun ho, bi 'yæn'a ra Jesús.

11

Ra Xuua Nxixya bi manda dí änni to'o a ra Jesús

¹ Nu'bu mi gua a man ra Jesús buya, bi mbengähe dí 'de'mayohogähe. Ne n'danni bi mbase ra Jesús buya. Bi mba bin xänbate bu mi'da yu hnini bu ra häi Galilea.

² Ne mi ofädi ra Xuua Nxixya, ne bi sifi 'be'a gätho bi 'yøt'a ra Cristo, janangue'a bi mben'ndu yoho yä xädi a ra Xuua. Ne nu'bu mi zøm bu 'buh ra Jesús,

³ bi 'yänni:

—Ha gue'e gra Cristo, gra Thahni i Oja, ngue mi hma ba xhe, uague ga thoqui ga tömhbu, bi 'yæn'u yä xädi ra Xuua.

⁴⁻⁵ Nu ra Jesús buya bi 'yemp'u yä xädi ra Xuua:

—Ni mbe bu, gui xihmi a ra Xuua 'be'a gätho guí øhmi, bi 'yembi. Dami xihmi 'be'a guín nuui, ngue nu yu xäda bin zø yä dä ya, ne'u yu dogua i 'yo, ne'u mi hemb ra t'axca'ya ya bi yän u, ne'u yu gogu ya i øhnahyä ya, ne'u 'da xøn du i pa nsots'i, ne yu hyoya i si a ram hma ngue 'beru dí m pø u.

⁶ Majapi u to'o hin di 't' yä mbui nanguecä, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi 'yemp'u yä xädi ra Xuua.

⁷ Ne nu'bu mi mbenc'u yä xädi ra Xuua, nu ra Jesús bi xih yu ja'i 'be'a øt' ra Xuua, ne bi 'yembi:

—'Be'a guí mbähä guin nuhu bu ja ra dapo 'bu mi 'beru ra Xuua. Ha gä mbähä gbá nuhu n'da tengu ra xithi i en ran dahi.

⁸ Uague gä mbähä gbá nuhu n'da ran 'yohu mahotho rá he mí he. Pe guí pahmbu to'o mahotho yä he i 'beru ja yu ngunts'ut'abi u.

⁹ Uague gä mbähä gbá nuhu n'da rá pøngahya Oja. Majuani ngue gán nuhu n'da rá pøngahya Oja, ne nu'a, man'da xun hets'i rá ts'edi a xinda gue'u gä mi'da yu pøngahya.

¹⁰ Nguetho gue'a ra Xuua a mí hmam bu ja rá m hman Oja maya'bu 'bu mí 'yæna:

M'bet'o ga pænna n'da ran 'yohu ngue mam 'behni

da xih yu ja'i ngue da døp'e'e xun ho, bi 'yæn Oja, bi 'yæn'a ra Jesús.

¹¹ Majuani dí xi ahü, njon mí 'buh man'da ran 'yohu man'da xun hets'i nangue a rá 'befi bin t'unni xinda gue a ra Xuua. Pe hønt'a go to'o din uni ngue di manda rá ts'edi Oja, madague'a hingui hets'i rá 'befi din t'unni, pe man'da xtán hets'i bu dí nequi, xinda gueru ni nequi a ra Xuua ya, bi 'yæna.

¹² Asta gue'bu mi dump' rá 'befi ra Xuua ne guehya, i honi da yaru di manda rá ts'edi Oja yu ja'i. Ne nu'u i humbi i honi, da daha da yaru, bi 'yæn'a ra Jesús.

¹³ Ne gue'a bi man u yu pøngahya maya'bu u bin ja, ne mí em bu ja yän t'edi Oja, ne gue'u mí man u 'bu hín ním 'buh ra Xuua.

¹⁴ Ne nu'bu guí x'yei a dí xi ahü, gui pahmbu ngue tengu'bu da gue a ra Elías a ra Xuua, ngue gue'a ra Elías guí tömhbu ngue mí 'buh maya'bu.

¹⁵ Ne nu'bu 'bo'o i ja rá zagu di jamansu a dí m mangä ya, bi 'yæn'a ra Jesús.

¹⁶ Ga xi ahü 'be'a guí øthu ya, ngue nte guí urpahu ra güenda. Guí øthu tengu i øt' yu t'uhni 'bu in xni. Din suse u, ne i xih yä mit'uhnihü:

¹⁷ “Dá pixt' mam 'bixt'i pe hin gä 'yarpahu ra güenda, ne hin gán nēhmbu,” i xnu 'da. “Pe nugähe dá pe'be n'da ra 'bei ngue tengu'bu xøn du n'da, pe nte gä bēhmbu ne hin gán zombhu,” i xnu mi'da yu t'uhni.

¹⁸ Ne ngutho guí øthu, hin gä 'yarpahu ra güenda a ra Xuua, ngue him mi ho yän sihmē ne him bi zi ra vino, pe gä 'yemdahu in 'youi ra zithu.

19 Pɛ nugä, dán ja'igä ua ja ra ximhäi, xən ho man ts'ihmɛ 'bɛ n'dandj nɛ ma ts'ithegä, pɛ xinga guecä guí ɛrcahɛ ra güenda. Pɛ guí xijɛ yɛ fɛhni, guí ɛnjɛ: “Nuna ran 'yohɛ ran zäthu nɛ ra mihni na, nɛ yá amigo yɛ ts'om'bäi nɛ yɛ ziyate hyacahäi,” guí ɛnjɛ. Pɛ Ojɔ i paɗi 'bɛ'a xən ho da 'yɔt'e ngue bi zänga'be, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'da ram hma nanguie ran ɛnbi da nu yɛ ja'i him bi päh yá mbɛi

20 Nɛ man'da ram hma bi man ra Jesús nanguie yɛ hnini bɛ bi 'yɔt'e xən ngu yán t'ɔt'e mixte. Nguetho nu yɛ ja'i bɛ, njəm'bɛ bi nde bi päh yá mbɛi, madague'a bi nu yán t'ɔt'e mixte. Nɛ bi 'yɛn'a ra Jesús:

21 —Huɛhi maha ahɛ gyɛ mɛnguhɛ bɛ ra hnini Corazín nɛ ra hnini Bet-saida, nguetho nu'bɛ xcá ɔt'ä yán t'ɔt'e xcá ut'ahɛ bɛ ja ra hnini Tiro nɛ ra hnini Sidón, xtán du yá mbɛi nanguie ran ts'o mí ɔt'ɛ nɛ xtí päh yá mbɛi ɛ.

22 Jananguie'a nu'bɛ bi zɔn ra pa din ja ran juənbi, man'da xən ɛ tho ran ɛnbi guí nuhɛ xinda gue ɛ 'bɛpɛ Tiro nɛpɛ Sidón, bi 'yɛmbi.

23 Ngutho ahɛ gyɛ mɛnguhɛ ra hnini Capernaum. Masque guí ɛmhɛ man'da xən hɛts'i rá ts'edi ni hninihɛ xinda gue ɛ mi'da. Pɛgue hin'na, guehma da mba ma juadi ahɛ. Nguetho nu'bɛ xcá ɔt'ä yán t'ɔt'e mixte bɛ ra hnini Sodoma tengu dá ɔpɛ ja ni hninihɛ, hin xtán guadi nanguie ra sibi, nguetho xtím päh yán 'yomfɛni yɛ mɛngu bɛ, nɛ guexta'a di jat'a ra hnini ya.

24 Pɛ guehma majuənbi dí xi ahɛ, 'bɛ bin ja ran juənbi, man'da xən ɛ tho ran ɛnbi guí nuhɛ, xinda gue a da nu yɛ mɛngu bɛ ra hnini Sodoma, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús i hurpa rá mbɛi n'da

25 Nɛ nubɛya nu ra Jesús bin yəui Ojɔ nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta i, gra Hmu mahɛts'i, nɛ gra Hmu ua ja ra häi, jamadi ya ngue gá japi him bi bə'a ram hma nanguie ni

ts'edi ɛ im bɛnsɛ ja yán 'yomfɛnise, pɛ gá japi bi bədi nanguie'e ɛ i hon'a'i, tengu yɛ t'ɛhni ngue hin te i paɗi.

26 Nɛ gue'a gá 'yɔt'e ma Ta i, ngue gue'a gá numanhosɛ guí ɔt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɛ min yəui Ojɔ rá Ta.

27 Nɛ xɔ bi 'yɛmp'ɛ yɛ ja'i bɛya:

—Gätho 'bɛ'a i ja, bi 'dacä ma Ta. Nɛ njon da bəqui xən ho, hinda hɔnt'a ma Ta i paɗi. Nɛ njon da bədi xən ho ma Ta, hinda hɔngdä ngue rá Ts'unt'ɛgui dí paɗä a, nɛ ɛ ngue ma pähä ga japi da bədi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28-30 Nɛ nu'bɛ gá yähmbɛ nɛ gán xɔmbɛihɛ nanguie 'bɛ'a gätho guí ɔthɛ, ba ɛhmbɛ guí tengahɛ, nɛ nugä ga hut'a ni mbɛihɛ. Nɛ nu'a ra 'bɛfi dí 'da ahɛ hingui hɛi a, tengu'bɛ dí huthɛ ran thuyɔ dín hyanbahɛ ya. Nɛ nugä dí sɛt ma mbɛi nɛ hin'yɛ ran 'yɛts'i ma mbɛi, nɛ ga xän'nahɛ ngue njabɛ guí 'yɔthɛ, nɛ ga hut'a ni mbɛihɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi 'yuti nda'a man'da xən ho xtá 'yɔt'ɛ yɛ fariseo

1 Nɛ nu'a n'da ra pa mi 'yo a ra Jesús bɛ ja yɛ huəhi. Nɛcähe dá mbähmbe yá xädigähe a, 'bɛ ra pa ran ts'äya. Dá ndehmɛhe nɛ dá tɛje 'da yɛ trigo. Dá tɛnt' ma 'yɛhe ɛ yɛ trigo nɛ dá sahe.

2 Nu yɛ fariseo bi nu 'bɛ'a dá ɔthe nɛ bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nu ni xädi bi 'yɔt'a hin xtá 'yɔt'e, nguetho bi 'yɔt'a n'da ra 'bɛfi ra pa ran ts'äya, 'bɛ mi dɛc yɛ trigo.

3 Nɛ bi dɛ'a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ha hin gán nuhɛ bɛ ja ni sɔcuəhɛ, ngue nɛ a ra David bi mbɛsta a rán t'ɛdi Ojɔ 'bɛ mi mbähä ɛ 'da, nɛ bin tumanthuhu, má hin'yɛ 'bɛ'a da zi ɛ.

4 Jananguie'a bi yɛpɛ ja rá ngu Ojɔ, bi zi ɛ yɛ 'bɔxthuhmɛ him mi sä da zi ɛ, pɛ hɔnt'ɛ yɛ mbäjä mi si ɛ. Pɛ hin guí ɛmhɛ bi 'yɔt' ra ts'oqui ra David, bi 'yɛn'a ra Jesús.

5 Uague hin guím bɛmhɛ 'bɛ'a mam bɛ ja rán t'ɛdi ra Moisés nanguie yɛ mbäjä 'bɛpɛ ja ra nijɔ, ngue nɛ'bɛ ra pa ran ts'äya i ɔt' yá 'bɛfi. Pɛ hing

ra ts'oqui a i øt'e, nguetho guep_u ja ra nija dim pefi.

⁶ Ne nugä dí xi ah_u, man'da x_un hets'i ma ts'edigä xinda gue ra nija, hanja guí emhb_u bi 'yøt' ra ts'oqui ma xädigä, bi 'yembi.

⁷ Pe nu ah_u hin guí p_uhmb_u 'be'a nam bøn'a im ma b_u ja rá m hman Oja ngue i ña: “Nugä man'da dí nde din ja nin huçcateh_u, xinda gue gui hyoh_u y_u zu'u_uç ngue gui pøscah_u,” i ñ Oja, bi 'y_uñ'a ra Jesús. Nu'b_u xquí p_uhmb_u 'be'a nam bøn'a, hin xcamí y_uf_u u hin'y_u yá ts'oqui, bi 'y_uñ'a ra Jesús.

⁸ Ne nugä guécä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, drá hmu, ne i ja man t'edi ga mangä 'be'a da 'yøt' y_u ja'i ra pa ran ts'äya, bi 'yembi.

N'da ran'yoh_u ra mbedi rá 'ye bi hoc'a ra Jesús

⁹ Ne bi thoh p_uya ne bi y_urp_u ja ra nija.

¹⁰ Ne nu yán s_uih_u a ra Jesús mi nde xtán d_unba n'da ra ts'oqui ngue mi sä xtí y_upi, ne bi t'emp'a ra Jesús:

—Ha da zä da mba ma hoqui a ra pa ran ts'äya n'da ra hy_uñni, uague hin'na, bi 'y_uñ'ä. Nguetho mí 'b_urp_u n'da ran 'yoh_u ngue ra mbedi rá 'ye.

¹¹ Ne bi d_ua'ra Jesús:

—Ha i 'b_u a n'da ah_u ngue nu'b_u ni de'yoh_u da d_urp_u ja ra hy_uh_ui gue'b_u ra pa ran ts'äya, ha hin gui j_uxh_u.

¹² Ha má guet'a n'da ra ja'i ngue hin da zä da t'ørpa ran ho 'b_u ra pa ran ts'äya. Ne nu'a, man'da di muui xinda gue y_u de'yo, bi 'y_uñ'a ra Jesús.

¹³ Ne nub_uya, bi 'y_uñ'a ra Jesús:

—Dami ju_uñ ni 'ye, bi t'emp'a ran 'yoh_u.

Ne bi ju_uñ b_uya. Ne 'bex bi gohi x_un ho tengu man'da rá 'ye x_un ho.

¹⁴ Ne nu y_u fariseo emme bin cue b_uya. Bi bøm b_u ja ra nija, bi ny_uç_u u 'be'a dí zä da hyo ra Jesús.

Maya'b_u bi hma 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús

¹⁵ Ne nu'b_u mi b_uñ'a ra Jesús 'be'a mi nde xtá 'yørpa u y_u fariseo, bi bøm b_u

b_uya, bi mba n'danni, ne emme x_un ngu y_u ja'i bi numanho da d_unthoho. Ne gätho midín hy_uñni bi hoc'a ra Jesús.

¹⁶ Ne bi xi u njon da xifi to'o a bi hoqui.

¹⁷ Ne nu'a bi 'yøt'a ra Jesús ngue njon bi ndepe da xifi, bin theui a mi hma maya'b_u 'b_u mi 'y_uñ'a ra pøngahy_u Isaiás:

¹⁸ Nuna guehna ma 'y_uh_uegä dá huahni

ngue emme didí huçcä ne i hurca ma mb_ui,

ga un ma Hogand_uhi

ngue da xi u i th_uñde yá oja zeh_u, nangué ran ju_uñbi ga øt'ä 'b_u ran z_ugui ra pa.

¹⁹ Ne hin din s_ute a ne xín dim mbatho, ne hingan ts'edi din y_u hap_u din 'yo.

²⁰ Ne nu'ä in ja tengu'b_u ra xithi bi domp' ran d_uhi, da xots'i mahøn'a.

Ngutho u in ja tengu n'da ra sibi mi ts'utho da huçzeh_u, di japi ngue da de x_un ho mahøn'a, asta gue'b_u bi zøni dim hmu x_un ho ua ja ra ximhäi, ne din jab_u da 'yøt'e.

²¹ Ne gätho y_u ja'i 'dahma 'dan'yo b_u na y_u da døm'p' ran ho da 'yørpa u, i ñ Oja, bi 'y_uñ'a ra Isaiás maya'b_u.

Gue'a bi ma nangué ra Cristo rá Thahni Oja.

Bi t'embi n'youi rá ts'edi ra zithu a ra Jesús

²² Ne n'da ran 'yoh_u min 'youi ra zithu ne mi xädä ne mi gore, bi ts'ixp_u 'b_u a ra Jesús, ngue di hoqui. Ne 'bexgue bin zø yá dä, ne bi ny_uç b_uya.

²³ Nu'ä gätho bi nu 'be'a bi 'yøt'e bi hyonya thoho u, ne bi 'y_uñ'a:

—Masque guehna mi man u y_u pøngahy_u, ngue rá m bom'beto ra David, ngue rá Thahni Oja, bi 'y_uñ'ä y_u ja'i.

²⁴ Ne nu y_u fariseo 'b_u mi 'yøde 'be'a i man y_u ja'i, bin cue u, bi 'y_uñ'a:

—Nuna ran 'yoh_u na i høn a thi y_u zĩthu nguetho in 'youi rá ts'edi a yú hmu, sä ɛn'ɛ.

25-26 Nɛ 'bex bi ba'a ra Jesús 'be'a mim bɛn'ɛ y_u fariseo nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Pɛ him majuaɲi guí mamhb_u, nguetho nu ra zĩthu hin da zä din s_usɛh_u yám fäts'ih_u. Nu'b_u din s_usɛ din juasɛ yú ts'edi ɛ 'b_u, tenguthoho 'b_u n'da ra ts'ut'abi din heque nɛ din tunhd_u yám fäts'ih_u, di 'bɛsɛ yú ts'edi 'b_u. Nɛ ngutho n'da ra hnini o gue n'da ra ngu 'b_u din heque, pɛ gä dim 'bɛ ɛ.

27 Nu'ah_u guí ɛmh_u dín 'yo'be rá ts'edi ra zĩthu, janangue'a i sä dí høn a thi y_u zĩthu, sä guí ɛmh_u. Pɛ xi'b_u da gue'a dí ɔt'ä, ha in jab_u ɛ guí xänbah_u 'b_u i høn a thi y_u zĩthu ɛ. Nɛ guesɛ ɛ i ut'ah_u ngue him majuaɲi a guí mamhb_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Pɛgue rá Hogandahi Oja dá høn a thi y_u zĩthu nɛ dá ut'ah_u ngue ya di manda rá ts'edi Oja ua guí 'b_uhb_u, bi 'yɛmp'ɛ.

29 Nɛ tenguthoho n'da ran 'yoh_u 'b_u i 'b_up_u ja rá ngu, hin njongui sä da y_urp_u 'b_u hinga m'bet'o da mba nthurpi yú 'yɛ, nɛ nuya sä da y_urp_u nɛ da hyaspi 'be'a gätho i ja b_u. Dín jagä b_u, him mí sä xcá mispa y_u zĩthu 'b_u hin xcá tapä ɛ yú hmu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

30 Nɛ nu'a to'o hingui numansugui, man s_ui'be a. Nɛ nu'a to'o hingui ɔt' ma 'bɛfi i di japi dim 'bɛ ɛ mí'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

31 Janangue'a dí xi ah_u, hønt'a go má ts'oqui nɛ hønt'a go má ts'ore da man a n'da, i sä da mba ma punbi, pɛ nu'b_u i man ra ts'ore nangue rá Hogandahi Oja n'da, ya hin da zä da mba ma punbi n'da 'b_u.

32 Pɛ dí xi ah_u, nu'b_u 'bo'o da man ra ts'ore nanguecä, dán ja'igä ua ja ra ximhäi, pɛ i sä da mba ma punbi a. Pɛ nu'a da man ra ts'ore nangue rá Hogandahi Oja, pɛ hin jam'b_u da mba ma punbi a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'da'anguui a rá mb_ui n'da a rán t'ɔt'e n'da

33 —Pɛ nu'b_u x_un ho ran t'ɔt'e ngue dá høn a thi ɛ y_u zĩthu, nde'b_u gui nu-manhoj_u 'b_u, nguetho gui 'yɛmf_u x_un ho ra za gue'b_u x_un ho rán dät'ä. Pɛ nu'b_u hingui ho yán dät'ä gui 'yɛmf_u hingui ho ra za 'b_u. Nguetho nu yán dät'ä i z_up_u da ba a n'da nda'a ní za a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

34 Nu ah_u, tengu'b_u yú mɛni ah_u y_u poz_u. Hague dán zä gui mamhb_u n'da ra nde x_un ho 'b_u x_un ts'otho ah_u. Nguetho nu'a i y_up_u rá mb_ui n'da, gue'a i pøn rá nde n'da, bi t'ɛmp'ɛ y_u fariseo.

35 Nu'a ran 'yoh_u i yuh ran ho rá mb_ui, hønt'a x_un ho im ma, pɛ nu'a ran 'yoh_u x_un ts'o, hønt'a im ma, nguetho x_un yuh ran ts'o rá mb_ui.

36 Nɛ dí xi ah_u ngue nu'a ra pa din ja ran juanbi, gätho y_u ja'i da mba ma juanbi nangue a him bin 'yomfɛni 'be'a í mba a bi man ɛ.

37 Nɛ nangue y_um hma gá mamhb_u dí ts'än'nah_u ran unbi 'da ah_u nɛ dí mba ma thøgue 'da ah_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús nte ma hmɛpya bi 'yu 'b_u mi t'äp y_u hmɛpya

38 Nɛ nub_uya, bi t'ɛmp'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɛ 'da ma ngurpihe y_u fariseo nɛ y_u xänbate nijä:

—Gra xänbate, dami 'yurcahe n'da ra hmɛpya ngue'b_u majuaɲi Oja bi 'da'a ni ts'edi.

39 Bi dät'a ra Jesús:

—Nu'ɛ xø 'uegue nangue Oja nɛ x_un ts'o yú mb_ui, gue'ɛ i äh y_u hmɛpya ɛ. Pɛ hin da t'ut y_u hmɛpya ɛ, pɛ hønt'a n'da ra hmɛpya da t'uti, tengu bi 'yøt'a ra Jonás.

40 Ngue tengu thoho ra Jonás, hyu pa nɛ hyu xui bi 'yo b_u mbo rá foho n'da ra dahuä, nɛ ngutho din jacä guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hyupa nɛ hyu xui ga o b_u 'b_u x_un du, bi 'yɛn'a ra Jesús 'b_u mi 'yɛmp'ɛ.

41 Nɛ dí xi ah_u, nu'ɛ mí 'b_up_u ra dahnini Nínive 'darb_u gam 'bähmb_u ɛ 'b_u bin ja ran juanbi 'b_u ran zɛgui, nɛ da 'yut'ah_u i ja ni ts'oquih_u. Nguetho nu'ɛ 'bex bi päh yú mb_ui 'b_u mí 'yø a bi man a ra Jonás, pɛ nu ah_u xø hin

guín nde gui päh ni mbu_h nangu'e a dí mangä. Ne nugä, man'da x_hn h_hts'i ma ts'edi xinda gue ra Jonás, bi 'y_hn'a ra Jesús.

⁴² Ne'a ra xisu min ts'ut'abi b_h Sur, 'darb_h gam 'bähmb_h a 'b_h bin ja ran ju_hnbi 'b_h ran zegui. Ne da 'yut'ah_h ngue i ja ni ts'oquih_h. Nguetho nu'a yatho bá _hh_h ngue mi nde da 'y_h a 'be'a bi man a ra ts'ut'abi Salomón nangu'e ran 'yomf_hni bi un Oja, p_h nu'ah_h hin guí nde gui 'y_hhmb_h a dí mangä. P_h nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'y_hmp'_h y_h fariseo a ra Jesús.

Nu rá mb_hi n'da da y_ht' ra z_hthu mah_hn'a 'b_h hin da b_hn Oja

⁴³ —P_h nu'a ran ts'o guidí hoh_h, din ja ah_h tengu bi 'y_ht'a n'da ra ja'i min 'youi n'da ra z_hthu. Ne bi b_hn a ra z_hthu, bin 'yo b_h ja ra 'yonhäi, mí honi hap_h din säya p_h him bi d_hni hap_h din säya. Ne bi mbeng b_h ja rá mb_hi ra ja'i b_h bá nets'i.

⁴⁴ “Man'da x_hn ho 'b_h ga peng b_h bá nets'i,” bi 'y_hns_h a ra z_hthu. Ne nu'b_h mi mbeng b_hya, bi z_hm b_h ja rá mb_hi a ra ja'i mah_hn'a, ne bi nu tengu'b_h n'da ra ngu ngue mán joqui b_h rá mb_hi, ne njom mí 'b_hrp_h nguetho him bin z_hm b_h rám hman Oja.

⁴⁵ Ne x_h bi mba b_hya bá si mí yoto y_h minz_hthuh_h ngue man'da _hh_h x_hn ts'o i _ht'e, ne bi y_hrp_h, bin säya b_h rá mb_hi a ra ja'i. Ne man'da _hh_h x_hn ts'o bi 'y_ht'a ra ja'i b_hya. Ne gan jah_h b_h, bi 'y_hmp'_h y_h ja'i a ra Jesús.

Nda'a_h i din cuh_h ra Jesús

⁴⁶ Ne nu ra Jesús mi ya_h y_h ja'i 'b_h mi z_hm b_h a rá mbe ne y_hn 'yoh_h. Bi z_hm b_h ja ra ngu mí 'b_hi. P_h him bi y_hrp_h, bim 'bätho b_h thi, mi nde xtín yaui a rá ts'ant'_h.

⁴⁷ Ne nu' da b_hya bi xi a ra Jesús:
—I 'bäcua thi ni mbe ne nin 'yoh_h, ne in nde gan ya_h 'na, bi t'emp'a ra Jesús.

⁴⁸ Ne bi d_h a ra Jesús:
—Ga xi ah_h to'o a ma mbe ne to'o _h man 'yoh_h.

⁴⁹ Ne bi 'yut' y_h xädi b_hya:

—I 'bäcua ya ma mbe ne ma cu, bi 'y_hna.

⁵⁰ Nguetho h_hnt'a go to'o i _ht' rá pähä ma Ta bí 'b_hrp_h mah_hts'i, gue _h man 'yoh_h _h, ne gue' _h man ju _h, ne gue' _h ma mbe _h, bi 'y_hn'a ra Jesús.

13

Rán t'uti ra mbomhmudä

¹ Ne nub_hya bi b_hn'a ra Jesús b_h ja ra ngu mí 'b_hi, ne bi mba nín hup_h ja ra ndendeja.

² Ne _hh_h bim p_hti b_h y_h ja'i, janangu'e a nu ra Jesús bi ndexp_h ja n'da ra mbosa ne bi hyu b_h. P_h hingui 'yo a ra mbosa, bá cop_h ndenthe.

³ Ne bi xänba _h y_h ja'i, bi xi i 'da y_hn t'uti. Ne nu'a n'da ran t'uti bi mam b_h, bi 'y_hna:

—N'da ra mbomhmudä bi mba b_h hu_hhi.

⁴ Ne nu'b_h mi mbon y_h hmudä, nu' da bi zo b_h ja ra 'yu, ne bá _h y_h doja bi za _h.

⁵ Ne nu mi'da y_h hmudä bi zo b_h ja y_h 'bodo, 'bexgue bi b_hts'e nguetho hingui pidi ra häi.

⁶ P_h nu'b_h mambá p_hx ra hyadi 'bexgue bi 'yot' _h nguetho him mi ja y_h 'y_h x_hn ho.

⁷ Ne nu mi'da y_h hmudä b_hya bi zo b_h ja y_h 'bo'u_hni, ne bi b_hx' _h y_h hmudä. P_h nu'b_h min te y_h 'u_hni b_hya bi go'mi, ne bim 'bedi.

⁸ P_h nu' da bi zo b_h ja ra hogahäi, ne bin ja x_hn ho _h. Nu 'da bi nd_h'a n'da ciento, ne nu' da bi nd_h'i hyäte, ne 'däte ma 'det'a bi nd_h' _h da.

⁹ P_h nu'b_h i ja ni zaguh_h, dami ja-mansu 'be'a dí xi ah_h, bi 'y_hmp' _h y_h ja'i a ra Jesús.

I än'd_h y_h xädi ra Jesús hanja i xih y_hn t'uti y_h ja'i

¹⁰ Ne dá xihmbe ra Jesús b_hya, dá _hmf_h:

—Hanja gní xänba y_hn t'uti y_h ja'i, ne hingui p_h _h 'be'a nam b_hn _h, dá _hmf_h.

¹¹ Ne nu ra Jesús bi d_hrcähe b_hya, ne bi 'y_hnje:

—Nu ah_h bin ja ah_h gá p_hhmb_h a njom mi p_hh mam'bet'o 'b_hrp_h ní

manda rá ts'edi Oja, pɛ nu'ɯ mi'da, him bin japi da bɔdi, bi 'yɛngähe ra Jesús.

12 Nɛ tengu thofo a ram hma i ɛna: “Nu'a i ja, man'da xɛn ngu din t'unni, nɛ nu'a zi ts'utho i ja, nɛ'a i ja da thɛnba a,” gan jahɯ bɯ. Nu'ɯ i honi da bɔdi, man'da xɛn ngu da bɔdi. Pɛ nangue ɯ hingui honi da bɔdi, nɛ a zi ts'ɯ mi pɔdi da thɛnba ɯ.

13 Janangue'a yɛn t'uti thofo dí xi ɯ, nguetho i øde pɛ ɛna gue'bɯ him bi 'yøde, nɛ i nu pɛ tengutho 'bɯ hin te xtá nu; him bi yɛt' yá mbɯi a dá xifi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

14 Nɛ majuaɲi i man'a ra pøngahya Isaiás nangue ɯ 'bɯ mi 'yɛn'a: Gui 'yøhmbɯ pɛ hin gui pɔhmbɯ 'bɛ'a gá 'yøhmbɯ.

Nɛ gui nuhɯ pɛ hin gui pɔhmbɯ 'bɛ'a nám bøn'a guin nuhɯ.

15 Nguetho nu ni mbɯihɯ ɛmmɛ xɛm mɛtho,

nɛ njam'bɯ gui 'yøhmbɯ, tengu'bɯ njot'i ni guhɯ,

nɛ njam'bɯ gui nuhɯ, tengu'bɯ guidí ts'ant' ni dähɯ,

nɛ hin jam'bɯ i sä da bɛn ni mbɯihɯ ngue ðim pädi nangue ran ts'o, ngue ga nyaɲ ahɯ,

i ɛn Oja, bi 'yɛn'a ra pøngahya Isaiás 'bɯ maya'bɯ, bi 'yɛn a ra Jesús.

16 Pɛ nu'ahɯ majapi ahɯ nguetho i nu ni dähɯ nɛ i øh ni guhɯ, bi 'yɛngähe ra Jesús.

17 Majuaɲi dí xi ahɯ ɛmmɛ xɛn ngu yá pøngahya Oja nɛ xɛn ngu yɯ ja'i ngue 'dat' Oja mim bɛni, mí nde xtá nuna gätho guí nuhɯ ya, pɛ him bi zä bi nu; nɛ ɛmmɛ mí nde xtá 'yøhna guí øhmbɯ ya, pɛ him bi zä bi 'yøde, nguetho him mí zøn ra ora xtám bɔdi, bi 'yɛngähe dyɯ xädigähe ra Jesús.

'Bɛ'a rán theui a ran t'uti ra mbomhmudä

18 —Nɛ nuya ga xi ahɯ 'bɛ'a nam bøn'a rán t'uti a ra mbomhmudä, bi 'yɛngähe ra Jesús.

19 Nɛ nu'a to'o bi sih ram hma ngue di manda ua rá ts'edi Oja, nɛ him bi bɔdi 'bɛ'a nam bøn'a, in ja tengu ɯ yɯ

hmudä bi zo bɯ ja ra 'yu, nɛ 'bɛx bá ɛ'a ra zɪthu bi hyax a ra hmudä bi thupɯ ja yá mbɯi ɯ.

20 Nɛ nu'ɯ yɯ hmudä bi zo bɯ ja yɯ do, tengu'bɯ n'da ra ja'i ɛmmɛ di johya 'bɯ ja bi 'yø a ram hma, pɛ maxøts'e thofo.

21 Nɛ hinga gätho mbo yá mbɯi, nguetho hin'yɯ yá 'yɯ xɛn ho, nɛ go zi ts'ɯ din ɛnbi nangue a ram hma, 'bɛxgue da 'uegue.

22 Nɛ nu'a ra hmudä dá xi ahɯ bi zo bɯ ja yɯ 'uɲni, nam bøn'i tengu n'da ra ja'i bi 'yø a ram hma, pɛ hønt'a ɛmmɛ im bɛn ra ximhäi nɛ ra mbɛti ngue i hät'i, janangue'a bi japi bim 'bɛ a nɛ hin te bin ja rá 'bɛfi Oja nangue'a ra ja'i tengu a.

23 Pɛ nu'a ra hmudä dá ma ngue bi zo bɯ ja ra hogahäi, nam bøn'i tengu ɯ i ømanho a ram hma nɛ i pɔdi 'bɛ'a yún thehɯ a, nɛ din te xɛn ho ɯ nɛ da ndøgue tengutho yɯ hmudä, ngue nu'ɯ 'da bi ndø'a n'da ciento, nɛ'ɯ 'da bi ndø a hyate, nɛ ɯ 'da bi ndø a 'däte ma 'det'a.

Rán t'uti ra hmudä xɛn ho nɛ a hingui ho

24 Nɛ nu ra Jesús bɯya bi xih mi'da yɛn t'uti ɯ yɯ ja'i, nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'bɯ bi 'yøt' ran ts'ɛt'abi Oja, in ja tengutho 'bɯ n'da ra ja'i bi du a n'da yɯ hmudä xɛn ho bɯ ja rá huahi.

25 Pɛ nu'bɯ mín xui nɛ gätho bin aha, bi mba a rán suiui nɛ 'darbɯ bi duhmi a n'da yɯ hmudä hingui ho bɯ ja rá huahi, nɛ bi mba bɯya.

26 Nɛ nu'bɯ mí bøx bɯya, bi bøx'ɯ xɛn ho nɛ ɯ hingui ho, 'darbɯ bi bøts'e.

27 Nɛ nu'ɯ yá 'yɛhɛ bɯya bi mba bi xi ɯ yá hmu: “Nu yɯ hmudä gá tupɯ ja ra huahi, xɛn ho 'bɯ gmi tuhu, hapɯ bi nɛqui ɯ yɯ hmudä hingui ho,” bi 'yɛmbi.

28 Nɛ nu ɯ yá hmu bɯya bi 'yɛmbi: “Nɛ masque n'da man sui'be bá ɛhɛ bi ts'onga ma huahi,” bi 'yɛna. “Ha ga xathɯ ɯ yɯ paxi hingui ho,” bi 'yɛn'ɯ yá 'yɛhɛ bɯya.

29 Nɛ nu yá hmu bi 'yɛmbi: “Hin'na, hin da zä gui mbähä gui xathɯ ɯ

y_u paxi hingui ho, nguetho x_oh_ma ts'ar_pu tho_o n_e u x_un ho gui xath_u.

30 Man'da x_un ho gui hyethoh_u 'dar_pu din te, ja gue'b_u bin ja ran sofo. N_e nub_uya ga xi u y_u mb_efi ngue nu'u hingui ho di peti n_e da 'yudi, n_e nu u x_un ho b_uya da mb_e'ts' b_u ja ma ngu," bi 'y_en u y_u hmu, bi 'y_en'a ra Jesús.

N_e guehna man'da ran t'uti bi mam 'b_u mi xi u y_u ja'i.

Rán t'uti rá hmudä ra mostaza

31 N_e man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús n_e bi 'y_ena:

—N_e tengu n'da rá hmudä ra mostaza bi dup_u ja rá hu_uhi n'da ra ja'i. N_e zi ts'utho a, ξ mm_e man'da zi ts'u xinda gue u mi'da y_u hmudä.

32 P_e nu'b_u bin te n_e man'da x_un ndoho b_u ni n_equi, madague'b_u ra c'ani tho_o, p_e i te tengu'b_u n'da ra za guerp_u da zä da 'y_ot' y_u 'bafi y_u doja b_u ja y_u 'y_e. In jab_u rá ts'edi Oja b_u ni n_equi ngue di manda ua, bi 'y_en'a ra Jesús.

Rán t'uti rá íxi ra hocj_uni

33 N_e man'da ran t'uti bi ma ra Jesús n_e bi 'y_ena:

—N_e tengu ra íxi 'b_u din jap'a ra hocj_uni, n_e gätho bi nden a ra j_uni b_uya. In jab_u rá ts'edi Oja b_u ni n_equi ngue di manda ua, bi 'y_ena.

Maya'b_u bi ts'änni da man y_un t'uti a ra Jesús

34 N_e ngub_u bi 'y_ot'a ra Jesús, h_ont'u y_un t'uti bi 'yut'u y_u ja'i 'b_u mi xänbi.

35 N_e gue'a bi man'a ra p_ongahy_u maya'b_u ngue din ja 'b_u mi 'y_ena:

Ga utä y_u ja'i y_un t'uti,

Ga xänba a njon mi p_udi asta gue'b_u go mi mb_uh ra ximhäi,

i ξ n Oja, bi 'y_en'a ra Isaías 'b_u mim p_ongahy_u.

'B_e'a rán theui a rán t'uti ra hmudä x_un ho n_e'a hingui ho

36 N_e nub_uya bi xi u y_u ja'i a ra Jesús ngue da mbengui. N_e nu'b_u gätho mí mba u, bi mba ra Jesús b_u ja ra ngu. N_e dá tendähe b_uya. N_e nu'b_u mí hyup_u ja a ra ngu, dá änhde:

—Dami xije ts'u 'b_e'a nam b_on'a ran t'uti gá ma nangue ra hmudä hingui ho bi dup_u rá hu_uhi a ran 'yoh_u, dá ξ mfe.

37 N_e bi 'y_engähe ra Jesús b_uya:

—Nu'a nam b_oni ngue y_u hmudä x_un ho u dí tucä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

38 N_e nu a ra hu_uhi nam b_oni gue'a ra ximhäi. N_e nu'a ra hogahmudä nam b_oni gue'u di manda rá ts'edi Oja u. N_e nu'a ra hmudä hingui ho nam b_oni y_u ja'i ngue rá mb_eti ra z_ith_u.

39 N_e nu a rán s_uiui a rá mb_eti ra hu_uhi ngue bi dup_u y_u hmudä hingui ho, gue'a ra z_ith_u a. N_e nu'a ran sofo nam b_oni rán z_egui ra pa. N_e nu'u y_u mb_efi da xoqui nam b_oni ngue y_um 'b_ehni Oja mah ξ ts'i.

40 N_e tengu tho_o u y_u hmudä bi b_ots'e ngue hingui ho n_e bi mba ma munts'i n_e bi mba nt'udi, din ja b_u 'b_u ran z_egui ra pa.

41 Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, 'b_u rán z_egui ra pa ga p_en'd_u mam 'b_ehni di peti gätho nangu y_u ja'i ra ximhäi. N_e gätho u bi 'y_ot' ran ts'o da th_on a thi, n_e u gätho midí parpa y_u mija'ih_u da 'y_ot' y_u ts'oqui.

42 N_e da th_osp_u ja ra sibi nj_um'b_u i hu ξ t'i, guerp_u din zoni n_e din guxt' y_u ts'i b_u.

43 N_e nub_uya, nu'u to'o i σ t' rá pähä Oja, di n_ec tho_o tengu ra hyadi b_u di manda rá ts'edi ma Tah_u mah ξ ts'i. To'o gätho ja y_u zagu, di jamansu a dí_m mangä ya, bi 'y_engähe ra Jesús.

Rán t'uti a ra mb_eti man t'agui

44 N_e man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús, bi 'y_ena:

—Nu n'da ran 'yoh_u bi d_in'a n'da ra mb_eti b_u mbo ra häi ngue ξ mm_e di muui a. N_e bi gärp_u mah_on'a. N_e midí johya, n_e bi mba b_uya da mbä 'b_e'a gätho mi p_e'ts'i guerp_u bi zä bi dän'a ra x_equi a guerp_u bi d_in'a di muui, ngue mi p_udi man'da da d_upi b_u. N_e din jab_u gui 'y_oth_u ngue ξ mm_e gui hyomhb_u ngue di manda rá ts'edi Oja, bi 'y_en'a ra Jesús.

Rán t'uti a ra do emme di muui xum hmadi

⁴⁵ Nε xø bi 'yεna:

—Nu n'da ra pøhø ngue mi honi da dän yu do i thim bu mbo ra dehe xum hmadi di muui.

⁴⁶ Nε nu'bu mí dñn a n'da man'da mahotho xinda gue'u gä min nu mam'bet'o, bi mbä 'be'a gätho mí pe'ts'i nε bi dän'a emme mahotho buya. Nε din jabu gui 'yøthε ngue emme gui hyomhbε ngue di manda rá ts'edi Oja, bi 'yεn'a ra Jesús.

Rán t'uti n'da ra xit'a án t'ei bu ja ra daqadehe

⁴⁷ Nε man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'a ní 'yøt' ran ts'ut'abi Oja, in ja tengu n'da ra xit'a ngue i pa nt'ei bu ja ra daqadehe, nε i the hønt'a go ní huä i 'bu ru mbo ra dehe.

⁴⁸ Nε nu'bu ya bi yu'a yú xit'a yu mbahua, da gux buya, da mba nín hupu ja ra ndenthe nε da huan'du yu huä xun ho da 'yuru ja yú 'bøts'e nε nu'u hingui ho buya di bunt'i.

⁴⁹⁻⁵⁰ Nε din jabu 'bu rán zegui ra pa, 'darbu dim 'bähmbu u yu ts'om'bäi u xun ho bi 'yøt'e. Nε nu yám 'behni Oja mahets'i da huan'du yu ts'om'bäi nε da 'yεntpu ja ra sibi njam'bu i huët'i, ngueru din zom bu u nε din guxt pu yú ts'i, bi 'yεngähe ra Jesús.

Mahyoni a mi pezche ne'a xø bi dñm ma'da'yo

⁵¹ Nε nu'a ra Jesús buya bi 'yεngähe yú xädigähe:

—Ha gui pähmbu a dí xi ahü ya.

—Haha, ma Hmu, ya dí pähmbe a guím ma, dá εmbähe a.

⁵² Nε xø bi 'yεngähe buya:

—Nu'u midín xäh ram hma maya'bu, nε a ram hma ma'da'yo da hyumbi din xädi, ngue 'beru ní manda rá ts'edi Oja, hin te di 'beh rán xädi u buya, nε da zä da xänba u mi'da. Din ja tengu'bu n'da ra ja'i i ja 'be'a i pe'ts'i ngue gä mahyoni. Ne'a bi zocpa yám bombøta ne'a bi dñnse. Janangue'a hin te di 'be u 'bu ru ja rá ngu, bi 'yεngähe ra Jesús.

Yu mengu bu rá hnini zehε him bi 'yεc'yεi rá ts'edi ra Jesús

⁵³ Nε nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús buya bi bøm bu.

⁵⁴ Nε bi mba bu rá hnini zehε ngue Nazaret. Nε bin xäpu ja ra ni ja, nε nu yu ja'i buya bi hyonya thoho 'be'a bi 'yøt'a, nε bi 'yεna:

—Haru bí hyä rán 'yomfēni na, ngue da zä da 'yøt'a i øt'e.

⁵⁵ Ha hinga guehna rá ts'unt'u ra yaxi na, ngue i 'bu cua rá mbe í María. Nε nu yán 'yohu ra Jacobo nε ra José nε ra Simón nε ra Judas.

⁵⁶ Nε u yán ju dí 'bähmbu ua. Pe haru bí hyä a ran 'yomfēni na, bi 'yεn u yú menguhu.

⁵⁷ Nε him bi numanho a ra Jesús. Pe nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Gätho yu ja'i in jabu. Nubu ja yú hnini zehε hin da hnumanho n'da rá pøngahyä Oja, xinga gue'u i 'bu ru rá ngu da numanho, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁵⁸ Janangue'a hingui ngu yun t'øt'e mixte bi 'yøru, ngue him bi 'yεc'yεi u 'bu ru.

14

Ra Xuua Nxixyq bi thecpa rá 'yuga

¹ Nε min ts'ut'abi bu ra xequi Galilea a ra Herodes. Nε nu'bu mi sifi 'be'a gä bi 'yøt'a ra Jesús 'bu min 'yo bu, bi 'yεn'a:

² —Masque ra Xuua Nxixyq a, bi dambēni bu 'bu u xun du, janangue'a i ja rá ts'edi xun ho i øt' yun t'øt'e mixte, bi 'yεm buya.

³⁻⁵ Nguetho guesε a ra Herodes bi hyo a ra Xuua Nxixyq. Bin cue a ra Herodes 'bu mi sifi ngue hingui ho a bi 'yøt'e ngue bi zinse a rá 'beru, nu'a ra xisu mi 'bähmi a ra Felipe 'bu mi sin'a ra Herodes. Nε nu'a ra xisu, ra Herodías a. Nε bi 'yεn'a ra Xuua: “Hingui ho gä 'yøt'e ngue gä sinba rá xisu a nin 'yohu,” bi t'εmp'a ra Herodes. Bin cuetho ra Herodes buya bi got'a fädi a ra Xuua nε bi manda dí tu't'i con yu cadena. Nε mim bēni xta hyo a ra Xuua, pe him bi hyo nguetho mi su din cue yu ja'i, ngue nu yu ja'i mi paði rá pøngahyä Oja a ra Xuua.

6 Pɛ nu'bu mi zɔn ra pa bin ja rá ngopa a ra Herodes 'bu mi dát ra jɛya mahɔn'a, bi 'yɔt'a n'da ran ts'ihmɛ nɛ bin nɛ a rá t'ixu a ra Herodías. Nɛ bi numanho a ra Herodes a ran hnei bi 'yɔt' bɔya.

7 Nɛ bi 'yɛmp'a ra hmute: “Dami 'yádi 'bɛ'a gátho guí nde gui 'yáqui. Majuani dí xi i, ga 'da i 'bɛ'a gátho gui 'yáqui,” bi 'yɛn'a ra Herodes.

8 Nɛ nu'a ra hmute bɔya bi 'yá a rá ya ra Xuua Nxixya ngue di o ra mbohi, nguetho gue'a xí xi a rá mbe a da 'yáp'a.

9 Nɛ bi du rá mbɔi a ra Herodes bɔya, him mi ndehma da hyo a ra Xuua, pɛ hin'yɔ 'bɛ'a sä da 'yɔt'e nguetho ya xí xifi di unni 'bɛ'a gá da 'yápi, nɛ ya xí 'yɔh yɔ ja'i di unni 'bɛ'a gátho da 'yápi.

10 Nɛ bi manda bɔya ngue da mba ba thecpa rá ya ra Xuua Nxixya bu ja ra fádi, nɛ ba jät'a n'da ra mbohi din t'un'na ra hmute.

11 Nɛ nu'bu min t'unni bi dɛn a ra mbohi bi un'na rá mbe bɔya.

12 Nɛ nu yú xádi ra Xuua bɔya, bá tunba a rá ngɔc'yɛi bu ja ra fádi, bi 'yágui. Nɛ bi mba bɔya bá xi a ra Jesús ngue ya bi du ra Xuua.

Bi 'ujn'i cat'a mahuahi yɔn 'yohɔ ra Jesús

13 Nɛ nu ra Jesús 'bu mí 'yɔde bi du ra Xuua, 'bɛx dá mbähmbe dá huhe bu ja ra mbosa mí nde xcá sɔmhbe bu 'danguadi, mi ɛna xcám 'bɔsehe n'da zi ora. Pɛ nu'bu mi pɔ ɔ yɔ ja'i ngue dá mbähmbe bu a ra Jesús, nɛ ɔ bá nɛxpɔ ja yú hnini bi dɛngähe, bin 'yogua thoho gátho bu ja rá nyani a ra dɔdehe.

14 Nɛ nu'bu má cɔhmbe bu ja ra mbosa a ra Jesús, xɔn ngu ɔ yɔ ja'i xí zɔm bu. Nɛ ɛmmɛ bi huɛc'ɔ bɔya nɛ bi hoqui hɔnt'a go to'o mí ɔ.

15 Nɛ nu'bu min de bɔya dá ɛmbähe a ra Hmu:

—Ya bin de ya, nɛ njongui 'bɔcua ja ra xɛqui ua, dami xih yɔ ja'i da mba bu ja yɔ hnini nɛ da däm bu 'bɛ'a da zi, dá ɛmbähe a.

16 Nɛ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Pɛ hingui jatho da mba, pɛ guesɛ ahɔ dami 'uimhbɔ, bi 'yɛngähe.

17 Nɛ dá thähmbe bɔya:

—Pɛ hin'yɔ 'bɛ'a da zi, nɛ hɔnt'i cat'a yɔ hmɛ i ja ua nɛ yoho yɔ huɔ, dá ɛmfɛ bɔya.

18 —Bá cɔhɔ ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

19 Nɛ bi xih yɔ ja'i ngue din säya bu ja yɔ t'ɛi, nɛ bi hyan ɔ cat'a yɔ hmɛ nɛ yoho yɔ huɔ. Bi ndɔs' mahɛts'i nɛ bi 'yáp rán japi Oja, nɛ bi xɛm bɔya nɛ bi 'dacähe dá darpähe yɔ ja'i.

20 Gátho bin sihmɛ ɔ yɔ ja'i nɛ bin niya nɛ bi bong mi'da yɔ xɛqui bi yu'i 'dɛ'ma yoho yɔ 'bɔts'e.

21 Nɛ nu'ɔ gátho bin sihmɛ í jua'i cat'a mahuahi ɔ yɔn 'yohɔ, nɛ hin njon bi mbeh yɔ xisu xinga gue yɔ t'ɔhni.

Bin 'yo maxɔts'e ra dɔdehe a ra Jesús

22 Nɛ nubɔya, bi xije ga mbähmbe ngue ga 'daxhe ra dɔdehe mahɔn'a. Dá huhe a ra mbosa dá mbähmbe bɔya. Go bi gose bu a ra Jesús, bin 'yɛhmbe yɔ ja'i.

23 Nɛ nu'bu mi mba ɔ yɔ ja'i bi ndezɛhe bu ja ra nyuni nɛ bi nyáqui bu Oja. Bá hazɛhe bu a.

24 Nɛ nu'bu má mbähmbe ngue dá huhe ra mbosa, 'bu mi zɔm made ra dehe, bi zɛh ran dahi nɛ ɛmmɛ bin ja yɔ t'ɔthe, nɛ ts'ɛdi midí cos'a ra mbosa.

25 Nɛ nu'bu ya mbɛ mí ts'ɔtho da hyats'i, nɛ 'yo a ra Jesús bu maxɔts'e ra dehe ngue da zɔ'a ra mbosa.

26 Nɛ nu'bu mambá ɛpɔ ra Jesús, nɛ i 'yo bu maxɔts'e ra dehe dá handähe bɔya, ba ɛpɔ nɛ hin dí pɔhmbe ngue gue'a. ɛmmɛ dán suhe nɛ dá mbahmbe:

—Ba ɛhnɔ n'da ra ánima, dá ɛmhbe.

27 Nɛ bi darcähe a ra Jesús:

—Dami hyuthɔ nzambɔi, o guín suhɔ, guecä, bi 'yɛngähe.

28 Nɛ bi dät'a ra Pedro bɔya:

—Nu'bu gue'e ma Hmu i, dami jaqui nɛcä dan 'yo maxɔts'e ra dehe nɛ ga sɔm bu guí 'bäi, bi 'yɛn'a.

29 —Ba ɛcua, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi t'ɛmp'a ra Pedro bɔya.

Nɛ nu'a ra Pedro bɔya bi gapɔ ja ra mbosa nɛ bi dɔ'mi bin 'yo maxɔts'e ra

dehe ngue in nde da zøm bꞰ bí 'bä a ra Jesús.

³⁰ PꞰ bi nu ngue ɛmmɛ nts'edi ran dꞰhi nɛ 'bex bin su bꞰya, nɛ bi dꞰ'mi bi dont'a mbonthe. Nɛ nts'edi bi mbah pꞰya:

—Ma Hmu, dami yꞰngui, bi 'yɛna.

³¹ Nɛ 'bex bi bɛndba rá 'yɛ a ra Jesús bꞰya.

—Hanja ts'Ʞtho guí ɛc'yɛi ngue i ja ma ts'edi nɛ 'bexgue gá su 'bɛ'a gán nu, bi 'yɛmp'a rá hmu.

³² Nɛ nu'bꞰ mi hyu ra mbosa a ra Pedro nɛ ra Jesús bꞰya, 'bex bin hɛ a ran dꞰhi.

³³ Nɛ nugáhe mí huhmbe bꞰ mbo ra mbosa dán dꞰnyahmuhe bꞰ mí 'bä a ra Jesús nɛ dá ɛmfe:

—MajuꞰni maha, gue'e rá Ts'Ʞnt'Ʞ i OjꞰ, dá ɛmfe.

Bi hoc'Ʞ yꞰ hyɛnni bꞰ ra hnini Genesaret a ra Jesús

³⁴ Nɛ dá thohmbe bꞰya dá sømhbɛ bꞰ 'danguadi ra dehe bꞰ mi ja ra xɛqui Genesaret.

³⁵ Nɛ nu'Ʞ yꞰ jꞰ'i mi 'bꞰpꞰ, 'bꞰ mi nu bi zøm bꞰ ra Jesús, 'bexgue bi mbɛnh ra nde hønbnꞰ go hapꞰ ja yꞰ hnini ngue ya mí 'bꞰpꞰ ra Jesús. Nɛ bá ts'inbi gátho yꞰ hyɛnni bꞰ mi 'bucáhe a ra Jesús.

³⁶ Nɛ bi 'yáh ra mate Ʞ ngue bi dárpa rá nyꞰni rá pahni ra Jesús, nɛ 'bex bi yꞰn Ʞ bꞰya.

15

Ra Jesús bi ma 'bɛ'a di ts'onba rá mbꞰi n'da

¹ Nɛ nubꞰya bá ɛ i 'da ma ngꞰrpihe ngue yꞰ fariseo nɛ yꞰ xänbate nijꞰ. Bá nɛxpꞰ Jerusalén Ʞ, nɛ bi 'yän'na ra Jesús:

² —Hanja Ʞ ni xädi hingui ten yán t'øt'e mam bombøtahꞰ nɛ him 'bɛ i xꞰt'yɛ 'bꞰ i sihmɛ, bi 'yɛn'Ʞ.

³ Bi dꞰ a ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—PꞰ nɛ ahꞰ guí fɛsthoꞰhꞰ rán t'ɛdi OjꞰ 'bꞰ guí homhbꞰ guí 'yøt' nin t'øt'e zɛhɛꞰ, bi t'ɛmp'Ʞ yꞰ fariseo.

⁴ Nguetho i mam bꞰ ja rá m hman OjꞰ: “Gui numansu ni ta nɛ ni mbe.”

Nɛ a i mam bꞰ ngue: “Nu'a to'o san rá ta nɛ rá mbe i jatho da tho,” bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁵ PꞰ nu ahꞰ, 'dan'yo thoho guí mamhbꞰ, ngue guí ɛmhbnꞰ xꞰn ho 'bꞰ di yꞰrpa OjꞰ a mi ja ngue xtá mbäx'a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yohꞰ. Nɛ hin gá xihmbꞰ ngue him bi numansu rá ta 'bꞰ ngubꞰ bi 'yøt'e.

⁶ Gá 'yɛmhbnꞰ nte ní mba tho yán t'ɛdi OjꞰ 'bꞰ guím bɛnɛ nin t'ɛdihꞰ, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi t'ɛmp'Ʞ yꞰ fariseo.

⁷ PꞰ ɛmmɛ guidí yorpahꞰ a guím bɛmhbnꞰ, bi 'yɛmp'a ra Jesús. MajuꞰni bí man OjꞰ bꞰ ja rá søcuꞰ ra Isaías 'bɛ'a guí øthꞰ ngue bi 'yɛna:

⁸ Nuya yꞰ jꞰ'i ya i ɛsqi nanguue yá nde, pꞰ maxøts'e thoho nɛ hinga gátho yá mbꞰi.

⁹ Nɛ säti thoho 'bꞰ i thꞰndegui, nguetho hønnt'Ʞ yán t'ɛdi zɛhɛ i xänba Ʞ mi'da,

i ɛn OjꞰ, bi 'yɛn'a ra Isaías 'bꞰ maya'bꞰ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁰ Nɛ nubꞰya, nu ra Jesús bi zon'dꞰ yꞰ jꞰ'i:

—Dami 'yøhmbꞰ 'bɛ'a dí xi ahꞰ janangu'e'a gui pꞰhmbꞰ 'bɛ'a nam bøn'a.

¹¹ Hinga gue'a i ts'i di ts'onba rá mbꞰi n'da, pꞰ gue'a ní bøm bꞰ rá nde n'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹² Nɛ dá mbähmbe bꞰ mi 'bäh ra Jesús.

—Nu'Ʞ yꞰ fariseo bi bɛman'Ʞ a gám ma, dá ɛmfe.

¹³ Nɛ bi dꞰh ra Jesús, bi 'yɛna:

—Hønnt'a go 'bɛ'a ma paxi him bi 'yɛzɛhɛ ma Ta, i jatho da mba nsat'i.

¹⁴ Nte guim bɛmhbnꞰ nanguue Ʞ nguetho tengu'bꞰ i xädä Ʞ, nɛ ɛna da 'yut' ra 'yu yá mixädähꞰ. Nɛ nu'bꞰ n'da ra xädä i six'a rá mixädäui, thꞰmbɛni tho gátho yoho da zo bꞰ ja n'da ra hyáhäi, bi 'yɛngáhe ra Jesús 'bꞰ má ɛmfe.

¹⁵ Nu ra Pedro bꞰya bi xi a ra Jesús:

—Dami xije nanguue a ran t'uti gá ma mahɛ'bꞰ, 'bɛ'a nam bøn'a, bi 'yɛmbi.

¹⁶ Nɛ bi dꞰ'a ra Jesús:

—Ha ne ah_u xingui ts'u guí p_hmbu 'be'a nam b_on'a dí xi ah_u, bi 'y_ena.

17 Ha hin guí p_hmbu nu 'be'a da zi n'da, da y_ur_pu ja rá nde ne da mba bu ja rá foho, ne hingui z_am bu, bi 'y_engähe.

18 Pe nu 'be'a gätho da b_on bu ja rá nde n'da í nexp_u rá mbui ne gue'a di ts'on'a n'da.

19 Nguetho guerp_u mbo rá mbui n'da ni neX_u y_u ts'on'yomf_eni, ran thodu, ran 'yomt'_eni madague'bu bin thät'a n'da o hin gana din thät_i, ne y_um f_e, ne y_u fehni, ne y_un ts'ante, ne gue'u gätho ní nexp_u rá mbui n'da u.

20 Ne gätho u gue'u ní ts'om'bäi n'da ra ja'í u. Pe nu'bu bin sihm_e ne him bi 'y_ot'a ran t'_ot'e ngue din x_ut'y_e, hinga gue'a dán ts'on'a, bi 'y_engähe ra Jesús.

N'da ra xisu hin rá menguh_u a ra Jesús bi 'y_ec'y_ei a rá ts'edi ne bi y_an'a rá t'ixu

21 Ne nub_uya dá p_omhbe bu a ra Jesús dá mbähmbe bu ja rá xequi ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón.

22 Ne dán c'athe n'da ra xisu ra mengu Canaan, hing ra israel a. Ne ts'edi bi mbafi, bi 'y_emp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, rám bom'bet_o i ra David, din ja nin hu_ecate nangue ma t'ixu in 'youi n'da ra z_ithu ngue ξ mm_e di _unbi.

23 Nu ra Jesús bi thotho, tengu'bu him bi 'y_o a bi xifi. Nugähe b_uya dá xihmbe ra Jesús:

—Dami 'y_orpa ra mate a ra xisu, janangue'a da mbengui, ne i mbafi i tengah_u.

24 Nu ra Jesús b_uya bi 'y_ena:

—Nu Oj_a bá p_engui ga _orpa rá 'befi ngue h_ont'_u ma menguh_u y_u israel ga jamansu, nguetho i 'b_ui tengu y_u de'yo bi 'be'ra 'yu, bi 'y_ena.

25 Pe nu ra xisu bi z_om bu 'bäh ra Jesús bin d_anyahmu ne bi 'y_em_bi:

—Gra Hmu, dami z_equi.

26 Pe nu ra Jesús bi 'y_em_bi:

—Hingui ho 'bu n'da ran 'yoh_u da hy_anba rá hme y_u t'_uhni, go di un'du y_u t'_uyo, bi 'y_em_bi.

Ngub_u bi xifi nguetho hing ra israel a ra xisu.

27 Bi 'y_en'a ra xisu b_uya:

—Maju_ani guím ma gra Hmu, pe ne'u y_u t'_uyo i si y_u x_eca hme 'bom bu ja ra 'bim_exa ngue i h_e u y_u hmu.

28 Ra Jesús b_uya bi 'y_emp'a ra xisu:

—Gra xisu, ξ mm_e guí ξ c'y_ei x_un ho a ma mate. Janangue'a din ja a gá 'y_adi, bi 'y_em_bi.

Ne 'bexgue gue'a ra ora bi y_an'a rá t'ixu.

Bi hoc mi'da y_u hy_enni a ra Jesús

29 Ne nub_uya nu ra Jesús bi b_om bu. Dá mbähmbe bu ja ra ndend_adehe bu Galilea ne dá texhe bu ja ra nyuni, ne bi hyup_u a ra Jesús.

30 Ne x_un ngu y_u ja'í bi z_om bu mi hudi, ne bá ts'inba y_u dogua, ne y_u xädä, ne y_u gore, ne y_u do'y_e, ne x_un ngu mi'da y_u mb_edi ne y_u hy_enni bá ts'inba bu mi hu'a ra Jesús. Ne nu ra Jesús b_uya gätho bi hoc'u.

31 Ne nu y_u ja'í bi hyonya thoho 'bu mi nu bin y_a y_u gore ne bin 'yo u mí dogua ne bi y_an'_u mi do'y_e, ne bin z_o y_u dä u mi xädä. Ne nu'bu mi nu 'be'a bi 'y_ot'a ra Jesús, bi 'y_es_pa Oj_a, ngue ma Oj_ahe dy_u israelhe. Ne hyu pa dán degähe bu y_u ja'í.

Bi 'u_in'i goho mahu_qi y_un 'yoh_u ra Jesús

32 Ne nu ra Jesús bi zongahe bi 'y_engähe:

— ξ mm_e dí_m b_engä y_u ja'í i 'b_ucua nguetho ya ná hyupa i 'b_ucua ne hin'y_u 'be'a da zi y_u. Ne nu'bu ga xifi da mba bu y_u ngu, masque hin da hyät'i da z_om bu ja y_u ngu, bi 'y_en'a ra Jesús.

33 Ne dá ξ m_hbe b_uya:

—Pe hin hap_u ga t_im_hbu ra hme ga unhnd_u y_u ja'í, nguetho ξ mm_e x_un ngu i 'b_ucua, ne njongui 'b_ucua ngue ga t_amf_u ra hme, dá ξ m_fe.

34 —Hangu guí h_ahu ra hme th_a, bi 'y_en'a ra Jesús.

—Yoto thoho y_u hme ne zi yoho y_u t'_uhu_q, dá ξ m_fe.

35 Ne nu ra Jesús bi xih y_u ja'í din säya bu häi.

³⁶ Nε bi hyaŋ'u yu hme a ra Jesús ne yu huə, ne bi 'yāp rán jaŋi Oja nangue u bi hyaŋi. Nubaya, nu ra Jesús bi xen yu hme ne yu huə ne bi dargähe ngue ga unhde yu ja'i bu mí hudi.

³⁷ Nε gätho u mí 'buŋu bin sihme u ne bin niya, ne bi bongui yoto yu 'bøts'e 'bu mi niya.

³⁸ Nε goho mahuahi u yuŋ 'yohu bin sihme, ne njom bi mbeh yu xisu ne yu t'uhni.

³⁹ Nε nu ra Jesús buya bi xih yu ja'i da mbeng yu ngu. Nε nu 'bu mi mbeng yu ja'i buya dá mbähmbe mahøn'a a ra Jesús, dá huhe ra mbosa mahøn'a ngue ga sømhbe bu ra xequi Magdala.

16

Yu ngurpi yu judío bi 'yäh mi'da yu hmεpya

¹ Nε nu 'bu ma sømhbe bu, bi zøm bu 'da ma ngurpihe ngue yu fariseo ne yu saduceo, in nde da zäp rá mbui a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—'Yurcahe n'da ra hmεpya ngue ga paŋmbe majuani Oja bá pεn'ni i, bi 'yεn'u.

² —Pε nu 'ehu, bi 'yεn'a ra Jesús, guí nuhu xun theni yu güi 'bu xøn de ne guí εmhbu buya ngue din hyadi 'bu bi hyats'i.

³ Nε nu 'bu guí nuhu ts'utho xun theni yu güi 'bu xudi, guí εmhbu din da'ye buya. εmme guidí yorpahu a guim bεmhbu. Hanja ngue guí paŋmbe 'be'a nam bøn'u yu güi guí nuhu ne hin go guí paŋmbe 'be'a nam bøn yu hmεpya guí nuhu ya, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁴ Nu ahü guí 'buhmbu ya, gue ahü gyu ts'om'bäihü, xcá 'uehmbu bu rá 'yu Oja, ne sä guí ähmbu ra hmεpya ya pε hin da t'ut'ahu ra hmεpya. Pε hønt'a ra hmεpya da t'ut'ahu tengu bi 'yøt'a ra Jonás maya'bu, bi 'yεn'a ra Jesús bi 'yεmp'u yu fariseo. Nε xø dá mbäcähe a ra Jesús buya.

Ra Jesús bi xih yu xädi di jamansu nangue rá íxi yu fariseo

⁵ Nε nubaya dá penje mahøn'a 'dan-guadi ra dādehe a ra Jesús. Nε dá

pumbεnihe a ra hme nzai mí sihe ngue min 'youi ra íxi.

⁶ Nu ra Jesús buya bi 'yεngähe:

—Damim fähmbu nangue yu íxi yu fariseo ne yu saduceo, bi 'yεna.

⁷ Nε dá εnsche:

—I man na ya ngue him bá haŋu ra hme.

⁸ Nε nu ra Jesús bi baŋi 'be'a dá bεmhbe ne bi 'yεnje:

—Hanja guí εmhbu: “Hin'yu ra hme ga sihu.” Pε ts'utho guí εc'yεihü.

⁹ Ha gá pumbεnihü 'bu má 'uüŋgä goho mahuahi yuŋ 'yohu ngue hønt'i yoto yu hme ne yoho yu t'uhua, ne bi bong thoŋo yoto yu 'bøts'e yu hme.

¹⁰ Nε 'bu má 'uüŋ'i cut'a mahuahi yuŋ 'yohu ngue hønt'i cut'a yu hme mí ja, ne xun ngu yu 'bøts'e bi yu 'bu mi bongui.

¹¹ Hanja hin gá paŋmbe 'bu má xi ahü nangue yu íxi yu fariseo ne yu saduceo, pε hin nangue u yu hme dá xi ahü, bi 'yεngähe.

¹² Ja dá paŋmbe buya 'be'a nam bøn'a bi xije ra Jesús. Dá paŋmbe ngue gue'a yün xädi yu fariseo ne yu saduceo, ne hinga gue'a njuantho ra íxi bi ma.

Ra Pedro bi ma to'o a ra Jesús

¹³ Nε nubaya dá mbähmbe ra Jesús bu ra xequi Cesarea, guerpü min ts'ut'abi ra Felipe. Nε bi 'yängähe dyu xädigähe ra Jesús:

—'Be'a im bεn'u yu ja'i ngue to'ogä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεna.

¹⁴ Dá thaŋthe buya:

—Nu'u 'da yu ja'i im bεni gue'e gra Xuua Nxixya, ne nu'u 'da im bεni ngue gue'e gra Elías mi 'buh maya'bu. Nε nu'u 'da im bεni gue'e grä Jeremías ngue maya'bu xøn du, uague man'da rá pøngahya Oja, i εn'u, dá εmfe buya.

¹⁵ Nu ra Jesús buya bi 'yängähe:

—Xi'ahu, 'be'a guim bεmhbu ngue to'ogä.

¹⁶ Ra Simón Pedro buya bi daŋi:

—Gue'e rá thahni i Oja ngue ra Cristo, rá Ts'unt'u i Oja i 'bui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Majapi i gra Simón, rá ts'unt'ua i ra Jonás, nguetho nu'a gá ma hinga n'da ra ja'i bi bɛn'ni i, pɛgue Oja ma Ta bí 'buh mahɛts'i bi bɛn'ni i.

¹⁸ Pɛ nɛ'a dí xi i, nu'i gra Pedro, nu'a ni thuhu nam bɔni gue ra do. Nguetho tengu 'bu da gue'e gra dongu guepu dí mbuh rán ngu Oja, nangue'e ga dɛ'mä ga pɛt'ua da 'yɛc'yɛigui. Nɛ hin'yua 'bɛ'a da zä di jua u, xing ran dɛte, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁹ Nɛ ga 'da a n'da nin t'ɛdi ngue gui xih yu ja'i 'bɛpu dí yut'a n'da bu di manda Oja. Tengubuh ga 'da a n'da ran sogui ngue gui xocpu di manda rá ts'ɛdi Oja. Nɛ nu'a gui 'yɛmbi hingui ho ua ja ra ximhäi, nɛpu mahɛts'i da t'ɛmbi hingui ho a. Nɛ ngutho a gui 'yɛmbi xun ho, nɛpu mahɛts'i da t'ɛmbi xun ho a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰ Pɛ nubuya, nu ra Jesús bi hɛgähe hin ga mamhbe bu 'buh yu ja'i ngue gueɛ a rá Thahni Oja, ngue ra Cristo.

Ra Jesús bi ma da tho nɛ da dɛmbɛni

²¹ Nɛ nu'a ra pa a, bi dɛ'mi bi xije jatho da mba bu Jerusalén di unba bu u ma ngurpihe, ngue yu dɛc'yɛi nɛ yu mbäjä nɛ yu xänbate nija. Nɛ bi xije da tho nɛ da dɛmbɛni 'bu ná hyupa.

²² Nɛ nubuya bi zixpu ma'ueni a ra Pedro nɛ bi zui, bi 'yɛmbi:

—O guidí japi da bɛnt'i i, damin yañi, bi t'ɛmp'a ra Jesús, bi 'yɛn'a ra Pedro.

²³ Nɛ bi dɛ'a ra Jesús:

—Dami pɔni gra zithu. Ní mba, nguetho guí ɛngui hin ga ɔt'ä a bi zän Oja. Hin'yua nin 'yomfɛni tengu im bɛn Oja, pɛ hɔnt'a im bɛn yu ja'i guím bɛni, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi t'ɛmp'a ra Pedro.

²⁴ Nɛ nubuya, bi 'yɛngähe:

—Pɛ to'o gätho in nde da dɛngui i jatho hin da bɛn'a rá pähä zɛhe nɛ da hyät yan unbi madague'bu da tho.

²⁵ Nguetho nu'a to'o di huɛczɛhe rá te, da mba ma unbi rá te bu ja ran dɛte, pɛ nu'a to'o hingui su da thɛpa rá te nanguecä, da dɛn'a ra te mazai a.

²⁶ Pɛ nu'bu n'da ra ja'i, madague da 'yɔt'e rá mbeti 'bɛ'a gätho i ja ua ja ra ximhäi, pɛ nte ní mbatho 'bu him bi

pøh rá te. Nguetho njo'o n'da ra ja'i da zä da guzɛhe rá te, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁷ Nguetho nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nɛ din jagä rá ts'ɛdi ma Ta bu mahɛts'i 'bu bá pengä mahɔn'a, nɛ gätho yam 'bɛhni ban 'yohe 'bu bá ɛcä. Nɛ i ja 'bɛ'a ga undä nangue 'bɛ'a bi 'yɔt'a n'da ngu n'da yu ja'i.

²⁸ Majuani dí xi ahɛ, hinga gä gní tuhɛ 'bu bi dɛ'mi di manda ma ts'ɛdi ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛngähe ra Jesús.

17

N'da ran t'uti bi 'yɔt' ra Jesús

¹ Nɛ nu'bu mi tho i 'dato pa nu ra Jesús bi zix ra Pedro nɛ ra Jacobo nɛ ra Xuua, rán 'yohɛ ra Jacobo, nɛ bi mbähä bu ja ra t'øhø.

² Nɛ nu'bu mí zøm bu, bim pä'a ra Jesús. Nu rá hmi bi hyät'i tengu'bu ra hyadi, nɛ nu rá he bi t'axqui tengu'bu ran nɛqui.

³ Nɛ nu'ua ma mixädihe min 'yohɛ, bi nu bi zøm bu ra Elías nɛ ra Moisés, bin yañɛ ra Jesús.

⁴ Nɛ nu ra Pedro buya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, xun ho ngue dí 'buhmbe ua, nɛ ga hɔcähe hyu yu t'ungu. Nu n'da gam 'bueɛ, nu n'da dim 'buh ra Moisés, nɛ nu'a man'da dim 'buh ra Elías, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁵ Pɛ nu'bu mí ya ra Pedro, bi nɛqui n'da ra güi di fɛxni, ngue bi go'bu, nɛ bi 'yɔ'a n'da ra nde bin ya bu ja ra güi: “Guehna ma Ts'unt'ugä na, ɛmme dídi huɛcä na nɛ dí numanho. Dami 'yøhmbu 'bɛ'a i xi ahɛ.” Gue'a bi man'a ra nde bi 'yøpu.

⁶ Nɛ nu'bu mí 'yɔ a ra nde u ma mixädihe 'bex bin danyahmu bu häi nɛ bi nyetho nguetho bin su u.

⁷ Nɛ nu ra Jesús buya bi mba bu mín danyahmu u nɛ bi 'yɛmbi:

—Dami ndanju, o guín suhu.

⁸ Nɛ nu'bu mi ndøx'ua buya njom bi nu, pɛ hɔnt'a ra Jesús mí 'bäpu.

⁹ Nɛ nu'bu mam bá ɛpu 'yu bu ja ra t'øhø buya, bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nuya njon gui xihmbu 'be'a gá nuhu bu, jague'bu dá thambɛnigä bu 'bu u xøn du, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi t'ɛmp'u.

¹⁰ Ne nu ma mixädihe buya bi 'yänni:

—Hanja i ɛn'u yu xänbate niја ngue m'bet'o thoho ba penc'a ra Elías, ne ja ba ɛ'a rá Thahni Oја ngue ra Cristo buya, bi 'yɛn'u.

¹¹ —Majuani im ma ngue m'bet'o ba ɛh ra Elías di hoqui gätho.

¹² Pe dí xi ahu, ya bi zøh ra Elías ne njon bi bađi ngue gue'a. Pegue bi mba ma unbi ne bi mba ma ucpi, ne ngutho da t'ørcä ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹³ Ja bi ba u ma mixädihe buya gue tengu'bu ra Elías a ra Xuua Nxixya.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra sändqte

¹⁴ Ne nu'bu mi zøm bu 'buh yu ja'i, bi zøm bu n'da ran 'yohu bu mí 'bäh ra Jesús, ne bi 'yɛmbi:

¹⁵ —Gra Hmu, dami 'yørqui ts'u ran huɛcate a ma ts'unt'u, jant'a thoho i sändqte ne hønbu go i so 'bu xø 'yagui. Ja'bu i so bu ja ra sibi, ne ja'bu i so bu ja ra dehe, hønbu go haru 'yo 'bu xøn zändqte.

¹⁶ Ne bá sigä bu mi 'bu u ni xädi, pe him bi zä bi hyacpa a ran u in 'youi, bi 'yɛn'a ran 'yohu.

¹⁷ Ne bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Gyu ts'om'bäihu, hin gui ɛc'yɛihu Oја xøn ho. Hangu yu pa ga tøp'a thoho ahu ngue gui 'yɛc'yɛigahu, bi 'yɛn'a ra Jesús. Bá si ni ts'unt'u guím ma, bi t'ɛmp'a ran 'yohu.

¹⁸ Nu'bu mi zøpu buya, nu'a ra Jesús bi zu a ra zıthu min 'youi, ne bi xifi da bøni. 'Bex bi yañ'a ra ts'unt'u buya.

¹⁹ M'bejua buya bin yañu u ma mixädihe a ra Jesús nubu däm 'busehe.

—Hanja him bi zä dá høngähe thi a ra zıthu min 'youi a ra ts'unt'u, bi 'yɛn'u.

²⁰ Bi da a ra Jesús ne bi 'yɛna:

—Him bi zä gä hyømhbu thi ra zıthu, nguetho ts'utho gui ɛc'yɛihu. Man'da zi ts'utho ni t'ɛc'yɛihu xinda gue n'da rá hmudä ra c'u ngue ɛmme zicue. Ne nu'bu da zøni gui 'yɛc'yɛihu tengu n'da

rá hmudä ra c'u, da zä gui xihmbu n'da ra t'øhø: “Dami 'uegue gui thøn nu n'danni,” gui 'yɛmfu, ne da 'uegue. Hin te gui hyɛmfu 'bu majuani gui 'yɛc'yɛihu. Gätho xøn hɛi i sä gui 'yøthu, bi 'yɛnje.

²¹ Pe nu'u 'da'u yu zıthu tengu min 'youi a ra ts'unt'u, xøn hɛi da hyøn a thi u, pe hønt'bu ɛmme hañ rá mbai din yaui Oја ne da 'yɛt' ran ts'ihme n'da, da zä da hyøn a thi u, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi ma mahøn'a da tho ne da dambɛni

²²⁻²³ Ne nu'bu mán 'yohe bu ra häi Galilea, bi 'yɛnje mahøn'a a ra Jesús:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dan dägä bu 'buh yu ja'i ngue da thogä. Pe ga thambɛni 'bu ná hyu pa, bi 'yɛn'a ra Jesús. Ne ɛmme bi du ma mbai gähe buya.

N'da ran t'änni to'o i jut ra mbeti nangue ra niја

²⁴ Ne nu'bu má sømhbe bu ra hnini Capernaum a ra Jesús, bi t'ɛmp'a ra Pedro:

—Xi ni xänbatehu, ha hingui jut'a ra mbeti dí hañähe nangue ra niја, bi t'ɛmbi.

²⁵ Bi da a ra Pedro buya:

—Hañä i jut'i, bi 'yɛmp'u.

Ne nubuya nu'bu mi yarpu ja ra ngu xín säya a ra Jesús, 'bex bi t'än'na ra Pedro:

—'Be'a guím bɛni gra Simón, ha ne'u yú t'uhni yu ts'ut'abi i jut'a ra mbeti ua ja ma häihu, uague hønt'u yu ja'i thoho, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁶ Bi da a ra Pedro:

—Nu'u yu ja'i thoho.

—Janangue'a hin mán zähma'be ga jut'ä 'bu hingui jut'u yú t'uhni yu ts'ut'abi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁷ —Pe ni mba bu ja ra dañehe, gui hyu'ts'a n'da ra huä, ne gui xemba rá nde. Gui tım bu n'da ra mbeti, ngue'a xøt'a ga jut'ui a ra cota a ra niја, n'dahma hin da bɛman'u u i hañ ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

18

Ra Jesús bi ma to'o xtán hęts'i bꞑ dán nu Ojꞑ

¹ Nę xø dá änhde a ra Jesús:

—Xiya, to'o man'da xꞑn hęts'i rán t'ędi bꞑ na hnu bꞑ di manda rá ts'edi Ojꞑ, dá ęmfe.

² Nu ra Jesús bꞑya bi zohna n'da ra t'ęhni nę bi gęts'i bi mbämp'u made,

³ nę bi 'yęnje:

—Majuꞑni dí xi ahꞑ, nde'bꞑ gui päh ni mbꞑihꞑ gui cohmbꞑ tengu'bꞑ gyꞑ t'ęhnihꞑ, nu'bꞑ hin'na hin gui sä gui cꞑthꞑ bꞑ di manda rá ts'edi Ojꞑ 'bꞑ, bi 'yęnje.

⁴ Nę nu'a to'o da gohi tengu'bꞑ ra t'ęhni nę da 'yøt'e ngue hin'yꞑ rá ts'edi, gue'a xtán hęts'i rán t'ędi bꞑ na hnu bꞑ di manda rá ts'edi Ojꞑ.

⁵ Nę nu'a to'o da numanho n'da ra t'ęhni nangue ma thuhugä, nam bønı bi zingä bꞑya, bi 'yęngähe ra Jesús.

Yꞑn t'ę't'ate ija ua

⁶ —Pę nu'bꞑ 'bo'o di japi da 'ue a n'da ra t'ęhni ngue i ęc'yęigui, xꞑn ętho ran ęnbi da nu. Man'da xꞑn ę xinda gue'bꞑ da t'ęrpa ra dojꞑni rá 'yęga nę da thørpꞑ ja ra dędehe, bi 'yęn'a ra Jesús.

⁷ —Nhuęcate ahꞑ nangue yꞑm 'bępate xꞑn ngu da t'øt'ahꞑ. Guehma gui nuhꞑ ę, pę í huęhi maha to'o di 'bęp'ahꞑ, bi 'yęna.

⁸ Pę nu'bꞑ gui ęmhꞑ gue'a ni 'yęhꞑ o gue ni guahꞑ di 'bęp'ahꞑ gui 'yøthꞑ ra ts'oqui, pę xꞑn ho 'bꞑ gui hyęjꞑ gui 'yęmhꞑ bꞑ yatho. Nguetho man'da xꞑn ho 'bꞑ dan 'datho ni guahꞑ o gue dan 'datho ni 'yęhꞑ 'bꞑ gá mba bꞑ ja ra te mazꞑi, xinda gue'bꞑ di yoho ni 'yę o gue di yoho ni gua nę gui mba bꞑ ja ra sibi njꞑm'bꞑ da huęt'i.

⁹ Nę ngutho 'bꞑ gui ęmhꞑ gue'a n'da ni dähꞑ di 'bęp'ahꞑ gui 'yøthꞑ ra ts'oqui, pę xꞑn ho 'bꞑ gui hyęhꞑmbꞑ gui 'yęmhꞑ bꞑ yatho. Nguetho man'da xꞑn ho 'bꞑ dan 'datho ni dähꞑ 'bꞑ gui cꞑthꞑ bꞑ ja ra te mazꞑi xinda gue'bꞑ di yoho ni dähꞑ nę gui mba bꞑ ja ra sibi njꞑm'bꞑ da huęt'i, bi 'yęn'a ra Jesús.

Ran t'uti nangue ra dę'yo bim 'bedi

¹⁰ —Dami jamansuhꞑ a guí øthꞑ. Hin gui 'yøthꞑ tengu'bꞑ nte di muui ę zicue, nguetho dí xi ahꞑ nu yám 'bęhni Ojꞑ di jamansu ę, nę zꞑi i 'bꞑrpꞑ ja rá hmi ma Ta bꞑ mahętsi ę yám 'bęhni.

¹¹ Nguetho nugä, ngue dán jꞑ'igä ua ja ra ximhäi, bá ęcä ngue ga nyęnba yꞑ te ę xøm 'bedi nangue yꞑ ts'oqui, bi 'yęn'a ra Jesús.

¹²⁻¹³ —'Bę'a guím bęmhꞑ bi 'yøt'a n'da ran 'yohꞑ ngue mí si n'da ciento yꞑ dę'yo. Nę bim 'bę a n'da. Ha him bi hyon'a bim 'bedi. Pę bi zopꞑ ę goho 'däte ma 'dę'ma gęto bꞑ mi sapaxi ę, bi mba bi hyon'a bim 'bedi. Nę nu'bꞑ mi dꞑni, man'da bin johya nangue'a, xinda gue'ę mi'da ngue him bim 'bedi.

¹⁴ In jabꞑ ma Tahꞑ bí 'bꞑrpꞑ mahęts'i, in ndepe xinga n'da dim 'bedi, madague'a hin te di muui bꞑ na hnu, bi 'yęn'a ra Jesús.

N'da ran hocpi nangue yꞑ 'yęc'yęi

¹⁵ Nę man'da ram hma bi man ra Jesús, bi 'yęngähe:

—Nu'bꞑ n'da ni cuhꞑ bꞑ ja ram pęti, 'bꞑ hinga gue'a da 'yøt'e e, gui xı 'bꞑ guí 'bꞑęui, janangue'a da bꞑdi hingui ho a bi 'yøt'e e, bi 'yęngähe ra Jesús. Nę nu'bꞑ bi 'yømanho a gui xifi, ya gá tꞑha gá hocpa rá mbꞑi a ni cu.

¹⁶ Pę nu'bꞑ hingui ęrpa ra güenda a gá xifi, gui six man'da o gue mí yoho yꞑ cu din testigo nangue'a guí mammi.

¹⁷ Pę nu'bꞑ guęxta'a him bi 'yęrpathoho ra güenda a guí mammi mahøn'a, gui mam bꞑ ja ram pęti bꞑya. Nę nu'bꞑ him bi 'yęrpa ra güenda a 'bę'a gá xihmbꞑ bꞑ, pęgue gui 'yøthꞑ tengu'bꞑ hin ni cuhꞑ a bꞑya, bi 'yęngähe ra Jesús.

¹⁸ —Majuꞑni dí xi ahꞑ, nu 'bę'a guí ęmhꞑ hingui ho ua ja ra ximhäi, nęrpꞑ mahęts'i i t'ęmbi hingui ho a. Nę ngutho a guí ęmfꞑ xꞑn ho, nęrpꞑ mahęts'i i t'ęmbi xꞑn ho a, bi 'yęngähe ra Jesús.

¹⁹ —Nę nu'bꞑ guí yohmi 'bꞑ n'dat'a guím bęmmi 'bꞑ ja a guí ähui ma Tahꞑ

'bup_u mahęts'i, nu'a di 'da aui a gá 'yähui.

²⁰ Nguetho nu'b_u dim pęti nanguie ma thuhugä 'da, madague'b_u yoho o gue hyu, pęgue dí 'bä i nde b_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

²¹ Nę bi 'yän'na ra Pedro:

—Gra Hmu, xi'b_u ja 'be'a da 'yörca n'da ra ja'i, hangu y_u nidi ga punbi. Ha xot'a yoto nidi, bi 'yęn'a ra Pedro.

²² Bi dą a ra Jesús:

—Hinga hont'i yoto nidi, pę nde'b_u thocpa tho gui punbah_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

N'da ran t'uti a him bi punba rá mimbęfiui

²³ —Janangue'a dí xi ah_u, nu'a nán ts'ut'abi Oja, i ot'e tengu bi 'yot'a n'da ra ts'ut'abi 'b_u mi 'yurpa ra güenda hangu in dupate y_um fäts'ih_u.

²⁴ Nę nu'b_u mi nu rá sęcuą, 'bexgue bi manda ba ts'i a n'da ngue min dupate y_u millone thoho.

²⁵ Pę nu'a ra ja'i, hin'y_u 'be'a mi ja ngue xtán zä xtán gut'a min dupate. Nę nu ra ts'ut'abi baya, mi nde xtá mbä a, nę yá t'ahni, nę rá xisu mí 'bup_u ja rá ngu, nę 'be'a gä mi pę'ts'i, ngue da gut'a ndupate.

²⁶ Nę nu'a ran 'yoh_u baya bin danyahmu nę nts'edi bi 'yáp ra mate a rá hmu: “Gra hmu, tęcpi ts'ę, jante tho ga jut'i i.”

²⁷ Nu rá hmu baya bi huęc'a, nę bi punba a rán dupate nę bi thøh p_uya.

²⁸ Pę nu'b_u mi nęxp_u, bin c'at'ui n'da rá mimbęfiui xí hmit'i ts'ę ra mbeti. Nu'a xí mba ma thęgue baya, 'bexgue bim bent'ąte, bi bęndba rá 'yuga a bin c'at'ui, nę bi 'yęmbi: “Curca a ma mbeti guí tuc ya,” bi 'yęmbi.

²⁹ Nę nu'a rá mimbęfiui baya bin danyahmu nę nts'edi bi 'yáp rá mate, bi 'yęmbi: “Tęcpi ts'ę, jante tho ga jut'i i,” bi 'yęmbi.

³⁰ Pę nu'a xí mba ma punbi him bi dø'mi, bi got'a fädi, ęmbi din ofädi jague'b_u da gut'a in dupate.

³¹ Nę nu yá mimbęfiui baya ęmmę bi bęndumb_u 'be'a bi 'yot'a xí mba ma

punbi, nę bi mba bi xi a rá hmu 'be'a bi 'yot'a.

³² Nu yá hmu baya bi manda bá ts'i a ran 'yoh_u mahøn'a nę bi 'yęmbi: “Gra ts'om'bäi, nugä dá pun'ni i 'b_u gmí 'yác ra mate, madague'a xęn ngu guí tuqui.

³³ Nde'b_u nę'e xquí huęc'a ni mimbęfiui,” bi 'yęn'a rá hmu.

³⁴ ęmmę bin cuę a rá hmu, bi manda da jot'i gue'b_u go bi gut'a gätho y_u millone min dupatesę, bi 'yęn'a ra Jesús, 'b_u mi man a ran t'uti.

³⁵ Din jab_u da 'yot'ah_u ma Tah_u 'bup_u mahęts'i 'b_u hin gui punbah_u ni mijá'ih_u ngue gätho ni mb_uih_u, bi 'yęngähe ra Jesús.

19

Man'da ram hma nanguie ran hyęgui

¹ Nę nu'b_u mi gua'a man ra Jesús, bi bøm b_u Galilea, bi hyąx ra 'yu ni mba b_u ra xęqui Judea, 'danguadi ra dąthe Jordán.

² Nę xęn ngu y_u ja'i bi dęnthoho nę bi hoqui xęn ngu y_u hyęnni.

³ Nę nubaya, bi zøm b_u'da ma ngurpihe ngue y_u fariseo, b_u mi 'bäh ra Jesús. Mí honi 'be'a dí yąpi, nę bi 'yęmbi:

—Ha sä da hyęh rá xisu n'da 'b_u madí ts'utho 'be'a da 'yot'e, bi 'yęn'ę.

⁴ Nu ra Jesús bi dąti:

—Ha hin gá nuh_u b_u ja rá m hman Oja, ngue'b_u rá mb_udi thoho ra ximhäi bi zän Oja n'da ran 'yoh_u nę n'da rá xisu.

⁵ Nę i mam b_u: “Nu n'da ran 'yoh_u him man da dęn'na rá ta o rá mbe 'b_u dim 'bähmi rá xisu, pę dim 'bähmi da gohi tengu'b_u n'dan ja'itho,” i ęm b_u ja rá m hma Oja.

⁶ Janangue'a nu'b_u n'da ran 'yoh_u i 'bähmi rá xisu, pę hingui yonja'i b_u na hnu, n'datho. Nę nu'a bi zän Oja, dim 'bäi tengu'b_u n'dan ja'itho, pę hin njon da bęni din hyęgui, bi 'yęn'a ra Jesús, bi t'ęmp'ę y_u fariseo.

⁷ —Hanja gní 'yęnje, nę nu ra Moisés bi ma da t'ot'a n'da rá sęcuą ran xuni

'b_u da hyeh rá xisu n'da ran 'yoh_u, bi 'yɛn' u y_u fariseo.

⁸ Xø bi 'yɛn'a ra Jesús b_uya:

—Gue'a bi 'yo't'a ra Moisés, nguetho ε_{mmε} x_{am} mε ni mbuih_u. Pε nu'b_u rá mb_udi ra ximhäi him mín jab_u.

⁹ Nε dí xi ah_u, nu'b_u n'da ran 'yoh_u bi hyeh rá xisu nε him mi 'yomt'ɛni a rá xisu, pε nu'b_u bin that'ui man'da ra xisu a ran 'yoh_u, ya i 'yomt'ɛni a b_uya. Nε nguetho 'b_u n'da ran 'yoh_u din that'ui n'da ra xisu bi thegui, nε a ra 'yomt'ɛni a b_uya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁰ Nε nub_uya, dá ε_{mbä}he ra Jesús:

—Nu'b_u hingui sä da hyeh rá xisu n'da, man'da x_{un} ho 'b_u hin din that'a n'da 'b_u.

¹¹ Ra Jesús bi 'yɛna:

—Pε hinga gätho da zä din jab_u, pε hont' u bi zän Oj_ä din jab_u.

¹² Nguetho i 'b_u i 'da ngue him bim 'b_uh rá xisu nguetho y_u mbedi gue'b_u go mim 'b_ui. Nε nu' u mi'da y_{un} 'yoh_u him bim 'b_uh yá xisu nguetho bi mbocpa u yá hmu. Nε nu' u mi'da, yá pähä zehε him bim 'b_uh rá xisu nguetho gue'a í ts'änni ngue hin dim 'b_uh rá xisu, ngue nte di hɛni nangue rá 'bɛfi Oj_ä mahɛts'i da 'yøt'e. Nu'a to'o da bɛn'na ram hma na, gue'a da b_ä a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yäp rán japi Oj_ä nangue' u y_u t'uhni

¹³ Nε nub_uya bá ts'inba 'da y_u t'uhni b_u mi 'b_uh ra Jesús, ngue'a mi hndepe da dospa yá y_ä y_u t'uhni, nε da 'yäp rán japi Oj_ä nangue u y_u t'uhni. Nugähe b_uya, dá hɛcpähe u yá ta u y_u t'uhni ngue hin da thop_u 'bä a ra Jesús.

¹⁴ Pε nu ra Jesús bi 'yɛnje:

—O guí hɛcpah_u y_u t'uhni ngue him ba thocua, pε dami jaf_u ba thocua, nguetho nu' u to'o di manda rá ts'edi Oj_ä, tengu'b_u y_u t'uhni u, bi 'yɛna.

¹⁵ Nε bi dospa yá y_ä y_u t'uhni b_uya nε bi 'yäp rá mfäts'i Oj_ä. Nε nu'b_u mi jua a bi 'yøt'a ra Jesús, dá pøngähe b_u b_uya.

N'da ra mɛmbeti bi nyqui ra Jesús

¹⁶ Nε man'da ra ts'unt' u bi mba b_u 'bä a ra Jesús nε bi 'yɛna:

—Hoga xänbate i, 'bɛ'a nin ho da zä ga øt'ä ngue ga tɛngä ra te, bi 'yɛna.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Ha guím bɛni 'bɛ'a guí ma ngue guí ɛngui x_{un} hogui, nguetho hont'a x_{un} ho a Oj_ä. Pε nu'b_u guín nde gui tɛn ra te, dami j_ä'ts' u y_{un} t'ɛdi.

¹⁸ —Nda'a nín t'ɛdi, bi 'yɛn'a ra ts'unt' u.

¹⁹ Bi d_ä'a ra Jesús:

—O guí hɛcpa rá te ni mij_ä'iui, o guí 'yomt'ɛni, nε o guím pε, nε o guí man y_u fɛhni, nε gui numansu ni ta nε ni mbe, nε gui huɛc ni mij_ä'iui tengu'b_u da guesε i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰ —Gätho u xtá j_ä'ts'i gue'b_u go mán t'uhni, 'bɛ'a man'da di 'bɛdi ga øt'e, bi 'yɛn'a ra ts'unt' u.

²¹ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'b_u guí nde gui tɛn ra te, ní mba bá pä 'bɛ'a gätho i ja i, nε gui darpa y_u hyoya a rá muui 'bɛ'a gätho gá pä, nε din ja'a man'da di muui b_u mahɛts'i b_uya, nε nub_uya ba ɛhe gui tɛngui.

²² Pε nu ra ts'unt' u 'b_u mí 'yø a bi xifi, ε_{mmε} bi du rá mb_ui, nguetho ε_{mmε} x_{un} ngu 'bɛ'a gä mi ja, nε bi mbeng thoho b_uya.

²³ Nε nu a ra Jesús b_uya:

—Maju_äni dí xi ah_u, bi 'yɛna, x_{un} hɛi da y_{ar}p_u di manda rá ts'edi Oj_ä n'da ra mɛmbeti.

²⁴ Dami 'yøhmb_u mahøn'a. Man'da hingui hɛi da y_{at}'a ra camello b_u ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'a n'da ra mɛmbeti da y_{ar}p_u di manda rá ts'edi Oj_ä, bi 'yɛnje.

²⁵ Nε dá hyonya thohohe 'b_u má øhmb_e bi ma ra Jesús. “To'o maha da zä din y_äni,” dán 'yɛm zehεhe b_uya.

²⁶ Bi hɛrcähe ra Jesús nε bi 'yɛnje:

—Hin da zä da 'yøzehε y_u j_ä'i, pε nu'a Oj_ä hingui hɛmp'a da 'yørp_u u y_u j_ä'i.

²⁷ Nu ra Pedro b_uya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, nugähe dá socähe gätho 'bɛ'a mí pɛts'ähe nε dá tɛn'nahe, 'bɛ'a maha ga tɛmhbe ya.

²⁸ Ra Jesús b_uya bi 'yɛnje:

—Majuani dí xi ahu, 'bu bin ja ma'da'yo mahets'i ne ma'da'yo ra ximhai, din ja ma ts'edi mixte, ga hupu ja ma mexa ga ot' ran ts'ut'abi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhai. Ne ahu gui 'de'mayoho ahu, 'darbu ga huhmbu, ga combu ma ts'edigä, ne'ahu ga juanbahu ma mi israelhu dyu judiohu, bi 'yengähe ra Jesús.

29 Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Nu'a to'o bi zoh rá ngu, o gue rán 'yohu o gue rán ju, o gue rá ta o gue rá mbe, o gue rá xisu o gue yá t'uhni bi zogui ngue bi dengui, o gue rá huahi, da dāha man'da xun ngu xinda guet'a n'da ciento nidi, ne a ra te mazai da hyani, bi 'yengähe ra Jesús.

30 Pegue nu'u im beni i 'bet'o dim 'bejua u. Pe nu'u t'emi i 'bejua, dim 'bet'o u, bi 'yengähe ra Jesús.

20

N'da ran t'uti bi 'yot'a n'da ra me'befi

1 Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Nu'bu bi 'yot' ran ts'ut'abi Oja, din ja tengu bi 'yot'a n'da ran 'yohu mí ja ra dāhuahi. Midi 'yonba yu mbe'fi 'bu xudi thoho.

2 Ne 'bex bi xifi hangu da gu't'i, ne bi mba bu ja rá huahi u buya.

3 Nu'bu mbe guto xudi, xø i 'yo bu hnini a ra me'befi mahon'a, ne bi nu 'da yan 'yohu mi 'yotho bu ne bi mben bu ja rá huahi.

4 “Ní mbähä, gam pēmbu, ga jut'ahu hangu dí nde ahu gui tāmhu,” bi 'yemi. Ne bi mba u buya.

5 Ne nu'bu mi hyuxyadi, xø 'yo bu ja ra hnini mahon'a ra me'befi ne bi mbenh mi'da bu rá huahi. Ne'bu mi zøn'a hyu nde, xø bi mbenh mi'da.

6 Ne'bu mi zøn a cut'a nde, xø 'yo bu mahon'a ne bi nu bu mi'da yu ja'i: “Hanja ngue xcán dethohu,” bi 'yemi.

7 “Nguetho njon bi xije ra ' be'fi,” bi 'yenu. Ne bi 'yemp'u: “Ní mbähä bu ja ma 'be'figä gam pēmbu bu, ga jut'ahu hangu dín ndegä ga jut'ahu,” bi 'yemi.

8 Nu'bu min de buya nu ra me'befi bi xi a rá ngurpa mbe'fi: “Dami zon'du yu mbe'fi, m'bet'o gui jut'u m'bejua bi zøni,” bi 'yemp'a.

9 Ne nu'bu mi mba nju't'i u xi zøm bu ja ra huahi 'bu cut'a nde, bin ju't'i tengu'bu gä ra pa xtím pefi.

10 Ne nu'bu min ju't'u bi mbamxudi ra 'befi, bi beni ngue man'da xtán dāha xun ho xinda gue'u n'da ora tho bim pefi. Pegue 'da'angu bi dāha.

11 Janangue'a bin cue u 'da

12 ne bi 'yemp'a ra me'befi: “Hanja ngue 'da'angu gä jurcahe u m'bejua bi zøhø, ne ts'utho bim pe u. Pe nugähe, gätho ra pa dām pēmbu, madague'a xum pa ra hyadi,” bi 'yemi.

13 Pe bi dāti, bi 'yemp'a n'da mí 'bäpu: “Xi'e n'yø, nte man ts'o dá ot'e e. Ha hinga gue'a dá xi i dá jut'i i.

14 Dami hyan'a nin zäbi, ní mba. Nugä, i ja ma pähä 'da'angu ga jut'ahu u rán zegui bi zøhø.

15 Ha hin'yu man t'edi ga ot'ä a dín nde ga ot'ä nangue ma mbeti, uague gui seya nguetho dá ørpa ran hocja'i n'da,” bi 'yenu a ra me'befi buya, bi 'yenu a ra Jesús 'bu mi man a ran t'uti.

16 Ne ngubu din ja 'bu bin ts'ut'abi Oja. Nu'u m'bejua dim 'bet'o u, ne nu'u 'bet'o dim 'bejua u. Xun ngu bi zonhd Oja, pe hinga gätho bi huahni, bi 'yengähe ra Jesús.

Xø bi ma mahon'a ngue da du ne da dāmbeni ra Jesús

17 Ne nu'bu mi ts'utho ga sømhbe bu Jerusalén, dí 'yohe bu ja ra nguani. Ne bi gägähe bu ma'ueni ts'u a ra Jesús, dí 'de'mayohohe, ne bi 'yenje:

18 —Nuya ga mbähä bu Jerusalén. Nu'bu dá sømhbu bu, da mba ma dägä bu 'buh yu hmumbäjä ne yu xänbate nija, ngue da hyogä, gucä dán ja'igä ua ja ra ximhai.

19 Ne di dägä bu 'bu u him ma mi-judiohu, ne din thengui ne da thexcä ne di cuarcä bu ja ra za, ga tu bu, ne da t'ägui. Pe nu'bu ná hyupa ga thāmbenigä, bi 'yengähe ra Jesús.

*Rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua bi 'yáp
rá mate ra Jesús nangue yá ts'unt'ú*

²⁰ Ne nu'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, ngue yá ts'unt'ú ra Zebedeo ú, bin danyahmu bú ja a rá gua ra Jesús, in nde 'be'a da 'yápi.

²¹ Ne nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—'Be'a guí nde ga øt'e e, bi 'yεmbi.

—Dami 'yørca ra mate ngue nu'bú gui 'yøt' ran ts'ut'abi, 'da xtí hyut'ú ma t'úhni, bi 'yεn'a ra xisu.

²² Bi dą a ra Jesús:

—Pε hin guí pądi 'be'a nam bøn'a gá 'yáqui.

Ne bi 'yán'na ra Jacobo ne ra Xuua:

—Ha guí εna ne'aui gui hyät'ui gui nuui ran únbi tengu gan nugä, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ne bi dą ú búya:

—Hąha, ga hát'be.

²³ —Majuąni maha, ne'aui gui nuui ran únbi tengu gan nugä, pε hingui sä ga 'da'a ran t'ędi guí áhmi. Pε gue'a ma Ta di un rán t'ędi to'o in ndepe 'da xtí hyutho 'bú dán ts'ut'abigä, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁴ Ne nugähe dí 'det'agähe búya dán cuε 'bú má øhmbe a 'be'a bi man ú yoho.

²⁵ Ne gä bi zongahe ra Jesús dí 'de'mayohohe, ne bi 'yεnje:

—Nu'ú yú ts'ut'abi ua ja ra ximhäi i øt' yá 'yεhe to'o gátho di manda, ne tengu'bú magueε yá ts'edi ú.

²⁶ Pε nu'ahú hinga gue'a gui 'yøthú a. Pεgue gan 'yεhe thohohú nangue ú mi'da 'bú guí nde din ja ni ts'edihú.

²⁷⁻²⁸ Ne nu'ahú 'bú guín nde gam 'bet'ohú, gui 'yøthú ngue hin'yú ni ts'edihú ne gan 'yεhe thohohú, tengu thohogä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, him bá εcä dam hmugä, pε bá εcä dan 'yεhegä ne ga dā ma te gan yąnba yá te yú ja'i, bi 'yεnje ra Jesús.

Yoho yú xädä bi hoc'a ra Jesús

²⁹ Ne nu'bú xø má nexhe bú ra hnini Jericó, xún ngu yú ja'i bi dentho na ra Jesús.

³⁰ Ne mí hupú yoho yú xädä bú ja ra nden'yu. Nu'bú mí 'yøde mba bú ra Jesús, bi mbafi:

—Grá Hmu, rá m bom'beto i ra David, dami huεgä'be, bi 'yεn'ú yú xädä.

³¹ Ne nu yú ja'i min 'yohú ra Jesús bi hecpa ú yú xädä. Pε man'da bi mba ú, bi 'yεm mahøn'a:

—Grá Hmu, rá m bom'beto i ra David, dami huεgä'be, bi 'yεn'ú.

³² Nu ra Jesús búya 'bú mí 'yø a man ú yú xädä, bi 'yänni:

—'Be'a guín nde ga øt'auí, bi 'yεmp'ú.

³³ Nu'ú bi dąti:

—Grá Hmu, xoga ma dā'be, bi 'yεn'ú.

³⁴ εmme bi huεc'a ra Jesús ú, bi dárpa thoho yá dā, 'bex bi xoh yá dā ne bi den'na ra Jesús búya.

21

Yú ja'i bi 'yεspa a ra Jesús 'bú mí yúrpu Jerusalén

¹ Ne bi zøm bú ja ra ndehnini Betfagé, nubú ja ra nyuni Olivos, ne him ma yabú ra hnini Jerusalén. Nu ra Jesús búya bi mben'ndú yoho ma mixädihe,

² ne bi 'yεmbi:

—Ní mbe nú ja ra t'úhnini, guehnú gua tımmi n'da ra buru in 'youi rá bási. Bá xocui, ne bá siui ua ú.

³ Nu'bú da t'ęn'auí 'be'a gui jahui, “Nu'a ra hmu da hyon'i ts'ú ne 'bexgue ba sin'a thoho'be,” gui 'yεm thohoui, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁴ Ne guehna bi man ra pøngahyá maya'bú ngue din ja 'bú mí 'yεna:

⁵ Gui 'yεmfú yú mεngu bú Jerusalén: “Dami nuhú ya ba εcua ni hmuts'ut'abihú, ne hin din 'yęts'i, ba hyux'a n'da zi buru thoho bán 'youi rá bási,” gui 'yεmfú, bi 'yεn'a ra pøngahyá maya'bú.

⁶ Nu ma mixädihe búya bi mba ne bi 'yøt'a bi xih ra Jesús.

⁷ Ne bá si ra buru ne'a rá bási, ne bi gąpa yá coto ne bi hyux'a ra Jesús búya.

⁸ Ne nu yú ja'i εmme xún ngu ú bi denni ne bi mbøh yá coto bú ja ra 'yu ne yá pahni, ne yá paxi yú za bi mbøcpa bú ngue da thopú ra Jesús. Ne bi 'yęt'inde ra Jesús.

9 Nε nu'ɯ i 'bet'o nε'ɯ bim 'bejua bi mbɯh na thuhu bɯya, bi 'yɛna:

—Mixte thoho rá ts'edi rám bom'beto ra David. Nε xɯn ngu rán japi in 'youi, nguetho bá ɛhe nangue rá thuhu Oja, ra Hmu. Mixte thoho Oja mahɛts'i, bi 'yɛn'ɯ yɯ ja'i bɯ ní mba.

10 Nε nu'bɯ bi yɯrɯ Jerusalem ra Jesús, gátho mi 'bɯrɯ ja ra hnini bi hyonya thoho, nε bi 'yán'ndɯ mín 'yohɯ ra Jesús:

—To'o nín 'yohɯ na, bi 'yɛn'ɯ.

11 —Guehna ra pɔngahyá, ra Jesús, ra mɛngu Nazaret bɯ ra hái Galilea, bi 'yɛn'ɯ bi t'ánni.

Bi hyɔn a thi ɯ mim pä bɯ ja ra nijá ra Jesús

12 Nε nu'bɯ mi zɔm bɯ Jerusalem a ra Jesús bi yɯrɯ ja rá danijá Oja, bi hyɔn a thi gátho ɯ mim pä bɯ nε'ɯ mín tai bɯ. Nε bi ndɔnpa yá mɛxa ɯ midí päh yɯ mbeti, nε bi bɯntpa yán thuts'i ɯ mi pä yɯ ts'áha, nε bi 'yɛmp'ɯ:

13 “I thø a ma ngu ngue da mba nthandegá bɯ,” i ɛn Oja, i ɛm bɯ ja rám hma. Pε nu'ahɯ gá 'yɔrpadahɯ tengu'bɯ ra hyádo guerpɯ nín 'yán'ɯ yɯ bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

14 Nε nu'bɯ mí 'bɯrɯ ja ra danijá, xø bi zɔm bɯ mi'da yɯ xädä, nε'ɯ mi dogua. Nu ra Jesús bi hoc'ɯ bɯya.

15 Pε nu yɯ hmumbäjä nε yɯ xänbate nijá him bi numanho yán t'øt'e bi 'yøt'a ra Jesús bɯ. Nε bin cue 'bɯ mí 'yø a bi man'ɯ yɯ t'uhni 'bɯ mí 'yɛna: “Majapi rám bom'beto ra David,” bi t'ɛmp'a ra Jesús:

16 —Ha hin guí ø'a 'bɛ'a man yɯ t'uhni ngue i ɛ'ts'i i, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

—Dí øcä a i man'ɯ, bi 'yɛn'a. Pε xi ahɯ ha hin guím bɛmhɯ a i mam bɯ ja rám hma Oja ngue i ɛna:

Gá japi bi bɔmanho a i man ɯ yɯ t'uhni 'bɯ i ɛ'ts'i i, bi t'ɛmp'a Oja 'bɯ mi t'ɛmbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

17 Nε bi zotɯ ɯ yɯ hmumbäjä nε yɯ xänbate, dá mbäcähe a ra Jesús, bán oxähe bɯ ja ra hnini Betania.

Ra Jesús bi japi da 'yot'a n'da ra za

18 Nε nu'bɯ mí hyax bɯya, xø dá pengähe a ra Jesús bɯ Jerusalén. Nε bin tumanthuhu bɯ 'yɯ.

19 Nε bi nu n'da ra za bɯ ja ra nden'yɯ, bi mba ɛna da dɛcpa n'da rán dät'ä. Pε hønt'ɯ yá paxi mi ja. Nε bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nuya, njam'bɯ din zɯh nin dät'ä ya.

Nε 'bexgue bi 'yot'a ra za bɯya.

20 Nu'bɯ mán nuhe bi 'yot'a ra za, dá hyonya thohohe nε dá änhde ra Jesús:

—Hanja í 'yot'a n'dihi ra za, dá ɛmfe.

21 Bi dät'a ra Jesús:

—Majuani dí xi ahɯ, nu'bɯ gui 'yɛc'yɛigahɯ xɯn ho, nε n'dat'a guim bɛmhɯ a rá ts'edi Oja, hinga hønt'a dá øt'ä sä gui 'yøthɯ, pε sä gui 'yøthɯ man'da xɯn hɛi. Sä gui xihmbɯ nɯ ra t'øhø: “Dami 'uegue guin hyøzɛhe bɯ ja ra dejá,” gui 'yɛmfɯ, nε da 'ueh pɯya.

22 Nε nu Oja di 'da ahɯ 'bɛ'a gä guí äfɯ 'bɯ n'dat'a guim bɛmhɯ a rá ts'edi Oja, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Bi t'än'na ra Jesús to'o bi un rán t'ɛdi

23 Nε nu'bɯ má sɔmhbe bɯ Jerusalem, xø bin xänbate bɯ ja ra danijá a ra Jesús. Nε xø bi mba bɯ yɯ hmumbäjä nε mi'da ma ngɯrpihe, nε bi 'yán mahøn'a:

—Hanja gní 'yøt'a njabɯ. To'o bi 'da'a nin t'ɛdi, bi 'yɛn'ɯ.

24-25 Bi 'yɛn'a ra Jesús bɯya:

—Necä ga än'nahɯ to'o bi un rán t'ɛdi ra Xuua ngue bi 'yøt' ran xixyá. Hague Oja uague yɯ ja'i. Nu'bɯ gui xijɯ, necä ga xi ahɯ to'o bi 'dacä man t'ɛdi bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nε bin 'yɛmzɛhe ɯ yɯ hmumbäjä nε yɯ xänbate nijá:

—“Bɛ'a gue ga xihmbɯ, nguetho nu'bɯ ga ɛmfɯ, “Oja bi un rán t'ɛdi a ra Xuua,” nε da 'yɛna: “Hanja hin gá 'yɛc'yɛihɯ thá.”

26 Nε nu'bɯ ga ɛmfɯ, “yɯ ja'i thoho bi un rán t'ɛdi ra Xuua,” pε da zɯjɯ yɯ ja'i 'bɯ, nguetho im bɛn ɯ ngue rá pɔngahyá Oja a ra Xuua, bin 'yɛmzɛhe ɯ.

27 Janangue'a bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Hin dí p̄ahmbe, bi 'yēntho ʘ.
 Nu ra Jesús b̄aya bi 'yēna:
 —Xinga guecä ga xi ah̄a to'o bi 'dacä
 man t'ēdi ga øt'ä a dí øt'ä, bi t'ēmp'ʘ.

*Ran t'uti a yoho ȳa ts'unt'ʘ bi sih ra
 'bēfi*

²⁸ Nε man'da bi man ra Jesús, bi
 'yēna:

—Nu n'da ran 'yoh̄a mí 'b̄a i yoho
 yá ts'unt'ʘ. Nε bi 'yēmp'a n'da rá
 ts'unt'ʘ: “Ní mba b̄a huāhi, bām pēfi,”
 bi 'yēmbi.

²⁹ Nε bi d̄a'á rá ts'unt'ʘ: “Hin'na, hin
 ga mba,” bi 'yēntho. Pε m'bejua bin
 'yomfēni ts'ʘ nε bi mba bim pēfi.

³⁰ Nε'a man'da rá ts'unt'ʘ bi xifi d̄a
 mba mah̄on'a. “Hāha, ga mba,” bi
 'yēna. Pε him bi mba, bi 'yēn'a ra
 Jesús.

³¹ Nε x̄o bi 'yän'nd̄a ȳa xänbate nija:
 —Nuya, dami xiqui nanguē ran
 t'uti dá xi ah̄a, nda'a ní ts'unt'ʘ ngue
 njuāntho bi 'yøt'a rá pähä rá ta, bi
 'yēn'a ra Jesús.

Nu'ʘ bi d̄ati:
 —Masque nu'a ra ts'unt'ʘ him mi
 nde da mba 'b̄a ra mb̄adi, gue'a
 njuāntho bi 'yøt'a rá pähä rá ta, bi
 'yēn'ʘ.

Nε nub̄aya bi 'yēn'a ra Jesús:
 —Guehma majuañi dí xi ah̄a, nu ȳa
 ziyate hyaçahäi nε ȳa xisu 'yomt'ēni,
 man'da d̄a ȳarp̄a di manda rá ts'edi
 Oj̄a, pε nu ah̄a hin gui c̄uth̄a b̄a.

³² Nguetho nu'b̄a mi xi'ah̄a a ra
 Xuua Nxixyā, bi xän'nah̄a a ra 'yu x̄an
 ho, nε nu ah̄a hin gá 'yēc'yēih̄a. Pε
 nu ȳa hyaçahäi nε ȳa xisu i 'yomt'ēni,
 man'da go bi 'yēc'yēi ʘ nε bi päh
 yá mb̄ai. Nε nu'b̄a gmí nuh̄a ʘ, nε
 guexta'a hin gá nde gá päh ni mb̄aih̄a,
 bi t'ēmp'ʘ ȳa hmumbäjä nε ȳa xänbate
 nija.

Rán t'uti ȳa ts'om'bäi mbēfi

³³ Nε bi 'yēm mah̄on'a ra Jesús:
 —'Yøhmb̄a ts'ʘ man'da ran t'uti ga xi
 ah̄a. Mí 'b̄a a n'da ran 'yoh̄a mi ja rán
 uāndät'ä, nε bi f̄øt'e, nε bi hyø a n'da
 ra ngu guerp̄a da thēmp' ȳa guindät'ä.
 Nε bi mbä'ma n'da ra j̄ado x̄an hēt's'i,
 da ndex'ʘ da nu rá häi.

Nε nub̄aya bi hmit yá häi ʘ 'da ȳa
 mbēfi, nε bi nde bi mba n'danni a ran
 'yoh̄a b̄aya.

³⁴ Nε nu'b̄a mi ts'utho din ja ȳan
 dät'ä, bá pēhn'i 'da yá 'yēh̄e da duspa
 ʘ yán dät'ä, nguetho gue'a án yāh̄a a,
 ngue di un'ni ts'ʘ 'bē'a da b̄øm b̄a.

³⁵ Pε nu'ʘ ȳa mbēfi bi bent'ʘ yám
 'bēhni a ra hmu. Nu'a n'da bi
 mbēmthoho. Nu'a man'da bi hyotho.
 Nε nu'a man'da, bi hyøta dotho a.

³⁶ Nε x̄o mah̄on'a, bá pēhn mi'da
 x̄an ngu yá 'yēh̄e ngue xtan duspa yán
 dät'ä a rá mbeti ran uāndät'ä. Pε nu'ʘ
 ȳa mbēfi x̄o bi bent mah̄on'a 'b̄a mi
 zøp̄a ʘ, nε 'da'angu bi t'ørpe tengu bi
 t'ørpa ʘ mb̄adi bi zøp̄a.

³⁷ Nε nub̄aya bá pēn'na rá ts'unt'ʘ
 zēh̄e a rá mbeti ra huāhi. Bi bēni:
 “Masque da numansu na ma ts'unt'ʘ.”

³⁸ Pε nu'b̄a mí nu ba ep̄a rá ts'unt'ʘ,
 nu ȳa mbēfi x̄o bi bēn'ʘ: “Nuna, rá
 ts'unt'ʘ zēh̄e, da gohmi ra häi na 'b̄a bi
 du rá ta. Pε mbähä ga hoh̄a, jananguē
 ga coseh̄a ra häi b̄aya.”

³⁹ Nε bi bent b̄aya, bi zixp̄a ma'ueni
 nε bi hyo, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴⁰ Nu ra Jesús bi 'yän'nd̄a mí 'bäp̄a:
 —Xi'b̄a da mbase na ra hmu, 'bē'a
 da jap'ʘ yá mbēfi 'b̄a, bi 'yēmp'ʘ.

⁴¹ Bi d̄a ʘ b̄aya:

—Masque da hyo ʘ yá mbēfi,
 nguetho ēmm̄e ȳa ts'om'bäi ʘ, nε nu
 rá häi b̄aya di hmit'ʘ i p̄adi da gu't'a
 ra renta 'b̄a bi zøn ra pa da gu't'i, bi
 'yēn'ʘ.

⁴² Nε x̄o bi 'yēm b̄aya:

—Ha njām'b̄a gá nuh̄a b̄a ja rām
 hma Oj̄a a ram hma i ēna:
 Nu'a ra do bi b̄unt'ʘ ȳa ḡado 'b̄a mi
 hyøh ra ngu,
 gue'a ra do man'da mahyoni, tengu
 thoho ȳa guangu.

Gue'a bi zän Oj̄a a,
 nε gui hyonya thohoh̄a,
 i ēm b̄a rām hma Oj̄a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nε gue'a i mam b̄a nanguē a rá
 Thahni Oj̄a ngue ra Cristo.

⁴³ Jananguē'a dí xi ah̄a, Oj̄a him bi
 numanho a gá 'yøth̄a nε da th̄an'nah̄a
 a ra 'bēfi b̄a di manda rá ts'edi Oj̄a, din

t'un'du mi'da ngue da 'yøt'manho a ra 'bɛfi gmí øthɛ.

⁴⁴ Nɛ nu'a ra do bi mba ma bɛnt'i, tengu'bu n'da ra xɪndo i ti bu ja ra 'yu. Nɛ hønt'a go to'o da dɔng bu ja ra do, din tɛni, nɛ hønt'a go to'o da zɛ'ma ra do, 'bɛxgue da 'yɛt'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁵ Nu'bu mi 'yø'a bi man a ra Jesús, bi ba u yu fariseo nɛ yu hmumbäjä, gue guesɛ u bi 'yøt'u bi sifi.

⁴⁶ Nɛ mí nde 'bɛxgue xtám bɛnt'a ra Jesús, pɛ him bi bɛnt'i, nguetho mi su u yu jä'i, ngue mi ɛn'u, rá pøngahya Ojä a ra Jesús.

22

N'da ran t'uti ngue ran thɔti

¹ Nɛ xø bi thoqui bi xänba yu jä'i nangue yun t'uti thoho bi man a ra Jesús, nɛ bi 'yɛmp'u:

² —Nu'a ní manda rá ts'ɛdi Ojä, i t'øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ra ts'ut'abi. Nu'a ra ts'ut'abi bi zän'na n'da ra ngo 'bu min thɔta n'da rá ts'unt'u.

³ Nɛ bi mbɛn'du yúm 'bɛhni ngue ba sinba yú amigo, pɛ him bi nde bá ɛhɛ.

⁴ Nɛ xø bi mbɛhn mi'da, bi 'yɛmbi: “Dami xihmbu ma amigo ba ɛhɛ, nguetho ya dá hoc ran ts'ihmɛ. Dá manda bi tho 'da man dɔni xun zaqui nɛ ya gátho mahoqui, i ɛn'a ra hmu, gui 'yɛmfu.” Nɛ gue'a bi man u yúm 'bɛhni.

⁵ Pɛ him bi 'yurpatho ra güenda u yú amigo, nɛ bi mba da huɔhi a n'da, nu man'da bi mba bám pätho,

⁶ nɛ nu'u mi'da bi bɛnt thoho yúm 'bɛhni nɛ i thenthoho nɛ bi hyo u.

⁷ Nu'bu mí 'yø a bin ja, ɛmmɛ bin cue ra ts'ut'abi buya, bi mbɛnh yú dofai bá ho u yu hyote nɛ bi 'yump'a yú hnini.

⁸ Nɛ bi xih mahøn'a u yúm 'bɛhni: “Nuya him bá ɛ'u ma amigo nguetho hing yún sähu ba ɛhɛ.

⁹ Ní mbähä bu ja yu 'yu nɛ gbá sihu ua hønt'a go má jä'i gba tɪmhbu bu, nguetho ya ma hoqui 'bɛ'a da zi ua ja ran thɔti.”

¹⁰ Nu yúm 'bɛhni buya bi mba bu ja yu 'yu nɛ bá pɛn bu ja ran thɔti to'o gátho bin c'athu bu, pɛ hinga mfädi 'bu

yu ts'om'bäi o gue yu hocjä'i 'da. Nɛ bi yupu ja rá ngu ra ts'ut'abi yu jä'i.

¹¹ Nɛ nu ra ts'ut'abi buya bi yurpu mbo da nu u yu jä'i bi zøm bu. Nɛ bi nu n'da ran 'yohu ngue him mi he u yú he i the 'bu in ja n'da ran thɔti.

¹² Nɛ bi 'yɛn'a ra ts'ut'abi buya: “Xi'i grán 'yohu, hanja gá cɔt'ua nɛ hin gui he yún säui da the ua ja ran thɔti,” bi 'yɛmbi. Pɛ nu ran 'yohu him bi zä bi dɔti.

¹³ Nɛ bi 'yɛmp'u yú 'yɛhɛ ra ts'ut'abi: “Dami turpahu yú gua na ran 'yohu nɛ yú 'yɛ, nɛ gui 'yɛnthu bu ja ra 'bɛxui. Din zom bu nɛ din guxp'u yú ts'i u,” bi 'yɛn'a ra ts'ut'abi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁴ Nguetho xun ngu i ts'ohni pɛ hinga gä yún sähu ngue da yurpu, bi 'yɛna.

N'da ran t'änni nangue ra renta bi t'än'na ra Jesús

¹⁵ Nɛ nubuya bi mba u yu fariseo. N'danni bá nyɔɛ u, bi hyoni 'bɛ'a dí ucra ra Jesús ngue di yapi.

¹⁶ Janangue bi 'bɛhn pu 'buh ra Jesús u mi'da yú mifariseohu, nɛ mi'da ma ngurpihe mi tɛn'na ra ts'ut'abi Herodes. Nu'bu mi zøm bu, bi 'yɛn'u:

—Grá xänbate, dí pähmbe gátho majuani guím ma, bi 'yɛmp'a ra Jesús u. Nɛ gui u a majuani rá 'yu Ojä, nɛ hin gui su 'bu da hnumanho i ogue hin'na, bi 'yɛn'u.

¹⁷ Pɛ dín ndehe gui xije ts'u 'bɛ'a guím bɛni. Ha din theui yún t'ɛdi Ojä ngue dí juthe ra renta a ra ts'ut'abi Roma in ts'ut'abi ua, uague hin'na.

¹⁸ Pɛ nu ra Jesús bi badi 'bɛ'a mim bɛn'u ngue in nde da dɪni 'bɛ'a dí yapi. Janangue'a bi 'yɛmbi:

—ɛmmɛ guidí yorpahu a guím bɛmhbu. Høntho gui nde gui sägdahu.

¹⁹ Xi ni mbɛti gní jut ni rentahu, ga nugä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bi un'na ra mbɛti buya.

²⁰ Nɛ nu'bu mi nu a ra mbɛti, bi 'yɛn'a ra Jesús:

—To'o rá hmi na i cuat na ra mbɛti, nɛ to'o rá thuhu män t'o't'i ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

21 —Rá hmi ra ts'ut'abi Roma ne rá thuhu a, bi 'yɛn'ɛ.

Nu ra Jesús bɛya bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi gui unhdɛ a. Nu'a xin rá mbeti Oja, gui unhdɛ Oja a, bi 'yɛn'ɛ ra Jesús.

22 Ne nu'bɛ mí 'yø a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho ɛ ngue mi nde xti yapi. Ne xø bi mbatho ɛ.

N'da ran t'änni gue'bɛ bi dɛmbɛni ɛ xøn du

23 Ne m'bejua bɛya xø bi zøm bɛ 'da ma ngurpihe ngue yɛ saduceo. Nu'ɛ him mi ɛc'yɛi ngue da dɛmbɛni ɛ xøn du, nguetho mi ɛn'ɛ, nu rá mbɛi n'da, ma zä dim 'bɛ 'bɛ bi du. Ne nu'ɛ bi 'yän'na ra Jesús, bi 'yɛmbi:

24 —Xänbate i, dím bɛnthohe ran t'ɛdi bi man ra Moisés, ngue nu'bɛ da du n'da ran 'yohɛ, 'bɛ 'bɛh rá xisu, ne hin ním 'bɛ a n'da rá t'ɛhni 'bɛ mi du, nu'a rán 'yohɛ din thətui a rá xisu a ra du, ne nu'bɛ dim 'bɛh rá mbɛdi t'ɛhni, da t'ɛmbi rá t'ɛhni a xí du.

25 Pɛ mí 'bɛcua yoto yɛn 'yohɛ midín 'yohɛzɛɛ ɛ. Nu'a ra mbɛdi n'yohɛ bin thətui n'da ra xisu, pɛgue bi du n'dihi a ran 'yohɛ. Ne hin ním 'bɛh yá t'ɛhni 'bɛ mi du, janangue'a bi zinba rá xisu a rán 'yohɛzɛɛ.

26 Pɛ ne'a guexta'a bi du n'dihi, ne hin ní díntho rá t'ɛhni a ra xisu 'bɛ mi du. Janangue'a xø bim 'bɛhmi a man'da rá mbegue. Ne bin ja gue'bɛ go mi dät'i bim 'bɛhmi gätho ɛ yá mbe-gue a ra xisu.

27 M'bejua bɛya neɛɛ ra xisu bi du, bi 'yɛn'ɛ.

28 Nuya, dami xije 'bɛ'a din ja 'bɛ majuani da dɛmbɛni ɛ xøn du, ngue guí mamhbɛ. Nda'a nín 'yohɛ da 'yɛmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gätho yoto bim 'bɛhmi, bi 'yɛmp'a ra Jesús 'bɛ mi denthoho ɛ.

29 Bi dät'a ra Jesús:

—Nu ahɛ guídí 'bɛthohɛ, nguetho hin guím bɛmhɛ 'bɛ'a mam bɛ ja rá t'ohni Oja, ne xín guí pɛhmbɛ rá ts'edi Oja.

30 Nu'bɛ bi dɛmbɛni ɛ xøn du, ya him man ja ran thətui, pɛgue dim

'batho tengu yám 'bɛhni Oja mahɛts'i, bi 'yɛn'ɛ ra Jesús.

31-32 Ne nangue'a ram hma ngue da dɛmbɛni ɛ xøn du. Ha hin gá nuhɛ bɛ ja rá t'ohni Oja 'bɛ'a bi ma nangue ɛ ma ndu mbombøtahɛ 'bɛ mi 'yɛna: “Nugä drá Ojagä, nu ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, i ɛc'yɛigui,” bi 'yɛn Oja. Ngubɛ im ma nguetho guexta'a i 'bɛh yá mbɛi ɛ, bi 'yɛn'ɛ ra Jesús.

33 Ne nu'ɛ yɛ jã'i 'bɛ mí 'yø a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho a bi xifi 'bɛ mi xänbi.

Ra Jesús bi ma nda'a nín t'ɛdi man'da mahyoni

34 Ne nu mi'da ma ngurpihe ngue yɛ fariseo, 'bɛ mi nu hin'yɛ man'da sä da man'ɛ yɛ saduceo, bin 'yänzɛɛ 'bɛ'a mí sä ngue dí yap'a ra Jesús.

35 Nu'a n'da ra xänbate nangue ɛ yɛ fariseo bɛya, bi 'yän'na ra Jesús:

36 —Xänbate i, bi 'yɛna, nda'a rán t'ɛdi Oja hɛchi thoho ga øt'ähe.

37 Bi dã a ra Jesús bɛya:

—Nu'a ran t'ɛdi i ɛna: “Gam bɛmhɛ Oja ngue gätho ma mbɛihɛ, ne gätho ma jã'ihɛ, ne gätho man 'yomfɛnihɛ.”

38 Guehna ran t'ɛdi i 'bet'o na, nangue ɛ gä mi'da yɛn t'ɛdi.

39 Ne'a ɛna: “Dami huɛc ni mijã'ihɛ tengu bɛ gní huɛczɛɛ ni jã'ihɛ.” Guehna ná yoho ran t'ɛdi guexta'a mahyoni na.

40 Ne nu'bɛ gá 'yøthɛ ya yoho yɛn t'ɛdi, tengu'bɛ gá jãshɛ gätho yán t'ɛdi ra Moisés ne yám hman yá pøngahyã Oja, bi 'yɛn'ɛ ra Jesús.

To'o rá 'yɛ a ra Cristo

41 Ne guexta'a mi 'bãpɛ yɛ fariseo,

42 ne bi t'ɛmp'ɛ bɛya:

—'Bɛ'a guím bɛmhɛ, to'o rá 'yɛ a ra Cristo, rá Thahni Oja, bi 'yɛmp'ɛ, bi 'yɛn'ɛ ra Jesús.

Bi dã ɛ yɛ fariseo bɛya:

—Nu rá Thahni Oja, rá bom'betø ra David a, bi 'yɛn'ɛ.

43 Ne xø bi 'yɛn'ɛ ra Jesús:

—Pε ne guesε ra David bi 'yεmbi rá hmu a ra Cristo 'bε hin ním 'bui, nguetho bi 'yεna:

⁴⁴ Nu Ojå bi 'yεmp'a ma Hmu:

“Hyucua ja man 'yεi ga conhui ma ts'edi gue'bε go dá tapå gätho u man sũihε ngue gui manda u bũya,” bi t'εmp'a ma Hmu, bi 'yεn'a ra David, 'bε mi bεnba rá Hogandåhi Ojå 'bε'a bi ma.

⁴⁵ Hanja i εmbi rá hmu ne xin rá bom'beto a rá Thahni Ojå, ngue ra Cristo, bi 'yεn'a ra Jesús, bi 'yεmp'ε.

⁴⁶ Ne hin'yε 'bε'a bi zå dí dąti, janangue'a him man'dandı bi zå da 'yån'ndε yε fariseo bũya.

23

Bi man ra Jesús 'bε'a nam bøn'a øt'ε yε fariseo ne yε xånbate nijå

¹ Ne nu ra Jesús bi xi u yε jå'i, necåhe bũya:

² —I ja yån t'ędi da xån'nahε u yån t'ędi ra Moisés u yε xånbate nijå ne yε fariseo.

³ Dami 'yøhmbε 'bε i xån'nahε u, pε hin gui 'yøthε tengu yån t'øt'e i sånzεhe, nguetho 'dan'yo thoho gå mi'da i øt'e.

⁴ Ne xån hęi i xi ahε gui 'yøthε, tengu'bε n'da ra 'bεni xån hyε i xi ahε gui tuxhε, pε nuse'ε xíngui ts'ε in nde da 'yøt'a i sån zεhe.

⁵ Ne hønt'a i honi da hnumanho yån t'øt'e i ørpε 'bεh yε jå'i. Janangue'a di cuat yå dε yån t'ędi Ojå ngue xån ndoho ne i pät' yå 'yε, ne εmme di ho di hoc yån zådi yå nyåmpahni.

⁶ Ne εmme di ho rá mbıdi din sihme bε i t'øt' yån ts'ihme; ne di ho da mipε ja ran thuts'i mahoqui bε ja ra nijå.

⁷ Ne εmme di ho da t'εspa 'bε din zεnguate. Ne i honi da t'εmbi yå xånbate u. Høntho in nde da hnumansu.

⁸ Pε nu ahε o gui ndehε da t'ęn ahε gyε xånbatehε, nguetho høngdå ni Xånbatejε ngue drå Thahnigå, ne nu'ahε guidín cuhε, bi 'yęngåhe ra Jesús.

⁹ Ne hin gui 'yεmfε ni tahε 'da u i 'bεcua ja ra häi, nguetho nu'a ni Tahε bí 'bεpε mahęts'i a.

¹⁰ Ne xín gui ndehε ngue da t'ęn ahε gyε hmuhε, nguetho guecå drå Thahni Ojå ngue ra Cristo, ni Hmujuε.

¹¹ Nu'a to'o din 'yęhε thoho nangue yå mijå'ihε, pε gue'a man'da xtån hęts'i bε dá nu Ojå a.

¹² Nguetho nu'a i øt'e ngue xån hęts'i, man'da zi cuε bε dá nu Ojå a, pε nu'a i øt'e ngue hingui hęts'i, pε man'da xtån hęts'i bε dá nu Ojå a, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹³ Ne nubũya bi 'yεmp'ε yε xånbate nijå ne yε fariseo:

—Huęhi maha ahε, gyε xånbatehε bε ja ra nijå, ne gyε fariseohε, εmme guidí yorpahε a guím bεmhε, nguetho gå xihmbε u mín nde xtån yεrpε di manda rá ts'edi Ojå, ngue xquí 'yuthε ra 'yu, pε ne tengu'bε gå corpa zεhεhε ra goxthi, nguetho 'dan'yo thoho gå xånbahε. Neεε ahε hin da zå gui cuthε bε, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁴ Huęhi maha ahε, gyε xånbatehε ne gyε fariseohε, εmme guidí yorpahε a guí øthε. Sä nya'a guí yåhε Ojå bε ja yε ngun yε xisu xøn du yå ndø, ngue guí εmhε guí åfε rá m fåts'i Ojå u, pε ne guí håspahε 'bε'a bi zopa yå ndø. Janangue'a man'da xån εtho ran εnbi gui nuhε.

¹⁵ Huęhi maha ahε, gyε xånbatehε ne gyε fariseohε, εmme guidí yorpahε a guí øthε. Säti thoho gån 'yohε hønbe go hapε ne yatho gå mbåhå, ngue gå sømhε bε 'bε u i thånde yå ojå zεhe, ngue gå xihmbε da dεn'na nin xådihε. Pε nu'a to'o bi dεn'nahε man'da gå jafε bim 'bεdi, ne 'da gdí mbåhå bε ja ran εnbi mazåi, bi 'yεmp'ε.

¹⁶ Huęhi maha ahε, gyε ngurpihε, pεgue tengu'bε gyε xådåhε ne guí xihmbε u guí xånbahε: “Nu'bε ja 'bε'a bi ma n'da ra jå'i, ne bi ndønba rá thuhu ra nijå, hingui jatho di jå'ts'a,” guí εmfε. “Pε nu'bε bi ndønba a rá oro i ja bε ja ra nijå, i jatho di jå'ts'a bi ma,” guí εmhε.

17 Gy_u 'yambuih_u ne gy_u xädäh_u. Guí _uemhb_u man'da di muui ra oro xinda gue ra nija, pegue hin'na maha nguetho gue'a ra nija ní t'ēmbi x_un ho a ra oro i ja b_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

18 Ne guí _uemhb_u: “Nu'b_u ja 'be'a bi man a n'da ra ja'i, ne bi ndønba rá thuhu ran ts'äya b_u ja ra nija, guí _uemhb_u hingui jatho di ja'ts'i. Pe nu'b_u bi ndønba rá thuhu ran t'unni i hōxp_u ja ran ts'äya, ya ra ts'oqui a b_uya 'b_u him bi ja'ts'i,” guí _uemhb_u.

19 Gy_u 'yambuih_u, tengu'b_u gy_u xädäh_u. Guí _uemhb_u man'da di muui _u y_u 'bōts'e i ja b_u xinda gue ran ts'äya. Pegue hin'na maha, gue'a ran ts'äya ní t'ēmbi x_un ho _u y_u 'bōts'e bí ja b_u.

20 Nguetho nu'a bi ndønba rá thuhu ran ts'äya b_u ja ra nija, hinga hōnt'a ran ts'äya, pe gätho í ndønba rá thuhu 'be'a gätho hōxp_u.

21 Ne nu'a to'o bi ndønba rá thuhu ra nija, hinga hōnt'a ra nija bi ndønba rá thuhu, pe ne a rá thuhu Oja bi ndønbi, nguetho rá ngu Oja a ra nija.

22 Ne'b_u n'da bi ndønba rá thuhu mahēts'i, pe hinga hōn b_u mahēts'i bi ndōni, pe ne a rá thuhu Oja bi ndønbi, nguetho bí 'b_u Oja b_u mahēts'i.

23 Huēhi maha ah_u gy_u xänbateh_u ne gy_u fariseoh_u, _uem_u guidí yorpah_u a guí øth_u. Hin njam'b_u gá pumbēnih_u gá hyaxh_u b_u ja ra nija a ná 'det'a yá 'yēthi y_u t_uh_u bi bōxp_u ja ni huāhih_u, tengu bi man ra Moisés, pe gá pumbēnih_u _u y_un t'ēdi man'da mahyoni, ngue i _uēna: “Da gdí numanhoh_u ni mijā'ih_u, ne din ja nin huēcateh_u, ne gui 'yēc'yēih_u Oja.” Guehya nde'b_u man'da gan _uēhya gui 'yōth_u, madague'b_u gui thoqui gui 'yōth_u _u mi'da.

24 Pe gá 'yōth_u tengu'b_u gám fähmb_u ngue xinga n'da ra 'uē i sä di uāsh_u 'b_u ja a guí sih_u, pe nu'a go ra fani ne man'da go hin gá nuh_u 'b_u gmí tuth_u a, nguetho hin guí pāhmb_u nda'a nín t'ēdi man'da x_un ndoho.

25 Huēhi maha ah_u gy_u xänbateh_u ne gy_u fariseoh_u, _uem_u guidí yorpah_u a guím bēmh_u. Gá 'yēmh_u x_un hotho

ah_u, pe gá 'yōth_u tengu'b_u n'da ra baso bi mba m'berpe b_u maxōts'e, pe hinga nep_u mbo. Ne tengu'b_u n'da ra mbohi hōn b_u ní ndi a häi bi 'berpe, ne guín jah_u b_u nguetho _uem_u i yuh ni mbuih_u nangue ram fē ne ran ts'iyate.

26 Gy_u xädäh_u, nde'b_u gui 'yōth_u tengu'b_u nep_u mbo bin sät'i n'da ra mbohi, ne majuāni xtán ho ah_u b_uya, bi 'yēn'a ra Jesús.

27 Huēhi maha ah_u gy_u xänbateh_u ne gy_u fariseoh_u, _uem_u guidí yorpah_u a guím bēmh_u. Ne guín jah_u tengu'b_u ra jado b_u ja ran 'yāgui ngue x_un t'axi maxōts'e, ne mahotho, pe nub_u mbo, yup_u y_u do'yodu ne gá mi'da x_un xātho.

28 Guín jah_u b_u. Nub_u na nu ah_u y_u ja'i, _uēna x_un ho ah_u. _uem_u guidí yorpah_u a guím bēmh_u ne _uem_u yuh ran ts'o ni mbuih_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

29 Pe í huēhi maha ah_u gy_u xänbateh_u ne gy_u fariseoh_u. Guidí yorpah_u a guí øth_u. Gá hocpah_u yá jādon'yāgui _u yá pōngahyā Oja maya'b_u bi hyo nim bombōtah_u, ne'ē yá jādon'yāgui _u guí _uemf_u y_u hocjā'i gá hocpah_u.

30 Ne sä guí _uemhb_u: “Nu'b_u di 'b_uhm_u _u 'b_u mi hyo yá pōngahyā Oja _u mam bombōtah_u, ne xcá uth_u ngue hingui ho a bi 'yōt'e, ne xcá 'uethoh_u,” guidín 'yēmf_u.

31 Janangue'a gadín juānzehēh_u ya ngue yá 'y_u ah_u y_u hyote.

32 Dami juahmb_u a ra 'bēfi bi 'yut'ah_u nim bombōtah_u, bi 'yēn'a ra Jesús.

33 Tengu'b_u gy_u poz_uh_u. Hin da zä gui 'dahmb_u b_u ja ra sibi njam'b_u i huēt'i.

34 Nguetho, nu'b_u ba pen'nah_u ma pōngahyā ne ma xänbate, hin gui simanhoh_u _u, gui hyoh_u _u 'da, ne gui cuath_u b_u ja ra za _u 'da, ne gui fehmb_u _u 'da b_u ja ni nijāh_u. Ne _uem_u gui _ucpadah_u _u 'da 'b_u i 'yo b_u ja ni hninih_u.

35 Ne nangue a gui 'yōth_u, tengu'b_u gá hyoseh_u _u gá y_un hocjā'i bi tho gue'b_u go rá mbūdi ra ximhäi, 'b_u mí

tho ra Abel ngue man ra hocja'i ne asta gue'bu mi tho a ra Zacarías, rá ts'unt'a ra Berequías, gá hyohu bu ja rá goxthi ra nija.

³⁶ Majuani dí xi ahü, tengu'bu ni ts'oqui zehü ü gá yun thote i jatho ya, ne da ts'an'nahü ran unbi nangue ü, bi 'yën'a ra Jesús, bi t'emp'ü yu xänbate nija ne yu fariseo.

Bi huëc'ü yu mēngu Jerusalén ra Jesús

³⁷ Ne nubüya bi xi a n'da ram hma ü yu mēngu bu Jerusalén, bi 'yëmbi:

—Emme dí m bēn ahü gyü mēnguhü Jerusalén. Nzai guí hohü yu pōngahyā, ne guidí bat'adohü ü mi'da ba pen'nahü Oja. Ne xun ngu yu nidi dí m bēngä xcá pet'ahü xcá jamansu ahü, tengu'bu n'da ra sumfö di pet yá t'ahni ne i comp' rá hua, pe nu'ahü, hin gá ndehü xcá ja ahü bu, bi 'yën'a ra Jesús.

³⁸ Dami nuhü ya, nu ni hninihü tengu'bu ya njongui 'bupü ya,

³⁹ nguetho hin gui nujü mahön'a jaque'bu bi zōn ra ora ba pengä ua ne gui 'yëscahü. “Majapi a ba çhe nangue rá thuhu ma Hmuhü Oja,” gui 'yënjü, bi 'yën'a ra Jesús.

24

Bi ma ra Jesús da guah ra dānijā

¹ Ne nubüya, nu ra Jesús 'bu mi bōm bu ja ra dānijā, dá utāhe 'be'a gá mí ja bu ja ra ngu.

—Mahotho ua, dá emfe.

² Pe nu ra Jesús bi 'yënje:

—Guí nuhü ngue mahotho i ja ua, pe gātho da mba nso't'i, ne xinga n'da ra do din tōcua ngue hin da mba ma juadi, bi 'yën'a ra Jesús.

M'bet'o din ja yu hmēpya 'bu ran zēgui

³ Ne dá nexāhe dá mbāhmbe bu ja ra nyuni Olivos. Ne ní mipü ra Jesús dá ändāhe 'bu njom mí øde, yá xädigāhe:

—Dín ndehe gui xije nda'a ní pa din ja a gám mam bu ja ra nija. 'Be'a ní hmēpya din ja 'bu guá pengui mahön'a ne'bu ran zēgui ra pa, dá emfe büya.

⁴ Ne bi 'yëngāhe ra Jesús:

—Damim fāhmbü 'dahma njon da hyā ahü.

⁵ Nguetho xun ngu yu hyāte ba çhe da 'yëna: “Nugā, guecā, rá thahnigā Oja, drá Cristogā,” da 'yën ahü. Ne xun ngu da hyät'ü nangue ra fehni da man ü.

⁶ Ne nu'bu gui 'yōhmbü ngue din ja yu sui, o gue'bu gui 'yōhmbü i ja bu ja 'da yu hnini ya, pe o guín suhü, nguetho jatho din ja ü. Ne nu'bu bin ja ü, xinga gue'bu rán zēgui'bu.

⁷ Nguetho da ndants'ü 'da yu ts'ut'abi din sahmbü ü yá mi ts'ut'abihü, ne da ndanc'ü 'da yu hnini din sahmbü mi'da yu hnini. Ne xun ngu yu nidi din ja ra thuhu, ne ra dāgçhç, ne din ja yu 'yāmhāi bu ja yu xēqui ua ja ra ximhäi.

⁸ Pe nu'ü, yá mbüdi thoho yun unbi din ja ü.

⁹ Ne da mba ma dä ahü ne da ts'ix ahü ngue din un'nahü, ne da tho ahü 'da ahü. Ne gātho yu jā'i da zan ahü nguetho guí tengahü.

¹⁰ Ne nu'ü 'da mí çc'yēigui, m'bejua da 'uesç. Ne guesç ü di dä ü ma 'yëc'yēi da mba ma unbi.

¹¹ Ne dim 'büi xun ngu yu hyāte pōngahyā ne xun ngu yu jā'i da hyät'ü.

¹² Ne nangue a ran ts'o xtā ngu, him ma din ja yun huëcate ü 'da.

¹³ Pe nu'a da hyät'i gue'bu go ran zēgui, da dāha dim pø a.

¹⁴ Ne gātho na ndoho ra ximhäi da hma 'be'a da zā dí yarpü di manda rá ts'edi Oja n'da. Ne gātho yu jā'i 'dahma 'dan'yo bu na yā da sifi, ne nubüya, gue'a ra pa ran zēgui a büya, bi 'yën'a ra Jesús.

¹⁵⁻¹⁶ Nu ra pōngahyā Daniel maya'bu bi ma ngue din ja n'da ran ts'o di ts'oni gātho. Janangue'a nu'bu gá nuhü da mbüdi din ja bu ja ra dānijā a, dami 'dahmbü bu ra xēqui Judea, ní mbähā bu ja yu dāpo. Nguetho nts'utho ran unbi din jabü.

¹⁷ 'Bex gui mbähā. Nu'bu gdi tōhmbü bu maxōts'e ra tōcangu, hin gui cāthü mbo ra ngu ngue gui hyāxhü 'be'a di ja bu. Dami 'dathohü.

18 Ne nu'bu gdi 'bähmbu bu ja ni huahihü, hin 'be gui mbähä bu ni ngumhbu ngue gba cä ni xi'yohu. Dami 'dathohu.

19 Huεcate u yu xisu in hat'ahni u yu pa u, ne'u i 'buh yu 'uere, nguetho xun hei thoho da 'da u.

20 'Yäfu rá mate Oja hinga gue'u yu pa xtan se din ja ahü ran 'dagui, ne xinga gue'bu ra pa ran ts'äya, nguetho i man u yun t'edi hinga yatho gan 'yohu a ra pa ran ts'äya.

21 Dami 'yäfu rá mate Oja, nguetho nu'a ran unbi din ja, hin jam'bu n'dandj xon ja gue'bu go rá mbudi ra ximhäi. Ne nu'bu ya bin ja, hin man'dandj din ja a ran unbi tengu a.

22 Ne nu Oja da zänba thoho u yun unbi din ja nangué a di huεc'u xí huahni. Nu'bu hin'na, njon da bongui.

23 Nu'u yu pa u, “Dami nuhu ua, i 'bäcua ra Cristo,” da 'yεn ahü. Ne nu'u mi'da da 'yεn ahü: “Dami nuhu i 'bähnu ra Cristo.” Pe o guí εc'yεihü u.

24 Nguetho xun ngu yu hyäte dim 'bui, sä da 'yεn'u: “Guecä, rá thahni Oja, drá Cristogä,” sä da 'yεn'u. Ne xun ngu da 'yεna ngue dim pøngahya nangué Oja, ne da 'yøt' yu hyonya nt'øt'e ne yu hmεpya ngue da nde da hyät yu ja'i. Ne da hyoni 'be'a da zä di hyät'u xí huahn Oja.

25 Nuya gätho dá xi ahü guepu da zä gui pähmbu 'be'a din ja.

26 Janangué nu'bu da 'yεn ahü: “Ní mbähä, bí bärpu ma'ueni a ra Cristo,” da 'yεn'ahü, pe o guí pähä. O gue da 'yεn'ahü: “Bá cuthu ua, i 'bäcua ra Cristo,” da 'yεn'ahü, pe o guí cuthu bu.

27 Nguetho nu'bu bá pengä ua mahøn'a, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dan jagä tengu rán nequi ra huei ngue dam 'bathogä gätho ra ximhäi.

28 Ne tengu i øt' yu pada, εmme di peti bu 'ben u xun du, din jabu a ran ts'embu din ja bu 'bu u yu ts'om'bäi.

Bu bá peng ra Jesús

29 Ne xø bi thoqui bi man ra Jesús ne bi 'yεna:

—Nu'bu bin ja a ran unbi buya, him man di nec ra hyadi ne ra zana, nu'u yu sø 'bäpu mahεts'i da dägüi. Gätho bí ja bu mahεts'i gä di 'beh yu ts'edi u.

30 Ne nubuya di nequi bu mahεts'i ra hmεpya nanguécä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ne gätho yu hnini ua ja ra ximhäi din su. Ne da nugui ba εcä bu ja yu güi, dan 'yo'be ma ts'edi tæte thoho, mixte thoho, bi 'yεn'a ra Jesús.

31 Ne nts'edi din ya ra thuxi. Ne ba penhdä yäm 'behni Oja di peti gätho u bi huahn Oja, gä na ndoho ra ximhäi.

32 Guim bεmhbu 'be'a dí øthu ua ma häihü dyu israelhü, ngue nu'bu dí nuhu bi mbudi dim puh yu mbui 'da yu za, ya dí pähmbu mi ts'utho ba εpu yu pa ra pa'ye.

33 Ne ngutho 'bu guín nuhu bin ja gätho ya yun unbi dí xi ahü, gui pähmbu buya ngue mbe rán zegui.

34 Ne majuani dí xi ahü, di 'batho ua 'da ahü 'bu bi mbudi din ja.

35 Nu ra ximhäi ne mahεts'i da zøni da gua u, pe nu'a mam hmangä njam'bu da gua a.

36 Pe njongui pädi nda'a ní pa din ja a dí mangä ya, xinga gue'u yäm 'behni Oja mahεts'i ne xinga guengä rá Ts'unt'ugä Oja dí pädi, pe hønt'a Oja ma Ta i pä a ra ora din ja.

37 Ne tengu thoho bin ja 'bu mí 'buh ra Noé, ngutho din ja 'bu bá pengä mahøn'a, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

38 Nu yu pa u ngue'bu mi ts'utho din ja ra dambunt'i, nu yu ja'i mi 'buhmbu ra Noé hønt'a ran ts'ihme mim bεni ne hønt'a ran thæti mí honi, gue'bu go mí yurpu ja ra mbosa ra Noé.

39 Ne him bi 'yurpa ra güenda a bi sifi ngue din ja ra 'ye, jague'bu mi mbuh ra 'ye, ne bi yuh ra dehe ua ja ra häi ne gätho bi gua u. Ne din jabu 'bu bá pengä mahøn'a, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

40 Ne dim 'bu i yoho yun 'yohu bu ja a ra huahi, nu'a n'da da mba nts'its'i ne man'da da ts'opu.

41 Ne'bu di cam bu ja n'da ra ngu yoho yu xisu, nu'a n'da da mba

nts'its'i nε nu man'da da ts'opu.

⁴² Janangue'a dí xi ahu, o guí tonspahu ra t'aha, nguetho hin guí pahmbu 'be'a ní ora ba ε a ni hmuhu.

⁴³ Nu'bu n'da ran 'yohu xtám badi nda'a ní xui xtán yurpu yu be bu ja rá ngu, xtín äthä, xtán dø'mi, nε hin xtá japi xtá nyurpu ja rá ngu ngue da bεpi 'be'a i ja bu. Pε hingui paði 'be'a ní pa, janangue'a i tøm'i gätho yu pa.

⁴⁴ Janangue'a dí xi ahü, damin sähu nguetho ts'urpu thoho ga søcä, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue ra ora njongui tœcpä ga søcä, bi 'yεn'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hogambefi nε ra ts'om'bäi mbefi

⁴⁵⁻⁴⁶ Nε xø bi 'yεna:

—Dami 'yøthü tengu'bu gyü hogambefihü. Nu'a ra ngurpambefi 'bu xun ho i øt'e, nε nu'bu da mba n'danni rá hmu da zopu ja rá ngu, da 'yøt'e tengu'bu i 'buse bu rá hmu. Nε nu'bu bá penc'a rá hmu, bi nu bi jamansu rá 'befi, nε xun ngu ran japi da nu a buya.

⁴⁷ Majuani dí xi ahü, nu'a ra ngurpambefi, man'da din t'un ra ts'edi, nε 'be'a gätho i pe'ts'a rá hmu di jamansu a.

⁴⁸ Pε nu'bu ra ts'om'bäi a ra ngurpambefi, nε im bεni ngue him 'be ba penc'a rá hmu,

⁴⁹ nε di unba yú 'yεhe nε i tenthoho yu mihni,

⁵⁰ ts'urpu thoho ba penc'a rá hmu n'da ra pa ngue hingui pa a ra ngurpambefi.

⁵¹ Nε nubuya din t'un'na n'da ran unbi xun ütho, nε n'dat'a ran unbi da nuhu di yorpa a im bεni. Nε din zom buya nε din guxtpu yú ts'i bu ja ran unbi mazai, bi 'yεn'a ra Jesús.

25

N'da ran t'uti nangue yu hmute xti hyun yun thati

¹ Nε xø bi 'yεna:

—Nu'bu bi 'yøt' ran ts'ut'abi Oja, din ja tengu bin ja 'bu min ja n'da ran thati. Nu'a to'o gä bin sä, bi thopu

mbo, pε nu'ü him bin sä, bi gopu thi ü. Nu'bu min ja ran thati, 'det'a yu hmute bi mba, εna xtín hyamhbu ü din thati. Nε bá the yú bombilla mi tøm'ma ran 'yohu din thati.

² Pε nu'ü cut'a yu hmute yu 'yambü ü, nε nu'ü mi cut'a bin 'yomfεni ü.

³ Nε nu'ü yu 'yambü him bi dux man'da ra sibi ngue xta xirpa yú bombilla 'bu bin the a po bu.

⁴ Pε nu'ü bin 'yomfεni, bi dux yú sibi ngue da xirba rá bombilla 'bu bin the a po bu.

⁵ Nε nu'a ran 'yohu him 'be bi zøm bu. Nε nu yu døm'mate bi züh ra t'aha ü.

⁶ Nu'bu made ra xui bi 'yø a n'da ra nde bi 'yεna: “Ya ba εcua ran 'yohu, ndanshu, ba thahmbu,” bi 'yεna.

⁷ Gätho bi ndang buya nε bi hoc yú sibi ü.

⁸ Pε nu'ü yu 'yambü, bi 'yεmp'ü bin 'yomfεni: “Daje ts'ü ni sibihü nguetho i nde da huët ma bombillahe,” bi 'yεn'ü.

⁹ Pε bi dā ü bi dux yú sibi: “Hin da zä, nguetho nu'bu ga 'da ahe go da huët' ma sibihü 'bu. Pε xun ho 'bu gui mbähä gba tämhbu.”

¹⁰ Pε nu'bu mi mba ba tän ra sibi, 'bexgue bi zøm bu a ran 'yohu din thati. Nε nu'ü yu hmute bi dux yú sibi bi yurpu mbo ngue da nu ra ngo ran thati, nε 'bex bi mba njut'i ra goxthi buya.

¹¹ Nε nu'bu mi zøm bu ü xí mba bá tän ra sibi, bi nu ngue njut'i tho ra goxthi, nε bi mba ü, bi 'yεn'ü: “Gra hmu, grá hmu, dami xoqui,” bi 'yεn'ü.

¹² Pε nu'a ra hmu bi dat'ü: “Hin dí padi to'o ahü,” bi 'yεmbi, nε him bi xocpi, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹³ Nε bi 'yεnje ra Jesús buya:

—Gue'a dí xi ahü, nde'bu gan äthahü nguetho hin guí pahmbu a ra pa ba pengä ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mí 'yεngähe.

N'da rán t'uti yu 'yεhe bi ts'ocpa ra mbeti

¹⁴ Nε man'da ran t'uti bi man ra Jesús, nε bi 'yεna:

—Nu'b_u bi 'yøt' ran ts'ut'abi Oja, da 'yøt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yoh_u 'b_u mi zon'nd_u y_u 'yεhe, bi 'yän'na rá mbeti xí zocpi. Nguetho nu'b_u mí mba n'danni n'da ra häi, bi zon'nd_u y_u 'yεhe da zocpa rá mbeti.

15 Nu n'da rá 'yεhe bi zocpa cut'a mahu_uhi ngue di pēpi; nε nu man'da, yo mahu_uhi bi zocpa a; nε nu man'da bi zocpa n'da mahu_uhi. Bi unni hangu xøt'a di pēpi n'da ngu n'da. Nε bi mba b_uya.

16 Nε nu'a bi unni cut'a mahu_uhi, bi pēpi nε bi dāh mi cut'a mahu_uhi.

17 Nε'a bi unni yomahu_uhi, yomahu_uhi xø bi dāpi.

18 Pε nu'a bi un'na n'da mahu_uhi, bi mba bá cāt'a häi a rá mbeti xi un'na rá hmu.

19 Nε him 'be bá penc rá hmu. Pε nu'b_u mi zøhø bi zon'nd_u y_u 'yεhe mahøn'a ngue da nu 'be'a xí 'yøt'.

20 M'bet'o bi zøn'a xín t'unni cut'a mahu_uhi, nε bi dāp'a rá hmu cut'a mahu_uhi ngue rá mbeti zεhe rá hmu. Nε xø bi un'na xí dāha ngue mi cut'a mahu_uhi, nε bi 'yεmbi: “Grá hmu, i ja ua ni mbeti, nehna cut'a mahu_uhi dá taha,” bi 'yεmbi.

21 “X_un ho,” bi 'yεn'a rá hmu. “Nu'i grá hogambēfi,” bi t'εm b_uya. “X_un ho gá 'yøp'a a ts'ut'ho dá 'da i, janangue'a ga 'da i man'da x_un ngu ya. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyauí,” bi 'yεn'a rá hmu.

22 Nε xø bi zøm b_u man'da xí unni yo mahu_uhi, nε bi 'yεna: “Grá hmu, i ja ua ra mbeti gá 'daqui, nehna mi yomahu_uhi dá taha i ja ua,” bi 'yεmp'a rá hmu.

23 Nε nu'a rá hmu b_uya bi 'yεmbi: “X_un ho, grá hogambēfi, x_un ho gá 'yøt'e, madague'b_u hingui ngu dá 'da i, nuya man'da x_un ngu ga 'da i. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyauí,” bi 'yεmbi.

24 Pε nu'b_u mí zøm b_u a xi hyän'a n'da mahu_uhi, bi 'yεmp'a rá hmu: “Grá hmu, mí pācā ngue hin'y_u nin huεcate nε nzāi guí honi 'bep_u gdí hyänba rá mbeti y_u jā'i nε gui hyänba y_u hu_uhi u 'da.

25 Janangue'a dá pēs' thofo a gá 'daqui, dí su gui s_uqui 'b_u xcā 'bētho, nε i ja ua ni mbeti gá 'dac ya,” bi 'yεna.

26 Nε nu'a rá hmu b_uya bi 'yεmbi: “Gra ndødānhyei, hingui ho gá 'yøt'e ngue hin gá pēp'a ra mbeti.

27 Nu'b_u guí pādi ngue dí numan-hogā ga tēcā, sā xquí hmi a ra mbeti nε xtán dāh rán zābi, nε hin xtím 'bēh p_uya,” bi 'yεn'a rá hmu.

28 Nε bi 'yεmp' u mi'da y_u 'yεhe mí 'bāp_u: “Hyänba na ra mbeti, dami un'na bin t'unni 'det'a mahu_uhi.

29 Nguetho nu'a bim pēfi x_un ho, man'da x_un ngu din t'unni. Pε nu'a him bim pēfi, pε da thänba a zi ts' u mí pε'ts'i.

30 Nε nuna ra ts'om'bäi mbēfi na, bá høth_u b_u ja ra 'bexui guep_u din zom b_u nε din guxtp_u y_u ts'i,” bi 'yεn'a ra hmu b_uya, bi 'yεn'a ra Jesús 'b_u mi man na ran t'uti. Nε njab_u din ja 'b_u bi 'yøt'a ran ts'ut'abi Oja.

Ran t'uti nangue ran ts'ēmbi da t'øp'a y_u jā'i

31 Nε bi 'yεm mahøn'a ra Jesús:

—Nu'b_u bá pengä, nugä ngue dán jā'igä ua ja ra ximhäi, dam mixtegä, dan ts'ut'abigä; dan 'yohe yäm 'bēhni Oja nε ga hup_u ja ma mēxa ngue din ja ma ts'edi x_un ho.

32 Nε dim pēti gätho y_u jā'i gä na ndoho ra ximhäi b_u ga hucä. Nε gätho ga huan'd_u tengu øt'a n'da ra mbändē'yo, ngue n'danni ga fä'b_u y_u dē'yo nε n'danni ga fä'b_u y_u dēnzū.

33 Nε nu y_u dē'yo ga fämp' u ja man 'yēi nε nu y_u dēnzū ga fämp' u ja ma gāha.

34 Nε ga εmp' u dim 'bāp_u man 'yēi: “Ba εhmb_u ua, bi jāp'ah_u Oja. Ga 'da ah_u ra ts'edi án ts'änni ngue gui hyāmhb_u gue'b_u go rá mbēdi ra ximhäi,” ga εmp' u.

35 “Nguetho gá 'daj_u ra hmε 'b_u mán tumanthuhu; nε gá 'daj_u ra dehe 'b_u mán tuthe; nε gá säyagah_u 'da ah_u 'b_u mán 'yo b_u n'danni ni hninih_u.

36 Nε gá 'daj_u ma he 'b_u gmí nuh_u hin'y_u ma hegä; nε gá nuc 'b_u mán

hyɛnni, nɛ gá zɛnguagahɯ 'bɯ mán ofädi," ga ɛmp'ɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

37 Nɛ da 'yɛnc'ɯ: "Grá Hmu, 'bɛ'a ní pa dá ɔt'ahe a guím ma. Hin dím bɛmhbe ngue gán tumanthuhu n'dandj nɛ gamá 'uɷn ahe. Nɛ hin dím bɛmhbe ngue gán tuthe nɛ xcá 'da ahe ra dehe.

38 Nɛ hin dím bɛmhbe 'bɯ xcamá säya ahe, nɛ xcá 'da ahe ni he.

39 Nɛ hin dím bɛmhbe 'bɯ gamán hyɛnni o gue gamán ofädi ngue xcá nu ahe," da 'yɛngui.

40 Nɛ nugä drá hmuts'ɯt'abigä, ga ɛmbä ɯ bɯya: "Majuɷni dí xi ahɯ, nu'a ran ho gá 'yɔrpahɯ n'da ma cuhɯ, madague'a nte di muui bɯ na hnu, pɛ guécä gá 'yɔrcä a," ga ɛmp'ɯ bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

41 —Nɛ nubɯya, nugä drá hmuts'ɯt'abigä, ga ɛmp'ɯ 'bäpɯ ja ma gäha: "Dami 'uehmbɯ ua ja ma hmi, ní mbähä bɯ ja ra sibi njam'bɯ da huɛt'i, nguɛpɯ dá sänni din zɔ a ra zɷthu nɛ ɯ yá mizɷthuhɯ.

42 Nguetho dán tumanthuhu nɛ hin gá 'uɷnjɯ, nɛ dán tuthe, nɛ hin gá sithegahɯ,

43 nɛ hin gá säyagahɯ 'bɯ mán 'yo bɯ n'danni, nɛ hin te má he gá 'dajɯ 'bɯ gmín nuhɯ hin'yɯ ma hegä; nɛ hin gá nugui 'bɯ mán hyɛnni, nɛ hin gbán nuɷɯ 'bɯ mán ofädi," ga ɛmp'ɯ.

44 Nɛ nu'ɯ da 'yɛngui: "Grá hmu, 'bɛ'a ní pa dá nu ahe ngue gán tumanthuhu o gue gán tuthe o gue gán 'yo bɯ n'danni ra hnini. Nɛ 'bɛ'a ní pa dá nuhe hin mí he ni he; o gue xquín hyɛnni o gue xcamín ofädi," da 'yɛn'ɯ.

45 Pɛ nugä drá hmuts'ɯt'abigä, ga ɛmp'ɯ bɯya: "Majuɷni dí xi ahɯ, n'da ma cu madague'a nte di muui bɯ na hnu, 'bɯ hin gá 'yɔrpahɯ ran ho, nɛcä hin gá 'yɔrcähɯ ran ho," ga ɛmp'ɯ.

46 Nɛ nu ɯ bɯya da nu ran ɯnbi mazaj. Pɛ nu'ɯ bi 'yɔt' ran ho din ja ra te mazaj ɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

26

Nu yɯ ngɯrpi bi ma da bent' ra Jesús

1 Nɛ nu'bɯ mi gua a bi man ra Jesús, bi 'yɛngähe:

2 —Nuya man yopa thoho di 'bɛdi ngue din ja ra dɔmpɛti a ran dɔbaxjua, nɛ nubɯya da mba ma dägä ngue da mba ma cuatigä bɯ ja ra za, guécä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛngähe ra Jesús.

3 Pɛ nu'ɯ ma ngɯrpihe ngue yɯ hmumbäjä, nɛ yɯ xänbate nijä, nɛ yɯ dɔc'yɛi, bim pɛti bɯ mbo rá mbä't'i rá ngu ra Caifás, nu'a mi hmumbäjä a ra jɛya a.

4 Nɛ bi nyäɛ ɯ, bi ma nda'a ní fɛhni da xi a ra Jesús ngue da bent'i da hyo.

5 Nɛ bi ma, 'bɛ da gua a ra dɔmpɛti, ja da tho a. Nguetho bi zu din junthɯ yɯ ja'i mi 'yo bɯ ja ram pɛti.

N'da ra xisu bi hocpa rá ngɔc'yɛi ra Jesús

6 Nɛ nu'bɯ mi mbeng bɯ ra hnini Betania a ra Jesús, bi zɔm bɯ ja rá ngu a ra Simón mí hɛmb ra t'axca'ya mam'bet'o.

7 Nɛ bi hyupɯ mi ja a rá mɛxa a, ɛna din sihmɛ. Bi zɔm bɯ n'da ra xisu mí tu n'da ra xaro xɯm hmadi, án t'ɔt'e ra do ra alabastro. Nɛ mi po bɯ ra 'yɛthi yɯman'u, nɛ'a ɛmmɛ di muui a. Nɛ nu'bɯ mi zɔm bɯ a ra xisu bɯ i hudi, bi xo'ts'a rá 'yɛthi bi xispa rá yä ra Jesús.

8 Nɛ dán cuɛhe 'bɯ mán nuhe 'bɛ'a bi t'ɔrpa ra Jesús, nɛ dá ɛmhbe:

—Ndetho bi xispa ra 'yɛthi,

9 xɯn ho 'bɯ xta 'bä, xtá mba ma darpi yɯ hyoya a ra mbɛti, dá ɛmhbe bɯya.

10 Nɛ bi bɔ'a ra Jesús 'bɛ'a dá bɛmhbe, nɛ bi 'yɛnje:

—Hanja gní ɯnbahɯ rá mbɛi na ra xisu, nɛ xɯn ho 'bɛ'a bi 'yɔrque.

11 Nu yɯ hyoya nzaj gam'bɯhmbɯ ua ɯ, nɛ hɔnt'a go má pa da zä gui fäxhɯ ɯ. Pɛ nugä hin dan zangä ua, bi 'yɛngähe ra Jesús.

12 Nuna ra xisu bi hoga ma ngɔc'yɛi 'bɯ mi xiscä ra 'yɛthi, ngue da mba nt'ägüigä bɯ ja ran 'yägüi.

13 Nɛ majuɷni dí xi ahɯ, hɔnbɯ go hapɯ da hman a rán ho ma'da'yo Ojä, nɛhna da hman na bi 'yɔrcä na ra

xisu, n'dahma hɔnbu go hapu da fɛn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Judas bi ma di dä ra Jesús

¹⁴ Nɛ nubuya, nu'a ma mixädihe ra Judas Iscariote, bi mba bi nyahu yu hmumbäjä

¹⁵ nɛ bi 'yɛmbi:

—Hangu gui 'daju ngue ga dä ahɛ ra Jesús, bi 'yɛmp'ɛ.

Nɛ 'bexgue bi unni 'däte ma 'dɛt'a yu mbɛti ngue ra t'axi buya. Nɛ xø bi mbeng bu 'bu a ra Jesús buya.

¹⁶ Pɛ ɛmmɛ mí honi 'bɛ'a ní ora da zä dí dä a ra Jesús.

Rán ts'ihmɛ ra Hmu

¹⁷ Nɛ nu'a rá mbudi pa ra dɔmpɛti nangue ran dɔbaxjua 'bu zäi dí sihe a ra hmɛ hinguin 'youi ra íxi, ngue dyu judíohe, dyu israelhe, dá änhde ra Jesús yá xädigähe:

—Hapu guín nde ga hoje a rán ts'ihmɛ ram baxjua ga sihu ya, dá ɛmfe.

¹⁸ Nɛ bi xi u yoho ma mixädihe a ra Jesús, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Ní mbɛ bu ja ra hnini Jerusalén nɛ gui xihmi a ran 'yohu, gui 'yɛnui: “Nugä, ya mi ts'utho da zøn ma ora, nɛ dí nde ga si rán sihmɛ ram baxjua bu ja ni ngu, nɛ u ma xädigä, i ɛn'a bá pɛngähe,” gui 'yɛnui.

¹⁹ Nɛ bi 'yøt'a bi xi u buya, nɛ bi hoc'a rán zibde a ram baxjua u buya.

²⁰⁻²¹ Nu'bu mín de buya, dá sɔmhbe bu Jerusalén, 'darpɛ dán sihmɛhe bu ja ra mɛxa ra Jesús, nɛ bi 'yɛnje:

—Majuani dí xi ahɛ, i 'bu a n'da ahɛ ngue gui daju, bi 'yɛnje.

²² Nɛ ɛmmɛ bi du ma mbuihe, nɛ n'da ngu n'dagähe dá ɛmfe:

—Grá hmu, ha guengä ga dä i, dá ɛmfe n'da ngu n'daje.

²³ Nɛ bi dɔ a ra Jesús:

—Gue'a dí com'be ma mbohi ua dí sihmɛhu, gue'a di dägä a, bi 'yɛm buya.

²⁴ Guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da t'ørçä 'bɛ'a gätho i mam bu ja rá m hma Oja ya, pɛ í huɛhi maha a ran 'yohu ngue nu'a di dägä. Man'da

xun ho 'bu hin xtím 'bu a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁵ Nɛ bi dɔ'a ra Judas buya:

—Xänbate i, ha guecä.

—Haha, gue'e, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

²⁶ Nɛ nubuya bi hyac'a ra hmɛ ra Jesús nɛ bi 'yäp rán japi Oja, bi xem buya, bi darcähe a.

—Dami sihu na, guehna nim bøni ma ngøc'yɛi na, bi 'yɛnje.

²⁷ Nɛ bi dɛc'a ra vaso mi po rán gui ra uva buya, bi un ra jamadi Oja mahøn'a, nɛ bi 'daje a ra vaso, bi 'yɛnje:

—Gätho dami sihu,

²⁸ guehna nam bøni, ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo 'yu bi 'yøt'ahɛ Oja na. Nɛ dim fäni dí punba yá ts'oqui yu ja'i.

²⁹ Nɛ dí xi ahɛ, him man'dandɔ ga sigä ra guindät'ä jague'bu bi zøn ra pa ga sihu ma'da'yo bu di manda rá ts'ɛdi ma Ta, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Ra Jesús bi badi din cøn'a ra Pedro

³⁰ Nɛ dán tuhmbe a ra thuhu nɛ dá mbähmbe bu ja ra nyuni Olivos buya.

³¹ Nɛ bi 'yɛngähe ra Jesús mahøn'a:

—Dí paɔi, nu'bu ni xui, gätho gui soga thohohɛ, bi 'yɛngähe ra Jesús. Nɛ gue'a nt'o't'i bu ja rá m hman Oja, i ɛna: “Ga ho ra mbände'yo nɛ din 'uɛxt'u yá dɛ'yo buya,” i ɛn Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³² Pɛ nu'bu dá thambɛnigä, ga mbagä bu Galilea ní tɛn ahɛ bu, bi 'yɛngähe ngue yá xädigähe.

³³ Nɛ bi 'yɛn'a ra Pedro:

—Madague'bu gätho da 'uegue pɛ nugä, hin'nagä, bi 'yɛn'a.

³⁴ Bi dɔ a ra Jesús:

—Majuani dí xi i, guet'a ra xui i jabuya ná hyundi xquí cønc 'bu bi mbah ra øni.

³⁵ Nu ra Pedro bi dɔti mahøn'a:

—Madague'bu 'darpɛ ga tuui, pɛ njam'bu ga cøn'i, bi 'yɛna.

Nɛ n'dat'a gätho dá mamhbe ngue hin ga 'uehmbe u ma mixädihe.

Ra Jesús bi du rá mbui bu ja ra nuandät'ä Getsemaní

³⁶ Nɛ nu'bu má sɔmhbe bu ra nyuni Olivos, dá cɛthe a ra Jesús bu ja ra nuandät'ä mí ɛmbi Getsemaní.

—Dami huhmbu ua ya, ga mbagä u na njongua ts'u, da nya'be Oja ma Ta, bi 'yɛnje.

³⁷ Ne hyu u ma mixädihe bi zits'i, bi zix'a ra Pedro ne'u yoho yä ts'unt'u ra Zebedeo. Ne emme man'da bi du rá mbui a ra Jesús.

³⁸ Ne bi 'yɛmp'u ma mixädihe min 'yohu:

—ɛna da foh ma mbui a ra dumbui, ɛna ga tugä. Dami tɔcpahu, 'dat'a dan äthahu, bi 'yɛmp'u.

³⁹ Ne xø bi däm mi ts'u ra Jesús bu mi huhmbu u, ne bin danyahmu bu, bi nye'ma häi, bi nyaui Oja, bi 'yɛmbi:

—Ma Ta i, nu'bu da zä, dami japi hin gan nugä a ra mbohi xcä sänni; pe hin dín nde ma pähä zehɛ pe hont'a go ni pähä zehɛ gui 'yøt'e, bi 'yɛmp'a Oja.

⁴⁰ Ne bá peng bu mí hu u xí zopu buya, ne mí a u. Ne bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Ha xinga n'da zi ora xquí sethu a ra t'aha, ngue 'be xcán hyumhbu ts'u.

⁴¹ Damin äthahu ne gui nyaui Oja, guepu da zä hin hapu gui tanju 'bu bi ts'ä ahɛ ya, nguetho nu ní mbui n'da i ja ra pähä nanguie Oja, pe nu ní ngøc'yɛi n'da xan güent'i thoho.

⁴² Ne ná yondi buya bi mba bi nyaui Oja mahøn'a:

—Ma Ta i, nu'bu ya hin da zä ga socä a xcä sänni, pe hont'a ni pähä zehɛ gui 'yøt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴³ Ne xø bi mbeng bu mi 'bu u ma mixädihe. Xø mí a tho 'bu xø mi zøm bu mahøn'a, nguetho emme mí nde t'aha u.

⁴⁴ Ne xø bi zopu u mahøn'a, ya ná hyundi buya bi mbengui di nyaui Oja, ne guexta'a bi ma.

⁴⁵ Ne xø bi mbeng bu mí 'buh ma mixädihe mahøn'a, ne bi 'yɛmbi:

—Nuya, 'da'angutho 'bu gán ahmbu ya o hin'na, nguetho ya bi zøn ra ora da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

⁴⁶ Dami ndanshu, ga mbähä ba nuhu ya ba ɛcua ngue di dägä, bi 'yɛmp'u.

Bi fent'a ra Jesús

⁴⁷ Ne guexta'a mí yahu u ma mixädihe 'bu mi zøm bu a ra Judas, n'da ma mixädihe dí 'de'mayoho gähe. Ne bán 'yohu xan ngu yu ja'i ba hyä yú juai ne yu ts'aza. Ne gue'u yám 'behni yu hmumbäjä ne yu dæc'yɛi, ma ngurpa judiohe.

⁴⁸ Ne nu'a di dä ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti da 'yøt' 'bu bi zøm bu: “Nu'a ga səs 'bu dán zengua'be, gue'a guim benthu a,” bi 'yɛn'a ra Judas.

⁴⁹ Jananguie'a nu'bu mí zøm bu 'bä a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xude ya 'bu, grá xänbate, bi 'yɛmbi.

Ne bi zuspa rá 'yogu buya.

⁵⁰ Ne bi dā'a ra Jesús buya:

—Xi'e n'yø, ha gue'a gní 'yɛ a.

Ne nu'u mi'da buya bi hyäm bu 'bä a ra Jesús ne bi bent'i.

⁵¹ Ne nu'a n'da ma mixädihe min 'yohu ra Jesús, bi c'os' rá juai ne bi zɛcpa rá gu a rá 'yɛɛ ra hmumbäjä.

⁵² Ne bi 'yɛn'a ra Jesús buya:

—Dami pe'ts'a ni juai bu ja rán t'o. Nu'u din tuhni nanguie ra juai, ne'u dí du ra juai u, bi 'yɛmp'a.

⁵³ Ha guí ɛna hin xtan zä ga äp'a rá m fäts'i Oja ma Ta ne ba penhua 'de'mayo munts'i yám 'behni da yangui, bi 'yɛmp'a n'da ma mixädihe.

⁵⁴ Pe nu'bu da gue'a xcä mangä a, hague dán zä ga ja'ts'ä a bi man rá t'ohni Oja, ngue 'be'a i jatho din ja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁵⁵ Ne bi 'yɛmp'u yu ja'i buya:

—'Be'a guí homhbu ua ngue guí ha ni juaihu ne ni zahu. Ha guí emhbu drá bɛgä, ne nya'a thoho dá xän'nahu bu ja ra danija ne njam'bu gá bendgahu bu, bi 'yɛmp'u.

⁵⁶ Pe gue'a din ja a tengu bi man'hu yú pøngahya Oja 'bu maya'bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne nugähe buya dyu xädigähe, 'bexgue dá 'dahmbe, dá sohmbe bu ra Hmu.

Bi juanba a ra Jesús u yú ngurpi yu judío

⁵⁷ Ne bi bent'a ra Jesús, bá si bu 'buh ra Caifás, ngue ra ngurpa mbäjä. Ne

ya xím peti gátho ma xänbate nijáhe ne yu dác'yei, ma ngurpihe dyu judíohe.

⁵⁸ Ne bi den'na ra Pedro baya pegue a ná 'bejua thoho, bi zøm bu ja rá ngun'yu a ra hmumbäjä bu haru xi zøn'a ra Jesús. Ne 'darbu bi hyuhmbu u yu asmayo, ngue in nde da nu a da t'ørpa a ra Jesús.

⁵⁹ Ne nu'u yu hmumbäjä ne yu dác'yei ne gä mi'da ma ngurpihe dyu judíohe, dyu israelhe, mi hon'a n'da ra fehni ngue da zä dí yap'a ne da hyo.

⁶⁰ Pe guehma nte bi dñbi, madague'bu xun ngu u bin juanni, bi 'yembi majuañi u yá fehni. Ne m'bejua baya, bi zøm bu yoho yan 'yohu din testigo,

⁶¹ ne bi 'yæn'u:

—Nuna ran 'yohu na bi 'yæna: “Nugä da zä ga xo't'ra danija ne man hyupa thoho da zä ga hõe mahøn'a,” bi 'yæna, bi 'yæn'u bin juan bu.

⁶² Ne bi ndanc'a ra hmumbäjä baya bim 'bäi, bi t'emp'a ra Jesús:

—Hanja hin guí thati 'be'a i man ya yan 'yohu.

⁶³ Pe nu ra Jesús bin hetho. Ne bi 'yæn'a ra hmumbäjä baya:

—Nangue rá thuhu Ojä mahets'i, dami xije 'bu majuañi gue'e grá Thahni, grá Cristo, rá Ts'ant'u i Ojä, bi t'emp'a ra Jesús.

⁶⁴ Bi dā a ra Jesús baya:

—Gue'a gám ma. Ne dí xi ahū, guin nuju, guecā dán ja'igā ua ja ra ximhäi, dam mixtegā ga com'be rá ts'edi Ojä tate thoho rá ts'edi. Ne guin nuju 'bu bá cācā mahets'i mahøn'a, ba xcā bu ja yu güi, bi t'emp'a ra hmumbäjä.

⁶⁵ Ne nu ra hmumbäjä baya, bi dñse rá pahni. Nam bñni embi hinguí xpa Ojä ra Jesús nangue'a bi ma. Ne bi 'yæna:

—Nuna ran 'yohu na, bi man ra ts'ore nangue Ojä. Him man ga homhbu yu testigo. Ne gátho gahu dá øhmbu a bi ma.

⁶⁶ 'Be'a guí ndehu ga øthu ya, bi t'emp'u yá mingurpihu.

Bi dā u:

—Nuna i ja rá ts'oqui, i jatho da du, bi 'yæn'u.

⁶⁷ Ne nubaya, 'dahma 'dan'yo bi t'ørpa ra Jesús. Bi zox u 'da, bi mbe'mi u mi'da, bi mbenpa rá hmi u mi'da,

⁶⁸ bi 'yembi:

—Nu'bu majuañi grá Thahni i Ojä, ngue ra Cristo, dami xije to'o bi mber'pi.

Ne emme bi denthoho.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

⁶⁹ Ne nu ra Pedro mi hupu thi bu ja ra ngun'yu, ne nu n'da ra xisu rá 'yehē ra hmumbäjä, bi mba bu hu a ra Pedro, bi 'yembi:

—Xna ne'e gmín 'yohu na ra Jesús ra mēngu Galilea, bi 'yemp'a ra Pedro.

⁷⁰ Ne bi dā'a ra Pedro, bin cñni:

—Hin dí pađi, bi 'yæn'a.

Ne gátho u mi 'buru bi 'yø a bi man ra Pedro.

⁷¹ Ne nu'bu mi nde da bøn'a ra Pedro, bi nu man'da ra xisu baya ne bi 'yemp'u mí 'buru:

—Nuna ran 'yohu na min 'youi ra Jesús, ra mēngu bu Nazaret, bi 'yæn'a ra xisu.

⁷² Ne xø bin cøn'a ra Pedro:

—Majuañi dí m mangā ngue hin dí pačā a ran 'yohu guím ma, bi 'yemp'a ra xisu.

⁷³ M'bejua baya nu u 'da mi 'yo bu, bi mba bu 'bäh ra Pedro, ne bi 'yembi:

—Majuañi maha, ne'e gmín 'yohu a, mfadi thoho ni ndehu ne 'da'angu bu gna yahū a, bi 'yemp'a.

⁷⁴ Ne nts'edi bi mam baya ne bin juanni, bi 'yæna:

—Ojä i pađi majuañi hin dí pačā a ran 'yohu guí mamhu, bi 'yæn'a ra Pedro.

Ne 'bexgue bi mbah ra tamfø baya.

⁷⁵ Ne nu ra Pedro baya, ja bi bæn'a xí man a ra Jesús 'bu mi 'yembi: “Dí pađi hin ní mbah ra tamfø 'bu na hyundj xquí cøngui.” Ne bi nexpu baya ne emme bin zoni, xun u bi bñni nangue a bi 'yøt'e.

27

Ra Jesús bi mba ma dä bu 'buh ra ts'ut'abi Pilato

1 Nε nu'bu mi hyax buya, gätho yu hmumbäjä ne yu dāc'yei, ma ngurpihe dyu judíohe, dyu israelhe, 'da'angu bi bēni ngue di dā ra Jesús bu 'bu a ra ts'ut'abi, ngue da hyo.

2 Nε án thu't'i 'bu mi mba ma dā bu 'bu a ra Poncio Pilato, ra ts'ut'abi bu a.

Bi zut rá yuga ra Judas

3 Nε nu'a ra Judas xí dā a ra Jesús, 'bu mi 'yode 'be'a bi man u ma ngurpihe ngue da hyo a ra Jesús, bi mba buya bi cospa a 'dāte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi xí un'ndu yu hmumbäjä, bi bēni 'be'a bi 'yot'e.

4 Nε bi 'yēn'a ra Judas:

—Hingui ho hma a dá ot'e. Dá fänba rá ji n'da ran 'yohu hin'yū rá ts'oqui, bi 'yēmp'u yu hmumbäjä.

Pε nu'u bi dāti:

—Him ma güendagähe 'be'a gá 'yot'e. Ya guí pā'a guím bēnse bu, bi 'yēn'u yu hmumbäjä.

5 Bá en bu ra mbeti bu ja ra nijā a ra Judas buya, ne bi mba bá sut rá 'yuga bu ja ra ndehnini.

6 Nε nu'u yu hmumbäjä bi hyax'a ra mbeti ne bi 'yēna:

—Hingui sá ga pēs'hū ua na ra mbeti ngue dim pēcua mahøn'a, nguetho rán jut'iui ra ji na, bi 'yēn'u, ne gue'a i mam bu ja man t'ēdihū.

7 Nε bin 'yānni 'be'a di jap'a ra mbeti. Nε bi bēni da dāmba n'da xequi rá häi a ra 'yot'ats'øe, guerpū da t'äh yu 'damhnini 'bu da du bu.

8 Nε asta guetya ní huti “rá häi ra ji” a ra xequi bu.

9 Nε nu'a bin ja, maya'bu bi man'a ra pōngahyā Jeremías ngue din ja 'bu mí 'yēna ngue: “Da thax i 'dāte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi, rá muui a ra jā'i. Gue'a bi man u yu mēngu israel ngue di muui.

10 Nε bi dānba rá häi a ra 'yot'ats'øe, ngubu bi xicā ra Hmu,” bi 'yēn'a ra Jeremías 'bu maya'bu 'bu mí ma.

Ra Pilato bi juq̄nba a ra Jesús

11 Nu'bu mim 'bāpū ja rá hmi ra ts'ut'abi Pilato, bi 'yēmp'a ra Jesús:

—Ha gue'e grá hmuts'ut'abi yu judío, bi t'ēmbi.

Bi dā a ra Jesús:

—Gue'a guím ma.

12 Nε nu'bu mi yap'u yu hmumbäjä ne mi'da ma ngurpihe a ra Jesús, pε hin te i tatho a ra Jesús.

13 Nu ra Pilato bi 'yēmp'a ra Jesús:

—Ha hin guí ø'a i man'u di yap'i i, ne hin guí thāti.

14 Pε nu ra Jesús guexta'a hin te bi ma. Nε εmmε bi hyonya thofo ra ts'ut'abi, him mi pādi 'be'a sä da bēni.

Bi hma da mba ma cuati bu ja ra pont'i ra Jesús

15 Nε nu ra ts'ut'abi nzāi midi thø a n'da ra ofādi 'bu ra pa ra dāmpeti ran dābaxjua. Midi thø'a to'o bi huan'ndu yu jā'i.

16 Nε mi o bu n'da ran 'yohū í Barrabás, gätho mi fāpū 'be'a mí øt'a.

17 Nu ra Pilato buya bi 'yān'ndu bim peti bu:

—To'o guí ndehū ga xocpahū ya. Ha gue ra Barrabás uague ra Jesús ngue nu'a εmbi ra Cristo, bi 'yēmp'u.

18 Ngubu bi ma nguetho mi pādi yu zeya u yu yapate.

19 Nε nu'bu mi hupū ja ran ts'embate ra Pilato, bi mbenpa ra nde a rá xisu bi 'yēmbi: “Hin te gui 'yørpa a ra hogan'yohū, nguetho má xui dá 'ui n'da ra t'i nts'utho nangue a,” bi 'yēmp'a ra nde bi mbenbi.

20 Pε nu yu hmumbäjä ne u yu dāc'yei, bi 'bep'u yu jā'i da 'yāpi go da mba ma thøgue a ra Barrabás, ne go da mba ntho a ra Jesús.

21 Nε bi 'yān mahøn'a a ra ts'ut'abi:

—Nda'a guín ndehū ga thøcā, bi 'yēmp'u yu jā'i.

Nε bi dā u buya:

—Gue'a ra Barrabás gui thøgue, bi 'yēn'u.

22 Nε bi dā a ra Pilato buya:

—Xi'a ra Jesús εmbi ra Cristo, 'be'a ga ørpā a thā.

Gätho bi 'yēn'u 'būpū:

—Dami cuatpū ja ra pont'i a.

23 —Pε hin te mán ts'o dá tūnba na, bi 'yēn'a ra Pilato.

Pε nts'edi bi dā u:

—Dami cuatpū ja ra pont'i.

24 Min nu ra Pilato baya ngue hinguí sã dim pãh yá mbai yá ja'i, pë man'da bin junthá. Janangue'a bi manda bá thunba ra dehe baya, bin xat'yé bá yá hmi yá ja'i, né bi 'yém baya:

—Né nugã hin ma ts'oquigã rán däte da nu na ran 'yohá hin te in dupate, pë go ni ts'oqui zehéhá, bi t'ëmp'á yá ja'i.

25 Né bi dã á yá ja'i baya:

—Hãha, madague'a i 'yosé ma güendahe a rán däte na ran 'yohá, nēcãhe né mam bom'betohe dim 'bá bi niya'bá, bi 'yén'á.

26 Nu ra Pilato baya bi xocpa a ra Barrabás, né bi manda dí fëi a ra Jesús baya. Né bi manda da mba ma cuati bá ja ra pont'i.

27 Né nu yá dofái baya bi zix'a ra Jesús bá mí ja yá ngun'á yá dofái bá ja ra ngunts'at'abi. Né gãtho yá dofái mí 'báp'á bim pëti, midí fãts'a ra Jesús.

28 Né bi mbøcpa rá he baya né bi het'a n'da ra he xún jüpoi tengü mi he yá ts'at'abi.

29 Né nts'edi bi huspa n'da ra corona tengü mí hu'ts' yá ts'at'abi, pëgue ran thenni thofo bi 'yørpe, janangue'a ám 'be ra 'yá'uñi a ra corona. Né bi un'na n'da ra tøhø rán 'yëi tengü mí há yá ts'at'abi. Né bin danyahmu bá ja rá hmi né bi 'yëmbi: “Grá hmuts'at'abi yá judío.” Né bi 'yëns' yá biba, pëgue ran thenni thofo bi 'yørpe.

30 Né bi ts'ots'i, né bi hyãba a rá tøhø né bi mbärpa rá yá.

31 Né nu'bá mí gua'a bi 'yáspi bi mbøcpa a ra he xí het pãya, bi het'á yá hesé mahøn'a. Né bi zix baya ngue di cuatpá ja ra pont'i bá ndehnini.

Bi cuatpá ja ra pont'i ra Jesús

32 Né nu'bá mí ts'atho da bøm bá ja ra hnini, bin c'athá bá n'da ran 'yohá ra mængü bá Cirene, í Simón a. Né bi t'ørpa ra ts'edi da duspa rá pont'i ra Jesús.

33 Né bi zøm bá ja ra nyuni ëmbi Gólgota baya. Nu'a ra Gólgota in nde da ma “ra t'øhø nyãxmu” a.

34 Né nubaya bi un'na n'da ra vino mauãspi ra 'yëthi xún ju. Nu'bá yá mí zã a ra Jesús, him bi nde bi zi.

35 Né nu'bá mí jua a bi cuatpá ja ra pont'i baya, nu'á yá dofái bi 'yøt'a n'da ran tãha nangue rá he ra Jesús. Gue'a bi man'a ra pøngahyã maya'bá ngue din ja 'bá mí 'yëna: “Da mba ma dat'i a ma he nangue n'da ran tãha da 'yøt'e.”

36 Né mí hupá yá dofái mí fãdi.

37 Né nubá rá yá a ra pont'i bi mba nt'o't'i bá ram hma bi ma 'bë'a í ts'emba a ra Jesús, bi 'yén'a ra t'ohni: “Nuna ra Jesús na, rá hmuts'at'abi yá judío na.”

38 Né bi mba ma cuatihá ra Jesús yoho yá bë, 'da a n'da yá pont'i. Né bi 'bãmp'á ja rán 'yëi a n'da né bi 'bãmp'á ja rá gãha a man'da.

39 Né nu yá ja'i mí thopá, bi zani,

40 né bi 'yëmbi:

—Nu'i guí ëna guí xo't' ra danijá né xø man hyupa thofo guí hyøh mahøn'a, 'bë'a guí øt' ya tã. Nu'bá majuãni gue'e rá Ts'unt'á i Ojá, dami çãpá ja ra pont'i, gan yãnsé, bi 'yén'á.

41 Né'á yá hmumbãjá bi 'yáspi né yá xãnbate nijá, né yá fariseo, né yá dác'yëi, gãtho ma ngãrpihe, din 'yëmp'á:

42 —Bi yãba yá te á 'da, pë hingui sã din yãnsé ya. Pë nu'bá majuãni da guehna ma hmuts'at'abihá, dyá israelhá, sã xtán gãse bá ja ra pont'i né xcá çc'yëihá baya.

43 Bi ma, í ëna i tøp'ma rá m fãts'i Ojá, da zã da yã a Ojá ya 'bá, nguetho ya bi ma, guesé rá ts'unt'á Ojá na, bi 'yén'á 'bá mí 'yáspi.

44 Né'á yá bë 'darbá bi guat'á bi zan a ra Jesús.

Bi du ra Jesús

45 Né nu'bá mí hyuxadi baya bim 'bexui ra hái, né jague'bá hyunde bi néqui mahøn'a.

46 Nu'bá mí ts'atho da zøn a hyunde, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yëna:

—Elí, Elí, lama sabactani, bi 'yëna ngue ra nde ra arameo.

Nu'a nam bøni: “Ma Ojá i, ma Ojá i, hanja gá hyëga thofo,” bi 'yëna.

47 Nu'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús 'da yu ja' i mi 'bäpu, bi 'yena:

—Nuna ran 'yohu na, i mba't'a ra pøngahya Elías, mí 'bu 'bu maya'bu.

48 Ne nu'a n'da mí 'bäpu 'bex bi mba bá ha n'da ena ra fanjo, bi dærpæ ja ra vino ne bi ndøcta n'da ra xithi, ne bi 'uæspa a ra Jesús, embi da zi.

49 Ne bi 'yæn'u mi'da mí 'bäpu:

—Dami hyehmbu. O te guidí unhdæ. 'Be gan nuhu 'bu ba eh ra Elías da yæni, bi 'yæn'u.

50 Ne xø bi mbafi nts'edi mahøn'a ra Jesús, ne 'bex bi du buya.

51 Ne nu'a ra ora a buya, nu'a ra 'bø't'e mi ndam bu man'da mbo ra danija bá fæpu magæts'i bi xet'i ne 'bexgue bi zøt'a häi. Ne bi 'yæn ra häi buya, ne bi fø'i 'da yu do hønbu go haru.

52 Næpu ja yæn 'yægui bi føh yu jado. Ne nu'bu mi dæmbæni ra Jesús, bi bøxu 'da yu 'yæc'yæi xi du, bi dæmbæni bu ja yæn 'yægui u,

53 bi mba bu ra hnini Jerusalén u ne bi nu u 'da yu ja' i u xi du. Pæ hinga gætho yu pa.

54 Ne nu'bu mi du ra Jesús, ne nu'a ra hmudofæi mí fä a ra Jesús, ne'u mi'da min 'yohu, 'bu mi nu di 'yæn ra häi, ne'u gä mi'da bin ja, emme bin su u, ne bi 'yæn'u:

—Majuæni maha, rá Ts'unt'u Oja na ran 'yohu.

55 Ne mí 'bäpu njombu ts'u 'da yu xisu ngue man yäm fæts'ihu a ra Jesús 'bu mæn 'yohe bu ja ra 'yu, 'bu mambá næxhe bu Galilea. Mi 'bäpu u, nguetho mi nde da nu 'be'a da t'ørpa ra Jesús. Ne nu'u bi nu 'be'a gä bin ja.

56 Ne nu'a n'da mi 'bäpu, ra María Magdalena a; ne'a man'da ra María mi 'bäpu, ngue rá mbe ra Jacobo ne ra José; ne nu man'da ra xisu mi 'bäpu, gue'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, yæ ts'unt'u ra Zebedeo u; ne'u mi'da yu xisu mi 'bäpu.

Bi mba nt'ægui a ra Jesús

57-58 Ne nu'a ra José, n'da ra mæmbæti bu ra hnini Arimatea, bi mba bu 'bæh ra Pilato 'bu mi ts'ætho da yæh ra hyadi. Bi 'yædi da 'yæcpa rá

ngøc'yæi ra Jesús, nguetho mi æc'yæi a. Ne bi manda ra Pilato buya din t'unni.

59 Nu ra José buya bi duspa rá ngøc'yæi a ra Jesús ne bi mbærpa n'da ra 'bø't'e xæn ho.

60 Ne bi gærpæ ja rán 'yægui zehæ a ra José. N'da ra hyædo xí manda xí mba nthæqui. Nu'bu mi gua'a bi gærpæ, bi juaspæ n'da ra xindo xæn hyu bu ja rá goxthi ra hyædo, ne bi mba buya.

61 Ne mi hupu ra María Magdalena, ne man'da ra María mi hupu ja rá goxthi ra hyædo.

Yu dofæi bi mbæh ran 'yægui

62 Ne nu'bu mi hyax a ra pa ran ts'æya buya, xudi thoho bi mba u yu hmumbæja ne yu fariseo, bá nu ra Pilato,

63 ne sä bi 'yæmbi:

—Ma ts'æt'abi ahe, dá bæmhbe man'da bi man'a ra hyæte 'bu him maní du, bi 'yena: “Nu'bu ná hyupa ga thæmbæni bu 'bu u xøn du,” bi 'yena.

64 Janangue'a xæn ho 'bu gui pæhni to'o da mbæh ran 'yægui an hyupa, xøhma ba æ u yæ xædi 'bu bin xui da gæcpa a rá ngøc'yæi, ne da 'yena bi dæmbæni buya. Man'da xæn ts'o ra fehni tengu a, xinda gue a bi manse 'bu mi 'bæi, sä bi 'yæn'u yu hmumbæja ne yu fariseo.

65 Bi dæ a ra Pilato buya, bi 'yæmbi:

—Sixhu u n'dan ne'ts'i ni dofæi dá 'da'æhu. Dami cothu xæn ho bu ja rá goxthi a ra hyædo, ne njon da zä da xo't'i.

66 Ne bi mbæhä u yu mbæja ne yu fariseo, bi got'i xæn ho a ra hyædo ne bi mæpya, ne bá peng buya, bá copu yu dofæi ngue da mbædi.

28

Bi dæmbæni ra Jesús

1 Ne nu'bu ya mi thoh ra pa ran ts'æya, xø rá mbædi ra semana, bi mba mxudi thoho u yoho yu xisu. Nu'a n'da ra María Magdalena ne'a man'da ra María. Nu'bu mí næts'i ní mba bu bí ja a ra hyædo.

2 Ne nu'bu mí mba u, 'bexgue nts'edi bi 'yæn ra häi mahøn'a. Nguetho bi

'yøt'a rá m 'behni Ojå xí zøpυ 'bυ mí 'uec'a ra do mi juaxpυ ja rá goxthi ra hyaðo.

³⁻⁵ Nε nu'a rá m 'behni Ojå di fεxni tengu n'da ra huεi. Nε nu rá he bυya, xυn t'axi tengu n'da ran nequi. Nε nu'υ yυ dofai 'bυ mín nu a rá m 'behni Ojå εmmε bin su, bi fet'i, nε nte sä da 'yøt'e, tengu'bυ xi du. Nu'a rá m 'behni Ojå, mi hupυ ja a ra do xí 'ueque, nε bi 'yεmp'υ yυ xisu 'bυ mi zø m bυ:

—O guín suui. Dí paði ngue guí hommi a ra Jesús xí cuatpυ ja ra pont'i υ.

⁶ Pε njo'o ua, bi mba nsots'i tengu mi ma. Ba thohmi gui nuui ua mí 'beni, bi 'yεn'a rá m 'behni Ojå 'bυ mi 'yεmp'υ yυ xisu.

⁷ Nuya, ní mβε 'dahmantho, gui xihmi yú xädi: “Bi dambεni bυ 'bυ υ xøn du ya,” gui 'yεnui. Nε nde'bυ gätho ahυ gui mbähä bυ Galilea nε guεpυ guin c'athυ bυ. Nε gue'a bá εcä ua ngue ga xi aui, bi 'yεmp'a rá m 'behni Ojå mahεts'i.

⁸ Nε bi bøm bυ ja ra hyaðo υ yυ xisu, bin su nε xim midi johya. Bin tihi, bi mba bá xi υ yú xädi ra Jesús 'be'a bi sifi.

⁹ Nε bi zøpυ 'yu a ra Jesús υ yυ xisu.

—Xíhats'i, bi 'yεmp'υ.

Nu yυ xisu bυya bin danyahmu nε bi hyap'υ yú gua, bi dande bυya.

¹⁰ Nε bi 'yεn'a ra Jesús:

—O guín suui, ni mβε ba xihmi υ ma cuhυ, ní mbähä bυ Galilea, ja nín tihmbυ bυ, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra fεhni bi man yυ dofai

¹¹ Nε nu'bυ mí mbenc'υ yυ xisu, nε'υ yυ dofai mí fäh ran 'yägui bi mba bá xi υ yυ hmumbäjä 'be'a gätho bin ja.

¹² Bim pεti yυ hmumbäjä bυya, nε yυ dαc'yεi. Bi ma 'be'a da zä da 'yøt'e. Nε nubυya xυn ngu ra mbeti bi un'ndυ yυ dofai

¹³ nε bi 'yεmp'υ:

—Gui 'yεmhbu: “Bá ε υ yú xädi 'bυ min xui 'bυ mán ahmbe, bi bεp'a rá ngøc'yεi,” gui 'yεmhbu, bi 'yεmp'υ.

¹⁴ Nε nu'bυ da 'yø'a ra ts'ut'abi ngue gán ahmbe, nε da 'yεna da zυ ahυ,

nugähe dan yähe ga fäx ahe, bi 'yεn yυ hmumbäjä 'bυ mi 'yεmp'υ yυ dofai.

¹⁵ Nε bi hyän a ra mbeti υ yυ dofai bυya. Bi mba da 'yøt'a bi sifi. Nε nu'a ra fεhni bi man υ, xυn ngu bi 'yεc'yεi υ ma mijudíohe dyυ israelhe. Nε guexta'a ra fεhni i man υ.

Yú xädi ra Jesús bi un yún t'εdi da mamp'a rá m hma

¹⁶ Nε dá mbähmbe bυ ra häi Galilea bυya, dí 'de'ma'da gähe, yú xädigähe ra Jesús. Nε dá sømhbe bυ ja ra nyuni xí xije ra Jesús dan c'athe bυ.

¹⁷ Nε nu'bυ má nuhe, dá εspahe a, pε nu'υ 'da him mi εc'yεi gue gue'a.

¹⁸ Nε bi hyäm bυ dí 'bähmbe a ra Jesús nε bi 'yεnje:

—Gätho ra ts'εdi bin 'dacä ga manda gätho ra ximhäi nε mahεts'i, bi 'yεnje.

¹⁹ Janangue'a ní mbähä ya høn bυ go hapυ 'buh yυ jä'i gä na ndoho ra ximhäi, gui xihmbυ da 'yεc'yεigui. Nε nu'υ to'o di dācä yú mbui, gui xixyābahυ nangue rá thuhu ma Ta, nε nangue rá thuhu rá Ts'ant'υ, nε rá thuhu rá Hogandāhi Ojå.

²⁰ Nε gui xānbahυ da 'yøt'e 'be'a gätho dá xi ahυ. Nε guim bεmhbu dín 'yohυ gätho yυ pa asta gue'bυ da guah ra ximhäi, bi 'yεngähe ra Jesús bυya.

MARCOS Ran ho ma'da'yo bi 'yo't' ra Marcos

Nu ra Xuua Nxixya bi ma mi ts'utho da zoh ra Hmu

¹ Ja ua rá mbudi ran ho ma'da'yo nangu'e'a ra Jesucristo, rá Ts'unt'u Oja.

² Bin ja a mán t'o't'i 'bɛ maya'bɛ bɛ ja rá sɔcuə Oja 'bɛ mí 'yɛna:

Nugä ga pɛhn'na n'da mam 'bɛhni dim 'bɛ't'o bɛ gni mba.

Nu'a da xih yɛ ja'i da dɔp'e'e, bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'u.

³ Nɛ'a ra pɔngahya Isaías bi ma nguehna rá m 'bɛhni 'bɛ mi 'yɛna ngue:

N'da ra ja'i din ya nts'edi bɛ ja ra dɔpo ngue da 'yɛna:

“Damin sähɛ ga simhbɛ ra hmu mi ts'utho da zɔcuə,

Dami hoc ni mbɛihɛ ga tɔmhɛ xɛn ho,” da 'yɛn a mam 'bɛhni, i ɛn Oja, bi 'yɛn'a ra Isaías.

⁴ Nɛ gue'a ra Xuua bi 'yɔt' ran xixya bɛ ja ra dɔpo bi man Oja maya'bɛ. Nu ra Xuua bi xih yɛ ja'i din xixya to'o di päh yán 'yomfɛni nɛ da mba ma punbi yá ts'oqui bɛya.

⁵ Gätho yɛ ja'i mi 'bɛpɛ ra xɛqui Judea, nɛpɛ ra dahnihni Jerusalén, bi zɔm bɛ i ɔt' ran xixya ra Xuua. Nɛ nu'u 'da bi päh yán 'yomfɛni nɛ bi mam bɛya ngue hingui ho 'bɛ'axí 'yɔt'e. Nɛ bi mba ma xixyaba bɛ ja ra dɔthe Jordán ɛ bɛya.

⁶ Nu ra Xuua mí he n'da ra mbapahni án t'ɔt'e ngue yá xingu yɛ camello nɛ mi ja rán gɛt'i ra xifani. Nɛ hɔnt'u yɛ t'axi nán sihmɛ nɛ ra t'afi t'asa dɔpo.

⁷ Nɛ bi 'yɛna:

—Ba ɛpɛ n'da man'da ja rá ts'edi xinda guécä, hin dí sɛcä tengu a.

⁸ Nugä xtá xixya ahɛ nangu'e ra dehe thoho, pɛ nu'a di 'da'ahɛ rá Hogandahi Oja, bi 'yɛmb yɛ ja'i a ra Xuua.

Bi mba ma xixyabi ra Jesús

⁹ Nɛ nu yɛ pa bi 'yɔt' ran xixya ra Xuua, bi nɛxpɛ ra hnini Nazaret ra Jesús, ngue ra xɛqui Galilea. Nɛ bi zɔm bɛ ra Jesús bin xixya'a bɛya bɛ ja ra dɔthe Jordán. Gue'a ra Xuua bi 'yɔt' ran xixya.

¹⁰ Nɛ nu'bɛ mí bɔxpɛ ja ra dehe bɛya 'bɛx bi nu bi xoh mahɛts'i nɛ bá çah rá Hogandahi Oja, tengu n'da ra t'azɛ, bi zɔpɛ 'bäh ra Jesús.

¹¹ Nɛ bi t'ɔ a n'da ra nde mahɛts'i bi 'yɛna:

—Ma Ts'unt'u i, dadí huɛc'i i nɛ dín numanho i, bi 'yɛn a ra nde.

Nu ra Jesús bi ts'äp rá mbɛi bɛ ma'ueni

¹² Nɛ nubɛya nu rá Hogandahi Oja 'bɛx bi bɛnbi da mba bɛ ma'ueni a ra Jesús.

¹³ Nɛ nyote pa bim 'bɛpɛ nɛ nyote xui. Nɛ nu ra zithu ra Satanás bi zäp rá mbɛi a ra Jesús gätho yɛ pa bim 'bɛpɛ, nɛ mí 'bɛhmbɛ bɛ yɛ zate. Pɛ bi mbäx'u yám 'bɛhni Oja mahɛts'i a ra Jesús 'bɛ'a gä bi nu bɛ.

Nu ra Jesús bi dɛ'mi bi man a rá m hma bɛ ja yɛ hnini

¹⁴ Ya xí jot'a fädi ra Xuua Nxixya 'bɛ mi bɔm bɛ ra Jesús bɛ ra xɛqui Judea, bi mba bɛ Galilea. Nɛ bi mam bɛ ran ho ma'da'yo ngue 'bɛpɛ dí manda rá ts'edi Oja n'da.

¹⁵ Nɛ bi 'yɛmb yɛ ja'i:

—Mi ts'utho da zɔn ra pa di manda ua rá ts'edi Oja, dami päh nin 'yomfɛnihɛ, damin unsehɛ di manda ahɛ Oja 'dahma din ja ahɛ ra te ma'da'yo. Gue'a bi man a ra Jesús 'bɛ mí 'yɛmp'u yɛ ja'i.

Ra Jesús bi zohni goho yɛ mbahuq

¹⁶ N'da ra pa mi 'yo bɛ a ra Jesús bɛ ndendädehe t'ɛmbi Galilea. Nɛ nubɛya bi nu a ra Simón n'youi rán 'yohɛ i Andrés a, mi ɛnixit'ä bɛ ja ra dädəhe ɛ, ngue yá 'bɛfi yɛ mbahuq ɛ.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Ba tengau i ga ja aui gui xihmi yɛ ja'i da 'yɛc'yɛigui tengu thoho bɛ gní theui yɛ huq ngubɛ guí ɔt'ui, bi 'yɛmp'u.

18 'Bex bi hyεpυ yá xit'a býa nε bi dεnni.

19 Nε xø bi thogui bin 'yo mi ts'υ nε bi nu a ra Jacobo n'youi rán 'yohυ i Xuua a, gátho υ yoho yá ts'ant'υ ra Zebedeo υ. Mi hubυ ja yá mbosa υ, midi hoc yá xit'a.

20 Nε xø bi xifi da dεn'dυ. 'Bex bi dεn'dυ býa bi zopυ rá ta bý ja ra mbosa υ býa nε yá mbεfi.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohυ min 'youi ra zιthu

21 Nε nubýa nu ra Jesús bi yáthυ bý ja ra hnini Capernaum υ xí tenni. Nu ra pa ran säya mí cεrpυ ja ra nijá nε mi xánba bý yυ já'i.

22 Nε nu'υ býa, εmμε bi hyonya thoho 'bυ mí 'yø a bi man ra Jesús, nguetho bi xánbi xυn ho nε hinga ngubυ mí man υ ma xánbate sehe ngue dyυ israelhe, dyá judíohe. 'Bex gue bi bádi ja rán t'εdi ra Jesús.

23 Nε mi 'bεpυ n'da ran 'yohυ n'youi ra zιthu nε nts'edi bi mbah pýa, bi 'yεna:

24 —'Bε'a guí nde gui 'yørcáhe grá Jesús, grá mεngu Nazaret. Ha gui juaje ya. Dí pádi gue'e rá Thahni i Ojá gue xυn hotho, bi 'yεna.

25 Pε nu ra Jesús bi dαmhyá ra zιthu, bi 'yεmbi:

—Daman hε, dami pøm bý ja rá mbúi na ran 'yohυ, bi 'yεmbi.

26 Nu ra zιthu býa nts'edi bi huá'ts'a ran 'yohυ, nts'edi bi mbafi, nε bi bøm býa.

27 Gátho bi hyonya thoho υ 'bεpυ nε bin 'yεmzεhε υ:

—'Bε'a nam bøn'a dí nuhυ ya. 'Bε'a ni 'da'yonxádi na, nguetho i ja rán t'εdi na i sah yυ zιthu nε i su υ, bin 'yεmzεhε υ.

28 Nε 'bexque 'dahmantho bi hmam bý gátho ra häi Galilea 'bε'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Bi hoc'a rá suto ra Simón a ra Jesús

29 Nu'bυ mí bøm bý ja ra nijá a ra Jesús bi mbähä ra Simón, nε ra Andrés, nε ra Jacobo, nε ra Xuua. Bi zømhby bý rá ngu ra Simón.

30 Nε nu'a rá suto ra Simón 'bem bý rá oi, i hεmb ra pa. Nε bi si a ra Jesús.

31 Nε bi nu bý i 'ben'a ra xisu býa, bi benba rá 'yε nε bi xots'i. 'Bex bi bøn a ra pa, hin hapυ xυn'υ, nε 'bex bi zä bi hoc yán sihme býa.

Ra Jesús bi hoqui xυn ngu yυ hyεnni

32 Nε nu'bυ mí yuh ra hyadi gátho υ mi υ bá ts'inba a ra Jesús bý mi 'búi, nε υ min 'yohυ ra zιthu bá ts'inbi.

33 Bim pεti bý ja ra goxthi gátho yυ já'i 'bεpυ ja ra hnini.

34 Gátho na ngu yυ hyεnni bi hoqui, nε bi hyønba thi yυ zιthu min 'yohυ υ 'da. Nε nu yυ zιthu, εmμε mi ndehma da ma to'o a ra Jesús, pε nu ra Jesús him bi japi din yá υ.

Nu ra Jesús bi xánba yυ já'i bý ra xεqui Galilea

35 Nε nu'bυ mí ts'εtho da hyax býa, bi ndants'a ra Jesús bi bøm bý ja ra hnini, bi mba bý ma'ueni bin yáui Ojá.

36 Nε nu'bυ mí hyats'i xυn ho býa, bi mba ra Simón da hyoni, nε'υ mí'da mi 'bεhmbυ bi mbähä da hyomhbυ ra Jesús.

37 Pε nu'bυ mí dīm býa, bi 'yεmbi:

—Mbähä bý ja ra ngu nguetho gátho yυ já'i hon'a bý mahøn'a, bi 'yεmbi.

38 —Hin'na, pε man'da xυn ho 'bυ ga mbähä bý ja mí'da yυ hnini, nεpυ ga mangä bý mam hmam bý, nguetho gue'a bá εcä ua a, bi 'yεn'a ra Jesús.

39 'Bex bi mbähä býa, bin 'yo gátho ra häi Galilea, bi man rám hman Ojá bý ja yυ nijá nε bi hyøn'a thi yυ zιthu mín 'yohυ 'da yυ já'i bý bi thogui.

Bi hoc'a n'da ran 'yohυ mi hεmb ra t'axca'ya

40 Nε bi zøm bý n'da ran 'yohυ bý 'bäh ra Jesús, i hεmb ra t'axca'ya. Bin dαnyahmu, bi 'yáp ra mate, bi 'yεna:

—Nu'bυ ni pähä da zä gui hogui ts'υ, bi 'yεmbi.

41 Bin yeh rá mbúi ra Jesús, bi dä'a ra hyεnni, nε bi 'yεmb býa:

—I jagä ra pähä da yán'a ya, bi 'yεmbi.

42 'Bex bim 'bε'υ yυ 'ya mi hεmbi.

43-44 Nu ra Jesús baya, nts'edi bi hɛcpi nɛ bi 'yɛmbi:

—Nuya, njon gui xifi 'bɛ'a dá øt'e'e. Ni mba, bán 'yupɛ 'bɛh ra mbäjä, gui un bɛ n'da ra 'bøts'e i man rán t'ɛdi ra Moisés da hyaxpɛ n'da 'bɛ ya bi yɛn ra t'axca'ya, nɛ da fɛh baya ngue bi zä i, bi 'yɛmbi.

Nɛ bi xifi da mba baya.

45 Pɛ nu ran 'yohɛ 'bɛ mi bøm bɛ bi mbɛdi ɛmmɛ mma. Nɛ bi xih yɛ jä'i 'bɛ'a xí t'ørpe. Jannangue'a nu ra Jesús ya him bi zä da yɛrpɛ ja yɛ hnini nɛ 'yotho bɛ ma'ueni nguetho ɛmmɛ bi muns yɛ jä'i 'bɛ i cɛrpɛ ja ra hnini. Pɛ guehma xɛn ngu yɛ jä'i mi zøm bɛ hapɛ mi 'yo ngue høn bɛ go hapɛ ní nɛts'i.

2

Bi hoc'a n'da ra jä'i mi ts'a rá jä'i

1 Nu'bɛ mi tho i ts'ɛ 'da yɛ pa bi yɛt mahøn'a bɛ Capernaum ra Jesús. Nu'bɛ mí 'yøh yɛ jä'i ngue 'bɛrpɛ ja ra ngu,

2 'bexque xɛn ngu bi zøm bɛ yɛ jä'i gue'bɛ go mi yupɛ mbo ra ngu nɛrpɛ thi. Nu ra Jesús baya, bi xih rá m hman Oja ɛ yɛ jä'i.

3 Nɛ nubaya, bi zøm bɛ 'da yɛn 'yohɛ i tu n'da ra hyɛnni ngue mí ts'a rá jä'i. Goho ma 'yohɛ ɛ yɛn dute.

4 Nɛ hingui sä da thopɛ 'bɛh ra Jesús nguetho mi dɛ bɛ yɛ jä'i. Janangue'a bi xø'ts'a n'da xɛqui ra 'bet'e, bi cɛmp'ɛ a ra hyɛnni con rá 'beza.

5 'Bex bi bɛh ra Jesús ngue mi pɛ ɛ ngue i jase rá ts'edi, nɛ bi 'yɛmp'a ra hyɛnni baya:

—Nu'i, n'yø, ni ts'oqui ya xɛm pun'ni i, bi 'yɛmbi.

6 Nɛ nu'ɛ 'da yɛ xänbate nija, mi hupɛ. Nɛ nu'bɛ mí 'yø'a 'bɛ'a i man ra Jesús,

7 bi 'yɛnsɛ mbo yú mbɛi n'da ngu n'da: “Xina, hanja ni man na tengu na. Pɛ hingui numansu Ojä na, njo'o n'da ra jä'i da zä di punba yú ts'oqui n'da, hinda hønt'a Ojä,” bi 'yɛnsɛ yú mbɛi ɛ.

8 Pɛ nu ra Jesús 'bexque bi bɛtho 'bɛ'a mbɛn ɛ, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja ngubɛ guím bɛmhɛ mbo ni mbɛihɛ.

9 Ha guím bɛmhɛ ngue nte ni mba tho a dá xicä na ran 'yohɛ ngue rá ts'oqui ya xɛm punbi. Ha guím bɛmhɛ man'da xquí pɛhmbɛ ngue i ja ma ts'edi 'bɛ ga xifi da ndants'i, da gɛx rá fidi din 'yo.

10 Pɛ nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, ga ut'ahɛ ya i ja man t'ɛdi ua ja ra häi ngue ga punba yú ts'oqui n'da ra jä'i, jannangue'a ga japi din 'yo na ran 'yohɛ ya, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nɛ nubaya, bi 'yɛmp'a mí ts'a rá jä'i:

11 —Nu'i, dí xi i, ndants'i, cɛx ni fidi, ni mba ni ngu, bi 'yɛmbi.

12 Nubaya, 'bex bi ndants'i, bi gɛx rá fidi, bi bøm bɛ i ja ra ngu. Nɛ bi nu ɛ gätho mi 'bɛrpɛ. Nɛ bi hyonya thoho ɛ. Jannangue a bi 'yɛspa Ojä ɛ baya nɛ bi 'yɛn ɛ:

—Njam'bɛ xtá nuhɛ tengu a bin ja ya, bi 'yɛn ɛ.

Nu ra Leví 'bex bi dɛn'na ra Jesús

13 M'bejua baya xø bi mba mahøn'a bɛ ja ra ndendädehe a ra Jesús. Nɛ mi søm bɛ yɛ jä'i nɛ mi xänba bɛ ɛ.

14 Nu'bɛ mi thopɛ 'bɛ a ra Leví, i hupɛ ja rá mɛxa gue'a ra hyacahäi a. Nu'a ra Leví rá ts'unt'ɛ ra Alfeo a. Nu ra Jesús baya bi 'yɛmbi:

—Ba tengui.

'Bex bi ndants'a ra Leví baya, bi dɛnni.

Jesús bin sihmɛhɛ yɛ ts'om'bäi

15 Nɛ bin sihmɛhɛ ra Jesús nɛ yú xädi bɛ ja rá ngu a ra Leví. 'Darpɛ bin sihmɛhɛ 'da yɛ ziyate hyacahäi nɛ mi'da yɛ ts'om'bäi. Xɛn ngu mi 'bɛrpɛ nguetho xɛn ngu ɛ ya xí 'yɛc'yɛi a.

16 Nɛ nu'ɛ 'da ma xänbatehe bɛ nija, yɛ fariseo ɛ, nɛ nu'bɛ mi nu ra Jesús nɛ yú xädi sihmɛhɛ ɛ yɛ ziyate hyacahäi nɛ yɛ ts'om'bäi nɛ bi 'yɛmp'ɛ yú xädi ra Jesús:

—Hanja ngubɛ øt' ni Hmuhɛ. Hingui ho øt'a ngue i sihmɛhɛ yɛ ziyate hyacahäi nɛ yɛ ts'om'bäi, bi 'yɛn ɛ.

17 Nu'bɛ mí 'yøh ra Jesús 'bɛ'a bi man ɛ, bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'ɯ im bɛnsɛ xɯn zaqui hingui honi to'o da mbäts'i, hinda hɔnt'ɯ i pɛsɛ in zäman'ɯ i honi to'o da mbäx ɯ. Nɛ nugä bá ɛcä ga fäx ɯ i pɛdi ja yú ts'oqui, him bá ɛcä ga fäx ɯ im bɛnsɛ yɯ hocja'i, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ran t'änni nanguɛ ɯ ɛ't' yún sihmɛ

¹⁸ Nu'ɯ yú xädi ra Xuua Nxixya nɛ yú xädi yɯ fariseo mí ɛ't' yún sihmɛ ɯ. Nɛ bi zɔm bɯ ɯ 'da bɯ mí 'bɯh ra Jesús ngue bi 'yänni nɛ bi 'yɛmbi:

—Hanja hingui ɛ't' yún sihmɛ ɯ ni xädi nɛ i ɛ't' yún sihmɛ ɯ yú xädi ra Xuua nɛ yú xädi yɯ fariseo, bi 'yɛn ɯ.

¹⁹ Ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ngue ran thɛti 'bɯ mi dɛt'ɯ, bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu'ɯ i 'bɯpɯ ja ran thɛti hin da du yú mbɯi nguetho 'bɯpɯ a ran 'yohɯ din thɛti. Hin da 'yɛna ngue hin din sihmɛ ɯ.

²⁰ Pɛ da zɔn ra ora da ts'ispa a ran 'yohɯ nɛ ja da 'yɛ't' yún sihmɛ bɯya, bi 'yɛn a ra Jesús.

²¹ Nɛ nu'a din xä ɯ ma xädigä hin da bɔmanho 'bɯ nɛ'a ra nyomhma da dɛn ya, tengu thoho ra naxca 'bɔ't'e hin da zä di 'bɔ't'a ra 'ya'bɔ't'e nguetho da xɛ thoho mahɔn'a.

²² Nɛ ngutho a ra vino ma'da'yo hin da zä da sirpɯ ja ra 'yambot'asɛi nguetho nu'a ra vino ma'da'yo da dɛn 'bɯ da sirpɯ nɛ dim fän a ra vino bɯya, gätho 'da dín ts'ontho bɯya. Nu'a ra vino ma'da'yo i pa nsi't'i bɯ ja yɯ mbot'asɛi ma'da'yo, pi 'yɛn'a ra Jesús 'bɯ mí dɛdi.

Bi t'ɛmbi i ɔt' ra 'bɛft ɯ yú xädi ra Jesús a ra pa ran ts'äya

²³ Nɛ nu'a ra pa ran ts'äya bi mbähä yú xädi ra Jesús, bi thopɯ ja n'da rá huɛhi yɯ trigo. Nu yú xädi bɯya i toc yɯ trigo bɯ bi thogui.

²⁴ Nu yɯ fariseo bi nu 'bɛ'a bi 'yɔt'ɯ yú xädi ra Jesús nɛ bi t'ɛmp'a ra Jesús bɯya:

—Hanja ngubɯ i ɔt'ɯ ni xädihɯ ya nɛ i ma man t'ɛdihɯ hin dam pɛhmbɯ a ra pa ran ts'äya, bi 'yɛn'ɯ yɯ fariseo.

²⁵ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Ha hin guí nu bɯ ni sɔcuɛhɯ ngue nɛ ra David bi mbɛsta rán t'ɛdi Oja 'bɯ

n'dandj 'bɯ min tumanthuhu bɯ bin 'yo nɛ ɯ min 'yohɯ.

²⁶ Jananguɛ'a bi yɯrpɯ ja rá ngu Oja nɛ bi zihɯ bɯ yɯ 'bɔxthuhmɛ. Pɛ him mí sä xtán zi ɯ nɛ hɔnt'ɯ yɯ mbäjä i sä da zi ɯ. Nɛ nu ra Abiatar, ra hmumbäjä bɯ a, bi 'yɛmp'ɯ.

²⁷ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Í ts'än'na ra pa ran ts'äya nguetho bi ndep yɯ ja'i hin ɛ din ɯnbi, hin í ts'änni ngue da mba nts'upi.

²⁸ Nɛ nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, drá hmugä nɛ i ja man t'ɛdi gam mangä 'bɛ'a da 'yɔt' yɯ ja'i ra pa ran ts'äya, bi 'yɛn a ra Jesús.

3

Bi hoc'a n'da ran 'yohɯ him mi sä di juɛn rá yɛ

¹ Nɛ nu ra Jesús bɯya bi yɯrpɯ ja ra nijä mahɔn'a. Nɛ mí 'bɯpɯ n'da ran 'yohɯ him mi sä di juɛn rá 'yɛ.

² Nɛ mí 'bɯpɯ 'da di ɛxtho ra Jesús 'bɯ di hocpa rá 'yɛ ran 'yohɯ. Nɛ nu'bɯ da nu di hocpi di yɛp pɯya nguetho ra pa ran ts'äya a.

³ Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ran 'yohɯ:

—Ndants'i, gam 'bähnnɯ made i 'bɯh yɯ ja'i, bi 'yɛmbi.

⁴ Nɛ nubɯya, bi 'yän'dɯ 'bɯpɯ nɛ bi 'yɛmp'ɯ:

—Dami xijɯ ya 'bɛ'a xɯn ho da t'ɔt' 'bɯ ra pa ran ts'äya. Ha da t'ɔt'a n'da ran ho uague da t'ɔt'a n'da ran ts'o. Ha xɯn ho 'bɯ da yɛnba rá te rá mijä'iui n'da, uague xɯn ho 'bɯ da hyɛcpa rá te rá mijä'iui n'da.

Pɛ nu'ɯ hin'yɯ 'bɛ'a sä dí dɛti.

⁵ Nu ra Jesús bi hyanman'ɯ yɯ ja'i bɯya nɛ bi zɔt rá mbɯi nguetho hin'yɯ ran hocja'i ɯ. Nubɯya bi 'yɛmp'a mí ɯ rá 'yɛ:

—Dami juɛn ni 'yɛ.

Nɛ 'bɛx bi juɛn rá 'yɛ bɯya, bi go-manho.

⁶ Bi bɔn yɯ fariseo bɯya nɛ in cuɛ. Bin yɛhɯ mahɔn'a ɯ yún sɯihɯ ngue mi tɛn ra Herodes, nɛ mí hon ɯ 'bɛpɯ dí hyo a ra Jesús.

Xɯn ngu yɯ ja'i bim pɛti bɯ ja ra dɛdehe mahɔn'a

7 Nu ra Jesús bi 'uegue bi mbähä yá xädi bu ja ra dādehe ne xan ngu yu ja'i mi 'buᵐ ra häi Galilea bi dēnthoho.

8 Ne u yu mēngu bu ja ra häi Judea, neᵐ ra hnini Jerusalén, neᵐ ra häi Idumea, neᵐ 'danguadi ra Jordán, neᵐ ra xēqui Tiro ne Sidón, bi 'yø u 'be'a gātho bi 'yøt'a ra Jesús. Janangue a gātho bi zøm bu mi 'bu a.

9 Ne nu ra Jesús bi 'yēmp'u yá xädi:

—Damin sähᵐ, gui jomhbᵐ n'da ra t'ambosa nu ja ra dehe, bi 'yēmp'u.

Ngubᵐ bi xifi nguetho i nu man'da man'da ní zøntho yu ja'i ne nu'bu bin du bu yu ja'i da hyuxpᵐ ja ra mbosa ra Jesús buya.

10 Nguetho ya xí hoqui xan ngu yu hyēnni, janangue a din tønthoho u yan zāman'u in nde da benba rá pahni ra Jesús gue mi pā u, høntho ga thärpa tho ho rá pahni 'bex gue da yāngui, mi ēn'u.

11 Ne nu'u min 'yohᵐ ra zīthu bin dānyahmu bu 'buh ra Jesús ne mbafi, ēn'u:

—Nu'i gue'e rá Ts'ant'u i Oja, bi 'yēn u.

12 Pe nu ra Jesús nts'edi bi hecpa u nguetho hingui ndepe gue'u yu zīthu dí bā u yu ja'i gue gue'a rá Ts'ant'u Oja a.

Ra Jesús bi huahni 'de'mayoho yá xädi

13 M'bejua buya bi guam bu ja ra nyuni a ra Jesús. Nubuya bi zohn'du 'da yá xädi ne nu'u bi mba bu 'buh ra Jesús u buya.

14 Ne nubuya bi huahn'du 'de'mayoho, bi zānni din 'yohᵐ gue da zā da mbēhni da xih yu ja'i rām hman Oja.

15 Ne bi un yá ts'edi di hoc yu hyēnni ne da hyøn a thi yu zīthu n'yohᵐ 'da yu ja'i.

16 Bi zānna ra Simón, ne bi zānbi dí hutu ra Pedro a.

17 Ne ra Jacobo ne'a ra Xuua rán 'yohᵐ na ra Jacobo. Gātho yoho yá ts'ant'u ra Zebedeo ya. Ne bi zānba yān sopathuhu Boanerges, i nde da ma tengu n'da ra ngāni.

18 Ne'a ra Andrés bi zānni, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Mateo, ne

ra Tomás, ne man'da ra Jacobo gue rá ts'ant'u ra Alfeo, ne ra Tadeo, ne man'da ra Simón, t'ēmbi ra cananista.

19 Ne ra Judas Iscariote gue'a di dā a ra Jesús. Ne nu'bu mí gua'a bi un yá ts'edi u, bá ēh yá ngu.

Bi t'ēmbi in 'youi rá ts'edi ra zīthu a ra Jesús

20 Ne xø bi zøm bu xan ngu yu ja'i mahøn'a xø him mi pongui din sihme ts'u ra Jesús ne yá xädi.

21 Nu'bu mí 'yø u yá meni ra Jesús 'be'a gātho i øt'a, ēmbi in gāt'i, ne bá ē u bi zøm bu 'buh ra Jesús i nde da zits'i.

22 Ne nu yu xānbate nijā xpí 'yē a Jerusalén, sä ēn u n'youi ra zīthu ra Jesús, ne ēn u nangue rá ts'edi yá hmu ra zīthu gue'a ní zā i høn a thi yu zīthu ra Jesús, sä bi 'yēn u yu xānbate nijā.

23 Nu'bu mí bāh ra Jesús 'be'a bi man u, bi zon'du buya ne bi xih yan t'uti da bādi hinga gue'a man u. Bi 'yēmp'u:

—Hin da zā a ra zīthu din sūsehᵐ yá minzīthuhᵐ, ne xtí 'betho rá ts'edi.

24 Tengu n'da ra ts'at'abi bu ja ra hnini hingui sä da hyā rá ts'edi 'bu din sūsehᵐ u yá ja'i.

25 Ne ngutho n'da ra ngu 'darpᵐ 'buhmbᵐ yá ts'ant'u n'da ran 'yohᵐ da guase u 'bu hinga 'dat'a im bēni.

26 Ngutho u yu zīthu 'bu xtīn sūsehᵐ yá hmu, xtan guase u 'bu hinga 'dat'a im bēn'u, bi 'yēn'a ra Jesús.

27 Ne xø bi xih man'da ran t'uti nangue 'be'a bi 'yørpa ra zīthu, bi 'yēmbi:

—Njon da zā da yarpᵐ ja rá ngu n'da ran 'yohᵐ i ja rá ts'edi gue'bu hinga m'bet'o da thu't'i. Pe nu'bu ya bi thu't'i, hingui hēi da thāspi 'be'a gātho i pes' pūya, bi 'yēn a ra Jesús.

28 Pe majuāni dí xi ahᵐ hōnt'a go ma ts'oqui bi 'yøt' yu ja'i da mba ma punbi 'bu da hyon ra punbi, ne hōnt'a go ma ts'ore bi ma.

29 Pe nu'u to'o im man ra ts'ore nangue rá Hogandāhi Oja njām'bu da zā da mba ma punbi u, da nu ran unbi gātho yu pa mazāi, bi 'yēn a ra Jesús.

30 Ngubᵐ bi xih yu xānbate nijā ra Jesús nguetho bi 'yēn'u hinga gue'a

rá ts'edi rá Hogandahi Oja in 'youi ra Jesús, ngue mi høn a thi yu zithu.

Ra Jesús i embi rá mbe ne yün 'yohu i ot' rá pähä Oja

³¹ Ne nubuya bá εεε rá mbe ra Jesús ne yün 'yohu. Pe mí 'bätho bu thi nguetho him bi zä bi yut'a mbo. Ne bi xi u 'bäpü mbo:

—Xihmi ts'u ra Jesús ngue dín zohndähe ua thi, bi 'yemp'u.

³² Ne nu'u 'darpu mí huhmbu ra Jesús bi 'yemp'u büya:

—'Bäpü thi ni mbe ne nin 'yohu, i hon a i 'na.

³³ Nu ra Jesús büya bi dat'u:

—Ga xi ahü te'o a ma mbe ne man 'yohu.

³⁴⁻³⁵ Ne bi hyant'u 'darpu huhmbu büya, ne bi 'yena:

—'Bucua ya ma mbe, ne man 'yohu, nguetho hont'a go te'o da 'yörpa rá pähä Oja, gue'a man 'yohu a, ne gue'a man ju a, ne gue a ma mbe a, bi 'yemp'bu mi dädi.

4

Ran t'uti ra mbomhmudä

¹ Ne xø bi xänba yu jä'i mahøn'a bu ja ra ndendädehe a ra Jesús. Ne εmme xün ngu yu jä'i bim petihü bu. Janangue'a bi yarbü ja ra t'ambosa bi dän i ts'u bu ja ra ndenthe. Nu yu jä'i bi gopü ndenthe büya.

² Nu ra Jesús büya xün ngu yün t'uti bi xih yu jä'i 'bu mí xänbi, ne bi 'yena:

³ —'Yøhmbu ts'u ran t'uti ga xi ahü ya. Nu'a n'da ra uähi bi mba bá pon yu hmudä.

⁴ Ne bi zo 'da bu 'yu. Nubuya bá εh yu doja bi jua'a nts'a yu hmudä xí zo bu.

⁵ Nu'u mi'da yu hmudä bi zo bu ja yu ndaxnado ne ts'utho ra häi bu. Janangue'a 'bex bi böxa n'dihi.

⁶ Pe nu'bu mam bá pøx ra hyadi 'bex bi 'yot'u nguetho hin hapü sä da mba yü 'yu.

⁷ Nu'u mi'da bi zo bu ja yu dapo, bi bøts'e pegue bi gom' yu dapo, ne nte bi ndø'u.

⁸ Pe nu'u mi'da büya bi zo bu ja ra häi xün ho. Bi bøts'e ne bin te, ne

bi ndøgue. Nu'u 'da 'däte ma'det'a bi ndøgue, nu'u 'da hyäte, nu'u 'da n'da ciento bi ndøgue ngue n'da 'bäi, bi 'yün a ra Jesús.

⁹ Ne xø bi 'yemp'u yu jä'i:

—Hont'a go to'o ja yü zagu bi 'yø a dá ma, bi 'yembi.

Hanja i xih yün t'uti yu jä'i a ra Jesús

¹⁰ Nu'bu mi 'busehu 'de'ma yoho yü xädi ra Jesús ne'u mi'da yü 'yεc'yεi, bi xifi da xi u 'be'a na mbøn a ran t'uti bi ma.

¹¹ Nu ra Jesús bi 'yemp'u büya:

—Gue'ahü bi ja ahü gui pähmbu a him mam fädi mam 'bet'o ngue 'berü ní manda rá ts'edi Oja. Pe nu'u yu jä'i thoho gue'u da sänba yün t'uti,

¹² madague da nu pe hin da 'yörpa masu 'be'a da nu, ne madague da 'yøde pe hin da badi 'be'a ní mba a, ne hin da bēni di päh yü mbüi ngue da hyon ra punbi, bi 'yün'a ra Jesús.

Rán theui a ran t'uti a ra mbomhmudä

¹³ Ne xø bi 'yemp'u mahøn'a:

—Nu'bu hin guí pähmbu 'be'a na mbøn'a ran t'uti dá mangä, ha da zä gui pähmbu gätho mi'da ga xi ahü 'bu.

¹⁴ Nu'a na mbøn'a dá mangä, nu'a ra uähi que'a bá man rá m hman Oja hønbu go hapü.

¹⁵ Guehya bi zo bu ja ra 'yu na mbøni bi 'yømanho rá m hman Oja ya. Pe nu ra zithu 'bex bi japi bi pumbēni a ram hma bi sifi.

¹⁶ Ximangutya bi zo bu ja yu ndaxnado na mbøni bi 'yøh ram hma ne bin johya.

¹⁷ Pegue hinga gätho rá mbüi bi bēni. Janangue'a nu'bu bi nu yün acpi ne yün ünbi nangue rá m hman Oja him bi hyät'i, 'bex gue bi zu ne bi 'uegue.

¹⁸ Ne nuya bi zo bu ja ra dapo na mbøni bi 'yømanho ram hma

¹⁹ pe εmme di ho ra ximhäi ne ra mbeti i hät'i, ne di ho da 'yøt' yü pähä zεε. Tengu'bu bi gomba ram hma, ne hin di japi din te yü mbüi.

²⁰ Pe nuya bi zo bu ja ra häi xün ho, na mbøni bi 'yømanho rá m hman Oja,

bi hyani, ne bin te yú mbúi xan ho, ne bi xant'a ram hma xan ho, tengutho yu hmudä, gue bi ndø'a 'däte ma'det'a u 'da, ne hyate u 'da, ne n'da ciento u 'da, bi 'yemp'u yú xädi 'bu mi xifi 'be'a na mbøn'a ran t'uti bi ma.

Gätho him mam fädi da zøni da fädi

21 Ne xø bi 'yæn'a ra Jesús:

—Nu'a mam hmangä nts'änni gätho yu jä'i da 'yøde, tengu n'da ra nyot'i nts'änni di yot'i gätho bu mbo ra ngu, hingan ts'änni da mba ma cæ't'i bu ja ra 'bihuanza o ra 'bit'ots'i.

22 Nguetho gätho 'be'a him mam fädi da zøni da fädi, ne gätho 'be'a him midí nequi da zøni da hnu.

23 Hønt'a go to'o ja yú zagu bi 'yø a dá ma.

24 Ne nu'a di jamansu a i øde da bædi xan ho ne Ojä di japi man'da xan ngu da zøni da bædi. Pe nu'a hin e di jamansu a i øde, pe ne'a zi ts'u mi pädi dim 'bedi, ne tengu ni t'eni gnán emhbü gue'a dí t'en'nahü, ne man'da mbongui thoho din 'da ahü.

25 Din ja ahü tengu ram hma i ena: “Nu'a xan ngu i ja man'da xan ngu din t'unni pe nu'a ts'utho i ja man'da da thanba a.”

Rán t'uti ra hmudä i te

26-27 Nu ra Jesús bi 'yemp'u mahøn'a:

—Nuya di manda ua rá ts'edi Ojä madague'bu hin di nequi, tengu thoho n'da ra hmudä 'bu bi du a n'da ran 'yohü, madague'bu hingui nu hague ám bøts'e pegue i pädi da bøts'e, nte im benthø.

28 Nguetho nu'a ra häi dí tesse yu thuhu a. Nu'bu bi mbüdi bi bøts'e, yu paxi thoho, m'bejua büya da ndøh yú dæxi, ne nubüya din thü.

29 Ne nu ran 'yohü büya da xoqui nguetho bi zøn ra ora da 'be'ts'i, bi 'yæn a ra Jesús. In jabü rá ts'edi Ojä ngue di manda ua ne njongui nu hague na te.

Ran t'uti rá hmudä ra mostaza

30 Ne man'da ran t'uti bi xih yú xädi ra Jesús mahøn'a, ne bi 'yemp'u:

—'Bepü dá bëmhbü hague di manda ua rá ts'edi Ojä. Ga xi ahü n'da ran t'uti nangue'a.

31-32 In ja tengu n'da rá hmudä ra mostaza i pa m'boni, ne emme zicue tho, emme man'da zicue xinda gue mi'da yu hmudä, pe man'da i te xan ngu yú 'ye, xinda gue gä mi'da yu paxi ne xøgue sä da 'yøt' yú 'bafi yu doja bu ja yú xaha. Njabü rá ts'edi Ojä bu ni nequi ngue di manda ua, bi 'yæn'a ra Jesús.

Hanja bi xih yæn t'uti u yu jä'i

33 Ne xan ngu mi'da yæn t'uti bi xänba yu jä'i a ra Jesús 'bu mi xänbi tengu ya i hmangua, pe hønt'u hingui hëi bu dá fädi bi xifi.

34 Ne nte bi xih mi'da yäm hma, hønt'u yæn t'uti bi xifi. Pe nu'bu mi 'bæschü yú xädi bi xih püya 'be'a na mbøn'u yæn t'uti bi mam bu 'büh yu jä'i.

Bi xifi din hë ran dæhi ra Jesús

35 Nu'bu mín de büya nu ra Jesús bi 'yemp'u yú xädi:

—Nuya ga thohmbü nü 'danguadi ra dædehe, bi 'yemp'u.

36 Ne nubüya bi xih yu jä'i da mbeng bu yú ngu. Nu yú xädi büya bi 'yon a ra mbosa mi huhü ra Jesús, bi mbähä büya. Ne xan ngu mi'da yu jä'i bi denni ngue bi hyuse yú mbosa u.

37 Ne nu'bu ya i 'yo bu ja ra dehe ne nts'edi ran dæhi bin ja, ne bi donts' ra dehe ra mbosa ne mi ts'utho xtán yudi.

38 Pe nu ra Jesús mi hunh ra huhni, ne mi apü ja ra mbosa. Nu yú xädi bi 'yä ra Jesús ne bi 'yëmbi:

—Xänbate i, ha nte guím bëni ne nde ga tuhü, bi 'yemp'u.

39 Bi ndants'a ra Jesús büya ne bi 'yemp'a ran dæhi ne a ra dehe:

—Daman hë, bi 'yëmbi.

'Bex gue bin hë ran dæhi ne ra dehe büya him mam bi 'yæni.

40 Nubüya, bi 'yemp'u yú xädi:

—Guín suhü nguetho ts'utho guí eç'yëigahü.

41 Nu yá xädi baya bi zu a ra hmu, ne bi hyonya thoho a bin ja. Bin 'yemzehe n'da ngu n'da u:

—'Be'a di 'yēt'ui na ran 'yohu, ne ya 'bex gue in hē a ran dāhi ne ra dehe di hēcpi.

5

Ra Jesús bi hyønba thi yu zīthu a ra mēngu bu Gadara

1 Nubaya nu ra Jesús ne yá xädi bi zøm bu 'danguadi ra dādehe nubu ja ra häi Gadara.

2-6 Ne mi 'bap n'da ran 'yohu min 'youi yu zīthu. Nu'a mi zam bu ja ran 'yāgui, ne njo'o to'o mi sä da zammi nguetho gä i xecthoho yu cadena mi pa nthät'i. Xun ngu yu nīdi bi thurpa yá 'ye ne yá gua nangue yu cadena, pe gātho i xecthoho. Njon mi sä di hēcpi. Gātho ra pa ne ra xui mi mbapu ja ra dāpo o gueru ja ran 'yāgui, ne midi unba zehē nguetho mi hēzehē rá ja'i nangue yu do. Nu'bu mí bøm bu ja ra mbosa a ra Jesús ne yá xädi, 'bex bá ē a ran 'yohu bin c'athu, bí 'yēru ja ran 'yāgui, bin danyahmu bu 'bāh ra Jesús, bi dānde,

7 ne nts'edi mbafi, bi 'yēna:

—'Be'a guí nde gui 'yørcahe grá Jesús, rá Ts'unt'u i Ojā mahēts'i. Nuya dí ä a ra mate hin gui ungahe,

8 bi 'yēn'u yu zīthu 'bu mi sifi da bøm bu rá mbai ran 'yohu.

9 Ne nubaya nu ra Jesús bi 'yän'n'u yu zīthu:

—'Be'a ní thuhu, bi 'yēmbi.

—Ma thuhu “N'dan nēts'igāhe” ne ēmmē xun ngu gāhe, bi 'yēna.

10-12 Ne nts'edi dí ä a ra mate gue'bu ga pømhbē hin gui pēngahe bu n'danni i ja yu häi, dami 'yørcahe ra mate gui pēngahe nu 'buh yu ts'udi ga cūthe nu, bi 'yēn'u. Nguetho hinga yatho mí 'yo u yu ts'udi xun ngu, mi sapaxi bu.

13 Nu ra Jesús ya bi un ran t'ēdi da yaru 'buh yu ts'udi. Nu'bu mí yaru ya 'bex bán tih yu ts'udi bá caru ja ra nguani u 'bex bi yaru ja ra dehe u, ne gä bi du bu u baya. Mbē yo mahuāhi i juu u.

14 Nu u yun 'yohu midi jamansu yu ts'udi, 'bex bi 'da 'bu min nu 'be'a bi 'yøt'u yu ts'udi. Bi mba bá mam bu ja ra hnini neru huāhi a bin ja. 'Bex bi mba yu jā'i baya da nuse u 'be'a bi man u yá mbādi yu ts'udi.

15 Nu'bu mí zøm bu, bi nu i hupu a ran 'yohu madí unba ra zīthu, ya xí zā ne i he rá zi pahni. ēmmē bi mbidi yu jā'i baya.

16 Nu'bu xí nu yu ts'udi, xø bi xifi xun ho yu jā'i mahøn'a 'be'a xín ja.

17 Ne nubaya, nu yu mēngu bu ēmmē bi 'yāp ra mate ngue 'bex gue da bøn a ra Jesús bu ja yá häi u.

18 Bi mba da ndex ra mbosa a ra Jesús baya. Ne nu'a ran 'yohu xí unba ra zīthu ēmmē i nde da den'na ra Jesús gue 'darpu din 'yohu.

19 Pe nu ra Jesús him bi un ran t'ēdi ne bi hēcpi.

—Ni mba bu ni ngu, ne gui xi u nim 'buihu ran ho bi 'yøt'a Ojā ra Hmu ngue bi huēc'a i, bi 'yēmp'a ran 'yohu.

20 Nu'a min 'youi ra zīthu baya, bi mba rá ngu. Bi du'mi bi mam bu gātho ra xēqui Decápolis 'be'a xí 'yørpa ra Jesús. Ne gātho u bi xifi bi hyonya thoho u.

Ra Jesús bi 'yā'rá t'ixu ra Jairo ne bi hoc'a n'da ra xisu mi hēmb ra mbeji

21 Ne nu'bu ya mi zøn ra Jesús bu ná 'danguadi ra dādehe, ēmmē xun ngu yu jā'i bim peti bu ndenthe mahøn'a gueru bin säya ra mbosa.

22 Bi zø'a n'da rá ngarbi ra nijā i Jairo a, bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús.

23 Ne ēmmē bi 'yāp ra mate, bi 'yēmbi:

—'Yørqui ts'u ra mate ga mbähä ba cāx ni 'ye ma t'ixu nguetho ēmmēi, janangue'a da yāni ne hin da du, bi 'yēmbi.

24 Nu ra Jesús bi mbē baya, ne xun ngu yu jā'i bi den'ndu, xøgue bin du bu ni mba u.

25 Ne bi zaru 'yu n'da ra xisu ná 'de'mayon jēya mi hēmb ra mbeji.

26 ēmmē xí nu ran unbi nangue xun ngu yu 'yøthebate xí 'yøthe. Xi juadi

gätho rá mbeti mi ja, ne xingui ts'ua bi dít's'i, xogue man'da emmei.

27 Pe nuya i hon a ra Jesús nguetho xí 'yø'am man ya ja'i ngue di hoqui hønt'a go 'be'a man u. Janangue nu'bu mi zadi 'bex bi yat'i nde bu ní mba u, bi därpa rá xathapahni ra Jesús buya.

28 Nguetho mí ense ra xisu, "Høntho ga thärpa rá pahni, ya da yangui," mi ena.

29 Ne nu'bu mi därpa rá pahni ra Jesús 'bex bin he a rá mbeji mí hemb buya. 'Bex bi ba a ra xisu ngue ya bi zä xun ho.

30 'Bex bi bah ra Jesús ngue bi hoc'a n'da ra ja'i rá ts'edi 'bu mí därpa rá pahni. Janangue bi ny'e'a ra Jesús, bi hyet'ua ya ja'i min 'yohu ne bi 'yena:

—To'o bi därca ma pahni, bi 'yena.

31 Nu yá xädi buya bi 'yembi:

—Guín nuhma emme du ua ya ja'i, "To'o bi därca ma pahni," ne guí ena.

32 Nu ra Jesús i tøm'i da manse to'o xí därpa rá pahni.

33 Ne nu ra xisu buya, bin su ne di fet'i nguetho pa a xí t'ørpe. Ne bi mba bu 'bäh ra Jesús bin danyahmu bu ja rá hmi ne bi xifi gätho 'be'a xí 'yøt'e.

34 Nu ra Jesús buya bi 'yembi:

—Nu'i grá zi xisu, bi zä i nguetho gá 'yec'yegui. Ni mba da hyu ni mbui, him man di un'a a gmi hembu.

35 Gätho na yaui a ra xisu 'bex bi zøpu mi'da ya ja'i bí 'yepu ja rá ngu a ra Jairo, bi t'emp'a ra Jairo:

—Nu'a ni t'ixu ya bi du. Säti thoho man'da gadi pah na ra xänbate.

36 Pe nu ra Jesús 'bu mí 'yø a bi man'ua, bi 'yemp'a ra Jairo buya:

—O di tu ni mbui, høntho gui 'yec'yei ngue majuani i ja ma ts'edi, bi 'yemp'a.

37 Guehma bi thoh puya ne njom bi japi da denni. Hønt'a ra Pedro, ne ra Jacobo ne ra Xuua rán 'yohu ra Jacobo, bi xifi da mbähä bu rá ngu ra Jairo.

38 Nu'bu mi zøm bu ja rá ngun a ra Jairo buya, bi nu ngue i zon'ua ya ja'i 'bupu, ne emme di mbahni na ts'oni.

39 Bi yurpu mbo ra Jesús buya, bi 'yemp'ua 'bupu:

—Hanja emme gadi hihu na ts'oni. Nuna ra hmute hingui tu pegue i aha.

40 Nu'bu mi 'yøh ya ja'i 'be'a bi man a, bi den thoho buya. Nu ra Jesús buya, bi 'yemp'ua ya ja'i:

—Dami pømhbua thi, bi 'yembi.

Hønt'a rá ta ne'a rá mbe ra hmute xí du ne yá xädi, bi yathu ra Jesús bu 'ben a ra hmute.

41 Nu'a ra Jesús buya bi benba rá 'ye a ra hmute ne bi 'yembi:

—Talita cumi, bi 'yembi. I nde da ma: "Nu'i grá hmute dí xi i, dami ndants'i."

42 Nu'a ra hmute buya 'bex bi ndants'i ne bin 'yo. 'De'mayon jeya mi pe'ts'a. Nu'ua bi yathu mbo bi hyonya thoho.

43 Nu'a ra Jesús buya nts'edi bi 'yemp'ua:

—Njon gui xihmbua 'be'a dá øt'ä, bi 'yemp'ua. Ne nubuya bi 'yemp'a ra Jairo:

—Dami 'uün na ni t'ixu ya, bi 'yembi.

6

Ra Jesús bi zøm bu rá hninizeh

1 Bi bøm bu ra Jesús buya, bi mba bu ja rá hnini zeh Nazaret. Bi mbähä yá xädi.

2 Ne nu'a ra pa ran ts'äya, bi mbähä yá xädi bu ja ra nija. Nu ra Jesús buya bi xänba bu ya ja'i. Nu'bu mi 'yøh ya ja'i a bi man'a ra Jesús, bi hyonya thoho ne din 'yemzeh u:

—'Be'a nin xädi im man na. 'Be'a ni ts'edi i ja na, ngue i sä i øt' yun t'øt'e mixte na.

3 Ha hinga guehna ra yaxi na, rá ts'unt'ua ra María. Ne yün 'yohu ra Jacobo, ne ra José, ne ra Judas, ne ra Simón, ne u yün ju dí 'buhmbu ua, bi 'yen u.

Ne bi u't' yá mbui zeh u.

4 Janangue'a nu'a ra Jesús bi 'yemp'ua:

—Gätho yá pøngahya Oja i hnumansu, pe hønba ja rá häizeh nepu 'buh yá meni, nepu ja rá nguse hingui hnumansu bu, bi 'yen'a.

5 Ne hingui ngu yun t'øt'e bi 'yøpu ngue xtá 'yut rá ts'edi. Hønt'ua zi yoho

yən zāman'ə bi gāx rá 'yε bi japi bi yān'ə.

⁶ Nε bi hyonya thoho a ra Jesús nguetho him bi 'yεc'yεi ə ngue i ja rá ts'edi ə yá mēnguhə. Nε nubəya bi mba bə ja yə t'əhnihi jombə Nazaret, nε bi xānba bə ə yə jā'i.

Bi mbəhn'də 'dε'mayoho da mamp'a rām hma

⁷ M'bejua bəya bi xi ə 'dε'mayoho yá xādi ngue da mba bə ja yə hnini. Nε 'da i yoho bi zānni, nε bi un yá ts'edi da hyōn'a thi yə zīthu in 'yohə ə 'da yə jā'i.

⁸⁻⁹ Nε bi xi ə nte da hyāx 'bə bi mba ə. Hōnt'a n'da ra tōhø da hyāts'i n'da ngu n'da ə. Nε hōnt'ə yə thīxfani da 'yāt'i. Xing yən ju'døzə, xing yən zēdi da hyāts'i, xing ra mbeti, nε xīn da gāx ə yojo'ts'i yá pahni.

¹⁰ Nε man'da bi 'yεmp'ə:

—Hōnbə go hapə da mba ma sāya ahə 'bə gá sōmhbə bə ja yə hnini, gam 'bəhbə bə gue'bə go gá nεxhə bə.

¹¹ Nε nubə hapə guí sōmhbə ngue hin da zin ahə nε hin da 'yōmanho a guí mamhbə, dami pōmhbə bə, dami huajə ra hāi ja ni xīnguahə, ra hmεpya ngue guí sohmbə bə ə. Nε majuəni dí xi ahə, nu'a ra hnini hin da zin ahə, man'da xən ngu ran ənbi da nu a 'bə bi zōn ra pa ran juənbī, xinda gue'a ra hnini Sodoma nε ra hnini Gomorra, bi 'yεmp'ə yá xādi.

¹² Nε bi bōm bə 'dε'mayoho bəya, bi mba. Hōnbə go hapə bin 'yo bi xih yə jā'i di pāh yán 'yomfēni nangue yə ts'oqui bi 'yōt'e.

¹³ Nε bi hyōn a thi xən ngu yə zīthu mín 'yohə 'da yə jā'i nε xən ngu yən zāman'ə bi gox ra aceite nε bi japi bi zā ə.

Rán dāte ra Xuua Nxixyq

¹⁴ Mí ø a ra ts'ət'abi Herodes ngue mí man yə jā'i 'bε'a mí øt'a ra Jesús bə mí 'yo, nε bi 'yεmb bəya:

—Masque gue'a ra Xuua Nxixyq a bi dāmbēni, janangue'a i øt yən t'øt'e ngue i uh rá ts'edi, bi 'yεna.

¹⁵ Pε nu'ə 'da yə jā'i, mi εna:

—Ra Elías a ra Jesús.

Nε nu'ə 'da i εna:

—Ra pōngahyā tengu mi 'bəh maya'bə.

¹⁶ Pε nu ra Herodes 'dat'a im ma, bi 'yεna:

—Gue'a ra Xuua Nxixyq a ngue dá manda da ts'εcpa rá 'yuga, masque bi dāmbēni, bi 'yεn a ra Herodes.

¹⁷⁻¹⁸ Nguetho gueε ra Herodes bi mbənh'də bā bənt ra Xuua, bi du't'i nε bi got'a fādi. Nguetho in cue ra Herodes 'bə mí t'εmbi hingui ho a bi 'yōt'e ngue xī zin a rá 'bεpo. Nε nu'bə mí zin'a ra xisu, mi 'bəhmi a ra Felipe. Nε nu'a ra Felipe, rán 'yohə zεhε a ra Herodes. Nε nu ra xisu i Herodías a. Nε gue'a ra Xuua Nxixyq bin yāui ra Herodes, bi xifi hingui ho a bi 'yōt'e. Him bi 'yōmanho ra Herodes bəya, janangue bi manda dí cot'a fādi ra Xuua Nxixyq.

¹⁹ Nε a ra Herodías bin cue nε εmme honi 'bεpə dí hyo a ra Xuua. Pε him 'bex bi zā bi hyo.

²⁰ Nguetho nu ra Herodes mi pādi ra hocjā'i a ra Xuua, nε bi xi ə yə mbāngoxthi njon da japi da yərpə ngue di ənba ra Xuua. Nε nu ra Herodes, ja'bə di manda bā ts'inba ra Xuua ngue i nde da 'yø i ts'ə rām hman ra Xuua. Nε bi 'yōmanho tho madague'bə hinga gātho i pādi 'bε'a nam bōn'a i man ra Xuua.

²¹ Nu'bə mí zōn ra pa rá ngopa ra Herodes, nu ra Herodías bəya bi dīni 'bεpə dí hyo ra Xuua bəya. Bi 'yōt'a n'da ra dānsihmε ra Herodes bā si yám fāts'ihə, nε yá hmudofəi nε'ə yə ngərpi bə ja ra hāi Galilea.

²² Nu'bə mín sihmε ə bi yərpə rá t'ixu ra Herodías, bin nεε a ra hmute. Nu ra Herodes nε ə gā mi huhmbə bə εmme bi numanhop rán hnei ra hmute.

—Nuya guí 'yāqui 'bε'a guí nde guí 'yāqui, nugā ga 'da i, bi 'yεmbi.

²³ Nε xø bi 'yεmbi:

—'Yεc'yεi Ojā majuəni ga 'da i 'bε'a guí 'yāqui madague a guí 'yāc made gātho 'bε'a dí pε'ts'ä, bi 'yεmbi.

24 Nu'a ra hmute baya bi bōni ne bi 'yān'na rá mbe ngue ra Herodías, bi 'yēmbi:

—'Bε'a sä ga äpi, mbe.

Nu'a rá mbe baya bi 'yēmbi:

—'Yäp'a rá yā ra Xuua Nxixyā.

25 Bi mbenga n'dihi ra hmute baya bi 'yēmp'a ra Herodes:

—Dí nde 'bexque guehya gui 'dac'a rá yā ra Xuua Nxixyā, gui cārca ra mbohi, bi 'yēmbi.

26 Nu ra Herodes baya bi du rá mbai 'bε mi 'yø a bi man a ra hmute, pε hingui sä 'bε'a da mam baya nguetho hupε ja ran sihme ε xí 'yøde 'bε'a bim ma ngue ya xi ma majuāni di unni 'bε'a da t'äpi.

27 Janangue a guehma bi mbenhna n'da ra dofai bá hānba rá yā ra Xuua.

28 Nu'a ra dofai baya bi mba bá secpa rá yā ra Xuua nubε ja ra fādi ne bá cāt'a n'da ra mbohi, bi unna ra hmute baya. Nu ra hmute baya, bi unna rá mbe a rá yā ra Xuua. Ne gue'a bin ja 'bε mi du ra Xuua Nxixyā.

29 Nu'bε mí 'yøh yá xādi ra Xuua ngue bi ts'εcpa rá yā, bá ε ε, bi duspa rá ngøc'yēi ne bi mba bi 'yāpε ja ran 'yāgui baya.

Bi un ran ts'ihme cāt'a mahuāhi a ra Jesús

30 Nu'bε jam bá penc ε yá xādi a ra Jesús, bi xifi 'bε'a gātho xí 'yørpε bin 'yo, ne bi ma 'bε'a gātho bi mam bε 'buh yε jā'i 'bε mi xih rām hman Ojā ε.

31 Nu ra Jesús bi 'yēmp'ε:

—Ga mbähä ts'ε nε n'danni ngue dan säyahε ts'ε nε, xøhma guí yāhmbε, bi 'yēmp'ε.

Nguetho xñn ngu yε jā'i i søm bε, ní mba ne ní 'yēhe, ne xíngui ts'ε im bongui din sihme ε.

32 Janangue a bi hyu ra mbosa ε im bēni da zøm bε ma'ueni ε guepε da zā dim 'buse ε.

33 Pε xñn ngu mi'da yε jā'i bi hyant'a ra mbosa bε ni mba ne bi bādi i hu bε ra Jesús. Ne bá nεxpε ja yá hnini ε, ne εmme bin ti ε ne 'yogua thoho ne m'bet'o bi zøm bε da zøn'a ra mbosa.

34 Nu'bε mi gāh ra mbosa ra Jesús ne yá xādi, bi nu xñn ngu yε jā'i ya xí zøm bε, ne bi huεc'ε ngue in ja tengu yε de'yo njo'o di jamansu. Ne 'bex bi dε'mi bi xih yε jā'i rām hman ra Jesús mahøn'a asta gue'bε go mín de.

35-36 Nu'bε mín de baya bi t'ēmp'a ra Jesús:

—Émme bin de ya, ne hinga nan sihme yε jā'i, dami pεnpε ja yε t'uhnini ya da dān yε hme bε nguetho ma'ueni ua ne hin'yε 'bε'a da zi, bi 'yēn'ε yá xādi.

37 Pε nu'a ra Jesús bi 'yēna:

—Gue'ahε gui 'uimhbε yε jā'i, bi 'yēmbi.

Ne bi 'yēn'ε yá xādi:

—Pε ha guí εnje gua tāmhbε yociento ra hme ngue ga unhde yε jā'i da zi, bi 'yēn'ε.

38 Nu ra Jesús baya bi 'yēmp'ε:

—Bá nuhε bε hangu yε hme ja bε.

Nu'bε mí bādi, bi 'yēmbi:

—Cāt'a mhme ne yoho yε huā ja ua, bi 'yēn ε.

39 Ne bi xih paya:

—Dami xihmbε yε jā'i din säya nε i ja yε 'bot'ei.

40 Ne 'darpε bi hyu ε n'da ciento, ne 'darpε bi hyu ε mi yote ma 'det'a, ne njabε bi 'yøt'e gātho ε mi'da.

41 Nu'bε mi gñn'ε cāt'a yε hme ne ε yoho yε huā ra Jesús, bi ndøs mahęts'i, bi 'yāp rān jāpi Ojā ne bi xen'ε yε hme. Ne ε yε huā baya. Nubaya bi un'dε yá xādi di darpa yε jā'i.

42 Gātho bin sihme ε 'bupε ne bin niyā xñn ho ε.

43 Ne nu'bε mi jua'a bi pēt'ε bi bongui, 'de'mayo 'bøts'e bi yudi.

44 Ne nu'ε bin sihme cāt'a mahuāhi ma 'yohε ε.

Ra Jesús bin 'yo maxøts'e bε ja ra dādehe

45-46 Nu ra Jesús baya bi xih yá xādi m'bet'o da mba ε da zøm bε ra hnini Betsaida, ne bi yēt'a n'dihi bε ja ra mbosa ε baya. Nu ra Jesús him 'bex gue bi mba ne nu'bε min 'yēhmbε gātho yε jā'i, bi ndexpε ja ra nyuni bin yāui Ojā bε.

47 Nu'bu min xui, ya i 'yo bu ra mbosa bu made ra dehe. Nu ra Jesús mi 'butho bu bán ts'ogui.

48 Ne nu'bu mí hyant'u 'be'a øt'u yú xädi, bi nu ngue xun hei bu ni 'yon yú mbosa nguetho di costa'a ran dahi a ra mbosa. Ne nu'bu maguembu da hyax puya bá eh ra Jesús bu ní mba yú xädi, ba 'yo maxøts'e ra dehe. Ne nu'bu mi zädi ena da mi'ts'a ra mbosa.

49-50 Nu'u yú xädi 'bu mi nu bi beñ u: "N'da ra du i mba bu," en'u. Ne emme bi mba u nguetho bin su. Nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Guecä o te guím beḿhbu. Damin johyah, bi 'yemp'u.

51 Ne bi ndexpu ja ra mbosa buya. 'Bex bin he ran dahi, ne emme bi hyonya thoho yú xädi 'bu mi nu 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús, ne bin he n'dihi ran dahi.

52 Bi hyonya thoho nguetho him bi beñi 'be'a bi nu 'bu mi 'uñ'i cut'a mahuahi yun 'yohu bu ndenthe, nguetho hinga paḍi xun ho u.

Ra Jesús bi hoc'u yun zäman'u bu ja ra xequi Genesaret

53 Ne bi zøm bu 'danguadi ra dadehe buya, nubu ra häi Genesaret, bi zopu yú mbosa.

54 Nu'bu mi gapu ja ra mbosa, gätho yu ja'i bi baḍi gue gue'a ra Jesús.

55 Ne nu yu ja'i buya 'bex bi mba bá si yu hyenni, bi zixpu da thoh ra Jesús. Mi oxpu ja yú 'beza 'da, hønbu go hapu ní nets'i. Ne nu'bu mi thopu ra Jesús bu ja yú häi u,

56 hønbu go hapu bi thogui, o gue yu t'uhnini o gue yu ḍahnini, o gueru ma'ueni yu hnini, ya xí 'bom bu yun zäman'u. Ne gätho bu bi thogui bi si a ra Jesús: "Mada hønt'a ni pahni ga thät'i i," bi t'embu. Ne hønt'a go to'o bi ḍarpa rá nyampahni 'bex bi zä buya.

7

Ra Jesús bi ma nda'a dí ts'onba rá mbui n'da ra ja'i

1 Ne bi nexpu Jerusalén 'da yu fariseo ne yu xänbate nija, bi zøm bu mi 'buh ra Jesús.

2 Ne bi nu u 'da yú xädi ra Jesús i sihme ne hin nin xu'ye tengu rán su'ye bi zänzehe yun t'etizehe u. Ne bi 'yembi øt ra ts'oqui u.

3 Nguetho nu'u yu fariseo ne gätho mi'da ma mijudíohe emme i tenda'u yun t'edi yu ḍac'yei. Ne nu'bu hin nin xu'ye tengu man yun t'edi, ya hin din sihme 'bu.

4 Ne ngutho 'bu xpá mbenga täi, him 'bex gue i sihme, 'be din xu'ye xun ho tengu yun t'edizehe i ten'du. Ne man'da xun ngu yun sat'i i ten'du, tengu yun t'edi yu ḍac'yei. Yun sat'i ngue yu tasa, ne yu xaro, ne yu t'egui, ne yam 'be't'e yu t'ots'i.

5 Janangue nu yu fariseo ne yu xänbate nija bi 'yänna ra Jesús:

—Hanja u ni xädi hingui ten yun t'edi yu ḍac'yei ne i sihme ne hin nin xu'ye, bi 'yemp'u.

6 Bi ḍah ra Jesús, bi 'yemp'u:

—Nu'ahu yoho nin 'yomfenihu, bi 'yemp'u. Ne majuani bi man ra Isaías nangueehu 'bu mim pøngahya, bi 'yena:

Nuya yu ja'i nangue yú nde i escagui, pe maxøts'e thoho, hinga gätho mbo yú mbui im beḿgui.

7 Säti thoho i escagui nguetho hønt'u yun t'edi zehhe i xänba u mi'da, i en Oja, bi 'yena a ra Isaías, bi 'yena a ra Jesús.

8 Gue'a gá 'yøthu a nguetho gá hyehmbu yun t'edi Oja ne gá tenhdu yun nt'edi zehhe yu ja'i nangue yun sat'i yu xaro, ne yu tasa ne xun ngu mi'da guí øthu, bi 'yemp'u.

9 Ne man'da bi xi u, bi 'yemp'u:

—Ne hønt'a ram fe'ts'i guí øthu nangue yun t'edi Oja, tengu 'bu nte di muui, nguetho hønt'u nin t'edi zehhe guí nde gui tenhdu.

10 Gue'a gní festahu rán t'edi Oja bi xi a ra Moisés a guí øthu, nguetho nu a ra Moisés bi 'yena: "Gui numansu ni tahu ne ni mbehu" Ne man'da ram hma bi ma: "Nu'a to'o da zan rá ta o gue rá mbe, jatho da tho a."

11-12 Pe nu'ahu 'dan'yo thoho guí mamhbu ngue guí emhbu hing ra ts'oqui 'bu bi yarba Oja a mi ja ngue

xtá mbäx a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yohu. Ne hin gá xihmbu ngue him bi numansu yá ta 'bu ngubu bi 'yøt'e.

¹³ Gue'a gní combahu rá m hman Oja a, nangue ni t'εc'yεi zεhεhu guí xānbahu mi'da yu ja'i. Ne xun ngu mi'da guí øthu, bi 'yεmp'u yu fariseo a ra Jesús.

¹⁴ Ne nubaya bi zohni gátho yu ja'i bi 'yεmp'u:

—Dami 'yøhmbu, gátho ah, ne dami pahmbu na ga xi ah ya.

¹⁵ Hin'yu 'be'a da yurpu mbo rá mbui n'da, gue di ts'onba bu, pegue nu'a ní bøm bu ja rá mbui n'da gue a dí ts'onba rá ja'i n'da a.

¹⁶ Hønt'a go to'o ja yú zagu bi 'yø a dí m mangä, bi 'yεmp'u yu ja'i a ra Jesús.

¹⁷ Ne bi 'uepu 'buh yu ja'i a ra Jesús, bi mbähä yú xädi bu ja ra ngu. Ne nubaya bi 'yän'du yú xädi:

—'Be'a gue na mbøn'a ran t'uti gá ma.

¹⁸ Ne bi 'yεmp'u yú xädi buya:

—Ha ne ah hin guí pahmbu a dá mangä. Ha hin guí pahmbu hin'yu 'be'a da yurpu mbo rá mbui n'da, gue hinga gue'a dí ts'onba bu a.

¹⁹ Nguetho nu'a 'be'a gátho i si n'da, hin din zam bu rá mbui n'da, pe da mba bu rá foho n'da ne da thotho a, bi 'yεn a ra Jesús.

Ngubu bi man ra Jesús i ndepe da fädi ngue xun ho 'be'a gátho i ja ua ngue da zi n'da.

²⁰ Ne mi εn'a ra Jesús:

—Nu'a ní bøm bu rá mbui n'da ra ja'i, gue a dí ts'on'a n'da a.

²¹ Nguetho nubu ja yú mbui yu ja'i ní bøm bu gátho yu ts'on'yomfēni, ne'bu i 'yomt'ēni thoho n'da, ne'bu di 'yomt'ēniba n'da ra xisu ne i 'buh rá xisu, ne'bu i hacpa rá te rá mijaiui.

²² Ne'bu øt' ram fε, ne'bu øt' ran ts'iyate, ne'bu nzai øt ran ts'o, ne'bu i häte, ne'bu ra 'yäsä o gue ran ts'eya, o gue yun c'äte, o gue yun 'yεts'i, o gue'bu i øt'e tengu 'bu hin'yu rán 'yomfēni n'da.

²³ Gue'u gátho ní bøm bu yú mbui yu ja'i ne gue'u ní ts'onba yú mbui yu ja'i u, bi 'yεmp'u yú xädi ra Jesús.

N'da ra xisu ngue hing yu judío bi 'yεc'yεi ra Jesús

²⁴ Nu'bu mi jua a bin yahu yú xädi a ra Jesús, bi mbähä bu ra xεqui yu hnini Tiro ne Sidón. Ne nu'bu mi dñi hapu din säya bi nde ngue njon da badi, pe njam'bu bi zä bin 'yagui.

²⁵⁻²⁶ Nguetho 'bex bi zøm bu n'da ra xisu mi 'bu a n'da rá t'ixu min 'youi ra zithu. Bi zøm bu ngue ya xí 'yøde nangue rá ts'edi ra Jesús. Nu ra xisu, hin ma mijudíohe a, ra mengu bu ra xεqui Sirofenicia. Bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús ne nts'edi bi 'yöp ra mate ngue da hyønba thi a ra zithu in 'youi a rá t'ixu.

²⁷ Nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Hin nin säui ga øt'a a guím ma nguetho him ma menguhu. Tenguthoho bu ja n'da ra ngu hin rán sähu rá mbadi da t'in u yu t'u'yo, yú mbadi u go yu t'uhni, bi 'yεmbi.

²⁸ Bi dā a ra xisu buya:

—Majuani guím ma, gra Hmu, pe ne'u yu t'u'yo i sip yú xeni yu ts'unt'u i hepu 'bimεxa.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Xun ho ngue ngubu gá bēni, janangue nu ra zithu min 'youi ni t'ixu ya bi bōni. Ni mba ya.

³⁰ Nu'bu mi zøm bu rá ngu bi nu a rá t'ixu 'bem bu ja rá oi, ya xí 'ue a ra zithu buya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu i gogu ne i 'bare

³¹ Ne bi bøm bu ra häi Tiro a ra Jesús bi thotho bu ra hnini Sidón, nepu yu hnini ra häi Decápolis, ne bi zøm bu ja ra dādehe Galilea mahøn'a.

³² Bá ts'inba n'da ra gogu ne i 'bare, bi t'äp ra mate ra Jesús da dospa rá yā a.

³³ Nu'a ra Jesús bi zixa ra gogu bu ma'uēni ts'u nguepu njongui 'buh yu ja'i, ne bi dñmba rá saha bu ja yú zagu, ne nu rá jñni bi gōspa rá jani.

³⁴ Ne nubaya, bi ndøts' mahεts'i a ra Jesús ne bin gā'ts'i ne bi 'yεna:

—Efata, bi 'yɛn a ra Jesús.
Nu'a i nde da ma: “Dami xoqui.”

³⁵ Nɛ 'bex bi xoh yá zagu, nɛ bi xoh rá nde nɛ bin yá xɛn ho bɛya.

³⁶ Nu ra Jesús bɛya nts'edi bi xifi njon da xifi 'bɛ'a bi 'yɔrpe. Pɛ nu'bɛ mi sifi hin da ma pɛ man'da bi ma.

³⁷ Nɛ gátho ɛ bi xifi ɛmmɛ bi hyonya tho ho ɛ, nɛ bi 'yɛn'ɛ:

—Xɔgue xɛn ho tho gátho i ɔt'a ra Jesús. Di jap yɛ gogu da 'yɔhnahyá nɛ di japi din yá yɛ gore, bi 'yɛn ɛ.

8

Ra Jesús bi un ran ts'ihmɛ ɛ goho mahuqhi

¹ Nu'ɛ yɛ pa ɛ, xɛn ngu yɛ ja'i bim peti mahɔn'a bɛ ma'ueni mi 'bɛh ra Jesús, nɛ nte mi ja bɛ 'bɛ'a da zi, nguetho ma'ueni bɛ. Janangue a bi zohn'dɛ yá xádi ra Jesús nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

² —Nhuɛcate tho yɛ ja'i nguetho ná hyupa dí 'bɛhmbɛ ua ya, nɛ hin'yɛ da zi.

³ Nɛ nu'bɛ ga pɛnpɛ yá ngu yɛ ja'i ngue ban sihmɛ bɛ masque da güent ra thuhu bɛ 'yu nguetho nu'ɛ 'da yabɛ bá nets'i, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁴ Bi dá ɛ yá xádi bɛya:

—Ma'ueni ua, hapɛ da zä da thɛn a da zi ya 'bɛcua.

⁵ Nu ra Jesús bi 'yän'dɛ:

—Hangu yɛ hmɛ guí cɛhɛ, bi 'yɛmp'ɛ.

—Yotomhmɛ, bi 'yɛn ɛ.

⁶ Nu ra Jesús bɛya bi xifi da hyupɛ häi yɛ ja'i. Nɛ bi hyaɛn ɛ yotomhmɛ bi 'yäp ra jamadi Oja nɛ bi xɛm bɛya, bi un'dɛ yá xádi di darpa ɛ yɛ ja'i i hupɛ.

⁷ Nɛ yɛ t'ahuá mi cɛ ɛ, bi japi nɛ bi un'dɛ yá xádi bɛya bi darpa yɛ ja'i hupɛ.

⁸ Gátho bin sihmɛ ɛ nɛ bin niya xɛn ho. Nɛ nu'bɛ mi mba ma peti ɛ bi bongui, bin ja yoto 'bɔts'e.

⁹ Nɛ nu'ɛ bin sihmɛ mi jua'i goho mahuqhi. Nɛ nubɛya, bi xih yɛ ja'i da mba yá ngu.

¹⁰ Nɛ bi yarpɛ ja ra mbosa ra Jesús bɛya nɛ yá xádi, bi zɔm bɛ ra häi Dalmanuta.

Yɛ fariseo i äp ra hmɛpya a ra Jesús

¹¹ 'Bex bi zɔm bɛ yɛ fariseo bɛya bi zä ra Jesús 'bɛ majuani Oja bi un rá ts'edi nɛ bi 'yäp yɛ hmɛpya mahɛts'i.

¹² Pɛ nu ra Jesús bin ga'ts'i, bi du rá mbɛi nguetho guexta'a hingui ɛC'yɛi gue ja rá ts'edi, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja ngue guexta'a guí äjɛ yɛ hmɛpya. Majuani dí xi ahɛ hin te ma hmɛpya ga ut'ahɛ ya.

¹³ Nɛ bi zopɛ ɛ bɛya, bi mba bi yarpɛ ja ra mbosa mahɔn'a ɛ, bi mba bɛ 'danguadi.

Yá xádi ra Jesús bi xifi di jamansu nangue yán xádi yɛ fariseo

¹⁴ Pɛ nu yá xádi ra Jesús bi pumbɛni him bi hyax ra hmɛ. Nɛ hɔnt'a zi n'dam hmɛ mi o bɛ ja ra mbosa.

¹⁵ N'da ran t'uti bi xih yá xádi ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—Dami jamansuhɛ nangue rá íxi yɛ fariseo nɛ rá íxi ra Herodes, bi 'yɛmp'ɛ.

¹⁶ Pɛ yá xádi bɛya sä bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da ɛ:

—Masque i xijɛ nguetho him bá hahɛ ra hmɛ.

¹⁷ Pɛ nu ra Jesús 'bex bi badi ngue him mi pa ɛ ngue gue'ɛ yán t'ɔt'e yɛ fariseo nɛ'ɛ mi tɛn ra Herodes bi xifi, nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Ha gue'a gnín 'yänhdɛ a, ngue nte bá hahɛ ra hmɛ. Hin gadin 'yomfɛnihɛ, xɛm mɛ tho ni mbɛihɛ.

¹⁸ Ja ni dähɛ nɛ hin guím bɛmhɛbɛ 'bɛ'a gá nuhɛ, ja ni zaguhɛ nɛ hin guím bɛmhɛbɛ a gá 'yɔhmbɛ.

¹⁹ Nɛ nu'bɛ má xɛngä cat'a yɛ hmɛ dá japi bin xandi janague bin niya xɛn ho cat'a mahuqhi dá 'uɛngä, ha'mi 'bɔts'e yɛ xɛqui gá pethɛ thɛ.

Nɛ bi 'yɛn ɛ:

—'Dɛ'mayo 'bɔts'e.

²⁰ Nɛ nu'bɛ má xɛngä yoto yɛ hmɛ dá japi bin xandi janangue a bin niya xɛn ho goho mahuqhi dá 'uɛngä, ha'mi 'bɔts'e gá pethɛ yɛ xɛqui thɛ.

Nɛ bi 'yɛn'ɛ:

—Yoto 'bɔts'e.

²¹ —Ha guexta'a hin guí pahmbɛ a dí m mangä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä b_u ra hnini Betsaida

²² Nu'b_u mi zøm b_u ra hnini Betsaida ra Jesús ne yú xädi, 'bex bá ts'inba n'da ra xädä, ne bi t'äp ra mate da dädi.

²³ Nu ra Jesús b_uya bi benba rá 'yε ra xädä ne bi zix b_u ma'ueni ts'ä ra hnini. Bi zorpa yú dä ne bi därpa yú xidä, ne nub_uya bi 'yän 'b_u in nu ts'ä ran nequi.

²⁴ Ne nu'b_u min hannu ra xädä bi 'yεna:

—Dín nugä y_u ja'i ya, εna y_u za, pε i 'yo, bi 'yεna.

²⁵ Ne bi därpa yú dä mahøn'a ne bi japi bi nu xän ho ran nequi b_uya.

²⁶ Ne nu ra Jesús b_uya bi mbenp_u rá ngu bi 'yεmbi:

—Hin gui mba b_u hnini ne njo'o to gui xifi nanguie a dá øt'e'e, bi 'yεmp'a mí xädä.

Ra Pedro bi ma gue gue'a rá Thahni Oja a ra Jesús

²⁷ Ne nu'b_u mi bøm b_u ra hnini Betsaida a ra Jesús ne yú xädi, bi mbähä b_u ja y_u hnini ra xεqui Cesarea Filipino. Nu'b_u mi mba b_u 'yu bi 'yän'nd_u yú xädi ne bi 'yεmp'a:

—'Be'a i man y_u ja'i nanguiecä, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Ne nu'ä bi dätu:

—εn ä 'da y_u ja'i gue'e grá Xuua Nxixya. Ne nu'ä mi'da i εn ä gue'e grá Elías. Ne mi'da i εn ä, gue'e 'da ä y_u pøngahya mi 'bäh maya'b_u, bi 'yεn ä yú xädi.

²⁹ Nu ra Jesús bi 'yänzεε yú xädi mahøn'a:

—Xi ah_u, 'be'a guí mamhb_u nanguiecä.

'Bex bi dā a ra Pedro, bi 'yεmbi:

—Nu'i gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja, bi 'yεn'a.

³⁰ Ne nu'a ra Jesús bi hεcua yú xädi ngue hin da ma to'o a.

Bi man ra Jesús nanguie rán dqtεzεε

³¹ Nu ra Jesús bi d_u'mi bi xi ä yú xädi 'be'a da t'ørpe ngue gue'a bin ja'i ua ja ra ximhäi a, ne bi xi'ä ngue hin da numanho ma ngärbihe y_u dác'yεi, ne y_u ngärba mbäja ne y_u xänbate nija, ne

bi xi ä jatho da nu xän ngu ran änbu ne da tho, ne da dambεni 'b_u ná hyupa.

³² Ne bi xifi xän ho 'be'a da t'ørpe, hin'y_u 'be'a bi gøn'd_u. Pε nu ra Pedro bi zixmanhε ne bi hεcpi, bi 'yεmbi:

—Njon gui japi da bent'i i, damin yañi, bi 'yεmbi.

³³ Nu ra Jesús bi hyand b_u mi 'bäh mi'da yú xädi 'b_u mi 'yεmp'a ra Pedro:

—Dami 'uegue nanguie ma hmigä grá zithu Satanás. Nu'i hingui sä guim bεni tengu im bεn Oja, hønt'a guím bεn a guín nu ua ja ra ximhäi, bi 'yεmbi.

³⁴ Nu'a ra Jesús b_uya bi zohn'd_u y_u ja'i ne yú xädi ne bi 'yεmp'a:

Hønt'a go to'o i nde da dengui, hin da zän zεε 'be'a da 'yøt'e ne da hyät yän änbu madague da tho, ne da bεni tengu dím bεngä.

³⁵ Nguetho nu'ä to'o i su da du nanguiecä, pε gätho y_u pa da nu ran änbu mazäi ä, pε nu'ä hingui su da du nanguiecä ne nanguie mam hmangä, gätho y_u pa mazäi dim 'b_u ä.

³⁶ Hin'y_u 'be'a xän ho da nu ä y_u ja'i 'b_u xtí peti gätho 'be'a i ja ua ja ra ximhäi, ne hønt'a ran änbu mazäi da nu ä.

³⁷ Hin'y_u 'be'a sä da 'yøt'a n'da ra ja'i ngue da 'yεna di pøse rá te, bi 'yεn a ra Jesús.

³⁸ Ne xø bi 'yεna:

—Ne nu'a to'o i pε'ts' rá sä nanguiecä ne nanguie mam hmangä b_u 'b_u ä hingui εc'yεi Oja, necä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, xín ga εmbi ma t'ähni 'b_u rán zεgui ra pa a, 'b_u bá pengä mahøn'a. Ne dín jagä rá ts'edi ma Ta b_u mahεts'i ne gätho yüm 'behni ban 'yohe 'b_u bá εcä mahøn'a, bi 'yεn a ra Jesús.

9

Ra Jesús bim pä a n'da ora b_u ja ra nyuni

¹ Ne man'da bi xi ä, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi ah_u, 'b_u i 'da ah_u ngue hin gni tuh_u 'b_u bi d_u'mi di manda ua rá ts'edi Oja.

2 Nu'bu mi tho'a n'dato pa xim man ra Jesús na, bi zixa ra Pedro ne'a ra Jacobo ne ra Xuua bu ma'ueni bu bí ja n'da ra t'ohø xun hets'i. Nu'bu mí zøm bu, bi nu yá xädi bim pä'a ra Jesús.

3 Ne rá pahni bim pädi bi fexni, ne emme bi t'axqui xinda gue'u gätho mi'da t'embu xun t'axi.

4 Ne bi nequi bu ra Elías n'youi ra Moisés, bin yahu ra Jesús, mi 'buh maya'bu u.

5 Nu ra Pedro buya bi xih ra Jesús:

—Ma xänbate i, xun ho ngue gätho dí 'buhmbu ua ya, bi 'yena. Ga hohmbe hyu yu t'angu. N'da'e ne n'da Moisés, ne n'da Elías, bi 'yena.

6 Ngubu bi ma nguetho him mi pädi 'be'a bi ma nguetho emme bi mbidi.

7 Ne nubuya, bá eh yu güi bi gomp'u mi 'bä u ne bi 'yø a n'da ra nde u ngue bin ya bu ja yu güi, bi 'yena:

—Guehna ma Ts'unt'u emme dadí huexui, dami 'yømanhohu 'be'a da man na, bi 'yena ra nde bin ya.

8 Ne nu'bu min hannu u yá xädi ra Jesús, njon mam bi nu, hont'a ra Jesús bi nu i 'bäpu.

9 Ne nu'bu mi gapu ja ra t'ohø, bi 'yemp'u yá xädi ngue njo'o to da xifi 'be'a xi nu bu, jague'bu bi dambenise a ra Jesús gue nu'a bin ja'i ua ja ra ximhäi a.

10 Janangue a bi bentho a ram hma bi sifi ne him bi ma. Ne bin 'yänzehe ne bin 'yemp'u:

—Be'a ní mba a ram hma bi ma ra Jesús gue da dambeni.

11 Ne bi 'yän'na ra Jesús u buya:

—Be'a ní mba a i man yu xänbate nijä ngue jatho duam 'bet'o ra Elías ne m'bejua ra Cristo, bi 'yembi.

12 Mi da a ra Jesús, bi 'yemp'u:

—Majuani im man u, bam 'bet'o ra Elías di hoqui gätho 'be'a ja ua. Ne ha guim bemhu 'be'a man ram hman Oja ngue din ja buya, ngue da zøh man'da din ja'i ua ja ra ximhäi, da nu xun ngu ran unbi ne da t'embu nte di muui.

13 Pe dí xi ahu ngue bi zøcua a gue bi thocpa rá 'befi ra Elías, ne bi 'yørpe

gätho mí ndese yu ja'i da 'yørpe, tengu nt'o't'i nangue a, bi 'yena.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'uhni min youi ra zithu

14 Ne nu'bu mi zøpu 'buh mi'da yá xädi bi nu n'da munts'i yu ja'i ngue madi the'ts'u. Ne nu'u 'da yu xänbate nijä ngue madin junthu yá xädizehe ra Jesús.

15 Gätho yu ja'i mi 'bupu bi hyonya thoho 'bu min nu ba epu ra Jesús ne bin 'yemp'u: “Be'a din ja ya.” Ne 'bex bin tihi bi mba bí zengua.

16 Ne nu ra Jesús bi 'yän'du ne bi 'yemp'u:

—Be'a gue gnín junthu, bi 'yemp'u.

17 'Bex bi da a n'da ran 'yohu mín 'yohu yu ja'i:

—Xänbate i, nugä bá sigä ua n'da ma ts'unt'u ngue in 'youi ra zithu di japi i gore.

18 Ne hønpu go hapu i sits'i, ne i huä'ts'i, ne i pøn yu fugui rá nde buya. Ne di cuxt' yá ts'i ne di bøcabi. Ne dá xi u ni xädi buya gue da hyønba thi ra zithu pe him bi zä, bi 'yena.

19 Nu'a ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu'ehu guexta a hin guí ec'yehu 'be'a dí xi ahu. Ha'mi pa ngue ga tøp'a thoho ahu ngue gui 'yec'yegahu. Nu'a ni ts'unt'u ba singa ya, bi 'yena ra Jesús.

20 Bá ts'i buya. Nu'a ra zithu 'bu mi nu ra Jesús 'bex bi dexa häi ra ts'unt'u min 'youi. Ne nu'bu mi zo bu häi din dan buya, ne i pøn yu fugui rá nde.

21 Nu ra Jesús bi 'yän'na rá ta ra ts'unt'u:

—Man jam'bu bi mbudi.

Bi da a rá ta ra ts'unt'u buya:

—Bi mbu 'bu min t'uhni.

22 Ne xun ngu yu nidi di japi i apu ja ra sibi nepu po ra dehe 'bu i 'yo bu, i nde dí du a. Nu'bu da zä, dami zec'be gui huëga'be, bi 'yembi.

23 Nu ra Jesús bi dadi:

—Haha, nu'bu guí ec'yehi gue i ja ma ts'edi. Gätho din ja a da nde n'da ra ja'i 'bu i ec'yehi i ja rá ts'edi Oja, bi 'yembi.

24 Nu'a rá ta ra t'uhni 'bex bi dadi nts'edi:

—Majuḡani dí ɛc'yɛi pɛ dami jaqui man'da ga ɛc'yɛi xən ho, bi 'yɛna.

25 Nɛ min nu ra Jesús, man'da ni zøtho yu ja'i, janangue a 'bex bi hyøn a thi ra zĩthu min 'youi ra ts'ant'ɛ, bi 'yɛmbi:

—Grá gore zĩthu nɛ grá gogu, dami pøm bɛ nɛ him man gui ɛarpɛ rá mbɛi na ra ts'ant'ɛ, bi 'yɛmbi.

26 Nɛ nu'a ra zĩthu bi mbafi nɛ nts'edi bi huɛspa rá ja'i ra t'ɛhni, nɛ bi bøm bɛya. Nu'a ra t'ɛhni bi gohi tengu 'bɛ xi du. Nɛ xən ngu ɛ ɛna: “Bi du.”

27 Pɛ nu'a ra Jesús bi bɛnba rá 'yɛ, nɛ bi xots'i, nɛ bim 'bäh ra t'ɛhni bɛya.

28 Nɛ bi mbähä yú xädi ra Jesús bɛ ja ra ngu bɛya. Nu'bɛ mi zøm bɛ bi 'yän bɛ ma'ueni ts'ɛ:

—Hanja him bi zä dá hømhbɛ thi ra zĩthu min 'youi ra t'ɛhni, bi 'yɛn'ɛ yú xädi.

29 Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nuna ra zĩthu tengu na, hin da zä gui hyømhbɛ thi 'bɛ hinga m'bet'o gui 'yɛt' nin sihmɛhɛ nɛ ɛmmɛ gan yähɛ Oja, bi 'yɛmp'ɛ yú xädi ra Jesús.

Ra Jesús im ma mahøn'a rán dɛte

30 Nu'bɛ mi bøm bɛ ra Jesús nɛ yú xädi, bi mbähä bɛ Galilea, nɛ nu ra Jesús njom bi ndepe da badi ngue i 'yo bɛ.

31 Nguetho mí xänba yú xädi nɛ mí ɛmbi:

—Nugä nque dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bɛ ja yú 'yɛ yən 'yohɛ nɛ da thogä. Nɛ nu'bɛ dá tu, ga thambɛnigä 'bɛ na hyupa.

32 Pɛ nu yú xädi him bi badi 'bɛ'a nam bøn'a bi ma nɛ mí su da 'yänni.

Nu'a i nde dim 'bet'o din 'yɛhɛ thoho a

33 Nɛ bi zøm bɛ Capernaum bɛya. Nɛ nu'bɛ mi zøm bɛ ja yú ngu, nu ra Jesús bi 'yän'dɛ yú xädi:

—Bɛ'a gnín junthɛ bɛ 'yu.

34 Nɛ him bi dɛ ɛ nguetho xin juntpɛ 'yu, xin 'yänni nangue'a to'o dim 'bet'o.

35 Nu'bɛ min säya ra Jesús,

—Bá thambhbɛ ua, bi 'yɛmp'ɛ 'dɛ'mayoho yú xädi. Nɛ nubɛya bi 'yɛmp'ɛ:

—To'o nde di ngurbi da 'yøt'e ngue dim 'bejua thoho nɛ din 'yɛhɛ nangue gätho ɛ mi'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

36 Nɛ nubɛya bi japi dim 'bä inde n'da ra t'ɛhni, nɛ bi dospa rá xixi nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

37 —Nu'a te'o i simanho n'da ra t'ɛhni nangue ma thuhugä, nɛcä i simanhogui. Nɛ nu'a to'o i simanhogui, hinga høngdä i simanhogä a pɛ nɛ'a Oja bá pengä ua i simanho a, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nu'a i tɛn rá ts'edi ra Jesús räm fäts'iu i a

38 Nu ra Xuua bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Xänbate i, xtán nuhe n'da ran 'yohɛ i ndøn'na ni thuhu 'bɛ i høn a thi yu zĩthu in 'youi 'da yu ja'i, nɛ dá hɛcpahe, nguetho hin dín 'yohɛ.

39 Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nde'bɛ hin xqui hɛcpahɛ nguetho hin di c'aman'ugä to'o øt' yən t'øt'e mixte nangue ma ts'ɛtigä.

40 Nɛ nu'ɛ to'o i 'bɛi ngue him man sähɛ, gue'ɛ mam fäts'ihɛ ɛ.

41 Hønt'a go te'o di 'da ahɛ ts'ɛ ra dehe ngue i paði gui tɛngahɛ, majuḡani dí xi ahɛ i ja 'bɛ'a di un Oja a nangue ran ho bi 'yøt'ahɛ, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nu'a da 'yøt' ran ts'o xən ngu ran ɛnbi da nu a

42 Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Hønt'a te'o di 'bɛpi da 'yøt' ran ts'o n'da ra t'ɛhni i ɛc'yɛigui, xən ɛtho ran ts'ɛmbi da nu a. Man'da xən ɛ xinda gue'bɛ da thurpi rá 'yuga bɛ ja ra do ngue ra jəni xən hyɛ, nɛ da t'ɛn bɛ mbonthe ja ra deja.

43 Nu'bɛ ni 'yɛhɛ di ja ahɛ gui 'yøthɛ ran ts'o, xən ho 'bɛ gui 'yøthɛ tengu 'bɛ gui hyɛjɛ. Madague gan do'yɛhɛ pɛgue gui tĩmhɛ ra te mazai, xinda gue'bɛ di ja yoho ni 'yɛhɛ nɛ gui nuhɛ ran ɛnbi mazai guerpɛ ja ra sibi njəm'bɛ i huɛt'i.

44 Xən ɛtho guin nuhɛ bɛ 'bɛ, tengu tho 'bɛ i sa a ni ngøhɛ yu zu'uɛ, nɛ njəm'bɛ din hɛ a dí zapi gätho yu pa, nɛ tengu 'bɛ n'da ra sibi njəm'bɛ da huɛt'i.

45 O nu'bu ni guahu di ja ahui gui 'yothu ran ts'o, xun ho 'bu gui 'yothu tengu 'bu gui hyeju. Madague gan doguahu pegue gui timhbu ra te mazai xinda gue'bu di ja yoho ni guahu ne gui nuhu ran unbi mazai.

46 Xun u tho guin nuhu bu 'bu, tengu tho n'da ra du ngue 'buh ya zu'ue sap ya ngø ne njam'bu din he a ni zapi gätho yu pa, ne tengu 'bu n'da ra sibi njam'bu da huɛt'i.

47 O nu'bu ni dahu di ja ahui gui 'yothu ran ts'o, xun ho 'bu gui 'yothu tengu 'bu gui hyahmbu. Madague gan 'dadä thohohu, pegue gui cuthu bu di manda rá ts'edi Oja, xinda gue'bu di ja yoho ni dahu ne gui nuhu ran unbi mazai.

48 Xun u tho guin nuhu bu 'bu, tengu tho n'da ra du ngue 'buh ya zu'ue sap ya ngø ne njam'bu din he a ni zapi gätho yu pa, ne tengu 'bu n'da ra sibi njam'bu da huɛt'i.

49 Gätho ahui din ja ahui yun unbi 'dahma gui pømanhohu, tengu tho u yu 'bøts'e din t'un Oja i pa ma japi ra u ngue da bømanho.

50 Nu ra u xun ho. Pe nu'bu bi 'beh rá ts'edi ya hin'yu 'be'a sä dín hoqui. Ne ngutho ahui o guidi jafu gui 'behmbu ran ho i ja ahui. Pe guim 'bushmanhohu ni mija'ihu.

10

Ra Jesús bi ma njon da hyeh rá xisu

1 Nu'bu mam bá epa Capernaum ra Jesús bi zøm bu ra xequi Judea, ne bin 'yo bu rá nyani ra häi Judea nepu 'danguadi ra dæthe Jordán. Bi mbuh yu ja'i bim peti mahøn'a bu mi 'bäh ra Jesús, ne bi xänbi mahøn'a tengu nzai mi øt'e.

2 Ne nu'bu mi zøm bu yu fariseo, bi 'yän 'bu da zä da hyeh rá xisu n'da ran'yohu, nguetho i nde da dñbi 'be'a dí yap'a ra Jesús.

3 Nu'bu mi da a ra Jesús:

—'Be'a mam bu ja rán t'edi ra Moisés nangue ran hyegui.

4 Bi da'u yu fariseo buya:

—Nu ra Moisés bi ma ngue nu'bu n'da ran 'yohu in nde da hyeh rá xisu, da t'ørpa ra søcuã ngue ran xuni.

5 Nu'bu mi da a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nangue'a xum me ni mbuihu janangue a gue a ran t'edi bi man ra Moisés a.

6 Pe nu'bu rá mbudi ra ximhäi, Oja bi zänna n'da ran 'yohu ne rá xisu.

7 Janangue a nu'bu n'da ran 'yohu da zin a n'da ra xisu him man i 'yo rá güenda rá ta o gue rá mbe,

8 pegue dim 'buhmi rá xisu ne din ja tengu 'bu n'dan ja'itho. Nu mam 'bet'o mí yonja'i, pe nu'bu bi zini din ja tengu 'bu n'dan ja'itho.

9 Ne nu'u di penba Oja u, njon da zä di xunba u, bi 'yæn a ra Jesús.

10 M'bejua bi zøm bu ja n'da ra ngu ne bi 'yän'du ya xädi:

—'Be'a nam bøn a gám ma, bi 'yæn u.

11 Nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Gätho te'o da hyeh rá xisu ne da zim man'da, nu'a øt' ra 'yomt'eni a.

12 Ne ngutho n'da ra xisu 'bu da hyeh rá ndø ne da zim man'da ran 'yohu ne'a øt' ra 'yomt'eni a, bi 'yæn a ra Jesús.

Nu ra Jesús i numanho yu t'uhni

13 Nu'u 'da yu ja'i bi zix ya t'uhni bu 'buh ra Jesús, i ndepe da dospa ya ya. Pe nu ya xädi bi hecpa u ngue hin da zix yu t'uhni bu 'buh ra Jesús.

14 Nu'bu mi nu ra Jesús 'be'a bi 'yøt' ya xädi bin cue buya, ne bi 'yæna:

—Dami jafu yu t'uhni ba thocua, 'yo gui corpahu bu, nguetho hønt'u to'o da gohi tengu n'da ra t'uhni ngue din unse di manda rá ts'edi Oja, da yarpu di manda rá ts'edi Oja u.

15 Majuani dí xi ahui, nu'bu hin gui cohmbu tengu n'da ra t'uhni hin da zä gui cuthu bu di manda rá ts'edi Oja 'bu, bi 'yæn'a ra Jesús.

16 Ne nubuya i thex'u yu t'uhni ne bi dospa ya ya ne bi 'yöp rá m fäts'i Oja nangue u.

Ra membeti ts'unt'u bi si a ra te mazqi

17 Nu'bu mi bøn'a ra Jesús bu mí 'bui, 'bex bá e a n'dihi n'da ra ts'unt'u. Bi

zɔpɔ 'yu, bin dɔnyahmu bɔ ja rá gua ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—Hoga xǎnbate i, 'bɛ'a ga ɔt'ǎ ngue dɪn jagǎ ra te mazǎi, bi 'yɛn a.

18 —Ha guím bɛni 'bɛ'a guím ma ngue guí ɛngui xɛn hogui. Nguetho hɔnt'a Ojǎ xɛn ho.

19 Ha guí pǎ ɛ yǎn t'ɛdi Ojǎ ngue i ɛna: “O guí 'yomt'ɛni, o guí hǎcpa rá te ni mija'iu, o guím pɛ, o guí man yɛ fɛhni, hin gan siyate, nɛ guí numansu ni ta nɛ ni mbe, nɛ gue'a man yɛn t'ɛdi a,” bi 'yɛn a ra Jesús.

20 Nɛ bi dǎ a ra ts'ant'ɛ bɔya:

—Xǎnbate i, gǎtho yɛn t'ɛdi dá ɔt'ǎ gue'bɔ go man t'ǎhnigǎ.

21 Nu ra Jesús ɛmmɛ bi huɛc 'bɔ min hyɛtui nɛ bi 'yɛmbi:

—I ja a man'da di 'bɛdi gui 'yɔt'e. Ni mba, bá pǎ 'bɛ'a gǎtho i ja i, nɛ gui darpa yɛ hyoya ni mbɛti bɔya. Nɛ dɪn ja a 'bɛ'a m'bɛ'ts'i bɔ mahɛts'i gue di muui. Nɛ nubɔya ba ɛhɛ gui tɛngui, nɛ gui hyǎt' yɛn ɛnbi madague gui tu, bi 'yɛmbi.

22 Pɛ nu ra ts'ant'ɛ bi du rá mbɛi 'bɔ mi 'yɔ a bi man a ra Jesús nguetho ɛmmɛ ra mɛmbɛti a. Janangue a bi 'uetho.

23 Nu ra Jesús bi hyant'ɛ gǎtho mi 'bǎpɔ nɛ bi xih yǎ xǎdi bɔya:

—ɛmmɛ xɛn hɛi n'da ra mɛmbɛti da yɛrpɔ di manda rá ts'ɛdi Ojǎ, bi 'yɛna.

24 Nɛ nu yǎ xǎdi bi hyonya thoho a bi man ra Jesús. Pɛ nu ra Jesús xɔ bi 'yɛmp'ɛ yǎ xǎdi mahɔn'a:

—Ma zɛ t'ǎhni aɛ, xɛn hɛi da yɛrpɔ di manda rá ts'ɛdi Ojǎ n'da 'bɔ i hu rá mbɛi nangue ra mbɛti.

25 Man'da hingui hɛi ra camello da yɛrpɔ ja rá zagu ra 'yofani, xinda gue n'da ra mɛmbɛti da yɛrpɔ di manda rá ts'ɛdi Ojǎ, bi 'yɛmp'ɛ.

26 Nɛ xɔ man'da bi hyonya tho ɛ yǎ xǎdi nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɛ:

—To'o maha da zǎ da dɪn a ra te mazǎi 'bɔ, bi 'yɛn ɛ.

27 Nu ra Jesús bin hyɛthɛ yǎ xǎdi nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hingui sǎ da dɪnɛ ra te mazǎi n'da ra jǎ'i pɛ nu Ojǎ gǎtho da zǎ da 'yɔt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Nu ra Pedro bɔya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nugǎhe, gǎtho 'bɛ'a mi jaje xtǎ sohmbɛ nɛ dá tɛn'nahe.

29-30 —Majuǎni, ɛn a ra Jesús, nɛ dí xi aɛ ya, hɔnt'a go to'o bi zoh rá ngu, o gue yǎ cu, o gue rá ta, o gue rá mbe, o gue rá xisu, o gue yǎ t'ǎhni, o gue yǎ hǎi, ngue da dɛngui, pɛ ɛmmɛ man'da xɛn ngu dɪn ja ngue yǎ ngu, o gue yǎn 'yohɛ, o gue yǎn ju, o gue yǎ mbe, o gue yǎ t'ǎhni, o gue yǎ hǎi, xinda gue ɛ gǎtho mi ja mam 'bɛ't'o, pɛ nɛ'ɛ yɛn ɛnbi da nu, nɛ da nu ran ho gǎtho yɛ pa mazǎi 'bɔ rán zɛgui ra pa.

31 Nɛ xɛn ngu ɛ mi 'bɛ't'o dim 'bɛjua nɛ nu'ɛ mi 'bɛjua dim 'bɛ't'o ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma mahɔn'a rán dǎte

32 Nu'bɔ mi mba bɔ 'yu Jerusalén ra Jesús, xɛn ngu yɛ jǎ'i bi dɛnni. Nu ra Jesús mi 'bɛ't'o, min 'yohɛ yǎ xǎdi, nɛ mí 'bɛjua yɛ jǎ'i. Nɛ min su ɛ yǎ xǎdi, midi hyonya thoho ɛ ngue nde da mba bɔ Jerusalén ra Jesús. Nɛ nu ra Jesús bi zix bɔ ma'uɛni ts'ɛ yǎ xǎdi nde da xifi 'bɛ'a da t'ɔrpe.

33 Nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Nuya ná mbǎhǎ bɔ Jerusalén. Nɛ nugǎ ngue dán jǎ'igǎ ua ja ra ximhǎi, da mba ma dǎgǎ bɔ 'bɔh yɛ ngɛrpa mbǎjǎ nɛ'ɛ yɛ xǎnbate nija, nɛ da 'yɔrcǎ ran juǎnbi ɛ ngue ga tu, nɛ di dǎgǎ bɔ 'bɔ ɛ him ma mijudíohɛ.

34 Nɛ da mba nthengui nɛ da mba m'bɛ'migui, nɛ da mba nts'ots'igǎ, nɛ da thogui. Pɛ nu'bɔ ná hyupa ga thǎmbɛnigǎ, bi 'yɛmp'ɛ yǎ xǎdi.

ǎh ra mate ra Jacobo nɛ ra Xuua

35 Nu ra Jacobo nɛ ra Xuua, yǎ ts'ant'ɛ ra Zebedeo, man'da bi hyǎm bɔ mí 'bǎh ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—N'da ra mate dí nde ga ǎ'a'be.

36 Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—'Bɛ'a guí nde ga ɔt'ǎui.

37 Nɛ bi 'yɛmp'ɛ bɔya:

—Dí nde'be 'darpə ga huhmbu ngue 'da xtá hutho'be bu ja ni mexa 'bu gán ts'ut'abi, bi 'yɛmbi.

³⁸ Nε nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'aui, hin guí pəhmi 'be'a nam bən'a guí əhmi. Ha da zä nε'aui guí səui ran ənbi ga sägä. Ha da zä nε aui guí hyät'ui ra dumbəi ga hət'ä.

³⁹ —Da zä, bi 'yɛn ɛ.

Nε nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Majuəni, nu ran ənbi ga sägä guí səui a, nε nu a ra dumbəi ga hət'ä nε aui guí hyät'ui a.

⁴⁰ Pε hinga gue'a man t'ɛdigä gam mangä to'o dan hyuhmbe bu ja ma mexa. Pεgue gue'a Oja di un ran t'ɛdi to'o xan zänni, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁴¹ Nu'bu mi 'yø ɛ yú mixədih 'be'a bi man ra Jacobo nε ra Xuua, bi mbədi bin cɛ ɛ.

⁴² Janangue'a nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ gətho 'de'mayoho yú xädi buya:

—Nu'ɛ i ja yú ts'edi ua ja ra häi ɛmmɛ xən hɛi i ørpa ɛ to'o di manda ɛ, nε ɛmmɛ din 'yɛx'ɛ.

⁴³ Pε nu'ah bu hinga ngubə guí 'yøthɛ. Pε hənt'a go to'o da nde din ja rən t'ɛdi xən ho, pεgue jatho din 'yɛhɛ ngue gətho mi'da.

⁴⁴ Nε nu'bu 'bu a n'da ah bu ngue i nde dim 'bet'o, pεgue din 'yɛhɛ tho ho ngue gətho mi'da.

⁴⁵ Tengu thohogä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, him bá ɛcä ngue dam hmugä, pε bá ɛcä ngue dan 'yɛhɛ thohogä, nε ga dā ma te gan yənbə yú te yə ja'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a ra xädä i Bartimeo a

⁴⁶ Nε mi thopə ja ra hnini Jericó ra Jesús nε yú xädi, n'yohə xən ngu yə ja'i. Nε mi hupə nden'yu n'da ra xädä rá thuhu ra Bartimeo, rá ts'ant'ɛ ra Timeo. Mí əh ra mbeti a.

⁴⁷ Nε nu'bu mi 'yøde ngue gue'a ra Jesús ra mɛngu Nazaret ní mba bu, bi mba't'i, bi 'yɛmbi:

—Hague Jesús, rám bom'beto i ra David, dami huɛgui, bi 'yɛna.

⁴⁸ Pε nu yə ja'i bi hɛcpi, bi xifi din hɛ. Pε nu'a ra xädä man'da nts'edi mbafi:

—Rám bom'beto i ra David, dín ja a nin huɛcate nanguecä, bi 'yɛna.

⁴⁹ Nu ra Jesús bim 'bäh pəya, bi zohna ra xädä. Nu yə ja'i mí 'bejua bi xi a ra xädä:

—Dami ndants'i, gan johya, nguetho in zon'na i ra Jesús, bi 'yɛmp'ɛ.

⁵⁰ Bi tonts'a rá coto ra xädä buya, bi ndants'i nε bi mba bu mi 'bäh ra Jesús.

⁵¹ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—'Be'a guí nde ga øt'a i.

Nε nu ra xädä bi 'yɛmbi:

—Xənbate i, dí nde guí xoga ma dā.

⁵² Nε nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ni mba, bi zä i nguetho gá 'yɛc'yɛigui, bi 'yɛna.

Nε 'bex bin zø yú dā nε 'bex bi dən bu ni mba ra Jesús.

11

Bi hyux ra buru a ra Jesús nε bi t'ɛspi

¹ Nε mi ts'utho da zəm bu Jerusalén ra Jesús nε ɛ mín 'yohə. Bin 'yo bu hämbə ra hnini Betfagé nε ra hnini Betania, hɛrpə ja ra nyuni Olivos. Nε nubəya bi mbəhn'də yoho yú xädi ra Jesús.

² —Ni mbɛ nɛ njon nɛ bí ja ra hnini nε nu'bu gá səmmi, guí tɛmmi bu n'da ra buru nthət'i ngue njo'o to xí hyux'a n'dandɪ, nε gua xoc pəya nε gua siui ua.

³ Nε nu'bu da t'ɛn'aui: “Hanja ngubə guí øt'ui,” 'bu da t'ɛn aui, guí 'yɛnui: “Nu'a ra Hmu i honi nε xø ba si'be ua mahən'a,” guí 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴ Nε bi mba buya, nε bi dɪm bu a ra buru, nthət'i bu ja ra goxthi nguəpə i thoh ra 'yu. Nε bi xoc'ɛ buya.

⁵ Nu'ɛ mi 'bəpə bi 'yɛn'ɛ:

—'Be'a guí øt'ui bu, hanja guí xocui ra buru.

⁶ Nu'ɛ yə xädi bi dət'ɛ nε bi xifi tengu xi xih ra Jesús.

—Dami sixui 'bu, bi t'ɛmp'ɛ yə xädi buya.

⁷ Bá ts'inba a ra buru a ra Jesús buya nε bi mbəh yú coto ɛ bá si ra buru, ngue bi gəspi nε bi hyuxa ra Jesús buya.

8 Nε'u yu ja'i bi mbøh yám 'bexòts'e pahni bi xím̄ba bu 'yu, ne nu'u mi'da yu ja'i bi xec yu paxi ne bi mbøcpa bu ja ra 'yu.

9 Nu'u mi 'bet'o bu ní mba a ra Jesús, ne u mi 'bejua, gátho í mba u bi 'yɛn'u: —Majari a bá pɛnhd Oja, bi 'yɛn u.

10 Din ts'ut'abi a tengu tho ma mbombøtahe ra David. Mixte rá ts'edi Oja, bi 'yɛm bu ní mba u.

11 Bi yuthu bu Jerusalén ra Jesús buya. Ne bi yurpu ja ra danija, ne bi nu 'be'a gátho i t'ørpu ne bi bøm buya nguetho ya bin de. Bi mba bu ra hnini Betania ne u 'de'mayoho yú xädi bi mbähä.

Ra Jesús him bi numanho ra za him mi zuh yú ndät'ä

12 Nu'bu mi hyax buya bi bøm bu Betania ra Jesús, bi mbeng bu Jerusalén. Ne bin tumanthuhu bu 'yu a.

13 Ne mi hant'a n'da ra za ja yú paxi, bi mba da nu 'bu i zurpu yú ndät'o. Pe nu'bu mi zøm bu, nte bi dím bu, hønt'u yú xi nguetho hinga gue'u yu pa i zuh yú ndät'o, ne säti tho ja yú xi.

14 Nu ra Jesús buya bi 'yɛmp'a ra za: —Njam'bu to da zi mahøn'a u ni ndät'o, bi 'yɛmbi.

Ne bi 'yøh yú xädi a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi hyøn a thi u yu mbä ne u yu däi bu ja ra danija

15 Ne bi thopu Jerusalén ra Jesús ne yú xädi. Ne bi yurpu ja ra danija mahøn'a. Ne bi hyøn a thi gátho yu mbä ne yu däi mi 'burpu. Ne bi ndønba yú mexa yu päm̄beti ne yún thuts'i yu mbät'azu.

16 Ne njon di japi da thopu nija 'bu i tu yú 'beni.

17 Ne bi 'yɛmp'u yu ja'i buya:

—Ha hinga nt'o't'i bu ja rá søcuq Oja ngue bi 'yɛna: “Í thø a ma ngu nguepu da dandegui gátho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi,” i ɛn Oja, bi 'yɛn a ra Jesús. Pe nu'ahu, xcá 'yørpahu tengu 'bu rá hyado nguepu nin yæn u yu bɛ, bi 'yɛmp'u buya.

18 Bi 'yø u yu xänbate nija ne yu ngurpa mbäja 'be'a xí man'a ra Jesús, ne i honi hague dán zä da hyo,

nguetho bin su 'bu mi nu gátho yu ja'i madi hyonya thoho nangue a 'be'a bi xänba ra Jesús.

19 Nu'bu mín de bi bøm bu a ra Jesús bu ja ra dahnihni Jerusalén ne yú xädi. Bi mbähä bu ra hnini Betania mahøn'a.

Bi 'yot'a ra za

20 Nu'bu mi hyax buya bi thoh mahøn'a bu 'bä a ra za ngue mi ɛna xtán zip yún dät'o ra Jesús. Nu'bu mi nu'u, ya xí 'yot'i gátho yú 'yu.

21 Nu ra Pedro buya bi bɛn a xí man ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Xänbate i, ne nunu ra za gá 'yɛmbi him man'dandj da ts'ip yún dät'o ne ya xø 'yot' ya, bi 'yɛn a ra Pedro.

22 Ne nu'bu mi däh ra Jesús, bi 'yɛmp'u:

—Dami 'yɛc'yɛihɛ ngue gátho da zä da 'yøt' Oja a xun hɛi.

23 Janangue'a nu'bu ya gá xihmbu n'da ra t'øhø da 'uegue din hyøzehe bu ja ra deja, din ja a gá mamhbu 'bu hingui yoho guim bɛmhbu, ne guí pähmbu majuani gátho sä da 'yøt' Oja a xun hɛi.

24 Janangue'a dí xi ahɛ ngue nu'bu ja a guí äfu Oja, dami 'yɛc'yɛihɛ ngue di 'da ahɛ a guí äfu ne din ja a buya.

25 Ne nu'bu guí yähu Oja him man guim bɛmhbu a bi 'yøt'ahɛ ni mija'ihɛ, gam punbahɛ u ne'a Oja di pun'nahɛ buya.

26 Nguetho nu'bu hin gadim punbahɛ ni mija'ihɛ xinga gue'a ni Tahɛ bí 'burpu mahɛts'i di pun'nahɛ, bi 'yɛmp'u yú xädi ra Jesús.

Ran t'änni nangue rán t'ɛdi ra Jesús

27 Bi zøm bu Jerusalén ra Jesús ne yú xädi, ne xø bi zøm bu ja ra danija. Ne nu yu ngurpa mbäja bi zøm bu mi 'bäh ra Jesús, n'yøhu yu xänbate nija ne yu dæc'yɛi.

28 Nu'u bi 'yän'na ra Jesús:

—To'o bi 'da a ran t'ɛdi gui 'yøt'a guí øt'e.

29-30 Ne nu ra Jesús 'bu mi dadi bi 'yɛna:

—Necä ga än'nahɛ to'o bi un rán t'ɛdi ra Xuua Nxixya, hague Oja uague yu

ja'ithoho. Ne nu'bu ga xij, necä ga xi ah to'o bi 'dacä man t'edi büya.

³¹ Nu'ü bin 'yemzexe ü büya:

—Xi'bu ga xihmbu ngue gue'a Oja bi un ran t'edi, ne da 'yenj: “Hanja hin gá 'yεc'yehü thä,” da 'yenj büya.

³² Ne nu'bu ga εmhbu yu ja'i thoho bi un ran t'edi ra Xuua, pe hingui sä ga xihmbu tengu a, bi 'yεn ü, nguetho gätho yu ja'i mi εspa ra Xuua ne bi 'yεc'yei ngue rá pøngahya Oja a.

³³ Ne nu'bu mi dā ü yu xänbate nija ne ü gätho min 'yohü,

—Hin dí pähmbe, bi 'yεntho ü.

Nu ra Jesús bi 'yεmp'ü:

—Xinga guecä ga xi ah to'o bi 'dacä man t'edi, bi 'yεn'a.

12

Rán t'uti yun ts'ombefi

¹ Nu ra Jesús 'bex bi dü'mi bi xi a n'da ran t'uti ne bi 'yεmp'ü:

—Nu n'da ran 'yohü bi 'yøt'a n'da ra nuandät'o, ne bi føt't'e ne bi 'ya'ma n'da ra hyähäi guepü da 'yøt'a n'da ran the'ma guindät'o, ne bi hyø a n'da ra jado xun hεts'i da ndex ü da nu rá häi.

Ne bi hmit'ü yu mbefi a rá häi ngue dim pepü, ne bi mba n'danni a ran 'yohü.

² Nu'bu bi zøn ra pa din ja ü yun dät'o, bá pehna n'da rá 'yεhe ba tu a xí mamhbu di unni.

³ Pe nu'ü yu mbefi bi bent'a ra 'yεhe, ne bi mbε'mi ne bi mbenthoho büya ne nte bi unni.

⁴ Nu rá mbeti ra nuandät'ä bá pehn man'da rá 'yεhe büya. Pe ne'a bi mba ma bat'a do a, ne bi mba ma ünba rá ya, ne bi zantho, ne xø bi mbenthoho büya.

⁵ Ne bá pehn man'da, ne xø bá tho a. Ne xun ngu mi'da bí 'behni. Nu'ü 'da bi ünba thoho ne nu mi'da bi hyo.

⁶ Mi 'bü a n'da rá ts'ünt'ü a rá mbeti ra nuandät'o ne εmme di huεc'a. “Nu yu mbefi masque da numansu ma ts'ünt'ü,” bi 'yεnse, ne bá pen'na büya.

⁷ Pe nu ü yu mbefi 'bü mi nurpa a rá ts'ünt'ü, bin 'yemzexe ü: “Nuna, guehna da gohmi ra häi 'bü bi du rá ta.

Mbahä ga hohü ne nubüya ma mbeti zεhεhü ra nuandät'o,” bin 'yεmzexe ü.

⁸ Ne bi bent'i ne bi hyo ne bi 'yem bü ma'ueni bü ja ra nuandät'o, bi 'yεn'a ra Jesús 'bü mi man a ran t'uti.

⁹ —Nuya guim bεmhbu 'be'a da 'yøt'a rá mbeti ra nuandät'o, bi 'yεmp'ü. Guehma ba εε ne da hyo ü xí hmit'a rá nuandät'o ne di un ra nuandät'o ü mi'da, bi 'yεn a ra Jesús.

¹⁰ Ha hin gán xähmbü rá t'ohni Oja ngue i εna:

Nu'a ra do bi bünt'ü yu gädo, gue'a man'da mahyoni tengutho bü ná thon yu guangu.

¹¹ Gue'a bi zänd Oja, hanja gní hyonya thohohü, εm bü rámhman Oja, bi 'yεn a ra Jesús.

¹² Nu yu ngurba mbäjä ne'ü min 'yohü, bi nde da bent'a ra Jesús nguetho bi badi ngue go yün t'uti ü nangue a bi man ra Jesús, pegue bi zutho din cue yu ja'i, janangue him bi bent'i. Bi mbatho ü büya.

Ran t'änni nangue ra renta im man ra ts'üt'abi Roma

¹³ Ne bi 'benpü 'büh ra Jesús ü mi'da yu fariseo ne ü 'da ma ngurpihe mi ten'na ra ts'üt'abi Herodes. Bi 'behni ngue da 'yän'na n'da ran t'änni ne nu'bü hinga gue a da ma, 'bex gue di yapi.

¹⁴ Nu'bü mi zøm bü bi 'yεn ü:

—Xänbate i, dí pähmbe gätho majuani guim ma ne njon guí su, nguetho hin guí ørpa masu a man yu ja'i ne guí xänba a majuani rámhman Oja ü yu ja'i. Dín nde guí xije, ha din theui yün t'edi Oja 'bü dí øthü ngue dí juthü ra renta im man ra ts'üt'abi bü Roma in ts'üt'abi ua, uague hin'na. Ha xun ho 'bü ga thoqui ga juthü uague hin'na, bi 'yεn ü.

¹⁵ Pe nu'a ra Jesús mi pädi høntho i nde da dñbi 'be'a dí yap'a, janangue a bi 'yεmp'ü:

—Hanja gní 'yängahü, xi'a ni mbeti gní juthü ra renta im man ra ts'üt'abi, gan nugä.

¹⁶ Ne bi un büya.

—To'o rá pøte ne rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yεn a ra Jesús.

Nε nu'ε bi 'yεn ε:

—Rá pøte nε rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

¹⁷ Mí dāh ra Jesús nε bi 'yεmp'ε:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Ojā gui un'na Ojā a, bi 'yεmp'ε.

Nε nu'ε bi hyonya thoho nangue a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni nangue ε da dāmbεni

¹⁸ Nε bá ε ε 'da yε saduceo baya ngue mi εn ε njo'o to da dāmbεni. Nε bi 'yän'na ra Jesús, bi 'yεmbi:

¹⁹ —Xänbate i, nu'a n'da ran t'εdi bi man'a ra Moisés i εna, ngue nu'bε da du n'da ran 'yohε nε njo'o rá t'uhn' bε bi du, nε nu'a rán 'yohε zεhε da zinba a rá xisu a rán 'yohε bi du. Nε nu'a rá t'uhn' dim 'bεi da t'εmbi rá t'uhn' a xí du.

²⁰ Nε mi 'bε i yoto yεn 'yohε i din 'yohε zεhε ε. Nε nu'a ra 'bet'o n'yohε bi zin'a n'da ra xisu, nε nu'bε mi du njo'o yá t'uhn'.

²¹ Janangue'a nu a rán 'yohε a bi du bi zin' a ra xisu mahøn'a. Nε'a bi du a, nε xinga gue a bim 'bεh yá t'uhn' a. Nε ná hyu ngutho.

²² Nε gātho ε yoto ma 'yohε nε 'dat'a ra xisu bi zini, nε xinga n'da mím 'bεh yá t'uhn' 'bε bi du ε. Nε nζεgui nεεε ra xisu bi du.

²³ Nuya dami xije nu'bε majuāni da dāmbεni yε jā'i, nda'a nin 'yohε dim 'bεhmi ra xisu, nguetho gātho yoto bim 'bεhmi, bi 'yεn ε yε saduceo.

²⁴ Mí dāh ra Jesús nε bi 'yεmp'ε:

—Nu'ahε 'dan'yo thoho guí mamhbε nguetho hin guím bεmhε 'bε'a mam bε ja rá t'ohni Ojā xín rá ts'edi Ojā guí pāhmbε.

²⁵ Nu'bε bi dāmbεni ε xεn du him man ja ran sini bε pεgue dim 'bεtho yε jā'i tengu yám 'bεhni Ojā 'bεpε mahεts'i.

²⁶ Nε nu'a ram hma ngue da dāmbεni ε xεn du, majuāni a nε guin nuhε bε ja rá m hman Ojā ngue nu'bε min yāui Ojā ra Moisés bε ja ra t'ūza bi 'yεmbi: “Nugā drá Ojāgā, nu ra Abraham nε ra Isaac nε ra Jacob ngue

nim bombøtahε, i εc'yεigui,” bi 'yεn Ojā.

²⁷ Ngubε bi ma nguetho guexta'a i 'bεh yá mbεi ε. Pε hin guím bεmhε, nguetho 'dan'yo thoho guí mamhbε, bi 'yεn a ra Jesús.

Rán t'εdi Ojā man'da ja ts'editho

²⁸ Nu'bε min yāhε yε saduceo ra Jesús, mi 'bεpε n'da ra xänbate nijā bi 'yøde 'bε'a bi man ra Jesús nε bi bādi ngue xεn ho a bi ma. Janangue'a bi 'yänni:

—Nda'a rán t'εdi Ojā ngue man'da ja ts'editho ga øthε, bi 'yεn'a.

²⁹⁻³⁰ Bi dā'a ra Jesús:

—Nu'a rán t'εdi Ojā man'da jats'editho ga øthε, gue'a ran t'εdi ngue i εna: “Dami 'yøhmbε gyá jā'i israelhε, nu'a Ojā ra Hmu, n'datho a. Nε guim bεmhε a nangue gātho ni mbεihε, nε gātho ni tehε, nε gātho nin 'yomfεnihε, nε gātho ni ts'edihε,” i εn rá t'ohni Ojā. Pε guehna ran t'εdi man'da ja ts'edi tho ga øthε, bi 'yεn'a ra Jesús.

³¹ Nε 'da'angutho ui ná yoho ran t'εdi ga øthε i εna: “Gui huεc ni mijā'ihε tengu bε gnin huεc zεhεhε,” i εn rá t'ohni Ojā. Guehya yεn t'εdi man'da ja ts'editho ga øthε xinda gue ε mi'da, bi 'yεn a ra Jesús.

³² Nε nu'a ra xänbate nijā, bi 'yεm baya:

—Xänbate i, majuāni xεn ho guím ma, ngue hønt'a n'da Ojā i 'bεi nε njo'o man'da tengu a. Nε ja ts'edi tho da bεn Ojā n'da ngue gātho rá mbεi, nε gātho rá te, nε gātho rán 'yomfεni, nε gātho rá ts'edi,

³³ nε di huεc rá mijā'iui tengu bε nin huεczεhε n'da. Man'da ja ts'editho da 'yøt'a n'da ε xinda gue ε gātho yε 'bøts'e nε yεn t'unni dí mbøspa Ojā n'da, bi 'yεn a ra xänbate nijā.

³⁴ Nε nu ra Jesús 'bε mí 'yø a bi man ra xänbate nijā bi bādi ngue n'dat'a Ojā im bεni janangue a bi 'yεmbi:

—Nu'i ts'εtho di 'bε i ngue da zā gui cεpε di manda rá ts'edi Ojā, bi 'yεmp'a.

Nε nubuya njom man'da bi zäpi da 'yän mi'da yän t'änni.

To'o gue rá Ts'unt'ü a ra Cristo

³⁵⁻³⁶ Nε mí xänba yü jä'i a ra Jesús bü ja ra dänija, nε bi 'yεmp'ü:

—Hanja εn ü yü xänbate nijä ngue nu ra Cristo räm bom'beto ra David a, nε xim mi εmbi rá Hmu 'bü hin ním 'büi, nguetho mi εn'a ra David:

Nu'a Ojä bi 'yεmp'a ma Hmu:

“Dat'ua ga huhmi ga conhui ma ts'edi gue'bü go dá tapä nin säihü ua ja ra ximhäi

nε gui manda ü büya,”

bi t'εmp'a ma Hmu, bi 'yεn a ra David 'bü mí bεnba rá Hogandähi Ojä nangue 'be'a da 'yöt' ra Cristo.

³⁷ Guesε ra David bi 'yεmbi rá Hmu a ra Cristo. Hague nja pε nε räm bom'beto a, bi 'yεn a ra Jesús.

Pε nu yü jä'i, bi 'yømanho gätho a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a i øt'ü yü xänbate nijä

³⁸ Nε bi thoqui bi xänba yü jä'i a ra Jesús bi 'yεmp'ü:

—Gam fähmbü nangue a i xi ahü yü xänbate nijä, nguetho hønt'a ran 'yεts'i i øt'ü nε di ho da hye yü pahni xü mba guerpü i 'yo, nε di ho da mba ma zεngua bü ja yü täi,

³⁹ nε di ho da hyux bü ja yän thuts'i xün ho bü ja yü nijä, nε di ho yü mbüdi dín sihmε bü ja yän sihmε ü,

⁴⁰ nε i hāspi 'be'a gätho bi ts'ocpa ü yü xisu xøn du yü ndø, nε sä nya'a thoho in yāhü Ojä ngue i nde da t'εmbi xün ho tho yü mbüi. Man'da xün ngu ran ünbi da nu ya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'unni man'da di muui bü na nu Ojä

⁴¹ Nε mi hupü ra Jesús bü mí ja ra huada guerpü i pa njät'i ra mbeti rán t'unni Ojä. Nε in nu bü i cät' ra mbeti ü yü jä'i bü ja ra huada. Nε bi nu xün ngu yü mεmbeti bi thopü ngue xün ngu ra mbeti bi gärpü ja ra huada n'da ngu n'da ü.

⁴² Nε bi zøm bü n'da ra hyoya xisu xi du rá ndø, nε bi gät'i yocentavo thoho.

⁴³ Nε nu'bü mi nu a bi 'yøt'a ra xisu büya nε bi 'yεmp'ü:

—Majuāni dí xi ahü nuna zü hyoya xisu man'da xün ngu di muui a bi gärpü ja ra huada xinda gue'ü gätho mi'da.

⁴⁴ Nguetho gätho ü mi'da bi gät'a i pongui, pε nuna ra xisu madague i hyoya na, pε bi gät'i gätho mi pε'ts'i, bi 'yεmp'ü yü xädi a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi ma ngue da mba nso't'i ra dänija

¹ Nu'bü mi bøm bü ja ra dänija ra Jesús nε yü xädi, nu'a n'da bi 'yεn'a:

—Xänbate i, hyandi ts'ü nü ra nijä, εmmε xü ndoho yü do n'yohü nε εmmε mahotho.

² Mi dāh ra Jesús nε bi 'yεmp'ü:

—Guín nuhü ngue mahotho nε εmmε ndoho yü do, pεgue da zøn ra pa da so't'i, bi 'yεmp'ü.

Yü hmεpya ngue rán zεgui

³ Nε nu'bü mi zøm bü ja ra nyuni Olivos, bi hyupü ra Jesús, hε't ra dänija. Nε hønt'ü yü xädi mi 'bühmbü bü. Nε nubuya ra Pedro nε ra Jacobo nε ra Xuua nε ra Andrés:

⁴—Nda'a ní pa da mba nso't'i ra nijä gá xije, bi 'yεn ü. Nda'a ni hmεpya da hnu 'bü din ja a guím ma, t'εmp'a ra Jesús.

⁵ Mi dā a ra Jesús nε bi 'yεmp'ü:

—Gam fähmbü njon da hyä ahü,

⁶ nguetho xün ngu ba εhε ngue sä da 'yεna: “Nugä, guecä drá Cristogä,” da 'yεn'ü. Nε xün ngu ü da hyät'i.

⁷ Nε nu'bü gui 'yøhmbü yü säi nε'bü da hma ngue dín ja yü säi, o guín suhü nguetho jatho dín ja ü. Pε nu'bü dín ja ü xinga gue'bü ran zεgui 'bü.

⁸ Nguetho nu yü jä'i bü 'da yü häi dín sähmi yü mijä'ihü. Nε nu 'da yü ts'üt'abi dín sähmbü yü mits'üt'abihü, nε dín ja yü 'yānhäi, nε xün ngu yü nidi dín ja ra thuhu nε yän 'yo'ts'i. Nε guehya yü mbüdi yän ünbi ya, bi 'yεmp'ü.

⁹ Nε xø bi 'yεn'a:

—Nε gam fähmbu njon di 'uec'ahu bu ja rá 'yu Oja, nguetho da mba ma dá ahü bu ja ran juanbate, nεpu ja yú nija ma mijudíohü da 'bεp'ahu, nε nanguε guí εc'yεigahü da ts'on'nahü bu 'buh yu ts'ut'abi, nεpu 'buh yu dats'ut'abi ngue da ts'εp'ahu. Nε xun ho 'bu din jabu nε gue'a dí zä gui xihmbu mam hmangä u.

10 Pε m'bet'o thoho da mba nsifi gätho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi ran ho ma'da'yo dí pø u.

11 Nε nu'bu da zix ahü di dá ahü bu 'buh ra ts'ut'abi, pε him 'bε gui hyonsehu 'be'a gui mamhbu 'bu da mba ma juan'ni ahü, nguetho nu'bu bi zøn ra ora da t'än'nahü, hont'a rá Hogandähi Oja da zä di bεn'nahü 'be'a gui mamhbu.

12 Nε nu n'da ran 'yohü di manda da tho rán 'yohü, nε nu'a rá ta di manda da tho rá ts'unt'u. Nε da ndants'u yú ts'unt'u din tunhdü u yú ta nε yú mbe nε di manda da tho rá ta nε rá mbe 'da yu ts'unt'u.

13 Nε gätho yu ja'i da zan ahü nanguε a guí εc'yεigahü. Nε nu'u to'o gätho da hyät yun unbi gue'bu go rán zεgui, gue u dim pø u, bi 'yεmp'u.

14 Nε bi thoqui bi xi u:

—Ba ε a n'da ra ts'edi xun ts'o ngue di ts'oni gätho. Ngubü bi man ra Daniel gue rá pøngahya Oja. Nε nu'bu gá nuhü dim 'bäpu guepu hin rán säui dim 'bäi, dami 'dahmbu gyá menguhü bu Judea, gui mbähä bu ja yu t'øhø guin 'yamhbu bu. Nu a to'o da nu ra søcuä i ja ua, da 'yε't'ambü na.

15 Nε nu'bu bin ja a, to'o i 'bäpu goxthi hin da yurpu mbo rá ngu, hin da bεni ja 'be'a 'bε da hyäts'i, 'bex gue da 'dagui.

16 Nε nu'a to'o 'bäpu ja yú huähi hin da mbeng bu ja yú ngu ngue ba cä yú coto, 'bex gue da 'datho bu.

17 Huεcate u yu xisu in hät'ahni nε u 'buh yú 'uere yu pa u.

18 'Yäfu rá mate Oja ngue hin din ja ahü ran 'dagui 'bu yu pa xun se xøhma hin da zä gui 'dahmbu.

19 Nε nu'u yu pa u, din ja xun ngu yun unbi hin jam'bu n'dandí xøn ja gue'bu

go rá mbüdi ra ximhäi. Nε nu'bu ya bin ja, him man'dandí din ja yun unbi tengu u.

20 Pε nanguε u yú 'yεc'yεi, Oja di japi hingui ngu yu pa din ja yun unbi, nu'bu hin'na njon xtam bongui, bi 'yεn a ra Jesús.

21 Nε bi thoqui bi ma, bi 'yεna:

—Nε nu'bu da si ahü: “Dami hyanthü, 'bucua ra Cristo ya, rá Thahni Oja,” da t'εn ahü. O gue da t'εn'ahu: “Ba nuhü 'bäpu ra Cristo ya, rá Thahni Oja,” da t'εn ahü, pε o guí εc'yεihü.

22 Nguetho xun ngu dim 'bu u yu hyäte Cristo nε yu hyäte pøngahya da 'yøt' yu hyonya nt'øt'e nguetho i nde da hyät yu 'yεc'yεi gue bi huanh Oja, 'bu da zä da hyät'u.

23 Pε nde'bu gam fäsehü nguetho ya dá xi ahü 'be'a gätho din ja m'bejua, bi 'yεn a ra Jesús.

Nu'a din ja 'bu bi zøcua mahøn'a ra Jesús

24 Nε xø bi 'yεmp'u yú xädi a ra Jesús:

—Nε nu'bu ya bi guah yun unbi, nu a ra hyadi di 'beh rá ts'edi nε ra zana him man ja rán nεqui.

25 Nε nu yu sø da dägui. Nε gätho mi'da di 'beh yú ts'edi u gä bí ja bu mahεts'i, di 'yäni.

26 Nε nubüya da hnugui ba εcä ua ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ogä bu ja yu güi, dan 'yo'be xun ngu ma ts'edi nε dam mixte xun ho.

27 Ga pen'dü yám 'behni Oja mahεts'i büya, di pet'u gätho xtä huahni guecua gätho na ngüni ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús.

28 Nüya da zä gui pähmbu 'be'a gue nin t'uti i ut'ahu 'da yu za. Nu'bu bi bøx yú 'dogui u yú 'yε guí pähmbu mi ts'utho din ja ra hyethe büya.

29 Ngutho 'bu ya bin ja gätho u dá xi ahü, gui pähmbu ngue mi ts'utho ba pengä ua mahøn'a büya, bi 'yεna.

30 Majuäni dí xi ahü di 'butho ua 'da ahü 'bu bi mbüdi din ja a dí xi ahü.

31 Mahεts'i da guadi, nεcua ja ra häi, pε nu'a mam hmangä hin jam'bu da gua a.

³² Pɛ nu'a ra pa a, njongui paði 'be'a ní ora dín ja a dí m mangä, xinga gue ɯ yám 'behni Oja 'bɯɯ mahɛts'i, xinga guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi dí paði. Hønt'a Oja ma Ta i paði, bi 'yɛn a ra Jesús.

³³ Nɛ xø bi 'yɛna:

—Thocpa thoho gan nuhmbɯ tengu'bɯ hin gui tonspahɯ ra t'aha. Nɛ xinga n'da zi ora gui pumbɛniɯ Oja nɛ thocpa thoho gan yaɯɯ a, nguetho hin gui paɯmbɯ nda'a ni pa ba pengä mahøn'a.

³⁴ Tengu n'da ran 'yohɯ bi mba yatho bi zoh rá ngu, bi un yún t'ɛdi yá 'yɛhɛ ngue di jamansu bɯ, n'da ngu n'da bi xi a da 'yøt'e. Nɛ bi xi a ra mbängoxthi ngue hin di tonspa ra t'aha.

³⁵ Nɛ ngutho dí xi ahɯ, dami tømhbɯ tengu 'bɯ gan äthahɯ nguetho hin gui paɯmbɯ 'be'a ní pa ba pengä ua, o gue'bɯ bin de, o gue'bɯ made ra xui, o gue'bɯ bi mbah yɯ øni, o gue'bɯ bi hyats'i.

³⁶ Nguetho hin gui paɯmbɯ nda'a ni ora ba ɛcä, xi'bɯ ba ɛcä nɛ ga tɪn ahɯ bɯ gdi aɯmbɯ.

³⁷ Nɛ nu'a dí xi ahɯ, ngutho dí xicä gätho mi'da: “Dami tømhbɯ,” bi 'yɛmp'ɯ yú xädi a ra Jesús.

14

Yá ngɯrbi yɯ judío i nde 'bex gue da bent'a ra Jesús

¹ Nɛ man yopa da dät ra pa 'bɯ mi bɛn a xí 'yøt' ma mbombøtahe bɯ Egipto dyɯ judíohe. Nu yɯ ngɯrpa mbäjä bɯya nɛ yɯ xänbate nijä bi bɛni 'be'a ni fɛhni da xi a ra Jesús guepɯ da zä da bent'i ngue da hyo.

² Nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɯ:

—Hinga gue a ra pa ra dämpeti gam bentɯ nɛ xøhma dín cue yɯ ja'i, bi 'yɛn ɯ.

N'da ra xisu bi naspa ra 'yɛthi rá ya ra Jesús

³ Nɛ mi 'bɯɯ ra Jesús bɯ ja rá ngu ra Simón bɯ ja ra hnini Betania. Gue'a ra Simón mi hɛmb ra t'axca'ya 'bɯ mam 'bet'o. Nɛ nu'bɯ mi sihmɛ bɯ ra Jesús

bi zøpɯ n'da ra xisu i tu n'da ra xito nt'øt'e ngue ra do'yaxi, mi po ra 'yɛthi ɛmmɛ yaman'u a, nɛ xɯn ngu di muui a. Bi xɛcpa rá nde bɯya nɛ bi naspa rá ya ra Jesús.

⁴ Nu'ɯ 'da mí 'bɯɯ, bin cue ɯ bɯya nɛ bi 'yɛn ɯ:

—Hanja bim 'bɛtho ra 'yɛthi nɛ xam hmadi di muui.

⁵ Mi sä xtá 'bä xtín t'un yɯ hyoya a hyu ciento rá muui a ra 'yɛthi, bi 'yɛn ɯ.

Nɛ bi numan'ɯ ra xisu ɯ.

⁶ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Hanja guín jahɯ bɯ, o guidi pahmbɯ ra xisu nguetho xɯn ho bi 'yørcä na.

⁷ Nu'ahɯ thocpa thoho gam 'bɯhmbɯ yɯ hyoya nɛ hønt'a go ma pa da zä gui fäxhɯ ɯ. Pɛ nugä hinga thocpa thoho dam 'bɯhmbɯ.

⁸ Bi 'yørcä ra xisu a mi sä da 'yøt'e, bi hoga ma ngøc'yɛi ngue da t'ägä bɯ ja ran 'yägüi.

⁹ Majuani dí xi ahɯ gue hønbɯ go hapɯ da hman ran ho ma'da'yo gätho na ndoho ra ximhäi, nehna bi 'yørcä ra xisu da hman na, 'dahma nɛ'a da fɛn a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Judas im ma di dä a ra Jesús

¹⁰ Nu'a ra Judas Iscariote bɯya, ngue'a n'da yú xädi ra Jesús, bi mba bɯ 'bɯh yɯ ngɯrpa mbäjä bi xifi di dáp'a ra Jesús.

¹¹ Nɛ bi hyu yú mbɯi ɯ yɯ ngɯrpa mbäjä nɛ bi xifi di un ra mbɛti. Nɛ bi mbenc'a ra Judas bɯya mi honi jam'bɯ di dä a ra Jesús.

Bin sihmɛhɯ ra Hmu ɯ yú xädi

¹² Nu rá mbɯdi ra pa ra dämpeti ngue ran dąbaxjua i ts'i ra thuhme hin'yɯ rá ixi, nɛ i ho ra t'udɛ'yo. Nɛ nu yú xädi ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Hapɯ guí ndeje ga hoje ran ts'ihmɛ ra mbaxjua ga sihmɛ, bi 'yɛn ɯ.

¹³ Nɛ nubɯya bi xi ɯ yoho yú xädi:

—Ni mbɛ bɯ ja ra dąhniɯni Jerusalén, nɛ nu'bɯ gá nuui bɯ n'da ran 'yohɯ i tu n'daxaro ra dehe gui tɛnui bɯ da zøni.

14 Nε nu'bu gá sɔmhbu gui 'yɛnui a ra mɛngu bu: “Nu'a ra Hmu bá pɛngähe ngue ga än'nahe hapu i ja a ra cuarto ngue ga sihe ran ts'ihme ra mbaxjua,” gui 'yɛnui.

15 Nε nu'a buya da 'yut'aui n'da ra cuarto i ja bu magats'i xun ndoho ne mahoqui. Guepu ja gui hocui bu a ran sihme ga sihu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

16 Bi mba yú xädi buya ne bi zɔm bu ja ra dahnihni Jerusalén ne bi dɪm bu gätho 'be'a xi sifi. Gätho bi hocpu 'be'a da zi bu 'bu bin de, ne bi mbeng bu 'bu ra Jesús buya.

17 Nu'bu min de ts'u, bi mbähä ra Jesús 'de'mayoho yú xädi buya.

18 Gätho bin sihme u. Nε nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Majuani dí xi ah, dí sihmeu ua n'da gue di dägä, bi 'yɛmp'u.

19 Nu yú xädi buya bi du yú mbui, n'da ngu n'da bi 'yänni:

—Ha guecä, bi 'yɛn'u.

20 Nε nu'a ra Jesús bi dat'u:

—Go gue'a n'da gue gue'ahu gui 'de'mayoho ah gue dí comh ma mboh'be.

21 Majuani nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tugä tengu nt'o't'i nanguecä. Pε í huçi maha a ran 'yohu ngue di dägä. Man'da xun ho 'bu hin xtim 'bu a, bi 'yɛn a ra Jesús.

22 Gätho na sihme u bi hyac man'da ra hme ra Jesús, bi un ra jamadi Oja, bi xeni ne bi darpa yú xädi buya.

—Dami sihu na. Guehna nam bɔn'a ma ngɔc'yeigä na, bi 'yɛmp'u.

23 Nε bi dec'a ra vaso mi po a nzai mi si u. Bi un ra jamadi Oja ne bi un'du buya, bi zi n'da ngu n'da u.

24 —Guehna tengu 'bu ma jigä na, i øt' ra 'da'yo nhogui, dim fäni dí yanba yú te yu ja'i 'buca ja ra ximhäi.

25 Majuani dí xi ah, hin ga si man'da ra gui uva ja gue'bu bi zɔn ra pa ga si ma'da'yo bu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn a ra Jesús.

Jesús bi badi gue a ra Pedro da gɔn'a

26 Nε bin tu a n'da rá thuhu Oja u buya. Bi bɔm bu mi sihme u ne bi mba bu ja ra nyuni Olivos.

27 Nε nu ra Jesús bi 'yɛmp'u yú xädi: —Nu'ahu dí pacä ngue gui 'dahmbu, gui sogahu nán xui ya, tengu nt'o't'i bu ja rá hman Oja i ɛna: “Ga ho ra mbände'yo ne din 'uɛxt'u yú de'yo,” i ɛm bu ja rá t'ohni, bi 'yɛna.

28 Pε nu'bu dá thambɛnigä dan tɪmbu bu Galilea, bi 'yɛmp'u yú xädi a ra Jesús.

29 Nu'a ra Pedro bi 'yɛn'a:

—Madague a gätho da 'dah ya 'da, pε nugä hin ga soc'i'i.

30 Nu ra Jesús bi da'a buya:

—Haha, dí pacä 'be'a gui 'yøt'a ra xui jabuya, ná hyundi xqui cɔngä 'bu bi mbah ná yondi ra øni, bi 'yɛn a.

31 Pε nu'a ra Pedro man'da nts'edi bi 'yɛn'a:

—Nugä hin ga cɔn'a i madague'bu 'darpu ga tuui, bi 'yɛmbi.

Nε 'da'angu bi ma gätho u mi'da yú xädi buya.

Ra Jesús i tu rá mbui ne gue'a ra ora da nu yan unbi a

32 Nε bi yarpu ja ra nuadɔni Getsemani guepu ja ra nyuni Olivos. Nu ra Jesús buya bi 'yɛmp'u yú xädi:

—Hyuhmbu ua gätho ah, 'be dán yaägä'be Oja ua nan jongua ts'u, bi 'yɛn'a.

33 Nε nubuya bi zixa ra Pedro, ne ra Jacobo, ne ra Xuua. Nε nu ra Jesús ɛmme bi hyundumbui ne bin su.

34 Nε bi 'yɛmp'u:

—ɛmme tu ma mbui, ɛna da hyog ra dumbui. Gui cohmbu ua ne gan äthahu, bi 'yɛmp'u.

35 Nε bi mba bu njom bu ts'u. Bin danyahmu bu ja ra häi bin yaui Oja, gue'bu da zä hin da nu ran unbi a da nu.

36 Nε bi 'yɛna:

—Ma Ta i, hin te gui hɛmbi, gätho da zä gui 'yøt'e. Dami 'uegä a ran unbi. Pε hin dín nde gue gue'a ma pähä zehɛ ga øt'ä pε gue'a go gui nde da t'øt'e, bi 'yɛna.

37 Nε bi mbeng bu xi go u hyu ne bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Hague grá Simón, ha gui äha. Ha hingui sä xquin äthä n'da ora.

38 Damin äthah_u ne gui 'yäf_u Oja ngue gui serbah_u 'be'a di bēn'nah_u ra zīthu. Nu rá mb_ui n'da ja ra pähä nangue ran ho, pē nu rá ngōc'yēi n'da x_un güent'i a, bi 'yēn a ra Jesús.

39 Ne bi mbeng mahōn'a ra Jesús bin yaui Oja ne guexta'a bi xifi.

40 Ne nub_uya bi mbeng b_u bá co _u hyu ne bi dīm b_u i äha nguetho emme mí ndet'äha _u. Janangue nu'b_u mi zo _u hingui pädi 'be'a dí dā _u.

41 Ná hyūndī bán yaui Oja, 'b_u mam bá pengb_u bá co _u hyu, ne bi 'yēmp'_u:

—Ähmah_u ya, damin säyah_u ya, bi 'yēn'a. Nuya bi zōn ra ora ngue da mba ma dägä b_u 'b_uh y_u ts'om'bäi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

42 Dami ndansh_u, ga mbähä dan c'ath_u a di dägä, ya häntua, bi 'yēmp'_u yá xädi a ra Jesús.

Ra Jesús bi bent'_u yün sūih_u

43 Gätho ná ya_uh_u yá xädi 'bex bi zōm b_u ra Judas, gue'a n'da rá xädi. Ne x_un ngu y_u ja'i bi zix'a, mi hä yá juai ne y_u ts'at'ēgui. Ne gue'_u yám 'bēhni y_u ngurpa mbäjä ne y_u xänbate nijä ne y_u dāc'yēi.

44 Ne nu'a ra Judas ya xí xi _u: “Nu'a ga s_us_upa rá 'yogu gue a ra Jesús a, 'bex guim benth_u b_uya ne gui sixh_u, ne hin gui thōmh_u,” xi 'yēmp'_u min 'yoh_u.

45 Janangue a nu'b_u mi zōp_u mi 'bäh ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, bi 'yēmbi.

Ne bi z_us_upa rá 'yogu.

46 'Bex bi bent p_uya.

47 Ne 'bex bi c'o'ts' rá juai a n'da min 'yoh_u ra Jesús ne bi zēcpa rá zagu rá 'yēhē ra dāmbäjä.

48 Ne nu ra Jesús bi 'yēmp'_u bi bent'i:

—Ha guí emhb_u drá bēgä ngue guä hāh_u ni juaih_u ne ni zah_u ngue gui bentcah_u.

49 Gätho y_u pa dām 'b_uhmb_u, dá xän'nah_u b_u ja ra dānija ne hin gá bentcah_u b_u. Pē ja xi jab_u thoho, ngue dīn ja a nt'o't'i b_u ja rām hman Oja ngue mi hma dīn ja, bi t'ēmp'_u yám 'bēhni y_u mbäjä.

50 Pē nu'_u yá xädi b_uya gätho bi 'dagui, bi zōp_u a ra Jesús.

Ra ts'unt'_u ngue bi 'dagui

51 Hōnt'a n'da ra ts'unt'_u bi dēn'na 'b_u mi ts'ix a ra Jesús, dim pä't'a ra the'bō't'e, ne mí ēn _u ne'a xtām bent'a.

52 Pē nu'a hōnt'a ra the'bō't'e bi bentpa a, ne bi 'dah p_uya ne bin 'yo mánxi b_u ní mba.

Ra Jesús bi mba ma dä b_u 'b_uh y_u mbäjä

53 Nu'b_u mi mba ma dä b_u 'b_uh ra dāmbäjä, bim pēti _u ma ngurbihe ngue y_u ngurpambäjä ne y_u dāc'yēi ne y_u xänbate nijä.

54 Ne nu ra Pedro bin tet'i, i 'bejua thoho b_u ni mba, gue'b_u go mi zōm b_u mbo rá mbä't'i rá ngu ra dāmbäjä, ne bi hyuhmb_u b_u _u y_u asmayo nijä, bin tās_upih_u _u.

55 Nu y_u ngurba mbäjä ne gätho _u mi'da i øt' ran juānbate, mi honi to'o da ma x_un ho 'bēp_u dí yāp'a ra Jesús ngue da hyo, ne madague'a x_un ngu _u bin yā pē xinga n'da _u bi ma njuāntho.

56 X_un ngu bi man y_u fehni pē him bin tīn yám hma.

57 Xø bi ndants'_u 'da mahōn'a bi zänba man'da ra fehni _u, ne bi 'yēn _u:

58 —Nuna ran 'yoh_u bi ma ne bi 'yēna, “Nugä ga yø't' ra nijä ua, nt'øt'e yá 'yē y_u ja'i, ne nu'b_u ná hyupa ga hōcä n'da ngue hinga nt'øt'e yá 'yē y_u ja'i,” bi 'yēnna ran 'yoh_u, ne nugähe dá øhmbe 'b_u mí 'yēnna, bi 'yēm b_uya.

59 Pē xinga gue'_u bin tīn _u yám hman _u.

60 Pē nu ra Jesús bin hētho. Njo'o to bi dāti.

61 Nu'a ra ngurpa mbäjä bi 'yän mahōn'a:

—Ha gue'e grá Cristo. Ha gue'e rá Ts'unt'_u i Oja nuixte rá ts'edi.

62 Nu ra Jesús bi dāti:

—Guecä, ne guin nu_u, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga com'be rá ts'edi Oja madā rá ts'edi. Ne guin nu_u 'b_u bá pengä, ba ēcä b_u ja y_u güi, bi 'yēn'a ra Jesús.

63 Pē nu'a ra dāmbäjä bi dānsē rá pahni, embi hingui ēspa Oja ra Jesús nangue a bi ma. Ne bi 'yēm b_uya:

—Ya hin ga homhb_u mi'da y_u tes-tigo,

64 ne dá øhmbu ya ngue hingui xpa Oja na ran 'yohu. 'Be'a guí mamhbu ga ørpahu ya, bi 'yɛn a ra dambäjä.

Ne gätho 'da'angu bi man u ngue di un ran ts'embu ngue da hyo.

65 Nu'u 'da buya bi zox'a ra Jesús, ne bi gorpa rá dá, ne bi mb'e'mi ne bi 'yɛmbi, "Grá pøngahya, man ya, to'o bi mbep'a'i," bi 'yɛn u. Ne nu yu asmayo bu ni ja xmu bi mbemp'a rá hmi.

Ra Pedro bi gøn a ra Jesús

66 Nu'bu mim 'bäpu ra Pedro bu mbo ra mbä't'i, bi thopu n'da ra xisu ngue rá 'yɛhe ra dambäjä.

67 Ne bi nu'a ra Pedro din tæspi, bi hyɛ't'i ne bi 'yɛmbi:

—xna ne'e gmín 'yohu ra Jesús ra mengu bu Nazaret, bi 'yemp'a ra Pedro.

68 Pe nu'a ra Pedro bin cøni.

—Hin dí paði 'be'a nam bøn'a guím ma, bi 'yɛn a ra Pedro.

Ne bi 'uegue bi mba bu hänt ra goxthi. Ne bi mbah ra tamfø buya.

69 Ná ya'a ts'u buya xø bi thopu ra 'yɛhexisu bu 'bäh ra Pedro, ne bi 'yemp'u 'bupu:

—Nuna ran 'yohu, min 'yohu u mi ten'na ra Jesús.

70 Pe nu'a ra Pedro bin cøni mahøn'a. Ná ya'a ts'u buya, guesu u mí 'bupu mi 'bäh ra Pedro bi 'yɛn u:

—Majuani guín 'yohu u nguetho grá mengu Galilea ne 'da igu bu gná yahu u, bi t'emp'a ra Pedro.

71 Nu'a ra Pedro buya bi 'yemp'u:

—Nu'bu him majuani dí xi ahu, Oja da zegbä, janangue dí xi ahu, hin dí paçä a ran 'yohu guí mamhbu, bi 'yɛn a.

72 'Bex bi mbah ná yondj ra tamfø buya. 'Bex bi bøn a ra Pedro 'be'a xí xih ra Jesús ngue xí 'yɛmbi: "Dí paçä ngue ná hyundj xqui cøngä 'bu bi mbah ná yondj ra øni," xí 'yemp'a ra Jesús. Ne nu'bu mi bøn a xí 'yøt'e, bi du rá mbui ra Pedro ne 'bex bin zoni.

15

Ra Jesús bi mba ma dá bu buh ra ts'ut'abi ra Pilato

1 Nu'bu t'axudi tho, nu yu ngurba mbäjä ne yu dæc'yei ne yu xänbate ni ja ne gätho u mi'da ma ngurbihe dyú judíohe, bin yæse u. Ne nubuya bi zix a ra Jesús ngue di dæp'a ra Pilato. Bin thæ't' 'bu mi zits'i.

2 Ne nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha gue e grá hmuts'ut'abi yu judío, bi 'yemp'a.

Bi dæ a ra Jesús:

—Gue'a guím ma, bi 'yɛna.

3 Ne nu yu ngurpa mbäjä xmu bi yapi.

4 Janangue a nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús mahøn'a, bi 'yɛmbi:

—Hanja hin ni thætya i di yapi'i. Ne xun ngu 'be'a gätho i xi'i, bi 'yɛmbi.

5 Pe nu ra Jesús guexta'a him bi dæt'a ra Pilato. Janangue'a nu ra Pilato bi hyonya thoho.

Ra Jesús bin t'un ran ts'embu ngue da du

6 Nu'a ra pa ram peti ra mbaxjua, za di thø a n'da ra ofädi ra Pilato hønt'a go nda'a da man yu ja'i.

7 Ne min ofädi n'da ran 'yohu i Barrabás, 'darpu mi ofädiu u 'da'ingu bi 'yøthu ngue bin hote u, bi dæm'ma n'da ra sui.

8 Nu'bu mi zøh yu ja'i xun ngu bu mi 'buh ra Pilato, nu'u bi xih ra Pilato di thøcpa n'da ra ofädi tengu nza'i bi 'yøt' 'bu ra pa ram peti.

9 Janangue a nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—Ha gue'a ni hmuts'ut'abihu gyú israhelu, gyú judíohe, ga thøc'ahu, bi 'yemp'u.

10 Nguetho mi paq ra Pilato di seya thohoba ra Jesús yu ngurpa mbäjä 'bu mi dæp'a.

11 Pe nu yu ngurpa mbäjä bi parpa yu ja'i gue'a ra Barrabás da 'yäh yu ja'i.

12 Nu ra Pilato xø bi 'yemp'u mahøn'a:

—Xina ni hmuts'ut'abihu, gyú israhelu, gyú judíohe, 'be'a ga ørpä na buya, bi 'yɛn'a.

13 Nu yu ja'i buya nts'edi bi 'yɛn u:

—Go guí cuarpu ja ra pont'i na ra Jesús.

14 Pe nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—'Be'a gue man ts'o x_u 'yøt'na, bi 'yɛmp'ɛ.

Nɛ nu'ɛ y_u ja'i man'da nts'ɛdi bi 'yɛn ɛ:

—Go cuarp_u ja ra pont'i na, bi 'yɛn ɛ.

15 Nu ra Pilato bi nde da 'yørp_a rá páh_a y_u ja'i, janangue guehma go bi thøcp_a a ra Barrabás. Nɛ bi manda da mba m'bei a ra Jesús nɛ da mba ma cuati b_u ja ra pont'i.

16 Nu y_u dof_ui b_uya, bi zixa ra Jesús b_u mbo guerp_u ja y_un säya y_u dof_ui, nɛ bi zo ɛ gätho y_u mindof_ui h_u 'b_up_u.

17 Nɛ bi mba ma hete n'da ra pahni x_un j_upoi a ra Jesús ngue teng_u he y_u ts'ut'abi, nɛ nts'ɛdi bi mba ma huspi n'da ra corona á m'be y_u 'y_u'u_ini nguetho bi den thoho.

18 Nɛ bi zengua ɛ nɛ bi 'yɛns_pa y_u biba ɛ: “Damim 'b_umanho gra hmuts'ut'abi y_u judío,” bi 'yɛmp' b_u mi denthoho.

19 Nɛ bi dɛspa rá y_u za nɛ bi zots'i, nɛ bin d_unyahmu, ɛna i th_unde pɛgue bi denthoho.

20 Nu 'b_u mi jua'a bi denni bi tons_pa a ra pahni x_un j_upoi nɛ bi het'a rá pahni zɛhɛ. Bi g_uc p_uya ngue bi zits'i da 'døm'p_u ja ra pont'i.

Ra Jesús bi mba ma cuati b_u ja ra pont'i nɛ bi du

21 Nɛ nu'b_u mi mba b_u 'y_u, bin c'ath_u ra Simón, ra m_ungu b_u Cirene, rá ta ra Alejandro nɛ ra Rufo, bí 'yɛ a hu_uhi a. Nɛ nu y_u dof_ui b_uya bi 'yørp_a ra ts'ɛdi a ra Simón da duspa rá pont'i a ra Jesús.

22 Nɛ guerp_u ja ra nyuni Gólgota ní ts'ixa ra Jesús. Nu'a Gólgota in nde da ma “ra Nyuni Y_uxmu.”

23 Nɛ nu'b_u mi zø_m b_u, bin t'un ra vino ngue ma u_uants'i n'da ra 'yɛthi x_un ju a ra Jesús. Pɛ nu'a him bi zi a.

24 Nɛ nu'b_u mi 'døm'p_u ja ra pont'i b_uya, nu y_u dof_ui bi 'yøt'a n'da ran t_uha ɛ nangue y_u he ra Jesús ngue i nde da b_udi nda'a ní 'bø't'e da g_uxa n'da ngu n'da.

25 G_uto x_udi 'b_u mi mba n'dø'mi b_u ja ra pont'i a ra Jesús.

26 Nɛ mán t'o't'i b_u ja ra pont'i a í y_up'a bi 'yɛna, “Rá hmuts'ut'abi y_u judío na,” ɛm b_u.

27 Nɛ bi mba ma cuatih_u ra Jesús yoho y_u bɛ. 'Da a n'da y_u pont'i. Nɛ bi 'bäm'p_u ja rán 'yɛi a n'da nɛ bi 'bäm'p_u ja rá g_uha a man'da.

28 Nɛ nuna bin ja, mi mam b_u ja rá t'ohni Oj_u maya'b_u, bi 'yɛna: “Da t'ɛmbi ngue 'da'anguui ɛ y_u d_uadits'oqui a.”

29 Nɛ nu y_u ja'i bi thop_u, bi ɛcpi nɛ bi denthoho, bi 'yɛmbi:

—Ha hinga gue e gá ma ngue gui xo't' ma nij_uh_u nɛ hyupa tho gui hyøh mahøn'a.

30 Sä gui c_up_u ja ra pont'i ya 'b_u, nɛ gan y_unsɛ, bi 'yɛmbi.

31 Nɛ ximangutho bi man ɛ y_u ng_urba mbäjä bin 'yɛmp'ɛ:

—Nuna, bi y_unba y_u te ɛ 'da, pɛ hingui sä din y_unsɛ ya.

32 Gan nuh_u ra Cristo, rá hmuts'ut'abi y_u judío 'b_u ba c_up_u ja ra pont'i, gan nug_uh_u, nɛ ga ɛc'yɛih_u b_uya, bi 'yɛm' b_u mi denthoho. Nɛ ɛ mi cuath_u b_u, bi ɛcp_a ra Jesús.

Bi du ra Jesús

33 Nu'b_u mi zø_n a huxhyadi b_uya bim 'bɛxui gätho ra häi, ja gue'b_u mi zø_n a hyunde bin nɛqui mahøn'a.

34 Nɛ nu'a ra ora a ɛ xø i huxhyadi, nts'ɛdi bi mbah ra Jesús, bi 'yɛna:

—Eloi, Eloi, lama sabactani, bi 'yɛna. Nde da ma: “Ma Oj_u i, ma Oj_u i, hanja x_ucá hyɛga thoho.”

35 Nu'b_u mi 'yø ɛ 'da 'b_up_u, bin 'yɛmp'ɛ:

—Nuna, nzo a ra Elías, bin 'yɛmp'ɛ.

36 Nɛ bán ti a n'da mí h_u n'da teng_u ra f_unjo xí 'yot'i, bi fosp_u ja ra vino x_un ju, nɛ bi ndøct'a n'da ra xithi. Pi u_us_pa ra Jesús ɛmbi da zi, nɛ bi 'yɛmp'ɛ min 'yoh_u:

—Pɛ 'bɛ ga undä na, ga nuh_u 'b_u da zøh ra Elías di tongui, bi 'yɛmp'ɛ.

37 Pɛ nu'a ra Jesús nts'ɛdi bi mbafi nɛ 'bɛx bi du.

38 Nɛ nub_u mbo ra d_unij_u 'bɛx gue bin xɛngui nde ra 'bø't'e mi ndam b_u. Bá f_uh mag_uts'i nɛ bi zøtahäi a bin xɛni.

³⁹ Nε nu'a rá hmu y_u dofui, mi hēt'a ra Jesús bi mba 'b_u mi du, nε bi 'yεna:

—Majuani nuna ran 'yoh_u na, rá Ts'ant' _u Oja na, bi 'yεn a ra hmudofui.

⁴⁰ Nε mi 'b_u _u 'da y_u xisu b_u ma'ueni ts' _u, mi hant'a ra Jesús. Nu'a n'da ra Salomé a, nε nu'a man'da ra María, ra mεngu Magdala, nε nu'a man'da ra María, rá mbe ra Jacobo nε ra José.

⁴¹ Guehya y_u xisu mi tεn ra Jesús 'b_u mi 'b_u Galilea nε mi fäts'i. Nε _u mi'da y_u xisu bi dεn 'b_u mi mba b_u Jerusalén, mi 'bäp_u.

Jesús bi mba nt'ägui

⁴²⁻⁴³ Nε ya bin de, nε mim bēni da 'yācpa n'dihi rá ngøc'yēi ra Jesús nguetho mi ts' _utho da d_u'ma ra pa ran ts'äya, nε nu ra pa ran ts'äya njongui sä da t'ä a. Janangue a nu ra José ra mεngu Arimatea, bi hyut'anzambui bi mba bán yaui ra Pilato, bi 'yāp a rá ngøc'yēi ra Jesús. Nu ra José n'da rá ngərbi y_u jā'i israel, pε gue'a n'da majuani mi εc'yēi Oja nε mi tøm'ma ra pa di manda ua rá ts'edi Oja.

⁴⁴ Nu ra Pilato bi hyonya thoho 'b_u mi sifi bi du ra Jesús. Nε nub_uya bi mbēhna n'da ba si a rá hmu y_u dofui ngue da 'yän 'b_u majuani ya bi du.

⁴⁵ Nε nu'b_u mi man a rá hmu y_u dofui gue bi du, nu ra Pilato bi 'yεmp'a ra José:

—Da zä gui tuxa rá ngøc'yēi ra Jesús 'b_u.

⁴⁶ Nu a ra José b_uya, bi dän a n'da ra 'bøt'e nε bi mba bi tongba rá ngøc'yēi ra Jesús, nε bi mbant'a ra 'bøt'e xi däi nε bi c_u't' p_u ja n'da ra hyādo gue ran 'yāgui xí mba nthεqui b_u ja n'da ra t' _umba'ye. Nε bi juaspa n'da ra xindo x_un ndoho b_u ja rá goxthi ran 'yāgui.

⁴⁷ Nε nu'a ra María, ra mεngu b_u Magdala, nε man'da ra María ngue rá mbe a man'da ra José, bi nu hap_u bi jät'i.

16

Bi dambēni ra Jesús

¹ Nu'b_u mi thoh ra pa ran ts'äya, nu'a ra María ra mεngu b_u Magdala,

nε ra María rá mbe a man'da ra José, nε man'da ra xisu ngue ra Salomé, bi dän y_u 'yεthi ngue y_uman'u ngue da mba b_u ja ran 'yāgui da gospa rá ngøc'yēi ra Jesús, tengu man t'øt'ehe dy_u _ujudíohe.

² Nε nt' _uxudi d_u ndomingo 'b_u mi bøx ra hyadi bi mba b_u ja ran 'yāgui _u b_uya.

³ Nε bin 'yεmzεhε _u:
—To'o da zä di 'uec'a ra do bí juaxp_u ja ra hyādo, bi 'yεn _u.

⁴ Nε nu'b_u mi zøm b_u bi nu b_uya, ya ma 'ueque a ra do, ngue x_un ndoho.

⁵ Nε nu'b_u mi y_urp_u ja ra hyādo b_uya, bi nu n'da ran 'yoh_u mi hup_u rá hyo ngue rán 'yēi ra hyādo, mi he n'da ra pahni x_un t'axi. Nε nu' _u y_u xisu bin su 'b_u mi nu.

⁶ Pε nu'a, bi 'yεmp' _u:
—O guín suh_u. Dí paçä guí homhb_u ra Jesús ra mεngu Nazaret, ngue bi 'døm'p_u ja ra pont'i, pε bi dambēni a, njo'o ua ya. Dami nuh_u ua mí 'bēni, bi t'εmp' _u y_u xisu.

⁷ Nε xø bi 'yεna:
—Pε nuya ni mbähä gui xihmb_u ra Pedro nε' _u mi'da y_u xädi nε gui 'yεmf_u gui t_umh_u b_u Galilea a ra Jesús tengu tho bi xi ah_u," bi t'εmp' _u y_u xisu.

⁸ Nε nu' _u y_u xisu b_uya 'bex bi bøn'a n'dihi b_u ja ran 'yāgui nε bá ε _u, εmme di fet' _u nguetho bin su, nε njo'o to min nde din yāh_u ngue bin su.

Ra Jesús bin t_ummi ra María Magdala

⁹ Nu'a ra Jesús bi dambēni 'b_u xudi thoho ndomingo. M'bet'o thoho bin t_ummi ra María ra mεngu b_u Magdala, ngue gue'a xí hyønba thi yoto y_u z_uth_u.

¹⁰ Nε nub_uya bi mba a ra María, bá xip' _u y_u xädi ngue bi dambēni a ra Jesús, nε mí zon' _u ngue tu y_u mb_ui, ngue bi du ra Jesús.

¹¹ Nε nu'b_u mi 'yøde ngue bi dambēni nε bi man a ra Maria ngue bi nuse, pε him bi 'yεc'yēi _u.

Ra Jesús bin t_umh_u yoho y_u xädi

¹² Nub_uya bin t_umh_u mi yoho y_u xädi a ra Jesús b_u 'yu, 'dan'yo ts' _u b_u án nu _u.

13 Ne nu'ɛ, bi mba ɛ bɛya, bá xi ɛ mi'da ngue xø bi nu mahøn'a, pɛ ngutho him bi 'yɛc'yɛi a bi man ɛ.

Ra Jesús bi xi ɛ yá xädi da mamp'a rá m hma 'bɛ mí ndex mahɛts'i

14 Rán zɛgui thoho bin tɪmhɛ gätho 'dɛ'ma'da yá xädi ra Jesús. Mi hupɛ ja ra mɛxa ɛ. Ne bi zɛ ɛ nguetho him bi 'yɛc'yɛi a xi sifi ngue bi dambɛni a.

15 Ne nubɛya bi 'yɛmp'ɛ:

—Ni mbähä gätho na nguni ra ximhäi, gui mamhɛ ran ho ma'da'yo. Hønbɛ go harɛ i 'bɛh yɛ jã'i gui xihmbɛ.

16 Nu'a to'o da 'yɛc'yɛi nɛ din xixyã, gan yãba rá te a. Pɛ nu'a hin da 'yɛc'yɛi, da nu ran ɛnbi gätho yɛ pa mazã a.

17 Ne nu'ɛ to'o da 'yɛc'yɛi gui xɛn ngu yɛ hmɛpya ga japi da 'yøt'ɛ. Nanguɛ ma ts'ɛdigä da hyøn a thi yɛ zɪthu in 'yohɛ 'da yɛ jã'i, nɛ din yã 'dahma 'dan'yo yɛ nde,

18 nɛ nu'bɛ da bɛnt'ɛ yɛ pozɛ nte da ja ɛ, ngutho 'bɛ da zi ra 'yɛthi ngue ran dãte, nte da ja ɛ. Ne di japi da yã ɛ yɛn zãman'ɛ 'bɛ da gãspa yá 'yɛ, bi 'yɛmp'ɛ yá xädi a ra Jesús.

Bi ndex mahɛts'i a ra Jesús

19 Ne nu'bɛ mi gua a bi xih yá xädi, bi ts'ix bɛ mahɛts'i a ra Hmu, nɛ 'darɛ ní conhui rá ts'ɛdi Ojã.

20 Nu'ɛ yá xädi bi mba bɛya bi man rá m hman Ojã hønbɛ go harɛ bi mba. Ne nu ra Hmu bi japi da zã da ma xɛn ho nɛ bi japi da 'yøt' yɛ hmɛpya 'dahma da 'yɛc'yɛi yɛ jã'i yá m hman ɛ. Ne hønt'a dí xi ahɛ ya.

LUCAS Ran ho Ma'da'yo bi 'Yo't'a ra Lucas

'Be'a í 'yo't' rá sɔcuq ra Lucas

1 Dí pɔcä xən ngu yu ja'i bi 'yo't' yu sɔcuq ngue i man'a bin ja 'bu mím 'bucua ja ra ximhäi ra Cristo.

2 Nu'u bi 'yo't'u, tengu thofo bi xāngahuu bi nuse 'bu mi 'yɔt' rá 'befi ra Cristo, ne tengu thofo bi man'u hɔnbu go haru.

3 Necä dra Lucasgä dí o't'na ra sɔcuq ngue im man'a bin ja, ne dí pen'na i, hague Teófilo, ma amigo i xən ho. Ne dá änzehɛ yu ja'i to'o bi nu 'be'a gä bin ja. Ne ɛmme dá hongä 'be'a nt'o't'i gä mi'da yu sɔcuq, janangue'a da bɔmanho 'be'a dí o't'ä.

4 Nguetho dín nde gui pɔdi xən ho ngue majuañi a bi sän'na i.

Rám 'behni Oja bi ma dim 'buh ra Xuua

5 Nu'u yu pa min ts'ut'abi ra Herodes bu ja ra xequi Judea, mi 'buru n'da rá mbäjä yu judío, ra Zacarías a. Madim pɛhmbu n'dan nets'i yu mbäjä bi dɛm'ma ra mbäjä Abías. Nu'a ra Elisabet, rá xisu ra Zacarías, gue'a n'da rá bom'beto ra Aarón a, ngue ra hmumbäjä maya'bu.

6 Nu'a ra Zacarías ne ra Elisabet, gätho yonjä'i, Oja bi numanho u, nguetho xən ho yá mbui, ne mi øt'e gätho yán t'ɛdi Oja.

7 Nu ra Elisabet ne ra Zacarías, xən dɔc'yɛi u ne xinga n'dandj mi 'buh rá t'uhni a ra Elisabet.

8-9 Ne nu'bu xɔn zɔn ra pa dim pɛru ja ra dɔnijä u n'dan nets'i yu mbäjä bi dɛ'ma ra Abías, janangue'a madim pɛru ra Zacarías. Ne zai mi thahna n'da ra mbäjä, ngue da yarpu man'da mbo ra dɔnijä da 'yuh yu xiza yumanho. Ne gue'a ra Zacarías bi mbanthahni ngue da yarpu mbo.

10 Ne xən ngu yu ja'i mi 'bäru thi mi yahu Oja 'bu ra ora bi 'yuh ra xiza ra Zacarías.

11 Ne 'bex bi zɔ a n'da rá m 'behni Oja bu mi 'bäh ra Zacarías. Ne mi 'bäru rá hyo rán 'yɛi ra mɛxa guɛru mí uh yu xiza.

12 Nu'bu mi nu a buya, ɛmme bin su ne hingui pɔdi 'be'a da bɛni.

13 Ne nu'a rá m 'behni Oja bi 'yɛmbi:

—O guín su Zacarías, nguetho bi 'yø Oja 'be'a guí äpi, nangue ni xisu ra Elisabet din hat'uhni ne dim 'bu a n'da rá ts'unt'u, ne gui xip rá thuhu dí Xuua.

14 Ne gan johya ne ɛmme da hyu ni mbui, ne xən ngu yu ja'i din johya 'bu bim 'bui.

15 Nguetho Oja di un ra 'befi nuixte a. Ne nu'a, hin da zi ra vino xinga gue'a ra sɛi, ne din 'youi rá Hogandahi Oja gue'bu go bim 'bui.

16 Ne nu'a rá 'befi da 'yøt'e, gue'a dí japi xən ngu yu ja'i israel di päh yán 'yomfɛni ne da 'yɛc'yɛi Oja ra Hmu.

17 Ne nu'a ni t'uhni bam 'bet'o a 'bu bá ɛh ra Hmu mahɛts'i, ne din ja rá ts'ɛdi tenguthofo ra pɔngahya Elías, ne di japi din hocpah yá t'uhni u yu ja'i. Ne nu'u nzai hingui øde 'be'a pa nsifi, di japi da 'yøde. Ne nangue rá m hman ra Xuua di päh yán 'yomfɛni yu ja'i n'dahma da zä da zimanho ra Hmu 'bu bá ɛhe, bi t'ɛmp'a ra Zacarías 'bu min yaui rá m 'behni Oja.

18 Nu ra Zacarías buya:

—Hague dán zä ga pɔcä a guí xiqui nguetho xtán dɔc'yɛigä ne'a ma xisu, bi 'yɛna.

19 Nu rá m 'behni Oja bi 'yɛmp'a buya:

—Nugä dí Gabriel ne dí 'bäcä bu ja rá hmi Oja, ne Oja bá pengä gue ga xi a ran ho dín ja ah.

20 Pɛ nuya, gan gore ya, nguetho hin guí ɛc'yɛi a dí xi i. Nuya hin da zä gan ya astague'bu go bin ja a dá xi a i, nguetho gätho dín ja a dá xi a i, bi 'yɛn'a rá m 'behni Oja.

21 Nu yu ja'i mi 'bäru thi, mi tɔ'ma ra Zacarías, ne him mi pɔ'u hanja him 'bexque pɔni.

22 Ne nu'bu mi bɔm bu ra Zacarías hingui sä dín ya, hɔnt'a bi uānda rá 'ye.

Nu yu ja'i bi bah puya ngue bi nu n'da ran t'uti bu mbo.

²³ Ne nu'bu mi guah yu pa dim pepu ra Zacarias bi mba ra ngu buya.

²⁴ Ne bin hat'uhni ra Elisabet, ne nubuya hin hapu i mba an cut'a zana, bim 'butho bu ra ngu. Ne bi 'yena:

²⁵ "Xun ngu ra mate bi 'yorca Oja, nuya him man da zanga yu ja'i nguetho dim 'bu'a n'da ma t'uhni ya," bi 'yense.

Rám 'behni Oja mahets'i bi ma dim 'buh ra Jesús

²⁶ Nu'bu mi tho i cut'a zana, nu'a Oja bi mbehn mahon'a a ram 'behni ngue i Gabriel. Bi mbehn pu ra hnini Nazaret bu ra xequi Galilea.

²⁷ Nu'a, bi zom bu mi 'bu a ra Maria. Nu ra Maria xinga n'dandi bin yau n'da ran 'yohu, pe ya mi an'na ra Jose, n'da ram bom 'beto ra ts'ut'abi David a.

²⁸ Nu ram 'behni Oja bi zengua, bi 'yembi:

—Nu'i Maria ya bi 'yot'a n'da ra mate Oja ne guin 'youi a. Pe man'da bi jap'a Oja xinda gue'u gatho mi'da yu xisu, bi 'yembi.

²⁹ Nu'a ra Maria 'bu mi nu ram 'behni Oja, bin su ne bin 'yomfeni 'be'a nim bon'a bi sifi.

³⁰ Nu ram 'behni Oja bi 'yemp'a buya:

—O guin su Maria nguetho guin 'youi ra mate Oja,

³¹ ne dim 'bu'a n'da ni Ts'unt'u ne gui xip ra thuhu ra Jesus.

³² Ne nu'a, din ja ra ts'edi ne da fadi ngue ra Ts'unt'u Oja tate thoho ra ts'edi. Ne nu'a Oja di japi din ts'ut'abi tengu ram bombota ngue ra David.

³³ Ne di manda yu ja'i israel gatho yu pa ne hin jam'bu da guah ra ts'edi a, bi 'yena'a ram 'behni Oja.

³⁴ Nu ra Maria bi 'yena:

—Hague dan za din jabu ne hin jam'bu dan ya'be n'da ran 'yohu, bi 'yena.

³⁵ Pe nu ram 'behni Oja bi 'yemp'a:

—Nu ra ts'edi ra Hogandahi Oja di ja i gui tin ni t'uhni, ne nu'a dim 'bu, ra Ts'unt'u Oja a.

³⁶ Ne'a ni meni ra Elisabet xun dac'yei a, pe dim 'bu a n'da ra ts'unt'u. N'dato zana ya i ha'a ra t'uhni ne mi en yu ja'i ngue hin jam'bu da din ra t'uhni.

³⁷ Nu Oja gatho sa da 'yot'a, hin'yu 'be'a gue hingui sa da 'yot'e, bi 'yena'a ram 'behni Oja.

³⁸ Nu'a ra Maria bi 'yena:

—Nuga ra 'yehaga Oja, nu'bu gue'a in nde Oja, da 'yorque gatho guim ma, bi 'yena.

'Bex bi mbeng mahets'i ram 'behni Oja buya.

Ra Maria bi mba bi zengua ra Elisabet

³⁹⁻⁴⁰ Nu'a ra Maria buya, 'bex bi mba bi zengua yu meni mi 'bupu ja yu nyuni bu ra xequi Judea, gue'a ra Zacarias ne ra xisu ra Elisabet.

⁴¹ Ne nu'bu mi mba ma zengua ra Elisabet, 'bexque bi 'yan'a ra t'uhni mi o ra mbui. 'Bex bin 'youi ra Hogandahi Oja ra Elisabet buya,

⁴² ne bi 'yena:

—Oja man'da bi jap'i i Maria, xinda gue'u mi'da yu xisu. Ne nu'a ni ts'unt'u dim 'bu, majapi a.

⁴³ Pe xun ngu ra mate ga 'yorque ngue ga zenguagui, nguetho gue'e ra mbe a ma Hmu.

⁴⁴ Ne di padi gue'e ra mbe a ma Hmu nguetho nu'bu ma oca nin zengua, 'bex bin johya a ra t'uhni o ma mbui ne bi 'yani.

⁴⁵ Bi jap'a Oja nguetho ga 'yec'yei a bi xi i, ne majuani da 'yot' Oja a bi xi i, bi 'yena'a ra Elisabet, bi 'yemp'a ra Maria.

⁴⁶ Nu ra Maria buya bi 'yempa Oja ne bi 'yena:

Emme di espa Oja ma Hmu,

⁴⁷ ne din johya ma mbui nangue Oja mam porpate.

⁴⁸ Nguetho Oja bi bengä ngue dra hyoya 'yehaga, ne gatho yu ja'i da 'yengui da tingä ra mate Oja.

⁴⁹ Xun ngu ran ho bi 'yorca Oja madä ra ts'edi, ne xun hotho a.

⁵⁰ Ne da nu ra yembui to'o gatho da numansu a.

51 Nu Ojã nuixte tho yún t'òt'e, bi 'berpa yá ts'edi ɯ din yɛzɛhe ngue im bɛni jase yá ts'edi.

52 Nɛ bi 'berpa yá ts'edi yɯ ts'ut'abi, nɛ go bi un yá ts'edi yɯ ja'i thoho.

53 Nɛ bi japi da bɔ ɯ to'o i honi da bɔdi, pɛ nu'ɯ to'o him bi hyoni da bɔdi bi japi di 'bɛ'ɯ.

54 Nɛ nu Ojã bi mbäxcahɯ ya ngue dyɯ ja'i israhelgähɯ, ngue bi 'yɛnjɯ yá t'uhnigahɯ a, nɛ him bi pumbɛni a ran ho bi ma da 'yørcahɯ.

55 Pɛ bi 'yòt'e tenguthoho bi si a ra Abraham ta t'ørcahɯ, yám bom'betojɯ, gätho yɯ pa mazai, bi 'yɛn'a ra María 'bɯ mi 'yɛspa Ojã.

56 Nɛ nu'a ra María hyuzna bi gopɯ rá ngu ra Elisabet, m'bejua bi mbeng bɯ rá nguse.

Bim 'bɯh ra Xuua Nxixyq

57 Nɛ bi zøn ra pa dim 'bɯ a rá ts'unt'ɯ ra Elisabet.

58 Nɛ gätho yá meni nɛ yá menguhɯ bin johya 'bɛ'a bi 'yørpa Ojã a ra Elisabet, nɛ bi zøm bɯ rá ngu bi zengua a.

59 Nu'bɯ mi gua'an hyäto pa xím 'bɯ a ra t'uhnɩ, bi mba nts'its'i da thecua rá xifani. Nɛ gätho ɯ mi 'bɯpɯ, bi ma da hyanba rá thuhu rá ta ngue dí Zacarías.

60 Pɛ nu rá mbe bi ma ngue hin da zä, pɛgue jatho da hyux rá thuhu ngue dí Xuua.

61 Nɛ gätho mi 'bɯpɯ bi 'yɛna:
—Pɛ njo'o n'da ni mɛnihɯ í Xuua, bi 'yɛmbi.

62 Nɛ nu'ɯ, bi uɔn yá 'yɛ, bi 'yän'na rá ta: “Bɛ'a rá thuhu a ni t'uhnɩ,” bi 'yɛmbi.

63 Nu rá ta bɯya bi 'yäh ra søcuɔ nɛ bi 'yo't'a n'da ram hma ngue bi 'yɛna: “Dí Xuua a ma t'uhnɩ.”

64 'Bex bi zä bin yɔ mahøn'a ra Zacarías bɯya, nɛ bi 'yɛspa Ojã a.

65 Nɛ bi hyonya thoho gätho mi 'bɯpɯ. Nɛ gätho yɯ ja'i mi 'bɯpɯ ja yɯ nyuni a ra xɛqui Judea bi 'yø a bin ja.

66 Nɛ gätho bin 'yomfɛnisɛ 'bɛ'a da 'yòt'a ra t'uhnɩ, nguetho Ojã bi japi.

Bi 'yɛspa Ojã ra Zacarías 'bɯ mim 'bɯh rá t'uhnɩ

67 Nɛ bin 'youi rá Hogandahi Ojã ra Zacarías, nɛ bim pøngahyɔ a, bi 'yɛna:

68 ɛmmɛ dí ɛspa Ojã ra Hmu nguetho bi bɛnjɯ

dyɯ ja'i israhelgähɯ, dyɯ judíohɯ, ngue da yɔnjɯ.

69 Nɛ nanguéhna ma t'uhnɩ bim 'bɯi, janangue'a dí pɔdi him ma ya'a ba pɛnga mam pørpatehɯ i ja rá ts'edi,

rám bom'beto ra ts'ut'abi David a.

70 Gue'a bi bɛnba Ojã ɯ yá pøngahyɔ maya'bɯ thoho,

71 ngue bi ma da yɔnjɯ nangué man sɯihɯ,

nɛ nangué gätho ɯ i numan'ɯjɯ.

72 Pɛ nu Ojã bi huɛc'ɯ mam bombøtahɯ,

nɛ him bi pumbɛni ran ho mi ɛna da 'yørcahɯ.

73 Nɛ majuaɔni da 'yòt' Ojã a bi xih mam bombøtahɯ ra Abraham,

74 ngue bi xifi da yɔnjɯ nangué ɯ man sɯihɯ,

nɛ hin ga su ga thandehɯ a Ojã bɯya.

75 Janangue da gohi xɛn ho ma mbɯihɯ bɯ dá nu a Ojã, nɛ ga øthɯ ra hogam'bɯi bɯ ja rá hmi.

76 Nɛ nuna ma t'uhnɩ, da 'yɛmb yɯ ja'i rá pøngahyɔ Ojã mahɛts'i,

nɛ da xih yɯ ja'i di päh yún 'yomfɛni, da dø'ma ra Hmu.

77 Nɛ da xi ɯ da mba ma punbi yá ts'oqui,

nɛ da mba nhyɔni.

78 Gätho da 'yòt' Ojã nguetho di huɛgahɯ

nɛ ba pɛngahɯ ra Hmu ngue guesɛ rán nɛqui ma mbɯihɯ.

79 Nɛ gue'a di yørpa yá mbɯi ɯ i 'bɯpɯ ja ra 'bɛxui

nɛ i 'yo bɯ ja rá 'yu ran dɔte,

nɛ da zixpɯ ja ran nɛqui, bi 'yɛn'a ra Zacarías 'bɯ mim pøngahyɔ.

80 Nɛ nu rá t'uhnɩ, ngue ra Xuua, bin te mán zaqui nɛ bin te rá mbɯi nangué Ojã. Nɛ nu'bɯ min te, bim 'bɯpɯ ja ra dɔpo asta gue'bɯ go bi zøn ra pa bi dɔmp' rá 'bɛfi bi xi Ojã, guerpɯ 'bɯh yá mi'israhelɯ.

2

Bim 'bɛ'a ra Jesús

1 Nu'bɛ mím 'bɛh ra Jesús, gue'ɛ yɛ pa bin ja ra dɛpede bi 'yɔt'a ra hmuts'at'abi ngue ra Augusto César.

2 Nɛ gue'ɛ yɛ pa bin ts'at'abi ra Cirenio bɛ ja ra xɛqui Siria, nɛ gue'ɛ yɛ pa ja bi dɛ'mi bi 'yɔt' ra pede ɛ.

3 Gätho yɛ ja' i bi mba bɛ ja rá hnini zɛhɛ yám bombɔta ngue da thuspa bɛ yá thuhu.

4 Janangue nu ra José bi nɛxpɛ ja ra hnini Nazaret ngue ra xɛqui Galilea, nɛ bi mba bɛ ja ra hnini Belén ngue ra xɛqui Judea, nguetho guerpɛ rá hnini a rá m bombɔta a ra José, ngue ra David.

5 Nɛ bi mba da thuspa bɛ rá thuhu. Bi mɛ a ra María rá xisu. Pɛ nu'a ra María ya min hɛt'ɛhni a.

6 Nɛ nu'bɛ mi zɔm bɛ ja ra hnini Belén, bi zɔn ra pa dim 'bɛh rá t'ɛhni bɛya.

7 Nɛ bim 'bɛ a rá mbɛdi ts'ant'ɛ a ra María ngue ra Jesús. Nɛ bi mbant yɛ bazu, nɛ bi cɛrpɛ ja rán ts'adɛthɛ yɛ fani bɛ ja ra ngumfani, nguetho hin'yɛ bɛ dín säya bɛ ja n'da ra ngu.

Yám 'bɛhni Ojɛ bi xih yɛ mbändɛ'yo ngue bim 'bɛh ra Jesús

8 Nu'a ra xui a bɛya, mi 'bɛpɛ hántho ra hnini Belén 'da yɛ mbändɛ'yo, madí jamansu yá dɛ'yo ɛ.

9 'Bex bi nu n'da rá m 'bɛhni Ojɛ ɛ, nɛ bi yorpɛ rán nɛqui Ojɛ bɛ 'bɛi, nɛ ɛmmɛ bin su'ɛ.

10 Pɛ nu'a rá m 'bɛhni Ojɛ bi 'yɛmp'ɛ:
—O guín suhɛ, nguetho bá ɛcä ga xi ahɛ n'da ram hma gue di ja ahɛ gan johyahɛ gyá ja'ihɛ ua ja ra ximhäi.

11 Nu bɛ ra hnini Belén, ngue rá hnini ra David, ja bim 'bɛ'a nim pɔrpatehɛ, gue'a ra Cristo ra Hmu bi ma ba pɛn'nahɛ Ojɛ.

12 Nɛ nu'bɛ gá tɛmhɛ n'da ra 'uɛre xí jɛrpɛ ja rá yánza yɛ fani m'bant' i yɛm 'bahni, gue'a gdí pɛhmbɛ a bɛya, bi 'yɛn'a rá m 'bɛhni Ojɛ 'bɛ mi 'yɛmp'ɛ yɛ mbändɛ'yo.

13 'Bex bi nɛqui n'dan nɛts'i yám 'bɛhni Ojɛ, bi 'yɛspa Ojɛ ngue bin tuhu, nɛ bi 'yɛn'ɛ:

14 Nuixte rá ts'ɛdi Ojɛ mahɛts'i.

Ojɛ da hyurpa yá mbɛi gätho ɛ i 'bɛcua ja ra häi, hɔnt'a go to'o da hyan'a rá mate, bi 'yɛm 'bɛ min tuhu.

15 Nɛ bi mbeng mahɛts'i yám 'bɛhni Ojɛ bɛya. Nɛ nu'ɛ yɛ mbändɛ'yo bin 'yɛmp'ɛ bɛya:

—Ga mbähä bɛ ja ra hnini Belén, ga nuhɛ a bin ja ngue bi jajɛ ra Hmu ga pɛhmbɛ.

16 Bi mba n'dihi ɛ bɛya, nɛ bi dɛm bɛ a ra María nɛ ra José nɛ ra 'uɛre. Nɛ nu'a ra uɛre mi o bɛ ja rá yánza ra fani.

17 Nɛ nu'bɛ mi nu'ɛ yɛ mbändɛ'yo bɛya, bi mam bɛ a xí xih rá m 'bɛhni Ojɛ nangue ra t'ɛhni bim 'bɛi.

18 Nɛ gätho ɛ bi 'yɔt'a bi man'ɛ yɛ mbändɛ'yo, bi hyonya thoho ɛ.

19 Pɛ nu'a ra María, bi bɛm bɛ mbo rá mbɛi 'bɛ'a gätho bin ja.

20 Nɛ nu yɛ mbändɛ'yo bi mbeng bɛya, nɛ bi 'yɛspa Ojɛ, ngue gätho bin ja'ɛ 'bɛ'a gätho bi sifi, nɛ xí nu.

Bi mba ma däpi Ojɛ a ra 'uɛre Jesús bɛ ja ra dɛnijɛ

21 Nu'bɛ mi gua'an hyɛto pa xím 'bɛi, bi thɛcua rá xifani ra 'uɛre, nɛ bi thuspa rá thuhu dí Jesús, nɛ ngue'a xí xih rá m 'bɛhni Ojɛ a ra María 'bɛ hin ní hyɛ rá t'ɛhni.

22 Nɛ nu'bɛ mí gua'a ra pa nts'änni da dɔ'ma ra María, tengu bi man yán t'ɛdi ra Moisés, ya i sä da mba bɛ ja ra dɛnijɛ bɛ Jerusalén. Nɛ bi zixa rá t'ɛhni ɛ ngue di dɛp Ojɛ.

23 In ja bɛ bi 'yɔt'e nguetho nɛ'a i mam bɛ ja rán t'ɛdi ra Moisés, ngue: “Gätho yɛ mbɛdi ts'ant'ɛ da mba ma däpi Ojɛ,” i ɛm bɛ ja yɛn t'ɛdi.

24 Nɛ bi hyaxa n'da ra 'bɔts'e bɛ ja ra dɛnijɛ tengu bi mam bɛ ja rán t'ɛdi ra Moisés ngue i ɛna: “Yoho yɛ t'azɛ uague yoho yɛ ts'aha ngue da hyo bɛ ja nijɛ to'o im 'bɛh yá t'ɛhni.”

Nu ra Simeón i thɛx ra 'uɛre Jesús

25 Nε mi 'bupɥ Jerusalén n'da ran 'yohɥ i Simeón, ra hocja'i a, mi numansu Oja nε mi tɔ'ma ra pa ngue da mba nhyani ɥ yɥ ja'i israel, nε min 'youi rá Hogandahi Oja a.

26 Nu rá Hogandahi Oja bi bɛnba ra Simeón gue hin da du asta gue'bu go da nu'a rá Thahni Oja ba pɛhni ngue ra Cristo a.

27 Nε nu'a rá Hogandahi Oja bi bɛnbi da zɔm bu a ra Simeón bu ja ra danija 'bu mi zɔm bu rá ta nε rá mbe di dá'a ra Jesús.

28 Nu ra Simeón bi dɛxa ra 'uere nε bi 'yɛspa Oja buya, bi 'yɛna:

29 Ma Hmu i, pɛ hin te dí m bɛngä 'bu ga tugä ya, nguetho dá nugä na gá xiqui ngue ga nugä, ni 'yɛhɛgä.

30 Nuya dá nusegä mam pɔrpatehe,

31 ngue gá sänni ngue da yɛnba yú te ɥ to'o da bah na.

32 Nuna di japi da nu ran nɛqui ɥ hing yɥ judío, nε gue'a dí t'ɛscahe dyɥ ja'i israelgähe, dyɥ judíohe, bi 'yɛn'a ra Simeón 'bu mi dɛxa ra 'uere Jesús.

Bim pɔngahyɔ ra Simeón 'bu mi nu ra Jesús

33 Nu ra José nε rá mbe ra Jesús bi hyonya thoho 'bɛ'a bi man ra Simeón nangue'a ra 'uere.

34-35 Nu ra Simeón buya, bi 'yäp Oja da 'yɛnsa rán japi ra José nε ra María, nε bi 'yɛna:

—Nuna ra t'ɛhni 'bu din dan'yohɥ nts'änni xɛn ngu ɥ yú mi'israelhɥ dim 'bɛdi 'bu hin da numanho. Pɛ nu'ɥ to'o da numanho da yɛn'a. Guehna dí fadi 'bɛ'a im bɛm bu mbo yú mbui n'da ngu n'da yɥ ja'i. Nε nu'i María, gui nu ra dumbui xɛn ɥ tho ngue 'bɛ'a da t'ɔrpa na ni ts'ant'ɥ, bi 'yɛn'a ra Simeón.

Nɛ'a ra Ana bim pɔngahyɔ 'bu mi nu ra Jesús

36 Nɛ'a n'da ra dɛc'yɛi xisu ngue í Ana mi 'bupɥ ja ra danija, nɛ'a xin rá pɔngahyɔ Oja a. Nu'a, rá t'ixu ra Fanuel a, rám bom'beto ra Aser ngue n'da rá ts'ant'ɥ ra Israel. Nu ra Ana,

nu'a nyoto jɛya bim 'buhmi rá ndø nε 'bɛx bi du.

37 Nε bim 'buɛ goho 'däte ma goho njɛya, ya xɛn dɛc'yɛi a. Nε nu ra Ana, mi zɔm bu ja ra danija a. Min yɛui Oja ra pa nε ra xui, nε ja yɥ pa him mi sihme 'bu i thande Oja.

38 Nu'bu min yɛhɥ ra Simeón ra María nε ra José, bi zɔm bu ra Ana, nε 'bɛx bi xi Oja jamadi 'bu mi nu'a ra 'uere, nguetho bi badi gue yú yante ɥ. Janangue'a bi 'yɛmp'ɥ to'o mi tɔmp' yú yante ngue ya bi zɔh ya.

Bi mbenc'a ra José bu ra hnini Nazaret nε rá xisu

39 Nu'bu mi 'yɔt'ɥ gätho mi man rán t'ɛdi Oja ngue da 'yɔt'e, nu ra José nε ra María bi mbeng bu ja ra hnini Nazaret bu ja ra xɛqui Galilea.

40 Nε nu'a ra t'ɛhni bin te mán zaqui a, nε mi ja rán 'yomfɛni xɛn ho. Nε ɛmmɛ bi jap Oja a.

Dɛ'mayon jɛya pɛ'ts'a ra Jesús 'bu mi mba bu ja ra danija

41 Nu ra José nε ra María zai n'dandj n'da jɛya i pa bu ja ra hnini Jerusalén da nu ra dɛmpeti ngue ran dɛbaxjua.

42 Nε nu'bu mi mbɛ'ts'a 'dɛ'mayon jɛya ra Jesús, bi mbähä bu ja ra hnini Jerusalén ngue da nu ra dɛmpeti bu.

43 Nu'bu mi gua'a ram peti, bi mbeng bu yú ngu yɥ ja'i. Nε nu'bu mi mba bu 'yu ra José nε ra María, him mi pa'ɥ ngue bá copɥ a ra Jesús.

44 Pɛ mim bɛni min 'yohɥ yú amigo. Nε n'dapa bin 'yo bu ja ra 'yu. Nε nu'bu mín de bin säya buya, nε njo'o bu ra Jesús. Nε nu rá mbe nε rá ta bi 'yän'dɥ yú amigo: “Ha gbán 'yohɥ a ra Jesús,” nɛ'ɥ yú meni bi 'yänni.

45 Pɛ him bi dɛni, janangue'a bi mbeng bu Jerusalén, bi hyom bu.

46 Nε ná hyupa buya ja bi dɛm bu ja ra danija. Mi 'buhmbu bu yɥ xänbate nija. Nε nu'a ra Jesús mi øde 'bɛ'a mi man'ɥ nε bi 'yän yɛn t'änni 'bɛ'a bi 'yøde.

47 Nu yɥ xänbate nija buya bi hyonya thoho nangue gätho 'bɛ'a mi pa'a ra Jesús.

48 Ne nu'a rá mbe ne ra José, bi hyonya thoho 'b_u mi nu i yáhu y_u xänbate. Nu'a rá mbe bi 'y_embi:

—Ts'ant 'u, hanja in jab_u gá 'y_orca'be, nguetho nu'a ni ta necä ϵ mm ϵ dá hon'a'be ne mi tu ma mb_ui'be.

49 Nu ra Jesús bi d_adi:

—P ϵ nde'b_u hin xquí hyongüi, nguetho guí p_ahmi ngue jatho ga σ t'ä rá 'b ϵ fi ma Ta.

50 P ϵ nu'u, him bi b_adi 'b ϵ 'a nam b σ n'a bi man'a.

51 P ϵ nu'a ra Jesús 'bex bi mbähä b_u ja rá ngu b_u ra hnini Nazaret, ne nz_ai mi σ t'a i pa nsifi. P ϵ nu'a rá mbe mim b ϵ ntho b_u ja rá mb_ui 'b ϵ 'a gätho bin ja.

52 Nu ra Jesús, in te rá j_a'i ne in te rán 'yomf ϵ ni. Ne gätho y_u j_a'i mi numanho a ne'a Oj_a mi numanho a.

3

Xuua Nxixy_a bi d_a'mi bi man r_am hma Oj_a b_u ma'ueni

1-2 Nu'b_u ná 'de'ma c_ut'a njeya in ts'ut'abi ra hmuts'ut'abi Tiberio, ne bin y_aui Oj_a ra Xuua b_u ja ra d_apo mi 'b_ui, bi xifi di d_amp'a rá 'b ϵ fi. Ne gue'a ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarías a. Ne guet'a ra jeya bin ts'ut'abi ra Poncio Pilato b_u ja ra x ϵ qui Galilea, ne n'dat'a ra jeya bin ts'ut'abi a ra Felipe b_u ja ra x ϵ qui Iturea ne ra x ϵ qui Traconite. Nu'a ra Felipe ngue rán 'yoh_u ra Poncio Pilato. Ne guet'a ra jeya a bin ts'ut'abi ra Lisania b_u ja ra x ϵ qui Abilinia. Ne 'dat'a ra jeya mi ng_arpa mb_aj_a ra Anás ne ra Caifás b_u Jerusalén.

3 Ne nub_uya, bi d_amp' rá 'b ϵ fi ra Xuua Nxixy_a, bin 'yo b_u n'danguadi ra d_athe Jordán ne bi xih y_u j_a'i di p_ah y_un 'yomf ϵ ni nangue y_u ts'oqui, n'dahma da mba ma punbi. Ne bi xifi d_in xixy_a b_uya.

4 Ne guehna ra Xuua bi man'a ra Isaías 'b_u mi 'y ϵ na:

N'da ra j_a'i d_in y_a b_u ja ra d_apo ne da 'y ϵ na:

“Dami p_ah nin 'yomf ϵ nihu, ga simhb_u ra Hmu mi ts'utho da z σ cua.

Dami hoc ni mb_uihu, ga t σ mhb_u x σ n ho.

5 Tengu y_u mbothäi ne y_u t'oh σ d_in ju_ani

tengu n'da ra 'yu i pa ma hoqui, hingui ndaxni, i u ϵ ntho, d_in ja b_u ni mb_uihu.

6 Ne gätho y_u j_a'i da nu'a ram p σ r pate ba p ϵ nd Oj_a,” da 'y ϵ na, bi 'y ϵ n'a ra Isaías.

7 Ne bi z σ m b_u y_u j_a'i b_u 'b_uh ra Xuua ngue in nde d_in xixy_a u. Ne nu ra Xuua bi 'y ϵ mp'u:

—Nu'ahu tengu thoho 'b_u gy_a poz_uhu, ne guí ϵ ns ϵ hu hin guin nuh_u rá muui ni ts'oquihu 'b_u gan xixy_ahu, ne hin gui hoc ni mb_uihu.

8 P ϵ nte di muui 'b_u guí ϵ mhb_u gán y_amhb_u ngue ya nim bomb σ tah_u ra Abraham. P ϵ nehya y_u do i 'bongua mi sä xtá 'y ϵ na y_u t'uhni ra Abraham gue'b_u gue'a xtán nde Oj_a a.

9 Ne nu'a to'o gätho him bi p_ah y_un 'yomf ϵ ni nangue y_u ts'oqui, tengu'b_u y_u za ngue hingui ho y_un dät'o. Ne nu rán ts'onza Oj_a ya mahoqui x σ n ho ngue da 'y ϵ x'u y_u za hingui ho y_un dät'o, ne da th σ sp_u ja ra sibi d_in z σ , bi 'y ϵ n a ra Xuua.

10 Nu y_u j_a'i b_uya, bi 'y ϵ n'u:

—'B ϵ 'a sä ga σ t'ähe 'b_u, bi 'y ϵ mp'a ra Xuua.

11 Nu ra Xuua bi d_ati:

—Nu'a to'o i ja yoho y_u p_ahni, di un'na n'da to'o hin'y_u rá p_ahni. Ne nu'a to'o i ja 'b ϵ 'a da zi, di unni ts'u a to'o hin'y_u da zi, bi 'y ϵ na.

12 Ne'u 'da y_u hy α cahäi xí z σ m b_u ngue in nde da mba ma xixy_abi, bi 'y_un'd_a:

—Xänbate i, 'b ϵ 'a sä ga σ t'ähe.

13 Nu ra Xuua bi d_ati:

—'Yo guí huspah_u man'da ra renta, p ϵ h σ nt'a i man rán t' ϵ di ra häi gui hy_aj_u.

14 Ne'u 'da y_u dof_ui bi 'y_unni:

—Necähe, 'b ϵ 'a sä ga σ t'ähe, bi 'y ϵ n'u. Nu ra Xuua bi d_ati:

—O guí h α cua_u ra mbeti y_u j_a'i nangue ni ts' ϵ diz ϵ hu. Ne o gadí y_af_u n'da ra j_a'i 'b_u guí p_ahmb_u him maju_ani a guí mamhb_u. Ne hin guim

bɛmhɓɛ ngue man'da ɛmme xɛn ngu gui tɔhmbɛ, pɛ hɔnt'a nin zɔbi gui tɔhmbɛ, bi 'yɛn'a ra Xuua.

¹⁵ Nɛ xɛn ngu ɛ ngue mi tɔ'ma ra Cristo mim bɛnɛ ɛ ngue ɛmbi ra Cristo a ra Xuua.

¹⁶ Pɛ nu'a ra Xuua bi 'yɛmp'ɛ:

—Nugä dí xixyɔ ahɛ ngue ra dehe thoho, pɛ ba ɛ'a n'da ja rá ts'ɛdi xinda guecä, hin dí sɔcä tengu a. Nu'a di hoc'ahɛ nangue rá Hogandɔhi Ojɔ tengu'ɓɛ xti hoc'ahɛ ra sibi.

¹⁷ Nɛ da huahn'dɛ yɛ jɔ'i tengu 'ɓɛ i pa nt'ei yɛ trigo. Nu rá xi di 'uec ran dɔhi, nɛ nu yɛ trigo da mba m'bɛ'ts'i, pɛ nu yú xi da t'upɛ ja ra sibi njɔm'ɓɛ i huɛt'i, in jabɛ da 'yɔt' 'ɓɛ bi huahn yɛ jɔ'i a ra Cristo, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁸ Nɛ xɛn ngu mi'da yɛm hma bi xi ɛ yɛ jɔ'i nangue ran ho ma'da'yo.

¹⁹ Pɛ nu ra Xuua bi dɔmhyɔ ra ts'ut'abi Herodes nguetho nu ra Herodes bi zin'a rá 'bɛpozɛhɛ, ngue rá xisu ra Felipe, í Herodías a ra xisu. Nɛ hinga hɔnt'a pɛ xɛn ngu mi'da yɛn ts'o bi 'yɔt'a, janangue bi dɔmhyɔ.

²⁰ Pɛ nu ra Herodes man'da xɛn ngu rá ts'oqui bi 'yɔt'e nguetho bi got'a fädi a ra Xuua.

Ra Jesús bin xixyɔ

²¹ Nu'ɓɛ mi xixyɔɓa yɛ jɔ'i a ra Xuua, nɛ'a ra Jesús bi mba ɓɛ, bin xixyɔ.

²² Nɛ nu ra Jesús 'ɓɛ mi yɔui Ojɔ, 'bɛx bá xoh mahɛts'i nɛ bá cɔ a rá Hogandɔhi Ojɔ tengu n'da ra t'azɛ, nɛ bi zoxpɛ ja rá jɔ'i ra Jesús. Nɛ bi t'ɔ'a n'da ra nde mahɛts'i bi 'yɛna:

—Nu'i ma Ts'unt'ɛ i, ɛmme dadí huɛc'i i, nɛ dí numanho i, bi 'yɛn Ojɔ.

Nu'ɛ yɔm bombɔta ra Jesús

²³ Nu ra Jesús mi pɛ'ts'a n'däte ma'dɛt'a njɛya 'ɓɛ mi dɔmp' rá 'bɛfi ua ja ra häi. Nu yɛ jɔ'i mim bɛni rá ts'unt'ɛ ra José a ra Jesús. Nɛ nu ra José rá ts'unt'ɛ ra Elí a.

²⁴ Nu ra Elí, nu'a rá ta, gue'a ra Matat a. Nu ra Matat, nu'a rá ta gue'a ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta gue'a ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta

gue'a ra Jana a. Nu ra Jana, nu'a rá ta gue'a ra José a.

²⁵ Nu ra José, nu'a rá ta ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Amós a. Nu ra Amós, nu'a rá ta ra Nahum a. Nu ra Nahum, nu'a rá ta ra Esli a. Nu ra Esli, nu'a rá ta ra Nagai a.

²⁶ Nu ra Nagai, nu'a rá ta ra Maat a. Nu ra Maat, nu'a rá ta, ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Semei a. Nu ra Semei, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Judá a.

²⁷ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Joana a. Nu ra Joana, nu'a rá ta ra Resa a. Nu ra Resa, nu'a rá ta ra Zorobabel a. Nu ra Zorobabel, nu'a rá ta ra Salatiel a. Nu'a ra Salatiel, nu'a rá ta ra Neri a.

²⁸ Nu ra Neri, nu'a rá ta ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta ra Adi a. Nu ra Adi, nu'a rá ta ra Cosam a. Nu ra Cosam, nu'a rá ta ra Elmodam a. Nu ra Elmodam, nu'a rá ta, ra Er a.

²⁹ Nu ra Er nu'a rá ta ra Josué a. Nu ra Josué, nu'a rá ta ra Eliezer a. Nu ra Eliezer, nu'a rá ta ra Jorim a. Nu ra Jorim, nu'a rá ta ra Matat a.

³⁰ Nu ra Matat, nu'a rá ta ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta ra Simeón a. Nu ra Simeón, nu'a rá ta ra Judá a. Nu ra Judá, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Jonán a. Nu ra Jonán, nu'a rá ta ra Eliaquim a.

³¹ Nu ra Eliaquim, nu'a rá ta, ra Melea a. Nu ra Melea, nu'a rá ta, ra Mainán a. Nu ra Mainán, nu'a rá ta ra Matata a. Nu ra Matata, nu'a rá ta, ra Natán a.

³² Nu ra Natán, nu'a rá ta, ra David a. Nu ra David, nu'a rá ta, ra Isai a. Nu ra Isai, nu'a rá ta, ra Obed a. Nu ra Obed, nu'a rá ta, ra Booz a. Nu ra Booz, nu'a rá ta ra Salmón a. Nu ra Salmón, nu'a rá ta, ra Naasón a.

³³ Nu ra Naasón, nu'a rá ta ra Aminadab a. Nu ra Aminadab, nu'a rá ta ra Aram a. Nu ra Aram, nu'a rá ta ra Esrom a. Nu ra Esrom, nu'a rá ta ra Fares a. Nu ra Fares, nu'a rá ta ra Judá a.

³⁴ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Jacob a. Nu ra Jacob, nu'a rá ta ra Isaac a. Nu ra Isaac, nu'a rá ta ra Abraham a. Nu ra Abraham, nu'a rá ta, ra Taré a. Nu ra Taré, nu'a rá ta ra Nacor a.

³⁵ Nu ra Nacor, nu'a rá ta ra Serug a. Nu ra Serug, nu'a rá ta ra Ragau a. Nu ra Ragau, nu'a rá ta, ra Peleg a. Nu ra Peleg, nu'a rá ta, ra Heber a. Nu ra Heber, nu'a rá ta, ra Sala a.

³⁶ Nu ra Sala, nu'a rá ta, ra Cainán a. Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Arfaxad a. Nu ra Arfaxad, nu'a rá ta, ra Sem a. Nu ra Sem, nu'a rá ta, ra Noé a. Nu ra Noé, nu'a rá ta, ra Lamec a.

³⁷ Nu ra Lamec, nu'a rá ta, ra Matusalén a. Nu ra Matusalén, nu'a rá ta, ra Enoc a. Nu ra Enoc, nu'a rá ta, ra Jared a. Nu ra Jared, nu'a rá ta, ra Mahalaleel a. Nu ra Mahalaleel, nu'a rá ta ra Cainán a.

³⁸ Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Enós a. Nu ra Enós, nu'a rá ta ra Set a. Nu ra Set, nu'a rá ta ra Adán a. Ne nu ra Adán, bi zänd Oja a.

4

Ra Jesús bi nu rán ts'äte ra zïthu

¹ Nu ra Jesús bi nexpa ja ra dathe Jordán ne min 'youi rá Hogandahi Oja. Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi benbi da mba bu ma'ueni bu ja ra dapo.

² Ne nyote pa ne nyote xui bim 'bupa ja ra dapo ra Jesús. Ne bi ts'ap rá mbai, bi zä'a ra zïthu. Ne xingui ts'u bin sihme gätho ya pa bim 'bupa, ne bin tumanthuhu buya.

³ Ne bi 'yena ra zïthu:

—Nu'bu majuañi gue'e rá ts'unt'u Oja, dami japi dim hme ra do 'bengua, bi t'emp'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Jesús bi dati:

—Nt'o't'i bu ja rá m hman Oja: “Hinga hønt'a ra hme dí m 'buh ya ja'i pe ne'a gätho i man Oja,” bi t'emp'a ra zïthu. Ne him bi 'yot'a bi sifi.

⁵ Pe nubuya, nu ra zïthu bi zix a ra Jesús bu ja n'da ra t'ohø xun hets'i, ne bi 'yuti hapu gätho 'bu'u ja yú ts'edi yu ts'at'abi ua ja ra häi,

⁶ ne bi 'yembi:

—Gätho gui nu ya ga 'da'a'i, nguetho ma mbetigä. Ya bin'daqui ne sä ga unni to'o gätho dí n de ga unni.

⁷ Ne nu'bu gan danyahmu bu ja ma gua ne gui thandegui, ga 'da a i gätho guín nu ya, i en'a ra zïthu.

⁸ Nu ra Jesús bi dati:

—“Hønt'a Oja, ra Hmu, ga thandehu ne ga ørpahu rá 'befi a,” i em bu ja rá m hman Oja, bi 'yena ra Jesús.

⁹ Nubuya, nu ra zïthu bi zix mahøn'a a ra Jesús bu ra hnini Jerusalén, ne bin tøpa magats'i thoho ra danija. Ne bi 'yembi:

—Nu'bu majuañi gue'e rá ts'unt'u i Oja, damin säqui, gui sonu häi, ne hin hapu gui 'uaqui,

¹⁰ nguetho nt'o't'i bu ja rá m hman Oja:

Nu'a Oja ba pen'du yám 'behni da mbäx'i i.

¹¹ Ne da bent'i i ne hin hapu gui 'uaqui, i em bu ja rá t'ohni Oja, bi 'yena ra zïthu.

¹² Nu ra Jesús bi dati:

—Pe ne'a i mam bu ngue: “Nu Oja ma Hmuhu njongui sä da zä'a ngue da ba 'bu majuañi da 'yot'a im man'a,” i em bu ja rá t'ohni Oja, bi 'yena ra Jesús.

¹³ Nu'bu mi gua'a bi man yün ts'äte ra zïthu, bi 'uepaya, bi zo'a ra Jesús 'da yu pa.

Ra Jesús bi dump' rá 'befi bu ja ra xequi Galilea

¹⁴ Nu ra Jesús bi mbeng bu ja ra häi Galilea, min 'youi rá Hogandahi Oja. Ne gätho ya ja'i mi 'bupa bi 'yot'a i øt' ra Jesús.

¹⁵ Ne bi xänba ya ja'i bu ja ya ni ja, ne gätho bi numanho a.

Nu ra Jesús bi mba bu ja ra hnini Nazaret guepu bin te

¹⁶ Nu ra Jesús buya bi mba bu ja ra hnini Nazaret, guepu bin te. Nu ra pa ran säya bi mba bu ja ra ni ja tengu zai mi ørupu hapu mí 'yo. Ne bim 'bäi ngue da neh rá m hman Oja.

¹⁷ Ne bin t'un'na rá søcuä bi 'yot'a ra pøngahya Isaiás, ne bi tants'a ra søcuä guepu i ena:

¹⁸ Nu'a Oja bi 'yenscä rá Hogandahi nguetho bi huangä ne bá pengä ga xih ya hyoya ran ho ma'da'yo.

Bá pengä ngue ga hurpa yú mbai to'o i ja ya dumbai.

Nε ga xocua ɯ to'o xí bɛnt'a ra zĩthu tengu'bɯ i ofädi ɯ.

Ga xocpa yán 'yomfɛni yɯ ja'i nε da bɔ'a majuani rá 'yu Ojɔ ɯ.

Nε ga japi him man zä ran ɯ ɯ di ɯnba yá hmu.

19 Nε ga xih yɯ ja'i ngue bi zɔn ra ora da 'yɔrpa rá mate Ojɔ ɯ, i ɛm bɯ ja rá sɔcuɔ ra Isaías guɛpɯ bi nɛh ra Jesús.

20 Nu ra Jesús 'bɯ mi gua'a bi nɛh ra sɔcuɔ, bi mbants'i, bi uni da 'bes' mahɔn'a ra sɔcuɔ. Nε bi hyuh pɯya ngue da xi ɯ 'bɛ'a mí mam bɯ. Nε gätho yɯ ja'i mi 'bɯpɯ ja ra nijɔ bi hyɛt'a ra Jesús.

21 Nu'a bi 'yɛna:

—Nu'a dá nɛcä ya, mi mam bɯ ja rá sɔcuɔ ra Isaías ngue mi ma din ja, nε bin ja a ya, nguetho dí 'bɯcä ua, bi 'yɛna.

22 Nε gätho yɯ ja'i bin yɔmanho nangue ra Jesús nε bi hyonya thoho nguetho mahotho a bi man ra Jesús bɯ ja ra nijɔ. Nε ɛn'ɯ:

—Hanja ngubɯ i ɔt'e, ɛn'ɯ nguetho im bɛni gue ra Jesús rá ts'ɯnt'ɯ ra José.

23 Nu ra Jesús bɯya bi 'yɛmp'ɯ:

—Masque guí nde gui xijɯ a ram hma i ɛna: “Grá 'yɔthebate, damin hoczɛɛ,” masque guí nde gui xijɯ a, nguetho guím bɛnsɛhɯ, hin dí ɔt'ua ja ma hnini zɛhɛ ɯ yɯn t'ɔt'e nuixte tengu dá ɔt'ä bɯ ja ra hnini Capernaum, bi 'yɛna.

24 Majuani dí xi ahɯ, n'da rá pɔngahyɔ Ojɔ hingui hnumansu bɯ ja rá häizɛɛ.

25 Njabɯ bi 'yɔt' ra pɔngahyɔ Elías 'bɯ maya'bɯ. Xɯn ngu yɯ xisu xí du yá ndɔ mi 'bɯi ngue yá mijudíohɯ, gue'bɯ him bin 'ye hyu jɛya made, nε bin ja ra thuhu bɯ.

26 Pɛ him bi mbäx'a n'da ra xisu xí du rá ndɔ bɯ ja rá häizɛɛ, pɛgue bi 'bɛn bɯ ra hnini Sarepta guɛpɯ ra häi Sidón, da mbäx a n'da ra xisu mi 'bɯpɯ, bi 'yɛna.

27 Nε ngutho bi 'yɔt' ra pɔngahyɔ Eliseo, guexta'a xɯn ngu yá mijudíohɯ mi hɛmb ra t'axca'ya, pɛ xínga n'da bi hoc'a ra pɔngahyɔ ngue yá

mɛnguzɛhɛhɯ, hɔnt'a ra hmudofui Naamán, ra mɛngu bɯ ra häi Siria, bi hoqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Nε nu'bɯ mi man'a ra Jesús a bi ma, nu yɯ ja'i mi 'bɯpɯ ja ra nijɔ ɛmme bin cuɛ bɯya.

29 Nε bi ndants'ɯ bi bɛnt'a ra Jesús nε bi zixpɯ mayɔ ra nyuni, im bɛni da hyɔm bɯ ja ra mba'ye.

30 Pɛ nu'a ra Jesús bi tho in de bɯ 'bɯh yɯ ja'i, nε bi zopɯ ɯ, nε hin te bin jap'a.

Bi hoc'a n'da ran 'yohɯ min 'youi ra zĩthu a ra Jesús bɯ ja ra nijɔ

31 Nε nu'a ra Jesús bi mbeng bɯ ja ra hnini Capernaum bɯ ja ra häi Galilea, nε i xänba yɯ ja'i 'bɯ ra pa ran säya.

32 Nε gätho yɯ ja'i bi hyonya thoho nangue rán xädi a, nguetho ra Jesús bi 'yuti xɯn ho ngue mi ja rán t'ɛdi gue'bɯ mi xänbi.

33 Nu n'da ra pa mi 'bɯpɯ ra Jesús bɯ ja ra dɔnijɔ nε mi 'bɯpɯ n'da ran 'yohɯ min 'youi ra zĩthu, nε ɛmme nts'edi bi mbafi, nε bi 'yɛna:

34 —Gra Jesús, ra mɛngu Nazaret, 'bɛ'a guí nde gui 'yɔrcahe, ha gui juaje ya. Nugä dí pɔcä to'o i, rá Hogam 'bɛhni Ojɔ i.

35 Nε nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Damin hɛ nε gui pɔm bɯ ja rá mbɯi na ran 'yohɯ.

Nε nu'a ra zĩthu nts'edi bi hyɔmma häi ran 'yohɯ bɯ 'bɯh yɯ ja'i nε bi bɔm bɯ rá mbɯi ran 'yohɯ bɯya, pɛ hin hapɯ bi ɯnba ran 'yohɯ.

36 Nε bi hyonya thoho yɯ ja'i 'bɛ'a bin ja na ran 'yohɯ. Nε bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da: “'Bɛ'a ní ts'edi i ja na ran 'yohɯ nε i sä i hɔn'a thi yɯ zĩthu,” bin 'yɛmzɛhɛ ɯ.

37 Nε bi t'ɔde gätho ra xɛqui bɯ 'bɛ'a bi 'yɔt'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Simón Pedro

38 Nu ra Jesús bɯya bi bɔm bɯ ja ra nijɔ, bi mba bɯ ja rá ngu ra Simón Pedro. Nε nu'a rá suto ra Simón Pedro, xɯn ɯ, nts'edi ra pa mi ja. Nε bi si a ra Jesús ngue xɯn ɯ a ra xisu.

39 Nu ra Jesús bim 'bäp_u mi 'ben'a ra hyenni, ne bi ma ngue da bøn'a ra pa. 'Bex bi bøn'a ra pa, hin hap_u xan u baya. 'Bex bi ndants'a ra xisu ne bi hoc ran sihmε, bi 'uñ'u.

Nu ra Jesús bi hoqui xan ngu yu ja'i

40 Ne nu'b_u mí yuh ra hyadi, gätho yu hyenni bi ts'ixp_u 'buh ra Jesús. Ne 'bex bi yan'u yu hyenni 'b_u mi mba nthädi n'da ngu n'da u, bi dä'a ra Jesús.

41 Ne yu zithu min 'yoh_u 'da yu ja'i bi japi da bøn'u. Ne nts'edi i mba'u, i ξn'u: —Nu'i, rá Ts'ant'u i Oja, bi t'emp'a ra Jesús.

Pe nu ra Jesús him bi japi din ya nguetho mi pa'ue gue ra Cristo a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi man rám hma bu ra xequi Galilea

42 Ne nu'b_u mi hyax baya, t'uxuditho bi mbase bu ma'ueni ra Jesús. Nu yu ja'i bi hyoni gue'bu go mi dñi, ne him min nde'u da mba ra Jesús.

43 Pe nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nugä jatho ga mbagä mi'da yu hnini, ga mam bu ran ho ma'da'yo, ga xih yu ja'i 'beru ní manda rá ts'edi Oja ua, jananjabu bá pengä Oja, bi 'yena.

44 Ne bi thopu ja mi'da yu hnini ja ra xequi Galilea baya, ne bi mam bu rám hma bu ja yu nijä.

5

'Da yu mbahuq bi jap'a ra Jesús xan ngu bi de yu huq

1 Ne man'da ra pa, ra Jesús mi 'bäp_u ja ndendädehe Genesaret. Ne εmme mi da bu yu ja'i in nde da 'yoh rám hman Oja, ne hingui sä bu dim 'bä'a ra Jesús.

2 Ne bi nu, i hōp_u yoho yu mbosa hin te i ja bu mbo. Ne bi zo'u yu mbeti bu ndenthe gue'bu mi mben yu xit'a.

3 Nu'a n'da, rá mbeti ra Simón Pedro, ne bi hyu'a ra Jesús. Ne bi xi'a ra Simón da gon'i ts'u ra mbosa. Ne nu yu ja'i bim 'bäp_u ndenthe u. Nu ra Jesús bi xänba u yu ja'i baya.

4 Ne nu'b_u mí gua'a bi man ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón:

—Dami tham bu xan he ra dehe, ne gui 'yem bu ni xit'a. Guepu da zä gui the yu huq.

5 Pe bi 'yēn'a ra Simón:

—Xänbate, gätho ra xui däm pēhmbe ne hin te dá thehe yu huq, pe nu'bu guím ma, ga emhbe mahōn'a, bi 'yena.

6 Ne bi 'yem baya, ne xan ngu bi de yu huq gue'bu go mi mbadi bin tan yu xit'a.

7 Ne bi xi'u yu mimbahuq_u di ze'i ts'u. Ne bi yuts'i gätho yoho yu mbosa, ne in nde da dom bu mbo ra dehe yu mbosa nanguē nán hyu yu huq.

8 Ne nu'b_u mí nu ra Simón Pedro 'be'a bin ja, bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yēmbi:

—Dami 'ue'i ts'u nanguēcä nguetho nugä drá dādits'oquigä, bi 'yēn'a ra Pedro.

9 Ngub_u bi ma nguetho bi hyonya thoho ngue xan ngu yu huq bi de.

10 Ne'a ra Jacobo ne ra Xuua ngue yu ts'ant'u ra Zebedeo, bi hyonya thoho u. Ne nu'u mi comhb_u rá 'befi a ra Pedro. Pe nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón:

—O guín su ne nuya gui da'mi gui hyon yu ja'i to'o da 'yēc'yēigui, bi 'yēmbi.

11 Ne nu'b_u mí zōm bu ndenthe u yu mbosa baya, bi den'na ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi hēmb ra t'axca'ya

12 Nu n'da ra pa mi 'bäp_u ja n'da ra hnini ra Jesús. Ne'a n'da ran 'yoh_u mi 'bäp_u, mi hēmb ra t'axca'ya gätho rá ja'i. Ne nu'a ran 'yoh_u 'b_u mi nu a ra Jesús, 'bex bim 'bemfo bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yap ra mate ran 'yoh_u ngue in nde da yāni, bi 'yēmbi:

—Ma Hmu i nu'b_u guín nde, da zä gui jaqui da yängä.

13 Nu ra Jesús bi dāti ne bi 'yēmbi:

—Nugä, dín nde ngue 'bex da zä i. Nuya bi yan'a ya, bi 'yēmbi.

'Bex bi zä'a ran 'yoh_u baya.

14 Ne nu ra Jesús bi hecua a ran 'yoh_u gue hin da mam bu 'buh yu ja'i, pe da mam bu 'buh yu mbäjä. Ne bi 'yēmbi:

—Ní mba b_u 'b_uh y_u mbäjä, gui 'y_ot'a rán t'ɛdi ra Moisés ngue da 'y_ot'a n'da 'b_u bi y_un'a ra t'axca'ya, n'dahma da b_uh y_u jä'i ngue majuañi bi y_un'i, bi 'y_ɛn'a ra Jesús.

15 P_ɛ nu'ɛ y_u jä'i guemhma mi ma h_on_u go hap_u ja y_u hnini 'b_ɛ'a gätho ɔt'a ra Jesús, n_ɛ man'da x_un ngu bi mba b_u mi 'b_ui ngue da 'y_osɛ ɛ 'b_ɛ'a i man'a, ngue in nde din hocpa y_un ɛ i hɛmp'i 'da'ɛ. N_ɛ x_un ngu bi hoc'a ra Jesús, madague'a h_ont'a go mán ɛ mi hɛmp'ɛ.

16 Nu'a ra Jesús b_uya mi pa b_u ma'ueni guerp_u hingui 'b_uh y_u jä'i, din yaui Ojä.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi ts'a rá ja'i

17 Nu n'da ra pa bi xänba y_u jä'i ra Jesús. N_ɛ mi 'b_urp_u 'da y_u fariseo n_ɛ 'da y_u xänbate nijä, xpí 'y_ɛ'ɛ h_on_u go hap_u i ja y_u hnini b_u ra x_ɛqui Galilea n_ɛ ra x_ɛqui Judea, n_ɛrp_u ra dahnini Jerusalén. N_ɛ nu'a ra Jesús bi 'yut'ɛ ngue min 'youi x_un ngu rá ts'edi Ojä 'b_u mi hoc y_un zäman'ɛ.

18 N_ɛ bi z_om b_u 'da y_un 'yoh_u, bá tu n'da ran 'yoh_u x_un ɛ, mi ts'a rá ja'i a, ox ra 'beza. N_ɛ min nde xtán y_urp_u mbo 'b_uh ra Jesús.

19 P_ɛ ɛmmɛ d_u y_u jä'i b_u ja ra goxthi, n_ɛ hin hap_u sä dí y_ut'i. Janangue'a bi zix ra dārgɛhɛ b_u max_ots'e ra ngu, n_ɛ bi xospa rá 'bet'e n_ɛ bi c_u'ma ran 'yoh_u b_u made i 'b_ä'a ra Jesús. N_ɛ ox ra 'beza 'b_u mi c_ump'ɛ.

20 Bi b_uh ra Jesús b_uya gue i ɛc'y_ɛi x_un ho ɛ y_un 'yoh_u gue i ja rá ts'edi a, 'b_u mi nu'a bi 'y_ot'ɛ. Janangue'a bi 'yɛmp'a ra dārgɛhɛ:

—Amigo, ya ma punbi ni ts'oqui, bi 'yɛmbi.

21 P_ɛ nu'ɛ y_u fariseo n_ɛ y_u xänbate nijä bin 'yɛmzɛhɛ ɛ: “Hanja na ran 'yoh_u ngue ɛna da 'y_ot'a i ɔt' Ojä, n_ɛ ya ɛna sä di punba rá ts'oqui n'da ra jä'i. Hingui numansu Ojä na,” bi 'yɛmp'ɛ y_u xänbate n_ɛ y_u fariseo.

22 P_ɛ nu'a ra Jesús i p_udi 'b_ɛ'a im bɛn'ɛ, n_ɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hanja in jab_u guím bɛmh_u.

23 Ha guím bɛmh_u ngue nte ní mbatho dá xicä ran 'yoh_u, ngue rá ts'oqui ya x_um punbi. Ha guím bɛmh_u man'da x_uqui p_uhmb_u ngue i ja ma ts'edi 'b_u ga xifi da ndants'i, din 'yo.

24 P_ɛ ga ut'ah_u ngue i ja man t'ɛdi ua ja ra häi ga punba y_u ts'oqui n'da ra jä'i, ngue ga japi din 'yo na ran 'yoh_u, guecä gue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N_ɛ nub_uya bi 'yɛmp'a mí ts'a rá ja'i:

—Dami ndants'i, gui c_ux ni fi_udi n_ɛ gui mba ni ngu, bi t'ɛmbi.

25 'Bex bi ndants'a ran 'yoh_u bi g_ux rá fi_udi n_ɛ bi mba rá ngu, n_ɛ bi 'yɛspa Ojä b_u ní mba. N_ɛ gätho y_u jä'i mi 'b_urp_u bi nu 'b_ɛ'a bin ja.

26 N_ɛ gätho bi hyonya thoho ɛ, n_ɛ bin su, bi 'yɛspa Ojä n_ɛ bi 'yɛn'ɛ:

—N'da ran t'ɔt'e nuixte dá nuh_u ra pa jab_u ya, bi 'yɛn'ɛ y_u jä'i.

Ra Jesús bi xih ra Leví da denni

27 M'bejua b_uya, bi b_om b_u ja ra ngu ra Jesús, n_ɛ bi thop_u mi hu'a ra Leví, guerp_u mí hac rán ju't'i ra häi, nguetho ra hyaçahäi a. N_ɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛna:

—Dami tɛngui, bi t'ɛmp'a ra Leví.

28 Nu ra Leví b_uya, 'bex bi ndants'a, bi zop_u gätho mi ja n_ɛ bi dɛn'na ra Jesús.

29 N_ɛ nu'a ra Leví b_uya, bi 'y_ot'a n'da ran sihmɛ x_un ndoho b_u ja rá ngu, ngue bin sihmɛ b_u ra Jesús. N_ɛ bi z_om b_u ja ran sihmɛ x_un ngu y_u hyaçahäi n_ɛ x_un ngu mi'da y_u jä'i, 'darp_u bin sihmɛh_u ra Jesús.

30 P_ɛ nu'ɛ y_u fariseo n_ɛ y_u xänbate nijä bi 'yɛna:

—Hanja gní sihmɛh_u y_u d_udits'oqui n_ɛ y_u ziyate hyaçahäi, bi t'ɛmp'ɛ y_u xädi ra Jesús.

31 Nu ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti 'b_u mi d_ut'ɛ:

—To'o i 'b_uh mán zaqui hingui hon'a to'o da 'y_othe, p_ɛ h_ont'a to'o x_un ɛ i hon'a da 'y_othe.

32 Nugä ma 'bɛfigä ngue ga xih y_u d_udits'oqui di p_uh y_un 'yomfɛni. P_ɛ

nu'u to'o εnse mahoqui yá mbai, ne hingui sä ga ze'u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bi t'än'na ra Jesús hanja him bi 'ye't' yán sihme yá xädi

³³ Ne bi t'εmp'a ra Jesús:

—Nu yá xädi ra Xuua Nxixya nzaï ε't' yán sihme 'bu i yaui Oja, ne'u yá xädi yu fariseo, pe nu ni xädi hin jam'bu ε't' yán sihme. Hanja ngue in jabu, bi 'yεmbi.

³⁴ Nu ra Jesús bi dāti:

—Pe nu'u i 'buru ja ran thaï, hin da du yá mbai nguetho 'buru a ran 'yohu din thaï. Hin da 'yεna ngue hin din sihme u.

³⁵ Pe da zōn ra ora da ts'ispa a ran 'yohu, ne ja da 'ye't' yán sihme buya, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁶ Ne xō bi xih man'da ran t'uti, ngue da 'yuti hingui sä yá xädizehe ra Jesús da den'na ran yonxädi, ne bi 'yεmp'u:

—Njo'o n'da ra ja'i da xen ma'da'yo rá pahni ngue da mbørba rá 'yapahni, nguetho nu'bu da mbørba a, hin da bōmanho ne di ts'ontho a ma'da'yo.

³⁷ Ne njo'o to da xirpu ra 'yaxfani mbot'asēi ra vino ma'da'yo, nguetho nu'bu bin hogui, da fōh ra 'yaxfani buya. Ne dim fān ra vino ne di ts'on'a ra 'yaxfani, gātho dim 'bedi.

³⁸ Nu'a ra vino ma'da'yo da sirpu ma'da'yo ra xifani, ngue hin dim 'beh ra vino, ne xín din ts'on'a ra xifani.

³⁹ Ne to'o in zaï i si ra nyomvino, pe hingui nde a ra vino ma'da'yo, nguetho man'da xu cahi ra nyomvino, εn'u. Guín jahu bu ngue hin guí numanhohu man xädigä, bi 'yεn'a ra Jesús.

6

Nu ra Jesús bi ma 'be'a da t'ōt' ra pa ran säya

¹ Nu n'da ra pa ran säya, nu ra Jesús ne yá xädi bi thopu ja n'da ran uatrigo. Nu u yá xädi bi duc'i 'da yu trigo. Bi dεnt yá 'ye'u yu trigo, bi za buya.

² Ne nu'u 'da yu fariseo bi 'yεmp'u:

—Hanja in jabu guí øthu, nguetho i mam bu ja man t'εdihū hingui sä

gui 'yøthu ra 'befi a ra pa ran säya, bi 'yεn'u.

³ Nu ra Jesús bi dāti:

—Ha hin guí pāhmbu 'be'a mam bu ja rá søcuā Oja ngue ne'a ra David bi mbesta man'da rán t'εdi Oja, ne'u min 'yohu, nu'bu mi tumanthuhu.

⁴ Nu'a ra David bi yurpu ja rá ngu Oja ne bi zi yu thuhme rán t'unni Oja oxpu ja ra mexa, ne bi un'du min 'yohu. Ne hōnse yu mbäjä i sä da zi u. Pe hin guím bεmhbu ra ts'oqui bi 'yøt'a ra David ne yun 'yohu nguetho xun ho bi 'yøt'u, bi 'yεn'a.

⁵ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yεna:

—Ne nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dra Hmugä, ne ja man t'εdi ga mangä 'be'a da 'yøt' yu ja'i ra pa ran säya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu mi mbedi rá 'ye

⁶ Ne xō man'da ra pa ran säya, nu ra Jesús bi xänba yu ja'i bu ja ra nijā. Ne mi 'buru n'da ran 'yohu ra mbedi rán 'yei.

⁷ Ne'u 'da yu xänbate nijā ne 'da yu fariseo mi 'buru, mi tōmthoho, in nde da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús ra pa ran säya, nguetho in nde di yap'a.

⁸ Pe nu ra Jesús i pädi 'be'a im bεn'u. Ne bi xi'a ran 'yohu mi ja rá mbedi'yε: —Ba εcua, damim 'bācua da nu'a yu ja'i, bi 'yεmbi.

Ne 'bex bi mba bu ran 'yohu.

⁹ Nu ra Jesús bi 'yεmp'u buya:

—'Be'a i mam bu ja man t'εdihū, nda'a xun ho ga øthu. Ha i mam bu ga øthu ran ho uague ran ts'o ga øthu ra pa ran säya. Uague i man bu gan yānbahu rá te n'da uague i mam bu ga jafu da du n'da a ra pa ran säya, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁰ Nubuya, nu ra Jesús bi hyεt'u yu ja'i, ne bi 'yεmp'a ran 'yohu:

—Dami juān ni 'ye.

Nu'a ran 'yohu bi juān rá 'ye, ne bin hogui xun ho.

¹¹ Pe nu yu fariseo ne yu xänbate nijā εmme bin cue'u ne bi hyoni 'be'a sä da 'yøru ra Jesús.

Ra Jesús bi huahn'du 'de'mayoho yá xädi

¹² M'bejua buya bi mba bu ja n'da ra nyuni ra Jesús, haxa ín yaui Oja.

¹³ Nu'bu mi hyats'i bi zohn'du yá xädi ngue i ja a da xifi mahøn'a. Ne bi huahni 'de'mayoho din 'yohu ngue yá 'bäih.

¹⁴ Ne nu'bu bi huahni, gue'a ra Simón t'embu ra Pedro, gue'a rá thuhu bi xih ra Jesús a. Ne'a ra Andrés, rán 'yohu a ra Simón, ne ra Jacobo, ne ra Xuua, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé.

¹⁵ Ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo rá ts'unt'bu ra Alfeo, ne ra Simón Zelotes,

¹⁶ ne ra Judas rán 'yohu ra Jacobo, ne ra Judas Iscariote, gue'a xí dá'a ra Jesús 'bu m'bejua. Ne gue'bu bi huan'na ra Jesús u ngue yá 'bäih.

Xun ngu yu ja'i bi xänba a ra Jesús

¹⁷ Nubuya, nu ra Jesús ne yá xädi bi garu ja ra nyuni ne bin thehu xun ngu yu ja'i bu xun juani, bí ne xru yu hnini ra xequi Judea, ne ru ra dahnini Jerusalén, ne ru ndendadehe, gueru i ja ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón. Ne nu'bu, bi zom bu ngue in nde da 'yode 'be'a man ra Jesús, ne nu'bu mi'da buya, in nde da mba ma hoqui u. Ne nu ra Jesús bi hoc'bu.

¹⁸ Ne xun ngu u min 'yohu ra zithu bi zom bu, ne nu'a ra Jesús bi hyøn'a thi u.

¹⁹ Ne gätho u min nde da därpa rá ja'i ra Jesús, nguetho gätho yu hyenni bi hoc'a nangué rá ts'edi.

Ra Jesús bi ma to'o din johya ne to'o da nu ra dumbui

²⁰ Ne nubuya, nu ra Jesús bi hyët'bu yá xädi ne bi 'yemp'bu:

—Guí hyoyahu, pe ya gá cuthu bu di manda rá ts'edi Oja janangué'a majapi ah.

²¹ Ne guí tumanthuhuh, pe Oja di ja ah guí tihbu a guí hombu, janangué'a majapi ah.

Ne guí sähu ra dumbui ya, pe Oja da hyut'a ni mbuihu, janangué'a majapi ah.

²² Ne ngutho 'bu i san ah yu ja'i, ne'bu i 'uegue nangué ah, ne'bu di

c'aman'bu ah, ne'bu da ndom mants'o ni thuhuh ngue guí tengahu, guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, guemhma majapi ah.

²³ Gan johyahu, da hyu ni mbuihu 'bu din jabu da 'yöt'ahu yu ja'i, nguetho ngutho bi t'orpa u yu pøngahya mam'bet'o, ne i ja 'be'a din 'da ah ngue am 'be'ts'i mahçts'i, bi 'yøn'a ra Jesús.

²⁴ Ne xø bi 'yemp'bu:

—Pe í huçi maha ah gyu membetihu ngue hont'a ni mbeti guim bembhu, nguetho ya hin guin nuhu man'da ran johya njam'bu da guadi.

²⁵ Ne í huçi maha ah, ngue guí çmhbu hin te gadi 'behmhu, pegue gan tumanthuhuh.

Í huçi maha ah, ngue ja nin johya zehhu, nguetho m'bejua da du ni mbuihu.

²⁶ Í huçi maha ah ngue gätho i mamanho nangué ah yu ja'i. Bin jabu yu hyäte pøngahya bi numanho gätho yu ja'i, bi 'yøn'a ra Jesús.

Dami huç nin suihu, bi 'yøn'a ra Jesús

²⁷ Pe dami 'yøhmhu na ga xi ah ya, bi 'yøn'a ra Jesús:

—Gui huç nin suihu ne guí 'yørpa ran ho u to'o i numan'bu ah.

²⁸ Ne dami 'yöp Oja da mbäx'bu di c'aman'bu ah, ne guí 'yöp Oja da 'yønspa rán japi u di un'nah.

²⁹ Ne nu'bu n'da da mbep'a ni 'yoguh, guí 'bät ni hmihu da mbep'a man'da nguadi ni 'yoguh. Ne nu'bu n'da da gan'na ni cotohu, ne'a ni pahni guí unhd.

³⁰ Dami unhd 'be'a gätho da 'yä ah, ne nu'a da thän'nahu hinguí 'yähmb.

³¹ Nu'bu guí ndehu da 'yöt'ahu ran ho ni mijä'ihu nde'bu guí 'yørpahu ran ho.

³² Pe nu'bu hont'bu di huç'ahu guí huçju, hin te di muui a 'bu, 'da'angu gá 'yøthu u him mahoqui yá mbui.

³³ Ne nu'bu hont'bu bi 'yöt'ahu ran ho guí ørpahu ran ho, hin te di muui 'bu,

nguetho in jabu øt'u him mahoqui yu mbui.

³⁴ Ne nu'bu hønt'u gui pahmbu i jut'i gui hmit ni mbetih, hin te di muui 'bu, nguetho gue'a i øt' yu ts'om'bäi, di hmit yu mits'om'bäih ne ngue im bēni da mba ma cospi rá mbeti.

³⁵ Pe dí xi ah, dami huεc nin suih, ne gui 'yørpah ran ho u, ne gui hmithu madague'a gui pađi hin di cos'ah. Nu'bu ngubu gui 'yøth, gue'a nám fađi gue yu t'ahni ah Oja. Ne i ja 'be'a di 'da ah Oja buya. Nguetho gue'a i øt' Oja, gätho i ørpa ran ho madague'a hin da 'yēn'u: "Jamadi Oja." Ne gätho i ørpa ran ho madague yu ts'om'bäi u.

³⁶ Dami huεc ni mijā'ih ne tengutho bu i huεc'ah Oja ma Tah, bi 'yēn'a ra Jesús.

Hin gui 'yēmhb bi 'yøt' yu ts'oqui u mi'da yu ja'i

³⁷ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yēna:

—“Nuna bi 'yøt' yu ts'oqui,” hin gui 'yēmhb, ne hin da t'ēn'ah gá 'yøth yu ts'oqui 'bu. Ne 'yo gadi yafu ni mijā'ih ne hin da zep'ah Oja, pe gam punbah ne Oja di pun'nah buya.

³⁸ Dami un'du 'be'a i hon ni mijā'ih, ne Oja man'da xun ngu di co'ts'ah ne dim fons thoho a di 'da ah xinda gue'a gadi un ni mijā'ih. Nguetho da 'yøt'ah Oja tengu gui ørpah ni mijā'ih, bi 'yēn'a ra Jesús.

³⁹ Ne xø bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yēna:

—Hingui sä n'da ra xädä da 'yut ra 'yu rá mixädäui, ts'urpu thoho da dāpu ja ra hyε u. Ne ngutho n'da ra ja'i hingui sä da 'yut ran ho rá mijā'iu 'bu hingui paše ran ho.

⁴⁰ Ne ngutho n'da ra xädi, man'da hingui ngu pađi xinda gue'a rá xänbate, ne nu'bu bi juah rán xädi, 'da'ingu i pahmi a. Nu'bu ts'utho i pa'a ra xänbate ne ts'utho i pa'a rá xädi.

⁴¹ Ne hingui sä gui mamhb nanguie to'o i ja zu ts'u ran ts'o 'bu xun ts'o ni mbuih.

⁴² Hanja gní 'yēmhb gui zehmbu u mi'da yu ja'i di hoc yu mbui, ne εmme go xun ts'o ni mbuizeh. Jatho 'be

gui hoczehe ni mbuih, ja da zä gui zehmbu u mi'da, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nanguie rán dät'o dí fa'a ra za

⁴³ Ne man'da bi man'a ra Jesús ne bi 'yēna:

—Nu n'da ra hogaza hingui sä din zuh yün dät'o ne hingui ho. Ne ngutho a n'da ra za hingui ho, hingui sä din zuh yün dät'o xun ho.

⁴⁴ Nu yün dät'o i zuru, gue'a ctí pahmbu 'be'a ní za a ra za, nguetho hingui sä din zuh yün dät'o ne yu higo bu ja ra 'uünza. Ne xín din zuh yün dät'o ne yu uva bu ja yu t'ax'uüni.

⁴⁵ Ngutho n'da ra ja'i xun ho rá mbui, i øt' ran ho tengu i ja bu mbo rá mbui. Ne ngutho n'da ra ts'om'bäi i øt' ran ts'o tengu i ja bu mbo rá mbui, nguetho gätho a i ja bu mbo rá mbui n'da, gue'a ní bøn rá nde n'da a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Rán t'uti u i øt'a man ra Jesús ne'u hingui øt'e

⁴⁶ Ne xø bi 'yēn'a ra Jesús:

—Hanja gní 'yēnju ni hmuj ne hin gui øth 'be'a dí xi ah.

⁴⁷ Ga xi ah rán t'uti u i øt'a dí mangä.

⁴⁸ Nu'u, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yohu bi hyø'a n'da rá ngu, ne xun hε bi 'yamp' ra häi ne da mbämp'u yu jađo. Ne nu'bu mam bá εh ra mboxthe, nte bi jap'a ra ngu, nguetho mbo bim foxa ra jađo.

⁴⁹ Pe nu'u i øh ma nde ne hingui øt'a dí mangä, rán t'uti u tengu n'da ran 'yohu bi hyøh rá ngu ne bi 'yεx maxøts'e yu jađo, ne nu'bu mam bá ε'a n'da ra mboxthe, 'bex bi yøt rán ngu buya, bi 'yēn'a ra Jesús.

7

Ra Jesús bi hocpa rá 'yεhe n'da ra hmudofui

¹ Ne nu'bu mi gua'a man'a ra Jesús, bi mba mahøn'a bu ja ra hnini Capernaum.

² Ne mi 'buru n'da ra hmudofui, ra mengu bu Roma a. Ne xun'u n'da rá 'yεhe, nde da du. Ne nu'a ra hmudofui εmme madi huεc'a rá 'yεhe.

3 Nε nu'bu mi 'yode 'bupra ra Jesús bá pɛhni 'da yu ngarbi bu ja ra hnini ngue da zix'a ra Jesús dí hocpa rá 'yɛhe.

4 Nε nu'bu mi zom bu 'buh ra Jesús, bi 'yap ra mate da mba, nε bi 'yɛmbi:

—Dín nde gui 'yorcahe ra mate gui mba, nguetho nu'a ra hmudofui ra hocja'i a,

5 nε ɛmme di huɛgahu ngue dyu judíohu. Nε nu'a bi guzehe a í thøh ma nijahu, madague hing ra judío a, bi 'yɛmbi.

6 Nu ra Jesús bi mbähä, nε nu'bu mi ts'utho da zom bu ja rá ngu a ra hmudofui, pε nu'a ra hmudofui bá pɛhni 'da yú amigo mahøn'a, din c'athu a ra Jesús, da 'yɛmbi:

—Hingui jatho gui søm bu ja ma ngu, nguetho nugä hin dí sucä tengu i,

7 xíngui sä ga ɛna ga mba gan yaui, nε hin drá judíogä. Pε dí paði ngue i ja ni ts'edizhe, ngue nu'bu guim ma da yaui, nε 'bex gue da yaui.

8 Tengu thohogä bin 'dac'i ts'u man t'ɛdi, nε nu'bu i ja 'be'a dí xi u ma dofui, nε'u ma 'yɛhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Nε ngutho i, sä guim mantho bu guí 'bäi nε 'bexgue da yañ buya, bi 'yɛn'a ra nde bá pɛhna ra hmudofui ngue bi man'u yú amigo.

9 Nu ra Jesús bi hyonya thoho 'bu mi 'yø'a bi man'u yun 'yohu ngue bá pɛhna ra hmudofui, nε bin yɛgui bi xi'u mí tenni, nε bi 'yɛna:

—Xínga n'da ma mijudíohu dá tɛngä ngue i ɛc'yɛi i ja ma ts'edi tengu a ran 'yohu, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nuya bin ja a bi 'yäqui, bi 'yɛna.

10 Nε bi mbeng bu ja ra ngu u yú amigo a ra hmudofui buya, nε bi nu'a rá 'yɛhe ra hmudofui ngue ya xí zä.

Nu ra Jesús bi xox rá ts'unt'u n'da ra xisu xí du rá ndø

11 Man'da ra pa buya, ra Jesús bi mbähä yú xädi bu ja ra hnini Naín. Nε xun ngu yu ja'i mi tenni.

12 Nε nu'bu mi zom bu ndehnini, ba ɛpu yu 'yägüi, ba tu rá ts'unt'u n'da ra xisu xí du rá ndø. Nε njo'o man'da rá

ts'unt'u. Nε xun ngu yu ja'i min 'yohu yu 'yägüi.

13 Nε nu ra Jesús 'bu mi nu a ra xisu buya, bi huɛc'a nε bi 'yɛmbi:

—O guí zoni, ɛn'a.

14 Nε nubuya, bi dä'a ra huada mi o ra du a ra Jesús nε bim 'bä'u yun dute. Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra du buya:

—Grá ts'unt'u, dami ndants'i, bi 'yɛmbi.

15 Nε nu'a xí du 'bex bi ndants pu ja rá huada nε bin ya. Nu ra Jesús buya, bi xi'a rá mbe da zits'i.

16 Nε gätho yu ja'i mi 'bäpu bin su, nε bi 'yɛspa Oja u.

—Nuya, n'da ra pøngahya nuijxte dí 'buhmbu ua, nε Oja da yañju ya, yú ja'igähu Oja ya, bi 'yɛn'u.

17 Nε gätho yu ja'i mi 'bupu, nεpu ra xequi Judea, bi ma 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Ra Xuua Nxixya bi mbehni 'da da yänni to'o a ra Cristo

18 Nε bi si'a ra Xuua Nxixya 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús, bi man u yú xädi.

19 Janangue'a nu ra Xuua bi zon'du yoho yú xädi ngue da mben bu 'buh ra Jesús nε da 'yänni: “Ha gue'e ra Cristo mi hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tømhbē,” gui 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Xuua.

20 Nε nu'bu mi dɛn'a ra Jesús u yám 'behni ra Xuua, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ra Xuua Nxixya bá pɛngä'be nguetho in nde da baði gue'bu gue'e ra Cristo i hma ba ɛhe, uague ga thoqui ga tømhbē, bi 'yɛn'u.

21 Nε 'bex bi hoc'u 'da yu hyɛnni a ra Jesús buya, nε bi hyøn'a thi yu zɛthu ngue mín 'yohu 'da yu ja'i, nε bi xocpa yú dä yu xädä.

22 Nε nubuya, bi 'yɛmp'u yú xädi ra Xuua:

—Ní mbe ya, gui xihmi ra Xuua 'be'a gá nuui ua, nε 'be'a gá 'yøhmi ya. Gui 'yɛnui: “Nu yu xädä i nu ran nεqui ya, nε yu dogua i sä i 'yo ya, nε nu'u mi hɛmb ra t'axca'ya bi yañ'u ya, nε yu gogu i ønhahya ya, nε'u xí du bi ndants'i, nε yu hyoya i ø'a ran ho ma'da'yo ya.

23 Din johya ɯ to'o i ɛc'yɛi xɯn ho, nɛ hin di ɯt' yá mbɯi ɯ," guí 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

24 Nɛ nu'bɯ mi mbenc'ɯ yám 'bɛhni ra Xuua bɯya, nu ra Jesús bi ma 'bɛ'a ɔt' ra Xuua, nɛ bi 'yɛmp'ɯ yɯ ja'i:

—Nu'bɯ gá mbähä bɯ ma'ueni ngue gá nuhɯ ra Xuua, 'bɛ'a gá bɛmhɯ ngue gua nuhɯ bɯ. Ha guá nuhɯ n'da ran 'yohɯ xɯn güent'i tengu n'da ra xithi i ɛn ran dahi.

25 Uague gá nuhɯ n'da ran 'yohɯ mi he ra pahni xɯm hmadi. Pɛ nu'ɯ, 'bɯpɯ ja ra ngunts'ɯt'abi ɯ.

26 Uague guá nuhɯ n'da rá pøngahyá Oja. Majuani a gá nuhɯ, nɛ hinga hønt'a n'da rá pøngahyá Oja, pɛ nu'a, xɯn hɛts'i rá ts'edi xinda gue'ɯ mi'da yɯ pøngahyá.

27 Gue'a ra Xuua i hmam bɯ ja rá sɔcuá Oja, gue i ɛna:

Nugä, ga pɛhn'na n'da mam 'bɛhni dim 'bɛt'o bɯ gní mba, da xih yɯ ja'i da dɔp'e xɯn ho, i ɛm bɯ ja rá m hman Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Xínga n'da ra ja'i mi 'bɯi ngue nuixte rá 'bɛfi tengu ra Xuua. Pɛ nu'a to'o dim 'bɯpɯ di manda rá ts'edi Oja, nu rá 'bɛfi da 'yɔrpɯ madague'a ts'utho, pɛ man'da nuixte a xinda gue'a ra 'bɛfi i ɔt' ra Xuua ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

29 Nɛ nu yɯ hyaçahäi nɛ mi'da yɯ ja'i xí xixyába ra Xuua Nxixyá, 'bɯ mi 'yɔ a bi man ra Jesús, bi ba'ɯ xɯn ho i ɔt' Oja.

30 Pɛ nu yɯ fariseo nɛ yɯ xänbate nija, ngue him bi nde'a ran xixyá bi 'yɔt' ra Xuua, him bi numanho'a bi nde Oja da 'yɔrpa'ɯ.

31 Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—'Bɛ'a nín t'uti ga xi ahɯ ngue guí pahmbɯ 'bɛ'a guí ɔthɯ.

32 Guí ɔthɯ tengu ɔt' yɯ t'uhni 'bɯ in ɛni nɛ i ɛmp'ɯ yá mit'uhnihɯ: “Nugähe, dá pɛhmbe ra 'bida pɛ nu'ahɯ hin gán nehmbɯ,” ɛn'ɯ 'da. Nɛ xø ɛn'ɯ mi'da bɯya: “Pɛ nugähe, dá pɛhmbe yɯ thuhu tengu 'bɯ xɯn du n'da, nɛ nu ahɯ hin gán zomhbɯ,” ɛn'ɯ mi'da.

33 Nɛ ngutho guí ɔthɯ tengu ɔt' yɯ t'uhni, ngue nu ra Xuua Nxixyá bi zøcua, nɛ him bin sihmɛhɯ yɯ ja'i nɛ xím bi zi ra vino. Pɛ nu ahɯ gá 'yɛmdahɯ in 'youi ra zithu.

34 Pɛ nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nɛ bá ɛcä nɛ dí sihmɛhe yɯ ja'i, nɛ nu ahɯ sä guí ɛnjɯ drá hyugugä nɛ drá mihnigä, nɛ guí ɛnjɯ dín amigogähe yɯ ziyate hyaçahäi nɛ yɯ ts'om'bäi.

35 Pɛ nu'bɯ majuani i ja rán 'yomfɛni n'da, da baði to'o ɯ ngue majuani bi un rán 'yomfɛni Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bin sihmɛ bɯ ja rá ngu n'da ra fariseo í Simón

36 Nɛ n'da ran 'yohɯ mí tɛn rán xädi yɯ fariseo, bi xi'a ra Jesús din sihmɛ bɯ ja rá ngu. Nɛ bi mbähä ra Jesús bɯya, din sihmɛ bɯ.

37 Nɛ nu'a n'da ra xisu ra 'yomt'ɛni a, nɛ nu'bɯ mi 'yøde 'bɯpɯ ra Jesús, bi yɯrpɯ mi hu a ra Jesús, i tu n'da ra xito án t'ɔt'e ra do alabastro, mi po ra 'yɛthi yɯmanho, xɯm hmadi di muui.

38 Nɛ nu'a ra xisu mi hupɯ ja rá gua ra Jesús, nɛ mi zoni. Janangue bi mboxpɯ ja rá gua ra Jesús a rá guidä, nɛ bi ducua rá gua yá xtä, nɛ ɛmme zɯspa rá gua ra Jesús, nɛ bi xispa rá gua ra 'yɛthi yɯmanho.

39 Nɛ nu'a ra mɛngu bɯ, 'bɯ mi nu 'bɛ'a i ɔt'a ra xisu, bi bɛnse: “Him majuani rá pøngahyá Oja a ra Jesús,” nguetho ɛmbi hingui paði ra 'yomt'ɛni a ra xisu.

40 Nu ra Jesús bɯya, bi 'yɛmp'a:

—Nu'i grá Simón i ja'a ga xi'i.

Nu ra Simón bi 'yɛna:

—Gra xänbate, dami xic 'bɯ.

41 Nu ra Jesús bɯya, bi xih ra Simón n'da ran t'uti, nɛ bi 'yɛmbi:

—Mi 'bɯ a n'da ran 'yohɯ zäi di hmih ra mbɛti. Nɛ mi 'bɯ'a n'da ran 'yohɯ bi hmiti cat'a ciento, nɛ man'da bɯya bi hmiti yote ma'dɛt'a thoho.

42 Nɛ nu'ɯ gätho yoho hin'yɯ 'bɛ'a dí co'ts'a ra mbɛti xí mba ma hmiti. Janangue nu'a xí hmih ra mbɛti bɯya, bi punba thoho ɯ. Dami xic ya, Simón, nda'a man'da da bɛn'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yɛn'a ra Jesús.

43 Nu ra Simón bi dah pɔya, ne bi 'yɛna:

—Masque gue'a ran 'yohɔ min du-pate xɛn ngu, man'da da bɛn'a ra mate bi t'ɔrpe, bi 'yɛna.

—Majuɔni a guim bɛni, bi 'yɛn'a ra Jesús.

44 Nu ra Jesús bɔya, bi hyɛt'a ra xisu ne bi 'yɛmp'a ra Simón:

—Guí nu na ra xisu 'bɔcua, nu'bɔ má cat'ua ja ni ngu xingui ts'ɔ gá 'dac ra dehe gue xcá pe't'ä ma gua, pe nu ra xisu i hucua, rá guidä í mbercä ma gua ne yú xtá í dugä ma gua.

45 Pe nu'i, hin gá sɔsca ma 'yogu ngue xquí zɛnguagui, pe nuna ra xisu him bin hɛ a ní zɔsca ma gua.

46 Ne nu'i, hin gá cosca ma yá ra aceite, pe nuna ra xisu i hucua, bi xisca ma gua ra 'yɛthi yɛman'u.

47 Guehna dí xi a i na, xɛn ngu rá ts'oqui na ra xisu ne xɛn ngu rá punbi ya, janangue ɛmme im bɛngä na. Pe nu'ɔ im bɛnse ts'ɔtho ra punbi i honi, man'da ts'ɔtho im bɛngä ɔ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

48 Ne nubɔya, bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Ya ma punbi ni ts'oqui ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

49 Ne nu'ɔ i sihmɛ bɔ bin 'yɛmzɛhe ɔ:

—To'o nín 'yohɔ na, gue i ɛna sä dí punba yú ts'oqui n'da, bin 'yɛmzɛhe ɔ.

50 Pe nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra xisu:

—Gá 'yɛc'yɛigui, janangue ya ma punbi ni ts'oqui ya. Ní mba ya ne gan johya, bi 'yɛmbi.

8

Yɔ xisu bi mbäxa ra Jesús

1 Nu'bɔ mi tho'i 'da yɔ pa, nu ra Jesús bi mbähä 'de'mayoho yú xädi bɔ ja yɔ hnini, ne bi mam bɔ 'bɛpɔ ní manda rá ts'edi Ojɔ.

2 Ne bi mbähä a ra Jesús 'da yɔ xisu xí hoc 'bɔ mí ɔ, ne'ɔ 'da xí hyɔnba thi yɔ zɪthu min 'yohɔ, ne'a ra María ra mɛngu bɔ ra hnini Magdala, gue mín 'yohɔ yoto yɔ zɪthu 'bɔ mi hoc'a ra Jesús.

3 Ne'a ra Juana, rá xisu ra Chuza, n'da ran 'yohɔ im hmu bɔ ja rá ngu

ra ts'ɔt'abi Herodes. Ne'a ra Susana, ne xɛn ngu mi'da yɔ xisu bi mbähä, mi fäx'a ra Jesús ne yú xädi nangue yú mbɛti zɛhe.

Rán t'uti ra mbomhmudä

4 Ne xɛn ngu yɔ jɔ'i bi nɛxpɔ i ja mi'da yɔ hnini, ne bim peti bɔ 'bɔh ra Jesús. Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛmp'ɔ:

5 —Nu n'da ran 'yohɔ bi mba bɔ ja rá huɔhi bá pom bɔ yɔ hmudä. Nu'ɔ 'da yɔ hmudä bi zo bɔ ja ra 'yɔ, ne nu yɔ jɔ'i bi nɛm bɔya ne yɔ doja bi za.

6 Ne 'da'ɔ yɔ hmudä bi zo bɔ ja yɔ ndaxnado, ne nu'bɔ mi bɔts'e 'bɛx bi hmanc'a n'dihi, nguetho hin'yɔ ra dehe bɔ ja yɔ do.

7 Nu'ɔ mi'da yɔ hmudä bi zo bɔ ja yɔ 'uini, ne nu'bɔ mi bɔts'e, bi gom' yɔ 'uini ɔ, ne him bin te.

8 Ne'ɔ 'da yɔ hmudä bi zo bɔ ja ra hogahäi ne bin te xɛn ho bɔ, ne bin xandi, xɛn ngu bin ja, bi 'yɛm 'bɔ mi man ran t'uti.

Nu'ɔ i ja yú zagu, bi 'yɔ'a dá ma, bi 'yɛmp'ɔ yɔ jɔ'i ra Jesús.

Hanja bi xih yɔn t'uti yɔ jɔ'i a ra Jesús

9 Nu'ɔ yú xädi, bi 'yän'na ra Jesús:

—'Be'a nam bɔn'a ran t'uti gá ma.

10 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɔ:

—Nu'ahɔ, Ojɔ bi ja ahɔ gui pɔhmbɔ 'bɛpɔ ní manda rá ts'edi. Pe nu'ɔ mi'da, dí xih yɔn t'uti ɔ, nguetho in nu yú dä pe hingui pɔdi 'be'a in nu, ne i ja yú zagu, pe hingui pɔdi 'be'a i øde, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a nam bɔn'a rán t'uti ra mbomhmudä

11 —Nuya, ga xi ahɔ 'be'a nim bɔn'a ran t'uti dá mangä. Nu'ɔ yɔ hmudä, ra hmɛpya rá m hman Ojɔ ɔ.

12 Nu'ɔ bi zo bɔ ja ra 'yɔ, ra hmɛpya ɔ to'o bi 'yɔh rá m hman Ojɔ, pe nu ra zɪthu bi japi 'bɛx bi pumbɛni, ne him bi zä bi 'yɛc'yɛi ngue da mba nhyɔni.

13 Ne nu yɔ hmudä bi zo bɔ ja yɔ do, ra hmɛpya ɔ to'o bi 'yɔh rá m hman Ojɔ ne bin johya 'da yɔ pa. Pe him bi gopɔ mbo yú mbɔi rá hman Ojɔ ne nu'bɔ bi zä ra zɪthu ɔ, 'bɛx bi 'ueh pɔya.

14 Ne nu'ɥ yɥ hmudä bi zo bu ja yɥ 'uɲni, ra hmɛpya ɥ to'o bi 'yøh rá m hman Oja, pɛ hønt'a bi bɛni 'bɛ'a dí hyuse yá mbɛi, nɛ 'bɛ'a i ja ua, nɛ 'bɛ 'a bi numanhosɛ, hinga xøt'a din te bu yoho yɥ hmudä, nɛ nte bin ja a ra hoga hmudä.

15 Ne nu'ɥ yɥ hmudä bi zo bu ja ra hogahäi, ra hmɛpya ɥ to'o bi 'yøh rá m hman Oja, nɛ bi mbɛs'pɥ mbo rá mbɛi, nɛ bi xi'ɥ mi'da yɥ ja'i, nɛ xɥn ngu mi'da bi 'yɛc'yɛi nanguɛ'ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran nɛqui hinga nt'aqui

16 Ne man'da ran t'uti bi ma ra Jesús, bi 'yɛna:

—Xínga n'da ra ja'i di sɔc yɥ bom-billa ngue da go'mi, o gue da mbøxpɥ 'bit'ots'i, pɛ da 'yɛxpɥ m'batho ngue di nɛc bu mbo ra ngu.

17 Ngutho mam hmangä. 'Bɛ'a gätho dí xi a zehɛɥ, pɛ jatho gui xihmbɥ mi'da yɥ ja'i, jananguɛ'a din ja ran nɛqui yá mbɛi.

18 Dami jamansuhɥ xɥn ho 'bu gui øhmbɥ mam hmangä, nguetho nu'bu gui øhmbɥ xɥn ho, sä gui pəhmbɥ xɥn ho a mam hmangä. Pɛ nu'ɥ to'o hingu i øde xɥn ho, di pumbɛni a zɥ ts'ɥ bi 'yøde, bi 'yɛmp'ɥ yá xädi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o rá mbe nɛ yá cu

19 N'da ra pa bi mba bu rá mbe nɛ'ɥ yá cu ngue da nu'a ra Jesús. Pɛ him bi zä da nu nguetho ɛmmɛ dɥ yɥ ja'i bu mi 'bɛi.

20 Nɛ bi si'a ra Jesús i 'bäpɥ thi rá mbe nɛ yá cu, in nde da nu a.

21 Nu ra Jesús bi dɔti, bi 'yɛna:

—Nu ma mbe nɛ ma cu, gue'ɥ to'o i øh rá m hman Oja, nɛ øt'a i mam bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús di japi din hɛ ran dɔhi nɛ ra dehe

22 Nu'a ra Jesús n'da ra pa bi hyu n'da ra mbosa, bi mbähä yá xädi, nɛ bi 'yɛmp'ɥ:

—Ga mbähä bu 'danguadi ra dɔdehe, bi 'yɛna. Nɛ 'bɛx bi mba buya.

23 Pɛ nu'bu i 'yo'a ra mbosa bu ja ra dehe, bin ɔ'a ra Jesús. Nɛ ɛmmɛ nts'edi

ran dɔhi bi 'yɛn'a ra dehe, gue'bu go mi mbo ra dehe bu mbo ra mbosa, nts'utho a bin ja.

24 Pɛ nu'ɥ yá xädi, bi 'yents'a ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, nde da goguahɥ ra dehe, bi 'yɛmbi.

Bi ndants'a ra Jesús, bi hɛcua ran dɔhi nɛ ra dehe, bin hɛ'ɥ buya, nɛ xɥn ho ra dehe buya.

25 Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ yá xädi:

—Hanja, ha zɥ ts'utho gui ɛc'yɛigahɥ.

Pɛ nu'ɥ yá xädi bin su, nɛ bi hyonya thofo. Nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɥ:

—'Bɛ'a din 'yɛt'ui na ran 'yohɥ, nɛ ya 'bɛxque in hɛ'a ran dɔhi nɛ ra dehe di hɛcpi, bi 'yɛn'ɥ.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohɥ min 'yoi ra zɪthu

26 Nɛ nu'bu min hɛ ran dɔhi, bi thopɥya, bi zø m bu ja ra häi Gadara, din hyant'ui bu 'danguadi ra häi Galilea.

27 Nɛ nu'bu mi gɔ'a ra Jesús bu ja ra mbosa, bin c'at'ui n'da ran 'yohɥ ra mɛngu bu, min 'yohɥ yɥ zɪthu a. Nɛ nu'a ran 'yohɥ, him mí he rá he, nɛ him mi 'bɛpɥ ja rá ngu, pɛ mi 'bɛpɥ ja yɥn 'yägüi.

28 Nɛ nu'bu mi nu'a ra Jesús buya, 'bɛx bin dɔnyahmu bu ja rá gua nɛ nts'edi bi mba'a ra zɪthu:

—Nu'i Jesús, rá ts'unt'ɥ i Oja nuɲxte, 'bɛ'a gui 'yørcähe ya. 'Yørcähe ts'ɥ ra mate, o gadí angahe,

29 bi 'yɛn'a ra zɪthu 'bu mi xifi da bøm bu rá mbɛi ran 'yohɥ.

Nguetho na ya'a thofo bi unba ran 'yohɥ nɛ i xɛcta yɥ cadena i pa thu't'i, nanguɛ rá ts'edi ra zɪthu, nɛ i sixpɥ ma'ueni mahøn'a.

30 Nu ra Jesús bi 'yänba rá thuhu a ran 'yohɥ.

—Dí n'dan nɛts'igähe, bi 'yɛm 'bu mi dɔdi.

Nguetho min 'yohɥ xɥn ngu yɥ zɪthu.

31 Nɛ nu'ɥ yɥ zɪthu bi 'yöp ra mate ra Jesús hin da 'yɛntpɥ hapɥ bí nɛts'i,

nguepɛ ja ra mba'ye xɛn hɛtho nɛ nts'utho.

³² Nɛ mi 'bɛpɛ xɛn ngu yɛ ts'ɛdi mi sihmɛ bɛ.

³³ Nɛ nu yɛ zɪthu bi bɔm bɛ ja rɔ mbɛi ran 'yohɛ nɛ bi yɛrpɛ 'bɛh yɛ ts'ɛdi. Nɛ gɛtho yɛ ts'ɛdi 'bɛx bin tihi, bin gɔxpɛ ja ra nguani, gɛtho bi zo bɛ dehe, bim 'bɛdi.

³⁴ Nu'ɛ yɛn 'yohɛ mi fɛh yɛ ts'ɛdi, 'bɛx bi 'dah pɛya 'bɛ mi nu 'bɛ'a bi 'yɔt'ɛ yɛ ts'ɛdi. Bi mba bɛ ja ra hnini nɛpɛ ja yɛ huɛhi, bi ma 'bɛ'a bin ja.

³⁵ Nɛ xɛn ngu bi mba bɛ, ba nuse 'bɛ'a bin ja. Nɛ bi nu'a ran 'yohɛ min 'yohɛ yɛ zɪthu, mi hupɛ ja rɔ gua ra Jesús, mi he rɔ he. Ya xɪ yɛm bɛya. Nɛ gɛtho yɛ jɔ'i bin su 'bɛ mi nu 'bɛ'a bi t'ɔrpa ran 'yohɛ.

³⁶ Nɛ nu'ɛ yɛ jɔ'i in 'yohɛ a ra Jesús, 'bɛ mi hoc'a ran 'yohɛ, bi xi'ɛ m'bejua bi zɔm bɛ 'bɛ'a gɛtho bi 'yɔt'a ra Jesús.

³⁷ Nɛ gɛtho mi 'bɛpɛ ja ra hɛi Gadara bi 'yɔp ra mate ngue hin din 'yo bɛ ja ra xɛqui a, nguetho ɛmmɛ min su gɛtho ɛ. Janangue'a nu ra Jesús, bi hyu ra mbosa mahɔn'a nɛ bi mbɛhɛ yɛ xɛdi bɛya.

³⁸ Nu'a ran 'yohɛ min 'yohɛ ra zɪthu, ɛmmɛ in ndehma da dɛn'na ra Jesús. Pɛ nu'a ra Jesús him bi japi da mba. Pɛ bi 'yɛmbi:

³⁹ —Nɪ mba ni ngu nɛ gui mam bɛ 'bɛ'a bi 'yɔt'a'a Ojɔ.

Nɛ nu'a ran 'yohɛ bi mba rɔ ngu bɛya, nɛ bi mam bɛ rɔ hnini a ran ho bi 'yɔrpa ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xoxa rɔ t'ixu ra Jairo, nɛ bi hocpɛ 'yu n'da ra xisu mi hɛmb ra mbɛji

⁴⁰ Nu'bɛ mi mbeng bɛ ra Jesús 'danguadi ra dɛdehe, ɛmmɛ bin johya yɛ jɔ'i nguetho xɛn ngu mi tɔmp'ɛ.

⁴¹ Nɛ 'bɛx bi zɔm bɛ 'bɛh ra Jesús a ra Jairo, n'da ra ngɛrpi bɛ ja ra nijɔ, nɛ bin dɛnyahmu bɛ ja rɔ gua, nɛ bi 'yɔp ra mate da mba ra Jesús bɛ ja rɔ ngu.

⁴² Nguetho hɔnt'a n'datho rɔ t'ixu mi 'bɛi, ngue 'dɛ'ma yonjɛya mi pɛ'ts'i, nɛ in nde da du. Nɛ nu'bɛ mi mbɛhɛ ra Jesús, ɛmmɛ dɛ bɛ yɛ jɔ'i bɛ nɪ mba.

⁴³ Nɛ nu'bɛ mi mba bɛ 'yu, hin nɪ zɔm bɛ ja rɔ ngu ra Jairo, bi zɛ'a n'da ra xisu mɪ hɛmb ra mbɛji, ngue 'dɛ'ma yonjɛya mi hɛmp'a ran ɛ.

⁴⁴ Pɛ nu'a ra xisu bɛya bi dɛrpa rɔ nyɛmpahni bɛ ja rɔ xɛthɛ ra Jesús, nɛ 'bɛx bin hɛ'a ran ɛ mi hɛmbi.

⁴⁵ 'Bɛx bi 'yɛn'na ra Jesús:

—To'o bi dɛrca ma pahni, bi 'yɛna.

Pɛ gɛtho ɛ mi 'bɛpɛ bi 'yɛmbi: “Njom bi dɛ'i.” Nɛ'a ra Pedro nɛ mi'da yɛ xɛdi bi 'yɛmp'a:

—Hanja gnɪ 'yɛna 'bo'o bi dɛ'a i, nɛ ɛmmɛ i dɛ yɛ jɔ'i bɛ gnɪ mba, bi 'yɛmbi.

⁴⁶ Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Pɛ dɪ pɔdi ngue n'da ra jɔ'i bi dɛqui nguetho ma ts'ɛdigɛ in ho'a, bi 'yɛna.

⁴⁷ Nɛ nu'bɛ mi bɔ'a ra xisu hingui sɛ din cɔni, ɛmmɛ bin su, nɛ di fet'i, nɛ bin dɛnyahmu bɛ ja rɔ gua ra Jesús, nɛ bi xifi 'bɛ'a i dɛdi. Nɛ bi 'yɛna ngue 'bɛx bi yɛm 'bɛ mi dɛdi.

⁴⁸ Nu ra Jesús bi 'yɛmthoho:

—Grɔ xisu, bi zɛ bi yɛn'i nguetho gɔ 'yɛc'yɛi i ja ma ts'ɛdi. Nɪ mba ya nɛ da hyu ni mbɛi, bi 'yɛmbi.

⁴⁹ Nɛ yɔqui ra xisu a ra Jesús 'bɛ mi zɔm bɛ 'da yɛ 'yɛhɛ ra Jairo xɪ nɛxpɛ ja rɔ ngu, nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu ni t'ixu ya bi du'a, sɛti thoho guɪ pah na ra Hmu, bi t'ɛmp'a ra Jairo.

⁵⁰ Pɛ nu'a ra Jesús mi ɔde 'bɛ'a bi man'a, nɛ bi 'yɛmp'a ra Jairo bɛya:

—O guɪn su, pɛ dami 'yɛc'yɛi nɛ din nu'a ni t'ixu, bi 'yɛmbi.

⁵¹ Nɛ nu'bɛ mi zɔm bɛ ja rɔ ngu a ra Jairo bɛya, nu ra Jesús him bi japi da tho'a mbo yɛ jɔ'i bɛ 'bɛn'a ra hmute xɪ du. Hɔnt'a ra Pedro nɛ ra Jacobo nɛ ra Xuua, nɛ rɔ mbe nɛ rɔ ta ra hmute bi thopɛ.

⁵² Nɛ mi 'bɛpɛ xɛn ngu yɛ jɔ'i mi zoni ngue xɪ du'a ra hmute. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—O guɪ zomhbɛ nguetho hingui tu na, i ɛtho na, bi 'yɛn'a.

⁵³ Pɛ nu yɛ jɔ'i bi den'na ra Jesús nguetho mi pɔdi ya xɪ du'a ra hmute.

⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi bentpa rɔ 'yɛ ra hmute nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'i grɔ hmute, dami ndants'i.

⁵⁵ Ne 'bex bi ndants' p̄aya, bin ja rá te, bim 'bui mahøn'a.

Nu ra Jesús bi 'ȳena:

—Dami 'ūimmi na ni t'ixuui ya, bi t'emp'a rá ta ne rá mbe.

⁵⁶ Nu rá ta ne rá mbe bi hyonya thoho ngue bi d̄amb̄eni rá t'ixu. P̄e nu'a ra Jesús bi xifi njon da xifi 'be'a bin ja.

9

Nu ra Jesús bi mb̄ehni 'de'mayoho yá xädi da mamp'a rá m hma

¹ Nu ra Jesús bi zohn'du 'de'mayoho yá xädi ne bi un yán t'edi ngue da hyøn'a thi yu z̄ithu in 'yohu 'da yu ja'i, ne di hocua yun u i h̄emb yu ja'i.

² Ne bi mb̄ehndu yá xädi din 'yo bu ja yu hnini bu, ne da mam bu 'beru ní manda rá ts'edi Oja, ne di hoc yun zāman'u.

³ Ne bi xi'u hin te da hyats'i, ne hin da hyax rá t̄oh̄o xing ra mbeti xinga gue mi'da yá pahni. Da mbatho.

⁴ Ne bi 'yemp'u:

—Hønt'a to'o rá ngu bu guí c̄athu, gam 'buhmbu bu gue'bu go gá thohmbu bu ja man'da ra hnini.

⁵ Ne nu'bu gá c̄athu bu ja 'da yu hnini ne hin da 'yomanho yu ja'i bu 'be'a guí mamhbu bu, ne 'bex guí p̄omhbu bu ja yu hnini ne guí huaju rá häi i pät ni mbonguahu, ra hm̄epya ngue guí zohmbu bu u, bi 'ȳen'a ra Jesús.

⁶ Nu yu xädi buya bi mba hønbu go hapu ja yu hnini ne bi mam bu ran ho ma'da'yo. Ne bi hoc yu hȳenni.

Nu ra Herodes bi ma bi hȳepa rá 'yuga ra Xuua Nxixya

⁷ Ne mí ø'a ra ts'ut'abi Herodes 'be'a gätho i øt'a ra Jesús, ne bi hyonya thoho. Nguetho nu'u 'da yu ja'i bi b̄eni gue'a ra Xuua Nxixya a, gue bi ndants' mahøn'a.

⁸ Nu'u mi'da bi b̄eni gue gue'a ra Elías a ra Jesús, uague man'da rá p̄ongahya Oja ngue bi d̄amb̄eni.

⁹ P̄e nu'a ra Herodes bi 'ȳena:

—Nugä dá manda bi thecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixya, janangue'a dí pađi

hinga gue'a ra Xuua a guí mamhbu. P̄e to'o maha a, bi 'ȳen'a ra Herodes.

Janangue em̄e min nde da nuse a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi 'ujn'u cat'a mahuqi yu ja'i

¹⁰ Nu yá xädi buya bá peng bu xí 'behni, ne bi xih ra Jesús 'be'a bi 'yørpu bin 'yo. Ne nu'a ra Jesús buya bi mbäseh̄u yá xädi bu ja ra hnini Bet-saida.

¹¹ P̄e nu'bu mi ba'u yu ja'i hapu ní mba a ra Jesús, bi d̄enni. Ne nu'a ra Jesús bi zomanho u 'bu mi zädi, ne bi xi'u buya 'beru ní manda rá ts'edi Oja, ne bi hoc'u gätho yun zāman'u.

¹² P̄e nu'bu mi ts'utho da yuh ra hyadi, gätho u 'de'mayoho yá xädi ra Jesús bi xifi da 'yet' yu ja'i, da mba bu n'danni ja yu hnini, din sihm̄e bu ne bá opu 'bu bin xui. “Nguetho hin'yu 'be'a da zi ua ma'ueni,” ̄en'u.

¹³ P̄e nu'a ra Jesús bi 'yemp'u yá xädi:

—P̄e nu'a zeh̄eh̄u guí 'uimhbu.

Nu'u yu xädi buya bi 'yemp'a ra Jesús:

—P̄e hønt'u cat'a yu hm̄e ne yoho yu t'uhua i ja ua. P̄e hinda høn 'bu ga tām̄hbe mi'da yu hm̄e, sä ga 'uimhbe gätho yu ja'i i 'bucua buya.

¹⁴ Nguetho mb̄e cat'a mahuqi mi 'b̄epu yun 'yohu. Nu'a ra Jesús buya bi xi'u yá xädi di japi 'da n'danni da hyu'i yote ma 'det'a yu ja'i.

¹⁵ Ne bi hyu pu ya gätho tengu xi xifi.

¹⁶ Ne nu'a ra Jesús bi hyan'a ra hm̄e ne yu hua, bi ndøs' mah̄ets'i, ne bi j̄ap'u. Ne bi x̄eni bi un yá xädi di darpa u yu ja'i.

¹⁷ Ne gätho na ngu yu ja'i bin niya ne bi bong thoho, 'de'mayo 'bøts'e bi mb̄es'u yá xädi.

Nu ra Pedro bi ma gue'a ra Jesús ra Cristo

¹⁸ N'da ra pa bin yāseui Oja ra Jesús, min 'yohu u yá xädi. Nu'bu mi gua'a bin yaui Oja, bi 'yän'du yá xädi:

—'Be'a man yu ja'i nanguecä, 'be'a im b̄en'u to'ogä.

¹⁹ Nu yá xädi bi 'yemp'a:

—Nu'ua 'da i ma gue'e grá Xuua Nx-ixya. Ne nu'ua mi'da i ma gue'e gra Elías, ne nu'ua mi'da i ma gue'e man'da ra pøngahya mi 'buh maya'bu ngue bi dambeni, bi 'yɛn'ua.

20 Ne nu'a ra Jesús bi 'yänzehe yá xädi:

—Pɛ xi ahua, 'be'a guím bɛmhbu to'ogä.

Ne nu'a ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Nu'i gra Cristo rá Thahni i Oja, bi 'yɛmbi.

21 Ne nu'a ra Jesús buya bi hecpa yá xädi njon da xifi to'o a.

Nu ra Jesús bi man rán däte

22 Ne bi 'yɛmp'ua:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, i jatho ga nu ran unbi xun ngu. Nu ma ngurpihua yu dæc'yɛi ne yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nija hin da 'yɛc'yɛigui. Ne nu'ua da hyogä u, pɛ ná hyu pa ga thambɛnigä ne dam 'bui mahøn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

23 Ne man'da bi xi'ua yá xadi, bi 'yɛmp'ua:

—To'o gätho in nde da dengui da hɛh rán t'ɛdi zɛhe ne da hyät yun unbi n'da pa ngu n'da pa, madague da tho. Ne da bɛni tengu dí m bɛngä.

24 Pɛ nu'bu 'bu a n'da im bɛn rá te, ne i su da nu yun unbi, pɛ da nu ran unbi mazai a. Pɛ nu'a hinguim bɛn rá te madague da tho 'bu da dengä, di pøh rá te a.

25 Hin te di muui n'da ran 'yohu 'bu da 'yøt'e rá mbeti 'be'a gä i ja ua ja ra ximhäi, 'bu hin da dɛn'a ra temazai.

26 Ne nu'a gätho to'o i pɛs' rá sä nanguécä ne nangué mam hmangä, nɛcä hín ga ɛmbi ma t'uhni u 'bu bá ɛcä ua ne gan 'yohe yá hoga m'behni Oja mahɛts'i, ne din jagä rá ts'edi Oja ma Ta, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

27 Pɛ majuani dí xi ahua, 'bucua 'da hin da nu ran däte asta gue'bu go di d'umi di manda rá ts'edi Oja ua ja ra ximhäi.

Ra Jesús 'dan'yo bu í nequi bu ja ra t'øhø

28 Mbɛ ná hyäto pa buya, ra Jesús bi mbähä bu ja n'da ra nyuni ra Pedro, ra Jacobo ne ra Xuua, ngue din yaui Oja.

29 Ne nu'bu min yaui Oja a ra Jesús, 'dan'yo bu í nequi a rá hmi ne nu rá pahni ɛmme xun t'axi, di fɛxni a.

30 Ne 'bex bi nequi bu ra Moisés ne ra Elías bin yaħu ra Jesús, mi 'buh maya'bu u.

31 Ne bi hyäpɛ n'da ran nequi hapu mi 'bä u. Ne nu'ua bi mamhbua 'be'a da t'ørpa 'bu bi tho bu Jerusalén a ra Jesús.

32 Pɛ nu'a ra Pedro ne'ua min 'yohu bi zuh ra t'aha u, pɛ nu'bu min nuhu bi nu di hyäpɛ n'da ran nequi bu 'bäh ra Jesús ne ra Moisés ne ra Elías.

33 Ne nu'bu ma guerpɛ da mba ra Moisés ne ra Elías, nu ra Pedro bi 'yɛna:

—Ma Hmu i, ɛmme xun ho ngue dí 'buhmbu ua ya, ga høcähe hyu yu t'ungu, 'da'a n'da ni mbɛtih. Nu'i, ne ra Moisés ne ra Elías, bi 'yɛna.

Pɛ him mim bɛn'a mi man'a.

34 Ne nu'bu mi 'yɛn'a ra Pedro, 'bex bá cä n'da ra güi bi go'ma ra Moisés ne ra Elías, ne ɛmme bin su'ua yá xadi ra Jesús.

35 Ne bi t'ørpɛ n'da ra nde bu ja ra güi ngue bi 'yɛna:

—Nuna ma ts'unt'ua dadí huɛcä na, dami 'yøhmbu 'be'a i man na, bi 'yɛn'a ra nde.

36 Ne nu'bu mi gua'a bi man'a ra nde bu ja ra güi, nu yu xädi bi nu 'bäɛ bu ra Jesús. Ne nu'ua yu xädi, njom bi xi'ua 'be'a bi nu'ua.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'uhni min 'yoi ra zɛthu

37 Nu'bu mi hyax buya, bi gapu ja ra nyuni ra Jesús ne'ua hyu yá xädi min 'yohu. Ne xun ngu yu ja'i bin c'athu ra Jesús.

38 Nu n'da ran 'yohu nts'edi bi mbafi:

—Xänbate i, nurqui ts'ua ma ts'unt'ua nguetho hønna zu n'datho dí si.

39 Ne ja'bu im bent ra zɛthu ne ɛmme di unba a, i texa hai, ne ɛmme mbafi, ne di fɛt rá ja'i, ne i soh yu fugui. Ne zai di ja bu ra zɛthu.

40 Nε dá xi'η ni xädi di hoqui, pε nu'η him bi zä bi hoqui, bi 'yεn'a ran 'yohη.

41 Nu ra Jesús bi 'yεmp'η:

—Nu'ahη guexta'a hin guí εc'yεihη 'bε'a dí xi ahη. Ham'mi pa ngue ga tōp'a thohohη ngue gui 'yεc'yεigahη.

Nε xō bi 'yεmp'a ran 'yohη bηya:

—Bá si ua ni ts'unt'η.

42 Nε nu'bη bá si ra ts'unt'η, bi bent mahōn'a a ra zīthu, bi dεxa häi nε nts'edi bi ηnbi. Pε nu'a ra Jesús bi xi'a ra zīthu da bōni, nε bi hoc'a ra ts'unt'η bηya. Bi xi'a rá ta da zix bηya.

43 Nε gätho yη jā'i bi hyonya thoho a rá ts'edi Ojā.

Ra Jesús bi ma mahōn'a rán dāte

Nε guexta'a i yā η yη jā' i nε i ma 'bε'a gätho i øt'a ra Jesús. Nu ra Jesús bηya, bi 'yεmp'η yú xädi:

44 —Dami 'yōhmbη xηn ho a dí xi ahη ya, nugä ngue dán jā'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bη 'bah yη ts'om'bäi, bi 'yεmbi.

45 Pε nu'η yú xädi him mi pādi 'bε'a nam bōn'a i man'a ra Jesús, nguetho Ojā hin ní japi da bā'η, nε bi zu da 'yän'na ra Jesús 'bε'a nam bōn'a bi man'a.

Ra Jesús bi 'yut yú xädi nda'a dim 'bet'o

46 Nu'η yú xädi bin junzehε η nangue'a to'o dim 'bet'o.

47 Nε nu'a ra Jesús mi pādi 'bε'a mim bεn η, nε bá si n'da ra t'ηhni bi mbämp'η i 'bäi,

48 bi 'yεmp'η yú xädi:

—Hōnt'a go to'o da zimanho n'da ra t'ηhni tengu na ngue i εc'yεigui, nεcä bi zimanhog 'bη ya bi 'yōt'a. Nε to'o bi zimanhogä nam bōni bi zimanho ma Ta. Nε nu'a to'o i øt'e ngue nte di muui, gue'a dim 'bet'o a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu'η hingui sājη, ma amigohη η, bi 'yεn'a ra Jesús

49 Nu ra Xuua bηya bi xi'a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugähe dá nuhe n'da ran 'yohη bi ndōn'na ni thuhu 'bη mi hyōn'a thi yη zīthu, nε dá hεcuahe nguetho him man 'yogähe a ran 'yohη.

50 Pε nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nde'bη hin xquí hεcuaηη, nguetho nu'η hingui sājη ma amigohη η, bi 'yεmbi.

Nu ra Jesús bi dāmhyā ra Jacobo nε ra Xuua

51 Nε ya mi ts'utho da zōn ra pa da mba mahεts'i ra Jesús. Nε bi nde bi mba bη Jerusalén, madague i pādi da mba ma ηnbi bη.

52 Nu'bη mi mba bη 'yu, bi xifi da tho'η 'da yú xädi, da hyonbi hapη din säya. Nε nu'η yú xädi bηya, bi yεrpη ja n'da ra hnini bη ra xεqui Samaria.

53 Pε nu yη jā' i bη hinguin ndepe din säya bη'a ra Jesús, nguetho him bi numanho ngue ní mba ba nu ra dämpeti bη Jerusalén.

54 Nε nu ra Jacobo nε ra Xuua εmme bin cue 'bε'a bi man yη jā' i bη bηya. Nε bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ha guín nde ngue ga mandagä 'be ra sibi ba cāh mahεts'i, nε din zō'η gätho 'bεcua, bi 'yεn'η.

55 Pε nu ra Jesús bi dāmhyā η yú xädi bηya, gue hingui ho a im bεn'η.

56 Nε bi thopη man'da ra hnini bηya.

Huyyηn 'yohη εna da dεn'na ra Jesús

57 Nε nu'bη mi 'yo bη 'yu ra Jesús bi 'yεn'a n'da ran 'yohη:

—Ma Hmu i, nugä ga tεn'ni i hōnbη go hapη guí mba, bi 'yεmbi.

58 Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu yη haho i ja yú oi bη ja yη hyādo, nε yη doja i ja hapη din säya η, pε nugä ngue dán jā'igä ua ja ra ximhäi, hin hapη i jase ma oigä ua, bi 'yεmbi.

59 Nu ra Jesús bηya, bi 'yεmp'a man'da ran 'yohη:

—Dami tεngui, bi 'yεmbi.

Pε nu'a ran 'yohη bi 'yεm bηya:

—Grá Hmu, 'bε ga äcä ma ta 'bη bi du.

60 Nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Pε gue'η hingui ja ra te ma'da'yo, da 'yā'η xōn du. Pε nu' i gui tεngui, gui xih yη jā' i 'bεpη ní manda rá ts'edi Ojā.

61 Xō man'da ran 'yohη bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, dín nde ga ten'ni i, pe 'be ga mbagä b_u ma ngu dan 'yε'be ma ta ne ma mbe.

⁶² Pε nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gätho to'o εna da dengui ne im bεn'a bi zogui, hing yán säh_u b_u di manda rá ts'edi Oja_u. Nu'a i øt'_u tengu øt'a n'da ran 'yoh_u 'b_u i hεnhäi ne in yεh rá xuthä, hingui uεntho yá the i hεqui.

10

Ra Jesús bi mben'd_u hyate ma'det'a b_u ja y_u hnini

¹ Nubaya nu'a ra Jesús bi huan'd_u hyate ma 'det'a yá xädi ne bi mbεhni 'da'i yoho b_u ja y_u hnini guεp_u da those ra Jesús.

² Ne bi 'yεmbi:

—Tenguthoho 'b_u ya xø 'yo't'a n'da ra huähi, pe z_u yonjä'i tho _u y_u xofo, xän ngu _u y_u jä'i da 'yεc'yεi, pe go z_u yoho thoho _u da xifi. Dami 'yäf_u Oja ra Hmu ba penh mi'da y_u mbεfi da xih y_u jä'i da 'yεc'yεi.

³ Bex gui mbähä ya, ne nugä dí pen'nah_u tengu'_u y_u de'yo 'b_u da mba b_u 'b_uh y_u zate.

⁴ Ne o gui häx ni mbetih_u, xín ni buxah_u, xín gui c_uxh_u ná yopare ni thixfanih_u, gui mbäthoh_u ne hinga nya'a gui zεnguah_u y_u jä'i b_u 'yu.

⁵ Ne nu'b_u gui c_uth_u b_u ja n'da ra ngu ngue di säya ah_u a ra mεngu b_u, gui zεnguah_u, ne gui 'yäf_u Oja da 'yεnsra rán jäpi a ra mεngu b_u.

⁶ Ne nu'b_u in nde rán jäpi Oja a ra mεngu b_u, da gohmi a rán jäpi Oja 'b_u, pe nu'b_u hinguin nde, nte da gohmi 'b_u.

⁷ Ne nu'b_u gá sømhb_u b_u ja n'da ra hnini, gam 'b_uhmb_u b_u hap_u rá mb_udi da mba ma säya ah_u. Hin gui päp_u gam 'b_uhmb_u. Ne gui sih_u 'be'a gätho din 'da ah_u, ne hin gui pes' ni sä gui sih_u nguetho gue'a guí t_uhmb_u a ngue guí xihmb_u rám hman Oja_u. Ne njo'o n'da ra mbεfi ngue hin da mba njut'i.

⁸ Ne hønt'a go má hnini nguep_u da ts'in ah_u, gui sih_u 'be'a gätho di 'da ah_u y_u jä'i.

⁹ Ne gui hoc'_u y_un zäman'_u i 'b_up_u, ne gui xihmb_u y_u jä'i ngue mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja_u ua.

¹⁰ Pε hønt'a go nda'a má hnini gui c_uth_u, ne nu'b_u hin da zin ah_u y_u jä'i b_u, gan 'yoh_u b_u ja ra hnini, ne gui 'yεmf_u y_u jä'i:

¹¹ “Nugähe dí huac ma guahe ra fonthäi ua ja ni hninih_u, ra hmεpya ngue ga sogae ua. Pε gui pähmb_u εna xtí manda maha ua rá ts'edi Oja_u,” gui 'yεmf_u _u.

¹² Ne dí xi ah_u, nu'b_u bi zøn ra pa ran juänbi, man'da xän _u tho ran ünbi da nu'_u, xinda gue'_u mi 'b_up_u ja ra hnini Sodoma, bi 'yεn'a ra Jesús 'b_u mi 'yεmp'_u yá xädi.

Da ts'änba rá muui yá ts'oqui _u him bi 'yεc'yεi ra Jesús

¹³ Í huēhi gätho ah_u guí 'b_uhmb_u b_u ja ra hnini Corazín, ne gätho ah_u guí 'b_uhmb_u b_u ja ra hnini Betsaida, nguetho ya gá nuh_u y_un t'øt'e nuixte dá øt'ä ne hin gá päh nin 'yomfεnih_u. Nu y_u jä'i mi 'b_up_u ja ra hnini Sidón ne'_u mi 'b_up_u ja ra hnini Tiro, nu'b_u xtá nu'_u y_un t'øt'e nuixte gá nuh_u ya, xtí päh y_un 'yomfεni _u, ne xtá hye y_u pahni tengu y_u 'døzä ne xtá 'y_ux y_u 'bospi yá jä'i, ra hmεpya ngue εmme tu yá mb_ui nangue yá ts'oqui _u.

¹⁴ Ne nu'a ra pa rán juänbi Oja_u, nu ah_u man'da da zän'nah_u ran ünbi xinda gue'_u mi 'b_up_u ja ra hnini Tiro nep_u ja ra hnini Sidón.

¹⁵ Ne ah_u guí 'b_uhmb_u b_u ja ra hnini Capernaum, gnín 'yεxh_u a ngue guí εmh_u gui sømhb_u b_u mahεts'i, pe hin'na, pe guεp_u ja ran ünbi mazai gui mbähä, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁶ Ne bi 'yεmp'_u yá xädi baya:

—Nu'_u i øh ni ndeh_u, tengu'b_u ma ndesεgä bi 'yø'_u. Nu'_u to'o hin da zin ah_u tengu tho'b_u him bi zingä'_u, ne nu'_u him bi zingä, xím bi zin'a ma Ta bá pengä, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bá penc'_u hyate ma 'det'a xí mben'na ra Jesús

¹⁷ Nu'b_u mambá penc'_u hyate ma'det'a yá xädi a ra Jesús b_u bi

mbehni, εμμε bin johya υ. Ne bi 'yemp'υ:

—Grá Hmu, hinga hont'υ yán zāman'υ dá hoje pe ne'υ yυ zīthu dá hōmhbe thi 'bυ má ndōmhbe ni thuhu, bi 'yēmbi.

18 Nu ra Jesús bi 'yemp'υ bυya:

—Dá nugā rá hmu yυ zīthu 'bυ gmí tǫfυ, bi mba hāi tengu ra huēi 'bυ xún gǫi, bi 'yēna, ne ya dá 'da ahυ ra ts'edi guí tǫfυ rá ts'edi man sūihυ.

19 Pe madague guí nes'hυ yυ pozυ bυ guí thohmbυ, ne yυ mbozυ, pe nte da ja ahυ.

20 Pe hin gan johyahυ ngue bi zā guí hōmhbu thi yυ zīthu, pe nu'a gdín johyahυ ngue bi zin ahυ Ojǫ ne bi hyux ni thuhuhυ bυ mahęts'i, bi 'yēn'a ra Jesús 'bυ mi 'yemp'υ yυ xādi.

Bin johya ra Jesús

21 Nubυya nu rá Hogandǫhi Ojǫ bi japi εμμε di johya ra Jesús, ne bi 'yēna:

—Dí ε'ts'a i nguetho gá japi bi bǫ'a ni ts'edi υ i hon'i, tengu yυ t'uhni ngue hin te i pǫdi, ne hinga gue'υ im bęnse ja yán 'yomfęnise gá japi bi bǫ'υ. Ne gue'a gá 'yot'e ma Ojǫ i, ngue gue'a gá numanhose guí ot'e, bi 'yemp'a Ojǫ.

22 Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Gǫtho i ja a ma Ta bi 'daqui. Ne hōnse ma Ta i pǫcǫ xún ho ngue rá Ts'ant'ugǫ, ne hōnsegǫ rá Ts'ant'ugǫ dí pǫcǫ xún ho a ma Ta, ne'υ to'o ga japi da bǫ'a, bi 'yēn'a ra Jesús.

23 Ne bi 'yemp'υ yυ xādi:

—Gan johyahυ ngue guín nuhυ a dí ot'ǫ ya.

24 Majuǫni dí xi ahυ, xún ngu yυ pōngahyǫ Ojǫ ne xún ngu yυ ts'ut'abi mi 'bui, mi nde da nu'a guín nuhυ ya, ne da 'yot'a guí ohmbυ ya, pe him bi zǫ, bi 'yemp'υ yυ xādi ra Jesús.

Rán t'uti a ran 'yohυ bi huęc rá mijǫ'iuí

25 Ne bi zōm bυ 'buh ra Jesús n'da ra xǫnbate nijǫ, im bęni da zǫ'a ra Jesús, ne bi 'yǫnni:

—Xǫnbate i, 'be'a sǫ ga ot'ǫ n'dahma dín jagǫ ra te mazǫi, bi 'yēna.

26 —Be'a mam bυ ja yán t'ędi ra Moisés, bi 'yēn'a ra Jesús.

27 Nu'a ra xǫnbate nijǫ bi 'yēna:

—I mam bυ: “Gam bęmhbu Ojǫ ra Hmu ngue gǫtho ma mbuihυ ne gǫtho ma tehυ, ne gǫtho ma ts'edihυ, ne gǫtho man 'yomfęnihυ, ne ga huęc ma mijǫ'ihυ tengu bυ nan huęc zehęhυ,” i ęn rán t'ędi Ojǫ, bi 'yēn'a ra xǫnbate nijǫ.

28 Bi dǫ'a ra Jesús bυya:

—Majuǫni guí ma. Nuya guí 'yot'υ ne dín ja'a ra te mazǫi, bi 'yēmbi.

29 Nu ra xǫnbate nijǫ mi pǫpυ mbo rá mbui ngue hinga gue'a mí ot'e, ne bi 'yemthoho:

—Pe to'o ma mijǫ'i'be ga huęcǫ, bi 'yēn'a.

30 Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ne bi 'yēmbi:

—Nu n'da ran 'yohυ mi 'yo bυ ja ra 'yu, bí nexpυ Njerusalén ní mba bυ Jericó. Ne nu'υ 'da yυ bę bi gorpa'yu ne bi unba'a ran 'yohυ, ne gǫtho υ yǫ pahni mi he bi gǫspi ne'a rá mbeti. Ne bi zopυ nden'yu a ran 'yohυ bυya, ęna da du.

31 Ne bi thopυ n'da ra mbǫjǫ, ne bi nu'a ran 'yohυ 'bem bυ pe bi mbǫcthoho.

32 Ne'a man'da ran 'yohυ, ra mbęfi bυ ra nijǫ a, bi thopυ, bi nu'a ran 'yohυ 'bem bυ, ne'a bi mbǫcthoho tengu bi 'yot' ra mbǫjǫ.

33 Pe nu'a n'da ran 'yohυ, ra męngu Samaria, 'bυ mi thopυ bυya, bi nu mi 'bem bυ a ran 'yohυ, ne bi huęc'a.

34 Ne bi xispa ra aceite ne ra vino bυ xí ts'erbi, ne bi mbantpa ra 'bōt'e. Ne bi 'yęxa rá fani bυya, bi zixpυ ja n'da ra ngun'oi ne bi jamansu'a.

35 Ne nu'bυ mi hyats'i, bi thopυ ní mba, ne bi zocpi ts'υ ra mbeti a ra męngu bυ, ne bi xifi di jamansu'a ran 'yohυ, ne da gurpa rá gasto 'bυ hin dí gua'a 'bυ bá peng bυ ní mba, bi 'yēn'a ra Jesús 'bυ mi man ran t'uti.

36 Nubυya bi 'yǫn'na ra xǫnbate nijǫ: —Xiya, nda'a nín 'yohυ bi 'yōrpa ran huęcate rá mijǫ'iuí.

Bi dǫ'a ra xǫnbate nijǫ:

37 —Nu'a bi mbǫts'i.

Nu ra Jesús bi 'yεmp'a bɥa:

—Ní mba din jabɥa gui 'yørpa ni mijá'ihɥa, bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi mba bá nu'a ra Marta ne ra María

³⁸ Ra Jesús ne'ɥa yú xádi mi 'yo bɥa ja ra 'yu ní mba bɥa ja ra hnini Jerusalén, ne bi zøm bɥa ja n'da ra hnini guepɥa 'bɥa n'da ra xisu í Marta a. Ne nu'a ra Marta bi xi'ɥa din säya bɥa ja rá ngu.

³⁹ Ne mi 'bɥpɥa n'da rá juhue í María. Nu'a mi hupɥa i ya ra Jesús, bi 'yø'a bi man'a.

⁴⁰ Pε nu'a ra Marta, xɥn ngu ra 'be'fi i øt'e. Ne bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu'i, ha hin gui ɥrpa ra güenda 'be'a øt' ma cu, nde'bɥa gui xifi di zεqui, bi 'yεmbi.

⁴¹ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Ma zɥ Marta, εmme guím be'n'a ni 'be'fi.

⁴² Pε n'datho a mahyoni xɥn ho, ne gue'a bi huan'na ra María, ne njon di 'uecpa'a mam hmangä i øde, bi 'yεn'a ra Jesús.

11

Ra Jesús bi xänba yú xádi din yqɥa Ojɔ

¹ N'da ra pa bi 'ue'a ra Jesús ne bin yaui Ojɔ. Ne nu'bɥa mi gua'a bin yaui Ojɔ, n'da rá xádi bi 'yεmbi:

—Ma Hmu'i, dami xängahe dan yahe Ojɔ tengu thoho ra Xuua bi xänba yú xádi.

² Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Ngubɥa gui mamhbɥa 'bɥa gui yaɥɥa Ojɔ:

Ma Ta ahe,

Da hnumansu ni thuhu

Ne dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

³ Ne dami 'daje ra hme dí homhbe ra pa i ja bɥa ya.

⁴ Dami punga ma ts'oquihe tengu thoho bɥa na punbahe ɥ i ørcahe ran ts'o.

O gui hegähe da daje ran ts'o,

pε dami yañje nangué ran ts'o, gui 'yεmhɥa, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁵ Ne xø bi xih man'da ran t'uti ɥ, bi 'yεna:

—Xi'bɥa n'da ran 'yohɥa xtí mba bɥa rá ngu n'da rá amigo, made ra xui, ne xtá 'yεmbi: “Hmiqui ts'ɥa hyun thuhme,

⁶ nguetho nu'a n'da ma amigo ja bi zøm bɥa ja ma ngu, ne hin'yɥa 'be'a ga unni da zi,” xtá 'yεmbi.

⁷ Ne xi'bɥa xtá 'yεmp thoho: “Yo gadí paqui, nguetho ya án thɥ't'i ma ngu ne ya dá ohmbe gätho ma t'ɥhni, ne hingui sä ga ndants'i ngue ga 'da'i,” xtá 'yεntho.

⁸ 'Be'a hmaha xtá 'yøt'a ran 'yohɥa 'bɥa. Nu'bɥa hingui pεs' rá sä di thoqui da 'yäpi, ne guehma da ndants'a rá amigo ne di un'na bi 'yädi, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁹ In ja bɥa 'bɥa gui yaɥɥa Ojɔ, gui thoqui gui 'yäfɥa ne sä thocua thoho gui hyamhbɥa. Thocua thoho gui hyomhbɥa ne thocua thoho da zä gui tɥmhɥa. Thocua thoho guin zohmbɥa ne Ojɔ da xoc'ahɥa.

¹⁰ Nguetho gätho to'o da 'yädi da hyäni, ne gätho to'o da hyoni, da dɥni, ne gätho to'o da zofa da xocpi, bi 'yεna.

¹¹⁻¹³ Ne nu ahɥa madague gyá ts'om'bäihɥa, xínga n'da ahɥa gadí unhdɥa ra pozɥa ni t'ɥhniɥa 'bɥa i ä ahɥa ra huɔ, ne xíng ra mbozɥa gadí unhdɥa 'bɥa i ä'ahɥa ra do'øni, pε hønt'a xɥn ho gadí un ni t'ɥhniɥa. Ha maguet'a Ojɔ ma Tahɥa 'bɥpɥa mahεts'i ngue him ba pεn'nahɥa rá Hogandähi 'bɥa gui äfɥa a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bi t'εmp'a ra Jesús in 'youi ra zɥthu

¹⁴ Ne mi 'bɥpɥa n'da ran 'yohɥa hingui sä din ya, nguetho madi goreba ra zɥthu. Ne nu ra Jesús bi hyøn'a thi ra zɥthu ne bin ya ran 'yohɥa bɥa. Nu yɥa jä'i εmme bi hyonya thoho.

¹⁵ Pε nu'ɥa 'da bi 'yεna:

—Nuna ran 'yohɥa sä i høn'a thi yɥa zɥthu, nguetho gue'a rá hmu yɥa zɥthu bi un rán t'εdi na, sä εn'ɥa 'da.

¹⁶ Ne nu'ɥa mi'da bi zä ra Jesús 'bɥa ya majuani Ojɔ bi un rá ts'edi, ne bi 'yäp ra hmεpya mahεts'i.

¹⁷ Pε nu ra Jesús mi pərpa yán 'yomfɛni n'da ngu n'da'ɥa ne bi 'yεmp'ɥa:

—Nu'bu din heczehε yu ja'i 'bupu ja n'da ra hnini, ne ba εh yun saihε, hin da zä din tunhdε yun saihε 'bu. Da mba ma juadi ε. Ne ngutho ε 'bupu ja n'da ra ngu, 'bu din suse ε dim 'bedi.

18 Ne ngutho rá ts'edi ra zithu, ha da zä din suse ε ngue di 'beh yú ts'edi, ne sä guí εmhbu, ngue'a rá ts'edi ra zithu a ná høn'a thi yu zithu ε.

19 'Be'a ni ts'edi guí εmhbu i ja ni xädihu 'bu i høn'a thi yu zithu. Guesε'ε i ut ahε ngue him majuani guím mamhbε.

20 Nugä dí høn'a thi yu zithu nangue rá ts'edi Oja, gue'a ctí pähmbε ngue ya di manda rá ts'edi Oja ua guí 'buhmbε, bi 'yεn'a ra Jesús.

21 Ne man'da ran t'uti bi ma, ne bi 'yεna:

—Nu'bu 'bu'a n'da i ja rá ts'edi ne i ja 'be'a däm fädi xεn ho bu ja rá ngu, hin te da ja.

22 Pe nu'bu da zøm bu n'da ngue man'da i ja rá ts'edi ne da dapi, da hyanba a nám fädi ne da duspi 'be'a gätho i ja bu ja rá ngu buya.

23 Nu'a to'o hinga 'da'ingu dí mam'be, man sai'be a. Ne nu'a to'o hingui øt' ma 'befi, di japi dim 'be'ε mi'da.

Rán t'uti ra zithu bá peng bu ja rá mbui n'da ra ja'i

24 Ne man'da ran t'uti bi ma, bi 'yεna:

—Nu'bu bi bøm bu ja rá mbui n'da ra ja'i ra zithu, bin 'yo bu ja ra 'yönhäi, bi hyoni hapε sä dim 'bui, ne nu'bu him bi dñi, bi bεnsε ba peng mahøn'a hapε mi 'bui.

25 Ne nu'bu mi zøm bu, bi nu njongui 'bupε, ne ma hoqui xεn ho.

26 Ne nubaya, bi mba bá hom mi yoto yu zithu man'da xεn ts'o xinda guesε'a bin honte, ne gätho bim 'buhmbε bu. Ne nu'a ra ja'i buya, bi gohi man'da xεn ts'o xinda gue'bu mi 'bupε n'datho ra zithu, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti. Din ja bu ε hinga gätho rá mbui i εc'yεi.

Ran japi majuani

27 Gätho na ya ra Jesús ne bi dā'a n'da ra xisu, bi 'yεna:

—Majapi'a ra xisu bi te'e, bi 'yεmbi.

28 Pe nu ra Jesús buya bi 'yεmp'a:

—Pe ne'ε man'da majapi gätho to'o i øh rám hman Oja ne i øt'a gätho i mam bu, bi 'yεmbi.

Yu ts'om'bäi bi 'yäh yu hmεpya mahεts'i

29 Bi munts'ε yu ja'i bu 'bäh ra Jesús, ne nu ra Jesús bi xi'ε man'da ram hma, ne bi 'yεmp'ε:

—Nu'ahε guí 'buhmbε yu pa ja bu ya, gyú ts'om'bäihε, guí äjε ra hmεpya mahεts'i, pe hin te ma hmεpya da t'ut'ahε, pe hønt'a n'da ra hmεpya da t'ut'ahε tengu bi 'yøt'a ra Jonás.

30 Ne gue'a ra hmεpya bi 'yøt' ra Jonás, bi bah yu ja'i bu ja ra hnini Nínive majuani Oja bí mbεhn'na. Ngutho ahε, sä guí pähmbε majuani bá pengä Oja 'bu gá nuhε 'be'a din jacä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεna.

31 Ne dí xi ahε, nu'a ra xisu min ts'ut'abi bu Sur, 'dat'a gui ndans'hε a 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zεgui. Ne da 'yut'ahε ngue i ja ni ts'oquihε. Nguetho nu'a yatho bá εhε ngue mín nde da 'yø'a bi man'a ra ts'ut'abi Salomón nangue rán 'yomfεni bi und Oja, pe nu ahε, hin guín nde gui 'yøhmbε a dí mangä ngue dí 'buhmbε ua. Pe nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'yεn'a ra Jesús.

32 Ne xø bi 'yεna:

—Ne'ε mi 'bupε ja ra hnini Nínive 'dat'a gui ndans'hε ε 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zεgui, ne da 'yut'ahε ngue i ja ni ts'oquihε, nguetho nu'ε 'bex bi päh yú mbui 'bu mí 'yø'a bi man'a ra Jonás, pe nu ahε, xø hin guín nde gui päh ni mbuihε nangue ni ts'oquihε. Ne nugä, man'da xεn hεts'i mam hmangä xinda gue ra Jonás, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu'a dá pähmbε rán nequi Oja

33 Ne xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Pe njon dí søc'a n'da ra sibi ngue da go'mi, uague di cε't' pε ja ra huada.

Pε i tixpε ja ra mbøxasibi, ndepe di yot'i gätho to'o ba εhe.

34 Gue'a ni dähε di ja ahε gui hyanthε ran nequi. Nu'bε xεn ho ni dähε, gui hanthε xεn ho ran nequi, ne nu'bε hingui ho ni dähε, xεm 'bexuitho bε gui hanthε.

35 Ne ngutho ni mbεihε di ja ahε gui pähmbε rán nequi Oja. Nu'bε i hon ni mbεihε rán ho Oja, i ja ahε ran nequi 'bε, nu'bε hin'na, sä gui εmhε i ja ahε ran nequi, pe hønt'a ra 'bexui i ja ahε.

36 Nguetho hønt'bε guín ndehε bε ni mbεihε, di 'uec'ahε ra 'bexui a Oja ne di 'da ahε rán nequi, ne nubεya gui 'yøthε tengu'bε gyú sibihε ne gui 'yuthε mi'da rá 'yu Oja, tengu ra nyot'i di yorpε ní mba n'da, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xi'ε yε fariseo ne yε xänbate nijä maxøts'e thoho i yq'ε

37 Ne nu'bε mi gua'a man ra Jesús, n'da ra fariseo bi xih ná ts'ihme a ra Jesús, ne bi mba bin sihmεhε.

38 Ne nu ra fariseo bi nu him bin xε'yε ra Jesús, tengu i man yán t'εdizεhe yε fariseo, ne bi hyonya thoho.

39 Pε nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu ahε gyú fariseohε, gui pethε xεn ho ni ja'ihε, pe guexta'a xεn ts'o ni mbεihε. Hønt'a ran ts'iyate guím bεmhε, gyú ts'om'bäi thohohε.

40 Xøgue, xεm me tho ni mbεihε. Nu Oja i päd i 'be'a gadí jafε ni ja'ihε, pe ne'a ni mbεihε i päd i 'be'a im bεni, nguetho Oja gätho bi zän'dε, bi 'yεna.

41 Pε nu'bε gui huεc ni mijä'ihε ne gui fäxhε, da fäh pεya mahoqui ni mbεihε.

42 Í huεhi maha ahε, gyε fariseohε, nguetho gui hähε bε ja ra nijä a ná 'dεt'a yú 'yεthi yε tühε bi bøxpε ja ni huähihε, pe go hin gá 'yøthε a man'da in nde Oja ngue 'da xquín numanhohε ni mijä'ihε ne xquí huεjε ε. Guehya nde'bε man'da gui 'yøthε, madague'bε gui thoqui gui 'yøthε ε mi'da.

43 Huεhi maha ahε, gyú fariseohε, εmme gui homhε ngue da hnumansu ahε bε ja ra nijä, ne gadí hohε yεn zεngua 'bε gui 'yohε bε ja ra täi.

44 Í huεhi maha ahε, nu'ahε tenguthoho n'da ran 'yägüi hingam fädi, ne nu'a da thopε hin da bäd i o bε xε 'ya. Ngutho ahε, im bεn yε ja' i ngue xεn ho ahε, pe him majuani.

45 Ne mi 'bεpε n'da ra xänbate nijä, ne bi 'yεna:

—Nu' i grá Jesús, gra xänbate i, εmme gadí unga ma mbεihe a gá ma, bi 'yεmbi.

46 Bi dät'a ra Jesús:

—Ne ahε, gyε xänbatehε, í huεhi maha ahε, nguetho εmme xεn hεi a gá hyuspahε yán t'εdi ra Moisés ngue gui xihmbε yε ja' i da 'yøt'e, pe nuse ahε xingui ts'ε gui øthε a gui xihmbε da 'yøt'ε.

47 Í huεhi maha ahε, gui hocpahε yú jädön'yägüi ε yú pøngahyä Oja bi hyo'ε nim bombøtahε, ngue gui nde da 'yεn'ahε yε ja' i xεn ho ahε.

48 Pε gue'a gní 'yuhmbε ngue guín numanhohε yán t'øt'e ε nim bombøtahε, bi hyo'ε yú pøngahyä Oja ne go gadí hocpahε yú jädön'yägüi bi 'yo ε.

49 Pε nu Oja i päd i 'be'a gätho din ja, janangue'a bi 'yεna: “Ga pεhndä ε ma pøngahyä, ne'ε mi'da da mam mam hmangä. Nu'ε 'da da tho, ne nu'ε 'da da t'εthoho,” bi 'yεn Oja.

50 Janangue'a gue'a ctí nuhε rán ts'εmbi Oja nangue gätho yú pøngahyä Oja ne yüm 'bεhni bi mba ntho gue'bε go rá mbüdi ra ximhäi.

51 Nu rá mbüdi ra Abel bi tho asta gue'bε ne'a ra Zacarías bi tho bε mbo ra danijä, tengu thoho 'bε ni ts'oquihε a gätho í tho'ε yú pøngahyä Oja, ne gue'a dí un'nahε a.

52 Í huεhi maha ahε gyú xänbatehε, gui pähmbε 'be'a nam bøn'a rá hman Oja pe hinga gue'a gui xänbahε yε ja' i. Him majuani gui tenhdε a ne hín gadí jafε da dεn'dε in nde da dεnni, bi 'yεn'a ra Jesús.

53-54 Nε bi bøm bu ra Jesús buya. Pε nu yu xānbate niḡa nε yu fariseo εmme bin cuε, nε xø bi dæ'mi εmme bi 'yān yuñ t'ānni, ngue i honi 'bεpu dí yāp'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja to'o i mam maxøts'e thofo

¹ Nε bim peti bu 'buh ra Jesús xun ngu yu jā'i, nε εmme din tønthoho. Nu ra Jesús bi 'yεmp'u yú xādi:

—Gam fāhmbu nangue yú ixi yu fariseo ngue hin gui tenbahu yān t'øt'e, εna xun ho bu na hnu u pε n'dan'yo thofo im bεn yú mbui.

² Hin gui 'yøthu tengu'u nguetho gātho 'be'a im bεm bu mbo rá mbui n'da, da fādi. Madague'bu εn'u njon da bādi, pε guehma din c'a yú ts'oqui.

³ Nε gātho a i man'a n'da bu njongui øde, da hmam bu 'buh yu jā'i. Nε gātho i mam mant'āgui n'da bu ja rá ngu, da fāpu 'buh yu jā'i, bi 'yεmp'u yú xādi ra Jesús.

Gui suhu Oḡa, bi 'yεn'a ra Jesús

⁴ Nε xø bi 'yεna:

—Nu'ahu, ma amigo ahū, o guí suhu u in nde da hyo ahū. Nu'u, sā da hyo'a ni jā'ihu pε hin'yū 'be'a man'da i sā da 'yøt'e.

⁵ Ga xi ahū to'o a gui suhu. Dami suhu Oḡa nguetho nu'a, i sā da hyo ahū nε i ja rá ts'edi da 'yεnt'ahu bu ja ran unbi mazāi. Majuāni dí xi ahū, jatho gui suhu Oḡa.

⁶ Nε njom man'da gui suhu. Guim bεmhbu yu doja, ts'utho di muui, hønt'a zu yocentavo di muui u cut'a ndoja, pε guexta'a i pa mfεni u, Oḡa im bεn'u.

⁷ Nε nu ahū man'da di mu ahū xinda gue yu doja bu ní bεn Oḡa, nε asta i pādi hangu na ngu i ja ni xtāhu. Janangue'a o guín suhu.

To'o hingui su da ma nangue ra Jesús

⁸ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuāni dí xi ahū, gātho to'o hingui su da mangua ja ra hāi gue i pāqui,

nugā, ngue dán jā'igā ua ja ra ximhāi, ga mam bu ja yú hmi yām 'behni Oḡa, gue dí pācā u.

⁹ Pε nu'a to'o da gøngā ua ja ra hāi, nεcā ga cøngā bu mahεts'i a.

¹⁰ Nu'a to'o di c'āman'ugā nguēcā ngue dán jā'igā ua ja ra ximhāi, sā da mba ma punbi 'bu da bεn'a bi ma. Pε nu'u to'o di c'āman'u rá Hogandāhi Oḡa, hin'yū rá punbi u.

¹¹ Nu'bu pa ma yāpi'ahu nε da ts'ix ahū bu 'buh yu ngurpi ja ra niḡa o guerpū 'buh yu zε'mi nε yu ts'ut'abi, pε o εmme guím bεmhbu 'be'a sā gui mamhbū 'bu da mba ma juānni ahū,

¹² nguetho nu'bu gām 'bāhmbu bu ja rá hmi u, nu'a rá Hogandāhi Oḡa 'bex di bεn'nahū gui mamhbū, bi 'yεn'a ra Jesús.

Rān t'uti ra membeti bi bεnse 'be'a da hyoni

¹³ Nε nu'bu min yā'a ra Jesús, mi 'bā inde bu 'buh yu jā'i n'da ran 'yohū, nε bi 'yεmbi:

—Xānbate i, dami xih man 'yohū da xεgāts'u ra hāi bi zoh ma ta'be.

¹⁴ Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Nu'i, grān 'yohū, hin dra zε'migā ngue ga øt'ā a guí ma, bi 'yεmbi.

¹⁵ Nε xø bi 'yεmp'u 'bupu:

—Dami jamansu ni mbuihu hin din ja ahū ran 'yūya. Nguetho hinga gue'a i ja n'da dām 'bu'a n'da, madague'a xun ngu i ja.

¹⁶ Nε nubūya, bi xi'a n'da ran t'uti, nε bi 'yεmp'u:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohū ra membeti. Nε nu'a rá hāi εmme xun ho, nε xun ngu 'be'a gātho bin ja bu.

¹⁷ Nε nu'u yú ngumpε'ts'i, εmme bi yudi nε bi bongthoho 'be'a mi ja bu ja rá huāhi. Nε nu'a ran 'yohū buya, bi bεni 'be'a sā da 'yøt'e.

¹⁸ Nε bi bεnse: “Nuya, ga xo't' ma ngumpε'ts'i nε ga høh mi'da xun ndoho, n'dahma din ja hapū ga pε'ts'ā 'be'a gātho i jagā.

¹⁹ Nε nubūya, dam 'būtho, hønt'a dí hyu ma mbui ga øt'ā,” bi 'yεnse ran 'yohū.

20 Pɛ nu'a Ojɑ bi 'yɛmp'a: “Nu'i, hin guí pɑdi 'bɛ'a guím ma, nguetho nán xui ya gui tu. Nɛ to'o hmaha da gohmi 'bɛ'a gátho guím bɛni gui hyonse,” bi 'yɛmbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

21 Ngubɛ din ja gátho yɛ 'yɛya, ngue'a hɔnt'a i ja ua ja ra ximhái im bɛni, pɛ hinga gue'a rá mbeti dí yɛnba yá te ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu Ojɑ di jamansu yá t'ɛhni

22 Nɛ nubɛya, bi 'yɛmp'ɛ yá xádi:

—'Yo ɛmmɛ gui hyɑdumbɛihɛ 'bɛ'a gui sihɛ nɛ 'bɛ'a gui hyehɛ.

23 Nɛ man'da xɛn ho guim bɛmhɛ ni tehɛ xinda gue nin sihmɛhɛ, nguetho man'da di muui ni tehɛ, nɛ'a ni ja'ihɛ man'da di muui xinda gue ni hehɛ.

24 Damin 'yomfɛnihɛ ts'ɛ 'bɛ'a i ɔt' yɛ ca. Nu'ɛ, hingui ɔt' yá huɑhi nɛ hin te i pɛ'ts'i 'bɛ'a i honi, pɛ nu Ojɑ di jamansu'ɛ. Pɛ man'da di jamansu ahɛ Ojɑ xinda gue yɛ doja, nguetho man'da di mu ahɛ.

25 Nte sá gui tɛnsehɛ, xinga gue nin sihmɛhɛ, xinga gue ni hehɛ, xinga gue ni tehɛ, gue gam 'bɛhmbɛ ua nya'a thoho.

26 Janangue'a hin gui hyɑdumbɛihɛ ɛ nte di muui.

27 Dami nuhɛ yɛ dɔni. Hin te má 'bɛfi i ɔt'e, pɛ guehma i te. Nɛ nu'a ra ts'ɛt'abi Salomón mi he rá pahni mahotho nɛ xɛm hmadi. Pɛ nu yɛ dɔni man'da mahotho xinda gue rá pahni mi he ra Salomón.

28 Nu'a Ojɑ di jamansu yɛ dɔni nɛ di japi din te, madague n'da pa thoho i dɔni. Xi ahɛ, ha hin guím bɛmhɛ ngue man'da xɛn ho di 'da ahɛ Ojɑ. Xɔgue ts'ɛtho guí ɛc'yɛihɛ.

29 Janangue o guí hɑdumbɛihɛ 'bɛ'a gui sihɛ n'da pa ngu n'da pa,

30 nguetho nu'ɛ hingui ɛc'yɛi Ojɑ, gue'a i ɔt'ɛ. Pɛ nu'ahɛ ni Tahɛ 'bɛpɛ mahɛts'i i pɑdi 'bɛ'a gátho guí homhbɛ.

31 M'bet'o thoho guin unsehɛ di manda ahɛ rá ts'ɛdi Ojɑ, nɛ nubɛya di 'da ahɛ Ojɑ 'bɛ'a gátho guí homhbɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

To'o di mɛmbeti bɛ mahɛts'i

32 Xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—O guín suhɛ, madague'a hingui ngu ahɛ, nguetho i hu rá mbɛi Ojɑ ngue ya guí 'bɛhmbɛ bɛ di manda rá ts'ɛdi.

33 Dami páhɛ 'bɛ'a i ja ahɛ, gui unhdɛ yɛ hyoya, nɛ din ja ahɛ xɛn ngu bɛ mahɛts'i. Nubɛ, nte dim 'bɛpɛ nɛ njɛm'ɛ din thegue, hingui sá n'da ra bɛ da yɛrpɛ, xinga gue'ɛ yɛ zu'uɛ.

34 Nu'bɛ guecua ja ra ximhái i ja 'bɛ'a pɛ'ts'a n'da, hɔnt'ua im bɛn'a n'da, nɛ nu'bɛ guerpɛ mahɛts'i, guerpɛ im bɛn'a n'da bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da thɔ'mi xɛn ho

35 Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami tɔgbahɛ nɛ gan sáhu tengu'bɛ i sɔ ni sibihɛ.

36 Tengu i ɔt' yɛ 'yɛhɛ 'bɛ i tɔm'ɛ yá hmu da mbeng bɛ xín sihmɛ bɛ ja ran thɑti, n'dahma 'bɛx da xocpa n'dihi 'bɛ bi zofo.

37 ɛmmɛ din johya ɛ bi dɔ'mi, nguetho da xi'ɛ da hyupɛ ja rá mɛxa, go guesɛ'a ra hmu din 'yɛhɛ bɛya, ngue da 'uɛn'ɛ yá 'yɛhɛ.

38 Din johya ɛ bi dɔ'mi madague'a made nxui uague t'ɛxuditho 'bɛ bi zɔh ra hmu.

39 Nu n'da ran 'yohɛ 'bɛ xtám bɑdi 'bɛ'a ní pa da yɛrpɛ ra bɛ bɛ ja rá ngu, xtán dɔ'mi, hin di japi da fɛpi 'bɛ'a pɛ'ts'i. Pɛ hingui pɑdi 'bɛ'a ní pa da yɛrpɛ ra bɛ, janangue i tɔ'mi gátho yɛ pa.

40 Ngutho ahɛ gui tɔgbahɛ nguetho hin guí pɑhmbɛ 'bɛ'a ní ora ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhái, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán t'uti yɛ 'yɛhɛ xɛn ho nɛ'a hingui ho

41 Nu'a ra Pedro bɛya, bi 'yänni 'bɛ'a bi man ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ma Hmu i, ha hɔngdähe guí xije ran t'uti, uague gátho ɛ mi'da guí xifi.

42 Nu ra Jesús bi dɑti:

—Nu'a ra 'yɛhɛ xɛn ho, nzɑi i ɔt' rá 'bɛfi xɛn ho, nɛ di manda bɛ ja rá ngu rá hmu, nɛ di darpa yá mi'yɛhɛhɛ. Nɛ nu'bɛ bi zɔn ra ora din sihmɛ ts'ɛ yá mi'yɛhɛhɛ, i 'uɛni xɛn ho.

43 Ne nu'a ra 'yεhe, da dɪn'a rá hmu bɘ dim pɛh 'bɘ bi zøhø, da nu ran johya a bɘya.

44 Nguetho majuaɲi dí xi ahɘ, nu rá hmu di un man'da ra 'bɛfi ngue di manda bɘya 'bɛ'a gátho i pɛ'ts'i.

45 Pɛ nu'bɘ n'da ra 'yεhe im bɛnse him ba ε'a n'dihi rá hmu, ne di dɘ'mi di ɛnba yá mí'yεhɛhɘ, madague yɘ xisu o gue yɛn 'yohɘ, ne i sihmezehe ne i mihni,

46 ts'ɛrɛpɘ tho ho ba εh rá hmu ne bi dɪn'a rá 'yεhe bɘ hin di jamansu rá 'bɛfi, ne da zɘ'a rá 'yεhe bɘya. Ne da hyøn'a thi, ne da 'yɛmbi nte rán jau i a. Ne da mbɛnpɘ ba nu ran ɛnbi bɘ 'bɘh mi'da guexta'a him bi 'yøt'a xí sifi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

47 Ne man'da ran t'uti bi xi'ɘ, ne bi 'yɛmp'ɘ:

—Nu n'da ra 'yεhe 'bɘ mi bɘdi 'bɛ'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'e, pɛ xɛn ɘ tho ram fɛi din jap'a.

48 Pɛ nu'a n'da ra 'yεhe 'bɘ hingui pɘdi 'bɛ'a in nde rá hmu, ne him bi 'yøt'a i numanho rá hmu, pɛ ts'ɛtho ram fɛi din jap'a. Nu'a to'o bin japi da bɘdi xɛn ngu, jatho da 'yøt'e xɛn ngu. I jatho da 'yøt'e n'da ngu n'da hangu na ngu bin japi da bɘdi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Din ja yɛn heque

49 Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nugä bá εcä, pɛ hinga gátho yɘ ja'ɪ da numanhogui, janangue din sɘ'ɘ 'da. Pɛ guexta'a hinga nan ja xɛn ho.

50 M'bɛt'o ga nu xɛn ngu yɛn ɛnbi, ne nu'bɘ bi zøɲ ra pa din ja'a díɲ ma, n'da ran ɛnbi xɛn ɛtho ga nugä bɘya. Ne xɛn ho 'bɘ ga nu n'dihi.

51 Pɛ o guí εmhɘ din hɛ yɘ sɘi ngue bá εcä ua, pɛ man'da din ja yɘ sɘi.

52 Nuya din hec yɛn 'yomfɛni ɘ 'bɘpɘ ja n'da ra ngu. Tengu'bɘ hyu'ɘ 'bɘpɘ da dɛngui, yoho ɘ hin da dɛngui.

53 Ne din hec yɛn 'yomfɛni yɛn 'yohɘ ne din sɘhmbɘ yá ts'ɛnt'ɘ nanguecä. Ne yɘ xisu din sɘhmbɘ yá t'ixu ne din sɘhmbɘ yá ts'ihue, hinga 'da'angu da bɛmhɘ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu yɘ ja'ɪ him bi bɘ'a rá hmɛpya ra Jesús

54 Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'bɘ guí nuhɘ n'da ra güi ní bøxpɘ ní yɘh ra hyadi, guí εmhɘ din 'ye, ne din 'ye bɘya.

55 Ne nu'bɘ guí nuhɘ ba εh ran dɘhi bɘ sur, guí εmhɘ xtám pa ra pa bɘya, ne xtám pa bɘya.

56 Maxøts'e tho guím mamhɘ, guí pɘhmbɘ 'bɛ'a din ja ra pa, pɛ ne hin guí pɘhmbɘ 'bɛ'a ní hmɛpya guí nuhɘ ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Damin hocpazehɛ nin sɘihɘ

57 —Hanja ngue hingui sä gan 'yomfɛni 'bɛ'a xɛn ho guí 'yøthɘ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

58 Nu'bɘ 'bɘ'a n'da da zix ahɘ bɘ 'bɘh ra zɛ'mi in nde di yɘp'ahɘ, nu'bɘ gá mbɛ bɘ 'yu, gan hocuazehɘ bɘ 'yu. Nu'bɘ hin'na, guehma guí sømmi bɘ 'bɘh ra zɛ'mi, ne di manda da jo ahɘ.

59 Ne hin da zä guí pømhɘ bɘ asta gue'bɘ go gá juthɘ gátho bi zänni guí juthɘ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

13

Hnɛhi tho ho di päh rán 'yomfɛni n'da

1 Ne bi si'a ra Jesús 'bɛ'a xí t'ørpa 'da yɘ mɛngu bɘ Galilea ne bi t'ɛmbi:

—Nu'a ra Pilato bi manda dí ho'ɘ 'da nu'bɘ mim bøx yá 'bøts'e bɘ ja ra dɘnijɘ Njerusalén, bi 'yɛmbi.

2 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɘ:

—Ha guím bɛmhɘ man'da i ja yá ts'oqui ɘ to'o bi mba ntho xinda gue'ɘ mi'da yá mɛnguhɘ.

3 Pɛ hin'na maha. Pɛ dí xi ahɘ, ngubɘ díɲ ɛn'nahɘ. Gui nuhɘ ran ts'ɛmbi mazɘi 'bɘ hin guí päh nin 'yomfɛnihɘ.

4 Ne'ɘ 'dɛ'ma hyɘto bi du bɘ Siloé 'bɘ mi yøt' ra jaɘo, ha guí εmhɘ man'da mi ja yá ts'oqui ɘ xinda gue'ɘ mi'da 'bɘpɘ Jerusalén.

5 Hin'na maha, ne ngutho ahɘ guin nuhɘ ran ɛnbi 'bɘ hin guí päh nin 'yomfɛnihɘ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra hmɛpya ra za him bin zɘh yɛn dät'o

6 Ne nubuya, bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yena:

—Mi 'bua n'da ran 'yohu mi ja n'da rá huahi. Ne bi 'yēt'a n'danza ra higo. Ne mi pa ran 'yohu da nu 'bu di zupu yán dāt'o, pe xinga n'dandī bin zuh yán dāt'o ra higo.

7 Janangue bi zon'na rá mbeŋi bu ja rá huahi ne bi xifi da 'yexa ra za: “Nuya, ná hyu jeya ya ngue dí tō'mi din ja yán dāt'o na ra za, pe hin te i zudi. Dami 'yex ya, ndetho í sanba yú dehe ra häi a ra za,” bi 'yēmbi.

8 Pe nu'a rá mbeŋi bi 'yena: “Dím 'bäpu man'da jeya, ga zunspa ra häi bu rán dui, ne ga ponbä xun ho yu häi.

9 Xohma din zuh yán dāt'o buya. Pe nu'bu hin din zudi, ga exä 'bu,” bi 'yēn'a ra mbeŋi buya, bi 'yēn'a ra Jesús bu mi man'a ran t'uti.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra mbeŋi xisu

10 N'da ra pa ran säya buya, min xänbate bu ja ra niḡa ra Jesús.

11 Ne mi 'bäpu n'da ra xisu ngue ná 'de'ma hyaḡo jeya madí unba ra zīthu, him madi japi di juḡn rá ḡa'i.

12 Ne nu'bu mi nu'a ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Grá xisu, ya bi zä ni ḡa'i ya, bi 'yēmbi.

13 Ne bi mba nthädi ra xisu buya, bi dä'a ra Jesús, 'bex bi juḡn rá ḡa'i a buya. Ne nu'a ra xisu bi 'yēspa Oḡa.

14 Pe nu'a ra ngurpi bu ja ra niḡa ḡmme bin cue nguetho bi nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra ḡa'i ra pa ran säya. Ne bi 'yēmp'u mi 'bäpu:

—Nts'änni 'dato pa gam pehmbu n'da semana, ne gue'u yu pa gua ḡhmbu ngue din hoc'ahu ua, pe hinga gue ra pa ran säya gua ḡhmbu da mba ma hoc'ihu ua, bi 'yēn'a ra ngurpi bu ja ra niḡa.

15 Nu ra Jesús bi 'yena:

—Xi ahü, ha hin guí xojü nin ḡanihu ne guí sixhu bu ja ra dehe madague ra pa ran säya.

16 Ne mi 'bäcu n'da ra xisu rá m bom'beto ra Abraham, ná 'de'mahyaḡo njeya madi unba ra zīthu

tengu'bu án thu't'i, ne guí ḡmhbu hingui ho ngue dá xocpä a nangue rá ts'edi ra zīthu, nguetho ra pa ran säya ya, bi 'yēn'a ra Jesús.

17 Bin hētho u yán suihu ra Jesús buya, ne bi mbes' yá sä. Pe nu'u yu ḡa'i bin johya 'bu mi nu yun t'ōt'e nuixte bi 'yōt'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hmudä ra mostaza

18 Ne xō bi 'yēn'a:

—'Be'a ní hmēpya sä ga xi ahü ngue ga ut'ahu 'bēpu ní manda rá ts'edi Oḡa ua.

19 Nu'a, tengu rá hmudä ra mostaza. Zu ts'u 'bu xu 'boni, pe nu'bu xum bōts'e, i te tengu n'da ra za, ne yu doja i ōt' yá 'bafi bu ja yú 'yē, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ran t'uti rá íxi ra thuhme

20 Ne xō bi 'yena:

—'Be'a man'da ra hmēpya sä ga xi ahü ngue ga ut'ahu 'bēpu ní manda rá ts'edi Oḡa ua.

21 Nu'a, tengu ra íxi 'bu din jap'a ra jani, ne gātho bi nden'a ra jani buya, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra goxthi xun ts'it'i

22 Nu ra Jesús i 'yo ra 'yu ní mba bu Jerusalén, ne bi xänba yu ḡa'i bu ja yu hnini bi thogui.

23 Ne nu'u 'da yu ḡa'i bi 'yänni:

—Ha hin ε ngu'u yu ḡa'i dim pōhø, gue da mba nhyani, ḡn'u.

24 Nu'a ra Jesús bi ḡati:

—Nu'a ní yut'a n'da bu mahēts'i, tengu n'da ra goxthi xun ts'it'i. Dami hyomhbu gui cūthü bu, nguetho dí xi ahü, da zōn ra ora xun ngu da nde da yurpu, pe ya him man zä.

25 Nguetho da zōn ra ora da gut ra goxthi ra Hmu, ne dim 'bäpu thi u 'da da zo'a, da 'yēmbi: “Ma Hmu i, dami xogahe.” Pe nu'a ra Hmu da 'yēmda'u: “Hin dí pa ahü,” da 'yēmbi.

26 Ne nu'u da 'yēn'u: “Pe dán sihmehü, ne gá xāngahe bu ja ma hninihe,” da 'yēmbi.

27 Pe nu'a ra Hmu da 'yena: “Pe dí xi ahü, hin dí pa ahü, ní mbähä bu, hin da zä gui cūthü ua, gyú ts'om'bäihü,” da 'yēmtho u.

28 Ne ɛmmɛ da bɛndumbɛi ɛ 'bɛ dim 'bäpɛ thi bɛ di manda rá ts'edi Oja. Ne din zom bɛ di cuxt' pɛ yá ts'i ɛ nangue ran ɛnbi da nu bɛ. Ne da hyant'a ra Abraham 'bɛpɛ mbo, ne ra Isaac, ne ra Jacob, ne gátho mi'da yá pɔngahya Oja,

29 ne da hnu ɛ xɛn ngu mi'da yɛ jã'i ngue bi nɛxpɛ gä na ngɛni ra ximhäi i hupɛ di manda rá ts'edi Oja.

30 Ne dí xi ahɛ, to'o ɛna i 'bɛt'o ua, dim 'bɛjua bɛ ɛ, ne nu'ɛ t'ɛmbi i 'bɛjua ua, dim 'bɛt'o bɛ ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús min nde xtí huɛc'ɛ 'bɛpɛ Jerusalén

31 Nu'bɛ mi man'a ra Jesús, bi zø'i 'da yɛ fariseo ne bi 'yɛn'ɛ:

—Nde'bɛ gui pɔn'a n'dihi ua di manda rá ts'edi ra Herodes, ne in nde da hyo'a i.

32 Bi dã'a ra Jesús:

—Nu ra Herodes ra hyäte a. Ní mbähã gui xihmbɛ ngue nuya ne nixudi ga thoqui ga øt' ma 'bɛfi, ga høn'a thi yɛ zĩthu, ne ga hoc yɛ hyɛnni bɛ ga thogui. Nimani bɛya ga juacã ma 'bɛfi, gui 'yɛmfɛ, bi 'yɛmbi.

33 Nuya, ne nixudi, ne nimani dan 'yogã, i jatho ga sòm bɛ Jerusalén, nguetho guerpɛ i tho bɛ yá pɔngahya Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

34 Ne ɛmmɛ bi du rá mbɛi ra Jesús nangue'ɛ i 'bɛpɛ Jerusalén, ne bi 'yɛna:

—Nu ahɛ gyɛ mɛnguhɛ Jerusalén, guí hohɛ yá pɔngahya Oja, ne gadí bat'adohɛ ɛ bí pɛn'nahɛ Oja. Hangu yɛ pa dá nde ga jamansu ahɛ tengutho n'da ra c'ɛ'øni i comp' yá bási 'bɛ xɛn de, pɛ nu ahɛ hin gá ndehɛ.

35 Nuya njon da mbäh ni hninihɛ ne hin din ja ahɛ rán jãpi Oja. Ne dí xi ahɛ, hin gui nujɛ mahøn'a jague'bɛ bá ɛcã mahøn'a. Ne nu'bɛ gá nujɛ, gui 'yɛnjɛ: “Majãpi a bá ɛhɛ nangue rá thuhu ra Hmu,” gui 'yɛnjɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɛ mi 'yɛmp'ɛ yɛ mɛngu bɛ Jerusalén.

14

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da xɛn nden rá jã'i

1 Nu n'da ra pa ran säya, bi mba bán sihme bɛ rá ngu n'da ra ngɛrpa fariseo a ra Jesús. Ne gátho i 'bɛpɛ ja ran sihme ɛmmɛ bi dø'mi da nu 'bɛ'a da 'yøt'a ra Jesús.

2 Nguetho mi 'bɛpɛ n'da ran 'yohɛ xɛ nden rá jã'i.

3 Ne nu'a ra Jesús bi 'yän'dɛ yɛ fariseo ne yɛ xänbate nijã bɛya:

—Ha din thɛui yɛn t'ɛdi 'bɛ di hoc'a n'da ra hyɛnni 'bɛ ra pa ran säya, ɛn'a.

4 Pɛ xínga n'da'ɛ bi dãt'a. Nu ra Jesús bɛya, bi hoc'a ran 'yohɛ ne bin 'yɛhmi.

5 Ne nubɛya, bi 'yɛmp'ɛ yɛ fariseo ne yɛ xänbate nijã:

—Xi'bɛ n'da ahɛ, 'bɛ xtan däh nin danihɛ ogue ni buruhɛ bɛ ja ra hyähäi a ra pa ran säya, ha hin guí juxhɛ madague ra pa ran säya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

6 Pɛ xínga n'da bi zã bi dãdi.

Ra Jesús bi ma hin da hyoni din nujɛte zɛhɛ n'da

7 Nu ra Jesús bɛya, bi nu'ɛ 'da i hon yán thuts'i, in nde 'darpɛ da hyuhmbɛ ɛ i pa nt'ɛspi bɛ ja ran sihme, ne bi 'yɛna:

8-9 —O guí homhbɛ ngue 'darpɛ gui hyuhmbɛ ɛ ja yá ts'edi, nguetho nu'bɛ 'darpɛ guí huhmbɛ ɛ, xi'bɛ da zøm bɛ n'da ngue man'da da t'ɛspi, ne da xi ahɛ ra mɛngu bɛ, “Gui ndanjɛ nguetho rán säui da hyupɛ na,” da 'yɛn'ahɛ. “Bá huhnɛ,” da 'yɛn'ahɛ, ne ɛmmɛ gui pɛs' ni sähɛ bɛya.

10 Man'da xɛn ho gui hyuxhɛ bɛ ma'ueni ts'ɛ 'bɛ gá cɛthɛ bɛ ja ran sihme, ne nu'bɛ bi nu ahɛ ra mɛngu bɛ, da xi ahɛ: “Amigo ahɛ, ba ɛhmbɛ ua, gui hyuxhɛ ua man'da xɛn ho,” da 'yɛn'ahɛ. Ne gátho'ɛ 'bɛpɛ da numanho ahɛ bɛya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

11 Nguetho gátho'ɛ din 'yɛzɛhɛ, da zøn ra pa da go'ahäi. Pɛ gátho to'o hin din 'yɛzɛhɛ, da zøn ra pa da t'ɛspi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

12 Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'ɛ ra mɛngu bɛ:

—Nu'bɛ gui 'yøt'a n'da ran sihme, o guí zon'dɛ ni amigo, xínga gue'ɛ ni cu, xínga gue'ɛ ni mɛni, xínga gue'ɛ

y_u mēmbeti guin tət'am'būih_u, nu'ū, m'bejua da zix'i i gan sihmε, tengu gá 'yørpe.

¹³ Pε nu'b_u gui 'yøt'a n'da ran sihmε, dami zon'd_u y_u hyoya, nε y_u mbēdi, nε y_u dogua, nε y_u xädä,

¹⁴ nε di jār'ah_u Ojā b_uya. Nguetho nu'ū, hin da zä di co'ts'a'i 'bε'a gá 'yørpa _u. Pε Ojā di co'ts'a 'b_u bi zøn ra pa da xox'ū yá 'yεc'yεi x_un du, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra dānsihme

¹⁵ N'da ran 'yoh_u mi sihmεh_u b_u, 'b_u mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Majāpi gätho to'o din sihmε b_u di manda rá ts'edi Ojā, bi 'yεn'a ran 'yoh_u.

¹⁶ Nε nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nangue'ū to'o njuantho din sihmε b_u di manda rá ts'edi Ojā, nε bi 'yεmp'ū:

—Mi 'b_u'a n'da ran 'yoh_u bi 'yøt'a n'da ra dānsihmε, nε εmme x_un ngu _u bi xifi din sihmε b_u.

¹⁷ Nε nu'b_u mi gua'a bi hoc ran sihmε, bi mben'na rá 'yεhε da xi'ū 'bex ba εhε.

¹⁸ Pε gätho _u bi ma hingui sä da mba. Nu n'da ran 'yoh_u bi 'yεna: “Nugä ja dá tängä n'da ma huāhi, jatho ga mba ba nugä. Dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yεn'a n'da.

¹⁹ Nε nu'a man'da ran 'yoh_u xø bi 'yεna: “Nugä ja dá tängä cūt'a pare y_u mbēndāni, jatho ga säpi ga pεpi, dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yεn'a man'da.

²⁰ Nε xø man'da b_uya bi 'yεna: “Ja dá singä n'da ma xisu nε hingui sä ga mba b_u,” bi 'yεn'a.

²¹ Nu'a ra 'yεhε b_uya, bi mbengb_u ja rá ngu'a rá hmu, nε bi xifi 'bε'a gätho bi man'ū y_un 'yoh_u. 'Bex bin cue'a rá hmu b_uya, nε xø bi mbēnh mahøn'a ngue da mba n'dihi b_u ja yá 'yu ra hnini, nε ba si'ū y_u hyoya, y_u mbēdi, nε y_u xädä, nε y_u dogua da dīm b_u, ba εhε din sihmε.

²² Nub_uya, nu ra 'yεhε bi 'yεmp'a rá hmu: “B_ucua ya bá sigä ya, pε him bi yuh ni ngu.”

²³ Nu rá hmu b_uya, bi 'yεmbi: “Ní mba b_u ma'ueni ts'ū ra hnini, nε dami 'yørpa ts'edi ba ε'ū hønt'a go to'o gui tīm b_u 'yu, da yuh ma ngu.

²⁴ Pε xínga n'da ran 'yoh_u rá mbūdi dá zohndä da zi na man sihmεgä,” bi 'yεn'a rá hmu, bi 'yεn'a ra Jesús 'b_u mi man na ran t'uti. Bi ma nangue'ū t'εmbi hin yán säh_u, pε man'da go da yār_u di manda rá ts'edi Ojā _u.

Da nu y_un unbi to'o da den'na ra Cristo

²⁵ Nε x_un ngu y_u jā'i mi tēn b_u 'yu ra Jesús. Nu ra Jesús b_uya, bi nyεgui nε bi 'yεmp'ū:

²⁶ —To'o gätho in nde da dengui, jatho man'da x_un ngu da bεngä xinda guep_u nam bεn'a rá ta o gue rá mbe, ogue rá xisu, ogue yá t'ūhni, o gue yá cu. Jatho man'da da bεngä xinda guep_u nín huεczehε. Nu'b_u hin'na, hin da zä da dengui.

²⁷ Nε to'o gätho hin da hyät y_un unbi, ngue i su da tho 'b_u da dengui, hin da zä da dengä _u.

²⁸ Nε 'bε gan 'yomfεnih_u ts'ū 'b_u gui hyäth_u gui tengah_u, tenguthoho n'da ran 'yoh_u 'b_u da 'yεna da hyøh rá ngu.

²⁹ M'bet'o din 'yomfεni 'bε'a da 'yøt'e, nu'b_u hin'na, ts'ār_u tho ho hinga xøt'a dí jua'a rá ngu. Nu y_u jā'i b_uya da dentho ho,

³⁰ nε da 'yεn'ū: “Nuna ran 'yoh_u bi d_u'ma rá ngu, pε hinga xøt'a bi juadi,” da 'yεn'ū, bi 'yεn'a ra Jesús.

³¹ Nε ngutho n'da ra ts'ūt'abi 'b_u i 'b_u'i 'dēt'a mahuāhi yá dofūi, pε m'bet'o din 'yomfεni 'b_u da zä dīn tunhui a man'da ra ts'ūt'abi 'b_u'i 'däte mahuāhi yá dofūi.

³² Nε nu'b_u im bēni hingui sä da dāpi, pε da mbεhna n'da rām 'bεhni da 'yän 'b_u da zä dīn hocpadah_u.

³³ Nε ngutho ah_u, pε jatho 'bε gan 'yomfεnih_u 'b_u da zä gui 'yε'ts' ni pähä zehεh_u, nε him man guim bεmh_u 'bε'a i ja ah_u, janangue da zä gui tengah_u b_uya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Hingui ho ra ū 'b_u di 'bεh rán ho

³⁴ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu ra ɥ mahyoni a, pe nu'bu di 'beh rán ho, hin'yü 'be'a din hogui.

³⁵ Ne nte da mbeñi, xinga gue ra häi sä di hogui, ne da mba ma bant'i thoho. Guín jahü bü 'bü hin'yü nin hohü, bi 'yén'a ra Jesús.

15

Ran t'uti ra de'yo bim 'bedi

¹ N'da ra pa, xün ngu yu hyaçahäi ne mi'da yu ts'om'bäi bim peti bü, da 'yøde 'be'a i man'a ra Jesús.

² Janangue'a nu'u yu fariseo ne yu xänbate nijä bi c'aman'u ra Jesús, ne bi 'yén'u:

—Hingui ho øt'na ran 'yohü, nguetho i yähu ne i sihmehü yu ts'om'bäi, sä bi 'yén'u.

³ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yemp'u:

⁴ —Xi'bü n'da ran 'yohü i 'bü'a n'da ciento yá de'yo, ne xtim 'be'a n'da, ne hønt'u goho 'däte ma'de'ma guto di 'büpü, 'be'a da 'yøt'a. Ha hin da zopü goho 'däte ma'de'ma guto, ngue da mba ba hon'a bim 'bedi gue'bü go bi ðini.

⁵ Ne nu'bü bi ðini, da gäx rá xixi, din johya büya.

⁶ Da duxpü ja rá ngu, da zon'du yá amigo, ne'u din töt'am'bühü, ne da 'yemp'u: “Dan johyahü ya, nguetho dá tĩngä na ma de'yo bim 'bedi,” da 'yemp'u.

⁷ Ngutho bü mahets'i, emme di johya ü bí 'büpü 'bü bi päh rán 'yomfëni n'da ra dädits'oqui ua ja ra ximhäi. Man'da di johya nangue'a, xinda gue'ü mbëni hingui dim 'bedi, ngue ëna hin'yü yá ts'oqui, bi 'yén'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra xisu bi 'beh rá mbeti

⁸ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Ne ximangutho n'da ra xisu mi ja 'det'a yá mbeti ne bi 'be a n'da, pe 'be'a hmaha da 'yøt' ra xisu büya. Ha hin di søc rá sibi ne da goc rá ngu, da hyoni gue'bü go bi ðini.

⁹ Ne nu'bü bi ðim büya, da zon'du yá amigo ne'u din töt'am'bühü, ne da 'yëmbi: “Dan johyahü nguetho dá tĩngä ma mbeti dá 'becä,” da 'yëmbi.

¹⁰ Ngutho ü yám 'behni Ojä bí 'büpü mahets'i, emme di johya 'bü bi päh rá mbüi n'da ra jä'i ua, bi 'yén'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ran 'yohü bi huëc rá ts'unt'u

¹¹ Ra Jesús bi ma man'da ran t'uti 'büpü ní huëgahü Ojä ne bi 'yëna:

—Mi 'bü'a n'da ran 'yohü yoho yá ts'unt'u mi 'büi.

¹² Nu'a ná yoho rá ts'unt'u bi 'yemp'a rá ta: “Dami 'dac ya 'be'a guím bëni gui sogä 'bü gá tu,” bi 'yëmbi. Janangue nu'a ran 'yohü büya, bi unni 'be'a gätho in ndepe da gohmi'ü yá ts'unt'u.

¹³ Mi tho'i ts'u yu pa büya, bi hyäxa bin t'un'na to'o xí 'yäh ra erencia, ne bi mba. Bi mba n'danni ra häi, yatho, ne 'bexque 'dahmantho bi jua'a bi hyäts'i, nguetho bi 'yøt'e 'be'a bi numanhose.

¹⁴ Gätho bi juadi, xingui ts'u nte bi 'yëgui. Ne guerpü ra häi xí zøni bin ja n'da ra dätü, ne xingui ts'u 'be'a da zi.

¹⁵ Pe nubüya bi hyon ra 'beñi ra ts'unt'u. Ne nu n'da ran 'yohü, ra mengü bü, bi xifi di jamansup yá ts'üdi.

¹⁶ Pe njon bi 'uñ'a ra ts'unt'u ne in nde da zi'a mi si yu ts'üdi, nguetho emme tumanthuhu.

¹⁷ Ne nu'bü mi thoh yu pa, bin 'yomfëni büya, bi bëni: “Nübü ja rá ngu ma ta, mbongui thoho 'be'a da zi yá 'yëhë, ne nugä dí sägä ran ünbi ngue hin'yü ga sigä ua.

¹⁸ Pe man'da xün ho 'bü ga pengä ne ga xi'a ma ta: “Nu'i ma ta'i, nugä dá øt'ä ram fe'ts'i nangue'e ne nangue Ojä,

¹⁹ ne him man sä'be gui 'yëngui ni ts'unt'ügä ya. Gui 'yëngui ni 'yëhethogä ya, ga ëmbi,” bi 'yëñe a ra ts'unt'u.

²⁰ 'Bex bi mba büya bi hyäx ra 'yu í mba bü 'büh rá ta. Pe nu'bü mi ts'ütho da zøn rá ngu, 'bex bi hyant'a rá ta ngue ba ëpü, ne emme bin johya, bi

huɛc'a rá ts'unt'u. Bin ti'a rá ta, bin c'at'ui bu 'yu, bi hyufi ne bi zɛspa rá 'yogu.

²¹ Pɛ nu'a ra ts'unt'u bi xi'a rá ta: “Nugä, dá øt'ä ram fɛ'ts'i nangu'e ne nangu'e Ojä. Nɛ him man sä'be gui 'yɛngui ni ts'unt'ugä ya,” bi 'yɛmbi.

²² Pɛ nu'a rá ta, bi xih yá 'yɛhe: “Dami hethu ra pahni man'da xun ho, ne dami cärpahu n'da ram fo'yɛ rá xä, ne gui 'yurpahu yá zapato.

²³ Nɛ ba sihu ra t'undani xun zaqui ne gui hyohu, gui hoju ran sihme ne dan johyahu.

²⁴ Nguetho nuna ma ts'unt'u tengu'bu bi du, pɛ nuya, tengu'bu bim 'bui mahøn'a. Bim 'bedi pɛ nuya dá tɪn ya,” bi 'yɛn'a rá ta.

Nɛ 'bex bin ja ran sihme.

²⁵ Pɛ nu'a ra 'bet'o ts'unt'u mi 'yo bu huahi, ne nu'bu mi mba bu ja rá ngu, i øh ra 'bida ne ran johya mi ja bu ja rá ngu rá ta.

²⁶ Nɛ nu'a, bi zohn'na n'da rá 'yɛhe bi 'yänni: “'Be'a i ja bu ja rá ngu ma ta,” bi 'yɛmbi.

²⁷ Nɛ nu ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Nu'a nin 'yohu bi zøhø, ne ni ta bi hyo ran dani xun zaqui, bi 'yøt'a n'da ran sihme xun ndoho. Nguetho bin johya ngue ya bá penc'a nin 'yohu,” bi 'yɛmbi.

²⁸ Pɛ nu'a rá mbadi ts'unt'u bin cue ne him bi nde bi yurpu mbo ra ngu. Nɛ nu'a rá ta bi bøni, bi 'yørpa ts'edi da yurpu mbo.

²⁹ Pɛ nu rá ts'unt'u bi 'yɛmp'a: “ɛmme xun ngu yu jɛya dá øt'ä ni 'befi ne xinga n'dandj dá fɛsthoho a gá xiqui. Nɛ hin jam'bu xcá 'dac'a n'da ra t'uchibo ngue dan sihmehe ma amigo.

³⁰ Pɛ nu'bu go mi zø'a ni ts'unt'u bi juat'a ni mbeti ne xun ts'o bi 'yøt'e, 'bex gá hyo ra t'undani xun zaqui,” bi 'yɛmbi.

³¹ Pɛ nu'a rá ta bi 'yɛmbi: “Pɛ ma zu ts'unt'u i, thocua thoho dí 'buhmi ua, ne gätho 'be'a i jagä, gätho ni mbeti.

³² Pɛ xun ho 'be'a dá øt'ä nguetho nu nin 'yohu tengu'bu ya xí du ne i 'bui mahøn'a, nu'a bim 'bedi pɛ ya dá

tɪmhbu,” bi 'yɛn'a rá ta, bi 'yɛn'a rá Jesús 'bu mi man ran t'uti.

16

Ra nt'uti ra ngurpa 'yɛhe hinga gue'a bi 'yøt'e

¹ Nɛ xø bi ma man'da ran t'uti a ra Jesús, ne bi 'yɛna:

—Mi 'bu'a n'da ra mɛmbeti, ne mi si n'da rá ngurpa 'yɛhe bi xifi di manda 'be'a gätho i pɛ'ts'i. Pɛ bi si'a ra mɛmbeti hingui ho øt' rá ngurpa 'yɛhe nguetho i haczɛhe 'be'a i ndese.

² Janangu'e'a bi zon'na rá 'yɛhe ne bi 'yɛmbi: “Dá øcä hingui ho'a guí øt'e. Nuya, dami däqui hangu din theui ma 'befi nguetho ya him man gam pɛcua,” bi 'yɛmbi.

³ Nu'a ra 'yɛhe bi bɛm buya 'be'a da 'yøt'e. Bi 'yɛnsɛ: “Nuya him man zä dam pɛcua ya, ne hingui sä dam pɛh na huahi, ne dí pɛ'ts' ma sä ga ätho ra mbeti, 'be'a hmaha ga øt'ya,” bi 'yɛnsɛ.

⁴ Bi bɛm buya 'be'a da 'yøt'e n'dahma dim 'buh yá amigo di zɛ 'bu hin'yu rá 'befi.

⁵ Nɛ nu ra ngurpa 'yɛhe bi zon'da to'o i tup'a rá hmu. Nɛ bi 'yän'na n'da hangu in dupate.

⁶ Nɛ bi dätj, bi 'yɛna: “N'da ciento dambot'ɛgui ra aceite dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Dami ts'on ni søcuä ne gui 'yo't' ma'da'yo gui hyuxpu ngue hønt'a yote ma'det'a yu dambot'ɛgui guí tupa ma hmu,” bi 'yɛmbi.

⁷ Nɛ xø bi 'yän'na man'da ran 'yohu hangu xø in dupate a. Nu'a bi dätj: “N'da ciento t'eni ra trigo dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Dami päh ni søcuä, ne dami hyuxpu goho 'däte t'eni thoho guí tupi.”

⁸ Nɛ nu'bu mi pa'a rá hmu 'be'a bi 'yøt' rá 'yɛhe, bi 'yɛmbi: “ɛmme guí paði 'be'a sä gui 'yøt'e ngue din jase 'be'a gätho gui hyoni,” bi 'yɛn'a rá hmu. Nu yu ja'i 'buh ya, ɛmme i paði da hyät' yá mija'ihu n'dahma da dɛsɛ. Pɛ nu'a i 'yo bu ja ran nequi, hingui paði da 'yøt'e tengu na, bi 'yɛn'a ra Jesús.

9 Nε dí xi ah_u ngue nu ra mbeti di ts'onba rán 'yomfɛni _u 'da, pε da zɔn ra pa ngue hin te di muui a, pε nu ni mbetih_u x_un ho 'b_u gui fǎxh_u y_u jǎ'i, nε dim 'b_uh ni amigoh_u ngue 'darp_u gním 'b_uhmb_u b_u mahɛts'i.

10 'B_ui 'da z_u ts'utho i ja da 'yɔt'e, pε i pǎdi di jamansu a, janangue'a mfǎdi da bǎdi di jamansu 'b_u di ja x_un ngu 'be'a da 'yɔt'e. Pε 'b_ui 'da z_u ts'utho i ja da 'yɔt'e, nε hingui pǎdi di jamansu a, janangue mfǎdi ngue hin da bǎdi di jamansu 'b_u di ja x_un ngu 'be'a da 'yɔt'e.

11 Nu'b_u hingui pǎdi di jamansu 'be'a i ja ua ja ra ximhǎi, nε xín da bǎdi di jamansu rá 'befi Ojǎ.

12 Nε nu'b_u hingui pǎdi di jamansu a hin rá mbeti zεhε, njon da zǎ di un'na njuǎntho rá mbeti 'b_u.

13 Njo'o n'da ra jǎ'i sǎ dim 'b_ui yoho yǎ hmu, nguetho nu'a n'da ra hmu hin da numanho a, nε nu man'da di huɛc'a. Uague da 'yɔrpa rá 'befi a n'da nε da zocpada b_u rá 'befi a man'da rá hmu. Ngutho n'da ra jǎ'i hingui sǎ da 'yɛmbi rá hmu a Ojǎ 'b_u εmme di ho ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

14 Nu y_u fariseo εmme di ho ra mbeti _u, nε nu'b_u mi 'yɔ'a bi man ra Jesús, bi denthoho.

15 Pε nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu ah_u gyǎ fariseoh_u, guí øth_u 'be'a ní numansu ah_u y_u jǎ'i, pε nu Ojǎ i pǎdi 'be'a i ja b_u mbo ni mb_uih_u. Nε nu' _u gǎtho im bɛnse y_u jǎ'i ngue di muui, pε hin te di muui b_u na nu Ojǎ _u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma din theui _u y_un t'ɛdi a rá ts'ɛdi Ojǎ

16 —Nu mam 'bet'o gán xǎhmb_u yǎn t'ɛdi ra Moisés, nε gán xǎhmb_u 'be'a bi 'yo't' y_u pɔngahyǎ maya'b_u, bi 'yɛmp'a. Pε nu ra Xuua Nxixyǎ bi d_u'mi bi man ran ho ma'da'yo nε bi ma 'bep_u ní manda rá ts'ɛdi Ojǎ. Nε x_un ngu y_u jǎ'i ya i øt'ra ts'ɛdi da yǎrp_u di manda rá ts'ɛdi Ojǎ.

17 Pε madague'a, pε xínga n'dant'ohni dim 'be' _u y_un t'ɛdi. Nu ra

ximhǎi nε mahɛts'i da guadi, pε hin dim 'be' _u y_un t'ɛdi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ran hyɛgui

18 —Nε nu'a to'o da hyeh rá xisu nε da zim man'da, ra 'yomt'ɛni a. Nε nu'a to'o da zin'a ra xisu bi thegui, nε gue'a dín 'yomt'ɛni a b_uya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra mɛmbeti nε ra hyoya í Lázaro

19 Nε bi ma man'da ran t'uti ra Jesús, bi 'yɛna:

—Mi 'b_u'a n'da ra mɛmbeti nε mahotho rá pahni x_um hmadi a mi he, nε εmme mi 'b_umanho b_u ja rá ngu, tengu thoho 'b_u i ja ra ngo.

20 Nε i 'b_u'a n'da ra hyoya, εmme mi sǎ ran _unbi, í Lázaro a. Nε gǎtho rá jǎ'i mi ja y_u 'ya. Nε mi hup_u ja rá goxthi ra mɛmbeti,

21 ngue mim bɛni da zi 'be'a da hyep_u ja rá mɛxa a ra mɛmbeti. Nε nu' _u y_u xǎ'yo bi decpa yǎ 'ya b_u i hudi.

22 Bi zɔn ra pa bi du'a ra hyoya. Nε nu yǎm 'behni Ojǎ bi zixp_u mahɛts'i nguerp_u 'b_u'a ra Abraham. Mbɛjua b_uya bi du'a ra mɛmbeti.

23 Nε nu'b_u mi du'a ra mɛmbeti b_uya, εmme bi nu ran _unbi b_u bi mba.

Nε bi ndøts'e, bi nu yab_u bí 'b_u'a ra Abraham nε ra Lázaro 'darp_u bí 'b_uhmi.

24 Nu ra mɛmbeti bi mbafi, bi 'yɛmp'a ra Abraham: “Nu'i mam bombøta i Abraham, dami huɛgui ts' _u, ba penhua ra Lázaro da d_ut'ra dehe rá xǎ, da dǎrca ma jǎni, nguetho εmme di _ung na ra sibi i ja ua.”

25 Pε nu ra Abraham bi 'yɛmp'a: “Nu'i, mam bom'beto i, dami bɛn'i ts' _u 'be'a gǎ 'yɔt'e 'b_u gmi 'b_up_u ja ra ximhǎi. Gǎtho x_un ho 'be'a mi ja i, pε nu'a ra Lázaro hønt'a ran _unbi bi nu b_u. Pε nuya din johya ua ra Lázaro ya, pε go hønt'a ran _unbi guí nu ya.

26 Nε man'da dí xi'i, hingui sǎ n'da da nɛxua da zɔrp_u guí 'b_ui, nguetho i ja inde n'da ra mba'ye x_un ndoho. Nε nu'i hingui sǎ gua nɛxp_u guí 'b_ui gui sɔcua, nguetho i cot'a ra mba'ye b_u,” bi 'yɛn'a ra Abraham.

27 Nu ra mɛmbeti xø mahøn'a bi xi'a ra Abraham: “Pε nu'b_u hin da zǎ ba

penhua, pe gui pen'na ra Lázaro bu ja rá ngu ma ta da xi'u 'bupu 'be'a dí sãgã.

28 Nguetho i 'bupu cat'a man 'yohu, ne dí ndepe ne'u da zom bu guí 'buhmi 'bu bi du, ne him ba ecua ja ran unbi," bi 'yẽn'a.

29 Pe nu ra Abraham bi 'yẽmp'a: "Nubu 'buh nin 'yohu, i ja bu rám hman ra Moisés ne yá pøngahya Oja, i sã da 'yoxu 'be'a i man'u."

30 Pe nu ra membeti bi 'yẽn'a: "Pe nu'i ma ta Abraham, hinga xot'a rám hman ra Moisés ngue da 'yø'u man 'yohu, pe nu'bu da ndants'a n'da xun du ngue da xifi, da 'yø 'bu."

31 Pe nu ra Abraham bi 'yẽmbi: "Nu'bu hin da 'yurpa ra güenda 'be'a i man ra Moisés ne yá pøngahya Oja, xin da 'yurpa ra güenda 'bu da ndants'a n'da xun du," bi 'yẽn'a ra Abraham, bi 'yẽn'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti.

17

Xun daxqui ra ts'oqui

1 Nu'a ra Jesús bi xih yá xãdi, bi 'yẽmp'u:

—Hin'yu n'da ra pa hin da ts'ã a ni mbuihu gue i nde di 'ber ahu gui 'yøthu ra ts'oqui. Pe ndumbuitho da nu'a to'o di japi da 'yøt' yu ts'oqui rá mijã'iui.

2 Dí xi ahu, to'o di japi da 'yøt' ran ts'o n'da hinga na te rá mbui, man'da xun ho 'bu xtín tharpa n'da ra dojuni rá 'yuga ne xtã t'entru ja ra deã, xinda gue'bu xtí japi xta 'yøt' ran ts'o a n'da hinga na te rá mbui.

3 Dami jamansu 'be'a guí øthu. Nu'bu 'bu'a n'da ni mijã'ihu bi 'yøt'ahu ran ts'o, dami xihmbu hingui ho'a bi 'yøt'ahu. Ne nu'bu da 'yømanho a guí xihmbu, damim punbahu 'bu.

4 Ne nu'bu yoto nidi n'dapa da 'yøt'ahu ran ts'o, ne n'dandj ngu n'dandj da 'yã ahu ra punbi, dami punbahu gãtho, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Gãtho xun hẽi sã da 'yøt'a n'da 'bu i ec'yẽi xun ho

5 Nu'u yu xãdi bi 'yẽm buya:

—Grã Hmu, dami jaje ga ec'yẽihe xun ho, bi 'yẽmp'a ra Jesús.

6 Nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'u:

—Madague'a emme zu ts'utho gui 'yẽc'yẽigahu, tengu bu ni nequi rá hmudã ra c'u, sã gui xihmbu ra za 'bãcua da 'uegue dí m 'bãru ja ra deã ne da 'ueh pãya. Hin'yu 'be'a xun hẽi 'bu gui 'yẽc'yẽigahu, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Hin ga emfu xun ho dí øthu 'bu dí øthu'a i sij

7 —Nu'bu n'da ran 'yohu 'buh rá 'yẽhe di jamansup yá de'yo uague dim peru rá huãhi, ne nu'bu bin de bá eru ja rá ngu buya, ha da sifi din sihme.

8 Pe hin'na, pe da sifi di hocpa rán sihme rá hmu, ne nu'bu bi niyã, ja din sihme ra 'yẽhe buya.

9 Nu'a ra 'yẽhe 'bu bi 'yøt' rá 'befi bi xih rá hmu, hingui t'ẽmbi "jamadi gã 'yørcã ma 'befi," hingui t'ẽmbi, ngue ya ra 'yẽhe thoho.

10 Ne ngutho ahu 'bu gã 'yøthu rá 'befi Oja, gui 'yẽnthohu buya: "Hin nte dá øthe ngue dí hnumanhoje, nguetho hønt'a bi xije Oja dá øthe," gui 'yẽmhbu, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoqui 'det'a yun 'yohu mí hẽmb ra t'axca'ya

11 Nu'a ra Jesús 'bu mi 'yo bu ja ra 'yu ní mba Jerusalén, bi tho inde bu ja yun yãni yu xequi Samaria ne Galilea.

12 Ne nu'bu mi ts'utho da yat'a n'da ra hnini, ba eru 'det'a yun 'yohu i nde din c'athu ra Jesús. Gãtho mi hẽmb ra t'axca'ya u. Ne nu'u yun 'yohu yabu ts'u bim 'bãi ne nts'edi bi mbafi, bi 'yẽn'u:

13 —Nu'i Jesús, grã xãnbate i, dami huẽgahe ts'u, bi 'yẽmbi.

14 Nu ra Jesús 'bu mi nu'u buya, bi xi'u da 'yut yã jã'i u yu mbãjã. Ne nu'bu mi mba u, nu'a ra Jesús bi japi bin hoc yã jã'i bu ní mba.

15 Ne nu n'da, 'bu mi bãdi bi zã rá jã'i, 'bex bá peng bu 'bãh ra Jesús ne nts'edi bi 'yẽspa Oja.

16 Bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, bi 'yãp ra jamadi nguetho bi yun'a. Ne nu'a, ra mengu Samaria a, hing rá mijudío hu ra Jesús.

17 Pe nu ra Jesús bi 'yẽna:

18 —Ha hinga gue'ɥ 'dɛt'a dá hoqui. Hapɥ i 'bɥ'ɥ mi guto. Ha hinguí sá ba ɛ'ɥ 'da xtí un ra jamadi Oja. Pɛ hɔnna n'da ran'yohɥ hing ra judío bi bɛn'a ra mate bi 'yɔrpa Oja, nɛ im bɛnse ɥ mi'da ngue ɛna i pa Oja ɥ, bi 'yɛna.

19 Nɛ xɔ bi 'yɛmp'a ran 'yohɥ:

—Damim 'bái, ní mba ya. Bin yá'n'a ya nguetho gá 'yɛc'yɛi gue i ja ma ts'edi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'bɛ'a di ja bɥ di manda rá ts'edi Oja

20 Nu'ɥ 'da yɥ fariseo bi 'yán'na ra Jesús:

—'Bɛ'a ní pa di manda ua rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'ɥ.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—Hin da fa 'bɥ bi manda rá ts'edi Oja ua.

21 Hinguí sá n'da da 'yɛna: “Guecua di manda ua rá ts'edi Oja,” xíngui sá n'da da 'yɛna: “Guembɥ di manda rá ts'edi Oja bɥ,” njon da zä da 'yɛna, nguetho guerpɥ ja ní mbɥi n'da di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

22 Nɛ nubɥya, bi 'yɛmp'ɥ yá xädi:

—Da zɔn ra pa ɛmme guin ndehɥ ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Pɛ di 'bɛtho yɥ pa ba pengä.

23 Pɛ nu'ɥ 'da da 'yɛn'ahɥ: “Guecua i 'bɥcua ya,” da 'yɛn'ahɥ. Nɛ nu'ɥ mi'da da 'yɛn'ahɥ: “Guembɥ i 'bɥpɥ a.” Pɛ 'yo guí øhmbɥ 'bɛ'a da man'ɥ.

24 Nguetho nu'bɥ bá pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, di nequi tengu ra huei ngue di hyät'i gätho na nguni ra ximhäi.

25 Pɛ m'bet'o thoho ga nugä xɛn ngu ran ɛnbi, nguetho yɥ ja'i 'bɥcua ya, hin da 'yɛc'yɛigui.

26 Nu'a ra pa ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nu yɥ ja'i dim 'bɥi da 'yɔt'ɥ tengu bi 'yɔt' yɥ ja'i mi 'bɥhmbɥ a ra Noé.

27 Nu'ɥ yɥ pa mi 'bɥ'a ra Noé, gätho yɥ ja'i mi øt'e 'bɛ'a mi numanhose, mi sihmɛ, mi mihni, nɛ mi sin yá xisu, nɛ gue'a mi øt'ɥ gätho yɥ pa gue'bɥ go mi zɔn ra pa bi yɛt ra dambosa ra Noé. Nɛ bin da'ye bɥya, bi go'mi gätho ra häi a

ra dehe, bi du gätho ɥ yɥ ja'i mi 'bɥi. Din jabɥ da 'yɔt' yɥ ja'i 'bɥ bá pengä.

28 Nɛ tengu bi 'yɔt' yɥ ja'i yɥ pa mi 'bɥ'a ra Lot, nɛ ngutho da 'yɔt' yɥ ja'i dim 'bɥ 'bɥ bá pengä. Gätho yɥ ja'i bi 'yɔt'e 'bɛ'a mi numanhose da 'yɔt'e, bin sihmɛ, bim mihni, bim pä, nɛ bin tai, bi 'yɔt' yá huahi, bi hyøh yá ngu.

29 Gue'bɥ go mi zɔn ra pa bi bɔn ra Lot bɥ ja ra hnini Sodoma, nɛ bá çah mahɛts'i ra sibi ma uanspi ra azufre, bi juah ra hnini, nɛ gätho mi 'bɥpɥ bi du bɥya.

30 Nɛ din jabɥ da 'yɔt' yɥ ja'i 'bɥ bi zɔn ra pa gua pengä.

31 Nɛ to'o i 'bäpɥ maxøts'e ra zets'angu, hin da yurpɥ mbo rá ngu ngue da hyats'i 'bɛ'a ja bɥ, da mba tho. Nɛ gätho to'o dim pɛpɥ ja rá huahi, hin ba peng bɥ ja rá ngu.

32 Dami bɛmhbɥ ts'ɥ 'bɛ'a bi 'yɔt'a rá xisu ra Lot 'bɥ mi sifi da 'da'ɥ, nɛ man'da bi bɛnse rá ngu, nɛ gue'a í du'a bɥya.

33 Nɛ gätho to'o in nde da yánsɛ rá te, da nu ran ɛnbi mazai a. Pɛ gätho to'o hin da bɛni da yánsɛ rá te, din ja ra te mazai a.

34 Nu'bɥ bi zɔn ra ora gua pengä, di apɥ yoho bɥ ja rá oi, nu'a n'da da ts'ix'a, nɛ nu'a n'da da gopɥ.

35 Nɛ nu'bɥ yoho yɥ xisu 'darpɥ i jɛni, nu'a n'da da ts'ix'a, nɛ nu'a man'da da gopɥ.

36 Nɛ nu'bɥ yoho yɛn 'yohɥ i 'yo bɥ ja yá huahi, nu'a n'da da ts'ixa, nɛ nu'a man'da da gopɥ, nɛ hɔnt'a to'o da 'yɛc'yɛi, da ts'its'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

37 —Grá Hmu, hapɥ din ja'a guím ma, bi 'yɛmp'ɥ yá xädi.

—Nubɥ hapɥ di peti yɥ pada, gui paɥmbɥ gue di 'bom bɥ xɛn du, bi 'yɛn'a ra Jesús.

18

Ran t'uti ra xisu nɛ ra ze'mi

1 N'da ra pa, bi xi'a n'da ran t'uti yá xädi ra Jesús, ra hmɛpya jatho thocua thoho din yaui Oja nɛ hin din xømbɥi da 'yädi gue'bɥ go din ja 'bɛ'a ädi.

2 Nɛ bi 'yɛna:

—Mi 'b_u a n'da ra ze'mi b_u ja n'da ra hnini, him bi numansu Ojā xínga gue yá mija'ih_u.

³ Ne mi 'b_u n'da ra xisu xí du rá ndø. Ne thocua thoho mi sòm b_u ne mi äpi da mbäts'i nangué rán sáui i 'b_ui.

⁴ Ne him 'be bi 'y_urpa ra güenda 'be'a bi man ra xisu a ra ze'mi. Jague'b_u min xømbäi ne bi 'y_unse: “Nugä, hin dí numansu Ojā, xínga gue' u y_u ja'i.

⁵ Pe emme di pac na ra xisu, masque ga øt'ä 'be'a in nde n'dahma hin di thoqui da zøcua ngue di xuh-nanyagui,” bi 'y_unse ra ze'mi, bi 'y_un'a ra Jesús.

⁶ Nub_uya, bi 'y_uemp' u yá xädi:

—Dami b_umb_u 'be'a bi 'yøt'a ra ze'mi. Madague ra ts'om'bäi.

⁷ Dí xi ah_u, man'da da 'yø'a Ojā 'b_u gui hyumbi gui 'yäf_u rám fäts'i ngue yá t'uhni ah_u a. Nu'a Ojā hingui tø'mi 'be din xømbäizeh_e a.

⁸ Pe dí xi ah_u, 'bexque da mbäx ah_u 'b_u gui äf_u rám fäts'i. Janangué'a gui 'yäf_u Ojā di zet'a ni mbäih_u, ne hin da du ni mbäih_u ngue him 'be ba pengä ua. Ne nu'b_u bá pengä nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga t_un ah_u b_u gui èc'y_eigah_u, bi 'y_un'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra fariseo ne ra hyaçahäi

⁹ Ne xø bi xih man'da ran t'uti u im b_uni x_un hose, ne i numan' u yá mija'ih_u. Ne bi 'y_una:

¹⁰ —Yoho y_un 'yoh_u bi mba b_u ja ra danija, din yaui Ojā. Nu'a n'da ra fariseo, ne nu'a man'da ra hyaçahäi.

¹¹ Nu'a ra fariseo, bim 'bäi ne bin ya, bi 'y_una: “Jamadi Ojā, nguetho nugä xíngui ts' u x_un ts'o ma mbäi, nugä hin drá siyategä, ne hin drá hyätegä, ne hin drá 'yomt'ènigä tengu' u gätho mi'da. Jamadi ngue nugä hin dí øt'ä tengu øt'na ra hyaçahäi i 'bäcua.

¹² Nugä zäi dí è't' man sihme yondi n'da semana, ne dí un'a ná 'det'a a dí t_uh p_u ja ra nija,” sä bi 'y_un'a ra fariseo 'b_u min yaui Ojā.

¹³ Pe nu'a ra hyaçahäi, n'danni ts' u mi 'bäi, ne i su da ndøts' mahèts'i, bi hyè'mahäi, ne emme tu rá mbäi. Ne

bi 'y_uemp'a Ojā: “Ma Ojā i, dín yeh ni mbäi, nguetho drá dädits'oquigä,” bi 'y_un'a ra hyaçahäi.

¹⁴ Pe dí xi ah_u, nu'a ra hyaçahäi ya xí punba Ojā 'b_u mi mbeng b_u ja rá ngu. Pe hin'na a ra fariseo, guexta'a x_un ts'o rá mbäi 'b_u mi bøm b_u. Nguetho to'o din 'yèts'i, gue'a dín unba u. Pe gätho to'o hin din 'yèts'i, gue'a dí t'èspa u, bi 'y_un'a ra Jesús.

Ra Jesús bi j_up y_u t'uhni

¹⁵ N'da ra pa, nu 'da y_u ja'i bá si yá t'uhni b_u 'b_uh ra Jesús ngue da mba nthädi u yá t'uhni. Pe nu'b_u mi nu' u yá xädi 'be'a øt' y_u ja'i, him bi japi da ts'ix u y_u t'uhni b_u 'bä'a ra hmu, bi däm_yh_u thoho u.

¹⁶ Pe nu'a ra Jesús bi zon'd_u y_u t'uhni ne bi 'y_uemp' u yá xädi:

—Dami jaf_u ba thocua ya y_u t'uhni, o gadí hecuah_u, nguetho gätho to'o da y_urpa di manda rá ts'edi Ojā, jatho 'be da gohi tengu n'da ra t'uhni.

¹⁷ Dami 'yøhmb_u 'be'a dí xi ah_u: Jatho gui 'yøth_u tengu'b_u gyá t'uhnih_u 'b_u gui èc'y_eih_u. Nu'b_u hin'na, hin gui c_uth_u b_u di manda rá ts'edi Ojā, bi 'y_un'a ra Jesús.

N'da ra membeti i yaui ra Jesús

¹⁸ Ne nu'a n'da rá ngærpi y_u judío, bi 'yän'na ra Jesús:

—Grá hogaxänbate, 'be'a sä ga øt'ä ngue din jagä ra te mazäi.

¹⁹ Bi d_uh ra Jesús:

—Ha guím b_uni 'be'a guím ma ngue guí èngui x_un hogui, nguetho hønt'a Ojā x_un ho.

²⁰ Guí p_udi 'be'a i mam b_u ja y_un t'èdi ngue i èm b_u: “O guí 'yomt'èni, o guí hodu, o guím p_e, o guí man ra fehni, ne gui numansu ni ta ne ni mbe,” i mam b_u, bi 'y_un'a ra Jesús.

²¹ Nu ran 'yoh_u bi d_uti:

—Gätho dí øt'ä u gue'b_u go mán t'uhnigä, bi 'y_un'a ran 'yoh_u.

²² Ne nu'a ra Jesús'b_u mi 'yøde 'be'a bi ma, bi 'y_uemp'a:

—Gadí 'be'i ts' u. Ní mba, gui pä gätho 'be'a i ja i, ne gui darpa y_u hyoya. Gua èh p_uya, gui tengu. Ne nub_uya,

xun ngu din ja i bu mahets'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³ Pɛ nu'a ran 'yohu 'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús, ɛmmɛ bi du rá mbui, nguetho ɛmmɛ ra mɛmbeti a.

²⁴ Nu'a ra Jesús 'bu mi nu bi du rá mbui a ran 'yohu, bi 'yɛna:

—Xun hɛi yu mɛmbeti da yurpu di manda rá ts'edi Oja.

²⁵ Man'da hingui hɛi n'da ra camello da yurpu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'u yu mɛmbeti da yurpu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁶ Nɛ nu'u yu ja'i 'bäpu bi 'yɛn'u:
—Pɛ nu'bu in jabu, to'o maha da zä dim pøhø 'bu, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

²⁷ Nu'a ra Jesús bi dät'u:
—Nu'a Oja sä da 'yøt'a hingui sä da 'yøzɛɛ yu ja'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Nu'a ra Pedro buya, bi 'yɛmbi:
—Nugähe, gätho a mi jaje dá sohmbɛ nɛ dá tɛn'nahe.

²⁹⁻³⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛna:
—Guehma dí xi ahü, gätho to'o bi zoh rá ngu, ogue rá xisu, ogue yá cu, ogue rá ta, ogue rá mbe, ogue yá t'uhni, ngue bin unse di manda rá ts'edi Oja u, Oja di unni man'da xun ngu xinda gue'a mí ja. Pɛ nɛ'a ra te mazai buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Xø bi ma mahøn'a rán dæte ra Jesús

³¹ Nu ra Jesús, bi zixpu ma'ueni gätho 'dɛ'mayoho yá xädi, nɛ bi 'yɛmp'u:

—Dami 'yøhmbu ya. Ga mbähä bu Jerusalén, nɛ din ja bu 'bɛ'a gätho bi man yu pøngahya maya'bu nanguécä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

³² Nu yu ja'i di dägä bu ja rá ts'edi u hing yu judío, nɛ nu'u da dengui, nɛ di c'aman'ugui, nɛ da zoxqui.

³³ Nɛ da mbɛgbä, nɛ da hyogä. Pɛ ná hyu pa buya ga ndants'i mahøn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁴ Pɛ nu'u yá xädi, him bi badi 'bɛ'a nam bøn'a bi man ra Jesús. Nguetho njo'mitho yán 'yomfɛni u.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä mi haxta'a mi

³⁵ Nɛ mi 'yo bu häntho bu ja ra hnini Jericó a ra Jesús, nɛ mi hupu nden'yu n'da zü xädä mi haxta'a mí si.

³⁶ Nɛ nu'bu mi 'yø'a ra xädä ngue xun ngu yu ja'i mba bu, bi 'yänni 'bɛ'a øt'u.

³⁷ Nɛ bi sifi mba bu ra Jesús ra mɛngu Nazaret.

³⁸ Nɛ nu'a ra xädä buya, nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Nu'i gra Jesús, rá m bom'beto i ra David, dami huɛgui ts'u.

³⁹ Nɛ nu'u yu ja'i mi 'bäpu, bi xifi din hɛ. Pɛ madague him mi ndepe din ya, pɛ man'da nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Gra Jesús, rá m bom'beto i ra David, dami huɛgui ts'u.

⁴⁰ Nu'a ra Jesús bim 'bäh puya nɛ bi manda ba ts'inba a ra xädä. Nɛ nu'bu mim 'bähmi ra Jesús a ra xädä, bi 'yän'na ra Jesús buya:

⁴¹ —'Bɛ'a guí nde ga øt'a'i, bi 'yɛmbi. Nɛ nu ra xädä bi dät'i:

—Dín nde ga nu ran nɛqui.

⁴² —Sä guin nu ya, bi zä ni dä nguetho gá 'yɛc'yɛi i ja ma ts'edi, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi zä bi nu ran nɛqui rá dä buya. Nɛ bi dɛn'na ra Jesús. Bi 'yɛspa Oja bu ní mba. Nɛ'u gätho yu ja'i mi 'bäpu, bi 'yɛspa Oja buya.

19

Ra Jesús nɛ ra Zaqueo

¹ Nu'a ra Jesús bi yurpu ja ra hnini Jericó, mi 'yo bu, ɛna da thogui.

² Nɛ mi 'bäpu n'da ra ngurpa hyaçahäi, ɛmmɛ ra mɛmbeti a, í Zaqueo a.

³ Nɛ nu'a ra Zaqueo, ɛmmɛ min ndehma da nu'a ra Jesús, pɛ him mi sä nguetho hingui hɛts'i, nɛ ɛmmɛ du yu ja'i bu mi 'yo'a ra Jesús.

⁴ Janangue'a, bin tihi bi ndexa n'da ra za ra sicómoro, ngue da zä da nu ra Jesús 'bu bi thopu.

⁵ Nɛ nu'bu mi zøn'a ra Jesús bu 'bä'a ra za mi huxa ra Zaqueo, bi ndøts'e nɛ bi 'yɛmbi:

—Zaqueo, bá çä n'dihi nguetho ga søm bu ja ni ngu ra pa ya, bi 'yɛmbi.

6 Nε nu'a ra Zaqueo bin johya, 'dahmantho bi gaj, bi mba rá ngu nε bi zimanho a ra Jesús 'bη mi zøm bη rá ngu.

7 Pε nu'η yη jà'i him bi numanho nguetho bin säya bη ra Jesús bη ja rá ngu n'da ra ziyate.

8 Nε nu'a ra Zaqueo bim 'bäi bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nuya ga undä yη hyoya made 'be'a gätho i jagä. Nε nu'bη mi siyagä n'da ra jà'i ngue hin rá 'yu 'be'a mi øt'ä, goho nidi ga cospa a dá siyabi, bi 'yεn'a ra Zaqueo.

9 Nε nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gá päh nin 'yomfēni nε i ja ra punbi ni ts'oqui ya, nε gätho i 'bηcua ja ni ngu, gra Zaqueo, rám bom'βeto i ra Abraham.

10 Nε gue'a ná εcä, ngue guecä dán jà'igä ua ja ra ximhäi, ngue gan yānba yá te'η i pädi ja yá ts'oqui, nε hin da nu ran ηnbi mazaj, pεgue din ja ra te mazaj η, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti yη 'yεhe him bi xānd ra mbeti

11 Nu ra Jesús bi xih man'da ran t'uti η yη jà'i, nguetho bi bεn'η yη jà'i ngue nu'bη da zøm bη Jerusalén ra Jesús, 'bex di japi di manda bη rá ts'edi Ojā.

12 Nε bi 'yεmp'η:

—Mi 'bη'a n'da ran 'yohη, ra ts'ut'abi rá ta. Nε bi mba bη n'danni n'da ra hnini ngue bin nde bín t'un bη rá 'bεfi ngue din ts'ut'abi bη rá häizεhe.

13 Pε nu'bη mi nets'i, bi zon'dη 'det'a yá 'yεhe, 'da'a n'da bi un ra mbeti ngue ra oro xηn ngu di muui. Nε bi 'yεmp'η: “Gui hyomhbη 'be'a da zä gui 'yøthη ngue di xānd ma mbeti,” bi 'yεmbi.

14 Nε nu'η yη jà'i mi 'bηpη ja rá häi, him mi numanho a ran 'yohη. Janangue bi mbεhni 'da yām 'bεhni ngue m'bet'o da zøni da ma ngue hin din t'un rá ts'edi a ran 'yohη.

15 Pε nu'a ran 'yohη, bin t'un ran t'ēdi din ts'ut'abi nε bi mbeng bη rá häi bηya. Nu'bη mi zøm bηya, bi zon'dη yá 'yεhe xí un ra mbeti, nde da bādi hangu bi hyuxa rá mbeti xí un'na n'da ngu n'da η.

16 Nu ra mbēdi 'yεhe bi 'yεmp'a: “Nuya bin ja 'det'a a ni mbeti,” bi 'yεn'a.

17 Bi 'yεmp'a rá hmu bηya: “Xηn ho gá 'yøt'e, gra 'yεhe xηn ho, gá xānda zu ts'η dá 'da'i, pε nε ga 'da'a nin t'ēdi ngue gui manda 'det'a yη hnini,” bi 'yεmbi.

18 Nu ná yoho ra 'yεhe bi 'yεmp'a: “Nuya bin ja cut'a a ni mbeti gá 'daqui ga xāndä,” bi 'yεn'a.

19 “Nu'i, ga 'da'a nin t'ēdi ngue gui manda cut'a yη hnini 'bη,” bi 'yεmp'a rá hmu bηya.

20 Nε xø man'da ra 'yεhe bi 'yεmp'a rá hmu bηya: “I ja ua ni mbeti gá 'daqui. Dá pε'ts'ä xηn ho.

21 Nguetho dí pācä 'be'a nim 'bäi, ngue ya hin'yη nin huεcate. Guí honi 'bεpη gdí hyānba rá mbeti yη jà'i. Nε guí hānba yá huāhi, janangue dá pε'ts'ä ni mbeti ngue dí su ga 'bedi,” bi 'yεn'a.

22 Nu'a rá hmu bi 'yεmbi: “Nu'a gá ma i udi ngue grá ts'om'bäi.

23 Hanja hin gá hmi'a ma mbeti n'dahma xtí hyux'i ts'η,” bi 'yεmbi.

24 Nε bi 'yεmp'η mi 'bāpη: “Dami hyānbahη rá mbeti na ran 'yohη nε gui unhdη a ra mbēdi 'yεhe, nu'a to'o bi dāha xηn ngu,” bi 'yεmbi.

25 Pε nu'η mi 'bāpη, him bi nde da 'yøt'e 'be'a bi man yá hmu, nguetho xηn ngu i ja a ra mbēdi 'yεhe.

26 Pε nu'a ra hmu bi 'yεmp'η: “Nu'a to'o i hmbi i øt' ma 'bεfi, hinga hønt'a rán zäbi da dāha, pε man'da xηn ngu ga unni. Pε nu'a hingui nde da 'yøt' ma 'bεfi, hin te da dāha, nε ga hānba'a dá unni,” bi 'yεna.

27 “Nε nu'η him mi ndeje dan ts'ut'abi ua, ba sihη, gui sεcpahη yá 'yηga ua,” bi 'yεn'a ra hmu bηya, bi 'yεn'a ra Jesús 'bη mi man ran t'uti.

Ra Jesús bi yηrpη ja ra hnini Jerusalén

28 Nε nu'bη mi gua'a bi man ra Jesús, bi thopηya, ní mba bη Jerusalén.

29 Nε nu'bη mi ts'utho da zøm bη ja ra nyuni guerpη i ja ra hnini Betfagé nε ra hnini Betania,

30 bi mbehni yoho yú xädi, bi 'yëmbi:
—Ní mbe b_u nán jomb_u ja ra hnini.
Nε gui t_ummi b_u n'da ra t'uburu án
that'i b_u ja ra nden'yu, nε xínga n'da
ra ja'i ní hyuts'i. Bá xocui nε ba siui
ua.

31 Nε nu'b_u 'bo'o da 'yän'nau:
“Hanja gní xocui ra buru,” gui 'yënu:
“Nu'a ra hmu i hon'a ra buru,” gui
'yënu, bi 'yëmp'ua yoho yú xädi.

32 Nε bi mba b_uya, nε bi d_un'a 'bε'a xí
xi'a ra Jesús.

33 Nε nu'b_u mi xoc ra buru, bi
'yän'na rá mbeti:

—Hanja gní xocui na ra buru, bi
'yëmbi.

34 Bi d_uh y_u xädi b_uya:

—Nu'a ra Hmu i honi, bi 'yë'n_u. Nε
bi ndepe da zix b_uya.

35 Nε nu'ua y_u xädi bá si ra buru b_uya,
nε bi g_us_upa yú coto b_u ja rá x_uthä ra
buru nε bi hyuxa ra Jesús.

36 Nε nu'b_u mi mba b_u 'yu ra Jesús,
nu'ua y_u ja'i 'bex bi mb_ucu_u yú pahni b_u
ja ra 'yu ngue da thop_u a ra Jesús.

37 Nε nu'b_u mi g_uap_u ja ra nyuni ní
mba b_u Jerusalén, gätho u min 'yohu
nts'edi i mbafi, bin johya nε bi 'yëspa
Oj_u nangue y_un t'öt'e nuixte bi nu.

38 Bi 'yë'n_u:

—Majari ra ts'at'abi bá xhe nangue
rá thuhu ra Hmu. Nε din ja rán johya
Oj_u yú mbai y_u ja'i. Nuixtetho rá ts'edi
Oj_u, bi 'yë'n_u.

39 Nε nu 'da'ua y_u fariseo bi 'yëmp'a
ra Jesús:

—Dami hεcu_u ni xädi din hε.

40 Pε nu'a ra Jesús bi 'yëmp'ua:

—Nu'b_u ga hεcpä y_u ngue i εspa Oj_u,
pε go da 'yëspa Oj_u ya y_u do bongua, bi
'yë'n'a ra Jesús.

*Ra Jesús bin zoni nangue y_u ja'i
'b_upa ja ra hnini Jerusalén*

41 Nε nu'b_u mi hyän b_u ra hnini
Jerusalén a ra Jesús, bin zoni.

42 Nε bi 'yë'n'a:

—Min ndegä ngue xquí p_uhmb_u a dí
y_un'ah_u b_u ja ran unbi mazai, pε hin
gán nde gá p_uhmb_u, pε nuya him man
zä, nguetho tengu'b_u njo'mi ni däh_u.

43 Nε da z_un ra pa ba xh nin sui_u
di mbät'a ni hninih_u nε njon da zä da
b_uni ngue din y_uni, nε gan tunhd_u u
b_uya.

44 Nε gätho ah_u ngue guí 'b_uhmb_u
n_u, da hyo ah_u nε da guah ni hninih_u.
Nε da mba nso't'i, nε xínga n'da ra ja_udo
da gop_u. Nguetho nu ah_u xíngui ts'_u gá
p_uhmb_u a ra pa xtí p_u ah_u Oj_u, bi 'yë'n'a
ra Jesús.

*Nu ra Jesús bi hy_un'a thi y_u mbä b_u
ja ra d_unij_u*

45 Nε nu'a ra Jesús b_uya, bi mba b_u
ja ra d_unij_u nε bi hy_un'a thi gätho y_u
mbä mi 'b_upa.

46 Nε nu'a ra Jesús bi 'yëmp'ua:

—I mam b_u ja rá_um hman Oj_u: “Í
th_u'a ma ngu ngue da mba nthandegä
b_u,” i εn Oj_u. Pε nu ah_u gá 'y_urpadah_u
tengu'b_u ra hyädo guerp_u nín 'y_un'ua y_u
bε, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Bi t'ømanho a bi man ra Jesús

47 Nu'a ra Jesús thocua thoho min
xänbate b_u ja ra d_unij_u. Pε nu'ua y_u
ngurpa mbäja, nε y_u xänbate nij_u, nε
y_u d_uc'y_uei, min nde da hyo'a ra Jesús.

48 Pε hin'y_u 'bε'a da 'y_ut'e ngue da
hyo. Nguetho gätho y_u ja'i bi 'y_urp_u ra
güenda 'bε'a bi man ra Jesús. Njon bin
nde bi u't' yú mbai u 'da.

20

Rán t'ëdi ra Jesús

1 Nε nu ra Jesús n'da ra pa bi xänba
y_u ja'i b_u ja ra d_unij_u nangue ran ho
ma'da'yo. Nε'ua y_u ngurpa mbäja nε
y_u xänbate nij_u, nε y_u d_uc'y_uei, gätho bi
z_um b_u.

2 Nε bi t'än'na ra Jesús:

—Hanja sä guí øt'e 'bε'a guí øt'e.
To'o bi 'da'a nin t'ëdi, bi 'yëmbi.

3 Pε nu ra Jesús bi d_uti:

—Nεcä, ga än'nah_u,

4 to'o bi un rán t'ëdi ra Xuua ngue
bi 'y_ut' ran xixy_u, hague Oj_u uague y_u
ja'i, bi 'yëna.

5 Pε nu'ua bin 'yänzehe u 'bε'a dí d_uti.
Nε bi 'yënsε:

—Nu'bu ga εmfu ngue Oja bi un'na rán t'ēdi a ra Xuua, ne da 'yēnjū baya: “Hanja hin gá 'yεc'yēihū 'bū.”

6 Pε nu'bu ga εmfu, yū jā'i thoho bi un rán t'ēdi, dí bat'adojū yū jā'i nguetho xūn ngu yū jā'i εc'yēi rá pōngahya Oja ra Xuua, bin 'yεmzεhε u.

7 Janangue'a bi t'εmp'a ra Jesús:

—Hin dí pāhmbe to'o bi un rán t'ēdi ra Xuua, bi 'yēntho.

8 Necā hin ga xi ahū to'o bi 'dacā ran t'ēdi ga øt'ā 'be'a dí øt'ā, bi 'yēna.

Ran t'uti yū ts'ombēfi

9 Nε bi xih man'da ran t'uti a ra Jesús, bi 'yēna:

—Mi 'bū'a n'da ran 'yohū bi 'yøt'a n'da ra nuāndāt'o, nε bi hmit'i 'da yū mbēfi. Nu'a rá mbeti bi mba n'danni baya, nε nya'atho bām 'būpū.

10 Nε nu'bu mi zøn yū pa da thuc yān dāt'o, nu'a rá mbeti bá pēhna n'da rá 'yēhε da duspa 'da yān dāt'o, ngue'a ān yāhū a. Pε nu'ū bi zocpa a ra nuāndāt'o, bi mbēmba thoho ra 'yēhε nε bi 'yēt'i, xín te bi unni.

11 Nε ná yoho rá 'yēhε bá pēhna rá mbeti ra nuāndāt'o, pε ngutho bi 'yørpa ra 'yēhε, nε'a bi mbēmba thoho mahøn'a, bi 'yēr baya nε nte bi unni.

12 Nε ná hyu rá 'yēhε xø bi mbēhni mahøn'a a ran 'yohū, ngutho bi t'ørpe, bi ũnba yū mbēfi nε bi 'yēt'i, xíngui ts'ū bi unni.

13 Nε nubaya, nu ra mēndāt'o bi bēni 'be'a da 'yøt'e. Nε bi 'yēna: “Masque ga pēhn'na ma ts'unt'ū, dadí huεqui, xøhma da numansu na,” bi 'yēnsε.

14 Pε nu'bu mi nurpa rá ts'unt'ū yū mbēfi, bi mam baya ngue da hyo, bi 'yēn'ū: “Mbähā ga hohū rá ts'unt'ū, janangue da zā ga cosehū ra nuāndāt'o,” bi 'yēn'ū.

15 Janangue'a bi zix pū ma'ueni, bi hyøn'a thi ra ts'unt'ū, nε bi hyo bū, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nε xø bi 'yān'dū yū jā'i mi 'bāpū:

—'Be'a guím bēmhbū da 'yøt'a rá mbeti ra nuāndāt'o ya, bi 'yēna.

16 Pε dí xi ahū, ba εsε nε da hyo'ū, nε n'dan'yo di un'na rá nuāndāt'o baya, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nε nu'bu mi 'yø'ū yū jā'i 'be'a bi man ra Jesús, nu'ū bi 'yēn'ū:

—Oja da 'yøt'e hin din ja a guím ma, bi 'yēn'ū.

17 Pε nu'a ra Jesús bi hyēt'ū, nε bi 'yēmbi:

—Pε 'be'a nam bøn'a rá m hman Oja nt'o't'i maya'bū 'bū, ngue i ēna:

Nu'a ra do bi bunt'ū yū gādo 'bū mi hyøh ra ngu,

gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yū guangu, i εm bū ja rá m hman Oja.

18 Nε tengu'bū da guesεgā a ra do i hmam bū. Hønt'a go to'o hingui εc'yēigui, din ũnbazεhε, tengu'bū da dāng bū ja ra do din tūni, nε go ga sēmpā a tengu'bū ra do da zε'mi nε da 'yēt'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

Bin t'än'na ra Jesús 'bū din jut' ra renta ogue hin'na

19 Nu yū ngurpa mbäjä nε yū xānbate nijā 'bū mi 'yø'a ran t'uti bi man ra Jesús nangu'e'ū yū hyote mbēfi, min nde da got'a fādi ra Jesús, nguetho bi bādi tengu'bū guesε yū hyote mbēfi yū mbäjä nε yū xānbate nijā. Pε him bi got'i nguetho bi zutho yū jā'i.

20 Janangue bi bēm mahøn'a baya nε bi mbēhni 'da yān 'yohū ngue da 'yān yān t'änni a ra Jesús, n'dahma din ja 'be'a sä dí fent'a ra Jesús ngue di dā bū 'būh ra ts'ut'abi.

21 Nε nu'ū yūn 'yohū bi xi a ra Jesús:

—Xānbate i, dí pāhmbe hønt'a majuāni guí ma. Nε dí pāhmbe guí xānbi xūn ho hønt'a go to'o má jā'i nε hin guí huahni to'o guí xānbi, pε guí xifi xūn ho nangue Oja.

22 Dami xije ya, ha din theui man t'ēdihū bi 'dajū Oja 'bū ga juthū ra renta a ra ts'ut'abi Roma, uague hin'na, bi 'yēn'ū.

23 Pε nu'a ra Jesús mi pādi i ts'āmhyā thoho.

24 Nε bi 'yēmp'ū:

—Hanja gní 'yängui, xi ni mbeti gní juthu ra renta ra ts'at'abi, gan nugä, bi 'yena.

Nε bi un baya.

—To'o rá pøte nε rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nε nu'u bi 'yεn'u:

—Rá pøte nε rá thuhu ra ts'at'abi Roma i cuat na.

²⁵ Bi dāh ra Jesús baya nε bi 'yεmp'u:

—Nu'a rá mbeti ra ts'at'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Oja, gui un'na Oja a, bi 'yεmp'u.

²⁶ Janangue nu yun 'yohu him bi zä xtá hyät'a ra Jesús, pε bi hyonya thoho u 'be'a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni 'bu da ndants'u xun du

²⁷ Nε nu'u 'da yu saduceo, bi zøm bu 'buh ra Jesús, gue'u hingui εc'yei da ndants'u xøn du. Nu'u bi 'yεmp'a ra Jesús:

²⁸ —Nu'a ra Moisés bi 'daju n'da man t'εdih nε bi 'yena: “Nu'bu bi du n'da ran 'yohu ngue mi 'buh rá xisu nε njo'o yá t'uhn, nu'a rán 'yohu da zinba a rá xisu. Nε nu'a rá mbadi t'uhn dim 'bui, da thuspa rá thuhu a ran 'yohu bi du nε da'yεmbi rá ta a,” bi man ra Moisés.

²⁹ Pε gue'a ga än'nahe. Bim 'bu'i yoto yun 'yohu din 'yohu zεhε. Nu'a ra mbadi n'yohu bi zin'a n'da ra xisu, nε m'bejua baya bi du a ran 'yohu nε him bim 'buh rá t'uhn.

³⁰ Nε nu'bu mi du ran 'yohu baya, ná yoho rán 'yohu bi zin'a ra xisu mahøn'a, nε xø bi du a.

³¹ Nε xø bi zin'a man'da rán 'yohu baya, 'da'ingu bi 'yøt'u gätho yoto yun 'yohu, gätho bi du nε xinga n'da bim 'buh yá t'uhn.

³² Mbejua baya, bi duse ra xisu, bi 'yεn'u.

³³ Nuya, dami xije 'be'a din ja a ra pa da ndants'u xun du. To'o da 'yεmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gätho yoto bim 'buhmbu ra xisu ua ja ra häi, bi 'yεn'u yu saduceo.

³⁴ Nε nu'a ra Jesús bi dāti:

—Hønt'ua ja ra häi din thät'u yu ja'i.

³⁵ Nε gätho to'o yün sähu da mba bu mahεts'i 'bu bi ndants'u xun du, nε him man ja ran thäti bu.

³⁶ Nguetho da gohi tengu tho yüm 'behni Oja u, nε him man da du bu. Nε ma'da'yo da gohi 'bu bi xoxa Oja u ngue yá t'uhnise Oja u.

³⁷ Pε nε'a ra Moisés bi ma da ndants'u xun du 'bu mi 'yo't'i 'be'a bin ja, nu'bu mi nu mí zø ra za 'bu maya'bu. Nε i mam bu ngue nu Oja rá Oja ra Abraham nε ra Isaac nε ra Jacob, nε nu'u, ná ya'a thoho xí du u 'bu mi 'yεmp'a Oja ra Moisés.

³⁸ Ngubu bi ma nguetho guexta'a i 'buh yá mbui. Nubu na nu Oja 'da'ingutho 'bu i 'bu'a n'da ogue xun du n'da. Guexta'a i jatho yá te u xun du, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁹ Nε nu'u 'da yu xänbate nijā, bi 'yεmp'a ra Jesús:

—εmme xun ho a gá ma, bi 'yεn'u.

⁴⁰ Nε nu'u yu saduceo ya him mi sä da 'yän mi'da yun t'änni.

To'o rám bom'βeto a ra Cristo

⁴¹ Nε nubaya, bi 'yεn'a ra Jesús:

—Hague nán zä guí εmfu ra Cristo rám bom'βeto ra David a.

⁴² Nguetho bi mansε ra David bu ja ra søcuā bi 'yo't'a:

Nu'a Oja bi 'yεmp'a ma Hmu:

“Hyucua ga conhui ma ts'edi,

⁴³ gue'bu go dá tapä gätho u nin süih,”
i εn Oja, bi 'yεn'a ra David 'bu mi ma nanguε ra Cristo.

⁴⁴ Hanja i εmbi rá Hmu, nε rám bom'βeto a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hinga gue'a bu nán xänbate u yu xänbate nijā

⁴⁵ Nu'a ra Jesús baya, ní jat'a nyāhu yá xädi, gätho mi 'bäpu mi øde 'be'a bi man ra Jesús. Bi 'yεmp' u baya:

⁴⁶ —O guí urpah masu 'be'a da man'u yu xänbate nijā, nguetho i he yá mbapahni xum hmadi ngue da t'εspi, nε εmme di ho da mba ma zεngua ngue da 'yεspa yu ja'i. Nε εmme i honi da hyupu ja yun thuts'i xun ho bu ja yu nijā, nepu ja yun sihme.

⁴⁷ Nε i siyabi 'be'a i pε'ts' yu xisu xun du yün ndø, nε i tunba yá ngu, nε ní

jat'i nya'a thoho i yāh_u Ojā b_u ja y_u nija. Pε nu'ū, man'da x_un ũtho ran ũnbi da nu, bi 'yεn'a ra Jesús.

21

Nu'a ran t'unni man'da di muui

1 Nu'a ra Jesús mi 'bāp_u ja ra dānija nε bi nu y_u mεmbeti i cāt y_u mbeti b_u ja ra huada, ngue rán t'unni Ojā.

2 Nε bi nu n'da z_u hyoya xisu bi gār_u yoho y_u t'ac'axt'i.

3 Nu ra Jesús bi 'yεmp'ū mi 'bāp_u b_uya:

—Majuāni dí xi ah_u, nuna ra hyoya xisu man'da di muui bi uni xinda gue'ū gātho mi'da.

4 Nguetho gātho y_u mεmbeti 'b_u ya bi gāt'a n'da ra mbeti ja ra huada, pε ya mbongui thoho y_u mbeti, pε nu'a z_u hyoya xisu, bi uni gātho mi ja, xíngui ts'ū bi bongui 'be'a da hyonε, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra dānija

5 Nu'a ra Jesús mi ø'a man y_u jā'i: “Mahotho ra dānija, nε mahotho y_un t'unni i z_up_u.” Pε ra Jesús bi 'yεmp'ū:

6—Nuna gātho guín nuh_u ya, da zōn ra pa hin te din ja ua, xíngui ts'ū da bonga n'da z_u xεqui ngue hin da yōt'e, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran ũnbi din ja ua ja ra hāi

7 Nε nu'ū 'da y_u jā'i mi ø'a bi man ra Jesús, nε bi 'yānni:

—Gra xānbate i, nda'a ní pa din ja a guím ma, 'be'a ní hmεpya dín ja sá ga pāhmbε.

8 Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'ū:

—Dami jamansu 'be'a guí εc'yεih_u. Nguetho da zōn ra pa ba εh y_u hyāte da hyā ah_u: “Nugā drá Cristogā,” da 'yεn'ah_u. Nε da 'yεn'ū: “Ya bi zōn ra pa ran zεgui,” da 'yεn'ū. Pε o guí εc'yεih_u 'be'a da man'ū.

9 Ga xi ah_u 'be'a gātho din ja ua ja ra hāi gue'b_u go ba εcā mahōn'a. O guí suh_u 'be'a guí 'yōhmb_u, nguetho din ja y_u dāsuí, nε y_u jā'i hinga 'da'angu da bēni. Pε hinga gue'b_u ran zεgui din ja ũ, bi 'yεn'a ra Jesús.

10 Nε xø bi 'yεna:

—Nε 'da'a n'danni y_u hāi din ja y_u sui. Nε din suse n'da ngu n'da y_u ts'ut'abi.

11 Nε din ja y_u 'yāmhāi nts'utho, nε din ja ra dāthu, nε ra dāgεhε, nε din ja y_u hmεpya nts'utho b_u mahεts'i.

12 Pε hin nín ja a dím mangā 'b_u bim fent'ah_u nε da mba ma ũn'ni ah_u. Nε da ts'ix ah_u b_u ja y_u nija, di ũn'nah_u b_u. Nε da mba ma dā ah_u b_u 'b_uh y_u ts'ut'abi nεp_u 'b_uū ja y_u ts'edi. Gātho ngub_u da t'ōt'ah_u ngue guí tεngah_u.

13 Pε nu'b_u da ts'ix ah_u b_u, da zā gui mamhb_u b_u ran ho ma'da'yo.

14 Nε 'yo gadín 'yomfεnih_u 'be'a gui mamhb_u 'b_u bi mba ma juān'ni ah_u.

15 Nguetho nugā, ga bēn'nah_u 'be'a da zā gui mamhb_u ra ora gam 'bāhmb_u b_u. Nε nu'a ga bēn'nah_u, xínga n'da nin suih_u da zā da dāti 'be'a gui mamhb_u b_u.

16 Nε madague'b_u, ni tah_u ogue ni mbeh_u, ogue ni cuh_u, ogue ni mεnih_u, ogue ni amigoh_u, pε guemhma di dā ah_u b_u 'b_uh y_u ts'ut'abi. Nε 'da'ah_u da tho ah_u ngue guí εc'yεigah_u.

17 Nε gātho da ts'an ah_u nanguēcä.

18 Pε o guín suh_u nguetho xínga n'da ni xtāh_u dim 'bεp_u ja ni yāh_u.

19 Pε nu'b_u gui hyāth_u y_un ũnbi, Ojā di 'da ah_u ra te mazāi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra dāhnini Jerusalén

20 Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'b_u guin nuh_u xí mbāt ra hnini Jerusalén y_u dofūi, gui pāhmb_u mi ts'utho da guah ra hnini.

21 Nε nu'b_u bin ja b_u Njerusalén, gātho ũ 'bāp_u ja ra xεqui Judea x_un ho 'b_u da 'dagui da mba b_u dāpo b_u ja y_u nyuni. Nε'ū i 'bāp_u ja ra hnini, x_un ho 'b_u da bōni, nε gātho i 'bāp_u dāpo hin da 'yεna da mba b_u ja ra hnini.

22 Nguetho gue'a ra pa di un rán ũnbi Ojā ũ, nε gātho din ja tengu tho i mam b_u ja rá hman Ojā din ja.

23 Nε nu'b_u bin ja a, huεcate ũ in hāt'ūhni, nε'ū gātho ũ 'b_uh y_u 'uεre. Nguetho ndumb_uitho rán ts'emb_u Ojā

din ja ua ja ra häi ne xun ngu yun unbi da nu yu ja'i.

²⁴ Ne nu'u 'da'u dí mba ntho ra juai, ne nu'u mi'da da ts'ixpu n'danni yu häi ne da gohi tengu'bu i ofädi. Gue'u hing yu judío di ts'on na ra dahnini ne di manda ua, gue'bu go da zøn ra pa da hyanba yú ts'edi Oja, bi 'yæn'a ra Jesús.

'Bu bi zøn ra pa ba ɛh ra Cristo

²⁵ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yæna:

—Nu Oja da 'yøt' yu hmeɣpa bu ja ra hyadi, neɣpa ja ra zana neɣpa ja yu sø. Ne yu ja'i 'bucua ja ra häi ɛmme din su'u 'bu da 'yøde nts'edi da 'yæn ran dahi yu deja.

²⁶ Ne ɛmme da güent yú mbui nangue ra mbidi din ja. 'Ne da zu 'bu da beɣni 'be'a din ja gätho ua ja ra ximhäi. Ne gätho 'be'a bi ja bu mahɛts'i di 'yæni.

²⁷ Ne nu'bu bin ja a dí xi ah, 'bex gua ɛcä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ɛcä bu ja yu güi, ban 'yo'be ma ts'edi xun ngu ngue dán nuixtegä.

²⁸ Ne nu'bu gán nuhu da mbudi din ja, dami hyuthu nzambu ne gui ndøs'h mahɛts'i, nguetho ba ɛh ni pørpatehu da yan ah, bi 'yæn'a ra Jesús.

²⁹ Ne man'da bi man ra Jesús ngue bi man'a n'da ran t'uti, bi 'yæna:

—Gan 'yomfɛnihu ts'u 'be'a di ja ra za ra higo ne'u mi'da yu za.

³⁰ Nu'bu guín nuhu i pøx yú paxi yu za, gui pahnmbu 'bex ba ɛh yu pa xum pa.

³¹ Ngutho 'bu bi mbu'a dí xi ah, gui pahnmbu mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja ua buya.

³² Majuani dí xi ah, nu yu ja'i 'bucua ya, hinga gätho xtí du 'bu bi mbudi din ja a dí xi ah.

³³ Nu bu mahɛts'i ne ra ximhäi da guadi, pe nu'a mam hmangä hin da gua'a, bi 'yæna.

³⁴ Janangue dami jamansu 'be'a gui øthu, o guín nde gui 'yøthu ni pähä zehɛhu, ne hinga hønt'a guim bɛmhbu nin sihmehu. Dami jamansu a gui

'yøthu, hin ga tɛn'nahu ngue gdí øthu a 'bu bá pengä.

³⁵ Nguetho njon da ba'a ra ora ba ɛcä, pe gätho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi da nu.

³⁶ Dami tøm thohohu ne thocua thoho gan yah Oja, n'dahma din ja ni ts'edihu gui hyäthu yun unbi din ja. Nu'bu ngubu gui 'yøthu, hin gui pes' ni sähu 'bu gá 'bähmbu bu ja ma hmigä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi xih yú xädi 'be'a gätho din ja.

³⁷ Ne nu'a ra Jesús 'bu mi 'buɣu Jerusalén, gätho yu pa mi xänba u yu ja'i bu ja ra danija. Pe nu'bu ra xui buya, mi pa bu ja ra nyuni Olivos.

³⁸ Ne gätho yu xudi mi pa bu yu ja'i bu ja ra danija, da 'yø'a i man ra Jesús.

22

Bi hma da tho ra Jesús

¹ Nuya mi ts'utho da zøn ra pa da ts'i ra hme hin'yu rá íxi. Gue'u yu pa ra dampeti ran dābaxjua.

² Nu'u yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nija, mi honi 'be'a dí hyo ra Jesús. Pe mi su'u 'be'a da 'yøt' yu ja'i 'bu da hyo'a.

³ Ne nu'a ra zıthu bi yut' rá mbui ra Judas Iscariote, gue'a n'da rá xädi ra Jesús.

⁴ Nu'a ra Judas bi mba, bin yah yu ngurpa mbäjä ne yu hmu dofai, ne bi xifi 'be'a da 'yøt' bu di dä'a ra Jesús.

⁵ Nu'u bi hyu yú mbui 'bu mi man'a ra Judas 'be'a da 'yøt'e. Ne bi xifi da gut rán zäbi ra Judas.

⁶ Ne nu ra Judas buya, bi dø'ma ra ora 'bu njongui 'buɣu yu ja'i ngue di dä'a ra Jesús.

Rán sihme ra Hmu

⁷ Ne mi søn ra pa bin ja ra dants'ihme i ts'i ra hme hin'yu rá íxi, ne i ho ra t'udɛ'yo.

⁸ Ne nu'a ra Jesús bi mben'na ra Pedro ne ra Xuua ne bi xifi di hoc ran sihme ran dābaxjua, da zi 'bu bin de.

⁹ Nu ra Pedro ne ra Xuua buya:
—Hapu guín nde ga hoc'be, ɛn'u.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Nu'bu gán 'youi bu ja ra ndenhni ne gui nuui n'da ran 'yohu i tu n'da ra xaro ra dehe, dami tendui a ran 'yohu, ne gui cut'ui bu ja ra ngu da yut'a.

¹¹ Ne gui xihmi a ra mengu bu: “Nu'a ra xānbate bá pēnga'be ngue gui xic'be hapu i ja ra cuarto ngue ga sāgāhe ra dānsihme,” gui 'yēnu.

¹² Ne nu'a ran 'yohu da zix aui bu magāts'i hapu i ja ra cuarto xun ndoho. Gueru gui hocui rán sihme ran dābaxjua, bi 'yēmp'u yá xādi.

¹³ Nu ra Pedro ne ra Xuua buya bi mba bi dīni tengutho bi man'a ra Jesús. Ne bi hocru ran sihme buya.

¹⁴ Nu'bu mi zōn ra ora buya, nu'a ra Jesús ne mi'da yá xādi bi zōm bu ne bin sihme.

¹⁵ Nu ra Jesús bi 'yēmp'u yá xādi:

—Ǽmme dán ndegā ga sihu na ran sihme ran dābaxjua 'bu di 'bedi ga tugā.

¹⁶ Ne dí xi ahū, him man'dandī ga sigā na ran sihme jague'bu bi zōn ra pa ngue gán yāmhbu xun ho 'bu gām 'būmhbu bu di manda rá ts'edi Oja.

¹⁷ Nu ra Jesús buya bi deca n'da baso ra vino ne bi un ra jamadi Oja, ne bi 'yēmp'u yá xādi buya:

—Dami comhbu na po na ra baso, gui sihu.

¹⁸ Nguetho dí xi ahū, hin ga sigā mahōn'a asta gue'bu go da zōn ra pa di manda ua rá ts'edi Oja xun ho.

¹⁹ Ne nubuya, bi hyac ra hme ne nu'bu mi gua'a bi un ra jamadi Oja buya, bi xeni ne bi darpa u yá xādi, bi 'yēna:

—Nuna ra hme na, ma ngoc'yēigā na, ga ungā nanguē ahū. Ne n'dandī ngu n'dandī 'bu guí sihu, guim bēnjū, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁰ Ne nu'bu mi guadi bin sihme u, nu ra Jesús bi deca ra baso ra vino ne bi un'du yá xādi ne bi 'yēmp'u:

—Nuna, ran hoqui ma'da'yo, guehna nam bōni ma jigā ngue bi hoc'a ra 'da'yo'yu bi 'yōt'ahū Oja na, bi 'yēna.

²¹ Pē dí huhmbu ua n'da di dāgā.

²² Ne nugā, ngue dán ja'igā ua ja ra ximhāi, da thogā, ngue gue'a bi zānd

Oja, pē í huḡhi maha a di dāgā, bi 'yēn'a ra Jesús.

²³ Nu yá xādi, 'bex bin 'yānzehē to'o di dā'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o dim 'bet'o

²⁴ Ne man'da ran junt'i bi 'yōt'u yá xādi ngue to'o dim 'bet'o nanguesē u.

²⁵ Pē nu ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Nuua ja ra hāi, nu yu ts'ut'abi ne'u i ja yá ts'edi, xun hēi i ōrpa yu ja'i 'bu di manda u, i ōt'e yá 'yēhē u, ne i t'ēmbi xun ho a i ōt'e.

²⁶ Pē nu ahū, hin gan jahū bu. Nu'a to'o dim 'bet'o, da 'yōt'e dim 'bejua thoho. Ne nu'a to'o din ngurpi, da 'yōt'e din 'yēhē thoho a.

²⁷ Nu yu hmu 'bucua ja ra hāi, hin dim pē'u, pē gue i tō'mi da mbep'u yá 'yēhē, pē nugā madague dīm hmugā, pē dí ōt'ā ngue ni 'yēhēgahū, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁸ Ne man'da bi xifi, bi 'yēna:

—Pē nu'ahū, dán hyūmhbu 'bu má nugā yun unbi ua ja ra ximhāi.

²⁹ Jananguē ga 'da'a nin t'ēdihū, tengutho bi 'dacā ma Ta.

³⁰ Ne nu'bu bi zōn ra pa ga ōt' ran ts'ut'abi, 'darpū dan johyahū, ne gui comhbu ma ts'edi gui juānbahū ma mi'israhelhu, dyú judiōhu, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús i pādi 'be'a da 'yōt'a ra Pedro

³¹ Ne bi t'ēmp'a ra Pedro:

—Ma zū Pedro, nu'a ra zīthu bi 'yāh ran t'ēdi ngue da zā'a ni mbūihū, in nde ahū gan 'uēxthū tengu'bu i 'uēxt ran dāhi yá hāi ra trigo.

³² Pē nugā, ya dá āp ma Ta him má zā gui pumbēni ni t'ēc'yēihū. Ne nu'bu gán 'yomfēni ts'u, gui 'yēc'yēi xun ho mahōn'a, ne gui zērpa yá mbūi ni mi'yēc'yēihū, bi 'yēmbi.

³³ Ne nu'a ra Pedro bi dāh pāya:

—Nugā, ga tēn'na i madague dan ofādiui oque ga tuui, bi 'yēna.

³⁴ Bi dā'a ra Jesús buya:

—Gra Pedro, dí xi'i, nu'bu hin ní mbah ra ōni, ná hyundī xquí cōngui, bi t'ēmp'a ra Pedro.

Ra Jesús bi ma mi ts'uttho da nu ran unbi

³⁵ Xø bi 'yemp'ɥ yú xädi bɥya:

—Nu'bɥ ra mbɥdi dá pen'nahɥ bɥ gá mamhbɥ ran ho ma'da'yo, ne hin te gá hyaxhɥ. 'Be'a gá 'yøthɥ, ha bin ja 'be'a gátho gá hyomhbɥ, uague hin'na.

Ne gátho yú xädi bi 'yɛna:

—Hin te dá 'behmbe.

³⁶ Pɛ nuya n'dan'yo gui 'yøthɥ, gui tux ni buxahɥ, ne gui hyax ni mbetihɥ. Ne nu'bɥ hin'yɥ ni espadahɥ, gui pä ni pahnihɥ gui tämhɥ n'da.

³⁷ Nguetho i jatho din jagä tengu i mam bɥ ja rá hman Ojä, i ɛm bɥ: “Yɥ ja'i da 'yɛmbi ra ts'om'bäi a,” i ɛm bɥ ja rá hman Ojä nanguecä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁸ Ne nu'ɥ yú xädi bi 'yɛmbi:

—Gra Hmu, i jaje yoho yɥ espada, bi 'yɛn'ɥ.

—Dí gua'ɥ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús in yqui Ojä bɥ ja ra nyuni Olivos

³⁹ Nu'a ra Jesús bɥya, bi bøm bɥ ja ra cuarto mi sihmɛ ɥ, bi mba bɥ ra nyuni Olivos, bi mbähä yú xädi.

⁴⁰ Ne nu'bɥ mi zøm bɥ, nu ra Jesús bi 'yemp'ɥ:

—Dami 'yäfɥ rá ts'edi Ojä gue da zä gui hyáthɥ yún ts'äte ra zïthu, bi 'yɛmbi.

⁴¹ Ne nu'a ra Jesús bi 'ue'i ts'ɥ bɥ mí 'bäh yú xädi, ne bin danyahmu, bin yäui Ojä.

⁴² Ne bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, nu'bɥ ni pähä, dami japi ngue hin ga sigä a ra mbohi gá sänni ga sigä, pɛ hin dín nde ma pähazehɛ pɛ go ni pähä dín nde ga øt'ä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi nequi bɥ n'da rá hman 'behni Ojä mahɛts'i ngue bá hanba a í zerpa rá mbäi.

⁴⁴ Pɛ nu'a ra Jesús ɛmme bi du rá mbäi, ne man'da nts'edi bin yäui Ojä. Xøgue ra ji a rá xänthe mi täpɥ häi.

⁴⁵ Ne bi ndants'a ra Jesús bɥya, bi mba bɥ 'bäh yú xädi. Pɛ nu'ɥ, gátho min aha nguetho bi güent yú ja'i ɥ nangue ra dumbäi mim bɛni.

⁴⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yemp'ɥ:

—Hanja gnán aħmbɥ. Dami nuħmbɥ, gan yəħɥ Ojä janangue'a da zä gui təħmbɥ rán ts'äte ra zïthu, bi 'yɛmbi.

Bi fent'a ra Jesús

⁴⁷ Ne nu'bɥ min yəħɥ yú xädi, 'bex bá ɛpɥ n'da nets'i yɥ ja'i, ne bá 'bet'o ra Judas, gue'a n'da rá xädi ra Jesús. Ne nu'a bi zøm bɥ 'bäh ra Jesús ne bi zɥspa rá 'yogu 'bɥ mi zɛngua.

⁴⁸ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Grá Judas, ha ran ts'ɥts'i guí dägü, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁹ Ne nu'ɥ mi'da yú xädi 'bɥ mi nu 'be'a bin ja, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha ga japähe ma espadahe, ɛn'ɥ.

⁵⁰ Pɛ him bi dø'mi 'be'a da si'a n'da ɥ, 'bex bi zɛcua rán 'yeizagu rá 'yɛħɛ ra ngurpa mbäjä.

⁵¹ Pɛ nu'a ra Jesús 'bex bi hecua yú xädi:

—O guí øthɥ a, bi 'yɛmbi.

Ne 'bex bi hocua mahøn'a a rá zagu a ran 'yohɥ.

⁵² Ne nu'a ra Jesús 'bex bin yəħɥ yɥ ja'i ngue bá ɛħɛ da zits'i. Min 'yohɥ yɥ ngurpa mbäjä ne yɥ ngurpa mbädi bɥ ja ra dänija, ne mi'da yú ngurpi yɥ judío. Ne bi 'yɛmbi:

—Ha drá beğä ngue guá həħɥ ni espadahɥ ne ni zahɥ ngue gui sixcahɥ, bi 'yɛna.

⁵³ Hanja hin gá bentcahɥ bɥ ja ra dänija, ne zant'a min xänbategä bɥ. Pɛ nuya bi zøm ra ora din ja a bi zänd Ojä ne n'da ora thoho guí tajɥ, ne'a ra dämants'o n'da ora thoho da daqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

⁵⁴ 'Bex bi fent'a ra Jesús ne bi ts'ixpɥ ja rá ngu ra hmumbäjä. Ne nu'a ra Pedro bi dɛnni a na 'bejua thoho.

⁵⁵ Ne mi zøm bɥ n'da ra sibi bɥ mbo rá mbä't'i rá ngu ra hmumbäjä. Ne nu ra Pedro madin täspihɥ bɥ yɥ ja'i.

⁵⁶ Ne mi 'bäpɥ n'da ra hmute ngue ra 'yɛħɛ bɥ. Ne nu'bɥ mi nu'a ra Pedro, bi 'yɛna:

—Nuna ran 'yohɥ hucua, min 'yohɥ ra Jesús.

⁵⁷ Pɛ nu'a ra Pedro bin cøni, nɛ bi 'yɛna:

—Nu'i grá xisu, xøgue hin dí pãcã to'o a guí ma, bi 'yɛna.

⁵⁸ Nu'bɛ mi tho n'da zɛ t'ɛ ora, n'da ran 'yohɛ bi nu'a ra Pedro nɛ bi 'yɛmbi mahø'n'a:

—Nu'i grán 'yohɛ, gue'e gmin 'yohɛ ra Jesús.

Pɛ nu'a ra Pedro bin cøni:

—Hinga guecã, bi 'yɛna.

⁵⁹ Nɛ nu'bɛ mi thoh man'da ora, xø man'da ran 'yohɛ bi 'yɛmbi:

—Nugã, dí pãcã na ran 'yohɛ. Guehna n'da rá xãdi ra Jesús. Nehna ra mɛngu Galilea na, bi 'yɛna.

⁶⁰ Pɛ nu'a ra Pedro bi dãti:

—Nu'i grán 'yohɛ, hin dí pãcã 'bɛ'a guím ma, bi 'yɛna.

Nɛ 'bex bi mbah ra øni bɛya.

⁶¹ Nu'a ra Jesús 'bex bin yɛgui nɛ bi hyant'a ra Pedro. 'Bex bi bɛn'a ra Pedro xí xi'a rá Hmu, ngue bi 'yɛmbi: “Dí pãcã nu'bɛ hin ná mbah ra øni, hyundí xquí cøngui,” ngue xí 'yɛmbi.

⁶² Nɛ nu'a ra Pedro bɛya, bi mba bɛ thi nɛ bin zoni, bi bɛnman'ɛ 'bɛ'a bi 'yøt'e.

Ra Jesús bi t'ɛspi

⁶³ Nɛ nu'ɛ yɛn 'yohɛ mi fã'a ra Jesús, bin ɛspate tho'ɛ.

⁶⁴ Nɛ bi gorpa rá dã ra Jesús, nɛ bi mbɛmp' pɛya, nɛ bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Grá pøngahyã, xije to'o bi mbɛp'a'i, bi 'yɛmbi.

⁶⁵ Nɛ ɛmmɛ xɛn ngu ran ts'o bi xi'a ra Jesús.

Ra Jesús bi juq̃nba yɛ ngɛrpi yɛ judío

⁶⁶ Nɛ nu'bɛ mi hyax pɛya, bim peti bɛ yɛ dãc'yɛi, nɛ yɛ ngɛrpa mbãjã, nɛ yɛ xãnbate nijã. Nɛ nu'ɛ bi zixpɛ madím peti gãtho yá ngɛrpi yɛ judío, ngue di juq̃nba ra Jesús. Nɛ bi 'yɛmp'a:

⁶⁷ —Dami xije ya, ha majuq̃ni gue'e grá Cristo, rá Thahni i Ojã.

Nɛ nu'a ra Jesús bi dãti:

—Madague'a ga xi ahɛ, hin gui 'yɛc'yɛigahɛ.

⁶⁸ Nɛ ngutho'bɛ ga än'nahɛ n'da ran t'ãnni, hin gui thãhmbɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁶⁹ Pɛ nuya, bi zø'n ra ora ga com'be rá ts'edi Ojã nuixte thoho, nugã ngue dán jã'igã ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁷⁰ Nɛ nu'ɛ mi hupɛ bi 'yãnni:

—Ha gue'e rá Ts'ant'ɛ e Ojã 'bɛ.

Nɛ nu'a ra Jesús bi dãti:

—Gue'a guí mamhbɛ, bi 'yɛna.

⁷¹ Pɛ nu'ɛ bɛya, 'bex bi 'yɛn'a:

—Hingui jatho ga homhbɛ mi'da yɛ testigo, nguetho ya bin juq̃nzɛhɛ, nɛ dá øhmbɛ a bi ma, bi 'yɛn'ɛ.

23

Ra Pilato bi juq̃nba ra Jesús

¹ Janangue'a bi ndants'ɛ, bi zix'a ra Jesús bɛ 'bɛh ra ts'ut'abi Pilato.

² Nɛ gãtho ɛ bi yãp'a ra Jesús. Nɛ bi 'yɛmp'a ra Pilato:

—Nuna ran 'yohɛ i 'bãcua, ɛmmɛ i hãt yɛ jã'i, nɛ bi xih yɛ jã'i ngue hin din jut yɛ renta im man ra ts'ut'abi Roma, nɛ bi mansɛ ngue guesɛ ra Cristo, ra hmuts'ut'abi na, bi 'yɛn'ɛ madí yãp'a ra Jesús.

³ Nɛ nu'a ra Pilato bɛya, bi 'yãn'na ra Jesús:

—Ha majuq̃ni gue'e rá hmuts'ut'abi yɛ judío.

Ra Jesús bi dãti:

—Gue'a gá ma, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Pilato bɛya bi 'yɛmb yɛ ngɛrpa mbãjã nɛ yɛ jã'i mi 'bãpɛ:

—Xínga n'da ra ts'oqui dá tɛnbã na ran 'yohɛ, bi 'yɛna.

⁵ Pɛ ɛmmɛ man'da nts'edi bi man'ɛ yɛ yãpate:

—Nuna ran 'yohɛ bi dɛ'ma n'da ran heque nangue 'bɛ'a bi xãnba yɛ jã'i. Gue'a bi 'yørpɛ ja ra häi Galilea, nɛpɛ ra xɛqui Judea, nɛ nuya bi zøcua ja ra hnini Jerusalén, ngue da 'yøt'ua, bi 'yɛn'ɛ.

Ra Herodes bi juq̃nba ra Jesús

⁶ Nu'bɛ mi 'yøde 'bɛ'a bi man yɛ jã'i, nu ra Pilato bi 'yãnni:

—Ha ra mɛngu bɛ Galilea na ran 'yohɛ 'bɛ.

⁷ Nɛ nu'bɛ mi bãdi gue ra mɛngu bɛ Galilea a ra Jesús, bi manda da ts'ixpɛ 'bɛh ra Herodes. Nguetho

ra Herodes ra ts'ut'abi bu ja ra häi Galilea, ne gue'a ra pa i 'buru ja ra dahhini Jerusalén a.

⁸ Ne nu'a ra Herodes, 'bu mi nu'a ra Jesús, bin johya, nguetho mi øde 'be'a gätho mi øt' ra Jesús, ne in nde da nu n'da ran t'øt'e nuixte.

⁹ Ne nu'a ra Herodes, xun ngu bi 'yän yän t'änni, pe nu'a ra Jesús him bi 'yurpatho ra güenda, xingui ts'u bi dadi.

¹⁰ Ne hinga yatho mi 'bäh yu ngarpa mbäjä, ne yu xänbate nijä, ne emme ts'edi bi mbafi, di yap'a ra Jesús.

¹¹ Pe nu'a ra Herodes ne yä dofai, emme bi denthoho a ra Jesús, ne xingui ts'u bi numansu'a. Ne nu'u yu dofai bi het'a ra pahni tengu yä pahni yu hmuts'ut'abi, ne bi mbenh mahøn'a bu 'buh ra Pilato.

¹² Ne madin sähmi a ra Herodes a ra Pilato, pe nu ra pa a, bin amigoui buya.

Nu ra Pilato bi manda dí ho ra Jesús

¹³ Ne nu'a ra Pilato bi zon'da yu ngarpa mbäjä ne'u mi'da yä ngarpi yu judío.

¹⁴ Ne bi 'yembi:

—Guá sihu na ran 'yohu 'bäcua, ne gá xijä ra hyäte na. Pe xun ngu yän t'änni xtá ändä ne xinga n'da ra ts'oqui dá tñbä na, bi 'yena.

¹⁵ Ne xinga gue'a ra Herodes bi ma xtán dñba n'da rá ts'oqui, ne bá pentho ua mahøn'a. Ne hin'yü 'be'a bi 'yøt'na ran 'yohu gue dí nu ran däte.

¹⁶ Nuya, ga manda da 'bei ne nubuya ga thøtho, bi 'yena.

¹⁷ Nguetho nu ra Pilato nza di thø'a n'da ra ofädi 'bu i ja ram peti ran dabaxjua.

¹⁸ Pe nu yu jä'i emme bi mbafi ne n'dat'a bi man u:

—Dami hyo na ran 'yohu, ne go gui thø'a ra Barrabás, bi 'yän'u.

¹⁹ Ne nu'a ra Barrabás, ra hyodu a, ne mi ofädi nguetho bi parpa yu jä'i din sähmbu ra ts'ut'abi.

²⁰ Pe nu'a ra Pilato, emme min nde di thø'a ra Jesús, ne bi zäpi din yähu yu jä'i mahøn'a.

²¹ Pe nu'u yu jä'i emme i mbafi. Ne bi 'yän'u:

—Cuarpu ja ra pont'i, bi 'yän'u.

²² Ne ná hyundi buya, bi 'yän'na ra Pilato:

—'Be'a ní ts'oqui bi 'yøt'na ra Jesús, xinga n'da ra ts'oqui xtá tñbä ngue dí nu ran däte, pe 'be da gua'a m'bei ga xocä buya, bi 'yän'a.

²³ Pe man'da nts'edi bi mbah yu jä'i, ne n'dat'a bi ma ngue di cuarpu ja ra pont'i ra Jesús. Ne bi dähä 'be'a min nde buya.

²⁴ Nguetho nu'a ra Pilato bi manda da t'øt'a 'be'a go i nde yu jä'i.

²⁵ Go bi thø'a ra Barrabás, ngue bi man yu jä'i, madague'a in ofädi a nam parpate ne ne'a in hodu. Pe nu'a ra Jesús, go bi döp'u yu jä'i da 'yørpe tengu mim bñni da 'yørpe.

Nu ra Jesús bin cuatpu ja ra pont'i

²⁶ Ne nubuya, bi ts'ixa ra Jesús bu ndehhini. Ne bin c'athu n'da ran 'yohu, í Simón, ra mengu bu ra hnini Cirene, ngue ní mba bu ja ra hnini Jerusalén. Ne bi fent'i ne bin japi da duspa rá pont'i ra Jesús.

²⁷ Ne n'dan nets'i yu jä'i bi den'na ra Jesús. Ne nu'u 'da yu xisu zom bu ní mba, i tu yä mbui 'be'a da t'ørpa ra Jesús.

²⁸ Pe nu'a ra Jesús bi hyët'u ne bi 'yemp'u:

—Gyü zu xisuhu, ngue gyü menguhu Jerusalén, o gui zomhu ngue ga tugä, pe man'da go gui zomhu nangue 'be'a gui nusehu, gyü menguhu Jerusalén, ne ni t'uhnihu.

²⁹ Nguetho da zøn ra pa xun u tho ran unbi guin nuhu. Ne him man gui samhbu u yu xisu him bi dñ yä t'uhn, pegue guim bëmhu majäpi u, nguetho ya njo'o yä t'uhn da nu'a ran unbi xun u tho tengu da nu ni t'uhnihu.

³⁰ Ne da 'yän'i 'da: “Man'da xun ho 'bu xtan yøt' yu t'øhø ne yu nyuni xtan gogbahu, xinda gue'bu ga thoqui ga nuhu ran unbi xun u tho,” da 'yän i 'da.

³¹ Ne gui pähmbu, nu'bu xun u tho ran unbi bi t'ørpa n'da ngue hin'yü rá

ts'oqui, man'da xun u tho da t'ørpa u ja yá ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɯ mi xih yɯ xisu i zoni.

³² Nɛ'ɯ yoho yun 'yohɯ bi ts'its'i ngue 'darpɯ da thohɯ a ra Jesús. Pɛ gátho u yoho mi ja yá ts'oqui u.

³³ Nɛ gátho bi zòm bɯ ja n'da ra nyuni t'ɛmbi ra yáxmu. Guepɯ bi mba ma cuati bɯ ra Jesús nɛ'ɯ yoho yun 'yohɯ. N'da a n'da bi guarpɯ ja yɯ pont'i.

³⁴ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, dami punba a i ørcä ya yɯ ja'i, nguetho hingui paði 'bɛ'a i øt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'ɯ yɯ dofɯi bi 'yøt'a n'da ran taha to'o da gaxa rá pahni ra Jesús.

³⁵ Nɛ mi hand thoho yɯ ja'i. Nɛ nu yá ngarpi, ɛmme bi den thoho nɛ bi 'yɛna:

—Nunɯ ran 'yohɯ bi pø'i 'da, i sä dim pøse ya gue'bɯ gue'a ra Cristo rá Thahni Oja nɯ, bi 'yɛn'ɯ.

³⁶ Nɛ'ɯ yɯ dofɯi ɛmme bi denthoho nɛ di säti di un'na ra vino xun ju, ɛmbi da zi a ra Jesús.

³⁷ Nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'bɯ gue'e rá Hmuts'ut'abi yɯ judío, damim pøse 'bɯ, bi 'yɛn'ɯ yɯ dofɯi.

³⁸ Nɛ mán t'o't'i n'da ra xithe bɯ ja ra pont'i bɯ ja rá ya ra Jesús. Nɛ nt'o't'i bɯ: “Nuna rá Hmuts'ut'abi yɯ judío na.”

³⁹ Nɛ nu'a n'da ran 'yohɯ mi cuat rá pont'i mi 'bäpɯ nán ja rá hyo ra Jesús, bin sante thoho. Nɛ bi 'yɛna:

—Nu'bɯ majuañi gue'e grá Cristo, hanja hin gám pøse, necä'be xqui pøc'be, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

⁴⁰ Pɛ nu'a man'da ran 'yohɯ mi cuarpɯ baya, bi hecpa a bin sante nɛ bi 'yɛmbi:

—Ha xingui ts'ɯ guí su Oja, nɛ 'dat'a man unbihɯ, bi 'yɛna.

⁴¹ Pɛ nugüi, ran ðate rán säui a dá øt'ui. Pɛ nuna ra Jesús, xingui ts'ɯ ran ts'o bi 'yøt'na, bi 'yɛmbi.

⁴² Pɛ nubaya, bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Dami bɛnc 'bɯ bin ja ni ts'edi ngue gui manda ua, bi 'yɛna.

⁴³ Nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Majuañi dí xi'a'i, ga sømmi nám pa ya bɯ mahɛts'i, bi 'yɛmbi.

Bi du ra Jesús

⁴⁴ Pɛ nu'bɯ huxyadi, bim 'bɛxui gátho ra ximhäi, asta gue'bɯ hyunde.

⁴⁵ Nɛ nu'bɯ mim 'bɛxui, bin xɛngui nde ra 'bø't'e i ndam bɯ mbo ra ðañija.

⁴⁶ Nɛ nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi, nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta i, dadí dä'a ma te ya, bi 'yɛna.

Nɛ 'bɛx bi du baya.

⁴⁷ Nɛ nu ra hmudofɯi mi 'bäpɯ, 'bɯ mi nu 'bɛ'a bin ja, bi 'yɛspa Oja, nɛ bi 'yɛnse:

—Majuañi nunɯ ran 'yohɯ hin te mi ja ra ts'oqui, bi 'yɛna.

⁴⁸ Nɛ gátho na ngu yɯ ja'i 'bäpɯ ngue yɯ nute, 'bɯ mi nu 'bɛ'a bin ja, 'bɛx bi mba yá ngu, bi bɛndumbɯi nɛ bi hyonya thoho.

⁴⁹ Pɛ nu'ɯ yá amigo ra Jesús n'danni ts'ɯ mi 'bäi. Nɛ'ɯ 'da yɯ xisu mi ten'na ra Jesús 'bɯ mambá nɛxpɯ ja ra häi Galilea, gátho bi nu 'bɛ'a bi t'ørpa ra Jesús.

Bi t'ä'a ra Jesús

⁵⁰⁻⁵¹ Nɛ mi 'bɯ'a n'da ran 'yohɯ, í José, ra mɛngu bɯ ra hnini Arimatea, n'da rá hnini yɯ judío bɯ ra xɛqui Judea. Nu'a, ra hoc'ja'i a, nɛ mi hnumansu. Nɛ mi tøm' ra pa di manda ua rá ts'edi Oja. N'da rá ngarpi yɯ judío a, pɛ hinga 'da'ingu bi bɛmhɯ u bi juañba ra Jesús.

⁵² Nɛ nu'a ra José bi mba bɯ bí 'bɯh ra Pilato nɛ bi 'yäp rá ngøc'yei ra Jesús ngue da 'yägüi.

⁵³ Nɛ bi tong bɯ ja ra pont'i a ra Jesús. Nɛ bi mbanpa rá ja'i ra Jesús n'da ra hoc'bø't'e xun ho, nɛ bi gärpɯ ja n'da ra hyädo xinga n'dandɨ bi 'yo n'da ra du.

⁵⁴ Nɛ nu'bɯ mi 'yägüi, gue'a ra pa din sä yɯ ja'i ngue da nu ra pa ran säya.

⁵⁵ Nɛ nu'ɯ yɯ xisu, mi ten'na ra Jesús 'bɯ xí nɛxpɯ ja ra häi Galilea, bi den'na ra José nɛ bi nu hapɯ bi jät'a ra Jesús, nɛ mi nu hapɯ án ja rá ya.

⁵⁶ Nɛ nu yɯ xisu bi mba baya, di hoc ra 'yɛthi i yɯman'u, nɛ ra aceite

da gospa rá ja'i ra Jesús. Pɛ nu'bu mi mbu'a ra pa ran säya, bin säya tengu thoho bi mam bu ja yün t'ɛdi.

24

Bi dambɛni ra Jesús bu ja rán 'yägüi

¹ Nɛ t'uxuditho ra pa ndomingo, nu'u yu xisu bi dux ra 'yɛthi bi hoqui, nɛ bi mba bu ja ran 'yägüi ngue ra hyado gueru mi o ra Jesús.

² Nɛ nu'bu mi zom bu, bi nu, ya xí mba njanni a ra do mi juaxru ja ra hyado.

³ Nɛ 'bex bi urru mbo, pɛ him bi dım bu rá ja'i ra Jesús.

⁴ Nɛ nu'bu mi 'bäru nɛ din 'yomfɛni 'be'a bin ja, 'bex bim 'bähmbu yoho yüm 'behni Oja, mi he yá pahni di fɛxni.

⁵ Nɛ nu'u yu xisu, ɛmme bin su nɛ bi hyɛ't'u yun 'yohu. Nɛ bi 'yɛmp'u:

—Hanja gnı hyomhu ua n'da ran 'yohu i 'bui, guecua ja ran 'yägüi.

⁶ Nu'a guı homhu, bi ndants'a, njo'o ua a. Nde'bu guim bɛmhu a bi xi ahı 'bu gám 'bähmbu bu ja ra häi Galilea.

⁷ Ngue bi ma jatho da nu ran unbi, nɛ da mba ma dä bu 'buh yu ts'om'bäi, nɛ da du bu ja ra pont'i, nɛ nu'bu ná hyu pa da dambɛni, bi 'yɛn'ahu, bi 'yɛn'u yüm 'behni Oja.

⁸ Nɛ nu'u yu xisu bi bɛm buya 'be'a xí man'a ra Jesús.

⁹ Nɛ bi nɛxu ja ran 'yägüi, bi mba bu 'bu'u 'de'ma'da yá xädi ra Jesús nɛ'u gätho mi'da, nɛ bi xi'u 'be'a bin ja bu ja ran 'yägüi.

¹⁰ Nɛ nu'u yu xisu, ra María Magdalena a n'da, nɛ ra Juana a man'da, nɛ ra María rá mbe ra Jacobo a man'da, nɛ'u mi'da min 'yohu gue' u bi xi'u yá xädi a ra Jesús 'be'a bi nu bu ja ran 'yägüi.

¹¹ Pɛ nu'u yá xädi, him bi 'yɛc'yɛi 'be'a bi man yu xisu, nɛ bi 'yɛmbi bi bɛnse 'be'a bi man'u.

¹² Pɛ nu'a ra Pedro, bi mba n'dihi bu ja ran 'yägüi nɛ bi nu bu mbo. Nɛ bi nu mi 'bontho bu ra 'bø't'e má mbant'i ra Jesús. Nɛ bi mbeng bu ja rá ngu buya, bi hyonya thoho 'be'a bin ja.

Ra Jesús bin 'yohu bu 'yu 'da yá 'yɛc'yɛi

¹³ Nɛ gue'a ra pa bi mba yoho yu 'yɛc'yɛi bu ja ra hnini Emaús ngue hinga yatho, hyu ora tho ná 'yo.

¹⁴ Nɛ i mam bu ní mba 'be'a bin ja bu Jerusalén.

¹⁵ Nɛ gätho ná ya'u, bi zuru 'yu a ra Jesús nɛ bin 'yohu.

¹⁶ Nɛ nu'u bi nu a, pɛ him bi badi to'o a.

¹⁷ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yän'du:

—'Be'a guı mammi.

Nɛ nu'u yoho bim 'bäru buya, nɛ ɛmme tu yá mbui.

¹⁸ Nɛ nu'a n'da í Cleofas bi dıti, bi 'yɛna:

—Masque høn'a zɛhɛ hin guı pađi 'be'a bin ja bu Jerusalén yu pa i ja buya, bi 'yɛmbi.

¹⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yänni:

—'Be'a bin ja bu.

Nɛ bi xih ruya 'be'a bin ja, bi 'yɛmbi:

—Nu ra Jesús, ra mɛngu Nazaret, n'da rá pøngahya Oja ɛmme mi ja rá ts'ɛdi, bi 'yøt' yun t'øt'e nuixte nɛ bi hoc yun zäman'u. Nɛ bi 'yøt' ran ho bu na nu Oja, nɛ nu yu ja'i bi numansu a.

²⁰ Nɛ nu'u yu ngurpa mbäja nɛ mi'da ma ngurpihu, bi dä'a ra Jesús bu 'buh ra ts'ut'abi ngue da tho. Nɛ bi mba ma cuati bu ja ra pont'i buya.

²¹ Nɛ nugähe, dá bɛmhbe gue'a da yanju dyá ja'i israelgähu, nɛ xtın jase ma ts'ɛdi zɛhɛhu mahøn'a. Pɛ ya ná hyu pa ya bi tho.

²²⁻²³ Pɛ nu'u 'da yu xisu ma mi 'yɛc'yɛihe, mán t'uxuditho bi mba bu ja rán 'yägüi, gueru bí o ra Jesús, pɛ him bi dım bu a, nɛ bá peng bu ja ra ngu bi xije 'be'a bi nu, nɛ bi man'u bi nu 'da yüm 'behni Oja mahɛts'i, bi xifi i 'bu'a ra Jesús. Nɛ ɛmme dadı hyonya thohe.

²⁴ Pɛ nu'u 'da man 'yohe, bi mba bu ja ran 'yägüi nɛ ngutho bi man'u ngue hin'yu bu rá ja'i, bi 'yɛn'u yu 'yɛc'yɛi.

²⁵ Pɛ nubuya, nu'a ra Jesús bi xi'u min 'yohu:

—Nu'auı, guı 'yambuiui nɛ xınguı ts'u guı ɛhya guı 'yɛc'yɛiui 'be'a gätho bi man yá pøngahya Oja.

26 Nguetho gätho ɯ bi ma jatho da nu ran ɯnbi ra Cristo, gue'bu go bi gonhui rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

27 Nɛ nubɯya, bi xi'ɯ 'bɛ'a gätho bi man yɯ pɔngahyaɳ ngue din ja, nɛ 'bɛ'a nam bɔn'a nt'o't'i bu. Bi dɯ'mi bu rá mbɯdi rá sɔcuɳ ra Moisés nɛ bi xifi gätho ɯ mi'da yú sɔcuɳ Oja.

28 Nɛ nu'bu mi ts'utho da zɔm bu ní mba, nu ra Jesús bi 'yɔt'e tengu 'bu da thogui.

29 Pɛ nu'ɯ yoho min 'yohɯ bi zɔm mi din oxhɯ bu, nguetho bin de. Nɛ nu'a ra Jesús buya, bi gohmbɯ bu ɯ.

30 Nɛ nu'bu min sihmehɯ, nu ra Jesús bi hyɔc ra hmɛ, nɛ bi un ra jamadi Oja, bi xɛni, bi un'dɯ mi 'bɯpɯ buya.

31 'Bexgue 'dahmantho bi baɳi to'o a ra Jesús tengu'bu ja bin zɔ yú dá. Pɛ nu'a ra Jesús 'bexque bim 'bɛtho bu, him bi nu hapɯ í mba.

32 Nɛ nu'ɯ yoho bin yɔsɛ ɯ, bi 'yɛn'ɯ:
—Pɛ hanja hin dá pɔhmi 'bu mán c'athɯ bu ja ra 'yu. Ha him bin johya ma mbɯiui 'bu mí xicui 'bɛ'a nam bɔn'a rá m hma Oja, bin 'yɛmzɛhɛ ɯ.

33 'Bex bi ndants'i, bi mbeng bu Jerusalén, nɛ bi dɯm bu ɯ 'dɛ'ma'da ngue madím petihɯ mi'da yɯ ja'i.

34 Nɛ ɛmme madí johya ɯ, nɛ i ma ngue bi ndants'i mahɔn'a ra Hmu nɛ bin yaui ra Pedro.

35 Pɛ nu'ɯ bi zɔhɔ ngue min 'yohɯ ra Jesús bu 'yu, bi xi'ɯ mi'da 'bɛ'a bi 'yɔrpɯ 'yu. Nɛ bi xi'ɯ ngue gue'a í ba'a ngue bi xɛn ra hmɛ ra Jesús.

Ra Jesús bin 'yuse bu 'bɯh yú xädi

36 Nɛ nu'bu gätho na ya'ɯ yɯ xädi, ya xí 'bäpɯ ra Jesús 'bu mi nu. Nɛ bi zɛngua ɯ, bi 'yɛmbi:

—Gan johyahɯ.

37 Nɛ ɛmme bin su, bi bɛni gue i nu n'da ran dahi, ngue him majuaɳi.

38 Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:
—Hanja ngue in jabɯ nin 'yomfɛnihɯ, nɛ hingui sä gui 'yɛc'yɛigahɯ.

39 Dami hyɛtcahɯ, nɛ guin nuhɯ ma 'yɛ nɛ ma gua, nɛ gui nuhɯ ngue gueczehɛgä. Dami thäqui, jananguɛ

da zä gui pɔhmbɯ ngue i ja a ma ngɔc'yɛi. Pɛ nu'a n'da ran dahi tengu guím bɛmhbu, hinguin 'youi rá ngɔc'yɛi a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

40 Nɛ nubɯya, bi 'yut'ɯ yú 'yɛ nɛ yú gua.

41 Pɛ guexta'a him 'bexque bi 'yɛc'yɛi nguetho bi hyonya thoho, nɛ xin di johya ɯ. Nu ra Jesús buya, bi 'yäpi 'bɛ'a da zi.

42 'Bex bi un'na n'da xɛqui ra hua.

43 Bi hyam buya nɛ bi za, nɛ gätho yɯ ja'i mi 'bɯpɯ bi nu.

44 Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Nuya bin ja 'bɛ'a gätho dá xi ahɯ 'bu mám 'bɯhmbɯ. Ya dá xi ahɯ gue din ja a nt'o't'i bu ja yún t'ɛdi ra Moisés, nɛpɯ ja yú sɔcuɳ yɯ pɔngahyaɳ, nɛ'a nt'o't'i bu ja yɯ thuhu, yɯ salmo, nɛ ya bin ja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

45 Nu ra Jesús buya, bi xocpa yún 'yomfɛni ngue da zä da ba'ɯ 'bɛ'a nam bɔn'a rá m Hman Oja.

46 Nɛ bi 'yɛmp'ɯ:

—Nt'o't'i bu ja rá m Hman Oja gue da nu ran ɯnbi ra Cristo, nɛ da tho, nɛ ná hyu pa da dambɛni.

47 Nɛ nt'o't'i bu ngue dí mbɯpɯ Jerusalén da hman ran ho ma'da'yo, nɛ gätho ná nguni ra ximhäi, nɛ da sih yɯ ja'i di päh yún 'yomfɛni nɛ da mba ma punbi yú ts'oqui, ngue nangue rá thuhu ra Cristo.

48 Nu ahɯ, sä guim mamhbɯ majuaɳi ran ho ma'da'yo, nguetho gá nuhɯ 'bɛ'a gätho bin ja.

49 Nɛ gua pɛn 'nahɯ rá Hogandahi Oja bi mam ma Ta di 'da ahɯ. Pɛ jatho gui tɔmhbu ua Jerusalén, gue'bu go bá ɛh mahɛts'i rá ts'edi gan 'yohɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛm'bu min yaɳɯ yú xädi.

Bi ndex mahɛts'i ra Jesús

50 Nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús, bi zix ɯ yú xädi bu ja ra 'yu ní mba bu Betania, nɛ guerpɯ bi 'ua'ts' yú 'yɛ nɛ bi ja'p'ɯ buya.

51 Pɛ nubɯya bi zopɯ ɯ yú xädi nɛ bi ndex mahɛts'i.

⁵² Ne gätho ɛ mi 'bäpɛ bi 'yɛspi ne
ɛmmɛ bin johya yá mbɛi ɛ. Ne bi
mbeng bɛ Jerusalén bɛya.

⁵³ Ne gätho yɛ pa bin de bɛ ja ra
dɔniɔ, mi numansu Ojɔ ne bi un ra
jamadi Ojɔ bɛ. Ne hɔnt'a dí xi'a ya.

**Xuua
Ran ho ma'da'yo bi
'yo't'a ra Xuua rá xädi ra
Jesús, nε xin rá 'bäiui a**

Nu'a ra Cristo t'εmbi ram Hma

¹ Nu'a ra Cristo tengu'b_u ram hma nguetho di jaj_u ga p_hmb_u Oj_a a. Nε ya xmi 'b_u 'b_u hin te mí ja ra ximhäi, nε i 'b_uhmi Oj_a a, nε nu'a Oj_a a.

² Nε gue'a mí 'b_uhmi Oj_a 'b_u rá mb_udi thoho.

³ Gätho bi 'y_ot'e 'b_e'a i ja. Nu'b_u hin xtá 'y_ot'a, hin te di ja 'b_u.

⁴ I jase rá te, nε gue'a ní ja y_u te _u y_u ja'i, ngue di 'yomf_enip y_u mb_ui _u.

⁵ Janangue'a nu'a tengu ran nεqui di yorp_u ja ra 'b_exui. Pε nu'a ra 'b_exui hin da zä di hu_et'a ran nεqui.

⁶ Nu Oj_a bi huahna n'da ran 'yoh_u gue'a ra Xuua Nxixy_a a.

⁷ Nu'a ra Xuua Nxixy_a bi thahni da ma nangue'a ran nεqui majua_{ni}, ndepe gätho da 'y_ec'y_ei ran nεqui y_u ja'i, nangue'a bi man'a ra Xuua.

⁸ Pε nu'a ra Xuua Nxixy_a hinga gue'a ran nεqui a, pε bi ma nangue'a ran nεqui.

⁹ Nu'a ran nεqui majua_{ni}, bá εcua ja ra ximhäi, ndepe gätho din ja ran nεqui y_u mb_ui y_u ja'i.

¹⁰ Nu'a ran nεqui majua_{ni} bi 'y_ot' ra ximhäi, nε bim 'b_ucua, pε nu y_u ja'i ua ja ra ximhäi him bi b_adi gue gue'a.

¹¹ Í z_ocua dí 'b_uhmbe ngue ma mengugähe a. Pε x_un ngu _u him bi 'y_omanho a.

¹² Pε gätho to'o bi zim b_u mbo y_u mb_ui a ra Cristo, nε bi 'y_ec'y_ei gue y_u ya_nte a, gue'a í zä bi x_and mah_on'a Oj_a _u ngue bi 'y_ot'e y_u t'uhni zεhe _u.

¹³ Pε nu'b_u bi x_and mah_on'a Oj_a n'da, hinguin ja tengu'b_u x_um 'b_u a n'da ra 'uεre, ngue bi ndese y_u ja'i nε nangue y_u ja'i zεhe, pε bim 'b_ui mah_on'a nangue Oj_a.

¹⁴ Nε nu'a tengu'b_u ram hma bin ja'i a, nε mí 'b_uhmbe a. Nε dá nuhe rá nuixte nguetho rá 'dats'unt'_u Oj_a

a, hin hap_u i se a rá mate, nε gätho majua_{ni} bi ma.

¹⁵ Nu'a ra Xuua Nxixy_a bim p_ongahy_a nangue'a. Nε ts'edi bi ma bi 'y_ena:

—Nuna guehna dá mangä 'b_u má xi ah_u, m'bejua ba εhe, pε man'da nuixte xinda guecä, nguetho ya xmi 'b_u 'b_u rá mb_udi thoho, nε hin'na gä, mí εngä, bi 'y_en'a ra Xuua Nxixy_a.

¹⁶ Nε gätho gah_u dy_u 'y_ec'y_eih_u, dá h_amhb_u rá mate x_un ndoho, nε thocua thoho di 'daj_u man'da rá mate.

¹⁷ Nu ra Moisés bi x_angah_u y_un t'edi Oj_a. Pε nu ra Jesucristo bi 'daj_u rá mate ngue majua_{ni} dí zingdah_u Oj_a a.

¹⁸ Njo'o n'da ra ja'i da zä da nu Oj_a ngue xtám b_ase, hinda h_ont'a rá 'dats'unt'_u dim p_aseui a rá Ta, nε gue'a bi jaj_u dá p_hmb_u a.

Ra Xuua Nxixy_a bi ma to'o a

¹⁹ Nu'_u ma ng_urpihe dy_u judíohe dy_u israelhe ngue mí 'b_up_u ja ra d_ahnini Jerusalén, bi mba _u 'da y_u mbäjä nε'_u 'da y_um fäts'ih_u, bi z_om b_u 'b_uh ra Xuua Nxixy_a da 'y_anni to'o a.

²⁰ Nε nu'a bin ju_anni, him bin c_oni, nε bi 'y_ena:

—Hinga guecä dra Cristo gue x_u huand Oj_a, bi 'y_en'a.

²¹ Nε bi t'änni mah_on'a:

—To'o e, ha gue'e gra Elías.

—Hin'na, hinga guecä, bi 'y_en'a.

—Ha gue'e gra p_ongahy_a bi man ra Moisés gue ba εhe.

Nε bi d_ati:

—Hin'na, bi 'y_entho.

²² Nε bi t'änni mah_on'a:

—To'o e. Xije. Nu'b_u gui xije nε da zä ga xihmbe _u bá p_engähe b_uya.

²³ Nε bi d_a'a ra Xuua Nxixy_a b_uya:

—Nugä guecä bi man ra p_ongahy_a Isaías 'b_u mi ma: “Dim 'b_u a n'da dim 'b_ap_u ma'ueni ra hnini, nε ts'edi da ma di hoc y_u mb_ui y_u ja'i gue da 'y_omanho ra Hmu 'b_u bi z_oh_o,” bi 'y_en'a ra Isaías, bi 'y_en'a ra Xuua Nxixy_a.

²⁴ Nε nu'_u bi z_om b_u, y_um 'b_ehni y_u fariseo _u.

²⁵ Nε bi t'εmp'a ra Xuua:

—Hanja gní 'yõt' ran xixyá 'b_u hinga gue'e grá Cristo, xínga gue'e grá Elías, xínga gue'e man'da ra pøngahyá bi man ra Moisés.

26 Nu'a ra Xuua b_uya bi dät'ü, bi 'yëna:

—Nugä, ra dehe thoho ná xixyába y_u ja'i, pëgue i 'bä inde n'da ran 'yoh_u ua dí 'bähmb_u, ngue hin guí pähmb_u 'bë'a di 'yët'ui a.

27 Nuna guehna dá mangä ngue m'bejua di dämp' rá 'bëfi, pë man'da nuixte xinda guecä, janangue'a hin dí s_ucä tengu a, bi 'yëna ra Xuua Nxixyá.

28 Nε guehya gätho y_un t'änni bi hmam b_u ja ra xequi Betábara, n'danguadi ra dätthe Jordán, guerp_u bi 'yõt' ran xixyá ra Xuua.

Tengu ra t'ude'yo ra Cristo

29 Nu'b_u mi hyats'i, nu ra Xuua Nxixyá bi nu ba ep_u ra Jesús, nε bi 'yëmp'ü mí 'bähmb_u b_u:

—Dami hyanth_u ya, tengu'b_u ra t'ude'yo, nguetho bi zänba Ojä dim 'bøts'e zehε, gue di hocpa yá ts'oqui y_u ja'i 'b_ucua ja ra ximhäi.

30 Nun_u guehn_u mím mangä n_u 'b_u má εngä: “Ba ε a n'da ran 'yoh_u m'bejua, nu'a man'da nuixte xinda guecä, nguetho ya xmi 'b_u 'b_u rá mb_udi thoho, nε hin'nagä.”

31 Nε nugä him mí p_ucä to'o a t'εmbi ra Cristo. Pε bi siqui ga xixyá ah_u nangue ra dehe, ngue guí pähmb_u to'o a ni yanteh_u, ma mi israel ah_u, bi 'yëna.

32 Nε bi ma majuani ra Xuua Nxixyá, bi 'yëna:

—Dá nugä rá Hogandähi Ojä bá çah mahçts'i, tengu n'da ra t'az_u, nε bi gohmi ra Jesús 'b_u má ørpa ran xixyá.

33 Ja dá p_ucä b_uya ngue gue'a. Nguetho nu Ojä ngue bi xiqui ga øt' ran xixyá nangue ra dehe, nε bi xiqui: “Nu'b_u guin nu ma Hogandähi da gäi nε da gohmi n'da ran 'yoh_u, guí p_udi ngue gue'a di un ma Hogandähi y_u ja'i,” bi 'yëngui.

34 Nε gue'a dá nugä a b_uya, janangue dí m mangä: “Guehna rá

Ts'ant'ü Ojä na,” dí εngä, bi 'yëna ra Xuua Nxixyá.

Yü mb_udi yá xädi ra Jesús

35 Xø man'dapa b_uya mí yo'be mi 'bähmbe ra Xuua Nxixyá yá xädigä'be a.

36 Nu ra Xuua Nxixyá b_uya bi hyandi ngue 'yo b_u ra Jesús, nε bi 'yënc'be:

—Dami nuui ya ra t'ude'yo ngue'a rá m 'bëhni Ojä, bi 'yëna.

37 Nu'b_u má ø'be a bi ma, dá t_un'be ra Jesús.

38 Nε nu'a ra Jesús bin yε 'b_u má t_un'be nε bi 'yänga'be:

—'Bë'a guí hommi, bi 'yënc'be.

Nε dá ä'n'be a:

—Rabí, nde da ma, xänbate i, hap_u guí 'b_ui.

39 Nε bi xic'be ra Jesús:

—Ga mbähä gua nuui b_u dí 'b_ucä.

Dá mbähmbe b_uya nε dá nu'be hap_u mi 'b_ui. Nε man'da ora däm 'b_u'be b_u 'b_u má s_umhb_u b_u, nguetho mbe goho nde 'b_u má s_umhb_u b_u.

40 Nε nu'a man'da gue min 'yohe 'b_u mi xic'be ra Xuua Nxixyá ga t_un'be ra Jesús, ra Andrés a, rán 'yoh_u ra Simón Pedro.

41 Nuna ra Andrés 'bex bi mba bá xi a rán 'yoh_u.

—Ya dá t_um'be ra Mesías, bi 'yëna. Nu'a nde da ma rá Thahni Ojä a, ngue gue'a ra Cristo a.

42 Nε nu ra Andrés b_uya, bi zix'a ra Simón guerp_u bí 'bä a ra Jesús. Nε nu ra Jesús 'b_u min nu, bi 'yëmbi:

—Nu'i gra Simón rá ts'ant'ü i ra Jonás. Nuya ga xi a man'da ni thuhu ga hut'a ra Cefas, n'dat'a ra Pedro gue nde da ma, ra do.

Ra Jesús bi zon'na ra Felipe nε ra Natanael

43 Xø man'dapa mahøn'a b_uya bi b_uen a ra Jesús da mba b_u ra häi Galilea. Nε nu'b_u má mbähmbe bin t_um_u ra Felipe.

—Dami t_ungui, bi 'yëmp'a.

44 Nuna ra Felipe ra m_ungu b_u Bet-saida, nε ra Andrés, nε ra Pedro.

45 Nε nu'b_u mi mba ra Felipe nε bi d_un'a ra Natanael, bi 'yëmbi:

—Ya dá tɪŋgähe a gue mi hmam bu ja rá sɔcuä ra Moisés, nɛpu ja yá sɔcuä yá pɔŋgahyá Ojä mi hma, nɛ gue'a ra Jesús ra mɛngu Nazaret, rá ts'unt'u ra José, bi 'yɛn'a.

⁴⁶ Nu ra Natanael buya bi 'yɛna:

—Hague dán zä di nɛqui n'da ra hocjä'i bu Nazaret.

Nu ra Felipe buya bi 'yɛmp'a:

—Ga mbɛ gua nusɛ.

⁴⁷ Nɛ nu'bu min nu ra Jesús gue ba ɛpu ra Natanael, bi 'yɛnje bu mi 'bähmbe:

—Dami nuhu nu ran 'yohu ba ɛhnu ya, gue rán säui njuantho da t'ɛmbi ra israel, nguetho hingui yoho rán 'yomfɛni, bi 'yɛna.

⁴⁸ Bi 'yɛn'a ra Natanael buya:

—Hanja guí pädí gue hingui yoho man 'yomfɛnigä nɛ njam'bu gá nugui, bi 'yɛna.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'bu hin ní zo a ra Felipe, dí pädí 'be'a gnám bɛm 'bu gmi hupu ja ra za, bi 'yɛmp'a.

⁴⁹ Nu ra Natanael buya bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu i, rá Ts'unt'u i Ojä, gue'e bi zän'na Ojä gam hmuts'ut'abi nanguecähe dyu israelhu, dyu judío hu.

⁵⁰ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Ha gue'a guí 'yɛc'yɛigä a dá xi i, gue'bu má xi i: “Dí pädí 'be'a gnám bɛm 'bu gmi hupu ja ra za.” Pɛ man'da nuixte guin nu 'bu m'bejua xinda guehna dá xi i.

⁵¹ Nguetho majuani dí xi i, guin nuhu da xoh mahɛts'i, ngue guin nuhu yám 'behni Ojä ba çah mahɛts'i, nɛ da zɔpu hapu gä dan 'yogä, nɛ da ndets'e, gue guecä dán jä'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn a ra Jesús.

2

N'da ran thqti bin ja bu Caná

¹ Nɛ nu'bu mí tho'a nyopa buya bin ja n'da ra dants'ihme 'bu mín thqta n'da ra ts'unt'u bu Caná ra häi Galilea. Nɛ bi zɔm bu rá mbe ra Jesús, bi mbäx'u bi hoc ran ts'ihme.

² Nɛ ra Jesús nɛcähe yá xädigähe bi ts'oncahe bu ja ran ts'ihme.

³ Nɛ nu'bu min theh ra gui'uva dá sihe, bi 'yɛn'a rá mbe ra Jesús:

—Bin the'a ra gui'uva, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁴ Bi dā'a ra Jesús buya:

—Ma mbe i, 'be gám bɛnsɛ 'be'a ga ɔt'ä, nguetho hinga na sɔn ra ora ga ɔt'a n'da ran t'ɔt'e nuixte, bi 'yɛmp'a rá mbe.

⁵ Nɛ nu'a rá mbe ra Jesús buya bi xi u yu 'yɛhe 'bupu:

—Hɔnt'a gö 'be'a da xi ahu ra Jesús, dami 'yɔthu, bi 'yɛna.

⁶ Nɛ mí hɔpu 'dato yu xaro ngue yu do, mbɛ goho 'däte litro i hät'u. Nguetho i ja ran t'ɛdi ma mi judíohe gue i jatho din xut'yɛ.

⁷ Nɛ nu'bu mí zɔn ra ora bi man ra Jesús, bi xi u yu 'yɛhe 'bupu:

—Dami yus'hu yu xaro nangue ra dehe.

—Nɛ bi yus' puya.

⁸ Nɛ bi 'yɛmbi mahɔn'a:

—Dami 'yä i ts'u ra dehe nɛ gui un'na ra ngurpa 'yɛhe, bi 'yɛna.

Nɛ bi un buya.

⁹ Nɛ nu'bu mí zä a ra ngurpa 'yɛhe gue xín gui'uva a ra dehe, bi zä mancähi. Pɛ him bi bädí hapu bi nɛqui, pɛ nu yu 'yɛhe gue bi 'yä a ra dehe mi pā u. Janangue'a nu ra ngurpa 'yɛhe bi ma bá ts'i a ra ts'unt'u da 'yänni nangue ra gui'uva, gue nu'a ra ts'unt'u go din thqti.

¹⁰ Nɛ bi t'ɛmp'a:

—Pɛ hanja 'be bin niyā u yu jä'i, gä un'na ra gui'uva xun çahi, nɛ hinga gue'a zäi ɔt' yu jä'i a. Pɛ zäi rá mbädi thoho di un a xun çahi bu ja n'da ran ts'ihme, nɛ nu'bu bin niyā yu jä'i din t'un'na hin ε ho, bi 'yɛn'a ra ngurpa 'yɛhe. Nɛ xinga gue'a mí pā a.

¹¹ Nɛ guehna rá mbädi ran t'ɔt'e nuixte bi 'yɔt' ra Jesús bu Caná ra häi Galilea, gue bi 'yuh rá ts'edi. Nɛ man'da dá ɛc'yɛihe buya yá xädigähe a.

¹² M'bejua buya dá mbähmbe ra Jesús bu ra hnini Capernaum, nɛ rá mbe nɛ yün 'yohu. Pɛ hinga nya'a däm 'bähmbe bu.

Ra Jesús bi mbaxt'a ra dqnijq

13 Dá mbähmbe ra Jesús b_u Jerusalén 'b_u ma guep_u da dät' ra pa mahøn'a ran dābaxjua gue 'b_u mi hyo ra t'udε'yo b_u Egipto mam bombōtahe.

14 Nε nu'b_u mí yarp_u mbo má mbä't'i ra dānija, bi nu ngue 'b_up_u y_u mbändāni nε y_u mbäde'yo nε y_u mbäts'āha mim pä b_u. Nε mí 'b_up_u y_um pämbeti øt' yú 'bεfi b_u.

15 Nε bi 'yøt'a n'da ram fei gue ra xāhi gue í dex'u y_u mbä. Nε gātho bi hyøn a thi y_u mbä nε yún dāni nε yú de'yo. Nε bi 'uεnba yú mbeti y_um pämbeti, bi ndønba yú mεxa.

16 Nε bi t'εmp'u y_u mbäts'āha:

—Ní mbähä, dami six ni dojah_u. Hingui sä gui 'yøth_u ra nguntäi ua rá ngu ma Ta, bi 'yεn'a ra Jesús.

17 Nε 'bex dá bεmhbe a mán t'o't'i ja rá t'ohni Ojā: “Ēna da guah ma mbäi nangue ra dumbäi 'b_u má nu a ni ngu, nguetho εmme dín ndepe xtán hotho b_u,” bi 'yεmp a rá Ta ra Cristo, bi 'yεn rá t'ohni.

18 Nu' b_u ma ngurpihe dy_u judíohe bi 'yän b_uya, nε bi 'yεmbi:

—'Bε'a ní hmεpya gui 'yurcahe ya, n'dahma da zä ga pähmbe 'b_u i ja nin t'εdi gui 'yøt'a gá 'yøt' ya, gue gá hyøn a thi y_u mbä, bi 'yεn'u.

19 Nu ra Jesús bi dät'u:

—Ga xi ah_u ra hmεpya gá 'yāj_u. Nu'b_u gui xoth_u ra nija ua, nε hyupa thoho dá høh mahøn'a, bi 'yεmp'u.

20 Bi 'yεn'u ma ngurpihe b_uya:

—Pε yote ma 'dato njeya án guahna ra nija, nε guí εna, nhyupa thoho gdí hyøh mahøn'a, bi 'yεn'u.

21 Pε nu'a ra nija bi man a ra Jesús, bi ma nangue rá ngøc'yεi zεhε.

22 Nu'b_u mí zøn ra ora bi du nε bi dāmbēni, 'bexgue dá bεmhbe 'bε'a xí man'a, nε man'da dá pähmbe majuāni a bi man rá t'ohni Ojā nε yám hman ra Jesús.

Gātho i pāse ra Jesús

23 Nε nu'b_u mám 'b_uhmbe b_u Jerusalén, gue'u y_u pa ran dābaxjua, xən ngu εna bi 'yεc'yεi ra Jesús 'b_u mín nu yän t'øt'e nuixte bi 'yørp_u.

24 Pε nu'a ra Jesús hinga gātho bi xi u 'bε'a mí bēni, nguetho bi bādi 'bε'a di ja yú mbäi gātho y_u jā'i, bi bādi hin da 'yømanho u.

25 Nε hinga hnēhi tho da sih ra Jesús 'bε'a im bēn y_u jā'i nguetho ya i pā a ra Jesús 'bε'a di ja yú mbäi.

3

Bin yqui ra Jesús a ra Nicodemo

1 Mí 'b_u a n'da ran 'yoh_u, n'da ra fariseo, gue'u min εhya da 'yøt' yún t'εdi Ojā, í Nicodemo a. Nu'a n'da rá ngurpi ma mijudíohe.

2 N'da ra xui bi zøm b_u 'b_uh ra Jesús, nε bi 'yεmbi:

—Xänbate i, dí pähmbe Ojā bi zän'ni i gui xāngahe, nguetho hin xtán zä xquí 'yøt' yän t'øt'e nuixte 'b_u hin di zε a Ojā, bi 'yεna.

3 Nu ra Jesús bi dādi, bi 'yεmp'a:

—Majuāni dí xi a i, nu'a hin dim 'b_ui ma'da'yo, hin da zä da yarp_u di manda Ojā, bi 'yεmbi.

4 Nu ra Nicodemo bi 'yεm b_uya:

—Hague dán zä dim 'b_ui ma'da'yo n'da gue'b_u xən dāc'yεi n'da. Ha da zä da yut' mahøn'a b_u ja rá mbäi rá mbe nε dim 'b_ui mahøn'a.

5 Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Majuāni dí xi a i, gue nu'a to'o him bim 'b_ui ma'da'yo nangue ra dehe nε rá Hogandāhi Ojā, hin da zä da yarp_u di manda Ojā.

6 Nguetho nu'b_u din xānd y_u jā'i, xø y_u jā'itho yú t'uhni, pε nu' b_u di xānd rá Hogandāhi Ojā, gue'u i ja rá te Ojā b_u ja yú mbäi u.

7 Janangue'a o gadi hyonya thoho a dí xi a i, jatho gam 'b_ui ma'da'yo.

8 Nε tengu ran dāhi i 'yo høn b_u go hap_u in nde, nε guí øde di h_i, pε hin guí pādi hap_u ní 'yεhε o hap_u ní mba. Njab_u i øt' rá Hogandāhi Ojā 'b_u bi xānd mahøn'a n'da, hingam 'batho ha bin ja 'b_u mí un ra 'da'yote, pε mfādi ngue i ja a, bi 'yεn a ra Jesús.

9 —Hín dí pādi 'bε'a nam bøn a guí man ya, bi 'yεn'a ra Nicodemo.

10 Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu'i grá xänbate, zai guí xänba rám Hman Oja ɱ ma mi israelɱ, hanja hin guí paɖi 'be'a dí xi a i.

11 Majuani dí xi i, dí m mangä a dí paçä, ne dí m ma majuani 'be'a xtá nugä, pe hin guí hamɱbɱ mam hmangä.

12 Dá xi'a rá 'befi Oja i øt' ua ja ra ximhäi, pe hin gá 'yɛç'yɛi. Pe dami 'yɛç'yɛi a, janangue'a da zä ga xi i 'be'a rán 'yomfɛni Oja, ngue 'beɱɱ ní nequi rá 'befi i øt' ua.

13 Ne hængdä da zä ga mangä ua a, nguetho drá mængugä ɱ mahɛts'i ne bá ɛcä ɱ, guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Ne njo'o man'da ra ja'i ngue bi yɱt mahɛts'i ne bá pengui ngue da mangua 'be'a øt' Oja.

14 Ne tengu thoho bi 'yøt' ra Moisés, gue bi cuarɱ magats'i n'da ra pozɱ nt'øt'e ra t'ɛgui, nu'ɱ mín 'yo ɱ ja ra ɱhäi, ngutho jatho din jacä din cuarcä magats'i, guecä gue dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

15 Ne nu'ɱ bin jacä tengu a, ne hønt'a go to'o da 'yɛç'yɛi 'be'a dá tugä ɱ, hin da nu ran ɱnbi mazai, pegue din ja ra 'da'yote mazai a, bi 'yɛn a ra Jesús, bi 'yɛmp'a ra Nicodemo.

Oja di huɛç'ɱ 'ɱɱcua ja ra ximhäi

16 Nguetho ɛmmɛ di huɛgahɱ Oja gue dí 'ɱɱmbɱ ua ja ra ximhäi. Janangue'a bi 'dajɱ rá 'dats'ɱnt'ɱ ngue ma yantehɱ, n'damɱma hin da nu ran ɱnbi mazai to'o gätho di dáp rá mbɱi a, pegue din t'un ra 'da'yote mazai.

17 Nguetho in nde Oja da yanjɱ guejɱ dí 'ɱɱmbɱ ua ja ra ximhäi, ne hinguin nde di 'dajɱ rá muui ma ts'oquihɱ, ne gue'a bí mbɛnhua rá Ts'ɱnt'ɱ ua ja ra ximhäi a.

18 Ne nu'a to'o di dáp rá mbɱi a rá Ts'ɱnt'ɱ Oja, hin da nu a rá muui yú ts'oqui. Pe nu'a to'o hin di dáp rá mbɱi a, pe guehma da nu a xí ts'änbi da nu nangue yú ts'oqui, nguetho hingui ɛç'yɛi a rá 'dats'ɱnt'ɱ Oja.

19 Ne gue'a bí mbɛn Oja ran nequi ua ja ra ximhäi, gue ní nequi 'be'a di ho yɱ ja'i. Nu'ɱ to di ho ra 'beɱxi hingui

søm ɱ ja ran nequi, nguetho øt' ran ts'o. Mfadi xɱn ho din ɱnba ɱ.

20 Nguetho gätho ɱ i øt' ran ts'o hin di ho ran nequi, ne hingui søm ɱ ja ran nequi, ngue i su hin da hnu-manho 'be'a øt'ɱ.

21 Pe nu yɱ ja'i i honi da 'yøt'a ran ho, i pa ɱ ja ran nequi, n'dahma da hnu gue gue'a Oja di zɛ ɱ da 'yøt' ran ho.

Nu ra Xuua Nxixya bi ma mahøn'a nangue ra Jesús

22 M'bejua dá mbähmbe ra Jesús dyá xädihe, dá mbähmbe ɱ ja ra häi Judea, ne dám 'ɱmbe ɱ 'da yɱ pa ne dá xixyabahe yɱ ja'i ɱ.

23 Ne'a ra Xuua Nxixya mí øt' ran xixya ɱ Enón 'darpɱ ra xequi Salim, nguetho xɱn ngu yɱ mbøthe i pøpɱ,

24 ngue'ɱ hin ní jot'a fädi ra Xuua Nxixya.

25 Bin junthɱ 'da ɱ yá mijudíoɱ ɱ yá xädi ra Xuua, gue bi beɱni man'da di muui rán xixya i øt'a ra Jesús.

26 Bi zøm ɱ 'bä'a ra Xuua Nxixya ɱ yú xädi ɱya, ne bi 'yɛmbi:

—Xänbate i, nu'a ran 'yohɱ gmín 'youi ɱ 'danguadi ra dæthe Jordán, gue gá xije to'o a, pe nuya i øt' ran xixya, ne gätho yɱ ja'i i tenni.

27 Nu ra Xuua Nxixya ɱya bi 'yɛmp'ɱ:

—Guesɛ Oja bi zänni hangu nangu ra 'befi n'da ngu n'da ngue da zä da 'yøt'a n'da.

28 Nu'ehɱ guí paɱmbɱ 'be'a gätho dám mangä gue dá xi ahɱ, hinga guecä drá Cristo, pe nugä bäm 'be't'ogä, gue dá xih yɱ ja'i din sä da den ra Cristo.

29 Tengu'ɱ n'da ra hmute din thaɱi, da den'na rá ndø. Ne nu'a rá amigo a ran 'yohɱ bin thaɱi, i 'bäpɱ i ø'a i ma, ne di johya gue i ten'na rá ndø a ra hmute. Dín jadä ɱya, dadín johyagä 'ɱ dín nu i ten yɱ ja'i a ra Jesús.

30 Nu'a ra Jesús jatho da dæha gue nugä, pe nugä jatho ga 'becä, bí 'yɛn a ra Xuua Nxixya.

Bí 'yɛh mahɛts'i ra Jesús

31 Nguetho nu'a ra Jesús bá ɛh mahɛts'i, man'da nuixte a xinda gue

u gäthogahu. Pε nuju dām 'buhmbu nangue yu ja'i ua ja ra ximhäi, dyu menguhu ua ja ra ximhäi, ne hinga gätho da zä ga pähmbu, hønt'a 'be'a da zä da ba'a n'da ua ja ra ximhäi. Pε nu'a bá εh mahεts'i man'da xun ho ngue gätho mi'da,

³² ne im ma 'be'a bi nu bu ne 'be'a bi 'yøpø. Pε hingui ngu bi hyanba rá mman a.

³³ Nu'a to'o bi hyanba rá mhma, bi baði majuani bi man Oja ngue gue'a rá Ts'unt'u a.

³⁴ Nguetho bá penh Oja a, ne guesε Oja i ya 'bu i ya a, nguetho nte di 'beh rá Hogandahi Oja a.

³⁵ Nu'a ra Ta εmme in numanho rá Ts'unt'u, janangue'a bi un ran t'εdi gätho di manda rá 'befi.

³⁶ Nu'a to'o i εc'yei rá Ts'unt'u Oja ya i ja ra 'da'yote mazai, pε nu'a hingui εc'yei rá Ts'unt'u Oja, hin da nu ra te pε guexta'a da nu rá cue Oja mi ja da nu, ne gätho yu pa mazai.

4

Nura Jesús bi 'yap ra dehe ra xisu bu Samaria

¹ Ne nubuya nu yu fariseo bi 'yø a man yu ja'i ngue man'da xun ngu i ten ra Jesús ne man'da xun ngu di xixyabi, xinda gue'a ra Xuua Nxixyaa.

² Pε nu ra Jesús him bi 'yøzehe ran xixya, pε hængdähe yu xädigähe dá øthe ran xixya.

³ Ne nu'bu mi ba'a ra Jesús 'be'a mi 'yø u yu fariseo, bi beñi da 'uetho, ngue hin da beñ yu fariseo din sähmi ra Xuua. Bi bøm bu ja ra häi Judea buya, ne dá mbähmbe mahøn'a bu ra häi Galilea.

⁴ Pε guemhma bá thohmbe bu ja ra häi Samaria.

⁵ Ne nu'bu má thohmbe bu, dá sømhbe bu ja ra hnini Sicar, mbe häntho ra xequi bi un'a ra Jacob, bi un'na ra José rá ts'unt'u.

⁶ I jabu n'da ra pozo ra dehe gue bi 'yøt'a ra Jacob maya'bu. Ne gueru bin säya ts'u ra Jesús, nguetho bi yäh ra 'yu. Mbe huxhyadi 'bu má sømhbe bu.

⁷ Ne bi zøm bu n'da ra xisu ra mengu Samaria, da gux ra dehe. Bi 'yεn'a ra Jesús:

—Daqui ts'u ni dehe, ga sigä ts'u, bi 'yεmp'a.

⁸ Ne gätho gähe dyu xädigähe xtá sohmbu bu ra Jesús, ne dá cäthe bu ja ra hnini ga tämhbe 'be'a gätho ga sihe.

⁹ Nu'a ra xisu bi 'yεna:

—Hanja gní zoqui ne guí äc ra dehe, nguetho nu'i grá judío, ne nugä drá mengu Samaria, bi 'yεmbi.

Ngubu bi man ra xisu nguetho nu ma mijudíohe hinguin zomanho yu mengu bu Samaria.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'bu xquí pa a rá mate Oja in nde di 'da'i, ne'bu xquí paqui to'ogui gue dí ä'a ra dehe, xquí 'yác ra dehe di un ra te, ne nugä xcá 'da'a 'bu, bi 'yεna.

¹¹ Ne nu ra xisu bi 'yεna:

—Nu'i grán 'yohu, hin'yu nin juxthe, ne xun hε ua po na ra dehe. Haru ja a ra dehe di un ra te guím ma.

¹² Pε nu mam bombøtahu ra Jacob bi zi ra dehe i po ua ne u gätho yu t'uhni ne yán dani. Ne bi zogahe ra pozo ja ua. Ha man'da ja ni ts'εdi ngue guí εna man'da xun ho ra dehe gui 'daje, bi 'yεn'a ra xisu.

¹³ Ne nu ra Jesús bi dät'a buya:

—Hønt'a go to'o i sithe ua, gue'a nám 'bu u yu pa ja buya, pε i tuthe mahøn'a.

¹⁴ Pε hønt'a go to'o da zi ra dehe dadí ungä, njam'bu din tuthe mahøn'a, pε din ja tengu n'da ra mbøthe bu mbo rá mbai njam'bu din thegue, ne gue'a nám 'buh mazai n'da a, bi 'yεna.

¹⁵ Nu'a ra xisu bi 'yεmbi:

—Grán 'yohu, 'daqui ts'u ra dehe guím ma gue hin dan tuthe mahøn'a, ne hin gua εcä mahøn'a ua ja ra pozo ga jux ra dehe buya.

¹⁶ Nu'a ra Jesús bi dät'a:

—Grá xisu, ní mba bá si a ni ndø.

¹⁷ Nu'a ra xisu bi dät'a:

—Njo'o ma ndø, bi 'yεntho.

Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Majuani guím ma, njo'o ni ndø.

18 Nguetho ya hin guí 'buhmi 'da u cút'a yun 'yohu xcán thathu, pe nu'a guí 'buhmi ya hin ni ndøse a. Janangue'a majuani njo'o ni ndø, bi 'yɛn'a ra Jesús.

19 Bi dɔ'a ra xisu buya:

—Nu'i grán 'yohu, masque grá pøngahya Oja.

20 Xiqui ts'u 'be'a ga øt'ähe, nguetho nu ma tahe mí thande Oja ua ja ra t'øhø, pe nu ahü gyü judío ahü guí ɛmhbu, jatho da mba n'da bu Jerusalén da dande Oja bu, bi 'yɛna.

21 Nu ra Jesús buya bi 'yɛmp'a:

—Grá xisu, dami 'yɛc'yɛi a ga xi i, ɛ maguepu da zøn ra pa hinga hønt'ua ja ra t'øhø, xinga hønbu Jerusalén din thande ra Ta.

22 Sä guí ɛna guí thandehü Oja, pe hin guí thandehü tengu bi zän zehü Oja ngue din thande. Nugähe dyü judíohe dí thandehü a bi zän Oja nguetho bi zän Oja ma t'ɛc'yɛihe, ne'a ra Yante bi zän'na Oja ra judío a.

23 Pe bi zän Oja n'da ra xequi bu din thande, guepu ja ní mbui n'da. Ne mi ts'utho da zøn ra ora, pe ya bi zøni, ngue da dande Oja nangue yá mbui u to majuani da dande, ne hin nangue yun t'øt'e ua ja ra ximhäi. Nguetho nu'a Oja i honi to'o da dande nangue yá mbui.

24 Nguetho hin di nequi Oja. Janangue'a hønt'a go to'o da dande Oja, jatho da dande nangue rá mbui ne nangue i ten'na ram hma majuani, bi 'yɛn'a ra Jesús.

25 Nu'a ra xisu buya bi 'yɛmbi:

—Dí paçä ba ɛ a rá Thahni Oja ngue ra Cristo a. Ne nu'bu bá ɛhe da xängahü xun ho gätho.

26 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Guecä drá Cristogä dín zo'a i ya, bi 'yɛmbi.

27 Nu'bu mí gua'a bi man ra Jesús, ɛ xø dí sømhbe bu dyü xädigähe. Ne dá hyonya thohohe gue nu ra Jesús mi yaui a ra xisu. Pe xinga n'dagähe gue dá änhde hanja bin yaui o 'be'a bin xifi.

28 Nu ra xisu buya 'bex bi zopu rá mbamhmi, ne bi mba bu hnini bi xih yu jã'i:

29 —Mbähä ne gua nuhu n'da ran 'yohu bi xicä gätho 'be'a xtá øt'ä. Ha hinga gue'a ra Cristo 'bu, bi 'yɛmp'u.

30 Bi mba yu jã'i buya da zøm bu 'bä a ra Jesús.

31 Pe nu'bu hin ni zøm bu yu jã'i, nugähe dá xihmbe ra Jesús:

—Xänbate i, xi'bu gan sihme ya, dá ɛmfe.

32 Pe bi dɔ'a ra Jesús, ne bi 'yɛnje:

—Ja man'da ní niya ma mbuigä, pe hinga ná paumbu, bi 'yɛnje.

33 Dán 'yänzehhe:

—Ha 'bui to'o bi 'uini, dán 'yɛmfe buya dyü xädigähe.

34 Nu'a ra Jesús bi 'yɛnje:

—Tengu'bu man ts'ihmegä a ngue ga øt'ä rá pähä a bá pengä ne ga juacä rá 'befi a. Ne gue'a man'da ní niya ma mbuigä a.

35 Janangue'a gue'a dí xi ahü a ya, nguetho ya ba ɛhnü yu jã'i. Ne ha guí ɛmhbu dí 'beh man goho zana din ja ran sofo. Pe dami hyanthü yu ba ɛhnü, tengu'bu n'da ra huahi ya xu 'yot'i gue da mba nsoqui, nguetho 'bexque da zä ga cuthü bu di manda Oja yu.

36 Ne nu'bu to i pa ma cüt'i bu din zäm bu hønt'bu go njam'bu. Janangue'a nu'bu to da xoqui di johya, ne nu'bu to bi duhu ne'bu bi xoqui 'da dán johya thoho.

37 Nguetho majuani rán theui rá 'befi Oja a bi 'yøt'a n'da ra jã'i, “bi zopu rá huahi bi duhu, ne n'dan'yo bi xoqui,” ngue i man yu jã'i.

38 Ya xtá xi ahü gui xojü hapü hin gá tuhmbu, xín gá uafü, pe n'dan'yo bi 'yøt' ra 'befi bu, pe guehma gui comhbu 'be'a da dɔ u, bi 'yɛngähe ra Jesús.

39 Ne nu'bu mí mam bu ja ra hnini ra xisu, xun ngu yá menguhü bi 'yɛc'yɛi gue ra Cristo a ra Jesús, nguetho bi man'a ra xisu gue xí xi a ra Jesús gätho 'be'a xí 'yøt'e.

40 Nu'bu mí zøm bu yu mengu Samaria bu 'bäh ra Jesús, bi 'yɛn'u:

—Dami 'bucua ja ma hninihe, bi t'emp'a ra Jesús.

Nε dán dehe bu nyopa buya.

41 Nε εmme man'da xun ngu bi 'yεc'yεi yu ja'i bu, nangue rām hmanse ra Jesús.

42 Bi t'emp'a ra xisu buya:

—Ya dí εc'yεihe ya, pe hinga hont'a gá xije ná εc'yεigähe ya, pe ne'a dá øsehe bi man na ra Jesús. Nε dí pahmbe majuañi ra Cristo na, rām pørpate yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi, bi 'yεn'u yu ja'i.

Ná mbähmbe Galilea a ra Jesús

43 Nu'bu mí gua'a nyopa dá pømhbē bu ra hnini Sicar, dá haħhe ra 'yu mahøn'a ní mba bu Galilea.

44 Nε bi mansε ra Jesús, nubu rá häi zεhe n'da ra pøngahya hin da hnu-mansu bu.

45 Pe nu'bu má sømhbe bu ra häi Galilea, bi numanho ma mεnguhe bu. Nguetho xí nu yun t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Jesús bu Jerusalén 'bu mín ja ra dæmpeti ran dæbaxjua, ngue ne'u xí mba bu u.

Bi yqn rá ts'unt'u rām fäts'iuu ra ts'ut'abi

46 Nε dá mbähmbe ra Jesús mahøn'a bu ra hnini Caná ra häi Galilea, guεpu xí päh ra dehe bin gui'uva. Nε mí 'buupu n'da rām fäts'iuu ra ts'ut'abi xun u rá ts'unt'u, ne i 'bem bu ja rán oi nubu ja ra hnini Capernaum.

47 Nu'bu mí 'yøde gue bi zøh mahøn'a bu ra häi Galilea ra Jesús ne i 'buupu ra hnini Caná, ne bá εpu 'buh ra Jesús buya, bi 'yørpa ra ts'edi da zixpu Capernaum bu ná 'ben a rá ts'unt'u, da xospi nguetho nde da du a.

48 Nε bi dā a ra Jesús:

—Pe ha jatho m'bet'o guin nuhu yu hmεpya ne yun t'øt'e nuixte, ja gui 'yεc'yεigahu buya.

49 Pe man'da i humbi sits'i, ne bi 'yεmbi:

—Pe mbehma ts'u cuø, xøhma da du ma t'uhnigä.

50 Nε bi dät'a ra Jesús:

—Ní mba bá nu, nguetho hin da du ni t'uhni.

Nε nubuya bi 'yεc'yεi a rām hman a ra Jesús, ne bi mba buya.

51 Nε bá tha u 'da yá 'yεhe 'bu mí m mba bu 'yu bi xifi:

—Bi zä ni ts'unt'u ya, εn'u.

52 Nε bi 'yänni:

—'Be'a ma ora bi zä.

Nε bi t'εmbi:

—N'dande mande bi bøn ra pa, bi 'yεn'u.

53 Nε 'bex bi ba'a rá ta gue gue'a ra ora mín yaui ra Jesús 'bu mí 'yεmbi da yan a rá ts'unt'u. Janangue'a nu'a ran 'yohu bi dæp rá mbui ra Jesús buya, ne'u gätho mí'da 'buupu rá ngu.

54 Guehna bi 'yøt' ra Jesús 'bu mambá penje bu Judea dá sømhbe bu Galilea. Ya ná yondj ra hmεpya bi 'yørpu ja ra häi Galilea.

5

Bi yqn ran 'yohu bu Betesda

1 M'bejua buya bin ja man'da ra dæmpeti ma mijudiohe. Nε dá mbähmbe ra Jesús bu Jerusalén.

2 Nubu Jerusalén mí po bu n'da ra mbothe mbe håntho bu ja rá goxthi yu de'yo, gue ma ndehe dyu judiohe dí εmfe Betesda. Nε jabu cut'a yu 'døzangu midí mbä'ts'a ra dehe.

3 Nε xun ngu i 'bom bu yu mbedi, 'da u yu xädä ne u yu dogua ne u bi ts'a yá ja'i. Nε gätho u i tømí di 'yan ra dehe.

4 Nguetho ja'bu bí εh mahets'i n'da rām 'behni Oja ne i an ra dehe. Nε nu'bu xun nu di 'yan ra dehe, ne nu'a rá mbadi da yupu ja ra dehe din ho a rá mbedi i ja.

5 Nε mí 'bem bu n'da ran 'yohu, ya ná 'däte ma 'de'ma hyato njeya madí ts'a rá ja'i, him mi sä din 'yo.

6 Nε nu'bu min nu a ra Jesús, ne bi baði nya'a thoho mi hεmbi, bi 'yεmbi:

—Ha guín nde xtán ho i, bi 'yεmp'a.

7 Bi dät'a ra mbedi:

—Dín ndehma tha, n'yø, pe njongui 'bucua da zixcä nu ja ra dehe. N'dandj ngu n'dandj dí εna ga cuhnu ja ra dehe, 'bex go i 'bet'o u 'da.

8 Bi 'yεmp'a ra Jesús buya:

—Dami ndants'i jux ni fidi ne gan 'yo, bi 'yembi.

⁹ Bex bin hoh rá ja'i 'b_u mí ndants'i, ne bi gax rá fidi ne bin 'yo. Ne nu'a gue'a ra pa ran ts'äya a.

¹⁰ Nu'ü 'da ma mijudíohe bi 'yemp'a ran 'yoh_u xín hoh rá ja'i:

—Nuya ra pa ran ts'äya ya, hingui sä gui çax ni fidi, bi t'emp'a.

¹¹ Bi da'a ran 'yoh_u:

—Pε nu'a bi hoga ma ja'i, gue'a bi xiqui nguetho bi 'yengui: “Dami ndants'i gui çax ni fidi ne gan 'yo,” bi 'yengui, bi 'yεn'a mí ts'a rá ja'i.

¹² Ne nu'ü 'da ma mijudíohe bi 'yänni:

—To'o nín 'yoh_u bi xi i gui çax ni fidi ne gan 'yo, bi 'yεn'ü.

¹³ Pε nu'a him mi paði to'o xí hocpa rá ja'i, nguetho nu ra Jesús bi yat'inde b_u 'yo y_u ja'i x_un ngu.

¹⁴ M'bejua bi mba ra Jesús b_u ja ra danija. Ne nu'b_u mi dñ'a ran 'yoh_u b_uya, bi 'yembi:

—Bin ho a ya, nde'b_u hin gmi 'yot' mi'da y_u ts'oqui. Man'da ts'edi ran unbi guin nu 'b_u gui 'yot' mi'da y_u ts'oqui, bi 'yembi.

¹⁵ Bex bi mba a ran 'yoh_u b_uya, da xi ü ma mijudíohe xí 'yänni, gue gue'a ra Jesús bi hoqui.

¹⁶ Janangue'a bi d_up'ü ma ngurpihe dy_u judíohe di ucra ra Jesús, ne im b_uni da hyo. Nguetho εn'ü: “I ot' rá 'bεfi a ra pa ran ts'äya.”

¹⁷ Pε nu ra Jesús bi 'yemp'ü:

—Nzai dim pεh ma Ta, janangue'a necä jatho dam pecä, bi 'yemp'ü.

¹⁸ Pε nanguenna bi man ra Jesús, nu'ü ma ngurpihe b_uya man'da bi b_uni da hyo, nguetho hinga hont'a bim pεfi ra pa ran ts'äya í ucpi, pε ne'a í ma gue gue'a Oja rá Ta, nam bōni 'da i guui Oja.

Ija rá ts'edi rá Ts'unt'ü Oja

¹⁹ Janangue'a nu ra Jesús bi 'yεna:

—Majuani dí xi ah_u, nte sä ga øzehégä pε hont'a 'bε'a dín nu ot' ma Ta. Ne gätho 'bε'a i ot' ma Ta, gue'a dí ot'ä a.

²⁰ Nguetho nu ma Ta εmmε in numanhogui ngue rá Ts'unt'ügä a, ne i urqui 'bε'a gätho i ot'e. Ne da 'yurcä mi'da y_un t'ot'e man'da nuixte xinda gue ü gán nuh_u, ne gui hyonya thohoh_u.

²¹ Nguetho tengu ma Ta i xox'ü x_un du ne di un ra te mahøn'a, nguthogä, rá Ts'unt'ügä a, dadí un ra te mahøn'a ü to'o gätho dín nde ga unni.

²² Ne nu ma Ta hingui juanbatese, pε bi 'dacä ra ts'edi go dan juanbategä rá Ts'unt'ügä a.

²³ Nguetho in nde ma Ta gätho y_u ja'i da numansugui gue rá Ts'unt'ügä a, tengutho ma Ta i hnumansu. Nu'b_u 'b_u a n'da hingui numansugui, xinga gue ma Ta i numansu a, gue gue'a bá pεngä.

²⁴ Majuani dí xi ah_u, nu'a øh mam hmangä ne i εç'yεi ma Ta bá pεngä, gue'a i ja ra 'da'yote mazai a. Ne hin da nu rá muui rá ts'oqui pε tengutho 'b_u xí thamb_uni b_u 'b_u ü x_un du, nguetho ya i ja ra 'da'yote mazai a.

²⁵ Majuani dí xi ah_u, ya bi zōn ra ora da 'yøh mam hmangä ü x_un du nangue yá mb_ui, pεgue din t'un ra 'da'yote 'b_u da 'yømanho mam hmangä rá Ts'unt'ü Ojägä.

²⁶ Nguetho tengu ra Ta i jase ra te rá mb_ui, ne bi 'dacä ra ts'edi dín jase ra te ma mb_uigä, ne gue'a ra 'da'yote dí un y_u ja'i.

²⁷ Ne bi 'dac ra ts'edi dan juanbategä, nguetho dán ja'igä ua ja ra ximhäi, dí paði 'bε'a i sä n'da.

²⁸ O gadi hyonya thohoh_u a dá xi ah_u, nguetho da zōn ra ora gätho y_u ja'i x_u t'ägui da 'yøh ma nde 'b_u dá zohni.

²⁹ Ne da bōx'ü bi 'yot' ran ho, din ja ra 'da'yote mazai. Ne da bōx'ü bi 'yot' ran ts'o, da nu ran unbi mazai.

Di dä majuani nangue ra Jesús

³⁰ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yεna:

—Nugä hin te dím mangä nangue man 'yomfεnise. Pε nu'a i xic ma Ta gue'a dím mangä a. Ne'a 'bε'a dí sändä, x_un ho a, nguetho him ma pähä zεhe

dí honi ga øt'ä, pe hønt'a rá pähä ma Ta bá pengä.

³¹ Nu'bu høngdä xcä däse majuañi gue i ja ma ts'edi, nte di muui a mam hmangä 'bu.

³² Pe ne a ma Ta di dä majuañi ngue rá Ts'unt'ugä a, ne dí paçä ngue majuañi im ma 'bu im ma nanguecä.

³³ Nu ahü gá penhdü 'da da 'yän'na ra Xuua Nxixya nanguecä. Ne nu'a ra Xuua bi ma majuañi a.

³⁴ Ne madague'bu hin xti dä majuañi, pe guemhma ja ma ts'edigä. Pe dadí beñ'nahü a bi man ra Xuua Nxixya ngue man'da da zä gui 'yεc'yεigahü ne gan yañhbü büya.

³⁵ Ne tengu ra sibi di hyät'i ne i fät yu zu'uε, bin ja bu ra Xuua Nxixya, gá numanhohü 'da yu pa.

³⁶ Ne nu'a ra Xuua Nxixya bi ma nanguecä. Pe i ja 'be'a gue man'da i udi nanguecä xinda gue'a rám hman ra Xuua, ne gue'a ra 'befi bi 'dacä ma Ta gue ga juacä. Ne gue'a ε xø i uh majuañi bá pengä ma Ta.

³⁷ Ne'a ma Ta gue'a bá pengä, di dä majuañi nanguecä, pe nu'ahü njam'bu gá 'yømanhohü 'bu mín ya, xín gá 'yørpahü ra güenda 'bu mín 'yuse.

³⁸ Mfadi hin gá hyañhbü rám hma bu ja ni mbühü, nguetho nu'bu xquí hyañhbü a, xquí 'yεc'yεigahü gue bá pengä a.

³⁹ Nu ahü thocpa thoho guidín xähmbü yá søcuä Oja, nguetho guí εmhbü gue'a gní tñhbü ra te mazai a. Pe nu'ü gätho yu søcuä guidín xähmbü gätho im ma nanguecä.

⁴⁰ Nu ahü hin guín nde gui xijü gan yañ'na ni tehü, pe hinda hønt'bu gui xijü gan yañ ahü din ja ahü ra te mazai 'bu, bi 'yεn a ra Jesús.

⁴¹ Ne xø bi 'yεna:

—Pe madague'bu njon da numan-sugui, pe guexta'a rá Ts'unt'ugä Oja.

⁴² Pe dí paði hanja hin guí pajü, nguetho hín guín numansuhü Oja nangué ni mbühü.

⁴³ Bá εcä nangué rá thuhu ma Ta, pe nu'ehü hin guín numanhojü. Pe

nu'bu ba ε a n'da nangué rá thuhu zεε, man'da guín numanhohü a.

⁴⁴ Njam'bu da zä gui 'yεc'yεigahü, nguetho guí homhbü da numanho ahü yu ja'i, ne hin guí homhbü da numanho ahü Oja ngue hønt'a i 'bui.

⁴⁵ Ha guí εmhbü guécä ga yañ'ahü bu 'büh ma Ta. Pe dí xi ahü gue gue'ü yám hman ra Moisés gue'ü dí nequi i ja ni ts'oquihü ü, pe sä guím beñhbü gue'ü dí yañ'ahü ü.

⁴⁶ Pe nu'bu xquí 'yεc'yεihü yu hma bi 'yo't' ra Moisés, xquí 'yεc'yεigahü ya, nguetho bi ma nanguecä.

⁴⁷ Pe hin guí εc'yεihü 'be'a bi 'yo't' ra Moisés, janangué'a xín guí εc'yεihü 'be'a dí mangä ya, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu min yañü ma ngurpihe dyu judíohe.

6

Ra Jesús bi 'uñ ü cüt'a mahuahi

¹ Ne nu'bu mí tho i 'da yu pa, m'bejua büya, dá mbähmbe ra Jesús bu 'danguadi ra dadehe Galilea, n'dat'a ra dadehe Tiberias.

² Ne xün ngu yu ja'i bi dengähe nguetho bi nu yün t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Jesús nangué ü mín zäman'ü.

³ Ne dá mbähmbe ra Jesús bu ja n'da ra nyuni, ne dá huhmbe bu.

⁴ Ne nu'ü yu pa ü mí ts'atho da zøn ra pa ga øt'ähe ra dämpeti ran dqbaxjua, dyu judíohe.

⁵ Ne nu'a ra Jesús bin hannü ne bi hyandi xün ngu yu ja'i ba εpu. Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a ra Felipe büya:

—'Bεpu dí zä ga tämbü 'be'a da zi yu ba εhnü.

⁶ Gue'a bi man ra Jesús nguetho in nde da baði 'be'a dí dat'a a ra Felipe. Pe nu ra Jesús mí paεε 'be'a da 'yøzεε.

⁷ Ne bi dat'a ra Felipe:

—Pe hin dí gua'ü yu mahuahi tho dá tämbü a da zi yu ba εhnü 'bu di ja, madague'bu zü ts'atho din t'unni n'da ngu n'da, bi 'yεna.

⁸⁻⁹ Ne nubüya nu'a man'da ma mixädihe ra Andrés, rán 'yohü ra Simón Pedro, bi xi a ra Jesús:

—'Bücua n'da ra ts'unt'ü i hä zü ts'ü rán zedi, gue cüt'a yu hmε ra cebada,

nε yoho yu t'uhua. Pe hin dí gua'u yu ja'i nguetho xan ngu u, bi 'yεn'a ra Andrés.

¹⁰ Nε bi 'yεngdahe ra Jesús:

—Jafu din sāya yu ja'i, bi 'yεna.

Nguetho mi ja bu ra 'bot'ei. Nε bi hyupu häi buya, nε mí jua i cut'a mahuahi u yan 'yohu.

¹¹ Nε nu'a ra Jesús bi hyan'a ra hme, nε bi 'yāp rán japi Oja nangu ra hme nε bi 'daje yā xädigähe. Nε nugähe dá darpähe u yu ja'i buya, nε u yu hua, nε bin niya gätho yu ja'i.

¹² Nε nu'bu mín niya yu ja'i, nu ra Jesús bi xicähe:

—Pethu u gätho 'be'a bi bongui, gue nte dim 'bedi, bi 'yεnje.

¹³ Nε nu'bu má pethe buya bi yu u gätho 'de'ma yoho ma 'bøts'ehe yu xequi, 'bu mín niya yu ja'i nangu cut'a yu hme.

¹⁴ Nu'bu mín nu ran t'øt'e nuixte u gue bi 'yøt'a ra Jesús, bi 'yεn'u buya:

—Masque majuañi guehna ra pøngahya mí hma da zøcua ja ra ximhäi, bi 'yεn u.

¹⁵ Pe nu'a ra Jesús bi baði 'be'a mbεn u yu ja'i ngue nde da bent'i, im bεnbi din ts'ut'abi. Janangu'e'a bi zoh yu ja'i buya, bi mbase, nε man'da bi guam bu ja ra dapo.

Ra Jesús bin 'yo maxøts'e ra dehe

¹⁶ Nu'bu mín de buya dá mbäsehe bu ja ra dadehe.

¹⁷ Nε dá hux ma mbosahe, gue ga sømhbe bu ja ra hnini Capernaum. Nε hin ná nuthe ra Jesús 'bu mí zaje ra 'bexui.

¹⁸ Nε nts'edi bi 'yεn ran dahi a ra dehe buya.

¹⁹ Nu'bu mí dan i ts'u ra mbosa mí huxhe nε dá sømhbe made ra dadehe, dá nuhe ba εpu ra Jesús, ba 'yo maxøts'e ra dehe, ní 'yεpu ja a ra mbosa mí huxhe. Nε εmme dá suhe nguetho him min nuhe xan ho, him mi pahmbe ngue gue'a ra Jesús.

²⁰ Nu ra Jesús bi 'yεnje:

—Guecä, o guín suhu.

²¹ Nε bi hyu ma mbuihe, nε dá xihmbe a ra Jesús da hyuxpu ja ra

mbosa. Nε εna ya xmi 'bähmbe bu ndenthe ná mbähmbe buya nubu ra hnini Capernaum.

Bi thon'a ra Jesús

²² Nu'bu mí nεc puaya, nu'u yu ja'i 'bupu hapu xí 'uñ a ra Jesús, bi bεm buya gue hønt'a n'da ra mbosa mí høpu a ran de dán sihmehe, nε hin dá mbähmbe ra Jesús 'bu má huhe ra mbosa, pe dá mbäsehe.

²³ Pegue m'bejua thoho bi zøm bu mi'da yu mbosa bí nεxpυ Tiberias, nε bi zøm bu jom bu dán sihmehe 'bu mí 'yāp rán japi Oja ra Jesús.

²⁴ Nε nu'u yu ja'i 'bu mí hyon'a ra Jesús nε him bi dīm bu, xinga guecähe, bi hyux'u mi'da yu mbosa buya nε bi zøm bu ja ra hnini Capernaum, i hon a ra Jesús.

Ra Jesús ra hme dám 'buh mazai n'da a

²⁵ Nε nu'u yu ja'i 'bu mí dīm bu ra Jesús bu 'danguadi ra dadehe, bi 'yänni:

—Mán jam'bu gá søcua, bi 'yεmp'u.

²⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Majuani dí xi ah, hin gní hyonju gue guí pahmbu a ran t'uti dá ut'ahu, pe nu'a guín niyahu 'bu gmín sihmehe gue'a gní hyonju a.

²⁷ Pe dami 'yes'hu ngue hønt'a gní hyomhbu ra hme nám 'buhmbu yu pa ja buya. Pe m'bet'o thoho dami hyomhbu a ra hme nám 'buh mazai n'da a gue ga 'da ah, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Nguetho gue'a ran t'edi bi 'dac Oja ma Ta, bi 'yεna.

²⁸ Nu yu ja'i buya bi 'yän'na ra Jesús nε bi 'yεmbi:

—'Be'a sä ga øt'ähe gue ga tımhbe a guím ma, bi 'yεn'u.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi dadi:

—Nu'a in nde Oja gui 'yøthu gui sinju bu ni mbuihu, guecä bá pengä Oja, bi 'yεna.

³⁰ Nε bi t'εmp'a ra Jesús:

—'Be'a ní hmeypa gui 'yurcähe, ngue da zä ga sin ahe bu ma mbuihe. Ha da zä gui 'yøt'e tengu bi 'yøt'a ra Moisés.

31 Nguetho nu'ɤ mam bombøtahɤ bi zi ra maná 'bɤ mí 'yo bɤ ja ra ɤhái, tengu mán t'o't'i bɤ ja rá søcuɤ Oja, i ɛna: “Nu'a ra Moisés, bi un yɤ ja'i ra hmɛ bí 'yɛh mahɛts'i,” i ɛna, bi 'yɛn'ɤ yɤ ja'i.

32 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɤ:

—Majuɤni dí xi ahɤ, hinga gue'a ra Moisés bi un'a ra hmɛ bí 'yɛh mahɛts'i, pɛ Oja bi un a. Nɛ hinga gue'a ra hmɛ nám 'bɤh mazɤi n'da a ra maná mi si ɤ. Pɛ nuya, nu ma Ta di un a njuɤntho ra hmɛ mahɛts'i gue nám 'bɤh mazɤi n'da a.

33 Nɛ nu'a njuɤntho ra hmɛ di un Oja, bí 'yɛh mahɛts'i a, gue dám 'bɤh mazɤi ɤ yɤ ja'i 'bɤcua ja ra ximhái, bi 'yɛna.

34 Nɛ bi 'yɛn'ɤ:

—Daje thocpa thoho a ra hmɛ guím ma, n'yø.

35 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɤ:

—Guecä drá hmɛ dám'bɤh mazɤi n'da a. Nu'a to'o da zingä bɤ ja yú mbɤi tengu'bɤ i sihmɛ, nɛ njɤm'bɤ din tumanthuhu yú mbɤi nɛ xín din tuthe bɤya.

36 Pɛ tengu dá xi ahɤ, hin guí ɛc'yɛigahɤ, madague'bɤ gá nuhɤ 'bɛ'a dá øt'ä.

37 Pɛ nu'ɤ to'o bi 'dacä ma Ta, gue'ɤ di dácä yú mbɤi ɤ. Nɛ nu'ɤ di dác yú mbɤi, njon ga ɛmbi hin da zä ga sini.

38 Nguetho bá ɛcä mahɛts'i ngue ga øt' rá pähä a bá pɛngä, nɛ him bá ɛcä ga øt' ma pähä zɛhɛ.

39 Nu'a rá pähä ma Ta bá pɛngä, gue'a nte ga 'bɛcä gátho bi 'dacä, pɛ ga xoxä ɤ 'bɤ rán zɛgui ra pa, nɛ dim 'bɤi mazɤi.

40 Nu rá pähä ma Ta, gue hønt'a go to'o da baði rá Ts'ant'ugä Oja, nɛ da 'yɛc'yɛigui, din ja ra te mazɤi ɤ. Janangue'a ga xoxä ɤ 'bɤ rán zɛgui ra pa, bi 'yɛn'a ra Jesús.

41 Nɛ bi mbɤdi bi ɤcpa a ra Jesús ɤ ma mijudíohe 'bɤ mí 'yø a bi ma, gue bi 'yɛna: “Nugä drá hmɛ majuɤni gue bá cɤh mahɛts'i.”

42 Nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɤ:

—Ha hinga guehna ra Jesús, rá ts'ant'ɤ ra José na, rá ta nɛ rá mbe

dí pɤhmbɤ. Hanja ní 'yɛna bí 'yɛh mahɛts'i, bi 'yɛn ɤ.

43 Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɤ bɤya:

—O gadí c'ɤman'ɤjɤ n'da ngu n'da ahɤ.

44 Xínga n'da sä da dɛngui 'bɤ hin di un ra pähä a ma Ta, gue'a bá pɛngä, nɛ ga xoxä 'bɤ rán zɛgui ra pa ɤ, ga undä ra te mazɤi.

45 Tengu mán t'o't'i bɤ ja yú søcuɤ yú pøngahyɤ Oja, bi 'yɛna: “Gátho yɤ ja'i da xänba Oja,” bi 'yɛn'ɤ. Janangue'a nu'ɤ to'o gátho bi hyɤni xɤn ho a bi xänba Oja, nɛ gue'ɤ di dác yú mbɤi ɤ.

46 Pɛ hin dí ɛna 'bo'o xɤn nu Oja, hinda høngdä gue bá nɛxä bɤ, dín nugä a.

47 Majuɤni dí xi ahɤ, nu'a to'o ɛc'yɛigui i ja ra 'da'yote mazɤi a.

48 Nugä drá hmɛ majuɤni gue nám 'bɤh mazɤi n'da.

49 Nu'ɤ mam bombøtahɤ bi zi ra maná bí 'yɛh mahɛts'i 'bɤ min 'yo bɤ ja ra ɤhái, pɛ guehma bi du ɤ.

50 Pɛ nugä drá hmɛ majuɤni, bá nɛxä bɤ mahɛts'i, gue sä da zin'a n'da tengu'bɤ i sihmɛ, nɛ njɤm'bɤ da du.

51 Nugä drá hmɛ majuɤni, bá ɛcä mahɛts'i, tengu ra hmɛ i si n'da i ja rán zaqui yɤ pa i ja bɤ ya. Pɛ nu'a ra hmɛ dím mangä, din ja ran zaqui mazɤi to da zi. Nɛ gue'a ma ja'igä a gue ga uni, ngue din ja ra 'da'yote ɤ 'bɤcua ja ra ximhái, bi 'yɛn'a ra Jesús.

52 Bin junzɛhɛ ɤ ma mijudíohe bɤya, bin 'yɛmzɛhɛ ɤ:

—Hague nja ran 'yohɤ sä di 'dajɤ rá ja'i ga sahɤ, bin 'yɛmp'ɤ.

53 Nɛ nu ra Jesús bi dɤt'ɤ:

—Majuɤni dí xi ahɤ, nu'bɤ hin gui sihmɤ ma ngøc'yɛi nɛ ma ji, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhái, hin'yɤ mbo ni mbɤihɤ ra 'da'yote mazɤi.

54 Nu'a to'o da za ma ngøc'yɛi nɛ da zi ma ji, i ja ra 'da'yote mazɤi, nɛ ga xox 'bɤ rán zɛgui ra pa.

55 Nguetho nu ma ngøc'yɛi nɛ ma ji njuɤntho ran ts'ihmɛ ngue dám 'bɤh mazɤi n'da.

56 Nu'a to'o da za ma ngøc'yɛi nɛ da zi ma ji dí zɤm bɤ ja yú mbɤi, nɛ i ja ra te nanguecä.

57 Tengu thoho dí øt'be ma Ta, nu'a i jase rá te, ne i jagä ra te nangu'e a baya. Ne bá pengä gue ga thocpa a ra te u to da zingä, tengu'bu i sagä.

58 Nuna ra hme dí xi ahü gue bá cah mahets'i, hinga ngu a bi zi mam bombøtahü, nguetho bi du u. Pe nu'a to'o da zi ra hme dí mangä ya, gue'a dí m'bah mazai a, bi 'yæn'a ra Jesús.

59 Ne guehna ram hma bi man'a ra Jesús 'bu mín xänbate bu ja ra nijä bu Capernaum.

Yüm hma di un ra 'da'yote mazai

60 Nu'bu mí gua'a bi man ra Jesús, bi 'yæn'u mí tenni:

—Hingui ho a bi xijü nü ya, to'o da hyät'i da 'yøde, xün ngu u bi 'yæna.

61 Nu ra Jesús bi baði 'be'a bi bæn'u yu ja'i, gue him bi numanho rá m hma, ne bi 'yemp'u:

—Ha guím bëmhbü hingui ho a dá xi ahü.

62 'Be'a guim bëmhbü 'bu gá nuju ga texä bu mahets'i gueru bá nexä, guécä dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

63 Pe nu'a nam bøn'u yüm hma dá xi ahü, hingan juantho gui sajü, pe gui 'yæc'yæihü ngue ga un ma te nangu'e ahü, ne din ja ahü ra te baya.

64 Pe 'bu i 'da ahü hin guí æc'yæigahü, bi 'yæn'a ra Jesús.

Nguetho xmí paði to'o hin da 'yæc'yæi, ne xmí paði to'o di dä a.

65 Ne bi 'yemp'u mahøn'a:

—Janangu'e a dá xi ahü, hingui sä n'da ra ja'i ba æhe da dengui 'bu him bi jap'a ma Ta bi dæc rá mbüi.

66 Nu'bu mí 'yøh mahøn'a u mí tenni, xün ngu bi 'ue u ne him bin 'yøh mahøn'a.

67 Janangu'e a nu ra Jesús bi 'yängahe dí 'de'mayohogähe:

—Ha ne ahü gui sogahü, bi 'yænje.

68 Nu ra Simón Pedro bi dat'a:

—Ma Hmu i, pe njo'o man'da da zä ga tenhde nguetho nu'i ja nim hma di un ra 'da'yote mazai.

69 Ne nugähe dí æc'yæi ahe ne dí pahmbe gue gue'e grá Cristo rá Ts'unt'u i Ojä i 'büi, bi 'yæna.

70 Bi da'a ra Jesús:

—Nugä xtá huan'nahü guí 'de'mayohohü, pe nu'a n'da ahü i ten ra zithu, bi 'yænje.

71 Pe nu'a bi man ra Jesús, gue'a ra Judas a, rá ts'unt'u ra Simón Iscariote, nguetho gue'a di dä a. Ne gue'a n'da mín 'yohe a, mí 'de'mayohogähe.

7

Hingui æc'yæi yün 'yøhæzæhe a ra Jesús

1 M'bejua baya, bin 'yo bu mi'da yu hnini bu Galilea. Him bi nde bi mba bu ja ra xequi Judea, nguetho nu ma ngæripihe dyu judíohe, dyu israelhe, nde xtá hyo bu.

2 Ne ma gueru da dät ra pa ngue zai dim peti ma mijudíohe, 'bu xu hyøh yu t'angu, im bæn'i 'be'a bi 'yørupa Ojä u mam bombøtahe 'bu min 'yo bu ja ra uhäi.

3 Nu yün 'yøh a ra Jesús bi 'yæmbi:

—Nde'bu gui pøngua ní mba bu ja ra xequi Judea, ba nu a bu i ten'ni i nangu'e a guí øt'e.

4 Nguetho njo'o to da 'yah rá 'befi 'bu in nde da t'æspi. Nu'bu majuani guí øt' yün t'øt'e nuixte bá ut yu ja'i, ne gätho ra ximhäi da ba'a i, bi t'æmp'a ra Jesús.

5 Ngubü bi xih yün 'yøh nguetho him mi æc'yæi u.

6 Nu a ra Jesús bi 'yemp'u baya:

—Hinga na søn ra ora bi ts'ängä ga mbagä bu, pe nu'ahü hønt'a go 'be'a má ora da zä gui mbähä bu.

7 Nu'u 'bucua ja ra ximhäi hin di æc'ahü nguetho 'da i gu guí øthü u, pe go di ugä u nguetho dí mangä gue hingui ho øt'u.

8 Ní mbäsehü 'bu guín ndehü, nugä hin ga mba ya nguetho hinga na søn ra ora ga mba bu, bi 'yæna.

9 Nu'bu mí gua'a bi man baya bim 'bæt pu mi'da yu pa bu ra xequi Galilea.

Bin xänbate ra Jesús bu ja ra dæmpeti

10 Nu'bu mí mba bu Jerusalén u yün 'yøhü, m'bejua bi mba bu ra Jesús. Mbæ bin 'yäntho nguetho bi nde him 'bexque da hnu.

11 Ne nu ma ngurpihe dyu judíohe i 'bup, bi hyon'a ra Jesús bu ja ram peti. Ne bin 'yem zehε u:

—Haru i 'bui 'bu, bin 'yemp'u.

12 Ne xun ngu yu ja'i bin yanjo'dre nangu'e'a ra Jesús, nu'u 'da im ma ngue xun ho a, ne nu'u 'da i εna: “Häte a.”

13 Pe xinga n'da bin ya ts'edi nangu'e'a ra Jesús nguetho i su ma ngurpihe 'bup.

14 Nu'bu mí tho'i ts'u yu pa, ya bi zo i nde yam peti i t'orpu, ja bi mba bu ja ra danija ra Jesús buya ne bin xänbate bu.

15 Ne nu ma ngurpihe bu ja ra nija bi hyonya thoho ne bi 'yεn'u:

—Hague nja i sä da ma xun ho rám hman Oja na ran 'yohu, ne him bi zu'a man xädihu, bin 'yem zehε u.

16 Bi da a ra Jesús:

—Nu'a man xädigä him mam hmansεgä a pegue rám hman a to bá pengä.

17 Nu'bu 'bu a n'da gue nde da 'yot' rá pähä Oja, da ba 'bu rán xädi Oja, o gue da ba 'bu mam hmansεgä.

18 Nu'bu 'bu a n'da im ma 'be'a mbεnsε, i honi da hnumansuse. Pe nu'bu 'bu a n'da i honi da t'εspa rá hmu, im ma majuani a ne hingui häte a.

19 Ne xø bi 'yεna:

—Bi 'daju yan t'εdi ra Moisés, pe xinga n'da ahü guí øthu nguetho bi ma njon din hote, ne guín nde gui hyojü, bi 'yεn'a ra Jesús.

20 Ne bi da'u yu ja'i thoho:

—Masque bi bent'na ra zithu a gám ma, njo'o to in nde da hyo i, bi 'yεn'u.

21 Nu ra Jesús bi dat'u:

—Nugä dá øt'a n'da ra 'befi 'bu ra pa ran ts'äya, ne gätho ahü gá hyonya thohohü.

22-23 Pe ne'ahü, nu'bu din tün i yoho yan t'εdi bi man ra Moisés, nu'a n'da bi ma gue gui hεcpahü yá ja'i yu 'uere, ne nu man'da buya ra pa ran ts'äya, guí huanhdü nda'a guí øthu, gue guí hεcpahü yá ja'i yu 'uere. Nguetho hin guín nde gui festahü a rán t'εdi ra Moisés. Ne hinga hønt'a

ra Moisés bi ma da thecpa yá ja'i yu 'uere, pe ne'u mam bombøtahü bi ma. Ne ngutho dá øt' 'bu má hoc'a n'da ra hyenni 'bu ra pa ran ts'äya. Hanja gní süju ne gue'a n'yoi bu rán t'εdi ra Moisés dá øt'ä.

24 Pe damin 'yomfεnihü xun ho 'bu guí εna gui juanbahü n'da ra ja'i. Jatho 'be gui pahmbü 'be'a nam bøn'a i øt'a n'da, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bin 'yän'dü 'bu gue'a ra Cristo

25 Ne nu'u 'da yu mengu bu Jerusalén bin 'yemp'u:

—Ha hinga guehna ran 'yohu im ma ma ngurpihu da hyo.

26 Pe hague in ja, in xänbate ua bim peti gätho yu ja'i ne nte i xih ya. Uague bi bent'u ma ngurpihu gue majuani ra Cristo na ra Jesús, gue bi huand Oja dim Hmu ua.

27 Pe nuna ran 'yohu, dí pahmbü haru bá nexna, pe nu'bu bá ε a majuani ra Cristo, njo'o to da badi haru dí nex'a, bin 'yem zehε u.

28 Nu'bu mín xänbate ra Jesús bu ja ra danija, nts'edi bi 'yεna:

—Guím bεmhbu guí pajü ne guím bεmhbu guí pahmbü haru bá nexä. Pe hin bá εcä nanguesεgä, pegue bá pengä a majuani i ja rá ts'edi. Nu'ehü hin guí pahmbü a.

29 Nugä dí paçä a nguetho bá nexä bu i 'bu a, ne gue'a bá pengä a, bi 'yεna.

30 Ne 'bexque nde da bent puya, pe njom bi zä bi bent'i nguetho hin ní zøn ra ora da bent'i.

31 Ne xun ngu yu ja'i bi 'yεc'yei gue majuani ra Cristo a. Ne bi 'yεn'u:

—Guehma majuani ra Cristo na ra Jesús gue mí hma ba εhe, nguetho njon da zä da 'yot' yan t'øt'e man'da nuixte, bi 'yεn'u.

Bi 'benh yu asmayo da bent'a ra Jesús

32 Nu'bu mí 'yøh yu fariseo ne yu dambäjä 'be'a bi man yu ja'i nangu'e'a ra Jesús, bi xi u 'da yu asmayo buya da bent'a ra Jesús ngue da got'i.

33 Nu'a ra Jesús 'bu mí thoqui bin xänbate, bi 'yεna:

—Mi ts'utho dí 'buhmbu ua nguetho ga mba bu bí 'bu a bá pengä.

³⁴ Ne nu'ahu buya gui hyonju pe hin da zä gui tñju, ne hin da zä gui sòmhu bu haru dam 'bucä, bi 'yena.

³⁵ Ne bin 'yemzehe ma ngurpihe:

—Haru da mba gue hin da zä ga tñmbu. Ha da mba bu n'danni 'bu u ma mijudíohu, ne da xänba u, ne'u n'dan'yo yu ja'i gue yu griego.

³⁶ 'Be'a ním bøn'a man'a: “Gui hyonju ne hin gui tñju, ne hin da zä gui sòmhu haru ga mba,” enju, bin 'yemzehe u.

Tengu n'da ra dæthe da nexpu ní mbui n'da

³⁷ Nu rán zegui ra pa nangu yu peti mí øt'u, gue'a ra pa xmb yu ja'i man'da xun ndaxqui a. Ne 'bäru ra Jesús ne nts'edi im man'a:

—Nu'a to'o di 'be a man'da mahyoni thoho rá mbui, tengu'bu i tuthe, ba xhe ga un'na mahyoni thoho, tengu'bu da zi ra dehe.

³⁸ Ne nu'a to'o da zi ra dehe dí mangä, din ja tengu n'da ra dæthe da nexpu rá mbui gue di un mahøn'a ra 'da'yote, tengu xí man rá t'ohni Oja, bi 'yæn'a ra Jesús.

³⁹ Ne gue'a bi ma nangue rá Hogandæhi Oja da hyani to'o gætho da 'yæc'yæi. Pe hin ní zøh rá Hogandæhi Oja 'bu mím ma nguetho hin ní ndex mahçts'i ra Jesús gue tpa pengahu a.

'Dahma 'dan'yo bi bæn yu ja'i

⁴⁰ Nu'bu mí 'yøh yu ja'i 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yæn i 'da:

—Masque majuani rá pøngahya Oja mí hma ba xhe.

⁴¹ Ne nu mi'da bi 'yena:

—Nu'a, ra Cristo gue rá Thahni Oja a.

Pe nu mi'da bi 'yena:

—Pe ha dí 'yæpu Galilea ra Cristo.

⁴² Nguetho bi man rá t'ohni Oja, gue ra Cristo ba xhe nangue rá 'yu ra David, ne di nequi bu ra hnini Belén guepu mí 'buh ra David, en'u.

⁴³ 'Bex bin hec yu ja'i nangue'a bi man'u, ne 'dahma 'dan'yo 'be'a mím bæni ngue to'o a ra Jesús.

⁴⁴ Ne 'da u nde da bent'i ngue da got'i, pe xinga n'da bi zä bi bent'i.

Him bi 'yæc'yæi yu ngurpi

⁴⁵ Nu'bu mbenc'u yu asmayo bu 'bu u yu dambäja ne yu fariseo, nu'u bi 'yænni:

—Hanja hin guá sihu a dá xi ahü, bi 'yæn'u.

⁴⁶ Ne nu yu asmayo buya bi dædi:

—Pe him mí 'bu a n'da im ma tengu man'a ra Jesús, bi 'yæn'u.

⁴⁷ Ne bi dæ u yu fariseo buya:

—Ha ne ahü bi hyä ahü.

⁴⁸ Pe xinga n'dagæhe dyu fariseohe dí æc'yæihe a, xinga gue'u mi'da ma mingurpihe.

⁴⁹ Pe nu u yu ja'i thoho gue hingui pæh yun t'ædi, hønt'u i æc'yæi a ran 'yøhu u, pe da nu ran unbi mazai u, bi 'yæn u.

⁵⁰ Ne nubuya nu ra Nicodemo, gue'a xí zøm bu 'buh ra Jesús 'bu n'da ra xui, bi 'yæmp'u yu mifariseohe:

⁵¹ —Nu'a man t'ædihü, hingui sä ga juanbahü n'da ra ja'i 'bu hin dá øhmbu 'be'a da mansæ, ne'bu hin dí pæhmbu majuani 'be'a i øt'e, bi 'yena.

⁵² Ne bi dæ u, bi 'yæmbi:

—Nu'i tengu'bu ne'i guí 'yæpu Galilea, nguetho ne'i guím ma tengu im man yu 'yæmbui. Pe dami hyomhu ja rá søcuæ Oja gue'bu di nequi bu Galilea n'da rá pøngahya Oja.

⁵³ Ne n'da ngu n'da bi mba yu ngu buya.

8

Ra xisu ra 'yomt'æni

¹ Pe nu ra Jesús bi mba bu ja ra nyuni Olivos.

² Ne nu'bu t'æxudi tho bi mbeng bu ja ra dænija mahøn'a ne bi hyupü. Ne gætho nan ngu yu ja'i bá xhe nangue'a ne bi xänba u.

³ Ya xí yæ bu ra Jesús 'bu mí zøm bu yu fariseo ne yu xänbate ni ja, bi zispa n'da ra xisu gue bi nu 'bu mín yæi n'da ran 'yøhu hing rá ndø. Ne bi mbä'minde bu 'buh yu ja'i.

⁴ Bi 'yæmp'a ra Jesús:

—Xänbate, nuna ra xisu dá tñmbe bu i øt' ran 'yomt'æni.

5 Ne nu ran t'ɛdi bi xijɛ ra Moisés, tengu na bi 'yɔt' ra xisu ya, ne i jatho da mba ma bat'ado gue da du. Xi'e, 'be go guí xije ya, bi 'yɛn'ɛ yɛ fariseo ne yɛ xänbate nija.

6 Pe guehna bi man ɛ nguetho i sätho ra Jesús, i honi 'bɛpɛ dí yapi. Ne 'bex bi mbom thoho a ra Jesús ne bi 'yo't' rá saha bɛ häi tengu'bɛ hin xtá 'yɔ'a bi man'ɛ.

7 Pe man'da bi thoqui bi 'yänni, nu ra Jesús bim 'bäh pɛya ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'bɛ 'bɛ a n'da ahɛ hin'yɛ ni ts'oquihɛ, gue'a di dɛ'mi da 'yɛmba ra do ra xisu a.

8 Ne bi mbo'mi mahøn'a bɛ häi ne bi 'yo't' rá saha bɛ ja ra häi.

9 Ne nu'bɛ mí 'yɔ'ɛ 'bɛ'a bi man ra Jesús, bi dɛ'mi 'dahmi 'datho bi mba, m'bet'o bi mba a man'da xín dɛc'yɛi asta gue'bɛ go mín the ɛ yɛ yɛpate, nguetho bi bɛsɛ mbo yá mbɛi i ja yá ts'oqui. Ne høn't'a ra Jesús bi gohmbɛ bɛ ɛ mí xänbi, ne'a ra xisu.

10 Ne nu'bɛ mí'm 'bá'a ra Jesús ne bi nu njo'o bɛ yɛ yɛpate, pɛ høn't'a ra xisu bi gopɛ, bi 'yɛmbi:

—Grá xisu, hapɛ bi mba ɛ bi yɛp'i i. Ha njo'o ua ɛ in nde xtí 'da'a rá muui ni ts'oqui.

11 Ne bi dɛ'a ra xisu:

—Grá Hmu, xínga n'da.

Ne nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nɛcá, xínga guecá ga 'da'a rá muui ni ts'oqui. Ní mba ya, pɛ hin gui 'yɔt' mi'da yɛ ts'oqui.

Rá nyot'i yá mbɛi yɛ jq'i

12 Nu ra Jesús bi thoqui bi xänba yɛ jq'i mahøn'a, bi 'yɛna:

—Nugä, drá nyot'i yá mbɛi yɛ jq'i 'bɛcua ja ra ximhäi. Nu'a to'o da dɛngui him man 'yo bɛ ja ra 'bɛxui, pɛ dín ja ran nɛqui yá mbɛi gue ra 'da'yote mazɛi, bi 'yɛmp'ɛ.

13 Janangue'a nu'bɛ mi dɛ ɛ 'da yɛ fariseo mi 'bɛpɛ, bi 'yɛmbi:

—Pe nu'i guím manse 'bɛ'a guí øzɛhɛ, janangue'a säti thoho a guím ma, sä bi 'yɛn'ɛ.

14 Nu'a ra Jesús bɛya bi dɛt'ɛ ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Madague'bɛ dí'm manse nanguesɛgä, pɛ di muui a, nguetho dí pɛcä hapɛ bá nɛxä ne hapɛ ná mbagä. Pe nu ahɛ hin guí pɛhmbɛ hapɛ bá nɛxä o hapɛ ná mbagä.

15 Nu'ehɛ sä gadí juɛnbahɛ n'da 'bɛ hin guí pɛhmbɛ xɛn ho 'bɛ'a øt'a n'da. Pe nugä madague'bɛ dí pɛdi 'bɛ'a øt'a n'da, pɛ njon dadí juɛnbä ya.

16 Pe nu'bɛ dí'm mangä 'bɛ'a øt'a n'da, majuɛni dí'm ma, nguetho hin dí 'dase pɛ n'dat'a dí'm mam'be ma Ta gue bá pɛngä ua.

17 Nt'o't'i bɛ ja yɛn t'ɛdi zɛi guidín xähmbɛ, gue nu'bɛ yo'ho yɛn 'yohɛ 'da'angu da ma 'bɛ xɛn juɛnni, mfɛdi gue ya majuɛni a bɛya.

18 Nugä dí xi ahɛ to'ogä, n'dahma gui pɛjɛ, ne'a ma Ta bá pɛngä di jaqui da fɛqui, bi 'yɛna.

19 'Bex bi 'yɛn'ɛ:

—Hapɛ 'bɛh ni ta, bi 'yɛmbi.

Ne nu ra Jesús bi dɛt'ɛ:

—Hin guí pɛjɛ, xínga gue'a ma Ta guí pɛhmbɛ. Nu'bɛ xquí pɛjɛ, ne'a ma Ta xquí pɛhmbɛ 'bɛ, bi 'yɛna.

20 Ne guehna bi man ra Jesús 'bɛ mín xänbate bɛ ja ra dɛnijɛ guepɛ i pa m'be'ts'i ra mbɛti. Ne njom bi bent'i gue xtan got'i nguetho hin ní zøn ra ora dim fɛnt'i.

Him bi zä bi mbähä ra Jesús

21 Nu ra Jesús bi thoqui bi xih mahøn'a ɛ:

—Nugä ga mbagä, ne m'bejua gui hyonjɛ, ne gui tuhɛ 'bɛ hin nín hotho ni ts'oquihɛ. Nubɛ hapɛ ga mbagä hin da zä gui mbähä bɛ, bi 'yɛna.

22 Ne bi 'yɛn ɛ ma ngurpihe:

—Ha dín hyose nanguesɛ nguetho bi ma: “Nubɛ ga mbagä, hin da zä gui mbähä bɛ,” bi 'yɛnjɛ, bi 'yɛn'ɛ.

23 Ne nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'ahɛ i ja ahɛ rán 'yomfɛni ra ximhäi nguetho gyɛ mɛnguhɛ ua ja ra ximhäi. Pe nugä 'da'angu dí'm bɛm'be Ojɛ, nguetho hin dra mɛngugä ua ja ra ximhäi.

24 Janangue'a dí xi ahɛ, nu'bɛ hin gui 'yɛc'yɛihɛ 'bɛ'a dí'm manse gue

to'ogä, gui tuh_u nε njam'b_u din hoh ni ts'oquih_u, bi 'yεna.

²⁵ Nε bi 'yän'ndu b_uya:

—To'o i, bi 'yεn'ε.

Nu'a ra Jesús b_uya bi 'yεmp'ε:

—Ya xtá xi ah_u to'ogä nε guexta thohogä.

²⁶ I ja man'da x_un ngu ga xi ah_u 'bεp_u nín ja ni ts'oquih_u. Pε majua_uni a dím ma nguetho majua_uni a bá pεngä. Nε nu'ε y_um hma di bεngä a, gue'ε dím mangä ua ja ra ximhäi ε, bi 'yεna.

²⁷ Pε nu'ε ma ngurpihe 'b_u mí xi ε, him bi b_u ε gue'a bi ma ra Jesús gue Oj_u bá pεnhua.

²⁸ Janangue'a x_o bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nu'b_u gá cuarcah_u b_u magats'i, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, m'bejua b_uya ja gui p_uhmb_u to'ogä. Nε ja gui p_uhmb_u b_uya nte dím mansε, pε gätho xtá ma bi xänga ma Ta.

²⁹ Nu a ma Ta gue bá pεngä ua, n'dat'a dím bεm'be, nε njam'b_u i sogä a nguetho zai gätho dí øt'ä a in nu-manho, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁰ Nu'b_u mí man na, x_un ngu ε mi'da bi 'yεc'yεi mahøn'a.

Yú 'yεhe a ra ts'oqui

³¹ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'ε 'da ma mijudíohe ngue εna bi 'yεc'yεi a:

—Nu'b_u gui thoqui gui tεnhd_u mam hmangä, majua_uni ma 'yεc'yεi ah_u 'b_u.

³² Nε da zä gui p_uhmb_u 'bε'a nam bøn'ε y_um hma majua_uni, nε gue'a dí y_un ah_u gue da zin ah_u Oj_u, bi 'yεna.

³³ Nε bi d_u ε:

—Pε nugähe, dy_um bom'betoje ra Abraham janangue'a ya yú t'uhnigähe Oj_u. Nε njam'b_u midí mandagähe man'da ra hmu. Hanja gní xije da mba nhyanigähe gue da zinje Oj_u, bi 'yεn'ε.

³⁴ Nε nu'a ra Jesús bi 'yεmp'ε:

—Majua_uni dí xi ah_u, nu'a to'o øt' ra ts'oqui, rá hmu ra ts'oqui a.

³⁵ Nεhna man'da guim bεmh_u, hin gui sä gui comhb_u ran ho ra Abraham, pε tengu'b_u yú 'yεhe thoho ah_u a. Pε høn't'ε njuantho yú t'uhn_u da gomhb_u ran ho mazai.

³⁶ Nugä njuantho rá Ts'unt'ε Oj_ugä. Nε nu'b_u guecä ga j_uc'ah_u b_u ja y_u ts'oqui, majua_uni da zin ah_u ma Ta nε yú t'uhn_u ah_u a 'b_u.

³⁷ Nε madague'b_u bi x_unt'ah_u ra Abraham, tengugä, pε guín nde gui hyoj_u, nguetho hin hap_u da zä da y_ut' mam hma b_u ja ni mb_uih_u.

³⁸ Høn't'a bi 'yurcä ma Ta dím mangä. Ngutho ah_u, høn't'a bi 'yut'a ni tah_u guí øth_u, bi 'yεmp'ε.

³⁹ Nε bi d_u ε ma mijudíohe mí 'bäp_u:

—Ra Abraham ma tahe.

Nε nu ra Jesús x_o bi 'yεmp'ε:

—Nu'b_u majua_uni yú t'uhn_u ah_u ra Abraham xquí comhb_u ran 'yomfεni ra Abraham 'b_u.

⁴⁰ Pε nuya guín nde gui hyoj_u, guecä dí xi ah_u a majua_uni gue'a bi xänga ma Ta. Pε hinga ngub_u bi 'yøt' ra Abraham tengu guín nde gui 'yørcah_u.

⁴¹ Janangue'a dí xi ah_u, guí øth_u rá 'bεfi man'da ni tah_u, bi 'yεna.

Nε 'bex bi 'yεn'ε:

—Hin dy_u 'betat'uhn_u gähe, pεgue n'datho ma tahe 'b_ui, Oj_u a, bi t'εmp'a ra Jesús.

⁴² Nu'a ra Jesús bi d_ut'ε:

—Nu'b_u da gue'a Oj_u ni tah_u, xquí numanhoj_u 'b_u, nguetho bá εcä b_u bí 'b_u Oj_u. Nε hin bá εcä nangue ma ts'edi zεhe pε gue'a Oj_u bá pεngä ua.

⁴³ Hanja hingui sä gui p_uhmb_u 'bε'a dím mangä. Nguetho hin guín nde gui p_uhmb_u a.

⁴⁴ Nguetho ra z_uth_u ni tah_u, nε guí honi gui 'yøth_u rá pähä a. Nε nu'a, rá mb_udi thoho bi d_u'mi bin hote, nε guet'ε y_u pa i ja b_u ya i øthoho. Nε nu'a, him bin z_um_umi a majua_uni nguetho him bi numanho a. Nε høn't y_u fehni man'a nguetho rám 'bäi a. Nε in ta nangue gätho y_u fehni.

⁴⁵ Pε nugä dím ma majua_uni, janangue'a hin guí εc'yεigah_u.

⁴⁶ To'o ah_u da ma majua_uni dí øt' ran ts'o o gue dím man ra fehni. Pε nu'b_u gätho majua_uni a dí xi ah_u, hanja hingui sä gui 'yεc'yεih_u.

⁴⁷ Nu'a to'o bim 'b_ui nangue Oj_u, i ømanho rám hman Oj_u a, pε nu'ah_u hin guí ømanho rám hman a nguetho

hin gám 'buhmbu nangué Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ya xmi 'buh ra Cristo 'bu hin ním 'buh ra Abraham

⁴⁸ 'Bex bi dɔ'u ma mijudíohe buya:

—Ha him majuañi dí m mamhbe, gue nu'i grá mɛngu bu Samaria, gue him majuañi grá mbom'beto ra Abraham. Ne guí 'buhmi n'da ra zithu, sá bi 'yɛn'u.

⁴⁹ Nu ra Jesús bi dɔt'u:

—Nugá hin dí 'bu'be n'da ra zithu pɛ dí numansu ma Ta. Nu'ahu hin guí numansuj.

⁵⁰ Ne hin dí honi gue da hnumansugui pɛ i 'bu a n'da gue i honi da hnumansugui, ne di unbi to'o hingui numansugui.

⁵¹ Majuañi dí xi ah, nu'a to'o da 'yɛc'yɛi a dí m mangá hin da nu ran dɔte a, bi 'yɛna.

⁵² 'Bex bi dɔ'u ma mijudíohe:

—Nuya dí pahmbe go gue'e guí 'buhmi a ra zithu, nguetho bi du ra Abraham ne gátho yá pɔngahya Oja, pɛ sá guí ɛna, hin da du to'o da 'yɛc'yɛi i.

⁵³ Ha guí ɛna man'da guín nuixte xinda gue'a ma tahe ra Abraham ne u yu pɔngahya, ne maya'bu xun du u. To'o guí ɛna gue gue'e 'bu, bi 'yɛn'u.

⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi dɔt'u:

—Nu'bu xcá honi dan nuixte zehɛgá, sáti thoho 'bu. Pɛ nangué a rá ts'edi ma Ta, gue'a nán nuixtegá a, gue'a guí ɛmfu ni Ojah.

⁵⁵ Pɛ njam'bu gá pahmbu a. Pɛ nugá dí pɔcá a, ne nu'bu xcá mangá hin dí pɔcá a, xcám fehni gá 'bu, tengu ah. Pɛ majuañi dí pɔcá a ne dí ɔt'a im man a.

⁵⁶ Nu a ra Abraham, zai guí ɛmfu ni tah, pɛ bin johya 'bu mi badi da zɔn ra pa ba ɛcá ua. Ne bi t'uti gue ga sɔcá ua, ne bin johya 'bu mi nugui, bi 'yɛna.

⁵⁷ Ne sá 'bex bi 'yɛmp'u ma mijudíohe:

—Hin guí pɛ'ts'i yote ma 'dɛt'a njɛya ne guí ɛna gá nu ra Abraham, bi 'yɛn'u.

⁵⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Majuañi dí xi ah, nu'bu hin ním 'buh ra Abraham, xmi 'bucá, nguetho zai dí 'bu, bi 'yɛmp'u.

⁵⁹ 'Bex bi gux yu do u, ɛna di bat'i, pɛ nu ra Jesús 'bex bi yut'i nde bu 'buh yu ja'i, bin 'yɛni ne bi bɔm bu ja ra danija buya.

9

Ra xädä 'bu mim 'bu bi yäni

¹ Nu'bu má mbähmbe bu 'yu ra Jesús, dá nuhe n'da ran 'yohu, ra xädä gue'bu go mim 'bu.

² Ne nugähe dyu xädihe dá änhde:

—Xänbate i, to'o bi 'yɔt' ra ts'oqui, ha gue'a rá ta o gue rá mbe, uague rá ts'oqui zehɛ gue bin xädä, dí ɛmfe.

³ Nu'a ra Jesús bi 'yɛngähe:

—Xinga guehna ran 'yohu ne xinga gue'a rá ta ne xinga gue'a rá mbe, pɛ hɔnt'a ran t'ɔt'e nuixte da 'yɔrpa Oja gue da nu yu ja'i.

⁴ Nuj i jatho ga humbi ga ɔrpahu rá 'bɛfi Oja ya tengu'bu ma patho ya, nguetho da zɔn ra pa ga tuh, ne hin man da zä ga ɔthu ra 'bɛfi ua ja ra ximhäi buya.

⁵ Nu'bu dí 'bucua ja ra ximhäi dí xänba yu ja'i, tengu'bu dí xocpa yá dá da nu ran nequi, bi 'yɛnje.

⁶ Nu'bu mí jua'a bi ma, bi zoh rá jini bu häi, ne í 'yɔt' ra bɔhäi rá jini ne gue'a í gospa rá dá ra xädä a buya.

⁷ Ne bi 'yɛmp'a ra xädä:

—Ní mba bán xädä nu ja ra mbothe Siloé.

Bi mba ne bán xädä. Ne nu'bu mam bá pengui in nu ran nequi buya.

⁸ Ne nu'u din tɔt'am'bu hu ne'u mi'da yu ja'i gue zai mín nu 'bu mín xädä, nu'bu mín nu u, bin 'yɛmp'u:

—Ha hinga guehnu ra xädä nu mí hahta'a 'be'a mí si.

⁹ 'Da'u bi ma:

—Guehnu.

Ne nu'u mi'da bi 'yɛna:

—ɛna ngunu a pɛ hinga guehnu.

Pɛ nu ra xädä bi dadi:

—Guecá, bi 'yɛn'a.

¹⁰ Ne bi 'yän'du buya:

—Hague nja bi xoh ni dä.

¹¹ Ne nu ra xädä bi dadi:

—Nu'a ran 'yohu rá thuhu ra Jesús bi 'yɔt' ra bɔhäi ne bi gosca ma dä. Ne bi 'yɛngä: “Ní mba bu ja ra mbothe

Siloé nε guan xudä bɥ, bi 'yεngä a. Nε dá mba dán xudä, nε bi zä dá nu ran nεqui ma dä bɥya, bi 'yεna.

¹² Nε bi t'εmp'a:

—Hapɥ i 'bɥ a.

Nε bi dɥh pɥya:

—Hin dí pɥdi, bi 'yεntho.

Bi t'ørpa ran t'änni a mí xädä

¹³ Nε bi zix bɥ 'bɥh yɥ fariseo bɥya.

¹⁴ Nu'a ra pa bi 'yøt' ra bøhäi ra Jesús nε bi xocpa rá dä ra xädä, ra pa ran ts'äya a.

¹⁵ Nu yɥ fariseo bi 'yänni mahø'n'a:

—Hague nja bi nu ran nεqui ni dä.

Nε bi 'yεmp'ɥ:

—Bi gosca ra bøhäi ma dä, nε bán xudä, nε nuya dín nu ran nεqui, bi 'yεna.

¹⁶ Janangue'a bi 'yεn'ɥ 'da yɥ fariseo:

—Nu'a ran 'yohɥ guím ma, hin-gui numansu Ojɥ nguetho hingui numansu ra pa ran ts'äya, sä bi 'yεn'ɥ.

Pε nu'ɥ mí'da ɥ bi 'yεna:

—Pε nu'bɥ ra ts'om'bäi hin xtán zä da 'yøt' yɥn t'øt'e nuixte gue i øt'a.

'Bex bin hec'ɥ bɥya.

¹⁷ Nε bi t'än'na ra xädä:

—'Bε'a guím ma nangue'a bi xoc'a ni dä.

Nε bi 'yεna:

—Nu'a, n'da rá pøngahɥ Ojɥ a, bi 'yεna, nε bi bøm bɥya.

¹⁸ Pε nu'ɥ him bi 'yεc'yεi gue gue'a mí xädä, jague'bɥ mí zonpa a rá ta nε rá mbe.

¹⁹ Nε bi 'yän'dɥ:

—Ha gue'a ni ts'unt'ɥui gue mí xädä a. Hague nja in nu ran nεqui ya, bi 'yεn'ɥ.

²⁰ Bi dɥ'a rá mbe nε rá ta:

—Dí pɥ'be gue gue'a ma ts'unt'ɥ'be gue mí xädä 'bɥ mím 'bɥi.

²¹ Pε hin dí pɥ'be hague in ja in nu ran nεqui ya, hin dí pɥ'be to'o bi xocpa rá dä. Nu'a xɥn dɥn'yohɥ ya, dami 'yänhdɥ, da mansε to'o.

²² Ngubɥ bi man rá ta nε rá mbe nguetho i su ma ngurpihe dyɥ judíohe. Gue bi zän'na n'da ra nde, gue da hyøn'a thi bɥ ja ra nijɥ ɥ to'o da ma bá

pεnh Ojɥ a ra Jesús, nε ma zä hin da hnumanho bɥ ja yú hnini.

²³ Janangue'a bi 'yεntho rá ta nε rá mbe: “Xɥn dɥn'yohɥ ya, dami 'yänhdɥ,” bi 'yεntho ɥ.

²⁴ Janangue'a bi zonh mahø'n'a ran 'yohɥ mí xädä, nε bi 'yεmp'a:

—Pε dami ma majuɥni gue gue'a Ojɥ bi xoc'a ni dä. Pε nu'a ran 'yohɥ gá ma, dí pɥhmbe ra ts'om'bäi a, bi 'yεn'ɥ.

²⁵ Nε nu'a mí xädä bi dɥdi:

—Hin dí pɥcä 'bɥ ra ts'om'bäi a, o gue hin'na, pε hønt'a dí pɥdi mí xädägä, nε dín nu ran nεqui ya.

²⁶ Nε bi 'yεmbi mahø'n'a:

—'Bε'a bi 'yøt'a i 'bɥ mí xoc'a ni dä.

²⁷ Nε bi dɥ'a:

—Nugä ya xtá xi ahɥ nε hin gá 'yεc'yεihɥ. Ha gui 'yεc'yεihɥ 'bɥ ga xi ahɥ mahø'n'a. Ha nε ahɥ guín nde gui tenhdɥ a 'bɥ, bi 'yεna.

²⁸ 'Bex bin sante thoho ɥ 'bɥ mí 'yεmp'a:

—Nu'i rá xädi i a ra ts'om'bäi. Pε nugähe yú xädigähe a ra Moisés.

²⁹ Dí pɥhmbe Ojɥ bin yɥui ra Moisés, pε nu'a ran 'yohɥ guí εspi hin dí pɥhmbe hapɥ bi nεx'a rán t'εdi a, bi 'yεn'ɥ.

³⁰ Bi dɥ'a mín xädä bɥya:

—Nugä dadí hyonya thoho nangue'a gá mamhbɥ, gue hin guí pɥhmbe hapɥ bí 'yε a rán t'εdi, nε ya bi xoga ma dɥ a.

³¹ Nε dí pɥhmbe hin da 'yømanho Ojɥ 'bɥ da 'yäp rá ts'edi n'da ra ts'om'bäi, pε nu'bɥ 'bɥ a n'da i thände Ojɥ nε ørpa rá pähä, i ø Ojɥ 'bɥ i äp rá ts'edi.

³² Nε gätho yɥ jεya xɥ thogui njam'bɥ bim 'bɥ a n'da bi xocpa rá dä n'da mi xädä 'bɥ mím 'bɥi.

³³ Nu'a ran 'yohɥ dím ma, nu'bɥ hin di fäx Ojɥ a, hin te sä da 'yøt yɥ nuixte 'bɥ, bi 'yεn'a mí xädä.

³⁴ Nε bi t'εmp' mahø'n'a:

—Nu'i grá dɥdits'oqui, janangue'a guí xädä 'bɥ gmím 'bɥi. Ha go gui xängähe, bi 'yεn ɥ.

Nε bi hyøn a thi gue ma zä hin da numanho ma mijudíohe bɥya.

I xädä yú mbɥi ɥ 'da

³⁵ Nu'bu mí 'yø'a ra Jesús gue bi thøn'a thi ra xädä, bi dñi ne bi 'yänni:
—Ha guí εc'yei rá ts'ant'u Ojä, bi 'yεmbi.

³⁶ Ne bi dät'a:

—Ma Hmu, to'o a guím ma. Dami xiqui ts'u, ga εc'yei a, bi 'yεna.

³⁷ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Guecä guín nug ya, ne dí yäui ya.

³⁸ Ne bi 'yεmbi:

—Ma Hmu i, dí εc'yei a ya.

Ne bin danyahmu bu ja rá hmi buya.

³⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yεna:

—Janangue'a däm 'bucä ua ja ra ximhäi, gue ga japi di nequi 'be'a mbēni n'da ngu n'da. Ne nu'u i xädä da nu ran nequi, ne nu'u in nu ran nequi din xädä, bi 'yεna.

⁴⁰ Ne nu'u 'da yu fariseo bi 'yøh räm hman a, bi 'yεn'u:

—Ha necähe dí xädähe, bi 'yεn'u.

⁴¹ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu'bu xquí pähmbu gue guí xädäh, xtán zä xtím pun'nahu 'bu ne njon xtá xi ahu gue ja ni ts'oquihu buya. Pe guí εnseh guín nuhu ran nequi, janangue'a hin dim pun'na ni ts'oquihu, bi 'yεn'a ra Jesús.

10

Ran t'uti nangue rá mbä't'i yu de'yo

¹ —Majuani dí xi ah, bi 'yεn'a ra Jesús, nu'u hin dí yarpu ja rá goxthi a rá mbä't'i yu de'yo, ne dí dons pu ja ra mbä't'i, yu be u.

² Pe nu'u dí yarpu ja ra goxthi, njuantho yu mbände'yo u.

³ Ne da xocpa a ra mbängoxthi ne da yut'ambo ra mbände'yo buya. Ne nu'u yu de'yo i ørpa rá nde a rá mbädi ne i øt'a i xifi. Ne i ndønba yu thuhu nguetho i pa u yu mbeti a. Ne i sixpu ja yu 'bot'ei.

⁴ Ne nu'bu mí gac pu thi gätho u yu de'yo, di 'bet'o 'bu i sits'i, ne nu'u yu de'yo i tenni nguetho i parpa rá nde 'bu im mba't'i.

⁵ Hingui tenna n'dan'yo n'da ra ja'i, pe i 'dagui, nguetho hingui parpa rá nde a n'dan'yo, bi 'yεna.

⁶ Nu'a ran t'uti bi man'a ra Jesús, pe hingui pa u 'be'a nam bøn'a bi si u.

Ra Jesús ra hogambände'yo

⁷ Janangue'a 'bex bi 'yεmbi mahøn'a:

—Majuani dí xi ah, nugä drá goxthigä a ra mbä't'i guepu i 'buh yu de'yo.

⁸ Pe gätho u im bēni dim 'bet'o zehε xinda guecä, ne gue'u yu be u. Pe nu'u yu de'yo hingui ørpa yu nde u.

⁹ Nugä drá goxthigä, nu'a to'o da yut'i nanguecä, ma zä da ts'imanho bu. Ne da badi gue rá ngu bu, janangue i 'yo ne da dñi 'be'a dí zerpa yu mbui, tengutho ra de'yo i tñ yu t'ei.

¹⁰ Nu'u yu be ní 'yεhe dim pe ne din hodu ne di ts'onbi gätho rá 'befi Ojä. Pe nugä ná εhe gue dí tñ ra te n'da ne din ja ra te i juadi xun ho.

¹¹ Nugä drá hogambände'yo ne ga 'beh ma te gue gan yan u ma de'yo.

¹² Pe nu'u 'da yu mbefi, hønt'u yün zäbi nde da dāha, ne him majuani yu mbände'yo, gue hin yu mbeti u yu de'yo. Janangue'a nu'bu in nu ba øpu n'da ra zate, i soppu yu de'yo ne i 'dagui. Ne nu ra zate buya im bent'u yu de'yo ne im maxt'i.

¹³ Nu'u yu mbefi i 'dagui nguetho hin'yü yün huεcate nangue yu de'yo, ne hønt'u yün zäbi ní hyu yu mbui.

¹⁴ Nugä drá hogambände'yo, ne dí pah ma de'yo ne nu'u i paqui.

¹⁵ Tengu thohe dí øt'be ma Ta, i paqui ne dí pacä a. Ne ga ungä ma te ngue gan yan u ma de'yo.

¹⁶ I 'buh mi'da ma de'yo gue hinga guecua i 'bucua. Ne'u jatho gua sigä. Ne da 'yø 'bu dá mba't'i. Janangue'a 'darpu din 'yo gätho ma de'yo. Ne gätho ga fäh pu ya nguetho høngdä drá mbände'yogä.

¹⁷ Emmε numanho ma Ta 'be'a ga øt'ä gue ga ungä ma te nangue ma de'yo. Pe ga thambēnigä mahøn'a.

¹⁸ Xinga n'da ra ja'i da zä da hyogui, pe nugä ga unse ma te. Ja ma ts'edi ga uni ne ja ma ts'edi ga thambēni, nguetho gue'a bi xic ma Ta, bi 'yεn'a ra Jesús.

19 Nangue'a bi man ra Jesús, bin hec ma mijudíohe mahøn'a.

20 Xɛn ngu ɛ bi 'yɛna:

—Nuna 'bɛhmi ra zɪthu nɛ ran gɛt'i na. Hanja gní 'yøhmbɛ 'bɛ'a man na, bi 'yɛn'ɛ 'da.

21 Pɛ nu'ɛ mi'da bi 'yɛna:

—Pɛ hinguin jabɛ rá m hman a in 'youi ra zɪthu. Nɛ mfɛdi hin'yɛ rá ts'edi ra zɪthu da xocpa yá dá yɛ xädä, bi 'yɛn'ɛ mi'da.

Him bi hnumanho a ra Jesús

22 Nu yɛ pa xɛn sɛ bin ja ran ts'ihmɛ bɛ Jerusalén ngue ra dɛmpeti bi 'yøt' ma mijudíohe.

23 Nu ra Jesús mí 'yo bɛ ja rá ngun'yu ra dɛnijá ní hu ra Salomón.

24 Nu'ɛ 'da ma mijudíohe bɛya bi mbä'ts'a ra Jesús, nɛ bi 'yɛmp'a:

—Hanja gní jacthohohe dan 'yänhde nangue'e, pɛ dami xije njuɛntho 'bɛ gue'e grá Cristo, bi 'yɛn'ɛ.

25 Nɛ nu ra Jesús bi dɛt'ɛ:

—Ya xtá xi ahɛ pɛ hin gá 'yɛc'yɛigahɛ. Nɛ'a ra 'bɛfi dí øt'ä nangue rán t'ɛdi ma Ta, i udi to'ogä.

26 Pɛ nu ahɛ hin guí ɛc'yɛihɛ nguetho him ma dɛ'yo ahɛ, tengu xtá xi ahɛ.

27 Nu'ɛ ma dɛ'yo i ømanho ma nde, nɛ dí pɛrpa yá mbɛi ɛ nɛ i tenguí.

28 Nɛ dí un ra 'da'yote mazai ɛ nɛ njɛm'bɛ dim 'bɛdi. Nɛ njo'o to'o da zä da huɛ'ts'ɛ i o ma 'yɛ.

29 Nu a ma Ta bi 'dacä ɛ, man'da nuixte a, nɛ njo'o man'da tengu a. Nɛ njo'o to da zä da huɛ'ts'ɛ i o rá 'yɛ ma Ta.

30 Nugä nɛ ma Ta n'datho dí com'be, bi 'yɛn'a ra Jesús.

31 'Bex bi gɛx yɛ do mahøn'a ɛna di bat'i ngue da hyo.

32 Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Xɛn ngu yɛ 'bɛfi xɛn ho xtá ut'ahɛ ngue bi xic ma Ta. Nda'a ní 'bɛfi guín nde gdí bajɛ yɛ do, bi 'yɛna.

33 Nɛ bi 'yɛmp'a yɛ judío:

—Hin nangue yɛ 'bɛfi xɛn ho dí ɛna ga ba ahe, pɛ nangue hin guí ɛspa Ojɛ gue gá 'yɛna, n'datho guí cohmi Ojɛ, nɛ grá jɛ'i thoho, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

34 Nu ra Jesús bi dɛt'ɛ:

—Ha hinga nt'o't'i bɛ ja yɛn t'ɛdi gadín xähmbɛ, gue bi 'yɛn Ojɛ: “Nu ahɛ tengu'bɛ gyá ojahɛ,” i ɛm bɛ ja ra t'ohni.

35 Gue bi 'yɛmbi tengu'bɛ yɛ oja ɛ bi un rán t'ɛdi Ojɛ. Nɛ hingui sä dim 'bɛh rá T'ohni Ojɛ.

36 Pɛ hanja gní 'yɛnjɛ hin dín numansugä Ojɛ 'bɛ dí m mangä, rá Ts'ant'ɛ Ojɛgä, guecä gue bi huangä ma Ta nɛ bá pɛngä ua.

37 Nu'bɛ hin dí øt'ä tengu øt'a ma Ta, hin gui 'yɛc'yɛigahɛ 'bɛ.

38 Pɛ nu'bɛ dí øt'ä tengu øt'a ma Ta, dami pɛhmbɛ ngue hønt'a Ojɛ sä i øt'ɛ yɛ nuixte dí øt'ä. Janangue'a da zä gui 'yɛc'yɛihɛ gue n'datho ran 'yomfɛni dí com'be ma Ta, bi 'yɛna.

39 Janangue'a bi 'yɛna da bɛnt'i mahøn'a ɛ ma mijudíohe mí 'bäpɛ. Pɛ nu ra Jesús bi 'uegue.

40 Nɛ bi mbeng mahøn'a bɛ 'danguadi ra dɛthe Jordán, guepɛ rá mbɛdi mí øt' ran xixyá ra Xuua, nɛ bim 'bɛpɛ 'da yɛ pa.

41 Nɛ xɛn ngu yɛ jɛ'i bá ɛpɛ 'bɛh ra Jesús. Nɛ bi man ɛ:

—Madague'bɛ nte man t'øt'e nuixte bi 'yøt' ra Xuua Nxixyá, pɛgue gätho majuɛni a bi mam 'bɛ mi xijɛ nanguehna ra Jesús, bi 'yɛn'ɛ.

42 Nɛ xɛn ngu ɛ bi mba bɛ, bi 'yɛc'yɛi a ra Jesús.

11

Bi du ra Lázaro

1 Mí 'bɛpɛ Betania n'da ran 'yohɛ in zäman'ɛ, í Lázaro. Nɛ mí 'bɛhmbɛ yoho yán ju, ra María nɛ ra Marta.

2 Nɛ nuna ra María, guehna bi xispa ra 'yɛthi rá gua ra Jesús ɛmme yɛman'u nɛ bi 'yonbi nangue yá xtá. Guehna rán ju ra Lázaro na, gue xɛn ɛ.

3 Janangue'a nu'ɛ yán ju bi mbɛhna n'da ra nde bɛ 'bɛh ra Jesús nɛ bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu a'be, xiya 'bɛ'a ga øthɛ ya, xɛn ɛ a guidí huɛqui, bi 'yɛmbi.

4 Nɛ nu'bɛ mí 'yøh ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'a ran ɯ hing ran dɔte a pɛ hɔnt'a gue da hnu rá ts'ɛdi Ojɔ nuiɣte thofo, nɛcä rá Ts'unt'ɯ Ojɔgä, bi 'yɛna.

⁵ Nu ra Jesús ɛmmɛ madi huɛc'a ra Marta nɛ rá juhue nɛ'a ra Lázaro.

⁶ Pɛ nu'bɯ mí 'yɔde xɯn ɯ ra Lázaro, him 'bex bi nde da mba, 'bɛ bi dɔm' man yopa guɛpɯ mí 'bɯhmbe.

⁷ M'bejua bɯya bi xije dyɯ xädigähe a:

—Ga mbähä bɯ Judea mahɔn'a, bi 'yɛnje.

⁸ Pɛ dá ɛmfe bɯya:

—Xänbate i, ha gui mba bɯ mahɔn'a, nguetho nu ma mijudíohe 'bɯpɯ him maya'bɯ gue nde di bat'a do i, dá ɛmfe.

⁹ Nu ra Jesús bi xije n'da ran t'uti bɯya:

—Ha hinga gue'a 'dɛ'mayo ora n'da pa. Nu'bɯ ma pa i 'yo n'da ra jɔ'i, hin di fet rá gua nguetho in nu hapɯ i pa.

¹⁰ Pɛ nu'bɯ 'yoxui n'da, di fet rá gua nguetho hinguin nu hapɯ i pa. Nu'a bi ma gue hinganana sɔn ra ora da du.

¹¹ Nɛ m'bejua bi 'yɛnje mahɔn'a:

—Nu'a ma amigohɯ ra Lázaro i ɔha. Nɛ ga mbähä ga ents'ä a, bi 'yɛna.

¹² 'Bex dá ɛmbähe a bɯya:

—Ma Hmu ahe, nu'bɯ i ɔha da yɔm 'bɯ, dá ɛmfe.

¹³ Pɛ nu ra Jesús bi ma gue bi du 'bɯ mí ma i ɔha. Pɛ dá bɛmhbe gue i ɔtho.

¹⁴ 'Bexque njuɔntho bi man ra Jesús:

—Ya bi du ra Lázaro.

¹⁵ Pɛ nanguɛ ahɯ, xɯn ho gue hin dá nugä 'bɯ mín hyɛn'na, gue man'da gui 'yɛc'yɛigahɯ 'bɯ guin nuhɯ 'bɛ'a ga ɔt'ä ya. Nuya ga mbähä ba nuhɯ.

¹⁶ Pɛ nu'a ra Tomás nɛ i t'ɛmbi ra Go, ma mixädihe, bi 'yɛnje:

—Mbähmahɯ 'bɯ, madague'a 'darpɯ ga tuhɯ.

Nu ra Jesús di un ra te ɯ xɯn du

¹⁷ Nu'bɯ má sɔmhbe bɯ ra Jesús bɯya, ya ná goho pa xí t'ä a ra Lázaro.

¹⁸ Nu bɯ Betania hinga ya bɯ Jerusalén, mbɛ made ora na 'yo.

¹⁹ Jananguɛ'a xɯn ngu ma mijudíohe bi mba bɯ rá ngu ra Marta

nɛ ra María gue da hyurpa yú mbɯi ɯ, nanguɛ'a rá ida bi du.

²⁰ Nu'bɯ mí 'yɔh ra Marta gue ba ɛpɯ ra Jesús, bi mba nɛ bin c'at'ui bɯ 'yu. Pɛ nu ra María bi gotpɯ ja rá ngu.

²¹ Nɛ nu'a ra Marta bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nu'bɯ xquím 'bɯque ua, hin xtán du ma ida.

²² Pɛ madague'bɯ ya bi du ya, pɛ dí paçä di 'da'a Ojɔ hɔnt'a go 'bɛ'a gui 'yäpi, bi 'yɛna.

²³ Nu a ra Jesús bi dɔt'a:

—Nu'a ni ida da ndants' mahɔn'a, bi 'yɛna.

²⁴ Nu ra Marta bi 'yɛna:

—Dí paçä da ndants'a rán zɛgui ra pa a, nɛ ɯ gätho xɯn du, bi 'yɛna.

²⁵ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nugä guecä dadí un ra te ɯ xɯn du. Nu'a to'o da 'yɛc'yɛigui, madague'a da du, pɛ ga japi da ndants'i nɛ din ja ra 'da'yote mazai.

²⁶ Nɛ nu'a to'o 'bɯi nanguɛcä nɛ ɛc'yɛigui, njɔm'bɯ da du a. Ha gui ɛc'yɛi a dí xí i, bi 'yɛmbi.

²⁷ Nɛ bi 'yɛmp'a:

—Hɔha ma Hmu i, dí ɛc'yɛi gue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'ɯ i Ojɔ, gue'e mí hma gua ɛcua ja ra ximhäi, bi 'yɛna.

Bin zon'a ra Jesús

²⁸ Nɛ nu'bɯ mí gua'a bin yɔui ra Marta a ra Jesús, bi mbeng bɯ rá ngu nɛ bin yajodreui a rá juhue ra María, nɛ bi xí a:

—Bí 'bäpɯ ra xänbate nɛ in zon'na i, bi 'yɛna.

²⁹ Nɛ nu'bɯ mí 'yɔ a 'bɛ'a bi sifi, bi ndants'a nɛ bi mba n'dihi guɛpɯ 'bäh ra Jesús.

³⁰ Nu ra Jesús him 'bex bi zɔm bɯ ja ra hnini, pɛ bim 'bätho bɯ ndehnini guɛpɯ xín yɔui ra Marta.

³¹ Nu ma mijudíohe mí hupɯ mbo rá ngu ra María gue i hurpa rá mbɯi, nu'bɯ mí nu bi ndants'a ra María nɛ bi mba n'dihi, bi dɛn'dɛ ma mijudíohe bɯya, nɛ bi 'yɛn ɯ: “Masque ní mba ban zom bɯ ja ran 'yägui na.”

32 Nu'b_u mí zøm b_u ra María b_u bí 'bäh ra Jesús, bin danyahmu b_u ja rá gua, nε bi 'yεmp'a:

—Nu'b_u xquím 'b_uque ua, hin xtán du ma ida 'b_u, bi 'yεna.

33 Nu'b_u mín nu ra Jesús gue i zon'a ra María, nε _u ma mijudíohe zoni gue' _u bi denni, bin gäs' p_uya nε bi hyundumb_u.

34 Nε nu ra Jesús bi 'yänni:

—Hap_u bi t'ä a ra Lázaro.

Nε bi t'εm b_uya:

—Ma Hmu ahe, ga mbähä gua nu, bi t'εmbi.

35 Nε a ra Jesús bin zom b_uya.

36 'Bex bin 'yεm zεhe ma mijudíohe b_uya:

—Nun_u ya mfädi εmme madi huεc'a, bin 'yεmp'_u.

37 Nε nu' _u 'da bi 'yεn'_u:

—Nuna guehna bi xocua yú dä ra xädä. Ha hin xtán zä xtí japi hin xtán du ra Lázaro 'b_u.

Nu ra Jesús bi xox'a ra Lázaro b_u ja rán 'yägüi

38 Nu'b_u mí zøm b_u ja ran 'yägüi ra Jesús, bin gä'ts' mahøn'a. Nu ran 'yägüi n'da ra hyädo a nε bi juaspa n'da ra xindo.

39 Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Dami 'uej_u ts'_u na ra xindo.

Pε nu ra Marta, rán ju a xí du, bi 'yεmbi:

—Ma Hmu i, masque x_un xä ya nguetho má goho ma pa ya bi du, bi 'yεna.

40 Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Pε dí xi i mahøn'a, nu'b_u guí 'yεc'yεi gue i ja ma ts'edi, guin nu rá ts'edi Ojä nuixte, bi 'yεmbi.

41 'Bex bi mba ma 'ueque ra do b_uya. Nε nu ra Jesús bi ndøts'e nε bi 'yεna:

—Ma Ta i, dadí 'da a ra jamadi, nguetho gá 'yøh ma nde 'b_u má äp'i'i nanguehna ra Lázaro.

42 Nε dí pädi thocpa thohe guí øh ma nde. Pε nu'a dí xi a ya, ngue dí ndepe da 'yøh ya i 'bäcua ya, n'dahma da 'yεc'yεi gue gue'e bá pengä ua.

43 Nε nu'b_u mí jua'a bin yäui Ojä bin yä nts'edi:

—Lázaro, bá pøni.

44 Nε nu'a xí du bá pøm b_u ja rán 'yägüi b_uya, nsøt'e thohe ra 'bøt'e rá 'yε nε rá gua, nε nu rá yä n'dan'yo ra 'bøt'e mán söt'e. Nu ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Xoth_u, da zä din 'yo b_uya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ihma da fent'a ra Jesús

45 Nε x_un ngu ma mijudíohe ngue xí den'na ra María, bi 'yεc'yεi ra Jesús 'b_u mí nu a bi 'yøt'e.

46 Pε nu mi'da bi mba bá xih y_u fariseo 'be'a bi 'yøt' ra Jesús.

47 Janangue'a bi man y_u dambäjä nε y_u fariseo ngue 'darp_u dim petih_u _u y_u mi ngärpih_u, nε bin 'yεm zεhe _u:

—'Be'a sä ga øth_u, nguetho nu'a ran 'yøh i øt'e x_un ngu y_un t'øt'e nuixte.

48 Nu'b_u hin ga hecpah_u, gätho y_u jä'i da 'yεmbi y_u ngärpi. Nε nub_uya nu y_u romano da z_uj_u ngue da bēni ya dá tenhd_u man'da ra Hmu, nε hinga hønt'_u dí tenhd_u _u, nε di juarca ma duxca nijah_u nε di juaj_u b_uya.

49 Nε nu'a n'da í Caifás, ra dambäjä a ra jeya a, bi 'yεna:

—Ha hin guí pähmb_u 'be'a da zä ga øth_u ya.

50 Ha hin guí pähmb_u man'da x_un ho 'b_u n'datho da du n'dahma hinga gätho na nguj_u ga juahmb_u, bi 'yεna.

51 Pε him bi bēnse a bi ma, pε nangue'a ra dambäjä a ra jeya a, janangue'a bi jap Ojä da ma 'be'a da t'ørpa ra Jesús, gue da du da yänje dy_u judíohe.

52 Pε nu ra Jesús 'b_u mí du, hinga høngdähe in nde da yänje, pε nε _u gätho mi'da i 'b_ui høn_u go bi zä gätho na ndoho ra ximhäi, 'darp_u dam 'b_uhmb_u a.

53 Nε nangue'a xí man ra Caifás, 'da'angu bi bēn _u gätho ma ngärpihe b_uya. Nε gue'a ra pa bi ma njuantho da hyo ra Jesús.

54 Janangue'a m'bet'o bi 'uetho ts'_u b_u 'b_uh ma ngärpihe, nε bi mba b_u ja

rá nyani n'da ra uhai, ne dám 'buhmbe bu 'da yu pa bu ja ra hnini Efraín.

⁵⁵ Ne mi ts'utho da zõn ra pa ran dābaxjua, n'da ra dants'ihme bi zāngahe Oja maya'bu dyu judíohe. Janangue'a xun ngu yu ja'i 'da'a n'danni bi nets'i bi mba bu Jerusalén. Nguetho bi sije m'bet'o thoho ga hoc ma ja'ihē bu, nanguē ra dehe.

⁵⁶ Ne nu'bu mí zõm bu ja ra dānija u 'da ma mijudíohe, bi hyom bu a ra Jesús ne bin 'yān'du n'da ngu n'da u:

—'Be'a guím mamhbu, ha ba ģh ra Jesús da nu ram peti ua uague hin'na, bin 'yēmp'u.

⁵⁷ Nu yu dāmbāja ne yu fariseo bi 'yēn'u:

—Nu'bu 'bui to i pādi hapu i 'bui, jatho da ma, n'dahma da zā gam benthe, bi 'yēmp'u yu ja'i.

12

Pa nsispi ra 'yēthi rá gua ra Jesús

¹ Di 'beh man 'dato pa din ja ra dants'ihme bu Jerusalén nanguē ran dābaxjua, ne bi mba mahõn'a bu Betania a ra Jesús, nguēpū rá ngu a ra Lázaro, gue'a xí jap ra Jesús bi dāmbēni bu ja rán 'yāgui nguē xí du.

² Nu'bu mín de, nu ra Marta bi 'yõrpa n'da ran ts'ihme ra Jesús. Ne'a ra Lázaro 'darpū bin sihmehū bu ja ra mēxa.

³ Ne bi mba ra María bu mí huh ra Jesús, bi xispa rá gua made litro ra 'yēthi ēmme yūman'u ne xam hmadi, ne í 'yonba ra 'yēthi nanguē rá xtā. Ne gātho ra ngu bi yūn'a ra 'yēthi.

⁴ Ne mí 'bupū rá ts'unt'u ra Simón, ra Judas Iscariote a, n'da ma mixādihe a, ne gue'a bi dā a ra Jesús. Ne nu'bu mín nu a bi 'yõt'a ra María, bi 'yēna:

⁵ —Hanja him bi 'bā a ra 'yēthi, yu mahuāhi thoho xtín ja rá muui gue xtín t'un yu hyoya, sā bi 'yēn a ra Judas.

⁶ Ngubū bi man a nguetho ra bē a, ne him majuañi di huēc yu hyoya. Pē rá 'befi a gue ní mbēscā ma mbētihe dyu xādihe ne'a rá mbēti ra Jesús. Ne nzai hāc zēhe ra mbēti 'bu in nde.

⁷ 'Bex bi 'yēn'a ra Jesús:

—O guidí hecpa na ra xisu, nguetho bi 'yõrca a rán sāui da 'yõrque, nguetho mi ts'utho ga tu nguē da t'āgagui. Janangue'a mí pēsta'a ra 'yēthi na, xtí jacā ma ja'i 'bu dá tu.

⁸ Pē thocpa thoho gam 'buhmbū yu hyoya, pē nugā hinga thocpa thoho dam 'buhmbū ua, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ihma da tho ra Lázaro

⁹ Nu'bu mi 'yõde xun ngu ma mijudíohe, gue 'bupū ja rán ngu ra María a ra Jesús, bi mba bá nu, pē hinga hõnt'a ra Jesús in nde da nu, pē ne'a ra Lázaro gue xí xox ra Jesús bu ja ran 'yāgui.

¹⁰ Janangue'a nu yu dāmbāja bi bēni ne'a ra Lázaro da hyo.

¹¹ Nguetho gue'a ra Lázaro í japi man'da xun ngu bi 'yēc'yēi a ra Jesús u ma mijudíohe.

Bi t'ēspa ra Jesús 'bu mí yū't'a Jerusalén

¹² Nu'bu mi hyax buya dá mbāhmbe ra Jesús bu Jerusalén. Ne nu'u yu ja'i xun ngu xí zõm bu Jerusalén gue in nu ra dāmpēti, bi 'yõde da mba bu ra Jesús.

¹³ Janangue'a bi gāx yá xi yu jāxiza ne bi mba bá thapū 'yu. Ne nts'ēdi bi 'yēn'u:

—Nuixte tho rá ts'ēdi Oja di jap na ma Hmuts'ut'abihū dyu israelhū, dyu judíohe, bi zõcua ya nanguē rá thuhu Oja, bi 'yēn u.

¹⁴ Nu'a ra Jesús i hux'a n'da ra t'uburu xí dīni, tengu mán t'o't'i bu ja rām hman Oja.

¹⁵ Gue mán t'o't'i:
Him man gan suhū ya gyū mēnguhū ua Sión,
nguetho ba ģh ni hmuts'ut'abihū,
da hyux'a n'da ra t'uburu, mí ģn rá t'ohni maya'bu.

¹⁶ Pē nuje dyu xādihe him 'bexque dá pāhmbe 'be'a nám bõn na bin ja, pē nu'bu mí mbeng mahēts'i ra Jesús dá bēmhbe buya gue guehna bi t'õrpa ra Jesús gātho mán t'o't'i maya'bu.

¹⁷ Nu'u yu ja'i mí 'buhmbū ra Jesús 'bu mi xox'a ra Lázaro, xí ma gue xí xox'a ra Lázaro.

18 Janangue xən ngu yu ja'i bi mba bá thá a ra Jesús, nguetho bi 'yø a xin ja.

19 Janangue'a nu yu fariseo bin 'yεmzεhε u:

—Nte ts'u ní mbatho 'bu dadí hεcpahu yu ja'i. Ha hin guín nuhu ya gátho ra ximhäi i tennu ra Jesús, bin 'yεmp'u.

I hon ra Jesús u yu mēngu bu Grecia

20 Ne nu'u 'da bi mba bu Jerusalén da nu ram pεti bu, yu mēngu bu ja ra häi Grecia u.

21 Ne bin t̄imhbū ra Felipe u 'bu mám 'būhmbē bu Jerusalén. Ne nu ra Felipe, ma mixádihe a, ra mēngu bu Betsaida ra xεqui Galilea. Ne nu yu mēngu bu Grecia bi 'yεn'u:

—Hague n'yø, dín nde dan yáhe ts'u ra Jesús, bi 'yεn'u.

22 Nu'a ra Felipe buya bi xi a ra Andrés, ne nu'u buya bi xi a ra Jesús.

23 Ne nu ra Jesús bi dät'u:

—Ya mi ts'utho da zøn ra pa dan uixtegä 'bu dá tu, guécä dán ja'igä ua ja ra ximhäi.

24 Majuani dí xi ahū, tengu n'da ra hmudä, nu'bu hin da thupū ja ra häi ngue dim 'berū, hin din xāndi. Pe nu'bu da thuhu, da zä din xāndi xən ho.

25 Nu'a to'o i su din unba 'bu da dengui, da mba ma unbi rá te a, pe nu'a hingui su din unba 'bu da dengui guécua ja ra ximhäi, din ja ra te mazāi a.

26 Nguetho nu'bu 'bu a n'da in nde din 'yεhe nanguécä, jatho da bēni tengu dím bεngä, ne ga com'be ma ts'edi bu mahęts'i buya. Nu'bu 'bu a n'da din 'yεhe nanguécä, nu'a ma Ta da numanho a.

Ra Jesús im ma da tho

27 —Pe nuya εmme tu ma mbui, bi 'yεn'a ra Jesús. 'Be'a sä ga xih ma Ta. Ha sä ga äpi di 'uegä 'be'a din jacā ya. Pe hingui sä, nguetho gue'a bá εcä ngue gan nu'a i jatho gan nugā ya, bi 'yεn'a ra Jesús.

28 Ne nubuya bin yaui rá Ta:

—Ma Ta a i, dami jaqui gan nugā hont'a go nda'a dí t'ęs'i i, bi 'yεmbi.

'Bexque bi t'ø'a n'da ra nde bu mahęts'i, bi 'yεna:

—Pe ya dí ja'i guín nu, ne guin nu mahøn'a, bi 'yεna.

29 Ne nu'u yu ja'i mí 'bähmbū bu, bi 'yøh rá nde Oja ne bi 'yεn'u 'da:

—Bin gāni.

Ne nu'u mi'da:

—Masque n'da rám 'behni Oja mahęts'i bi zofo, bi 'yεn u.

30 Pe nu'a ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Nu'a ra nde gá 'yøhmbū, nts'edi bi zocä Oja, hin nanguē ga pačä bi 'yøh ma nde, pe guerū gui paħmbū ya i øh ma ndegä a.

31 Nuya mi ts'utho ga øt'ä a dí fađi nda'u da mba ma unbi, ne nda'u hin da mba ma unbi. Ne mi ts'utho ga tap ra zıthū, gue in ts'ut'abi ua ja ra ximhäi a, ne da ts'anba ya da t'erbu ja ran unbi.

32 Nu'bu dá cuat'ä bu ja ra pont'i, gue'a dá zohn'du gátho yú mbui yu ja'i ga xifi di dác yú mbui gan yan'u, bi 'yεn'a ra Jesús.

33 Ne guehna mi man na, ngue mi ndepe xtám bah yu ja'i 'be'a nín däte dí tho a.

34 Ne nu yu ja'i buya bi dät'a:

—Nugähe ya dá øhmbe im mam bu ja rán t'ędi Oja, i 'bui mazāi a ra Cristo. Ne guí εnse jatho gui tu bu ja ra pont'i, gán ja'i ua ja ra ximhäi. To'o e ngue guí εnse gán ja'i ua ja ra ximhäi. Masque hinga gue'e gra Cristo 'bu.

35 Nu ra Jesús 'bex bi 'yεmp'u:

—Him min ngu yu pa ga xän'nahu ya, ngue drán nequigä. Nde'bu gan 'yohū bu ja ran nequi ya, ne hin da zu ahū ra 'bexui. Nguetho nu'a to'o i 'yo bu ja ra 'bexui hingui pađi hapū i 'yo.

36 Dami hyāmhbū ran nequi ya, janya i ja ya, ne din ja ran nequi ni mbuihu buya, bi 'yεmp'u.

Ne nu'bu mí jua a bi man ra Jesús bi mba, bin 'yanse.

Hinguin nde da 'yεc'yεi u ma mi-judíohe

37 Pe guexta'a him bi 'yεc'yεi xən ngu ma mijudíohe, madague'a xən

ngu yæn t'øt'e nuixte bi nu bi 'yøt' ra Jesús.

³⁸ Pεgue bin ja tengu thoho bi man ra pøngahya Isaiás 'bæ mí ma 'bε'a din ja, bi 'yεna:

Ma Hmu i, to'o maha bi 'yεc'yεi a dá mamhbe
ne to'o bi bæ 'bæ gmí 'yuh ni ts'edi, bi 'yεna.

³⁹ Him bi zä bi 'yεc'yεi æ 'da nguetho nu'bæ him mín nde æ, bi mba njapi tengu bi man ra Isaiás 'bæ mí ma mahøn'a:

⁴⁰ Nu'a Oja bi gomba yá dá æ ne bi mεp yá mbæi æ,
gue din ja tengu 'bæ din xädä,
ne hin din ja yæn 'yomfæni yá mbæi,
ne hin da zä di päh yá mbæi gue xti
punba Oja æ, bi 'yεn a ra Isaiás.

⁴¹ Guehna bi man ra Isaiás 'bæ mí 'yut Oja din ja rá ts'edi nuixte ra Cristo, ne bi mam bæya 'bε'a da 'yøt'a ra Cristo.

⁴² Pε xæn ngu ma ngæpæhe mim bænsε ngue εc'yεi ra Jesús. Pε him bi ma gue εc'yεi æ, nguetho i su xtá hyøn a thi yæ fariseo bæ ja yá nija, gue má zä da zan'æ.

⁴³ Nguetho man'da bi bæni 'bε'a da man yá mijá ihæ, gue da 'yεmbi xæn ho æ, xinda gue 'bæ go xtá 'yεmp Oja xæn ho æ.

Dí mba ma juænbi n'da æ yám hman ra Jesús

⁴⁴ Pε nu ra Jesús nts'edi bi ma:

—Nu'a to'o i εc'yεigui, i εc'yεi a bá pεngui.

⁴⁵ Nguetho nu'æ to'o i paqui, i pa a bá pεngä.

⁴⁶ Nu'a bá εcä gue ga yorba yá mbæi æ 'bæcua ja ra ximhäi. Nu'a to'o da dengui hin din 'yo bæ ja ra 'bεxui a.

⁴⁷ Nu'a to'o da 'yøh mam hmangä ne hingui εc'yεi, pε hinga guecä ga juænba a, nguetho hin ná εcä ga øt' ran juænbate, pε ná εcä ua gan yæn æ 'bæcua ja ra ximhäi.

⁴⁸ Nu'a to'o hin da 'yεc'yεigui ne hin da 'yø a dí mangä ya, nu'a mam hma dá mangä ya, gue'a dí juænba æ 'bæ rán zεgui ra pa.

⁴⁹ Nguetho him mam hmanse a dá ma, pε nu'a ra Ta gue bá pεngä bi xiqui 'bε'a dá mangä ne 'bεpæ ná xænba yæ ja'i.

⁵⁰ Ne dí paçä da dñn ra te mazai æ to'o da hyæn rám hma ma Ta. Ne gue'a i xicä a ne dí mangä a bæya, bi 'yεn'a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi xæguaba yá xädi

¹ Nu'bæ mi ts'ætho da mbæh ra dæmpæti nangue ran dæbaxjua, ne mí pañ ra Jesús ya mi ts'ætho da zøn ra ora da bøngua ja ra ximhäi, da mbeng bæ bí 'bæh rá Ta. Ne gätho yæ pa mi 'bæcua, midí huεc'æ to gätho bi 'yεc'yεi a, ne nuya man'da di huεc'æ di huεqui.

² Ne nu'bæ mán sihmehe ra Jesús 'bæ bin de, nu'a ra zithu bæya bi bænbæ ra Judas rá ts'ænt'æ ra Simón Iscariote gue di dá a ra Jesús.

³ Nu ra Jesús i paði bí nεxpæ 'bæh rá Ta ne da mbeng bæ mahøn'a, ne i paði gue rá Ta bi unni gätho 'bε'a i ja gue di manda zεhe.

⁴ Pε guehma bin 'yεhe nanguécæhe. Nguetho bi ndants' 'bæ mín sihme ne bi mbø'a n'da rá pahni, in nde nte di heni. Ne bi dut' rá foho n'da ran thu'yε.

⁵ Ne nu'bæ mí xit' ra dehe ra ximbo, bi dæ'mi bi mberca ma guahe ne bi dugahe nangue'a ran thu'yε mim bongui bæ rá foho.

⁶ Ne nu'bæ mí zøm bæ huh ra Simón Pedro, nu ra Pedro bi 'yεmp'a bæya:

—Ma Hmu i, ha gui perca ma gua, bi 'yεna.

⁷ Nu ra Jesús bi dæti ne bi 'yεmbi:

—Majuæni hingui sä gui pañ ya 'bε'a nam bøn'a dí øt'ä, pε m'bøjua da zä gui paði, bi 'yεmbi.

⁸ Nu ra Pedro xø bi 'yεmp'a:

—Njam'bæ dan uni gui perca ma gua.

Pε nu ra Jesús bi dæt'a:

—Nu'bæ hin ga pe't'ä ni gua, nte man jaui 'bæ, bi 'yεna.

⁹ Nu ra Simón Pedro bæya bi 'yεmp'a:

—Ma Hmu i, hinga hønt'a ma gua 'b_u, ne'a ma 'yε ne'a ma ya, bi 'yεmbi.

10 Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Pε ya ma zä bi bo ah_u nanguε ni ts'oquih_u, nguetho nu'a to'o bin hi ya bi bo rá ja'i. Pε hønt'u ni guah_u zäi da 'be't'e ngue pärp_u y_u fonthäi hap_u guí 'yoh_u. Pε nu n'da ah_u him bin hi, bi 'yεna.

11 Ngub_u bi ma nguetho bi bađi i hup_u a di dä a. Jananguε'a bi ma hinga gätho dán hihe.

12 Nu'b_u mí jua a bi xuguagahe, bi hye mahøn'a rá pahni ne bin säya. Bi 'yεnje b_uya:

—Ha guí paħmb_u 'be'a nam bøn'a dá øt'ah_u ya.

13 Nu ah_u guí εnj_u drá xänbategä ne guí εnj_u drá Hmugä. X_un ho guím mamhb_u nguetho gue'a dí øt'ä a.

14 Dá pe't'ä ni guah_u, guecä ni xänbatej_u ne ni Hmuj_u. Jananguε'a ne ah_u gam perpa ni guah_u n'da ngu n'da ah_u, ngue gui 'yøth_u gui cohmb_u häi ne 'da gdám fäxtah_u.

15 Nuya dá ut'ah_u 'be'a gui 'yøth_u nguetho dín nde ah_u gui 'yøth_u tengu dá øt'ah_u.

16 Majuani dí xi ah_u, man'da nuixte n'da ra Hmu xinda gue'u yá mbεfi, man'da nuixte a i pεhnate xinda gue'a ram 'behni.

17 Nu'b_u guí paħmb_u a dím mangä ya ne thocpa thofo gui 'yøth_u a, gan johyah_u nanguε Oja 'b_u.

18 Pε hín dím mangä gätho ah_u da zä gan johyah_u nanguε Oja, nguetho dí pať'a ni mb_uih_u n'da ngu n'da ah_u gue dá huan'nah_u. Pε guehma dá huahni gätho ah_u, n'dahma din ja 'be'a bi man rá t'ohni Oja ngue bi 'yεna: “Nu'a n'da dí sihmε'be, gue'a di dägä a.”

19 M'bet'o dí xi ah_u 'be'a da t'ørcä, jananguε'a da zä gui thoqui gui 'yεc'yεigah_u gue drá Cristogä 'b_u ya bin ja.

20 Majuani dí xi ah_u, nu'a to'o da 'yømanho a im man a n'da mam 'behnigä, i simanhogä a ne i simanho a bá pεngä, bi 'yεnje.

Ra Jesús i pađi di dä a ra Judas

21 Nu'b_u mí jua a bi man ra Jesús, bi du rá mb_ui, ne bi xije mahøn'a:

—Majuani dí xi ah_u, i 'b_u a n'da ah_u di dägä, bi 'yεnje.

22 Nugähe b_uya dy_u xädigähe, dán hyεthe n'da ngu n'daje ne dán 'yänhde: “To'ogah_u di dä 'b_u,” dán 'yεmfe.

23 Ne nugä 'darp_u mi hu'be ra Jesús nguetho εmmε midí huεgä.

24 Nu ra Simón Pedro b_uya bi uąga rá 'yε, ndeque ga änni nda'a di dä a.

25 Nugä b_uya gue 'darp_u mí hu'be ra Jesús, dá änni:

—Ma Hmu i, to'o a guím ma, dá εmbi.

26 Bi 'yεngä a ra Jesús b_uya:

—Nu'a ga cärpa a ra hmε ra t_uh_u gue ga unni, gue'a di dägä a, bi 'yεngä a b_uya.

Ne 'bex bi un'na ra hmε a ra Judas Iscariote rá ts'unt'u ra Simón.

27 Ne nu'b_u mí zi ra hmε, 'bex bi y_ut' ra zıthu rá mb_ui. Ne nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a guí nde gui 'yøt'e dami 'yøt'a n'dihi ya, bi 'yεna.

28 Ne xínga n'dagähe mi huhmbe b_u ja ra mεxa gue dá paħmbe 'be'a nám bøn a bi xifi.

29 Pε 'dagähe dím bεmhbe gue gue'a bi xih ra Judas da mba da däi 'be'a ga homhbe 'b_u bin ja ra dañts'ihmε. Ne nu mi'da gähe dím bεmhbe gue bi xih ra Judas da mba di unni ts'u ra mbeti y_u hyoya, nguetho mí ha ra buxa i o ma mbetihe.

30 Ne nu'b_u ya xí zi ra hmε, 'bex bi mba n'dihi. Ya bin xui b_uya.

Ra 'da'yont'εdi

31 Nu'b_u ya xí mba ra Judas, nu ra Jesús bi 'yεngähe:

—Nuya di nequi dan uixtegä guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Ne nu'a ga øt'ä ya, gue'a man'da dí nequi gue x_un hofo Oja.

32 Ga udi nuixte x_un hofo Oja, ne nu Oja da 'yudi gue nuixte x_un hogä guecä ngue dán ja'i ua ja ra ximhäi. Ne mi ts'atho ya din ja a dím mangä.

33 Ma z_u t'uhni ah_u, man'da z_u ora dam 'b_uhmb_u ya. Ne m'bejua guim

bɛnjɥ. Nɛ ga xi ahɥ ya tengu dá xi ɥ ma ngurpihɥ, hingui sã 'darbɥ ga mbähä hapɥ ga mbagä.

³⁴ Nuya ga xi ahɥ n'da ran t'ɛdi ma'da'yo, gue 'da xtín huɛctahɥ n'da ngu n'da ahɥ. Tengu thoho bɥ dá huɛc'ahɥ, ngubɥ gan 'yørpahɥ n'da ngu n'da ahɥ.

³⁵ Nangué 'da gdín huɛctahɥ n'da ngu n'da ahɥ, gätho yɥ ja'i da badi guí tɛngahɥ, bi 'yɛnje.

Ra Jesús i pɔdi dín cøn'a ra Pedro

³⁶ Nu ra Simón Pedro bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu i, hapɥ gui mba.

Nu ra Jesús bi dät'a:

—Hingui sã 'bex gui tɛngä ya hapɥ ga mba. Pɛ m'bejua da zä gui mba bɥ ga mbagä.

³⁷ Janangue'a nu ra Pedro bi 'yɛmp'a:

—Hanja hingui sã 'darpɥ ga mbɛ ya, madague'a nɛcä da thogä nangue'a ga tɛn'ni i, bi 'yɛna.

³⁸ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Ha majuaɥi gui tɛngui madague'bɥ da tho i, nguetho ná hyundi xquí cøng 'bɥ bi mbah ra tamfø, bi 'yɛmbi.

14

Ra Jesús ra 'yu ní zøm bɥ bí 'bɥh rá Ta

¹ —Pɛ o di tu ni mbuihɥ. Guí ɛc'yɛihɥ Oja janangue'a nɛcä dami 'yɛc'yɛigahɥ.

² Nubɥ rá ngu ma Ta bí ja bɥ xɥn ngu yɥ ngu mahotho. Nu'bɥ hin te di ja bɥ, xcá xi ahɥ 'bɥ. Pɛgue i ja bɥ, janangue'a nu'bɥ dá mbagä gua hoc'ahɥ hapɥ dam 'bɥhmbɥ.

³ Nɛ nu'bɥ dá mbagä ba hoc'ahɥ bɥ dam 'bɥhmbɥ, nɛ ba pengä mahøn'a ga six ahɥ bɥ ngue 'darpɥ dam 'bɥhmbɥ bɥya.

⁴ Nubɥ ga mbagä guí pɔhmbɥ nɛ guí pɔhmbɥ ra 'yu, bi 'yɛnje.

⁵ Pɛ nu'a ra Tomás bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu i, hin dí pɔhmbɛ hapɥ gui mba, xín dí pɔhmbɛ a ra 'yu, bi 'yɛna.

⁶ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nugä drá 'yugä nɛ guecä ní fa a majuaɥi nɛ dadí ungä ra 'da'yote

mazai. Njon da zä da zøm bɥ 'bɥh ma Ta hinda hønt'bɥ da 'yɛc'yɛigui.

⁷ Nu'bɥ majuaɥi xquí pɔjɥ nɛ'a ma Ta xquí pɔhmbɥ 'bɥ. Pɛ ja gá pɔhmbɥ ya nguetho ya guín nuhɥ a ya, bi 'yɛnje.

⁸ Pɛ nu ra Felipe bi 'yɛmp'a:

—Ma Hmu i, pɛ hin dín nuhe a ni Ta, dami jaje gan nuhe nɛ nte ga 'bɛhmbe, bi 'yɛna.

⁹ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Ha guexta'a hin guí pɔqui nɛ nya'a tho xtám 'bɥhmbɥ. Nu'a to'o xɥn nugui, ya xɥn nu ma Ta. Hanja gní 'yɛngui: “Yurcahe ni Ta.”

¹⁰ Ha hin guí ɛc'yɛi gue n'datho dí com'be ma Ta. Nu'ɥ yɥm hma dí xi ahɥ him mam hmansɛgä ɥ, pɛ yám hman a ma Ta i 'bɥcua ja ma mbɛigä, nɛ gue'a di jacä ga øt'ä a dí øt'ä.

¹¹ Dami 'yɛc'yɛigahɥ gue n'datho dí com'be ma Ta. Pɛ nu'bɥ xɥn hɛi gui pɔhmbɥ, dami pɔhmbɥ gue hønt'a Oja sã i øt'ɥ yɥ nuixte dí øt'ä. Janangue'a da zä gui 'yɛc'yɛihɥ gue n'dat'a dí com'be ma Ta.

¹² Majuaɥi dí xi ahɥ, nu'bɥ gui 'yɛc'yɛigahɥ, nu ra 'bɛfi dí øt'ä, nɛ ahɥ da zä gui 'yøthɥ 'bɥ. Nɛ man'da nuixte yɥ 'bɛfi da zä gui 'yøthɥ nguetho ga mba bɥ bí 'bɥh ma Ta.

¹³ Nguetho hønt'a go 'bɛ'a gui 'yähmbɥ 'bɥ 'da angu dím bɛmhɥ, ga øt'ä, janangue'a da t'ɛspa ma Ta nangue a ga øt'ä, rá Ts'unt'ugä a.

¹⁴ Hønt'a go 'bɛ'a gui 'yäqui 'bɥ n'dat'a dím bɛmhɥ, ga øt'ä.

Ra Jesús bi ma ba pɛnpa rá Hogandahi Oja

¹⁵ Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'bɥ majuaɥi høngdä guín nu-manhojɥ, dami pɛs'hɥ 'bɛ'a gätho dí xi ahɥ.

¹⁶ Nɛ ga äp ma Ta ba pɛn'nahɥ man'da nim fäts'ihɥ da mbäx ahɥ tengu dá øt'ahɥ, nɛ gam 'bɥhmbɥ mazai a bɥya.

¹⁷ Gue'a rá Hogandahi Oja a, nɛ di ja ahɥ gui pɔhmbɥ a majuaɥi. Pɛ nu'ɥ di ho ra ximhäi hin da zä da zini, nguetho hin'yɥ 'bɛ'a dí bɔ a, xíngui

pädi 'be'a rá 'befi a. Pε nu ah_u guí p_hmb_u a nguetho dí 'b_hmb_u a, nε da z_on ra pa din z_am b_u mbo ni mb_uih_u.

18 Hin gan jah_u tengu y_u hyoya t'uhni 'b_u dá mbagä, nguetho ba pengä dam 'b_ucä b_u mbo ni mb_uih_u.

19 Mi ts'utho ya him man da nuc'ä di ho ra ximhäi. Pε nu ah_u da zä guin nuj_u nangué ni mb_uih_u, nε zäi gam 'b_hmb_u nguetho zäi dí 'b_ucä.

20 Nε nu a ra pa da z_oh rá Hogandähi Oj_a, da zä guí p_hmb_u gue dam 'b_up_u mbo ni mb_uih_u, nε gam 'b_hmb_u b_u ja ma mb_uigä b_uya. Nε da zä guí p_hmb_u dí 'b_ui nangué ma Ta.

21 H_ont'a go to'o i øt' man t'εdigä nε pε'ts'a mam hmangä, gue'a majuäni h_ongdä i numanhogä a. Nε nu'a ma Ta nεcä ga huεc'be a, nε ga japi da b_adi x_un ho ma ts'edi, bi 'yεnje.

22 Nu'a ra Judas, pε hinga gue'a ra Judas Iscariote, bi 'yän'na b_uya:

—Haguen ja h_ongdähe guí jaje ga p_hmb_e x_un ho ni ts'edi, nε hin'na _u di ho ra ximhäi, bi 'yεna.

23 Nu ra Jesús bi dät'a:

—Nu'b_u i 'b_u a n'da ah_u majuäni h_ongdä i numanhogui, da mbεsca mam hmangä a 'b_u. Nε di huεc'a ma Ta b_uya, nε ba ε'be, nε dan z_am'be b_u mbo rá mb_ui a.

24 Pε nu'a to'o hingui numanhogui, hingui pε'ts' mam hmangä a. Nε nu'a mam hmangä, him mam hmansεgä pε rá m hma ma Ta gue'a bá pengä ua, bi 'yεna.

25 Nε x_o bi 'yεna:

—Nuya y_um hma dá xi ah_u gätho y_u pa däm 'b_hmb_u ua ja ra ximhäi.

26 Pε nu'a nim fäts'ih_u rá Hogandähi Oj_a gue ba pεnh'nah_u ma Ta, tengu'b_u da guecsεgä a, nu'a di bεn'nah_u y_um hma xtá xi ah_u, nε da xän'nah_u 'be'a gätho mi'da.

27 Dadín 'yεhmb_u ya, dami hy_amb_u ran t'unni ngue ran johya dadí 'da ah_u ya, nε thocpa thoho din ja ah_u. Hinguin ja tengu rán johya ra ximhäi. O di tu ni mb_uih_u nε hin din su ni mb_uih_u.

28 Nε nu'b_u majuäni guín numanh_oj_u, din johya ni mb_uih_u nanguéhna

dí xi ah_u: “Ga mba b_u bí 'b_uh ma Ta.” Nε man'da ja rá ts'edi xinda guecä.

29 Nugä xtá xi ah_u 'be'a gätho din ja guerp_u da zä man'da guí 'yεc'yεigah_u 'b_u ya bin ja.

30 Nuya him ma nya'a dan y_ah_u ya, nguetho ba εp_u rá ngurpi ra ximhäi. Pε nj_am'b_u bi d_ac_pä a, janangué hin'y_u rá ts'edi da d_ac_pä a ya.

31 Pε jatho ga øt'ä a ma 'befi ga øt'ä ya, n'dahma da b_a _u 'b_ucua ja ra ximhäi h_ont'a ma Ta dín numanhogä, nε zäi dí øt'a i xiqui. Janangué'a ga ndansh_u ya ga mbähä, bi 'yεnje ra Jesús.

15

Rá za ra uva majuäni nε'ü yá 'yε

1 Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Nugä drá za majuäni, ngue i z_uh yán dät'o. Nε nu'a ma Ta di jamansu a.

2 Nε nu'ü yá 'yε hingui ja yán dät'o, nu'a ma Ta da hyεqui, nε da mbøgue. Pε nu'ü y_u 'yε i ja yán dät'o, di hoqui gue din ja mi'da yán dät'o.

3 Nu'ah_u ya mahoqui ah_u nangué mam hmangä dá xi ah_u.

4 Dami thoj_u ngue thocpa thoho dam 'b_hmb_u. Nguetho hingui sä guí 'yøth_u rá 'befi Oj_a 'b_u hin guí thoqui guí hy_amb_u ma tegä, tengu n'da rá 'yε ra za hingui sä din jase yán dät'o 'b_u hin da nεxp_u rá te a rá za.

5 Nugä tengu'b_u drá za, nu ah_u tengu'b_u yá 'yε ah_u ra za i z_uh yán dät'o. Nu'a to'o da guat'i nanguécä, da hy_anga ma ts'edi nε din z_udi x_un ngu yán dät'o. Pε nu'a hin da guat'i nanguécä nte din ja.

6 Nu a to'o da hyεgä din ja tengu n'da ra 'yεza 'b_u bi dāse, da 'yot'i, da mba ma b_unt'i nε i pa ma peti da t'up_u ja ra sibi.

7 Nu'b_u guí thoqui guí cuath_u nanguécä nε'b_u din z_am b_u ja ni mb_uih_u mam hmangä, dami 'yähmb_u 'be'a guín nde guí 'yähmb_u nε din ja b_uya.

8 Nε nu'b_u din ja x_un ngu nin dät'oh_u, gue'a dí 'yu a rá nuixte ma

Tah_u a, nε gue'a dí fadi majuani ma 'yεc'yεi ah_u a.

⁹ Tengu thofo b_u ni huεgä ma Ta, ngub_u na huεc'ah_u. Dami thoqui guin ndeh_u man huεcate.

¹⁰ Nu'b_u gui pεsp_u ni mb_uih_u gätho dí xi ah_u nε gui 'yøth_u a, da zä thocpa thofo gui pähmb_u man huεcate 'b_u. Tengu b_u na pε'ts'ä rá m hma ma Ta, janangue'a thocpa thofo dí päh rán huεcate.

¹¹ Gätho ya dí xi ah_u n'dahma ga comhb_u a man johyagä, nε da yup_u ni mb_uih_u nε da bonts' thofo b_uya.

¹² Nu'a man t'εdi dí xi ah_u, gan huεj_u n'da ngu n'da ah_u, tengu b_u na huεc'ah_u.

¹³ Nu'a ran huεcate man'da x_un ho, gue di un rá te n'da nangue_u yá amigo da yäni.

¹⁴ Nu ah_u ma amigo ah_u 'b_u gui øth_u 'be'a gätho dí xi ah_u.

¹⁵ Him ma xi ah_u ma 'yεhε ah_u, nguetho nu a ra 'yεhε hingui pädi 'be'a i øt' rá hmu. Pε nuya dí xi ah_u ma amigo ah_u, nguetho ya dá xi ah_u gätho bi xicä ma Ta.

¹⁶ Nu'ah_u hin gá huangah_u, pε go dá huan'nah_u nε dá sän'nah_u din z_uh nin dät'oh_u, nangue gui 'yøth_u ma 'bεfigä nε da hyät' mazäi. Janangue'a hønt'a go 'be'a gui 'yähmb_u ma Ta nangue n'dat'a dí m bεmh_u, din ja b_uya.

¹⁷ Nuna man t'εdigä dí xi ah_u, gan huεj_u n'da ngu n'da ah_u.

Nu ra ximhäi di ucpa ra Jesús nε'u i tenni

¹⁸ Nε xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nu'b_u di ucp'ah_u u di ho ra ximhäi, dami pähmb_u m'bet'o thofo bi ugä.

¹⁹ Nu'b_u da 'da angu gui øth_u u di ho ra ximhäi, nu'u da numanho ah_u u 'b_u. Pε hin gui øth_u tengu øt'u nguetho dá huan'nah_u. Janangue'a di ucp'ah_u ya.

²⁰ Pε guim bεmh_u a ram hma dá xi ah_u: “Pε man'da rán säui da hnumanho n'da ra Hmu xinda gue'u yá mbεfi.” Nε nugä hingui hnumanhogui, janangue'a ha ma gue'adah_u, da hnumanho ah_u. Nε him bi t'ømanho a dá ma, janangue'a

nguetho hin da t'ømanho a guim mamhb_u.

²¹ Nε din ja b_u da t'øt'ah_u nangue gui tεngah_u. Nguetho nu'u di ho ra ximhäi hingui pä a bá pεngä.

²² Nu'b_u hin xcä søcä ua gue xcä zofo, hin xtám badi gue ja yá ts'oqui 'b_u. Pε nuya hingui sä da gø n yá ts'oqui u ya.

²³ Nu'a to i pøh rá cuε nanguecä, nε a ma Ta i numan'u.

²⁴ Nu'b_u hin xcä øt' y_un t'øt'e njo'o sä da 'yøt'e, hin xtám badi gue ja yá ts'oqui 'b_u. Pε nuya ya bi nu man t'øt'e nuixte. Pε bi cuεthohogä u. Pε nu'u bi ugä gue'a ma Ta bi up'u.

²⁵ Pε gue'a män t'o't'i b_u ja rán t'εdi Ojä maya'b_u, bi 'yεna: “Din ja ra cuε nanguecä, pε hin'y_u 'be'a dí n cuε u,” mí εn ra t'øhni zäi din xä u.

²⁶ Pεgue ga xicä ma Ta ba pεn'nah_u rá Hogandähi, nε da mbäx ah_u di ja ah_u gui pähmb_u a majuani nε da xi ah_u nanguecä.

²⁷ Nε ah_u da zä guim mamhb_u majuani nanguecä, nguetho gätho y_u pa xtám'b_uhmb_u gue'b_u go má t_um' ra 'bεfi nε guehya, bi 'yεn'a ra Jesús.

16

¹ Nε man'da bi man ra Jesús bi 'yεna:

—Guehya dí xi ah_u n'dahma hin gui hyεgah_u 'b_u gá nuh_u y_un unbi.

² Nguetho da hyø n ah_u thi b_u ja yá nijä ma mijudíoh_u, nε da zø n ra pa da hyo ah_u nε da bεni gue'a ní 'yørpa rá 'bεfi Ojä a.

³ Nε din ja b_u da 'yøt'ah_u, nguetho him bi bęcä, xínga gue'a ma Ta.

⁴ Pε nuna dí xi ah_u, janangue'a nu'b_u bin ja, guim bεmh_u b_uya gue gue'a xtá xi ah_u. Nε nuna dí xi ah_u ya, hin dá xi ah_u mám'bet'o, nguetho hin ní zø n ra ora ga mba.

Nu rá 'bεfi rá Hogandähi Ojä

⁵ —Nuya ga mbagä b_u bí 'b_u a bá pεngä. Nε xínga n'da ah_u gui ängah_u ya hap_u ga mbagä.

⁶ Nguetho i tu ni mb_uih_u ngue dá xi ah_u ga mbagä.

7 Pɛ guehma majuaṇi dí xi ahɯ, man'da xɯn ho nanguɛ ahɯ ngue ga mbagä. Nguetho nu'bɯ hin ga mbagä, hin da zä ba ɛh nim fäts'ihɯ 'bɯ. Pɛ nu'bɯ dá mbagä, ba pɛn'nahɯ nim fäts'ihɯ gue rá Hogandəhi Oja.

8 Nɛ nu'bɯ bi zɔcua ja ra ximhäi rá Hogandəhi Oja, di jap yɯ ja'i ua ja ra ximhäi da baḍi i ja yá ts'oqui, nɛ di japi da baḍi drá 'yugä nanguɛ ran ho, nɛ di japi da baḍi din ja rá muui ran ts'o.

9 Nu rá Hogandəhi Oja di bɛnba yɯ ja'i gue i jatho yá ts'oqui nguetho him bi xiqui gan yaṇba yá te.

10 Nɛ di bɛnba yɯ ja'i gue drá 'yugä nanguɛ ran ho. Da faḍi nguetho ga thambɛni nɛ da zingä ma Ta bɯ bí 'bɯi, nɛ hin da hnugä ua ja ra ximhäi.

11 Nɛ nu rá Hogandəhi Oja di bɛnba yɯ ja'i ngue din ja ran ɯnbi rá muui ran ts'o, nguetho da ts'änba rá muui a rá 'bɛfi ra zɪthu gue nu'a rá ngərpi ra ximhäi.

12 Guexta'a i jagä xɯn ngu dín nde ga xi ahɯ, pɛ hin gui hyäthɯ gui 'yøhmbɯ mi'da 'bɯ ga xi ahɯ.

13 Pɛ nu'bɯ bi zɔcua rá Hogandəhi Oja, da xän'nahɯ gätho a majuaṇi. Nɛ nte da manse nanguesɛ, pɛ hønt'a 'bɛ'a da xi Oja, gue'a da xi ahɯ a. Nɛ da xän'nahɯ 'bɛpɯ gdí 'yøthɯ rá 'bɛfi Oja, nɛ da xi ahɯ 'bɛ'a gätho man'da din ja.

14 Nɛ di japi da faḍi i ja ma ts'edi xɯn ho, nguetho ga un mam hma da xän'nahɯ nanguecä.

15 Nu'a nam bɔni n'dat'a ra ts'edi i jac'be ma Ta, jananguɛ'a dá xi ahɯ, ga un mam hma da xän'nahɯ nanguecä.

Ni dumbɯihɯ dim pommi ran johya

16 —Nɛ hin guin nujɯ man'da pa o gue manyopa, pɛ sä guin nujɯ mahøn'a mi'da yɯ pa, nɛ m'bejua ga mba bɯ bí 'bɯh ma Ta, bi 'yɛna.

17 'Bex bin 'yän'dɯ 'da ma mixädihe: —'Bɛ'a ní mba bi ma, nɛ ɛna: “Hin guin nujɯ man'da pa o gue manyopa, pɛ sä guin nujɯ mahøn'a 'da yɯ pa, nɛ m'bejua ga mba bɯ bí 'bɯh ma Ta,” bi 'yɛnjɯ.

18 'Bɛ'a ní mba gue bi xijɯ na, 'bɛ'a da 'yøt'e 'da yɯ pa. Hingui sä ga

paḥmbɯ 'bɛ'a man na, bin 'yɛmzɛhɛ ma mixädihe.

19 Nu ra Jesús mi paḍi 'bɛ'a nde da 'yänni, gue 'bɛ'a nam bɔn'a xí man a, nɛ bi 'yɛnje:

—Ha gadín 'yänzɛhɛhɯ 'bɛ'a nám bɔn'a däm mangä 'bɯ má xi ahɯ: “Hin guin nujɯ man'dapa o manyopa, pɛ sä guin nujɯ mahøn'a mi'da yɯ pa,” gue dá ɛngä.

20 Majuaṇi dí xi ahɯ, da du ni mbɯihɯ nɛ gan zomhbɯ, pɛ nu'ɯ yɯ ja'i i tɛn ra ximhäi din johya ɯ. Pɛ m'bejua bɯya nu ni dumbɯihɯ dim pommi ran johya.

21 Tengu n'da ra xisu 'bɯ bi zøn ra ora dim 'bɯh rá t'ɯhni, i tu rá mbɯi nguetho in nu ran ɯnbi, pɛ m'bejua din johya 'bɯ bim 'bɯh rá t'ɯhni bɯya, nɛ him mam bɛn a ran ɯnbi mín nu.

22 Nɛ ngutho ahɯ i tu ni mbɯihɯ ya. Pɛ gan nu ahɯ mahøn'a nɛ da hyu ni mbɯihɯ, nɛ njon da zä da hyac'a nin johyahɯ bɯya.

23 Nɛ nu'bɯ bi zøn ra ora a dím mangä ya, nte gui 'yängahɯ. Pɛ majuaṇi dí xi ahɯ, hønt'a go 'bɛ'a gui 'yäfa ma Ta 'bɯ 'dat'a dím bɛmhɯ, nɛ din ja bɯya.

24 Nte ganá äfa ma Ta nanguɛ ma thuhugä, pɛ nuya dami 'yäfa ya nɛ din ja ahɯ, jananguɛ'a da yuh ni mbɯihɯ ran johya.

Nu ra Jesucristo bi 'bɛrpa rá ts'edi ra ximhäi

25 —Nuya yam hma dá xi ahɯ, yɯn t'uti ɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús. Pɛ da zøn ra ora hin ga xi ahɯ mi'da yɯn t'uti, pɛ njuan̄tho ga xi ahɯ xɯn ho nanguɛ Oja.

26 Nɛ nu'bɯ bi zøn'a ra pa dím mangä, da zä gui 'yäpɛhɛhɯ ma Ta nanguɛ ya guí pajɯ, nɛ him man ga thocpä a guí äfa ma Ta.

27 Nguetho guesɛ ma Ta di huɛc'ahɯ nanguɛ guín numanhojɯ, nɛ gá 'yɛc'yɛihɯ gue guɛpɯ bí 'bɯh ma Ta bá nɛxä.

28 Nugä bá nɛxä bɯ 'bɯh ma Ta, nɛ dá sɔcua ja ra häi. Nɛ ga pøngä mahøn'a ua ja ra häi, ga mba bɯ bí 'bɯh ma Ta, bi 'yɛnje.

29 —Nuya mfađi 'be'a guí xije ya, nguetho hin guí xije n'da ran t'uti ya, dá εmfe baya.

30 Nuya dí pađmbe nte guídí 'bedi guí pađi, nguetho m'bet'o thoho guí pađi 'be'a dí m bεmhbe 'b_u ya ja a dín nde ga än'nahe. Ne gue'a ná pađmbe gue guerp_u bí 'b_u Oja gbí 'yεque, dá εmfe.

31 Nu ra Jesús bi 'yεnje mahøn'a:

—Ha majuani guí εc'yεigah_u.

32 Pe nuya bí zøn ra ora gan 'uεxth_u, guí 'dahmb_u, n'da an 'danni guí mbähä. Ne gätho ah_u guí sogah_u. Pe hin dan 'dase nguetho dí 'b_u'be ma Ta.

33 Nuya yam hma dá xi ah_u, n'dahma guexta'a gan johyah_u nanguecä, madague'b_u guin nuh_u ran unbi nangue ra ximhäi. Pe o di tu ni mbuih_u, pe guim bεmh_u dá tapä ra ximhäi.

17

Bin yqui rá Ta ra Jesús

1 Nu'b_u mí jua a man ra Jesús, bi ndøts'e, ne bin yqui rá Ta:

—Ma Ta a i, ya bi zøm ma oragä din ja a gá sāngui. Dami jap ya εmme da bømanko 'be'a ga øt'ä ya, ni ts'unt'ugui, ne gue'a dí fađi nuixte xøn ho i baya.

2 Nguetho ya xcá 'dac ra ts'edi ga unni 'be'a xcá sänba _u gätho i 'b_ucua ja ra ximhäi, janangue'a ga un ra 'da'yote mazai _u gätho gá 'daqui.

3 Ne nu'a to'o i ja ra 'da'yote mazai, majuani dí m pađmbe _u, gue gue'e høn'a thoho i majuani grá Oja, ne nugä drá Jesucristogä gue guá pengä dan yantegä ua.

4 Ya ní mba b_u ga juacä ra 'befi gá 'daqui, guerp_u da bäh y_u ja'i ua ja ra ximhäi εmme xøn hotho i.

5 Ma Ta i, nu'b_u ya dá juacä, dami jaqui ga conhui ni nuixte b_u guí 'b_ui, tengu tho mín jai 'b_u má hin'y_u ra ximhäi.

6 Nuya dá xih y_u ja'i nangue e, gue nu'_u gá huanhua ja ra ximhäi. Ni mbeti _u, ne gá 'daqui, ne bi mbe'ts'a nim hma dá xänba _u.

7 Ne i pa _u ya gue gue'e gá 'dac ra ts'edi dá øt' ra 'befi dá øt'e, ne _u yam hma dá mangä.

8 Nguetho bi hyän'a ram hma gá xiqui dá xifi. Janangue'a i pađi majuani bá nexä b_u guí 'b_ui, ne bi 'yεc'yεi gue gue'e guá pengä dan yantegä ua.

9 Nugä dí äp'a ya guí fäx'i ts'_u _u, ne hin dí ä a nim fäts'i nangue _u i ten ra ximhäi. Pe høn't'_u gue gá 'daqui nguetho ni mbeti _u.

10 Ne nu'_u gätho ma mbeti ni mbeti _u, ne nu'_u gätho ni mbeti ma mbeti _u. Ne gue'_u i udi nuixte xøn hogä _u.

11 Nuya him man dam 'b_ucua ja ra ximhäi. Ga mbagä b_u guí 'b_ui. Pe nu'_u go di thoqui dim 'b_ucua _u. Janangue'a, ma Hogata i, dami jamansu _u gätho gá 'daqui nangue ni ts'edi zεhε, gue da gohi tengu'b_u n'danja'itho tengu gauí.

12 Gätho y_u pa däm 'b_uhmbe _u gá 'daqui, dá jamansu _u nangue ni ts'edi gá 'daqui. Ne xinga n'da bim 'bedi, høn't'a n'da nts'änni dim 'bedi, tengu mán't'o't'i b_u ja ni søcuq maya'b_u ngue ngub_u din ja.

13 Ne nuya mi ts'utho ga mba b_u guí 'b_ui, pe nuna dí m mangä ya ngue dí 'b_ucua ja ra ximhäi, janangue'a da yuh yé mb_ui _u i øh ya nangue man johyagä.

14 Nugä dá un'na nim hma ne bi hyam baya. Janangue'a di εcpa ra ximhäi _u, nguetho hing yé mεngu ua ja ra ximhäi _u, tengugä hind rá mεngugä ua ja ra ximhäi.

15 Hin dí ä'a i gue guí 'uec'_u nanguecua ja ra ximhäi _u, pe dí ä'a i guí jamansup yé mb_ui hin da dap ra zithu _u.

16 Nu'_u hing y_u mεngu ua ja ra ximhäi _u, tengu thohogä.

17 Dami xänbi xøn ho a nim hma majuani, janangue'a da 'uegue xøn ho nangue yan ts'o i ja ua ja ra ximhäi.

18 Tengu tho b_u guí 'dac ra 'befi dá jap y_u ja'i ua ja ra ximhäi da b_u i, nguthogä dí un ra 'befi _u, di jap y_u ja'i ua ja ra ximhäi da b_u'a i.

19 Dan unse janangue'a ne'u tengu'bu da du nangue yá nyombui, ne da zä da den'na ram hma majuani.

20 Ne nu'bu bi mam mam hmammi u i ec'yegä ya, ne nu'bu bi 'yec'yegä u da sifi, ne'u dí ap'a nim fäts'i nangue gätho u buya.

21 Janangue'a gätho da gohi tengu'bu n'danja'itho, tengu thohogau ma Ta i, n'datho dí conhui. Dami japi n'dat'a da ben u, nguetho n'dat'a man 'yomfëniui dá unui gätho u. Janangue'a da 'yec'yei u i ten ra ximhäi, gue gue'e guá pengä dan yantegä ua ja ra ximhäi.

22 Nu ra ts'edi gá 'daqui dá undä u, gue da zä da gohi tengu'bu n'danja'itho, tengu gaui.

23 Nugä dí 'buhmbe u, ne'e dí 'buhmi, janangue'a majuani da zä gätho 'dat'a gam bëmhb. Ne da nu u i ten ra ximhäi, da badi gue gue'e guá pengä dan yantegä ua ja ra ximhäi, ne da ba u i ten ra ximhäi gue emme guidi huëc'u tengu bu gni huëgagui.

24 Ma Ta i, dín nde 'darp dan zamhb u gá 'daqui, gue da nu mazai a ran ho tate thoho gá 'daqui. Nguetho zai guidi huëgä ne gue'bu go má hin'yu ra ximhäi.

25 Ma Hogata a i, nu ra ximhäi hingu pa'a i. Pe nugä dí pa'a i, ne'u 'da gá 'daqui i pa'di gue gue'e guá pengä.

26 Nugä dá japi bi pa'a i, ne man'da man'da ga japi da badi gätho nin ho, gue da zä dín ja xun ho nin huëcate bu mbo yá mbai u, tengu tho bu nan jagä nin huëcate. Ne dan zam bu ja yá mbai u, bi 'yemp'a rá Ta.

18

Bi fent'a ra Jesús

1 Nu'bu mí jua'a bin yai rá Ta, dá mbähmbe ra Jesús buya dyu xädihe, dá 'daxhe n'da ra t'ahyë gue ra Cedrón, ne dá cuthe bu ja n'da ra nuandät'o.

2 Nu'a ra Judas, gue'a di dá a ra Jesús, mí papu ja ra nuandät'o nguetho zai mí pähmbe bu ra Jesús.

3 Nu yu fariseo ne yu dambäjä bá pehn'du 'da yu dofui ne mi'da yan

'yohu gue bán 'yohu ra Judas. Gätho i ha yu sibi ne yá juai.

4 Nu ra Jesús i pa'di gätho 'be'a dín ja ngue da t'ørpe. Janangue'a bi mba bin c'athu, ne bi 'yän'du:

—To'o guí homhb, bi 'yëmbi.

5 Ne bi da u:

—Dí homhbe ra Jesús ra mengu bu Nazaret, bi 'yën'u.

—Guecä, bi 'yën'a ra Jesús buya.

Ne i 'bähmbu bu ra Judas gue di dá.

6 “Guecä,” bu mí 'yën'a ra Jesús, 'bex bi goh yá xutha u yan hyonte ne bi 'ya u buya nangue ra mbidi.

7 Nu ra Jesús bi ma mahøn'a:

—To'o guí homhb.

Ne bi da u:

—Dí homhbe ra Jesús ra mengu bu Nazaret, bi 'yën'u.

8 Nu ra Jesús bi dat'u buya:

—Ya dá xi ah, guecä. Pe nu'bu hængdä guí honju, hinga nehya ma xädi gui sixhu, bi 'yëna.

9 Ne guehna bi man na ra Jesús bin theui a bi xih rá Ta 'bu mín yai, ngue xí 'yëmbi: “Gätho gá 'daqui xinga n'da ga 'bedi,” xí 'yëmbi.

10 Nu ra Simón Pedro buya bi gux a rá juai mí ha ne bi 'yespa rán 'yëizagu a rá 'yëre ra dambäjä, rá thuhu Malco a.

11 Pe nu'a ra Jesús bi 'yemp'a ra Pedro:

—Fo'ts' ni juai a nin t'ojuai. Nuna ra mbohi xun zänga ma Ta ha hin ga sigä na, bi 'yëmbi.

Bi ts'ix bu 'buh ra hmumbäjä a ra Jesús

12 'Bex bi bent'u yu dofui ne'u yá hmu ne yu policia bi mben ma mijudíohe, ne bi du'ti.

13 M'bet'o bi zixpu 'buh ra Anás rá ndøhyä a ra Caifás, ne nu'a ra Caifás, ra dambäjä a ra jeya a.

14 Guehna ra Caifás ngue xí xi u yá mi ngarpihu, gue man'da xun ho 'bu n'datho da du, xinda gue'bu gätho ga juahmbu.

Nu ra Pedro bi gön'a ra Jesús

15 Nu ra Simón Pedro, necä buya, dá ten'be ra Jesús. Ne madím pa'be a ra

dambäjä, janangue'a bi zä dá cut'ä bu bi mba ma cut'i a ra Jesús bu mbo rá mbä't'i a rá ngu ra dambäjä.

16 Pe nu ra Pedro mí 'bäpü thi bu ja ra goxthi. Pe dá pöngä büya gue dá äp ra mate a ra mbängoxthi, janangue'a bi zä bi yat'ambo ra Pedro büya.

17 Nu'a ra mbängoxthi büya, gue n'da ra xisu, bi 'yemp'a ra Pedro:

—Nu'i ha hinga gue'e rá xädi'i nu ran 'yohü, bi 'yembi.

Nu ra Pedro bi dat'a:

—Hin'na, hinga guecä, bi 'yena.

18 Madín täspihü ü yä 'yehü ra dambäjä ne yu policia a ra Pedro, nubü ja ra sibi xí 'yudi, nguetho xün se.

Nu ra hmumbäjä bi juqñba ra Jesús

19 Nu ra dambäjä bi 'yänna ra Jesús to'o gätho i tenni, ne bi 'yänni 'be'a ním hma im ma 'bü in xänbate.

20 Nu ra Jesús bi dat'a:

—Nugä zäi dá mam bu ja ma nijähü nepü ja ra dänija, guepü zäi dim peti gätho ma mijudíohü. Njam'bü dá mangä bu njongui 'buh yu jã'i.

21 Ne ndetho guí ängui 'be'a dá mam 'bü mán xänbate. Nde'bü guí 'yän'dü bi 'yøh mam hmangä. Nu'ü i pädi 'be'a dá mangä ü, bi 'yena.

22 Ne nu'a ra Jesús 'bü mí dat'a ra dambäjä, ne nu'a n'da ra ngürpa dofui bi mbemp'a rá hmi, bi 'yembi:

—Hanja ngubü gá xih ra dambäjä, bi 'yembi.

23 Nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu'bü ja 'be'a dá mangä gue hin-gui ho, dami ma. Pe nu'bü nte dá mangä, hanja gní pegbi, bi 'yembi.

24 Nu ra Anás büya bi mbenhna ra Jesús bu 'buh ra Caifás, rá mi dambäjäui.

Nu ra Pedro bi gøm mahøn'a ra Jesús

25 Ne mí 'bäpü ra Simón Pedro madín täspi a. Ne än'dü i 'bähmbü:

—Ha ne'e rá xädi'i nu.

'Bex bin cøni:

—Hinga guecä, ena.

26 Nu'a n'da rá 'yehü ra dambäjä büya, gue dim meniui a ra 'yehü xí

'yespa rá zagu ra Pedro 'bü mí 'yena da yan'a rá Hmu, bi 'yembi:

—Ena gue'e dá nu a bu ja ra nuändät'o, bi t'emp'a ra Pedro.

27 Ne bin cøm mahøn'a ra Pedro. 'Bex bi mbah ra tamfø.

Nu ra Pilato bi juqñba ra Jesús

28 T'axuditho bá ts'i bu ja rá ngu ra Caifás a ra Jesús, ne bi ts'ix bu ja ra nguts'üt'abi. Pe nu ma ngürpihe dyu judíohe dyu israelhe, him bi yuzehü bu mbo nguetho en yán t'ëdi din ts'on yá jã'i 'bü da yürpü ja yá ngu ü hing yu judío, ne hin da zä da zi ran ts'ihme nangue ran dqbaxjua 'bü xtán yürpü mbo.

29 Janangue'a nu ra ts'üt'abi Pilato, bi mba bu thi gue da zo ü yu yäpate, ne bi 'yän'dü:

—'Be'a gní yäfü a ran 'yohü, bi 'yena.

30 Ne bi dã ü ma ngürpihe:

—Nu'bü hin gra ts'om'bäi, hin xcä dä ahü 'bü, bi 'yën'ü.

31 Ne nu ra Pilato bi 'yemp'ü:

—Dami sixhü 'bü, ne gui juqñbahu nangue nin t'ëdi zehhü, bi 'yena.

Ne nu ma ngürpihe bi dat'a:

—Pe hin'yü man t'ëdizehhe gue'a ga hohe n'da, bi 'yën'ü.

32 Nu'a bi man'ü bin theui a bi man a ra Jesús 'bü mí ma 'be'a mán date dí du a, gue da mba ma cuati bü ja ra pont'i.

33 Nu ra Pilato bi mbeng mahøn'a bü ja ran ts'embate ne bi 'yänna ra Jesús:

—Nu'i ha gue'e grá hmuts'üt'abi yu judío, bi 'yembi.

34 Nu ra Jesús bi dat'a:

—Ha guím bønse 'be'a guím ma, uague n'dan'yo bi xi i nanguecä, bi 'yembi.

35 Nu ra Pilato bi 'yem büya:

—Hin drá judíogä. 'Be'a gá 'yøt'e thä, ngue bi dä'a ua ni mijudíohü ne ni dambäjähü.

36 Nu ra Jesús bi dat'a:

—Hin däm hmuts'üt'abigä ua ja ra ximhäi. Nu'bü xcám hmuts'üt'abigä ua, xtín tunhdü ü ma jã'igä ü bi bendgui 'bü, ne hin xtí dägä ua 'bü. Pe nu ma ts'edigä him bi nequi ua ja ra ximhäi a, bi 'yena.

37 Nu ra Pilato bi 'yɛmbi mahøn'a:
—Ha majuaŋi grá hmuts'ut'abi 'bɛ,
bi 'yɛmbi.

Nu ra Jesús bi dät'a:

—Majuani guim ma gue drá
hmuts'ut'abigä ne gue'a däm 'bɛcä ua
ja ra ximhäi, ne gue'a ná ɛcä ua gue ga
u'a majuaŋi. Nu'u to'o in nde da bə'a
majuaŋi, da 'yømanho a dím mangä ɛ,
bi 'yɛna.

38 Nu ra Pilato i ɛna:

—'Bɛ'a maha a majuaŋi, njon
da zä da bədi nda'a a majuaŋi, bi
'yɛmthoho.

Bi ts'änba rán ɛnbi ra Jesús

Ne nu'bɛ mí jua'a bi man ra Pilato,
bi mba bɛ thi din yəhɛ ɛ yú yəpate
mahøn'a, ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nte mán ts'o dá tɛnbi.

39 Pɛ nu'ahɛ zai guí xijɛ ga thøc'ahɛ
n'da ra ofädi 'bɛ bi dät' ra pa ran
dəbaxjua. Ha guín ndehɛ ga thøc'ahɛ
ni hmuts'ut'abihɛ, bi 'yɛna.

40 Ne bi mbədi bi mbafi nts'edi ɛ, bi
'yɛn'ɛ:

—Hin'na, hinga gue'a, pɛ nu'a ra
Barrabás, gue'a gui thøgahe a, bi 'yɛn'ɛ
ma ngərpihe.

Nu ra Barrabás, n'da ra hyote a.

19

1 Nu ra Pilato bi manda dí fɛi a ra
Jesús.

2 Nu yɛ dofai bɛya bi 'yørpa n'da ra
corona gue yɛ 'yɛ'uini, ne nts'edi bi
huspa rá yə ra Jesús. Ne bim pārba
n'da ra 'bø't'e xən jəpoi tengu dim pät'
yɛ hmuts'ut'abi.

3 Ne bi den bɛya ne bi 'yɛnsɛpa yú
biba, bi 'yɛmbi:

—Biba, grá hmuts'ut'abi yɛ judío, bi
'yɛmbi. Ne bi mbɛ'mi bɛya ngue yú 'yɛ.

4 Bi mba bɛ thi mahøn'a a ra Pilato,
bin yəhɛ ma ngərpihe:

—Nuya ga dä ahɛ na ran 'yohɛ,
dami pəhmbɛ nte dá tɛnba n'da ran ts'o
gue xɛ 'yøt' na, bi 'yɛna.

5 Bi ts'ix bɛ thi ra Jesús bɛya, ya
i hu'ts' ra corona ngue nt'øt'e yɛ
'yɛ'uini, ne he ra 'bø't'e xən jəpoi.

—Í 'bäcua na ran 'yohɛ ya, bi 'yɛn'a
ra Pilato.

6 Nu'ɛ yɛ dambäjä ne ma ngərpihe
'bɛ mín nu a ra Jesús, nts'edi bi mbafi,
ne xən ngu yɛ nidi bi 'yɛna:

—Dá du, dá 'dø'm'pɛ ja ra pont'i.

Nu ra Pilato bi 'yɛmp'ɛ bɛya:

—Dami sizɛhɛhɛ 'bɛ guín nde gui
cuathɛ bɛ ja ra pont'i, nguetho nugä
hin te dá tɛnba n'da ran ts'o xɛ 'yøt' na,
bi 'yɛmp'ɛ.

7 Nu'ɛ ma ngərpihe bi dəpɛya:

—Nugähe i jaje n'da man t'ɛdihe
gue da du n'da im ma tengu im ma na,
nguetho bi manse guesɛ rá Ts'unt'ɛ
Ojä, bi 'yɛn'ɛ.

8 Nu'bɛ mí 'yø a ra Pilato mí ɛn'a ra
Jesús gue rá Ts'unt'ɛ Ojä a, man'da bi
zu a.

9 Ne bi zix pɛ mbo ja ran ts'embate
mahøn'a a ra Jesús, bi 'yänni:

—Hapɛ ɛ majuaŋi guí nets'i.

Pɛ nu ra Jesús him bi dät'i.

10 Nu ra Pilato bi 'yɛmp'a:

—Hanja hin gní thərcagui. Ha hin
guí pədi ja ma ts'edi ga cuat'a bɛ ja ra
pont'i, ne ja ma ts'edi ga xoc'a bɛ, bi
'yɛmbi.

11 Nu ra Jesús bi dədi:

—Hin xtín ja ni ts'edi ne nte sä gui
'yørque 'bɛ hin xtán zän Ojä 'bɛ'a gui
'yørque. Pɛ nu'ɛ bi dägä ua, man'da ja
yú ts'oqui ɛ xinda gue'e, bi 'yɛn'a ra
Jesús.

12 Ne nubɛya nu ra Pilato ɛmmɛ bi
hyoni 'bɛpɛ dí hyetho a ra Jesús. Pɛ
nu ma ngərpihe nts'edi bi mbafi, bi
'yɛn'ɛ:

—Nu'bɛ gui hyet na, nin səiui a ma
hmuts'ut'abihɛ ra César 'bɛ. Nguetho
nu'bɛ 'bo'o da ma gue im hmuts'ut'abi
zɛhɛ din səhmi a ra César 'bɛ, bi 'yɛn'ɛ.

13 Nu'bɛ mí 'yøhna ra Pilato, bá si bɛ
thi mahøn'a a ra Jesús bɛ ja rá ngun'yu
ran juənbate magəts'i, dí ɛmfɛ ma
ndehe Gabata. Ne bi hyux ra Pilato bɛ
ja rá mɛxa ran juənbate.

14 Nu'a ra pa a, i pa ma hoqui yən
ts'ihmɛ da ts'i 'bɛ bi hyats'i, nangu
ran dəbaxjua. Ne di 'beh mits'ɛ da zøn
i huxhyadi. Ne nu ra Pilato bi 'yɛmp'ɛ
ma ngərpihe:

—Nuya 'bäcua na ni hmuts'ut'abihɛ,
bi 'yɛmp'ɛ.

15 Pɛ nts'edi bi mba ɯ:

—Dá du, dá duhma, dá 'dɔm'pɯ ja ra pont'i, bi 'yɛn'ɯ.

Nɛ nu ra Pilato bi 'yɛmp'ɯ:

—Hanja gní 'yɛnjɯ gam ma da 'dɔm'pɯ ja ra pont'i ni hmuts'ut'abihɯ, bi 'yɛmbi.

Pɛ nu yɯ dambäjä bi dadi:

—Njongui 'bɯcua man'da ma hmuts'ut'abihe, hɔnt'a ma hmuts'ut'abihe bɯ Roma ngue ra César, bi 'yɛn'ɯ.

16 Nu ra Pilato bɯya bi 'yɔt'a bi nde yɯ mbäjä, bi manda dí cuati bɯ ja ra pont'i ra Jesús. Nɛ bi ts'ix bɯya.

Bi mba n'dɔ'mi bɯ ja ra pont'i ra Jesús

17 Nɛ bi zix yɯ dofɯi a ra Jesús bɯya, nɛ i tuzehɛ rá pont'i bɯ ní mba, da zɔm bɯ ja n'da ra nyuni t'ɛmbi Gólgota, nde da ma ra Nyuni nyaxmu.

18 Nɛ nu'bɯ mí zɔm bɯ, bi mba n'dɔ'mi ra Jesús bɯ ja ra pont'i. Bim 'bä inde rá pont'i, nɛ n'da an 'danguadi bim 'bä ɯ mi'da yɯ pont'i, bi guarpɯ ɯ mi yoho.

19 Nu ra Pilato, bi 'yo't'a n'da ram hma bi 'yɛna: “Nuna ra Jesús ra mɛngu bɯ Nazaret, rá hmuts'ut'abi yɯ judío na,” bi 'yo't'i. Nɛ nu'a ra t'ohni bi mba n'dɔ'mi bɯ ja ra pont'i.

20 Xɯn ngu ma mijudíohe dyɯ israelhe bi nu bɯya 'be'a nt'o't'i bɯ, nguetho mbɛ ndehnini tho bɯ. Nɛ nt'o't'i nangue ma ndesehe ra hebreo, nɛ yú nde yɯ mɛngu bɯ Grecia gue ra griego, nɛ yú nde yɯ mɛngu bɯ Roma gue ra latín.

21 Nu'ɯ yɯ dambäjä bɯya bi 'yɛmp'a ra Pilato:

—Hanja gá 'yo't'i gue ma hmuts'ut'abihe. Pɛ dami hoqui da ma: “Bi mansɛ: Nugä drá hmuts'ut'abi yɯ judío,” da 'yɛna, bi 'yɛn'ɯ.

22 Pɛ nu ra Pilato bi dät'ɯ:

—Ya nt'o't'i 'be'a dá o't'ä, dá guet'a, bi 'yɛmthoho.

23 Nu'bɯ mí cuar bɯ ja ra pont'i ra Jesús, nu yɯ dofɯi bɯya bi gɛspa yú he, goho munts'i bin ja yú he, n'da ngu n'da yɯ dofɯi n'da n'da munts'i bi

gax'ɯ. Pɛ nu rá pahni rá m 'bɛxɔts'e hin hapɯ ma zɔte a.

24 Janangue'a bin 'yɛmzɛhɛ ɯ:

—Nde'bɯ ga øthɯ n'da ran taha to'o da bɔni din theui rá pahni na.

Nɛ nu'a bi man'ɯ bin theui a mán t'o't'i bɯ ja rá t'ohni Ojä gue njabɯ da 'yɔt'ɯ, mi ɛna: “Bi mba ma darqui ma he, n'da a n'da munts'i bi gax'ɯ da. Pɛ nu'a mam 'bɛxɔts'e bi t'ɔt'a n'da ran taha to'o da gats'i,” mí ɛn rá t'ohni. Gue'a bi 'yɔt' yɯ dofɯi a.

25 Nuya mí 'bäpɯ ja ra pont'i rá mbe ra Jesús nɛ a rá juhuɛ, nɛ'a ra María rá bɔmbe a ra Cleofas, nɛ'a ra María ra mɛngu bɯ Magdala a.

26 Nɛ nu'a ra Jesús 'bɯ mín nu a rá mbe, nɛcä gue madí huɛgä, bi xi a rá mbe bɯya:

—Ma mbe i, dami 'yɛmbi ni ts'unt'ɯ nɯ ma xädi guí 'bähmi, bi 'yɛmbi.

27 Nɛ bi 'yɛngä ra Jesús bɯya:

—Dami bɛni tengu'bɯ ni mbe nɯ ma mbegä, bi 'yɛngui.

Nɛ 'bɛx dá sixä bɯ ja ma ngu bɯya, nɛ dá jamansu a.

Bi du ra Jesús

28 Nɛ nu'bɯ mí man a ra Jesús bi bäh pɯya gue bi juah rá 'bɛfi mí mam bɯ ja rá T'ohni Ojä gue din ja. Nɛ bi 'yɛm bɯya:

—Dí tuthe, bi 'yɛna.

Nɛ'a bin theui a mán t'o't'i a bi ma.

29 Nɛ mí hɔpɯ n'da ra t'axaro i po ra guindät'o xɯn ju. Nu'ɯ mí 'bäpɯ bɯya bi gärpɯ ja ra guindät'o a n'da ɛna ra fanjo gue bi zinni, bi fospa rá yä ra xithi bɯya nɛ bi hyurpa rá nde ra Jesús da zɛ'ts'i.

30 Nu'bɯ mí zɛ'ts'a ra Jesús:

—Ya bi guah ma 'bɛfi, bi 'yɛna. 'Bɛx bin ye'mahäi rá yä, nɛ bi unse rá te bi du bɯya.

Bin sɯnba rá 'bɔts'e ra Jesús

31 Nu ma ngɛrpihe hingui ndepe da guathoho bɯ ja yɯ pont'i ɯ yɯ jä'i 'bɯ ya xɯ hyats'i, nguetho gue'a ra pa a ya man'da tate nangue ra dämpɛti. Janangue'a bi t'äp ra mate ra Pilato da mba n'uacpi yú juangua gue da du n'dihi ɯ, nɛ da mba ma tongui bɯya.

32 'Bex bi mba u yu dofui, ne bi 'uacpa yá juangua u yoho mí cuarpu ja yá pont'i guepu mí 'bäh rá pont'i ra Jesús.

33 Pe nu'bu mi zom bu cuat'a ra Jesús, bi nu gue ya xí du, janangue'a him bi 'uacpa yá juangua a.

34 Pe nu'a n'da ra dofui bi sanba rá 'bi'bøts'e ra Jesús a ra ts'at'egui. 'Bex bi bøn ra ji ne ra dehe.

35 Ne nugä gätho dá nuse 'be'a bi t'ørpa ra Jesús. Janangue'a majuani na dí o't'ä ya. Ne guehna dí o't'ä na n'dahma da zä gui 'yεc'yεih.

36 Ne nu 'be'a gätho bin ja, bin theui a mán t'o't'i bu ja rá søcuä Ojä gue din ja. Ne man t'o't'i: "Xínga n'da rá do'yo da mba n'uacpi," mi εn ra t'ohni.

37 Ne man'da bi hmam bu ja rá T'ohni Ojä, bi 'yεna: "Nu'u di ucpí da nu gue gue'a bi mba ma sanbi ra ts'at'egui rá 'bøts'e," mí man'a ra T'ohni.

Bi t'ä'a ra Jesús

38 Ne nubuya nu ra José ra mengu bu Arimatea, nu'a n'da rá 'yεc'yεi ra Jesús, pe him mi ma gue mí εc'yεi nguetho mí su ma ngurpihe, pe nuya bi 'yáp ran t'εdi ra Pilato dí tongba rá ngøc'yεi ra Jesús bu ja ra pont'i da 'yägüi. Ne nu'bu min t'un ran t'εdi ra José, bi mba buya ne bi tongba rá ngøc'yεi ra Jesús.

39 Ne bá εh ra Nicodemo buya, gue gue'a xí zom bu mí 'büh ra Jesús n'da ra xui. Ne i tu ra 'yεthi εmme i yuman'u, mbe 'däte ma 'det'a kilo nan hyu, ma thäspi ra mirra a ra áloes.

40 Nu'bu mí mbantpa rá ngøc'yεi ra Jesús ra hoc'bø't'e xun ho, ne bi 'yarpa ra 'yεthi guepu ním fīx ra 'bø't'e, tengu zai dí øthe dyu judíohe 'bu dí ähmbe n'da ra du.

41 Ne i ja bu n'da ra mba'ye jombu ja ra pont'i xí 'døm'ma ra Jesús, ne nubü häi oqui bu n'da ra hyädo ngue ran 'yägüi, mahoqui pe njon ní 'yo bu n'da ra du. Ne jabu n'da ra nuandät'o bu rá goxthi a ra hyädo gue ran 'yägüi.

42 Ne nu'a ra pa man'da täte thoho nangue ran dābaxjua ε ma guepu da

mbüdi. Janangue'a bi cut'a n'dihi bu ja ra hyädo a rá ngøc'yεi ra Jesús, nguetho hinga yatho bu.

20

Bi dāmbēni a ra Jesús

1 T'axuditho domingo hin ní nec ra häi nu ra María ra mengu bu Magdala bi zom bu ja ran 'yägüi. Bi nu gue xí mba njanni a ra xīndo mi juax bu ja rá goxthi ran 'yägüi.

2 Bá pengui ne bán tihi, bi zom bu mí 'bu'be ra Simón Pedro ne bi 'yεnc'be:

—Bin juc ma Hmu. Ne hin dí pađi hapu bi thux ya, bi 'yεnc'be.

3 Dá mbe'be bu ja ran 'yägüi buya.

4 εmme dán ti'be, bin ts'ogui ts'u ra Pedro, ne m'bet'o go dá søngä bu ja ra hyädo.

5 Dá c'ä't'ä bu mbo dá nu hønt'u yu 'bø't'e cax bu ngue xí 'bant'i. Pe him 'bex dá cut'ä mbo.

6 Ne nu'bu mí zom bu ra Simón Pedro, 'bex bi uεntho bu mbo, ne'a bi nu cax bu yu 'bø't'e.

7 Ne nu'a n'da ra 'bø't'e xí 'banba rá ya ra Jesús n'danni mí cäts'i, ma do'mi a.

8 Necä dá cut'ä mbo buya, madague'bu m'bet'o dá søngä bu.

9 Ne nu'bu má nu 'be'a di ja bu, dá εc'yεigä gue majuani bi dāmbēni a ra Jesús.

10 Dá peng'be bu ma ngu'be buya.

Nu ra Jesús bi nequi bu mi 'bä a ra María

11 Pe nu'a ra María bi gotho bu ja rá goxthi ra hyädo ne i zoni ne di c'arpu mbo.

12 Ne bi nu yoho yám 'behni Ojä mahets'i i he yu t'axcahe. I hupu n'da bu mí ja rá ya ra Jesús ne hupu man'da bu mí ja yá gua.

13 Ne bi xi a ra María:

—Grá xisu, hanja gná zoni, bi 'yεmp'a.

Ne nu ra María bi dät'u:

—Nguetho bin juc'a ma Hmu ne hin dí pađi hapu bi thuts'i, bi 'yεna.

14 Ne nu'bu mín hanni ra María, bi nu ra Jesús i 'bäpu. Pe him mi pađi gue gue'a.

15 Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Grá xisu, hanja gná zoni, to'o guí honi, bi 'yεmbi.

Pe nu ra María mí m bεni gue gue'a ran 'yohu di jamansu ra nuandät'o. Janangue'a bi 'yεmbi:

—Nu'bu gue'e gá juga ma Hmu, dami 'yurqui ts'u hapu gá pegui ne ga tuxä, bi 'yεmbi.

16 Ne nu ra Jesús bi ndønba rá thuhu:

—María, bi 'yεmbi.

Nu ra María 'bex bi 'bät'i xun ho buya, bi nu ne bi 'yεna:

—Raboni, nde da ma, "Xänbate i," bi 'yεmbi.

17 Ne nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Pe hingui sä 'bexque gui thäcä ya nguetho di 'beh mí ts'u ga mba bu bí 'buh ma Ta. Janangue'a 'be ní mbahma bá xi u ma cuui ga pengbu bí 'buh ma Tagä, ne ahü ni Tahu a, nu'a ma Ojagä a, ne ahü ni Ojahü a, bi 'yεmbi.

18 Nu'a ra María ra mengu bu Magdala bi mba buya, ne bi xije dyu xädihe gue bi nu ra Hmu ne bi xije 'be'a bi man'a.

Nu ra Jesús bi nequi bu mí 'bu u yú xädi

19 Ne nu'bu mín de guet'a ra pa domingo, nthu't'i yá jut'i ra ngu bu däm 'buhmbe nguetho dá su ma ngarpihe, ne nu'bu má nuhe, 'bä inde bu dí 'buhmbe ra Jesús. Ne bi 'yεna:

—Daman johyahü, bi 'yεnje.

20 Ne nubuya bi 'yurcahe yá 'ye guepu xí 'dombi, ne rán zu 'bøts'e guepu xín sanba ra ts'at'εgui. Ne nu'bu má nuhe, dá pahmbe majuani ma Hmuhe a, ne εmme dán johyahe buya.

21 Ne bi ma mahøn'a ra Jesús:

—Daman johyahü. Ne tengu tho bu í 'dac ra 'befi ma Ta dá jap yu jä'i ua ja ra ximhäi da badi, nguthogä dí 'da ahü ra 'befi gui jafu yu jä'i ua ja ra ximhäi da badi, bi 'yεnje.

22 Ne nu'bu mí jua a bi man na, bi huigähe ran dahi n'da ngu n'dagähe buya.

—Dami hyamhbu rá Hogandahi Ojä, bi 'yεnje.

23 Nu'a to'o di päh yá mbui nangué yá ts'oqui, i ja nin t'εdihü gui xihmbu ma punbi a. Pe nu'a hin di päh yá mbui nangué yá ts'oqui, i ja nin t'εdihü gui xihmbu him ma punbi a, bi 'yεnje.

Bi hyqaxanjuani a ra Tomás

24 Pe nu ra Tomás gue'a i t'εmbi ra Go a, n'da ma mixädihe, njo'o bu 'bu mí nequi ra Jesús.

25 M'bejua buya dá xihmbe ra Tomás:

—Nugähe dá nuhe ra Hmu.

Pe nu ra Tomás bi 'yεna:

—Pe nugä dí εna him majuani a gui xijü hinda hont'bu gan nuse hapu bim fospa yu clavo yá 'ye, ne ga fospa ma saha hapu bim fox yu clavo ne ga fot ma 'ye bu ja rá 'bi'bøts'e, sä ga εc'yei 'bu, bi 'yεnje.

26 Nu'bu mí dät'an hyäto pa buya däm petihe mahøn'a. Ne'a ra Tomás. Ne nthu't'i yu jut'i tengu mam'bet'o, pe xø bi nequi bu ra Jesús mahøn'a, bim 'bä inde bu dí 'buhmbe.

—Daman johyahü, bi 'yεnje mahøn'a.

27 Nu'a ra Jesús buya bi xi a ra Tomás:

—Dami fos' ni saha ua bim foscä yu clavo ne guin nu ma 'ye, ne bá 'uat ni 'ye gui fo'ts'ua ja ma 'bøts'e. O guí εna him majuani pe dami 'yεc'yei, bi 'yεmbi.

28 Nu ra Tomás bi 'yεmp'a:

—Ma Hmu i, ma Ojä i, bi 'yεna.

29 Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Tomás, guí εc'yei ya nguetho ya gá nugui. Pe nu'u to da 'yεc'yεigui 'bu nte ní nu, man'da di jap Ojä u, bi 'yεmbi.

'Bεpu án t'o't' na ra søcuq

30 Pe nu'u yu hyonya nt'øt'e dá nuhe bi 'yøt' ra Jesús, hinga gätho dá o't'ä ua ja ra søcuq.

31 Pe hont'bu 'da dá o't'ä dí ja ahü gui 'yεc'yεihü gue majuani ra Cristo a ra Jesús rá Ts'unt'bu Ojä a. Ne nu'bu gue'a gui 'yεc'yεihü din 'da ahü ra 'da'yote mazai.

21

Bi nequi ra Jesús bꞵ ndenthe

¹ M'bejua bꞵya dá nuhe ra Jesús mahøn'a, bi jaje dá pꞵmbe man'da xꞵn ho bꞵ ja ra dꞵdehe Tiberias, n'dat'a ra dꞵdehe Galilea. Ne ga xi ahꞵ gátho bin ja.

² Mín 'yohe ra Simón Pedro ne ra Tomás i t'ꞵmbi ra Go, ne ra Natanael ra mꞵngu bꞵ Caná ra xꞵqui Galilea, ne man 'yohꞵgä yú ts'unt'ꞵ gä'be ra Zebedeo, ne mí yoho ma mixädihe.

³ Ne nubꞵya bi 'yꞵnje ra Simón Pedro:

—Nugä ga mba na 'bahuꞵ, bi 'yꞵnje.

—Ga mbähä 'bꞵ, dá ꞵmfe.

Dá mbähmbe bꞵya 'bex dá huhe n'da ma mbosahe. Pꞵ gátho ra xui nte dá thehe yꞵ huꞵ.

⁴ Ne nu'bꞵ mí hyax bꞵya mí 'bäpꞵ ndenthe a ra Jesús. Pꞵ nugähe him 'bexque dá pꞵmbe gue gue'a.

⁵ Bi 'yꞵnje ra Jesús:

—Gyꞵ ts'unt'ꞵhꞵ, ha nte gá thehꞵ yꞵ huꞵ.

—Hin'na, dá ꞵmfe.

⁶ Nu ra Jesús bi 'yꞵnje bꞵya:

—Pꞵ dami 'yent ni xit'ꞵhꞵ bꞵ ja rán 'yꞵi ra mbosa, ne 'bex gui thehꞵ bꞵya.

Dá øthe a bi xije ra Jesús, ne ꞵmme xꞵn ngu dá thehe yꞵ huꞵ, him mí sä ga jꞵxhe ra xit'ꞵ.

⁷ Ne nugä gue madi huꞵgä ra Jesús, dá ꞵmp'a ra Pedro:

—Guehnꞵ ma Hmuhꞵ nꞵ.

Nu'bꞵ mí 'yøh ra Simón Pedro gue gue'a ra Hmu a, 'bex bi hye rá he nguetho xí mbøgue. Ne bin säcpꞵ ja ra mbosa gue bi zøn'a n'dihi bꞵ i 'bäh ra Jesús.

⁸ Pꞵ nuje dá cohꞵmbe bꞵ ja ra mbosa, zꞵn jante dá sømhbe bꞵ ndenthe nguetho dí jꞵt'ähe ra xit'ꞵ ne yupꞵ yꞵ huꞵ. Ne hinga yatho ndenthe, mbe n'da ciento metro.

⁹ Ne nu'bꞵ mí zøm bꞵ ndenthe ra mbosa mí huhe, dá nuhe n'da ra sibi i zø bꞵ, ne n'da ra huꞵ i oxpꞵ ja yꞵ despi, ne mí oxpꞵ ra hmꞵ.

¹⁰ Ne nu ra Jesús bi 'yꞵnje:

—Bá cꞵ 'da ni huꞵhꞵ xcá thehꞵ.

¹¹ Nu ra Simón Pedro bꞵya, bi mba bá jꞵt'a ra xit'ꞵ bꞵ ja ra häi i yuh yꞵ huꞵ, n'da ciento ne yote ma 'dꞵ'ma hyu yꞵ huꞵ xꞵn ndoho. Pꞵ hin hapꞵ bi xꞵt'a ra xit'ꞵ.

¹² Nu ra Jesús bi xije:

—Ba ꞵhmbꞵ dan sihmꞵhꞵ, bi 'yꞵnje.

Pꞵ xinga n'daje xcá änhde to'o a, nguetho dá pꞵmbe gue gue'a ma Hmuhe.

¹³ Ne bi mba bꞵ zø ra sibi a ra Jesús bi hyꞵc ra hmꞵ, ne bi 'daje, ne ra huꞵ.

¹⁴ Ne ná hyundꞵ dá nuhe ra Jesús bꞵya gue bin 'yuse, gue'bꞵ go mí dꞵmbꞵni bꞵ ja rán 'yägüi.

Iyqui ra Jesús a ra Simón Pedro

¹⁵ Nu'bꞵ mán niyꞵhe, nu ra Jesús bi 'yꞵmp'a ra Simón Pedro:

—Simón rá ts'unt'ꞵ i ra Jonás, ha man'da guí numanhogui xinda gue-hya 'da.

Nu ra Pedro bi 'yꞵmp'a:

—Hꞵha ma Hmu i, guí pꞵdi gue dí numanho i.

Nu ra Jesús bi 'yꞵmb bꞵya:

—Dami 'uꞵn ꞵ ma t'ädꞵyo, nangue mam hmangä gui xänba yꞵ jꞵ'i i ꞵc'yꞵigüi.

¹⁶ Ná yondꞵ xø bi 'yꞵmp'a:

—Simón rá ts'unt'ꞵ i ra Jonás, ha majuꞵni guí numanhogui.

—Hꞵha ma Hmu i, guí pꞵdi gue dí numanho i, bi 'yꞵmbi.

Ne nu ra Jesús bi 'yꞵmp'a:

—Dami fäh ma dꞵyo 'bꞵ.

¹⁷ Ne ná hyundꞵ bꞵya bi 'yꞵmbi:

—Simón rá ts'unt'ꞵ i ra Jonás, ha guí numanhogui, bi 'yꞵmbi.

Ne bi du rá mbꞵi ra Pedro, nguetho ya ná hyundꞵ bi 'yän 'bꞵ i numanho. Ne bi dꞵti:

—Ma Hmu i, gátho guí pꞵdi, guí pꞵdi dí numanho i.

Ne nu ra Jesús bi 'yꞵmbi mahøn'a:

—Dami 'uꞵn'ꞵ ma zꞵ dꞵyo dadí huꞵcä.

¹⁸ Nu'bꞵ gmín ts'unt'ꞵ zꞵi gán 'yose hønꞵ go hapꞵ guín nde gui mba, ne guí tuzꞵhe rá ngꞵt'i ni foho. Pꞵ nu'bꞵ gán dꞵc'yꞵi gui ꞵng ni 'yꞵ ne n'dan'yo da

tut'i i, ne da zix'i i hapu hin guín nde gui mba, bi 'yɛmbi.

¹⁹ Guehna bi man ra Jesús, gue da bəh ra Pedro 'be'a nín dəte da nu a, ne gue'a dí 'yudi xən hotho Oja a. Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra Pedro mahøn'a: —Dami tɛngui gui thoc'a ma 'befigä, bi 'yɛmbi.

Bi t'än'na ra Jesús nangue a ra Xuua

²⁰ Ne nu'bu mí də'mi bi den buya bi nyɛgui, bi nugä gue nequi dí tet'i, guecä madí huɛgä ra Jesús, ngue 'darpu xtá hu'be buja ra mexa 'bu män sihmehue gue'bu má änni to'o di dä a.

²¹ Ne nu'a ra Pedro 'bu mín nuguí dí tet'i, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ma Hmu i, 'be'a nín dəte xin da nu na ra Xuua, bi 'yɛmbi.

²² Nu ra Jesús bi dət:

—Nu'bu ma pähä di 'butho ua gue'bu go dá sɔcä mahøn'a, hin ni 'befi gui 'yängui. Pe nu'a ni 'befi gui tɛngui gui thoc'a ma 'befi, bi t'ɛmbi.

²³ Pe janangue'a mi manse yu 'yɛc'yɛi gue njəm'bu ga tugä. Pe hinga ngubu bi man ra Jesús, pe bi 'yɛna: “Nu'bu ma pähä di 'butho ua gue'bu go dá sɔcä mahøn'a, hin ni 'befi gui 'yängui,” xí 'yɛmp'a.

²⁴ Guecä rá xädigä gue bi man ra Jesús, ne guecä xin dí o't' na ra sɔcuə 'be'a dá nu gue majuəni bin ja. Ne dí pähmbe majuəni na dí o't'ä ya.

²⁵ Ne xən ngu mi'da yun t'øt'e bi 'yøt'a ra Jesús. Pe nu'bu gätho xcä o't'ä, hinga xøt'a gätho xtín ja ua ja ra ximhäi 'bu. Ne hønt'a dí xi ahə ya.

HECHOS Yún t'òt'e yú 'bäihü ra Jesucristo

Bi man ra Jesús ba eh rá Hogandähi Ojä

¹ Nu'i Teófilo, rá mbüdi ra søcuä dá o't'a'i mám'bet'o, dá xi'i gätho bi 'yòt' ra Jesús nu'bü mi dümp' rá 'bëfi. Nè dá xi'a'i gätho ngue bi ma 'bü mín xänbate.

² Nè dá xi'a'i gätho bi 'yòt'a ra Jesús asta gue'bü mi mba mahëts'i. Nè nu'bü mi 'bücuä ja ra häi, nu rá Hogandähi Ojä bi xih ra Jesús 'bë'a da xih yú 'bäihü gue da 'yòt'e. Nu'ü yú 'bäihü, gue'ü yün 'yohü bi huanh ra Jesús ngue man yú xädi ü.

³ Nu ra Jesús bi nu ran ünbi nè bi du. Nè gätho nyote pa 'bü mí ndants'i mahøn'a, bin 'yuse bü 'büh yú 'bäihü, ja'bü bi hnu, ja'bü hin'na. Nè bi 'yuti xün ngu yün t'òt'e guepü bi nde da fädi gue i 'büi. Nè bi xi'ü nangue rá 'bëfi i òt' Ojä ua ja ra ximhäi, nè 'bëpü dí manda Ojä ü gätho dim 'büi.

⁴ Nu'bü mí m 'bühmbü yú 'bäihü mahøn'a a ra Jesús, nè bin sihmehü, bi xi'ü da dömp'ü Jerusalén 'bë'a bi ma majuäni rá Ta gue ba ehë. Nè ün'a ra Jesús:

—Ya xcá 'yòhmbü dá mangä mam'bet'o ngue ba pënh Ojä rá Hogandähi.

⁵ Nu'a ra Xuua bi 'yòt'ahü ran xixyä nangue ra dehe thofo, pë mi ts'ütho ya ga 'da ahü rá Hogandähi Ojä, bi 'yün'a ra Jesús.

Bi ndex mahëts'i ra Jesús

⁶ Nu'bü mim pëti ü, bi 'yänni:

—Ma Hmu ahe, hague guehya yü pa jabüya gui 'yòt'e din ja ma ts'ëdi zëhëhü mahøn'a, dyü israelhü.

⁷ Bi dä'a ra Jesús:

—Hingui sä gui pähmbü nda'a ní pa xün zän ma Tahü da 'yòt'a 'bë'a gätho da 'yözehë. Hin ni 'bëfihü gui pähmbü.

⁸ Pë nu'bü bá eh rá Hogandähi Ojä, nè gam 'bühmbü, din ja ni ts'ëdihü. Nè

nu'bü bin ja, gui xihmbü yü jä'i ua ra dähnini Jerusalén nanguécä, nè gätho ua ra häi Judea, nèpü ra häi Samaria, nè gätho na ngüni ra ximhäi.

⁹ Nu'bü mi gua'a man ra Jesús bi mba mahëts'i. Nu yú 'bäihü bi nu nu'bü mi ndex mahëts'i. Nè n'da ra güi bi go'mi nè him bi nu yú 'bäihü mahøn'a.

¹⁰ Nè mi 'bäpü, mi ndò'ts' mahëts'i, 'bëx mi 'bähmbü yoho yám 'bëhni Ojä mahëts'i, i he yü t'axca pahni.

¹¹ Nè bi 'yëmbi:

—Nu'ahü gyü mënguhü Galilea, hanja gní 'bähmbü ua ya nè gní ndòs'hü mahëts'i. Nu ra Jesús bi ndex ua gui 'bähmbü, nè tengutho bü á ndets'e, ngutho 'bü bá çäh mahøn'a, nè guet'a ra Jesús a.

Bi thahn'na ra Matías rá m poniui ra Judas

¹² Nu yú 'bäihü ra Jesús bi nèxpü ja ra nyuni Olivos büya, bi mba bü ra hnini Jerusalén, nè hinga yatho, ndehnni.

¹³ Nè nu'bü mi yërpü ja ra hnini bi ndexpü n'da ra cuarto magäts'i guepü i 'bü'ü. Gue'ü i 'büpü ü, ra Pedro, nè ra Xuua, nè ra Jacobo, nè ra Andrés, nè ra Felipe, nè ra Tomás, nè ra Bartolomé, nè ra Mateo, nè ra Jacobo rá ts'ünt'ü ra Alfeo, nè ra Simón gue t'ëmbi ra Zelote, nè ra Judas rán 'yohü ra Jacobo.

¹⁴ Gätho ya 'darpü bim pëti nè zäi min yähü Ojä. Nè bi zòpü 'da yü xisu nè ra María rá mbe ra Jesús, nè'ü yün 'yohü ra Jesús.

¹⁵ 'Darpü madím pëti ü n'da ciento nè 'däte njä'i. Nè nu'ü yü pa'ü bi ndants'a ra Pedro nè bi 'yëna:

¹⁶ —Ma cu ahü nangue ra Cristo, nu rá Hogandähi Ojä maya'bü bi jap'a ra David da 'yòt' ra søcuä, nè bi ma 'bë'a da 'yòt' ra Judas, nguetho mí pä Ojä 'bë'a da 'yòt'a. Gue'a ra Judas ngue bi dä'a ra Jesús nu'bü mi fënt'i. Nè gue'a bin ja nguetho gätho 'bë'a män t'òt'i bü rá m hman Ojä din ja.

17 'Dat'a ra 'befi dá øthe ra Judas nguetho ra Jesús bi huahn'na ra Judas tengu b_u á huancähe.

18 Nε bi thän'a n'da ra häi nangu'e'a í mbä'a ra Jesús. Nu'b_u mi zohäi ra Judas, bi nyep_u häi, nε bi føh rá foho, nε bi bøni gätho yá xεfo.

19 Gätho y_u ja'i mí 'b_up_u Jerusalén bi 'yøde 'bε'a bin ja. Jananjab_u bi mba ma hutí ra häi ngue yá nde'ε, Acéldama, gue nde da ma bim fäm b_u ra ji.

20 Nguetho nt'o't'i b_u ja rá søcuá ra Salmos:

Din häitho ra häi
nε njon dim 'b_up_u,
nε nt'o't'i ngue n'dan'yo da hyan rá
'befi mi ja xtá 'yøt'a.

21 Janangu'e'a jatho ga huahnd_u a dam pεhmbe. Jatho ga huahnd_u n'da rá m poniui ra Judas, gue'a n'da madí hyänje gätho y_u pa mí 'b_uhmbe ra Hmu, ra Jesús.

22 Nε ga huahnd_u n'da bi nu 'b_u mi xixyába ra Jesús a ra Xuua, nε madí hyänje gätho y_u pa däm 'b_uhmbe ra Jesús, gue'b_u go mí mba mahεts'i, bi nu, nguetho n'dat'a ga mamhbe ngue bi ndants' mahøn'a ra Jesús 'b_u mi du, bi 'yεn'a ra Pedro.

23 Nε nubäya bi ndønba yá thuhu to'o da thahni, gue yoho yan 'yoh_u bi hndøni. Nu'a n'da ra José Barsabás nε í Justo, nε nu'a man'da ra Matías.

24 Nε nu'ε y_u ja'i bin yäh_u ra Hmu b_uya, nε bi 'yεna:

—Ma Hmu ahe, guí p_urpa yá mb_ui gätho, dami 'yurcahe ya yoho nda'a xcá huahni.

25 Nu'a ga comhbe ra 'befi ngue ma 'bäigähe ra Jesucristo, ngue'a xtá 'yøt'a ra Judas. Nguetho xí 'uep_u ja rá 'befi nangu'e rá ts'oqui, bi mba da nu'a rán säui da nu, bi 'yεm 'b_u min yäh_u Ojä.

26 Nu y_u 'yεc'yεi b_uya bi 'yøt'e tengu'b_u n'da ran taha, ngue nde da b_u'ε nda'a bi nde Ojä. Bi bøni gue gue'a ra Matías. Nε nu y_u 'yεc'yεi b_uya bi huanh ra Matías, nε bi gomhb_u yá 'befi ε 'de'ma'da yá 'bäih_u ra Cristo.

2

Bi zøh rá Hogandähi Ojä

1 Pε guexta'a di thoqui dim peti gätho y_u 'yεc'yεi, din ja'a mí tø'mi, gue bá penh Ojä a rá Hogandähi, nε bin thεui n'da ra dämpeti mí sänba Ojä ε y_u israel, t'εmbi Pentecostés.

2 'Dahmantho bi zøp_u di hi, tengu'b_u n'da ra ndønthi gue bí 'yεh mahεts'i a. Nε nu'a ní hi b_u, bi yus'p_u ja ra ngu guerp_u mi hu'ε.

3 Bi nεqui tengu y_u t'εsibi nε 'da'i ts'ε bi zox yá yá y_u ja'i n'da ngu n'da ε mi 'b_up_u.

4 Ngue n'da ngu n'da mi 'b_up_u, gätho bin t'un rá Hogandähi Ojä, nε bi hat ra ts'edi xän ho ε. Nε bi mb_udi 'dahma 'dan'yo b_u án yá'ε n'da ngu n'da'ε nangu'e rá ts'edi rá Hogandähi Ojä in 'yoh_u.

5 Nε nu'ε y_u pa'ε bi zøm b_u Jerusalén ε y_u judío, da 'yøt'a ra dämpeti mí xi Ojä maya'b_u, ngue bá nεxp_u gätho y_u häi ua ja ra ximhäi.

6 Nε nu'b_u mi 'yø'a di hi ε y_u ja'i, bim peti b_u, nε n'da ngu n'da ε bí zo'ε y_u 'yεc'yεi nangu'e yá ndese, nε him bi zä bi bεni ha bin ja.

7 Nε bi hyonya thoho nε him bi badi 'bε'a nam bøni, nε bin 'yεmb zεhε ε:

—Hague án zä bin ja b_u, bin 'yεmp'ε. Ha hinga gue'ε y_u mεngu b_u Galilea gätho i yá ua ya.

8 Hanja sä i sij_u ma ndeseh_u n'da ngu n'daj_u.

9 Nε nuj_u n'da'a n'danni bá nεxh_u, nε 'daj_u, 'b_u'i 'da bá nεxp_u Partia, nεp_u Media, nεp_u Elam, nεp_u Mesopotamia, nεp_u Judea, nεp_u Capadocia, nεp_u Ponto, nεp_u ra häi Asia.

10 Nεp_u Frigia, nεp_u Panfilia, nεp_u ra häi Egipto, nεp_u ra häi Africa jom b_u Cirene. Nε nu'ε mi'da y_u romanos ε, madague'b_u gätho y_u judío ε, nε nu mi'da ε gue εc'yεi tengugah_u dy_u judío h_u, nε 'b_uh mi'da bá nεxp_u Creta, nεp_u Arabia.

11 Nε dí øhmb_u i mam ma ndeh_u nangu'e yán t'øt'e gue i øt' rá ts'edi Ojä, bin 'yεmp'ε.

12 Ne gätho madi hyonya thoho, ne hingui pãdi 'be'a da bēni. Ne n'da ngu n'da bi mansε u:

—'Be'a ní mba na in ja ya.

13 Pε nu'ε mi'da bi ma:

—Iti u.

Bi zoh yε jã'i ra Pedro

14 Ne nu ra Pedro bεya 'darpε mí 'bähmbε u mi 'de'ma'da yá 'bäihε ra Cristo, ne nts'edi bin yã, bi 'yεna:

—N'yohε ahε dyε judíohε ne gätho ahε guí 'bähmbε ua Jerusalén, dami 'yøhmbε xεn ho 'be'a ga xi ahε ya.

15 Nuje hin dí itihe tengu guím bεmhbε, nguetho ja guto ya.

16 Pε nuna guehna gue bin ja ya, gue'a bi man ra Joel rá pøngahyã Ojã, bi 'yεna:

17 Din ja bε n'da ra pa ba εhe, εn Ojã, gue ga pεn'nahε ma Hogandãhi gätho nangu yε jã'i 'bεcua ja ra ximhäi.

Ne nu'ε ni ts'unt'ahε ne ni t'ixuhε dim pøngahyã.

Ne ni ts'unt'ahε da nu'ε yan t'uti tengu yε t'í

ne ni dãc'yεihε da 'uj yε t'í.

18 Nu'bε bin ja, nu'ε ma 'yεhe, yan 'yohε ne yε xisu, ga pεnpã ma Hogandãhi ε,

ne dim pøngahyã nanguεã.

19 Ne ga uh yε hmεpya bε magãts'i, nεpε ja ra häi, yε hmεpya ra ji, ne ra sibi ne ra 'bifi.

20 Ne nu'a ra hyadi ya hin din ja rán nequi,

ne ra zãna xtan theni tengu ra ji.

M'bet'o nja bε din ja, m'bejua da zøn ra pa dua εh ra Hmu mahεts'i,

ne nu'a ra pa a, nuixte thoho ne nts'utho 'be'a din ja.

21 Ne nu'a ra pa dua εhe, din ja gue hønt'a to'o xí mba't'a ra Hmu da yan Ojã a.

Ngubε bi 'yo't'a ra Joel 'bε maya'bε, bi 'yεn'a ra Pedro.

22 Nu ra Pedro xø bi 'yεmp'ε mahøn'a:

—N'yohε ahε dyε israelhε, dami 'yøhmbε ma nde. Dí m mangã nanguε ra Jesús ra mεngu Nazaret. Ojã bi japi nguε bi 'yøt' yan t'øt'e nuixte nanguε

rá ts'edi Ojã, ne yε hyonya nt'øt'e, ne yε hmεpya, guepε da zã gui pãhmbε nguε Ojã bi zε'a.

23 Ne maya'bε Ojã mi pãdi 'be'a gá 'yørpahε rá Ts'unt'ε. Ne Ojã mi sänni gue gá cuathε bε ja n'da ra pont'i nanguε yá 'yε yε tonto, ne gá hyohε.

24 Pε nu'a Ojã bi xox 'bε mí du, ne bi hyãcua ran dãte, nguetho hin'yε rá ts'edi ran dãte xtán zã xtán zãm'ma ra Jesús.

25 Nguetho bi man ra David gue 'be'a da nu ra Jesús, 'bε mí 'yεna: Nugã thocua thoho dí nugã Ojã bε ja ma hmi.

Ne di 'dac ra ts'edi, jananguε'a njon da zã di 'uegagui.

26 Jananguε'a i hu ma mbεi, ne dadín johya 'bε dí m mangã nanguε'a. Ne nu'bε din sanya ma jã'i bε ja ran 'yãgui, dí tøp'ma ran ho da t'ørcagui.

27 Nguetho hin gui hyεgã ma te da gopε guepε o'ε xεn du, Ne hin gui japi da 'ya ma ngøc'yεi, guecã, ni Hoga t'uhnigui.

28 Ne gá 'yurqui 'bεpε dãm 'bähmi mazã mahøn'a, ne nu'i gui jaqui nguε din ja ran johya ma mbεi nu'bε dá nut'a ni hmi, bi 'yεn ra Pedro tengu bi man ra David.

29 Ne xø bi 'yεn'a ra Pedro:

—N'yohε ahε, da zã ga xi ahε majuãni nanguε ma ngørpa mbombøtahε ra David mi 'bεi maya'bε, him bi mansε nanguεε 'be'a da t'ørpe, nguetho bi du, ne guexta'a i o bε rán 'yãgui i ja ua dí 'bähmbε.

30 Pε nu ra David bim pøngahyã 'bε mí man na, ne mí pãdi majuãni 'be'a bi xi'a Ojã, gue n'da rám bom'betο ra David din ts'ut'abi nanguε yε israel tengu ra David, ne guehna ra Cristo na.

31 Ne mi pãh ra David 'be'a din ja, jananguε'a bi ma nanguε da ndants' mahøn'a ra Cristo, ne hin da ts'opε nidu rá te, ne xín da 'ya rá ngøc'yεi a.

32 Nguetho ra Jesús, Ojã bi xox 'bε mí du, ne nu'a dí pãhmbε majuãni

gätho gahe, ne dí mamhbe nguetho dá nuhe 'be'a bi t'ørpe.

³³ Ojå bi xots'i ne bi zixpæ ja rá ts'edi, ne bi un'na rá Hogandåhi tengu xí man Ojå, janangue'a bi 'dacåhe baya. Gue'a rá Hogandåhi i øt'e 'be'a gätho guín nuhæ ya, ne guí øhmbæ ya.

³⁴ Nguetho ra David him bi ndex mahçts'i, pæ gue'a im manse a:

Nu'a ra Hmu bi xi'a ma Hmu:
"Dami hyucua ja ma ts'edi,

³⁵ asta gue'bæ ga tåhui man saiui,"

bi 'yæn'a ra David, bi 'yæn'a ra Pedro.

³⁶ Ne xø bi 'yæna:

—Gätho ahæ ma mi israel ahæ, gui pähmbæ ya majuani bi jap Ojå dim hmu a gá cuathæ bæ ja ra pont'i, ne guehna ra Jesús, ne gui pähmbæ gue bi huan Ojå a, bi 'yæn'a ra Pedro.

³⁷ Nu'bæ mi 'yøh yæ jå'i 'be'a bi man'a ra Pedro, æmme bi du yá mbæi, 'bæ mí 'yøde gue rá Ts'ant'æ Ojå a xí hyo. Ne bi t'än'na ra Pedro ne yán 'yohæ:

—Man 'yohæ ahæ, 'be'a da zå ga øthe ya, æn'æ.

³⁸ Nu ra Pedro bi dæti:

—Gui päh nin 'yomfænihæ nangue ran ts'o, ne gan xixyæhæ n'da ngu n'da ahæ nangue rá thuhu ra Jesucristo. Ne din ja ra punbi ni ts'oquihæ, ne di 'da ahæ rá Hogandåhi Ojå.

³⁹ Nguetho bi man Ojå di 'da ahæ ran t'unni gue'a rá Hogandåhi Ojå, ne ni t'ahnihæ din t'unni, ne gätho æ høn bæ go hapæ i 'bæi din t'unni, gue hønt'a go to'o da zohn'na Ojå ra Hmu, bi 'yæn'a ra Pedro.

⁴⁰ Ne nu ra Pedro man'da xæn ngu bi xifi ne bi hæcui, ne bi 'yæmbi:

—Damin yæmh bæ nangue'a ran ænbi da nu'æ yæ ts'om'bæi i 'bæcua ya, bi 'yæn'a ra Pedro.

⁴¹ Ne gätho to'o bi 'yømanho a bi man ra Pedro bi mba ma xixyæbi. Nu ra pa gue bi man ra Pedro, mbæ hyu mahuæhi yæ jå'i bi 'yæc'yæi.

⁴² Ne nu'æ bi thocta'a bi xænba yá 'bæihæ ra Cristo æ, ne bi hyu yá mbæi nguetho 'da'angu im bæni. Ne thocua thocho bim peti gue din yæhæ Ojå, ne da zi ra xæcahmæ, ngue bi bæñ rán dæte ra Hmu.

Yüm 'bæi æ mbædi bi 'yæc'yæi

⁴³ Gätho yæ jå'i bi numansu Ojå ne æmme bi hyonya thocho 'be'a bin ja nangue yæn t'øt'e nuixte ne yæ hmæpya bi 'yøt' yá 'bæihæ ra Cristo.

⁴⁴ Ne gätho gue bi 'yæc'yæi n'dat'a in numanho n'da ngu n'da, ne nu'a 'be'a mí pæ'ts'i n'da ngu n'da, 'da nan gomthoho.

⁴⁵ Ne nu'bæ n'da mí honi 'be'a madí 'bædi, nu'a man'da baya bi mbæ 'be'a mí pæ'ts'i, bi un'na baya.

⁴⁶ Ne mpa 'bæ mpa 'bæ madím peti bæ ja ra dænijå. Ne nu'bæ xæn sihmæ, bin sänbi bi mba bæ ja yá ngu yá mi'yæc'yæihæ, ne bin johya yá mbæi, ne 'dat'a im bæni.

⁴⁷ Ne bi 'yæspa Ojå, ne bi hnumansu æ nangue gätho yæ jå'i. Ne nu Ojå bi japi n'dapa ngu n'dapa i cærpæ ja rá ts'edi mi'da yæ jå'i, gue bi zin'æ.

3

Bi zå ra dogua

¹ N'da ra pa 'bæ hyunde, gue'a ra ora 'bæ nzæi mí yæhæ Ojå yæ jå'i, bi mba bæ ra dænijå ra Pedro ne ra Xuua.

² Mi 'bæpæ n'da ran 'yohæ ra dogua gue'bæ go mim 'bæi. Ne nzæi bi thuxpæ ja rá goxthi ra dænijå. Nu ra goxthi t'æmbi mahotho. Nu ran 'yohæ da 'yæp yæn t'unni yæ jå'i i thopæ mbo.

³ Nuna, nu'bæ min nu ra Pedro ne'a ra Xuua ní mba bæ ja ra dænijå, bi 'yæp ran t'unni.

⁴ Nu ra Pedro n'youi ra Xuua, nu'bæ min nu i hupæ, bi 'yæmbi:

—Hyandgå'be.

⁵ Nu ra dogua bi hyant'æ, mi tø'mi da hyæni 'be'a di un'dæ.

⁶ Pæ nu ra Pedro bi 'yæmbi:

—Xíng ra t'axi xíng ra c'axt'i dí hægå, pæ nu'a i jagui dadí 'da'a'i. Nangue rá ts'edi ra Jesucristo mængu bæ Nazaret, damí ndants'i ne gan 'yo, bi 'yæmbi.

⁷ Nu ra Pedro bi bentpa rán 'yæi, bi xots'i. 'Bex bin hæts'edi rá gua, ne rá hyudi xíngua.

⁸ Ne n'da sägui thocho bi 'yøt' 'bæ mi ndants'i ne bin 'yo. Ne'a bi yæthæ bæ ja ra dænijå, sägui ne 'yo, ne æspa Ojå.

9 Gätho y_u ja'i bi nu ran 'yoh_u ngue bin 'yo ne bi 'yεspa Oja.

10 Ne mi pađi gue nu'a mi hup_u ja ra goxthi mahotho b_u ja ra đanija mi äh ra mbeti. Ne gätho bi hyonya thoho 'be'a bin ja ran 'yoh_u.

Nu ra Pedro im mam b_u ja ra ngun'yu t'εmbi Salomón

11 Nu'a mi dogua hingui nde da hyc'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bá εp_u x_un ngu y_u ja'i guerp_u ja ra ngun'yu mi 'bä_u, t'εmbi Salomón, ne madí hyonya tho'_u.

12 Nu'b_u mí hyant'_u y_u ja'i a ra Pedro, bi 'yεmbi:

—N'yoh_u ah_u dy_u israelh_u, hanja gadí hyonya thoh_u nanguehna ra dogua, ne hanja gñi hyandga'be. Ha gui εmh_u gue ma ts'edisε'be ne man hose'be gue xtá jap'be bin 'yo na.

13 Hin'na maha, pe ga xi ah_u Hague bin ja. N'dat'a Oja gue mí εspa mam bombøtah_u ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, bi zixp_u mahεts'i a rá Ts'unt'_u, ne bi un rá ts'edi. N'dat'a ra Jesús gue gá däh_u b_u ja rá hmi ra Pilato ne gá cømh_u b_u. Nu ra Pilato mim ma xtá mba nthεgui.

14 Pe nu'eh_u gá cømh_u n'da x_un ho, ne gue'a rá Thahni Oja a. Ne gá 'yähmb_u n'da ra hyodu da soc'ah_u.

15 Ne gá mamh_u gue da mba ntho ra Hmu gue di un ra te. Pe Oja bi xoxp_u 'b_u'_u x_un du, gue'a dá nuhe ne dadín juañhde.

16 Bi zä na ran 'yoh_u nguetho bi 'yεc'yεi ra Jesús. Ne guehna ran 'yoh_u guín nuh_u ya, ne gui pañmb_u to'o na.

17 Pe nuya, n'yoh_u ah_u, dí pačä ngue hin gmí pañmb_u 'be'a xcá 'yøth_u 'b_u gmí hyoh_u ra Jesús, ne ximangutho ni ngarpih_u.

18 Pe Oja bi japi bin ja 'be'a gätho bi ma maya'b_u, gue bi man y_u pøngahyā nangue ran unbi bi nu ra Cristo rá Thahni Oja.

19 Janangue'a nuya, damí päh nin 'yomfεnih_u ne gui dāp ni mbaih_u Oja. Ne nu Oja b_uya da zä da duc'a ni ts'oquih_u ne dí 'da ah_u ran johya ni mbaih_u.

20 Ne nu Oja ba penhua mahøn'a ra Jesús ne gue'a ra Cristo xa ts'änni di jačuah_u.

21 Nu ra Jesús jatho da gop_u mahεts'i jague'b_u da zøn ra pa da mba ma hoqui gätho ua ja ra ximhäi, tengu bi man Oja maya'b_u, nangue y_u nde y_u hoga pøngahyā.

22 Pe bi 'yεnsε a ra Moisés: “Nu'a ra Hmu ma Ojah_u, da zänna n'da rá m 'behni ngue gue'a nin 'yoh_uh_u tengugä. Damí 'yøhmb_u 'be'a gätho da man'a.

23 Ne din ja, hønt'a go to'o má ja'i hin da 'yømanho a, da mba ma 'ueque nangue y_u t'ähni Oja, ne da mba ma 'be'pi rá te,” bi 'yεn'a ra Moisés.

24 Ne majuāni, gätho bi man y_u pøngahyā Oja gue'b_u mí man ra Samuel ne gätho mi'da y_u pøngahyā m'bejua mí 'bai, gätho bi ma 'be'a gätho da 'yøt' Oja, ne gue'_u dí nuh_u y_u pa jab_uya.

25 Guej_u dy_um bom'betoj_u y_u pøngahyā Oja, ne ndej_u Oja ga comh_u rán hogui bi 'yørp_u ma ngarp_u bøtah_u nu'b_u mi t'εmp'a ra Abraham: “Nangue n'da nim bom'beto dim 'bäh niya'b_u, dí mba ma japi gätho y_u ja 'i guecua ja ra häi,” bi t'εmp'a.

26 Janangue'a nu'b_u mi xoxa Oja a rá Ts'unt'_u gue bi du, m'bet'o thoho bá penhua dí 'bähmb_u, ngue nde di 'uegah_u n'da ngu n'daj_u nangue ma ts'oquih_u, bi 'yεn'a ra Pedro.

4

Pa ma juañbi ra Pedro ne ra Xuua

1 Nu'b_u mi xänba y_u ja'i ra Pedro ne ra Xuua, bá εh y_u mbäjä ne'_u y_u hmu b_u ja rá đanija y_u judío, ne y_u saduceos.

2 Nu'_u εmme bin cue_u, nguetho bi xänba y_u ja'i gue bi ndants'a ra Jesús b_u 'b_u'_u x_un du.

3 Nu'_u bi bent'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bi got'a fädi, jague'b_u mi hyats'i bi juañbi, nguetho x_un de 'b_u mi got'i.

4 Pe x_un ngu_u xí 'yøh ram hma bi ma, bi 'yεc'yεi. Mbε í jua'i cat'a mahuāhi y_un 'yoh_u ngue bi 'yεc'yεi.

5 Nu'bu mi hyats'i bim peti bu Jerusalén yu ngurpa mbäjä ne yu dác'yei ne yu xänbate nija.

6 Mi 'buru ra Anás ra dambäjä a, ne ra Caifás, ne ra Xuua, ne ra Alejandro, ne gätho mi'da yá meni ra dambäjä, bim peti ngue di juanba ra Pedro ne ra Xuua.

7 Ne bi manda da ts'ispa ra Pedro ne ra Xuua, ne bim 'bäru ja yá hmi ne bi 'yänni:

—'Be'a má ts'edi o gue to'o rán t'edi ngue xca 'yot'ui na.

8 Nu ra Pedro buya n'youi xän ngu rá ts'edi rá Hogandahi Oja, bi 'yëmbi:

—Gyá ngurpihu yu ja'i ne gyu dác'yeihu dyu ja'i israelhu.

9 Ha guí ängahe nam pa ya nangue ran ho bi t'örpa na ran 'yohu, ne hague nja bi zä na ran 'yohu ngue mi u.

10 Nu'bu majuani guí ängahe, gui 'yömbu ya, ne gätho ma mi'israelhu, ngue nangue rá ts'edi ra Jesucristo, gue'a í zä ín 'yo na ran 'yohu ya. Gue'a ra Jesús ra mengu bu Nazaret, gue gá cuathu bu ja ra pont'i, ne nu Oja bi xoxru 'bu'u xän du.

11 Guehna ra Jesús hin gá nde gá pahmbu, ngue tengu'bu gyu gadohu gá samhu n'da ra do. Pe nuya Oja bi japi ngue tengu'bu n'da ra do man'da mahyonida bu pa nthoe ra ngujado.

12 Njo'o man'da da zä di pø'a n'da hinda hönt'a ra Jesús. Nguetho him bi zän Oja man'da ra ts'edi ua ja ra ximhäi gue da zä di pøjhu, hinda hönt'a ra Jesús, bi 'yën'a ra Pedro.

13 Ne madi hyonya thoho u yu juanbate 'bu mí badi him bi zu din yahu ra Pedro ne ra Xuua, gue mí padi him bin xädi. Pe bi bëm buya, bin 'yohu ra Jesús ra Pedro ne ra Xuua.

14 Ne nu'bu min nu ran 'yohu xí zä gue mi 'buhmbu u, hin'yü 'be'a man'da sä da xifi.

15 Ne bi mbehn bu thi u yoho n'da zu ora, ngue nde din 'yän'du 'be'a da zä da 'yörpe.

16 Ne bin 'yän'du:

—'Be'a sä ga øthu nangue yan 'yohu, nguetho majuani n'da ran t'øt'e nuixte

bi 'yot'u. Ne gätho 'bucua Jerusalén i padi, hingui sä ga cømhbu.

17 Pe guehma nde'bu ga sühmbu n'dahma njon da xifi nangue ra Jesús, gue him man'da di thoc ram hma bu 'buh yu ja'i, bi 'yën'u.

18 Bi zohn mahøn'a u, bi xih puya, gue him man'dandi da ma, xin da xänba yu ja'i nangue ra Jesús.

19 Bi däh ra Pedro ne ra Xuua, bi 'yëmbi:

—'Be'a go guím bënëshu ngue i nde Oja ga øt'be, ha gue'a guím mamhu o gue'a man Oja a ga øt'be.

20 Nguetho jatho ga mamhbe 'be'a xtá nuhe ne 'be'a xtá øhmbe, bi 'yën'u.

21 Nu'bu man'da mi dämhyu u, bi hyegui nguetho him mi tñi 'be'a dí unba u. Nu'u i supi din cue yu ja'i 'bu xtí unba ra Pedro ne ra Xuua, nguetho gätho yu ja'i mí espa Oja nangue'a xin ja.

22 Nguetho nu ran 'yohu mi ponga nyote njeya mi pe'ts'i, ngue bi t'örpa ran t'øt'e nuixte, gue bi zä.

Nu yu 'yëc'yei bi 'yär Oja hin din su

23 Nu'bu mi theh ra Pedro ne ra Xuua, bá epu gueru mi 'buh yu 'yëc'yei. Ne bi xifi gätho xí xi'u yu mbäjä ne yu dác'yei.

24 Nu'u, nu'bu mí 'yøde, bi zo Oja, n'dat'a im bënü, ne bi 'yën'u:

—Ma Oja ahe, gue gra Hmu, gá 'yot' mahëts'i necua ja ra häi ne ra dejä ne gätho u i jabu.

25 Ne nu ní Hogandahi bi bënba mam bombøtahe ra David, ni 'yëhe, 'bu mí 'yëna:

Hanja nín 'yo'ts'u yu ja'i gue hingui ten'na Oja, ne im bën'u gue him majuani.

26 Yü hmuts'ut'abi yu häi ya bi dämü bi zä bi dämp' ra säi.

Ne yu ts'ut'abi bim peti din sühmbu ra Hmu Oja ne ra Cristo rá Thahni Oja,

bi 'yën'a ra David.

27 Nguetho majuani bim peti ua ja ra hnini ra Herodes, ne ra Poncio Pilato, ne yu ja'i ngue hing yu judío,

ne ma mi'israelhe, ne bi zuh ni hoga Ts'unt'u Jesús, gue'a gá huahni.

²⁸ Nu'u bi 'yøt'u gätho 'be'a xcá sän mam'bet'o gue bin ja.

²⁹ Nuya ma Hmu ahe, damí nu'u gue nde di unje, ne damí 'daje ni ts'edi, ni 'yehégähe, ga huthe ran zambui ga mamhbe nim hma.

³⁰ Ne ga uthe yu ja'i ni ts'edi gue da zä'u yun zäman'u. Ne gui 'yut yun t'øt'e nuixte ne yu hmepyra nanguie ni Hoga ts'unt'u ra Jesús, bi 'yem 'bu min yahu Oja u.

³¹ Ne nu'bu mí jua'a bin yahu Oja, nu ra ngu gueru xim peti bin huani, ne gätho u man'da bi hya yá ts'edi nanguie rá Hogandahi Oja. Ne gätho yu 'yec'yei bi hyut'an zambui, bi mamp'a ram hman Oja.

Bi gohmi 'be'a gätho mi ja

³² Gätho yu 'yec'yei i 'bui tengu n'danja'i tho, 'dat'a i øt'e, 'dat'a im beni. Xinga n'da bi ma gue jase yá mbeti, ne gätho 'be'a mi ja mi cohmi.

³³ Ne nu yá 'bäihra ra Cristo, nu'bu mí thoqui bi ma gue bi ndants'a ra Hmu Jesús 'bu mi du, ne bi jap Oja bin ja rá ts'edi yám hma, ne xun ngu rá mate Oja bin t'un'ndu n'da ngu n'da u.

³⁴ Gätho yu 'yec'yei nte madi 'bedi 'be'a gätho mi honi, nguetho xun ngu bi mbä yá häi o gue yá ngu mí ja, ne bi un ra mbeti yá 'bäihra ra Cristo.

³⁵ Ne nu'u bi darpa u to'o di 'be a da hyoni.

³⁶ Ne gue'a bi 'yøt'a n'da ra 'yec'yei, ra José na, ra mengu Chipre, rá 'yu ra Leví, pe nu'u yá 'bäihra ra Cristo bi zänba man'da rá thuhu gue dí Bernabé, nde da ma i hurpa rá mbui n'da.

³⁷ Ne gue'a bi 'yøt'e, bi mbä n'da rá huahi mi ja, ne bá ha ra mbeti, ne bi dá bu 'buh yá 'bäihra ra Cristo, ngue di un'du nte mi ja.

5

Rá ts'oqui ra Ananías ne ra Safira

¹ Pe nu'a man'da ra 'yec'yei i Ananías mi 'buru, ne rá xisu, bi mbä yá häi. Nu'a rá xisu ra Safira a.

² Ne bi gøn'i ts'u ra mbeti ne 'dat'a bi be mmi rá xisu. Ne bá hac made ra mbeti, bi gapu 'bu'u yá 'bäihra ra Cristo.

³ Pe nu ra Pedro bi 'yemp'a:

—Nu'i grá Ananías, hanja guí cu't' ni mbui ra zithu, ra Satanás, gue di 'ber'i'i gui xih ra fehni rá Hogandahi Oja, ngue gá hyac'i ts'u ra mbeti guí pä ni häi.

⁴ Nu'bu hin xquí pä ni häi, ha hin xquí cohmi gue ni mbeti zehε. Ne nu'i gá pä ni häi, ha hinga gue ni 'befizehe xquí 'yøt'e nanguie ni mbeti. Hanja ngubu guím beni. Hinga gue'u yun 'yohu gá xih ra fehni, pegue Oja gá xih ra fehni, bi 'yæn'a ra Pedro.

⁵ Ne nu'bu mí 'yø'a ra Ananías 'be'a bi man'a ra Pedro, 'bex bi du. Ne gätho to'o bi 'yøde nanguie'a emme bin ja ra mbidi yá mbui u.

⁶ Nu'u yun 'yohu mi 'buru bi ndants'i, bi mbant'a ra ánima Ananías, bi duts'i, bi 'yägui.

⁷ Ne nu'bu mi tho'i ts'u nhyu ora, bi zøh ra Safira, rá xisu ra Ananías, ne him mi pa'di 'be'a bi thogui.

⁸ Nu ra Pedro bi 'yæn'na ra xisu:

—Xiqui hangu guí päui ni häi, tengu man ni ndø, bi 'yæn'a ra Pedro.

—Haha ngubu rá muui, bi 'yæntho ra Safira.

⁹ Nu ra Pedro bi 'yemp'a buya:

—Hanja 'dat'a gá bemmi, hanja sä gá cøn rá Hogandahi Oja. Nuya 'bäcua ja ra goxthi u gue bá äc'a ni ndø, ne'e da dux'a ya, bi 'yembi.

¹⁰ Ne 'bex bi yøru ja rá gua ra Pedro, ne bi du. Bi yat'u yun 'yohu, bi nu, ya xí du, ne bi duts'i, ne bi 'yägui, 'daru tho ho bi 'youi rá ndø.

¹¹ Ne emme bi mbidi gätho u yu 'yec'yei, ne'u gätho mi'da bi 'yøde bi mbidi.

Xun ngu yun t'øt'e nuixte bi 'yøt' yá 'bäihra ra Cristo

¹² Xun ngu yu hmepyra, ne yun t'øt'e nuixte bi 'yøt' yá 'bäihra ra Cristo bu 'buh yu ja'i. Ne gätho madim peti bu ja ra danija gueru t'embi rá ngun'yu ra Salomón, ne 'dat'a im beni'u.

13 Ne nu'u mi'da u gue hingui εc'yei, bi zu din uans'hε yu 'yεc'yei, ne bi hnumansu yu 'yεc'yei.

14 Pe man'da man'da xun ngu bi 'yεc'yei ra Hmu, yun 'yohu ne yu xisu.

15 Ne nangu bi 'yot' yun t'ot'e nuixte yu 'bäihε ra Cristo, jananjabu i ts'opu ja 'yu yu hyenni gueru da tho'u, i oxpu ja yu t'ots'i ne yu fidi. Ne nu'bu da thoru rá xudi ra Pedro da yuni.

16 Ne xun ngu bi bøm bu ja yu hnini gueru hän bu Jerusalén, bi mba bu Jerusalén, bi zix'u yun zäman'u, ne'u min 'yohu yu zithu. Gätho bi zä.

Ra Pedro ne ra Xuua bi hnuman'u

17 Janangu'e a yu dambäjä ne gätho min 'yohu, nu'u εmbi yu saduceos, εmme bin ja yun ts'eya yu mbui u.

18 Janangu'e a bi bent'u yu 'bäihε ra Cristo ne bi got'a fädi.

19 Pe nu'a n'da ram 'behni bí 'yεh mahεts'i 'bu min xui, bi xocua ra jut'i yu ofädi ne bi zixpu thi. Ne bi xifi:

20 —Ní mba, damam 'bähmbu bu ja ra danija, dami xihmbu yu ja'i gätho nangu ram 'bui ma'da'yo, bi 'yεna.

21 Nu'u, nu'bu mí 'yoh na, bi yurpu ja ra danija 'bu mi t'axuditho, ne bi xänba yu ja'i.

Ne nu'bu mí peti yu hmumbäjä bu ja n'da ra ngu, ne'u min 'yohu, ne madin zohni yu ngurpi ne yu dεc'yei yu israel, ne sä bi mbenpu fädi yu asmayo gue ba si yu 'bäihε ra Cristo.

22 Pe nu'bu mi zøm bu ja ra fädi yu asmayo, njom bi dım bu u. Bi mbeng mahøn'a bu bí 'buh yu hmumbäjä,

23 ne bi 'yεmbi:

—Dá tım'be ra goxthi xø man thut'i thoho ne yu mbädi mi 'bäpu thi ja ra goxthi. Ne nu'bu ma xoc'be, njo'o to'o dá tım'be bu mbo, bi 'yεn'u.

24 Ne nu'bu mi 'yø'a rá hmu yu mbädi bu ja ra danija, ne yu hmumbäjä, bi hyonya thoho. εmme bi du yu mbui: “Haru maha nın se'a øt'u,” din 'yεmp'u.

25 'Bex bi zøn'a n'da, bi xifi:

—Nu'u yun 'yohu gá cothu fädi bí 'bäpu ja ra danija ya, ne i xänba yu ja'i, bi t'εmp'u.

26 Ne bi mba rá hmu yu mbädi buya, ne in 'yohu yu mbädi. Ne xø bá si yu 'bäihε ra Cristo, ne him bi unbi, nguetho mí su xtí mba ma bat'ado.

27 Ne nu'bu bá ts'i bu ja ra junta, bi 'yän yun t'änni a ra hmumbäjä. Bi 'yεmp'u:

28 —Ha hin dá hεc'ahu gue hin gui xänbahu yu ja'i nangu ra Jesús. Pe hin gui øhmbu 'be'a dá mangähe. Nuya gätho yu ja'i 'bucua Jerusalén i päh ram hma gui mamhu. Ha gui εnje go ma ts'oquihe bi du ra Jesús.

29 Nu'a ra Pedro ne'u mi'da yün 'yohu bi dıti:

—Jatho ga øthe 'be'a i xije Ojä xinda gue i xije yu ja'i.

30 Nu Ojä gue bi dände ma ngurpa bøtahε, bi xox'a ra Jesús, nu'a gue'a gá hyohu 'bu gmı cuathu bu ja ra za.

31 Pe Ojä bi zixpu bi gonhui rá ts'edi, ngue dim hmu ne dim pørpate. Ne da japi di päh yu mbui yu ja'i israel ne di punba yu ts'oqui.

32 Ne nugähe dí mamhbe majuani nanguehna. Ne'a rá Hogandahi Ojä im ma majuani nanguehna. Ne nu Ojä bi un rá Hogandahi to'o gätho bi 'yεc'yei, gue da bεε gue majuani a, bi 'yεn'a ra Pedro.

33 Ne nu'bu mí 'yø'u hupu, ε mme bi de ra cue, ne min nde xtá hyo u.

34 Pe bi ndants'a n'da ran 'yohu mi hupu ja ra junta, nuna n'da ra fariseo rá thuhu ra Gamaliel. Gue'a n'da ra xänbate yün t'εdi yu judío. Ne gätho yu ja'i in numansu a. Nu'a bi manda da ts'ixpu thi n'da zu ora u i pa ma juanıbi.

35 Ne bi 'yεna:

—N'yohu ahε, dyu israelhu, dami jamansu 'be'a gui ørpahu ya yun 'yohu.

36 Nguetho hin ε huq maya'bu bi ndants'a n'da ran 'yohu ra Teudas, mi εna mi jase rá ts'edi. Ne xun ngu yu ja'i bi denni, mbe goho ciento. Ne nte dá ørpahu pe bi tho, ne gätho mi tenni bin 'uεxt'i 'da'a n'danni bi mba.

37 M'bejua buya, bi ndants' ra Judas ra mengu ra häi Galilea. Nu yu pa bin ja ra pede bin tet'i 'da yu ja'i. Pe ne'a

bi mba ntho, ne gätho mi tenni bin 'uext'i.

³⁸ Janangue'a dí xi ah_u, dami h_uehmb_u ya y_un 'yoh_u, nguetho nu'b_u rá ts'edi zeh_u gue ra 'b_ufi i øt'e, da mba ma juadi 'b_u.

³⁹ P_e nu'b_u rá 'b_ufi Oj_a i øt'e, hingui sä gui h_uepah_u. Nu'b_u guí _una gui h_uepah_u, gan sahmb_u Oj_a 'b_u, bi 'y_un'a ra Gamaliel.

⁴⁰ Nu'_u, bi 'y_umanho 'b_e'a bi man ra Gamaliel, ne nu'b_u mí xifi da y_ut'a mbo mahøn'a y_u 'b_uih_u ra Cristo, bi mba m'bei, ne bi xi'_u hin din xänbate nangue ra Jesús, ne bi hy_uetho b_uya.

⁴¹ Nu'b_u mí b_um b_u ja ra junta _u, bin johya y_u mb_ui, nguetho ya bi nu ran _unbi nangue ra Jesús.

⁴² Ne xinga n'da ra pa mi _ut'i gue him mi mamp'a ra hogam hma nangue ra Jesucristo, ne bi xänba y_u j_a'i nub_u ja rá _uanj_a y_u judío, ne p_u ja y_u ngu.

6

Bi thahni yoto má 'yoh_u ngue dim fäxte

¹ Nu'_u y_u pa _u man'da x_un ngu bi 'y_uc'y_ui. Nu'_u 'da b_uya gue i y_a ra griego, bi d_u'mi bi z_u'_u i y_a ra hebreo, i _una hingui pa ma p_uti x_un ho _u 'da y_u m_unguh_u, gue y_u xisu x_un du y_u ndø, gue'b_u pa ma dat'i y_un ts'ihm_u n'da pa ngu n'da pa.

² Nu'_u 'd_e'mayoho y_u 'b_uih_u ra Cristo bi ma gue dim p_uti y_u 'y_uc'y_ui b_uya, ne bi xifi:

—Hingui sä yoho ga øt'ähe, hingui sä ga thoqui ga unhde y_un ts'ihm_u y_u j_a'i, nguetho jatho ga mamhbe rá_m Hman Oj_a.

³ Janangue'a ma z_u cu ah_u nangue ra Cristo, dami huahnd_u 'da gue gue'ah_u yoto y_u hogan'yoh_u gue i h_a ra ts'edi x_un ho nangue rá Hogand_uhi Oj_a in 'yoh_u, ne x_un ho y_un 'yomf_uni, di darpa y_un ts'ihm_u y_u j_a'i ngue nte i ja.

⁴ P_e nugähe ga thoje dan y_ahe Oj_a ne ga mamhbe rá_m Hman Oj_a.

⁵ Ne gätho _u gue madi p_uti b_u, bi 'y_umanho _u 'b_e'a bi man'_u y_u 'b_uih_u ra

Cristo. Ne bi than'na ra Esteban, n'da ran 'yoh_u _umme _uc'y_ui x_un ho ne in 'yoi x_un ho rá Hogand_uhi Oj_a. Ne bi than'na ra Felipe, ne ra Prócoro, ne ra Nicanor, ne ra Timón, ne ra Parmenas, ne ra Nicolás, nu'a mí tenba y_u t'_uc'y_ui y_u judío 'b_u hin ní 'y_uc'y_ui ra Cristo, nu'a bá ne xp_u ja ra hnini Antioquía.

⁶ Ne gätho bi ts'ixp_u 'b_uh y_u 'b_uih_u ra Cristo. Ne nu'_u bi gäs_upa y_u 'y_e y_u y_a _u b_uya, ne bin y_ah_u Oj_a ngue da mbäx'_u nangue ra 'b_ufi bin t'un'd_u.

⁷ Ne man'da man'da bi hman rá_m hman Oj_a, janangue'a man'da x_un ngu y_u j_a'i b_u Jerusalén bi 'y_uc'y_ui. Ne'_u y_u mbäjä b_u ja y_u nij_a y_u judío, x_un ngu bi 'y_uc'y_ui ne bi d_unni.

Bi fent'a ra Esteban

⁸ Nuna ra Esteban, x_un ngu rá_m fäts'i Oj_a bi unni ne rá ts'edi, ne bi 'yøt' y_un t'øt'e nuixte ne y_u hm_uepya nangue rá ts'edi Oj_a b_u 'b_uh y_u j_a'i.

⁹ P_e nu'_u 'da y_un 'yoh_u bi d_u'mi bin junth_u ra Esteban, gue'_u i pa b_u ja n'da rá nij_a y_u judío guerp_u i pa y_u j_a'i min 'y_uhe, ne'_u 'da y_u m_ung_u b_u ra häi Cirene, ne p_u ja ra hnini Alejandría, ne p_u ja ra häi Cilicia, ne 'da y_u m_ung_u b_u ra häi Asia, gätho bin junth_u ra Esteban.

¹⁰ P_e him bi zä bi d_ap'a ra Esteban, nguetho x_un ngu rán 'yomf_uni mi ja, ngue mi y_a con rá ts'edi rá Hogand_uhi Oj_a.

¹¹ Janangue'a nt'agui thoho bi 'b_ep'i 'da da man ra fehni, da 'y_una: “Dá øhmbe a bi ma, bi c'aman'_u ra Moisés gue bi 'dac man t'edih_u, ne bi c'aman'_u Oj_a,” bi t'emp'_u 'da.

¹² Bi parpa y_u j_a'i b_uya, ne y_u d_ac'y_ui, ne y_u xänbate nij_a, bi fent'a ra Esteban ne bi ts'ixp_u bí ja ra junta nguep_u i ja rán ju_anbate y_u hmumbäjä.

¹³ Ne bi mba nthoni 'da da man y_u fehni, ne bi 'y_una:

—Hingui _u'ts'a ní c'aman'_u na ra _uanj_a ne'_u y_un t'edi ra Moisés.

¹⁴ Nguetho dá øhmbe bi man na ran 'yoh_u, bi 'y_una: “Nu ra Jesús ra m_ung_u Nazaret da xo't' ra _uanj_a ne di p_uh

yən t'ət'e gue bi xijə ra Moisés," bi 'yən na ra Esteban, sä bi 'yən'u.

¹⁵ Gätho mi hupə ja ra junta bi hyand ra Esteban, nə bi nu ngue majuəni in 'youi xən ngu rá ts'edi Ojə.

7

Din juəni ra Esteban

¹ Nu'a ra dambəjə bi 'yän'na ra Esteban:

—Ha majuəni 'be'a si'a ya.

² Nu ra Esteban bi dadi:

—N'yohə ahə, gyə ta ahə, dami 'yøhmə ya 'bə majuəni guecä dí øt'ä a i sicä. Nu'a Ojə nuixte thoho bin yaui ma ngərpa bətahə ra Abraham, nu'bə mí 'bərə Mesopotamia, nə hin ní mba bə ra häi Harán.

³ Ojə bi xifi: “Dami pøngua ni häi, nə gui socua ni mení, nə gua əpə n'da ra häi ga ut'a'i,” bi 'yəmbi.

⁴ Janangue'a bi bəm bə ra häi Mesopotamia, nə i t'əmbi Caldea, nə bim 'bərə ra häi Harán. Nu'bə ya bi du rá ta, bi nəxpə Harán nə Ojə bá si ua ja ra häi dí 'bəhmə ya.

⁵ Pə nu ra Abraham hinga gue'a ra ora bi xi Ojə di un'na ra häi, xinga n'da xəqui da ma gue rá häi zəhə. Pə majuəni bi xifi di un ra häi gue da gomhə yəm bom'betə. Nu'bə mi xifi, mán jo'o yá t'əhni ra Abraham.

⁶ Nu'a Ojə bi 'yəmbi: “Nu nim bom'betə ban 'yəhə bə n'danni ra häi, nə da mba ma unbi goho ciento njeja.”

⁷ Nə xø bi 'yəmbi: “Nugä ga unbä ə yə jə'i 'bərə ja ra häi guerpə din 'yəhə, nə m'bejua bəya nu'ə ba pəm bə guerpə min 'yəhə, nə ba əcua ja ra häi, nə guecua da dəndegui,” bi 'yən Ojə.

⁸ Ojə bi 'yøt'ui ran hoqui ra Abraham, nu rá hməpya a gue da mba nthəqui rá xifani, nə'ə yá xifani yá ts'unt'ə. Bin jabə 'bə mim 'bəh ra Isaac rá ts'unt'ə ra Abraham, ná hyəto pa bi mba nthəqui rá xifani. Nə nu'bə mín dən'yohə ra Isaac, bim 'bəh ra Jacob rá ts'unt'ə, nə nu'bə min te ra Jacob bim 'bə'i 'də'mayoho yá ts'unt'ə,

nu'ə gue'ə ma ngərpa bətahə ə, bi 'yən'a ra Esteban.

⁹ Nə xø bi 'yənə:

—Nu'a n'da rá ts'unt'ə ra Jacob, ra José a. Nə nu yán 'yohə ra José bi seyabi, nə bi mbä. Nə nu'a to'o bi dāi bi zixpə ja ra häi Egipto. Pə Ojə min 'youi ra José.

¹⁰ Nu Ojə bi zəh ra José nangue gätho yən unbi bi nu, nə bi un rām fäts'i nə bi un rán 'yomfəni xən ho. Nə nu'a ra Faraón, ra hmuts'ut'abi bə ja ra häi Egipto, bi numanho a ra José, nə bi japi di manda gätho ra häi bə nəpə ja rá ngu.

¹¹ Nə bin ja n'da ra dəthu bə gätho ra häi Egipto, nəpə ra häi Canaan, nə nu yə jə'i bi nu ran unbi nguetho xø ma hin'yə 'be'a da zi ma bətahə bə mí 'bərə.

¹² Nə nu'bə mi 'yøh ra Jacob gue mi pa m'be'ts'i bə 'be'a da ts'i bə ja ra häi Egipto, bi mbən'də 'da yá ts'unt'ə, gue'ə ma bətahə ə.

¹³ Nə nu'bə mi mba mahøn'a yán 'yohə, guexta'a him mi pə'a ra José. Nu ra José bi 'yəmp'ə: “Dadín 'yohəhə.” Nə nu'a ra José bi xi'a ra Faraón gue gue'ə yán 'yohə ə.

¹⁴ Nu ra José bəya bi ma din zohni rá ta, ra Jacob, nə gätho ná ngu mi 'bərə ja rá ngu, gue í jua'i hyəte ma'də'ma cət'anjə'i.

¹⁵ Janangue'a nu ra Jacob bi mba bə ja ra häi Egipto nə bi du bə. Nə'ə yá ts'unt'ə mam bombətahə bá tu bə ə.

¹⁶ Pə nu'ə, him bá t'əpə, pə bi thuxpə Siquem nubə ra häi mí 'bəi, nə bi t'əpə ja n'da ra jədo. Nu ra jədo gue'a bi dən'a ra Abraham gue bi mbä yá ts'unt'ə ra Hamor, ra məngu Siquem.

¹⁷ Nu'bə mi ts'utho da hyän yə pa tengu bi xi Ojə ra Abraham, gue di un rá häi yəm bom'betə, əmmə bin xənd yə jə'i bəya, gue ma mi'israelhə, nubə ja ra häi Egipto.

¹⁸ Nə nubəya bi ndants' man'da ra Faraón bə Egipto, nguetho gätho ní huti yə Faraón yə ts'ut'abi Egipto. Nə nuna man'da ra Faraón him mí pəh ra José.

19 Janangue'a bi ϵ cpi $\neq$ bi ϵ nba ϵ mam bomb σ tah ϵ . $\neq$ bi manda da mba ma b ϵ nbi g α tho y $\acute{u}$ ts' ϵ nt' ϵ a ra pa dim 'b ϵ i, gue da du, nguetho in ndepe him man'da din x α nd y ϵ ja'i israel.

20 Nu' ϵ y ϵ pa' ϵ bim 'b ϵ 'a ra Moisés. Nu'a, n'da ra t' ϵ hni madi $\neq$ equi din hocj $\acute{a}$ 'i, $\neq$ mi numanho Oj $\acute{a}$. Nhyuzna bi jamansu rá ta $\neq$ rá mbe b ϵ ja y $\acute{u}$ nguse.

21 P ϵ nu'b ϵ mi th σ n'a thi ra 'uere Moisés, nu rá t' $\acute{i}$ xu ra Faraón bi d $\acute{i}$ ni. $\neq$ bi zini $\neq$ bi tede tengu'b ϵ ϵ rá t' ϵ hni zeh ϵ .

22 Nu'a ra Moisés b ϵ ya g α tho mi s α nbi 'b ϵ 'a mí pah y ϵ m ϵ ngu Egipto. $\neq$ g α tho i p σ manho 'b ϵ 'a mi ma, $\neq$ x α n ngu mi s α da 'y σ t'e.

23 $\neq$ nu'b ϵ mi mb ϵ 'ts'a nyote njeya, bi b ϵ ni da mba bí zengua hap ϵ madím p ϵ h y $\acute{u}$ m ϵ nguh ϵ gue y ϵ ja'i israel.

24 Nu'a n'da ϵ , bi nu ran ϵ nbi ngue bi ϵ nba n'da ra ja'i egipto. Nu'b ϵ mi nu'a ra Moisés, bi y α ni, bi cospa ra pengui bi hyo ngue bi du ra ja'i egipto.

25 Nu ra Moisés mim b ϵ ni gue mi p $\acute{a}$ ' ϵ y ϵ ja'i israel 'b ϵ 'a da 'y σ t' Oj $\acute{a}$, gue ra Moisés da y α n' ϵ , di japi him man da nu ran ϵ nbi. P ϵ him mi p $\acute{a}$ ' ϵ y ϵ ja'i.

26 Man'da pa b ϵ ya bi nu mah σ n'a ra Moisés gue bin tuhni yoho y ϵ n 'yoh ϵ israel, $\neq$ nu ra Moisés bi z α bi hocua y $\acute{u}$ mb ϵ i, bi 'y ϵ mbi: "N'yoh ϵ aui gadín cuui, 'b ϵ 'a guí ξ nui a guí σ t'ui gadín s α hmi," bi 'y ϵ mbi.

27 P ϵ nu'a gue mi ja rá ts'oqui bin cu ϵ , $\neq$ bi nd σ n'na ra Moisés, bi 'y ϵ mp'a: "Ha i ja nin t' ξ di gui heg α 'be, to'o bi xi'i gan ts' ϵ t'abi ngue gui hog α 'be.

28 Ha guí ξ na gui hyogui tengu'b ϵ gmí hyo ra m ϵ ngu Egipto mán de," bi 'y ϵ mbi.

29 Nu ra Moisés nu'b ϵ mi 'y σ de 'b ϵ 'a bi man'a ran 'yoh ϵ , bi 'dagui, bi mba b ϵ 'danguadi ra h α i Madián. $\neq$ mí 'b ϵ p ϵ tengu b ϵ nam 'b ϵ ' ϵ y ϵ 'dan'yo ja'i, $\neq$ guerp ϵ ja bim 'b ϵ p ϵ yoho y $\acute{u}$ ts' ϵ nt' ϵ .

30 $\neq$ nu'b ϵ mi tho'a nyote njeya ngue mi 'b ϵ p ϵ , bi $\neq$ equi n'da rá m 'b ϵ hni Oj $\acute{a}$ mah ϵ ts'i b ϵ ja ra t' ϵ za mi z σ

ra sibi, nub ϵ ja ra ϵ h α i, jomb ϵ ra t' σ h σ t' ϵ mbi Sinaí.

31 Nu'b ϵ mín nu ra Moisés, madi hyonya thoho, bi mba bi hy α n'i ts' ϵ b ϵ ja ra t' ϵ za ξ na da nu 'b ϵ 'a i ja b ϵ . Bi 'y σ rpa rá nde ra Hmu mah ϵ ts'i b ϵ ya,

32 bi 'y ϵ mbi: "Nug α drá Oj $\acute{a}$ gue i th α nde ni ng ϵ rpa mbomb σ tah ϵ . Nug α dra Oj $\acute{a}$ gue i th α nde ra Abraham, $\neq$ ra Isaac, $\neq$ ra Jacob," bi 'y ϵ mbi. P ϵ nu ra Moisés bi fet'i $\neq$ bin su, him bi hy α nzamb ϵ i gue xpi hyandi.

33 Nu'a ra Hmu bi 'y ϵ mbi: "Dami c'oc ni th $\acute{i}$ xfani nguetho nuua guí 'b α i, x α n ho ua, ngue ya dí 'b α c α ua," bi 'y ϵ n Oj $\acute{a}$.

34 $\neq$ x σ bi 'y ϵ n Oj $\acute{a}$: "Dá nu ma t' ϵ hni 'b ϵ p ϵ ra h α i Egipto ngue i pa ma ϵ nbi. $\neq$ dá σ c α y $\acute{u}$ hmbafi ϵ . Bá ξ c α ya gue ga japi da th ϵ gui. $\neq$ nuya gui mba b ϵ Egipto," bi 'y ϵ n Oj $\acute{a}$, bi t' ϵ mp'a ra Moisés, bi 'y ϵ n'a ra Esteban.

35 Nu ra Esteban x σ bi xi' ϵ y ϵ ju α nbate mah σ n'a, bi 'y ϵ na:

—Guehna ra Moisés bi ts' ϵ 'b ϵ mí 'y ϵ na xti hecua yoho y ϵ n 'yoh ϵ ma mi'israelh ϵ , $\neq$ bi t' ϵ mbi: "Ha i ja nin t' ξ di gui heg α 'be, to'o bi xi'i gan ts' ϵ t'abi." Guehna ra Moisés, Oj $\acute{a}$ bi mb ϵ np ϵ ngue din ts' ϵ t'abi nangue y ϵ ja'i israel, $\neq$ bi japi bi mba nth ϵ gui. $\neq$ nu'a 'b ϵ 'a bi 'y σ t'a ra Moisés, bi 'y σ t'e nangue rá m 'b ϵ hni Oj $\acute{a}$ mah ϵ ts'i bi $\neq$ equi b ϵ , nu'b ϵ mi d ϵ ra t' ϵ za.

36 Nuna ra Moisés bi 'y σ t' y ϵ n t' σ t'e nuixte $\neq$ y ϵ hm ϵ pya nub ϵ ja ra h α i Egipto. M'b ϵ jua b ϵ ya bi g ϵ cp ϵ thi y ϵ ja'i b ϵ ja ra h α i Egipto, $\neq$ p ϵ ja ra th ϵ nga dej $\acute{a}$ bi 'y σ t'a n'da ran t' σ t'e nuixte, $\neq$ p ϵ ma'ueni nguep ϵ bin 'yo yote njeya y ϵ ja'i.

37 Guehna ra Moisés bi xih y ϵ ja'i israel: "Oj $\acute{a}$ da huan'nah ϵ n'da ra p σ ngahy $\acute{a}$ guerp ϵ 'b α h nin 'yoh ϵ h ϵ , tengutho b ϵ bi huanc α . Nu'a jatho gui 'y σ hmb ϵ 'b ϵ 'a da man'a," bi 'y ϵ na, bi 'y ϵ n'a ra Esteban.

38 Nu ra Moisés gue'a bin 'yoh ϵ y ϵ ja'i b ϵ ma'ueni. $\neq$ nub ϵ ja rá y α ra t' σ h σ Sinaí bin y α ui rá m 'b ϵ hni Oj $\acute{a}$ mah ϵ ts'i, 'b ϵ mi gop ϵ ja rán d α i ra t' σ h σ mam bomb σ tah ϵ . $\neq$ bi hy α nba

rám hman Ojā ra Moisés gue njam'bu da guadi, ne gue'a bi thogahu a ya.

³⁹ Pε nu'ua mam bombotahu him bi nde bi 'yεc'yεi a ra Moisés, him bi nde bi denni xun ho, pε bi numan'utho ne bi goh yá mbui, mím bεm bu Egipto.

⁴⁰ Nu'ua bi 'yεmp'a ra Aarón, ra hmumbäjä: “Dami 'yørcahe 'da yu oja da zixcahu. Nguetho hin dí pāhmbē 'bε'a bi ja a ra Moisés gue bá jugāhe bu ja ra häi Egipto,” bi 'yεn'ua.

⁴¹ Nu'ua bi 'yøt'a n'da ra t'andani buya, εmbi yá oja, ne bi hyo yun dani ne bi mbøx yá 'bøts'e. Ne madín johya a bi 'yøt'e nanguē yá 'yεε.

⁴² Pε nu Ojā bi 'uegue nanguē'ua, ne bi hyεgui da dānde ra hyadi, ra zāna, ne yu sø, nguetho nt'o't'i bu ja rá søcuā yu pøngahya:

Pε hanja hinga guecä gá pøscahu 'bu gmí hyohu yun dani 'bu gmí 'buhmbu nyote njεya bu ma'ueni,

i εn Ojā, bi 'yεn'ua yu pøngahya.

⁴³ Pε hinga guecä gá thāndegahu pε guá tuhu n'da ra ngu'bøt'e guerpū gá thāndehū a gá sänba zεhe rá thuhu, gá εmfū ra Moloc.

Ne guá tuhu n'da rá hmite ra sø gá 'yεmb zεchū ra oja Renfán,

ngue gá nde gá thānde zεchū.

Jananguē'a ga un'nahū ne ga pen'nahū man'da yatho xinda guerpū ra häi Babilonia,

i εn Ojā, bi 'yεn'ua yu pøngahya.

⁴⁴ Pε guehma mi tu n'da ra ngu'bøt'e gue mí sänba Ojā u ma ngarpa bombotahu 'bu mín 'yo bu ma'ueni, guerpū da dānde Ojā u, bi 'yøt'e tengū xí xi Ojā ra Moisés, nu'bu min yāui bu ja ra t'øhø. Bi xifi da 'yøt'e tengū ra hmεpya xí nu.

⁴⁵ M'bejua buya, nu'bu mí ngarpi ra Josué, pε guexta'a ra ngu'bøt'e bá tu'ua ma ngarpa bombotahu 'bu mí zøm bu ja ra häi xí xi Ojā. Ne mí 'bupū mi'da yu jā'i gue hing yu israel. Nu Ojā buya bi hyøn'a thi yu 'dan'yo jā'i ne bim 'bupū yu israel buya. Ne guexta'a mí jatho ra ngu'bøt'e nu'bu min ts'at'abi ra David.

⁴⁶ Nu'a Ojā εmme mí numanho ra David, gue 'dat'a Ojā mí thānde ra Jacob. Nu'a ra David bi 'yāp rán t'ēdi Ojā da hyømba rá ngu gue rám poniui ra ngu'bøt'e.

⁴⁷ Pε nu ra Salomón rá ts'unt'ua ra David a, gue'a bi hyømba rá ngu Ojā.

⁴⁸ Pε nu'a Ojā nuixte thoho hingui 'bupū ja yu ngu nt'øt'e ngue yá 'yε yun 'yohū. Ngubū bi man ra pøngahya 'bu mi thocpa rám hma ra Hmu mahεts'i, ne bi 'yεna:

⁴⁹ Nuua mahεts'i i ja ma ts'edi, necua ja ra ximhäi ja ma ts'edi, 'bε'a ní ngu guín nde gui hyøguahu, o hapū guí εmhbu ja ma säya.

⁵⁰ Ha hinga guesεgä dá øt'ä gātho ja ua ya,

εn Ojā, bi 'yεn'a ra pøngahya, bi 'yεn'a ra Esteban.

⁵¹ Ne bi thoc'a ra Esteban bi xi'ua yu mbäjä i ørpa ran juānbi:

—Nu'ahu xingui ts'ua guí øhmbu 'bu ja'a si ahū, ne xum me ni mbuihū, xingui ts'ua di cæ't' ni zaguhū. Thocua thoho guí säman'ahu rá Hogandāhi Ojā tengutho mam bombotahu, guín jahū bu.

⁵² Xinga n'da rá pøngahya Ojā gue him bi hyo mam bombotahu, n'dat'ua yu pøngahya gue bi ma dua εh ra Hoga Cristo, gue'a gá dāhu ne gá yāfū ne xin gá hyohū.

⁵³ Nu'ua yām 'behni Ojā mahεts'i bi 'dajū rán t'ēdi Ojā, pε hin guí urpahū ra güenda a 'bε'a bi ma, bi 'yεn'a ra Esteban 'bu mi 'yεmp'ua yu ngarpi.

Bi tho ra Esteban

⁵⁴ Ne nu'bu mí 'yøh ya 'bε'a bi ma ra Esteban, bi dε ra cuε yá mbui ne bi yεxpā yá ts'i.

⁵⁵ Pε nu ra Esteban mí hā ra ts'edi xun ho rá mbui nanguē rá Hogandāhi Ojā in 'youi, ne bi ndøs' mahεts'i ne di nec thoho hapū 'bu Ojā. Ne bi nu ra Jesús 'darpū 'buhmi Ojā ne i ja rá ts'edi.

⁵⁶ Ne bi 'yεna:

—Pε dami ndøs'hū nu dín nugā, n'yø, nsoqui mahεts'i ne dín nugā a bin jā'i ua ja ra ximhäi, i 'buhnū ja rán 'yεi Ojā, bi 'yεna.

57 Pɛ nu'ɯ bɯya man'da bi got yá zagu, nɛ bi mbafi nangue yá cuɛ, gátho bi muxpɯ 'bäh ra Esteban.

58 Nɛ bi gɯcpɯ ja ra hnini nɛ bi bat'ado bɯ ma'ueni. Nɛ nu'ɯ gue bim bate, bi mbøh yá coto nguetho in nde nte di hɛn'ɯ. Bi mbøpɯ ja rá gua n'da ran 'yohɯ ní huti ra Saulo, nɛ bi 'yɛn'ɯ:

—Gui jamansu ts'ɯ ma cotogähe, bi t'ɛmp'a.

59 Nɛ nu'ɯ gátho ní mba ma bat'ado ra Esteban, bi zo'a Oja, bi 'yɛmbi:

—Nu'i ma Hmu Jesús, dami hyanga ma te ya.

60 Nɛ bin danyahmu, nts'ɛdi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Ma Hmu i, o guí ɯpa ra güenda nanguehna ra ts'oqui bin ja ya.

Nɛ nu'ɯ mi man na, bi du bɯya.

8

Nura Saulo bi un ran ɯnbi yɯ 'yɛc'yɛi

1-3 Nɛ nu'a ra Saulo 'da'angu bi mamhbɯ ɯ bi hyo'a ra Esteban. Janangue'a nu ra pa ngue bi nu ran ɯnbi ra Esteban, nu yɯ 'yɛc'yɛi mi 'bɯpɯ Jerusalén bi mba ma ɯcpɩ. Nɛ xɯn ngu ɯ bi mba bɯ mi'da yɯ hnini bɯ ra häi Judea, nɛpɯ ra häi Samaria, pɛ bi gopɯ ɯ 'dɛ'mayoho yá 'bäihɯ ra Cristo. Nɛ 'da'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bi 'yäh ra Esteban, nɛ ɛmmɛ bin zoni nangue'a. Nu ra Saulo ɛmmɛ madi ɯcpa yɯ 'yɛc'yɛi, nɛ mi ɯcpɯ ja yɯ ngu mi six yɯn 'yohɯ nɛ yɯ xisu, nɛ bi got'a fädi.

I hman ran ho ma'da'yo nubɯ ra häi Samaria

4 Pɛ nu'ɯ bi 'dagui, bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo bɯ n'danni ním pa.

5 Nu'a ra Felipe bi mba bɯ ja n'da ra hnini ra häi Samaria, nɛ bi xih yɯ ja'i nangue ra Cristo.

6 Gätho yɯ ja'i bi 'yømanho 'bɛ'a bi man na ra Felipe 'bɯ mi nu yɯn t'øt'e nuixte bi 'yøt'a.

7 Nguetho xɯn ngu yɯ ja'i bi hyønba thi yɯ zĩthu, nɛ nts'ɛdi bi mba 'bɯ mí bøn'ɯ. Nɛ nu'ɯ mí 'uɛ'ts' yá ja'i nɛ'ɯ yɯ dogua gátho bi zä.

8 Janangue'a ɛmmɛ bin ja ran johya bɯ ja ra hnini.

9 Nɛ mí 'bɯpɯ n'da ran 'yohɯ í Simón, mi øt' ran thäte, nɛ nu'ɯ yɯ mɛngu Samaria madi hyonya thoho. Nu ra Simón min ndep yɯ ja'i da bɛni jase rá ts'ɛdi.

10 Nɛ gátho na ngu'ɯ, yɯ t'ɯhni nɛ yɯ dɛc'yɛi, nu'ɯ mi 'yø'ɯ 'bɛ'a bi man a, bi 'yɛna:

—Nuna ran 'yohɯ na, ja ra ts'ɛdi tengu Oja, ɛn yɯ ja'i.

11 Nu'ɯ mi numansu ra Simón nguetho nya'a thoho mi häte. Nɛ bi hyonya thoho ɯ 'bɛ'a bi 'yøt'a.

12 Pɛ nu yɯ ja'i bi 'yɛc'yɛi 'bɛ'a bi man'a ra Felipe nu'ɯ mí ma ra Hogamhma 'bɛpɯ ní manda rá ts'ɛdi Oja, ngue bi ma nangue ra Jesús. Nɛ bi mba ma xixyɔbi yɯn 'yohɯ nɛ yɯ xisu.

13 Nɛ'a ra Simón ɛna bi 'yɛc'yɛi, nɛ nu'ɯ mín xixyɔ, bi dɛn'na ra Felipe. Nɛ nu'ɯ mín nu yɯ hmɛpya nɛ yɯn t'øt'e nuixte bi 'yøt' ra Felipe, bi hyonya thoho ra Simón.

14 Nɛ nu'ɯ mi 'yø'ɯ yá 'bäihɯ ra Cristo 'bɯpɯ Jerusalén gue bi 'yɛc'yɛi yɯ mɛngu Samaria, bi mbɛnpɯ ra Pedro nɛ ra Xuua ɯ mi'da yá 'bäihɯ ra Cristo.

15 Nu'ɯ mi zøm bɯ bɯya, bin yɔhɯ Oja, bi 'yäp rá ts'ɛdi ngue da hyän rá Hogandahi Oja yɯ 'yɛc'yɛi 'bɯpɯ.

16 Nguetho hin ní zøh rá Hogandahi Oja bɯ ja yá mbɛi ɯ, pɛ hønt'a nangue rá thuhu ra Hmu Jesús bin xixyɔ ɯ.

17 Nu ra Pedro nɛ ra Xuua bɯya, bi gäspa yá 'yɛ yá yɔ yɯ 'yɛc'yɛi, nɛ bi hyän rá Hogandahi Oja bɯya.

18 Pɛ nu ra Simón, nu'ɯ mi nu bi hyän rá Hogandahi Oja ɯ bi gäx yá 'yɛ yá 'bäihɯ ra Cristo, bi 'yut ra mbɛti bɯya.

19 Bi 'yɛmbi:

—Dami 'dac ma ts'ɛdi gue hønt'a to'o ga cäx ma 'yɛ da hyän rá Hogandahi Oja tengu guí øt'ui, ma gá jut'au, bi 'yɛna.

20 Pɛ nu ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Di jua Oja ni mbɛti, nɛ'e, nguetho guím bɛni nangue ra mbɛti sä gui tän'a 'bɛ'a di un Oja.

21 Nguetho hinga gue'e ga comhbɛ na ra 'bɛfi, mɛɛdi ya him mahoqui ni mbɛi bɛ ja rá hmi Oja.

22 Dami päh ni mbɛi nangue ran ts'o. Dami 'yãp rá punbi ra Hmu, nɛ da zã di pun'na'i nangue ran ts'o gá bɛni.

23 Nguetho dí pãdi ɛmmɛ ja ran ts'ɛya ni mbɛi, nɛ ɛmmɛ xɛn ngu ran ts'o ja ni mbɛi guím bɛni.

24 Nu ra Simón bi dãti:

—Nu'auí gui 'yähmi ts'ɛ rá ts'ɛdi ra Hmu nanguecã, ngue hin gan nugã a guí mammi, bi 'yɛmp'ɛ.

25 Nu'bɛ mim 'bɛ'i ts'ɛ bɛ ra Xuua nɛ ra Pedro, nɛ xí mamp'a rá m hma ra Hmu mahɛts'i, bi mbeng bɛ Jerusalén. Pɛ him 'bɛx bi zøm bɛ, nɛ m'bet'o gãtho ná ngu ra häi Samaria bi man'a ran ho ma'da'yo bɛ bi thogui.

Nu ra Felipe nɛ ra mɛngu Etiopía

26 Nu'a n'da rá m 'bɛhni Oja mahɛts'i bi zøm bɛ bí 'bɛ'a ra Felipe, nɛ bi 'yɛmbi:

—Ní mba 'danguadi guɛpɛ bí thoh ra 'yu ní mba Gaza, gue ní bøm bɛ Jerusalén. Nuna ra 'yu ní mba bɛ ra huɛnhäi na, bi 'yɛmp'a rá m 'bɛhni Oja.

27 Bi ndants'a ra Felipe 'bɛx bi mba bɛ. Bi nu, i 'yo bɛ 'yu n'da ran 'yohɛ xɛn hɛts'i rá 'bɛfi, di jamansup rá mbɛti ra xuts'ɛt'abi Candace bɛ ra häi Etiopía. Janangue'a i t'ɛmbi ra eunuco, ngue nde da ma, m'boqui.

28 Nu'a xpí mbeng bɛ Jerusalén guɛpɛ bá thãnde Oja.

29 Nu rá Hogandãhi Oja bi 'yɛmp'a ra Felipe:

—Gui mba gui sɛ'a ran 'yohɛ i hux ra carro.

30 Nu ra Felipe bin tih pɛya nɛ bi zãdi. Nu'bɛ mí zøm bɛ, bi 'yøde gue mi nɛh ra sɔcuã ran 'yohɛ, gue rá sɔcuã ra Isaías rá pøngahyã Oja. Ra Felipe bi 'yãn bɛya:

—Ha guí pãdi 'bɛ'a nam bøn'a ra sɔcuã gadín xäh ya.

31 Bi dã'a ran 'yohɛ:

—Hague dán zã ga pãcã nu'bɛ njon da xãngui.

Nɛ bi xih ra Felipe da ndets'e din hyammí bɛ.

32 Nɛ nu'a ra sɔcuã madin xäh ran 'yohɛ mim ma gue:

I ts'ix'a n'da ran 'yohɛ tengu n'da ra dɛ'yo i ts'its'i ngue da hyo.

Nɛ tengu n'da ra t'ɛdɛ'yo nu'bɛ i ɛxpã rá xĩngu, hin di c'uɛɛɛ, nɛ ngutho a ran 'yohɛ hin din yã.

33 Nɛ nu'bɛ mín nu ran ɛnbi, njom bi yãni, njom bi mbãts'i.

Nɛ njon da zã da ma hangu da dɛnni, nguetho bi thãcuã rá te ua ja ra ximhäi.

Gue'a bi man ra sɔcuã bi nu ran 'yohɛ.

34 Nu ran 'yohɛ bɛya bi 'yãn'na ra Felipe:

—Dami xiqui ts'ɛ to'o nín 'yohɛ na da nu ran ɛnbi, uague guesɛ na ra pøngahyã bi nu, uague n'dan'yo, bi 'yɛmbi.

35 Nu'a ra Felipe bɛya, bi dɛ'mi bi ma 'bɛ'a nam bøn'a ra sɔcuã nubɛ madín xäh na ran 'yohɛ, nɛ bi xifi nangue ra Jesús bi t'ørpã na im man ra sɔcuã, nɛ bi thoqui bi xifi xɛn ho.

36 Nɛ nu'bɛ mí zøm bɛ po ra dehe, nu'a ran 'yohɛ bi 'yɛmp'a ra Felipe:

—Ha hin da zã dan xixyãgã 'bɛ, nɛ po ua ra dehe ya, bi 'yɛn'a.

37 Bi dã'a ra Felipe:

—Da zã, nu'bɛ guí ɛc'yɛi a dí xi'i nangue ra Jesús, gue gãtho ni mbɛi.

Bi dã'a ran 'yohɛ:

—Dí ɛc'yɛi gue gue'a ra Jesucristo rá Ts'ɛnt'ɛ Oja a.

38 Nɛ bi säyabi rá carro bɛya. Nɛ bi gãpɛ ja ra carro nɛ bi mba bɛ mi po ra dehe. Nu ra Felipe bɛya bi 'yørpã ran xixyã a ran'yohɛ.

39 Nɛ nu'bɛ mí bøxpɛ mí po ra dehe, 'dahmantho bi 'bɛrpɛ ra Felipe gue bi zix rá Hogandãhi Oja. Nɛ nu ra mɛngu Etiopía him man'dandí bi nu'a. Nɛ nu'bɛ mí thogui, bin johya rá mbɛi.

40 Pɛ nu ra Felipe ní nɛqui mahøn'a bɛ ra hnini Azoto. Nɛ nu'bɛ mambã thopɛ ja yɛ hnini, bi mam bɛ ran ho ma'da'yo asta gue'bɛ mi zøm bɛ ja ra hnini Cesarea.

9

Nu'a ra Saulo bi päh rán 'yomfɛni

1 Pɛ nu'a ra Saulo mim man yæn ucuate, nɛ ran dæte nangue yæ 'yɛc'yɛi, gätho ná 'yøt'a bí 'yøt' ra Felipe. Nɛ bi mba bɯ bí 'bɯh ra hmumbäjä.

2 Nɛ bi 'yäp ra sɔcuɔ ngue ran t'ɛdi da mba bɯ ja yú nijɔ yæ judío nubɯ ra hnini Damasco. Nɛ nu'bɯ 'bo'o da dɨm bɯ gue i tɛn ra Cristo, ogue ran 'yohɯ ogue ra xisu, da bɛnt'i nɛ da zixpɯ Jerusalén nthu't'i din ofädi bɯ.

3 Nɛ nu'bɯ mí mba bɯ 'yu, mí ts'utho da zøm bɯ Damasco, 'bex bí 'yɛh mahɛts'i n'da ra nyot'i ɛmmɛ bi hyäpɯ i 'bä'a ra Saulo.

4 Bi dæng bɯ häi ra Saulo bɯya, nɛ bi 'yø'a n'da ra nde bi 'yɛna:

—Saulo, Saulo, hanja gní ɯngui.

5 Bi dɔ'a ra Saulo:

—To'o i, gra Hmu.

Nu ra Hmu bi dɔt'a:

—Nugä dra Jesús, guecä gadí ɯngui, nɛ xæn hɛi guí øt'e tengu n'da ra mbændani i pa ma sɯni ra t'o ndepe dim pɛfi xæn ho, nɛ i nete thoho.

6 Nu'a ra Saulo ɛmmɛ bin su nɛ bi fet'i, bi 'yɛna:

—Ma Hmu, 'bɛ'a guín nde ga øt'ä.

Nu ra Hmu bi 'yɛmbi:

—Dami ndants'i gui mba bɯ ja ra hnini, nubɯ, da si'i 'bɛ'a gui 'yøt'e, bi t'ɛmbi.

7 Nɛ nu'ɯ gätho mín 'yohɯ him mi sä din yɔ nguetho bin su. Nu'ɯ mí øh ra nde pɛ him min nu to'o min yɔ.

8 Nu'bɯ mi ndants'a ra Saulo bi zøt' rá dä pɛ him mi nu, mi xädä thoho. Nu'ɯ mín 'yohɯ bi bɛntpa rá 'yɛ bi zixpɯ Damasco.

9 Nɛ hyupa bám 'bɯpɯ, nɛ mi xädä, nɛ him mi sihmɛ, xing ra dehe mi si.

10 Nɛ mi 'bɯpɯ Damasco n'da ra 'yɛc'yɛi rá thuhu ra Ananías. Nu ra Hmu mahɛts'i bin 'yuse bɯ nɛ bi zofo tengu'bɯ bin 'uɨ.

—Ananías, bi 'yɛmbi.

Nu ra Ananías bi dɔdi:

—Dí 'bɯcä ua gra Hmu.

11 Nu ra Hmu bi 'yɛmp'a:

—Dami ndants'i gui mba bɯ ja ra 'yu t'ɛmbi xæn juani, nɛ gui hyom bɯ n'da ran 'yohɯ ra Saulo, ra mɛngu

Tarso, i 'bɯpɯ ja rá ngu ra Judas. Nuya in zocä ya.

12 Nɛ'a ra Saulo in nu tengu'bɯ ra t'i ngue guí mba bɯ nɛ guí cäx ni 'yɛ, nɛ da nu ran nɛqui mahøn'a, bi 'yɛn Ojä.

13 Bi dɔt'a ra Ananías:

—Ma Hmu i, xæn ngu yæ jɔ'i bi xiqui 'bɛ'a øt'na ra Saulo, xæn ngu yæn ts'o xɯ 'yøpɯ yæ 'yɛc'yɛi 'bɯpɯ Jerusalén.

14 Nɛ nuna bá äp rán t'ɛdi yæ hmumbäjä da bɛnt'i nɛ da got'a fädi gätho to'o da ndøn'na ni thuhu, bi 'yɛna.

15 Pɛ nu'a ra Hmu bi xi'a ra Ananías:

—Ní mbahma nguetho dá huahndä da ma nanguecä bɯ 'bɯ'ɯ hing yæ judío, nɛ yæ hmuts'ut'abi, nɛ yæ jɔ'i israel ngue yæ judío.

16 Nɛ ga xifi xæn ngu yæn ɯnbi da nu nanguecä, go bi 'yɛn Ojä.

17 Bi mba ra Ananías bɯya, nɛ nu'bɯ mi yäpɯ ja ra ngu, bi gäx rá 'yɛ rá yɔ ra Saulo nɛ bi 'yɛmbi:

—Ma cu'i Saulo, nu ra Hmu Jesús, nu'a gue gá nu bɯ 'yu 'bɯ guá ɛhɛ, bá pɛncä ua ya gue di ja i da xoh ni dä. Nɛ di ja i gui hyɔ ra ts'ɛdi xæn ho nangue rá Hogandahi Ojä gan 'youi, bi 'yɛna.

18 Nɛ 'bex bi hyø'ɯ mi comba yú dä tengu ra xihuɔ. Nɛ 'bex bi hyand ran nɛqui yú dä rá Saulo, 'bex bi ndants' pɯya nɛ bin xixyɔ.

19 Nɛ nubɯya, bin sihmɛ nɛ bi zac mahøn'a rá jɔ'i. Nɛ bám 'bɯ'i ts'ɯ bɯ bí 'bɯ'i 'da yæ 'yɛc'yɛi bɯ ra hnini Damasco.

Nu'a ra Saulo bi mam bɯ rá m Hman Ojä bɯ Damasco

20 Nɛ nu ra Saulo bɯya 'bex bi dɯ'mi bá mam bɯ rá m Hman Ojä bɯ ja yú nijɔ yæ judío. Nɛ bi xifi gue nu ra Jesús rá Ts'unt'ɯ Ojä a.

21 Gätho mi øde bi hyonya thoho nɛ bi 'yɛna:

—Ha hinga guehna ran 'yohɯ na mi cot'a fädi gätho mi ndønba rá thuhu ra Jesús bɯ Jerusalén. Nɛ ha him bá ɛcua ngubɯ da 'yøt'e, nɛ da zits'i nthu't'i bɯ 'bɯh yæ hmumbäjä, bin 'yɛmp'ɯ.

22 Pɛ nu ra Saulo man'da bi hyɔ ra ts'ɛdi bi ma xæn ho. Nɛ nu yæ judío 'bɯpɯ Damasco nte mi sä da

ma, nguetho bi xifi, nu 'be'a gätho män ts'änni da'yøt'a rá Thahni Oja gue ra Cristo, pe gue'a bi 'yøt'a ra Jesús, guepü bi 'yuti n'dat'a.

Nu'a ra Saulo bi 'dagui, ñna xtám bent yü judío

²³ Ne nu ra Saulo 'bü mím 'bapü nya'a ts'ü yü pa, n'dat'a mí man'ü yü judío hing yü 'yεc'yεi, ngue da hyo.

²⁴ Pe nu ra Saulo mi øde 'be'a mbεn'ü yü judío. Nu'ü mí fäh yü goxthi bü ja ra ndehnini, guepü ma mbä't'i ra jado. Ma pa ne ra xui mí fäh yü goxthi ngue nde da hyo.

²⁵ Pe nu yü 'yεc'yεi bi zix ra Saulo gue ra xui, í cä'ma n'da ra 'bøts'e bü thi bü ja ra jado ngue ma fø't'e ra hnini. Gue'a í 'da'a.

Ra Saulo 'bapü ja ra hnini Jerusalén

²⁶ Nu'bü mí zøm bü Jerusalén ra Saulo, mim bεni gue xtín 'yohü yü 'yεc'yεi. Pe nu'ü mín su'ü ne him mi εc'yεi gue ra 'yεc'yεi ra Saulo.

²⁷ Pe nu ra Bernabé bi zix'a ra Saulo guepü 'büh yü 'bäihü ra Cristo. Ne bi xifi ngue bi nu ra Hmu bü 'yu, ne bin yäui ra Hmu. Ne bi xifi bi hyut' ran zambü bü Damasco nu'bü mím ma nangue ra Jesús.

²⁸ Nu yü 'yεc'yεi bi zim büya, ne bin 'yohü bü Jerusalén.

²⁹ Ne nu ra Saulo bi hyut' ran zambü bi mamp'a rá m Hman Oja nangue ra Jesús. Pe nu'ü 'da yü mi-judíoü gue i yä ra nde ra griego, madin junthü ra Saulo, ne'ü nde da hyo'ü.

³⁰ Nu'bü mí 'yøh yü 'yεc'yεi gue nde da tho ra Saulo, bi zixpü Cesarea ne bi mbεnpü Tarso.

³¹ Nuya bin hε yün ünbi yü 'yεc'yεi gätho ra häi Judea, ne ra häi Galilea ne ra häi Samaria. Ne bin te yü mbüi nangue Oja. Bi numansu ra Hmu ne bi nu rá m fäts'i rá Hogandähi Oja. Ne man'da xün ngu bi 'yεc'yεi.

Bi zä'a ra Eneas

³² Nu'a ra Pedro mí 'yo mi nu ü yü 'yεc'yεi 'bapü ja yü hnini, ne bi zøm bü ja ra hnini Lida gue da nu yü 'yεc'yεi 'bapü.

³³ Ne bi dím bü n'da ran 'yohü ní hu Eneas, nhyäto njeya xí 'yoi gue xün ü, xín t'ε'ts' rá jä'i.

³⁴ Nu ra Pedro bi 'yεmp'a:

—Eneas, da zä'i nangue ra Jesús, dami ndants'i pants' ni fidi, bi 'yεmbi. 'Bex bi ndants'a ra Eneas büya.

³⁵ Ne gätho ngue 'bapü Lida nepü Sarón bi 'yεc'yεi ra Hmu 'bü mín nu'a bin ja, ne bi hyεε yä t'εc'yεi.

Nu'a ra Dorcas bi dambεni 'bü mi du

³⁶ Ne nu'ü yü pa ü, mí 'bapü ja ra hnini Jope n'da ra xisu gue ra 'yεc'yεi, í Tabita, ne í Dorcas ngue rá nde yü griego. Nuna ra xisu εmme xün ngu ran huεcate mí ørpa yü mijä'ihü.

³⁷ Pe nuya bin zäman'ü, ne bi du. Nu'bü mi 'berpa rá jä'i, bi jäxpü bí ja n'da ra t'ots'i magäts'i.

³⁸ Nu ra hnini Lida mí hän bü Jope. Nu'bü mí 'yøh yü 'yεc'yεi, gue 'bapü Lida ra Pedro, bi mbehn'dü yoho yün 'yohü gue ba ørpa ra ts'edi ba εhe.

³⁹ Nu ra Pedro büya 'bex bán 'yohü ü. Nu'bü mí zøhø, 'bex bi ts'ixpü magäts'i ja a ra cuarto guepü mí 'bä'ü yü hyoya xisu mí zoni. Ne bi 'yut yä he xí t'ørpabi, gue bi 'yørpa ra Dorcas 'bü mi 'büi.

⁴⁰ Pe nu ra Pedro bi xifi:

—Dami pømhbü ts'ü n'da zü ora gätho ahü.

Ne bin danyahmu ne bin yäui Oja. Ne bi hyant'a gue bi du, bi 'yεmbi:

—Tabita dami ndants'i, bi 'yεmbi.

'Bex bi zøt' rá dä, ne nu'bü mín nu ra Pedro, bi hyudi.

⁴¹ Nu ra Pedro büya bi bentpa rá 'ye ne bi xots'i, bim 'bäi. 'Bex bi zohn'dü yü 'yεc'yεi ne yü hyoya xisu büya:

—Dami nuhü na xí du, ne bi dambεni ya, bi 'yεmp'ü.

⁴² Nu'bü mí 'yø'ü gätho ra hnini Jope, xün ngu bi 'yεc'yεi ra Hmu.

⁴³ Ne nu ra Pedro xün ngu ts'ü yü pa bá copü Jope, bäm 'bapü rá ngu ra Simón. Nu ra Simón ra hoca xindäni a.

10

Ra Pedro ne ra hmudofüi Cornelio

1 Mí 'bupɛ n'da ran 'yohɛ í Cornelio, nubɛ ra hnini Cesarea. Gue nuna ran 'yohɛ im hmu nangu'e'ɛ n'da munts'i yɛ dofɛi gue'a ní t'ɛmbi Italiano ɛ.

2 Nuna ra Cornelio madague'bɛ hing ra judío a, pɛ nu'a nɛ gátho 'bupɛ rá ngu mi thánde Ojɔ nɛ mí numansu a. Nzɔi mi un yɛn t'unni yɛ hyoya nɛ nzɔi min yáɬɛ Ojɔ.

3 N'da ra pa mbɛ hyunde, tengu'bɛ bi 'uɪ 'bɛ mí nu n'da rá m 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, bi yɛrpɛ ja ra cuarto mí 'bái, bi zofo:

—Cornelio, bi 'yɛmbi.

4 Nɛ nu'bɛ mí hyandi, bin su nɛ bi dɔdi:

—'Bɛ'a ma Hmu.

Nu ram 'bɛhni bi 'yɛmbi:

—Nu'a Ojɔ im bɛn'i, nɛ i ø'bɛ guí yɔui, nɛ in nu Ojɔ 'bɛ gdí un yɛn t'unni yɛ hyoya.

5 Nuya, gui pɛhn'dɛ 'da yɛn 'yohɛ bɛ Jope da dɪm bɛ n'da gue ra Simón, nɛ guet'a ra Pedro a, nɛ gua pɛnhua.

6 Nu'a ra Pedro i 'bɛhmbɛ n'da ran 'yohɛ í Simón gue ra hoca xindɔni a, nɛ i 'bupɛ ndendejɔ. Nu'a da xi'a i 'bɛ'a gui 'yøt'e, bi 'yɛn'a rá m 'bɛhni Ojɔ.

7 Nu'bɛ mí gua'a im ma, 'bɛx bi mbeng mahɛts'i ram 'bɛhni. Nu ra Cornelio bɛya bi zohni yoho yú 'yɛɬɛ nɛ n'da ra dofɛi ngue i numansu Ojɔ, ngue rá 'yɛɬɛ a.

8 Nɛ nu'bɛ mí xifi gátho 'bɛ'a bi xih rá m 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i, bi mbɛnpɛ Jope ɛ bɛya.

9 Man'da pa bɛya mbɛ huxyadi nu'bɛ bá ɛpɛ 'yu yúm 'bɛhni ra Cornelio, hántho Jope, nu ra Pedro bi ndɛxpɛ thi bɛ ja ra zɛ'ts'angu bɛ mí 'bái, guerpɛ din yɔui Ojɔ.

10 Nu'a ra Pedro ɛmmɛ bin tumanthuhu, nɛ gátho ní mba mahoqui ran ts'ihmɛ, nu ra Pedro bɛya bi nu n'da ran t'uti, tengu'bɛ bi 'uɪ.

11 Nɛ bi nu nsoqui mahɛts'i, nɛ bá cɔi tengu n'da ra the'bø't'e xɛn ndoho gue mfɛnt'i yú ts'ɔt'i.

12 Nɛ ba 'yo bɛ ja ra 'bø't'e hønt'a go 'bɛ'a má zu'uɛ i ja goho yú gua, nɛ yɛ zate, nɛ yɛ pozɛ, nɛ yɛ doja.

13 Nu ra Pedro bi 'yø'a n'da ra nde, bi t'ɛmbi:

—Dami ndants'i gui hyo gue gui sa.

14 Bi dɔ'a ra Pedro:

—Hin'na ma Hmu, nguetho njɔm'bɛ xtá sagá xɛn ts'o, gue'a i man nin t'ɛdi hingui ho 'bɛ ga sa.

15 Nɛ bi 'yɛmbi mahø'n'a:

—'Yo guí ɛna hingui ho 'bɛ'a dá sändá da ts'a, ngue gátho dí hocá ɛ, bi 'yɛmp'a ra nde.

16 Ná hyundɪ bi sifi, bi ndɛx mahø'n'a mahɛts'i ra 'bø't'e.

17 Nu ra Pedro, nu'bɛ gátho madí hyonya thohe nɛ im bɛni 'bɛ'a ní mba'a xí nu tengu ra t'ɪ, 'bɛx bi zøh yúm 'bɛhni ra Cornelio. Nɛ mí 'bápu thi ja ra goxthi rá ngu ra Simón, nɛ xí 'yänni hapɛ ja'a ra ngu.

18 Nu'bɛ mí zø m bɛ, bi 'yänni:

—Ha 'bɛcua ra Simón Pedro.

19 Nɛ gátho nín 'yomfɛni ra Pedro 'bɛ'a ní mba a xí nu, nu'a rá Hogandɔhi Ojɔ bi 'yɛmbi:

—'Bupɛ hyu yɛn 'yohɛ i hon'i.

20 Dami ndants'i, gui cɔi nɛ gui mbähä ɛ yɛn 'yohɛ, gui tɛnni nɛ hin gan su, nguetho nugá bá pɛnhdä ɛ, bi 'yɛmbi.

21 Nu ra Pedro bɛya bi gɔpɛ mi 'bäh yɛn 'yohɛ gue bá pɛnh ra Cornelio, nɛ bi xifi:

—Nugá guecá guí hongui. 'Bɛ'a gní hyonjɛ.

22 Bi dɔ'a:

—Nu ra Cornelio ra ngarpa dofɛi bá pɛncähe. Nu ra Cornelio n'da ra hocɔ'i gue i numansu Ojɔ. Nɛ gátho yɛ judío i ndømanho nangu'e'a. Nɛ n'da ram 'bɛhni mahɛts'i bi xi'a da zoh'na'i, gue gui mba bɛ rá ngu, nɛ da t'ømanho 'bɛ'a gátho gui xifi, bi 'yɛn'ɛ.

23 Nu ra Pedro bi xifi da yɛrpɛ mbo ra ngu, bin oxpɛ bɛya. Nu'bɛ mí hyats'i bi mbähä ra Pedro. Nɛ'ɛ 'da yɛ 'yɛc'yɛi mí 'bupɛ Jope bi mbähä.

24 Man'da pa bɛya bi zø m bɛ ra hnini Cesarea. Nu ra Cornelio xí zohni gátho 'bupɛ ja rá ngu nɛ yú amigo, ngue dim pɛti bɛ ja rá ngu. Gátho i tøm'bɛ.

25 Nu'bu mí zòm bu ja ra goxthi ra Pedro, bá pøn ra Cornelio, bi dadi ne bin danyahmu bi dande.

26 Pε nu ra Pedro bi gu'ts'i ne bi 'yεmbi:

—Dami ndants'i nguetho nugä dran 'yohu thohogä tengutho i, bi 'yεna.

27 Ne i yaui gätho án yat'a mbo rá ngu. Ne bi nu xun ngu xim peti bu.

28 Nu ra Pedro bi 'yεmp'u buya:

—Guí pähmbu hin 'yu man t'εdihe dyu judíohe gue dan uans'hü o gue ga cäthe bu ja ni ngumhbü, nguetho hin gyu judío ahü. Pε Oja xu 'yurcagui gue xinga n'da yu ja'i ga εmhbe hin da zä dan yamanhohe, ogue ga εmfe hingui ho.

29 Janangue'a nu'bu gmí zoncagui, bá εcä ne nte män t'änni dá änni. Nuya dín nde ga paði hanja gá zoncagui, bi 'yεn'a.

30 Nu ra Cornelio bi 'yεm buya:

—Ná goho pa tengu ra ora jabüya, dá ε't' man ts'ihme 'bü män yağä'be Oja, 'bex bi zø'a n'da ran 'yohu ua dí 'bü, mí he ra pahni di fεxni.

31 Ne bi 'yεngui: “Cornelio, Oja bi 'yøde 'be'a gám ma ne bi nu yan t'unni gá un yu hyoya, ne im bεn'a'i.

32 Nuya guin zohna ra Simón Pedro 'buru Jope bu ja rá ngu ra Simón ra hoca xindani a, ne i ja rá ngu bu ndendeja. Ne nu'bu da zøcua gan yaui,” εn'a ram 'behni mahεts'i 'bü min zoqui.

33 Jananjabu dá zohn'na 'i ne xun ho guá εhe. Nuya gäthogähe dí 'bühmbe ua ngue da nuje Oja, ga øhmbe 'be'a gätho da xije Oja, gue gui xije, εn'a ra Cornelio.

Bi sih ran ho ma'da'yo a ra Cornelio

34 Nu ra Pedro bi 'yεmp'u:

—Nugä dí paçä ya hingui huahna Oja to'o da numanho gue'bu ra judío o hing ra judío.

35 Nu Oja da zini hønt'a go nda'a ní nde i ya, ngue to'o gätho da numansu'a, ne to'o i øt' ran ho.

36 Guí pähmbu ram hma bá pεncähe Oja dyu israelgähe, dyu judiógähe, bi ma nangué ra Jesucristo, gue nu'a di

hocpa ní mbüi n'da, guehna rá Hmu u gätho hønt'a go 'be'a ní nde i ya.

37 Ne guí pähmbu ram hma nangué ra Jesucristo bi hmam bu gätho ra häi Judea, bí mburu Galilea, gue'bu ya xí juah rá 'befi ra Xuua Nxixya gue bi ma di xixyaba yu ja'i.

38 Ne guí pähmbu Oja bi un rá ts'edi rá Hogandahi Oja ra Jesús, ra mεngu bu Nazaret. Nu ra Jesús hønbu go hapu bin 'yo mí øt' ran ho, ne gätho u mín 'yohu ra zıthu bi hyønba thi ra zıthu. Gätho bi 'yøt'u nguetho min 'youi Oja.

39 Ne nugähe ma 'bäigähe a ra Jesús, dí mamhbe majuani, nguetho dá nuhe 'be'a gätho bi 'yøt' ra Jesús nubü ma häihe dyu judíohe, ne ru ma ngurpa hninihe Jerusalén. Ne m'bejua bi tho, bi guarpu ja ra pont'i.

40 Pε Oja bi xox'a ná hyupa, ne bi japi dá nugähe xun ho.

41 Pε njom mi'da bi nu, høngdähe gue xí huancähe Oja. Janangue dí mamhbe majuani, gue ya majuani dán sihmεgähe ra Jesús 'bü mi ndants' 'bü mi du.

42 Ne nu'a bi mbεncähe gue ga xihmbe yu ja'i ne ga mamhbe, gue gue'a bi huahn'na Oja da 'yørupa ran juanbi yu ja'i 'bü ne'u xun du.

43 Ne guehna mím man'u gätho yú pøngahya Oja, gue gätho to'o da 'yεc'yεi nangué ra Jesús, da hyan ra punbi nangué yú ts'oqui, bi 'yεn'a ra Pedro.

Nu'u hing yu judío bin t'un rá Hogandahi Oja

44 Ne i ya ra Pedro, 'bex bá εh rá Hogandahi Oja, gätho bi gohmbu yu ja'i i øh ram hma ra Pedro.

45 Ne nu'u yu judío min 'yohu ra Pedro madí hyonya thoho 'bü mí baði bin t'un rá Hogandahi Oja u hing yu judío.

46 Nguetho bi 'yøde bin ya 'da yu nde hing yú ndese u, gue bi 'yεspa Oja 'bü mí ya.

47 Ne bi 'yεn'a ra Pedro, bi 'yänni:

—Ha sä da mba ma hecpi ya 'bucua gue hin din xixya, ne ya xu hyan rá Hogandahi Oja tengukah, bi 'yena.

⁴⁸ Ne bi ma di xixyabi nangué rá thuhu ra Jesucristo. M'bejua buya bi 'yap ra mate ra Pedro da gohmbu bu mi'da yu pa.

11

Nu ra Pedro i xih yu 'yec'yeyi bu Jerusalén hague an zä bi 'yec'yeyi u hing yu judío

¹ Ne nu'u mi'da yä 'bäih ra Cristo ne yu 'yec'yeyi bu ra häi Judea mí øde gue yu ja'i hing yu judío bi hyan ram hman Oja.

² Pe nu'bu mí mbeng bu Judea ra Pedro, ne bi zom bu Jerusalén, nu'u da yu judío yu 'yec'yeyi bu, bi za'a ra Pedro.

³ Nu'u bi xi'a ra Pedro, bi 'yembi:

—Hanja gá mba bu yä ngu yu ja'i ngue hing yu judío, ne gán sihmeh u.

⁴ Nu ra Pedro buya bi xifi 'be'a gätho xin ja, gue'bu mí du'mi bi xi Oja gue da zom bu rá ngu ra Cornelio. Bi 'yena:

⁵ —Mí 'bucä bu ra hnini Jope, ne mí yagä'be Oja. Dá nugä tengu'bu dá 'uj, bá cah mahets'i tengu n'da ra the'bø't'e. Ne bá cai mfent'i goho yä ts'at'i, ne bi zopu dí 'bai.

⁶ Nu'bu má handi dá nu hont'a go 'be'a má zu'uε 'bucua ja ra häi. Dá nu'u ja goho yä gua, yu zu'uε ne yu zate ne mi'da. Ne dá nu yu pozu ne yu doja.

⁷ Ne dá ø'a n'da ra nde bi xiqui: “Pedro, dami ndants'i gui hyo gue gui sa,” bi 'yengui.

⁸ “Hin'na ma Hmu,” dá embi, “nguetho njam'bu dá sagä a man nin t'edi ngue hin ga sahe.”

⁹ Pe nu ra nde mahets'i bi xiqui mahøn'a: “Pe 'yo gui ena hingui ho 'be'a dí sändä da ts'a, ngue gätho dá hocä yu,” bi 'yengä a ra nde.

¹⁰ Nhyundj bi 'yøt'e njabu, bi mba ra 'bø't'e bu mahets'i buya.

¹¹ Ne 'bexque gue'a ra pa bi zopu hyu yan 'yohu bu ja ra goxthi guerpú dá m 'bucä, gue yu m 'behni bá ne xpú Cesarea, ne bi hyongui.

¹² Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi xiqui ga tenni, ne nte mán t'änni ga änni. Ne 'bucua ya 'dato yu 'yec'yeyi ngue dá mbähmbe. Ne dá cuthe bu ja rá ngu n'da ran 'yohu í Cornelio.

¹³ Ne nu'a bi xije gue bi nu n'da ram 'behni Oja mahets'i mí 'bäpu ja rá ngu, gue bi xifi da mbenpu ja ra hnini Jope 'da yan 'yohu, da 'yänni nanguécä.

¹⁴ Ne bi xifi gue ga xifi hague dán zä dim pøhø, ne'u 'bäpu rá ngu.

¹⁵ Ne nu'bu mí jua'a bi xic ra Cornelio, dá du'mi dá zocä buya. Ne nu'bu má du'mi dá mangä, nu rá Hogandahi Oja bá ene ne bi gohmbu u mí 'bäpu buya, tengutho bi 'yørcahu rá mbadi thoho.

¹⁶ Ne nubuya dá bengä ram hma ra Hmu Jesús nu'bu mim ma: “Nu ra Xuua bi xixya ah ra dehe, pe nugä ga 'da ah rá Hogandahi Oja,” bi 'yengähe ra Jesús, bi 'yæn'a ra Pedro.

¹⁷ Ne ø bi 'yena:

—Nu'bu n'dat'a ran t'unni bi un Oja u, tengutho bi 'daju 'bu ya xtá ec'yeyihu ra Hmu Jesucristo, ha da zä ga serpä a in nde da 'yøt' Oja, bi 'yæn'a ra Pedro.

¹⁸ Nu'bu mí 'yø'u yu 'yec'yeyi 'bäpu Jerusalén 'be'a bi man ra Pedro, him mam bi zui pe bi 'yεspa Oja, ne bi 'yæn'u:

—A, njabu øt Oja 'bu, gue ne'u yu ja'i hing yu judío di japi di päh yan 'yomfēni nangué yä ts'oqui, ngue ne'u din ja ra temazai u, bi 'yæn'u.

Nu yu 'yec'yeyi dim peti bu Antioquia

¹⁹ Nu'u da yu 'yec'yeyi ngue bi nu ran unbi bu Jerusalén 'bu mí mba ntho ra Esteban, bin 'uεxt'u. Nu'u da bi mba bu n'danni yu häi Fenicia ne pu Chipre ne pu ja ra hnini Antioquia. Bi man rán ho ma'da'yo ra Cristo bu bim 'bai, pe hont'u yä mijudío hu bi xifi.

²⁰ Pe nu'bu mí zom bu Antioquia 'da yu mengu bu Chipre ne pu Cirene, bi zo'u hing yu judío, gue ne'u bi xifi nangué ra Hmu Jesús.

²¹ Nu'u mí ja ra ts'edi xun ho nangué Oja u, janangué'a xun ngu yu ja'i hing yu judío bi 'yec'yeyi, bi hyese yä t'ec'yeyi, ne bi den'na ra Hmu.

22 Ne bi 'yø'u yu 'yεc'yεi 'bapu Jerusalén gue bi 'yεc'yεi u 'da hing yu judío bu Antioquia. Janangue'a bi mbenpu a ra Bernabé.

23 Ne nu'bu mí zøm bu, bi nu ngue i nu rá mate Oja yu ja'i i 'bupu. Bin johya rá mbui ra Bernabé buya, ne bi zofo, bi xifi hin da hyegui, pe din 'yomanho bu ja rá 'yu Oja, ne da 'yørupa rá 'befi Oja ngue gátho yá mbui.

24 Nuna ra Bernabé n'da ra hocja'i na, ne mí ha rá ts'edi xun ho rá mbui nangue rá Hogandahi Oja in 'youi, ne mí εc'yεi xun ho. Janangue'a xun ngu mi'da yu ja'i bi 'yεc'yεi ra Hmu.

25 Nubuya, bá pøm bu ra Bernabé, bi mba bu Tarso bi hyom bu ra Saulo. Ne nu'bu mi dñi, bi zixpu Antioquia.

26 Ne n'dajeya bám 'buhmi bu, ne mi pa bu ja ram peti ne bi xänbi xun ngu yu ja'i. Gueru ra mbudi bi t'εmbi yu cristiano u yu 'yεc'yεi, gue mí nde da ma, i ten ra Cristo u.

27 Nu'u yu pa u, bá nεxpū Jerusalén 'da yu pøngahya, bi mba bu Antioquia.

28 Nu'a n'da í Agabo, bi ndants'i bim 'bäpu madím peti yu 'yεc'yεi, ne bi ma con rá ts'edi rá Hogandahi Oja. Bi ma gue din ja ra thuhu gátho ra ximhäi. Ne nuna bin ja 'bu mim hmuts'at'abi bu Roma a ra Claudio.

29 Ne nu'bu mín ja ra thuhu, nu'u yu 'yεc'yεi bu Antioquia bi zänni hangu na ngu ts'u ra mbeti da badi n'da ngu n'da, gue da 'benpa u yá mi 'yεc'yεihū 'bupu ra häi Judea, ngue da mbäx'i ts'u.

30 Ne ngubu bi 'yøt'e, bi mbenpa ra mbeti u yá ngurpi yu 'yεc'yεi bu Judea, bi hyax'a ra Bernabé ne ra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo ne bi mba mfent'ira Pedro

1 Nu'u yu pa u, nu ra ts'at'abi Herodes bi manda da mba mfent'i yu 'yεc'yεi, bi dñi di unba u.

2 Ne bi manda ngue bi tho ra Jacobo rán 'yohu ra Xuua, ra juai í tho a.

3 Nu'bu mi bäh ra Herodes gue i numanho yu judío hing yu 'yεc'yεi gue bi hyo ra Jacobo, bi bent'a ra Pedro, ne

bin theui n'da ra dämpeti mí sänba Oja u yu israel, t'εmbi dābaxjua.

4 Janangue'a him 'bex bi tho ra Pedro, pe bi jot'a fädi. Ne bi manda 'de'ma 'dato yá dofai ra Herodes di jmansu ra goxthi, 'da'i goho n'da cät'i. Mím bεn'a ra Herodes xtán zixpu 'buh yu ja'i, mí εna xtá hyo bu 'bu mí gua'a ram peti ran dābaxjua.

5 Nu ra Pedro guexta'a mí pa m'bädi xun ho bu ja ra fädi, pe nu yá mi 'yεc'yεihū bim peti, ne εmme bin yāhu Oja nangue ra Pedro.

Oja bi guc'a ra Pedro nu'bu mí ofädi

6 Nu ra xui a gue mi εn'a ra Herodes xtán guc 'bu mí hyats'i, nu ra Pedro mi cät'inde yoho yu dofai, ne nu'a, nthu't'i yoho yu cadena, ne bin āha. Ne xø mí 'bäpu mi'da yu dofai bu ja rá goxthi ra fädi.

7 N'dahmantho bi zøpu 'buh ra Pedro n'da rām 'behni ra Hmu mahεts'i. Ne bi nεcpū mbo ra fädi. Nu ram 'behni bi 'yanba rá hyo ra Pedro, bi 'yā'a, ne bi 'yεmbi:

—Ndants'a n'dihi, bi 'yεmbi.

Nu yu cadena bi xose gue'a mán thu't'i rá 'ye.

8 Ne nu ram 'behni bi 'yεmp'a mahøn'a:

—Dami tāt' ni ngu't'i ne gui 'yāt' ni thixfani.

Nu ra Pedro bi 'yøt'e tengu bi si'a. Ne xø bi 'yεmbi:

—Hye ni dāpahni ne gui tengui.

9 Nu ra Pedro bi den'na ram 'behni, bi bøm buya. Pe him mí pā 'bu majuāni gue'a rām 'behni Oja bi zits'i, uague tengu'bu bi 'uitho.

10 Ne nu'bu mi thopu bí 'bäh rá mbudi yu mbädi, ne bi thopu ná yoho 'bäh yu mbädi, bi zøm bu bí ja ra jut'it'εgui bu ja ra 'yu ní mba bu hnini. Bi xose ra jut'i ne bi bøm buya. Ne nu'bu min 'yo bu 'yu, bi 'ue'a rām 'behni Oja, bi ts'o'a ra Pedro buya.

11 Nu'a ra Pedro, nu'bu mi badi 'be'a gátho bin ja, ngue majuāni ne hing ra t'i, bi 'yεnse:

—Dí pāsegä ya gue ra Hmu mahεts'i bá pēhna n'da rām 'behni, ne bá juägä

b_u ja rá ts'edi ra ts'ut'abi Herodes, ne bi yangä nangue 'be'a nde xtá 'yörcä ma mijudíohe, bi' yense ra Pedro.

¹² Ne nu'b_u mín 'yomfëni ts'ü, bi mba b_u ja rá ngu ra María, rá mbe ra Xuua Marcos, ne x_un ngu madím peti b_u, i y_uh_u Oj_a nangue ra Pedro.

¹³ Ne nu'b_u madí jät ra jut'i b_u thi ja ra mbä't'i, bi mba b_u n'da ra hmute, ra 'yëhe, í Rode, gue da b_adi to'o i 'bäp_u.

¹⁴ Ne nu'b_u mí 'yörpa rá nde ra Pedro, bi b_adi to'o, ne emme madí johya. Pe him 'bex bi xocuabi nguetho in nde m'bet'o bi xi'a n'dihi y_u j_a'i 'b_up_u, gue 'bäp_u ra Pedro b_u ja ra goxthi.

¹⁵ Nu y_u j_a'i bi 'yëmbi:

—Guí häte.

Pe nu'a ra hmute guexta'a mi ma gue gue'a ra Pedro. Ne nu'ü bi ma:

—Gue'a rán d_ahi a.

¹⁶ Pe nu ra Pedro bi thoc thoho di jät ra jut'i, ne nu'b_u mi xocpi ne bi nu gue gue'a ra Pedro, bi hyonya thoho ü.

¹⁷ Pe nu'a ra Pedro bi u_anba rá 'ye, ndepe din hë. Ne bi xifi ha án zä bi g_ucp_u ja ra fädi ra Hmu. Ne bi 'yëmp'ü y_u j_a'i:

—Dami xihmb_u a man'da ra Jacobo, gue ra Santiago a, ne'ü mi'da y_u 'yëc'yëi 'be'a bin ja, bi 'yëna.

Ne bi b_on'a ra Pedro bi mba n'danni.

¹⁸ Nu'b_u mi hyats'i, emme bin ja ran cui, gue'da xnin 'yänthoho y_u dofai, nguetho him bi b_adi 'be'a bin ja ra Pedro.

¹⁹ Ne nu ra Herodes bi manda dí honi pe him bá th_ini. Ne nub_uya bi 'yän'd_u y_u mbängoxthi Hague bin ja, ne bi manda ngue da tho'ü b_uya. M'bejua bi b_on'a ra Herodes ra häi Judea, bi mba b_u ja ra hnini Cesarea, ne bäm 'b_up_u.

Bi du a ra Herodes

²⁰ Ne nu ra Herodes emme mí nu-man'ü y_u j_a'i 'b_up_u ra hnini Tiro nep_u Sidón. Pe nu y_u j_a'i bim peti, pe m'bet'o bin amigoh_u ra Blasto, rá m fäts'iui ra ts'ut'abi Herodes. Ne bi sih ra Blasto din hocpah_u a ra Herodes, nguetho jatho dí nexp_u 'be'a da zi y_u j_a'i b_u bí ja rá häi ra Herodes.

²¹ Janangue'a bi zän man'da ra pa b_uya, nu y_u j_a'i bim peti. Nu ra Herodes bi h_ye rá pahni emme x_un ho, ne bi hyup_u ja rá m_exa, ne bin h_ot'ahy_a.

²² Ne emme bi mbahni y_u j_a'i ne bi 'yëp'ü:

—Hing rá nde n'da ran 'yoh_u b_u na y_a n_u, pegue rá nde n'da ra oj_a, sä ën'ü.

²³ 'Dahmantho n'da rá m 'behni Oj_a mahëts'i bi japi 'bex bin zäman'ü ra Herodes, nguetho him bi ma ngue hinga gue'a Oj_a a, him bi 'yëspa Oj_a. 'Bex bi nequi y_u zu'uë mbo rá foho, bi du b_uya.

²⁴ Pe nu rá m Hman Oj_a bi thoqui bi hma, gätho b_u n'danni bi 'y_oh rá m Hman Oj_a y_u j_a'i.

²⁵ Nu ra Bernabé ne ra Saulo, nu'b_u mi guah y_u 'bëfi, gue bi sifi da hyax ra mbeti b_u Jerusalén, bá peng b_uya, bán 'yoh_u ra Xuua Marcos, bi z_op_u Antioquía mahøn'a.

13

Nu ra Bernabé ne ra Saulo bi d_ump' y_u 'bëfi ngue bi mamp rá m hman Oj_a b_u n'danni y_u häi

¹ Nub_u ra hnini Antioquía mi 'b_up_u y_u 'yëc'yëi ngue nzai dim peti. 'Da'ü y_u p_ongahy_a, ne 'da'ü y_u xänbate. Mí 'b_up_u ra Bernabé, ne Simón t'ëmbi Negro, ne ra Lucio ra m_engu b_u Cirene. Ne mí 'b_up_u ra Manaén, nu'a 'darp_u bi mba ma tedeui ra Herodes rá ts'ut'abi ra häi Galilea, ne mí 'b_up_u ra Saulo.

² N'da ra pa nu'b_u mí 'y_ot' ram peti ü, ne mí ë't' yän ts'ihmë, ne nu'a rá Hogand_ahi Oj_a bi 'yëmp'ü:

—Dami 'uej_u ya yoho y_un 'yoh_u, ra Bernabé ne ra Saulo, nguetho xtá huanhdä ü da 'y_ot' ra 'bëfi dá xifi, bi 'yëmbi.

³ Nu'b_u mí 'yë't' yän ts'ihmë mahøn'a, bi 'yäp rá m fäts'i Oj_a 'b_u mí dospa rá y_a ra Bernabé ne ra Saulo.

Bin 'yëhmb_u b_uya:

—Oj_a da zix ah_u, bi 'yëmbi.

Nu'ü bi 'behni bi mam b_u rá m Hman Oj_a b_u Chipre

4 Nubaya nu rá Hogandahi Oja bi zix'a ra Bernabé ne ra Saulo, bi mba bu ra hnini Seleucia. Nu'bu mí nexpu, bi hyu ra barco, bi mba bu ra häi Chipre, ra t'uhäi i ja bu made ra deja.

5 Ne nu'bu mi zom bu ra hnini Salamina, bi mam bu rá m Hman Oja bu ja yú nijá yu judío. Ne ra Xuua Marcos mín 'yohu ne bim faxpu.

6 Nu'bu mi thopu gátho ra häi Chipre, bi zom bu ja yú hyodi ra hnini Pafos. Ne bin tĩmhbu n'da ra judío gue ra badi, ena rá pøngahya Oja pegue ra hyäte a, nu rá thuhu í Barjesús.

7 Nu'a mín 'youi bu ja rá 'befi ra Sergio Paulo, rá ts'ut'abi ra häi bu. Nu'a ra Sergio Paulo n'da ran 'yohu emme mí ja rán 'yomfeni xan ho. Nu'a bi zohna ra Bernabé ne ra Saulo nguetho nde da 'yoh rá m Hman Oja.

8 Pe nu ra badi Barjesús, n'dat'a ra Elimas, bi 'yu't'a ra ts'ut'abi, nguetho hingui ndepe da 'yec'yei a i sifi, ne bin junth a ra Bernabé ne ra Saulo.

9 Nu ra Saulo, n'dat'a ra Pablo a, n'youi xan ngu ra ts'edi nangué rá Hogandahi Oja a, emme bi hyet'a ran 'yohu ngue ra badi.

10 Ne bi 'yemp'a:

—Nu'i gra ndøhyäte emme guín 'youi gátho 'be'a xan ts'o. Nu'i gra ts'unt'a i ra damants'o. Nu'i gadi ucua 'u gátho xan ho. Ha njam'bu gui 'ye'ts'a gní xih yu ja'i hingui ho 'bu da den Oja.

11 Nuya da 'yot'a'i ran unbi ra Hmu mahets'i. Gan xädä gue hin da zä gui nu ran nequi 'da yu pa, bi 'yemp'a ra Pablo.

'Bex bin xädä, bi ga 'bexui rá dä, ne bi hyoni to'o da gurpa rá 'ye'a buya.

12 Nu'bu mí nu'a ra ts'ut'abi 'be'a bin ja, bi hyonya thoho, 'bex bi 'yec'yei buya, nguetho ya bi badi majuani a rán xädi ra Hmu mahets'i ngue mím man'a ra Pablo.

Ra Pablo ne ra Bernabé nubu ra hnini Antioquia, gue ra häi Pisidia

13 Nu ra Pablo ne'u mín 'yohu bi hyu ra barco, bi nexpu Pafos ne bi zom bu Perge bu ja ra häi Panfilia. Pe nu ra Xuua Marcos bá é'a, bá sotho

u mín 'yohu, ne bá peng mahøn'a bu Jerusalén.

14 Nu ra Pablo ne'a ra Bernabé mín 'youi, bi nexpu Perge bi mba bu man'da ra hnini Antioquia bu ra häi Pisidia. Ne nu'bu mi zøn ra pa ran säya, bi yurpu ja rá nijá yu judío ne bi hyurpu u.

15 Nu'bu mi gua'a man'u 'burpu, ngue rá søcuá yún t'edi yu judío ne rá søcuá yu pøngahya, nu'u di jamansu bu ja ra nijá bi xi'a ra Pablo ne ra Bernabé:

—N'yohu aui, nu'bu ja aui ts'u n'da ran zofo, dami xije ts'u.

16 Bi ndants'a ra Pablo buya, bim 'bäi, bi uan rá 'ye ngue ndepe da 'yoh yu ja'i, ne bi 'yembi:

—N'yohu ah u ma mi'israelhu, ne gátho ah u guín numansuh Oja, dami 'yohmbu ya.

17 Nu'a Oja gue dí tenhdu dyu israelhu, bi huan'du mam bombøtah ne bi japi bin xandi xan ngu nu'bu mí 'burpu ra häi Egipto, ne mí 'burpu tengu yu n'dan'yo ja'i. Ne nu Oja buya bá juc'u nangué rá ts'edi bu mi 'bu.

18 Ne madague'a him madí dáp Oja yú mbu u 'bu min 'yo mbe nyote njeya bu ma'ueni u, pe guehma bin ja rá yembu Oja.

19 Ne bi un'na ra häi Canaán u ma mi'israelhu gue di manda zehé, 'bu mí jua'a bi hyo'u yoto yu nde xmí 'burpu. Ne bin zam bu ma mi'israelhu buya.

20 Nu Oja buya bi japi bim 'buh yú zé'mi, ne goho ciento ne yote ma'det'a njeya madí manda ma mi'israelhu, asta gue'bu go mím 'buh ra pøngahya Samuel.

21 M'bejua bi ndese yu ja'i n'da ra hmuts'ut'abi di manda u. Ne bi jap Oja a ra Saúl dim hmuts'ut'abi buya. Nu ra Saúl, rá ta a ra Cis, gue rá m bombøta ra Benjamín mí 'buh maya'bu. Ne nu'a ra Saúl bim hmuts'ut'abi yote njeya.

22 Nu'bu mí 'uec Oja ra Saúl buya, bi japi bim hmuts'ut'abi ra David. Ne mi man Oja, bi 'yena: “Nuna ra David, rá ts'unt'u a ra Isái, emme dín numanho, nguetho da 'yorca a ma pähä ne 'be'a gátho dín nde,” bi 'yén Oja, bi 'yén'a ra

Pablo 'bɛ mɪn zo'ɥ yá mijudíohɥ bɥ ra hnini Antioquía, ra häi Pisidia.

23 Nɛ bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Nɛ gue'a ra David rá m bom'betɔ na ra Jesús gue bá pɛncahɥ Ojɔ, ma pɔrpatehɥ dyɥ israelhɥ, dyɥ judíohɥ, tengu mí man Ojɔ maya'bɥ.

24 Ya ma guerpɥ di dɥmp'rá 'bɛfi ra Jesús, nu ra Xuua mí xih ma mi'israelhɥ gue din xixyɔ to'o gátho bi päh yá mbɥi nangue yá ts'oqui.

25 Nu'bɥ mi ts'utho da du a ra Xuua, nu'a mí mam buya: “Nu'a gá bɛmhɥ gue guecä pɛ hinga guecä. Pɛ m'bejua ba ɛhɛ, nɛ hin dí sɛcä tengu a, nguetho ɛmmɛ xɛn hɛts'i rá ts'ɛdi a,” mí ɛn'a ra Xuua, bi 'yɛn'a ra Pablo.

26 Nɛ bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Man 'yohɥ ahɥ, yám bom'betɔjɥ ra Abraham, nɛ mi'da ahɥ gue nɛ'ahɥ guí numansuhɥ Ojɔ, guejɥ bá pɛncahɥ na rá m hma Ojɔ, nɛ i ma hague dán zä di pɔjɥ.

27 Pɛ nu ma mɛnguhɥ mí 'bɥpɥ Jerusalén, nɛ yá ngɛrpi ɥ, him mi pɔdi gue gue'a ra Jesús mí o't' yɥ pɔngahyɔ, madague'bɥ i hmam bɥ ja ma nijahɥ gátho yá pa ran säya. Janangue'a bi 'yɔrpa ra Jesús tengu mán t'o't'i 'bɥ mí yɔpi gue da hyo.

28 Nu ra Jesús nte min dupate, pɛ bi si'a ra Pilato gue di manda da tho.

29 Nɛ nu'bɥ mí 'yɔrpe 'bɛ'a gátho mán t'o't'i bɥ ja rá m hman Ojɔ, nɛ m'bejua bɥya bi mba ma çá'mi bɥ ja ra pont'i, nɛ bi t'ägüi.

30 Pɛ nu Ojɔ m'bejua ts'ɥ bi xoxpɥ 'bɥ'ɥ xɛn du.

31 Nɛ nu yɛn 'yohɥ mɪn 'yohɥ mam'bet'o a ra Jesús 'bɥ mí nɛxpɥ ra häi Galilea, nɛ bi mba bɥ ra dähniini Jerusalén, nɛ guet'ɥ i xih yɥ jɔ'i ɥ ya.

32 Nɛcä'be dí xi ahɥ ya nangue ra Jesús, ran ho ma'da'yo gue'a mí xi Ojɔ ɥ ma bɔtahɥ 'bɥ mí ma gue 'bɛ'a majuañi din ja.

33 Nɛ gue'a bin ja a ya. Gue bi jɔcuahɥ 'bɥ mí xox'a ra Jesús, gue guejɥ dyɛm bom'betɔjɥ ɥ bi xi Ojɔ majuañi. Tengu mán t'o't'i bɥ ja rá m

Hman Ojɔ, ná yoho ra Salmo, i ɛna: “Nuya nam pa ya, dí ɛ'ts'i'i, da nu'ɥ yɥ jɔ'i ya gue majuañi ma Ts'ɛnt'ɥ i,” mí ɛn Ojɔ 'bɥ mi 'yɛna, bi 'yɛn'a ra Pablo.

34 Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Pablo:

—Nɛ bi xox Ojɔ a ra Jesús 'bɥ mí du, nɛ hin da du mahɔn'a. Nɛ gue'a bi man Ojɔ, 'bɥ mi 'yɛna: “Dat'a ra hoganjapi ga 'da'i tengu dá xih majuañi ra David,” bi 'yɛn Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Pablo.

35 Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Nɛ gue'a bi mam bɥ man'da ra Salmo gue bi 'yo't'a ra David, bi xi Ojɔ: “Hin gui jap'a ni Hoga Ts'ɛnt'ɥ da 'ya a rá ngɔc'yɛi,” bi 'yɛmbi.

36 Pɛ nu ra David nu'bɥ mí jua'a rá 'bɛfi ngue bi 'yɔrpa rá pähä Ojɔ gátho mí 'bɛcua ja ra häi, bi du. Nɛ 'darpɥ yán 'yägüi yá bɔta bi t'ägüi, nɛ bi 'ya bɥ rá ngɔc'yɛi a bɥya.

37 Pɛ nu'a rá ngɔc'yɛi ra Jesús, bi xox Ojɔ a, him bi 'ya a.

38 Ma cu ahɥ, dín nde ahɥ gui pähmbɥ, nangue ra Jesús i jajɥ ra punbi nangue ma ts'oquihɥ, nɛ gue'a dí xi ahɥ a ya.

39 Hɔnt'a go to'o gahɥ ga dáp ma mbɥihɥ a ra Jesús, dín jajɥ ra punbi gátho ma ts'oquihɥ. Nɛ madague'a dí ɔthɥ yán t'ɛdi ra Moisés bi xi Ojɔ, pɛ hinga gue'ɥ dí punga ma ts'oquihɥ ɥ.

40 Dami 'yɛc'yɛihɥ ra Cristo ya, janangue'a hin gui nuhɥ 'bɛ'a bi man yɥ pɔngahyɔ bɥ ja rá m Hman Ojɔ, nu'bɥ mí ma:

41 Damin 'yomfɛnihɥ ts'ɥ a gnán then-nate thoɥ,

nguetho dí ɔt'ä n'da ra 'bɛfi nuixte yɥ pa jabɥya guí 'bɥhmbɥ.

Pɛ nu'bɥ hin gui 'yɛc'yɛihɥ 'bɥ 'bo'o i xi ahɥ, gui hyonya thohohɥ 'bɥ bi mba ma ɛn'ni ahɥ, nɛ gui tuhɥ bɥya.

Gue'a mí man yɥ pɔngahyɔ 'bɥ mí 'yɛn Ojɔ, bi 'yɛn'a ra Pablo.

42 Nɛ nu'bɥ mí bɔm bɥ ja ra nijɔ ra Pablo nɛ'a mɪn 'youi, nɛ nu'ɥ 'da gue madim peti bɥ bi 'yáp ra mate gue da xih mahɔn'a 'bɥ ni yoto ɥ, tengu xí xih ya.

⁴³ Ne nu'bu mí gua'a ram peti bu ja ra nija, xun ngu yá mijudíohu ne'u i ɛc'yeyi tengu yu judío, bi den'na ra Pablo ne ra Bernabé. Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi xifi ngue di thoqui da 'yɛc'yeyi ra Jesús, gue dí 'daju rá mate Oja a.

⁴⁴ Janangue'a nu'bu mí zøn'a hyato pa buya, ngue ra pa ran säya, mbe gätho na ngu yu ja'i 'buru ja ra hnini bim peti bu, ngue da 'yøh räm Hman Oja mahøn'a.

⁴⁵ Pe nu'bu mi nu'u yu judío ngue ní mba bu ja yá nija gätho yu ja'i, ne bin seya u buya. Ne bin junthu ra Pablo ne mí ɛn'u him majuañi a bi ma, ne bi c'aman'u a.

⁴⁶ Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi hyut'ran zambu ne nts'edi bi ma:

—Bi zän Oja m'bet'o thoho bi siju räm Hman Oja dyu judíohu, ne hin gá hyamhu. Janangue'a hin nin sähu gui hyamhu ra temazai. Pe ga mbähmbe ga xihmbe yu ja'i hing yu judío ya.

⁴⁷ Nguetho ra Hmu mahɛts'i bi mbencähe ne mi ma:

Ya dá penh'nahu gui xihmbu yu ja'i hing yu judío, din ja ran nequi yá mbui.

Ne gätho ra ximhäi gui mamhu hague dán zä ga yanba yá te yu ja'i,

ne gue'a bi xije ra Hmu a, bi 'yɛn'a ra Pablo.

⁴⁸ Ne nu'bu mí 'yøh yu ja'i ngue hing yu judío 'be'a bi man ra Pablo, bin johya yá mbui, ne bi 'yɛna:

—Xun ho räm Hman Oja, bi 'yɛn'u.

Ne bi 'yɛc'yeyi to'o gätho män thahni gue din t'un'na ra temazai.

⁴⁹ Ne nu räm Hman Oja, ya gätho bu ja ra häi Pisidia bi hma.

⁵⁰ Pe nu'u 'da yu judío bi parpa u 'da yu xisu, gue'u 'da mí søm bu ja yá nija ne mí pa nt'ɛspi bu ja ra hnini, ne'u mi'da yun 'yohu gue yu ngurpi bu ja ra hnini. Ne nu'u bi ucra ra Pablo ne ra Bernabé buya, ne bi xifi da bøm bu ja yá häi.

⁵¹ Janangue'a nu ra Pablo ne ra Bernabé bi huac yá gua yu fonthäi, ngue n'da ra hmɛpya nde da ma, da

nu rán theui a bi 'yøt'u. Ne bi mba bu ja ra hnini Iconio buya.

⁵² Pe nu yu 'yɛc'yeyi bu Pisidia ɛmme bin johya, ne bi hya ra ts'edi xun ho nangue rá Hogandahi Oja.

14

Ra Pablo ne ra Bernabé nubu ra hnini Iconio

¹ Nubu Iconio, bi yurpu ra Pablo ne ra Bernabé bu ja yá nija yu judío, ne bi mam bu a räm Hman Oja. Ne bi ma xun ho, janangue'a xun ngu yá mijudíohu bi 'yɛc'yeyi, ne'u yu ja'i gue hing yu judío.

² Pe nu'u 'da yu judío ngue him bi 'yɛc'yeyi ɛmme madin 'yuthu u hing yu judío, bim parbi da zu'u yu 'yɛc'yeyi.

³ Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé nya'a bim 'buru, nguetho xun ngu bi 'yɛc'yeyi bu, ne bi hyut' ran zambu bi ma nangue ra Hmu mahɛts'i. Nu ra Hmu bi un yá ts'edi u ngue da 'yøt' yu hmɛpya ne yun t'øt'e nuixte, gueru da bah yu ja'i, Oja in 'yohu ra Pablo ne ra Bernabé.

⁴ Pe nu yu ja'i bu ja ra hnini bin heque. 'Da'u bi den yu judío hing yu 'yɛc'yeyi, ne 'da'u bi den ra Pablo ne ra Bernabé.

⁵ Janangue'a, nu yu ngurpi bu ja ra hnini bi un ran t'ɛdi u hing yu 'yɛc'yeyi, yu judío u'da, hing yu judío u'da, gue da zu'u, ne di bat'ado u.

⁶ Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé, 'bu mí baði 'be'a nde da 'yørpe, bi 'dagui, bi mba bu ja ra hnini Listra, neru ra hnini Derbe nubu ra häi Licaonia. Ne bin 'yo gätho ra xequi bu.

⁷ Neru bá mam bu rán ho ma'da'yo ra Cristo bu u.

Bi mba ma bat'ado ra Pablo bu Listra

⁸ Nubu ja ra hnini Listra mí 'buru n'da ran 'yohu, ra dogua, ngue ya xín jabu 'bu mim 'bui. Ne mí hurpu nguetho hin jam'bu bin 'yo.

⁹ Nu ran 'yohu i øde 'be'a bi man ra Pablo. Nu'bu mí hyɛt a ra Pablo, mí paði 'be'a mím bɛn'a zu dogua, ngue ya i ɛc'yeyi gue dí hocpa rá gua ya.

¹⁰ Janangue'a nu ra Pablo nts'edi bi ma:

—Ndants'i gam 'bäi.

Nu ran 'yohu baya 'bex bi zägui bin 'yo.

11 Ne nu'u yu ja'i, nu'bu mín nu 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, nts'edi bi mbafi, ne bin ya yá nde 'u licaonia, bi 'yena:

—Nuya yu oja ya, pe bi nequi tengu'bu yun 'yohu, bi zocua ja ra häi dí 'buhmbu, bi 'yén'u.

12 Nu ra Bernabé bi 'yembi tengu rá thuhu yá oja zehé ra Júpiter, ximangutho a ra Pablo bi 'yembi tengu rá thuhu yá oja zehé ra Mercurio. Nguetho man'da mi ya'a ra Pablo, ne i embi rá pøngahya ra Júpiter a ra Mercurio.

13 Nu'a ra mbäja baya, ngue mí pep'a yá oja Júpiter, mí ja bu n'da ra ngu bu ndehni, gueru mí thande ra Júpiter yu ja'i. Nu'a ra mbäja ne'u 'da yu ja'i bá si yun dani gueru 'buh ra Pablo ne ra Bernabé, embi ra Mercurio ne ra Júpiter, gue da hyo yun dani da mbøspe. Ne bá ca yu døni, gátho da mbøspe.

14 Pe nu'bu mí bah ra Bernabé ne ra Pablo 'be'a i nde da 'yot'u yu ja'i, bi yaru 'buh yu ja'i, bi dun yá pahni, ndepe da bah yu ja'i hingui numanho 'be'a nde da 'yot'u, ne bi 'yembi:

15 —N'yohu ahü hanja ngubu gní 'yøthü. Nguetho dyün 'yohu thoho'be, pe bá é'be ua gue dín nde ga xi a'be gui 'yes'hü 'be'a guí øthü, nguetho säti thoho 'be'a guím bømhbü. Nde'bu gui 'yes'hü gní thandehü ü guí emfü yu oja ua ja ra häi, ne gui thandehü majuañi Oja. Nguetho gue'a bi 'yot' mahets'i necua ja ra häi ne ra deja ne gátho i ja ua.

16 Nu'u yu pa bi thogui, Oja bi hyetho yu ja'i da 'yøzehé yá pähä zehé.

17 Pe nu Oja baya zai i urcahü rá hogan 'yomfëni i ørcahü, gue bí penh ra 'ye ne di japi din ja ma huahihü, ne di 'dajü 'be'a dí sihü ne di 'dajü ran johya ma mbühü, bi 'yén'a ra Pablo.

18 Madague'bu ngubu mí man ra Pablo, pe xun hëi bu í hëcpa yu ja'i gue hin da mbøspe.

19 Pe bi zøm bu 'da yu judío bá nexpü ra hnini Antioquia bu ja ra häi Pisidia,

neru Iconio, ne nu'u bi parba yu ja'i da zuh ra Pablo ne ra Bernabé. Nu yu ja'i baya bi bat'ado ra Pablo ne bi garpu häi, bi hyøn'a thi bu ja ra hnini, ne embi gue ya bi du.

20 Pe nu'bu mí zøh yu 'yéc'yëi bu 'ben'a ra Pablo, bi ndants' puya, ne bi mba mahøn'a bu ja ra hnini. Nu'bu mí hyax baya bi mbé ra Bernabé bu ja ra hnini Derbe.

21 Nubu ja ra hnini Derbe bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne xun ngu bi 'yéc'yëi. Ne nubaya, nu ra Pablo ne ra Bernabé bá nexpü, bi thoh mahøn'a bu ja yu hnini Litra ne Iconio neru Antioquia bu ra häi Pisidia.

22 Gueru bi thoqui bi hat ra ts'edi yá mbui yu 'yéc'yëi, ne bi xifi di thocta a dí 'yéc'yëi, nguetho gátho to'o da yaru di manda rá ts'edi Oja, jatho da nu xun ngu yun unbi.

23 Ne nubaya nu ra Pablo ne ra Bernabé bi 'yét' yán ts'ihme 'bu mí huan'du din ngarpi n'da ngu n'da bu ja yum peti. Ne bi 'yär Oja ngue da mbäx'u yu ngarpi. Ne bi dáp'a Oja ü gátho na ngu ü yu 'yéc'yëi gue di jamansu, nguetho bi 'yéc'yëi Oja ü.

Bá peng bu ra Pablo ne ra Bernabé bu Antioquia ra häi Siria

24 Ne nubaya ra Pablo ne ra Bernabé bi thopü ra häi Pisidia ne bi zøm bu ra hnini Perge nubü ra häi Panfilia.

25 Ne gueru bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. M'bejua baya bi mba bu ra hnini Atalia.

26 Gueru bi hyu ra barco bi mba bu Antioquia bu ra häi Siria, gueru ra mbudi xí un Oja yá 'befi ü, ne xí t'äp rámfäts'i Oja ü. Ne nuya bi juah ya.

27 Nu'bu mi zøm bu, bi ma dim peti yu 'yéc'yëi, ne bi xifi gátho bi 'yøt'e ngue bi ze'a Oja, ne bi xifi ne'u hing yu judío bi jap Oja bi 'yéc'yëi.

28 Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé, nya'a bim 'buhmbü yu 'yéc'yëi bu baya.

15

Bim peti yu ngarpi bu Jerusalén

1 Nu'u yu pa u bi zom bu Antioquia 'da yun 'yohu bi nexpu ra hai Judea. Ne sa bi xi'u yu 'yec'yei hing yu judio ngue hingui sa dim pø'a n'da 'bu hinga nthequi yu xifani, tengu bi xamba ra Moisés u yu judio.

2 Nu ra Pablo ne ra Bernabé nts'edi bin junthu u, janangue'a bi t'embida mba bu Jerusalén, ne'u mi'da yu 'yec'yei, din yahu bu yu 'bäihü ra Cristo ne'u mi'da yu ngurpi bu, nangue 'be'a bi man'u yun 'yohu.

3 Janangue'a nu'u yu 'yec'yei bu Antioquia bin 'yehmbu buya, bi mbenpu ja ra 'yu u. Ne nu'bu mi hyax ra 'yuni mba Jerusalén, bi thopu ja ra hai Fenicia nepu ra hai Samaria. Ne nubü bi thogui, bi xih yu 'yec'yei ngue bi hyc'u yu t'ec'yei zehc u hing yu judio, ne bi den ra Cristo. Ne nu'bu mi 'yø'u yu cu nangue ra Cristo 'be'a bi man ra Pablo, bin johya buya.

4 Nu ra Pablo ne ra Bernabé ne'u mín 'yohu buya, bi zom bu Jerusalén. Ne nu yu 'bäihü ra Cristo ne'u mi'da yu ngurpi mi 'bupu, ne gätho mi'da yu 'yec'yei, bin johya 'bu mín nu'u, ne bim petihü. Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé bi ma gätho 'be'a bi 'yø't'e, ngue bi ze'a Oja 'bu mi xi'u hing yu judio.

5 Pe 'da'u yu judio, yu fariseo u ngue mi ec'yei, bim 'bäi ne bi 'yena:

—Jatho da mba nthequi yu xifani yu 'yec'yei gue hing yu judio, ne da sifi da 'yø't' yun t'edi ra Moisés, bi 'yenu.

6 Nu'u yu 'bäihü ra Cristo buya, ne'u mi'da yu ngurpi, bim peti ngue bin 'yän'du 'be'a man'da xun ho da 'yø't'e.

7 Ne nu'bu nya'a thoho madin 'yomfeni u, bim 'bä'a ra Pedro, ne bi 'yena:

—N'yohu ahü, gui pahmbu gue maya'bu ts'u bi xica Oja n'dandü gue ga xi'u 'da yu ja'i hing yu judio ran ho ma'da'yo. Ne nangue dá mangä, bi za bi 'yøde ne bi 'yec'yei.

8 Nu Oja gue i parpa yu mbui yu ja'i, bi jaju ga pahmbu i sin'u hing yu judio, nguetho bi un rá Hogandahi Oja u, tengu bi 'daju dyu judiohu.

9 Nu Oja him bi 'yø't'a n'da ran heque nangueju dyu judiohu ne'u hing

yu judio, pe ne'u bi japi bi bo yu mbui ngue bi 'yec'yei.

10 Nuya hanja gui emhbu hin da zin Oja u gue him bi 'yø't' yun t'edi ra Moisés, pe ya bi zin Oja u. Nguetho gui emhbu i jatho da 'yø't'u yun t'edi, tengu'bu gui hyøspahu n'da ra 'beni, gue hin dá häthü, xinga gue'u mam bombøtahü xtá hyät'i, bi 'yenu'a ra Pedro.

11 Ne xø bi 'yena:

—Pe nujü dí ec'yehü ngue da mba ma pøhögähü nangue rá mate ra Hmu Jesús, ngutho'u hing yu judio, bi 'yenu'a ra Pedro.

12 Ne nubüya bi ya ra Bernabé ne ra Pablo, ne bi xi'u 'be'a gätho bi 'yø't'e nangue rá ts'edi Oja, yu hmepya ne yun t'ø't'e nuixte ngue bi 'yørpü 'buh yu ja'i hing yu judio. Ne gätho ná ya'u njom bin ya.

13 Nu'bu mi gua'a bi ma ra Pablo ne ra Bernabé, nu ra Jacobo Santiago bi 'yemp'u madim peti bu:

—N'yohu ahü gui 'yøhmbu ya 'be'a dí mangä.

14 Nu ra Simón Pedro ya bi xijü ha in ja Oja ra mbüdi bi huahn'ni 'da yu ja'i hing yu judio ngue da 'yec'yei.

15 Ne ngutho bi man yu pøngahya 'bu maya'bu, 'bu mi 'yo't'i 'be'a bi man Oja.

16 Bi 'yena:

M'bejua gua pengä mahøn'a, ne ga japi din thandegui mahøn'a tengu mi thandegui nu'bu mi 'buh ra David.

Tengutho 'bu di hoc mahøn'a n'da ra nijä gue xun yø't'e.

17 Ne gätho mi'da yu ja'i da hyongui, guecä dra Hmu mahets'i.

Gätho to'o yu ja'i hing yu judio ngue ma mbeti u, da hyongui.

18 Njabu bi man Oja maya'bu ne bi japi bi fahya gue'bu go maya'bu.

19 Janangue'a dí xi ahü ya, en'a ra Jacobo, nde'bu hin te ga xihmbu da 'yø't'a xun hci u hing yu judio, gue nu'u xí hyc'e yu t'ec'yei ne i ten'na Oja.

20 Pe ga othü n'da ra søcuä, ne ga xihmbu u da hyegui gätho yun t'ø't'e yu hmite, ne hin da 'yø't' yun 'yomt'eni, ne

hin da za ra ngø gue him bi bøn rá ji 'bũ mí tho, nε hin da zi ra ji.

21 Janangue'a hin di ʌnba yá mbũi to i ten yún t'ɛdi ra Moisés, nguetho xɛn ngu yũ jɛya xí thogui i hmam bũ ja yá niǵa yũ judío yún t'ɛdi ra Moisés, gátho yũ hnini i hma 'bũ ra pa ran ts'áya, bi 'yɛn'a ra Jacobo.

22 Gátho yũ 'yɛc'yɛi nε yá 'báihũ ra Cristo nε mí'da yũ ngurpi bi numanho 'bɛ'a bi man'a ra Jacobo. Nε mi ɛn'ũ gue da thanh'ni 'da da 'bɛhni da mbähä ra Pablo nε ra Bernabé bũ Antioquía. Nε bi thanh'na ra Judas t'ɛmbi Barsabás nε ra Silas, nε gue'ũ 'da yá ngurpi yũ 'yɛc'yɛi ɛ.

23 Nε nu ra sɔcuǵ ngue bi ǵats'i bi ma:

“Nugähe, ma 'bäigähe a ra Jesucristo, nε mí'da gähe gue dyú ngurpigähe, nε gátho ni cuje nangue ra Cristo, dí pen'nahũ ra sɔcuǵ, ma cu ahũ, nε dadí zengua ahe. Dadín cuhũ nangue ra Cristo gyũ jǵ'ihũ ngue hin gyũ judío hũ guí 'bũhmbũ bũ Antioquía, nεpũ gátho ra häi Siria nεpũ ra häi Cilicia.

24 Nugähe dá øhmbe ngue 'da yún 'yohũ bi nεxua bi mba bũ, nε bi pat'ahũ nε bi xi ahũ ngue jatho da mba nthεqui ni xifanihũ nε gui 'yøthũ rán t'ɛdi ra Moisés. Pε nu'ũ hin dá penhdähe ɛ.

25 Nugähe dám petihe nε dá sänhde 'da yún 'yohũ da mbähä ra Pablo nε ra Bernabé.

26 Nu ra Pablo nε ra Bernabé ɛmme dí numanhohe, nguetho hingui su din 'yo bũ hapũ ɛna da tho, ngue da ma nangue ma Hmuhũ ra Jesucristo.

27 Nε dá penhde ra Judas nε ra Silas da xi'asehũ 'bɛ'a dá othe.

28 Nguetho rá Hogandahi Oǵa bi xije, nε dá numanhohe, ngue hin ga 'da ahũ mí'da yún t'ɛdi xɛn hɛi gui 'yøthũ nangue yún t'ɛdi ra Moisés. Hønt' ya zũ ts'ũ yún t'ɛdi dá ot'ahe.

29 Nuya dí xi ahe ya, ngue hin gui sihũ 'bɛ'a bi 'bøspa yũ hmite, xínga gue ra ji gui sihũ, xínga gue gui sahũ ra ngø gue him bi bøn ra ji 'bũ mí tho. Nε hin gui 'yøthũ yún 'yomt'ɛni. Nu'bũ

gui hɛhmbũ gátho 'bɛ'a dí xi ahe, xɛn ho 'bũ. Oǵa da mbäx ahũ. Nε hønt'a dí xi ahe ya,” bi 'yɛn'a ra sɔcuǵ bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago 'bũ mí ja ram peti bũ Jerusalén, bi ǵax ra Pablo.

30 Nε nubũya, bi mbähä ra Pablo, ra Bernabé, nε ra Judas, nε ra Silas bũ ja ra hnini Antioquía. Nu'bũ mí zøm bũ, bi ma dí peti yũ 'yɛc'yɛi nε bi dá ra sɔcuǵ bũya.

31 Nε nu'bũ mí nu'ũ 'bɛ'a mí mam bũ ja ra sɔcuǵ, bin johya yá mbũi nangue ran zofo bi sifi, ngue bi hyurpa yá mbũi.

32 Nu ra Judas nε ra Silas, nε'ũ, yũ pøngahyǵ ɛ. Nε nangue rán zofo ɛ bi hyurpa yá mbũi yũ 'yɛc'yɛi. Nε bi mbäts'i da 'yɛc'yɛi xɛn ho.

33 Nu ra Judas nε ra Silas bim 'bũpũ Antioquía 'da yũ pa. M'bejua bin 'yɛte yũ 'yɛc'yɛi, bi mbɛhni da mbeng bũ 'bũ'ũ ngue bá penh'dũ.

34 Nε m'bejua him bi nde bi mbeng bũ ra Silas, nε bá copũ Antioquía.

35 Nε ra Pablo nε ra Bernabé bi gopũ Antioquía. Nu'ũ nε'ũ gátho mí'da yũ xänbate bin xänbate bũ, nε bi mamp'a rá m Hman ra Cristo.

Ná yondj bi mba n'danni ra Pablo, bi man rá m Hman Oǵa

36 Nu'bũ mí tho'i 'da yũ pa, ra Pablo bi 'yɛmp'a ra Bernabé:

—Ga mbɛ bũ ja n'da ngu n'da yũ hnini xtán 'youi xtám mammi rá m Hman Oǵa. Ga nuui ma cuhũ nangue ra Cristo 'bɛ'a di ja'ũ.

37 Nu ra Bernabé bi nde da zix'a ra Xuua Marcos.

38 Pε nu ra Pablo him mí nde da zix'a, nguetho nu'a bi 'dapũ Panfilia, nε him bi thoc rá 'bɛfi bũ.

39 Nε hinga 'da'angu bi bɛmmi nε bin heque. Nu ra Bernabé bi zix'a ra Marcos bi hyu ra barco í mba bũ ra t'ũhäi Chipre.

40 Nu ra Pablo bi huanh'na ra Silas ngue da mbɛ. Nε nu yũ 'yɛc'yɛi bũ Antioquía bin yǵhũ Oǵa, bi 'yǵp rá mate Oǵa nangue'ũ. Bi mba bũya.

41 Nε nu'ũ bi thopũ ra häi Siria nεpũ Cilicia, nε nya'a ts'ũ bim 'bũpũ hapũ bi

thogui, gue bi hát ra ts'edi xun ho yu 'yɛc'yɛi bɥ.

16

Nu ra Timoteo bin 'yohɥ ra Pablo nɛ ra Silas

¹ Nu ra Pablo nɛ ra Silas bi mba bɥ ra hnini Derbe nɛpɥ Listra. Nɛ bin tɨmhɥ bɥ n'da ra 'yɛc'yɛi, ra Timoteo na. Nu rá mbe ra judío, nɛ ra 'yɛc'yɛi a, pɛ nu rá ta, ra mɛngu bɥ Grecia a.

² Nu yɥ 'yɛc'yɛi bɥ Listra nɛpɥ Iconio bi mamanho nangue ra Timoteo.

³ Nɛ nu ra Pablo bi nde din 'youi a, janangue'a bi hyɛcpa rá xifani, gue hin di ɥ't' yá mbɥi yɥ judío. Nguetho gátho yɥ judío 'bɥpɥ i pɔdi ngue rá ta ra mɛngu bɥ Grecia a.

⁴ Nɛ gátho yɥ hnini bɥ bi thogui bi xih yɥ 'yɛc'yɛi da 'yɔt'e 'bɛ'a bi man ra Jacobo nɛ yá 'báihɥ ra Cristo nɛ yá ngɔrpi yɥ 'yɛc'yɛi bɥ Jerusalén, ngue 'bɛ'a xun ho da 'yɔt'ɥ hing yɥ judío.

⁵ Nɛ gátho yɥ 'yɛc'yɛi bi thoctatho bin te yá mbɥi nangue 'bɛ'a bi 'yɛc'yɛi. Nɛ mpa 'bɥ mpa 'bɥ man'da i hux'a ná ngu yɥ 'yɛc'yɛi.

Nu ra Pablo bi 'uɨ tengu'bɥ n'da ra mɛngu Macedonia

⁶ Nu'ɥ bi thocpɥ ra hái Frigia nɛpɥ ra hái Galacia bɥya, nguetho him bi jap'a rá Hogandáhi Ojɔ xtá man ram hma bɥ ra hái Asia.

⁷ Nu'bɥ mi zɔm bɥ ra hái Misia ɛna xtá mba bɥ ra hái Bitinia, pɛ nu rá Hogandáhi Ojɔ xínga guɛpɥ bi japi da mba bɥ.

⁸ Bi thorpɥ ja ra hái Misia bɥya, bi mba bɥ ra hnini Troas bɥ ndendejɔ.

⁹ Nɛ nubɥya nu ra Pablo bi nu n'da ran t'uti 'bɥ mín xui, tengu'bɥ ra t'j, ɛna gue'bɥ n'da ran 'yohɥ ra mɛngu Macedonia mí 'bápɥ ja rá hmi, nɛ bi 'yɛmbi: “Ba ɛcua ja ra hái Macedonia nɛ gui zɛje ts'ɥ,” bi 'yɛna.

¹⁰ Nɛ nugá dra Lucas, dí o't'á ra sɔcuɔ i ja ua, dín nde ga mbähmbe bɥ ra Pablo. Nɛ nangue'a bi t'ut'a ra Pablo, janangue'a 'bɛx dán sähe ga mbähmbe bɥ ja ra hái Macedonia, nguetho dá hɔxhe njuɔni ngue'a Ojɔ

bi zoncähe bɥ, in ndeje ga mamhbe bɥ ran ho ma'da'yo dí yɔnjɥ a.

Bi zɔm bɥ Filipos ra Pablo nɛ ra Silas

¹¹ Nu'bɥ má pɔmhbe bɥ Troas dá huhe n'da ra barco nɛ njuɔntho dá uɛntho bɥ ja ra t'uhäi Samotracia gue i jabɥ made ra dejɔ. Nu'bɥ mi hyats'i dá thohmbe bɥ Neápolis.

¹² Dá nɛxhe bɥ Neápolis bɥya nɛ dá sɔmhbe bɥ ra dɔhnini Filipos, rán guat'i ra häi Roma. Nu ra hnini Filipos man'da ja rá ts'edi xinda gue mi'da yɥ hnini bɥ ra hái Macedonia. Nɛ dám 'bɥhmbe bɥ da yɥ pa.

¹³ Nɛ nu'bɥ ra pa ran säya dá pɔmhbe bɥ ja ra hnini, dá mbähmbe bɥ ja ra ndendathe guɛpɥ zɔnt'a min yɔhɥ Ojɔ yɥ jɔ'i. Nɛ dá huhmbe bɥ, dá xihmbe rá m Hman Ojɔ ɥ yɥ xisu ngue madím pɛti bɥ.

¹⁴ Nɛ nu n'da ra xisu í Lidia ra mɛngu bɥ Tiatira, bi 'yɔde 'bɛ'a dá mamhbe. Nu'a ra Lidia ra mbä'bɔt'e na, i pä ra 'bɔt'e xun jɔpɔi ngue xun ho. Nu'a i ɛc'yɛi nɛ mi numansu Ojɔ, janangue'a bi xocua rá mbɥi da 'yɔde xun ho 'bɛ'a bi man'a ra Pablo.

¹⁵ Nu ra Lidia bin xixyɔ bɥya nɛ gátho 'bɥpɥ rá ngu. M'bejua bi xicähe:

—Nu'bɥ guí ɛna majuɔni dí ɛc'yɛi ra Hmu mahɛts'i, ba ɛhmbɥ ua ja ma ngu gam 'bɥhmbe ua da yɥ pa, bi 'yɛnje.

Nɛ bi 'yɔrcahe ts'edi janangue'a dá mbähmbe.

¹⁶ N'da ra pa nu'bɥ má mbähmbe bɥ zɔi bi yɔhɥ Ojɔ yɥ jɔ'i, dán c'athe n'da ra hmute ra 'yɛhɛ. Nu'a man ra 'yɔde nangue ra zɨthu min 'youi, nɛ mí tɔha xun ngu ra mbɛti di un'dɥ yá hmu.

¹⁷ Nu'a ra hmute mi tɛn'na ra Pablo nɛcähe. Bi mbafi bi 'yɛna:

—Nuya yɥn 'yohɥ, yá mbɛfi Ojɔ nuɨxte thoho, i xängahɥ Hague dán zä dam pɔhmbɥ, bi 'yɛna.

¹⁸ Nɛ xun ngu yɥ pa ngubɥ mi ɔt' ra hmute. Madí xɔmbɥi ra Pablo nɛ bi xi'a ra zɨthu min 'youi ra hmute:

—Nangue rá thuhu ra Jesucristo dami pɔm bɥ rá mbɥi na ra hmute, bi 'yɛmbi.

'Bɛxque bi bɔn ra zɨthu bɥya.

19 Nu'bu mí pah yú hmu ra hmute gue him man zä da dap rán zäbi, bi bent'a ra Pablo ne ra Silas, ne bi zixpu ja ra tai guepu 'buh yu ze'mi.

20 Ne nu'bu mi dä bu 'buh yu ze'mi, bi 'yɛn'u:

—Nuya yun 'yohu 'bucua, yu judío ya. Ne in nde di ts'on yu ja'i 'bucua ja ma hninihu.

21 Ne i man yun t'ot'e gue hingui sä ga othu, nguetho nuju dyu romanohu. Ne hin'yu man t'edi ga othu a i xiju, sä bi 'yɛn'u yu yapate.

22 Ne bi munts' yu ja'i ngue nde da zuhu. Nu yu ze'mi buya, bi manda da 'bocua yú pahni, da mba m'bei ra Pablo ne ra Silas.

23 Ne nu'bu mi juadi ngue emme xi 'bei, bi mba njot'i bu ja ra fädi. Ne bi sih ra mbängoxthi da mbädi xun ho.

24 Nu'bu min t'un ran t'edi ra mbädi bi zixpu man'da mbo. Ne bi zemba yú gua bu ja ra fädiza.

25 Nu'bu mi zom made ra xui buya, nu ra Pablo ne ra Silas min yahu Oja ne bin tuh yú thuhu Oja. Ne gätho mi'da yu ofädi mi øde.

26 Ne 'dahmantho 'bu mi mbädi bin ja n'da ra 'yanhäi, gue'bu go mi guhni yú guangu ra fädi. Gätho yu jut'i bin xozehe ne gätho yu t'egui man that'i yu ofädi bin xozehe.

27 Ne nu'bu mi nuh rá mbängoxthi ra fädi, bi nu gätho nsoqui yu goxthi, bi gux rá juai buya gue nde xtín hyose, nguetho mim beni ngue embi gätho xi 'da'hu yu ofädi.

28 Pe nu ra Pablo nts'edi bi mba't'i, bi 'yɛmbi:

—O gadín unba zehhe nguetho gätho dí 'bucähe ua.

29 Ne nu'a ra mbängoxthi buya bi 'yä'a n'da ra sibi, bi yurpu mbo, ne emme di fet'i nguetho min su. Ne bi yorpu ja rá gua ra Pablo ne ra Silas.

30 Ne bi gucpu thi hu, ne bi 'yänni:

—N'yohu aui 'be'a sä ga ot'ä nguere da zä dam pöcä, bi 'yɛna.

31 Nu ra Pablo ne ra Silas bi 'yɛmbi:

—Dami dap ni mbui ra Hmu, ra Jesucristo, di pun'na ni ts'oqui, ne da

zimanho i, ne'hu gätho 'buru ni ngu, 'bu di dap yú mbui a, bi 'yɛmbi.

32 Nubuya bi xih rán ho ma'da'yo ra Cristo ne gätho 'buru rá ngu.

33 Ne nu'a ra mbängoxthi ne gätho 'buru ja rá ngu bin xixya a ra xui a.

34 Nu'a ra mbängoxthi buya bi zix'a ra Pablo ne ra Silas bu ja rá ngu, ne bi 'uini. Ne'a, ne gätho 'buru ja rá ngu emme bin johya nguetho bi 'yɛc'yei Oja.

35 Nu'bu mí hyats'i, nu'hu yu ze'mi bi mbenh'du yu asmayo da xih ra mbängoxthi da bøm bu ja ra fädi ra Pablo ne ra Silas.

36 Ne nu'a ra mbängoxthi bi xi'a ra Pablo buya:

—Nu yu ze'mi bá penh ra nde ga xoc'aui. Nuya sä gui pømmi ne nte gui jaui, bi 'yɛmbi.

37 Pe nu ra Pablo bi 'yɛmbi:

—Nugä'be dí ca'be ran t'edi bi bøm bu Roma, pe guehma bi 'benzagä'be bu 'buh yu ja'i, ne him 'be bi juangä'be pe bi goctä'be. Nuya ha en'hu gui jugä'be ngue njon da nu. Hin'na, hingui sä. Bá xifi ba esse da xogä'be, bi 'yɛna.

38 Nu yu asmayo buya bi mba bi xih yu ze'mi 'be'a bi ma ra Pablo. Nu yu ze'mi nu'bu mi 'yøde ngue i ca yun t'edi bu Roma a ra Pablo ne ra Silas buya, emme bin su.

39 Ne nu'bu bá eh yu ze'mi buya, bi xocuabi ne bi 'yap ra punbi, ne bi xi'hu:

—'Yorcahe ra mate gui pømmi ua ja ra hnini, bi 'yɛmbi.

40 Pe nu ra Pablo ne ra Silas 'bu mí bøm bu ja ra fädi, bi mba bu ja rá ngu ra Lidia. Ne nu'bu mi nu yu cu nanguere ra Cristo, bi hat ra ts'edi yú mbui hu, ne bi mba buya.

17

Ran 'yo'ts'i bu Tesalónica

1 Nu'a ra Pablo ne ra Silas bi thoru ja ra hnini Anfípolis nepu Apolonia ne bi zom bu ja ra hnini Tesalónica. Guepu Tesalónica bí ja bu n'da rá nija yu judío.

2 Nε nhyu semana bim 'bupɸ, nε nu'bɸ xɸn dāt yɸ pa ran säya, bi mam bɸ rá m Hman Ojã a ra Pablo.

3 Nε jante thoho bi xifi xɸn ho nangue ram hma mán t'o't'i maya'bɸ, gue gue'a ra Cristo jatho da nu ran ɸnbi nε da du, nε m'bejua da ndants' mahɸn'a bɸ 'bɸ'ɸ xɸn du.

—Nε gue'a bi nu ra Jesús a mán t'o't'i tengu dí xi ahɸ, janangue'a ga pɸhmbɸ gue gue'a ra Cristo rá Thahni Ojã a, bi 'yεm 'bɸ mi xɸnbi.

4 Nε nu'ɸ 'da yɸ judío bi dɸp yá mbɸi ra Cristo, nε bi dɸn'na ra Pablo nε ra Silas. Nε εmmε xɸn ngu yɸ mɸngu bɸ Grecia ngue mi numansu Ojã bi 'yεc'yεi. Nε xɸn ngu yɸ xisu yɸ mɸngu bɸ grecia gue mí hnumansu, bi 'yεc'yεi.

5 Pε 'da yɸ judío ngue him mí εc'yεi bin sɸya, nε bi zonh'nɸ yɸ ts'om'bãi bi xifi di parba yɸ jã'i, asta gue'bɸ gátho ra hnini bi parbi. Nε nu'ɸ bi mba bɸ rá ngu ra Jasón, bi 'uεxpɸ bɸ rá ngu, i hon'a ra Pablo nε ra Silas, εna da gɸqui gue di dã bɸ 'bɸh yɸ jã'i.

6 Nε nu'bɸ him mi dɸn ra Pablo nε ra Silas, bi zix'a ra Jasón, nts'edi bi gɸts'i, nε mi'da yɸ 'yεc'yεi, bi zixpɸ 'bɸh yɸ zε'mi bɸ ja ra hnini. Bi mbafi nε bi 'yεna:

—Guehna n'dat'a mbεmhɸ ɸ yɸn 'yohɸ gue ya bi ts'oni gátho ra ximhãi, nε bi zɸcua ya.

7 Nε nuna ra Jasón bi säyaba bɸ rá ngu. Nε nu'ɸ hingui numansu rán t'εdi ma ts'ɸt'abihɸ bɸ Roma, nguetho εn'ɸ i 'bɸh man'da ra ts'ɸt'abi guehna ra Jesús, bi 'yεn'ɸ yɸ ts'om'bãi.

8 Nu yɸ jã'i nε yɸ zε'mi bin cue 'bɸ mí 'yɸde 'be'a bi man'ɸ.

9 Nε nubɸya nu ra Jasón nε'ɸ mi'da bi thɸcua ra mbeti gue da bɸm bɸ ja ra hnini ra Pablo nε ra Silas, nε bi mba ma thɸgue bɸya.

Bi zɸm bɸ Berea ra Pablo nε ra Silas

10 'Bexque guet'a ra xui a bin 'yεhmbɸ yɸ 'yεc'yεi a ra Pablo nε ra Silas. Bi mba bɸ ja ra hnini Berea. Nε nu'bɸ mí zɸm bɸ, bi mba bɸ ja rá nijã yɸ judío.

11 Nu yɸ judío gue 'bupɸ, man'da xɸn ho yá mbɸi xinda gue'ɸ 'bupɸ Tesalónica. Nguetho 'bexque bi xoc yá mbɸi, mí ja ra pãhã ngue da hyɸn a bi man ra Pablo. Nε gátho yɸ pa bi nεh yá sɸcuã Ojã maya'bɸ, ngue nde bɸ da bãdi 'bɸ din theui ɸ i man'a ra Pablo.

12 Nε xɸn ngu ɸ bi 'yεc'yεi. Nε yɸ xisu, yɸ mɸngu bɸ grecia, ngue mi hnumansu, xɸn ngu bi 'yεc'yεi, ximangut yɸn 'yohɸ bi 'yεc'yεi.

13 Nε nu yɸ judío bɸ Tesalónica nu'bɸ mi bãdi gue i man ran ho ma'da'yo bɸ Berea a ra Pablo, bi mba bɸ bɸya ngue di parba yɸ jã'i.

14 Pε nu yɸ 'yεc'yεi 'bex bi zix'a ra Pablo bɸ ndendejã. Pε nu ra Silas nε ra Timoteo bi gopɸ Berea.

15 Nu'ɸ min 'yohɸ ra Pablo bi zixpɸ ja ra hnini Atenas bɸya. Nε bi mbeng bɸ, nε bi xi'a ra Silas nε ra Timoteo gue ra Pablo ndepe da mba bɸ n'dihi bɸ 'bɸi.

Bi zoh yɸ mɸngu Atenas a ra Pablo

16 Nε nu'bɸ min dɸ'mate ra Pablo bɸ Atenas, εmmε bi du rá mbɸi 'bɸ mín nu gátho ra hnini xí muns' yɸ nyogui.

17 Janangue'a nu ra Pablo bin yãhɸ yɸ judío bɸ ja ra nijã, nε'ɸ mi'da ngue mi thãnde Ojã. Nε gátho yɸ pa mi yãhɸ yɸ jã'i ngue gátho mi tɸm bɸ ja ra tãi.

18 Nε'ɸ 'da yɸn 'yohɸ gue i tenba yá t'εc'yεi zεhε yɸ Epicúreos, nε mi'da i tenba yá t'εc'yεi zεhε yɸ Estoicos, bin yãhɸ ra Pablo. Nu'ɸ 'da bi ma:

—'Be'a ní mba i man na ra ndemhyã n'yohɸ.

Nε'ɸ mi'da bi ma, bi 'yεna:

—Masque im ma ngue 'bɸh mi'da yɸ ojã, bi 'yεn'ɸ.

Ngubɸ bi ma nguetho bi man ra Pablo nangue ra Jesús, nε bi ma ngue bi ndants' 'bɸ mi du.

19 Nu'ɸ bi zix'a ra Pablo bɸ ja ra nyuni t'εmbi Areópago bɸ ja ra hnini guerpɸ zãi i hman yɸn zofo. Nε bi xi'a ra Pablo:

—'Be'a ním hma guín nde gui xije, dín nde ga pɸhmbε.

20 Nguetho guí xije 'dan'yo yɸm hma ngue hin dí pɸhmbε, nε dín nde ga pɸhmbε 'be'a nám bɸn'a, bi 'yεn'ɸ.

21 Nguetho y_u m_engu b_u Atenas n_e'u mi'da y_u 'damhnini mí 'b_up_u, h_ont'a numanho da 'y_ot'a, gue da 'y_ode 'b_e'a gue ma' da'yo, n_e da ma.

22 N_e nu ra Pablo bi 'b_a'inde b_u ja ra junta gu_ep_u Areópago. N_e bi xi'u:

—N'yoh_u ah_u gy_u m_enguh_u ua Atenas, dá nugä ξ mm ϵ guí th_andeh_u y_u oja.

23 Nu'b_u mán 'yogä b_u ja ni hninih_u dá nugä 'b_e'a guí th_andeh_u. N_e dá nugä n'da ra m_exado gu_ep_u guí th_andeh_u man'da ra Oja, n_e man t'o't'i b_u: “Ra Oja ngue njongui p_adi to'o a.” Nuya ga xi ah_u ya nangue ra Oja guí th_andeh_u p_e hin guí p_ahmb_u to'o.

24 Nu'a Oja ngue bi 'y_ot' ra ximhäi n_e gätho 'b_e'a i ja ua, nu'a gue'a ra Hmu mah ξ t's'i n_ecua ja ra häi. Nu'a hingui 'b_up_u ja y_u ngu i h_oh y_u ja'i.

25 N_e nte di 'b_edi, hingui jatho da hy_ani 'b_e'a da 'y_orpa y_u ja'i nguetho gue'a di un ra te n_e di un ran zaqui gätho to'o i 'b_ui. N_e gätho mi'da mahyoni di uni.

26 N_e 'dat'a ra ji bi 'y_ot' Oja gätho y_u ja'i ngue gätho y_u nde, ndepe dim 'b_ui gätho na ng_uni ra ximhäi, n_e bi zänba y_u pa dim 'b_ucua ja ra häi, n_e bi zänbi hap_u dim 'b_ui.

27 Njab_u bi 'y_ot' Oja, ndepe gätho y_u ja'i da hyon'a Oja nguep_u da d_ini. P_e maju_ani hinga yatho i 'b_u Oja 'b_u ga homh_u ga p_ahmb_u a.

28 Nguetho nu Oja bi jaj_u däm 'b_uhmb_u, n_e bi jaj_u dí 'yoh_u, n_e dadí 'y_amh_u. Tengu bi man'i 'da ni 'yos_ocu_ah_u nu'b_u i ξ na: “Nuj_u y_u ja'igä_h Oja nguetho bi zänni däm 'b_uhmb_u ua,” bi 'y ξ n'u.

29 Nu'b_u gue'a Oja di 'daj_u ma teh_u, hanja gní 'y ξ mf_u Oja a ra hmite ra c'axt'i o gue ra t'axi o gue ra do nt' ξ t'e ngue y_u 'y ξ y_un 'yoh_u, nangue y_un 'yomf ξ nise.

30 P_e nu Oja him bi 'y_urpa ra güenda 'b_e'a mim b ξ nse μ y_u ja'i 'b_u him mi b_a Oja mam'bet'o. P_e nuya Oja bi ma ngue gätho y_u ja'i di p_ah y_un 'yomf ξ ni.

31 Nguetho x_un zän Oja n'da ra pa din ja ran t'änni nangue ra ximhäi. Da 'y_ot'ran t'änni x_un ho n'da ran 'yoh_u

ngue bi huanh Oja. Nuna ran 'yoh_u, Oja bi xox 'b_u mi du, janangue'a da b_ah y_u ja'i hingui h ξ i da 'y_ot' ran ju_anbi, bi 'y ξ n'a ra Pablo.

32 N_e nu'b_u mí 'y_o'u y_u ja'i 'b_e'a mí man'a ra Pablo, gue bi ndans' 'b_u mi du, 'da'u bin thennate n_e 'da'u mí ξ na:

—Ga ϕ hmb_u mah ϕ n'a nanguehna bi ndants'i.

33 Nu ra Pablo bi 'uep_u b_uya.

34 P_e nu'u 'da bi d ξ n'na ra Pablo n_e bi 'y ξ c'y ξ i. Nuna n'da, ra Dionisio na, gue n'da ra z ξ 'mi b_u gu_ep_u madím p ξ ti y_u ja'i b_u Areópago. N_e n'da ra xisu, ra Dámaris, n_e'u mi'da bi d ξ n'na ra Pablo.

18

Bi z ϕ m b_u Corinto ra Pablo

1 M'bejua b_uya nu ra Pablo bi b ϕ m b_u Atenas, bi mba b_u ra hnini Corinto.

2 N_e bin t ξ mmi b_u n'da ra judío í Aquila, ra m_engu ponto. Ja ní s ϕ h ϕ bí 'y ξ p_u Roma b_u ra häi Italia ra Aquila n_e rá xisu Priscila, nguetho nu ra hmuts' μ t'abi Claudio bá h ϕ n'a thi gätho y_u judío b_u ra d ϕ hnini Roma. Nu ra Pablo bi mba bá nu'a ra Aquila n_e ra Priscila b_uya.

3 N_e bin z ϕ m b_u y_u ngu, nguetho 'dat'a ra 'b ξ fi i ϕ t'e, i ϕ t' y_u ngu'b ϕ t'e.

4 N_e gätho y_u pa y_un säya mí pa b_u rá nija y_u judío a ra Pablo, n_e bi mam b_u rá μ Hman Oja n_e bi hyoni 'b ξ p_u dí 'y ξ c'y ξ i y_u judío n_e'u hing y_u judío.

5 Nu'b_u bá ξ p_u ra häi Macedonia ra Silas n_e ra Timoteo, bi nu ra Pablo gue gätho y_u pa ξ mm ϵ mi mam rá μ Hman Oja. Mí xänba y_u judío ngue gue'a ra Jesús maju_ani ra Cristo mí t ϕ 'b_u y_u judío ngue din y ϕ nte a.

6 P_e nu y_u judío bi d μ 'mi bi μ cpa a, n_e bi man y_u ts'ore nangue ra Pablo. N_e nu ra Pablo b_uya bi hu ϕ c rá pahni, n'da ra hm ϵ pya gue hingui numanho 'b_e'a i ϕ t'u. Bi 'y ξ mbi:

—Ya ni ts'oqui z ξ h ξ h_u ngue hin gá hy_an ra te maz ϕ i, tengu'b_u gán hyoseh_u. Nuya hingui pa ma güendagä, nguetho ya dá xi ah_u. P_e nuya ga mbagä ga xih y_u ja'i hing y_u judío, bi 'y ξ n'a ra Pablo.

7 Ne má zä bi bøm bu ja rá nijä yu judío a ra Pablo, bi mba bu ja rá ngu ra Justo. Nu'a, n'da ran 'yohu ngue i thande Oja, ne nu rá ngu, 'darpu jauri rá nijä yu judío, ne gueru din xänbate bu mahøn'a.

8 Nu ra Crispo, n'da ra ngurpi bu ja rá nijä yu judío, bi 'yεc'yεi ne gätho 'buru rá ngu. Ne xun ngu yu mengu corinto mi øh ran ho ma'da'yo, ne bi 'yεc'yεi, ne bi mba ma xixyabi.

9 Nu ra Hmu mahεts'i bi zo'a ra Pablo buya, nu'bu min xui, tengu'bu bi 'uj n'da ra t'i. Ne bi xifi:

—O guín su, pe dami thoqui gan ya, hin gan hεtho,

10 nguetho dadí hyun'a'i, ne njon da zä di un'na'i, ne xun ngu i 'bucua ja ra hnini da 'yεc'yεigui, bi 'yεn Oja.

11 Nubuya nu ra Pablo bi gopu ja ra hnini Corinto n'da jeya made, ne bi xänba rá m Hman Oja u yu ja'i.

12 Pe nu'bu mín ts'ut'abi ra Galiön nubu ra häi Acaya, nu 'da'u yu judío bim peti ngue nde da zu'a ra Pablo. Ne bi zix'a ra Pablo bu 'buh ra ts'ut'abi.

13 Bi 'yεmbi:

—Nuna ran 'yohu na bi xänba yu ja'i ngue da dande Oja, pe n'dan'yo im ma, hinga gue'a tengu man t'εdih, εn'u.

14 Ne nu ra Pablo in nde din ya, pe nu ra ts'ut'abi ra Galiön 'bex bi 'yεmp'u yu judío:

—Nu'bu xcuá sihu na ran 'yohu nangue n'da ran ts'o xtá 'yøt na, xcä øcä a guim mamhbu.

15 Pe guín cuehu nangue rá t'εc'yεi na, ngue nde da xi ahu to'o gui thandeh, ne nangue nin t'εdi zehehu. Hin dí nde dan juänbate nangue nin t'εdi zehehu, janangue'a dami hocpa zehehu, bi 'yεn'a ra Galiön.

16 Bi 'yεt'i, bi hyøn'a thi buya.

17 Nubuya gätho yu mengu bu ja ra hnini gue hing yu judío bi bent'a ra Sóstenes, ra ngurpi bu ja rá nijä yu judío, ne bi 'benza bu ja rá hmi ra ts'ut'abi. Pe nu ra ts'ut'abi ra Galiön him bi 'yørpamasu.

Bi mbeng bu ra häi Siria a ra Pablo

18 Nu ra Pablo buya bi thoqui bim 'buru nya'a ts'u yu pa mahøn'a bu Corinto. M'bejua bí 'yε'u yu 'yεc'yεi, bin 'yohu ra Aquila ne ra Priscila, ne bi hyu ra barco bi mba ra häi Siria. Ne nu'bu mí jua'a ra hmerya gue bi te rá xtä, bi 'yax rá ya buya, gue'a bi 'yørp Cencrea. N'da ra hmerya nangue ram hma xí man ra Pablo gue bi xi Oja di ja'ts'i.

19 Nu'bu mi zøm bu ra hnini Éfeso ra Pablo, bi zopu ra Priscila ne ra Aquila ne bi mba bu rá nijä yu judío. Ne bi xih yu judío bu rán ho ma'da'yo ra Cristo.

20 Nu yu judío mi ndepe xtän gopu 'da yu pa, pe nu ra Pablo him bi nde.

21 Bin 'yεte ne bi 'yεmbi:

—Jatho ga mba bu Jerusalén ga nu bu ra dämpeti da 'yøt' ma mi-judíohu. Pe nu'bu rá pähä Oja gua pengä mahøn'a, bi 'yεna.

Bi nexp'u, bi hyu n'da ra barco buya.

Ná hyundi bi mba n'danni ra Pablo

22 Nubu Cesarea bi gapu ra Pablo bu ja ra barco, ne bi mba bu Jerusalén, bi zengua yu 'yεc'yεi bu ja ra nijä, ne 'bex bi mba bu Antioquia.

23 Nu'bu mim 'buru 'da yu pa, bi mba bu ja n'da ngu n'da yu hnini bu ja ra häi Galacia ne ru Frigia, bi hat ra ts'edi yu mbui yu 'yεc'yεi 'buru.

Ra Apolos bi mamp rá m Hman Oja bu Éfeso

24 Nu'u yu pa u bi zøm bu Éfeso n'da ra judío, rá thuhu Apolos, ra mengu bu ra hnini Alejandría. Nu'a bi badi xun ho rá m Hman Oja maya'bu.

25 Ne bi sänbi zu ts'u nangue ra Hmu, ra Jesucristo. Ne εmme bin johya ne nts'edi bi ma xun ho 'bu min xänbate, bi ma majuani nangue ra Jesús. Pe hønt'a rá m hma ra Xuua Nxixyá mí paði, ne rán xixyá.

26 Ne nu ra Apolos bi hyut'an zambu him bi zu bi mam bu ja rá nijä yu judío. Pe nu'bu mí 'yøh ra Priscila ne ra Aquila 'be'a man'a, n'danni bi zits'i ne bi xänbi man'da xun ho ngue rá 'yu Oja.

27 Ne nu'bu mí nde da mba ra Apolos ra häi Acaya, gueru Corinto, nu yu cu nangu ra Cristo bi xifi ngue xan ho da mba. Bi 'yörpa n'da ra söcuä da gäts'i, bi xih yu 'yεc'yεi bu ngue da zini. Ne nu'bu mi zöm bu, bi häť ra ts'edi yu mbui yu 'yεc'yεi bu, ne bi mbäts'i gätho bi 'yεc'yεi rá mate ra Cristo.

28 Nguetho nu'bu min yähu yu judío gue hing yu 'yεc'yεi, bi dāha, ngue ya mí yä con rá ts'edi Oja. Bi 'yuti nangue rá m Hman Oja maya'bu, gue gue'a ra Jesús ra Cristo mí hmam bu, gue mí tø'bu.

19

Bi zöm bu Éfeso ra Pablo

1 Nu'bu mí 'bupu Corinto ra Apolos, ne nu ra Pablo büya i 'yo gätho yu hnini maxøts'e, ne bi zöm bu ra hnini Éfeso. Ne bin tımhbu bu 'da yu 'yεc'yεi.

2 Nu ra Pablo bi 'yän büya:

—Ha bin 'da ahu rá Hogandāhi Oja nu'bu gmí 'yεc'yεihū, bi 'yεna.

Nu'bu bi dāti:

—Hin'na, njam'bu dá øhmbe gue i 'buh rá Hogandāhi Oja, bi 'yεn'ū.

3 Nubüya bi 'yän'na ra Pablo:

—'Be'a ním hma gá hyāmhbū 'bu gmín xixyāhu, bi 'yεmp'ū.

Ne bi 'yεn'ū büya:

—Tengu tho ho bi man ra Xuua Nxixyā, bi 'yεn'ū.

4 Ne nu ra Pablo bi 'yεmbi:

—Guim bεmhbu 'be'a bi man ra Xuua, nguetho nu'a ra Xuua bi xixyā yu jā'i to'o bi päh yän 'yomfēni nangu yu ts'oqui, ne bi xih yu jā'i da 'yεc'yεi n'da ba εhe m'bejua, gue ra Jesús ra Cristo na, bi 'yεna.

5 Ne nu'bu mí 'yøh rá m hman ra Pablo, nu'bu bi mba ma xixyābi nangue rá thuhu ra Hmu Jesús.

6 Ne nu'bu mí dospa yu yä yu jā'i ra Pablo, bi hyān rá Hogandāhi Oja u. Ne n'dan'yo yu nde bin yä'ū büya, ne bim pøngahyā bi man rá m Hman Oja.

7 Ne nu'bu yu jā'i gue bi 'yεc'yεi, í jua'í dε'mayoho u.

8 Nu ra Pablo bim 'bupu nhyuzna bu Éfeso büya. Bi hyut'an zambu bin

yä bu ja rá nija yu judío, bi xih yu jā'i hague dán zä di manda Oja bu ja yu mbui, ne bi hyoni 'beru dí 'yεc'yεi yu jā'i.

9 Pe nu'bu 'da bi u't' yu mbui, hingui nde da 'yεc'yεi, ne bi man ra ts'ore nangue rá 'yu Oja, gueru madím peti yu jā'i. Janangu'e'a bi 'ue'a ra Pablo büya ne bi mbähä yu 'yεc'yεi bu ja n'da ra nguxädi, nu'a ra Tiranno ra xänbate bu. Nu'bu xum pøn yu xädi, i cut'a ra Pablo büya ne gätho yu pa mín xänbate bu.

10 Nyo jeya njabu bi 'yøt'a ra Pablo. Ne gätho yu jā'i 'bupu ja ra häi Asia, yu judío ne'ū hing yu judío mí øh ran ho ma'da'yo nangu ra Hmu, ra Jesús.

11 Ne xun ngu yun t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Pablo, ngue bi 'yøt' Oja.

12 Nguetho bi dā'ū yu bayu o gue yu 'bøt'e a ra Pablo, gue'ū bi mbenpa u yun zāman'ū büya, ne gätho bi zā, ne bi bøn'ū yu zıthu min 'yohū.

13 Nubüya 'da yu judío ngue zai yu mbonni, εna pādi da hyøn'a thi yu zıthu, ne sä i ndønra rá thuhu ra Jesús. Bi dā'mi bi xih yu zıthu:

—Dami pøni nangue rá thuhu ra Jesús, gue'a ra Jesús i man ra Pablo, sä εn'ū.

14 Ne nuya guehya yoto, yu ts'unt'ū n'da ra judío, ra Esceva, ra hmumbäjä a. Ne nu'bu yu ts'unt'ū εna da hyøn'a thi n'da ra zıthu.

15 Pe nu ra zıthu bi dādi:

—Nu ra Jesús dí pācā ngue ja rá ts'edi, ne ra Pablo dí pācā ngue ja rá ts'edi, pe nu'ehū, to'o ehū, bi 'yεn'a ra zıthu.

16 Ne nuna ran 'yohū min 'youi ra zıthu, bi zäspa maxøts'e gueru mi 'bā'ū yoto má 'yohū, bi dāha bin tunhdū ne bi unbi, gätho di dūnba yu pahni. Ne bi bøm bu thi yun 'yohū, ya xí unbi gätho, nte he yu he.

17 Ne nu'a bin ja, gätho bi t'øpu ja ra hnini Éfeso. Gätho yu judío ne'ū hing yu judío bi 'yøde ne gätho mí ja ra mbidi. Ne gätho bi 'yεspa ra Jesús, ra Hmu büya.

18 Nε xun ngu u gue mí εc'yεi, bi zom bu, bi nde da gomanho yú mbui, ne bi dá ra güenda a xí 'yøt'e.

19 Nε'u 'da mí m badi bá cã yú søcuã, ngue yu libro yún xädi yu badi, ne bi hyøspu ja ra sibi, gätho da nu'u mí 'bupu. Nε nu'bu mi mbede hangu gätho di muui, mbe mí jua'a yote ma 'det'a mahuahi yu mbeti gue ra t'axi.

20 Nε man'da xun ngu bi 'yεc'yεi rám hman Ojã yu ja'i bu Éfeso, man'da bi fãdi ja rá ts'edi Ojã.

21 M'bejua buya bi bεn'a ra Pablo da mba bu Jerusalén, pε m'bet'o da zom bu ra häi Macedonia, nεpu ra häi Acaya. Nε bi 'yεna:

—Dam 'bucã ts'u bu Jerusalén, m'bejua ga mbagã bu ja ra dahnini Roma, bi 'yεna.

22 Nε bi mbenpu Macedonia u yoho yám fäts'ihu, ra Timoteo nε ra Erasto, pε guesε ra Pablo bim 'bupu mi'da yu pa bu Éfeso gue ra häi Asia.

Ran 'yo'ts'mahyã bu Éfeso

23 Nu yu pa u, xun ngu bi ndesui nanguε rá 'yu Ojã bu Éfeso,

24 Nguetho nu'a n'da ran 'yohu i Demetrio, rá 'bεfi da 'yøt' yu zu t'angu ngue ra t'axi, ngue yú pøte ra danija guεpu i pa nthãnde ra ojä Diana. Nu'a, nε'u madím pεhmbu, xun ngu bi dãha nanguε ra 'bεfi i øt'u.

25 Nu ra Demetrio buya bi zonh'du 'da'angu ra 'bεfi mí øthu, nε bi xifi:

—N'yohu ahu guí pãhmbu nanguε ma 'bεfihu xun ngu ra mbeti dí tãhmbu.

26 Dí nuhu nε dí øhmbu hinga hønt'ua ra hnini Éfeso pε gätho ra häi Asia, 'bε'a øt' na ra Pablo, i xih yu ja'i gue nu'u yu ojä nt'øt'e yú 'yε yan 'yohu εmbi ngue hing yu ojä u. Nε xun ngu yu ja'i bi päh yún 'yomfēni nε bi 'yεc'yεi a bi man ra Pablo.

27 Nuya dán thehu n'da ra 'yanthj, ngue nu ma pøte dí øthu njon da däi. Nε dim 'bεh rá ts'edi rá ngu ra ojä Diana, ngue i nuixte. Nε da t'εmbi nte di muui. Pε nu'a ra Diana gue'a ojä a, nε gätho yu ja'i 'bucua ja ra häi Asia nε

gätho ra ximhäi i thãnde a, sä bi 'yεn'a ra Demetrio.

28 Nε nu'bu mí 'yø'u, εmme bi de ra cuε. Nε nts'edi i mbafi:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana gue ma ojähu dyu mēnguhu ua Éfeso.

29 Nε gätho bi yantonto gue 'bupu ja ra hnini. Nε gätho bin tihi 'darpu ní muxpu ja n'da ra ngu xun ndoho, nε bá bent' ra Gayo nε ra Aristarco, bi zixpu, nε nu ra Gayo nε ra Aristarco, yu mēngu bu Macedonia min 'yohu ra Pablo bu 'yu.

30 Nε'a ra Pablo nde xtá mba bu 'buh yu ja'i, pε nu yu 'yεc'yεi bi japi hin da mba.

31 Nε 'da'u gue mi ja yú ts'edi bu ja ra häi Asia madin amigohu ra Pablo, bi mbenpa ra nde gue hin da mba bu bí mux yu ja'i.

32 Nε 'dahma 'dan'yo bi man'u n'da ngu n'da nguetho gätho bi yantonto. Nε xun ngu u hingui pãdi hanja bim pēti bu.

33 Nu ra Alejandro mi 'bã'inde bu 'buh yu ja'i, bi mba njiqui bu ja yú hmi yu ja'i buya, nguetho ndep'u yú mijudíohu din yã. Nu'a ra Alejandro buya bi uanba rá 'yε ndepe din hε yu ja'i, nguetho nde da xifi nte mán ts'o mí øt' yu judío.

34 Pε nu'bu mi nu yu ja'i ngue ra judío ra Alejandro, mbe ma nyo ora bi mbafi, nε 'da'ingu bi ma:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana ma ojähu dyu mēnguhu ua Éfeso.

35 Nu ra secretario bu ja ra hnini buya, bi japi ngue bin hε yu ja'i, bi xifi:

—Dyuh 'yohuhu, dyu mε'efesohu, hingui 'bucua n'da ran yohu gue hingui pãdi dí jamansuhu ra ojä Diana, gueju dyu mε'efesohu, nε gätho dí εspahu ra do bi däh mahεts'i, gue rá pøte ra Diana.

36 Nε nuna njo'o da zã da gøni. Jananguε'a daman 'yomfēnihu ts'u nε hin gui 'yøthu a hin da bømanho.

37 Nu yan 'yohu ngue guá sihu ua, him bim pε bu ja rá nijã ra ojä Diana. Nε him bi man ra ts'ore nanguε'a ma ojähu ra Diana, bi 'yεna.

38 Nε xø bi 'yεn'a ra secretario:

—Nuna ra Demetrio ne'u mi'da gue dim pehmbu, nu'bu i ja 'be'a i nde dí yapa n'da, nde'bu gue din yaui bu ja ra dangu n'dahma n'da ngu n'da da zä din yase.

³⁹ Ne nu'bu ja man'da gui nde gui 'yøthü, dami xihmbu ra ze'mi da 'yøt'a n'da ra junta, guepu da mba ma ho-gui.

⁴⁰ Nguetho dí su da hnercahu häi 'bu da t'angahu nangue ra mbahni dá øthü ra pa jabuya, nguetho hin'yü 'be'a sä ga mamhbu nangue'a dá øthü ya, bi 'yena.

⁴¹ Ne nu'bu mi gua'a im ma, bi 'yet' yu ja'i.

20

Nu ra Pablo bi mba bu ra häi Macedonia nepu ra häi Grecia

¹ Ne nu'bu min he nin 'yo'ts'mahya bu ra hnini Éfeso, nu ra Pablo bi zoh'du yu 'yec'yei. Ne nu'bu mí un ran zofo, bin 'yete buya, bi mba bu Macedonia.

² Ne gätho bi zengua yu'yec'yei gätho ra häi Macedonia, bi hat ra ts'edi yu mbui nangue ram hman Oja bi xi'u. Ne m'bejua bi zom bu ja ra häi Grecia mahon'a.

³ Hyuzna bim 'bupu, ena xta hyu ra barco, gue xta mba bu ra häi Siria, pe nu'u 'da yu judío ena xtan däqui. Ne nu'bu mí badi 'be'a nde xta t'ørpe, bin 'yomfeni ne bá peng bu ja ra häi Macedonia.

⁴ Ne min 'yohu ra Pablo ra Sópater ra mengu berea a, ne'a ra Aristarco ne ra Segundo, yu mengu tesalónica u, ne nu ra Gayo ra mengu derbe a, ne nu'a ra Timoteo ne ra Tíquico ne ra Trófimo, yu mengu asia u.

⁵ Nu'u bim 'bet'o bi mba ní tøguahe bu ra hnini Troas, ne nugä dra Lucascä, dí o't' ra søcuä jaua, dín hyunbahe u.

⁶ Nu'bu mí guah yu peti nangue ran dabaxjua, dá huhe ra barco dá nexhe bu ra hnini Filipos, ncut'a pa dán 'yohe dá sømhbe bu Troas guepu i tøguahe u mi'da. Ne nyoto pa dam 'buhmbe bu.

Nu ra Pablo i 'bupu Troas

⁷ Nu'a ra pa domingo dam petihe yu 'yec'yei bu ja ra hnini Troas, dá sihe ra xecahme, gue dá bømhbé rán date ra Hmu. Ne nu'a ra Pablo bi man ram Hman Oja. Ne nya'athoho bin ya gue'bu go mi zom made ra xui, nguetho da mba 'bu bi hyats'i.

⁸ Ne emme xun ngu ra sibi mí zø bu ja ra cuarto magats'i guepu bim peti yu ja'i.

⁹ Ne huxpu ja n'da ra ventana n'da ra ts'unt'u í Eutico, ne emme bi ndet'aha, nguetho ra Pablo nya'a bin ya. Nu ra ts'unt'u bi dop ra t'aha, bi dägü, ná hyu tøque ra ngu bu bi dägü. Ya xí du 'bu mi thats'i.

¹⁰ Ne bi gah ra Pablo, ní nyexpu 'ben'a ra ts'unt'u ne bi hyafi, ne bi xi'u buya:

—O di tu ni mbuihu, ya bi dambeni na.

¹¹ Nu ra Pablo bi ndex mahon'a bu ja ra cuarto buya, ne dán sihmehe. Ne nya'a thoho bin ya ra Pablo mahon'a, gue'bu go mi bøx ra hyadi, ja bi mba buya.

¹² Ne nu'bu mí ts'ix'a ra ts'unt'u gue bi dägü, ne i te 'bu mí zom bu rá ngu, gätho bin johya u.

Bi mba bu Mileto ra Pablo

¹³ Nugähe dá hugähe ra barco ne dá mbähmbe bu ra hnini Asón nguetho nubü dan c'athe ra Pablo, ngubu bi xije mam'bet'o, gue xí 'yæn ra Pablo din 'yogua thoho.

¹⁴ Ne nu'bu män tømhbé bu Asón a ra Pablo, dá sixhe dá huhe ra barco ne dá sømhbe bu ja ra hnini Mitilene.

¹⁵ Ne dá nexhe bu, ne man'da pa dá sømhbe bu ní he't'a ra t'uhäi Quío gue i jabu made ra deja. Ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra t'uhäi Samos gue i jabu made ra deja. Ne dán säyahe ts'u bu ra hnini Trogilio, ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra hnini Mileto.

¹⁶ Nguetho nu ra Pablo bi nde bi thocho bu ra hnini Éfeso, hingui nde din säya bu ra häi Asia. Nguetho di xoni da zøn'a n'dihi bu Jerusalén, ya dí 'bupu 'bu ra pa ra dampeti t'ëmbi Pentecostés.

Nu ra Pablo bi zonzh'du yá ngurpi yu yéç'yéi bu Éfeso

¹⁷ Ne nu'bu má sómhbe bu Mileto, ra Pablo bi ma dín zonzh'du yu dác'yéi, ngue yá ngurpi yu yéç'yéi dim peti bu ra hnini Éfeso.

¹⁸ Ne nu'bu mi zørpu u, bi 'yemp'a ra Pablo:

—Nu'ehu guí pähmbu 'be'a gätho mam 'bui dá øt'ä ua ra häi Asia, asta gue'bu go rá mbudi dá söcä ua.

¹⁹ Gätho yu pa däm 'bucä ua dá ørpa rá 'befi ra Hmu mahçts'i, ne hin dadín 'yçts'i. Ne xun ngu ma guidä dá fäni gue'bu má häh ma mbui dá äp Oja nangué ahü. Ne xun ngu ran unbi dá nu ngue bi 'yörçä yu judío.

²⁰ Pe nugä hin te dá cøn'nahü pe dá xi ahü gätho 'be'a da mbäx ahü. Ne dá xän'nahü bu dim peti yu jät'i, ne dá xän'nahü bu ja ni ngumhbü.

²¹ Ne dá xifi xun ho yu judío ne'ü hing yu judío, ngue di päh yün 'yomfçni nangué Oja, gue da 'yçç'yéi ma Hmuhü ra Jesucristo.

²² Pe nuya, rá Hogandähi Oja i ørca ra ts'edi ga mbagä bu Jerusalén, ne hin dí pädi 'be'a gua thocä bu.

²³ Pe hont'a dí pçcä gue dan ofädi bu Jerusalén, ne ga nugä xun ngu yun unbi, nguetho guesé rá Hogandähi Oja bi xiqui hønbu go hapü dá thocä bu ja yu hnini.

²⁴ Pe hinga guet'a dím bçn'a, hin te di muui ma teségä nanguéç zehçgui. Hont'a ran johya dí nde ga nu 'bu dá juah ra 'befi bi 'dacä ma Hmuhü ra Jesús, gue'a ga mangä ran ho ma'da'yo nangué rá mate Oja.

²⁵ Ne gätho ahü dá xi ahü rá m Hman Oja gue 'berü ní mandagahü Oja, ne dí pçcä xinga n'da ahü gui nurcahü ma hmi mahøn'a.

²⁶ Nuya nam pa ya dí xi ahü, hingui pa ma güendagä 'bu gui 'behmbü rán ho Oja ya.

²⁷ Nguetho hin te dá cøn'nahü, gätho dá xi ahü 'be'a nde Oja gui pähmbü.

²⁸ Nuya gui jamansu 'be'a gui 'yøthü, ne da zä bu gui jamansufü yá mbui ni mi 'yçç'yéihü büya. Ne gue'a ra 'befi bi 'da ahü rá Hogandähi Oja,

gue gui jamansufü yá 'yçç'yéi ra Hmu, gätho ná ngu'ü i 'bühmbü ra Cristo, nguetho rá jisç ra Cristo í gurpa yá ts'oqui 'bu mí du.

²⁹ Pe nu'bu dá mbagä, dí pçcä m'bejua ba ç'i 'da tengu yu zate, nde da za'ü yu dç'yo, dín jabü da 'yøt'ahü gue di un'na ni mbuihü gyü 'yçç'yéihü.

³⁰ Ne 'da'ü gue guesé ahü da ndants'i, ne hinga njuantho da man rá m Hman Oja, gue da ndep'a dí tçn'dü mi'da.

³¹ Janangué'a gui jamansu ni mbuihü ngue hin da hyä ahü u. Ne guim bçmhbü gue nhyu jçya, ma pa ne ra xui, dá xän'nahü n'da ngu n'da ahü, ne çmmç dán zoni nangué ahü.

³² Nuya dadí dä ahü Oja. Ne ga soc'ahü rá m Hman Oja, nu'a i ma nangué rá mate Oja, gue'a ram hma di zçt'a ni mbuihü, ne gue'a dín ja ahü gätho i ja Oja, tengu tho u gätho mi'da i pa nthahni.

³³ Nugä hin dá nde a ni mbçtihü, xinga gue ni pahnihü.

³⁴ Pe gui pähmbü däm pçpçzçç ne dá undä 'be'a gätho mí hon'ü dán 'yogähe.

³⁵ Dä øt'ä gue dá honse man ts'ihmç, dá ut'ahü gue dam pçhmbü ne ga fäxhü u hin 'yu 'be'a da hyoni. Ne gam bçmhbü 'be'a bi ma ma Hmuhü ra Jesús 'bu mí 'yçna: “Man'da di johya ní mbui n'da 'bu di uni, xinda gue'bu dín t'unna n'da,” ngubü bi man ra Hmu, bi 'yçn'a ra Pablo.

³⁶ Ne nu'bu mi gua'a rá m hma ra Pablo, bin danyahmu gätho mí 'burü, ne bin yähü Oja.

³⁷ Ne nu'ü gätho bin zoni, ne bi hyü'a ra Pablo ne bi züspa rá 'yogu.

³⁸ Nu'ü çmmç bi du yá mbui, nguetho ra Pablo bi xi'ü him man'dandj da nu mahøn'a. Ne nu'ü bi zix'a ra Pablo bu ja ra barco büya.

21

Bi mba bu Jerusalén ra Pablo

¹ Ne nu'bu mán hyçhmbe yu 'yçç'yéi, dá huhe ra barco, ne njuantho 'bex dá sómhbe bu ja ra t'ühäi Cos ngue i ja bu

made ra deḡa. Ne man'da pa baya dá thohmbe bu ja ra hnini Pátara.

² Nub_u, dá t̄imhbe n'da ra barco ní mba bu ra häi Fenicia, dá huhe baya dá mbähmbe.

³ Ne nu'b_u má thohmbe nthandi thoho ra t'uhäi Chipre i ja bu made ra deḡa, ngaha dá mbähmbe dá s̄omhbe bu ra häi Siria nub_u ra hnini Tiro, guep_u da zoh rá 'beni ra barco. Ne dá çahmbe baya, dá mbähmbe bu ja ra hnini.

⁴ Nu'b_u má t̄imhbe bu y_u 'ȳeç'ȳei baya, dám 'b_uhmbe nyoto pa. Ne nu rá Hogandahi Oḡa bi b̄enba y_u 'ȳeç'ȳei 'be'a da thoh ra Pablo 'b_u da mba bu Jerusalén. Janangue'a bi xifi hin da mba.

⁵ Ne nu'b_u mí gua'a nyoto pa, dá p̄omhbe bu. Ne gätho y_u 'ȳeç'ȳei, y_un 'yoh_u ne y_u xisu ne y_u t'uhni, dá mbähmbe asta gue dá p̄omhbe bu ja ra hnini. Dán d̄anyahmuhe bu ja ra ndendeḡa baya, ne dán yahe Oḡa.

⁶ Nub_uya dán 'ȳeçmbe ne nugähe dá huhe ra barco, pe nu'u bi mbeng bu ja yá ngu.

⁷ Bá neçhe bu Tiro, dá mbähmbe ne dá çahmbe 'b_u má s̄omhbe bu Tolemaida. Nu'b_u má zenguahe y_u cu, dán tehe bu n'da pa.

⁸ Nu'b_u mi hyats'i, gätho gahe ngue dín 'yohe ra Pablo dá thohmbe bu ra d̄ahnini Cesarea. Ne dán säyahe bu ja rá ngu ra Felipe. Nu'a ra Felipe zai mi mam bu rán ho ma'da'yo Oḡa. Nu'a, n'da gue'u yoto má 'yoh_u nthahni mín 'yoh_u ra Esteban.

⁹ Ne nu ra Felipe mi 'b_ui goho yá t'ixu him bin th̄ati, ne nu'u, y_u p̄ongahya_u, bi man rám Hman Oḡa.

¹⁰ Ne nu'b_u mám 'b_uhmbe bu 'da y_u pa bi z̄o'a n'da rá p̄ongahya_u Oḡa i Agabo, bá neçp_u ra häi Judea.

¹¹ Nu'b_u mi z̄om bu dí 'b_uhmbe a, bi gaçpa a rá ngut'i ra Pablo ne bi duzehe yá gua ne yá 'ye ra Agabo, ne bi ma:

—Nu rá Hogandahi Oḡa bi b̄engä ngue ngub_u da 'ȳorpa y_u judío a rá mbeti na ra ngut'i bu Jerusalén, ne din dá bu 'b_uh y_u ja'i ngue hing y_u judío.

¹² Nu'b_u má øhmbe 'be'a bi man ra Agabo, gätho gahe ne y_u m̄engu bu, dá

ørpahe ra ts'edi hin xtá mba ra Pablo bu Jerusalén.

¹³ Nu ra Pablo bi 'ȳem baya:

—'Be'a guí øth_u guí zomhb_u. O gadí ungha_u ma mb_ui. Nugä dadín sägä h̄ont'a go 'be'a da t'ørca_ugui, o gue da thurqui o gue da thog bu Jerusalén nangu ra Jesús, ma Hmu.

¹⁴ Ne him bi zä dá sahmbe, dá hehe baya ne dá emhbe:

—Nu'a rá pähä Oḡa da t'øt'e.

¹⁵ Ne m'bejua baya dán sähe ne dá mbähmbe ra Pablo bu Jerusalén.

¹⁶ Ne 'da'u y_u 'ȳeç'ȳei bu Cesarea dá mbähmbe. Ne nu'b_u má s̄omhbe bu Jerusalén, nu'u bi zixcähe bu rá ngu ra Mnasón, ra m̄engu chipre. Ne maya'b_u thoho mí eç'ȳei ra Mnasón. Guep_u rá ngu dán säyahe.

Bi zengua ra Jacobo ra Pablo bu Jerusalén

¹⁷ Nu'b_u má s̄omhbe bu Jerusalén, nu y_u cu nangu ra Cristo bu, bi hyu yá mb_ui 'b_u mi nuje, ne bi zimanhoje.

¹⁸ Man'da pa baya dá mbähmbe ra Pablo dá nuhe ra Jacobo Santiago, ne'u gätho mí 'b_up_u, yá mingarp_uih_u, y_u d̄aç'ȳei.

¹⁹ Nu ra Pablo bi zengua_u ne 'bex bi d_u'mi 'dahmi'datho bi ma 'be'a gätho bi 'ȳøt' Oḡa nangu rá 'be'fi ra Pablo, nub_u 'b_uh y_u ja'i ngue hing y_u judío.

²⁰ Ne nu'b_u mi 'ȳø'u 'be'a bi man ra Pablo gue bi 'ȳømanho 'b_u mí sih rám Hman Oḡa, em̄e bin johya ne bi 'ȳeçpa Oḡa. Pe nu'u, bi 'ȳembi:

—Pe guí p̄adi, ma z_u cu'i Pablo gue y_u mahuahi thoho y_u judío i eç'ȳei ya, ne gätho i ena jatho da 'ȳøt' yán t'edi ra Moisés.

²¹ Ne nu'u bi sifi 'be'a gätho gá 'ȳøt'e. Ne sä en'u gá xänbi gue gätho da hyeh yán t'edi ra Moisés_u y_u judío gue 'b_up_u 'b_uh y_u ja'i hing y_u judío, ne gá xifi ngue hin da mba nthequi yá xifani, ne hin da 'ȳøt' yán t'øt'e y_u judío, en'u.

²² Nuya 'be'a sä ga øth_u ya, guehma dim peti_u ma mi 'ȳeç'ȳei_u y_u judío, gue da gohmahya'a'i, nguetho da 'ȳøde ya gá s̄øhø, bi 'ȳembi.

23 Nuya nde'bu gui 'yot'e 'be'a ga xi ahe. Nuya 'bucua goho yan 'yohu ngue bi ma da 'yot'a n'da ran hogui nangue Oja, ne jatho da 'yot'e. Nuya gui 'yot'e 'be'a da 'yot'u.

24 Nu'i gue'e gui six buya yan 'yohu, ne gui 'yot'e tengu jatho da 'yot'u, ngue mi ma n'da ran hogui nangue Oja. Ne gätho gui jurpa yá gasto u, gui tämb yu de'yo ngue da mbøts'e. Ne nubuya sä gui 'yax ni yaxu tengu i øt' yu ja'i nu'bu xun guah yu pa yan hogui. Ne gätho yu ja'i sä da badi ngue him majuani'be'a bi man'u 'da nangue'e. Ne da bah puya ne'e gui ten'na rán t'edi ra Moisés.

25 Pe nangue yu ja'i hing yu judío ngue bi 'yεc'yεi, ya dá penpahe n'da ra søcuá, ne dá xihmbe hin da zi 'be'a bi 'bøspa yu hmite, xín da za'a ra ngø ngue him bi bøn rá ji, xín da zi ra ji. Ne hin da 'yot' yan 'yomt'eni, bi 'yεn'a ra Jacobo Santiago.

Bi mba mfent'i ra Pablo bu danija Jerusalén

26 Nu ra Pablo bi zix'u yan 'yohu buya, ne bi 'yot'e tengu bi 'yot'u. Ne bi mbähä bu mbo yá danija yu judío, ngue da ma nda'a ní pa da guah yu pa ran hogui. Ne bi ma nda'a ní pa di un yu 'bøts'e.

27 Hin ε ní zøn'a yoto pa mi juah ran hogui, nu yu judío gue hing yu 'yεc'yεi, yu mengu ra häi Asia, bi nu bu mbo ra danija ra Pablo. Nu'u bi parba yu ja'i ne bi bent' ra Pablo.

28 Bi mbafi:

—N'yohu ahu dyu israelhu, dami zeje gam benthu na ran 'yohu 'bäcua, i xänba yu ja'i hønbu go hapu i pa ngue hingui hoju, ne ena nte di muui yan t'edi ra Moisés ne nte di muui ma danijahu. Ne hinga hont'a bi 'yot'e, pe man'da, bá si ua mbo ra danija yu ja'i ngue hing yu judío. Janangue'a bi ts'on'a ra hoganija ngue majapi, sä en'u.

29 Nguetho mi nu min 'youi ra Pablo bu ja ra hnini n'da ra mengu éfeso í Tróximo. Ne mi manse ngue embi bi zixpu mbo ra danija.

30 Ne nubuya gätho ra hnini bin ja n'da ran 'yo'ts'i, ne gätho ní muxpu 'bäh ra Pablo, bi bent'i, bi gæcpu thi ra danija. Ne 'bex bi gut' yá nija.

31 Ne nu'bu mí zäpi ena xtá hyo ra Pablo, nu ra hmudofui mí øde ngue gätho ra hnini Jerusalén bin 'yo'ts'i.

32 Nu'a 'bex bi zix'u yu dofui ne gätho yu hmudofui, ne bi mba n'dihi bu 'buh yu ja'i. Ne nu'bu mi nu yu ja'i gue mba bu yu dofui ne yu hmudofui, 'bex bin he ním 'benza ra Pablo.

33 Ne nu'a ra hmudofui buya bi bent' ra Pablo ena da got'i, ne bi manda ngue da mba nthat'i yoho yu cadena. M'bejua bi t'an'du, ne bi t'emp'u:

—To'o na, 'be'a bi 'yot'na.

34 Pe nu yu ja'i emme madí mbahni ne gätho 'dahma 'dan'yo bi ma. Janangue'a nu ra hmudofui him mi sä da badi hanja bin 'yo'ts'i. Bi manda ngue da zixpu ja ra ngundofui a buya.

35 Ne nu'bu mí zøm bu ja rá 'dede ra ngu, bi dux'u yu dofui a ra Pablo, nguetho nu yu ja'i man'da nde da bent'i mahøn'a.

36 Nguetho xun ngu yu ja'i bi deni bi mbafi:

—Dami hyohu, en'u.

Nu ra Pablo bin juqn zehε bu ja yá hmi yu ja'i

37 Ne nu'bu mangueru da zixpu mbo ja rá ngu ra Pablo bi 'yän'na ra hmudofui:

—Dami 'yørqui ts'u ra mate dan yai ts'u, bi 'yεna.

Nu ra dofui bi dadi:

—Ha gui pa'a rá nde yu griego.

—Haha, bi yεn'a ra Pablo.

38 —Oh, ha hinga gue'e gra mengu Egipto, ngue gá dæp'a n'da ran 'yo'ts'i ne gá sixpu ma'ueni goho mahuahi yan 'yohu ngue yu hyodu, bi 'yεmbi.

39 Nu ra Pablo bi dadi:

—Hin'na, hinga guecä. Nugä dra judiogä ne dra mengu Tarso, n'da ra dahnini ngue ja rá ts'edi bu ja ra häi Cilicia. Nuya dí ä'a n'da ra mate ngue ga xicä ts'u yu ja'i.

40 Nu ra hmudofui bi un ran t'edi. Nubuya, nu ra Pablo bí 'bäpu ja ra

'dede, ne bi uə'ts' rá 'ye ndepe din hɛ yu ja'i. Ne nu'bu min hɛ, bi zofu nangué yá ndese u, gue yá nde ra hebreo, bi 'yɛna:

22

1 —N'yohu ahɛ, gyu ta ahɛ, gui 'yohmbu 'be'a ga xi ahɛ ya, bi 'yɛn'a ra Pablo 'bu mi du'mi bin ya.

2 Ne nu'bu mi 'yø'u ngué bi ts'ofu nangué yá ndese ra hebreo, man'da bin hɛ. Nu ra Pablo bi 'yɛm buya:

3 —Nugä dra judíogä, dám 'bucä bu Tarso, nubɛ ra häi Cilicia, ne bi mba ma tedegä ua Jerusalén. Ne dán xäcä rán xädi ra Gamaliel, ne dán xäcä xun ho yún t'ɛdi u ma ngurpa bøtahɛ. Ne ɛmmɛ mi ɛhyagä nangué rá 'befi Oja ngué gätho ma mbui, tengutho ahɛ ya.

4 Ne madí undä ran unbi to'o gätho mi ɛc'yɛi ra Jesús, ne 'da'u dá ho ne'u mi'da, yan 'yohu ne'u yu xisu dá sixpu fädi.

5 Nu ra hmumbäjä ne yu dác'yɛi da zä din juanni 'be'a xtá øt'ä, nguetho dá çanba yá søcuə bi 'dacä, gue mí ɛna xcá un yu ngurpi bu ja yá nijä ma mijudíohu bu Damasco. Ne dá hax ra 'yu dá mba bu Damasco. Nu ra søcuə dá jucä ngué'a ran t'ɛdi ga cot'a fädi yu 'yɛc'yɛi, ne dí ɛna xcuá si ua Jerusalén, ngué xtá nu ua ran unbi.

Nu ra Pablo bi ma ha bin jabɛ i 'yɛc'yɛi

6 Ne nu'bu mán 'yogä bu 'yu hänbu Damasco, tengu'bu mbɛ huxyadi, bá çä n'da ra nyot'i mahɛts'i, ngué nts'edi bi hyärpu dí 'bäi.

7 Nugä dá täng bu häi, ne dá ø'a n'da ra nde bi xiqui: “Saulo, Saulo, hanja gní unagui,” bi 'yɛngui.

8 Ne dá thati: “To'o i ma Hmu.” Ne nu'a bi xiqui: “Nugä dra Jesús, dra mɛngu nazaret, guécä gadí unagui.”

9 Ne nu'bu 'da min 'yogähe bi nu'a ra nyot'i, pɛ him bi 'yø'a ra nde ngué bi zocä.

10 Ne dá änni: “Ma Hmu 'be'a sä ga øt'ä.” Ne nu ra Hmu bi 'yɛngui: “Dami ndants'i ní mba bu Damasco, nubɛ, da si'a bu 'be'a gätho dá sän'ni'i gui 'yøt'e.”

11 Ne nugä 'bex dán xädä nangué'a ra nyot'i, ne nu'bu mín 'yogähe bi gurca ma 'yɛ, ne dá sømhbe bu ja ra hnini Damasco.

12 Ne mi 'bɛpu n'da ra hocjä'i í Ananías, ngué mi tenni xun ho yún t'ɛdi ra Moisés. Ne gätho yu judío mi 'bɛpu mi numanho a.

13 Nu ra Ananías bi zøpu dám 'bucä, ne bi xiqui: “Ma cu'i Saulo, dami hyand ran nequi ni dä ya.” Ne 'bex bi zø ma dä, ne bi zä dá nu a ran 'yohu buya.

14 Ne bi xiqui: “Nu'a Oja mi thande ma ngurpa bøtahɛ bi huahn'na'i ngué gui paði 'be'a rá pähä a. Ne bi ja'a'i gá nu rá Hoga Ts'unt'u, ne bi ja'a'i ngué gá 'yøpra rá nde a.

15 Nuya gui mam bu 'buh yu ja'i 'be'a gá nu ne 'be'a gá 'yøde.

16 Ne hin'yɛ 'be'a man'da gui tø'mi, dami ndants'i gan xixya, gui 'yɛc'yɛi majuani a ra Hmu ngué di 'uec'a'u ni ts'oqui nangué rá thuhu a ra Hmu,” bi 'yɛngä ra Ananías, bi 'yɛn'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo hanja bi mba bu 'bu'u hing yu judío

17 Ne xø bi 'yɛna:

—Ne nu'bu jämbä pengä ua Jerusalén, dán ya'be Oja bu mbo ra danija, ne nu Oja bi jacä dá nu tengu n'da ra t'i.

18 Ne dá nugä ra Hmu, bi 'yɛngui: “Dahmantho dami pøngua Jerusalén, nguetho hin da t'ørpamasu 'be'a gui ma nanguécä.”

19 Ne dá xi'a: “Ma Hmu, nu'bu ma mɛnguhe ua gätho i paði 'be'a gätho dá øt'ä, dá mba bu gätho ma nijähe, ne dá unba u gätho bi 'yɛc'yɛi i, ne dá cot'a fädi u.

20 Ne nu'bu mi mba ntho ra Esteban mi 'bäcä bu, ne 'da'angu dá bɛmhbe u bin hote, ne dá jamansup yá pahni u.”

21 Pɛ nu ra Hmu bi xiqui: “Ní mba, nguetho ga pɛnh'na bu yabu guɛpu 'buh yu ja'i ngué hing yu judío,” ngubu bi xiqui, bi 'yɛn'a ra Pablo.

Nu ra Pablo bi mba ma dä bu 'buh yu hmudofui

22 Nu'ɥ bi 'yømanho 'bɛ'a bi man'a ra Pablo, asta gue'bu mí ma da mba bu 'bɛh yɥ ja'i hing yɥ judío. Nubɥya bin cuɛ'ɥ yɥ judío i 'bäpɥ gue hing yɥ 'yɛc'yɛi, bi mbafi nɛ bi 'yɛna:

—Dá tho na ran 'yohɥ, man'da xɥn ho 'bu hin di thoqui dim 'bui, bi 'yɛn'ɥ.

23 Man'da bi mbafi bi huɔ't' yú pahni nɛ bi 'yents' yɥ fonthäi.

24 Nu ra hmudofui bi manda da ts'ixpɥ mbo ra Pablo, nɛ bi manda da mba m'bei, ngue ndep'a dín juɔn'na ra Pablo hanja ná mba'ɥ yɥ ja'i.

25 Nɛ nu'bu i pa nthɔt'i ra Pablo ngue ra xifani, bi 'yän'na ra dofui ngue mi 'bäpɥ:

—Ha i ja nin t'ɛ dihɥ gui fe'a n'da ra romano nu'bu hin ní t'ørpa ran juɔnbi, bi 'yɛn'a ra Pablo.

26 Nɛ nu'bu mi 'yø'a ra dofui a bi man ra Pablo, bi mba bá xi'a rá hmu nɛ bi 'yɛmbi:

—Dami jamansu 'bɛ'a guí ørpa na ran 'yohɥ, n'da ra romano na.

27 Nɛ bá ɛ'a ra hmudofui buya, bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha majuaɔni gue'e gra romano.

Nu ra Pablo bi dɔdi:

—Haha, bi 'yɛna.

28 Nu ra hmudofui bi 'yɛmp'a:

—Xɥn ngu ra mbeti dá jut'ä ngue dán romanogä.

Nu ra Pablo bi xi'a:

—Pɛ nugä mbudi thoho ma ta bin t'un ran t'ɛdi gue din romano, janangue'a man'da dra romanogä.

29 Nɛ nu'a ra hmudofui bin su nguetho ya xí du't'i nɛ nu'a ra Pablo ra romano na. Janangue'a nu'ɥ nte bi 'yørpa ra Pablo, ɛna xtá mbei.

Nu ra Pablo mi 'bäpɥ ja rá junta ɥ yú hmumbäjq yɥ judío

30 Nɛ nu'bu mi hyats'i, nu ra hmudofui nde da badi hanja í yɔp'ɥ yɥ judío, bi xocta'a ra Pablo mán thu't'i, nɛ bi manda dim peti yɥ hmumbäjq nɛ yú ngurpi yɥ judío. Nɛ bi zix'a ra Pablo bu dim peti.

23

1 Nu ra Pablo ɛmme madín hyɛthɥ bu, nɛ bi xifi:

—N'yohɥ ahɥ, nugä zɔi dí øt'ä'a i xicpa ma mbui Oja, asta gue ra pa jabɥya, bi 'yɛm 'bu mí dɛ'mi din ya.

2 Pɛ nu ra Ananías, ra dambäjq, bi xi'ɥ gue 'darpɥ mi 'bähmbɥ ra Pablo, da mberpa rá nde.

3 Nu ra Pablo bi xi'a ra Ananías buya:

—Oja da mberpa'i nguetho yoho ni mbui. Sä guí ɛmhbu hin dá øt' yɥn t'ɛdi, pɛ go gue'ahɥ hin guí øthɥ yɥn t'ɛdi, ngue gadí manda da 'berca ma nde.

4 Nɛ nu'ɥ 'darpɥ mi 'bähmi bi 'yɛmbi:

—Hanja gní thɔt'a ra dambäjq ngue bi huahn'na Oja.

5 Ra Pablo bi dɔdi:

—Cu ahɥ, hin dí paçä ngue ra dambäjq a, nu'bu xcá paçä hin xcá thɔtä 'bu, nguetho nt'o't'i gue hin ga c'aman'ɥ ma ngurpihɥ, bi 'yɛmbi.

6 Nɛ nu'a ra Pablo 'bu mí nu'ɥ 'da gue hupɥ ja ra junta, bi badi hinga 'da'ingu yú t'ɛc'yɛi ɥ, nguetho 'da'ɥ bi dɛn'dɥ i man yɥ saduceo nɛ nu mi'da bi dɛn'dɥ i man yɥ fariseo. Janangue'a nu ra Pablo bi 'yɛmp'ɥ 'buja ja ra junta:

—N'yohɥ ahɥ, nugä dra fariseogä, nɛ xin rá ts'unt'ugä n'da ra fariseo. Nugä dí 'bäcua nɛ guí ørcahɥ ran juɔnbi nguetho dí ɛc'yɛi gue i ndants' mahøn'a ɥ i tu, bi 'yɛn'a ra Pablo.

7 Nɛ nangue'a xí man na ra Pablo bin junthɥ yɥ fariseo ɥ yɥ saduceo, nɛ gätho bin hecpɥ ja ra junta.

8 Nguetho i man'ɥ yɥ saduceo gue hingui ndants' mahøn'a ɥ i tu, nɛ i ma ngue njo'o yúm 'bɛhni Oja mahɛts'i, nɛ i ma ngue njo'o yɥn dahi. Pɛ nu yɥ fariseo gätho i ɛc'yɛi.

9 Bin ja n'da ra mbahni, nɛ nubɥya bin ndants'i 'da'ɥ yú xänbate ɥ yɥ fariseo, bi 'yɛn'ɥ:

—Nuna ran 'yohɥ 'bäcua, nte mán ts'o bi 'yøt'e. Xi'bu majuaɔni n'da ran dahi o gue n'da rám 'bɛhni Oja mahɛts'i bin yaui, nde'bu hin ga sähmbɥ Oja, bi 'yɛna.

10 Pɛ nu'ɥ 'buja ja ra junta, ɛmme bin sɥ'ɥ, asta gue'bu mí zu ra hmudofui da sɛn'inde ra Pablo. Bi xih

yá dofui baya gue ba juxpə 'buh yə jə'i, nɛ da zix mahən'a bə ja ra ngundofui.

11 Nɛ nu'bə min xui, ra Hmu mahɛts'i bim 'bähmi ra Pablo nɛ bi 'yɛmbi:

—O di tu ni mbui Pablo, nguetho ngutho gui ma bə ja ra dahnini Roma nanguecä, tengutho gá mangua Jerusalén.

Mi ɛna xtá tho ra Pablo

12 Nu'bə mi hyats'i, 'da'ə yə judío 'da'ingu bi bɛn'ə da hyo ra Pablo, nɛ bi ma jatho di jə'ts'a bi man'ə. Nɛ bi 'yɛn'ə ngue hin din sihmɛ, xing ra dehe da zi, asta gue'bə go bi hyo.

13 Nɛ mi pongui yote má 'yohə ɛ 'da'angu bi ma ngue da hyo ra Pablo.

14 Nu'ə bi mba bə 'buh yə hmumbäjä nɛ yə dəc'yɛi, nɛ bi xifi:

—Nugähe dá mamhbe majuañi 'bɛ'a ga øthe, nɛ hin dan sihmɛhe asta gue'bə go dá hohe ra Pablo.

15 Janangue'a nu ahə nɛ'ə mi'da guín 'yohə bə ja ra junta, nu'bə nixudi gui xihmbə ra hmudofui ba si'a ra Pablo, gui 'yɛmbi gue gui 'yänhdə mi'da yən t'änni. Janangue'a nugähe baya, dan sähe gua täcuahe bə ja ra 'yu, ga hohe, bi 'yɛn'ə.

16 Pɛ nu rá 'bɛ'ue ra Pablo bi 'yøde 'bɛ'a nde da 'yørpə yən 'yohə. Bi mba bə ja ra ngundofui nɛ bi xi'a ra Pablo.

17 Nu ra Pablo bi zonh'na n'da ra dofui baya, bi 'yɛmbi:

—Dami six na ra ts'ant'ə bə bí 'buh ra hmudofui, nguetho i ja 'bɛ'a da xifi.

18 Nu ra dofui bi zixpə 'bɛ'a rá hmu, nɛ bi xifi:

—Nu'a ra Pablo ngue i ofädi, bi zoncagui nɛ bi 'yäc ra mate gua siua na ra ts'ant'ə, nguetho ja 'bɛ'a da xi'i.

19 Nu ra hmudofui bi bentpa rá 'yɛ ra ts'ant'ə, n'danni bá änni:

—'Bɛ'a guín nde gui xiqui.

20 Nu'a ra ts'ant'ə bi xi'a ra hmudofui baya:

—Nu'ə 'da yə judío bin yəse'ə, bi ma da 'yä'a ra mate 'bə nixudi, ngue gui sixpə mahən'a bə ja ra junta ra Pablo, nguetho da 'yɛn'i, da 'yän mi'da yən t'änni.

21 Pɛ 'yo guí øt'e 'bɛ'a da xi'i, nguetho i pongui yote má 'yohə yə judío ngue xən jot' ra 'yu, i täcua bə ra Pablo. Nu'ə, 'da'angu xəm ma ngue xín din sithe xín din sihmɛ asta gue'bə go bi hyo ra Pablo. Nɛ i tøp'a thohe 'bɛ'a go gui ma, bi t'ɛmp'a ra hmudofui.

22 Nu ra hmudofui bi hɛcua ra ts'ant'ə ngue njon da xifi, ngue ya xí xi'a ra hmudofui. Nɛ nubaya bi xifi da mba.

Nu ra Pablo bi mba m'bɛhni bə 'buh ra Félix

23 Nubaya nu ra hmudofui bi zohn'də yoho yə ngərpa dofui, bi xifi din sä yociento ndofui da mba bə ra hnini Cesarea 'bə guto nxui. Nɛ da mbähä mi hyate ma 'dɛt'a yə dofui ngue din tøgue, nɛ da mbähä mi yociento yə dofui ngue i cə yən ts'ət'ɛgui.

24 Nɛ bi manda da thøspa yə fani ngue da hyux a ra Pablo. Nɛ bi xifi di jamansu xən ho bə 'yu, asta gue'bə go bi dä bə 'buh ra ts'ət'abi Félix.

25 Nɛ bi 'yo't'a n'da ra søcuə ra hmudofui, bi mbɛnpa ra ts'ət'abi Félix.

26 Nɛ bi 'yɛn'a ra søcuə:

“Nugä dra Claudio Lisias, dadí zengua'i, gra Félix, gra hoga ts'ət'abi.

27 Nuna ran 'yohə na, nu'bə mi bent' yə judío, nde xtá hyo. Pɛ dá yəmhbe nangue xən ngu yə dofui, nguetho dá øcä ngue ra romano na.

28 Nugä him mí pədi hanja bi mba ma yəpi, dá sixpə ja rá junta yə judío.

29 Pɛ nubaya dá øde ngue hønt'ə yən t'ɛdi zɛhɛ yə judío ngue i mba ma yəpi, nɛ hin'yə 'bɛ'a dí tho, o gue dín ofädi.

30 Nɛ nu'bə mi sicä 'bɛ'a nde da 'yøt' yə judío, ngue nde da hyo, 'bɛx dá pɛnh'na bə guí 'bui. Nɛ dá xi'ə yə nyəpate gue da xi'i 'bɛ'a ní mbɛspa ra hnuman'ə. Nɛ hønt'a dá xi'a ya,” bi 'yɛn'a rá søcuə ra hmudofui.

31 Nu yə dofui baya bi 'yøt'e tengu bi xi'ə yə hmu. Nu'ə bi zix'a ra Pablo 'bə min xui, asta gue'bə mí zøm bə Antípatris.

³² Nu'bu mí hyax buya, bá peng bu yu dofui gue him madín togue. Pe nu'u gátho madín togue bi thoqui bi zix'a ra Pablo u.

³³ Nu'bu mí zom bu ra hnini Cesarea, bin dáp ra søcuq ra ts'ut'abi, ne bi mba ma dá bu ra Pablo.

³⁴ Ne nu'bu mi nu'a ra ts'ut'abi a ra søcuq, bi 'yän'na ra Pablo:

—Hapu ni häi.

Ne nu ra Pablo bi xifi gue ra mengu bu ra häi Cilicia.

³⁵ Nu ra ts'ut'abi buya bi xi'a ra Pablo:

—Nugä ga øcä 'be'a gui mam 'bu bi zø'u di yap'i'i.

Ne bi manda da mba m'bädi bu ja rá nguts'ut'abi ndudan Herodes.

24

Nu ra Pablo bin juqn zeh bu 'buh ra Félix

¹ Ne nu'bu mi jua'a cut'a pa, bi mba bu ra Ananías, ra hmumbäjä, ne 'da yu dæc'yæi, ne ra Tértulo ran hocpate. Ne bi xi'a ra ts'ut'abi 'be'a í mba ma yapí ra Pablo.

² Nu'bu mí ts'onh ra Pablo, bi du'mi bin yapate a ra Tértulo. Nu'a bi xi'a ra Félix:

—Nugähe dí pahmbe ngue nangu'e i ja ran johya ua ra häi dí 'buhmbe.

³ Ne gäthogähe man'da dí 'buhmbe xun ho nangu'e 'be'a guí øt'e. Ne gätho yu pa dí xi'ahé ra jamadi nangu'e'e.

⁴ Nuya hingui ngu 'be'a ga xi'a'i, pe gui 'yørca ra mate gui 'yøde 'be'a dí xi'ahé.

⁵ Nuna ran 'yohu, emme ra ts'om'bäi na, ne emme di parba yu judío hønbu go hapu 'bui ngue gätho ra ximhäi. Ne nuna, rá ngurpi 'da'u yu jä'i t'ëmbi yu nazareno.

⁶ Nu'a mí nde xtí ts'on ra danija bu Jerusalén, pe nugähe dá benthe, ne dí emhbe xcá juqnbahé tengu im mam bu ja man t'ëdihe.

⁷ Pe nu ra hmudofui, ra Lisias a, con rá ts'edi bá jæcpu mi 'buhmbe.

⁸ Ne bi xije dan yafe ua. Nuya, nu'bu gui 'yän zehé a, gui paði gue majuañi 'be'a gätho ní mba ma yapí, bi 'yëmp'a ra ts'ut'abi a ra Tértulo.

⁹ Ne nu'u yu judío min 'yohu, 'da'angu bi man'u.

¹⁰ Ne nu ra ts'ut'abi bi un ran t'ëdi ra Pablo gue din ya buya. Nu ra Pablo bi ma, bi 'yëna:

—Nugä i hu ma mbui ngue sä dan juandä ua, nguetho guí paði 'be'a nám 'buhmbe dyu judíohe, gue xun ngu yu jeya guín ts'ut'abi ua.

¹¹ Nu'bu guí nde gui paði, sä gui paði, ja mán 'de'mayo ma pa ya gue dá mba bu Jerusalén, dá thande Ojä bu.

¹² Ne nu'u ma mijudíohe him bi nu 'bu 'bo'o xcán junthe, xím bi nu 'bu 'bo'o xcá parbi, xínga gueru ja ma danijahe, xínga gueru ja ma t'unijahe, xínga gueru gätho ra hnini.

¹³ Nuya hingui sä din juanni xun ho nguetho him majuañi 'be'a ní yapä ya.

¹⁴ Pe nuya dadín juandä gue dí tendä ra 'yu ma'da'yo, ne gue'a embi him majuañi u. Pe guet'a ra 'yu mí ten'du ma ngurpa bøtahe, gue mí numansu Ojä nguetho dí æc'yæi 'be'a gätho mán t'o't'i bu ja rá søcuq yän t'ëdi ra Moisés ne yá søcuq yu pøngahya.

¹⁵ Ne nugä dí tøm'i 'be'a nín ho da 'yøt' Ojä, tengu i tømp' ya i 'bäcu. Nugähe dí æc'yæihe ngue gätho xun du da ndants'i, ne'u bi 'yøt' ran ho, ne'u bi 'yøt' ran ts'o.

¹⁶ Janangu'e'a gätho dí øt'ä 'be'a di bængä Ojä n'dahma hin hapu da thinga ma ts'oqui, xínga gueru 'bu Ojä xínga gueru 'buh yu jä'i, bi 'yëna.

¹⁷ Ne xø bi 'yëna:

—Ne nu'bu mi thogui xun ngu yu jeya, bá pengä bu Jerusalén ngue ga un yun t'unni ma menguhe, ne ga un yun t'unni bu ja ma danijahe.

¹⁸ Ne ngubu dá øt'ä bu danija, dá thande Ojä. 'Da'u yu judío, yu mengu bu ra häi Asia dán tømbe bu buya. Ne njom mí 'bupu xun ngu yu jä'i, xíng ra sai mi ja bu.

¹⁹ Nu'u gue dán tømge bu, nde'bu gue'u xtambá 'yëcu u, xtá mangua 'bu ja 'be'a dá øt'ä bu.

²⁰ O gue guehya yun 'yohu 'bäcu da ma 'bu ja 'be'a bi nuncä 'bu má mbagä

b_u ja ra junta.

²¹ Hønt'a nts'edi dá mangä b_u, nε dá εmbä _u: “Nu ah_u guí ørcä ran ts'emb_i nam pa ya nguetho dí εc'y_ei ngue i ndants'_u i tu,” dá εngä, bi 'y_εn'a ra Pablo.

²² Nε nu'b_u mi 'yø'a ra Félix 'bε'a bi man ra Pablo, 'bex bi ma da guah ra junta, nguetho x_un ngu ts'_u mi p_a'a ra Félix nanguε rá 'yu Oj_a. Nε bi xi'_u:

—Nu'b_u dambá εcua ra hmudof_ui, ra Lisias, sä ga p_acä 'bε'a gätho bin ja.

²³ Nε nu'a ra Félix bi manda da thoqui da mba m'bädi ra Pablo. Nε bi manda ngue da t'ørpa ran ho nanguε'a, nε nu'_u y_u amigo sä da mba b_u nε di unni 'bε'a gätho da hyoni.

²⁴ Nu'b_u mí tho'i ts'_u da y_u pa, nu ra Félix bá peng b_u ja ra hnini Cesarea, bán 'youi rá xisu í Drusila, nu'a ra judío a. Nε bi zon'na ra Pablo, ndepe da ma hague dán zä n'da da 'y_εc'y_ei ra Jesucristo.

²⁵ Nε nu'b_u mi man ra Pablo nanguε ram 'b_ui nju_untho, nε bi ma ngue di jamansu 'bε'a da 'yøt'a n'da, nε bi ma d_in ja ran t'änni 'b_u ran zεgui nanguε y_u ts'oqui, nu ra Félix bin su b_uya, nε bi xifi:

—Hønt'a gá xic ya, 'bε ním 'bähma b_u ja ra fädi mahøn'a, nε nu'b_u da bongui ga zon'na'i mahøn'a, bi t'εmp'a ra Pablo.

²⁶ Nu ra Félix mí εna xtán gu'ti ts'_u, n'dahma xtí thø'a ra Pablo. Jananguε'a nj_unt'a thoho min zohni nε min y_uqui.

²⁷ Nε nu'b_u mi gua'a nyoj_eya bi mba ma poni a ra Félix, nε bi hyu'a ra Porcio Festo. Nu ra Félix 'b_u mí bøm b_uya, bi zop_u ra Pablo b_u ja ra fädi, nguetho mí su da numan'_u y_u judío 'b_u xtí hocpi.

25

Nu ra Pablo d_in ju_un b_u 'b_uh ra Festo

¹ Nu ra Festo bi mba b_u ra häi guep_u d_in ts'ut'abi, nε hyupa bim 'b_up_u ra hnini Cesarea, bi mba b_u ra hnini Jerusalén b_uya.

² Nub_u Jerusalén, y_u hmumbäjä nε y_u ngurpi y_u judío bi xi'a ra Festo, bi ny_upi nanguε ra Pablo.

³ Nε bi 'yørp_a ts'edi bi 'y_up ra mate ngue da zohna ra Pablo ngue da zøm b_u Jerusalén, nguetho im b_εn'_u da gorpa b_u 'yu, gue nde da hyo.

⁴ Pε nu ra Festo bi xifi ngue ofädi b_u Cesarea ra Pablo, nε “mi ts'utho ga mbagä ya,” bi 'y_εm_i.

⁵ Nε bi xifi:

—Nde'b_u ga mbähä 'da ah_u gue ja ni ts'edih_u, nε nu'b_u ja mán ts'o bi 'yøt'a, sä gui y_uf_u.

⁶ Nu ra Festo, masque mbε man 'd_εt'a pa bim 'b_up_u Jerusalén, bi mba b_u Cesarea b_uya. Nu'b_u mí hyax b_uya, bi mba b_u ja rán ju_unbate, nε bi manda ba ts'i ra Pablo.

⁷ Nε nu'b_u mi zøm b_u ra Pablo, nu y_u judío ngue bá nεxp_u Jerusalén bi mbä'ts'i. Nε εmme x_un ngu 'bε'a x_un ts'o í y_upi. Pε hingui sä da bøm maj_uni 'bε'a bi man'_u.

⁸ Nu ra Pablo bi ma nanguεε b_uya:

—Nte dá øt'ä ngue hingui ho nanguε man t'εdihe dy_u judíohe, xínga gue'a ra d_unij_a, xínga gue'a rán t'εdi ra hmuts'ut'abi b_u Roma, bi 'y_εn'a ra Pablo.

⁹ Nu ra Festo nde da 'yøt'a dí numanho _u y_u judío, jananguε'a bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha guí nde gui mba b_u Jerusalén, guep_u ba øt'a ran ju_unbi b_u, nanguε 'bε'a í y_up'a y_u judío.

¹⁰ Nu ra Pablo bi d_udi:

—Hin'na, guecua rán säui da t'ørcä ran ju_unbi ua, nguetho bi 'da'a ran t'εdi ra hmuts'ut'abi 'b_up_u Roma gue gui 'yørcä ran ju_unbi ua. Nε nte mán ts'o xtá ørp_a y_u judío, gue gui sixcä b_u. Nu'i guí p_adi x_un ho ngue te dá øt'ä.

¹¹ Pε nu'b_u xtá øt'ä n'da ran ts'o gue i man nin t'εdi gui hyogui, jatho ga tu 'b_u, hin ga 'dagui nanguε man d_ute. Pε nu'b_u him maj_uni 'bε'a ní y_ucp_u _u, njo'o n'da i ja rán t'εdi di dägä b_u ja y_u 'y_ε _u. Nugä dí ä'a ran t'εdi gui thocä b_u 'b_uh ra hmuts'ut'abi b_u Roma, bi 'y_εn'a ra Pablo.

12 Nu'bu min yahu yam fäts'ihu a ra Festo, bi xi'a ra Pablo:

—Nu'bu guí ɛna ga dä ahe bu Roma, da zä 'bu, bi 'yɛmbi.

Nu ra Festo i yquira ts'ut'abi Agripa

13 Nu'bu mi tho'i 'da yu pa, n'da rá ts'ut'abi yu judío, ra Agripa na, ne'a rán ju, Berenice, bi zom bu Cesarea di zengua a ra ts'ut'abi Festo.

14 Ne nu'bu mi 'bupu 'da yu pa, nu ra Festo bi xi'a ra Agripa nangua ra Pablo, bi 'yɛmbi:

—O bu n'da ran 'yohu, i ofädi, ngue bi zocua ra Félix, í Pablo a.

15 Ne nu'bu má mbagä bu Jerusalén, nu yu hmumbäjä ne yu dác'yeyi ngue yu judío bi xicä nangua ra Pablo. Nu'u mi ap ran unbi nangua'a.

16 Ne nugä dá xi'u: “Pe nugähe dyu romanogähe hingui sä ga hohe n'da 'bu hinda nadí juanbähe u, ne dim 'bäpu ja yu hmi to'o di yapi, din yase.” Ngubu dá xifi.

17 Ne nu'bu mi zocua yun yapate, nu'bu mi hyats'i, 'bex dá mba bu ja man juanbate ne dá manda da ts'ixpu a ra Pablo.

18 Nu'bu mí 'bähmbe bu yun yapate, pe xinga n'dare bi ma gue yu ts'oqui tengu mím bɛngä ngue xtá ma.

19 Pe hont'a n'da ram hma madín junthu nangua 'be'a mi ɛc'yeyi zehɛ u yu judío. Ne nangua n'da ran 'yohu í Jesús nín junt'u, ngue bi du, pe nu ra Pablo nts'edi bi ma ngue i 'bui, bi 'yɛna.

20 Nu ra Festo bi thoqui bi ma:

—Ne nugä hin dí pácä ga ot'ä ran juanbi nangua 'be'a ɛc'yeyi yu judío. Janangua'a dá an'na ra Pablo 'bu nde da mba bu Jerusalén, da mba ma juanbi bu.

21 Pe nu ra Pablo bi 'yác ran t'ɛdi, nde ga dá bu 'buh ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. Dá manda buya da 'bädi asta gue'bu bi zä ga pehdä bu 'buh ra hmuts'ut'abi, ɛn'a ra Festo.

22 Nu ra ts'ut'abi Agripa buya, bi xi'a ra Festo:

—Nugä dín nde ga øde 'be'a da man'a ran 'yohu.

Bi dā'a ra Festo buya:

—Nixudi da zä gui 'yøde.

23 Man'da pa buya bi mba bu ja rá ngu ran juanbate ra Agripa ne ra Berenice. Ne bi mba bu mbo gätho ja yu ts'edi, min 'yohu yu hmudofui ne yu ngurpi bu ja ra hnini Cesarea. Ne bi ts'ini xun ho nguetho i ja yu ts'edi. Ne nu'a ra Festo bi manda da ts'ixpu ra Pablo.

24 Ne nubuya bi 'yɛn'a ra Festo:

—Nu'i gra ts'ut'abi Agripa, ne ahu gyun 'yohuhu gätho guí 'buhmbu ua ya, guí nuhu na ran 'yohu. Ne gätho yu judío 'bupu Jerusalén ne'u 'bucua Cesarea madín yapi nanguehna. Nu'u njam'bu mi ɛ't'a mi xiqui ngue mi ädi da mba ntho.

25 Pe nu'bu má pácä ngue nte bi 'yot'a rán säui dí tho, dá ɛngä ga penpu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, nguetho mí manse da mba ma dá bu.

26 Pe hin'yu 'be'a sä ga ot'ä a xu 'yot'e ngue ga penpa ma hmu. Janangua'a dá zonhdä na ran 'yohu, guí 'yohmbu ts'u 'be'a da man ya, ma ts'ut'abi Agripa i. Ne nu'bu gá 'yohmbu, masque da zä gui xiju buya 'be'a da zä ga ot'ä nangua ran yapi.

27 Nguetho dí ɛna hingui ho ga penpu n'da ra ofädi, ne nte má søcuä da jats'i ngue da mam bu hanja i ofädi, bi 'yɛn'a ra Festo buya.

26

Nu ra Pablo bin juan zehɛ bu 'buh ra ts'ut'abi Agripa

1 Nu'a ra Agripa bi xi'a ra Pablo:

—Da zä gui manse nangua'a zehɛ, bi 'yɛmbi.

Nu ra Pablo bi uan rá 'ye ne bi ma nanguese. Bi 'yɛna:

2 —I jagä ran johya, nguetho sä dam 'bäcä ua ja ni hmi, gra ts'ut'abi Agripa, ne sä gam mangä nangua 'be'a í yapä ma mijudíohe.

3 Nguetho guí pađi xun ho 'be'a gätho yun t'ot'e yu judío, ne guí pađi 'dahma 'dan'yo ma t'ɛc'yeyihe dyu judíohe. Janangua'a dí ä'a ra mate, guí 'yot'i ts'u xun ho 'be'a gam mangä.

Rám 'bui ra Pablo 'bu hin ní 'yɛc'yeyi

4 Nu'ɯ gätho ma mijudíohe i paði 'be'a ním 'bui dá øt'ä bu 'buh ma mēnguhe, 'bu mán t'uhnigä ne'bu mám 'bucä bu Jerusalén, asta guehya.

5 Nu'ɯ hin'yɯ ra pähä da ma, pe maya'bu mi paði ngue nya'a thoho dá tenni xɯn ho tengu man yɯ fariseo. Nu yɯ fariseo man'da çhya da 'yøt' man t'ēdihe dyɯ judíohe xinda gue'ɯ mi'da.

6 Nuya dí 'bäcua ja ran juanbate, nangue'a 'be'a dí çc'yēi. Nugä dí çc'yēi 'be'a bi xi'a Oja ma ngarpa bombøtahe, ngue da xox'ɯ xɯn du.

7 Nugähe yám bom'betto ɯ 'de'mayoho yá ts'unt'ɯ ma ngarpa bombøtahe ra Jacob, dí çhyahe ma pa ne ra xui nangue rá 'be'fi Oja. Ne nugähe dí tømhbē 'be'a bi man Oja, gue da xox'ɯ xɯn du. Nugä dí çc'yēi gue majuani bi du'mi bi 'yøt'a, ne gue'a ní yaçpā ya ma mijudíohe, ma ts'ut'abi Agripa i.

8 Hanja gní bēmhbɯ ngue hingui sä Oja da xox'ɯ xɯn du, bi 'yēn'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo madí unba yɯ 'yēc'yēi

9 Ne xø bi 'yēm mahøn'a:

—Guec zehgä, nya'a thoho dá bēngä ngue mi ēngä xɯn ho 'bu ga sɯcä ra Jesús, ra mēngu Nazaret.

10 Nubɯ Jerusalén xɯn ngu yɯ 'yēc'yēi dá cot'a fädi, nguetho bi 'dacä ran t'ēdi yɯ hmumbäjä. Ne nu'bu mi t'ēna da mba ntho, 'da'angu dá bēmhbē.

11 Ne xɯn ngu yɯ nidj dá unba ɯ yɯ 'yēc'yēi bu ja ma nijähe dyɯ judíohe. Ne dá säpi dá serpa yá t'ēc'yēi. Ne nugä emme min cuēgä nangue'ɯ, neɾɯ ja yɯ hnini yatho dá mbagä, dá un ran unbi ɯ, bi 'yēna.

Bi mam mahøn'a ha bin jabɯ bi 'yēc'yēi

12 Ne xø bi 'yēm mahøn'a:

—Ne dá çaxä ra søcuä, ngue rán t'ēdi yɯ hmumbäjä, ngue ga unba yɯ 'yēc'yēi. Dá ha ra 'yu ná mba bu ra hnini Damasco.

13 Nu'i ma ts'ut'abi Agripa i, nu'bu mbe huxyadi dá nu bu 'yu n'da ra

nyot'i bí 'yēh mahęts'i, ne man'da madí hyät'i xinda gue ra hyadi. Ne nu'a bi hyäɾpɯ dí 'bähmbe.

14 Ne nu'bu gätho má tanje bu häi, dá øcä n'da ra nde ngue ma ndese í ts'oqui, ra hebreo, i çna: “Saulo, Saulo, hanja gní ungui. Xɯn hēi guí øt'e, tengu n'da ra mbændani i pa ma sani ra t'o hndēpe dim pe'fi xɯn ho, ne i nete thoho,” bi 'yēngui.

15 Ne nugä dá änni: “To'o i, ma Hmu.” Nu ra Hmu bi dādi: “Nugä dra Jesús, guecä gadí ungui.

16 Nuya dami ndants'i, gui 'bäi. Nuya dán 'yusegä ua n'dahma gui ma ne gan juanni nangue gätho 'be'a gá nu ya, ne gätho 'be'a ga ut'a m'bejua.”

17 Ne bi 'yēngui: “Nuya ga pehn'na'i bu 'buh yɯ ja'i hing yɯ judío, ne ga jamansu i nangue 'be'a da nde da 'yøt'a'i yɯ judío, ne yɯ ja'i ngue hing yɯ judío.

18 Ne nangue nim hma, ga japi da xoc yá mbui yɯ ja'i ne him man din 'yo bu ja ra 'bexui, pe din ja ran nequi yá mbui. Ne ga japi da 'ueɾɯ ja rá ts'edi ra zıthu, ne din 'yo bu ja rá ts'edi Oja ma Ta. Ne din ja ra punbi yá ts'oqui. Ne da nu ra te mazai ɯ, ne gätho ran japi ga unni, tengu mi'da dá 'uecä,” bi 'yēngä ra Jesús, bi 'yēn'a ra Pablo.

Ra Pablo him bi mbesta a bi man ra Hmu 'bu mín 'yuse

19 Ne nu ra Pablo bi thoqui bi xi'a ra ts'ut'abi Agripa:

—Nugä hin dá festhoho 'be'a bi xicä ra nde gue bá çh mahęts'i.

20 Rá mbudi dá xi'ɯ 'buɾɯ Damasco, gue di päh yán 'yomfēni ne din 'yo bu rá 'yu Oja. Ne dá xifi da 'yøt' ra 'be'fi xɯn ho ngueɾɯ da fädi xɯ päh yán 'yomfēni. Ngutho dá mangä bu Jerusalén, neɾɯ gätho ra häi Judea, ne dá xicä yɯ ja'i ngue hing yɯ judío.

21 Pe nangue'a 'be'a dá mangä, nu'ɯ 'da yɯ judío bi bentcä bu ja ra dānija, mi nde xta hyogui.

22 Pe asta gue yɯ pa jabɯya i fäxcä Oja. Ne dí xi'ɯ ja yá ts'edi, ne dí xi'ɯ hin'yɯ yá ts'edi. Ne hønt'a dí xänbi 'be'a bi man ra Moisés ne 'be'a bi man yɯ pøngahya, ngue bin ja.

²³ Nu'ɛ, bi ma ngue jatho da nu ran ɛnbi ra Cristo, nɛ gue'a ra mbɛdi da mba nsots'i bɛ 'bɛɛ xɛn du. Da mba nsots'i guepɛ da zä di un ran nɛqui yá mbɛi ɛ yɛ judío, nɛ'ɛ hing yɛ judío, bi 'yɛn'a ra Pablo.

Ra Pablo ndepe da 'yɛc'yɛi ra ts'ɛt'abi Agripa

²⁴ Nɛ nu'bɛ ngubɛ mi man ra Pablo, nu ra Festo nts'ɛdi bi mbafi:

—Nu'i gra Pablo, guín gɛt'i, ɛmmɛ xɛn ngu guí pɛh ra sɔcuɛ janangue'a guín gɛt'i.

²⁵ Bi dɛ'a ra Pablo bɛya:

—Hin dí jɛt'ä, gra hoga ts'ɛt'abi gra Festo. Pɛ gätho dí mangä majuaɛi a.

²⁶ Nu ra Agripa in ts'ɛt'abi bɛ 'bɛh yɛ judío, i 'bɛcua, i pɛdi nangue 'bɛ'a gätho dí mangä. Janangue'a hin dí su ga mangua ja rá hmi. Nɛ dí hɛxa njuɛni ngue i pɛdi, nguetho him bi t'ɛgui 'bɛ'a bin ja, bi 'yɛn'a ra Pablo.

²⁷ Nɛ xɔ bi xih ra ts'ɛt'abi Agripa:

—Ma ts'ɛt'abi Agripa i, ha guí ɛc'yɛi 'bɛ'a bi man yá pɔngahya Oja. Nugä dí pɛcä gue guí ɛc'yɛi, bi 'yɛmbi.

²⁸ Nu ra Agripa bɛya bi dɛt'a ra Pablo:

—Nu'i, guí nde 'bɛx ga pɛcä man 'yomfɛni, ngue ga ɛc'yɛi ra Cristo.

²⁹ Nu ra Pablo bi 'yɛmp'a:

—'Bɛxgue guehya, ogue niya'bɛ ts'ɛ, Oja i pɛdi 'bɛ'a dí ndegä. Dí nde gue guí 'yɛc'yɛi, nɛ ahɛ gätho guí 'bɛhmbɛ ua guí ɔhmbɛ 'bɛ'a dí mangä ya. Nɛ dí nde guí cohmbɛ tengugä, pɛ hɔnt'ɛ yɛ cadena hin'na ɛ, bi 'yɛmbi.

³⁰ Nɛ nu'bɛ ngubɛ mi man ra Pablo, ra Festo nɛ ra Agripa bim 'bäi, nɛ'a ra Berenice nɛ'ɛ mi'da mi hupɛ.

³¹ Nɛ nu'bɛ mi mba bɛ thi, n'da ngu n'da bin yaɛɛ ɛ:

—Nu'a ran 'yohɛ ra Pablo, nte bi 'yɔt'a ngue da du, xínga gue'a din ofädi, bin 'yɛmzɛɛ ɛ.

³² Nu ra Agripa bi 'yɛmp'a ra Festo:

—Nu'bɛ hin xtá ma dí n dā bɛ 'bɛh ra hmuts'ɛt'abi bɛ Roma, sä da mba nso'ts'i 'bɛ, bi 'yɛmbi.

27

Bi 'bɛnpɛ Roma a ra Pablo

¹ Nu'bɛ ya xí hma ngue ga huhe ra barco, nɛ ga mbäcähe bɛ Roma, ra häi Italia, nu ra Pablo nɛ mi'da yɛ ofädi bi mba ma däpi a ra ngɛrpadofɛi, rá thuhu ra Julio, rá ngɛrpadofɛi ra hmuts'ɛt'abi Augusto bɛ Roma.

² Dá huhe ra barco ngue bi nɛxpɛ ra hnini Adramitio, nɛ ɛn'ɛ da thopɛ ja yɛ hnini bɛ ja ndendeja bɛ ra häi Asia. Dá nɛxhe bɛ bɛya, nɛ dá mbähmbe ra Aristarco, ra mɛngu ra hnini Tesalónica bɛ ra häi Macedonia.

³ Nu man'da pa dá sɔmhbe bɛ ra hnini Sidón, dán säyahe bɛ. Nu ra Julio min yaɛmanhoui ra Pablo, nɛ bi un ran t'ɛdi da mba bɛ 'bɛh yá amigo. Nɛ nu yá amigo bi un ran säya.

⁴ Nɛ nu'bɛ má nɛxhe bɛ, dá thohmbe bɛ nthɛ't'i ra t'ɛhäi Chipre i ja bɛ made ra deja. Dá thothe bɛ n'danguadi nguetho ɛmmɛ ts'ɛdi ran dahi bɛ njombɛ.

⁵ M'bejua dá thohmbe bɛ ja ra häi Cilicia nɛ ra häi Panfilia ja bɛ ndendeja. Dá sɔmhbe bɛ ra hnini Mira bɛ ra häi Licia.

⁶ Guepɛ bi dɛm bɛ n'da ra barco a ra hmudofɛi ngue bá nɛxpɛ Alejandría, ní mba bɛ ra häi Italia. Nɛ nu'a ra hmudofɛi bi jaje dá huhe ra barco.

⁷ Nɛ xɛn ngu yɛ pa zɛ njante thoho dán 'yohe bɛ ja ra deja, nɛ xɛn hɛi dá thohmbe bɛ gätho rá nyɛni ra t'ɛhäi Gnido. Nu ran dahi him bi jaje njuɛntho dá uɛnthe, janangue'a yabɛ dá cäthe njombɛ ja ra t'ɛhäi Creta, guepɛ nthɛ't'i ra t'ɛhäi Salmón.

⁸ Nɛ xɛn hɛi dá thohmbe bɛ gätho rá nyɛni ra t'ɛhäi Creta, nɛ dá sɔmhbe bɛ ja yán säya yɛ barco, t'ɛmbi Buenos Puertos. Nɛ hinga yabɛ ja ra hnini Lasea.

⁹ Nɛ xɛn ngu yɛ pa ya dá 'bɛhmbe nangue ran dahi, nɛ nts'utho bɛ dí n 'yo ra barco bɛ ja ra dehe, nguetho yɛ pa ya i ja yɛn dahi.

¹⁰ Nu'a ra Pablo bi xi'ɛ min 'yohɛ:

—N'yohɛ ahɛ dí xi ahɛ, nu'bɛ ga thohmbɛ, ga nuhɛ n'da ra 'yaɛnthi nguetho xɛn hɛi thoho bɛ dí mba

ma 'yoni ra barco. Ne hinga hont'a ra barco ne ra 'beni ga 'behmbu, pe ts'arpu thohe necähu ga tuhu, bi 'yemp'u.

11 Pe nu ra hmudofui man'da mi ec'yei 'be'a bi ma rá mbeti ra barco ne ra hmu ngue madí 'yoni, xinda gue'a 'be'a mi man ra Pablo.

12 Nubu Buenos Puertos hingui ho ngue da gopu ra barco yu pa xu se. Janangue'a nu'u mbe gätho u mi ena xcá sómhbe bu ra hnini Fenice, gueru xcám 'buhmbe yu pa xu se. Nubu Fenice, ra hnini bu ra t'uhäi Creta, man'da ja yün säya xun ho bu yu barco, nguetho hin e ts'edi thopu ran dahi.

Ran dahi bi 'yen ra dejä

13 Ne n'da ra pa bi pom bu bí 'yeh ran dahi, ne hinga nts'edi i 'yo. Ne en'u xun ho 'bu da thogui. Janangue'a bi gux'a ra t'egui mi o bu mbo ra dehe, ngue rán ts'ammi ra barco. Dá thohmbe buya, zu njante thohe á tho'a ndendejä ra barco bu ra t'uhäi Creta.

14 Ne 'bex bá e'a n'da ran dahi emme nts'edi, bá nexpu Creta.

15 Ne nu'bu mí mbadi bi ndon ra barco ran dahi, him mí sä da mba ma 'yoni buya, dán unthe buya, ne dá tendahe ran dahi bu í mba.

16 Ne dá cäthe bu herpu ja ra t'uhäi Clauda i ja bu made ra dejä, nguetho bi täc'i ts'u ran dahi ra häi. Ne xun hei bu dá juhe bu mbo a n'da zu t'ubarco ngue mí jut'a ra barco.

17 Ne nu'bu mi carpu mbo ra t'ubarco, bi mba m'bänba yu xahi a ra barco ngue hin da xø'ts' yu xithe. Ne nu'u buya mí supi da 'yen ran dahi ra barco bu ja ra 'bomu, ne da dontpu gueru t'embi Sirte. Janangue'a bi gäcua yün thäcan dahi ra barco. Ne bi duxtho ran dahi ra barco bu ja ra dehe.

18 Man'da pa buya bi du'mi bi hyorpu ja ra dehe yu 'beni mi hõpu mbo ra barco, ndepe hin di hyu ra barco, nguetho emme nts'edi mí enje ran dahi.

19 Ne ná hyu pa buya dá sosegähe, dá hõmhbe thi 'be'a gätho mí honi 'bu di 'yon ra barco.

20 Ne xun ngu yu pa emme mi ja yu güi, ne nya'a him bin c'a ra hyadi, xinga gue yu sø 'bu xun xui. Ne dá nuhe n'da ran dätendahi emme nts'utho. Ne dí su ga tuhe.

21 Ne nya'a thohe njom bin sihme. Nu ra Pablo bim 'bäi bi 'yena:

—N'yohu ahu nde'bu xquí 'yøde 'be'a dá mangä. Nde'bu xcambán säyahu bu Creta, ne hin xcá nuhu ran unbi ya, ne hin xquí 'beh ni 'benihu.

22 Pe nuya, o di tu ni mbuihu, nguetho xinga n'da ahü gam 'behmbu, pe hont'a ra barco dim 'bedi.

23 Nguetho dám 'bä'be n'da rá m 'behni Ojä mahets'i má xui, gue nugä rá mbetigä Ojä ne dí thande a.

24 Ne nu'a ram 'behni bi xiqui: “O guín su Pablo, nguetho jatho da mba ma dá'i bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma. Ne nu'a Ojä hin di japi da du u guí 'buhmbu ua ja ra barco, tengu gá 'yäpi,” en'a rá m 'behni Ojä mahets'i.

25 Nuya, n'yohu ahü, dan johyahü, nguetho dí ec'yei gue majuani da 'yøt' Ojä tengu bi xic rá m 'behni.

26 Pe nu ran dahi da 'yenju bu ja n'da ra t'uhäi i ja bu made ra dehe, bi 'yen'a ra Pablo.

27 Ne nu'bu ya xí gua'i 'de'ma goho ma pa dí 'yohe, nubuya bi 'yengähe ran dahi bu ja rá xequi ra dejä t'embi Adria, 'bu min xui. Ne nu'u yu mbeffi gue di 'yon ra barco, mí m beñi hinga yabu ja n'da ra häi.

28 Ne bi 'yeni hangu nan he ra dehe, 'däte ma 'de'ma'dato metro nan he. Ne bi dan'i ts'u ra barco, bi 'yeni mahon'a, ne nuya hont'i 'däte ma yoto metro nan he ra dehe. Janangue'a bi badi him ma yatho bu ndenthe.

29 Nu'u mi supi da zõm bu ndenthe ra barco, gue din thehu yu do. Janangue'a bi 'yent'i goho yu t'egui ngue yün ts'ammi ra barco, bi 'yentpu ja rá xuthä ra barco, ndepe hin din 'yo. Ne emme mi xõnni din nequi.

30 Nu yu mbeffi di 'yon ra barco mim beñi xtá 'dagui, bi cä'ma man'da ra

t'ubarco bu ja ra dehe. Pe bin häte, nguetho ξna gue'u yu t'εgui xtá 'yent' mi'da bu ja rá yá ra barco, gue yán ts'ammi.

³¹ Pe nu ra Pablo bi 'yεmp'a ra hmudofui, ne'u yu dofui:

—I nde da 'dah yu di 'yon ra barco, pe nu'bu da 'dah yu, hin da zä gui ponju 'bu.

³² Nu yu dofui buya bi hyεcua yán that'i ra t'ubarco, ne bi dux ra dehe, janangue'a njom bi 'dagui.

³³ Ne nu'bu t'ünequi tho nu'a ra Pablo bi xifi nde'bu din sihme. Bi 'yεna:

—Nuya, ná 'de'magoho ma pa ya ngue mí tutho ni mbuihu, ne hin gán sihmehu.

³⁴ Nuya dí øt'ahu ra ts'edi gui sihu ts'u ra hme. Nu'a dí zac ni ja'ihu a, ne guepu da zä xinga n'da gam 'behmbu ne njon din unbi, xingui ts'u.

³⁵ Ne nu'bu mi jua'a bi man'a ra Pablo bi hyaca n'da ra thuhme, bi un ra jamadi Oja bu ja yá hmi gätho mí 'buru, ne bi xeni bi du'mi bi zi.

³⁶ Nu'a bi man ra Pablo bi hyurpa yá mbui u, bin sihme ts'u buya.

³⁷ Ne nugähe í juaje yociento ne hyate ma 'de'ma 'dato nja'i mi 'buhmbe bu ja ra barco.

³⁸ Ne nu'bu mi juadi bin sihme u, nu'a ra trigo mi hørpu ja ra barco bi hyøm bu ja ra dehe, ndepa dí çah nan hyu ra barco.

Bi xen ra barco ra dehe

³⁹ Ne nu'bu mí hyats'i, him mi paði 'be'a rá thuhu ra häi bi hyandi. Nu'bu mi nu mi ja bu n'da ra 'yεthe gue him mí ja yu do, guepu mim beñi mi sä xtí cü't' ra barco.

⁴⁰ Bi hyεcua yán that'i yun ts'ammi buya, bi zopu dehe. Ne bi xocua yán thu't'i yán thäcadehe ngue yám 'bät'i ra barco. Ne bi 'yεspa mahøn'a n'da ran thäcandähi. Nu ran dähi buya bi 'yon ra barco, ne bi du'mi bi hyäm bu ja ra ndendeja.

⁴¹ Pe nu'bu má sømhbe hapu hingui he ra dehe, dán tımhbe bu yoho yu 'yεthe, n'da n'danni ní yεhe. Nu'a rá yá ra barco bi yurpu ja ra 'bomu ne

bin du bu, ne him mi sä da thogui. Pe nu rá xuthä buya bi mbüdi bi xen ra dehe, nguetho nts'edi din the bu yu dehe.

⁴² Nu yu dofui buya, ξna da hyo yu ofädi, ngue mi supi din xaha, da 'dagui.

⁴³ Pe nu ra hmudofui him mi ndepe gue ne ra Pablo da tho, him bi japi da 'yøt'e 'be'a mim beñ'u yu dofui buya. Bi manda ngue to'o pañ nan xaha, ra mbüdi da zo bu ja ra dehe ne din xaha, da zøm bu ja ra häi.

⁴⁴ Ne'u mi'da ngue him mi pañ nan xaha, bi 'yoxpu ja yu xithe o gue yu xeca barco. Ne gätho bi zømanko bu ja ra häi.

28

Bi zøm bu ra häi Malta a ra Pablo

¹ Ne nu'bu má søhmbe bu ja ra häi, bi sije ngue rá thuhu ra t'uhäi Malta, i ja bu made ra dehe.

² Nu yu mengu bu εmme bi 'yørcahe ran ho, nguetho bi 'yurcahe n'da ra sibi nguepu dán taşpihe. Bin 'ye bu ne xu seje.

³ Nu ra Pablo bi pet yu 'yont'o, bi 'yurpu ja ra sibi, 'bex bi bøn'a n'da ran date pozu bu ja ra t'o, nu'bu mi zä ra sibi. Ne nuna ra pozu bi zap rá 'ye ra Pablo, ne bin zurpu.

⁴ Nu'bu mi nu yu mengu bu ngue i zurpu ja rá 'ye ra Pablo ra pozu, bi 'yεn'u:

—Masque ra hyodu na ran 'yohu, masque him bi du bu ja ra dehe, pe nuya m'bejua da gut'a 'be'a xí 'yøt'e.

⁵ Pe nu ra Pablo bi huac rá 'ye, ne bi däh ra pozu, nın so bu ja ra sibi, ne nte män unbi bi nu ra Pablo.

⁶ Ne nu'u 'bäpu, mi tøm'i nde da nu 'bu da nden bu bi zapi, o gue da 'yagui ne 'bex da du. Ne nu'bu ná nya'a mi tøm'i, hin te bi ja, bi pä'a mim beñ'u. Ne εn'u: “Masque n'da ra oja na.”

⁷ Nu'a rá ts'üt'abi ra t'uhäi Malta, í Publio a, mí jase n'da xequi rá häi jombu dán taşpihe. Ne bi xije ga mbähmbe bu rá ngu. Ne hyu pa däm 'buhmbe bu, ne εmme xän ho bi 'yørcahe.

⁸ Nu rá ta a ra ts'ut'abi Publio ya xmi u 'bu má sòmhe bu, mi ja ra pa ne ra mbøni. Nu ra Pablo bi mba bu da nu, bin yaui Oja ne bi gax rá 'ye, ne 'bex bi zä buya.

⁹ Ne nu'bu min ja 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, gätho mi 'buru ja ra häi ngue min zäman'u bi zòm bu, ne gätho bi hoqui, bi zä buya.

¹⁰ Ne xun ngu yun t'unni bi 'daje, ne nu'bu má mbäcähe, xø bi 'daje gätho 'be'a ga homhe bu ja ra barco.

Bi zòm bu Roma ra Pablo

¹¹ Nhyuzna däm 'buhmbe bu ja ra t'uhäi Malta, dá huhe n'da ra barco buya. Nu ra barco mi hø bu gätho yu pa xu se, ngue bá nexru Alejandro. Nu rá thuhu ra barco t'ëmbi yu gon'yohu Cástor ne Pólux.

¹² Ne dá huhe ra barco, dá nexhe bu ra t'uhäi Malta buya, ne dá sòmhe bu n'da ra hnini Siracusa, ngue 'dan'yo ra häi, ne hyupa dán dehe bu.

¹³ Dá nexhe bu, ne dá cäthe bu ja ndendeja asta gue'bu go má sòmhe bu ra hnini Regio. Ne man'da pa buya bin 'yo xun ho ran dahi, ne ná yopa dá sòmhe bu ra hnini Puteoli, gue ra häi Italia, ne dá çacähe buya.

¹⁴ Nubu, dá tïmhbe 'da'u yu cu nangué ra Cristo. Nu'u bi xije dan säyahe bu nyoto pa. M'bejua buya dá haxhe ra 'yu í pa bu ra dahnini Roma.

¹⁵ Ne nu'u yu cu nangué ra Cristo mi 'buru Roma, mi øde ba ehmbe bu 'yu. Bá eh ruya, bi daje bu ja ra hnini Foro de Apio, ne bi daje mi'da bu ra hnini Tres Tabernas. Ne nu ra Pablo 'bu mí nu, bi xi Oja jamadi, ne nu Oja bi hyurpa rá mbai buya.

¹⁶ Ne nu'bu má sòmhe bu ja ra dahnini Roma, nu ra hmudofui bi dä bu yu ofädi bu 'buh rá hmu yu mbädi. Pe nu'a ra Pablo bin t'un ran t'ëdi dim 'buse bu ja n'da ra ngu, ne hont'a n'da ra dofui da mbädi.

Bi man rám Hman Oja ra Pablo bu Roma

¹⁷ Ne nu'bu mi tho'an hyupa, nu ra Pablo bi zon'du yú ngurpi yu judío

ngue mí 'buru. Ne nu'bu mim peti bu 'bu'a ra Pablo, bi 'yëmbi:

—Man 'yohu ah, nte man ts'o dá ørpä u ma mijudíohu, xín dá festa yún thande bi thocta u ma ngurpa bombøtah, pe guehma bi mba ma dägä bu 'buh yu romano bu Jerusalén.

¹⁸ Ne nu'bu mi 'yørcä ran juanbi, nu'u mi nde xtä hyega thoho, nguetho nte dá øt'ä ngue da thogui.

¹⁹ Pe nu ma mijudíohu him mi nde xtä hyega thoho, janangué'a dá äh ran t'ëdi di dägä ua Roma. Pe hin'yu 'be'a dímbi bëni dá yapä u ma mijudíohu.

²⁰ Janangué'a dá zohn'nah dan nuhu ne dan yah. Nuhu dyu israelhu, dí tømhbü din ja 'be'a bi man Oja gue din ja. Pe dí øc'yeyi ngue ya bi du'mi bin ja 'be'a bi man Oja, jananjabu nthu't'igä ra t'egui ja ua, bi 'yën'a ra Pablo.

²¹ Nu'u bi xi'a ra Pablo:

—Nugähe nte má søcuä bi 'bengähe ní 'yepu Judea nangué'e. Xínga n'da man 'yohuhu bí nexru, bi man ran ts'o nangué'e, njo'o to'o bi yap'a'i.

²² Pe díndi nde gui xije ts'u 'be'a guím bëni, nguetho hønbu bi zä i hma hingui ho 'be'a guí øc'yeyihu, bi 'yën'u.

²³ Ne nu'u bim peti man'da ra pa nangué'a xí ma, ne xun ngu u bi zòm bu mí 'bu'a ra Pablo. Nu ra Pablo buya gätho ra pa bi xifi nangué rá 'bëfi i øt' Oja ua ja ra ximhäi, ne 'beru ní manda Oja u yu ja'i. Bi hyoni 'beru dí 'yøc'yeyi ra Jesús, ne bi 'yuti haru nt'o't'i nangué ra Jesús bu ja rá søcuä ra Moisés, ne yú søcuä yu pøngahya.

²⁴ Nu'u 'da bi 'yøc'yeyi 'bu mí man ra Pablo, pe 'da'u him bi 'yøc'yeyi.

²⁵ Ne nu'bu him mí sä'u ngue 'da'angu da bëni, bi mbüdi bi mba. Pe nu ra Pablo man'da ram hma bi xi'u:

—Nuna rá Hogandahi Oja majuani bi ma nu'bu mim pøngahya ra Isaiás, ne bi xi'u ma ngurpa bombøtah.

²⁶ Ne bi t'ëmp'u:

Ní mba bu 'buh ní mijudíohu, ne gui 'yëmbi:

“Nu ah zäi guí øhmbu nangué ní zaguhu, pe hin guí pahmbu 'be'a guí øhmbu.

Nε guín nuh_u nanguε ni dāh_u, pε hin
guí p̄ahmb_u 'bε'a guín nuh_u,"
ngub_u bi 'yεmb y_u ja'i.

²⁷ Nguetho nu y_u ja'i xam mε yá mbai,
nε xíngui ts'u cū't' yá zagu 'bε'a øde.
Nε tengu'b_u di ts'ant' yá dā,
nguetho su da nu,
su da 'yøde,
nguetho hingui nde di pāh yá mbai
guerp_u da zā xcá hocpa yá mbai,
εn'a rá Hogandahi Oja 'b_u mím
p̄ongahya ra Isaías, bi 'yεn'a ra Pablo.

²⁸ Nε bi thoqui bi 'yεmbi:

—Dami p̄ahmb_u ngue nuya da si'ū
hing y_u judío 'bεp_u da zā dí zin Oja
u, nε gātho y_u pa dí mba b_u. Nε nu'ū,
man'da da 'yø'ū, bi t'εmp'ū y_u judío.

²⁹ Nε nu'b_u mí gua'a bi ma ra Pablo,
nu y_u judío bi mba, nε bin junzεhε u
'b_u mí mba'ū, nanguε 'bε'a bi man'a ra
Pablo.

³⁰ Nε nu'a ra Pablo bim 'bεp_u nyo
jεya b_u ja ra ngu xí mihi. Nε gātho to'o
bi mba b_u, bi numanho.

³¹ Nε nu ra Pablo bi ma 'bεp_u dí
manda Oja u, nε bi xānbi nanguε ma
Hmuh_u ra Jesucristo. Nε nu'a ra
Pablo him mi supi to'o da 'yøde, nε
njo'o to bi hεcpi.

ROMANOS

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra ngɯrpa dɔhnini Roma

Ran zengua

¹ Nugä drá Pablogä, drá 'yɛhɛgä ra Jesucristo. Nɛ bi xic Ojɔ ma 'bäigä'be ra Cristo, nɛ bi huangui gam mangä rán ho ma'da'yo Ojɔ.

² Nɛ guet'a ram hma mi man Ojɔ bɯ ja rá hoga t'ohni bi 'yo't'ɯ yú pɔngahya maya'bɯ.

³ Nɛ n'dat'a ram hma im ma nangue ra Jesucristo rá Ts'unt'ɯ Ojɔ a, nɛ nangue'a bim 'bɯcua ja ra ximhäi, rá m bom'bɛto ra David a.

⁴ Pɛ nu'bɯ mi dɔmbɛni bɯ 'bɯ ɯ xɯn du, ja bi 'yu Ojɔ xɯn ho gue rá Ts'unt'ɯ Ojɔ a bɯya nte hɛmbi nangue rá Hogandahi in 'youi. Gue'a ma Hmuhɯ a.

⁵ Nɛ rá mate zɛhɛ bi xiqui ma 'bäigä'be ra Cristo, ga japi da'yɛc' yei yɯ ja'i gätho yɯ hnini, nɛ gue'a dí hnu-manho ra Cristo a bɯya.

⁶ Janangue'a in ndec Ojɔ ga mba ga fäx'a ni t'ɛc'yɛihɯ, nguetho bi zon'nahɯ Ojɔ bi ja'ahɯ yú mbɛti ahɯ ra Jesucristo.

⁷ Guehna dí ot'ahɯ na ya gätho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra dɔhnini Roma, ngue bi huɛc'ahɯ Ojɔ nɛ bi zon'nahɯ, nɛ bi 'uec'a ni mbɯihɯ in nde ahɯ hɔnt'a guim bɛmhɯ a. Dí äp Ojɔ ma Tahɯ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhɯ da hyut'a ni mbɯihɯ nangue rá mate zɛhɛ.

ɛmmɛ in nde da zɔm bɯ Roma a ra Pablo

⁸ M'bet'o thoho dí xi ahɯ ɛmmɛ dadí johyagä, nguetho dí ø'a man yɯ ja'i hɔnbɯ go harɯ dí 'yo ngue guí ɛc'yɛihɯ xɯn ho. Janangue'a dí xi Ojɔ jamadi nangue gätho ahɯ. Nɛ di thocpa ra jamadi ma Ojɔhɯ ra Jesucristo.

⁹ Nɛ i pɔ Ojɔ hin dí ɛ'ts'a ná ya'be nangue ahɯ. Nɛ dí hɔh ma mbɯi dí

ørpa rá 'bɛfi 'bɯ dí m man a ran ho ma'da'yo nangue rá Ts'unt'ɯ.

¹⁰ Nɛ dí äp rá mate Ojɔ ngue hin da ya'a ga mbagä bɯ guí 'bɯhmbɯ. Nɛ hin dí pɔdi 'bɛ'a da zä dá sɔm bɯ, pɛ go pɔ Ojɔ, nɛ xɔmhma thoho da nde Ojɔ ga mba bɯ.

¹¹ Nguetho ɛmmɛ dín nde gan nu ahɯ, ga fäx ahɯ din ja ahɯ man'da xɯn ngu rá ts'edi Ojɔ, nɛ man'da gam 'bɯhmbɯ xɯn ho bɯya.

¹² Nɛcä da zä gui fäxcahɯ, janangue'a da zä 'da xtám fäxtahɯ nangue ma t'ɛc'yɛihɯ dí comhbɯ.

¹³ Ma zi cu ahɯ dín nde gui pɔhmbɯ ngue xɯn ngu yɯ nidí mí ɛna xcá mba bɯ, pɛ hinga na sä. Pɛ guehna dín nde ga mbagä bɯ nɛ da hnurca ma 'bɛfi bɯ guí 'bɯhmbɯ, tengu bɯ mi'da yɯ hnini xtá mba.

¹⁴ Nguetho i 'yo ma güenda ga xänba yɯ ja'i, nɛ ɯ 'bɯpɯ ja yɯ hnini nɛ ɯ yam 'bɯndɔpo ja'i, nɛ'ɯ pɔh ra sɔcuɔ nɛ ɯ hingui pɔdi, gätho ga xänbi.

¹⁵ Janangue'a nɛ ahɯ ɛmmɛ jag ra pähä ga xän'nahɯ rán ho ma'da'yo ra Cristo, gätho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra dɔhnini Roma.

Nu ran ho ma'da'yo ní yɔn ɯ to'o gätho da hyɔn a

¹⁶ Nɛ hin dí pɛs' ma sä gam mangä ran ho ma'da'yo, nguetho gue'a ram hma rá ts'edi Ojɔ a dí yɔn ɯ to'o gätho da hyɔn a. Nɛ mbɔdi bi sije dyɯ israelgähe, nɛ xɔ bi si ɯ mi'da bɯya.

¹⁷ Nguetho nu ran ho ma'da'yo i xijɯ 'bɛ'a ní hogahɯ, gue ga hɔnthohɯ rá mate, nɛ hin'yɯ 'bɛ'a man'da dí zinɯ Ojɔ a. Tengü mán t'o't'i: "To'o bi 'yɛc'yɛi rá mate Ojɔ, bi hocpa yú ts'oqui, bin t'un ra 'da'yote bɯya."

Gätho yɯ ja'i in dupate yɯ ts'oqui

¹⁸ Nguetho nu'bɯ hin da yɔn Ojɔ yɯ ja'i i jatho di ɯnbi, nangue'a 'dan'yo thoho i thɔnde, nɛ i øt'e 'bɛ'a gä má ts'oqui. Nɛ nu'a majuɔni nde di bɛnbɔ Ojɔ ɯ, pɛ di hɛcpada ɯ, nguetho man'da in numanhosɛ yú ts'oqui.

¹⁹ Pɛ i pɔhɯma 'bɛ'a sä da fɔdi nangue Ojɔ, nguetho guesɛ Ojɔ di bɛnbi.

20 Nε madague'b_u hin di nεqui Oj_a, pε da z_a da b_ah y_u j_a'i gue maguesε Oj_a nε i ja r_a ts'edi maz_ai a, nguetho in nu 'bε'a g_atho bi 'y_ot'ua ja ra h_ai. Nε gue'b_u go r_a mb_udi ra ximh_ai mi s_a xt_a f_adi x_un ho. Nε mi s_a xt_am b_ah y_u j_a'i xt_a numansu Oj_a. Janangue'a njon da z_a da xi Oj_a nte in dupate.

21 Nε mi s_ah_uma xt_am b_a Oj_a, pε him mi nde xt_a numansu a nε him bi xifi jamadi 'bε'a g_atho bin t'un'd_u. Pε bi d_u'mi bi b_εn a n'da ran 'yomf_εni nte n_i mba tho. Janangue'a bi 'bεh ra hogan'yomf_εni. Nε nj_am'b_u bi z_a da b_εni 'bε'a x_un ho da 'y_or p_uya.

22 S_a εna p_asε _u, nε guerp_u í 'bεp_u ra hogan 'yomf_εni b_uya.

23 Nu Oj_a t_ate x_un ho a, gue i 'b_ui maz_ai. Pε nu'_u bi 'y_ozεhε y_u j_a'i bi b_oni tengu y_u p_ote y_u j_a'i dim 'bεdi, nε y_u doja nε y_u zate nε y_u poz_u, man'da bi 'yεmbi oj_a _u.

24 Janangue'a bi h_uε Oj_a _u. Nε man'da bi 'y_ozεhε 'bε'a g_atho bi numanhose b_uya gue ran 'yomt'εni. Nε bi ts'onse y_u j_a'i n'da ngu n'da _u.

25 Bi h_uε a maju_uni Oj_a nε go bi 'yεc'yεi _u him maju_uni Oj_a. Bi d_ande g_atho bi 'y_ot' Oj_a ua ja ra ximh_ai xinda gue'a Oj_a gue bi 'y_ot'_u. Pε h_ont'a Oj_a mixte x_un ho a g_atho y_u pa maz_ai. Janangue'a h_ont'a ga εspah_u a.

26 Nε gue'a í h_uε Oj_a _u. Nε nub_uya bi z_a bi 'y_ot' ran ts'o, gue'b_u go m_i 'y_ot' man'da x_un ts'o, nε y_u xisu bi p_a a bi z_anba Oj_a xt_a 'y_ot'e, gue bi 'y_as_aba y_u mixisuh_u tengu'b_u ran 'yoh_u zεhε.

27 Nε y_un 'yoh_u bi h_uεh y_un t'εdi mi s_an Oj_a xt_in th_at'_u y_u xisu ngue xt_i manda, nguetho εmme in nde di 'y_as_aba y_u min'yoh_uh_u, nu'a him mi s_a xt_a 'y_ot'e. Pε bi hyonse ran _unbi gue y_u j_a'i zεhε _u 'b_u m_i 'uegue.

28 Nε nu'b_u him mi numanho a ran 'yomf_εni maju_uni nangue Oj_a, ngutho bi h_uε Oj_a _u, nε man'da bi b_εn _u y_u ts'on 'yomf_εni nε bi 'y_ot' y_un ts'o him mi s_a xt_a 'y_ot'e.

29 Nε εmme di yus' y_u mb_ui g_atho y_u ts'oqui, ran 'yomt'εni, ra ts'om'b_ai, ran ts'iyate, ra nεxmate, ran ts'eya, ran thote, ran s_ui, ran th_ate, ran

εcpate, ran c'ate.

30 Nε y_u z_anfehni _u, nε i san Oj_a, nε hingui su n'da ra j_a'i, nε din 'yεx'_u, nε ma maguesε _u, thocpa thoho í honse mi'da y_u ts'oqui hingui p_adi da 'y_ot'e, nε i festa'a 'bε'a man y_u ta nε y_u mbe.

31 Nε hingui nde din 'yomf_εni _u, nε hin di j_a'ts'a man _u, nε hin'y_u y_un huεcate, nε hin'y_u y_u yemb_ui.

32 I p_ah_uma di _unba Oj_a _u g_atho y_u pa maz_ai, gue'a y_un s_ah_u a nguetho i _ot' ya i hmangua. Pε man'da guexta'a i _ot'e nε man'da di johya 'b_u x_un ngu _u 'da'angu _oth_u _u.

2

Di _unba Oj_a _u to'o di ho y_u ts'oqui

1 Janangue'a hingui s_a ga εmh_ub_u him man s_ah_u a ran _unbi h_ont'a go to'o gah_u. Nguetho nu'b_u dí numan'_uh_u _u 'da nangue y_u ts'oqui, nε dí εmh_ub_u go y_un s_ah_u da nu ran _unbi _u, pε gue'a n_an ju_unba zεhεh_u a 'b_u gue n'dat'a dí _oth_u.

2 Pε dí p_ah_umb_u gue y_un s_ah_u 'b_u di _unba Oj_a _u _ot' y_u ts'oqui.

3 Pε s_a dí εmh_ub_u ngue go ga ponj_u r_an ju_unbi Oj_a, ngue go dí εmf_u hingui ho _ot'_u 'da, nε ya 'da'angu dí _oth_u _u.

4 Ha hin dí p_ah_umb_u hanja him 'bexque di _ungah_u Oj_a nangue ma ts'oquih_u. Pε gue'a n_i jaj_u ga p_ah ma mb_uih_u x_un ho a. Pε nuj_u dí festah_u r_a yemb_ui i _orcah_u.

5 Pε nu'b_u x_um mε n_i mb_ui n'da, nε x_ingui ts'_u coh r_a mb_ui nangue y_u ts'oqui, pε εmme di pet y_un _unbi da t'_orpa 'b_u bi z_on ra pa, ngue r_a muui a bi 'y_ot'e, nε da zεmp Oj_a a.

6 Nε n'da ngu n'da din t'un'na r_an th_uei 'bε'a bi 'y_ot'e.

7 Nu Oj_a di unt'a ra temaz_ai 'b_u 'bo'o z_ai _ot'a ran ho, nguetho honi dim 'b_uhmi Oj_a, nε i honi da 'y_ot'a i numanho Oj_a, nε i honi da t'_orpa ran ho nj_am'b_u din thegue.

8 Pε nu'b_u dad_in s_uhmb_u Oj_a, nε hin dí numanhoh_u a ra 'yu maju_uni pε h_ont' y_u ts'oqui go dí numanhoh_u, pε gue'a dí 'daj_u ra cuε Oj_a a 'b_u, ngue εmme nts'utho.

9 Nts'edi yun unbi ne 'be'a gätho má dumbui da nu'u n'da ngu n'da to'o gätho nzai ot' yu ts'oqui, neje dyu israelhe, ne ahü hin gyu israelhü.

10-11 Pe hont'a go to'o da hyoni da 'yot' ran ho, di japi 'darpü dim 'bühmi Oja ne da numanho Oja a, ne da hyurpa rá mbui thocpa thoho, necähe dyu israelgähe, ne ahü hing yu israelhü. Nguetho gätho 'da'anguju bü na nuju Oja.

12 Ne nu'u hing yu israel him bi sih yün t'edi Oja. Ne madague'bü him bi sifi, pe guehma da nu yun unbi to'o di thocta yu ts'oqui. Ne ngutho ü yu israel ngue bi sih yün t'edi Oja, ne gue'ü yün t'edi Oja dí juanba ü to'o di thocta yu ts'oqui.

13 Nguetho nu'bü da bātho yün t'edi Oja n'da, hin da numanho Oja a 'bü, hinda hont'bü da 'yot'a hmam bü.

14 Nu'u hing yu israel, him bin t'un yün t'edi Oja ngue ran hocja'i xtá 'yot'e. Pe guehma i pāse mbo yu mbui nda'a xun ho, nguetho ja'bü i ot'a rán theui ü yün t'edi Oja ngue ran hocja'i.

15 Ne madague'bü him bi sih yün t'edi Oja ü 'da, pe tengu 'bü män t'o't'i bü ja yá mbui ü yün t'edi Oja, ne guesé yá mbui i xifi ngue hingui ho a bi 'yot'e, o ja'bü xun ho.

16 Ne gue'a dí juanba Oja ü gätho yu ja'i, nangué ra Jesucristo 'bü bi zön ra pa. Ne di juanba ü nangué ü i āse mbo yá mbui ü. Ne gue'a i mam bü ja ran ho ma'da'yo ngue dí m angä.

Sä ín 'yex'ü 'da yu israel ü yün t'edi Oja

17 Pe nu ahü ma mi'israel ahü, guidín 'yexhü nguetho gyü mengu israelhü, ne, "hönsegahü i numanhoju Oja, nguetho bi 'dajü ü yün t'edi," sä guí emhbü.

18 Ne gá pāhmbü rá pähä Oja, nguetho gán xāhmbü yün t'edi, ne gá pāhmbü nda'a xun ho da zä da 'yot'a n'da.

19 Ne guím bēnsēhü guí uthü ra 'yu ü yu xädä, guím bēmhbü yá nyot'i ahü ü i 'yo bü ja ra 'bexui.

20 Ne sä guí emhbü ja nin t'edi guí xānbahü yu 'yāmbui, nguetho guí pāhmbü ü yün t'edi Oja ngue majuāni, ngue di un ran 'yomfēni n'da.

21 Pe nu'bü gue'a guí othü ma mi'israel ahü guí xānbahü mi'da, hanja hin gán xāsehü thā. Guí xihmbü mi'da ngue hin dim pē, pe hanja go guím pēsēhü thā.

22 Guí xihmbü mi'da ngue hin din 'yomt'ēni, pe hanja go guí 'yomt'ēni zehēhü. Guí xihmbü mi'da hin da 'yēspa ü yu hyāte oja, pe ha hin guím bēmhbü ngue go guí cāzēhēhü bü i thānde yá ojasē ü, ne guí pēfū 'be'a guí numanhohü bü.

23 Gnā yāthü a ngue'a guí emhbü guí pāhmbü yün t'edi Oja. Pe man'da gadí jafü hin da numansu Oja ü mi'da, nguetho guí festahü ü yün t'edi bi ma.

24 Janangué'a bin ja tengu män t'o't'i, ngue di c'āman'ü Oja ü hing yu israel 'bü i nu a ran ts'o guí othü, gyü israelhü.

25 Pe nu'bü xcá othü yün t'edi Oja bi man ra Moisés, xun ho ngue am hmēpya ma ja'ihü, ngue dyu israelhü. Pe nu'bü hin dí tēnhdū, sāti thoho am hmēpyagahü 'bü, ne nte ja bü a uh ma hmēpyahü.

26 Ne nu'u hing yu israel ngue him bi mba ma hmēpyabi yá ja'i, nu'bü ot' yün thehü ü yün t'edi Oja, nu'u i numanho Oja ü, tengu'bü xtá hmēpya bü na nu Oja ü.

27 Ne nu'u hing yu israel ngue nte ma hmēpya i ja, pe nu'bü i ot' yün t'edi Oja, gue'ü dí jajü din c'ā ma ts'oquihü ü, dyu israelhü. Nguetho sä dá mēpya ma ja'ihü, tengu man'a ran t'edi, ne hin dá othü a rán säui ma hmēpyahü.

28 Ne madague'bü n'dat'a mam bombōtahü ra Abraham, pe hinga gue'a ní 'yot'e rá t'ühni Oja n'da a. Ne xín nangué'a am hmēpya maxōts'e rá ja'i n'da.

29 Pe hinda hont'bü hmēpya ma mbuihü nangué rá Hogandāhi Oja, nu'a njuāntho ra hmēpya i nu Oja a. Ne nu'bü njabü ma mbuihü, hin gam bēmhbü ngue da numanhoju ma mijā'ihü, pe hont'a Oja gam bēmhbü

da numanhojɥ.

3

¹ Nu'bɥ 'bo'o da 'yɛngui: “Pɛ hanja bi huand Oja ɥ yɥ israhel thɔ, nɛ 'bɛ'a nam bɔn'a ra hmɛpya bi si ɥ,” gue'bɥ 'bo'o da 'yɛngui.

² Pɛ xɥn ngu 'bɛ'a í huand Oja ɥ. M'bet'o thoho gam bɛmhɥ bin t'un rám hman Oja maya'bɥ ɥ ndu mam bombɔtahɥ. Nɛ gue'a ga xi ɥ to'o da 'yängui.

³ Pɛ xɥn ngu ɥ him bi nde. Pɛ ha gam bɛmhɥ bi zɛpɥ a mí ɛna xtá 'yɔrpa Oja yɥ ja'i 'bɥ.

⁴ Hin'na maha, pɛ guehma guesɛ Oja di ja'ts'a rám hma, madague'bɥ gátho xtín hɛtho yɥ ja'i nangué rá 'bɛfi. Nɛ tengu bi man rá t'ohni Oja, gátho di ja'ts'a bi ma, nɛ hin hapɥ ga tɪmhɥ ngue him bi 'yɔt' Oja a mí ma, 'bɥ ga änhɥ.

⁵ Pɛ sä ɛn ɥ 'da hingui øh rám hman Oja: “Hingui ho 'bɥ di ɥngahɥ Oja nangué ma ts'oquihɥ, nguetho man'da di nɛcmanho rán ho Oja 'bɥ gátho xɥn ts'otho ga øthɥ,” ɛn'ɥ yɥ ja'i.

⁶ Pɛ hingui sähma ngubɥ ga mamhɥ, nɛ xɥn ho 'bɥ di ɥngahɥ Oja nangué ma ts'oquihɥ, nguetho jatho da 'yɔt' ran ts'at'abi nangué gátho ra ximhäi.

⁷ Nɛ sä ɛn ɥ 'da: “Man'da dí ɛspahɥ Oja nangué ma fehniɥ dí mamhɥ. Pɛ hanja di ɥngahɥ 'bɥ, tengu'bɥ dyɥ 'yɔt'a ts'oquihɥ, nɛ man'da dí uhmbɥ ngue njam'bɥ dim fehni Oja,” sä ɛn ɥ 'da.

⁸ “Nɛ mbähä ga øthɥ ran ts'o, n'dahma di nɛqui a ran ho,” i ɛnjɥ dí ɛmhɥ ɥ 'da 'bɥ dí ɛna hin ní yɔnjɥ Oja ɥ yún t'ɛdi, gue'ɥ to i sanjɥ. Pɛgue da ts'emba ɥ nangué yúm hman ɥ.

Gátho dín dupatehɥ yɥ ts'oqui

⁹ Pɛ ha gam bɛmhɥ man'da xɥn hojɥ dyɥ israhelɥ. Pɛ hin'na, tengu thoho dá xi ahɥ 'bɥ rá mbɛdi, nguetho 'da'angu dyɥ 'yɔt'a ts'oquihɥ, nɛ'ɥ yɥ israhel nɛ'ɥ hin yɥ israhel.

¹⁰ Nɛ mán t'o't'i:
Njo'o n'da xɥn ho, xinga n'da.

¹¹ Njo'o n'da i ja rán 'yomfɛni,

nɛ njo'o i hon Oja ngue nde da dɛnni.

¹² Gátho gahɥ dá 'uethohɥ, nɛ 'da án ts'ontho 'bɛ'a dá øthɥ.

Xínga n'dajɥ dí øthɥ ran hocja'i.

¹³ ɛmmɛ xɥn ts'o ma ndehɥ, tengu'bɥ n'da ra hyähäi bɥ ja ran 'yägui ngue hingan jo'mi, xɥn xɔ, in jabɥ ma ndehɥ.

Nguetho ɛmmɛ dí mamhɥ yɥ fehni, nɛ ran dɔte i pøm ma ndehɥ, tengu'bɥ dyɥ pozɥhɥ.

¹⁴ Nu ma ndehɥ ɛmmɛ yupɥ ran ts'ante ngue xɥn ju.

¹⁵ Nu ma guahɥ, ɛmmɛ i ɛhya na 'dihɥ ngue dan hotehɥ.

¹⁶ Pɛ í huɛhi thoho ɥ 'bɥpɥ hapɥ dí 'yohɥ, ngue xɥn ts'o 'bɛ'a dí ørpahɥ ɥ.

¹⁷ Nɛ hin dadí hocpahɥ yú mbɛi ma mijá'ihɥ, xínga gue'a ma mbɛi zɛhɛhɥ.

¹⁸ Nɛ xíngui ts'ɥ dím bɛmhɥ ngue ga numansuhɥ Oja.

Nɛ gue'a bi man rá t'ohni Oja 'bɥ maya'bɥ a.

¹⁹ Nɛ nu'a mí hmam bɥ ja ram hma maya'bɥ ngue bi xije Oja dyɥ israhelgähe, ga pɔhmbɥ gátho i ja ma ts'oquihɥ bɥ na nujɥ Oja. Janangué'a gátho ra ximhäi din hɛtho 'bɥ bi 'yɔrpa ran juɔnbi Oja.

²⁰ Nɛ nu'ɥ yún t'ɛdi Oja, xínga n'da ra ja'i dí 'yɛmbi xɥn ho ɥ ngue bi xijɥ ran hocja'i xcá øthɥ. Pɛ nu'ɥ yún t'ɛdi, ja ga tɪmhɥ bɥ 'bɛ'a dá øthɥ.

Da yɔnjɥ Oja 'bɥ ga hɔmhɥ rán hoqui

²¹ Janangué'a nuya bi t'urcahɥ man'da ran hoqui ngue dí 'yɛnjɥ xɥn hojɥ Oja, nɛ hin nangué ɥ yún t'ɛdi ngue bi xijɥ xcá øthɥ ran ho, madague'bɥ midí nɛqui ts'ɥ bɥ ja ram hma maya'bɥ a ran hoqui dí xi ahɥ ya.

²² Gue ga hɔnthohɥ a rán hoqui Oja nangué ra Jesucristo di hoga ma ts'oquihɥ hɔnt'a go to'o gahɥ.

²³ Nguetho njo'o gahɥ dá jas'hɥ gátho ran ho nguɛpɥ xtá numanhojɥ Oja, pɛ gátho dá øthɥ yɥ ts'oqui bɥ án nujɥ.

²⁴ Janangue'a bi zänni di hogazehéhü Ojå ngue rán t'unni thoho, nguetho bi gurca ma ts'oquihü ra Cristo Jesús.

²⁵ Nguetho bi zän Ojå a ra Cristo ngue bim 'bøts'e zehé, bi gurca ma ts'oquihü nangue rá ji. Ne gue'a ní yän ü to'o da hyän'a bi 'yørpe.

Ne ngutho nangue ü mí 'büh maya'bü, nu'bü mi du ra Cristo, ja bi nequi a í punba yá ts'oqui ü to'o mí nde rá punbi Ojå. Ne ja bi 'yu Ojå büya 'b'e'a í thøtho ü.

²⁶ Ne ja bi 'yu Ojå a rán jut'i ma ts'oquihü, janangue'a da zä di hogahü ya, ne da zimanhojü ngue guejü dá εc'yéihü rá mate ra Jesús.

²⁷ Pe xiya, hapü bi go'a man 'yεts'ihü. Bi mba ma 'berquigahü. Pe hague nja. Nguetho hin dá jas'hü yán t'εdi Ojå, pe bin 'dactahü rá mate 'bü má εc'yéihü a.

²⁸ Ne dí pähmbü ngue bi hogahü Ojå 'bü má hánthohü rá m hma nangue rán hoqui. Ne hin da 'yängahü 'bü xcá jas'hü, o hin'na.

²⁹ Pe sä dí εmhbü dyü israelhü hōngdahü i numanhojü Ojå. Pe i jatho ga pähmbü ngue ne'ü hin yü israel in nde da numanho Ojå.

³⁰ Nguetho n'datho a Ojå, ne gätho to'o da hyän rá mate gätho 'da ni hocpada Ojå ü ne da zimanho, ne ü yü israel, ne ü hing yü israel.

³¹ Pe ha dí εn ahü nte di muui yán t'εdi Ojå ngue dí εn ahü ga hánthohü rá mate. Pe hin'na, pe man'da dí jas'hü yán t'εdi Ojå ya, nangue ra Cristo rá mate Ojå i fäxchü.

4

Ran t'uti nangue ra Abraham

¹ Xi a mam bombøtahü ra Abraham ngue dyü israelhü, 'b'e'a í hocpa yá ts'oqui Ojå a thå, ne 'b'e'a í 'yεmbi xün ho a.

² Pe hinga gue'ü 'b'e'a gätho bi 'yøt'e í t'εmbi xün ho a, nguetho nu'bü da gue ü, ya mí ja 'b'e'a xtín 'yεzehé 'bü. Pe hin te ín 'yεx'a ra Abraham bü án nu Ojå a.

³ Pe tengü man rá t'ohni Ojå, nu ra Abraham bi 'yεc'yéi tho a ram hma 'bü

mí xifi 'b'e'a da 'yørpa Ojå. Ne gue'a í 'yεmbi xün ho a büya.

⁴ Nu'bü xtá xijü Ojå ngue gue'a rá 'b'efi ga øthü dí 'yεnjü xün hojü a, pe hing ra mate thoho a dí 'yεnjü xün hojü 'bü, pe tengü'bü man zäbithohü a 'bü.

⁵ Pe nu Ojå hingui xijü n'da ra 'b'efi dí 'yεnjü xün hojü, nguetho hingui zaqui ma mbühü nangue ma ts'oquihü. Janangue'a i xijü ga hánthohü a rá mate di hoga ma ts'oquihü, ne gue'a dí 'yεnjü xün hojü a büya.

⁶ Ne'a ra David ngübü bi 'yörpü ja rá t'ohni Ojå maya'bü ngue:

εmmε di johya n'da ra ja'i ngue da 'yεmp Ojå xün ho, ne hin da 'yörpa ra güenda 'bü xün ho xtá 'yøt'e o hin'na.

⁷ Nguetho bi mba ma punbi yá ts'oqui, ne him man din c'a, bi 'yεna.

⁸ Ne εna:

Di johya ü to'o bi mba ma hoqui yá ts'oqui ne nte da thünba 'bü bi mba ma juänbi,

bi 'yεn'a ra David.

⁹ Pe ha guím bεmhbü ngue hōnt'ü am hmεpya yá ja'i da nu na ran johya i hmangua. Ha hin guím bεmhbü ngue ne ü hin gam hmεpya, da zin Ojå, ngue'bü 'da'angu im bεmhbü a ra Abraham 'bü mi hyäntho a ra mate bi man Ojå, ne gue'a í t'εmbi xün ho a büya.

¹⁰ Pe ga än'nahü, ha m'bejua bi t'εmbi xün ho a ra Abraham, 'bü mi hmεpya rá ja'i. Uague m'bet'o thoho bi t'εmbi xün ho. Pe hinga m'bejua maha, pe 'bexque bi t'εmbi xün ho 'bü hin ní hyεc rá ja'i.

¹¹ Ne m'bejua bi sifi da hyεc rá ja'i, ngue ra hmεpya ya xí 'yεmp Ojå xün ho a. Pe bi 'yεmbi xün ho 'bü mi hyäntho a ram hma 'bü hin ní hyεc rá ja'i. Janangue'a i εmbi rá ta ra Abraham ü to'o gätho i εc'yéi tho a bi man Ojå. Ne'ü hing yü israel, ngue him bi mba nthεqui yá ja'i, ne'ü da t'εmbi xün ho ü.

12 Neju dyu israelhu gue dá hec ma ja'ihu, da'igu bu na 'yɛnjɛ xun hoju Oja a ra Abraham, 'bu 'da'angu dím bɛmhbu ra Abraham 'bu hin ní hyec rá ja'i.

Ga hɛmhbu rám hma Oja nangue ran japi i xijɛ

13 Ne nu Oja bi mam majuani a da 'yɔrpa ra Abraham, ngue bi 'yɛmbi: “Ga 'da'a ran japi ne'ɛ nim bom'beto gátho ná ndoho ra ximhäi, ne ga 'da ahɛ ra 'da'yo häi,” bi 'yɛmp Oja a ra Abraham. Pe hin nangue n'da ra 'befi nín t'un na ran japi na, pe nangue bi t'ɛmbi xun ho 'bu mí hyantho na ram hma bi sifi.

14 Pe nu'bu dím bɛmhbu gue gue'ɛ yún t'ɛdi dí jap Oja n'da, pe dím bɛmhbu nte ní mba tho a man'da ran hogui 'bu, ngue ga hantthohɛ a rám hma, ne hin da zä di jaɕpahɛ Oja 'bu.

15 Nguetho nu'bu dí ɛna gue gue'ɛ yún t'ɛdi Oja ga homhbɛ, o gue'ɛ dí pɛshɛ xca ɔthɛ, pe dí festahɛ ɛ, ne hont'a ran unbi ga nuhu 'bu. Pe nu'bu hin xtín ja yun t'ɛdi, o gue'bu hin xca pɛshɛ mbo ma mbuihu, hin xtí nequi yɛ ts'oqui 'bu.

16 Pe hingui ma nangue yún t'ɛdi dí jaɕpahɛ o gue'ɛ dí pɛshɛ, nguetho hin xca nuhu ran ho 'bu. Pe i ma ga hantthohɛ rám hma nangue rá mate, ne nubaya da zä majuani gátho gahu ga nuhu ran ho bi sih ra Abraham da nu yám bom'beto. Ne madague'bu njuantho dyam bom'betoju ra Abraham o hin'na, pe 'da'angu dím bɛmhbu ra Abraham. Janangue'a ma tahɛ ra Abraham bu nam bɛn Oja.

17 Ne gue'a nam bɔn'a mí xi Oja ra Abraham 'bu mí 'yɛmbi: “Nu'i grá Abraham, ga ɔt'e'e ngue grá ta xun ngu nim bom'beto gátho nan ndoho ra ximhäi.” Ne nu'a ra Abraham bi hyan'a ram hma bi sifi, nguetho bi badi jase rá ts'edi Oja, gue da zä di un ra ts'edi ɛ xun daɕ'yɛi ne ɛ xun du. Ne tengu'bu ya bin ja 'bu mí ma Oja, nguetho majuani da 'yɔt'e. Ne gue'a bi bɛn'a ra Abraham.

18 Ne nu ra Abraham him mi sä xtín ta nangue ɛ yám bom'beto dim 'bui. Pe bi hyan a ram hma 'bu mi sifi: “Xun ngu nim bom'beto dim 'bui gátho nan ndoho ra ximhäi.” Ne bi dɔ'mi din ja, janangue'a bin ja baya.

19 Ne madague'bu xí thoh yɛ pa i 'bui ngue xtím 'buh yá t'uhnɛ, nguetho ya xí ndɔ, xí mbɛ'ts'a n'da ciento njeɛa, ne 'da'angu xín daɕ'yɛiui a rá xisu ra Sara, him mí sä xtím 'buh yá t'uhnɛ, pe him bi 'bɛh rá ts'edi rá t'ɛɕ'yɛi, bi badi majuani dim 'buh rá t'uhnɛ.

20 Ne xingui ts'ɛ bi bɛni ngue hin da 'yɔt' Oja a bi ma, nguetho bi badi hingui hɛmp'a da 'yɔt' Oja. Janangue'a bi hyan rá ts'edi Oja a baya, ne gue'a í 'yɛspa Oja a.

21 Ne n'dat'a mim bɛni ngue jase rá ts'edi Oja di ja'ts'a bi ma.

22 Ne nu'a bi hyantho a ram hma 'bu mí sifi 'bɛ'a da 'yɔrpa Oja, ne gue'a í hocpa Oja a, ne bi 'yɛmbi xun ho, i ɛm bu ja rám hman Oja.

23 Pe hinga hont'a ra Abraham bi t'ɛmbi xun ho 'bu mi hyantho a ram hma bi man Oja.

24 Pe neju, bi hogahɛ Oja ne bi 'yɛnjɛ xun hoju 'bu má hantthohɛ a ram hma bi xijɛ Oja, ngue bi xox'a ma Hmuhu ra Jesús 'bu mi du.

25 Nu'a bi un rá te bi gurca ma ts'oquihɛ, ne bi t'ägui. Ne bi xox Oja a, janangue'a dí pɛmhbu majuani bi dɛha bi xogahɛ.

5

Dí yamanhohɛ Oja nguetho bi pun-gahɛ rá Ts'unt'ɛ

1 Bi hogahɛ Oja 'bu má hɛmhbu rán hoqui bi ma. Midín sɛmhbu Oja, pe nuya dí yamanhohɛ, ngue bi hogahɛ ma Hmuhu ra Jesucristo.

2 Ne bi zixcahu ra Jesucristo bu i ja rá mate Oja, nguetho dá hɛmhbu rán hoqui, ne dí 'buhmbu bu. Ne dadín johyahɛ gue dí tɔmhbu a ran ho tɛt tho ho da 'yɔrcahɛ.

3 Ne hinga hont'a ran ho dí tɔmhbu nán johyahɛ ya, pe ne ɛ yun unbi dín nuhu ya, guexta'a dadín johyahɛ.

Nguetho nu'ya yun unbi ní jajya ga háthya xun ho ya.

⁴ Ne nu'bu dí háthya xun ho, gue'a dín te ma mbuihya a. Ne nu'bu bin te ma mbuihya, gue'a ná tømhbua a ran ho di 'dajya Oja buya.

⁵ Ne dí pãhmbua hin da hyäya Oja nangue ran ho dí tømhbua, nguetho di huëgahya. Ne nu'a rá Hogandahi bi 'dajya, di jajya dí sãhya rán huëcate Oja emme xun ngu.

⁶ Ne him mí sã xcán yãnsa ma tesehya, nguetho bi güendga ma mbuihya nangue ma ts'oquihya. Pe bi du ra Cristo 'bua mi zøn ra pa bi man Oja, ngue bi yãnjya dyã ts'om'bãihya.

⁷ Pe hinga ngubya rán huëcate n'da ra ja'i, hont'bu ra hocja'i rá amigo, da nde di 'beh rá te ngue xtán yã a, pe nu'bu ra ts'om'bãi, hin da nde di 'beh rá te 'bu.

⁸ Pe nu Oja i urcahya tãte thoho xun ho rán huëcate, nguetho hin dyã hocja'ihya, pe bi du ra Cristo bi yãnjya 'bu man dyã ts'om'bãihya.

⁹ Nuya bi hoga ma ts'oquihya nangue rá ji ra Jesucristo, ne bi zimanhojya Oja. Janangue'a dí pãhmbua majuañi da yãnjya ra Jesucristo nangue rá cue Oja 'bu rán zegui.

¹⁰ Ne nu'bu midín sãhmbua Oja, pe bi hogahya rá Ts'unt'ya zeha 'bu mi du. Ne i 'bua ya, janangue'a bi zã di thoqui di 'dajya ra hogambui ya, ne da xoxcahya 'bu rán zegui.

¹¹ Pe ne a i ørcahya ya dadín jhyahya nangue dadín amigohya Oja ya. Nguetho bi 'uegahya 'be'a midín sãhmbua Oja a ma Hmuhya ra Jesucristo.

Ra Adán bim pommi ra Jesucristo

¹² Pe n'datho maha ran 'yohya bi dũmp' ra ts'oqui ua ja ra ximhäi, gue nu ra Adán. Ne bi dũmp' ran dãte nangue rá ts'oqui a buya. Ne gue'a gãtho ran dãte bi thoc'ya yã ja'i a buya. Nguetho tengu'bu 'dat'a dá øthya ra ts'oqui ra Adán.

¹³⁻¹⁴ Ne ngutho bin ja ya bi xãnd ra Adán, guehma bi du nangue yã ts'oqui, madague'bu him bi si'a n'da ran t'ãdi tengu bi sih ra Adán. Gue

gãtho ya ja'i mi 'bu 'bu him mi hman yã t'ãdi Oja, gue hin nám 'bua ra Moisés, pe bi du, nguetho yã hmu a ra Adán. Pe bi zøh man'da ra hmu ngue rá m poniui ra Adán, nu'a ra Jesucristo a, gue mí hma ba øha.

¹⁵ Pe n'dan'yo thoho bi 'yøt' ra Adán ne ra Jesucristo. Nu'a ra Adán, bi un ran dãte gãtho ya ja'i, nangue rá ts'oqui a. Pe nu ra Jesucristo emme man'da xun ngu rá ts'edi, nguetho rá mate zeha bi punga ma ts'oquihya hont'a go to'o da hyã a. Ne gue'a rán t'unni Oja bi 'dajya.

¹⁶ N'dat'a rá ts'oqui ra Adán, ín unba ya ja'i. Pe nu ra Cristo bi gut'i xun ngu ya ts'oqui nangue rá mate zeha, janangue'a da zã da xocpa ya ja'i.

¹⁷ Ne nangue ra ts'oqui bi 'yøt'a n'da ra ja'i ngue ra Adán, gue'a án ja rá ts'edi ran dãte a nangue gãtho ya ja'i a buya. Pe nu to'o gãtho da hyã rá mate Oja, da mba ma hoqui yã mbui, 'darpũ dim hmuhya a ra Jesucristo, ne dín ja bu dim 'bua hmbua gãtho ya pa mazai.

¹⁸ Nu'ya bi xãnt'a ra Adán gãtho bi ts'ãnba ran unbi nangue rá ts'oqui ra Adán. Pe nu ran ho bi 'yøt'a ra Jesucristo, da zã da xocpa ya ja'i, ne di un ra temazai.

¹⁹ Nu'a ra Adán bi mbesta'a rá m hman Oja, gue'a ín ts'om'bãi gãtho ya bi xãndi. Pe nu ra Jesucristo 'bu mi 'yøt'a bi man Oja, gue'a ín hocja'i ya to'o gãtho bi xãnt'a.

²⁰ Nu Oja bi un yã t'ãdi, da fãdi emme xun ngu ya ts'oqui i ja. Nguetho nu'bu dí pãhmbua ngue emme xun ngu ya ts'oqui i jajya, ga pãhmbua buya, emme man'da xun ndoho rán huëcate Oja ngue di pũgahya.

²¹ Tengu thoho a ra ts'oqui bim hmu, ne mí nde xtí 'dajya ran dãte. Ne ngutho a rá mate Oja, bim hmu ne gue'a bi pũgahya, ne bi 'yãnja xun hojya, ne di 'dajya ra te mazai nangue ma Hmuhya ra Jesucristo.

6

Bi 'berca man 'yomfẽnisehya a rán dãte ra Cristo

1 'Be'a maha gam bɛmhɓa bɔya, ha ga thoqui ga ɔthɔ yɔ ts'oqui 'bɔ, n'dahma man'da xtán ndoho rán huɛcate Oja di pungahɔ.

2 Pɛ hingui sähma ngubɔ gam bɛmhɓa, ngue xɔ ga thoqui ga ɔthɔ yɔ ts'oqui. Pɛgue dín jahɔ tengu n'da ra du hingui ɔ 'bɔ sifi da 'yɔt' yɔ ts'oqui. Hague dán zä ga thoqui ga ɔthɔ yɔ ts'oqui 'bɔ.

3 Ha hin dím bɛmhɓa 'be'a nám bɔn'a ran xixyá dí ɔthɔ. Nám bɔni bi 'berca ma ts'on 'yomfɛnihɔ 'bɔ mí du ra Cristo.

4 Nɛ nu'a ran xixyá nam bɔni bi t'ä a ma ts'on 'yomfɛnihɔ 'bɔ mí t'ä a ra Cristo. Nɛ bi 'dajɔ ran 'yomfɛni ma'da'yo 'bɔ mi xoxa rá Ta nangué rá ts'edi mixte. Janangue'a bi zä 'darbɔ dí 'bɔhmbɔ bɔ ja ra 'da'yote nɛ dí ɔthɔ yán thehɔ a.

5 Nu'bɔ mí du ra Cristo, nɛ'a ma ts'on 'yomfɛnihɔ bi du bɔya. Janangue'a nu'bɔ mi xox Oja a ra Cristo, dám 'bɔhmbɔ ma'da'yo nɛ ma'da'yo dím bɛmhɓa ya.

6 Nɛ dí pɔhmbɔ tengu'bɔ mi mba ma cuati ma ts'on 'yomfɛnihɔ bɔ ja ra pont'i 'bɔ mi du bɔ ra Cristo. Janangue'a bi thɔcpa rá ts'edi man 'yomfɛnisehɔ, ngue hin di mandagahɔ yɔ ts'oqui.

7 Nguetho tengu'bɔ n'da ra du, ya him ma 'yɔt' ra ts'oqui, pɛ ya bi mba ma thɔgue bɔ ja rá ts'edi ra ts'oqui.

8 Bi du ma ts'on 'yomfɛnihɔ nangué bi du ra Cristo, janangue'a dí pɔhmbɔ 'darbɔ dí 'bɔhmbɔ ra Cristo ya.

9 Nɛ dí pɔhmbɔ ngue bi ndants' mahɔn'a ra Cristo 'bɔ mi du, nɛ him man'dandj da du mahɔn'a, him man ja rá ts'edi ran dɛte mahɔn'a nangué ra Cristo.

10 Nguetho má zät'a n'dandj bi du ra Cristo nangué ma ts'oquihɔ, nɛ nuya nám 'bɔi di japi da fɔh rá ts'edi Oja ya.

11 Janangue'a i jatho ga pɔhmbɔ tengu'bɔ dá tuhɔ nguetho bi thɔgahɔ rá ts'edi ra ts'oqui nanguējɔ, nɛ hin dín nde ga ɔhmbɔ yɔ ts'oqui ya. Nɛ nuya nám 'bɔhmbɔ dí jafɔ da fɔh rá ts'edi Oja, nangué ra Cristo Jesús dí

'bɔhmbɔ.

12 Janangue'a hingui sä dan hyehmbɔ ngue di mandagahɔ ra ts'oqui mahɔn'a, ngue di 'bɛcpahɔ ga ɔthɔ 'be'a im mam man 'yomfɛnisehɔ.

13 Nɛ hingui sä ga un ma ja'ihɔ da 'yɔt' yám pɛfi ra zithu, ngue ga ɔthɔ yɔ ts'oqui. Pɛgue dan unsehɔ bɔ 'bɔ Oja ngue bi 'dajɔ ra 'da'yote 'bɔ mí du man 'yomfɛnisehɔ. Nɛ ga un ma ja'ihɔ da 'yɔt' yám pɛfi Oja, ngue ga ɔthɔ ran ho.

14 Nɛ hin man sähɔ di mandagahɔ ra ts'oqui ya, nguetho dín 'yohɔ a rá mate Oja ngue di zerca ma mbɔihɔ. Nɛ hin di mandagahɔ yán t'ɛdi Oja, nu'a hingui sä di zerca ma mbɔihɔ.

Hin ga ɛc'yɛihɔ yɔ ts'oqui, pɛ ga ɛc'yɛihɔ Oja

15 Pɛ nu'bɔ rá mate thoho Oja dín 'yohɔ ya, nɛ hin di mandagahɔ yán t'ɛdi Oja, ha da zä ga ɔthɔ yɔ ts'oqui 'bɔ. Pɛ hingui sä ngubɔ gam bɛmhɓa.

16 Ha hin dí pɔhmbɔ nu'bɔ dadí dɔp ma mbɔihɔ a n'da ra hmu ngue ga ɔrpahɔ rá 'bɛfi, ma hmuhɔ a 'bɔ, nɛ dí tenhdɔ a bɔya. Nu'bɔ gue'a ra ts'oqui ma hmuhɔ, hɔnt'a ran unbi mazai di 'dajɔ a. Pɛ nu'bɔ da gue'a Oja ma hmuhɔ, dí ɔthɔ a i xijɔ, nɛ di 'dajɔ ra hogambɔi, nɛ dam 'bɔmanhohɔ a Oja gátho yɔ pa bɔya.

17 Pɛ jamadi Oja nangué ahɔ. Nɛ madague'bɔ gá pɛp ni hmuhɔ ra ts'oqui mám'bet'o, pɛ nuya i ja ni pähä gui thoctahɔ 'be'a bi 'yut'ahɔ 'bɔ gmín dähɔ bɔ ja rán xädi Oja.

18 Nɛ bi mba njɔc'i ahɔ nangué rá ts'edi ra ts'oqui, janangue'a guín 'yɛhɛhɔ rá ts'edi ran ho ya.

19 Dí xi ahɔ yɔn t'uti, n'dahma hingui hɛi bɔ dí pɔhmbɔ. Ngué tengu bɔ dán dähɔ bɔ ja yɔ ts'oqui, gue dá ɔthɔ gátho yɔn ts'o dím bɛmhɓa. Pɛ ngutho ya, mbähä dan dähɔ bɔ ja ran ho, gue dam 'bɔhmbɔ ga ɔthɔ gátho rá hoga'bɛfi Oja.

20 Pɛ nu mám'bet'o xingui ts'u mí ndehɔ ran ho 'bɔ mín 'yɛhɛhɔ yɔ ts'oqui.

21 Pɛ nte mán ho bi bɔn'a ma 'bɛfi dá ɔthɛ. Nɛ nuya dí pɛs' ma sáhɛ 'bɛ dím bɛmhɛ 'bɛ'a dá ɔthɛ mam'bet'o, nɛ gue'ɛ mí sixcahɛ bɛ ja ran ɛnbi mazai ɛ.

22 Nɛ nuya bi mba njɛguigahɛ nangue rá ts'ɛdi ra ts'oqui, nɛ dín 'yɛhɛhɛ bɛ 'bɛ Oja ya. Janangue'a man'da da hnurca ma hoga 'bɛfihɛ bɛ. Nɛ i ts'ixcahɛ bɛ dan zámhɛ bɛ, gátho yɛ pa mazai.

23 Nu'a rán zäbi da dɔ ɛ to'o ɔt' yɛ ts'oqui, ran ɛnbi mazai a. Pɛ nu'ɛ to'o i 'bɛhmbɛ ra Cristo Jesús ma Hmuhɛ, di unda Oja ra te mazai ɛ, nɛ hingui jut'ɛ.

7

Tengu'bɛ dán thɔthɛ ra Cristo

1 Ma zi cu ahɛ, ga xi ahɛ n'da ran t'uti ya. Guim bɛmhɛ hague in ja ɛ yɛn t'ɛdi, di manda n'da 'bɛ i 'bɛi, pɛ nu'bɛ bi du, ya ma hin'na.

2 Tengu'bɛ n'da ran 'yohɛ i 'bɛh rá xisu. Nɛ nu rá xisu i jatho dín zámɛ a rá ndø gátho yɛ pa i 'bɛi. Pɛ nu'bɛ bi du rá ndø, him man zä di manda a rá xisu.

3 Pɛ nu'bɛ hinga na tu rá ndø, nɛ nu'bɛ dim 'bɛhmi man'da ran 'yohɛ ra xisu, da t'ɛmbi ra 'yomt'ɛni 'bɛ. Pɛ nu'bɛ bi du rá ndø, bi mba ma thøgue bɛ mi 'bɛhmi rá ndø. Nuya da zä dim 'bɛhmi a man'da ran 'yohɛ, nɛ hin da t'ɛmbi ra 'yomt'ɛni bɛya.

4 N'da ran t'uti nanguejɛ, ngue bi mba ma thøguegahɛ nangue ma hmuhɛ mí 'bɛhmbɛ, ngue yɛn t'ɛdi Oja, nguetho tengu'bɛ dá tuhɛ 'bɛ mi du ra Cristo. Nɛ gue'a ma hmuhɛ dán thɔthɛ 'bɛ mí xox Oja a ya. Nɛ 'darbɛ dí 'bɛhmbɛ a ya, pɛ gue'a ní zä ga ɔthɛ xɛn ho rá 'bɛfi Oja ya.

5 Pɛ nu'bɛ mi 'bɛthohɛ a man 'yomfɛnisɛhɛ ɛmmɛ xɔt yɛ ts'oqui midí hohɛ. Janangue'a nu'bɛ mi xijɛ ɛ yɛn t'ɛdi Oja ngue hin ga ɔthɛ ɛ dí numanhosɛhɛ, man'da dá ɔthɛ ɛ bɛya. Nɛ nu'ɛ bin ja ma 'bɛfihɛ, ran dɛte nɛ ran ɛnbi a bɛya.

6 Pɛ nuya ma thøguegahɛ nangue ɛ yɛn t'ɛdi Oja nguetho bi du

man 'yomfɛnisɛhɛ mi pa ma hɛɛpi. Janangue'a dí ɔrpahɛ rá 'bɛfi Oja ya, nangue ma'da'yo ra ts'ɛdi, nɛ gue'a rá Hogandahi Oja a. Nɛ hin dí tɛnthohohɛ ɛ maya'bɛ nt'o't'i nangue yɛn t'ɛdi Oja.

Nán c'q ma ts'oquihɛ ɛ yɛn t'ɛdi Oja

7 'Bɛ'a gam bɛmhɛ bɛya, ha ga ɛmfɛ hingui ho ɛ yɛn t'ɛdi Oja. Hin'na maha, xɛn ho yɛn t'ɛdi Oja, nguetho gue'a dá pɛcä ngue i ja ma ts'oquigä. Nugä hin jam'bɛ xcä pɛcä gue dí ɔt' ra ts'oqui ngue ran ts'ɛya. Pɛ nu'bɛ má bɛngä a ran t'ɛdi ngue i ɛna: “O gadí sɛyaba ni mijä'iuu,” ja dá pɛcä i ja ma ts'oqui.

8 Pɛ nu'bɛ má bɛngä 'bɛ'a man na rán t'ɛdi Oja, man'da dá ɔt'ä ran ts'ɛya mí o ma mbɛigä bɛya. Pɛ nu'bɛ hin xcä cɛ't' ma mbɛi a ran t'ɛdi, hin xtí nɛqui xɛn ho yɛ ts'oqui o ma mbɛigä 'bɛ.

9 Janangue'a nu'bɛ him ma ná bɛngä nangue rán t'ɛdi Oja, him mi pɛcä ngue drá ts'om'bäigä. Xø mi 'bɛtho, dá bɛnsɛ ngue xɛn hogä. Pɛ nu'bɛ má bɛngä nangue'a ran ho xcä ɔt'ä, dá festä a. Nɛ ja dá pɛcä bɛya ngue ran dɛte mazai a man zäbi.

10 Janangue'a nu yú hogant'ɛdi Oja, ngue xtí 'dac ra te 'bɛ xcä jä'ts'ä ɛ, pɛ nangue hin dá jä'ts'ä ɛ, mí ja xtí 'dac ran dɛte.

11 Nɛ mí ɛngä xcám 'bɛmanho nangue yɛn t'ɛdi Oja. Pɛ bi mu't'ɛ yɛn t'ɛdi a ma ts'oqui, janangue'a mí ja xtí ɛngä ɛ yɛn t'ɛdi Oja bɛya.

12 Pɛ xɛn hohma ɛ yɛn t'ɛdi Oja, nɛ n'da ngu n'da ran t'ɛdi gátho xɛn hotho ɛ, nɛ i ma nangue rá pähä Oja ɛ, nɛ hin hapɛ di 'bɛdi.

13 Pɛ ha gue'a rá hogant'ɛdi Oja í zixcä bɛ ja ran dɛte 'bɛ. Hin'na. Pɛ nu'ɛ yɛn t'ɛdi nán c'q ma ts'oqui i o ma mbɛigä, ngue n'dan'yo thoho dí ɔt'ä. Nɛ mí ja xtí 'dac ran ɛnbi nangue a. Da zä ga pɛhmbɛ bɛya ngue majuɛni xɛn ts'o ɛ ma ts'oquihɛ, nguetho di jap'a rá hogant'ɛdi Oja da 'yɔrcahɛ ran ɛnbi.

I ɔrcahɛ ran sɛi a man 'yomfɛnisɛhɛ

14 Dí p̄hmb̄a bi man yún t'ɛdi Oj̄a a rá Hogand̄ahi. Pɛ n'dan'yo thoho dím b̄ɛmh̄b̄a. Nugä dán d̄äɛ b̄a ja ra ts'oqui, nɛ dá øt' ma hmu a.

15 Pɛ xíngui ts'ɥ dí p̄cä 'bɛ'a dí øt'ä, nguetho hin dí øt'ä a majuani dín nde. Pɛ nu'a xíngui ts'ɥ dí numanho, go dí øt'ä a.

16 Nɛ dín juan zehɛgä 'b̄a hin dí øt'ä yún t'ɛdi Oj̄a, pɛ nu'a nán juan zehɛgä gue'a ná p̄cä x̄n ho yún t'ɛdi Oj̄a a b̄aya.

17 Pɛ hinga guecä dí øt'ä 'b̄a dí øt'a x̄n ts'o, pɛgue ma nyon 'yomfɛnigä i 'b̄ɥp̄a mbo ma mb̄wigä gue'a di 'bɛcpi ga øt'ä a.

18 Nɛ dí p̄cä ngue nu ma nyon 'yomfɛnigä, hin te manho i ja. Dín ndehma thocpa thoho ga øt'ran ho, pɛ ja'b̄a hingui sä.

19 Dín nde ga øt'ä ran ho, pɛ hin dí øt'ä a, nɛ hin dín nde ga øt' ran ts'o, pɛ go dí øt'ä a.

20 Nub̄aya, dí p̄adi ngue hinga guecä dá øt'ä a him ma p̄ähä 'b̄a dí øt'e, pɛgue gue'ɥ ȳa ts'oqui o ma mb̄wigä.

21 Nɛ njab̄a dí øt'ä, ngue nu'b̄a dín nde ga øt'ä ran ho, pɛ man'da hingui h̄ɛi ga øt'ä ȳa ts'oqui.

22 Nɛ nu'a ɛ ma mb̄wigä, gue ɛmme dadí hohma a rán t'ɛdi Oj̄a.

23 Pɛ dín nugä man'da ran t'ɛdi gue rán t'ɛdi ra ts'oqui i o ma ja'igä, ngue dín sahmi a rá hogant'ɛdi Oj̄a ngue dí numanhogä. Nguetho nɛ'a x̄o in nde da xiqui ga ørpa rá p̄ähä.

24 Pɛ í huɛhi mahagä nangu ma nyon 'yomfɛnisegä, i ørca ran sui, in nde da zixcä b̄a ja ran d̄ate, ngue gätho ȳa dumb̄ai gätho ȳa pa maz̄ai. To'o maha da zä da ȳangui.

25 Pɛ jamadi Oj̄a, da ȳangui nangu ma Hmuh̄a ra Jesucristo. Nɛ nuya dí ørpa rán t'ɛdi Oj̄a nangu ma 'da'yon 'yomfɛnigä, madague'b̄a numanho ra ts'oqui a ma nyon 'yomfɛnigä.

8

Hønt'a rá Hogand̄ahi Oj̄a nám 'b̄ahmb̄a ya

1 Janangue'a, nuya, hin te da gugbah̄a a rá muui a ma ts'oquih̄a, nguetho dí 'b̄ahmb̄a ra Cristo Jesús, nɛ hin dím b̄ɛmh̄b̄a man 'yomfɛnisɛh̄a ya, pɛ dím b̄ɛmh̄b̄a rá Hogand̄ahi Oj̄a.

2 Dí comhb̄a ra 'da'yote ra Cristo Jesús nangu rá ts'ɛdi rá Hogand̄ahi Oj̄a. Nɛ gue'a í thøgah̄a b̄a ja rá ts'ɛdi ra ts'oqui, ngue mí ɛna xtí 'daj̄a ran ɯnbi maz̄ai.

3 Nu yún t'ɛdi Oj̄a hin dá hät'i dá øth̄a, janangue'a him bi zä bi 'daj̄a ra hogamb̄ai ɥ guerp̄a xtá numanhoj̄a Oj̄a. Pɛgue bi 'dactah̄a ra hogamb̄ai Oj̄a 'b̄a mam bá pɛnhua rá Ts'ɯnt'ɥ zehɛ, ngue bin ja'i a, tengu'b̄a n'da ma mi ts'om'bäih̄a, bin d̄äɛ, bi nu ran ɯnbi nangu ma ts'oquih̄a. Nɛ gue'a í ȳanj̄a nangu ra ts'oqui midí mandagah̄a.

4 Nɛ gue'a í zä bi 'daj̄a ra hogamb̄ai tenguthoho 'b̄a dá jas'h̄a yún t'ɛdi b̄a án nuj̄a Oj̄a. Janangue'a hin dím b̄ɛmh̄b̄a man 'yomfɛnisɛh̄a ya, pɛ nuya hønt'a rá Hogand̄ahi Oj̄a dím b̄ɛmh̄b̄a ya.

5 Pɛ nu'a to'o 'b̄ai nangu rán 'yomfɛnisɛ, im b̄ɛni da 'yøt'e 'bɛ'a i numanhosɛ, pɛ nu'a to'o i 'b̄ai nangu rá Hogand̄ahi Oj̄a, im b̄ɛn a rán 'yomfɛni Oj̄a di un'na rá Hogand̄ahi.

6 Nɛ nu'a to'o i ten'na rán 'yomfɛnisɛ, ra dumb̄ai a ngue gätho ȳa pa nɛ ran ɯnbi maz̄ai. Pɛ nu'a to i ten rá Hogand̄ahi Oj̄a, ra te a nɛ ran johya gätho ȳa pa maz̄ai.

7 Nguetho nu man 'yomfɛnisɛh̄a rán saiuu Oj̄a a, nɛ hin jam'b̄a da hyät'i da 'yøt'ɥ yún t'ɛdi Oj̄a, nɛ hingui nde da 'yøt'ɥ.

8 Janangue'a nu'ɥ to'o i ten thoho yún 'yomfɛnisɛ, hingui hät'i da 'yøt'a i numanho Oj̄a ɥ.

9 Pɛ nuj̄a hin dím b̄ɛmh̄b̄a a man 'yomfɛnisɛh̄a ya, nguetho 'b̄ɥp̄a mbo ma mb̄aih̄a a rá Hogand̄ahi Oj̄a. Pɛ nu'b̄a 'b̄a a n'da hingui 'b̄ahmi rá Hogand̄ahi ra Cristo, hin te rán j̄auu ra Cristo a 'b̄a.

10 Nɛ madague'b̄a o tho ran ɥ nɛ ran d̄ate ma ja'ih̄a nangu ma ts'oquih̄a, pɛ nangu ra Cristo i 'b̄ɥp̄a mbo ma

mbuih, dí 'bmanhoh ngue ya bi hogah Oja.

11 Ne nu'bu 'beru mbo ma mbuih rá Hogandahi Oja, gue n'dat'a rá Hogandahi bi xox'a ra Cristo Jesús 'bu mi du, janangue'a ne'a ma ja'ih di un ra 'da'yote 'bu bi xoxcah.

12 Janangue'a ma zi cu ah, hin'yu ran t'edi ga tenhd a man 'yomfeniseh ngue rá pähä ma ngoc'yeh.

13 Nguetho nu'bu dí øth rá pähä man 'yomfeniseh, ga tuh 'bu. Pe nu'bu thocpa thoho dan samzeheh nangue rá Hogandahi Oja, tengu'bu ga hoseh man 'yomfeniseh, ne dam 'buhmbu 'bu.

14 Nguetho nu'bu din uni di manda rá Hogandahi Oja, hønt'yu yá t'uhni Oja.

15 Ne nu rá Hogandahi Oja dá hamhb hin di jaj dan suh mahøn'a. Ne hinga ngu 'bu min 'yehh bu ja yu ts'oqui min suh bu. Pe bi zinju yá t'uhnigah a, nangue rá Hogandahi. Janangue'a, "ma zi Ta ahe," dí emfu Oja ya.

16 Ne nu rá Hogandahi Oja di beng ma mbuih, gue majuaní yá t'uhnigah Oja.

17 Ne nangue yá t'uhnigah Oja, ga comhb rá herencia Oja bin t'un ra Cristo. Nguetho nu'bu ga comhb rán unbi ra Cristo, ne ga comhb rá herencia bu bí ja rá ts'edi buya.

Ne'a ma ngoc'yeh di pärcah Oja

18 Pe gam bemhb emme zi ts'utho ran unbi dín nuh ya, pe nu'bu yun ho gan nuh m'bejua emme mixte thoho.

19 Ne gätho 'be'a bi 'yøt' Oja emme i tø'mi 'be'a da t'ørpa u 'bu bi zøn ra pa dín t'un yun ho mixte thoho u yá t'uhni Oja.

20 Nguetho nu 'be'a gätho bi 'yøt' Oja, gätho him bi gohi xun ho, pe hin yá ts'oquizehe u, pe nangue rá ts'oqui ra Adán. Pe bi zänd Oja gue hin da gohi xun ho ra ximhäi, nguetho ndep'yu ja'i da hyon'a ran ho da 'yørpa 'bu m'bejua.

21 Nguetho nu yu ximhäi bi 'yøt' Oja, gätho da mba ma hoqui nangue'a ran ts'oni bin ja, ngue him man ja yu 'yänthi ne yun unbi, ne 'be'a gä i ja. Ne gätho u 'dat'a da mba ma hoquigah yá t'uhnigah Oja, 'bu bi pärca ma ja'ih.

22 Nguetho dí pämbu gätho 'be'a bi 'yøt' Oja, tengu'bu gätho 'da na mbahni thoho gue'bu go maya'bu ne asta guehya, tengu'bu xun u, ne tu yá mbui, tengu'bu in nde dim 'buh rá 'uere n'da ra xisu.

23 Ne egah tengu thoho 'bu 'da na mbahni thohoh gätho 'be'a i ja, madague'bu bi du'mi bi ts'inju ya, gue dí 'buhmbu rá Hogandahi Oja, gue'a rá mbudi a ran ho da 'yørcah Oja. Pe dí säh ran u nangue ma mbuih gätho yu pa dín dø'mateh ua, gue'bu go ne'a ma ngoc'yeh da yangah.

24 Ne gue'a dá pämbu 'bu mí zinju, ngue him 'bex da mba mahoqui gätho ma ngoc'yeh. Janangue'a dí tømhb ya. Pe nu'bu 'bexque xcá nuh a dí tømhb, ya hin di tømhb a ya 'bu, ne hingui jatho ga tømhb a ya bin ja.

25 Pe nuya dí tømhb a hinga nan ja, ne dí häth yun unbi, gue'bu go bi päj xun ho Oja.

26 Ne gätho yu pa dín dømthohoh, di zej rá Hogandahi Oja, nguetho xun güent'igah, gue hin dí pämbu dan yäh Oja xun ho, ja'bu dí çastah bu nam ben Oja. Pe guee rá Hogandahi i yäui a Oja bu ja ma mbuih 'bu dí yäh a.

27 Ne nu Oja di asca ma mbuih 'bu dí yäh a. Ne i pädi 'be'a dí äfu, nguetho din theui rá pähä zeh a bi bengah rá Hogandahi Oja.

Pe dí tafu xun ho yun unbi nangue ra Cristo

28 Ne dí pämbu di jap Oja dí 'yørcah ran ho a 'be'a gä dí thohmbu ua, ngue nuju emme dí numanhoh a Oja. Nguetho ya bi zänni 'beru dá cohmbu m'bejua.

29 Nguetho nu'bu to'o bi huanh Oja mam'bet'o, guet'bu bi zänni da gohi tengu rá Ts'unt'yu zeh. Janangue'a

dim 'bet'o rá Ts'ant'u zehε ngue xan ngu yú cu dim 'bejua.

³⁰ Ne nu'u bi zänd Oja mám'bet'o, ne guet'u in zonh Oja u ya ngue da yarpu bí 'bui. Ne nu'u in zonh Oja, gue'u i εmbi xan ho u ya, ngue bi hocpa yú ts'oqui. Ne guet'u da gohi tengu rá Ts'ant'u zehε.

³¹ 'Be'a gam bεmhbu buya, nguetho guesε Oja i numanhoju. To'o maha da zä da 'yørcahu ran ts'o.

³² Nu Oja xinga gue rá Ts'ant'u zehε bi huεqui, pe bi dāp ran dāte nangueju. Janangue'a gätho di 'daju 'be'a i ja, nte da gøngahu.

³³ Pe nuju to'o maha a da xi Oja ngue hingui ho dí øthu, ngue yú thahnigahu Oja. Nguetho guesε Oja thocpa thoho di hoga ma ts'oquih.

³⁴ To'o gue da zä da xi Oja ngue dan unbahu nangue ma ts'oquih, nguetho guesε ra Cristo bi du, bi nu ran unbi nangueju, ne xø bi xox Oja buya, ne bí 'buru gueru i conhui rá ts'edi Oja. Ne thocpa thoho i äp rá mate Oja nangueju.

³⁵ 'Be'a maha da zä di 'uegahu, gue hin gan nuhu a rán huεcate ra Cristo. Ha gue'u yan unbi, uague yu dumbui, uague yan ucpi, uague ra thuhu, uague ra 'yāhe, ua gue'bu nts'utho hapu dí 'yohu, uague da thoju nangue ra juai. Ha gam bεmhbu ngue hin di huεgahu ra Cristo 'bu dín nuhu u.

³⁶ Pe hin'na, nguetho ya nt'o't'i: Thocpa thoho t'εna da thoju nangue Oja dí εc'yεih, ne im bεni tengu'bu dyu de'yohu gue nts'anni da tho.

³⁷ Pe nu gätho yan unbi, dí tafu xan ho, nangue ra Cristo di huεgahu.

³⁸ Ne dí pahmbu majuani hin'yu n'da ra ts'edi da zä di 'uegahu gue hin ga nuhu a rán huεcate ra Cristo. Xinga guehya gue dí 'buhmbu, ne xinga gue'bu dá tuh. Ne xinga gue'a n'da rá m'behni Oja mahεts'i, ne xinga gue'a n'da rá m'behni ra zīthu, xinga gue man'da ra ts'edi. Ne xinga gue'a 'be'a gätho i ja ya, o din ja nixudi o nimani, da zä di 'uegahu.

³⁹ Ne xinga gue'u 'buru mahεts'i, ne xinga gue'u 'bucua ja ra häi, ne hin'yu 'be'a gätho i ja ngue da zä di 'uegahu gue hin ga nuhu rán huεcate Oja i ørcahu ra Cristo Jesús ma Hmuhu, nguetho gätho bi 'yøzεε Oja u.

9

Bi huand Oja yu israel maya'bu

¹ Nu ra Cristo dí 'bu'be, i pađi majuani dí xi ah u ya, ngue εmme dadí huεcmahagä ma mijudíohe yu israel. Pe ne'a rá Hogandahi Oja i xicpa ma mbui ngue majuani dí m mangä.

² Ne thocpa thoho dín nu ran unbi ngue ma mbui ne εmme tu ma mbui nangue ma mijudíohe.

³ 'Be'a sä ga øt'ä ngue xtím pø'u ma mi'israelhe. Ha ga xi Oja di 'berca ma te ngue njam'bu ga nu ra Cristo. Ngue gue'a ga øt'ä 'bu gue'a dí pø u.

⁴ Nguetho nuje dyu israelhe bi thahn ma ngurpa bøtahe ngue bi nde dyu t'uhni Ojaje, ne bi nu rá Thai Oja ma bøtahe ne bi bah puaya ngue Oja mí 'buhmbu. Ne gue'u bi 'yøthu ran hoqui a Oja u, ne gue'u bin t'un yán t'edi Oja nangue 'beru dām 'bushmanhohe. Ne bi sih yan t'øt'e dí dāde Oja. Ne bi sih majuani nangue 'be'a gä da 'yørpe.

⁵ Ne nu'u ma mi'israelhe i 'buh ya, yú t'uhni ndu ma ngurpa bombøtahe ngue bin yāui Oja maya'bu. Ne guet'u yu israel bu ám 'bu'a ra Cristo 'bu min jā'i ua ja ra ximhäi. Pegue Oja a, rá Hmu ngue gätho 'be'a i ja, janangue'a gätho yu pa mazai ga numansuhu a. Ne hønt'a gam bεmhbu a ya.

⁶ Pe xan ngu hingui εc'yεi u ma mijudíohe yu israel. Pe hin gam bεmhbu ngue bi zεpu a bi man Oja, ngue hin di jā'ts'a ran hoqui bi ma. Pegue gam bεmhbu ngue'a hinga gätho majuani yu israel u yú t'uhni ra Israel bu nam bεn Oja, gue'bu mí ma di jap yu israel.

⁷ Ne hinga gätho yú t'uhni ra Abraham bu nam bεn Oja u bim 'bui, pe hønt'a bi xi a Oja ngue dim 'bui. Tengu bi man Oja: "Pe hønt'u di xant'a ra Isaac, ngue ni ts'ant'u, ga εmbi ni t'uhni," bi 'yεmp Oja a.

⁸ Nu'a in nde da 'yurcah_u ngue njo'o n'da rá t'uhni Ojã bim 'bui nangué rá ta o gue rá mbe. Pɛ hɔnt'ɥ bim 'bui nangué'a bi man Ojã, da 'yɛmbi yú t'uhni.

⁹ Nɛ guehna bi xi a Ojã a ra Abraham: “Ni jɛya, tengu ya, ga ut'au ma ts'edi nɛ din ja a dí xi i, gue dim 'b_u a n'da rá ts'unt'ɥ ra Sara,” bi 'yɛmp Ojã a.

¹⁰ Nɛ ngutho nangué yú ts'unt'ɥ ra Isaac, Ojã bi ma nda'a da numanho. Bin ja ngue bim 'b_u i yoho yú ts'unt'ɥ ra Rebeca, nangué a ra Isaac a rá ta ɥ.

¹¹ Pɛ nu'b_u hin ním 'b_u ɥ yoho, hin ní 'yɔt' ran ho, nɛ xín ni 'yɔt' ran ts'o, pɛ Ojã mí sänni 'bɛ'a din jap'ɥ. Janangué'a bi zã bi jãpi nda'a bi nde di jãpi, nangué bi ndesɛ, nɛ hin nangué yán t'ɔt'e bi 'yɔt'ɥ.

¹² Nɛ nu'b_u hin ním 'b_uh yú t'uhni, bi xi Ojã a ra Rebeca: “Nu'a m'bet'o dim 'bui, din 'yɛhɛ nangué'a m'bejua dim 'bui.”

¹³ Nɛ tengu nt'o'ti, man'da ram hma i ɛna: “Dá numanho a ra Jacob ngue ra Israel, pɛ nu ra Esaú hin dá numanho,” bi 'yɛn Ojã.

¹⁴ Xiya, ha gam bɛmh_u hingui ho 'bɛ'a bi 'yɔt' Ojã, ngue bi huahna n'da, nɛ hin'na a man'da. Pɛ hingui sä ga ɛmh_u hingui ho ɔt' Ojã.

¹⁵ Pɛ tengu bi xi Ojã a ra Moisés: “Ga un ra mate to'o dín nde ga unni, nɛ ga huɛqui to'o dín nde ga huɛqui,” bi 'yɛn Ojã.

¹⁶ Dí pãmh_u ya, nangué in ndesɛ Ojã di un rá mate nɛ hin nangué bi ndesɛ n'da, o gue bi 'yɔt' yɥn t'ɔt'e ngue bi bɛni dí dah rán jãpi Ojã.

¹⁷ Nɛ tengu bi man ra t'ohni, bi sih ra ts'ut'abi b_u Egipto, ngue ra Faraón: “Dá sãn'ni i ngue gan ts'ut'abi, nɛ ga mɛp'a ni mbui ngue hin gui 'yɔt'a ga xi i. N'dahma da zã ga ut'a ma ts'edi 'b_u ga pɛnh y_u 'yãnthi b_u ja ni häi. Nɛ da fãrca ma ts'edigã gãtho na ngani ra ximhäi b_uya,” bi 'yɛn Ojã.

¹⁸ Janangué'a ga pãmh_u ya, Ojã di un rá mate to'o in ndesɛ di unni, nɛ guesɛ Ojã di mɛp rá mbui n'da to'o in nde di mɛp rá mbui, tengu thoho bi

'yɔrpa a ra Faraón.

¹⁹ Pɛ ha 'bo'o da 'yãngã b_uya: “Nu'b_u in jab_u i ɔt' Ojã, hague dán zã da 'yɛna i ja rá ts'oqui n'da 'b_u, nɛ njon da zã da zɛrpa a in nde Ojã gue xtám bɛni 'bɛ'a xɥn ho xtá 'yɔt'e.”

²⁰ Pɛ hingui sä ngub_u gui mamhb_u, gy_u jã'ih_u, to'o ah_u ngue gui xihmb_u hingui ho ɔt' Ojã. Xi'b_u n'da ra ts'œ ngue ra jãhäi, ha da zã da 'yãnni to'o bi 'yɔt'e: “Hanja ngub_u gá 'yɔrque,” ha da zã da 'yɛna.

²¹ Ha hin'y_u rá ts'edi a to i ɔt' ra ts'œ, ha hingui sä da zãn zɛhɛ 'bɛ'a da 'yɔrpa n'da ra bõhäi 'b_u, ngue da zãn'na n'da mahotho, nɛ'a man'da him mahotho, nɛ n'dat'a ra bõhäi ní 'yɔt'e.

²² Nguetho in ndesɛ Ojã da 'yuh rá cue nangué ɥ to yán sãh_u di ɥnbi. Nɛ madague'b_u i hãt'i sɛt rá mbui nangué ɥ to di ɥnbi. Pɛ nu'b_u hingui bɛni 'bɛp_u nan dɔ'ma Ojã, gue'a man'da dí nɛqui xɥn ho rá cue Ojã nɛ rá ts'edi 'b_u bi ɥnba ɥ b_uya.

²³ Janangué'a da fãdi tãte xɥn ho rá mbui Ojã 'b_u bi un rá mate ɥ mi'da y_u jã'i, madague'b_u nɛ'ɥ yán sãh_u xtí ɥnbi, tengu thohogah_u. Nɛ nuya m'bet'o thoho di hogah_u Ojã, ngue da zã ga comhb_u rán ho.

²⁴ Ngue guej_u bi zongah_u Ojã, nangué ma 'yãh_u 'dahma 'dan'yo, nɛ ɥ y_u judío, nɛ ɥ hin y_u judío, pɛ hɔnt'ɥ bi numanhosɛ bá si.

²⁵ Nɛ gue'a bi mam b_u ja rá sɔcuã ra Oseas, bi 'yɛna:

Nu'ɥ him mi ɛmbã ma t'uhni, gue'ɥ ga ɛmbi ma t'uhni ɥ ya.

Nɛ nu'ɥ him madí huɛcã, pɛ nuya ga huɛcã ɥ ya, bi 'yɛn Ojã.

²⁶ Nɛ mi ɛn ra t'ohni:

Nub_u hap_u bi t'ɛn ah_u: “Him ma t'uhni ah_u,”

guep_u da t'ɛn ah_u b_uya ngue yú t'uhni ah_u Ojã i 'bui.

²⁷ Pɛ nangué y_u israel bi man ra Isaías: “Madague'b_u ɛmmɛ xtá ngu ɥ yám bom'bet'o ra Israel, tengu y_u 'bomu b_u ja ra dejã, pɛ hɔnt'ɥ zi yoho dim pøhø,” bi 'yɛna.

²⁸ Nguetho Ojã di juãnb_u ra ximhäi, nɛ di jua'a n'dihi rán ts'ɛmbi bi ma.

29 Nε tengutho mi ma mam'bet'o ra Isaías, bi 'yεna:

Nu'b_u hin xtá 'yε Ojā 'da y_u hmudä nanguej_u, dy_u israhel_u,

gätho xtí juaj_u 'b_u, tengu ra hnini Sodoma, nε ra hnini Gomorra, ngue bi jua Ojā, bi 'yεna.

X_un ngu y_u israel him bi nde bi hyān rá mate Ojā

30 Pε xiya, hague bin ja nangue y_u jā'i hin y_u judío. Bi t'εmbi x_un ho nguetho bi hyāntho rá mate Ojā ngue bi hocpa yá ts'oqui, madague'b_u him mím bεni xtá 'yøt' ran hocjā'i i mam b_u ja y_un t'εdi Ojā.

31 Pε nu y_u israel gue mí honi xtá 'yøt' ran hocjā'i i mam b_u ja y_un t'εdi Ojā, pε him bi zøni ngue xtá t'εmbi x_un ho _u.

32 Pε hanja him bi t'εmbi x_un ho _u y_u israel. Nguetho him bi nde bi hyāntho rá mate Ojā nguep_u xtá t'εmbi x_un ho _u. Pε bi bεni xtá hnumanho 'b_u mi 'yøzεε y_un t'εdi Ojā _u. Nε nu ra Cristo b_uya tengu'b_u n'da ra do 'bεm b_u ja ra 'yu, guep_u di fet rá gua n'da, nε bi dāng b_u y_u israel 'b_u mi 'yεna xtán dāh ra 'dihi.

33 Nε gue'a mán t'o'ti b_u rām hman Ojā, i εna:

Dami bεmh_u, dí høp_u n'da ra do b_u Sión, nguep_u da dāng b_u n'da, nε dim 'bεdi.

Pε nu'a to'o da 'yεc'yεi a, hin da mbεs' yá sä, pε guehma da hnumanho.

10

1 Ma zi cu ah_u, εmme dí hāh ma mb_ui dí äp rá mate Ojā di pø _u ma mi'israhelhe.

2 Nε dí pādi ngue majuāni εmme εhya _u nangue Ojā, pεgue hingui pādi ndana majuāni rá 'yu Ojā _u.

3 Nguetho hingui nde da bādi 'bεp_u dí 'yεmp'a Ojā ngue xtán ho. Im bεni din hoc zεε nangue y_un hose, nguetho im bεni dí numanho Ojā 'bε'a øt'_u. Janangue'a hingui nde din uni xtí hoc Ojā _u, nangue ran hoqui bi zänd Ojā.

4 Pε gätho to'o bi 'yεc'yεi ngue gue'a ra Cristo bi hoqui, bi 'yε'ts'a ní hyoni ngue xtín hoqui nangue y_un t'εdi.

To'o gätho da 'yāp rām fäts'i ra Hmu, da yān _u

5 Nu ra Moisés bi 'yo't'i 'bε'a da 'yøt'a n'da nangue y_un t'εdi nguep_u xtán zøni xtá numanho Ojā n'da. Ngue bi 'yεna: “Nu' _u y_u jā'i 'b_u di jā'ts'_u y_un t'εdi, gue'_u dí japi dim 'b_u'_u,” bi 'yεna.

6 Pε nu'a ran hoqui ga hāmhb_u rá mate Ojā, o guí εmh_u x_un hεi b_u dá tīmhb_u a, gue ba sønseh_u b_u mahεts'i ba sisεh_u ua ra Cristo.

7 Nε o guí εmh_u ga mbähä b_u 'b_u _u x_un du ngue ba sisεh_u b_u a ra Cristo.

8 Pε 'bε'a i man'a ran hoqui 'b_u. Pε hingui hεi b_u dá tīmhb_u a. Nε εna: “Gui hyānthoh_u rá mate Ojā, nε da zä da 'yo ni mb_uih_u b_uya, nε da zä da 'yo ni ndeh_u b_uya.” Nε gue'a ram hma dím mamhbe a.

9 Ngue nu'b_u ga εmh_u ma Hmuh_u ra Jesús, nε ga εc'yεih_u mbo ma mb_uih_u ngue bi xox Ojā a 'b_u mi du, da yānj_u Ojā 'b_u.

10 Nguetho gue'a ní 'yεnj_u x_un hoj_u Ojā a ga εc'yεih_u mbo ma mb_uih_u, nε gue'a ní pøj_u Ojā a gam mamhb_u nangue ma ndeh_u.

11 Nε mí εn rá t'ohni Ojā: “To'o gätho da 'yεc'yεi a bá pεnh Ojā, hin da thäda _u,” bi 'yεna.

12 Nε hin gam bεmh_u ngue n'dan'yo yá hmu i 'b_u _u y_u judío nε _u hing y_u judío. Pε n'dat'a yá hmu ngue gätho y_u jā'i i 'b_ui, nε 'da dí unthoho x_un ngu to'o gätho da 'yāp rām fäts'i.

13 Nguetho nu' _u to'o gätho da 'yāp rām fäts'i ra Hmu, di pø _u, mi εn ra t'ohni maya'b_u.

14 Pε hague dán zä da 'yāp rām fäts'i ra Hmu 'b_u him bi bā a rá mate b_u ja rá mb_ui. Nε hague dán zä da hyān rá mate 'b_u him bi 'yøde. Nε hague dán zä da 'yøde 'b_u njon da xifi nangue ra Cristo.

15 Nε hague dán zä da mba n'da da xifi 'b_u hingam 'bεhni. Janangue'a i εn rām hman Ojā: “Mahotho i øt'a

n'da 'bɥ i man ran ho ma'da'yo di 'dajɥ ran johya, hapɥ i 'yo," bi 'yɛna.

16 Pɛ hinga gätho i ømanho ɥ i sih ran ho ma'da'yo. Tengu bi man ra Isaías, bi 'yɛna: “Ma Hmu i, nda'a ɥ bi 'yømanho a dá mamhbe ya.”

17 Pɛ nu'bɥ 'bɥi to'o da sih ram hma nanguie ra Cristo, da zä da hyaŋ rá mate Oja 'bɥ.

18 Pɛ dí än 'bɥ hin xtamá 'yø ɥ yɥ judío. Pɛ hagen ja ngue him bi 'yɛc'yɛi ra Cristo. Bi 'yøhma, nguetho hønɥ go hapɥ bi mba rá m hman Oja, bin 'yo gätho ná nguni ra ximhäi.

19 Nɛ xø dí än'nahɥ, ha him mí pa ɥ yɥ israel ngue man'da da t'ɛmbi yú t'ɥhni Oja ɥ hing yɥ israel. Bi bähma, nguetho nubɥ ja rá søcuɥ ra Moisés mí ɛn Oja:

Ga ja ahɥ gan sɛyahɥ 'bɥ ga simanho 'da yɥ ja'i him mí ɛmbä ma t'ɥhni.

Nɛ ga ja ahɥ gan cuɛhɥ 'bɥ ga simanho 'da yɥ 'yambɥi ja'i, bi 'yɛmp Oja ɥ yɥ israel.

20 Nɛ bi xifi xɥn ho bɥ ja rá søcuɥ ra Isaías, bi 'yɛn Oja: “Bi dɪngä ɥ 'da him mí hongui, nɛ dá japi da bɛc'ɥ him mi ängui,” bi 'yɛna.

21 Pɛ nanguie yɥ israel bi 'yɛn Oja, “Gätho ra pa dá 'uɛrpa ma 'yɛ, dá zon'ndɥ, pɛ bi mbɛsca thofo ma 'yɛ, nɛ bi ɥgä thofo ɥ,” bi 'yɛn Oja.

11

Da ɥ yɥ israel bim pøh ya

1 Pɛ ga än'nahɥ mahøn'a, ha gätho bi hyɛ ɥ yú t'ɥhni Oja, gue nu ɥ yám bom'betɔ ra Israel. Pɛ hin'na. Nguetho gueczɛhɛgä drá mɛ'israel, ngue mam bombøtagä ra Abraham, nɛ ra Benjamín.

2 Pɛ Oja hingui hɛ ɥ njuanthon yú t'ɥhni ngue'ɥ bi huan 'bɥ mam'bet'o. Ha hin guím bɛmhɥ 'bɛ'a bi man rá t'ohni Oja, gue bi sih ra Elías 'bɥ mí yɛp'ɥ yú mi israelhɥ. Nɛ bi 'yɛna:

3 “Ma Hmu i, bi hyo ni pøngahya ɥ yɥ israel, nɛ bi xot'a bɥ ja ni mɛxa mí pa m'bøts'e ni 'bøts'e, nɛ høngdä dá

pongä, nɛqui nde da hyogui,” sä bi 'yɛn a ra Elías.

4 Pɛ ha hin guím bɛmhɥ 'bɛ'a í da Oja bɥya ngue bi t'ɛmb ra Elías. “Pɛ hin'na, hin guí 'dase,” bi 'yɛmbi. “Pɛ dá jamansup yú mbɥi ɥ yoto mahuɥhi yɥn 'yohɥ israel, gue'ɥ him bin danyahmu bɥ 'bäh ra pøte ra Baal,” ngue mi t'ɛmbi oja.

5 Nɛ ngutho ya, 'bɥ i 'da yɥ israel him bi 'uegue nanguie Oja, ngue gue'ɥ to bi huand Oja nanguie rá mate thofo.

6 Nɛ gam bɛmhɥ nu'bɥ rá matethofo Oja bi huan'ndɥ, ga pähmbɥ bɥya hin nanguie yɥn t'øt'e i øt'a n'da ní huan'na n'da. Nguetho nu'bɥ xtá hnumanho nanguie yɥn t'øt'e bi sifi, hin xtín ja rá mate thofo Oja 'bɥ, nɛ nte nam bøn'a rá mate Oja 'bɥ.

7 Xiya, 'bɛ'a gam bɛmhɥ nanguie yɥ israel, nɛ hinguin ngu ɥ bi dɪni 'bɛ'a mí honi, gue da t'ɛmbi xɥn ho. Pɛ hønt'ɥ nthahni bi dɪni, nɛ bim pøhø. Pɛ nu'ɥ mi'da bi mɛp yú mbɥi ɥ.

8 Nɛ gue'a mán t'o't'i: “Oja bi pumbɛnɪp yú mbɥi, tengu'bɥ bin äha. Nɛ bi japi him bi zä bi nu nɛ him bi zä bi 'yøhnahya. Nɛ guexta ɥ yɥ pa i jabɥ ya,” bi 'yɛn rá t'ohni Oja.

9 Nɛ ngutho bi man ra David: Da mbøspa Oja, pɛ hin da bɛni 'bɛ'a nam bøn ɥ yɥ 'bøts'e da 'yøt'ɥ, nɛ gue'a dán ɥnba ɥ.

10 Nɛ din xädä, hin da nu ran nɛqui. Nɛ nu yú xɥtha dim mboqui ma zä, nanguie yú ts'oqui xɥn ngu i tuts'i, bi 'yɛn a ra David.

Nɛ'ɥ 'da hing yɥ israel bim pøh ya

11 Pɛ dí än'nahɥ mahøn'a, nu'bɥ mí 'ue'ɥ yɥ israel, ha bi bɛn Oja him man'dandɪ da 'yɛnsa rán japi ɥ 'bɥ. Pɛ hin'na. Pɛ nanguie'a bi zan rá mate Oja ɥ yɥ israel, nɛ gue'a í zä bim pø ɥ hing yɥ israel bɥya. Pɛ gue'a bi 'yøt' Oja, n'dahma din sɛya yɥ israel 'bɥ bi nu ɥ bi hyaŋ rá mate Oja, nɛ da hyon Oja mahøn'a.

12 Nu Oja bi zä bi jɛp'ɥ 'da yɥ ja'i hing yɥ israel gätho ná ndoho ra

ximhäi, nangué bi 'ue'u yu israel. Né bi dín rá mate Oja u hin yu israel 'bu mi thacpa rán japi Oja u yu israel. Janangué'a man'da xun ngu ran japi da nu u hing yu israel 'bu bá peng bu 'bu Oja u yu israel mahøn'a.

¹³ Guehna dí xi ahü na ya, ngue hin gyu israel ahü, nguetho drám 'bèhnigä nangué ahü. Né dín nde ga ja ahü gui pømanhohü nangué ra Cristo,

¹⁴ n'dahma din 'yomfëni u ma mi-judíohe yu israel 'bu bi nu a ran ho gá tìmhü, janangué'a man'da xtá ngu dim pø u büya.

¹⁵ Né nu'bu mí hye Oja u yu judío, bi zä bi hocpa u hing yu judío 'bucua gätho ua ja ra ximhäi. Pë emme man'da xun ho din ja ua gätho ra ximhäi 'bu bi ts'im mahøn'a xun ngu u yu judío. Né din ja tengu'bu ya bi ndants'u yu du.

¹⁶ Nu mam bombøtahe mí yähu Oja maya'bu, yá mbeti Oja u, tengu'bu yá 'bøts'e Oja u. Né tengu'bu mí 'bøspa Oja ra mbüdi thuhme 'bu øt ra thuhme, janangué gätho a ra jüni rá mbeti Oja büya. Né nu'bu mí huand Oja a ra Abraham, né gue'a í than'ndü yá 'yu a büya, tengu'bu n'da ra za xun zaqui rán dui, né'u yá 'ye xun zaqui u.

¹⁷ Pë bi ts'ecpa 'da u yá 'yese a ra hogaza. Né nu ahü hing yu israel ahü né tengu'bu bá ts'ec'ahü bu gmí tøhmbü tengu n'da ra za hingui ho. Né bi t'ës'ahü bu bi ts'ecpa u 'da yá 'ye ra hogaza. Né gá comhbü rán zaqui a ra za, gue bá nexpu rán dui, ngue nu ra Abraham bi huand Oja maya'bu.

¹⁸ Pë hingui sä gdá yäthü a ngue bi t'ës'ahü bu bi ts'ec u 'da yá 'ye ra za. Dami bëmhü ngue hinga gue ahü guidí unhdü rán zaqui a rán dui ra za, pë gue'a rán dui ra za i øt'ahü rán ho Oja bu guí tøhmbü.

¹⁹ "Pë man'da xun hoje, nguetho bi ts'ec'u 'da yu 'ye, né go bi t'ëscähe ua," masque guí ëmhü.

²⁰ Majuäni bi ts'ec'u 'da yu israel nguetho him bi nde rá mate Oja. Bi bëni xun hose. Né guí tøhmbü bu 'da ahü ngue hing yu israel ahü, nguetho

guí pähmbü hønt'a rá mate Oja nán ho ahü. Pë o guím bëmhü gán tøsehü bu, pë gan jamansuhü.

²¹ Dami bëmhü him bi yän Oja u 'da yá 'yese ra za. Ha má gue'adahü da yän ahü 'bu guím bëmhü xun hose ahü.

²² Pë nu'bu 'bo'o hinguin nde rá mate Oja, pë da nuse a rán säui a to'o da 'uepu ja rá mate. Pë nu ahü gui nuhü rá mate Oja 'bu gui thoqui guim bëmhü a. Pë nu'bu hin'na, né ahü da ts'ec'ahü mahøn'a bu ja ra za 'bu.

²³ Né nu'u yá 'yese a ra hogaza, ngue yu israel, nu'bu da 'yëc'yëi rá mate Oja, da t'ës' mahøn'a bu ja yä zase. Nguetho ja rá ts'edi Oja da 'yëc' mahøn'a bu bi zequi.

²⁴ Nu'bu mam bá ts'ec'ahü bu gmí tøhmbü ja n'da ra za hingui ho, né bi t'ës'ahü bu ja man'da ra za ngue hin ni zasehü, pë man'da hingui hëi da ndøpu mahøn'a u yá 'yese nguetho rá zase.

Da zøni n'dat'a dim pøhø xun ngu yu israel

²⁵ Ma zi cu ahü, dín nde ahü gui pähmbü a ja bi t'uhya, n'dahma hin gan 'yëzëhëhing yu judío ahü. Dín nde gui pähmbü, 'da yu patho bi mëh yá mbüi u 'da u yu israel, ja gue'bu bi zøn ra pa xtí cäthü xun ngu ahü hønt'a go to'o hing yu judío ahü.

²⁶ Né m'bejua büya, xun ngu dim pø u yu israel. Né gue'a bi man rá t'ohni Oja, bi 'yëna:

Di nequi n'da yá yänte ngue yá mi'israhü bu Sión,
da yän'a ra Jacob nangué yá ts'oqui.
Ngue ra Israel a ra Jacob.

²⁷ Né ja gue'bu ga jä'ts'a dá xifi,
ga punba yá ts'oqui, bi 'yëm bu ja rá t'ohni Oja maya'bu.

²⁸ Nu'u yu israel i øt'e ngue yän säihü Oja ya, ngue'a hingui ëc'yëi ra hogamhma. Pë gue'a í zä bi zin ahü Oja a. Pë guehna di huëc Oja u yu israel, nguetho bi than 'bu maya'bu u yá ngurpa bombøta.

²⁹ Nguetho njäm'bu da goh rá mbüi Oja nangué u to xí zøhni, pë majuäni

di un'na bi ma, tengu'b_u ya xí um 'b_u mí ma 'b_e'a di unni.

³⁰ Nε nu ah_u hin gy_u israel ah_u gmí øth_u ram fε'ts'i nangue Oj_u mam'bet'o. Nε m'bejua nε u y_u israel bi mbεsthoho Oj_u. Janangue'a bi zä gá t_umh_u rá mate Oj_u.

³¹ Nε gue'a in ja ya, ngue i festa a rá mate Oj_u u y_u israel, nε guí t_umh_u rá mate Oj_u ya. Pε gue'a dí d_un rá mate Oj_u mahøn'a u y_u israel.

³² Oj_u bi ma, njo'o n'da ra ja'i bi 'yεc'yεi a nguetho ja yú ts'oqui. Nε bi 'yøt' Oj_u b_uya gue njon da hyät'i din hoc zεhε, nguetho in nde gätho di un rá mate di hoqui to'o gätho in nde dim pøhø.

³³ ξmme x_un ngu rá mate Oj_u, nε ξmme x_un ndoho rán 'yomfεni. Nε hin'y_u ngue hingui p_u Oj_u. Njo'o n'da ra ja'i da b_udi 'b_e'a nam bøn'a i øt' Oj_u, nε njongui sä da b_udi 'b_e'a gätho i sänd Oj_u da 'yøt'e.

³⁴ Njo'o n'da ra ja'i da b_udi da 'yøt'e tengu rán t'øt'e Oj_u, nε njon da 'yut Oj_u 'b_e'a da 'yøt'e.

³⁵ Nε njo'o n'da ra ja'i da hyoni 'b_e'a di un Oj_u nε ngue'a dí 'yεmbi d_un dupate Oj_u a.

³⁶ Nguetho gätho bí 'yεp_u 'b_u Oj_u, nε gätho di 'yonse Oj_u u, nε gätho bi 'yøt'_u gue di pεpzehe u. Janangue'a nde'b_u ga εspah_u Oj_u gätho y_u pa mazai. Nε hønt'a gam bεmh_u a ya.

12

Dam 'b_uhmb_u ngue hønt'a Oj_u gam bεmh_u

¹ Ma zi cu ah_u, ts'edi dí xi'ah_u, nu'b_u dí p_uhmb_u rá mate Oj_u, pε nde'b_u gätho ma ja'ih_u dan umhb_u b_u 'b_u Oj_u gue ga ørpah_u rá 'bεfi. Nε gue'a majuani ná th_undeh_u Oj_u a, nε gue'a ra 'bøts'e in numanho Oj_u a.

² Nε hin gam bεmh_u ga homhb_u 'b_e'a gätho x_un ho nangue y_u pa i jab_u ya, tengu i øt'_u 'b_ucua ja ra ximhäi. Pεgue thocpa thoho ga p_uh man 'yomfεnih_u gam bεmh_u ma'da'yo. Janangue'a thocpa thoho ga homhb_u ga p_uhmb_u nda'a rá p_uh

Oj_u, ngue nda'a x_un ho ga øth_u, nε nda'a numanho Oj_u b_uya.

³ Bi 'dacä rá ts'edi Oj_u ga ørpa rá 'bεfi nangue rá mate. Janangue'a dí xi ah_u, ngue 'nε ah_u gätho n'da ngu n'da ah_u bin tat'ah_u rá mate Oj_u nangue rá 'bεfi. Janangue'a hin gan 'yεxh_u, pεgue gui p_uσεh_u nda'a ní 'bεfi bi zän'nah_u n'da ngu n'da ah_u, nangue rá m fäts'i Oj_u.

⁴ Tengü ní ja'i n'da, ngue an ts'änni x_un ngu yú xεqui. Nε hinga gätho 'dat'a ra 'bεfi øt'e, pε 'dahma 'dan'yo yú 'bεfi u y_u xεqui. Ngutho dí øth_u.

⁵ Nε madague'b_u x_un ngu_u, pε tengu'b_u n'danja'itho ma ja'i dí comhb_u ra Cristo. Nε tengü ní ja'i n'da, 'da nam fäxta n'da ngu n'da y_u xεqui, ngutho dí øth_u ngue dí comhb_u rá 'bεfi ra Cristo.

⁶ Bi 'daj_u ra ts'edi Oj_u gue ga øth_u rá 'bεfi 'dahma 'dan'yo, nangue rá mate zεhε. Pε nde'b_u ga øth_u x_un ho. O nu'b_u n'da dim pøngahy_u da hyoni 'bεp_u dí ma x_un ho a di bεnba Oj_u, nangue rá m fäts'i.

⁷ O nu'b_u n'da bin t'un ra 'bεfi dim fäxte 'b_e'a di 'b_e a n'da, pε di ja'ts'i x_un ho, ngue da mbäx yú cu. O nu'b_u n'da bin t'un ra 'bεfi din xänbate, din xänbate 'b_e'a nam bøn'a rá m hman Oj_u.

⁸ O nu'b_u n'da ra zote, pεgue da xifi nda'a x_un ho da 'yøt'_u yú cu. O nu'b_u n'da bin t'un ra 'bεfi di un rá mbeti, pε hin da bεni da hnumanhose. O nu'b_u y_u ngurp_u ngue di manda rá 'bεfi Oj_u, di ja'ts'i x_un ho nangue ra ts'edi bin t'unni. O nu'b_u n'da bin t'un ra 'bεfi da mbäx u y_u hyoya nε y_un zäman'_u, mpähä thoho da mbäts'i.

Gam bεmh_u nda'a x_un ho dá tεnhd_u Oj_u

⁹ Nε hingui yoho gam bεmh_u 'b_u ga huεj_u n'da, pε majuani ga øth_u ran huεcate. Nε xingui ts'_u gam bεmh_u ga øth_u a hingui ho, pε dan εhyah_u ga øth_u a 'b_e'a gätho x_un ho, nε nzai ga øth_u a.

¹⁰ Dan huεj_u n'da ngu n'daj_u nguetho dad_un cuh_u. Nε n'da ngu n'da

man'da da bɛni da 'yɛspa rá mijá'iui, xinda gue'bɛ da t'ɛspa zɛhɛ.

¹¹ Nɛ hin ga cɛthɛ ran dɔnhɛi ma mbɛihɛ, pɛ dan ɛhya ga ɔrpahɛ rá 'bɛfi ma Hmuhɛ.

¹² Dan johyahɛ nangue'a ran ho dí tɔmhɛ, nɛ hin dan xɔmbɛihɛ nangue yɛn ɛnbi. Nɛ thocpa thoho yɛ ora thoho dan yáhu Ojá.

¹³ Ga fáxhɛ yɛ 'yɛc'yɛi 'bɛ ja 'bɛ'a di 'bɛdi. Nɛ mpähá thoho ga säyabahɛ yɛ já'i bɛ ja ma ngumhbɛ.

¹⁴ Pɛ ga äfɛ ran jápi nangue ɛ to di ɛgahɛ, nɛ hin ga äfɛ ra 'yánthi.

¹⁵ Nɛ 'dat'a dan johyahɛ to'o di johya, o nu'bɛ 'bo'o tu rá mbɛi, 'da dán du ma mbɛihɛ bɛya.

¹⁶ Nɛ gátho 'dat'a gam bɛmhɛ. Nɛ hin da bɛn'a n'da man'da xɛn ho xinda gue rá mijá'iui, pɛ din amigohɛ ɛ yɛ já'i hin'yɛ yá ts'ɛdi. Nɛ hin gam bɛmhɛ ngue jase man 'yomfɛnihɛ.

¹⁷ Nu'bɛ 'bo'o ɔrcahɛ ran ts'o, hin ga cospahɛ ran ts'o. Pɛ gam bɛmhɛ nda'a xɛn ho ga ɔrpahɛ, ngue 'bɛ'a gátho i hnumanho. Nɛ nubɛya da nu gátho yɛ já'i ngue xɛn ho ma mbɛihɛ.

¹⁸ Nɛ dam 'bɛmanhohɛ ɛ gátho yɛ já'i 'bɛ da zä.

¹⁹ Ma zi cu ahɛ, hin ga cos'hɛ ra pengui 'bɛ ja'a da t'ɔrcahɛ. Pɛ 'bɛ ga tɔmhɛ ts'ɛ di ɛnba Ojá 'bɛ gue'a in nde di ɛnba ɛ. Nguetho nt'o't'i: "Ma 'bɛfi zɛhɛgä ngue ga ɛnba n'da nɛ ga un rán thɛui a bi 'yɔt'e," bi 'yɛn Ojá.

²⁰ Janangue'a nu'bɛ tumanthuhu man sɛihɛ, ga 'uimhbɛ. Nɛ nu'bɛ tuthe, ga sithebahɛ. Nguetho nu'bɛ njabɛ dí ɔrpa man sɛihɛ, xɛn ɛ da bɛni ngue'a midí ɛgahɛ, nɛ xɔhma thoho da goh yá mbɛi bɛya.

²¹ Hin ga cos'hɛ ran ts'o pɛ ga ɔrpahɛ ran ho, gue'a dá táfɛ a ran ts'o a bɛya.

13

Ga ɔthɛ yán t'ɛdi yɛ ts'ɛt'abi

¹ Gátho gahɛ ga ɛc'yɛihɛ ra ts'ɛt'abi ua ma häihɛ. Nguetho njo'o n'da ra ts'ɛt'abi ua ja ra häi ngue bi zän zɛhɛ yán t'ɛdi. Pɛ Ojá bi zänni ngue din ja yá ts'ɛdi.

² Janangue'a nu to din sɛhmi ra ts'ɛt'abi, din sɛhmi a to bi zänba rá ts'ɛdi a, nɛ i honse rán ɛsɛ.

³ Nguetho nu'ɛ yɛ ts'ɛt'abi ua ma häihɛ, hin ga suhɛ 'bɛ dí ɔthɛ ran ho, hinda hɔnt'bɛ ga ɔthɛ ran ts'o ga suhɛ 'bɛ. Pɛ nu'bɛ dín nde hin ga suhɛ ra ts'ɛt'abi, pɛ ga ɔthɛ ran ho, nɛ da numanhojɛ bɛya.

⁴ Nguetho nu'ɛ yɛ ts'ɛt'abi, Ojá bi zänni da mbäxchɛ. Pɛ nu'bɛ dí ɔthɛ ra ts'oqui, ga suhɛ 'bɛ, nguetho i ja rán t'ɛdi di ɛnba n'da. Nɛ Ojá bi un yán t'ɛdi di ɛnba ɛ to'o ɔt' ra ts'oqui.

⁵ Janangue'a i jatho ga ɛc'yɛihɛ yán t'ɛdi ɛ yɛ ts'ɛt'abi, n'dahma hin di ɛngahɛ. Nɛ gue'a di bɛngahɛ Ojá 'bɛ in zoc ma mbɛihɛ.

⁶ Nɛ janangue'a ga juthɛ 'bɛ'a gátho i äjɛ yɛ ts'ɛt'abi, n'dahma di thoqui da 'yɔt' yá 'bɛfi ngue bi zänba Ojá, nɛ i tɔh yán zäbi ɛ.

⁷ Mpähá thoho ga juthɛ xɛn ho to'o gä i ja yán t'ɛdi da 'yädi 'bɛ'a gä da 'yäjɛ. Ga jut'a ma häihɛ, nɛ ga juthɛ yɛ puesto, nɛ mi'da yɛ cota i äh ra ts'ɛt'abi. Nɛ ga numansuhɛ yán t'ɛdi ɛ to'o gátho i ja yán t'ɛdi.

Ga ɔrpahɛ ran ho ma mijá'ihɛ

⁸ Nɛ ga juthɛ 'bɛ'a gátho dín dupatehɛ, nɛ hin te gam bɛmhɛ ngue dín dupatehɛ bɛya. Pɛ gam bɛmhɛ ngue dan huɛjɛ n'da ngu n'dajɛ. Nguetho nu to gátho ja yán huɛcate bi já'ts'i gátho yán t'ɛdi Ojá ɛ.

⁹ Nguetho gue'a bi man'ɛ yán t'ɛdi Ojá bi 'yɛna: "O guí 'yomt'ɛnihɛ, nɛ o guí hɔcpahɛ rá te ni mijá'ihɛ, nɛ o guím pɛhɛ, nɛ o guidí sɛyabahɛ 'bɛ'a pɛ'ts' ni mijá'ihɛ." Nɛ nu 'bɛ'a gátho mi'da yán t'ɛdi i man yán t'ɛdi, nu'ɛ gátho n'dat'a i ma: "Guí huɛc ni mijá'ihɛ tengu bɛ gní huɛczɛhɛ ni já'ihɛ."

¹⁰ Nu'a ɔt' ran huɛcate, hingui ɔrpa ran ts'o rá mijá'iui a. Janangue'a di já'ts'ɛ yán t'ɛdi Ojá a ran huɛcate i ɔt'a n'da.

¹¹ Nɛ man'da ga humbi ga ɔthɛ na, nguetho dí pɔhmbɛ ya bin de, ya bi thoh yɛ pa. Damin 'yomfɛnihɛ xɛn ho ya ngue daná hämhɛ yɛ pa gan nuhɛ

ra Hmu, xinda gue'a dá øth_u 'b_u ja má d_u'mi dá εc'y_ei_hu.

¹² Ya bi thoh ra xui, ya maguep_u da hyats'i. Mbähä ga b_unth_u y_un t'øt'e ra 'b_exui, ga he man thäquih_u, ngue dan samzeh_u janangue'a da d_uh ran nequi.

¹³ Mbähä ga øth_u a rán säui ran nequi, hin dan ðtih_u, ne hin dam muns'h_u b_u ja y_un johya zeh_e y_u ja'i. Ne xín dan 'yomt'εnih_u, xínga gue'a ma pähä zeh_u ga øth_u, xín ga øth_u y_u sui, xín ga øth_u y_un ts'eya.

¹⁴ P_e jatho gam b_emhb_u ga h_umhb_u rá ts'edi a ma Hmuh_u ra Jesucristo, ngue ga øth_u tengu bi 'yøt'e, ne him ma gam b_emhb_u ga øth_u rá pähä ma ngøc'y_ei_hu.

14

'Dahma 'dan'yo b_u na εc'y_ei_hu

¹ Nu'b_u 'b_u a n'da ra 'yεc'y_ei gue hin ε paði x_un ho, p_e ga simanhoh_u b_u ja mam p_etih_u u. Ne hin dan junth_u nangue 'b_e'a im b_eni ngue x_un ho da 'yøt'e.

² Nguetho 'dahma 'dan'yo im b_ense 'b_ep_u ní 'yεc'y_ei Oj_u. Nu'u 'da im b_eni x_un ho da zi gätho 'b_e'a i ts'i. P_e nu mi'da im b_eni hingui ho 'b_u da za u 'da y_u ngø.

³ Ne nu ra 'yεc'y_ei gue i si ne i sa gätho 'b_e'a i ja, p_e hin da zan'a n'da to'o mb_eni hingui ts'i. Ne ximangutho a n'da to'o hingui si, p_e hin da 'yεmbi hingui ho øt'a i si gätho 'b_e'a i ts'i. Nguetho Oj_u 'da nan zintho.

⁴ Nu'i, to'o e, gue guí εmbi hingui ho øt' ni mi'yεh_u. Nu rá hmuse n'da da mam 'b_u x_un ho 'b_e'a øt'a n'da rá 'yεh_e, o hin'na. P_e guehma da b_omanho n'da ngu n'da ra 'yεc'y_ei, nguetho i ja rá ts'edi ra Hmu dí japi da b_omanho.

⁵ Ne i 'b_u i 'da y_u 'yεc'y_ei im b_eni din säya 'da y_u pa. Ne nu mi'da b_uya im b_eni x_un ho 'b_u hin din säya 'da y_u pa. P_egue n'da ngu n'da da b_ense 'b_e'a x_un ho da 'yøzeh_e.

⁶ Nguetho nu to din säya 'da y_u pa, din säya nangue da b_en Oj_u. Ne ngutho 'b_u hinga gä i si y_un ts'ihmε

u 'da, njab_u øt'e nguetho im b_en Oj_u, ne i xifi jamadi Oj_u nangue u 'da i si. Ximangutho a to gätho i si, njab_u i øt'e nguetho im b_eni Oj_u bi un'na, ne di un ra jamadi Oj_u.

⁷ Njo'o gah_u gue gam b_emhb_u dyá hmuseh_u. P_e y_u mbetigah_u a ma Hmuh_u. Ne ngutho 'b_u dí 'b_uhmb_u ne ngutho 'b_u dá tuh_u.

⁸ Nguetho dán däs_eh_u b_u 'b_u Oj_u gätho y_u pa dí 'b_uhmb_u. Ne ngutho 'b_u dá tuh_u, dan däh_u b_u 'b_uh ma Hmuh_u ne guexta'a y_u mbetigah_u a.

⁹ Ne gue'a í du ne í ndants'a ra Cristo mahøn'a, ngue dim hmu nangue u x_un du ne'u i 'b_ui.

¹⁰ P_e 'da ah_u hanja gní numan'u a ni cuh_u ngue guí xihmb_u hingui ho 'b_e'a i si. Ne nu mi'da ah_u guí p_uhmb_u x_un ho 'b_e'a gätho i ts'i, p_e hanja gní numan'u 'da ni cuh_u guí εmf_u nte di muui 'b_u hingui nde da zi 'da y_un ts'ihmε. Nguetho gätho gah_u dam 'b_uhmb_u b_u ja rá hmi ra zε'mi ngue'a ra Cristo.

¹¹ Nguetho nt'o't'i 'b_e'a bi man Oj_u gue'b_u mí 'yεna:

Guehma maju_uni din ja a dí m ma,
ngue gätho y_u ja'i din d_unyahmu
b_u dí 'b_ui,

ne gätho din ju_un b_u ja ma hmi ngue
gucä drá Oj_u, bi 'yεn Oj_u.

¹² Janangue'a dí p_uhmb_u, gätho gah_u ga d_uf_u ra güenda Oj_u nangue man t'øt'e zeh_u.

Hin ga jaf_u da d_ung b_u ja ra ts'oqui n'da ma cuh_u

¹³ Him ma numan'uh_u n'da ngu n'daj_u. P_e hønt'a gam b_emhb_u hin ga jaf_u n'da ma cuh_u di fet rá gua b_u ja y_u ts'oqui.

¹⁴ Dí paçä nangue ran 'yomf_eni bi 'dac ma Hmuh_u ra Jesús, gue hin'y_u 'b_e'a da ts'i ngue hingui ho. P_e nu'b_u mb_ense n'da hingui ho da ts'i, ra ts'oqui a 'b_u da zi 'b_u.

¹⁵ P_e nu'b_u 'da ni cuh_u hingui numan'ho nin ts'ihmε zeh_u, nde'b_u hin gui thoqui gui sih_u, nguetho hin guí ørpah_u ran huçcate 'b_u guidí thoqui gui sih_u. P_e o guí øth_u nangue ran

ts'ihmε dí 'ue ɯ 'da ni cuhɯ bi pøh ra Cristo 'bɯ mi du.

¹⁶ Pε guí 'yεs'hɯ a ní jafɯ da ts'an'a guí pəhmbɯ xɯn ho.

¹⁷ Nε hin gam bεmhɯ nanguε ran ts'ihmε ná øthɯ rá 'bεfi Ojɔ. Pε nu rá 'bεfi Ojɔ, ga øthɯ ran hocjɔ'i, nε 'dat'a gam bεmhɯ, nε dan johyahɯ nanguε rá Hogandəhi Ojɔ dí 'bɯhmbɯ. Gue'a nam bøni gue rá 'bεfi Ojɔ a.

¹⁸ Nε nu'bɯ njabɯ i øt'a n'da, majuəni i ørpa rá 'bεfi ra Cristo a 'bɯ. Nε Ojɔ da numanho a, nε'ɯ yú mijɔ'ihɯ da numanho a.

¹⁹ Mbähä dan εhyahɯ dan hocpa ma mbɯihɯ n'da ngu n'dajɯ, nε 'da däm fäxtahɯ din te ma mbɯihɯ n'da ngu n'dajɯ.

²⁰ Nε hin ga ts'onbahɯ rá 'bεfi Ojɔ nanguε man ts'ihmεhɯ. Mfədi gue gätho xɯn ho da ts'i. Pε hingui ho 'bɯ dadí ɯnbahɯ rá mbɯi n'da ma cuhɯ nanguε 'bε'a dí sihɯ.

²¹ Man'da xɯn ho 'bɯ ga εs'hɯ a na ɯnbahɯ yú mbɯi 'da ma cuhɯ nanguε ra ngø dí sahɯ, o ra vino o 'bε'a gä ní dehe dí sihɯ.

²² Nu'bɯ bi bεn'nahɯ Ojɔ nε guí pəhmbɯ gue xɯn ho 'bε'a guí sihɯ, xɯn ho a 'bɯ. Nε'a Ojɔ in numanho. Pε hin dá yəthɯ a. Nε di johya n'da 'bɯ xise rá mbɯi xɯn ho 'bε'a gätho i øt'e, nε hin te mbεm bɯya.

²³ Pε nu'bɯ n'da im bεni hingui ho da ts'i 'bε'a gätho i ja, pε nu'bɯ bi zi bɯya, ya ra ts'oqui a bi 'yøt' 'bɯ. Nguetho 'bexque bi bεni bi mbεsta'a rá pähä Ojɔ 'bɯ mi zi. Nε'ɯ 'bε'a gätho dí øthɯ, nu'bɯ hin dí pəhmbɯ majuəni rá pähä Ojɔ a, ra ts'oqui 'bɯ dí øthɯ a 'bɯ.

15

Ga homhɯ 'bεpɯ dí zac yú mbɯi ma cuhɯ

¹ Pε nuju 'bɯ dí pəhmbɯ xɯn ho 'bε'a da zä da 'yøt'a n'da, pε nde'bɯ man'da gam bεmhɯ ga fäxhɯ ɯ hin ε pədi xɯn ho, xinda gue'bɯ ga øthɯ 'bε'a gätho dí m bεnschɯ xɯn ho.

² Pε n'da ngu n'dajɯ ga øthɯ 'bε'a i numanho ma mi 'yεc'yεihɯ gue 'bε'a dín te yú mbɯi ɯ.

³ Tengu ra Cristo, him bi 'yøt'e 'bε'a di hose pε bi 'yøt'e 'bε'a bi numanho Ojɔ. Jananguε'a bi 'yεmp'a rá Ta: “Go dá tuxä yɯn ts'ante bí si i,” bi 'yεn a ra Cristo.

⁴ Nε 'bε'a gätho bi t'o't' maya'bɯ bu ja rá m hman Ojɔ, bi t'o't'i ngue da xängahɯ, nε di zεrca ma mbɯihɯ, di jajɯ ga tømhbɯ rá m fäts'i Ojɔ, hin dan xømmbɯihɯ.

⁵ Ojɔ di jajɯ dan zəmhɯ bɯ, nε di zεrca ma mbɯihɯ. Nε dí äp rá mate di ja ahɯ 'da'angu guim bεmhɯ n'da ngu n'da ahɯ, nguetho 'darbɯ guí 'bɯhmbɯ ra Cristo Jesús.

⁶ Nε jananguε'a da zä n'dat'a guim bεmhɯ 'bɯ guí thəndehɯ Ojɔ, ngue nu rá Ojɔ nε rá Ta ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

Gä da sih ra hogamhman ɯ hing yɯ judío

⁷ Jananguε'a n'da ngu n'da ahɯ gan numanhohɯ, nε ɯ yɯ judío nε ɯ hing yɯ judío, tengu tho ho ra Cristo 'da nan zimanhogdahɯ n'da ngu n'dajɯ. Nε gue'a ná εspahɯ Ojɔ a.

⁸ Nguetho bí 'yεh ra Cristo ngue din 'yεhe nanguε yɯ judío. Nε bi jə'ts'a mi man Ojɔ maya'bɯ ngue bi sih yám bombøta yɯ judío ba εh ma yəntehɯ. Jananguε'a bi fədi majuəni bi man Ojɔ.

⁹ Pε nε ɯ hing yɯ judío nε ɯ yɯ judío bi jap ra Cristo 'darbɯ bi 'yεspa Ojɔ ɯ nanguε rá mate. Tengu mán t'o't'i 'bε'a bi xih rá Ta ra Cristo: Ga xi ɯ hing yɯ judío nanguε ni mate, nε ga xifi εmmε xɯn ho i, bi 'yεmb rá Ta a ra Cristo.

¹⁰ Nε man'da bi man ra t'ohni: Gan johyahɯ ya gyɯ jə'i gue hin gyɯ judío ahɯ, gan 'yohɯ ɯ bi huand Ojɔ ngue yɯ judío.

¹¹ Nε man'da bi mam bɯ: Dami 'yεspahɯ ra Hmu Ojɔ gyɯ jə'ihɯ ngue 'dahma 'dan'yo bɯ gná yəhɯ gätho ná nguni ra ximhäi, gätho guí numansuhɯ Ojɔ.

¹² Nε bi 'yεn a ra pøngahyɔ Isaiás:

Dim 'b_u a n'da rám bom'beto ra Isai gue ne' _u hing y_u judío da 'yεmbi rá Hmu,

ngue da dō'b_u rám fäts'i a, bi 'yεna.

¹³ Nu'a Ojā di jaj_u dí tōmh_u ran ho bi xij_u. Janangue'a dí äp Ojā da hyut'a ni mbuih_u nangue guí εc'yεih_u a. Ne xíngui ts'_u nte guim bεmh_u, pε thocpa thoho gui tōmh_u da mbäx ah_u rá Hogandāhi Ojā nangue rá ts'edi.

Iman ra Pablo hanja bi 'yo't' na ran zofo

¹⁴ Ma zi cu ah_u, dí paçä gue x_un ngu ni hogambuih_u, ne i ja nin 'yomfēnih_u x_un ho, ne guí paħmb_u 'da gdín xänba thohoh_u n'da ngu n'da ah_u.

¹⁵ Pε guehma dá hut'anzambui dá ot'ah_u na, ngue dadí bεn'nah_u 'be'a gá paħmb_u. Nguetho gue'a ran t'εdi bi 'dacä Ojā nangue rá mate.

¹⁶ Nguetho rá mbεfigä ra Cristo Jesús b_u 'b_u _u hing y_u judío, dí mangä ran ho ma'da'yo. Ne tengu'b_u drá mbäjä dadí hocpa rá 'bōts'e Ojā, nu'a nám bōni dadí hoc'a ni mbuih_u ngue hing y_u judío ah_u n'dahma da numanho ah_u Ojā. Ne mahoqui ah_u nangue rá Hogandāhi Ojā guín 'yoh_u.

¹⁷ Janangue'a εmme i hu ma mbuigä nangue 'be'a gätho bi 'yōrpa _u hing y_u judío a ra Jesucristo, bi jaqui bi bōmanho rá 'bēfi Ojā dá øt'ä b_u i 'b_u _u.

¹⁸ Pε hingui sä gam mangä 'be'a bi 'yōt'a ra Cristo nangue _u mi'da y_u mbēfi. Pε hōnt'a da zä gam mangä 'be'a bi 'yōrpa dām pecä. Ne bi jap _u hing y_u judío da den'na ra Cristo nangue ram hma dá xifi ne nangue y_un t'ōt'e bi 'yuti.

¹⁹ Nguetho bi 'yōt' y_u hmεpya, ne y_un t'ōt'e mixte nangue rá ts'edi rá Hogandāhi Ojā. Ne dá ja'ts'ä ma 'bēfi dá mangä ran ho ma'da'yo nangue ma yānteh_u ra Cristo. Dá d_u'mi dá mangä b_u Jerusalén, ne dá mangä gätho y_u xequi nán zant'i ra häi gue'b_u go má sōm b_u Ilírico, gätho dá mangä b_u ram hma.

²⁰ Ne guehna dá nde ga øt'e, gue dá mba dá mamp'a ram hma guεp_u him mi fārpā rá thuhu ra Cristo. Nguε hin

dá nde dá mba b_u ja y_u 'bēfi _u mi'da bi mbēn'na ra Cristo.

²¹ Pε dá øt'ä tengu bi mam b_u ja rá t'ohni, ngue i εna:

Nu'_u 'da gue njām'b_u mi sifi pε nuya da bāh ya.

Ne nu'_u 'da njām'b_u mi øde da zōni da bādi nangue rá 'yu Ojā.

Im bēni da mba b_u Roma a ra Pablo

²² Ne janangue'a him 'bexque bi zä dá mba b_u guí 'būhmb_u. Nguetho guexta'a mi ja ma 'bēfi ua bí ja ra xequi ua nán jongua.

²³ Pε nuya ya nte mi ja ua ma 'bēfi ya. Ne x_un ngu y_u nidi mín nde xcá mba b_u guí 'būhmb_u b_u Roma.

²⁴ Ne mí ts'ūtho ya ga mbab_u ga zεngua ah_u ne dam 'būhmb_u b_u 'da y_u pa. Ne nu'b_u dá thop_u España, da zä dan hyūmh_u ts'_u b_u ja ra 'yu ní mba b_u.

²⁵ Pε 'be ga mba b_u Jerusalén, ne ga dä b_u a ra mbeti dí mbäx _u y_u 'yεc'yεi bí 'būp_u.

²⁶ Nguetho bi bēn _u y_u cu bí 'būp_u Macedonia nep_u Acaya ngue da mbäx'i ts'_u y_u hyoya 'yεc'yεi bí 'būp_u Jerusalén, ngue ga haħ 'b_u dá mba b_u.

²⁷ Ne gue'a bi zänni da 'yōt'_u hing y_u judío, nguetho in nde dí co'ts'a ra mate bi t'ōrpe. Nguetho bi gomhb_u rán japi Ojā _u hing y_u judío _u y_u judío gue y_u mi 'yεc'yεih_u 'būp_u Jerusalén. Janangue'a nde da mbēnbi ts'_u ra mbeti _u.

²⁸ Ne nu'b_u ya dá dä a 'be'a bi 'bēhni, ja ga mba b_u Roma ga nu ah_u b_u, ne ga thocä b_u España b_uya.

²⁹ Ne nu'b_u dá sōngä b_u guí 'būhmb_u, dí paçä da 'yεnscah_u rán japi x_un ngu a ra Cristo nangue dí paħmb_u rām hma.

³⁰ Ma zi cu ah_u 'yōrcah_u ts'_u ra mate εmme gui 'yāf_u rām fäts'i Ojā nanguecä, nangue 'dat'a ma Hmu_u ra Jesucristo ne nangue rá Hogandāhi Ojā bi jaj_u dan huεj_u.

³¹ Dami xihmb_u Ojā da yāngui nangue _u hing y_u 'yεc'yεi b_u ra häi Judea, guet'a ra xequi b_u Jerusalén. Ne dami 'yāf_u rá mate Ojā nangue _u y_u cu bí 'būp_u Jerusalén, ngue da

hyãmanho a ra mbeti ga hãx bũ ga unni, ngue bi mben'ndũ hing yũ judío bũ Macedonia nẽpũ Acaya, ngue'ũ yũ cu.

³² Nẽ nu'bũ da nde Ojã dan johyagã 'bũ dá mbagã bũ, dan säya ts'ũ bũ guí 'bũhmbũ.

³³ Nẽ nu Ojã nzã i hurpa rá mbũi n'da, pẽ nẽ ahũ da hyut'a ni mbũihũ. Nẽ hõnt'a gam bẽmhmbũ a ya.

16

Nu ra Pablo i penba ran zengua yũ amigo

¹ Nuna man juhũ ra Febe, mi ts'ũtho da mba bũ guí 'bũhmbũ ya nẽ di zengua ahũ na. Nuna, rá 'bẽfi im fãxte ram peti bũ Cencrea.

² Nẽ dami simanhohũ na, nangue rá thuhu ma Hmuhũ, ngue nujũ dyũ 'yẽc'yẽihũ gue'a man sähũ ga øthũ. Nẽ dami fãxhũ 'bẽ'a gãtho ní 'bẽfi da 'yõt'a ra Febe, nguetho guesẽ bi mbãx ẽ xũn ngu mi'da, nẽcã bi mbãxqui.

³ Dami zenguaogui ts'ũ bũ ra Priscila, nẽ ra Aquila rá ndø, ma mimbẽfihe nangue rá 'bẽfi ra Cristo Jesús.

⁴ Nẽ nugã 'bũ mi t'ẽna xtã thogã, nẽ ẽ mi t'ẽna xtã tho ẽ 'bũ mí yãngã 'bũ n'dandj. Gue'a ná undã ra jamadi Ojã nangue ẽ. Pẽ hinga hõngdã pẽ nẽ ẽ gãtho yãm peti yũ 'yẽc'yẽi ngue hing yũ judío, 'da xna undãhe ra jamadi Ojã nangue ẽ.

⁵ Nẽ dami zenguaogui ts'ũ ẽ gãtho dim peti bũ rá nguse ra Aquila. Nẽ'a ma amigogã ra Epeneto dami zenguaogui ts'ũ bũ a. Nu'a ra mbũdi 'yẽc'yẽi bũ ja ra häi Acaya a.

⁶ Nẽ'a ra María, dami zenguaogui ts'ũ bũ. Nu'a ẽmmẽ xũn ngu ra 'bẽfi bi 'yõt'e nangue ahũ.

⁷ Nẽ a ra Andrónico nẽ ra Junias ma mijudíohe, nẽ 'darbũ dá sähe ran ẽnbi. Nu'ũ gãtho yũ 'bãihũ ra Cristo i numanho ẽ, nẽ m'bet'o bi 'yẽc'yẽi ra Cristo ẽ xinda guecã.

⁸ Nẽ a ra Amplias dami zenguaogui ts'ũ bũ. Dadí huẽcã a nangue rá thuhu ra Hmu.

⁹ Nẽ dami zenguaogui ts'ũ bũ ra Urbano, ma mimbẽfi'be nangue ra

Cristo, nẽ ra Estaquis ngue dadí huẽqui.

¹⁰ Nẽ a ra Apeles dami zenguaogui ts'ũ bũ. Nu'a ẽmmẽ bi ts'ã rá t'ẽc'yẽi, nẽ bi bõmanho. Nẽ ẽ 'bũpũ ja rá ngu ra Aristóbulo dami zenguaogui ts'ũ bũ.

¹¹ Nẽ a ra Herodiõn ma mijudío'be, nẽ ẽ 'bũpũ ja rá ngu ra Narciso, gue nu yũ 'yẽc'yẽi 'bũpũ, dami zenguaogui ts'ũ bũ.

¹² Nẽ a ra Trifena nẽ ra Trifosa dim pẽfi nangue ra Hmu, gãtho dami zenguaogui ts'ũ bũ. Nẽ a ra Pérsida mahũẽqui a, nẽ a xũn ngu ra 'bẽfi bi 'yõt'e nangue ra Hmu.

¹³ Nẽ dami zenguaogui ts'ũ a ra Rufo, an thahni da 'yõrpa rá 'bẽfi ra Hmu, nẽ a rá mbe tengu'bũ ma mbegã a.

¹⁴ Nẽ a ra Asíncrito, nẽ ra Flegonte, nẽ ra Hermas, nẽ ra Patrobas, nẽ ra Hermes, nẽ ẽ yãn 'yohũ bí 'bũhmbũ ẽ, dami zenguaogui ts'ũ bũ.

¹⁵ Nẽ a ra Filólogo, nẽ ra Julia, nẽ ra Nereo nẽ a rán ju a, nẽ'a ra Olimpás, nẽ'ũ gãtho mi'da yũ 'yẽc'yẽi bí 'bũpũ.

¹⁶ Nẽ damín zenguahũ n'da ngu n'da ahũ nangue ran huẽcate. Nẽ gãtho yãm peti yũ 'yẽc'yẽi ja ua i pen'nahũ ran zengua.

N'da ran zofo rán zẽgui bi man ra Pablo

¹⁷ Pẽ dí xi ahũ ma zi cu ahũ, damim fãsehũ nangue ẽ to'o in nde di hec'ahũ gue di 'uec'ahũ nangue a ra hogamhma gãn xãnbahũ. Pẽ hin gui 'yãrbahũ ra güenda ẽ.

¹⁸ Nẽ nu'ũ yũ 'yũ't'ate, hingui ørpa rá 'bẽfi ma Hmuhũ ra Jesucristo ẽ. Nẽ i häte thoho nangue ẽmmẽ xũn ho 'bẽ'a mma nẽ i sixmanho ahũ. Pẽ i härpa yũ mbũi ẽ 'da hingui pãdi dim fãse. Nẽ gue'ũ yũ 'bẽfi zẽhe i øt'ũ.

¹⁹ Pẽ nu'ũ mi'da gãtho i pãdi hin guí festahũ rá m hman Ojã. Janangue'a i hu ma mbũigã. Pẽ dadí hec'a thohohũ ngue'a dín nde ahũ gui pãhmbũ gãtho 'bẽ'a xũn ho, pẽ nu'a hingui ho hin dín nde ahũ gui pãhmbũ a.

²⁰ Nẽ nu Ojã ngue'a nzã di hoc ra sui, nu'a di ja ahũ 'dahmantho gui 'yẽthũ bũ häi ra zĩthu nangue ẽ to in nde di hec'ahũ. Janangue'a gui

comhb_u rá mate ma Hmuh_u ra Jesu-
cristo. Ne hont'a gam b_εmhb_u a ya.

²¹ Nuna ra Timoteo i pen'nah_u ran
zengua, ma mimb_εfi'be na. Nehna
ra Licio nehna ra Jasón, nehna ra
Sosípater, ma mijudíohe ya, gätho i
pen'nah_u ran zengua.

²² Nugä dí Terciogä rá 'yosøcuagä
ra Pablo, dí o't'ä ra søcuä ja ua, dadí
zengua ah_u nangue ma Hmuh_u.

²³ Nehna ra Gayo, i pen'nah_u ran
zengua, nuna di säyagui ua rá ngu drá
Pablogä, ne_u gätho y_u 'y_εc'y_εi di säyabi
ua rá ngu. Nehna ra Erasto i ja rá
'b_εfi i hax ra mbeti ua ja ra hnini,
nehna man 'yoh_uh_u ra Cuarto, gätho
i pen'nah_u ran zengua.

²⁴ Dami comhb_u rá mate ma
Hmuh_u ra Jesucristo gue gätho ah_u.

*Hont'a Oja ga _εspah_u gätho y_u pa
mazqi*

²⁵ Zai ga _εspah_u Oja, nu'a i ja rá
ts'edi di zet'a ni t'_εc'y_εih_u 'b_u guím
b_εmhb_u ran ho ma'da'yo ngue 'b_ε'a bi
'yøt' ra Jesucristo, tengu dí m mangä.
Nguetho nuya i si ah_u ram hma ngue
maya'b_u thoho him mí fadi.

²⁶ Pe nuya i pa mhman ya, ne i sifi
gätho y_u ja'i høn_u go hap_u i 'b_ui gätho
ra ximhäi. Ne nu'a ram hma i hman
ya, guet'_u y_um hman _u y_u pøngahya
Oja maya'b_u. Ne i hman ya nangue
ran t'_εdi Oja gue i 'b_ui mazqi, in ndepe
gätho y_u ja'i da 'y_εc'y_εi ra hogamhma.

²⁷ _εmm_ε x_un ho rá 'yu Oja bi 'daj_u,
janangue'a ga _εspah_u Oja gätho y_u
pa mazqi nangue ga _εspah_u ra Jesu-
cristo. Ne hont'a dí xi ah_u ya.

1 CORINTIOS

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɛ yɛ 'yɛc'yɛi bɛ ja ra dɔhnini Corinto

Ran zɛngua

1 Ma zi cu ahɛ guí 'bɛhmbɛ bɛ ra dɔhnini Corinto, dí ot'ahɛ ra sɔcuɔ i jaua. Dí zɛngua ahɛ gátho gyɛ 'yɛc'yɛihɛ Ojɔ. Nɛ nugä drá Pablogä, bi huangä Ojɔ, nɛ rá pähä zɛhɛ bi xiqui gam mangä rá m hman ra Jesucristo hɔnbɛ go hapɛ. Nɛ'a man 'yohɛhɛ ra Sóstenes dí 'bɛ'be ua, di zɛngua ahɛ.

2 Nu'a ra Cristo Jesús bi 'uec'a ni mbɛihɛ bɛ ja ra ts'oqui. Nɛ bi zon'nahɛ guí 'yɔrpahɛ rá 'bɛfi Ojɔ. Nɛ tengu'bɛ 'darpɛ guí 'bɛhmbɛ ɛ mi'da to'o gátho i thãnde ma Hmuhɛ ra Jesucristo, ngue n'dat'a ra Hmu dí comhbɛ ɛ.

3 Nɛ dí äpä Ojɔ ma Tahɛ nɛ ma Hmuhɛ ra Jesucristo ngue di 'da ahɛ yán japi, nɛ'a rán johya guí hyãmhɛ a.

Bi dɔn yán japi Ojɔ nguetho i 'bɛhmbɛ ra Cristo

4 Bi 'da ahɛ yán japi Ojɔ nguetho 'darpɛ guí 'bɛhmbɛ ra Cristo Jesús. Gue'a ná undä ra jamadi Ojɔ a ya.

5 Nɛ nte di 'bɛpɛ ja nim pɛtihɛ, nguetho 'darpɛ guí 'bɛhmbɛ ra Cristo. Pɛ gä i ja ahɛ ran 'yomfɛni da zä guí pãhmbɛ xɛn ho a ya, nɛ da zä guim mamhbɛ xɛn ho rá 'bɛfi Ojɔ ya.

6 Nɛ gue'a rá m hman ra Cristo gä hyãmhɛ, gue'a gní bɔmanhohɛ a ya.

7 Janangue'a i juadi xɛn ho rá ts'edi bi 'da ahɛ Ojɔ nangue rá 'bɛfi guí ɔthɛ gátho gní tɔmhɛ dí 'yɛh mahɔn'a ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

8 Nɛ di ja ahɛ Ojɔ gan zãmhɛ bɛ gue'bɛ go rán zɛgui yɛ pa, janangue'a nte ma ts'oqui da dɔn'nahɛ 'bɛ bá peng ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

9 Nguetho dí pãhmbɛ nzai di jã'ts'a im man Ojɔ, nɛ guesɛ Ojɔ bi zoncahɛ dam 'bɛhmbɛ rá Ts'ɛnt'ɛ ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

Bin sɛh yɛ 'yɛc'yɛi

10 Dí äcä ra mate n'dat'a guim bɛmhɛ, nguetho guí tɛnhɛ a ma Hmuhɛ ra Jesucristo. Nɛ 'yo guidín hejɛ, pɛ jatho n'datho guim bɛmhɛ nɛ n'dat'a guí 'yɔthɛ.

11 Gue'a dí xi ahɛ a, ma zi cu ahɛ, nguetho bi xicä 'da yɛ cu ngue yá mɛnguhɛ ra Cloé, bi xiqui 'bɛ'a guí ɔthɛ.

12 Nguetho guí ɛmhɛ 'da ahɛ guí tɛngahɛ, nɛ ɛn'i 'da tɛn ra Apolo, nɛ ɛm mi'da tɛn ra Pedro, nɛ ɛm mi'da ngue tɛn'na ra Cristo.

13 Pɛ ha guím bɛmhɛ gä xɛmhɛ ra Cristo. O xigä ha dá tugä bɛ ja ra pont'i nangue ahɛ. Uague guím bɛmhɛ ngue gán xixyãhɛ nangue ma thuhugä.

14 Pɛ jamadi Ojɔ ngue njo'o to dá xixyã ahɛ, hɔnt'a ra Crispo nɛ ra Gayo.

15 N'damhma njon da zä da ma bin xixyã nangue ma thuhugä.

16 Nɛ hɔnt'ɛ gátho 'bɛpɛ rá ngu ra Estéfano dá xixyãbi. Pɛ hin dím bɛngä 'bɛ 'bo'o xcamá xixyãbi mi'da, uague hɔnt'ɛ.

17 Nguetho hinga gue'a ra 'bɛfi bi xicä ra Cristo ga ɔt' ran xixyã, pɛ bi xiqui gam mangä ran ho ma'da'yo. Pɛ nu'bɛ dím mangä a, pɛ hin dí yã tengu bɛ na yã yɛm bãmhyã, nguetho hɔnt'a dí honi da bãh yɛ jã'i ma ts'oquihɛ í du ra Cristo bɛ ja ra pont'i. Janangue'a din ja ra ts'edi ram hma di hocpa yá ts'oqui ɛ.

Gue'a ra Cristo ní 'dajɛ ran 'yomfɛni Ojɔ

18 Pɛ nu'a ram hma ngue ra Cristo bi du bɛ ja ra pont'i, ɛmbi nte ní mbatho ɛ ní mba bɛ ja ran ɛnbi mazai. Pɛ nujɛ ná mbähä bɛ ja ra temazai, dí pãhmbɛ gue'a ram hma ní zinjɛ Ojɔ ngue bi du ra Cristo bɛ ja ra pont'i, bi hoga ma ts'oquihɛ.

19 Nɛ i ɛm bɛ rá t'ohni Ojɔ:

Ga uti ngue nte ní mbatho ɛ im ma jase yán 'yomfɛni,
nɛ ga hãcpa yá ts'edi zɛhɛ yɛ jã'i, ga ɛm bɛ ma'ueni, bi 'yɛn Ojɔ.

20 Nguetho bi zän Oja hin te ní mbat u to'o ɛna jase yán 'yomfɛni, ne'u ɛmme bin xäse yám hmanse yu ja'i, ne'u ɛna paði da dah yam hma. Nguetho hinguí sã da yan a n'da u nangue yám hman u.

21 Ne bi bense Oja, bi zän buya ngue hin dí bã Oja n'da u yán 'yomfɛnise. Pe bi zãnni da yan u to da hyan'a rãm hma nangue ra Cristo bi du, madague'bu t'ɛmbi nte ní mbatho.

22 Nguetho nu ma mijudíohe im beni gue'u yan t'ot'e mixte da nu 'bu gue'a n'da ram hma ngue majuañi. Ne nu'u 'da ni menguh u ngue hing yu judío ah u nzai i honse n'da ram hma ngue i ɛmb zehɛ majuañi.

23 Pe nu'a ram hma dí m mamhu ngue bi du bu ja ra pont'i ra Cristo, njonguin numanhose a. Ne'u yu judío i san tho 'bu i sifi, ne'u hing yu judío i ɛmbi nte ní mbatho 'bu i sifi.

24 Pe nuj u ngue bi zoncahu Oja, madague'bu dyu judío hu ogue hin dyu judío hu, pe n'dat'a dí pahmbu i ja rá ts'edi Oja di hoga ma ts'oquihu nangue'a ra Cristo bi du. Janangue'a bi nequi ɛmme xun ndoho rán 'yomfɛni Oja.

25 Ne nuna ra 'yu bi zän Oja, pe man'da di muui na, madague'bu t'ɛmbi hin te ní mbatho, xinda gue'u yú 'yuse bi zän zehɛ yu ja'i. Ngue gue'a í t'ɛmbi hin'yu rá ts'edi Oja a, ngue bi du ra Cristo, pe man'da xun ngu bu ní nequi a, xinda gue'u gãtho yán t'ot'e zehɛ yu ja'i.

26 Ma zi cu ah u ngue bi zoncahu Oja, gam bẽmhbu hague dín jah u bu na nuj ra ximhäi, ngue xun nguju dyú 'yambuihu, ne xun nguju hin'yu ma ts'edihu, ne xun nguju ngue bin hyoya ma tah u.

27 Pe bi huan Oja u i t'ɛmbi yu 'yambui, n'damhma da mbe'ts' yú sã u i jase yán 'yomfɛni. Pe gue'a í huan Oja u hin'yu yú ts'edi bu na nu ra ximhäi, janangue'a da mbe'ts' yú sã u i jase yú ts'edi.

28 Ne bi huan Oja u nte di muui bu na nu ra ximhäi, ne'u to'o i pa nts'ani, pe man'da in numanho Oja u, ne gue'a dí 'berpa yú ts'edi u to'o ɛna i ja se yán

t'ɛdi.

29 Janangue'a njon di jap Oja din 'yɛzehɛ.

30 Ne bi jaj u Oja 'darp u dãm 'buhmbu ra Cristo Jesús, ne gue'a ní 'daj u ran 'yomfɛni Oja a, ne nangue'a ra Cristo ní zimanhoju Oja, ne gue'a í 'yørcahu Oja ngue yú t'uhni gahu a, ne gue'a ní yanju bu ja ran ts'o.

31 Nguetho i mam bu ja rá t'ohni Oja, hin'yu 'be'a man'da ran ho da zã da man'a n'da, hinda hønt'a ran ho bi 'yørpa Oja.

2

Hønt'a ram hma 'be'a í du ra Cristo i ja rá ts'edi

1 Ma zi cu ah u, nu'bu má mbagã bu guí 'buhmbu, ngue dá xi ah u rãm hman Oja majuañi, pe hin dá huan thohogã yam hma guepu da numan-hogã ra ximhäi, ne hin te dá ma nangue man 'yomfɛnise.

2 Ne nu'bu má beni ga mba bu guí 'buhmbu, pe dá beni hønt'a ga xi ah u 'be'a ín unba ra Jesucristo 'bu mí du bu ja ra pont'i.

3 Ne nu'bu mám 'buhmbu bu, dá ot'ã hin'yu ma ts'edi, nguetho dá su Oja hin da numanho 'bu xcã uaspa mam hmanse, ne dá fet'i.

4 Ne nu'bu mán yahu bu ngue dá xi ah u ram hma, hinga gue'a mam hmanse ngue mahotho bi pät a ni mbuihu, pe hønt'a rá ts'edi rá Hogandahi Oja bi zã bi hoc a ni mbuihu.

5 Janangue'a hinga gue'u yán 'yomfɛni 'da yan 'yoh u bi ja ah u gá 'yɛc'yɛihu Oja, pe hønt'a rá ts'edi zehɛ Oja bi ja ah u gá 'yɛc'yɛihu.

Rá Hogandahi di japi dí fq Oja

6 Pe nu'a ram hma dí m mamhu nangue ra Cristo, go i pa u xun ho yú t'ɛc'yɛi, ngue ran 'yomfɛni majuañi a. Ne hinga gue'a rán 'yomfɛni ra ximhäi bi bã u xun ho yú t'ɛc'yɛi, xinga gue'u yám hmanse u yú ngurpi ra ximhäi, ne nu'u mi ts'utho di 'beh yú ts'edi.

7 Pe nu ran 'yomfɛni dí m mamhu him mám faði, pegue urcahu Oja ya,

nangue ra Cristo mi sänni da yãnjũ 'bũ him mani 'yõt' ra ximhäi, nɛ da zixcahũ bũ mahɛts'i ní comhbũ rán ho bũya.

⁸ Pɛ xinga n'da ɯ i ɛna jase yá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue i pãrpa rán 'yomfɛni Oja. Nu'bũ xtám bã'u 'da, hin xtí cuarpũ ja ra pont'i a ra Hmu mixte.

⁹ Pɛ tengu mán t'o't'i bũ ja rá t'ohni Oja:

Hin da zã da bãse n'da a ran ho bi zãn Oja da 'yõrpa ɯ to'o hõnt'a Oja im bɛni,

nɛ njãm'bũ da zã da 'yõse n'da,

nɛ njãm'bũ da zã da nuse n'da, bi 'yɛn rá t'ohni Oja.

¹⁰ Pɛ nujũ dí pãhmbũ a, nguetho bi xijũ rá Hogandãhi Oja. Nɛ nu rá Hogandãhi Oja dí ɛts'i xũn ho bũ ja rán 'yomfɛni Oja, nɛ gue'a i xijũ a bũya.

¹¹ Tengu yũ ja'i hin jon da zã da bãrpa rá mbũi rá mijã'iui, pɛ hinda hõnt'a rá mbũi zehɛ n'da i pãdi. Nɛ in jabũ Oja, njon da bãrpi 'bɛ'a mbɛni, pɛ hinda hõnt'a rá Hogandãhi zehɛ i pãdi. Nɛ di bɛngahũ a.

¹² Nguetho bi 'dajũ rá Hogandãhi Oja, nɛ hinga gue'a rán 'yomfɛni ra ximhäi, ngue in nde di bɛngahũ rán 'yomfɛni Oja, nɛ gãtho yá hogant'unni bi 'dajũ nangue rá mate xũn ndoho.

¹³ Pɛ nu'bũ dí m mamhbũ rán 'yomfɛni Oja, pɛ hin dí uãspahũ yũm hma nangue man 'yomfɛni sehũ, pɛ hõnt'ũ yũm hma bi xãngahũ rá Hogandãhi Oja, nɛ da zã dí xihmbũ xũn ho ɯ to'o bin t'un rá Hogandãhi Oja.

¹⁴ Pɛ nu'a hingui 'bũhmi rá Hogandãhi Oja, hingui sä da hyãni 'bɛ'a gãtho i xãngahũ rá Hogandãhi Oja, nɛ ɛmbi rá m hman a n'da ra 'yãmbũi. Nɛ njãm'bũ sä da bãdi, hinda hõnt'bũ dim 'bũhmi rá Hogandãhi Oja.

¹⁵ Pɛ nu'a ra ja'i ngue 'bũhmi rá Hogandãhi Oja da zã da bãdi 'bɛ'a nam bõn'a 'bɛ'a gã i ja, ngue nda'a da numanho nɛ nda'a hin da numanho. Pɛ nu'a hing ra 'yɛc'yɛi hin da zã da bãrpa yún 'yomfɛni ɯ yũ 'yɛc'yɛi.

¹⁶ Njon da 'yɛnse da bãrpa rán 'yomfɛni Oja ra Hmu, njo'o da xifi

xũn ho 'bɛ'a da 'yõt' Oja. Pɛ nujũ dí comhbũ a rán 'yomfɛni a ra Cristo.

3

I comhbũ Oja rá 'bɛfi ɯ yá mbɛfi

¹ Ma zi cu ahũ, nu'bũ mãm 'bũhmbũ bũ him bi zã dá xi ahũ ɯ xũn hɛi tengu i si ɯ in 'youi xũn ho rá Hogandãhi Oja. Pɛ dá xi ahũ tengu'bũ gmí 'yothohũ ua ja ra ximhäi, uague tengu'bũ ja gním 'bũhmbũ nangue ra Cristo.

² Pɛ dá xi ahũ a hingui hɛi tengu'bũ ra xi'ba thoho dá 'da ahũ, nguetho tengu'bũ hin ní zã gui sihũ xũn ho ra hmɛ. Nɛ ngutho ya, guexta'a hõnt'a ra xi'ba da zã gdín sihmehũ.

³ Nguetho hin guín zac ni mbũihũ. Nɛ guín nde gam mixte zehɛhũ, janan-jabũ gadín sũhmbũ. Pɛ ha hin guí ɔthũ tengu'bũ gyũ ja'i thohohũ ua ja ra ximhäi.

⁴ Nguetho guím mamhbũ to'o guí tɛnhdũ, nɛ 'da'ahũ guí ɛmhũ guí tɛngahũ, nɛ mi'da ɛna tɛn ra Apolo. Pɛ gue'a gní 'yõthũ tengu'bũ gyú ja'i thohohũ.

⁵ 'Bɛ'a dadí mu'be a ra Apolo. Ha hin guí pãhmbũ ngue yá mbɛfi thoho gã'be Oja, ngue dá fãxa'be gã 'yɛc'yɛihũ ra Hmu, nangue ra 'bɛfi bin 'dac'be n'da ngu n'da gã'be.

⁶ Nugã dá tuh ra hmudã bũ, nɛ nu'a ra Apolo bi uãpi, pɛ nu'a Oja bi japi bin te nɛ bi bõx ɯ yũ hmudã.

⁷ Janangue'a hin'yũ rá ts'edi a bi duh ra hmudã, xinga gue'a bi uãpi, pɛ hõnt'a Oja i ja rá ts'edi ngue bi japi bin te yũ hmudã a.

⁸ Nɛ nugã dí comhma'bɛfi'be a ra Apolo, nɛ nugã dá tuhu, nɛ nu'a ra Apolo bi uãpi. Nɛ di 'dac'be Oja 'bɛ'a in nde di 'dac'be nangue ra 'bɛfi dá ɔt'be n'da ngu n'da gã'be.

⁹ Nɛse Oja dí comhbe rá 'bɛfi. Nɛ nu'ahũ tengu'bũ yá huãhi ahũ Oja ngue bi thuhu.

Nɛ nu'ahũ tengu'bũ n'da ra ngu ngue i hõ a Oja.

¹⁰ Nɛ nugã tengu'bũ n'da drã ngũrpagãdo nangue rá mate zehɛ Oja, ngue dá fã'mi xũn ho yá guangujãdo a ra ngu. Nɛ nu man'da pɛ di thoqui

dim pɛpɛ ja a ra ngu. Pɛ n'da ngu n'da ra mbɛfi 'bɛ dim pɛpɛ ja a ra ngu, pɛ i jatho dim pɛfi xɛn ho.

11 Nɛ njon da zä di pärpa a rá guan-guɟado ra ngu, nɛ hɔnt'a ra Jesucristo ngue rá guangu n'da rá ngu Oɟa.

12 Pɛ nu'u to'o di thoc'a ra ngu, sä da huahni xɛn ho 'bɛ'a da japi. Xɛn ho 'bɛ xɔtho yɛ do dí fɔt'a ra ngu, nɛ nu rá 'bet'e, xɔtho yɛ t'ɛgui ɛ. Pɛ 'bo'o im bɛni dí fɔt' yɛ za, o gue yɛ 'yox'yo, nɛ 'bo'o im bɛni dí mbet' yɛ paxi.

13 Nɛ nu yá 'bɛfi n'da ngu n'da yɛ 'yɛc'yɛi da hnu hangu nangu di muui 'bɛ bi zɔn ra pa din ja ran juɛnbi. Nguetho da zɔn ra pa da ts'ä nangu ra sibi, nɛ da fəh pɛya gue'bɛ xɛn ho bi 'yɔt rá 'bɛfi n'da ngu n'da yɛ 'yɛc'yɛi.

14 Nɛ nu'bɛ n'da ra mbɛfi bi hyät' ra sibi a rá ngu bi hyøe, da dəh rán zäbi bɛya.

15 Pɛ nu'bɛ bin zø a ra ngu bi hyøe, nɛ nte da dəh rán zäbi bɛya nangu rá 'bɛfi bi 'yɔt'e. Nɛ maguɛpɛ hin xtám bongui, tengu ɛ 'da bi 'da 'bɛ min zø yá ngu.

16 Pɛ ha hin guí pəhmbɛ ngue gue ahɛ yá ngu ahɛ Oɟa, nɛ nu rá Hogandəhi Oɟa i 'bɛpɛ mbo ni mbɛihɛ.

17 Nɛ nu'a to'o da 'yɛna di ts'onba rá ngu Oɟa, ɛmmɛ xɛn ngu yɛn ɛnbi da 'yɔrpa Oɟa. Nguetho nu rá ngu Oɟa xɛn ndəxqui a, nɛ guesɛ ahɛ rá ngu ahɛ Oɟa.

18 Nɛ hin da zä gui thoqui gan hyäzehɛhɛ ngue guim bɛmhɛbɛ jasɛ nin 'yomfɛnihɛ. Pɛ jatho gam pumbɛnihɛ a guím bɛnsɛhɛ, janangu'e da zä gui tɪmhɛbɛ a njuɛntho ran 'yomfɛni xɛn ho.

19 Pɛ nu rán 'yomfɛni ra ximhäi nte di muui bɛ na nu Oɟa. Nɛ gue'a mán t'o't'i bɛ rá m hman a, ngue nu'a nín 'yomfɛnisɛ n'da 'bɛ i ɛna dim mixte, pɛ di jap Oɟa dim 'bɛsɛ bɛ n'da bɛya.

20 Nɛ man'da bi man ram hma, ngue nu'a to'o ɛna jasɛ yán 'yomfɛni, pɛ go i pə a ra Hmu ngue nte di muui ɛ yán 'yomfɛni.

21 Janangu'e a hin guim bɛmhɛbɛ

man'da di muui n'da ra jə'i. Pɛ Oɟa bi 'da ahɛ gətho ni ngɛrpihɛ ngue da mbäx ahɛ. Nɛ gətho ɛ i jaua ja ra ximhäi nɛ'u 'bɛ'a gä i 'bɛi, nɛ bi zän Oɟa di zɛ ahɛ ɛ.

22 Nɛcä ngue drá Pablogä dí fəx ahɛ, nɛ ra Apolo, nɛ ra Pedro. Pɛ nɛ'a 'bɛ'a gətho dín nuhɛ ua ja ra ximhäi i fəxcəhɛ ga pəhmbɛ Oɟa, nɛ ra te i fəxcəhɛ, nɛ ran dəte, nɛ ra pa i jabɛ ya, nɛ ra pa ba ɛhɛ. Nɛ janangu'e a gətho ni mbɛtihɛ ɛ.

23 Nguetho yá mbɛti ahɛ ra Cristo nɛ nu ra Cristo rá mbɛti Oɟa a.

4

Yá 'bɛfi i øt' yá 'bäihɛ ra Cristo

1 Pɛ nugä nɛ ra Apolo, nɛ jatho guim bɛmhɛbɛ ngue yá 'yɛhɛ gä'be ra Cristo, bín 'dac'be ra 'bɛfi ngue ga xi a'be rá m hman Oɟa him mám fədi.

2 Pɛ damím bɛmhɛbɛ, n'da ra 'yɛhɛ tho ho 'bɛ bin t'un ra 'bɛfi, i jats'ɛdi tho di jə'ts'a sifi.

3 Pɛ hin dí ɛrpä a ra güɛnda a guím bɛmhɛbɛ, ximangutho ɛ mi'da yɛ jə'i ɛngui hin dí jə'ts'i. Nɛ xínga guɛcä i sä ga pəsɛ 'bɛ dí jə'ts'i uague hin'na.

4 Pɛ nu ma mbəigä dí m bɛni hin dá soh ma 'bɛfi. Pɛ madague'bɛ ngubɛ dí m bɛnsɛ, pɛ jatho ga tø'mi gue'bɛ go da nusɛ Oɟa 'bɛ'a dá øt'ä.

5 Pɛ hin go m'bet'o gui 'yɛmfɛ hingui ho bi 'yɔt'a n'da. Pɛ 'bɛ gui tømhbɛ ba ɛh ra Hmu, nɛ gətho di nɛqui bɛya 'bɛ'a mim bɛmhɛbɛ mbo ma mbɛihɛ n'da ngu n'dajɛ. Nɛ di un Oɟa bɛya 'bɛ'a rán säui a bi 'yɔt'a n'da ngu n'da ra 'yɛc'yɛi.

6 Nu ram hma dí xi ahɛ, ma zi cu ahɛ, nanguecä'be ra Apolo, pɛ n'da ran zofo ngue hin da dɔnts'i 'bɛ'a gui 'yɔthɛ. Nɛ him man guim bɛmhɛbɛ i ja rá ts'ɛdi n'da ra xänbate, nɛ xín guim bɛmhɛbɛ n'datho xɛn ho xinda gue'ɛ mi'da. Janangu'e a hin gui thoqui gan 'yɛxhɛ.

7 Pɛ to'o bi ja ahɛ ngue xɛn ho ahɛ xinda gue'ɛ mi'da. Gətho 'bɛ'a i ja ahɛ bi 'da ahɛ Oɟa. Nɛ nu'bɛ guí pəhmbɛ bin 'da'adahɛ 'bɛ'a gä i ja ahɛ,

pε hanja gnán 'yεzεhεhε, tengu'bε gá tñsehε a ran ho i ja ahε.

⁸ Pε guí øthε tengu'bε gám hmusehε, ngue hin te guidí 'behmbε, nε tengu'bε ya bin 'da a ni ts'edihε ngue guidí mandahε gátho mi'da. Pε nuya tengu'bε ya gá sogahε. Pε hyøcta hmaha 'bε xquí søni ngue xtín ja ni ts'edihε, nguetho nεcáhe n'dat'a xtín 'dac ma ts'edihε 'bε.

⁹ Pε nugáhe ngue ma 'báihe ra Cristo, dí m bεmhbe Ojå bi 'yørcáhe ngue i hnuhäigahε xinda gue gátho mi'da. Nε tengu'bε dyú ofádihe i pε'ts'i da thoje. Nε i pa ma unguigahε 'bε i thengahε ra ximhäi. Nε'ε yám 'behni Ojå mahεts'i di hyonya thoho nangue 'bε'a dí sähe.

¹⁰ Nε nuje t'εnje dyú 'yåmbáihe, nguetho dí tεnhde ra Cristo. Pε nu'ahε εmmε guí homhbε da t'εn ahε i ja nin 'yomfεnihε nguetho guí εna guí tεnhdε ra Cristo. Pε nugáhe hin'yε ma ts'edihe bε na hnuje, pε nu bε na hnu ahε tengu'bε εmmε i ja ni ts'edihε. Nε εmmε i pa nt'ε'ts'i ahε, pε nugáhe i pa nts'ani gáhe.

¹¹ Nε gátho yε pa xε thogui, nε gátho yε pa i jabε ya, εmmε dí sähe ra thuhu, nε ra tuthe, nε dyú 'yåhehe, nε pa m'be'migahε, nε hin hapε pøni i ja ma ngumhbe.

¹² Nε εmmε dí yähmbe ngue dadím pεsehε nangue ma 'yεhe. Nε εmmε i ts'anje, pε man'da dí äfe rán jåpi Ojå nangue ε i sante. Nε εmmε pa ma ungui gahε, pε mpähä thoho dí häthe 'bε'a i t'ørcahe.

¹³ Nε di c'aman'εje, pε man'da dín zomanhohe. Nε nguetho yε pa jabε ya, i t'ørcahe tengu'bε dyú ngohäihe ra ximhäi ngue hin'yε 'bε'a dadí muje.

¹⁴ Pε hin dín nde ahε guí pε'ts' ni sähε nanguehna dí xi ahε. Pε dadí 'da ahε n'da ran zofo, nguetho tengu'bε ma t'ahni ahε εmmε dadí huεc'ahε.

¹⁵ Pε madague'bε xquí nuhε 'dεt'a mahuåhi ni ngærpihε i xän'nahε nangue ra Cristo, pε hønt'a n'datho ni tahε i 'búi, ngue guecä, nguetho rá mbüdi thoho dá xi ahε nangue ra Cristo, jananjabε gá 'yεc'yεihε büya.

¹⁶ Janangue'a dí ä'ahε ra mate ngue gui 'yøthε tengu dí øt'ä.

¹⁷ Nε gue'a dá pεhndä bε ra Timoteo, ngue di zε ahε. Nε nu'a tengu'bε majuåni ma ts'unt'ε ngue εmmε dadí huεqui, nε di jå'ts'i xεn ho, nguetho εc'yεi xεn ho a ra Hmu. Nε di bεn'nahε ngue 'bε'a dí øt'ä ngue dí tenni xεn ho ra Cristo Jesús. Nε nguetho dí m mangä bε hapε gátho i ja yám pεti yε 'yεc'yεi.

¹⁸ Nu bε guí 'bühmbε, i 'büpε 'da im bεni jase yú ts'edi, im bεni ngue hin ga mba bε.

¹⁹ Pε mi ts'utho ga mba bε gan nu'ahε 'bε da nde Ojå. Nε ga pædi to'o gátho i εna i jase yú ts'edi. Nε hinga hønt'ε yám hma ga øts'e, pε gan nu 'bε majuåni i ja yú ts'edi nangue Ojå.

²⁰ Nguetho nu'bε majuåni di manda Ojå bε ja rá mbúi n'da, hinga høntho da bædi din yå xεn ho, pε din ja ra ts'edi njuåntho.

²¹ Ha guín ndehε ga femhyå ahε 'bε dá mbagä bε, uague guín nde ga huεc'ahε 'bε dá søngä bε.

5

Da thøn'a thi n'da ra 'yεc'yεi bi 'yøt'e tengu'bε ran 'yomt'εni

¹ Nε dí øcä bin thåtui rá hømbe n'da ra cu. Pε n'da ran thåti gá 'yøthε εmmε xεn ts'otho, tengu'bε ran 'yomt'εni. Nε njo'o to'o numanho tengu a, xínga gue'ε yε jå'i hingui εc'yεi Ojå.

² Nε sä εmmε guidín 'yεxhε guí εmhbε nte guidí 'behmbε. Pε xingui ts'ε tu ni mbühε nangue 'bε'a bi 'yøt'a. Hanja ngue hin guí hømhbε thi a.

³ Pε madague'bε njo'ogä bε guí 'bühmbε, pε tengu'bε 'darpε dí 'bühmbε, ngue dá sändä a ran unbi da nu a bi 'yøt' ra ts'oqui, tengu tho 'bε ya dí 'bücä bε.

⁴ Pε i jatho gátho gam pεtihε nangue rá thuhu ma Hmuhε ra Jesucristo. Nε tengu thoho 'bε nεcä dí 'bücä bε, janangue'a dá 'da ahε ran t'εdi i ja ua. Pε gan 'yohε rán t'εdi ma Hmuhε ra Jesús.

⁵ Nε nu'a ran 'yohε, dami hyømhbε thi da bεnt'a ra zĩthu, di unba rá

ngøc'yei, n'damhma da 'yäp rá punbi Ojä nangué rá ts'oqui. Ne da zä da yän Ojä nangué rá mbai 'bä bi zøn ra pa bá peng ra Hmu bæya.

⁶ Pë hingui sä gan 'yëxhæ. Ha hin guí pähmbæ n'da ram hma, ngue ts'utho ra íxi pë i sinni gätho ra jæni.

⁷ Dami hyømhbæ thi a ra nyo'ixi ngue ran ts'o guí 'bæhmbæ di ts'on'na nim pëtiæ. Janangué'a xtán ho ahæ, tengu ra thuhmæ an t'øt'e nangué ra jæni ma'da'yo ngue nte ma íxi da mbæ, i ts'i 'bæ ndäbaxjua. Ne i jatho dan hojæ, gue'a bi nde a ra Cristo 'bæ mim 'bøts'e zehæ bi hoga ma ts'oquihæ. Ne gue'a ra hmepya mi u æ yæ jå'i 'bæ ndäbaxjua mi pøxa n'da ra t'udæ'yo.

⁸ Janangué'a thocpa thoho hønt'a xæn ho ga øthæ, nê hønt'a ra 'yu majuañi ga ténhdæ. Ne gue'a ra thuhmæ a ngue hin'yæ ra íxi. Pë hin ga øthæ tengu ra nyo'ixi, ngue 'bæ'a gätho dín numanhosæ nangué man 'yomfænisehæ, nê 'bæ'a gätho mi'da xæn ts'o.

⁹ Pë nu ra søcuä dá pæn'nahæ mam'bet'o, nê hin gá pähmbæ 'bæ'a dín nde xcá xi ahæ, ngue dá xi ahæ hin gan 'yohæ n'da ra 'yomt'æni.

¹⁰ Pë hin dí æn ahæ him man zohmbæ æ hinga na pädi, madague'bæ yæ 'yomt'æni, nê yæ ziyate, nê yæ bæ, nê'æ thænde yæ hyäte ojä. Nguetho nu'bæ guí sothohæ æ, nê guí 'uehmbæ ua ja ra ximhäi 'bæ. Pë hinga gue'a dá xi ahæ a.

¹¹ Pë nu'a mi nde xcá xi ahæ, ngue hin guí 'yæmfæ ni cuhæ æ 'da, nê xín guí comhbæ rá 'bæfi Ojä n'da 'bæ æmbi ra cu 'bæ guexta'a ran 'yomt'æni øt'e o gue'bæ bin thätui a him mi sä xtín thätui, o ran ts'iyate, o i thænde yæ hyäte ojä, o nê'æ yæ æcuate, o gue ra iti, o gue ra bæ. Pë o guín 'yohæ æ tengu æ, xínga 'darpæ gan sihmehæ æ.

¹²⁻¹³ Nguetho ni 'bæfiæ guí juænbahæ ni mi'yæc'yæihæ 'bæpæ ja nim pëtiæ. Janangué'a guí hyømhbæ thi a bi 'yøt' ra ts'oqui bæ guí 'bæhmbæ. Pë nu'æ hinga ná æc'yæi, hingui sä ga juænbahæ æ, hønt'a Ojä di juænbæ æ.

6

Sä din hocpa zehæ yæ 'yæc'yæi

¹ Hanja gnín yäp zehæhæ bæ 'bæh ra zé'mi, nu'a hing ra 'yæc'yæi. Hanja hinga gue'æ ni mi'yæc'yæihæ guí xihmbæ di hoc'ahæ.

² Ha hin guí pähmbæ ngue ga juænbahæ ra ximhäi 'bæ rán zægui yæ pa, nguetho yá t'æhni gahæ Ojä. Hague má guet'æ yæn sæi dí øthæ hin ga hojæ, nguetho man'da hingui hæi dan hocpahæ.

³ Ne asta gue'æ yäm 'bæhni Ojä mahæts'i ga juænbahæ. Ha má guet'æ yæn junt'i dí øzehæhæ yæ pa i jabæ yæ ngue hin da zä ga hojæ.

⁴ Janangué'a nu'bæ ja n'da ran junt'i, pë hin ga xihmbæ n'da ra zé'mi, nguetho hin dí comh ma 'bæfiæ a.

⁵ Gue'a dí xi ahæ a, janangué'a jatho guí pë'ts' ni sähæ 'bæ'a guí øthæ. Ha njo'o n'da ahæ i ja ts'æ ran 'yomfæni ngue'a di hoc'ahæ nangué ran sæi guí øthæ.

⁶ Ha i jatho da zix rá cu bæ 'bæh ra zé'mi n'da ra 'yæc'yæi, nê hing ra 'yæc'yæi a ra zé'mi.

⁷ Ne nu'a gní 'yøthæ yæn junt'i, nê gue'a gním 'bæhmbæ a. Hanja hin gní hyæthæ a ran ts'o i t'øt ahæ, nê hin guídí jafæ da fæ ahæ 'bæ'a guí peshæ.

⁸ Hin guí häthæ, nguetho guesæ ahæ guí ørpahæ ran ts'o ni cuhæ, nê guí pæfæ 'bæ'a i pë'ts'i.

⁹ Pë ha hin guí pähmbæ ngue hin da zä da yærpæ di manda Ojä n'da ra ts'om'bäi. Ne o sä guim bæmhæ da zin Ojä æ yæ 'yomt'æni, o gue'æ i thænde yæ hyäte ojä, o gue'æ in nutonto yá xisu yá mim 'yohæhæ, o gue'æ di 'yæsäba yá mim 'yohæhæ tengu'bæ ra xisu.

¹⁰ Ne hin da yærpæ di manda Ojä æ yæ bæ, o yæ ziyate, o yæ iti, o yæ æcuate, o yæ næxmate.

¹¹ In jabæ gá 'yøthæ 'da ahæ, pë bi mba m'be'te ni ts'oquihæ, nê guesæ Ojä bi 'yøt'e yá t'æhni ahæ. Ne bi hoc'ahæ nangué a guí æc'yæihæ ra Hmu Jesús, nê nangué a guí 'bæhmbæ rá Hogandæhi ma Ojähæ.

Rá mbæti Ojä ma jå'ihæ

¹² Majuani a ram hma ngue i ja man t'edihua ga othua 'be'a gätho dín ndehua. Pe m'batho a da bomanho ga othua. Majuani ngue i ja man t'edihua ga othua 'be'a gätho dín ndehua. Pe hin gan nde ga othua a da dācpa ma mbuihua.

¹³ Ne majuani a ram hma nangue ran ts'ihme, ngue nu'bu in ndehme ma fohohua, dan sihmehua. Pe hin'yua 'be'a man'da nts'anni nangue ma fohohua, ne da zōn ra pa ngue da man Oja him man dan sihmehua. Pe nu'bu in nde ran 'yomt'eni ma ja'ihua, hingui sä ga othua a, nguetho nu ma ja'ihua bi zān Oja dim 'bupua ra Hmu.

¹⁴ Ne da xox Oja ma ja'ihua nangue rá ts'edi, tengu thofo a ra Cristo bi xox 'bu mi du.

¹⁵ Ha hin guí pahmbua ngue nu ma ja'ihua, gue'a rá ja'i ra Cristo a. Ha da zā ga hajua n'da xequi rá ja'i ra Cristo, ngue ga ot' ran 'yomt'eni, tengu'bu n'danja'i tho ga ot'be n'da ra xisu ra 'yomt'eni. Pe hingui sä ga othua tengu a.

¹⁶ Pe gue'a i ot' ra 'yomt'eni bu na nu Oja, tengu bi mam bu ja rá t'ohni, ngue nu'ua mi yonja'i, pegue bi 'yot'e tengu'bu n'danja'i tho bi gohi.

¹⁷ Pe nu'ara ja'i 'bu in 'youi ra Cristo, tengu'bu n'danja'i tho da 'yot'ui.

¹⁸ Janangue'a da zā gui 'dahmbua buya nangue'a ran 'yomt'eni. Nguetho nu mi'da yua ts'oqui di ts'onba bu maxots'e rá ngu Oja, pe nu ran 'yomt'eni di ts'onba bu mbo rá ngu Oja.

¹⁹ Ha hin guí pahmbua ngue nu ni ja'ihua rá nguse rá Hogandahi Oja a, nguetho 'bupua mbo ma ja'ihua a, gue'a bi 'dajua Oja a. Ne nu ni ja'ihua hin ni mbeti zehhua a.

²⁰ Nguetho Oja bi 'yot'e rá mbeti ahua, ne tengu'bu xam hmadi bi gut'i. Janangue'a ga orpaha rá 'befi Oja nangue ma ja'ihua ne nangue ma mbuihua.

7

Ran zofo nangue ran thati

¹ Pe nuya ga xi ahua a guí āngahua. Ne ya dí xi ahua ngue xun ho 'bu da zet'a n'da ran 'yohua, hin da hyon rá xisu.

² Pe emme xun ngu ran 'yomt'eni i ja. Janangue'a man'da xun ho 'bu dim 'buh rá xisu n'da ran 'yohua, ne dim 'buh rá ndø n'da ra xisu.

³ Nu ran 'yohua i jatho dim 'buhmi xun ho rá xisu. Ne ngutho ra xisu, i jatho dim 'buhmi xun ho rá ndø.

⁴ Nguetho nu n'da ra xisu hin di manda zehua a rá ja'i zehua, pegue di manda a rá ndø. Ne ngutho n'da ran 'yohua hin di manda zehua a rá ja'izehua, pegue di manda a rá xisu, nguetho n'dat'a ram 'bui ot'e.

⁵ Pe hin da 'ue'a n'da nangue rá xisu, ne xín da 'ueh ra xisu nangue rá ndø. Pe hinda hont'bu gá bēmhbu gan yahua Oja 'da yua pa da zā gui sethua. Pe i jatho 'da'angu guim bēmhbu ni xisuhua. Ne m'bejua buya da zā gan yahua ni xisuhua mahon'a. Nguetho nu'bu nya'a ts'ua yua pa hin gui yahua ni xisuhua, xomhma thofo da hyā ahua ra zithu 'bu hingui sä gui sethua.

⁶ Nu'a dí xi ahua, tengu'bu n'da ran t'edi. Pe hin dadí hec'ahua 'bu guín nde gan thathua o xin guín nde gam 'buschua.

⁷ Pe dí ensēgā ngue xun ho 'bu gätho dim 'buse tengugā. Pe hingui sä, nguetho n'da ngu n'da bin 'dajua ra ts'edi nangue Oja, ngue 'dahua 'dan'yo ga othua n'da ngu n'dajua.

⁸ Pe dí xi ahua, nu'ua to'o hinga na din thati, ne'ua xun du yá xisu, ne'ua xun du yá ndø, man'da xun ho 'bu ya hin gan simhbu, tengu thogā.

⁹ Pe nu'bu hingui sä da zethoho n'da, man'da xun ho da hyon rámpēpiui, ngutho n'da ra xisu, ne ngutho n'da ran 'yohua. Nguetho emme di xombui ngue njongui 'buhmi.

¹⁰ Ne dí xi ua to'o i 'buhmi yá ndø, hingui sä da zogui.

¹¹ Ne nu'bu bi zoh rá ndø n'da ra xisu, i jatho dim 'buse, o gue dim 'buhmi mahon'a a rá ndø. Ne ximangutho n'da ran 'yohua, hingui sä din xummi a rá xisu. Ne nuna ran t'edi i jaua dí xi ahua, him

mam hmansëgä, pegue ráam hma ma Hmuh_u ra Jesucristo 'b_u mi'b_ucua ja ra ximhäi.

12 Nε nu man'da ram hma dí xi ah_u him bi man'a ma Hmuh_u 'b_u mi 'b_ucua. Nε nu'a ram hma dí xi ah_u, nu'b_u n'da ra cu, ngue hing ra 'yεc'yεi a rá xisu, pε nu ra xisu 'b_u in nde ma zä dim 'b_up_u, pε man'da x_un ho 'b_u di thoqui dim 'b_uhmi.

13 Nε ngutho n'da ra xisu 'b_u ra 'yεc'yεi, nε hing ra 'yεc'yεi a rá ndø, pε nu rá ndø 'b_u ma zä in nde dim 'b_uhmi a rá xisu, pε man'da x_un ho 'b_u di thoqui dim 'b_uhmi.

14 Nε nu Ojå di jamansu n'da ran 'yoh_u ngue hing ra 'yεc'yεi, ngue'b_u ra 'yεc'yεi a rá xisu. Nε ngutho n'da ra xisu ngue hing ra 'yεc'yεi, pε Ojå di jamansu ngue'b_u ra 'yεc'yεi a rá ndø. Nu'b_u hin xtan jab_u, ya hin xtí jåp Ojå ni t'uhnih_u 'b_u. Pegue ya majåpi nanguε Ojå u.

15 Pε nu'a ran 'yoh_u hing ra 'yεc'yεi, o gue n'da ra xisu, nε nu'b_u in nde da zo a ra 'yεc'yεi mi 'b_uhmi, man'da x_un ho 'b_u di thøtho da mba. Nε hingui sä da 'yørpa ra ts'edi dim 'b_uhmi 'b_u ya hingui nde. Nguetho Ojå bi zångah_u dam 'b_umanhoh_u ngue nte man sæi din ja.

16 Nε nu'b_u guí 'b_uhmb_u u hing y_u 'yεc'yεi, xømhma thoho da yån yá mb_ui 'b_u gui fäxh_u da dñn ra 'yu, nε'ah_u gy_u xisuh_u, nε'ah_u gy_un 'yoh_uh_u.

17 Pε jatho gui 'yøth_u a dí bømanho a rá ts'edi bi 'da ah_u Ojå, n'da ngu n'da ah_u, ngue nda'a bi zån Ojå gdám 'b_uhmb_u, tengu gmí øth_u 'b_u hin ní zon'nah_u Ojå. Nε ngutho dí xicä mi'da ngue høn_u go har_u i ja yám peti y_u 'yεc'yεi.

18 Nε nu'u to'o nthεqui yá xifani 'b_u mi 'yεc'yεi Ojå, pε i jatho guexta'a rá hmεpya yá jå'i nguetho y_u judío. Nε nu'b_u n'da ngue him mán thequi rá xifani, pε hin da bεni ngue m'bejua tho da hyεqui.

19 Nguetho nte ni mba tho 'b_u am hmεpya uague hin'na. Pε man'da i jats'εditho ga øth_u a i xij_u Ojå.

20 Pε n'da ngu n'da da 'yøt'e nda'a

da zä dám 'b_ui, tengu mi øt 'b_u hin ní 'yεc'yεi.

21 Nu'b_u gmín 'yεhεh_u b_u 'b_uh y_u jå'i 'b_u gmí dāp ni mb_uih_u Ojå, pε hingui jatho gui päh ni 'bεfih_u. Pε nu'b_u da xi a ni hmuh_u ngue gui pømhb_u, pε man'da x_un ho 'b_u gui pømhb_u baya.

22 Nε nu'b_u n'da ra 'yεhε, 'b_u mi dāp rá mb_ui ra Cristo, bi mba ma thøgue b_u na nu Ojå. Nε ximangutho n'da ra jå'i ngue him bin 'yεhε, pε bin 'yεhε nanguε ra Cristo.

23 Ngue nu Ojå bi 'yøt'e yá t'uhni gah_u, nε tengu'b_u xam hmadi bi gut'i. Jananguε'a 'yo guí tεnthohoh_u 'bε'a di 'bεp ah_u gui 'yøth_u y_u jå'i 'b_u i xi ah_u gui 'yøth_u y_u ts'oqui.

24 Nε n'da ngu n'da ah_u, ma zi cu ah_u, gui thoqui gui 'yøthohoh_u ni 'bεfih_u, tengu gmí øth_u 'b_u hin gní 'yεc'yεih_u Ojå. Pε man'da gui thoqui gui 'yøth_u x_un ho guεp_u da numanho Ojå.

25 Nε nu man'da ram hma guí ängah_u nanguε'ε njo'o yá xisu o yá ndø, pε hin'y_u n'da ram hma bi manse a ma Hmuh_u ra Jesucristo 'b_u mim 'b_ucua ja ra häi. Pε ga xi ah_u a dí m bεngä. Nε x_un ho 'b_u gui 'yøth_u a dí m mangä, nanguε a rá mate ma Hmuh_u bi 'dac ran 'yomfεni.

26 Nε nu mam hmangä dí xi ah_u ya, nanguε njo'o yá xisu o njo'o yá ndø, x_un ho 'b_u din jatho tengu in ja ya. Nguetho nu'ε y_u pa jab_u ya, x_un hεitho 'b_u gan nuh_u y_un εnbi 'b_u dán simhb_u.

27 Nε nu'b_u n'da i 'b_uh rá xisu, hin da bεni ngue da hyεgui, nε nu'b_u n'da njo'o rá xisu, hin da bεni da hyoni.

28 Pε nu'b_u guín ndeh_u gan simhb_u, hin guim bεmh_u ngue ra ts'oqui a. Nε ngutho 'b_u n'da ra hmute da bεni din thåti, pε hin da 'yεmbi ra ts'oqui a. Pegue nu'b_u gan simhb_u, man'da x_un hεi ram 'b_ui gui 'yøth_u, xinda gue'b_u njon xtím 'b_u ah_u. Nε dín nde gan yån ah_u nanguε u x_un hεi.

29 Ma zi cu ah_u, nu'a nam bøn a dí xi ah_u, him min ngu y_u pa dam 'b_uhmb_u ua ja ra ximhäi. Jananguε'a i jatho ga humbah_u ga juahmb_u n'dihi rá 'bεfi

Ojã yu pa ní mba bu. Ne nu'u to'o i 'buh yá xisu buya, ne xingui ts'u da bēni da 'yē'ts'a rá 'bēfi Ojã nanguē a rá xisu.

³⁰ Ne hingui sã nya'a ga εshu rá 'bēfi Ojã 'bu ya dín nuhu ra dumbui, nguetho dí xōnhdu ga juahmbu n'dihi rá 'bēfi Ojã. Ne xingui sã nya'a dan johyah nanguē ma amigohu, xinga gue'u dí tãmhbu nya'a gan numan-hohu.

³¹ Ne ngutho u to'o gãtho i øt' yá 'bēfi zehē ua ja ra ximhãi, pē man'da zi ts'utho da bēni. Nguetho mi ts'utho da guadi 'bē'a gãtho dín nuhu ya.

³² Jananguē'a dín nde ahū ngue man'da ts'utho guim bēmhbū 'bē'a di hēn ahū ua ja ra ximhãi. Ne nu'bu n'da ran 'yohū ngue njo'o rá xisu, pē man'da εmme da bēn a rá 'bēfi Ojã, nguetho 'buse, ne i honi 'bē'a da numanho Ojã.

³³ Pē nu'bu ya i 'buh rá xisu, ne hinga hōnt'a rá 'bēfi Ojã da hyom buya, ne'a rá xisu da numanho ne da hyonbi 'bē'a gãtho da hyoni.

³⁴ Ne nu'a n'da ra xisu ngue njo'o rá ndø, pē man'da da zã hōnt'a rá 'bēfi Ojã da bēni da 'yøt'e. Pē ne'a rá ja'i ne'a rá mbui hōnt'a rá 'bēfi Ojã øt'e. Pē nu'a ra xisu 'bu ya i 'buh rá ndø, ne da 'yøt'e dí numanho a rá ndø.

³⁵ Ne nuna dí xi ahū dín nde ga fãx ahū, ne hin dín nde ga un'nahū. Ne dín nde ahū gui 'yøthū a xun ho, ngue hin di hēi ni mbuihu 'bu gui 'yøthū rá 'bēfi Ojã.

³⁶ Pē nu'bu n'da ran 'yohū ngue i 'bu a n'da rá t'ixu, ne ya bi zōn ra ora dín thãti. Ne im bēni hingui ho 'bu da zãmmi, ne εmme in nde rá t'ixu dín thãti, xun ho 'bu di thãrpa a rá t'ixu, ne hin da 'yēmbi ra ts'oqui a.

³⁷ Pē nu'bu n'da ran 'yohū hin te im bēn rá mbui ngue dín thãt'a rá t'ixu, ne nu'bu ja rán t'ēdi rá ta da zã da xifi, pēgue man'da xun ho 'bu dim 'bãtrpū. Ne n'dat'a im bēni ngue gue'a xun ho da 'yøt'a. Ne da bãdi xun ho a bi 'yør buya.

³⁸ Jananguē'a nu'u to'o di thãrpa yá t'ixu, xun ho i øt'e, pē ne'u to hingui nde di thãrpa yá t'ixu, pē man'da xun

ho i øt'u.

³⁹ Pē nu'bu n'da ra xisu bi hyon rá ndø, pē i jatho dim 'buhmi gãtho yu pa i 'bu a rá ndø. Ne nu'bu ya bi du a rá ndø, 'bu in nde dín thãt mahøn'a, xun ho ngue dín thãti, pēgue n'da rá mi'yēc'yēiui dín thãtui mahøn'a.

⁴⁰ Pē dí εnsēgã ngue man'da dín johya 'bu hin dín thãti mahøn'a. Ne dím bēni ngutho di bēngã rá Hogandãhi Ojã.

8

'Da yun t'änni nanguē yu 'bøts'e

¹ Ne nuya dín nde ga xi ahū a gá 'yãngahū, 'bu da zã gui sahu a ra ngø xí 'bøspa u yu hyãte oja, uague hin'na. Ne majuani guim mamhbū ngue gãtho gahū dí pãhmbū xun ho a. Pē nu'a gní pãhmbū, gue'a gnín 'yēxtahū a. Pē man'da gue'a ran huçcate nan te rá 'bēfi Ojã a.

² Pē nu'bu gui εnsēhū gui pãhmbū ran 'yomfēni, pē guerpū na fãrū buya ngue hinga ná pãhmbū xun ho, nguetho guidín 'yēxhū.

³ Pē nu'bu majuani dín numanhohū Ojã, ne dí comhbū rán 'yomfēni Ojã 'bu.

⁴ Nuya, nu'u 'bē'a gãtho bí 'bøspa u yu hmite, pē dí pãhmbū hing yu oja u εmbi n'youi. Ne dí pãhmbū n'datho Ojã 'bui, ne hōnt'a i ja rá ts'edi a.

⁵⁻⁶ Ne madague'bu t'εmbi 'buh yu oja ua ja ra häi nepū mahēts'i, ne t'εmbi xun ngu yu oja ne yu hmu, pē nuju, hōnt'a n'datho a Ojã dí 'buhmbū, ngue ra Ta, ne bi zãnni 'bē'a gãtho i ja, neju bi zãngahū ga ørpahū rá 'bēfi. Ne hōnt'a n'datho a ra Hmu dí 'buhmbū, ngue gue'a ra Jesucristo a, ne gue'a í 'yøt' Ojã 'bē'a gãtho i ja, ne gue'a bi 'daju ra te xun ho ma mbuihu a.

⁷ Pē hinga gãtho yu cu gui 'buhmbū i pãdi xun ho nanguē u yu hyãte oja, ne zãi mi thãnde u, jananguē'a εna guexta'a im bēm 'bu ya bi za a ra ngø xí 'bøts'e. Ne i εnsē ngue'a ra ts'oqui a 'bu ya bi za, nguetho hinguin zaqui yá t'ēc'yēi.

⁸ Pē hinga gue yun ts'ihme dí sihu nan numanhohū Ojã. Xín gam

bɛmhbuŋgue'a nan numanhoju a 'bu dí sihu o hin dí sihu.

⁹ Pɛ i jatho gui jamansufu yú mbui ni cuhu. Nɛ mamí jafu da dang bu ja ra ts'oqui, nguetho hinga na pađi 'be'a gui ɔthu 'bu gui ɔthu a gui paḥmbu xun ho.

¹⁰ Pɛ xi'bu da nu ahɛ 'da ni cuhu gue'a gui sihmɛhu bu ja yú nijá yu hmite. Nɛ gui paḥmbu xun ho 'be'a gui sihu. Pɛ nu'ɛ ni cuhu im bɛnse gue'a ra ts'oqui a 'bu da ts'i. Nɛ xi'bu sä da 'yɛna da hyut'an zambu da zi ɛ xi' bɔx buya.

¹¹ Jananjabu nu nin 'yomfɛnihɛ gue'a nam 'bɛh ni cuhu a, nguetho hinga na pađi xun ho. Pɛ nu'ɛ ni cuhu, gue'a í du ra Cristo a ngue da yaŋba yú te.

¹² Janangue'a nu'bu ngubu gui ɔthu, pɛ gui ɔrpahu ra ts'oqui ra Cristo 'bu, nguetho gui ɔrpahu ra ts'oqui ni cuhu ngue hinguin zaqui yú t'ɛc'yɛi, nɛ guidí ts'onbahu yú mbui.

¹³ Nɛ nugä drá Pablogä, nu'bu gue'a ra ngø dí sagä nin unba rá mbui n'da ma cu, pɛ man'da xun ho 'bu him man ga sagä ra ngø 'bu, janangue'a hin ga japi da mbeng bu ja yu ts'oqui n'da ma cu.

9

Da bɛni nda'a xun ho da 'yɔt' yú 'bäihɛ ra Cristo

¹ Nɛ nugä man'da ja man t'ɛdi xcá ɔt'ä 'be'a gätho dín numanho ga ɔt'ä, nguetho majuani ma 'bäigä'be a ra Cristo, ngue dá nusegä a ra Hmu. Nɛ mfadi majuani bin 'dac man t'ɛdi nguetho dá ja ahɛ gá 'yɛc'yɛihɛ Oja nangué rám fäts'i ra Hmu.

² Nɛ masque i 'buh mi'da ɛngui him ma 'bäigä'be ra Cristo, pɛ nu'ahu gui paḥmbu, nɛ mfadigui nangué ahɛ.

³ Nɛ gue'a ga xicä ɛ to'o da 'yängui nangué man t'ɛdi.

⁴ Nɛ i ja man t'ɛdi xcá təh man zäbi o xtín 'dac man ts'ihmɛ.

⁵ Nɛ i ja man t'ɛdi xcán thət'be n'da ra xisu, ngue ma mi'yɛc'yɛi'be, nɛ xcá sits'i hɔnbu go hapu dí 'yo, tengu i ɔt'ɛ yún 'yohu ra Cristo, nɛ ra Pedro, nɛ mi'da yú 'bäihɛ ra Cristo.

⁶ Pɛ ha guím bɛmhbu hin'yɛ man t'ɛdi'be a ra Bernabé ngue xcá ɛ'ts' ma 'bɛfi zɛhɛ'be ngue'a ná təh man ts'ihmɛ'be.

⁷ Nguetho njo'o n'da ra dofui i juzɛhɛ yú gasto zɛhɛ. Nɛ n'da ra ja'i 'bu i ɔt' ran uandät'ä i jant'ɛdi da zi. Nɛ yu ja'i 'bu di 'yɛh yú dɛ'yo, i jant'ɛdi da zip yú xi'ba ɛ yú dɛ'yo 'bu in nde.

⁸ Pɛ hinga hɔnt'ɛ yu ja'i im ma tengu na dí xi ahɛ, pɛ nɛ'a Oja im ma tengu na, nɛ gue'a mán t'o't'i bu ja rán t'ɛdi Oja a.

⁹ Nguetho nu'a rán t'ɛdi Oja bi 'yo't'a ra Moisés: "Pɛ nu'bu n'da ra mbundani i pa, hingui sä da thurpa rá nde, n'damhma da zä da za ɛ yu xi'yɔmpøhø i jahu," bi 'yɛna. Pɛ ha gam bɛmhbu hɔnt'ɛ yun dani in nu Oja.

¹⁰ Ha hin dí paḥmbu ngue nɛju da t'ørcahu a i hmangua, nguetho n'da ran t'uti a, man t'o't'i nanguéju. Nɛ tengu'bu dadím pɛhmbu bu ja ra häi, ngutho ɛ yu duju nɛ'ɛ yu mbeju, nɛ xun ho 'bu da bɛni da dah yún zäbi nangué yú 'bɛfi ɔt'e.

¹¹ Nɛ nugä'be tengu'bu ya dá tu'be ra hmudä bu gui 'buhmbu nangué ra te. Pɛ xiya ha guím bɛmhbu hingui ho 'bu xcá xoc'be ngue ga si'be. Nu'a nam bøn'a dí xi ahɛ, tengu'bu ya xquí jurca'be.

¹² Pɛ nu'ɛ mi'da yu xänbate i hani 'be'a guidí unhdɛ, nɛ man'da i ja man t'ɛdi'be xcá hɛm'be 'bu xcá nde'be. Pɛ hinga gue'a dí hongä'be ngue'a ga tə'be. Xun ngu ɛ gätho dadín 'yɛpta'be, nguetho dí su'ahu hin xquí hyamhbu a rán ho ma'da'yo ra Cristo.

¹³ Pɛ gui paḥmbu 'be'a i ɔt'ɛ to'o dim pɛpɛ ja yú nijá ma mijudíohe, hɔnt'a i tım bu ja ra nijá i si, nɛ gue'a nam pɛp ɛ yun t'unni dín t'un'na Oja bu.

¹⁴ Nɛ nguthogähe ya, ngue'a dím mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, bi zän ra Hmu ngue gue'a däm pɛpähe a rám hma.

¹⁵ Pɛ hin dí ɔt'ɛ yun t'ɛdi gä bin 'daqui. Nɛ hinga gue'a nam bøn'a dá ɔt'ahu a, ngue gui 'daju man zäbigä. Pɛ man'da xun ho 'bu ga tugä, xında

gue'bu 'bo'o da 'uĩngui, ne ndetho dí 'uega man johya.

16 Pe nu'bu hont'a ga ot'ä ngue ga mangä ráman hman ra Cristo, pe hin dí guah man johyagä a 'bu, nguetho gue'a ín 'dac ma 'befi a. Nguetho jats'edi tho gam mangä a ram hma.

17 Pe nu'bu mpähä thoho dí ot'ä rá 'befi ma Hmu, ne i ja 'be'a dí tãhã. Pe nu'bu dats'edi tho ga ot'e ts'utho, pe guemhma 'yo ma güenda ga juadi.

18 Pe 'be'a nin jurca 'bu mpähä thoho díman rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pe man'da dí tãh ran johya 'bu nte dí tãcã ra hme. Janangue'a man'da xun ho 'bu nte ga tãhã, madague'bu i ja man t'edi ngue xcã tãhã nangue'a ma 'befi.

19 Ne madague'bu hingan ts'änni ngue dan 'yẽhẽgã, ne njo'o n'da ra ja'i ngue'a ma hmu, pe dí cohi tengu'bu drã 'yẽhẽgã u gãtho yu ja'i, nguemu da zã ga zedi da dın ra 'yu xun ho u mi'da xun ngu.

20 Janangue'a nu'bu dí 'buhmbe ma mijudıohe, ngue i ot' yun t'edi bi xi Oja yu judıo, necã dí ot'ä u, madague'bu hin di mandagã u. Janangue'a da zã ga zerpa yã mbui da 'yẽc'yẽi ra Cristo.

21 Pe nu'bu dí 'buhmbe u hingui pah yun t'edi bi xi Oja yu judıo, necã hin dí ot'ä u. Janangue'a da zã bu ga zedi da 'yẽc'yẽi ra Cristo. Pe hingui nde da ma ngue dí sotho u yun t'edi Oja, nguetho dí tendã a im man ra Cristo.

22 Ne nu'bu dí 'buhmbe u xun güent'i thoho yã t'ẽc'yẽi, pe necã dí ot'ä tengu'bu xun güent'i thohogui, janangue'a i sä bu dí zedi da 'yẽc'yẽi ra Cristo. Ne gue'a dí ot'ä, ngue 'da'iguje n'da ngu n'da yu ja'i, ne dí honi xun ho 'beru dí 'yẽc'yẽi yu ja'i.

23 Guehna gãtho dí ot'ä na, janangue'a da zã ga combu rán japi ra Cristo hont'a go to'o ní ja'i da hyã'n'a ran ho ma'da'yo.

24 Pe guın nuhu yun t'uti nangue'u i tihı, madague'bu i tihı, pe n'datho a i tãh ran t'unni. Pe dami tihmbu ya nguemu da zã gui tãhmbu.

25 Ne tengu thoho yun 'yẽni ua ja ra ximhäi, emme din jamansuse, ne

hingui nde da 'yot'a di hẽni. Pe hont'a dim 'bedi i tã u. Pe nu'bu in jabu ga othu, ga tãhmbu a da hyãt'i mazai.

26 Ne nugã tengu'bu dí ot' ra 'dihı, dí hãx ra 'yu i uẽntho bu hapu i ja ran tãhã. Ne tengu'bu 'bo'o dadın tun'be, pe hinga ha sãtho dí pucpi, pe dí pađi hapu dí täpi xun ho.

27 Pe dí sam zehẽ ma ngoc'yẽi, dın ndepe da 'yot'a dí xifi, n'damhma hin go ga 'becã a 'be'a dí xi' u mi'da ngue da dãhã.

10

Ma hẽcpi yu 'yẽc'yẽi nangue yu hmite

1 Ne gue'a dın nde ahı gui pahmbu a, ma zi cu ahı, ngue 'be'a bi 'yot' mam bombotahe maya'bu, gãtho mi cot ra güi bu ní mba u, ne bi zits'i. Ne gãtho bi 'daxpu 'danguadi ra thengdeja.

2 Ne gãtho bin yãm bu ja ran unbi 'bu mi den ra Moisés, tengu'bu ya yã yante a. Ne janangue'a i t'ẽmbi tengu'bu bin xixyã nangue'a ra deja bu bi thogui ne ra güi.

3 Ne gãtho 'da'an zitho ra manã ngue ra hme bi un Oja hapu ní mba.

4 Ne gãtho bi zi ra dehe bi bõm bu ja ra do, tengu'bu bi zip rán zaqui a ra Cristo, ne tengu'bu ya bin 'yohu ra Cristo bu ní mba u.

5 Ne madague'bu bi t'ørpe gãtho u, pe emme xun ngu u him bi numanho Oja a bi 'yot'e. Ne hõnbu go hapu bin c'uaxt' yã do'yo bu ja yu dađo bi thogui.

6 Ne gue'a urcahu a, janangue'a hin gan ndehu ga othu yu ts'oqui, tengu mi ot' u 'bu mi 'yo bu ja ra dađo.

7 Janangue'a o guı thãndehu yu hyãte oja, tengu mi ot'i 'da u, tengu mán t'o't'i, ngue bin sihme u ne bim mihni, bi ndants'i bin ne 'bu mi dãnde ra pøte xí 'yøzehẽ.

8 Janangue'a hin ga othu ran 'yomt'ẽni tengu mi ot'i 'da, ne n'dapa thoho án du 'dãte ma hyu mahuahi njã'i.

9 Pe hingui sä ga sãhu ra Hmu nangue ma ts'oquihu, tengu mi ot'i 'da, ne xun ngu bi du, bi za yu c'eyã.

10 Janangue'a hin ga säman'ah_u nangue Oja, tengu bi 'yot'_u 'da, ne gue'a bí mbenh Oja n'da ram 'behni mahets'i ngue'a bi hyo _u.

11 Ne gue'a bin ja a tengu'b_u ya n'da ran t'uti ngue i suj_u dan jah_u b_u. Ne gue'a xmán t'o't'i 'be'a dám 'bahmb_u y_u pa i jab_u ya ngue rán zegui.

12 Janangue'a nu'b_u dí m b_uemhb_u tengu bi 'yot'_u, p_e hingui sä ga _uemhb_u, nangue ra ts'edi bi 'daj_u Oja hin'y_u 'be'a ga suh_u. P_e i jatho _umm_e dam fäseh_u, ngue hin ga tanj_u b_u ja y_u ts'oqui.

13 P_e nu'b_u i ts'ac ma mbuih_u ga oth_u y_u ts'oqui, tengu'b_u i ts'ap y_u mbui gätho mi'da y_u ja'i. P_e dí pahmb_u di zerca ma mbuih_u Oja ga taf_u ran ts'äte. P_e nu'b_u ena da sij_u mi'da x_un h_ei ngue hin da zä ga taf_u, hin di jaj_u Oja gan nuh_u _u. Ne i urcah_u 'ber_u dá taf_u _u dín nuh_u.

14 Ne nuya, ma zi cu ah_u, ne xingui ts'_u guim b_uemhb_u gui thandeh_u y_u hyäte oja.

15 Ne guehna dá xi'ah_u na ya, nguetho i ja nin 'yomf_unih_u, ne sä gui p_useh_u 'be'a nam b_uon'a dá xi ah_u.

16 Ne zai dí äf_u Oja rán japi 'b_u dí sih_u ran ts'ihm_e bi zän'na ra Cristo b_u ja ram peti. Ne nu'b_u dí sih_u rán gui ra uva, ha hin dí m b_uemhb_u ngue dí comhb_u rá ji ra Cristo ngue bi hogah_u. Ne'b_u dí x_umhb_u ra hm_e ne dí sih_u a, ha hin dí m b_uemhb_u ngue dí comhb_u rá ja'i ra Cristo ngue bi unba 'b_u mi hogah_u.

17 Madague'b_u _umm_e x_un nguju ngue dá sih_u _u, p_e n'dat'a ra hm_e, ne gue'a ní 'y_urcah_u n'datho ma ja'i dí comhb_u a ra Cristo.

18 Ne tengu bi 'yot' ma mi'israelhe, gä bi zi yan t'unni mí pa nt'unni Oja, ne gue'a í gomhma rá te Oja a.

19 Janangue'a hin nin säh_u gui comhb_u a i si _u pa m'b_uspe y_u hmite, madague'b_u hingui nd_uxqui _u y_u ngø i pa m'b_uspe _u, ne hin'y_u y_u ts'edi _u y_u hmite.

20 P_egue dí xi ah_u, nu'_u 'da ngue hingui pa Oja, i p_uspa y_u hmite, p_egue y_u zithu i hani. Janangue'a hin dín

nde'ah_u gui com'ma gui sih_u _u y_u 'b_uts'e, n'damhma hin gui comhb_u rá 'befi y_u zithu.

21 Hingui sä ga thecpah_u rá tasa ra Cristo 'b_u dí thecpah_u rá tasa y_u zithu. Ne hingui sä ga comhb_u rá ngøc'y_ei ra Cristo 'b_u dí comhb_u y_u 'b_uts'e y_u zithu.

22 Uague guím b_uemhb_u go gui muth_u a Oja. Ha man'da i ja ni ts'edih_u xinda gue Oja.

I sä 'be'a da 'yot' y_u 'y_ec'y_ei, p_e da b_en ran hu_ecate

23 Majuani a ram hma ngue da zä ga oth_u 'be'a go dín numanhoh_u. P_e nu'b_u ga oth_u 'be'a gä i ja, hinga gä x_un ho b_u dán gohi. Majuani da zä da 'yot'e hont'a go numanho n'da ra ja'i, p_e hinga gätho nan te rá 'befi Oja _u.

24 P_e i jatho ga huanhd_u nda'a man'da x_un ho, ngue da zä ga fäxh_u _u mi'da, ne hin nangue man hoseh_u.

25 P_e dami sih_u 'be'a gätho i 'bä b_u ja ra tai, ne hingui jatho gui 'yänhd_u 'be'a di ja a ra ngø 'b_u m'b_uts'e o hin'na.

26 Nguetho gätho rá mbeti Oja _u gätho i ja ua ja ra häi, ne ra ngø, ne'a ra ximhäi baya.

27 Ne nu'b_u 'bo'o da zix'ah_u na ts'ihm_e b_u ja y_u ngu _u hing y_u 'y_ec'y_ei, ne nu'b_u guín nde gui mbähä, dami sah_u 'be'a gätho di 'da'ah_u, ne hin te gui 'yänhd_u, ne o guím b_uemhb_u ngue di h_ec'ah_u Oja ngue gui sih_u.

28 P_e nu'b_u n'da ngue da xi'ah_u: "Nuna ra ngø bi mba m'b_uspe y_u hmite," da t'än'ah_u, p_e o guí sih_u baya, janangue'a hin gui unbah_u rá mbui a to bi xi'ah_u, nguetho im b_eni hingui nde Oja gui sih_u a.

29 Nguetho i jatho gui jamansup rá mbui ni mij_u'iui, madague'b_u guí pa di ngue x_un ho a ra ngø. P_e masque 'b_u'i 'da ah_u guín nde gui 'yängah_u: "Hanja ngue ga et' man ts'ihm_eh_u 'b_u 'bo'o hingui numanho a, p_e tengu'b_u hin'y_u ma ts'edih_u 'b_u.

30 Ne nu'b_u dadí unhde ra jamadi Oja nangue man ts'ihm_e dí sihe, hanja ngue sä di c'aman'aje _u 'da," gue'b_u 'bo'o da 'yängui.

31 Pɛ dí xi'ahɯ, dami jamansuhɯ a guí øthɯ, uague ran ts'ihmɛ guí sihɯ, o 'bɛ'a gätho guí øthɯ, pɛ hønt'a dí t'ɛspa Ojå gui 'yøthɯ.

32 Nɛ ɛmmɛ ga jamansuhɯ 'bɛ'a dí øthɯ ngue njon ga jafɯ da dængui, xinga n'da ra judío, xínga gue'ɯ hing yɯ judío, nɛ xínga gue'ɯ ma mi'yɛc'yɛihɯ.

33 Nguthogä ya, ɛmmɛ dí honi ngue ga øt'ä 'bɛ'a gätho da numanho mi'da yɯ ja'i xɯn ngu, nɛ hin dí honi 'bɛ'a dín numanhosɛgä. Pɛgue dí honi nangue mi'da, nguepɯ da zä da dɪn ra tema'da'yo ɯ gä mi'da xɯn ngu.

11

1 Pɛ dí xi'ahɯ gui tɛnhdɯ a dí øt'ä, nguetho dí øt'ä a i øt'a ra Cristo dí tɛndä.

'Bɛ'a da 'yøt' yɯ xisu bɯ ja ram pɛti

2 Pɛ xɯn ho guí øthɯ ngue'a guím bɛnthohɯ 'bɛ'a gätho dá xi'ahɯ, ngue bi bɛngä Ojå ga xi ahɯ.

3 Pɛ dín nde ahɯ gui pəhmbɯ, ngue nu ra Cristo, go rá hmu n'da ngu n'da ran 'yohɯ, nɛ nu yɯ xisu, tengu'bɯ yú hmu ɯ yú ndø. Nɛ dín jahɯ bɯ nangue Ojå. Nɛ in jabɯ a ra Cristo, rá Hmu a Ojå a.

4 Pɛ nu'bɯ n'da ran 'yohɯ i yaui Ojå bɯ i ja ram pɛti, o gue im man ram hma, pɛ hingui sä da hyu'ts' rá fɛi, tengu'bɯ hin'yɯ rá ts'ɛdi.

5 Pɛ nu'bɯ n'da ra xisu i yaui Ojå bɯ ja ram pɛti, o gue im man ram hma, i jatho da gomp' rá ya, ngue hin da mispa a rá ndø, nɛ hin da 'yøt'e tengu'bɯ nt'axi rá ya.

6 Pɛ nu'bɯ n'da ra xisu hingui nde da gomp' rá ya, man'da xɯn ho 'bɯ da 'yaɣ rá ya 'bɯ. Pɛ nu'bɯ guím bɛmhɯ ra 'yašä 'bɯ nt'axi n'da ra xisu, o gue'bɯ tengu'bɯ hin'yɯ yú xtå, pɛ man'da xɯn ho 'bɯ xtán gomp' rá ya.

7 Pɛ nu n'da ran 'yohɯ hingui sä da hyu'ts' rá fɛi bɯ ja ram pɛti, nguetho i udi i ja rá ts'ɛdi xɯn ho, tengu 'bɯ guesɛ Ojå i 'bɯpɯ. Pɛ nu n'da ra xisu i udi man'da ja rá ts'ɛdi n'da ran 'yohɯ.

8 Nguetho mbɯdi bi 'yøt' Ojå a ran 'yohɯ, nɛ m'bɛjua bɯya bi thaçpa n'da rá do'yo'bøts'e a ran 'yohɯ, nɛ gue'a í t'øt' ra xisu a bɯya.

9 Nu ran 'yohɯ hin í t'øt'e ngue da mbäx'a ra xisu, pɛ í t'øt'a ra xisu ngue da mbäx'a ran 'yohɯ.

10 Nɛ ɛ gue'a dím mangä a, ngue nu yɯ xisu i jatho da gomp' yú ya, janangue'a da 'yudi ja yú ts'ɛdi yú ndø. Nɛ gue'a dín numanho yúm 'bɛhni Ojå mahɛts'i a bɯya.

11 Pɛ nu bɯ ja rá 'bɛfi ra Cristo, hin da bømanho 'bɯ hønt'ɯ yɯn 'yohɯ dim pɛpɯ, xín da bømanho 'bɯ hønt'ɯ yɯ xisu, pɛgue gätho 'da däm fäxtahɯ ɯ.

12 Nguetho majuaɲi nu'a ra xisu nt'øt'e nangue rá do'yo'bøts'e a ran 'yohɯ, pɛ guexta'a majuaɲi ím 'bɯ a n'da ran 'yohɯ nangue rá mbe. Nɛ gätho bi zän Ojå din jabɯ.

13 Pɛ dami bɛnsehɯ 'bɛ'a man'da xɯn ho gui 'yøthɯ, nangue n'da ra xisu 'bɯ in yaui Ojå, 'bɯ hingan jo'mi rá ya. Ha guí ɛmhɯ xɯn ho i øt'e uague hin'na.

14 Nɛ dí pəhmbɯ 'yašä 'bɯ xtå mba rá ya n'da ran 'yohɯ.

15 Nɛ nguetho n'da ra xisu, gue'a ní nɛcmanho a rá xtå 'bɯ xɯ mba. Nɛ gue'a í ts'änba n'da ra xisu a, ngue'a xtå mba yú xtå, tengu'bɯ ya rán jo'maya a.

16 Pɛ nu'bɯ 'bo'o in nde dán junt'a 'bɛ'a dí xi ahɯ, pɛ hingui sä dán junthɯ a. Nɛ i jatho ga xifi ngue nguetho i t'ørpɯ ja mi'da yúm pɛti yɯ 'yɛc'yɛi.

Da hnumansu ran ts'ihmɛ bi zän ra Hmu

17 Pɛ nu'a man'da ga xi ahɯ ya, hingui sä ga ɛn'ahɯ xɯn ho guí øthɯ. Nguetho hingui sä di zet'a ni mbaihu a guí øthɯ bɯ ja nim pɛtihɯ, pɛ man'da di ts'on'nahɯ.

18 Nguetho i siqui 'bɛ'a guí øthɯ 'bɯ guídím pɛtihɯ, guídín junthɯ n'da ngu n'da ahɯ. Nɛ dí ɛc'yɛi ngue majuaɲi a i siqui.

19 Masque guím bɛmhɯ jatho gan hejɯ. Pɛ guepɯ bi fədi nda'a majuaɲi yɯ 'yɛc'yɛi.

20 Nguetho nu b_u ja nim petih_u guí sihmeh_u, pε him majua_{ni} gue'a ran t'ot'e bi xic ma Hmuh_u guí øth_u.

21 Pε nu'b_u ra ora guí sihmeh_u, εmme guídín uεmh_u nin ts'ihmeh_u n'da ngu n'da ah_u. Nu'x_u 'da xínga n'damh_uε gá unhd_u, nε nu'ah_u baya gue'b_u go εmme gán niyah_u.

22 Ha hin'y_u ni ngumh_uε ngue gan sihmeh_u b_u. Nguetho guídí ts'onbah_u rá 'befi Oja, nε guídí 'yasabah_u x_u ni cuh_u nte gá unhd_u. 'Be'a guí εna ga xi ah_u. Ha guí εna ga εn'ah_u x_u ho a guí øth_u. Pε hin'na.

Nangue 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zän ra Hmu

23 Janangue'a dín nde ga xi ah_u mahøn'a ya 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zän ra Hmu. Nε tengu thofo bi xängä ra Hmu, nε ngutho dí xi ah_u. Ngue n'dat'a ra xui bi mba ma dä ra Hmu Jesús, nε bi hyac ra hme,

24 bi 'yap ra jamadi Oja nε bi xem baya. Nε bi 'yεna: "Dami sih_u na, nuna ma ngoc'yεigä na, ngue din unbi nangue ah_u. Nε gui thoqui gui 'yøth_u na, n'damh_uε guim bεnj_u."

25 Nu'b_u mi jua a bi zi a ra hme, bi dec a ra tasa baya, ngue mi po ra gui'uva, nε bi 'yεna: "Nuna nam bøn ni ngue ya di hoc'ah_u x_u ho ra 'da'yo'yu da 'yøt'ah_u Oja nangue ma jigä. Nε n'dandj_u ngu n'dandj_u gui sih_u, guim bεnj_u dá tugä nangue ah_u," bi 'yεn'a ra Jesús.

26 Janangue'a n'dandj_u ngu n'dandj_u ga sih_u ra hme nε ra gui'uva, dí uhmb_u rán däte ra Hmu gue'b_u go bá pengua mahøn'a.

'Bepu dá fεn ran ts'ihme bi zän ra Hmu

27 Pε nu'a to'o hin din 'yomfεni, nε sä i si a ra hme nε ra gui'uva, ya i ja rá ts'oqui, nguetho hingui numansup rán däte a ra Hmu bi du.

28 Janangue'a i jatho m'bet'o da baxe n'da 'be'a i ja mbo rá mbai, nε nubaya da zä da zi ra hme nε'a ra gui'uva.

29 Nguetho nu'b_u i si a ra hme nε i si rán gui ra uva, nε hingui bεni 'be'a ín

unba ra Hmu 'b_u mi du, nε hønt'a ran unbi da nu a.

30 Nε gue a guí øth_u a, janangue'a x_u ngu x_u x_u ah_u nε x_u güent'i ah_u, nε ya xcá tuh_u 'da ah_u.

31 Pε nu'b_u m'bet'o dadí juanbazehe ma mbaih_u, hin da zegbah_u ra Hmu 'b_u.

32 Pε nu'b_u hin dadí juanbazehe ma mbaih_u, guemhma da 'yørcah_u ram fei 'b_u. Pε man'da x_u ho 'b_u da mbεgbah_u ra Hmu ya, n'damh_uε hinga 'darp_u gan nuh_u ran unbi ra ximhäi.

33 Janangue'a ma zi cu ah_u, nu'b_u guidím petih_u, ngue gui sih_u ra hme nε ra gui'uva, nde'b_u hin gan uεnseh_u, pε gui tømhb_u din 'da ah_u n'da ngu n'da ah_u.

34 Nε nu'b_u 'bo'o i tumanthuhu, hin da bεni din sihmε b_u ja ram peti, pε jatho 'be din sihmε b_u ja rá ngu, n'damh_uε hin da mbεp ah_u Oja nangue'a nim peti guí øth_u. Nε nu'a 'be'a gätho man'da guí øth_u, ga hoc'ah_u 'b_u dá mba b_u.

12

'Dahma 'dan'yo yä ts'edi bi un rá Hogandähi Oja

1 Nε nuya ma zi cu ah_u, dín nde ah_u gui pahmb_u 'be'a nam bøn a ra ts'edi di 'daj_u rá Hogandähi Oja nangue ga ørpah_u rá 'befi 'dahma 'dan'yo.

2 Guí pahmb_u 'be'a gá 'yøth_u 'b_u him maní 'yεc'yεih_u, nε gá hyä 'dah_u y_u hyäte oja, nε hingui yä x_u.

3 Janangue'a dín nde ah_u gui pahmb_u a majua_{ni} ya. Nu'b_u guí øhmb_u 'bo'o i yä nangue rá Hogandähi Oja, da 'yεmbi rá Hmu a ra Jesús 'b_u i yä. Pε nu'b_u i san'a ra Jesús 'b_u i yä, him majua_{ni} in 'youi rá Hogandähi Oja a.

4 Nε 'dahma 'dan'yo y_u 'befi da zä da hyän'a n'da ngu n'da y_u 'yεc'yεi, pε n'dat'a rá ts'edi rá Hogandähi Oja ngue di unni.

5 Nε 'dahma 'dan'yo 'bep_u ní 'yørp_u rá 'befi Oja n'da ngu n'da, pε n'dat'a ra Hmu dí ørpah_u rá 'befi.

6 Nε gätho bi ts'änbi 'bε'a da mbefi n'da ngu n'da yu 'yεc'yεi, pε n'dat'a Ojä di bεnbi 'bε'a da 'yöt'e.

7 Nε nu Ojä bi 'dajü ra ts'edi, janangue'a gätho dí uhmbü ngue dín 'yohü rá Hogandähi Ojä. Nε gue'a bi 'yörcahü Ojä a, n'damhma da zä 'da däm fäxtahü.

8 Nu'ü 'da bin t'un ra ts'edi da man'a rá hogan'yomfēni Ojä ngue him mäm fädi, pε nangue rá Hogandähi Ojä di bεnbi da ma. Nε nu mi'da bin t'un ra ts'edi da ma xün ho 'bε'a nam bøn'a rá m hman Ojä. Nε n'dat'a rá Hogandähi Ojä bi unni gätho yú 'befi 'dahma 'dan'yo.

9 Nε nu mi'da bin t'un ra ts'edi da badi din t'un'na i äp'a Ojä. Nε nu'ü 'da bin t'un ra ts'edi da xox yu hyēnni, nε n'dat'a rá Hogandähi Ojä di unni.

10 Nε nu'ü 'da bin t'un ra ts'edi ngue da 'yöt' yün t'öt'e mixte ngue hingui sä da 'yöt'a n'da ra jä'i. Nε nu'ü 'da bin t'un ra ts'edi da ma 'bε'a din ja. Nε nu'ü 'da bin t'un ra ts'edi da badi nda'a ním hma bi bεnba rá Hogandähi Ojä, nε nda'a bi bεnba ra zithu. Nε nu'ü 'da büya bin t'un ra ts'edi din ya man'da ra nde ngue hingam fädi 'bε'a nam bōni. Nε nu'ü 'da büya da ma 'bε'a nam bōn'a bi man a.

11 Pε gätho ya i øzεhε rá Hogandähi Ojä, nε di darpi n'da ngu n'da 'bε'a da ndese Ojä da 'yöt'e.

Gätho n'danjä'i tho dí comhbü

12 Nε tengu n'da ra jä'i εmme xün ngu ní hut rá jä'i, pε n'danjä'i tho i cohi. Nε in jabü ra Cristo nanguejü.

13 Nε dá gue'bü dyü judíohü o dyü griegohü, o dá gue'bü dyú 'yεhεhü o hin'na, pε n'dat'a rá Hogandähi Ojä dá hámhbü bü ja ma mbühü, tengu'bü 'darbü í nεx ra dehe dá sihü. Nε gue'a í 'yörcahü ngue n'danjä'i tho dín jahü.

14 Pε nu rá jä'i n'da, hinga n'datho ní hutí, pε εmme xün ngu i ja yú thuhu, ngue i juadi xün ho n'da ra jä'i.

15 Pε nu'bü n'da ra gua da 'yεnse ngue hinga gue'a ra 'yε: "Janangue'a hin te dí pecä 'bü," εna. Pε hingui sä ngubü da bēni, nguetho rá gua ra jä'i a.

16 Nε nu'bü n'da ra zagu da bēni: "Hin te dí pecä," nguetho im bēni hinga gue'a ra dä a. Pε hingui sä ngubü da bēni, nguetho rá zagu ra jä'i a. Nε hingui sä da bēni ngue hing rá ngø ra jä'i a.

17 Nguetho nu'bü gätho xtín jä'i a rá dä n'da, 'bε'a dí 'yøhnahyü 'bü. Xi'bü gä xtín zagu rá jä'i n'da, nε hin'yü rá xiyü, 'bε'a xtán zä xtám bahä tengu rá xiyü.

18 Pε nu Ojä bi zänni 'bε'a gätho i ja rá jä'i n'da, nε n'da ngu n'da bi un rá ts'edi ngue da zä da 'yöt'e 'bε'a gätho in ndepe da 'yöt'e.

19 Pε nu'bü n'daxεqui tho, ha dán zä din ja tengu ra jä'i.

20 Pε in jabü n'da ra jä'i, εmme xün ngu yu xεqui i ja, guerpü nan ho a n'da ra jä'i.

21 Pε nu rá dä n'da hingui sä da 'yεmp a rá 'yε, ngue nte ní mbäts'i, xinga gue'a rá ya hingui sä da 'yεmp ü yú gua nte ní mbäts'i.

22 Pε hingui sä ngubü da ma, nguetho n'da ngu n'da yu xεqui gätho i ja yú 'befi. Pε nu yú xεqui ma jä'ihü ngue dí εmfü nte i pēfi, pε man'da εmme di muui ü.

23 Nε nu 'da yu xεqui dí εmfü di 'bedi, pε man'da ga hojü n'damhma xtán ho. Nε nu yu xεqui dí εmfü hingui sä da hnu, pε man'da dí jamansuhü n'damhma hin da ts'ani.

24 Pε nu 'bε'a di nεcmanho nangue ma jä'ihü, ya hin'yü 'bε'a man'da ga jäfü. Pε Ojä bi hoqui gätho ma jä'ihü, nε bi japi ngue man'da bi muui a dí εmfü hingui ho. Janangue'a hin da t'εmp a n'da xεqui nte di muui.

25 Janangue'a hin da zä din hec yu 'yεc'yεi, tengu'bü yú xεqui ma jä'ihü, pε 'da xtín jamansu n'da ngu n'da.

26 Janangue'a nu'bü n'daxεqui ma jä'ihü xün ü, ya 'da nan ü tho gätho ma jä'ihü büya. O nu'bü n'da ra xεqui ngue hin hapü i sä, ya di johya gätho ma jä'ihü büya.

27 Pε guim bεmhbü nangue nim pētihü, nε gue'a rá jä'i ra Cristo a, nε n'da ngu n'da ahü tengu'bü n'da a n'daxεqui ahü rá jä'i ra Cristo.

28 Ne ngub_u bi zän Oja nangue ram peti dí øth_u, ngue 'be'a ní 'befi dí øth_u n'da ngu n'daj_u. Ne nu'_u yá 'bäih_u ra Cristo man'da bi ts'anbi da hnumansu _u. Ne nu yá pøngahyá Oja, ne'_u bi ts'anbi da hnumansu _u, pe hinga 'da'igu. Ne ná hyu baya y_u xänbate nangue rá_m hman Oja, ne bi ts'anbi ne'_u da hnumansu _u, pe hinga 'da'iguh_u _u mi'da. Ne'_u mi'da i øt' y_un t'øt'e mixte, ne'_u mi'da i øthe y_u hyenni, pe ne'_u mi'da to'o i fäx yá mi'yéc'yéih_u nangue ran huçcate ørpe, ne'_u mi'da y_u ngurbi di manda ram peti, ne'_u to'o 'dahma 'dan'yo b_u na yá ngue y_u nde hingat fadi, gätho bi ts'anba yá 'befi n'da ngu n'da.

29 Pe ha gätho ah_u ni 'bäih_u ra Cristo 'b_u, uague yá pøngahyá ah_u Oja 'b_u, uague guí emhb_u gätho gan xänbateh_u, uague gätho gui 'yøth_u y_un t'øt'e mixte 'b_u.

30 Ha gätho i ja ni ts'edi_u ngue gui xoxh_u y_u hyenni, uague gä 'dahma 'dan'yo y_u nde guí yäh_u, ha gätho guí paði guim mamhb_u 'be'a nam bøn'_u y_u nde xän hçi. Ne majuani dí xi ah_u ngue hin'na.

31 Pe dami hyomhb_u Oja ngue di 'da ah_u ra ts'edi nda'a man'da dí fäx ni mijá'ih_u. Pe nuya ga ut'ah_u man'da ra 'befi 'be'a ctí fäx ni mijá'ih_u pe xinda gue mi'da.

13

Nangue'a ran huçcate

1 Pe nu'b_u gä xcán yäh_u yá nde y_u ja'i, o tengu b_u na yá _u yám 'behni Oja mahçts'i, pe nu'b_u hin'y_u man huçcateh_u, hin te ní mba tho 'be'a dí øth_u 'b_u, tengu thoho n'da ra dambu o gue'_u y_u xit'egui zantho ne ndetho emme xän hçi.

2 Ne madague'b_u i ja ma ts'edi_u gam mamhb_u ram hma ngue dí_m pøngahyäh_u nangue Oja, pe nu'b_u hin dadí huç_u to dí xihmb_u ram hma, nte ní mba tho. O nu'b_u xcá paħmb_u 'be'a gätho an t'agui nangue Oja, o gue'b_u xcá paħmb_u 'be'a gätho man'da xän hçi, o nu'b_u ga paħmb_u da t'ørcah_u a dí äf_u Oja, ne'_u y_u t'øhø da zä da 'uegue,

pe nu'b_u hin'y_u man huçcateh_u, hin te dadí muh_u 'b_u.

3 O nu'b_u xcá unhd_u y_u hyoya 'be'a gätho dí pesh_u, pe nu'b_u hin dá bëmhb_u a ran huçcate, ya nte dá tãhmb_u b_u na nu Oja 'b_u. Ne ma xinda gue'b_u gätho ma ja'ih_u xcá umhb_u ngue xtín zø, pe nu'b_u him bin ja man huçcateh_u, ya nte dá tãhmb_u baya nangue rán ja_upi Oja.

4 Pe nu'a ran huçcate nam bøni, ra yemb_u, ne hin din xømb_u, ne hin din seya, ne xín ná yat'a ngue ja rá ts'edi, xíngui honi da t'çspa zeh_u.

5 Ne nu ran huçcate nam bøni, pespa rá sä rá mijá'iu_i, ne hingui honi nangue rán hose pe i honba ran ho rá mijá'iu_i. Ne hingui säman'_u, ne hingui ørpa ra güenda ran ts'o bi t'ørpe 'b_u majuani ja rán huçcate.

6 Ne nu'_u di huçc yá mijá'ih_u, hin di johya 'b_u 'bo'o in nu i øt' ra ts'oqui, pe emme di johya 'b_u 'bo'o in nu i ten'na ra 'yu majuani.

7 Ne nu'a i ja rán huçcate, hingui sumanhçi di huçc'a n'da, madague'b_u i ørpa ran ts'o. Ne hinjam'b_u çc'yéi 'b_u t'çmbi øt' ran ts'o a to di huçqui. Pe nu'b_u i paði bi 'yøt' ran ts'o, i tøm_i din 'yomfëni. Ne hinjam'b_u ç'ts'a ní 'yøt' ran huçcate.

8 Pe nu'_u 'da gä dí øth_u ya, da zøni da zç'_u. Nguetho da zøn ra pa ngue njom mam pøngahyá nangue Oja, ne njom mam ma nangue mi'da y_u nde 'dahma 'dan'yo ngue hingat fadi. Ne nu'_u to'o i ja yá ts'edi da ma 'be'a gätho xän hçi da fadi nangue Oja, pe him ma man'_u, 'b_u ya gätho ga paħmb_u xän ho.

9 Pe nuya nu to'o bin t'unni da man'a xän hçi, pe hinga gätho i paði xän ho nangue Oja. Ne'_u to bin t'unni dim pøngahyá, pe hinga gä im ma.

10 Ne nu'a dí øth_u ya ngue dí 'bähmb_u y_u pøngahyá, pe ya him ma homhb_u 'b_u dá paħmb_u xän ho, nguetho hinga gätho im man'_u.

11 Ne tengu'b_u mán t'ähni_u, dá yäh_u tengu b_u na yá y_u t'ähni, ne ngub_u däm bëmhb_u, tengu b_u nam bçn y_u t'ähni. Ne nu'b_u mán

dan'yohuhu buya, ya dá bɛmhbu ngue ga sohmbu 'be'a gátho mí øthu 'bu mán t'uhnihu.

¹² Ne gue'a dí øthu yu pa i jabu a ya, ne hingui sä gan nuhu 'be'a di ja Oja. Tengu thoho 'bu dí hɛthu n'da ran hyɛdá hingui di nequi xun ho rá hmi n'da ra ja'i. Pɛgue da zøni ngue da zä ga pɛhmbu xun ho 'bu dá nuschu Oja. Nuya hingui sä ga pɛhmbu xun ho ha in ja, pɛgue da zøni ga pɛhmbu xun ho, tengu thoho Oja i paju ya.

¹³ Pɛ hyu i jajɛ ngue hinjam'bu ga juahmbu. Nu'a n'da, ngue'a ga pɛhmbu majuani da 'yøt'a ran ho bi man Oja, ne nu'a ná yoho ngue'a ga tømhu a i mam buya, ná hyu buya, ngue a ran huɛcate. Ne man'da xun ngu di muui ran huɛcate xinda gue'u mi'da i hmangua.

14

Nangue'u 'dahma 'dan'yo bu na ya

¹ Pɛ man'da ga humbi ga øthu ran huɛcate. Ne a man'da di bɛngahu rá Hogandahi Oja, dam pøngahyahu ga mamhu rá hman Oja. Ne m'bejua ts'u da zä ga øthu mi'da yu 'be'fi di bɛngahu rá Hogandahi Oja buya.

² Pɛ nu'u to'o i ya n'da ra nde hingam fadi, hont'a Oja da zä din yaui, ne hinga gue'u yu ja'i i yahu. Nguetho njongui øde 'be'a im ma. Ne masque rá Hogandahi Oja di bɛnbi, pɛ nt'agui thoho.

³ Pɛ nu'u to'o dim pøngahya nangue ra nde ngue'a mfadi, i xih yú mija'ihu, ne da zä di japi din te yú mbui, ne di zerpa yú mbui, ne ɛmme di un ran johya yú mbui.

⁴ Pɛ nu'u to'o i ya n'da ra nde ngue hingam fadi, masque di zese rá mbui, pɛ nu'u to'o dim pøngahya, gä di ze'u yú mi'yɛc'yɛihu.

⁵ Ne dín ndehmagä gátho ahɛ gan yahɛ 'dahma 'dan'yo yu nde. Pɛ ɛmme man'da dín nde ahɛ gátho gui mamhu rá hma Oja nangue ra nde ngue mfadi. Nguetho man'da xun ho a, xinda gue'bu gan yahɛ mi'da yu nde gue n'dan'yo hinda høn'bu da zä gui mamhu 'be'a nam bøn'a gá mamhu,

ne gátho din te yú mbui yu 'yɛc'yɛi buya.

⁶ Jannangue'a ma zi cu'ahu, xi'bu hont'u yu nde hingam fadi gam mangä 'bu dá mbagä bu, 'be'a ním fäts'i ga øt'ahu 'bu. Pɛ man'da xun ho 'bu ga xän'nahu rá hman Oja nangue ma ndeschu, ne ga 'da ahɛ n'da ran 'yomfɛni hin gui pɛhmbu, ne ga xän'nahu 'be'a bi 'yurcä Oja.

⁷ Ne gam bɛmhbu 'be'a i øt' yam 'bixt'i ne yu 'bida. Nu'u hingui ja yú te pɛ i ya. Pɛ nu'bu hingui pømanho a im ma, ya hingam fadi 'be'a ní 'bei a buya, nguetho 'da nan gɛtho.

⁸ Ne ngutho n'da ra thuxi bu ja ra sui, da ma xun ho a ra 'bei ngue dín tunh yu dofai. Pɛ nu'bu hin da mba m'bixt'i xun ho, njon da badi 'be'a nam bøni, ne njon din sä da mba ra tuhni.

⁹ Ne ngutho ahɛ 'bu hin gui yahɛ n'da ra nde nt'øde xun ho, hague dán zä da fadi 'be'a guím mamhu.

¹⁰ Ne masque ɛmme xun ngu yu nde i ja ua ja ra ximhäi, ne gátho xun ho 'bu 'bo'o i padi 'be'a nam bøni.

¹¹ Pɛ nugä, nu'bu hin dí pa a ra nde ní ts'oqui, ya xcá øt'be tengu'bu n'da an 'danni ma hnini'be, ne hingui sä dam pa'be.

¹² Nu'a gui ndehu ɛmme din ja ni ts'edihu nangue rá Hogandahi Oja, pɛ dami 'yäfɛ 'be'a ní ts'edi da zä dín te yú mbui gátho yu 'yɛc'yɛi gui 'buhmbu.

¹³ Nu'bu n'da ra ja'i din ya man'da ra nde hingam fadi, pɛ da 'yöp rá ts'edi Oja da zä da ma 'be'a nam bøni.

¹⁴ Nu'bu dí ya'be Oja nangue man'da ra nde n'dan'yo, go i ya rá Hogandahi Oja i o ma mbui, pɛ hin dí thocpa ran 'yomfɛni u mi'da 'bupɛ, ngue 'be'a nam bøn'a dí ma.

¹⁵ 'Be'a xun ho ga øt'e. Pɛ nde'bu dan ya'be Oja nangue rá Hogandahi, pɛ i jatho ga japi da ba u mi'da 'bupɛ ngue 'be'a nam bøni. Ne ngutho 'bu dan tuh yu thuhu, ga ɛspa Oja nangue rá Hogandahi, pɛ guexta'a i jatho ga bɛni 'be'a nam bøni, ne ga japi da bɛn'u mi'da buya.

¹⁶ Nguetho nu'bu gui ɛspahu

Ojå nangué n'da ra nde hingam fãdi, nε madague'bũ di bεn'nahũ rá Hogandãhi Ojå, pε nu'ũ 'da hin da zã guí comhbũ a ram hma 'bε'a gní 'yεspahũ Ojå, nguetho hingui pãdi 'bε'a nam bøn'a guí mamhbũ.

17 Nε madague'bũ majuãni guídí unhdũ ra jamadi Ojå gue'bũ n'dan'yo ra nde guí yãhũ, pε hin guídí zεrpahũ yũ mbũi ni mijã'ihũ, ngue nε'ũ dí un ra jamadi Ojå.

18 Jamadi Ojå nguetho man'da i sã dan yãgã yũ nde hingam fãdi xinda gue ahũ.

19 Pε nu bũ ja yãm peti, madague'bũ hõnt'i cãt'a thoho yãm hma ga ma gue'ũ nt'õde xũn ho, pε man'da xũn ho, xinda gue'bũ ga εna ga mam bũ 'dεt'a mahuãhi yãm hma gue'ũ hingam fãdi 'bε'a nam bõni. Nguetho dín nde ga xãnba yũ cu.

20 Ma zi cu ahũ, o guí øthũ tengu'bũ gyã t'ũhni ahũ, pε damín 'yomfεnihũ xũn ho 'bε'a man'da xũn ho guí 'yøthũ bũ ja nim petihũ. Nguetho gyũ dajã'ihũ, madague'bũ i t'εn'ahũ gyũ 'uεrehũ ngue'a hin guí nde guí 'yøthũ yũ ts'oqui.

21 Bi 'yεm bũ ja rá t'ohni Ojå: "Madague'bũ dá japi bá εh yũ 'damh-nini ngue 'dan'yo bũ na yã, ngue da zo ı 'bũcua, pε ngutho him bi 'yũrpa ra güenda a dãm mangã ı," bi' yεn Ojå.

22 Janangué'a ga pãhmbũ n'da ra hmεpya 'bũ 'bo'o din yã man'da ra nde n'dan'yo, i uh rá ts'edi Ojå, hndεpe da 'yεc'yεi ı hingui nde da 'yεc'yεi. Nε hinga gue'ũ yũ 'yεc'yεi i pa nt'ørpe yũ hmεpya. Pε nu ra ts'edi ngue da man rãm hman Ojå nangué yũ ndεε ı, xũn ho ngue'a da xãnbi gãtho yũ 'yεc'yεi, nε hin nangué'ũ εmmε xãm mε yũ mbũi, hingui nde da 'yεc'yεi.

23 Pε xi'bũ bim peti gãtho yũ 'yεc'yεi nε gãtho 'dahma 'dan'yo yũ nde i yã, nε da zøm bũ 'da ngue hing yũ 'yεc'yεi, o gue'ũ hinga na pãdi xũn ho. Ha hin guím bεmhmbũ ngue da 'yεn'ahũ guí jãthũ.

24 Pε nu'bũ gãtho guí mamhbũ rãm

hma Ojå ngue ra nde mfãdi, nε da yũrpa 'da hing yũ 'yεc'yεi o gue'ũ hinga na pãdi xũn ho. Nε da bãε bũya ngue ja yũ ts'oqui, nε da bãdi 'bε'a i ja yũ mbũi zεhε 'bũ bi 'yø'a guí mamhbũ.

25 Nε nu'a nt'ãgui bũ mbo yũ mbũi da japi di nεqui xũn ho. Nε din danyahmu nε da 'yãp rá punbi Ojå bũya. Nε da 'yεna: "Majuãni maha guí 'bũhmbũ Ojå," da 'yεm bũya.

Da t'øt'e xũn ho a ram peti

26 Nuya, ma zi cu ahũ, dín nde ga xi ahũ 'bε'a man'da xũn ho guí 'yøthũ 'bũ guídím petihũ. Pε nde'bũ 'bε guim bεmhmbũ 'bε'a dín te yũ mbũi gãtho yũ 'yεc'yεi, nε da zã gan tuhmbũ n'da ra thuhu guín nde gan tuhmbũ bũya, o gue n'da ram hma guín nde gan xãnbatehũ, o gue n'da ram hma bi bεn'nahũ Ojå ngue guí mamhbũ, o n'da ram hma guí nde guí mamhbũ n'da ra nde hingam fãdi 'bε'a nam bõni, pε gue'bũ di 'bũi to'o da man a 'bε'a nam bõni ngue hingam fãdi.

27 Pε nu'bũ guí yãhũ man'da ra nde n'dan'yo, hõnt'ũ yonjã'i din yã, nε nu'bũ xũn ngu, hyunjã'i. Nε hinga n'dat'a ra ora din yã gãtho. Nubũya i jatho dim 'bũ'a n'da da ma 'bε'a nam bøn a bi hma.

28 Pε nu'bũ njongui 'bũrpa n'da i pãdi da ma 'bε'a nam bøn'a bi hma, man'da xũn ho 'bũ nte da mam bũ ja nim petihũ. Da zã din yã, pε n'danni din yãεui Ojå.

29 Ximangutho ı i man rãm hman Ojå nangué ra nde mfãdi, din yã yoho o hyu. Nε nu'ũ to'o bin t'un ra ts'edi da bãdi 'bε'a nam bøn'a ram hma, da mam 'bũ hingui ho, ua gue'bũ xũn ho.

30 Nε nu'bũ i hupũ n'da bi bεnba Ojå da ma 'bε'a im bεni da ma, pε 'bε di jua a i yã bũ, nε guí jafũ din yã a man'da bũya.

31 Janangué'a da xøt'a gan yãhũ 'dahmi 'datho, nε gãtho ahũ to'o gãtho di bεnba Ojå din yã. Nubũya tengu 'bũ gán niyãbahũ yũ cu nangué yũ mbũi nε gãtho da hyã yũ ts'edi yũ mbũi bũya.

32 Nu'ũ to i man rãm hman Ojå i jatho da zãmzεhε rá mbũi zεhε,

madague'bu Oja bi benbi din ya, pe jatho da dɔ'mi ts'u, 'be din ya a man'da.

³³ Nguetho nde Oja da ts'anni 'be'a gätho din ja bu, ne hinga 'da ni thas thoho 'be'a gätho i ɔt' Oja. Ne in jabu i t'ɔt'e hɔnbu go hapu i ja yam peti ma mi'yɛc'yɛih.

³⁴ Ne nu yu xisu hingui sä din ya bu ja yu dämpeti, nguetho hin'yu yän t'ɛdi din ya u, ne i jatho da 'yɔ'a 'be'a da sifi, ne hin dim 'bet'o, tengu i mam bu ja rá t'ohni Oja.

³⁵ Ne nu'bu in nde da 'yänni 'be'a nam bɔn a hmam bu, i jatho da 'yän'na rá ndɔ bu ja rá nguse, nguetho hin di necmanho 'bu i ya n'da ra xisu bu ja ram peti.

³⁶ Ha guím bɛmhbu gá dämzehɛhu rá 'befi Oja, ngue gui ɛmhbu da zä gui sänzehɛhu 'be'a gui 'yɔthu. Uague guím bɛmhbu hɔn'adah gá hyámhbu a ram hma.

³⁷ Pe nu'bu majuañi bi 'da ahü rá ts'edi Oja gui mamhbu rá m hma, o gue'bu majuañi bin 'da ahü nin 'yomfɛnihü nangue rá Hogandahi Oja, nu'bu, jatho gui 'yɔthu a dá ot'ahü 'bu, nguetho rá manda ra Hmu a.

³⁸ Ne nu'bu 'bo'o hingui nde da 'yɔ'a dá ot'ahü, pe hingui sä gui 'yarpahü ra güenda a.

³⁹ Janangue'a ma zi cu ahü, man'da ɛmme gui hyumbi gui mamhbu rá m hman Oja nangue ra nde mɛadi. Pe hin gui hɛcpahü to'o in nde din ya man'da ra nde.

⁴⁰ Pe gan 'yomfɛnihü xun ho, ne 'darpü dí mba gui 'yɔthu, ne hinga 'da dí thas thoho 'be'a gätho gui 'yɔthu.

15

Bi ndants' mahɔn'a ra Cristo

¹ Nuya ma zi cu ahü, dín nde ga xi ahü mahɔn'a ran ho ma'da'yo, tengu dá xi ahü mam 'bet'o. Ne gue'a ram hma gá hyámhbu, ne gue'a gním 'bähmbü xun ho a.

² Ne guet'a ram hman a gní yan ni tehü a 'bu guidí thoqui gui tɛn thohü a dá xi ahü. Pe nu'bu hin'na, säti tho gui ɛmhbu gui ɔthu 'bu.

³ Ne dá ja ahü gá pähmbü a ram hma bin 'dacä ngue man'da jats'edi tho ga pähmbü. Ngue dá xän'nahü bi du ra Cristo, bi hoga ma ts'oquihü, tengu thoho mán t'o't'i bu ja rá t'ohni Oja.

⁴ Bi t'ägui, ne bi xox Oja 'bu ná hyupa, tengu thoho mí mam bu ja rá t'ohni Oja.

⁵ Ne nu'bu mi dämpɛni ra Cristo, m'bet'o bin 'yuse bu 'buh ra Pedro, ne m'bejua büya bi nu mi'da yá xädi.

⁶ Ne m'bejua büya xɔ 'bexque bi nequi bu 'darpü mídím peti cüt'a ciento yu cu. Ne ɛmme xun ngu i 'batho u ya, madague'bu xun du u 'da.

⁷ Ne m'bejua bi nu ra Jacobo, ne m'bejua mahɔn'a bi nu gätho u yá 'bäihü.

⁸ Pe rán zegui thoho necä bi zä dá nugä ra Cristo bu 'yu. Ne ɛmme xun hɛi bu dá ɛc'yɛigä a ram 'bui ma'da'yo, tengu'bu n'da ra 'uere hingui sä dim 'bui, ne ɛmme din unbi.

⁹ Ne him man zä'be ngue xtá t'ɛngä ma 'bäi'be ra Cristo, ne man'da ts'utho dadí mu'be xinda gue'u mi'da yá 'bäihü, nguetho ɛmme dá unbä u yá 'yɛc'yɛi Oja.

¹⁰ Pe nu Oja rá mate zehɛ bi jaqui tengu dín jagä ya. Ne hinga säti thoho rá mate Oja bi 'yɔrque, nguetho ɛmme dá humbi xinda gue gätho mi'da yá 'bäihü ra Cristo. Pe hinga guecä dá ɔt' ra 'befi, ne gue'a rá mate zehɛ Oja bi zegui dá ɔt'e.

¹¹ Madague'bu guecä o gue'u mi'da bi xän'nahü, pe n'dat'a ram hma dí mamhbe ngue bi du ra Cristo nangue ma ts'oquihü, ne bi xox Oja 'bu mi du. Ne gue'a ram hma gá 'yɛc'yɛihü a.

Da xox Oja u xun du

¹² Pe xi a ram hma dí mamhbu, ngue bi dämpɛni ra Cristo 'bu mí du, pe hanja gní 'yɛmhbu 'da ahü büya, ngue hingui sä da dämpɛni u xun du.

¹³ Nu'bu hin da dämpɛni u xun du, pe xinga gue'a ra Cristo xtán dämpɛni 'bu, ne guexta'a ya xun du a ya 'bu.

¹⁴ Ne nu'bu hin xtán dämpɛni a ra Cristo, hin'yü rá ts'edi a ram hma dí

mamhb_u 'b_u, nε ndetho guí 'yoh_u b_u 'b_u.

15 Nε nu'b_u ngub_u guím bεmh_u ngue hingui sä da dambɛni _u x_un du, guí nubethani gahe 'b_u ngue dí mamhbe bi xox Oja a ra Cristo 'b_u mi du.

16 Nu'b_u hingui sä da dambɛni n'da ra du, pε xinga gue a ra Cristo xtán zä xtán dambɛni 'b_u.

17 Nε nu'b_u guexta'a ra du a ra Cristo, säti thoho guí εc'yeh_u a 'b_u, nε guexta'a him mahoqui ni ts'oquih_u 'b_u.

18 Nε nu'b_u ngub_u guím bεmh_u, pε nε'u y_u 'yεc'yehi x_un du b_u ja rá 'yε ra Cristo, nε má zä dim 'bεp_u 'b_u Oja 'b_u, gue'b_u ya má zä bim 'bε a ra Cristo 'b_u mí du.

19 Pε nu'b_u hontya dí nuh_u ran ho nanguε ra Cristo, ha hin guím bεmh_u ga nuh_u man'da ran ho 'b_u dá tuh_u 'b_u. Pε huɛhigah_u 'b_u nte ga nuh_u, xinda gue'u gä mi'da y_u ja'i ngue nte mbɛni da nu.

20 Pε majuani maha bi dambɛni ra Cristo 'b_u mí du. Nε tengu'b_u rá mbɛdi n'da ra th_u bi sop_u ja n'da ra huahi, nε gue'a nam bɔni ngue da xox Oja _u to'o gätho i 'b_uhmi ra Cristo.

21 Tengu thoho 'b_u mí d_ump' ran däte ua ja ra ximhäi n'da ran 'yoh_u, ngue ra Adán, nε ngutho a man'da ran 'yoh_u ngue ra Cristo, bi d_u'mi ngue da ndants' mahɔn'a y_u du.

22 Nε tengu tho _u gätho bi xand ra Adán, gätho i tu, pε nu gätho di xand ra Cristo, gätho da mba nsots'i.

23 Pε hinga gätho n'dat'a ra ora da mba nsots'i, nguetho rá mbɛdi a ra Cristo, nε nu'b_u bá εh ra Cristo, gätho _u x_u huahni da mba nsots'i m'bεjua.

24 Nε nub_uya, ba εh rá pa ran zεgui. Nguetho nu'a ra Cristo xí dapi 'bε'a gätho má ts'edi, ngue y_un saih_u Oja, nε gätho to'o i hase y_un t'edi, nε to'o di manda zεhe, ngue'u y_u ja'i nε'u y_u zithu. Nε nu'b_u ya bi dāha, di un'na Oja rá Ta rá ts'edi mahɔn'a.

25 Nguetho nu ra Cristo, im Hmuts'ut'abi ya, nε gue'b_u go bi dāha di 'bεra y_u ts'edi _u gätho y_un saih_u.

26 Nε nu'a ran däte ran zεgui thoho da dapi, nε má zä dim 'bε a b_uya.

27 Tengu bi mam b_u ja rá t'ohni Oja, di japi da dāh ra Cristo 'bε'a gätho má ts'edi i ja. Pε njon da bɛni nε'a Oja rá Ta da dapi, nguetho guesε bi un rá ts'edi ra Cristo a.

28 Nε nu'b_u gätho bi dā a ra Cristo _u 'bε'a gä ní ts'edi i ja, nε nu'a ra Cristo b_uya, ngue rá Ts'unt'_u Oja, nε din dāse b_u 'b_u Oja rá Ta. Nguetho m'bet'o xí un rá ts'edi. Nub_uya da hɔnse Oja din ja rá ts'edi b_uya.

29 Nε man'da guí øth_u guídín xixyāh_u nanguε'_u x_un du. Pε hanja gní 'yεmh_u him mam 'b_u _u x_un du b_uya.

30 Nε hanja hin dí su man dätehe, gätho _u y_u pa dí 'b_uhmbε ua th_u, gue'b_u xcá pāhmbε hin ga ndanshe mahɔn'a.

31 Nε majuani thocpa thoho dadím pom'be ran däte. Nε gue'a dí xi ah_u a ngue'a dín nde ah_u gui pāhmb_u 'bε'a dí øt'ä. Nguetho εmme dí numanho ah_u, ma zi cu ah_u, ngue n'dat'a ma Hmuh_u ra Jesucristo dí εc'yehi.

32 Nε dá hät'i x_un ngu y_un unbi, nε xi _u y_u zate dán tunhdä'be ua Éfeso, ngub_u i εmb y_u ja'i. Pε 'bε'a ní mba a dá øt'ä 'b_u hin da dambɛni _u x_un du. Pε nu'b_u hin ga ndansh_u mahɔn'a, mbähä dan sihmeh_u ya nε dam minh_u, nguetho má zä ga tuh_u nixudi mani.

33 O guídín hyehmb_u da thä ah_u gui tēhd_u yām hman _u 'da y_u hyäte, jananguε'a hin gui 'bεhmb_u y_u hogan t'øt'e.

34 Pε damin 'yomfɛnih_u x_un ho gui pāhmb_u nda'a ram hma gue majuani, nε gui 'yesh_u y_u ts'oqui b_uya. Nguetho guí 'b_uhmb_u 'da hinga ná pāhmb_u x_un ho Oja. Nε guehna dí xi ah_u na, jananguε'a gui pεs' ni säh_u.

Hague din ja 'b_u bi dambɛni _u x_un du

35 Uague guím bεmh_u 'da ah_u gui 'yāngah_u: “Bε'a di ja 'b_u bi dambɛni _u x_un du, nε 'bε'a ní ngøc'yehi din ja mahɔn'a.”

36 Pε n'da rán t'änni y_u 'yāmb_u a. Ha hin guí nuh_u 'bε'a di ja n'da ra hmudä

'b_u pa nthuhu ngue i 'ya rá xi ne ja da b_ox'a rá mb_ui b_uya.

37 Ne h_ont'a go má hmudä guí tuhmb_u, hinga guexta'a rá ndä 'b_u bi b_ots'e. Nguetho gue'a rá ndä gá tuhmb_u, ne ra paxi b_u dán go 'b_u bi b_ots'e.

38 Ne h_ont'a go nda'a má hmudä da thuhu, gätho yá xise 'b_u bin ja, tengu bi zänba Oj_a a.

39 Ne hinga 'da'angu ma ng_oc'y_eih_u y_u fani o gue y_u doja o y_u hu_a.

40 Ne in jab_u 'be'a gätho i ja b_u mah_ets'i ne 'be'a gätho i ja ua ja ra ximhäi, nu'ü bi ja b_u mah_ets'i, n'dan'yo thoho nán ho xinda gue'ü ja ua ja ra häi.

41 Nu'a rán nequi ra hyadi ne ra zana ne y_u s_o gätho 'dahma 'dan'yo. Ne hinga 'da'angu ü y_u s_o, 'dahma 'dan'yo b_u ni nequi.

42 Ne ngutho nangue'b_u bi damb_eni y_u du, ne nu'b_u bi t'ä a ra ng_oc'y_ei, da 'ya nguetho nts'änbi da 'ya a. Pe nu'b_u bi damb_eni b_uya ne hin nj_am'b_u da du mah_on'a.

43 Nu'a bi t'ägui hingui ho, pe nu'a da b_ots'e emme x_un ho a. Nu'b_u mi t'ägui hin'y_u rá ts'edi, pe nu'b_u mi b_ots'e, man'da emme bin ja rá ts'edi.

44 Nu'a ra ng_o 'b_u mi t'ägui, nts'änni h_ont'ua ja ra ximhäi dim 'b_ui. Pe nu'b_u bi b_ots'e, nts'änni dim 'b_up_u mah_ets'i b_uya. Ne guí p_ahmb_u i ja ma j_a'ih_u nangue ra ximhäi, pe man'da i jatho guí p_ahmb_u ngue ne'a din ja ma j_a'ih_u nangue rá Hogand_ahi Oj_a.

45 Ne gue'a in ja a tengu mán t'o't'i b_u ja rá t'ohni Oj_a, gue ná n'da ra Adán bi ts'änni bin j_a'i ua ja ra ximhäi. Pe nu'a ná yoho gue'a di un ra temaz_ai ngue nj_am'b_u da guadi, gue'a ra Cristo a.

46 Ne m'bet'o dám 'b_uhmb_u nangue ma ng_oc'y_eih_u ngue h_ont'ua ja ra ximhäi dim 'b_ui. Ne m'bejua b_uya dam 'b_uhmb_u nangue ra ng_oc'y_ei ngue nts'änni dim 'b_up_u mah_ets'i.

47 Ne nu rá mb_udi ran 'yoh_u nt'ot'e nangue ra häi. Nu a ná yoho gue'a bi 'y_eh mah_ets'i, ma Hmuh_u ra Cristo a.

48 Ne ngutho ma ng_oc'y_eih_u ua ja

ra häi, tengu tho a ran 'yoh_u ngue bi t'ot'e nangue ra häi. Pe nu ma ng_oc'y_eih_u m'bejua din ja tengu thoho rá ng_oc'y_ei a ma Hmuh_u ra Cristo, nu'a ran 'yoh_u bi 'y_eh mah_ets'i a.

49 Ne tengu thoho b_u dá nequih_u nangue ra Adán nt'ot'e ra häi, ne ngutho b_u dá nequih_u mah_on'a nangue'a ra men_gu b_u mah_ets'i.

50 Ne dín nde ga xi ah_u mah_on'a, ma zi cu ah_u, ngue nu'a man ng_oh_u ne ma jih_u i jaj_u ya, hingui sä da gonhui rá ts'edi Oj_a mah_ets'i a. Nguetho nu'a hingui hät'i, hingui sä 'darp_u da 'bes'ui a da hyät'i h_on'b_u go nj_am'b_u.

51 Pe dín nde ah_u guí p_ahmb_u a him mam f_adi, ngue hinga gätho ga tuh_u ngue dyá 'y_ec'y_eih_u, pe gätho da mba ma p_arquigah_u ma ng_oc'y_eih_u.

52 Ne x_ogue n'dan c'ue_rpadätho da 'y_orcah_u 'b_u bin y_a ra th_uxi 'b_u rán zegui ra pa. Ne nu'b_u bin y_a ra th_uxi, 'bex da ndants'i gätho ü y_u 'y_ec'y_ei x_un du, ne dín ja yá ng_o him man zä dín ts'oni. Ne'ü xí du, ne'ü hin ní du, gätho da mba ma pädi.

53 Ne nu ma ng_oc'y_eih_u dí heh_u ya hin da hyät'i, janangue'a da mba mah_oqui ngue da hyät'i maz_ai b_uya. Ne i ja rán d_ate a ma ng_oc'y_eih_u ya, pegue din jaj_u a nj_am'b_u da du.

54 Ne nu'b_u bin ja ma ng_oc'y_eih_u ngue nj_am'b_u da du, ya bi j_a'ts'a bi man rá t'ohni Oj_a b_uya, bi 'y_ena: "Pe nu'b_u dám 'b_uhmb_u mah_on'a, gue'a dí guah ran d_ate a, nguetho ya bi th_api."

55 "Hague grán d_ate, hap_u i ja ni ts'edi ya ngue guí hyoje. 'Be'a gá ja ya th_a, ne ya guí _ena xquí t_aje."

56 Ne nu yán t'edi Oj_a ne gue'ü nám f_adi ja ma ts'oquih_u. Ne nu'a ma ts'oquih_u b_uya, gue'a ní zä di un_gah_u ran d_ate a.

57 Pe jamadi gah_u Oj_a, nguetho bi jaj_u dá taf_u ran d_ate nangue'a ma Hmuh_u ra Jesucristo.

58 Janangue'a, ma zi cu ah_u, damín z_amhb_u b_u x_un ho ne hin hap_u guí 'uehmb_u b_u. Ne guí hyumbi man'da man'da gam p_ehmb_u nangue rá 'befi ra Hmu, nguetho guí p_ahmb_u hinga

säti thoho a, xinda gue'bu hin ga ndanshu mahøn'a.

16

Nthaqui yu mbeti da 'bax yu cu

¹ Ne nuya dín nde ga xi ahü 'be'a gui 'yøthü nangué ra mbeti guídí pethü, ngue nu'a rá m fáts'i ma mi'yéc'yéihü. Damí 'yøthü tengu thoho dá xicä ü 'bupü ja yüm peti bü Galacia.

² Ngue gätho 'bü domingo, n'da ngu n'da ahü gui hyajü ts'ü a hangü xquí tãhmbü nhyãto 'bü nhyãto, gui peshü. Ne nu'bü dá søngä bü, ya di jabü, ne hinga ja gui pethü büya.

³ Ne nu'bü dá søngä bü, ga pëhdä bü Jerusalén ü yün 'yohü ngue gá huanhdü. Ne ga un ra søcuã da gãts'i nangué ran zengua, ne da hyãx'a xquí pethü büya.

⁴ Ne 'be dán 'yomfëni 'bü da zã 'nequi ga mba, ya 'darpü dá mbãhmbe büya.

Bi ma da bøn na 'yo ra Pablo

⁵ Ne nu'bü dá mba na 'yo, i jatho 'be ba søngä bü Macedonia, ne ja ga thocã bü Corinto büya.

⁶ Ne xømhma thoho dam 'bühmbü bü 'da yü pa, uague dam 'bühmbü bü gätho dãm bøn yü pa xü së. Ne nubüya xømhma thoho da zã gui zejü ts'ü 'bü di nequi to'o da 'yurca ra 'yu hapü gätho dan 'yo m'bejua.

⁷ Pë hin dín ndegä ngue xø ga thotho bü guí 'bühmbü, pë dín nde dam 'bupü 'da yü pa, 'bü gue'a da nde ma Hmuhü a.

⁸ 'Be dam 'bücä ua ja ra hnini Éfeso man yozna, ja ga mba bü.

⁹ Nguetho ëmmë hndeqe ga man rá m hman Ojã ua, madague'bü xün ngu man süi'be 'bücua. Pë ëmmë i te rá 'bëfi Ojã ua, jannangué'a him 'bexque sä ga mba n'dihi.

¹⁰ Ne nu'bü da zøm bü a ra Timoteo, dami simanhohü, janangué'a nte da bëni. Nguetho dim pëfi nangué rá 'bëfi ma Hmuhü a, tengu thohogã.

¹¹ Pë jatho gätho ahü gui numansuhü a ra Timoteo. Ne nu'bü bá ëcua, dami fãxhü ngue da zømãho ua.

Nguetho dí tøn'ua a, ne ëmmë dín nde ga nu mahøn'a, ne'ü gätho mi'da.

¹² Ne ëmmë dá xicä ma cuhü ra Apolo xtã mbähã 'da yü cu 'bücua, ngue da nu ahü. Pë him bi nde bi mba bü 'bü bi zã da mba.

Yün zegui ran zengua

¹³ Ne jant'a thoho gui 'yøthü tengu'bü gan äthãhü, ngue gan zãmhbü bü ja ni t'ëc'yéihü. Dami hyuthü ran zambüi, dín ja ni ts'edihü xün ho.

¹⁴ Ne 'be'a gätho guí øthü, pë dami 'yøthü nangué ran huëcate.

¹⁵ Ne nuya ma zi cu ahü, guí pãhmbü ngue gätho ja a yün jahü ra Estéfano, mbüdi yü 'yéc'yéi bü ra häi Acaya, ne ëmmë hønt'a im bëni ngue da mbãx yã mi'yéc'yéihü ü.

¹⁶ Janangué'a dín nde ahü ëmmë gui numansuhü a ra Estéfano, ngue'a gui 'yøthü a da man a. Pë ne'ü mi'da i 'bupü, ngue 'da'angu i øthü a ra Estéfano, ngue'a hin dín süi, ne humbi da 'yøt' ra 'bëfi xün ho, ne'ü gui numansuhü ü.

¹⁷ Ne ëmmë dadí johyagã, ngue nu'a mí hëmbã 'be'a guí øthü, pë ya dí pãcã ya, nguetho bi zøcua a ra Estéfano, ne ra Fortunato, ne'a ra Acaico.

¹⁸ Janangué ëmmë bi xah ma mbüi. Ne ahü bi xah ni mbüihü ya, nangué'a ram hma gá 'yãngahü gue'a hin gmí pãhmbü. Ne dami numanhohü yü jã'i tengu ü.

¹⁹ Nu yü cu i 'bücua ra häi Asia, gätho i pën'nahü ran zengua. Nu ra Aquila ne ra Priscila rá xisu, ne gätho ü dim peti bü ja rá ngu, ne gätho i pën'nahü ran zengua nangué rá thuhu ma Hmuhü.

²⁰ Dami hyãnbahü yün zengua gätho yü cu i 'bücua. Damin zengua zehëhü n'da ngu n'da ahü ngue 'da gdín huëctahü.

²¹ Pë nugã dra Pablogã ga ozehëgã n'da ran zengua dí pën'nahü nangué ma 'yësegã.

²² Nu'bü i 'bü a n'da ngue him ma juãni i numanho a ma Hmuhü ra Jesucristo, ne hin te rán jãui Ojã a 'bü,

ne da zänba ran unbi a. Ne mi ts'utho
ba xh ma Hmuh da 'yøt' ran juanbi a.

²³Ne nuya da mbäx ah rá mate ma
Hmuh ra Jesucristo.

²⁴Ne emme dadí huɛc'ah gätho ah
nangue 'darp dí 'buhmb ra Cristo
Jesús. Ne hønt'a dí xi ah ya.

2 CORINTIOS

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɛ yɛ 'yɛc'yɛi bɛ ja ra dɔhnini Corinto

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä, nɛ nangue rá pähä Ojɔ ma 'bäigä'be a ra Jesucristo. Dín 'yogä'be ma cuhɛ ra Timoteo. Nɛ dí pɛn'nahɛ bɛ ra sɔcuɔ gyɛ 'yɛc'yɛihɛ nangue dim pɛti bɛ ja rán ngu Ojɔ bɛ ja ra hnini Corinto, nɛ gätho yɛ 'yɛc'yɛi i 'bɛrɛ ja ra xɛqui Acaya.

² Nɛ nu'a Ojɔ ma Tahɛ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhɛ di 'da ahɛ rá mate a, nɛ da hyut'a ni mbɛihɛ.

Yɛn ɛnbi ra Pablo

³ Jamadi Ojɔ rá Ta ma Hmuhɛ ra Jesucristo, nguetho i ja rá yembɛi nanguejɛ. Nɛ guesɛ Ojɔ thocua thoho i hurca ma mbɛihɛ.

⁴ Nu'a Ojɔ i hurca ma mbɛihɛ nangue gätho yɛn ɛnbi dín nuhɛ. Janangue'a da zä ga hurpahɛ yá mbɛi 'da to'o in nu ran ɛnbi, tengu tho bɛ i hyurcahɛ ma mbɛihɛ Ojɔ.

⁵ Nu'bɛ dí comhbɛ yɛn ɛnbi ra Cristo, nu'a di zɛrca ma mbɛihɛ, go dín theui ran ɛnbi dín nuhɛ.

⁶ Nɛ nangue ran ɛnbi dín nugä'be, gue'a dín te ni t'ɛc'yɛihɛ, nɛ di zɛt'a ni mbɛihɛ a. Nɛ nu'bɛ di zɛrca ma mbɛi'be Ojɔ, nɛ ahɛ di zɛt'a ni mbɛihɛ. Nguetho nu'bɛ guím bɛmhɛ a ran ɛnbi dín nu'be, sä gui hyäthɛ nɛ hin gan xɔmbɛihɛ ran ɛnbi guín nuhɛ, tengu thohogä'be.

⁷ Hin ts'ɛ dadí 'yon ma mbɛi'be nangue ni t'ɛc'yɛihɛ. Nɛ dí pɔ'be nangue guí comhbɛ man ɛnbi'be. Ngutho Ojɔ da hyurca ma mbɛihɛ.

⁸ Nugä'be dín nde ahɛ, ma cu ahɛ, gui pɔhmbɛ nangue dán nu'be ran ɛnbi bɛ ja ra häi Asia. Nɛ hin'yɛ ma ts'ɛdi'be nangue xcá häzɛhɛ'be, nguetho ɛmmɛ ts'ɛdi ran ɛnbi dá nu'be, nɛ mi ts'ɛtho xcá tu'be bɛ.

⁹ Majuɔni ɛ maguepɛ xcá tu'be, pɛ gätho ɛ bin ja n'damhɛmä sä ga pɔ'be nangue hin'yɛ ma ts'ɛdi zɛhɛ'be, pɛ ga tɔm'be 'bɛ'a da 'yɔt' Ojɔ, nangue man'da xɛn ndoho rá ts'ɛdi nangue da xox'ɛ xɛn du.

¹⁰ Nu'a Ojɔ bi yɔngä'be bɛ ja ran dɔte nangue ɛmmɛ nts'utho, nɛ dí pɔ'be nangue Ojɔ da yɔngä'be mahɔn'a. Nɛ dí ɛc'yɛi'be nɛ dí tɔm'be nangue thocua thoho da yɔngä'be Ojɔ.

¹¹ Nɛ nu ahɛ sä gui zɛc'be ts'ɛ 'bɛ guín yɔhɛ Ojɔ nanguecä'be, nɛ m'bɛjua bɛya da zä gätho ahɛ n'dat'a ga xihmbɛ jamadi Ojɔ nangue 'bɛ'a bi 'yɔrca'be.

Ra Pablo bi ma hanja him bi mba n'dihi bɛ ja ra hnini Corinto

¹² I hu ma mbɛi'be nguetho di bɛnga ma mbɛi'be nangue xɛn ho 'bɛ'a dí ɔt'be ua ja ra ximhäi, nɛ xɛn ho 'bɛ'a dí ɔt'be nangue ahɛ. Nɛ hin nangue man 'yomfɛnisɛ'be, pɛ Ojɔ i fäxca'be nangue dí ɔt'be ran ho.

¹³ Dín nde ahɛ gui pɔhmbɛ xɛn ho 'bɛ'a dí ɔt'be, tengu dí ɔt'ahɛ ya.

¹⁴ Nɛ madague'bɛ hin guí pɔhmbɛ gätho ya dí xi'ahɛ, pɛ nu'bɛ bi zɔn ra pa ba ɛh ra Hmu Jesús, gan johyahɛ nangue a ram hma dí ɔt'ahɛ. Nɛ ngutho ga'be da hyu ma mbɛi'be nangue ahɛ.

¹⁵ Majuɔni min ndegä xcá mba bɛ, nɛ nu'bɛ xcá mba bɛ, mi sä nyondí xcá hut'a ni mbɛihɛ.

¹⁶ Mim bɛngä nangue xcá thocä bɛ gui 'bɛhmbɛ, gan nu ahɛ ts'ɛ nu'bɛ má mbagä bɛ ja ra häi Macedonia, nɛ dím bɛngä ga thopɛ mahɔn'a 'bɛ dá pɔngä ua ja ra häi Macedonia. Nɛ nu'bɛ dá mba bɛ, dím bɛngä nangue gui fäxcä bɛ ja ra 'yu Judea.

¹⁷ Pɛ hingui yoho man 'yomfɛnigä, tengu guí ɛnjɛ dí ɔt'ä 'bɛ him má thocä bɛ. Hin dí ɔt'ä tengu ɔt'i 'da ɛ yɛn 'yohɛ nangue yoho im bɛni.

¹⁸ Nɛ majuɔni dá bɛngä xcá mba bɛ 'bɛ má xi ahɛ. Nɛ i pɔ Ojɔ majuɔni dí xi ahɛ.

¹⁹ Nugä nɛ ra Timoteo nɛ ra Silvano ya dá xi ahe nangue ra Cristo Jesús,

rá Ts'ant'u Oja. Ne nu'a ra Cristo hin di pä a im bēni, pe hōnt'a majuāni im mān a.

²⁰ Ne gue'a ra Cristo ní ja'ts'i 'be'a gātho i sän Oja da 'yōt'e, ne nangue bi hogahū ra Cristo dí pāhmbū di 'dajū rá mate Oja 'bū dí äfū, ne gue'a ná ḡspahū Oja a.

²¹ Guet'a Oja bi 'dajū ra ts'edi ngue thocua thoho ga tēnhdū ra Cristo, ne n'da ngu n'dajū bi 'dajū ra 'befi.

²² Ne guet'a Oja bi 'yōt'e yá mbeti gahū a, ne bi 'dajū rá Hogandāhi mbo ma mbūihū, guerū na fādi majuāni di 'dajū 'be'a gātho man'da.

²³ Majuāni a dí xi ahū ngue hanja hin dá thocā bū guí 'būhmbū. Nu'bū xcá sōngā bū a ra pa dá xi ahū, xcá dāmhya ahū ts'ū 'bū, nguetho hinga nadí hojū 'be'a guí ōthū. Ne ndetho ḡmmē xcá un'na ni mbūihū 'be'a xcá xi ahū. Ne dí pādi majuāni a dí xi ahū ya, ne dí xi Oja di 'dac ran unbi 'bū him majuāni a dí m ma.

²⁴ Pe dín nde ahū da hyu ni mbūihū, ne hin da du ni mbūihū 'be'a ga xi ahū. Ne gue'a dín nde ga ōt'ahū 'bū dá mbagā bū. Pe hin'yū man'da sä ga xi ahū guí 'yēc'yēihū, nguetho i jua'a guí ḡc'yēihū ngue guí pāhmbū majuāni ra Cristo.

2

¹ Janangue'a dá ḡnsegā, nu'bū dá mba bū mahōn'a, hin ga 'da ahū ra dumbūi mahōn'a.

² Nguetho nu'bū guím bēndumbūihū, hingui sä guí 'dajū ran johya 'bū. Ne hōnse ahū sä guí 'dajū ran johya, pe hingui sä 'bū i tu ni mbūihū.

³ Janangue'a dá ot'ahū ra sōcuā nguetho dín nde ngue gan 'yomfēnihū ts'ū, ne sä guí hojū 'be'a gnām 'būhmbū. Ne nu'bū dá mbagā bū, ya xquí hojū a 'be'a man'da gnām 'būhmbū, ne sä guí 'dajū ran johya baya ne hin dín ja'ahū ra dumbūi. Nguetho dí ḡnsegā ngue n'dat'a dí m bēmhū, nu'bū dín johyagā ne ahū ja nin johyahū.

⁴ Ne ḡmmē mi tu ma mbūi nu'bū má ot'ahū ra sōcuā, ne ḡmmē dán zoni,

nguetho hin dín nde gui 't' ni mbūihū nangue 'be'a dá ot'ahū, pe dín nde gui pāhmbū ngue ḡmmē dadí huēc ahū.

Da mba ma punbi to'o bi 'yōt' ran ts'o

⁵ Hinga hōnsegā pe gātho ahū i ja ahū ra dumbūi nangue 'be'a bi 'yōt' ran 'yohū ngue bi zin rá hōmbe.

⁶ Pe dí ḡna xōt'a ya ran unbi gá unhdū a ran 'yohū.

⁷ Ne nuya nde'bū gui punbahū rá ts'oqui, ne gui hyurpahū rá mbūi. Nguetho nu'bū hin gui hyurpahū rá mbūi, man'da dín ja ra dumbūi ngue njām'bū sä dín hogui.

⁸ Nuya dí ä ahū ra mate ngue gui 'yuthū xūn ho nin huēcatehū a ran 'yohū.

⁹ Nugā dá ot'ahū nguetho dín nde ga pā 'bū guí ōthū tengu dí xi ahū, uague hin'na.

¹⁰ Nu'bū guí punbahū n'da ni mijā'ihū, necā ga punba a. Ne nu'bū guí punbahū 'be'a bi 'yōt'a n'da, ne dí punbā a nangue rán t'ēdi ra Cristo.

¹¹ Nguetho hin dín ndegā da dajū ra zīthu nangue 'be'a dí ōthū. Dí pāhmbū 'be'a nde da 'yōt'a ra zīthu nguetho in nde da hyājū.

Him bin säya a ní bēm bū Corinto ra Pablo

¹² Nu'bū má sōngā bū ja ra hnini Troas, Oja ya xí xocua yá mbūi yū jā'i bū. Ne hingui hēi dá mangā bū rán ho ma'da'yo ra Cristo nguetho yū jā'i min nde da 'yōde.

¹³ Pe hin dán johyagā, nguetho hin dá tīngā bū ma cuhū ra Tito. Ngue xtá xiqui 'be'a guí ōthū bū. Jananjabū dá socā yū jā'i bū Troas ne dá mbagā bū ja ra häi Macedonia, ja dá tīngā bū a ra Tito.

Nangue ra Cristo sä ga tafū ra zīthu

¹⁴ Pe jamadi Oja, nangue dín 'yohū ra Cristo di jajū ga tafū ra zīthu be'a gātho dí ōthū. Ne hōnbū go hapū dí m mam'be ran ho ma'da'yo, Oja di japi da tho a, tengu tho 'bū n'da ra 'yēthi i tux ran dāhi i yūmanho.

¹⁵ Ne nangue dín 'yohū ra Cristo, Oja in numanhojū, tengu ra 'yēthi i

yamanho bu nam ben Oja. Nugä'be dím mam'be ra Cristo Jesús bu 'bui gätho yu ja'i, gue'u i ja yá temazai, ne u di 'beh ra temazai.

16 Nu a ram hma dím mam'be, da zänba ran unbi a 'bu hingui nde da hyan a n'da, pe nu u to'o i ec'yei 'be'a dím mam'be, di un ra te a. Pe to'o maha da hyät'i da'yot' na.

17 Hont'u tengu gä'be ngue n'dat'a Oja dím bemhbe, ne dyum 'behnigä'be Oja, ne dyu 'yeh gä'be ra Cristo, ne nu a Oja in nuc'be. Ne nugä'be hin dí ot'be tengu ot'u 'da xun ngu ngue in nde da dase nangue rá 'befi Oja i ot'e.

3

Rán hoqui Oja ma'da'yo

1 Ha guí emhbü dí ozeh ma certificado'be 'bu dí xi ahü 'be'a dí ot'be. Ha jatho din ja ma certificado'be ngue da xi ahü xun ho dí ot'be tengu i ca yu hyäte xänbate guí 'buhmbü bu. O ha guí emhbü jatho gui 'yorca'be n'da tengu guí orpa u 'da.

2 Pe go guese ahü ma certificado ahü nguetho nu'bu 'bo'o ngue bi ba'a gním 'buhmbü, da ba'di 'be'a ma hoga'befi dá ot'ä bu 'bu mám 'buhmbü bu.

3 Ne nu yu ja'i ngue hingui ec'yei da nu ahü, tengu 'bu bi nu n'da ra söcuq nangue rá m hman Oja. Pe hinga gue ra söcuq nt'o't'i ra tinta o gue nt'o't'i bu ja ra do ngue da nu u, pe gue'a bi 'yo't'a ra Cristo bu ni mbühü nangue rá Hogandahi Oja 'bu má xän'nahü.

4 Da zä ngubü ga xi ahü ngue xun ho ra 'befi dí ot'a'be, nguetho i faxca'be Oja nangue dín 'yohü ra Cristo.

5 Ne hin nangue man hose'be da zä ga ot'be ran ho, pe hönse Oja di 'dac'be ra ts'edi ga ot'be 'be'a dí ot'be.

6 Nu Oja bi 'dac'be 'be'a ga hom'be ngue i juadi xun ho, ngue da zä ga xi'be yu ja'i rán hoqui Oja ma'da'yo. Nu ran hoqui hinga 'da'anguui i mammi yun t'edi nt'o't'i maya'bu. Nguetho nu'a ran ho ma'da'yo i xijü di 'dajü ra temazai a rá Hogandahi Oja. Pe nu yun t'edi i xijü tengu 'bu ma yapatehü, ngue'a hin dí hät'i ga ozehchü a ran ho im mam bu.

7 Pe nu'bu rá mbüdi bin t'un yun t'edi, pe min 'youi a rá nuixte Oja, nguetho emme madi yoxni rá hmi ra Moisés 'bu madín t'un yu do nt'o't'i yun t'edi, janangue'a hingui sä u yu ja'i da hyerpa rá hmi. M'bejua buya bim 'be a rá nuixte mi ja bu rá hmi. Pe madague'a in 'youi ra nuixte u yun t'edi 'bu ja min t'uni, pe din yapate ne ran unbi.

8 Nu yun t'edi min 'youi rá nuixte Oja ne bi man a ran däte. Pe emme xun ngu man'da rá nuixte Oja in 'youi rá 'befi rá Hogandahi Oja.

9 N'youi rá nuixte Oja yun t'edi ngue din yapate, pe emme man'da xun ngu rá nuixte Oja din 'youi ran ho ma'da'yo ngue im man Oja di hogahü.

10 Nuya bim 'beh rá ts'edi u yun t'edi, nguetho emme man'da i ja rá ts'edi ran ho ma'da'yo.

11 Nu yun t'edi min 'youi ra nuixte, pe nts'änni 'da yu patho da hyät'i, ne bi thogui. Pe nuya emme xun ngu ra nuixte in 'youi a ran ho ma'da'yo, ne njam'bu da guadi.

12 Dí pahmbü ngue njam'bu dim 'beh rá ts'edi a ran hoqui ma'da'yo ngue bi 'yot' Oja. Janangue'a sä ga huthü nzambü gam mamhbü ran ho ma'da'yo.

13 Ne nu'bu dím mamhbü ran ho ma'da'yo, hin dí othü tengu mi ot' ra Moisés maya'bu, ngue bi gop rá hmi ra 'bø't'e, ndepe hin da nu yu ja'i israel gue'bu xtím 'be a rá nuixte.

14 Pe nu yu ja'i him mi pa u ngue dim 'be u yá nuixte yun t'edi ne guexta'a yu pa ya, nu'bu in nu ra söcuq guerü nt'o't'i yun t'edi rán hoqui Oja maya'bu, hingui sä da ba'di. Nguetho tengu 'bu i ja n'da ra 'bø't'e bu ja rá hmi da gop rá dä. Ne hont'a ra Cristo sä di 'uecpa a.

15 Guexta'a yá mbü u 'da i 'buhya, nu'bu in nde da den yun t'edi ra Moisés ne nu'bu im ma, hingui sä da ba'di 'be'a nam bøn u, nguetho njot'i tho yá mbü.

16 Pe nu'bu di päh rán 'yomfëni n'da nangue a ra Cristo ne di dáp rá mbü a, din ja ran nequi rá mbü 'bu.

17 Nu'a ra Cristo, 'da anguui rá Hogandahi. Ne nu'bu i 'bupu mbo ma mbuihu, ne gue'a í thogahu bu ja ra 'bexui ne ran unbi.

18 Ne hingan jo'mi ma mbuihu tengu 'bu dí hanthu xan ho a rá nuixte ra Cristo. Ne tengu n'da ra hyedá di nequi bu to'o da hyandi, ne ngutho gahu man'da man'da di nequi gahu rá nuixte ra Cristo dí hanthu, ne gue'a ní 'yorchahu a ngue ga cohmbu tengu a.

4

1 Nu rá mate zehé Oja ngue bi 'dac'be ra 'befi, janangue'a hingui cuent ma mbui'be nangue ra 'befi dí øt'be.

2 Zai hin di thoc man 'yomfenise'be nangue rá 'befi Oja, ne hin dí häte'be 'bu dí mam'be rá m hman Oja tengu i øt'u 'da. Pe dí mam'be ngue majuañi a rá m hman Oja, ne gátho yu ja'í sä da badi ngue dí 'yo'be xan ho bu ja rá hmi Oja.

3 Hønt'u ngue ní mba bu ja ran unbi hingui paði 'be'a nam bøn a dí mam'be ngue ran ho ma'da'yo.

4 Nguetho nu ra zithu t'ëmbi oja ua ja ra ximhäi i ja ya di xädäba yá mbui u i tenni, hin di japi ngue da nu nuixte a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ngue xti yorpä 'bui. Pe nu'a ra Cristo gue'a ní fa Oja a, ne 'da anguui rá ts'edi.

5 Pe nugä'be hin dí mam'be a dí hnumanhoc'be, pe dí mam'be ngue gue'a ra Cristo Jesús ra Hmu a. Ne dí øt'be ni 'yehé ga'be, nguetho emme dí numanho'be ra Jesús.

6 Nu Oja rá mbudi bi manda din ja ran nequi bu mi ja ra 'bexui, guet'a Oja bi yorbü ja ma mbuihu. Ne nangue ran nequi i jajü bu ma mbuihu, sä ga pañmbu rá nuixte Oja. Nguetho ra Jesucristo bi jajü dá pañmbu rá nuixte Oja.

Nám 'buhmbu a ngue dí pañmbu a majuañi

7 Oja bi 'dajü rá ts'edi mbo ma mbuihu, tengu n'da ra jahäi bi järpu a xan ngu di muui. Tengü 'bu dyu ts'øehü din xen'a n'dihi. Pe gueru na

faði him ma ts'edi zehéhu a ná ørpahu rá 'befi Oja, pe guesé rá ts'edi a bi 'dajü.

8 Nguetho thocua thoho dí nu'be yun unbi, pe hingui tu ma mbui'be nangue rá ts'edi Oja dí nu'yohe. Ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a dán go a dí øt'be, pe hin dí mam'be ngue ga häh ma 'befi'be.

9 I 'buh man sui'be pe hin dí 'yosé'be nguetho 'buh mam fäts'ihe ra Cristo, ja'bu in nu ran u ma ja'í'be, pe hin dí tu'be.

10 Hønbu go hapu ga mbé'be, dí nu'be ran unbi, ne sä xcá tu'be nangue rá 'befi ra Jesús dí øt'be, tengu tho 'bu mi du ra Jesús. Pe nangue dí hät'be yun unbi di nequi dí 'buhmbu ra Jesús, ne di jamansuc'be.

11 Ne thocua thoho ena da thog'be nangue dí øt'be rá 'befi ra Jesús, pe gue'a ní nequi rá ts'edi ra Jesús dí nu'yo'be a, ngue i faxca'be, ne hin'yu ma ts'edi zehé'be.

12 Janangue'a thocua thoho i thusca man datéhu, pe gue'a man'da gním 'buhmbu Oja xan ho a.

13 Nu'a n'da ran 'yohu bi ma maya'bu bu ja rá t'ohni Oja: "Nugä dí èc'yëigä, janangue'a dí mam'be a," bi 'yena. Nguetho dí øt'ä'be ya, dí èc'yëi'be, janangue'a dí mam'be a dí èc'yëi'be.

14 Ne hin dí su'be, nguetho dí pa'be madá thog'be, pe guet'a Oja ngue bi xox'a ma Hmuhu ra Jesús 'bu mi du, da xoxcä'be tengu bu í xox'a ra Jesús. Ne ahü dan 'yohu 'bu dá sømhbu bu 'bu a Oja.

15 Pe nu'u 'be'a gátho dí nu'be nangue ahü, n'damhma man'da xtán ngu ahü guin nuhu rá mate Oja, ne man'da xtán ngu ahü gui 'yemfu Oja, jamadi ni mate. Ne gue'a man'da dí t'ësra Oja a buya.

16 Janangue'a hingui cuent ma mbui'be nangue a ma 'befi'be, madague'bu man'da man'da in theh rá ts'edi ma ja'í'be. Pe Oja di un ra ts'edi ma mbui'be gátho yu pa.

17 Nu'u yun unbi dí nu'be nuhu ua ja ra häi hingan ya'a u, pe gue'a man'da dá tñmbu ran ho bu mahëts'i. Emme

man'da xun ngu ra nuixte gan nuh b, xinda gue ran unbi dá nuh ua ja ra häi.

¹⁸ Hin dím bεmhbu gätho yun unbi dín nuh ua ja ra ximhäi, nguetho da tho u. Pε man'da dím bεmhbu 'be'a gätho hin dín nuh ya, nguetho nu'a dín jagähu b mahçts'i hin da tho a.

5

¹ Nε dí pähmbu ngue ma ja'ihu tengu n'da ra ngu ua ja ra ximhäi, hinga ya'a da hyät'i. Nε nu'bu da yøt' ma ngu ua dín ja bu a man'da ma ngumhb bu mahçts'i ngue bi hyø Oja. Nε njam'bu da gua a, nguetho him bi hyøh yu ja'i.

² Nε nuju dadín xømbuihu nangue ma ngøc'yεih i jajü ya, nε dín dømDAH di pärca ma ja'ihu, da gohi ma'da'yo, ngue rán säui bu mahçts'i a.

³ Nu Oja di japi ngue dín ja ma ngøc'yεih bu.

⁴ Pε nuya ngue dí 'buhmbu ua, nε in nu ran unbi ma ngøc'yεih nε dín xømbuihu. Pε hin nangue a dín nde ga tuh n'dihi, pε man'da dín ndehu a ma ja'ihu ma'da'yo, ngue dím pärcahu ma ngøc'yεih i ja ya.

⁵ Nu Oja bi zänni ngue di pärca ma ja'ihu, nε bi 'dajü rá Hogandahi ngue ra hmεpya majuani dín ja.

⁶ Nε dín dø'mate thoh yu pa dí 'buhmbu ua. Nguetho dí pähmbu nu yu pa dí 'buhmbu ma ja'ihu i jajü ya, hin dí 'buhmbu ma Hmuh ra Jesús bu ja rá ngu bu mahçts'i.

⁷ Dí pähmbu majuani dín ja ma ngumhb bu, nguetho dí εc'yεigähu Oja, madague'bu hin dín nuh.

⁸ Nε dín dø'mate thoh ua, pε dí εmhbu ngue man'da xun ho ga sohmbu ua ma ngøc'yεih, nε ga mbähä bu bí 'bu a ma Hmuh mahçts'i.

⁹ Pε man'da hñehi thoho dín nde ga øth 'be'a in nde ma Hmuh, madague'a dí 'buhmbu ua ja ra häi, uague dí 'buhmbu bu guεpu bí 'bui.

¹⁰ Nguetho da zøn ra pa ngue gätho dyu 'yεc'yεih jatho dam 'bähmbu bu ja rá hmi ra Cristo, n'da ngu n'dajü. 'Dahmi 'datho ga hähmbu 'be'a yün

thehu dá øth ua ja ra häi. Ga tähmbu 'bu xun ho, ga 'behmbu 'bu hin ε ho.

Bi hogahu 'be'a nán sähmbu Oja 'bu mi du ra Cristo

¹¹ Nε dí su ga øt'ä a hin da numanho Oja, janangue'a dí humbi dí xifi 'be'a dí 'yεc'yεi Oja u yu ja'i. Nugä'be Oja i paç'be xun ho 'be'a majuani dí øt'be, nε nu ahu dín nde ngue gui paç'be xun ho.

¹² Hin dín nde a'be guim bεmhbu ngue dím ma nangue man hose'be. Pε dín nde ngue guin numanhoc'be, guεpu da zä gui hecuahu yu ja'i ngue i tēn'ndu yun 'yohu dín 'yεzεhε, pε nu'bu yu mbui u him majuani u.

¹³ Pε dí øt'be 'be'a gätho da numanho Oja, nguetho dín numanho'be Oja, madague'a im man yu ja'i dí ton-togä'be. Pε nu'a 'be'a dí øt'ä'be da bømanho nangue ahu.

¹⁴ Nangue rán huεcate ra Cristo ná øt'be 'be'a gätho dí øt'be, nguetho dí pähmbu ngue bi du bi nu ran unbi nangue gätho yu ja'i. Nε gue'a ní zä dim pomhb ran unbi u, tengu 'bu xtán duε ngue xtán guzεhε yu ts'oqui.

¹⁵ Nε bi du nε bi ndants' mahøn'a ngue nde di un ra 'da'yote u gätho yu ja'i. Janangue'a da 'yε'ts'a ní 'yøt' yu pähä zεhε u to da hyän ra 'da'yote, nε da 'yøt'e 'be'a in numanho a.

¹⁶ Janangue'a nuya dá päh man 'yomfεnih, nε nuya hin ná numanhohu ma mijä'ihu 'be'a di ja, tengu mi øth nu'bu him mi εc'yεih. Pε gam bεmhbu tengu bu nam bεn Oja u. Nε nu'bu him mi εc'yεigä, dím bεni ngue nu ra Cristo n'da ran 'yohu thoho tengugä, pε nuya hinguin ja bu dím bεngä ya.

¹⁷ Nguetho gätho to'o in 'yohu ra Cristo tengu 'bu ma'da'yo u, nu yün yon 'yomfεni zεhε bi 'be'u, pε nuya gätho bi gohi ma'da'yo.

¹⁸ Pε gätho bi 'yøzεhε Oja däm 'buhmbu ma'da'yo. Nguetho bi hogahu 'be'a madín sähmbu Oja 'bu mi du ra Cristo. Nε nuya bi 'dajü ra 'bεfi ngue ga xihmbu yu ja'i 'be'a dí zin a Oja u, nε da mba ma punbi yu ts'oqui u gätho i εc'yεi.

19 Nguetho nu'a Oja min 'youi ra Cristo nu'bu mi 'yot'e 'be'a dí hocpa yú mbui yu ja'i ja ra ximhai. Nuya hin da gupra a rá muui u yú ts'oqui gátho to'o da 'yεc'yεi a. Ne bi 'daju ra 'befi ngue ga xihmbu yu ja'i 'beru dín yamanhohu Oja u.

20 Nujma ma 'bäigähu ra Cristo, εmme dí hah ma mbui dí xihmbu yu ja'i tengu tho 'bu xtá xise Oja u, ngue da 'yäpi di hocpa yú mbui, ne dín 'yohu xun ho Oja.

21 Nu'a ra Cristo hin'yü rá ts'oqui, pe bi nu ran unbi nangue ma ts'oquihu tengu 'bu yú ts'oqui zεε. Janangue'a da 'yεmbi rán ho a rán hose ra Cristo to'o gátho da 'yεc'yεi 'be'a í du a.

6

1 Neεε a Oja dí comhbe rá 'befi, ne janangue'a gátho ma mbui'be dí xi ahü ngue gui jamansuhü rá mate Oja.

2 Nguetho Oja bi mam bu ja rá t'ohni: "Dá ocä ni ndehu a ra pa gá zojü, ne dá ot'ahü ra mate. Ne dá zε ahü ra pa dá yan ahü," εn'a Oja. Nuya yu pa ja büya Oja sä da 'yot'ahü ran ho, nuya nám pa ya Oja i sä di pø'ahü.

3 Ne dí honi xun ho 'be'a gátho ga ot'be, ngue hin di ut' yú mbui 'da 'be'a dí ot'be, n'damhma njon di c'aman'ü rá 'befi Oja dí ot'be.

4 Ne nangue 'be'a dí ot'be dín nde ga ut yu ja'i ngue majuañi yüm 'behniga'be ra Cristo ua ja ra häi. Ne gátho dí ot'be xun ho ne hin dín xømbui'be, madague'bu xun ngu ran unbi dín nu'be. Ne xun hei 'be'a nám 'bu'be, ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a ga ot'be.

5 Ne xun ngu yu nidi i 'benzaga'be, ne dí ofädi'be, ne dín nu'be 'da yan 'yo'ts'i 'bu in cue yu ja'i. Ne 'da yu pa εmme dí yä'be nangue ra 'befi xun hei dí ot'be. Ne dí äthä'be 'da u yu xui, hin dí ä'be, pe dí tøm'da'be 'be'a dín ja. Ne 'da yu pa hin'yü ga si'be.

6 Pe n'datho ma mbui'be tengu rán säui a majuañi, ne dá ot'be ran ho nguetho dín 'yo'be rá Hogandähi Oja. Ne hin dadí xømbui'be nangue

ma 'befi'be, pe dí utä'be yu ja'i ma yembui'be ne man huεcate'be.

7 Ne dím mam'be a ram hma majuañi, nguetho di zεc'be Oja ga ot'be rá 'befi. Ne nangue ma hocja'i dí ot'ä'be, hingui sä di yäcra'be yu ja'i.

8 Ja'bu i hnumansuc'be, ja'bu hin'na, nu'ü 'da di c'aman'uc'be, nu'ü mi'da im ma xun ho dí ot'be, nu'ü 'da im ma dí fehnigä'be. Pe madague'a xun ngu 'be'a man u yu ja'i, dím mam'be 'be'a ngue majuañi.

9 'Bu i 'da ngue im ma ngue hingui pañi 'be'a dí ot'be, pe 'bu i 'da i paç'be xun ho. Ne n'dapa ngu n'dapa i husca man ðate'be, pe guexta'a dí 'bu'be. Ne xun ngu yan unbi dín nu'be, pe hin dí tu'be.

10 Ne nu'bu dín nu'be ra dumbui, 'bex di 'dac'be ran johya ra Hmu mahεts'i. Nugä'be dí hyoya'be, pe xun ngu u dí jap'be da dín a ran ho, nguetho dí xicä'be 'be'a di un'na Oja. Ne hin'yü 'be'a da zä gam mam'be ngue ma mbeti zεε'be, pe hin'yü 'be'a dadí 'be'be, nguetho Oja di 'dac'be gátho dí hom'be.

11 Nu ahü ma amigo ahü gui 'buhmbu bu ja ra hnini Corinto, ya dá xi ahü gátho 'be'a dím beñi, nguetho dadí huεc'ahü ngue gátho ma mbui.

12 Nugä'be majuañi dadí huεc ahü, pe nu ahü hin ε ja nin huεcate nanguecä'be.

13 Pe dí xi ahü tengu tho 'bu ma t'uhni ahü, dami xoc ni mbuihu ne dín ja ahü ran huεcate nanguecä'be, tengu tho dí ot'be nangue ahü.

Oja i 'bu'bu mbo ma mbuihu

14 O guín 'yohu u 'da ngue hingui εc'yεi Oja, nguetho nte yün jahü n'da u ot' ran ts'o 'bu ot' ran ho n'da. Ne nte rán jai ra 'bexui a ran nequi.

15 Ne hin te rán jai ra Cristo a ra Satanás ngue ra zithu, ne hinga 'dat'a im beñmi n'da ra 'yεc'yεi a hingui εc'yεi.

16 Ne hin te rán jai rá ngu Oja u yu hmite, nguetho ni mbuihu rá ngu Oja ngue i 'bui mazai. Ne gue'a bi man Oja maya'bu: "Nugä dam 'bu'bu mbo yú mbui, ne dan 'yohu, ne nugä ga ot'e

yá Ojagä ɯ, nɛ nu'ɯ ga øt'e ngue ma t'uhngä ɯ," bi 'yɛn Ojɔ.

17 Janangue'a bi 'yɛn Ojɔ: "Damí 'uehmbɯ bɯ, o guí tɛnhɯ ngue'ɯ hingui ɛc'yɛi, nɛ 'yo guí sähɯ 'bɛ'a xɯn ts'o. Nɛ ga øt'e ngue ni Ojajɯ, nɛ ga sin ahɯ bɯya.

18 Nɛ ga øt'e ni Tajɯ nɛ nu ahɯ ga øt'e ma ts'unt'ɯ ahɯ nɛ ma t'ixu ahɯ." Gue'a bi man Ojɔ ngue nuixte rá ts'ɛdi.

7

Bim pähyá mbɯi yɯ 'yɛc'yɛi

1 Ma amigo ahɯ dadí huɛc ahɯ, ya xɯn ngu yɯn ho bi man Ojɔ da 'yørcahɯ, pɛ jatho ga 'uehmbɯ bɯ i ja 'bɛ'a gätho xɯn ts'o. Nɛ ga 'uehmbɯ 'bɛ'a in nde di ts'on ma jã'ihɯ, nɛ ma mbɯihɯ. Jatho ga homhbɯ man'da man'da 'bɛ'a dí gua'a dán hojɯ, ngue gan numansuhɯ Ojɔ.

2 Nɛ nu ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra hnini Corinto, dami bɛnc'be nanguecã'be, nguetho xinga n'da ahɯ bi nu ran ɯnbi 'bɛ'a dá øt'ahɯ, nɛ hin te dá øt'ã'be ngue di ts'on'na ni mbɯihɯ, nɛ xinga n'da ahɯ dá hä ahɯ ngue m'bejua ga ɛn'ahɯ guí jurcahɯ.

3 Nuya hin dín nde ngue ga ðamhya ahɯ, nguetho ya dí xi ahɯ ngue ɛmmɛ dadí huɛc ahɯ, nɛ thocua thofo dím bɛn ahɯ, asta gue'bɯ ga tugä.

4 Nugä dí ɛc'yɛi ngue guí øthɯ ran ho, nɛ gue'a ní hyu ma mbɯi a. Nɛ nu ahɯ gadí 'dajɯ ran johya, madague xɯn ngu yɯn ɯnbi dín nugã'be, pɛ ɛmmɛ hu ma mbɯi ran johya.

5 Nu'bɯ má sɔngã'be bɯ ja ra häi Macedonia, ɛmmɛ xɯn hɛi 'bɛ'a dá øt'be, nguetho hɔnbɯ go hapɯ dá tho'be bi zɛc'be yɯ jã'i, nɛ xɯn hɛi 'bɛ'a nám 'bɯ'be nɛ mi ja ra mbidi ma mbɯi'be.

6 Pɛ nu Ojɔ nzai i hurpa yá mbɯi ɯ to'o i tu yá mbɯi, nɛ bi hyurca ma mbɯi'be 'bɯ mi zɔm bɯ ra Tito.

7 Bi hyurca ma mbɯi'be nangue gá hyurpa rá mbɯi ra Tito 'bɯ gmí 'bɯhmbɯ bɯ. Nu ra Tito bi xicã'be ngue ɛmmɛ bi du ni mbɯihɯ nangue 'bɛ'a gá 'yøthɯ ngue hingui ho. Nɛ bi xicã'be ɛmmɛ gmín ndehɯ guin nuju.

Nɛ nu'bɯ mi c'aman'ugä 'da, nu ahɯ bɯ gá yɔnjɯ. Nɛ nangue guím bɛnjɯ, man'da i hu ma mbɯi.

8 Bi du ma mbɯigä 'da yɯ pa nangue rá mbɯdi sɔcuɔ dá pɛn'nahɯ bɯ, pɛ hin'na ya. Bi du ma mbɯi nangue ra dumbɯi dá 'da ahɯ.

9 Nuya dadí johyagä, hin nangue bi du ni mbɯihɯ, pɛ nangue gá päh nin 'yomfɛnihɯ 'bɯ mi du ni mbɯihɯ. Nɛ nu Ojɔ bi japi ngue bi bɔmanho 'bɛ'a dá xi ahɯ. Nɛ nte man ɯnbi bi gohi 'bɛ'a dá øt'a'be.

10 Nguetho nu'ɯ i hon Ojɔ 'bɯ i tu yá mbɯi, di japi di päh yá mbɯi nangue yá ts'oqui, ngue da yɔni, nɛ da 'ue'a ra dumbɯi bɯya. Pɛ nu'bɯ i tu yá mbɯi ngue hingui pãdi 'bɛ'a da 'yøt'e nɛ im bɛn ra ximhäi, hin di päh rá mbɯi 'bɯ, pɛ man'da di un ran ðate bɯya.

11 Nu ni dumbɯihɯ bi 'da ahɯ ran 'yomfɛni xɯn ho nangue gá hyomhbɯ Ojɔ, nɛ ɛmmɛ gá hyumbi gá hojɯ 'bɛ'a bin ja. Nɛ ɛmmɛ gá numan'ahɯ a ngue bi 'yøt' ra ts'oqui, nɛ ɛmmɛ gá suhɯ 'bɛ'a bin ja. Nɛ gá un ran ɯnbi to'o bi 'yøt' ran ts'o, nɛ ɛmmɛ gán ɛhyahɯ guí 'yøthɯ ran ho. ɛmmɛ gmín ndehɯ xcã mbagä bɯ xcã zɛ ahɯ. Nɛ ya gá 'yuhmbɯ bin ho a ra ts'oqui gmín 'yohɯ.

12 Jananjabɯ gue'a dá ot'ahɯ ra sɔcuɔ a, ngue hinga hɔnt'a ngue di hoc rá mbɯi a ran 'yohɯ ngue bi 'yøt' ran ts'o, xinga gue'a bi t'ørpa ran ts'o, pɛ nangue ma sɔcuɔ dá ot'ahɯ, Ojɔ bi zã bi 'yut'ahɯ ngue majuɔni guí tɛngahɯ.

13 Janangue'a ɛmmɛ hu ma mbɯi'be. Nɛ man'da dadí johya'be nu'bɯ mi xic'be ra Tito ngue gá hyurpa rá mbɯi a nangue 'bɛ'a gá 'yøthɯ.

14 Nɛ dá xih ra Tito, gue da t'ømanho a rá m hma bɯ guí 'bɯhmbɯ. Nɛ gue'a gá 'yørpahɯ, gá 'yømanho a ram hma bi xi ahɯ. Janangue'a hin dí pɛ'ts' ma sägä nangue 'bɛ'a dá xifi, pɛ ɛmmɛ i hu ma mbɯi.

15 Nguetho nu'bɯ mí mba bɯ ra Tito, ɛmmɛ gá numansuhɯ, nɛ ɛmmɛ gán ɛhyahɯ gá 'yøthɯ 'bɛ'a gätho bi xi ahɯ. Janangue'a man'da bin ja rán huɛcate

ra Tito nangué ah_u b_u.

¹⁶ Nε εμμε hu ma mb_ui nguetho sä ga εc'y_ei ngue maju_uni guí øth_u ran ho.

8

Y_un t'unni y_u 'yεc'y_ei

¹ Ma z_u cu'ah_u, dín nde ah_u gui p_uhmb_u 'be'a gätho bi 'yøt' rá mate Oj_u b_u mbo y_u mb_ui y_u 'yεc'y_ei dim peti b_u ja ra häi Macedonia.

² Nu y_u 'yεc'y_ei b_u bi nu ran _unbi nguetho y_u hyoya thoho _u. Pε guemhma εμμε i ja ran johya y_u mb_ui, nε man'da man'da di unda y_un t'unni y_u mi'yεc'y_eih_u.

³ Nugä dí h_uxanju_uni ngue bi unni x_un ngu, madague'a hin'y_u 'be'a da gop_u ja rá nguse, nε rá pähäzεhε bi uni.

⁴ Nε bi 'y_uc ra mate ngue nε'_u da gom'ma ram fäts'i din t'un'nd_u y_u hyoya 'yεc'y_ei b_u ja ra häi Judea.

⁵ Nε man'da x_un ho bi 'yøt'e xinda gue'a dá bεngä, nguetho m'bet'o thoho bi hyon rá pähä Oj_u ngue di bεnbi 'be'a da 'yøt'e, nε nub_uya bi xiqui ngue da mbäxqui ga fäx _u y_u cu.

⁶ Nu ra Tito rá mb_udi bi xi ah_u nangué y_un t'unni gui umhb_u. Nε dá xi'be ra Tito di jua'a di peti gätho nin t'unni_u gá mamhb_u gui umhb_u, nangué nin huεcateh_u, ngue ra mate thoho.

⁷ Nu ah_u εμμε x_un ngu y_un ho guí øth_u, nε i ja ni t'εc'y_eih_u x_un ho, nε sä guim mamf_u rá m hman Oj_u x_un ho, nε εμμε guí p_uhmb_u x_un ho, nε εμμε guí εhya gui 'yøth_u rá 'bεfi Oj_u, nε ja ah_u nin huεcateh_u nanguécä'be. Pε nuya x_un ho 'b_u gui umhb_u x_un ho nin t'unni_u, n'damhma hin te gui 'bεhmb_u nangué rá 'bεfi Oj_u guí øth_u.

⁸ Nugä drá Pablogä hin dín nde ga manda ah_u 'be'a guí øth_u. Nuna 'be'a bi 'yøt' y_u cu b_u ja ra häi Macedonia, n'da ra hmεpya a. Nu'b_u ngub_u gui 'yøth_u, da zä ga p_ucä ngue maju_uni i ja ah_u nin huεcateh_u nangué y_u 'yεc'y_ei.

⁹ Nguetho guí p_uhmb_u rá mate ma Hmuh_u ra Jesucristo. Nu'a tengu 'b_u

ra mεmbeti a, pε bin hyoya nanguéj_u ngue bi nde din jaj_u x_un ngu.

¹⁰ Nuya i ja a ga xi ah_u 'be'a dím bεngä. X_un ho 'b_u gui juahmb_u 'be'a gá d_umhb_u má jεya, nguetho εμμε gán εhyah_u má jεya gá un nin t'unni_u.

¹¹ Nuya dami pεth_u nin t'unni_u, nε daman εhyah_u ya, tengu 'b_u rá mb_udi gá bεmh_u, nε gui umhb_u 'be'a gätho sä gui umhb_u.

¹² Nu'b_u ja a nde di un a n'da, Oj_u da numanho, 'b_u gue'a rán theui 'be'a pε'ts'a n'da a di uni.

¹³ Pε hin dí εna go din d_unhyεi _u 'da o dim mεmbeti _u 'da nangué a gá unh_u, nε nu ah_u b_uya hin'y_u 'be'a gui hyomhb_u.

¹⁴ Pε nu'a dí xi ah_u, pε nuya x_un ngu i ja ah_u, x_un ho 'b_u gui unh_u ts'_u 'da hin'y_u 'be'a da hyoni. Nε nu'b_u da zø n ra pa ngue hin'y_u 'be'a gui hyomhb_u, nu'_u di zε ah_u _u. Janangué'a gätho thocua thoho din ja 'be'a da hyoni.

¹⁵ Nε gue'a mán t'o't'i b_u ja rá m hman Oj_u: "To'o di peti x_un ngu, pε hin da bong thoho a da hyonε, pε nε'_u di peti z_u ts'atho, hin te di 'bεdi."

Ra Tito nε'_u in 'yoh_u

¹⁶ Dí εmfe jamadi Oj_u ngue bi 'dac mam fäts'i'be ra Tito, ngue nε'a εμμε im bεn ah_u nε εμμε εhya nangué ah_u.

¹⁷ Ngué nu ra Tito min nde da 'yøt'e 'be'a dá xifi, nε'a mi ja rá pähä zεhε da mba b_u.

¹⁸ Nε da mbε ra Tito na man'da ra cu ngue dí pεnhdä b_u, nu'a im man rá m hman Oj_u x_un ho, nε gätho y_u 'yεc'y_ei ngub_u im ma nangué'a.

¹⁹ Ma mi'yεc'y_eih_u bi huanhna ran 'yoh_u na, ngue dan 'yohe 'b_u dá h_uxhe ra mbeti b_u Judea. Nε gue'a ná uh man huεcatehe ngue dín nde ga fäx ma cuh_u, nε dí nuixte ra Hmu mahεts'i a.

²⁰ Nugä'be dadí jamansu 'be'a dí øt'be nangué y_un t'unni x_un ngu, nguetho hin dín nde din ja 'be'a dí c'aman'uc'be. Nε gue'a í than'nd_u mi'da y_u cu ngue ga mbähmbe 'b_u dá h_uxhe a ra mbeti.

21 Nguetho dín nde ga øt'be gätho xæn ho bæ na nu Oja næpæ na nu ma mijå'i'be.

22 Nε ga pæn'nahæ bæ man'da ra cu mahøn'a ngue da mbähä ra Tito. Nε nuna dí pähmbe ngue ra 'yεc'yεi xæn ho na. Nεhna εmme εhya da 'yøt'e xæn ho rá 'bεfi Oja. εmme nde da mba bæ da nu ahæ, nguetho ya dá xihna nangue ni hogant'øt'ehæ.

23 Nε nuna ra Tito, man 'yo'be nangue ma 'bεfi dadí zε ahæ. Nε nu'æ mi'da in 'yohæ ra Tito, yám 'bεhni æ yæ 'yεc'yεi dim peti ua. Nε da mbäx ahæ nangue rá 'bεfi Oja, gue'a dín næqui xæn ho rá nuixte ra Cristo bæ guí 'bæhmbe.

24 Nuya dami 'yørca'be ra mate gui simanhohæ yæn 'yohæ, n'damhma gätho mi'da yæ 'yεc'yεi da bædi ngue majuæni i ja nin huεcatehæ, tengu tho dím mangä ngue nzæi i ja ahæ ran huεcate.

9

Di pet yæn t'unni nangue yú mi'yεc'yεihæ

1 Nugä hingui jatho ga xi ahæ nangue gui zεhmbe ni mi'yεc'yεihæ, nangue yæn t'unni gui unhdæ.

2 Nguetho dí pædi ngue εmme i ja ahæ ra pähä gui zεhmbe æ. Nε ya dá xih yæ jå'i ngue i 'bæcua ja ra häi Macedonia 'bε'a guí øthæ bæ ja ra häi Acaya. Dá xihya ngue gån εhyahæ gá pet nin t'unnihæ má jεya. Nε yæ cu ua nde da dæn'nahæ 'bε'a guí øthæ.

3 Nuya dí pæn'nahæ ya yæ cu da mbäx ahæ gui pethæ nin t'unnihæ janangue'a di ja bæ 'bæ dá søngähe bæ, nε dín næqui ngue guín εhyahæ gui fäxhæ yæ hyoya, tengu dá xih yæ cu ua ngue guí øthæ.

4 Nε nu'bæ ga mbähmbe bæ æ 'da yæ mængu ua ja ra häi Macedonia, nε hin xquín εhyahæ gui pet nin t'unnihæ, ga pε'ts' ma sähæ 'bæ. Nguetho εmme dí εc'yεi guí øthæ 'bε'a guím mamhbæ.

5 Janangue'a dá xihya yæ cu dim 'bet'o da mba bæ, di zε ahæ, n'damhma da zä gui pethæ gätho nin t'unnihæ,

di jua a gá mamhbæ. Nε nu'bæ dá mbähmbe bæ, ya xtí guadi xquí pet'æ gätho nin t'unnihæ. Nε nu man 'yohe da bædi ngue gá umhbæ nangue ni pähä zεhεhæ, nε hin nangue dá xi ahæ.

6 Dami bæmhæ ya, to'o i tu zæ yoho yæ hmudä, zæ yoho da xoc'æ, pε to'o da duhu xæn ngu, da xoqui xæn ngu æ. Janangue'a mpähä thohe gui unhdæ yæ hyoya yæn t'unni, nε nu Oja xæn ngu ran jæpi di 'da ahæ bæya.

7 N'da ngu n'da di uni tengu im bæñ rá mbæi zεhε di uni. O gadí umhbæ 'bæ hin guín ndese ni mbæihæ, pε xinga gue'æ mi'da da xi ahæ gui umhbæ. Nguetho Oja di huεc'æ to'o i ja ran johya di uni.

8 Nu Oja sä di 'da ahæ xæn ngu, janangue'a dí gua a gui hyonsεhæ, pε nε'a thocua thohe gui unhdæ to'o hin'yæ 'bε'a da hyoni.

9 Nt'o't'i bæ ja rá m hman Oja to'o ngue di unni xæn ho æ yæ hyoya, nu'a rá hogant'øt'e da gohi mazæi.

10 Nguetho nu'a Oja ngue nzæi di un yæ hmudä to'o i tupæ ja ra huæhi, nε di jæpi din xændi ngue din ja 'bε'a da zi, guet'a Oja di 'da'ahæ ra hmudä dán xænd ni hogant'øt'ehæ, tengu bæ nan xænd yæ hmudä bæ ja ra huæhi.

11 Nu Oja di 'dajæ xæn ngu, n'damhma da zä xø ga thojæ xæn ngu bæya. Nε nu'bæ dá undähe nin t'unnihæ, nε to'o da hyæni da 'yεspa Oja nε di un ra jamadi Oja.

12 Yoho yæn ho da bøni nangue nin t'unnihæ, nu yæ 'yεc'yεi din ja 'bε'a da hyoni, nε gätho æ di un ra jamadi Oja bæya.

13 Nε gätho to'o da hyæn nin t'unnihæ da 'yεspa Oja, nguetho nu nin t'unnihæ ra hmεpya a ngue majuæni guí εc'yεihæ rán ho ma'da'yo ra Cristo, nε εmme di johya ngue guí pähmbe ni cuhæ æ, nε'æ gätho mi'da yæ cu.

14 Nε to'o da hyæn nin t'unnihæ, da 'yæp Oja da mbäx ahæ, nε di huεc ahæ bæya, nguetho i ja ahæ xæn ngu rá mate Oja bæ mbo ni mbæihæ.

15 Pε jamadi Oja nangue ran t'unni εmme xæn ho bi 'dajæ, ngue rá

Ts'ant'u, ne hingui sä gam bεmhbu hangu na ngu di muui a. Janangue'a nu'bu dīm bεmhbu 'be'a bin 'daj, hin ga hyøj'u 'be'a dí peshu 'bu.

10

I ja rán t'ēdi ra Pablo 'be'a da xih yu yεc'yēi

¹ Nugä drá Pablogä, εmme dín nde ahū gui 'yøhmbu a ga xi ahū, pε janate tho ga xi ahū, tengu thoho 'bu da xi'azehēhu ra Cristo. Nguetho guí 'buhmbu bu 'da u sä εna mbe dín su 'bu dí 'buhmbu bu, ngue'a janate tho dīm mangä, pε nu'bu dí pen'nahū ma søcuä, εmme nts'edi dīm mam buya, sä εn u 'da.

² Nu'bu dá mbagä bu, hin dín nde ga ut'ahū hangu rá ts'edi man zambui, pε sä ga dāmhyaägä ts'u to'o im ma ngue dīm bεnsegä 'be 'be'a dí øt'be.

³ Majuani dyu ja'i thohoga'be ua ja ra ximhäi, pε hin dí tīm'be ua a ra ts'edi ná tafu ra ximhäi.

⁴ Nujū hinga gue'a ma ts'edizēhe nán suhmbu, pε rá ts'edisē Ojä a ná tafu rá ts'edi ran ts'o.

⁵ Nangue rá ts'edi Ojä dí hecuahū yún 'yεts'i yu ja'i nangue 'be'a pāse, ne'u hinguin nde da bā Ojä. Ne nu rá ts'edi Ojä da zä di pärpa yún 'yomfēni yu ja'i ngue 'da'anguui da bεmhbu ra Cristo.

⁶ Ne nu'bu ya dá pā'be ngue majuani guí øthu 'be'a in nde Ojä, nugä ga hut'anzambui ngue ga 'uec'u 'da guí 'buhmbu bu, ngue hingui nde da 'yøt'a in nde Ojä.

⁷ Dami bεmhbu ya 'be'a i t'øt'ahū. 'Bu i 'da ahū ngue im bēni ngue majuani in 'yohū ra Cristo, xūn ho 'bu, pε jatho da bādi ngue necä'be dín 'yo'be ra Cristo.

⁸ Hin dí pε'ts' ma sä xūn ngu yu nidi ga xi ahū, ngue bi 'dac man t'ēdi'be Ojä. Nu Ojä bi 'dac'be ra ts'edi ga zε ahū man'da gui pāhmbu Ojä, pε hin nangue ga ts'ongä'be ra 'bēfi bu.

⁹ Nugä hin dín nde gui suhū nangue 'be'a dí øt'ahū.

¹⁰ Nguetho 'bupū 'da di c'aman'ugä, ne εn'u: "εmme ja rá ts'edi rá søcuä

ra Pablo, pε nu'bu i 'bucua hin'yū rá ts'edi, ne hingui sä din yā xūn ho," εn u 'da.

¹¹ Pε jatho guim bεmhbu 'da ahū ngue tengu bu nan ja rá ts'edi u ma søcuägä, ne ngutho 'bu dá xi a zehēhu.

¹² Nugä'be hinga 'da'igu dīm bεmhbe yu ja'i i 'bupū, ngue i ja ran 'yεts'i nangue 'be'a εna pāse u. Pε nu'u to'o im bēni man'da i pāse xinda gue'u mi'da, pε hingui pā a majuani. Nguetho sä i nujspa yū mija'ihū nangue 'be'a im bēnse.

¹³ Pε nugä'be hin dīm mam'be man'da ja man t'ēdi'be xinda gue'a bi zānga'be Ojä, pε hønt'a dí øt'be 'be'a i xic'be Ojä. Ne bi xic'be Ojä dam pε'be bu guí 'buhmbu.

¹⁴ Ne njon da zä da 'yεna man'da bi tho'a dá øt'be, xinda gue'a bi xic'be Ojä 'bu mbadi thoho dá søm'be bu guí 'buhmbu dá xi ahū rán ho ma'da'yo ra Cristo.

¹⁵ Ne hin dín nde ga εm'be ngue ma 'bēfi'be 'be'a bi 'yøt'u mi'da bu guí 'buhmbu, hønt'a ma 'bēfi'be ga ja ahū guim benthū ni t'εc'yēihū xūn ho, ne gue'a dí zä ga øt'be man'da ra 'bēfi bu, 'bu da xic'be Ojä.

¹⁶ Ne sä ga mbe'be bu mi'da yu hnini buya ngue man'da yatho guerpū njom bi xih yu ja'i rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne njon da zä da ma ngue n'dan'yo dá thocpa rá 'bēfi bu.

¹⁷ Hingui ho 'bu din 'yεzēhe n'da, pε man'da da hyādumbui da 'yεspa ra Hmu mahęts'i.

¹⁸ Nguetho hin te di muui 'bu din 'yεzēhe n'da, pε nu'bu i øt'e 'be'a da numanho Ojä, gue'a di muui.

11

Ra Pablo bi ma nangue yu hyäte

¹ O gadín xømbuihū 'be'a dí xi ahū ya, madague'a dí yātonogä ts'u.

² Pε nugä εmme dí hāh ma mbui nangue ahū, nguetho i ja bu mbo ma mbui rán huεcate Ojä. Ne εmme dín nde ahū hønse ra Cristo guin numan-hohū, tengu n'da ra hmute ngue hin

di ts'on rá mbui, hõnt'a in numanho a to'o dim 'buhmi.

³ Pɛ dín su ngue di ts'on nin 'yomfɛnihɯ nanguɛ ra fɛhni im man ra zĩthu, tengu thoho bi 'yõrpa ra zĩthu ra Èva rá mbudi thoho, nɛ ts'arpɯ thoho di ja ahɯ ngue hinga gátho ni mbuihɯ guin numanhohɯ ra Cristo.

⁴ Pɛ ɛmmɛ guí øhmbɯ 'bɛ'a gátho i xi ahɯ 'da yɯ já'i ngue i sòm bɯ guí 'buhmbɯ, madague'a i xi ahɯ n'dan'yo ra Jesús ngue'a hin din thɛui a dá xi ahɯ, nɛ n'dan'yo n'da ran 'yomfɛni in nde di 'da ahɯ, nɛ i xi ahɯ n'dan'yo thoho nanguɛ ran ho ma'da'yo, xinda gue'a dá xi ahɯ.

⁵ Pɛ nugä hingui coh ma ts'ɛdigä xinda gue ɯ 'da guí tɛnhɯ, ngue im manɛ ngue man'da yú 'bäihɯ ra Jesu-cristo.

⁶ Pɛ dí pãcä a majuani ran 'yomfɛni nanguɛ Ojã, nɛ gue'a dá ut'ahɯ xɯn ngu yɯ nidi, madague'a hingui sä dan hõt'ahyã tengu'ɯ yɯn 'yohɯ.

⁷ Uague guí ɛmhɯ hingui ho dá øt'ä nguetho nte dá hãc'ahɯ 'bɯ má mangä rán ho ma'da'yo ra Cristo bɯ. Pɛ dá øt' ra 'bɛfi dá honɛ man ts'ihmɛ, nguetho min nde ga zɛ ahɯ.

⁸ Nɛ nu'bɯ má xãn'nahɯ bɯ, nu'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi i 'bɯpɯ mi'da yɯm pɛti, gue'ɯ bi 'dacä 'bɛ'a dá hongä bɯ, jananguɛ'a bi zä dá xi ahɯ ran ho ma'da'yo nɛ nte dá ä ahɯ.

⁹ Nɛ nu'bɯ mám 'buhmbɯ bɯ, him mi ja 'bɛ'a dá hongä, nɛ hin te dá ä ahɯ. Pɛ nu'bɯ mí zòm bɯ ma cuhɯ yɯ mɛngu macedonia, bi 'dacä 'bɛ'a madi 'bɛcä. Nɛ ngubɯ ga øt'ahɯ mahøn'a bɯ, hin te ga ä ahɯ.

¹⁰ Nɛ dím ma majuani bɯ ja rá hmi ra Cristo, ngue hin te ga hãcua yɯ cu 'bɯpɯ ja ni häihɯ Acaya, nanguɛ rá 'bɛfi Ojã dí øt'ä bɯ, nɛ njon da zä da xiqui ga äh ra mbeti.

¹¹ Ha gue'a dí øt'ä gní 'yɛmhɯ hin dadí huɛc'ahɯ, pɛ Ojã i pãdi ngue dadí huɛc'ahɯ.

¹² Nɛ ga thoqui tengu dá øt'ä, n'damhma di nɛqui ngue hinga 'da'igu dí øthe yɯ hyäte madague'bɯ ná yãt'a ɛna i øt'e xɯn ho rá 'bɛfi Ojã.

¹³ Nu ɯ im manɛ ɯ ɛna yú 'bäihɯ ra Cristo, pɛ him majuani im man ɯ, yɯ hyäte thoho, nɛ hin yú 'bäihɯ ra Cristo ɯ.

¹⁴ Pɛ nde'bɯ hin gui hyonya thohohɯ 'bɛ'a i øt'ɯ, nguetho nɛɛ a ra zĩthu da zä da hyä ahɯ, da zä da 'yõt'e tengu 'bɯ n'da ra hogam'bɛhni mahɛts'i bá pɛn'na Ojã.

¹⁵ Jananguɛ'a 'da'igu øthɯ ɯ yú 'yɛhɛ ra zĩthu, nɛ im bɛn yɯ já'i yɯ hogam'bɛhni ɯ. Pɛ da zøn ra pa da nu ran ɯnbi din thɛhɯ 'bɛ'a bi 'yõt'e.

Ran ɯnbi bi nu ra Pablo nguetho rá 'bäiui ra Cristo a

¹⁶ Pɛ ɛmmɛ dí nde ahɯ gui 'yøhmbɯ 'bɛ'a dí xi ahɯ, madague'bɯ guím bɛmhɯ ngue dí tontogä ts'ɯ 'bɯ dí manɛ 'bɛ'a dí øt'ä.

¹⁷ Nu'bɯ dím manɛ 'bɛ'a dí øt'ä, ɛna gue'bɯ hinga gue'a bi xicä Ojã ngue gam ma, pɛ ɛna gue'bɯ dí tontogä ts'ɯ 'bɯ dím mangä tengu na.

¹⁸ Pɛ nu yɯn 'yohɯ bɯ i xi ahɯ nanguɛ yán hose, nuya nɛcä ga xi ahɯ ts'ɯ nanguɛ man hose.

¹⁹ Nu ahɯ ɛmmɛ xɯn ho nin 'yomfɛnihɯ, pɛ ɛmmɛ guí ɛhyahɯ guí øhmbɯ 'bɛ'a i xi ahɯ yɯ tonto.

²⁰ Nɛ ɛmmɛ gadí hohɯ gan 'yɛhɛhɯ to'o in nde di manda ahɯ, madague'bɯ i hä ahɯ o gue i ä ahɯ 'bɛ'a gátho i ja ahɯ. Nɛ guín numansuhɯ ɯ ɛmmɛ din 'yɛzɛhɛ, madague da mbɛp'a ni hmihɯ, pɛ guexta'a guí tɛnhɯ ɯ.

²¹ Nugä'be hingui sä ga øt'be tengu ɯ, pɛ gue'a gním mamhɯ hin'yɯ ma ts'ɛdigä'be. Nu'ɯ yɯn 'yohɯ guí 'buhmbɯ bɯ im man yán hose. Nɛcä ga hut'anzambui gam mangä ts'ɯ nanguɛ man hose, tengu n'da ra tonto.

²² Ná yãt'ɯ ngue yɯ hebreo ɯ, pɛ nɛcä drá hebreogä. Nɛ ná yãt'ɯ gue yɯ israel ɯ, pɛ nɛcä drá israelgä. Nɛ ná yãt'ɯ gue yám bom'bɛto ra Abraham ɯ, pɛ nɛcä drám bom'bɛtogä ra Abraham.

²³ Nɛ ná yãt'ɯ ngue yú 'yɛhɛ ra Cristo ɯ, pɛ nugä man'da drá 'yɛhɛgä a ra Cristo xinda gue'ɯ. Nuya dím mangä

tengu n'da ra tonto. Nugä man'da xan ngu ra 'befi dí øt'ä xinda gue'u 'da yan 'yohu, ne man'da xan ngu yu nidí dán ofädigä, ne xan ngu yu nidí dá nu ran unbi nangu yu fei, ne xan ngu yu nidí mi ena xtá thogä.

²⁴ Ne cat'a nidí bi 'yørcä 'däte ma 'de'maguto yu fei u ma menguhe yu judío.

²⁵ Ne nhyundi bi 'benzagä, ne n'dandí yu ja'i bi bat'adogä. Ne nhyundi án xen'a ra barco mi hugä buya, bi zo bu ja ra dehe, ne 'däte ma goho ora dá o bu ja ra dehe buya.

²⁶ Pe xan ngu yu nidí dán 'yogä ne xan ngu yu nidí má gueru xcá tugä bu ja yu dæthe, neru 'buh yu be. Ne bi gorcä ra 'yu ma menguhe yu judío, ne'u hing yu judío. Ne mi ena xtá thogä bu ja yu hnini neru ja yu dapo. Ne dá hu yu barco bu emme en ra dehe ran dahi emme nts'utho. Ne mi ena xtá hyogä u yu hyäte 'yæc'yæi.

²⁷ Ne ja'bu emme dá yäcä nangu ma 'befi, ne bin unba ma ja'i, ne ja'bu nya'a thoho hin dán açä. Ne ja'bu nya'a thoho hin dán sihmegä, xinga gue ra dehe dá sigä. Ne ja'bu xan se nguetho hinga xøt'a ma pahniägä.

²⁸ Emme xan he'i 'be'a dí øt'ä, ne'u yu 'yæc'yæi gätho hønbu go hapu dim peti emme dí hadumbui ga jamansugä u.

²⁹ Ne'a dí øt'ä 'da'angu dí sägähe u 'be'a gätho i sä u, nu'bu 'bu a n'da ra 'yæc'yæi xan güent'i, dí com'be rán güent'i a. Ne nu'bu n'da ra 'yæc'yæi i øt' ran ts'o, nugä emme dí cuægä nangu a to bi 'be'pi da 'yøt'e.

³⁰ Pe nu'bu i ja a dín nde dá yädä, pe hønt'a dán güent'igä dá yädä.

³¹ Nu Oja rá Ta ma Hmuh ra Jesu-cristo majapi mazai a, i paði ngue hing ra fehni dím mangä.

³² Tengu dá øt'ä n'dandí nu'bu mám 'bucä bu ja ra hnini Damasco, nu'bu min ts'ut'abi ra Aretas, ne nu'a ra ts'ut'abi bi xi u yu dofui da gorca ra 'yu bu ja ra goxthi rá mbä't'i ra hnini, mim be'ni ngue da bendgä bu.

³³ Pe nugä dá pøngä bu ja n'da ra ventana ne dá hugä bu ja n'da ra

da'bøts'e, ne nu'u ma amigo bi ca'ma ra 'bøts'e ngue ra xahi bu thi rá mbä't'i ra hnini. Ne him bi bendgä u yu cot'yu. Mahotho dá øt'ä 'bu má pøngä bu ja ra hnini Damasco.

12

Oja bi 'yurpu mahets'i ra Pablo

¹ Nu'bu dím mansegä 'be'a dí øt'ä, hin te di muui. Pe guemhma ga xi ahü 'be'a bi 'yurcä ra Hmu mahets'i 'bu n'dandí.

² Bi bonga 'de'magoho nje'ya Oja bi zixcä bu mahets'i. Hin dí paçä 'bu ne'a ma ngøc'yæi o hin'na, pe Oja paði 'beru ín ja.

³ Hønt'a dí paçä ngue dá mba mahets'i, hin dí paçä 'bu n'youi ma ngøc'yæi o hin'na, hønt'a Oja paði 'be'a dá øt'ä.

⁴ Ne nu'bu mí ts'ixcä bu gueru mahotho, dá øcä 'be'a bi hmam bu, ne njongui man yu ja'i tengu a. Ne him bin 'dac ran t'ædi gam ma 'be'a dá øpu.

⁵ Ne nuna bi t'ørcä i sä xcá yädä a 'bu gue'a xcá be'ni gam ma, pe hønt'a man hosegä gam mangä ngue dí paçä hin'yü ma ts'edi zehægä.

⁶ Nugä i jagä 'be'a xcan 'yæxä 'bu xcá ndegä ne hin dadín hyät'ä tengu 'bu ra tonto, nguetho da zä xcá ma majuani 'be'a bi t'urcä. Pe hin dín nde ngue gue'a dí t'æscä a, pe dín nde ngue gue'a in nuse yu ja'i a dí øt'ä dí numansugä u, ne'a 'be'a øse ngue dím mangä.

⁷ Nugä dá nugä emme mahotho bu. Pe nu ra zithu bi 'dacä n'da ran unbi dí sägä. Ne Oja bi un ran t'ædi da 'yørcä, ndeque hin dan 'yæzehægä nangu 'be'a bi 'yurcä Oja.

⁸ Ne hyundi dá äpä Oja ngue di 'uec'i ts'u ran u i jagä.

⁹ Pe nu'a Oja bi xiqui hin di 'uec'a ran u, pe di 'dacä rá mate ne rá ts'edi sä ga hät'ä ran unbi. "Nu'bu hin'yü ni ts'edizehe, man'da di nequi ma ts'edigä," i engä Oja. Janangu'e'a nu'bu hin'yü ma ts'edi zehægä, man'da emme dadín johyagä, nguetho dí paçä ngue'a man'da dí nequi rá ts'edi ra Cristo.

10 Nuya hingui tu ma mbui 'be'a dí øt'ä, madague'a xan ngu yan unbi dín nugä, ngue di c'aman'ug yu ja'i, uague i pa ma uguigä. Ne hingui tu ma mbui nangue 'be'a i ørca yu ja'i 'bu dí øt' rá 'befi ra Cristo. Nguetho nu'bu hin'yü ma ts'edi, pe man'da di 'dac rá ts'edi ra Cristo.

I hah rá mbui ra Pablo nangue yu 'yéc'yéi bu Corinto

11 Nu'a 'be'a guím bengahu, jatho ga xi'asehu 'be'a dí øt'ä, tengu 'bu drá tontogä. Man'da xan ho 'bu xquím manschu man hogä xinda gue'bu gam mansägä. Nu yan 'yohu guí tenhdu, hin'yü 'be'a i ja u ngue hin'yügä, madague'a nte i jagä a di muui.

12 Nu'bu mám 'bucä bu, dá ut'ahu ngue majuañi ma 'bäigä'be ra Jesu-cristo, hin dán xombui 'bu má ut'ahu yan t'øt'e nuixte ne yu hyonya nt'øt'e gue gá nusehu 'bu mám 'buhmbu bu.

13 Hanja guím mamhbu ngue hin dá øt'ahu bu tengu dá øt'ä bu 'buh mi'da yu 'yéc'yéi. Pe 'da'angu dá øt'ahu, pe hont'a n'da, ngue hin dá ä ahü 'be'a dá hongä. Ha gue'a gni 'yénju hingui ho a dá øt'ä. Pe dami pungahu 'bu.

14 Nuya ná hyundi ga mbagä bu. Ne hin te ga ä'ahu 'be'a dí hongä mahøn'a, nguetho hin dín ndegä a ni mbetihu, pe dín ndegä gan jahü tengu 'bu ma t'uhni ahü. Ne hinga gue'u yu t'uhni i pe'ts'i 'be'a i hon rá ta o rá mbe. Pe nu yu ta ne yu mbe i pe'ts'i 'be'a da hyon yá t'uhni.

15 Pe da hyu ma mbui 'bu da zä ga 'bedi 'be'a gätho dí pe'ts'i gueru da zä ga hon'na ran ho ni mbuihu, ne gueru go him mi sä dam pefi ga ze'ahu. Pe masque hin gadí huégahu tengu bu na huéc'ahu.

16 Ne guím mamhbu majuañi ngue hin te dá hacä ni mbetihu, pe guím bémhbu 'da ahü ngue dá tacä ni mbetihu ngue guí émhbü dá hä ahü.

17 Ha guím bémhbu dá hä ahü ngue dá pen'nahü yum 'behni bu.

18 Nugä dá ndep ra Tito da mba bu, in 'youi man'da ma cuhu. Guí pahmbu hin te bi dāha ngue dāmá 'yā ahü.

Nguetho 'da'ingu dím bēngä'be ra Tito ngue dadí huéc'a'be, ne 'da'ingu bu na øt' ma 'befi'be.

19 Ma cu'ahu, dadí huéc'ahu, dín 'yohu ra Cristo. Ne Oja pañi majuañi a dím mam'be ya, ngue dí hom'be 'be'a dín te ni mbuihu. Janangue'a dí honi ga tapä u yum hma him majuañi, ngue im man'u yu hyäte di uguí. Ne hinga gue'a guím bémhbu 'da ahü, ngue guí émhbü dí hom'be guin numanhoju.

20 Pe dí su ngue hin gan numan-hogä 'be'a guí øthu bu 'bu dá mbagä bu. Pe ne da du ni mbuihu 'be'a ga xi ahü buya. Dí su ngue ga tñ ahü gadín sahmbu n'da ngu n'da ahü, ne gadín seyabahü, ne gadín cuefu n'da ngu n'da ahü, ne gadín tafu n'da ngu n'da ahü, ne gadín c'aman'uhü, ne gadín 'yøspatho 'be'a gadín xihmbü, ne gadín 'yēzehēhü, ne dí su ga tñ ahü hinga gue'a guí øthu bu ja nim petihu.

21 Ne nu'bu dá mbagä bu, dí su ngue ma Ojahü di jaqui ga pe'ts' ma sä nangue 'be'a guí øthu bu. Ne dín jagä ra dumbui nangue to'o bi 'yøt' ran ts'o mam'bet'o, ne guexta'a hin ni päh yá mbui, him bi 'yap rá punbi Oja nangue ran ts'o bi 'yøt'e, gue'u bi 'yøt' ran 'yomt'ēni, ne'u bi zinba yá xisu mi'da yan 'yohü.

13

Rán zofo ra Pablo, ne yan zengua

1 Na hyundi ya ga mbagä bu gan nu ahü. Ne nu'bu dá mbagä bu, ga juanbä u i 'bähmbu u yoho o gue hyu yu testigo.

2 Nu'bu mám 'bucä bu mam'bet'o dá dāmya u to'o zai i øt' yan ts'o. Nuya ga xi'uh mahøn'a ne gätho mi'da ahü, nu'bu dá mbagä bu mahøn'a, to'o gätho i øt' ran ts'o hin ga huéc'ho ho u.

3 Ne nu'ahu da zä gui pahmbu xan ho ngue majuañi rá ts'edi ra Cristo 'bu ja a dím mangä buya, ne him ma ts'edi zehägä. Ne nu'a ra Cristo hingui 'beh rá ts'edi ne guí pahmbu nguetho dim peru mbo ni mbuihu rá ts'edi.

4 Nu ra Cristo him mi ja rá ts'edi 'bu mi du bu ja ra pont'i, pe nuya i 'bui nangue rá ts'edi Oja. Necä'be hin'yü

ma ts'edi zeh'e'be tengu tho a ra Cristo 'bu mi du, pe nuya din 'yohe ra Cristo nangué rá ts'edi Oja, n'damhma da zá ga hoc'ah bu.

⁵ Nuya n'da ngu n'da ah dami bεmhbu xun ho mbo ni mbuizehehu, janangué'a gui pāhmbu majuañi gui εc'yehi o hin'na. Nu'bu hin gán hyāzehēhu, sā gui pāhmbu majuañi i 'bu mbo ni mbu ihu ra Cristo.

⁶ Necä'be din nde ah gui pāhmbu ngue majuañi dí εc'yehi'be ra Cristo.

⁷ Dí äp'be rá ts'edi Oja ngue gui 'yøth ran ho, ne hin nangué da bømanho ma 'bēfi bu, nguetho man'da din nde ah gam 'būmanhohu ra Cristo, xinda gue'bu guin numan-suc'be.

⁸ Nugä'be hin din ndehma ngue ga hεm'be to'o i øt'a majuañi pe hønt'a din nde ga øt'be 'bē'a di ze u.

⁹ Da hyu ma mbu'be 'bu di zac ni mbu ihu nangué Oja, madague'a guim bεmhbu ngue hin'yu ma ts'edi'be. Pe hønt'a dí äp'be Oja ngue din te ni mbu ihu nangué Oja.

¹⁰ Dí o't'ahu ngue gui hoc ni mbu ihu, nguetho hin din nde nts'edi ga dāmhyā ah 'bu dá mbagä bu. Nu Oja bi 'dacä ran t'edi ngue ga tet'a ni mbu ihu, pe him bi 'dac ran t'edi ga u't'a ni mbu ihu.

¹¹ Nuya hønt'a dí xi'ahu ya, ma zu cu'ahu, Oja gui cohmbu bu gui 'būhmbu. Pe man'da din te xun ho ni mbu ihu. Ne dami bεmhbu 'bē'a gātho dá xi'ahu, nde'bu n'dat'a guim bεmhbu n'da ngu n'da ah, ne gam 'būmanhohu, ne hin gan sūhmbu bu. Ne Oja da zá man'da di huεc ah ne da hyu ni mbu ihu.

¹² N'da ngu n'da dami zomanhothu nangué ran huεcate, nguetho n'dat'a ra Hmu dí tēnhdu.

¹³ Ne gātho yu 'yεc'yehi 'būcua i pen'nah ran zengua.

¹⁴ Nu rá mate ma Hmu hu ra Jesu-cristo, ne rán huεcate Oja, ne rám fäts'i rá Hogandāhi Oja dí cohmbu gātho ah. Ne hønt'a dí xi'ahu ya.

GÁLATAS

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɛ yɛ 'yɛc'yɛi bɛ ja ra hãi Galacia

Ran zɛngua

¹ Nugã dra Pablogã, guecã him bi Huangã yɛn 'yohɛ, pɛ guesɛ a ra Jesucristo, nɛ'a rá Ta, ngue bi xox'a rá Ts'ant'ɛ 'bɛ mi du.

² Nugã nɛ gãtho ya ma cuhɛ nangue Ojã ngue i 'bɛcuɔ dí pɛn'nahɛ ran zɛngua. Guehna ra sɔcuɔ dí ot'ahɛ, nangue gãtho yɛ 'yɛc'yɛi i 'bɛpɛ ra hãi Galacia.

³ Dí äp Ojã ra Ta nɛ ma Hmuhɛ ra Jesucristo di 'da ahɛ rán jãpi nɛ da hyut'a ni mbɛihɛ.

⁴ Nu'a ra Jesús bin dãse bi gurca ma ts'oquihɛ. Nɛ nangue 'bɛ mí du a, bi zã da yãnjɛ nangue ran ts'o i jaua ja ra ximhãi. Nɛ guehna rá pãhã ma Tahɛ Ojã bi 'yɔrcahɛ.

⁵ Janangue'a dí ɛspahɛ Ojã nɛ i ja rá nuixte gãtho yɛ pa mazãi.

Hin'yɛ man'da ram hma ngue dí m pø a n'da

⁶ Nugã xøgue dadí hyonya thoho hanja 'bexque gá hyɛhmbɛ Ojã ngue bi zon'nahɛ xquí pãhmbɛ rá mate ra Cristo, nɛ gá hyãxhɛ n'dan'yo ra 'yu t'ɛmbi ní zin ahɛ Ojã.

⁷ Pɛ hin'yɛ man'da ra 'yu ní zinjɛ Ojã, hinda hønt'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pɛ i 'bɛ'i 'da'ɛ in nde da hyã ahɛ, ngue nde di pãt'ahɛ ra 'yu nangue ra Cristo.

⁸ Pɛ ya xtã xi ahɛ ra 'yu ngue majuaní dí yãnjɛ Ojã a. Nu'bɛ 'bo'o da xi ahɛ nɛ 'dahma 'dan'yotho da xi ahɛ, da nu rán ts'ɛmbi Ojã a, madague'bɛ guecã o n'da rá m 'bɛhni mahɛts'i.

⁹ Ga xi ahɛ mahøn'a tengu ya xtã xi ahɛ, nu'bɛ 'bo'o xi ahɛ n'dan'yo n'da ra 'yu xinda gue'a gá hyãmhɛ, Ojã da zãnba ran ɛnbi a.

¹⁰ Nuna ram hma dí xi ahɛ nts'ɛdi ts'ɛ. Mfãdi hin dí honi guin numan-hojɛ, pɛgue dí hongã Ojã da numan-hogui. Pɛ nu'bɛ xcã honi 'bɛ'a dí numanhog yɛ jã'i, hingui sã xcãn 'yɛhɛgã nangue ra Cristo 'bɛ.

Hønt'a Ojã bi bɛnba ram hma im man ra Pablo

¹¹ Ma zɛ cu ahɛ, dí n nde ahɛ gui pãhmbɛ hing rá m hman yɛ jã'i a rán ho ma'da'yo ra Cristo dá xi ahɛ.

¹² Nu ran ho ma'da'yo dí m mangã, xínga n'da ran 'yohɛ bi xiqui, nɛ hín dá øcã bɛ ja man xãdi a, pɛ guesɛ a ra Jesucristo bi jaqui dí pãdi.

¹³ Nu ahɛ ya gá 'yøhmbɛ 'bɛ'a mí øt'ã nu'bɛ mí tendã yá t'ɛc'yɛi ɛ ma mijudíohe, ɛmmɛ madí undã ran ɛnbi ɛ yá 'yɛc'yɛi ra Cristo, nɛ mim bɛngã xcã juadi gãtho ɛ.

¹⁴ Nɛ mí øt'ã xɛn ho yá t'ɛc'yɛi ma mɛnguhe yɛ judío, ɛmmɛ mí ɛhya ga jã'ts'ã ɛ, nɛ xínda gue'ɛ mí da 'da ingu yɛ jɛya mi pɛs'he. Nguetho ɛmmɛ mìn nde xcã thocã yãn t'øt'e ɛ ndu mam bombøtahe maya'bɛ.

¹⁵ Pɛ nu'bɛ hin nám 'bɛcã, Ojã xí Huangui, nɛ m'bɛjua bi zongui nangue rá mate. Nguetho bi ndesɛ Ojã a.

¹⁶ Janangue'a bi jaqui dá pã'a rá Ts'ant'ɛ ngue gue'a ra Cristo, guepɛ bi zã gam man rá m hma bɛ 'bɛh yɛ jã'i hing yɛ judío. Nɛ nu'bɛ mi zoncã Ojã, xínga n'da ra jã'i bi xãngui.

¹⁷ Nɛ him 'bex dá mbagã bɛ ja ra hnini Jerusalén ngue xcãn yã'be ɛ mí da yá 'bãihɛ ra Cristo ngue m'bet'o xinda guecã. Pɛ m'bet'o dá mbagã bɛ ja ra hãi Arabia bɛ njongui 'bɛi, guepɛ dán yãse'be Ojã. M'bɛjua bɛya dúã pengã bɛ ra hnini Damasco.

¹⁸ Pɛ xí tho'an hyu jɛya 'bɛ má mbagã bɛ ja ra dãhnini Jerusalén, ja dá pãcã ra Pedro bɛya, nɛ 'dɛ'macɛt'a thoho dãm 'bɛ'be bɛ ra Pedro.

¹⁹ Pɛ hin dá nugã mí da yá 'bãihɛ ra Cristo, pɛ hønt'a ra Jacobo rán 'yohɛ ma Hmuhɛ dá nugã bɛ.

²⁰ Pɛ majuaní na dí ot'ahɛ, nguetho i pã Ojã hin dí mangã ra fɛhni.

21 M'bejua baya dá mbagä b̄ ja ra häi Siria ne ra häi Cilicia.

22 Ne nu'ü ȳ 'yɛc'yɛi dim peti b̄ ja ȳm peti b̄ ra häi Judea, him mi paqui nguetho njam'b̄ min nugui.

23 Pegue mi øde ngue guecä drá Pablo mi ɛna xcá juah ȳ 'yɛc'yɛi, pe nuya dí m mangä rá m hman Ojã.

24 Janangue'a bi un ra jamadi Ojã ngue 'be'a bin ja nanguecä.

2

Mi'dayü 'bäih̄ ra Cristo bi zimanho a ra Pablo

1 Nu'b̄ mi tho'a 'de'magoho njeya dá mbagä mahøn'a b̄ ja ra dah̄nini Jerusalén. Dá mbɛ'be ra Bernabé ne dá six'be ra Tito.

2 Nugä dá mbähmbe b̄ nguetho bi b̄ngä Ojã. Ne dán yahe 'da'ü ȳ nḡrpi ȳ 'yɛc'yɛi. Ne h̄nt'ü dá xi'be 'be'a ním hma dí xi'ü hing ȳ judío, ngue gue'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. Nguetho dí su di ü t' ȳ mb̄i 'be'a dí øt'ä, ngue hinga ne'ü ȳ t'ɛc'yɛi ȳ judío dí mangä hap̄ dí 'yo. Ne nu'b̄ hin xtá numanho, xtí ts'onga ma 'befi b̄ 'b̄.

3 Pe nte bi xic'be, xím bi ma ngue jatho da thecuá rá xifani ra Tito tengu ȳ t'ɛc'yɛi ȳ judío. Ne nuna ra Tito hin ra judío na, pe ra griego na.

4 Pe mi 'b̄p̄ ü 'da ȳ hyäte ngue ȳn 'yøxte, ngue h̄ntho in øxtho, ngue nde da b̄adi gue'b̄ dí øt'ä ȳ t'ɛc'yɛi ȳ judío o hin'na. Nu'ü in nde di hegah̄ 'be'a gätho bi 'daj̄ ra Cristo, ngue bi jaj̄ ga hehmb̄ ȳn t'øt'e ȳ judío.

5 Pe xingui ts'ü dán hyehmbe ngue da hyäje ü ȳ hyäte, pe dá zacuahe a ram hma majuani. Nguetho dín ndehe, h̄nt'a majuani rán ho ma'da'yo ra Cristo gui 'yɛt'amb̄ih̄ a.

6 Ne nu'ü njuantho ȳ nḡrpi b̄, madague'b̄ t'ɛmbi man'da ja ȳn t'ɛdi xinda guecä, pe 'da'angudähe, nguetho 'da'angu ȳn 'yoh̄thoho b̄ na nu Ojã. Ne him bi xiqui n'dan'yo n'da ram hma ga xänba ȳ jã'i.

7 Pe nu'ü ȳ nḡrpi bi hyäxa njuani ngue gue'a Ojã bi 'dacä ra 'befi ga xi'ü hing ȳ judío a rán ho ma'da'yo

ra Cristo, tengu thoho ra 'befi bi un Ojã ra Pedro nangue da xih ma mi-judíohe.

8 Nguetho n'dat'a Ojã bi 'dac'be ra ts'edi ra Pedro, ne bi xifi da xi'ü ȳ judío, pe nugä, bi xiqui ga xi'ü hing ȳ judío.

9 Janangue'a nu'b̄ mi hyäxa njuani ngue 'da'angu nan h̄ts'i a ra 'befi bin 'daje ü ȳ nḡrpi a ra Jacobo, ne ra Pedro, ne ra Xuua, bi b̄ndga ma 'yɛ'be ra Bernabé. Nu'a nám b̄n'a n'dat'a dí ɛc'yɛihe, ne n'dat'a dí m mamhbe ga mbɛ'be b̄ 'b̄'ü hing ȳ judío, dam pe'be b̄, pe nu'ü, di thoqui da xih ȳ judío.

10 H̄nt'a bi xic'be jatho ga fäx'be ȳ hyoya, pe ngub̄ dí ɛhya ga øt'a.

Nu'a ra Pablo bi damhya ra Pedro b̄ Antioquía

11 Pe nu'b̄ mi mba b̄ ja ra hnini Antioquía a ra Pedro, nugä dá xip rá hmi, nguetho hingui ho bi 'yøt'e.

12 Nguetho nu'b̄ mi zøm b̄ 'da ü ma mijudíohe bi mb̄n'na ra Jacobo, ne 'bex bi 'yɛ'ts'a na sihm̄h̄ hing ȳ judío, sä bi zu da 'yɛmp'ü ȳ mijudíohe hingui ho bi 'yøt'e.

13 Ne nu'ü mi'da ȳ judío ngue mi ɛc'yɛi b̄, bi den'na ra Pedro. Ne'a ra Bernabé bi den'nd̄ ngue madí yorba ȳn t'øt'e.

14 Pe nu'b̄ má nugä ngue him bin theui ran ho ma'da'yo a bi 'yøt'ü, dá xi'a ra Pedro, ne gätho mi 'b̄p̄: "Nu'i gra Pedro gra judío, pe hin gmi øt' ȳn t'øt'e ȳ judío. Pe hanja gní 'yøt' mahøn'a ȳn t'øt'e ȳ judío, ne n'danni guín sihm̄. Pe tengu'b̄ guí uth̄ ü hing ȳ judío ngue da 'yøt' ȳn t'øt'e ȳ judío," dá ɛmbi.

Dȳ judíohe, ní yanje a ra Cristo

15 Nugähe ngue dám 'b̄h̄mbe dȳ judíohe, nzã dá øthe ȳn t'ɛdi Ojã bi sije. Ne hin dám 'b̄h̄mbe tengu'ü hing ȳ judío, ngue hingui paḥ ȳn t'ɛdi Ojã ü.

16 Pe guehma dí paḥmbe hin dí hogahe ü ȳn t'ɛdi gue Ojã bi un mam bombøtahe maya'b̄, pe h̄nt'b̄ ga h̄mbe rá mate ra Jesucristo, di

hoga ma ts'oquihe, dy_u judíogähe. Janangue'a necähe ngue dá pãhmb_e yún t'ëdi Ojã, p_e dá hãmhbe rá mate ra Jesucristo ngue di hogahe. N_e hin dí ãmhbe di hogahe 'b_u dí øz_eh_eh_e u y_un t'ëdi. Nguetho mán t'o't'i: "Xínga n'da da t'ëmbi x_un ho nangue yún t'ëdi Ojã."

¹⁷ N_e nugähe dy_u judíohe, p_e nangue ra Cristo dí homhbe di hogahe ya. N_e gue'a ná *ε*s'he a dí m b_emhb_e di hogahe u yún t'ëdi Ojã. P_e hin dí m b_emhb_e ngue dy_u 'y_øt'ats'oquihe 'b_u dí *ε*s'he u, nguetho gätho x_un hotho rá 'yu ra Cristo.

¹⁸ P_e nu'b_u gam mangä ngue jatho ga øt'ä mahøn'a yún t'ëdi Ojã bi un ma mijudíohe, ngue gue'u dí hogä u, p_e ga cohi dra 'y_øt'ats'oqui 'b_u, nguetho hin dí hãt'i ga øt'ä y_un t'ëdi tengu in nde Ojã.

¹⁹ Janangue'a dá *ε*'ts'ä ná b_engä ní zingä Ojã u yún t'ëdi, n_e dá t_en'na ra Jesucristo nguep_u da zä di 'dac ra 'da'yote, n_e da zä b_u ga ørpa rá 'b_efi Ojã b_uya.

²⁰ Nuya dãm 'b_ucä tengutho 'b_u 'darp_u x_cá tu'be ra Cristo b_u ja ra pont'i, ngue bi 'berca man 'yomf_enise. N_e gue'a ra Cristo i 'b_ucua mbo ma mb_ui ya, di b_engä a dí m ma n_e 'b_e'a gätho man'da dí øt'ä. P_e gue'a nám 'b_ucä a ngue thocua tho dí hãngä rá ts'ëdi a rá Ts'unt'u Ojã, ngue bi hu_egä a n_e bi un rá te nanguecä.

²¹ N_e nugä hin te dí m mangä ngue sãti thoho bi du'a ra Cristo. P_e nu'b_u xtí hogah_u u yún t'ëdi Ojã, sãti thoho bi du'a ra Cristo 'b_u.

3

Hinga gue'u y_un t'ëdi ín 'daj_u rá Hogandãhi Ojã u

¹ Nu'ah_u ma z_u cu ah_u, ngue guí 'b_uhmb_u b_u ra häi Galacia, hanja gnán 'yãmb_uih_u, to'o bi hyä ah_u ngue hin guí 'y_øth_u a majuãni. Nguetho rá mb_udi gá 'y_øhmb_u x_un ho 'b_e'a nam bøn'a í du'a ra Jesucristo.

² P_e damim b_emhb_u ya nda'a ín 'daj_u rá Hogandãhi Ojã a, ha gue'u

yún t'ëdi Ojã bi man ra Moisés, uague gue'b_u má *ε*c'y_eih_u bi du ra Cristo nangue ma ts'oquihe.

³ N_e ya gá dãhmb_u gán 'yoh_u rá Hogandãhi Ojã nangue gá 'y_εc'y_eih_u ra Cristo. Ha guí *ε*na guí hy_ehmb_u a, n_e guí *ε*na gan hocz_eh_eh_u ya. Hanja gán tontoh_u.

⁴ N_e nangue gätho y_un unbi gá nuh_u, ha hin te ts'u nin 'yomf_eni bi 'da ah_u y_un unbi. Nde'b_u guí pãhmb_u ts'u 'b_e'a nam bøn'u y_un unbi.

⁵ P_e gá 'y_εc'y_eih_u 'b_e'a bi 'y_øt'ah_u ra Cristo, n_e gue'a ín 'da ah_u rá Hogandãhi Ojã a, n_e gue'a ní ja ah_u guí 'y_øth_u y_un t'øt'e nuixte, n_e hinga gue'a gní 'y_øth_u yún t'ëdi y_u judío.

⁶ Nu ra Abraham bi 'y_εc'y_ei a bi xi Ojã da 'yørpe, n_e hin'y_u man'da 'b_e'a í ts'imanho a.

⁷ Nde'b_u guí pãhmb_u ya ngue gätho y_u 'y_εc'y_ei i comhb_u rán jãpi Ojã bin t'un'na ra Abraham, tengu'b_u njuãntho gätho y_u t'uhni ra Abraham. Nguetho i *ε*c'y_ei 'b_e'a bi man Ojã tengu ra Abraham.

⁸ Nu Ojã mãm'bet'o mi pãdi ngue da numanho u gätho to'o da 'y_εc'y_ei 'b_e'a bi ma, dague'b_u dyãm bom'betoh_u ra Abraham o hin'na. Janangue'a Ojã bi xi'a ra Abraham: "Gätho y_u nde 'dahma 'dan'yo guí comhb_u ran jãpi u da 'y_εc'y_eigui tengu i," bi t'emp'a ra Abraham.

⁹ Janangue'a gätho to'o da hyãntho ram hma nangue ran ho da 'yørcah_u Ojã, n'dat'a ran jãpi ga comhb_u ra Abraham, nguetho n'dat'a rá t'εc'y_ei dí øth_u.

¹⁰ Nu'u gätho ngue i *ε*na, jatho da 'y_øt' y_un t'ëdi bi un Ojã y_u judío, gätho da nu rán ts'ëmbi Ojã u. Nguetho i mam b_u ja rám Hman Ojã: "Nu'b_u guí f_esthohoh_u a n'da ran t'ëdi, sãti thoho 'b_e'a mi'da guí 'y_øth_u 'b_u, n_e guexta'a guí nuh_u rán ts'ëmbi Ojã."

¹¹ Mfãdi ya ngue xínga n'da ra jã'i sä da zin'a Ojã nangue'a ní 'y_øt' yún t'ëdi y_u judío. P_e tengu i mam b_u ja rám Hman Ojã: "Gätho to'o da hyãntho ram hma nangue ran ho da t'ørpe, nu Ojã di hocpa y_u ts'oqui, n_e di un ra

temazaí.”

¹² Pɛ nu yán t'ɛdi Oja, guí ɛmhbu gui uʌspahɛ rá mate Oja ɛ. Pɛ bi 'yɛntho ɛ: “Nu'bu 'bui to'o da hyät'i da 'yøt'e gätho yán t'øt'e yun t'ɛdi, dí zin Oja ɛ yán t'ɛdi 'bu,” bi 'yɛn'ɛ.

¹³ Nu'a ra Cristo bi yanjɛ nanguɛ ran ts'ɛmbi mi ja xcá nuhɛ ngue hin dá jaš'hɛ yun t'ɛdi. Nguetho bi nu ran ts'ɛmbi nangueju 'bu mín zɛpɛ ja ra pont'i. Nɛ gue'a nam bøn'a mán t'o't'i bu ja rá m Hman Oja: “Da nu rán ts'ɛmbi Oja a to'o din zɛpɛ ja ra za,” mi ɛna.

¹⁴ Nanguɛ 'bɛ'a bi 'yøt'a ra Cristo Jesús, sä ga hámhbɛ rá Hogandahi Oja, nanguɛ'a dá ɛc'yɛihɛ. Nɛ n'dat'a ran japi bi un Oja ra Abraham ngue da comhbɛ yu ja'i hing yu judío, nɛ gätho mi'da ngue da 'yɛc'yɛi.

Hingui sä yun t'ɛdi di ts'onba ran hogui bi 'yøt' ra Jesucristo

¹⁵ Ma zɛ cu ahɛ, ga xi ahɛ n'da ra hmɛpya ya. Tengu'bu yoho yun 'yohɛ i hon yu testigo da 'yøt'a n'da ran hogui, nɛ i huspa yá firma nɛ rá sello ra zɛ'mi. Njo'o man'da ran 'yohɛ sä di pädi.

¹⁶ Nu ran hogui bi 'yøt'ui Oja a ra Abraham nɛ rá m bom'bɛto. Pɛ nu rá m hman Oja him bi ma ngue gätho yám bom'bɛto, pɛ bi ma hønt'a n'datho, ngue gue'a ra Cristo.

¹⁷ Nugä ga xi ahɛ ya 'bɛ'a nam bøn'a dí m mangä. M'bet'o thoho xí 'yøt'ui ran hogui Oja a ra Abraham, nɛ tengu'bu ya bi firmabi ngue njám'bu dí m pädi. Nɛ m'ɛjua buya bi un yun t'ɛdi ma mijudíohe, 'bu ya xí thoqui goho ciento nɛ 'däte ma 'det'an jɛya. Pɛ hin'yɛ yá ts'ɛdi ɛ yun t'ɛdi ngue di ts'onba a ran hogui bi 'yøt'ui Oja ra Abraham.

¹⁸ Nɛ nu'bu da gue'ɛ yun t'ɛdi xti zinju Oja, pɛ hin xtá man'a Oja a ran hogui í hogazɛhɛhɛ Oja 'bu. Pɛ nu'a ran hogui bi mammi Oja a ra Abraham, di untho nanguɛ rá mate zɛhɛ.

¹⁹ Pɛ hanja í zän'na Oja ɛ yun t'ɛdi, gue'bu ya hinga gue'ɛ ørcahɛ ran ho ɛ. Pɛ m'ɛjua bi man Oja yun t'ɛdi,

guepɛ da fadi gätho i ja yá ts'oqui yu ja'i. Pɛ nu'ɛ yám 'bɛhni Oja mahɛts'i bi xi'a ra Moisés ngue di un yun t'ɛdi yu ja'i nɛ hinga gueɛ Oja. Nɛ bi zän Oja din t'ɛ'ts' 'bu bi zøh rá m bom'bɛto ra Abraham ngue bi ma ba ɛhɛ, ngue gue'a ra Cristo.

²⁰ Pɛ nu Oja bin yɛɛui ra Abraham 'bu mí 'yøt'ui ran hogui, njom mi 'bä'inde n'da ra pøngahya, nɛ him mi 'bähmi n'da rá m 'bɛhni mahɛts'i. Nɛ hønt'a Oja bi 'yøt'ui ran hogui ra Abraham.

'Bɛ'a nam bøn ɛ yun t'ɛdi

²¹ Pɛ nu'a Oja hingui yoho yum hma bi xijɛ. Nu'bu xcá häthɛ xcá jaš'hɛ yán t'øt'e ɛ yun t'ɛdi, gue'ɛ xti 'dajɛ ra temazaí 'bu.

²² Pɛ nu rá m Hman Oja i ma ngue gätho yu ja'i i ja yá ts'oqui. Nɛ gätho to'o da 'yɛc'yɛi 'bɛ'a bi 'yøt'a ra Jesucristo, da hyani 'bɛ'a bi man Oja ngue di unni.

²³ Nu'bu hin ní zøcua häi ra Cristo, mí øthe yán t'ɛdi Oja madí mandagahe xun ho, tengu'bu dyɛ ofädihe. Jague'bu mi zøh ra Cristo, dá hámhbɛ rá mate bi xogahe.

²⁴ Nɛ nu yun t'ɛdi midí mandagahe 'bu hin ná pähmbe ra Cristo. Nɛ tengu n'da ra t'uhni i pa ma unbi 'bu hingui ho øt'e, pɛ gue'ɛ dá hámhbɛ rá mate ra Cristo di hogahe.

²⁵ Nuya dá däh ma mbuihɛ ra Cristo, nɛ him man dí homhbɛ 'bɛ'a man'da di mandagahɛ.

²⁶ Nguetho gätho bi 'yørcahɛ yá t'uhnigahɛ Oja 'bu má hámhbɛ rá mate ra Cristo.

²⁷ Nɛ gätho dán xixyaɛhɛ nanguɛ dí tenhdɛ ra Cristo nɛ 'da'angu dí m bɛmhɛ a.

²⁸ Nɛ dí 'buhmbɛ ra Cristo, jananguɛ'a hinga 'dahma 'dan'yo bu na nuju Oja, dyɛ judíohe, o gue dyɛ griegohɛ, o gue dyɛ 'yɛhɛhɛ o gue hin dyɛ 'yɛhɛhɛ, o gue yun 'yohɛ, o gue yu xisu. Pɛ gätho gahɛ tengu'bu dí 'buhmbɛ n'danjá'itho bu na nu Oja.

²⁹ Nɛ nu'bu dí 'buhmbɛ ra Cristo, tengu'bu nɛ ahɛ gätho bi xändgahɛ ra Abraham, nɛ sä ga comhbɛ ran hogui

bi 'yõt'ui Ojå a, nε sä ga hãmhbũ rán jåpi Ojå bi ma di unni.

4

¹ Nuya dín nde ga xi ahũ n'da ra hmεpya 'bε'a mi ørcahe yún t'εdi Ojå 'bũ him mi tĩmhbe ran 'yomfεni. Tengubũ n'da ra t'ũt'ũhni da du rá ta, nε i 'bũi tengubũ n'da ra 'yεhε bũ ja rá ngu, madague'bũ xũn ngu 'bε'a bi zocpa a rá ta.

² Jatho da mba ma manda asta gue'bũ go bin te ra t'ũhni.

³ Nε gue'a mi øthe a 'bũ hin ná pãmbe, midí mandagahe Ʃ yún t'εdi Ojå, gue bi xije 'bεpũ dán 'yohe ua ja ra ximhåi.

⁴ Pε nu'bũ mi zøn ra pa ngue bá pεnh Ojå rá Ts'ũnt'ũ, nε bim 'bũi nangue n'da ra xisu ngue ma mijudíohe. Nε nu'a rá Ts'ũnt'ũ Ojå bi 'yõt' yún t'εdi Ojå.

⁵ Janangue'a bi zå bi hyågahũ gåtho yũ ts'oqui dín dupatehũ nangue hin dá øthũ yũn t'εdi xũn ho, nε bi zå bũ bi zinjũ Ojå ngue dyũ t'ũhni gahũ bũya.

⁶ Nε nujũ yá t'ũhni gahũ Ojå, nε bá pεngahũ a rá Hogandåhi bũ ja ma mbũihũ. Nε nangue dí 'bũhmbũ rá Hogandåhi Ojå, sä gam mamhbũ ngue ma Tahũ Ojå.

⁷ Nuya guí 'bũhmbũ ngue yá t'ũhni ahũ Ojå, nε hin guí 'bũhmbũ tengugũ 'yεhεhũ. Nε nangue'a 'bε'a bi 'yõt'a ra Cristo, Ojå di 'da ahũ 'bε'a gåtho i ja, nguetho yá t'ũhni ahũ.

I hådumbũi ra Pablo nangue yũ 'yεc'yεi

⁸ Pε nu'bũ hin gní pãmbe Ojå majuañi, ngue gue'ahũ hing yũ judío ahũ, gmín 'yεhεhũ yũ ojå ngue him majuañi.

⁹ Pε nu ahũ ya gá pãmbe Ojå, nε'a Ojå i pã ahũ. Ha guím bεmhũ gui hyomhbũ man'da ra 'yu mahøn'a, ngue gan 'yεhεhũ yún t'εdi Ojå guím bεnsehũ dí zin'ahũ Ojå Ʃ. Pε nu yũn t'εdi hin'yũ yá ts'edi Ʃ, tengutho a ra 'yu gá hyehmbũ mam'bet'o, 'bũ gmí thåndehũ yũ ojå him majuañi. Pε nte manho da 'yõt'ahũ mahøn'a Ʃ.

¹⁰ Pε nuya guí εmhũ i ja yá ts'edi Ʃ 'da yũ pa, o gue'ũ 'da yũ zåna, o gue 'da yũ jεya.

¹¹ Nugå dra Pablogå, εmme dí su nangue ra 'bεfi xtå øt'å bũ guí 'bũhmbũ, nε 'bε'a dá xi ahũ, εna gue'bũ nte ní mbatho.

¹² Nu ahũ ma zũ cu ahũ, dín nde ahũ gam 'bũhmbũ tengugå, nguetho dá ε'ts' yũn t'εdi mi øt'å, nε dí 'bũcå tengu ahũ ngue njãm'bũ gá 'yøthũ yũn t'εdi mam'bet'o. Nε nu'bũ mãm 'bũhmbũ bũ, gån numanhojũ, nte mán ts'o gá 'yørcahũ. Masque nεhya gui 'yømanhohũ na.

¹³ Pε guí pãmbe ngue mi ugå, nε gue'a dá mbagå bũ. Nε nu'bũ mãm 'bũhmbũ bũ, dá xi ahũ ran ho ma'da'yo bũya.

¹⁴ εmme xũn hεi ran Ʃ mi jagå, pε njo'o ahũ gá sanjũ ngue xũn uguí. Pε gåtho ahũ gá sinjũ xũn ho, tengubũ dram 'bεhni mahεts'igå, o tengubũ da guecå dra Jesucristogå.

¹⁵ εmme mi hu ni mbũihũ 'bũ má xi ahũ ram hma. Nε nu'bũ 'bo'o xtån zå, xtå hyåh rá då nε xtí 'daqui.

¹⁶ Pε nuya, ha guí sũjũ ya nangue dí xi ahũ majuañi.

¹⁷ Nu yũ jå'i ngue i hä ahũ, høntho in nde di 'uec'ahũ nanguecå, nguetho in nde ahũ go gui numansuhũ Ʃ nε gui tenhdũ Ʃ.

¹⁸ Xũn ho ngue gui tenhdũ Ʃ 'da, pε gui huanhdũ to'o majuañi im ma xũn ho, madague'a hinga 'darbũ dí 'bũhmbũ.

¹⁹ Ma zũ t'ũhni ahũ nangue ra Cristo, nts'edi gá Ʃngahũ, tengubũ n'da ra xisu ngue hinga nam 'bũh rá t'ũhni, ngue xø ga ja ahũ gam 'bũhmbũ ma'da'yo mahøn'a. Nε guexta'a ga thoqui ga nu ran Ʃnbi, jague'bũ gá pãmbe xũn ho a ra Cristo.

²⁰ Xi'bũ di 'bũcå bũ, n'dahma sä dan yåsehũ, nguetho nuua dí 'bũcå hingui sä ga pãdi 'bε'a guím bεmhũ.

Rå hmεpya ra Agar nε ra Sara

²¹ Nu ahũ ngue guín nde gui 'yøthũ yún t'εdi ma mijudíohe, ga xi ahũ ya 'bε'a nam bøn Ʃ yũn t'εdi.

22 Nt'o't'i ngue mi 'bui yoho yá ts'unt'u ra Abraham. N'da rá ts'unt'u ra 'yehé xisu, ne n'da rá ts'unt'u a rá xisu zehé ngue hinga gue'a rá 'yehé.

23 Nu rá ts'unt'u ra 'yehé xisu bim 'bui tengutho 'bu im man yu ja'i dim 'buih yá t'uhni, pe nu rá ts'unt'u a rá xisu zehé bim 'bui nangué rá ts'edi Oja nguetho ya xí man'a Oja ngue dim 'bui.

24 N'da ra hmépya ngue yoho yu 'yu i hax yu ja'i. Nu ra 'yehé xisu ní huti ra Agar, rán t'uti u yún t'edi Oja bin t'un'na Moisés bu ja ra t'ohø Sinai. Ne nu'u to i ten'ndu, tengu'bu yu 'yehé u.

25 Nu ra Agar i uh ra hmépya nangué ra t'ohø Sinai nubu ja ra häi Arabia, ne ngutho ra dahnini Jerusalén ngue'a i ja bu a ya. Ne nu yu ja'i i 'buru, i uh ra hmépya tengu'bu yá 'yehé u yún t'ot'e yun t'edi u.

26 Pe nu ra xisu ngue hing ra 'yehé i uh ra hmépya nguepu mahets'i, ra hnini Jerusalén ma'da'yo. Ne njongui pa ma manda bu nangué yun t'edi. Ne nuju dyá menguh bu.

27 Nt'o't'i bu ja rá m hman Oja: Gan johya gra xisu ngue hing ra 'yehé, madague'bu hinga nam 'buih ni t'uhni. Nts'edi gan ya nangué nin johya, gue'e hin gana nu ran unbi. Nguetho dim 'buih mi'da ni t'uhni ngue yá t'uhni Oja, emme xtán ngu, xinda gue'a ra 'yehé xisu ngue i tin yá t'uhni nangué bi mansé tengu yu ja'i.

28 Ma zu cu ah, nuya dí øthu tengu ra Isaac rá ts'unt'u ra Abraham, ngue Oja bi ma dim 'bui. Nguetho yá t'uhnigah Oja tengu bi ma.

29 Pe nu man'da ra ts'unt'u ngue bim 'bui nangué bi mansé tengu man yu ja'i, bi zu'a ra ts'unt'u ngue bim 'bui nangué rá ts'edi a rá Hogandahi Oja, tengutho in ja ya.

30 Im mam bu ja rá m hman Oja; "Dami 'yethu ra 'yehé xisu ne'a rá t'uhni, nguetho hin da gonhui 'be'a i ja rá ts'unt'u ra xisu ngue hing ra 'yehé."

31 Gui pahmbu ya, ma zu cu ah, ngue hin dyu t'uhni gahu ra 'yehé xisu. Pe

tengu'bu dyu t'uhnigahu ra xisu ngue hing ra 'yehé.

5

Hin dan 'yehéhu yun t'edi mahøn'a

1 Nu'a ra Cristo bi yanju bu min 'yehéhu mam'bet'o, ngue ya him man dan 'yehéhu bu. Pe damin zammbu bu hapu bi mbäp'ahu ra Cristo, ne 'yo gadín umhbu gan 'yehéhu mahøn'a.

2 Dami 'yøhmbu ya 'be'a dí xi ah, nugä dra Pablogä. Nu'bu gui 'yena gui 'yøthu 'da yun t'edi ngue gui hyc ni xifanihu, nu'a ra Cristo hin da zä da 'yøt'ahu n'da ran ho a 'bu.

3 Dín nde ga xi ah mahøn'a. Nu'bu gui d'mi gui 'yøthu yún t'edi ma mijudíohe, jatho gätho gui 'yøthu, nguetho hinga xøt'a n'datho gui 'yøthu.

4 Nu'bu 'bu i 'da ah ena ngue ja yá ts'edi u yun t'edi di hoc'a ni mbuihu ngue da zimanho ah Oja, pe ya gá hiehmbu ra Cristo 'bu, ne gá 'uehmbu bu ja rán huçcate Oja buya.

5 Pe nu rá Hogandahi Oja dá hammbu 'bu má pahmbu majuani ra Cristo, gue'a dí 'yenjü xun hoju Oja a, ne gue'a ná tømhbü da zinju xun ho.

6 Ne nu'bu dí 'buihmbu ra Cristo, madague'bu da mba nthequi ma xifanihu o hin'na, hin te di muui. Pe man'da hñhi thoho ga simhbu xun ho ma mbuihu a ra Cristo, ne gue'a dí jaju ga øthu ran huçcate a.

7 Pe nu'bu rá mbüdi thoho, emme gmí 'yohu xun ho bu ja rá 'yu Oja. To'o bi zam'p'ahu ngue hin gui øthu ra 'befi majuani.

8 Him bi zam'p'ahu Oja, nguetho guesu Oja bi zon'nahu gan 'yohu bu ja rá 'yu.

9 Nu'bu gui 'buihmbu n'da in nde di ts'on'na nin 'yomfñnihu, 'da xni ts'on'natho ni mbuihu 'bu, tenguthoho 'bu rá íxi ra thuhme i sinni gätho ra jani.

10 Nugä dí haxa njuani ngue ma Hmuhu Oja di ja ah 'da'angu gam bømhbü. Ne to'o i 'buru ngue in nde

di ts'on'na nin 'yomfɛnih, da nu rán ts'embí Ojã a, hønt'a go to'o.

11 Nu'bɛ guexta'a dí xicã yɛ jã'i, jatho gui 'yøthɛ yán t'ɛdi ma mi-judíohe, hin din nugã ran ɛcpi 'bɛ. Pɛ guexta'a i pa ma ɛguigã nguetho dímgangã, jatho gui 'yɛc'yɛihɛ a ra Cristo, ngue bi du bɛ ja ra pont'i nangue ma ts'oquihɛ.

12 Nu'a to'o in nde da hyɛc'a ni xifanihɛ, man'da xɛn ho 'bɛ da 'uetho ɛ.

13 Nguetho nu ahɛ, ma zɛ cu ahɛ, Ojã bi ja ahɛ bi thøc'ahɛ yɛn t'ɛdi, nɛ bi zon'nahɛ in nde ahɛ gan 'yɛhɛhɛ n'da ngu n'da ahɛ nangue ran huɛcate. Nɛ hinguin nde ahɛ gui 'yøthɛ ni pähä zɛhɛhɛ.

14 Pɛ tengu'bɛ dá jãshɛ gãtho yán t'ɛdi Ojã 'bɛ dan huɛjɛ n'da ngu n'dajɛ tengu bɛ nan huɛcsɛhɛ.

15 Pɛ gan jamansuhɛ, xøhma ts'ɛrɛpɛ thoho gam 'bɛsɛhɛ 'bɛ gan sɛhmbɛ n'da ngu n'da ahɛ, nɛ gan täthɛ.

Gam bɛmhɛ rá Hogandãhi Ojã

16 Pɛ guehna dí xi ahɛ na ya. Dami 'yøthɛ a di bɛn'nahɛ rá Hogandãhi Ojã, nɛ gue'a gní 'yɛs'hɛ gní 'yørpɛ rá pähäzɛhɛ ni jã'ihɛ bɛya.

17 Nguetho nín 'yomfɛnisɛ n'da, hinga gue'a im man rá Hogandãhi Ojã a, nɛ nu rá Hogandãhi Ojã hinga 'da'anguui ní pähäzɛhɛ n'da, nɛ din sɛhmi ɛ. Nɛ nu rá Hogandãhi Ojã hin di jajɛ ga øthɛ 'bɛ'a in nde ma ts'on 'yomfɛnihɛ.

18 Nɛ nu'bɛ gue'a rá Hogandãhi Ojã dí tɛnhdɛ, di zɛrca ma mbɛihɛ, janangue'a hin da zã da sijɛ dá fɛstahɛ yán t'ɛdi Ojã.

19 Gãtho mfãdi 'bɛ'a nín t'øt'e n'da 'bɛ øzɛhɛ 'bɛ'a in nde ní jã'i n'da. Ngue i øt' ran 'yomt'ɛni, nɛ ran ts'om'bãi, nɛ ra ts'on'yomfɛni,

20 nɛ i thãnde yɛ za o gue yɛ hmite, nɛ i øt' yɛn jãxtøni, nɛ i øt' yɛn sɛi, nɛ i øt' ran ts'ɛya, nɛ in cue, nɛ i øt'a i numanhosɛ, nɛ i øt' yɛn heque, nɛ i nde n'danni din 'yo,

21 nɛ i siyate, nɛ i hote, nɛ mihni, nɛ di muns' pɛ ja yɛ ngo ngue da 'yøt' yɛ ts'oqui, nɛ n'dan'yo thoho i øt'e. Nɛ dí

xi ahɛ mahø'n'a tengu dá xi ahɛ, ngue nu'u to'o øt' ya, hin nan säui da yɛrɛpɛ di manda rá ts'edi Ojã.

22 Pɛ nu'a rá Hogandãhi Ojã di jajɛ ga øthɛ ran huɛcate, nɛ ran johya, nɛ ní hyu ma mbɛihɛ a, nɛ hin dan xømbɛihɛ, nɛ ga øthɛ ra yembɛi, nɛ ran hocjã'i, nɛ ga jãshɛ dí mamhbɛ,

23 nɛ hin ga säman'uhɛ, nɛ ga sãmzɛhɛ ma mbɛihɛ. Nɛ nu'bɛ ga øthɛ ya, hin'yɛ n'da ran t'ɛdi da zã dí zɛjɛ 'bɛ.

24 Nɛ nu'a to'o in 'youi a ra Cristo, tengu'bɛ xí guarɛpɛ ja ra pont'i a rá ts'on'yomfɛni zɛhɛ, ngue him man di manda a rá pähä zɛhɛ nɛ gãtho 'bɛ'a mí nde rá jã'i.

25 Pɛ nu'bɛ dí 'bɛhmbɛ rá Hogandãhi Ojã, jatho ga jafɛ di mandagahɛ 'bɛ'a gãtho dí øthɛ 'bɛ.

26 Pɛ nde'bɛ hin dan 'yɛzɛhɛhɛ, janangue'a hin ga bɛnbahɛ ɛ mi'da ngue da nde da 'yøt'e tengu'u 'da bin 'yɛts'i.

6

Dam fãxhɛ n'da ngu n'dajɛ

1 Ma zɛ cu ahɛ, nu'bɛ 'bɛ'a n'da ahɛ bi dãng bɛ ja ran ts'o, pɛ nu'ahɛ gue guexta'a guím bɛmhɛ rá Hogandãhi Ojã, janate tho guin zohmbɛ a, gui zɛhmbɛ da mbeng bɛ ja rá 'yu Ojã, guim bɛmhɛ nɛ'ahɛ hin'yɛ ni ts'ɛdihɛ, ts'ɛrɛpɛ thoho nɛ ahɛ gui tãnjɛ 'bɛ da ts'ã ahɛ.

2 Nɛ nu'bɛ guí comhbɛ ni dumbɛihɛ, guí øthɛ rán t'ɛdi ra Cristo 'bɛ.

3 Pɛ nu'bɛ 'bɛ'a n'da ahɛ din 'yɛzɛhɛ, nɛ hin'yɛ 'bɛ'a pãdi, din hyãzɛhɛ 'bɛ.

4 Nɛ hinga gue'a nan johyahɛ ngue gam bɛmhɛ xɛn ho ma 'bɛfihɛ xinda gue mi'da. Pɛ ga ørpamasu ma 'bɛfihɛ ngue ga øthɛ xɛn ho, nɛ gue'a dán johyahɛ a bɛya.

5 Pɛ n'da ngu n'da ahɛ jatho gui 'yøzɛhɛhɛ 'bɛ'a go ní 'bɛfi di 'da ahɛ Ojã, ngue ni 'bɛfizɛhɛhɛ.

6 Nu ahɛ ngue i sãn'nahɛ ran ho ma'da'yo, nde'bɛ gui fãxhɛ ni xãnbatehɛ gãtho 'bɛ'a i honi, janangue'a 'da xtãm fãxtahɛ.

⁷ O guím bɛmhɛ́ guí nuhɛ́ ran ho 'bɛ́ guí øthɛ́ ran ts'o, nguetho guidín hyäzehɛ́ 'bɛ́ guím bɛmhɛ́ a, nɛ́ hingui sä ga häthɛ́ Oja. Tengubɛ́ ga tuhmbɛ́ yɛ́ hmudä. Nu'bɛ́ dá tuhmbɛ́ a xɛ́n ho, xɛ́n ho a din ja bɛ́ya, pɛ́ nu'bɛ́ ga tuhmbɛ́ a hingui ho, hingui ho din ja bɛ́ya.

⁸ Nu'bɛ́ 'bɛ́i to'o i øt'e ngue i numanhose rá ja'izehɛ́, xmá mba di 'bɛ́h ra temazai 'bɛ́. Pɛ́ to'o 'bɛ́i nangue rá pähä rá Hogandahi Oja, nu'a din t'un ra temazai.

⁹ Nde'bɛ́ hin dan xømbɛ́ihɛ́ ngue ga øthɛ́ ran ho, nguetho da zøn ra pa da hnurca ma 'bɛ́fihɛ́ 'bɛ́ hin da güent' ma mbɛ́ihɛ́.

¹⁰ Janangue'a jant'a thoho ga ørpahɛ́ ran ho gätho ma mija'ihɛ́ a ra ora ngue da zä ga ørpahɛ́. Nɛ́ man'da gam bɛmhɛ́ ga ørpahɛ́ ran ho ɛ́ ma cuhɛ́ nangue ra Cristo.

Man'da ran zofo, nɛ́ ran zɛngua ran zɛgui

¹¹ Guín nuhɛ́ ya yɛ́ t'ohni xɛ́n ndoho dá o't'äzehɛ́.

¹² Nu'ɛ́ to'o in nde di 'bɛ́p'ahɛ́ ngue gui hyɛ́c ni xifanihɛ́, pɛ́ hønt'a in nde dí numanho yɛ́ ja'i. I su xtá nu ran ɛ́nbi 'bɛ́ xtá ma, hønt'a ra Cristo í hogahɛ́ 'bɛ́ mí du bɛ́ ja ra pont'i nangue ma ts'oquihɛ́.

¹³ Nu'ɛ́ to'o im ma ngue da thec'a ni xifanihɛ́, pɛ́ nde hønt'a dí yät'a gui tɛnhɛ́, gue'bɛ́ da zä di 'bɛ́p'ahɛ́ gui hyɛ́c ni xifanihɛ́. Nɛ́ hingui øt'e gätho yɛ́n t'ɛ́di.

¹⁴ Pɛ́ nugä hin dín nde dá yät'a dí øzehɛ́. Pɛ́ hønt'a nán johyagä a í du bɛ́ ja ra pont'i ma Hmuhɛ́ ra Jesucristo. Nɛ́ nugä tengubɛ́ 'darbɛ́ dá tu'be ra Cristo, tengubɛ́ dá tugä ua ja ra ximhäi, ngue hin dí øt'ä yán t'øt'e a. Nɛ́ nu yán t'øt'e ra ximhäi, hin te rán jai a 'bɛ́'a dí øt'ä.

¹⁵ Pɛ́ nu'ɛ́ in 'yohɛ́ ra Cristo, hin te di muui 'bɛ́ nthɛ́qui o hin'na, pɛ́ man'da di muui ngue í ja ra tema'da'yo.

¹⁶ Nɛ́ dí äp Oja da hyurpa yú mbɛ́i, nɛ́ di un rán johya ɛ́ gätho to'o i 'yo ra 'yu dí xi ahɛ́, nguetho gue'ɛ́ majuani yú t'ɛ́hni Oja ɛ́.

¹⁷ Nu yɛ́ pa dí mba bɛ́ ya, o ɛ́mme gadí ɛ́ngahɛ́ ma mbɛ́i, nguetho í ja yɛ́ mbɛ́di ma ja'i hapɛ́ bi ts'ɛ́gui, nangue dán 'yɛ́hɛ́gä ra Hmu Jesús.

¹⁸ Ma zɛ́ cu ahɛ́, dami cohmbɛ́ rá mate ma Hmuhɛ́ ra Jesucristo. Nɛ́ hønt'a dí xi ahɛ́ a ya.

EFESIOS

Nu ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ra dɔhnini Éfeso

Ran zɛngua

¹ Nugá drá Pablogá, nangue rá pähä Ojɔ ma 'bäigä'be ra Jesucristo. Nu'ahɯ gyú 'yɛc'yɛihɯ bɯ ja ra hnini Éfeso, dí ot'ahɯ na ra sɔcuɔ. Nɛ gátho gyɯ mbɛti ahɯ Ojɔ nangue guí ɛc'yɛihɯ ra Cristo Jesús.

² Dí äp Ojɔ ma Tahɯ di 'da ahɯ rán jɔpi, nɛ rán johya da hyut'a ni mbɛihɯ, nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

Ojɔ di jɔcuahɯ nangue dín 'yohɯ ra Cristo

³ Dí ɛspahɯ Ojɔ, nu'a rá Ta ma Hmuhɯ ra Jesucristo. Nɛ nangue a dín 'yohɯ ra Cristo, nu'a Ojɔ bi jɔcuahɯ nangue gátho yán jɔpi i ja bɯ mahɛts'i.

⁴ Nu Ojɔ bi huangahɯ nangue ra Cristo nu'bɯ ma hin'yɯ ra ximhäi, nguetho in ndejɯ hin din ja ma ts'oquihɯ, nɛ xtán hotho ma mbɛihɯ bɯ na nu Ojɔ.

⁵ Nɛ nangue rá pähä Ojɔ ya xɯ huangahɯ, nɛ nangue ra Jesucristo bi jajɯ ngue dyú t'ahnigahɯ Ojɔ. Nɛ gue'a bi 'yɔt'e nguetho bi huɛgahɯ.

⁶ Janangue'a zɔi dí ɛspahɯ Ojɔ, nguetho ɛmmɛ xɯn ngu rán huɛ cate bi 'yɔrcahɯ 'darbɯ dí ' bɯhmbɯ a rá Ts'ant'ɯ di huɛqui. Nɛ gue'a rán jɔpi bi 'dajɯ 'bɯ má däh ma mbɛihɯ a rá Ts'ant'ɯ.

⁷ Ngue ɛmmɛ bi huɛgahɯ Ojɔ, nɛ gue'a í du a rá Ts'ant'ɯ bi pɔjɯ, bi nde bi punga ma ts'oquihɯ.

⁸ Nɛ ɛmmɛ xɯn ngu rán huɛcate Ojɔ, ngue bi jajɯ dá pɔhmbɯ a rá 'yu, nɛ bi 'dajɯ rán 'yomfɛni xɯn ho.

⁹ Pɛ bi jajɯ Ojɔ dá pɔhmbɯ 'bɛ'a mán t'agui, ngue 'bɛ'a mím bɛnse da 'yɔt'e ngue da 'yɔt'a ra Cristo.

¹⁰ Nguetho da zɔn ra pa di jua'a 'bɛ'a mim bɛn Ojɔ da 'yɔt'e, ngue di jap ra

Cristo di manda gátho ja ua ja ra häi nɛpɯ mahɛts'i.

¹¹ Nu'a Ojɔ i ɔt'e 'bɛ'a gátho mim bɛni da 'yɔt'e, nɛ bi huangahɯ maya'bɯ ngue dan 'yohɯ ra Cristo. Nɛ nangue'a dín 'yohɯ ra Cristo, sä ga hɔhmbɯ yán jɔpi di 'dajɯ a.

¹² Gue'a bi zán Ojɔ nanguejɯ, janangue'a da t'ɛspa Ojɔ 'bɯ bi hnu a ran ho da 'yɔrcahɯ. Nɛ guecähe yá mbudigähe dá ɛc'yɛihe ra Cristo, nɛ yá mbudigähe bi 'yɔrcähe a.

¹³ Nɛ ahɯ, nu'bɯ gmí 'yɔhmbɯ rán ho ma'da'yo ra Cristo di pɔjɯ, gue ram hma majuani a, gá 'yɛc'yɛihɯ a. Nɛ nu'bɯ gmí 'yɛc'yɛihɯ, nɛ ahɯ gá hyɔhmbɯ rá Hogandahi Ojɔ, ra hmɛpya ngue yá mbɛti ahɯ Ojɔ, tengu xí ma.

¹⁴ Nu rá Hogandahi i udi ngue majuani ga hɔhmbɯ rán t'unni di 'dajɯ Ojɔ 'bɯ bi zɔn ra pa da zixcahɯ bɯ mahɛts'i, gátho gahɯ ngue yá mbɛtigahɯ a. Gue'a ná ɛspahɯ nuixte thoho a.

Nu ra Pablo i äp Ojɔ di un ran 'yomfɛni xɯn ho yɯ 'yɛc'yɛi

¹⁵ Nɛ nu'bɯ má ɔcä ngue guí ɛc'yɛihɯ a ra Hmu Jesús, nɛ i ja ahɯ ran huɛcate nangue ni mi'yɛc'yɛihɯ, dán yá'be Ojɔ,

¹⁶ nɛ zɔi dí xi Ojɔ i hu ma mbɛi ngue di huɛc'ahɯ, nɛ zɔi dí äpä rá m fäts'i nangue ahɯ.

¹⁷ Nɛ nu'a ra Ta nuixte thoho, gue'a rá Ojɔ ma Hmuhɯ ra Jesucristo, dí äp'ahɯ ran 'yomfɛni man'da gui pɔhmbɯ xɯn ho a.

¹⁸ Nɛ dí äp'a Ojɔ ngue man'da da xoc'a nin 'yomfɛnihɯ, ngue gui pɔhmbɯ a ran ho nuixte guí tɔhmbɯ, ngue gue'a í zɔn'nahɯ gui comhbɯ a. Nɛ gui pɔhmbɯ ngue ɛmmɛ nuixte thoho di muui 'bɛ'a di 'da ahɯ Ojɔ gátho ɯ to'o yá mbɛti a.

¹⁹ Nɛ dí äp Ojɔ gui pɔhmbɯ ɛmmɛ xɯn ndoho rá ts'edi rá Hogandahi hin hapɯ nín zɛgui, ngue dim pɛpɯ mbo ma mbɛihɯ, gátho gahɯ dí ɛc'yɛihɯ.

²⁰ Nɛ n'dat'a rá ts'edi ngue ɛmmɛ se a dim pɛpɯ mbo ma mbɛihɯ, gue'a bá xox'a ra Cristo bɯ 'bɯ ɯ xɯn du, nɛ bi

japi ngue da hyup_u ja rán 'y_ei Oj_a b_u mah_ets'i.

²¹ N_e nu'a ra Cristo bin t'un man'da ra ts'edi xinda gue'u to'o gätho ja y_u ts'edi b_u mah_ets'i n_ecua ja ra häi, o gue y_u ts'ut'abi, o gue y_u ngurbi, o gue'u mi'da di manda. N_e hingui sä n'da da ndonba n'da ra thuhu da t'emb_i i ja man'da rá ts'edi gue i 'b_uhya o gue y_u pa dí 'y_ep_u.

²² N_e gätho 'be'a i ja Oj_a bi jap'a ra Cristo ngue gätho di manda. N_e bi jap'a ra Cristo ngue di manda gätho y_u 'y_ec'y_ei, nguetho tengu 'b_u ma y_ah_u a di mandagah_u.

²³ N_e nu y_u 'y_ec'y_ei i 'b_ui tengu 'b_u rá ja'i ra Cristo. N_e dí comhb_u 'be'a gätho i ja ra Cristo. N_e nu rá ts'edi í yu'a 'be'a gä øz_eh_e ua ja ra häi, n_ep_u mah_ets'i.

2

Dám pøhmb_u nangue rán hu_ecate Oj_a

¹ N_e mam'bet'o tengutho 'b_u xtá tuh_u nangue ma ts'oquih_u, nguetho him mi ørpah_u masu a ran ho mi sij_u. P_e nuya nu Oj_a bi 'daj_u ra temaz_ai nangue ra Cristo.

² N_e nu'ah_u nu'b_u hin gmí 'y_ec'y_eih_u, gmí tenhd_u y_un t'øt'e ra ximhäi, n_e madí manda ah_u rá hmu y_u z_ith_u, tengutho y_u pa ja b_u ya, gätho to'o hingui ørpa masu Oj_a, n_e hingui øt'e 'be'a nde Oj_a.

³ N_e gätho gähe 'da'angu tho mi øth_u 'b_u mam'bet'o, n_e mi tenhd_u 'be'a min nde ma ja'i z_eh_eh_u. N_e dá øt' ma pähä z_eh_eh_u. N_e nu'b_u xcá thoqui xcá tenhd_u, ømm_e xcá nuh_u rá cue Oj_a 'b_u, tengu tho _u mi'da.

⁴ P_e nu'a Oj_a ømm_e x_un ngu rá yemb_i i ja, n_e ømm_e i ja rán hu_ecate nanguej_u.

⁵ Janangue'a bi 'daj_u ra 'da'yote, tengu 'b_u darb_u bi xoxgah_u ra Cristo, madague'b_u tengu 'b_u ya xí du ma teh_u nangue ma ts'oquih_u. P_e nangue rá mate thohe Oj_a xtám pøhmb_u.

⁶ N_e nu'a Oj_a n'dat'a bi xoxgah_u ra Cristo Jesús, n_e bi jaj_u 'darb_u dá

huhmb_u a ra Cristo b_u mah_ets'i b_u nam b_en Oj_a.

⁷ Guehna bi 'yøt'e, ngue gätho y_u pa maz_ai da 'yuh rán hu_ecate, n_e da f_adi hin hap_u s_e a rá mate bi 'yørcah_u 'b_u mí y_an_j_u ra Cristo Jesús.

⁸ Bi pøj_u Oj_a 'b_u má h_amhb_u rá mate thohe Oj_a, n_e hin nangue y_u hogant'øt'e dá øth_u. P_e nangue a rán t'unni z_eh_e Oj_a xtám pøhmb_u.

⁹ N_e hin nangue ra 'befi x_un ho xtá øth_u, janangue'a njon da zä din 'y_ets'i.

¹⁰ Nguetho bi 'yørc_a z_eh_eh_u Oj_a ngue däm 'b_uhmb_u ma'da'yo nangue ra Cristo Jesús, guep_u da zä ga øth_u x_un ho rá 'befi bi zän Oj_a maya'b_u.

Nu ra Cristo bi jaj_u dán y_amanhoh_u dy_u judíohe n_e'ah_u

¹¹ N_e nu ah_u ngue hin gy_u judío'ah_u, o gadín 'y_exh_u nangue rá mate Oj_a, p_e damim b_emhb_u ngue yatho gnän hyaj_u Oj_a mam'bet'o. N_e nte má hm_ep_ya gmí øth_u tengu mí øt'ähe ngue dá h_ec ma xifanihe dy_u judíohe. N_e gue'a ná hut'a thohe gy_u 'y_anth_equih_u.

¹² N_e nu'ah_u y_u pa _u, hin te nin jah_u ra Cristo, xín te nin jah_u _u y_u judío. N_e hin gní pähmb_u ran hogui ngue mi man Oj_a da 'yøt'e. P_e gäm 'b_uhmb_u ua ja ra ximhäi n_e nte gmí tømhb_u 'be'a da 'yøt' Oj_a, nguetho hin gní pähmb_u Oj_a.

¹³ N_e gmí 'yo man h_eth_u nangue a Oj_a, p_e nuya bá j_un'nah_u, n_e sä guin 'yoh_u ra Cristo ngue bi du nanguej_u.

¹⁴ P_e nu'a ra Cristo bi jaj_u dán y_amanhoh_u, dy_u judíohe n_e ah_u ngue hin gy_u judíohe. N_e bi jaj_u ngue 'da'angu b_u na nuj_u Oj_a y_u judío n_e'ah_u hing y_u judío. Nu'a ra Cristo bi hogah_u 'be'a madín hyaj_u.

¹⁵ Nguetho bi du ra Cristo, n_e gue'a í jua _u y_un t'èdi y_u judío bi xi Oj_a, ngue y_un t'uti mi øt'_u. N_e bi japi ngue 'da'angu ga comhb_u ra temaz_ai y_u judío n_e'ah_u hing y_u judío, nangue ma'da'yo dí 'b_uhmb_u ra Cristo ya, n_e hinga 'dahma 'dan'yo b_u dán nuj_u Oj_a. Janangue'a hin dadín s_uhmb_u ya.

¹⁶ N_e nu'b_u mi du b_u ja ra pont'i ra Cristo, bi japi da numanho Oj_a

u hont'a go to'o ma ja'i da 'yεc'yεi a, madague'a yu judío, uague hing yu judío. Ne him man sahmbu u.

17 Nu'a ra Cristo bi zocua ja ra hai ne bi xiju ran ho ma'da'yo, ngue'a dá εshu ran sui mi øthu a Oja, guecähe dyu judíohe ngue mi hånthe rá 'yu Oja, ne ahü ngue hing yu judío'ahü ngue gmin 'yomanhεtho nangue rá 'yu Oja.

18 Ne gue'a ra Cristo bi zä dán yamanhohu Oja rá Ta, nguetho n'dat'a rá Hogandähi bi 'daju, madague'bu dyu judíohe o gue hin dyu judíohe.

19 Pe nuya hin gui 'buhmbu tengu 'bu gyú 'damhninihu ya, pe 'da'angugdahü ngue dyu 'yεc'yεihü. Nguetho nuya gätho gahü dyu menguhü bu bí 'bu Oja, ne gätho gahü yú t'uhni gahü Oja.

20 Ne nuju dyu 'yεc'yεihü, tengu 'bu n'da ra ngu bi thøe guerpü dim 'bu Oja. Ne bi du'mi bi hyøh yu pøngahya maya'bu, ne'ü yú 'bäihü ra Cristo nu'bu mi ma nangue ra Cristo. Ne bi du'mi tengu 'bu i pa m'bä'mi yú guangujado n'da ra ngu, ne guesε a ra Jesucristo a ra do mahyoni bim pepü. Ne guenju tengu 'bu dyu fø't'ehü buya.

21 Ne nu'a ra Cristo tengu 'bu ra cemento nín zøt'ü yu do bu pa nthøts'e a ra ngu, ngue da gomanho, asta gue'bu go bi guadi xun ho, guerpü ja rá ngu Oja, tengu ndesε Oja.

22 Ne nangue dín 'yohü ra Cristo, neju tengu 'bu dyu dohu ngue dim pepü ja a rá ngu Oja, guerpü i 'buh rá Hogandähi.

3

Nu ra Pablo rá 'befi i xih ran ho ma'da'yo u hing yu judío

1 Janangue'a dí äpä rá ts'edi Oja nangue ahü, drá Pablogä. Pe dí ofädigä nangue dí xi ahü ran ho ma'da'yo, gue ahü ngue hing yu judío'ahü.

2 Masque ya gá 'yøhmbu ngue Oja bi 'dacä ra 'befi ngue dí xi ahü rá m hma, nangue rá mate thoho.

3 Nugä ya dá ot'ahü ts'ü 'be'a bi 'yurcäzεhe Oja, ngue njom mi pädi,

ngue ne u hing yu judío da zin Oja nangue ra Cristo.

4 Ne nu'bu gá nuhu ra søcuä, sä gui pähmbu a bi xicä Oja ngue njom mi pädi nangue ra Cristo.

5 Ne xun ngu yu jεya bi thogui ngue him mi xi Oja yu ja'i 'be'a mim bεni da 'yøt'e. Pe nuya bi 'uega ma mbuühe gueje ma 'bäigähe ra Cristo ne u yú pøngahya, ne bi jaje rá Hogandähi ga pähmbu 'be'a him mam fädi, ngue i fah ya.

6 Pe nuna him mam fädi, guehna ngue ran ho ma'da'yo sä gui pähmbu ya 'be'a i ja ua ya, ngue ne'ü yu ja'i hing yu judío sä dim 'buhmbu Oja tengutho yu judío. Ne n'dat'a gui combu yu judío ran hogui bi 'yøt' Oja nangue ra Cristo Jesús. Ne n'danja'itho gui combu nangue rá ja'i ra Cristo, nguetho ya gá 'yεc'yεihü rán ho ma'da'yo ra Cristo.

7 Pe nangue rá mate zεε ne rá ts'edi Oja sä gam mangä rán ho ma'da'yo ra Cristo, madague'a him man 'yenigä'be.

8 Nugä hin te ts'ü dadí mu'be, ne him man 'yeni'be ngue ga xih yu ja'i ngue hing yu judío rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pe guehma bi 'dacä Oja ra mate ngue gam mangä a, ne ga xih yu ja'i njon da hyät'i da mbede hangu nan ngu yun ho in nde di 'daju ra Cristo.

9 Ne bi 'dac rá 'befi ga japi gätho yu ja'i da bädi 'be'a him mam fädi, ngue 'be'a mím bεn Oja da 'yøt'e 'bu rá mbüdi thoho, ngue ne'ü hing yu judío da zin Oja 'bu da hyän rá mate ra Cristo. Ne gue'a mi sänni da 'yøt' Oja, n'dat'a Oja bi 'yøt'e 'be'a gätho ja ua ja ra ximhäi, nepü mahεts'i.

10 Gue'a mím bεn Oja da 'yøpa yu 'yεc'yεi, guerpü da fädi xun ho gätho rá hogan'yomfēni, da bā u i 'bupü mahεts'i ngue i ja yú ts'edi.

11 Ne gue'a i øt' Oja ya, tengu mim bεm 'bu ra mbüdi thoho da 'yøt'e, nangue ma Hmuhü ra Jesucristo, ne da 'yøt'e gätho yu pa mazäi.

12 Ne nangue dí εc'yεihü ra Cristo, hin dí su ga sømhbu bu nangue ma

mbũihũ ngue dan yãhũ Ojã. Nε dí pãhmbũ da 'yøde.

¹³ Janangue'a dí ä'ahũ ra mate hin da du ni mbũihũ 'bũ dín nugã ran ãnbi, nangue'a dá xi ahũ ran ho ma'da'yo. Xingui ts'ũ guim bẽmhbũ ngue'a dín nugã ran ãnbi, pε 'da dán johya thohohũ ngue bin 'dac ra ts'edi ga hãt' yũn ãnbi.

Rãn huçcate ra Cristo

¹⁴ Nu'bũ dím bẽngã ngue nε ahũ gyũ mænguhũ bũ bí 'bũ Ojã, dín ðanyahmu dí äp'ahũ ra jamadi Ojã rá Ta ma Hmuhũ ra Jesucristo.

¹⁵ Nε rá Ta ã gãtho yũ 'yεc'yεi, nε'ũ bi zøm bũ mahęts'i, nε'ũ 'bũtua ja ra ximhãi.

¹⁶ Nε dí äp Ojã ma Tahũ nuixte thoho di muui rá ts'edi, ngue di zac ni mbũihũ nangue rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã.

¹⁷ Nε dí äp Ojã ngue din zãm bũ mbo ni mbũihũ a ra Cristo, nguetho guí εc'yεihũ a. Nε dí äp Ojã ngue man'da dín te nin huçcatehũ, nε nangue nin huçcatehũ dí zac ni mbũihũ.

¹⁸ Janangue'a nε ahũ nε gãtho mi'da yũ 'yεc'yεi da zã gui pãhmbũ hangu nan uant'i, nε hangu na mba, nε hangu nan hε, nε hangu nan hęts'i a rãn huçcate ra Cristo.

¹⁹ Nε madague'bũ hingui sä gãtho ga pãhmbũ rãn huçcate ra Cristo nguetho εmmε xũn ngu, pε dí äp Ojã ngue man'da man'da gui pãhmbũ a, janangue'a da zã gãtho da yuh ni mbũihũ a rá ts'edi zεhε Ojã.

²⁰ Pε xũn ho ga εspahũ Ojã gãtho yũ pa mazã, nguetho i ja rá ts'edi da 'yøt'e xũn ngu man'da, xinda gue'a 'bε'a dí ähmbũ o 'bε'a dím bẽmhbũ. Ngue n'dat'a ra ts'edi dim pεpũ mbo ma mbũihũ.

²¹ Nε gãtho gahũ dyũ 'yεc'yεihũ, xũn ho dan johyahũ ga εspahũ Ojã, nangue'a ra Cristo Jesús dí pãhmbũ, høn'bũ go njãm'bũ mazã. Nε hønt'a gam bẽmhbũ a ya.

4

Nu rá Hogandãhi Ojã di jajũ n'dat'a gam bẽmhbũ

¹ Nugã drá Pablogã dí ofãdigã nangue dí øt'a rá 'bεfi ra Hmu. Nε dí ä'ahũ ra mate ngue gam 'bũmanhohũ tengu nin sähũ ngue ya bi zon'nahũ Ojã.

² Nε hin gan 'yεxhũ, pε gui 'yøthũ ngue hin'yũ ni ts'edi zεhεhũ, nε hin gan xømbũi n'da ngu n'da ahũ 'bε'a i t'øt'ahũ, nε hin gan xuhnanyahũ n'da ngu n'da ahũ, pε gan huęjũ.

³ Nε εmmε gan jamansuhũ ngue hinga 'dahma 'dan'yo guim bẽmhbũ. Pε dami thoqui gui tenhdũ rá Hogandãhi Ojã di ja ahũ n'dat'a guim bẽmhbũ.

⁴ Nguetho tengu 'bũ gãtho n'danja'idähũ bũ na nuju Ojã dyũ 'yεc'yεihũ, nε n'dat'a rá Hogandãhi Ojã dí comhbũ. Nε n'dat'a dí tømhbũ 'bε'a da 'yørcahũ Ojã, ngue gãtho bi zongahũ.

⁵ Hønt'a n'da ma Hmuhũ i 'bũi ngue di mandagahũ. Nε n'dat'a ma t'εc'yεihũ nangue ma Ojãhũ i 'bũi, nε n'dat'a man xixyãhũ dí øthũ, ngue dí uhmbũ yũ mbεtigahũ Ojã.

⁶ Nε n'dat'a Ojã gue'a ma Tahũ dí comhbũ, ngue gãtho gahũ, nε gãtho di mandagahũ, nε gãtho di 'yonju, nε gãtho gahũ i 'bũpũ mbo ma mbũihũ a.

⁷ Nu'a ra Cristo, nangue ra mate thoho, 'dahma'dan'yo yũ ts'edi bi 'dajũ n'da ngu n'dajũ ngue sä ga øthũ ra 'bεfi ngue ndejũ ga øthũ.

⁸ Nε gue'a mán't'o't'i bũ ja rãm hman Ojã maya'bũ: "Pε gue'a ra Cristo bi un yũ ts'edi ã yũ jã'i 'bũ mí mbeng bũ mahęts'i, 'bũ mi ðambęni. Nε bi 'berba rá ts'edi gãtho nan ngu ran ts'o mim bent'ũ yũ jã'i."

⁹ Nε nu'bũ mi mbeng bũ mahęts'i, mfãdi ngue guerpũ bá nεxpũ, nε bi zøcua ja ra hãi, nε bi mba nt'ãgui.

¹⁰ Guet'a bá çã, nε guet'a bi ndex mahęts'i, ngue da yu'ts' rá ts'edi bũ mahęts'i, nε høn'bũ go harũ, nεcua ja ra hãi bi yu'ts' rá ts'edi.

11 Nε 'dahma 'dan'yo y_u ts'edi bin 'daj_u n'da ngu n'daj_u ngue dy_u 'yεc'yεih_u. Bin 'dac ma ts'edihe 'dagähe ngue ma 'bäigähe ra Cristo, nε 'da ah_u di ja'ah_u gam pøngahyäh_u, nε mi'da ah_u di ja ah_u gadí 'yomhb_u a ran ho ma'da'yo, nε 'da ah_u di ja ah_u gam mbädih_u, nε mi'da ah_u di ja ah_u ngue gan xänbateh_u nangue rá m hman Oj_u.

12 Ngub_u bi 'yøt'a ra Cristo, bi un y_u ts'edi y_u 'yεc'yεi, nguep_u da zä da 'yøt'e x_un ho ra 'bεfi bi zänbi n'da ngu n'da, nangue rá 'bεfi Oj_u. Janangue'a da zä 'da däm fäxtah_u. Nε gue'a dín te rá 'bεfi Oj_u a, tengu 'b_u bi zac rá j_u'i ra Cristo.

13 Nε da zøni ngue gätho 'dat'a gam bεmh_u nangue ma t'εc'yεih_u, nε gätho n'dat'a ga pähmb_u x_un ho rá Ts'ant'uh_u Oj_u. Nε gue'a dín te x_un ho ma mbüh_u nε dam 'b_umanhoh_u tengu ra Cristo.

14 Nε nu'b_u gue'a dí homhb_u, hin da thäj_u tengu 'b_u dy_u t'uhnih_u, 'b_u 'bo'o 'dahma 'dan'yo da xij_u ngue da 'yεna da hyäj_u. Nguetho nu'uh_u y_u hyäte εna gue'b_u εmme p_udi, pε hønt'a in ndej_u ga tenhd_u y_u fεhni.

15-16 Pε ga p_udi ga tenhd_u a maju_uni nangue ran huεcate. Nε gue'a nán te x_un ho ma mbüh_u, nε di jaj_u tengu 'b_u n'danj_u'i tho ga cohmb_u. Tengu 'b_u rá j_u'igah_u ra Cristo, nε nu'a ra Cristo, tengu 'b_u rá y_u a. Nε gue'a nín zøt'uh_u y_u 'yεc'yεi. Nguetho di manda gah_u nε di zεrca ma mbüh_u, di jaj_u n'dat'a gam bεmh_u, nε gätho ga comhma'øt'eh_u x_un ho ra 'bεfi bi 'daj_u n'da ngu n'daj_u, ngue 'da däm fäxtah_u, nangue ran huεcate. Nε gue'a nán te x_un ho rá 'bεfi Oj_u, tengu 'b_u bin te x_un ho rá j_u'i ra Cristo.

Däm 'b_umh_u ma'da'yo nangue ra Cristo

17 Nugä dra Pablogä dím pøngahyägä nangue ra Hmu 'b_u dí xi ah_u na jaua, ngue nu'ah_u him mam 'b_umh_u ya tengu _u y_u j_u'i hinga na p_u Oj_u. Nε him mam 'b_umh_u tengu y_u j_u'i ngue di manda y_u ts'on'yomfεni zεhε.

18 Nε nu'uh_u i 'yo tengu n'da ra xädä nangue y_un 'yomfεni, nε hingui p_udi 'bε'a nam bøn'a i øt'e nguetho hingui 'yo b_u ja rán nεqui Oj_u. Nε hinguin nde da b_u Oj_u nguetho εmme x_um me y_u mbüh_u.

19 Nε hingui pε'ts' y_u sä 'b_u øt y_u ts'oqui, nguetho ya x_um bent ran ts'o, nε εmme di ho da 'yøt'e hønt'a go 'bε'a man ts'o, nguetho hin'y_u mbo y_u mbüh_u 'bε'a di zεdi ngue da z_ummi.

20 Pε nu'eh_u hinga ngub_u bi xän'nah_u _u bi xi'ah_u nangue ra Cristo.

21 Ya gá 'yøhmb_u nangue ra Cristo, nε nu'b_u maju_uni gá 'yøhmb_u 'bε'a bi xi ah_u, guí pähmb_u ya ngue gue'a maju_uni a.

22 Janangue'a dami hyehmb_u gätho 'bε'a gnám 'b_umh_u, ngue ni nyon'yomfεnisεh_u i hä ah_u, ngue 'bε'a guí ndeseε gui 'yøth_u.

23 Nε ma'da'yo ni mbüh_u nε nin 'yomfεnih_u, ngue gätho ma'da'yo guim bεmh_u ya.

24 Nε dami hyeh_u ngue gätho ma'da'yo tengu bi zän'nah_u Oj_u nangue rá pähä zεhε. Nuya dami 'yuhmb_u ram 'b_ui nju_uantho gui 'yøth_u, ngue nte man ts'o gui 'yøth_u ya.

25 Dami 'yesh_u a ra fεhni ngue madín xihmb_u n'da ngu n'da ah_u, nε guim mamhb_u a maju_uni. Nguetho tengu 'b_u n'danj_u'i tho dí comhb_u ra Cristo.

26 Nε nu'b_u guín c_ueh_u nangue ran ts'o i t'øt'e, pε damím fähmb_u, mamán d_u ah_u ran ts'o. Nε hinga n'dapa gan c_ueh_u.

27 Pε xingui ts'uh_u ga c_uth_u ra z_uth_u b_u ja ma mbüh_u.

28 Nu'b_u guím pεh_u 'da ah_u, pε gui 'yesh_u a gnám pεh_u. Nε gam pεhmb_u x_un ho, nε gue'a gdí t_umh_u a guí homhb_u, nε da zä gui fäx'uh_u mi'da ngue hin'y_u 'bε'a da hyoni.

29 Nε 'yo guím mamhb_u y_u ts'ore, pε guim mamhb_u ran ho dí zε'uh_u nε dí hyu y_u mbüh_u to'o gui xihmb_u.

30 Nε 'yo gadí unhd_u ra dumb_u a rá Hogand_uhi Oj_u nangue n'da ra ts'oqui. Nguetho nu'a i 'b_up_u mbo ma mbüh_u, nε gue'a da 'yudi ngue

yá mbetigah_u Ojã 'b_u rán zegui ra pa, tengu 'b_u jaj_u ra sello.

³¹ Dami 'yesh_u a gní bεman'uh_u, nε hin gan cueh_u 'b_u ja 'be'a da si ah_u o ja 'be'a da t'ot'ah_u. Nε 'yo gadí c'aman'uh_u n'da ngu n'da ah_u, nε o guím bεmh_u ran ts'o nangue ni mijã'ih_u.

³² Pε gan 'yørpah_u ran ho n'da ngu n'da ah_u, nε 'da xtán ja ni yemb_uih_u, nε gam punbah_u n'da ngu n'da ah_u, tengu tho í pun'nah_u Ojã nangue ra Cristo.

5

Da 'yøt'e x_un ho _u yá t'uhni Ojã

¹ Ga øth_u 'be'a øt'a Ojã, nguetho yá t'uhni gah_u a ngue di huεgah_u.

² Ngue ga ørpah_u ran huεcate ma mijã'ih_u, tengutho ra Cristo bi huεgah_u 'b_u mín dāse b_u ja ra pont'í nanguej_u. Nε nu ra Cristo bi un rá te, n'da ran t'unni ngue bi numanho Ojã.

³ Nε yá t'uhni gah_u Ojã, janangue'a xingui ts'u gam bεmh_u ran ts'o, hin ga øth_u ran 'yomt'εni, xíng ran ts'iyate, nε xínga n'da ran ts'o ga øth_u.

⁴ Nε hin gam mamh_u ran ts'ore o gue ran 'yánt'u, nε hin dan yá mangat'ih_u, nguetho hin rán theui rá 'yεc'yεi Ojã _u. Pε ga xihmb_u Ojã jamadi nangue rán ho bi 'daj_u.

⁵ Pε dí pãhmb_u hingui sä n'da da yørp_u di manda ra Cristo nε Ojã, nu'b_u i øthoho ran 'yomt'εni, o gue im bεn ra ts'on'yomfεni, o gue i øt' ran ts'iyate. Nguetho nu ra ziyate tengutho 'b_u i thãnde 'be'a i ja.

⁶ Nε njon ga jaf_u da hyãj_u gue'b_u 'bo'o da xij_u ngue x_un ho 'b_u ga øth_u ran ts'o. Nguetho to'o da 'yøt' ya y_un ts'o, εmme x_un ngu da nu rá cue Ojã, nangue a him bi 'yørpa masu Ojã.

⁷ Pε hin dan 'yoh_u to'o i øt' ran ts'o, nguetho hin'y_u 'be'a man jah_u _u.

⁸ Pε nu'ah_u mam'bet'o gmí 'yoh_u b_u ja ra 'bexui. Pε nangue guí 'b_uhmb_u ra Cristo ya guí 'b_uhmb_u b_u ja rán nεqui a. Nuya dãmam 'b_uhmb_u tengu rán säui b_u ja ran nεqui.

⁹ Nε nu'a rán nεqui Ojã, gue'a dán jah_u ra hogamb_u a, nε gue'a dãm mamh_u majuãni a, nε gue'a dá øth_u ran ho a.

¹⁰ Nε dami hyumbi gan xãhmb_u gui 'yøth_u 'be'a dí hyu rá mb_u Ojã.

¹¹ Pε xíngui ts'u ga øth_u tengu øt'u i 'yo b_u ja ra 'bexui. Pε ga uhmb_u ngue nte ní mbatho 'be'a øt'u.

¹² Pε ga pε'ts' ma säh_u hin gam mamh_u 'be'a øt'u i øt' mán t'ãguitho ran ts'o.

¹³ Pε nu'a rán nεqui Ojã di yot'u to'o i 'yo b_u ja ra 'bexui, ndepe da bãdi ngue i ja yá ts'oqui. Nε hingui sä da 'yãn mant'ãgui thoho n'da 'be'a øt'e, nguetho nu'a rán nεqui Ojã di yot'u gãtho ran ts'o.

¹⁴ Janangue'a nt'o'ti: “Daman nuhmb_u ngue guí ãhmb_u, tengu 'b_u gyá duh_u, nguetho nu'a ra Cristo di 'da ah_u ran nεqui,” bi 'yεna.

¹⁵ Janangue'a dami jamansu 'be'a guí øth_u, nε hin gam 'b_uhmb_u tengu _u yãjã'i ngue hingui pãdi 'be'a øt'e.

¹⁶ Pε madague'a x_un hεi y_u pa i ja b_u ya, dami hyumbi gam pεhmb_u x_un ho.

¹⁷ 'Yo guí co'yãmb_uih_u, pε dami hyumbi gui hyoni gui pãhmb_u rá pãhã ra Hmu.

¹⁸ Pε hin dán johyah_u a ra sεi, nguetho di ts'ongah_u a. Pε man'da dán johyah_u rá Hogandãhi Ojã.

¹⁹ Nε 'da dán johyabah_u n'da ngu n'daj_u ngue dan xihmb_u 'be'a i ørcah_u ra Hmu, ngue dan tuhmb_u yá thuhu Ojã gãtho ma mb_uih_u dá εspah_u Ojã a.

²⁰ Nε thocua thoho ga xihmb_u jamadi Ojã ra Ta, nangue 'be'a gãtho jaj_u, nangue rá thuhu ma Hmuh_u ra Jesucristo.

Dim 'b_umanho y_u 'yεc'yεi b_u ja yãn nguse

²¹ Nε hin dan junth_u, pε 'da xtán 'yεhe thohoh_u, nguetho gãtho gah_u dín numansuh_u ra Cristo.

²² Nε nu'ah_u gyá xisuh_u, dami 'yøth_u 'be'a im man ni ndøh_u, tengutho b_u gní 'yøth_u a im mam ma Hmuh_u mahεts'i.

23 Nguetho nu'ya yun 'yohu i 'bet'o bu ja rá ngu, tengu a ra Cristo i 'bet'o bu 'buh ya 'yεc'yεi, ngue tengu 'bu guesε a rá ja'i a, nε rá m pørpate gátho u.

24 Nu'ya ya xisu da 'yøt'e 'be'a gátho im man yá ndø, tengu tho ya 'yεc'yεi da 'yøt'e 'be'a gátho im man ra Cristo.

25 Nε nu ahu ma min'yohu ahu, dami huεc ni xisuhu, tengu tho a ra Cristo bi huεc ya 'yεc'yεi, nε bi un rá te nangueju.

26 Nε nu a ra Cristo ngubu bi 'yøt'e, nu'bu mi japi da bo xun ho gátho ya 'yεc'yεi nangue rá m hman Oja. Nguetho ram hma tengu 'bu ra dehe i pe't'e gátho ran ts'o. Nε nu'a ran xixya, n'da ra hmεpya ngue ra Cristo bi hoga ma mbuihu.

27 N'damhma da zin u ya 'yεc'yεi, ngue ya gátho mahoqui, nε nte man ts'o din 'yohu. Nε hin'ya 'be'a da thĩnbi, pεgue gátho i jua a ran ho.

28 Nε gátho yun 'yohu, nde'bu di huεc yá xisu, tengu bu ní huεc rá ja'izehe. Nguetho nu'ya to'o di huεc rá xisu, din huεc zεhe a.

29 Nε xinga n'da ra ja'i i san rá ja'izehe, pε din jamansu, nε i 'uĩni xun ho rá ja'i, tengutho i øt'a ra Cristo nangue ya 'yεc'yεi.

30 Nguetho nuju dyu 'yεc'yεihu, tengu 'bu rá ngøc'yεi nε rá do'yo gahu a rá ja'i ra Cristo.

31 Tengu mán t'o't'i: "Nu'bu n'da ran 'yohu i sin rá xisu, i soh rá ta nε rá mbe, n'damhma da zä di manda rá xisu, tengu 'bu ε rá ja'izehe," bi 'yεn'a ra t'ohni.

32 Nε xun he'i da baði 'be'a nam bøn na, pε dí εngä drá Pablogä, ngue i udi nangue ra Cristo nε nangue ya 'yεc'yεi.

33 Pε nε im ma, gátho ahu ngue gyun 'yohuhu, dami huεc ni xisuhu tengu bu gní huεc zεhehu. Nε nu'ahu gyu xisuhu damin numansu ni ndøhu.

6

1 Nu'ahu gyu t'uhnihu gyu 'yεc'yεihu dami 'yøthu 'be'a man ni tahu ni mbehu, nguetho gue'a yún thehu a ngue gui 'yøthu.

2 Dami numansu ni tahu nε ni mbehu. Nε gue'a rá mbuði a rán t'εdi Oja ngue ní jaρ Oja n'da a, ngue bi ma maya'bu.

3 Nε guehna ran japi bi ma da nu n'da 'bu da 'yøt'e, ngue din ja ran johya nε xun ngu ya pa dim 'bucua ja ra häi.

4 Nε nu ahu gyá tahu, nu'bu gui säh ni t'uhnihu, nde'bu hin gui jafu din cuetho. Pε dami temanho hu guerpü dí 'yεc'yεi ra Hmu u.

5 Nε nu ahu gyu mbeñihu nε gyu 'yεhehu, dami 'yøthu xun ho 'be'a im man ni hmuhu ua ja ra häi, nε guin numansuhu u, nε gui suhu. Nε mpähä tho ho gui 'yøthu ni 'beñihu, tengutho bu gní 'yøpahu rá 'beñi ni Hmuhu ra Cristo.

6 Dami 'yøthu xun ho ni 'beñihu, hinga høn'bu in nu ahu ni hmuhu, pε dami 'yøthu tengutho bu gnín 'yεhehu ra Cristo. Nε gátho ni mbuihu, nε gue'a rá pähä Oja a buya.

7 Dami 'yøt' ni 'beñihu nangue ran johya, tengu bu gní 'yøthu rá 'beñi ni Hmuhu mahεts'i, nε hinga hønt'a dín numanho ahu ya ja'i.

8 Nε damim bεmhbu ya, Oja di cos'ahu ran ho nangue ran ho xcá 'yøthu, madague'a gyu 'yεhehu o gue gyu hmuhu.

9 Nε nu ahu gyu hmuhu, pε gui 'yøpahu a xun ho u ni mbeñihu, o gue ni 'yεhehu, tengu tho bu gní ndepe da 'yøt'ahu ran ho. Nε hin gui xihmbu yun unbi, nguetho gui pähmbu ngue n'dat'a ni Hmuhu mahεts'i. Nε nu a ra Hmu mahεts'i hin di hyspu na nuju.

Di zerca ma mbuihu rá ts'edi Oja tengu rá he ra dofui

10 Nε nuya ma zu cu ahu, ga zacua ma mbuihu nangue rá ts'edi Oja i jaju.

11 Nguetho tengu n'da ra dofui i he rá he ngue ra t'εgui ní täcua yún sa u yún saihu. Nε ngutho rá ts'edi Oja 'bu dí homhbu ngue hin da zä da hyäju ra zĩthu.

12 Nguetho hinga gue'ya ya ja'i man saihu, pε gue'ya yá hmu ya ts'oqui, ngue ra zĩthu rá hmu ra 'bexui i ja

gätho ra ximhäi. Ne ɯ gätho yúm fäts'ihɯ ra zı̄thu in 'youi ran dahi, ne gätho 'be'a má ts'edi bá nɛxpɯ 'bɯh rá hmu ran ts'o, gätho man sɯihɯ ɯ.

¹³ Janangue'a tengu 'bɯ ga hehɯ yɯ t'ɛgui ya, nangue gätho rá ts'edi Ojã, ngue ga häthɯ ga tãfɯ yún sã ra zı̄thu i säc ma mbɯihɯ. Ne nu'bɯ dá tãhmbɯ ran sɯi, ya dá juahmbɯ xɯn ho, ne dá nuhɯ xingui ts'ɯ dá 'bɛhmbɯ.

¹⁴ Ne nu yɯ t'ɛgui dí xi ahɯ, ne gue'ɯ nán sãhɯ ɯ. Ngue nu'a ram hma dí tenhdɯ, ngue tengu 'bɯ ran gɯt'i ngue ra t'ɛgui gam päthɯ. Ne nu'a ná hãmhɯ ran hogui bi 'yørcahɯ ra Cristo, tengu 'bɯ ra coto ngue ra t'ɛgui a, ngue hingui sä da dajɯ ra zı̄thu.

¹⁵ Ne nu'a ná yãmanhohɯ Ojã nangue'a ran ho ma'da'yo dá hãmhɯ, ne gue'a ná huthɯ ran zambɯi tengu 'bɯ dí nɛt' ma zapatohɯ ngue yɯ t'ɛgui, ne dan tihmbɯ ga sãhmbɯ ra zı̄thu.

¹⁶ Ne man'da, nu'a ná pãhmbɯ majuani Ojã, ngue tengu 'bɯ n'da ra xit'ɛgui ní dãqui gätho yún sã ra zı̄thu, tengu 'bɯ t'ɛngbahɯ n'da ra sibi.

¹⁷ Ne nu'a ná pãhmbɯ majuani dãm pøhmbɯ, tengu 'bɯ dá pant' ma yãhɯ ra fɯi ngue ra t'ɛgui, ngue hin gam bɛmhɯ a in nde di bɛngahɯ ra zı̄thu. Ne nu'a rãm hman Ojã, tengu 'bɯ ra espada di 'dajɯ rá Hogandahi Ojã, gue'a dãm muthɯ ra zı̄thu a.

¹⁸ Pɛ thocua thoho dan yãhɯ Ojã, ga äfɯ rá ts'edi, xingui ts'ɯ ga ɛshɯ nan yãhɯ Ojã, tengu di bɛngahɯ rá Hogandahi Ojã. Ne dan ɛhyahɯ hin dan xømbɯihɯ, ngue ga äfɯ Ojã da mbãx'ɯ gätho ma mi'yɛc'yɛihɯ.

¹⁹ Ne nugã drã Pablogã, dami 'yãfɯ Ojã nanguecã, n'damhma di 'dacã ran 'yomfɛni ne ga hut'anzambɯi gam mamp'a rãm hma, ne ga xi ɯ hing yɯ judío 'be'a nde Ojã ngue da bãh ya.

²⁰ Gue'a nán ofãdigã a, ngue dí xicã yɯ jã'i 'be'a bi xicã Ojã. Dami 'yãfɯ rá ts'edi Ojã ngue hin ga su ga thoqui gam mangã rãm hma.

Ran zengua ran zɛgui

²¹ Nuya dí pɛnhdã bɯ na ma cuhɯ ra Tíquico, ngue ɛmmɛ mahuequi. Ne

nuna ɛmmɛ øt'e xɯn ho rá 'bɛfi Ojã. Nu'a da xi ahɯ 'be'a gätho dadí jagã, ne nangue gätho 'be'a dí øt'ã.

²² Nuna ra Tíquico da gãx na ra søcuã dí øt'ã, ne da xi ahɯ nanguecãhe, ne da hyut'a ni mbɯihɯ.

²³ Pɛ Ojã ma Tahɯ ne ma Hmuhɯ ra Jesucristo da hyut'a ni mbɯihɯ, ne di ja ahɯ gui huɛ c ni mi'yɛc'yɛihɯ, nguetho gã hyãmhɯ rãn ho mbo ni mbɯihɯ.

²⁴ Pɛ Ojã di 'da ahɯ rãn jãpi gätho ahɯ to'o gätho hin gui 'yɛ'ts'a gnín numan-hohɯ a ma Hmuhɯ ra Jesucristo. Ne hønt'a dá xi ahɯ ya.

FILIPENSES

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɔhnini Filipos

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä dí yo'be ra Timoteo drá 'yɛhɛ'be ra Jesucristo. Dí o't'ä'be na ra sɔcuɔ gätho ahɯ ma zɯ cu ahɯ, nɛ ɯ yɯ ngɯrbi nɛ ɯ yám fäts'ihɯ yɯ ngɯrbi, nɛ gätho ɯ i 'bɯpɯ ra dɔhnini Filipos ngue i tɛn'na ra Cristo.

² Pɛ dí ndep Ojɔ ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo da 'yɛnts'ahɯ rán jɔpi nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ.

Nu ra Pablo i äp ra jamadi Ojɔ nangue yɯ 'yɛc'yɛi

³ Jamadi, dí ɛmp'a ma Ojɔ, n'dandɔ ngu n'dandɔ dí m bɛn ahɯ, nguetho gue ahɯ mam fäts'i ahɯ bi 'dacä Ojɔ.

⁴ Nɛ zɔi ɛmmɛ i jagä ran johya 'bɯ dí äpä ra jamadi Ojɔ nangue ahɯ.

⁵ Nɛ dadín johyagä nguetho n'dat'a rá 'bɛfi ran ho ma'da'yo dí comhbɯ, gue'a gní zɛjɯ a, nɛ gue'a gá 'yɔthɯ 'bɯ rá mbɔdi gá 'yɛc'yɛhhɯ, nɛ asta gue yɯ pa i jabɯya.

⁶ Nugä dí pɔdi ngue Ojɔ di thocta a ra hoga'bɛfi ngue bi dɯ'mi bi 'yɔrbɯ ni mbɯihɯ, janangue a di juadi xɯn ho 'bɯ bi zɔn ra pa ba ɛh mahɔn'a ra Jesucristo.

⁷ Nɛ gue'a ná äpä ra jamadi Ojɔ a, ngue ɛmmɛ dí m bɛn ahɯ. Nɛ tengu'bɯ 'da'angu dí sähɯ ran ɯnbi dí sägä nɛ gue'a ná comhbɯ rán jɔpi Ojɔ a, dá gue'bɯ dí ofädigä, o gue'bɯ dí 'bäpɯ ja ran juɔnbate, ngue dadín yɔn a rán ho ma'da'yo ra Cristo dí m ma ngue majuaɯni a.

⁸ Nɛ hɔnt'a Ojɔ i pɔdi hangu nan gu bɯ ná huɛc'ahɯ, nɛ tengu bɯ ɛmmɛ ni huɛgahɯ ra Jesucristo.

⁹ Hanangue'a dí äp Ojɔ ngue man'da xɯn gu dín ja ahɯ ran huɛcate n'da ngu n'da ahɯ, nɛ dín ja ahɯ ran 'yomfɛni xɯn ho, nɛ guim bɛmhɯ xɯn ho nangue a 'bɛ'a gätho guí ɔthɯ.

¹⁰ N'damhma gui huanhdɯ 'bɛ'a man'da xɯn ho gui 'yɔthɯ, nɛ n'dat'a guim bɛmhɯ, nɛ hin hapɯ di nɛqui ni ts'oquihɯ 'bɯ bi zɔn ra pa ngue ba ɛh ra Cristo.

¹¹ Nɛ hɔnt'a ra Jesucristo sä di 'da ahɯ ra hogambɯi, ngue xɯn gu yɯ hoga'bɛfi dín ja ahɯ, nɛ gue'a dí t'ɛspa Ojɔ a.

Hɔnt'a ra Cristo nám 'bɯ a ra Pablo

¹² Ma zɯ cu ahɯ, dín nde ahɯ ngue gui pɔhmbɯ, gue'a nán te ran ho ma'da'yo a nám 'bäcä ua.

¹³ Ngue gätho yɯ dofɯi ua ja ran guts'ɯt'abi, nɛ'ɯ gätho mi'da yɯ jɔ'i i pɔdi ngue rá 'bɛfi ra Cristo a ná 'bäcä ua.

¹⁴ Nɛ dá gue'bɯ dí ofädigä, pɛ gue'a ní hyut'an zambɯi ma cuhɯ ngue'ɯ xɯn gu i 'bɯcua, nɛ hinguin su 'bɯ im man rá m hman Ojɔ.

¹⁵ I 'bɯcua 'da ɯ ngue im mamp'a rá m hman Ojɔ, i sɛya nangue rá m hman Ojɔ dí ɔt'ä. Pɛ i 'bɯh mi'da ngue im man rá m hman Ojɔ ngue nde da 'yɔt' ran ho.

¹⁶ Nɛ nu'ɯ ngue ɯ i ja ran ts'ɛya, im ma nangue ra Cristo, nguetho in nde 'bɛ'a da dɔsɛ ɯ. Pɛ hinga gätho rá mbɯi im ma, pɛ hɔntho nde ɯ ngue di yop a ma dumbɯigä ua ja ra fädi.

¹⁷ Pɛ nu'ɯ mi'da di huɛgä, nɛ nde da mbäxgui, nɛ gue'a ní man rá m hman ra Cristo ɯ, nguetho i pɔdi 'bɛ'a ná 'bäcä ua, ngue dín yɔnba a rán ho ma'da'yo ra Cristo.

¹⁸ Pɛ madague a hɔnt'a go to'o im mamp'a rá m hman Ojɔ, dá gue'bɯ n'dat'a im bɛni o hin'na 'bɯ im ma nangue a ra Cristo, nɛ guexta a ɛmmɛ dadín johya. Nɛ thocuɔ thoho dan johyagä.

¹⁹ Nguetho dí pɔdi ngue ga pɔmanhogä ua ja ra fädi, nguetho zɔi guí äfɯ rá ts'ɛdi Ojɔ nanguecä, nɛ zɔi i fäxcä rá Hogandɔhi ra Jesucristo.

²⁰ Nugä hin dín ndegä ngue m'bɛjua ga pɛ'ts' ma sä nangue 'bɛ'a dí ɔt'ä, pɛ ɛmmɛ dín nde ga hut'an zambɯi gam mangä xɯn ho rá m hman Ojɔ 'bɯ bi ts'ɛgbä. Janangue a gätho yɯ jɔ'i da bɔh rán uixte ra Cristo nangue a dí

øt'ä, madague'bu dí 'bucä o gue'bu da thogä.

²¹ Nguetho hønt'a dí 'bui nangué ra Cristo, dín ndegä ngue din uixte ra Cristo nangué 'be'a gätho dí øt'ä, ne man'da tho 'bu dá tugä.

²² Pε nu'bu guexta a dadí thoqui dí 'bucua ja ra häi, sä ga tãh mi'da yu ja'i ngue da 'yεc'yεi a ra Hmu mahεts'i. Pε hin dí pãse nda a ga huanhni, hague dam 'bui, uague ga tu.

²³ Pε nugä εmme xun hεi ga paði nda a ngue man'da xun ho. Pε nu'bu da hønsεgä, man'da dín nde 'bu ga tu ngue ga mba ním 'bu'be ra Cristo, nguetho man'da xun ho nanguecä.

²⁴ Pε man'da xun ho nangué ahü ngue guexta a dí 'bucä ua ja ra ximhäi.

²⁵ Janangué a dí hãxanjuãni guexta a dam 'bucä ua ngue ga fãx ahü ngue dín te ni t'εc'yεihü. Ne man'da din ja ahü ran johya 'bu man'da gá 'yεc'yεihü ra Cristo.

²⁶ Ne nu'bu dí 'bucä ua ja ra häi, ne guín nuju mahøn'a, εmme da hyu ni mbuihü nangué ra Cristo, ne gui 'yεspahü ra Cristo buya.

²⁷ Pε damam 'buhmbü 'be'a rán sähü rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne madague a 'darbü dí 'buhmbü o yabü dí 'bucä, pε ga øcä ran ho gui 'yøthü buya, nangué 'da'angu guim bεmhbü, ne gui fãhmbü ma t'εc'yεihü nangué rán ho ma'da'yo ra Cristo.

²⁸ Ne hin gui suhü to'o da zu ahü nangué ran ho ma'da'yo. Ne nangué hin gá suhü, da bãdi ngue di 'beh yá te ü, ne da bãdi ngue i ja ahü ra temazã ngue bi 'da ahü Ojã.

²⁹ Nguetho hinga hønt'a ran ho bi 'da ahü Ojã ngue gui 'yεc'yεihü ra Cristo, pε ne'a man'da ran ho, ngue gui sähü yun unbi nangué ra Cristo.

³⁰ Ne 'da'angu dí øthü ya, dadín unbahü ngue dín yãmhbü a ran ho ma'da'yo, tengu thoho gá nuhü dá øt'ä mám'bet'o, ne guí øhmbü ngue guexta'a dí øt'ä ya.

2

Nu rán uixte ra Cristo, hin'yü ran

yεts'i

¹ Nu'bu gue'a ra Cristo di ze ahü, ne guí pãhmbü rán huεcate a, ne nu'bu guín 'yohü rá Hogandãhi Ojã, ne guí pãhmbü gui 'yøthü ra yembui ne ra mate, dan johyagä 'bu.

² Pε dami yusca ma mbui ran johya nangué 'be'a guí øthü ya, ngue n'dat'a guim bεmhbü, ne 'da xctín huεctahü, ne 'da'angu nin 'yomfεnihü guim bεmhbü, hinga 'dahma 'dan'yo guim bεmhbü.

³ Ne hin ga øthü ran 'yüya, ne hin dan 'yεxhü, ne hin gam bεmhbü ngue dan uixtehü, pε man'da da bεnse n'da hingui hose xinda gue'ü gä mi'da.

⁴ Ne hinga hønt'a ga honschü gam bεmhbü, pε ne'a i honü mi'da ga fãxhü.

⁵ Pε n'da ngu'n'da dam bεmhbü tengu tho bu í bεnjü ra Cristo.

⁶ Nu ra Cristo 'da'angudui Ojã a, pε him bin 'yεzεhe ngue Ojã a, nguetho bi bεnjü.

⁷ Ngue bá sogui gätho rá ts'edi mahεtsí, ne bin 'yεhe 'bu mín ja'i ua ja ra ximhäi, ne bi mbãx yu ja'i.

⁸ Ne nu'bu mín ja'i xingui ts'ü bin 'yεts'i, pε bi 'yøt'e gätho 'be'a min nde Ojã, ne bi du bu ja ra pont'i tengu n'da ra ts'om'bäi.

⁹ Ne nangué a bi 'yøt' ra Cristo, Ojã bi 'yεspa a, ne bi un ra ts'edi man'da xun gu, ne gue'a ra thuhu bi unni εmme man'da di muui.

¹⁰ Janangué a nu'a ra Jesús gue'a rán säui din thãnde a, gätho 'bupü mahεts'i necua ja ra häi ne'ü gätho xun du, yu ja'i ne yám 'behni Ojã ne yu zĩthu, gätho da 'yεspa ra Jesucristo ra Hmu.

¹¹ Ne gätho nán gu da bãdi ne da ma ngue gue'a ra Jesucristo a ra Hmu nangué gätho 'be'a i ja, n'damhma gätho da 'yεspa Ojã ra Ta.

Nu yu 'yεc'yεi guesε ü yun yot'i ua ja ra 'bexui

¹² Janangué a ma zu cu ahü ngue dadí huεc'ahü, zã gá 'yøthü 'be'a dá xi ahü nu'bu 'darbü mám 'buhmbü, pε madague'a yaua dí 'bucä ya, man'da hnehi thoho gui 'yøthü a nin sähü

ngue i 'buh ma pørpateh, ne hin gan 'yexh, pe guin numansuh Oja.

¹³ Nguetho gue'a Oja dim peph mbo ma mbuih ne gue'a di 'daj ra pähä ne rá ts'edi ngue ga ørbah rá pähä Oja.

¹⁴ Ne o gadí yäni thoh, xín gan junth, pe dami 'yøth gätho in nde Oja.

¹⁵ N'damhma njon da dingah n'da ran ts'o ngue da ma i ja ma ts'oquih. Pe dam 'buhmbu tengu man sähu ngue yá hogat'uhni gah Oja, gueph 'bu u yu ja'i ngue i øt' ram fe'ts'i. Janangue a ga øth buya tengu n'da ran yot'i bu ja ra 'bexui, ngue ga xihmbu rá m hman Oja di un ra te.

¹⁶ Ne nu'bu gui xihmbu rá m hman ra temazai, nugä dan jhyagä 'bu bi zøn ra pa ngue ba øh ra Cristo, ngue hin'yü 'be'a dá pe'ts' ma sä nangue ra 'befi xtá øt'ä bu guí 'buhmbu.

¹⁷ Nguetho dadí hoc'a ni t'ęc'yēih, tengu'bu dadí hocä n'da ra 'bøts'e, xun ho 'bu dá undä Oja. Ne nugä 'bu hin dí gua u yun ungi dá sä 'bu gmí 'yęc'yēih, pe man'da xun ho 'bu ga un ma te ne ga fäm ma ji, ngue dí gua a ra 'bøts'e ga undä Oja nangue gätho ah. Guexta a dadín johyagä, ne da zä gui hyamhu man johyagä.

¹⁸ Janangue a ga comhu man johyagä 'bu bi zøn ra pa da t'ēna da thogä.

²³ Pe dí tømí hasta gue'bu ga paçä 'be'a din jacä ua. Ne m'bejua ga penhdä bu na ra Timoteo.

²⁴ Pe xømhma da nde ra Hmu mahęts'i ngue da zä ga mba bu n'dihi, gan nu ah.

²⁵ Pe dí m bēni ngue m'bet'o ga pen'nah bu mahøn'a na ra Epafrodito, ma cuhu, ne dí com'be rá 'befi ra Cristo dín yanba'be a rán ho ma'da'yo. Guehna guá pencä'be ua nangue da mbäxca'be.

²⁶ Pe nuya emme nde da mba bu gam 'buhmbu mahøn'a, ne emme tu rá mbui ngue ya rá 'yøhmbu ngue mí u a.

²⁷ Ne majuani emme mi u ne mi ts'utho xtán du. Pe nangue rá mate Oja ngue him bi du. Ne nu'bu xtán du, man'da emme xun gu ra dumbui xcá nugä 'bu.

²⁸ Pe janangue a dí humbi ga penhdä n'dihi na, n'damhma gan johyah 'bu guin nuhu mahøn'a, necä da hyu ma mbuigä ua.

²⁹ Ne nu'bu bi zøm bu dami simhu xun ho, ne gui 'yäfu ra jamadi Oja ngue bi xox a. Ne gätho yu ja'i guin numansuh ngue øt'e tengu i øt' na ra Epafrodito.

³⁰ Ne nuna mi ts'utho xtán du nangue rá 'befi Oja, nguetho bi 'yēn rá te nangue bi zēqui, ngue bi 'yøt' ra 'befi tengu tho'bu gue ah xzuí zej.

3

Ra Timoteo ne ra Epafrodito

¹⁹ Ne nu'bu rá pähä Oja 'bex ga pen'nah bu ra Timoteo da nu ah. Ne nu'bu dá paçi 'be'a gadí jah bu dan johyagä buya.

²⁰ Nguetho njohgui 'bucua man'da ngue im bēni tengu dí m bēm'be ra Timoteo nangue ah.

²¹ Nguetho gätho mi'da i 'bucua im bēnse nangue yá 'befi zēhe, ne him majuani rá 'befi ra Cristo Jesús im bēm buya.

²² Pe ya guí pahmbu ngue emme di muui nangue 'be'a i øt' na ra Timoteo, ngue dí com'be rá 'befi Oja, tengu n'da ra ts'ant'u i conhui rá 'befi rá ta.

Nu ra Cristo 'bu dí ęc'yēih, gue'a ní bo ma mbuih a

¹ Nuya ma zu cu ah, dí xi ah, daman johyah nangue ra Hmu mahęts'i. Nugä hin dadín xømhu ngue ga xi ah mahøn'a, gan johyah, nguetho nin hos'ēh ngue dí xi ah.

² Daman jamansuh nangue u yu ts'on'yomfēni ja'i, nguetho nu'u tengu tho'bu yu satexa'yo, ne i xi ah jatho da hmēpya ni ja'ih ngue da mba nthēqui ah.

³ Pe nuju majuani am hmēpya gahu bu na nuju Oja, nguetho dí thāndehu Oja nangue rá Hogandāhi, ne dadín johyah nangue a ra Cristo Jesús, ne

dí p̄hmb̄a hinga gue'a man hosegah̄a ní 'yɛnj̄a yá t'ʉnigah̄a Oj̄a.

⁴ Pɛ nu' b̄a 'bo'o sä ɛna yá t'ʉhni Oj̄a nangue x̄n hose, pɛ man'da sä xcá ɛngä 'b̄a, nguetho man'da mi p̄omanho man t'øt'egä.

⁵ Nguetho dām 'b̄ai nangue ȳa judío, nɛ ná hȳaɔtopa xtám 'b̄ucä 'b̄a mi thegä ma xifani, nɛ gätho dá comhbe a bi xije Oj̄a dyá hebreohe dyá judíohe, nguetho nu'a ma ta ra hebreo a gue a bi x̄and mam bombøta ra Benjamín mi 'b̄uh maya'b̄a. Nɛ dá tɛndä 'be'a im man ȳa fariseo, ngue ɛmmɛ dá humbi dá øt'ä ɛ yán t'ɛdi ȳa judío.

⁶ Nɛ nugä ɛmmɛ dá ȳangä a ma t'ɛc'yɛihe dyá judíohe, janangue a madí ɛnba yá 'yɛc'yɛi ra Cristo. Nɛ mi øt'ä ɛ gätho ȳn ho im man ɛ yán t'ɛdi ȳa judío, janangue'a njo'o to'o mi sä da man'a n'da rán t'ɛdi Oj̄a ngue dá festhoho.

⁷ Nɛ mím bɛngä ní zingä Oj̄a a man hose. Pɛ nuya dí p̄adi ndetho di 'berpa nín 'yomfɛni n'da a. Nɛ dá ɛ'ts'ä a ná bɛngä x̄n ho sɛgä janangue bi zä dá t̄ingä ran ho nangue ra Cristo.

⁸ Nɛ madague'a hangu nan gu xtá øzehɛgä, pɛ ndetho man'da di 'bedi, nguetho man'da di muui ngue dí p̄acä ra Cristo Jesús ma Hmu. Janangue a gätho man hose dá 'bedi, ya him mín numanho, n'damhma bi zä dán 'yo'be ra Cristo.

⁹ Nɛ nuya sä dam 'b̄u'be ra Cristo, nɛ ntemanho i jagä 'be'a dí øzehɛgä nangue ȳn t'ɛdi, pɛ nangue a dí ɛc'yɛi 'be'a bi 'yørca ra Cristo, nɛ gue'a í bo ma mb̄ai a nɛ in numanhogä Oj̄a. Nguetho Oj̄a in numanho ɛ i h̄antho rá mate ra Cristo.

¹⁰ Nɛ nuya h̄ont'a man'da ɛmmɛ dín nde ga p̄adi x̄n ho a ra Crsito. Ngue ga com'be x̄n ho a rá ts'ɛdi bin t'um 'b̄a mi dāmbɛni, nguep̄a da zä dam 'b̄ai x̄n ho 'b̄a dí 'b̄utua ja ra ximhäi, nɛ da zä dan ɛnbä tengu ȳn ɛnbi bi nu a, nɛ da zä ga com'be rán d̄ate, ngue nde da ma di 'berqui x̄n ho a man yomb̄ai zehɛ.

¹¹ Nɛ nub̄aya x̄mhma thoho da zä ga com'be x̄n ho a rá ts'ɛdi ra Cristo

bin t'um 'b̄a mí d̄ambɛni, ngue dam 'b̄ai x̄n ho a ra 'da'yote.

Gan uɛnthoh̄a ga tq̄hmb̄a ra 'dih̄i b̄aya

¹² Pɛ nugä hingui sä gam mangä ngue gätho dí com'be rá ts'ɛdi ra Cristo, nguetho hin daná søni ngue gätho xtán hotho ga øt'e. Pɛ guexta a dadí thoqui dí honi ngue ga p̄adi gätho 'be'a bi bɛngä ra Cristo Jesús 'b̄a mi bɛndgä.

¹³ Pɛ ma z̄a cu ah̄a dí xi ah̄a ya, ngue hinga gätho dí øt'ä x̄n ho, pɛ hin dín nde gam bɛngä mahøn'a 'be'a xtá øt'ä mam'bet'o. Pɛ guexta a ɛmmɛ dadí thoqui dí nde man'da ga øt'ä ran ho, ngue ga tq̄h̄a x̄n ho.

¹⁴ Nɛ dín nde gan uɛntho x̄n ho, ngue ga tq̄h̄a ga h̄an a í zoncah̄a Oj̄a b̄a mahɛts'i ga h̄amhb̄a, nangue dí ɛc'yɛih̄a ra Cristo.

¹⁵ Nɛ gätho ah̄a ngue x̄n te nin 'yomfɛnih̄a nangue ni t'ɛc'yɛih̄a, nde'b̄a 'da'angu guim bɛmh̄b̄a tengu dím bɛngä. Nɛ nu' b̄a b̄a a n'da ah̄a n'dan'yo guím bɛmh̄b̄a, nu a Oj̄a di ja ah̄a ngue gui p̄ahmb̄a 'be'a nde Oj̄a.

¹⁶ Pɛ nde'b̄a ga thohmb̄a tengu z̄ai dí øth̄a, nangue rá 'bɛfi Oj̄a.

¹⁷ Ma z̄a cu ah̄a, dami tɛnhd̄a a 'be'a dí øt'ä, nɛ'ɛ mi'da 'b̄a i øt'a tengu dí øt'ä, dami tɛnhd̄a ɛ.

¹⁸ Nugä drá Pablogä, ga xi ah̄a mahøn'a, ɛmmɛ x̄n gu ȳa nid̄i ya xtá xi ah̄a, nguetho ɛmmɛ tu ma mb̄ai nangue 'be'a i øt'ɛ 'da x̄n gu, i ɛna i 'yo b̄a rá 'yu Oj̄a, pɛgue din s̄ahmb̄a ra Cristo ngue hingui ɛc'yɛi 'be'a í du b̄a ja ra pont'i.

¹⁹ Nɛ da z̄on ra pa ngue da guadi nɛ di 'bɛh yá te, nguetho h̄ont'a 'be'a i si nɛ 'be'a ndesɛ rá j̄a'i i h̄adumb̄ai. Pɛ ɛmmɛ din 'yɛx ɛ nangue 'be'a i øt'ɛ nɛ hin'ȳa yá 'ȳasä. Nɛ h̄ont'a im bɛni nangue a 'be'a j̄aua ja ra ximhäi.

²⁰ Pɛ nuj̄a dyá 'yɛc'yɛih̄a, dyá mɛnguh̄a b̄a mahɛts'i, nɛ dadí thoqui dí t̄omdah̄a ngue ba ɛh mahɛts'i a mam p̄ørpateh̄a, ngue gue'a ma Hmuh̄a ra Jesucristo.

21 Ne nu'a ra Cristo di pārca ma ngøc'yēih_u tengu rá ja'izehe ngue nuixte thoho, rá rs'edi i ja. Ne n'dat'a rá ts'edi ngue di manda 'be'a gätho i jaua.

4

Thoscua thoho dan johyah_u nangue ra Hmu

1 Ma z_u cu ah_u εmme dadí huεc'ah_u ne εmme dí m bēn ah_u, nguetho xcá 'daj_u ran johya, ne nangue gá 'yεc'yēih_u, gue'a ní nequi x_un ho ma 'befigä a. Ne nuya ma z_u cu ah_u, o gadí uanspa nin 'yomfēnih_u nangue ni t'εc'yēih_u.

2 Ne nu aui man ju aui nangue ra Cristo ra Evodia ne ra Síntique, dami 'yørcaui ra mate ngue 'yo gadín s_uhmi, nguetho gadín cuui nangue ra Hmu mahęts'i.

3 Ne nu i ma hogamfäts'i'i ngue gá fäxca ra 'befi, dami fäx_u y_u xisu ngue dí m b_umanho, nguetho εmme dām pεcähe_u nu'b_u má mamhbe b_u rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne a ra Clemente ne'ü mi'da bi mbäxqui, ngue gätho bi thusca ma thuhuh_u b_u ja ra xøcuä b_u mahęts'i nangue bin 'daj_u ra temazaí.

4 Pε thocua thoho dan johyah_u nangue ra Hmu, ne dí xi ah_u mahøn'a, dan johyah_u.

5 Ne ga fäxh_u ma mija'ih_u, n'damhma gätho y_u ja'i da nu ngue dadí jamansuh_u 'be'a nám 'b_uhmb_u. Ne gam bēmh_u ngue mi ts'ütho ba εh ra Hmu mahęts'i.

6 Ne hin ga hađumb_uih_u nangue 'be'a gätho dí homhb_u, pε gätho ga xihmb_u Ojä 'be'a dí homhb_u, ne ga xihmb_u ra jamadi ngue zai ørcah_u a x_un ho.

7 Ne nu Ojä da hyurca ma mb_uih_u b_uya nangue ran johya hingui sä xtám b_uε n'da, pε gue'a ran johya ní jamansuc ma mb_uih_u ne man 'yomfēnih_u, nangue dín 'yoh_u ra Cristo Jesús.

Gam bēmh_u 'be'a gätho x_un ho

8 Nuya ma z_u cu ah_u, mi'da jaua ngue dín nde ga xi ah_u. Ngue gam

bēmh_u gätho 'be'a a majuani, ne gätho 'be'a y_un theh_u ngue dí hnumansuj_u, ne gam bēmh_u hin di yoho b_u dá øth_u 'be'a dí øth_u, ne hin te man ts'o gam bēmh_u. Ne gam bēmh_u ga ørpah_u 'be'a dí hyu y_u mb_ui_u ma jija'ih_u, ne gam bēmh_u ga øth_u 'be'a mfädi ngue x_un ho. Ne gam bēmh_u gätho 'be'a εmme x_un ho, ne gam bēmh_u ngue 'be'a gätho da t'εspi x_un ho.

9 Ne gui 'yøth_u 'be'a gätho dá xän'nah_u, ne gui tenhd_u gätho 'be'a xtá ut ah_u. Ne nu'b_u ngub_u gui 'yøth_u, da zä gan 'yoh_u x_un ho Ojä ngue zai i hurpa ní mb_ui n'da.

Bi 'benpi ts'ü ram fäts'i a ra Pablo

10 Ne nu Ojä bi 'dacä ran johya nangue a gá bēnj_u mahøn'a, ngue gadí zej_u ts'ü. Ne dí paçä ngue hin gá pumbēnij_u, pε hønt'a nja, him mi sä b_u gui zej_u mam'bet'o.

11 Pε hin dí εna ngue xcán ün_ubä 'b_u hin xqui fäxcah_u, nguetho ya xtán zai ngue i jagä ran johya madague'b_u i ja a ga honi o hin'y_u.

12 Nugä dí paçä 'be'a nám 'b_umanho n'da ra hyoya, ne dí paçä 'be'a nám 'b_umanho n'da ngue i ja x_un gu. Ne dadín johyagä madague a dín niyagä o gue dí tumanthuhugä. Ne hønt'a go 'be'a dín nu, uague x_un gu i jagä o hin'y_u, pε i hu ma mb_uigä.

13 Ne hønt'a go má ts'edi i ndec Ojä, ya gätho sä ga øt'e, nguetho i fäxca ra Cristo.

14 Pε guexta a x_un ho gá 'yøth_u ngue gá zej_u ts'ü, ngue i pan hnuman'ugä.

15 Ne nu ah_u guí 'b_uhmb_u b_u Filipos, guí pahmb_u ngue hønse ah_u gá zej_u ts'ü nu'b_u má pøngä b_u ra häi Macedonia, ngue rá mb_udi dá mangä ran ho ma'da'yo b_u, ne gá pεncah_u ra mbeti.

16 Ne nu'b_u guexta a mí 'b_ucä b_u ra hnini Tesalónica, yondi hyundi gá pεncah_u ra mbeti, gue'b_u má hongä.

17 Ne hinga høntho dín nde ga hañi, pε dín nde ngue di jap ah_u Ojä nangue a xcá 'daj_u, nangue gá zej_u.

18 Nugä ya dá hañi 'be'a guá pεncähe 'b_u mi zøcuä ra Epafrodito, ne i pongui

ts'u 'be'a dí honi. Ne nangué 'be'a guá pēncāh_u, nu Ojā i numanho, tengu'b_u n'da ran t'unni εmmε di muui.

¹⁹ Ne nu'a ma Ojāh_u di 'da ah_u x_un ho 'be'a gātho guí homhb_u nangué dí 'b_uhmb_u ra Cristo Jesús. Nguetho nte di 'be'a, ne εmmε x_un ho a di 'daj_u.

²⁰ Pε dí εspah_u ma Tah_u Ojā ne gātho y_u pa mazāi. Ne hōnt'a dí m bεngā a.

Rán zεgui ran zεngua

²¹ Ne dí pēn'nah_u ran zεngua gātho y_u 'yεc'yεi ngue i 'b_up_u, nangué rá thuhu ra Jesucristo. Ne gātho ya y_u cu dí 'b_uhmbe ua i pēn'nah_u ran zεngua.

²² Ne'u mi'da y_u 'yεc'yεi ngue i 'b_ucua ja ra hnini, gātho i pēn'nah_u ran zεngua. Ne nu'u y_u 'yεc'yεi ngue dim pεcua ja ran guts'ut'abi man'da in nde di zεngua ah_u.

²³ Ne nu ma Hmuh_u ra Jesucristo dí äpä di 'da'ah_u rán jāpi gātho ah_u. Ne hōnt'a dí xi ah_u a, ne hōnt'a gam bεmh_u a ya.

COLOSENSES

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra

Pablo ɥ yɥ 'yɛc'yɛi bɥ ja ra

dɔhnini Colosas

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä, ma 'bäigä'be ra Cristo Jesús, nangue rá pähä Oja.

² Ne dí yo'be ma cuhɥ ra Timoteo, dadí zɛngua ahɥ gätho yɥ 'yɛc'yɛi' ngue guí 'bɥhmbɥ bɥ ja ra hnini Colosas, dadín cuhɥ nangue n'dat'a dí m bɛmhɥ ra Cristo. Ne dí n'ndehe ngue gätho ahɥ guin nuhɥ rán japi Oja ma Tahɥ, ne da hyut'a ni mbɥihɥ.

Jamadi dí ɛmfɛ Oja

³ Nu'bɥ dí yɔhe Oja ngue rá Ta ma Hmuhɥ ra Jesucristo, thocua thoho dí ɛmfɛ jamadi nangue ahɥ.

⁴ Nguetho ya xtá øhmbe nangue ni t'ɛc'yɛihɥ nangue ra Cristo Jesús, ne dá øhmbe ngue ja ahɥ ran huɛcate nangue ni mi 'yɛc'yɛihɥ.

⁵ Nguetho guí tømhbɥ 'be'a gätho yɥn ho guin nuhɥ bɥ mahɛts'i, ne guí tømhbɥ gue'bɥ go rá mbɔdi gmí 'yɛc'yɛihɥ a ram hma majuani.

⁶ Nu ran ho ma'da'yo ngue xcá 'yøhmbɥ, nuya dí n'xandi, ne hønɥ go hapɥ i pa, di pärpa yú mbɥi yɥ jã'i, tengu tho bin ja bɥ guí 'bɥhmbɥ 'bɥ gmí 'yɛc'yɛihɥ njuantho rá mate Oja.

⁷ Gmí 'yøhmbɥ ran ho ma'da'yo gue'a bi xi ahɥ man 'yo'be ra Epafras. Nugähe ɛmmɛ dadí huɛje na, nguetho nuna ran 'yohɥ n'da rá 'yɛhɛ ra Cristo, ne di zɛ ahɥ nangue rá 'bɛfi Oja.

⁸ Ne nuna ra Epafras bi xije ngue gadí huɛgahe nangue rá Hogandahi Oja di bɛn'nahɥ.

⁹ Ne nu'bɥ ra pa dá øhmbe ngue xɥn ho ni t'ɛc'yɛihɥ ne nin huɛcatehɥ, thocua thoho dí äfe rá ts'edi Oja nangue ahɥ, ngue gui pähmbɥ rá pähä Oja ne gui pähmbɥ rán 'yomfɛni a rá Hogandahi Oja.

¹⁰ Ne dí äfe rá ts'edi Oja ngue gam 'bɥhmbɥ tengu rán säui ɥ yú t'ahni

Oja, ne thocua thoho zai gui 'yøthɥ a in numanho ra Hmu. Ne dí äfe Oja ngue gui 'yøthɥ yɥ hogant'øt'e, ne dí n'ni mbɥihɥ ngue man'da gui pähmbɥ Oja.

¹¹ Ne gätho nan gu rá ts'edi Oja dí äpähɛ nangue gätho yɥn unbi guín nuhɥ, ngue hin gan xømɥihɥ. Ne nangue rá ts'edi Oja di ja ahɥ ngue hin di un'na ni mbɥihɥ, ne dí n'ja ahɥ ran johya.

¹² Janangue a da zä gui 'yɛmfɥ jamadi ma Tahɥ Oja, nguetho bi hogahɥ da zä ga comhbɥ 'be'a gätho di un yɥ 'yɛc'yɛi' guerpɥ bí ja rán nequi.

¹³ Ne bi yanjɥ Oja bɥ ja rá ts'edi ra 'bɛxui, ne bi zixgahɥ bɥ di manda rá Ts'unt'ɥ di huɛqui.

¹⁴ Ne nu'a rá Ts'unt'ɥ bi gurca ma ts'oquihɥ, ne gue'a í zä bi pungahɥ Oja a.

Rá 'bɛfi bi 'yøzɛɛ ra Cristo

¹⁵ Ne nu Oja hingui sä da nu n'da, pɛ nu ra Cristo ngue 'da'angudui Oja, ne bin jã'i ua ja ra häi tengu tho 'bɥ dá nuhɥ Oja. Nu ra Cristo mi 'bɥ 'bɥ rá mbɔdi thoho, 'bɥ nte mi ja ua.

¹⁶ Ne nangue rá ts'edi Oja ra Cristo bi 'yøt'e 'be'a gätho i ja ne to'o gätho i 'bɥi, guecua ja ra häi, nɛpɥ mahɛts'i, nu'ɥ di nequi ne'ɥ hin di nequi, gätho ɥ i ja yú ts'edi, ne'ɥ ɛmbi i jase yú ts'edi, pɛ nu ra Cristo bi 'yøt'e gätho ɥ ngue di manda ɥ.

¹⁷ Ne nu'a ra Cristo mi 'bɥi nu'bɥ ma hin'yɥ ua ra ximhäi. Ne nangue rá ts'edi di jamansu xɥn ho gätho 'be'a bi 'yøt'e, ne gue'a ní bømanko a.

¹⁸ Nu gätho yɥ 'yɛc'yɛi' i 'bɥi n'dam'bɥi tho i øt'e tengu'bɥ n'danja'i tho, nu ra Cristo tengu'bɥ rá yã a. Ne di un ra temazai yɥ 'yɛc'yɛi'. Ne nu'a, rá mbɔdi ngue bi dambɛni a. Janangue a hin'yɥ man'da ra ts'edi nuixte tengu rá ts'edi a.

¹⁹ Nguetho bi zän Oja hønt'a rá Ts'unt'ɥ bi unni gätho rá ts'edi.

²⁰ Ne nu'bɥ mí mbän rá ji ra Cristo bɥ ja ra pont'i, bi 'berpa yú ts'edi ɥ gätho madín suhmbɥ Oja i 'bɥcua ja ra häi nɛpɥ mahɛts'i. Ne gue'a dí hocpi gätho 'be'a i ja, ne gue'a dí hocpa ɥ to'o gätho in nde.

21 Nε nu'a ra Cristo bi hogah_u, nguetho yatho dá 'uehmb_u b_u rá 'yu Oj_a, nε mí øth_u y_un ts'o, nε gue'a dán s_uhmb_u Oj_a a. Pε nuya Oj_a sä da numanhoj_u.

22 Nu Oj_a bi hogah_u gätho ma ts'oquih_u, nguetho rá ja'i ra Jesús bi nu ran _unbi nε ran d_ate nanguej_u. Janangue'a xtán hotho gah_u 'b_u bi d_aj_u b_u 'b_u Oj_a, nε hin da d_inga ma ts'oquih_u.

23 Pε nu'b_u guín nde ngue din ja ah_u b_u, pε jatho thocua thoho gui 'yεc'yεih_u, nε hin gui 'yon nin 'yomfεnih_u. Nε gui thoqui gui tømhb_u ran ho ma'da'yo gá 'yøhmb_u, nu'a bi sih y_u ja'i gätho ra ximhäi. Nε n'dat'a ram hma dí øt'ä ngue dím pøngahyägä, guecä drá Pablogä.

Rá 'bεfi ra Pablo

24 Nε nugä di johya ma mb_ui 'b_u dín nu ran _unbi nangue ah_u. Nε x_un zän Oj_a ga comhb_u rán _unbi ra Cristo, nguetho y_u mbeti gah_u a. Nu'a bi nu ran _unbi nangue gätho y_u 'yεc'yεi, necä dín nu ran _unbi tengu bi zän Oj_a ngue gan nugä.

25-26 Nε bi huancä Oj_a gätho y_u 'yεc'yεi ga pεpi, ngue ga xih ran ho ma'da'yo. Nε nu'a ran ho ma'da'yo ní gua a rám hman Oj_a a, ngue im ma gätho him mam f_adi mam'bet'o. Nguetho gue'b_u rá mb_udi thoho njom mí p_adi. Nε nu'b_u mám 'b_uhmb_u b_uya, nε ja dá p_ahmb_u b_uya.

27 Nε nuna ram hma him mam f_adi, ngue dim 'b_up_u ra Cristo b_u mbo ma mb_uih_u, ngue gätho dy_u 'yεc'yεih_u i 'b_uh ra ximhäi, nε' _u hing y_u judío. Nε nangue dim 'b_up_u mbo ma mb_uih_u ra Cristo, sä ga tømhb_u a rán ho nuixte bí ja b_u mahεts'i. Nε guehna ran t'øt'e nuixte in ndej_u Oj_a ga p_ahmb_u ya.

28 Janangue a nu ran ho ma'da'yo dím mamhbe nε dí xänbahe x_un ho, nε gätho y_u ja'i dí xihmbe ran ho, nangue bi 'dacä ran 'yomfεni Oj_a. Nguetho dí ndepe gätho da mba ma hocpi y_u mb_ui _u, nu'b_u i p_adi 'bε'a bi 'yørb_a ra Cristo. Nε da zä dim 'b_ui x_un ho ra Cristo b_u mbo y_u mb_ui b_uya.

29 Janangue a gätho ma mb_ui dí øt'ä ma 'bεfi, nangue ra ts'edi ngue bi 'dac ra Cristo dí øt'ä.

2

1 Nugä drá Pablogä dín nde ah_u gui p_ahmb_u ngue dí h_adumb_ui dí äp_a rá ts'edi Oj_a nangue ah_u gy_u 'yεc'yεih_u. Nε' _u ngue 'b_up_u ra hnini Laodicea nε gätho _u mi'da ngue nj_am'b_u mi nugui.

2 Dín nde ah_u ngue da hyu ni mb_uih_u, nε n'dat'a guim bεmh_u nangue i ja ah_u nin huεcateh_u n'da ngu n'da ah_u. Nε hin te di 'bεdi ngue gui p_ahmb_u nangue ra Cristo, nguetho 'bε'a gätho him mam f_adi sä gui tømhb_u nangue ra Cristo.

3 Pε nangue ra Cristo sä gui tømhb_u 'bε'a him mam f_adi nangue rán 'yomfεni ra Cristo. Nε hønt'a ra Cristo sä da 'yut ah_u rán 'yomfεni Oj_a.

4 Nuna guehna dí xi ah_u na, nguetho 'b_ui 'da nde da hyä ah_u, εmme mahotho im man _u, pε him maju_ani.

5 Nugä hinga 'darb_u dí 'b_uhmb_u ya, pε i so ma mb_ui nangue ah_u. Nε εmme i hu ma mb_ui 'b_u dí øde ngue hingui cuent' ni mb_uih_u, nε hingui tap a ni mb_uih_u _u y_u hyäte, nangue ni t'εc'yεih_u nangue ra Cristo.

6 Nde'b_u thocua thoho gan 'yoh_u ra Cristo Jesús ra Hmu, nguetho ya gá sin a ra Cristo ngue dim Hmu b_u ja ni mb_uih_u, nε bi du nangue ah_u.

7 Nu ra Cristo tengu'b_u ra d_ay_u a, nε n'dat'a guí comhb_u rá te ni mb_uih_u, nε gue'a nán te ni mb_uih_u a. Nε dami zacia ni t'εc'yεih_u, tengu bi sän'nah_u. Nε z_ai gui 'yεmf_u jamadi Oj_a gätho bi 'da ah_u.

Dí comhb_u ra 'da'yote ra Cristo

8 Damin jamansuh_u ngue hin din ts'on ni t'εc'yεih_u nangue 'bε'a im man i 'da y_un 'yoh_u, ngue nde da hyä ah_u. Pε im bεnse a i xi ah_u, nε him maju_ani a i xi ah_u. Gue' _u y_um hmanse y_un 'yoh_u im ma mi'da y_u hmu hin di nequi di manda ua ja ra ximhäi, nε hin rán t'εdi ra Cristo _u.

⁹ Pɛ nangue a ra Cristo da zä ga pahmbu xun ho Oja. Nguetho Oja bin ja'i nangue ran gɔc'yɛi ra Cristo, nɛ nte di 'bedi gätho i ja a Oja nangue rá ja'i ra Cristo.

¹⁰ Janangue a nu'bu dín 'yohu ra Cristo, i jaju 'be'a gätho dí homhbu. Nɛ nu'a ra Hmuts'ut'abi a, nɛ hont'a di manda gätho 'be'a i ja.

¹¹ Nɛ nu'bu má ɛc'yɛihu ra Cristo, bi thegahu gätho ma ts'oquihu gätho gahu, nɛ ahɛ ngue hing yu judío ahɛ. Nɛ gue'a njuantho ran thequi in nu Oja a bi 'yot ahɛ ra Cristo.

¹² Nguetho nu'bu mán xixyahu, tengu'bu 'darbu bi t'ägahu a ra Cristo, ngue dá sohmbu bu ma nyon 'yomfɛnihu. Nɛ tengu'bu 'darbu dá thambɛnihu ra Cristo bu ja ra 'da'yote, nguetho dí ɛc'yɛihu rá ts'edi Oja bi xox'a ra Cristo 'bu mi du, nangue rá ts'edi xun ndoho.

¹³ Nɛ nu'bu hin ní hoc ni mbuihu, gätho ahɛ ngue hing yu judío ahɛ, tengu'bu gyá duhu nangue ni ts'oquihu, nɛ hin gmi comhbu ran hoqui bi man Oja maya'bu. Pɛ nu Oja bi ja ahɛ nɛ'ahɛ dá comhbu ra tema'da'yo ra Cristo, nɛ bi pungahu gätho ma ts'oquihu.

¹⁴ Nɛ nuju hin dá jashu yún t'ɛdi Oja, o gue'a ran hocja'i dí pɛsehɛ hin dá jashu a, nɛ gue'a gä dín dupatehu a. Pɛ bi gurga man dupatehu a ra Jesús 'bu mi du bu ja ra pont'i. Nɛ gue'a ní hogahu Oja a.

¹⁵ Nɛ nangue a 'be'a bi 'yot' ra Cristo 'bu mi du bu ja ra pont'i, bi 'berpa yú ts'edi u i ɛna i ja yú ts'edi ngue hin di nɛqui. Nɛ bi japi ngue bi mbe'ts' yá sá 'bu mi hnu ngue bi dá a ra Cristo.

Ga homhbu ga ɔthu ngue dyu mɛnguhu bu mahɛts'i.

¹⁶ Janangue a njon da zä da xiju ga sufɛ 'be'a dí sihu, nɛ njon da zä da xiju jatho ga sufɛ n'da ran go, gue'u yu t'angopa, o gue'u yu pa ran ts'äya.

¹⁷ Nɛ nuya yun t'ɛdi ɛmbi xun duxqui, bi man Oja maya'bu ngue bi xi u yu judío, pɛ 'da yu patho u. Nɛ dín t'ɛs' 'bu bá ɛh ra Cristo u, nguetho

yu hmɛpya thoho nangue a ra Cristo. Pɛ nuya bi zøh ra Cristo, nɛ gue'a majuani i ja rá ts'edi a.

¹⁸ Nɛ masque i si ahɛ gui 'behmbu rán japi Oja 'bu hin gui thandehu yám 'behni Oja mahɛts'i. Pɛ o gui suhu. Gue'a im man u 'da, nguetho ɛmbi ran 'yɛts'i 'bu dí thandehu ra Cristo, nguetho i ja rá ts'edi. Pɛ go i ɛn u hing ran 'yɛts'i 'bu ga thandehu u i coh yá ts'edi, ngue yám 'behni Oja mahɛts'i. Pɛ im mansɛ, nɛ him bi 'yut Oja, nguetho ɛmme xun ts'o yún 'yomfɛni u.

¹⁹ Pɛ nu'u hin'yu 'be'a yún jahɛ ra Cristo. Pɛ nuju dyu 'yɛc'yɛihu dí 'buhmbu ra Cristo tengu'bu n'danja'i tho dí comhbu. Nu ra Cristo tengu'bu ra ya, nɛ di bɛngahu yun 'yomfɛni xun ho, nɛ gue'a nán te ma mbuihu a, tengu bi zän Oja.

'Darbu dá tuhu ra Cristo nɛ 'darbu dí 'buhmbu a

²⁰ Ha hin gá tuhu ra Cristo, nɛ gui ɛna gá hyɛhmbu yún t'ɔt'e ra ximhäi. Pɛ hanja guexta a gní 'yothu tengu'bu rá mbɛti ahɛ ra ximhäi, ngue gui ɔdahɛ yún t'ɛdi u to'o ɛmbi di manda ua ja ra ximhäi.

²¹ Nguɛ sä i ɛn ahɛ: “Yo gui thähmbu ya, nɛ o gui sahu ya, nɛ o gui haxhu ya.” Pɛ nde'bu hin gan hyɛhmbu ngue di 'berp ahɛ u yún t'ɛdi u.

²² Pɛ gätho ya ɛnju ga sufɛ, pɛ an ts'änni gätho ga homhbu nɛ dín thegue.

²³ Nɛ ɛna gue'bu gue'a ran 'yomfɛni xun ho a im man ya yun 'yohu, nguetho im man a n'da ran thande ngue hin dín 'yɛx a n'da, nɛ im ma da zethoho 'be'a in nde n'da. Pɛ mfadi hinga gue'a, nguetho hinga gue'a ní zɛrpa ní mbui n'da 'bu im bɛni da 'yot' ran ts'o.

3

¹ Pɛ gam bɛmhbu ngue 'darbu dá thambɛnihu ra Cristo, tengu'bu ya dá sohmbu ra ximhäi. Janangue a ga homhbu ga ɔthu ngue dyu mɛnguhu bu mahɛts'i, ngue ya dí 'buhmbu ra

Cristo, nε nu'a i 'bupɐ ja rán 'yɛi Ojɔ, i conhui rá ts'edi a.

² Gam bɛmhɐ tengu bɐ nam bɛn ɐ 'bupɐ mahɛts'i, nε hin gam bɛmhɐ tengu bɐ nam bɛn ɐ 'bucua ja ra ximhãi.

³ Gam bɛmhɐ ngue 'darbɐ dá tuhɐ ra Cristo, nε nuya 'darbɐ bi 'besca ma tehɐ ra Cristo bɐ bí ja rá ts'edi Ojɔ, bɐ nam bɛn a.

⁴ Nu ra Cristo dá simhɐ mbo ma mbuihɐ, nε gue'a ma tehɐ i jajɐ a ya. Nε nu'bɐ bi hnu a rá ts'edi nuixte ra Cristo, nɛjɐ da hnu ngue dí comhɐ rá nuixte a.

Hønt'a ma'da'yo gam bɛmhɐ ya

⁵ Janangue a nuya gátho yán ts'o ra ximhãi i ja bɐ mbo ma mbuihɐ ga hɛhmbɐ, tengu'bɐ dán hyosehɐ. Hin dan 'yomt'ɛnihɐ, xin ga øthɐ yɐ 'yasã, nε ga ɛshɐ ɐ yɐ ts'on'yomfɛni. Xin dan siyatehɐ, nguetho tengu'bɐ dí thãndehɐ ɐ yɐ ojɔ ngue him majuaɐni.

⁶ Pɛgue guehya da nu rán ts'embi Ojɔ nts'utho, ngue gátho ɐ hin di ja-mansu 'bɛ'a im man Ojɔ.

⁷ Nu'ehɐ ngubɐ gmí øthɐ 'bɐ gmí 'yohɐ bɐ ja ra 'bɛxui.

⁸ Pɛ nuya dami hyehmbɐ 'bɛ'a gmím bɛnbahɐ ni mijɔ'ihɐ ya, gátho ra cue, nε dami hyehmbɐ a gní 'yɛt'ambuihɐ ran ts'o. Nε o gadí c'aman'ɐ ni mijɔ'ihɐ nangue ra ts'ore, nε gui 'yeshɐ nangue ra ts'ore i pøn ni ndehɐ.

⁹ Nε o gadín xihmbɐ yɐ fɛhni n'da ngu n'da ahɐ, nguetho ya gá pähmbɐ nin 'yomfɛnihɐ nε gátho 'bɛ'a gmí øthɐ.

¹⁰ Nε nuya i ja ahɐ ma'da'yo nin 'yomfɛnihɐ. Pɛ nu Ojɔ man'da man'da di 'da ahɐ ran 'yomfɛni, da gohi tengu tho ho rán 'yomfɛni ra Cristo, ngue bi 'dajɐ ra 'da'yote.

¹¹ Nu ra Cristo 'da'angu bɐ na nu yɐ jɔ'i, madague hønt'a go 'bɛ'a má jɔ'i, yɐ griego, o gue yɐ judío o gue hing yɐ judío, o gue yɐm 'bɛndɔpo jɔ'i, o gue yɐ 'yɛhɛ, o gue hing yɐ 'yɛhɛ. Nu ra Cristo in 'yohɐ hønt'a to'o nde da 'yɛc'yɛi, nε nangue ra Cristo ga tɪmhɐ gátho dí homhɐ.

¹² Nε nangue rán huɛcate Ojɔ ya bi huancahɐ ngue ga ɛc'yɛihɐ. Janangue a nde'bɐ ga øthɐ ran hocjɔ'i, nε hin dan 'yɛxhɐ, nε ga ørbahɐ ran ho ma mijɔ'ihɐ, nε din ja ma yembuihɐ, nε hin dan xømbuihɐ 'bɛ'a da t'ørcahɐ.

¹³ Nε dam punbahɐ n'da ngu n'dajɐ nu'bɐ da 'yørcahɐ ran ts'o n'da, tengutho bɐ í pungahɐ ra Cristo.

¹⁴ Pɛ man'da ɛmmɛ hɛhi tho ho ga øthɐ ran huɛcate, hin te dadí 'bɛhmbɐ 'bɐ.

¹⁵ Nε ga jafɐ ra Cristo di manda gahɐ, n'damhma dim 'bɛmanho ma mbuihɐ. Nguetho ya bá zoncahɐ Ojɔ ngue dam 'bɛhmbɐ tengu'bɐ n'danjɔ'itho. Nε thocua tho ho ga xihmbɐ ra jamadi 'bɛ'a bi 'yørcahɐ Ojɔ.

¹⁶ Nε gam bɛmhɐ rám hman ra Cristo, nε nangue rám hma din jajɐ ran 'yomfɛni xɛn ho. Nε gue'a dán xãnbahɐ a n'da ngu n'dajɐ. Nε ga ɛmfɐ jamadi Ojɔ nu'bɐ dí tuhmbɐ yɐ thuhu, o gue dí m mamhɐ rám hman Ojɔ.

¹⁷ Nε 'bɛ'a gátho dí øthɐ, nε 'bɛ'a gátho dí m mamhɐ, pɛ ga øthɐ a dí t'ɛspa ra Hmu Jesús. Nε ga ɛmfɐ jamadi Ojɔ ma Tahɐ, nangue a ra Jesús.

Dam 'bɛmanhohɐ bɐ ja ma ngumhɐ

¹⁸ Nε nu ahɐ gyɐ xisuhɐ, dami 'yøhmbɐ 'bɛ'a im man ni ndøhɐ, nguetho gue'a rán säui n'da ra 'yɛc'yɛi.

¹⁹ Nε nu ahɐ gyɐn 'yohɐhɐ, dami huɛc ni xisuhɐ, nε hin gui sɛhmbɐ ɐ.

²⁰ Nε nu ahɐ gyɐ t'uhnihɐ, dami 'yøthɐ 'bɛ'a gátho man ni tahɐ nε ni mbehɐ, nguetho gue'a in numanho Ojɔ a.

²¹ Nε nu ahɐ gyɐ tahɐ, nε gyɐ mbehɐ, hinga thocua tho gui sɛh ni t'uhnihɐ, janangue a mpähã tho ho da 'yøt'a guín numanhohɐ.

²² Nε nu ahɐ gyɐ 'yɛhɛhɐ nε gyɐ mɛfihɐ, dami 'yøthɐ 'bɛ'a gátho nde ni hmuhɐ, yɐ jɔ'i. Pɛ hinga hønt'ɐ guim bɛmhɐ da numanho ahɐ ɐ, pɛ gue'a Ojɔ guín ndehɐ da numanho ahɐ. Janangue a gui 'yøthɐ xɛn ho ni 'bɛfihɐ ngue dí numanho ahɐ Ojɔ.

23 Nε nu'u 'be'a gätho ní 'befi guí øthü, guí 'yøthü xün ho, nguetho hinga hønt'a ra ja'i ni hmuhü, pe nεε a Oja.

24 Nguetho ya guí pähmbü a ra herencia di 'dajü ra Cristo, ngue i juadi xün ho, ne gue'a majuani ni Hmuhü a.

25 Pe nu'u to'o i øt' ran ts'o, Oja di cospa a bi 'yøt'e, madague a hønt'a go to'o ní ja'i.

4

1 Nε nu ahü gyü hmuhü, dami 'yørpahü ran ho ni 'yēhēhü o gue ni mbefihü, nguetho guí pähmbü i 'bupü mahçts'i ni Hmuhü.

Man'da ran zofo

2 Nε gätho gahü hin dan xømbühü nanguε dan yaöhü Oja, ne thocua thoho ga xihmbü jamadi Oja 'be'a gätho di 'dajü.

3 Nε nu ahü damin yaöhü Oja nanguεcähe, ngue di jaje ga thoje gam mamhbe räm hma, ne ga xih yü ja'i 'be'a bi 'yurcahü, ram hma ngue him mam fadi, ngue dim 'bupü mbo ma mbühü ra Cristo. Nε nugä dí ofädigä nguetho dí mangä na ram hma.

4 Dami 'yäfü rá ts'edi Oja ngue da bømanho 'be'a dí mangä, ngue 'be'a bi 'yurcahü, nguetho jatho gam mangä xün ho a.

5 Nε dami jamansu ni mbühü, jananguε a nu yü ja'i hing yü 'yεc'yēi da nu ngue majuani guín 'yohü ra Cristo. Nε dāman çhyahü guí xihmbü nanguε ra Cristo.

6 Dami zomanhohü yü ja'i, ne hin guí 'yüthü ü, pe dāmi hyurpahü yü mbüi. Pe ga pähmbü 'be'a dá thähmbü n'da ngu n'da, nanguε a ran ho di bεngahü Oja ngue ga xihmbü.

Ran zengua ran zεgui

7 Nuna ma zü cuhü ra Tíquico, εmme dadí huçcä na, ne bi mbäxqui xün ho ngue dá øt'be rá 'befi Oja. Nu'bü bi zøm bü, da xi ahü gätho 'be'a dadí jagä.

8 Jananguε a dí pēhdä bü ya, ngue guí pähmbü 'be'a dí jagähe ua. Nε nu'a da hyut a ni mbühü nanguε ra Cristo.

9 Nε da mbe ra Tíquico ma cuhü ra Onésimo, nuna i εc'yēi xün ho na, nehna dadí huçcä na. Nuna n'da ra mēngu bü guí 'bühmbü, ne da xi ahü 'be'a gätho bin ja ua.

10 Nehna ma mi ofädi'be ra Aristarco, i pen'nahü ran zengua, ne ra Marcos rá mēni ra Bernabé i pen'nahü ran zengua. Nε ya dá xi ahü nanguε ra Marcos, ne nu'bü da zøm bü, dami simhbü xün ho.

11 Nehna ra Jesús í Justo i pen'nahü ran zengua. Pe høndi hyutho ya ma mijudíohe ngue yü 'yεc'yēi dadím pēhmbe ua nanguε rá 'befi Oja, ne guehya hyu εmme i hurca ma mbüi.

12 Nε nuna i pen'nahü ran zengua na ra Epafra, n'da ra mēngu bü guí 'bühmbü, ne rá 'yēhē ra Cristo na. Nε zäi i äp rá ts'edi Oja nanguε ahü, ngue hin guí päh nin 'yomfēnihü nanguε ra Cristo, pe njuantho guí 'yøthü rá pähä Oja.

13 Nε majuani dí mangä nanguε ra Epafra, ngue εmme xü hyädumbüi in yaui Oja nanguε ahü, pe hinga høn'a thohü, pe ne'ü yü 'yεc'yēi i 'bupü ja ra hnini Laodicea, ne'ü 'bupü ja ra hnini Hierápolis.

14 Nu'a ra Lucas, ra médico, εmme dadí huçjü a, ne'a i pen'nahü ran zengua.

15 Necä dra Pablogä dí penpa ran zengua yü 'yεc'yēi ngue i 'bupü ja ra hnini Laodicea, ne'a man juhü nanguε ra Cristo ra Ninfas, ne gätho ü yü 'yεc'yēi ngue dim peti bü rán gu.

16 Nε nu ahü, nu'bü gä jua a gä mamhbü na ra søcuä dí pen'nahü ya, dami thocpahü ü yü 'yεc'yēi bí 'bupü ja ra hnini Laodicea. Ne'a man'da ra søcuä dá pēhdä bü Laodicea, dami nuhü bü.

17 Nε nu'i gra Arquipo, pe i jua a dí xi a'i. Dami 'yøt'e xün ho ra 'befi ngue bi 'da a'i ra Hmu, ne hingui ts'ütho guí 'yøt'e.

18 Nugä dra Pablogä, dá o'tä ua na man zengua nanguε ma 'yεε. Pe damim bēmhbü ngue dí ofädigä. Oja di jamansu ahü ne da mbäx ahü. Nε hønt'a dí xi'ahü ya.

1 TESALONICENSES

Ná n'da ra søcuã bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra ðahnini Tesalónica

Ran zengua

¹ Nugä dra Pablogä nɛ ra Silvano nɛ ra Timoteo dí ot'ähe na ra søcuã, nɛ dí pɛnh'nahe ran zengua gätho ɯ yɯ 'yɛc'yɛi gue dim peti bɯ ja ra hnini Tesalónica, gätho yɯ ja'i ngue in 'yohɯ Oja ma Tahɯ nɛ ra Jesucristo ma Hmuhɯ. Nɛ nu ahɯ nɛ dín ndehe din ja ahɯ rán jaɾi Oja, nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ Oja ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

*Bi t'ut'ɯ 'bɛpɯ dí 'yɛc'yɛi ɯ 'bɯpɯ mi'da
yɯ häi*

² Nɛ zai dí xihmbe jamadi Oja nangue ahɯ. Nɛ zai dímbɛn ahɯ 'bɯ dí yahe Oja.

³ Nɛ dímbɛn ahɯ 'bɯ dí yahe Oja ma Tahɯ, nangue ni t'ɛc'yɛihɯ gní'yóthɯ rá 'bɛfi Oja nɛ nangue nin huɛcatehɯ ɛmmɛ guí humbi gam pɛhmbɯ, nɛ nangue a guí tɔmdahɯ ngue ba ɛh mahɔn'a ra Jesucristo, nɛ gue'a gní hyät'i gní sɛthɯ 'bɛ'a gätho guín nuhɯ.

⁴ Ma zɯ cu ahɯ dí pɛhmbɛ ngue ɛmmɛ di huɛc'ahɯ Oja, nɛ bi huan'nahɯ ngue gyɯ mbɛti ahɯ a.

⁵ Nɛ nu 'bɯ rá mbɯdi dá mangähe bɯ a rán ho ma'da'yo ra Cristo, gá pɛhmbɯ him mam hmansɛgä, pɛ nangue rá ts'edi a rá Hogandahi Oja guí hyámhbɯ a ram hma bi bɛn'nahɯ gue majuaɾi a. Nɛ guí pɛhmbɯ mam 'bɯihe nu'bɯ mám 'bɯcähe bɯ, nguetho dá ut'ahɯ 'bɛ'a dám 'bɯ a n'da.

⁶ Nɛ nu ahɯ gá tɛnhɯ a ram 'bɯi dá ut'ahɛ ngue tengu bi 'yót' ra Hmu mahɛts'i. Nɛ madague'a xɛn ngu ran ɯnbi gá nuhɯ, pɛ guehma gá hyámhbɯ a ram hma nɛ gán johyahɯ nangue rá Hogandahi Oja.

⁷ Pɛ nangue mpähä thoho gá hyámhbɯ ram hma nɛ gám 'bɯmanhohɯ, gätho gá 'yuthɯ 'bɛpɯ dí

'yɛc'yɛi ɯ 'bɯpɯ ra häi Macedonia nɛpɯ ra häi Acaya.

⁸ Nɛ nangue ahɯ gá jafɯ bi fa a rán ho ma'da'yo ra Cristo, janangue'a hinga hɔnbɯ ra häi Macedonia nɛ ra häi Acaya, pɛ hɔnbɯ go hapɯ i faɾi gue ɛmmɛ i ja ni t'ɛc'yɛihɯ nangue Oja. Nɛ him mahyoni ga xihmbe a ram hman ya.

⁹ Nɛ nu'ɯ gätho yɯ ja'i i ma ngue ɛmmɛ gá simanhoje 'bɯ má mbähmbe bɯ ni hninihɯ. Nɛ i ma nangue gá sohmbɯ ni nyoguihɯ, nɛ nuya guí thandehɯ Oja i 'bɯi ngue majuaɾi a.

¹⁰ Nɛ i ma gue guí tɔhmbɯ ba ɛh mahɔn'a mahɛts'i ra Jesús, rá Ts'unt'ɯ Oja. Gue'a bá xox'a Oja bɯ 'bɯ ɯ xɛn du, nɛ gue'a ra Jesús da yaɾjɯ nangue rán ts'ɛmbi Oja xɛn ɯ tho ngue ba ɛhɛ.

2

Rá 'bɛfi ra Pablo bɯ Tesalónica

¹ Nɛ nu ahɯ ma zɯ cu ahɯ guí pɛhmbɯ ngue hinga säti thoho dá mbähmbe bɯ guí 'bɯhmbɯ.

² Nɛ guí pɛhmbɯ hangu nangu ran ɯnbi bi mbä ma ɯnguigahe nu'bɯ mám 'bɯhmbɛ bɯ ja ra hnini Filipos. Pɛ madague'a dá nuhe ran ɯnbi, nu Oja bi 'daje ran zambɯi dá xi ahɯ rán ho ma'da'yo ra Cristo, madague xɛn ngu min nde da zɯje.

³ Nguetho hin dá xi ahɯ n'da ram hma him majuaɾi, nɛ hin dá xi ahɯ nangue 'bɛ'a ga tɛsɛhe, nɛ hin dímbɛni ngue hɔntho xcá hä ahɯ.

⁴ Pɛ nugähe nzai dí mamhbe tengu in nde Oja, nguetho Oja bi huangähe ga mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, nɛ i pɛ Oja ngue hin te dá cɔmhbe, nɛ hin dá homhbe 'bɛ'a da numanho yɯ ja'i. Pɛ Oja di ɛsca ma mbɯihe.

⁵ Nɛ hin dí huanhde yɯm hma mahotho guepɯ da numanhoje yɯ ja'i. Nɛ hin dí homhbe ngue ga tɛhmbɛ ra mbɛti. Nu'a Oja i paɾi 'bɛ'a dí mamhbe.

⁶ Nɛ hin dá homhbe 'bɛ'a dí numansuje yɯ ja'i, xínga gue ahɯ o gue'ɯ mi'da, madague'a mi sä xcá ɔt'ahɛ ts'edi nguetho ma 'bäigähe ra Cristo.

7 Pɛ ɛmmɛ dá tump'a ma mbuihe tengu'bɛ n'da ra mbe di jamansu yá t'uhni, nangue man huɛcatehe dá øt'ahɛ.

8 Dín nde ga comhbɛ a rá m hman Ojɔ madague'a jatho ga ɛm ma tehe, nguetho ɛmmɛ dadí huɛc'ahɛ.

9 Ma zɛ cu ahɛ, ha hin guím bɛmhɛ 'bɛ'a dá øthe 'bɛ má m pɛhmbe bɛ ma pa nɛ ra xui ngue dá honsche 'bɛ'a dá homhbe, nguetho him mi nde ga pa ahe. Pɛ ra mate thoho dá xi ahɛ rá m Hman Ojɔ.

10 Pɛ ha hin guí pɛshɛ, nɛ a Ojɔ i pɔdi 'bɛ'a mam 'buihe nu'bɛ má m 'bɛhmbe bɛ guí 'bɛhmbe gyɛ 'yɛc'yɛihɛ, ngue hɔnt'a Ojɔ dín ndehe dá t'ɛspi, nɛ hin'yɛ 'bɛ'a dí mba ma yɔcpihe, nguetho gátho xɛn ho 'bɛ'a dá øthe.

11 Nɛ guí pɛhmbe ngue n'da ngu n'da ahɛ dá øthe tengu'bɛ ma t'uhni ahe tengutho n'da ra ta di huɛc yá t'uhni nɛ di un ran zofo. Nɛ xtá hɔt'ahɛ ra ts'ɛdi ni mbuihɛ.

12 Nɛ dá xi'ahɛ ja ts'ɛditho gui 'yøthɛ ram 'bui tengu i numanho Ojɔ. Nguetho Ojɔ bi zonh'nahɛ guí comhbɛ a rá ts'ɛdi nuixte bɛ di manda.

13 Nɛ nzɔi dadí unhde ra jamadi Ojɔ nangue ahɛ, nguetho nu'bɛ má xi ahɛ rá m Hman Ojɔ, gá hyɔmhɛ a majuɔni rá m Hman Ojɔ, nɛ hin gá 'yɛmhɛ gue hɔntho rá m hman ra jɔ'i. Nɛ gue'a ram hma dim pɛpɛ mbo ni mbuihɛ ya, gátho ahɛ ngue guí ɛc'yɛihɛ.

14 Nu ahɛ ma zɛ cu ahɛ, gá nuhɛ ran ɛnbi gue bi 'yøt'a ni mɛnguhɛ, tengutho bi nu yɛ 'yɛc'yɛi bɛ ra häi Judea nu'bɛ mi nu ran ɛnbi ngue bi 'yøpɛ yá mijudíohɛ.

15 Nu yɛ judío bi hyo a ra Hmu Jesús, tengutho bi 'yøpɛ yá pɔngahyɔ Ojɔ mam'bet'o, nɛcáhe bi hyønje thi, nɛ Ojɔ dín sɛhmbe ɛ, nɛ njo'o to i numanho ɛ.

16 Nɛ nu'bɛ má xihmbe yɛ jɔ'i ngue hing yɛ judío ra 'yu dí pø Ojɔ ɛ, pɛ bi hɛgáhe ɛ yɛ judío. Janangue'a bin te yá ts'oquí ɛ, nɛ nuya bi ts'änni da nu rán ts'ɛmbi Ojɔ nts'utho ɛ.

Nu'a ra Pablo nde da mba mahøn'a bɛ Tesalónica

17 Ma zɛ cu ahɛ, nu'bɛ má njo'ogáhe bɛ 'da yɛ pa, hin dadí pumbɛni ahɛ, pɛ dím bɛn ahɛ nɛ ɛmmɛ dín ndehe ga mbáhmbe bɛ, gua nu ahe.

18 Nugáhe mim bɛni ga mbáhmbe bɛ, nɛ nugá dra Pablogá mi säpi ga mbagá bɛ xɛn ngu yɛ nidj, pɛ 'bex bi zɔngua ra zjthɛ.

19 Pɛ gue'a zɛhɛhɛ man johya ahe. Nguetho nu'bɛ bá ɛh mahøn'a ma Hmuhɛ ra Jesucristo, di nɛqui xɛn ho ma 'bɛfihe, ngue ya gá 'yɛc'yɛihɛ.

20 Majuɔni guesɛ ahɛ man johya ahɛ, nguetho tengu'bɛ man t'unni ahɛ ga dá ahɛ bɛ.

3

1-2 Pɛ nugá him mí hăt'i ga tø'mi mi'da yɛ pa ngue da 'báx ahɛ. Janangue'a dá pɛn'nahɛ na ma zɛ cuhɛ ra Timoteo ba fáx ahɛ nɛ di zɛ ahɛ nangue ni t'ɛc'yɛihɛ, nɛ dá co'be ua ja ra hnini Atenas. Nɛ nu ra Timoteo n'da rá 'yɛhɛ Ojɔ ngue dadím pɛhmbe ngue dí mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo.

3 Nuna ra Timoteo di zɛ ahɛ ngue hin gui 'uehmbe bɛ ja rá 'yu Ojɔ nangue ran ɛnbi guín nuhɛ. Nguetho ya guí pɛhmbe gue rá pähä Ojɔ ga nuhɛ ran ɛnbi nangue'a ga tɛnhɛ ra Cristo.

4 Guí pɛhmbe 'bɛ'a dá xi ahɛ nu'bɛ má m 'bɛhmbe, ngue jatho guín nuhɛ ran ɛnbi tengu guín nuhɛ ya.

5 Nɛ nu'bɛ him mi sä man'da nya'a ga tø'mi, dá pɛhndä n'dihi bɛ ra Timoteo, nguetho dín nde ga pɔdi 'bɛ'a guí øthɛ nangue ni t'ɛc'yɛihɛ. Nguetho nugá dí su da dɔ ahɛ ra zjthɛ, nɛ säti thoho ra 'bɛfi dá øt'ahe bɛ 'bɛ.

6 Pɛ nuna ra Timoteo ya bí 'bäpɛ guɛpɛ guí 'bɛhmbe nɛ dá hɔmhbe ra nde nangue ni t'ɛc'yɛihɛ nɛ nangue nin huɛcatehɛ. Nɛ bi xije ngue nzɔi ɛmmɛ guím bɛnje nɛ guín nde guín nuje, tengutho bɛ na ndegáhe gan nu ahe.

7 Janangue'a ma zɛ cu ahɛ, madague'a dín nuhe ran ɛnbi ua, pɛ

nu'bu má øhmbe ngue'a gadí zacuatho ni t'εc'yειh, 'bex bi hyu ma mbuihe.

⁸ Ne nugähe sä ga häthe u yæn unbi dín nuhe ua, nguetho dí pähmbe gue ya gadí thot'a ni t'εc'yειh nangue'a ra Hmu.

⁹ Thocua thoho dí xihmbe jamadi Ojå nangue'a ran johya gadí 'daje.

¹⁰ Ne nu ra pa ne ra xui dí yahe Ojå nangue ah, ne dí äp'ahé rá ts'edi Ojå ngue gan nu ah mahøn'a. Nguetho dín nde ga xän'nah 'be'a gadí 'bεhmb nangue ni t'εc'yειh.

¹¹ Ne dí äcähe Ojå ma Tah ne'a ma Hmuh ra Jesucristo gue di jaje ga mbähmbe bu gua nu ah.

¹² Ne ma Hmuh di ja ah ngue 'da gdán huεctah n'da ngu n'da ah, ne gui huεju gätho mi'da, tengugähe ngue dadí huεc'ah.

¹³ Gue nu'a ran huεcate i ja ah dí zac'a ni mbuih ne di ja ah n'dat'a Ojå guim bεmhbm, ne gätho ma hoqui bu dán nu Ojå ma Tah nu'bu bá εh mahøn'a ma Hmuh ra Jesús din 'yohu gätho xäm pøhø.

4

Dam 'bεhmb a dí numanhoj Ojå

¹ Nuya ma zu cu ah, dí xi ah nangue rá thuhu ma Hmuh ra Jesús gue gui thoj gui 'yøth 'be'a dá xän'nah. Ne gam 'bεhmb a dí numanho ah Ojå, ne man'da gui thoj xän ho.

² Ne guim bεmhbm ya 'be'a gätho dá xän'nah nangue rá thuhu ma Hmuh ra Jesús gue gui 'yøth.

³ Ne gue'a nde Ojå gue gui däf gätho ni mbuih, ne hin gui 'yøth ran 'yomt'eni.

⁴ Ne n'da ngu n'da ah nde'bu gui pähmb guin numansu ni xisu zεhεh, janangue'a hin gui 'yøth ran 'yomt'eni mi'da yu xisu.

⁵ Ne hin gui 'yørpah ran ts'o tengu i øt'u yu jå'i ngue hingui pą Ojå.

⁶ Nde'bu xinga n'da ah gui 'yøth gui unba ni min'yohuh ngue gui nutontof rá xisu. Nguetho Ojå di

cos'ah ran unbi 'bu gue'a gui 'yøth, tengu dá xi ah.

⁷ Nguetho Ojå bi zongah ga øth ran ho ne him bi zongah ga øth ran ts'o.

⁸ Nu'a to'o festhoho u yæn zofo im mangua, pε hin rám hmanε n'da ran 'yohu i festhoho pε rán t'εdi Ojå, ngue bi 'daju rá Hogandähi.

⁹ Nu Ojå ya bi xän'nah ngue gan huεju n'da ngu n'da ah, janangue'a hin'y man'da ga xi ah.

¹⁰ Ne ya gá 'yuth nin huεcateh gätho yu cu i 'bup ra häi Macedonia. Pε dí xi ah ma zu cu ah ne man'da gui 'yuth nin huεcateh.

¹¹ Ne nu ah o gadím pate thohohu pε gui 'yøzεhε ni 'bεfi zεhεh ne gui hyädumbui gui hyomhb 'be'a gdám 'bεhmb, tengu xtá xi ah.

¹² Nu'bu ngub gui 'yøth, da numanho ah u hingui εc'yει, nguetho hin gui äth 'be'a gui homhb.

Ba εh mahøn'a ma Hmuh ra Jesucristo

¹³ Nuya ma zu cu ah dín nde ah gui pähmb 'be'a din ja u yu 'yεc'yει xän du, janangue'a hin da du ni mbuih tengu u yu jå'i nte mán ho i tø'mi, ngue hingui pą Ojå.

¹⁴ Ne tengu bu na εc'yειh ngue bi du ra Jesús ne bi dambεni a, ne ngutho bu dá εc'yειh da dambεni u yu 'yεc'yει xän du, ne di jap Ojå gätho din 'yohu ra Jesús nu'bu bá εh mahøn'a.

¹⁵ Guehna rám hman ra Hmu dí xi ah ya, nuju dyu 'yεc'yειh gue dí 'bεthoh 'bu bá εh mahøn'a ra Hmu, hin dam 'bet'oh ga texhu mahεts'i, pε nu'u yu 'yεc'yει xän du dim 'bet'o u.

¹⁶ Nguetho gueε ra Hmu ba çah mahøn'a mahεts'i, ne εmme ts'edi da ma nangue rá ts'edi nu'bu bi zøn ra pa da man Ojå. Ne rá ngarpa m'behni mahεts'i εmme nts'edi da ma. Ne gätho na ngüni ra ximhäi da t'ø a rá thaxi Ojå. Ne gätho u to'o xí 'yεc'yει, ngue xän du, da dambεni, ne gue'u rá mbüdi da ndexp mahεts'i.

¹⁷ Ne dim 'bejua u yu 'yεc'yει ngue i 'bεtho, 'dat'a da zixcah, ne dan

c'athu ra Hmu bu i ja yu güi ne dam 'buhmbu ra Hmu gätho yu pa mazai.

¹⁸ Ne guehna dá xi ahü gnín hyurpa ni mbuihu n'da ngu n'da ahü.

5

¹ Ma zu cu ahü, hingui jatho ga xi ahü jam'bu da zøn u yu pa din ja u an ts'änni din ja.

² Nguetho nu ahü guí pãhmbu xun ho ngue njongui pãdi, o gue ra pa o gue ra xui ba ãh ra Hmu. Tengu'bu hingui pã a n'da jam'bu ba ã'a n'da ra bẽ.

³ Ne nu'bu da man u hing yu 'yẽc'yẽi gue gätho i 'bũmanho ne nte mán ts'o din ja, 'bex ba ãh ran ts'ẽmbi da 'yõt' Ojã ngue hin dim pommi u. Nguetho tengu n'da ra xisu gue bi zøn ra ora dim 'bũh rá t'ũhni, ne hin hapu sä da mbatho.

⁴ Pe nu ahü ma zu cu ahü, hin di pi ahü ngue tengu'bu ba ã a n'da ra bẽ, ne hingan ts'ãrbu da zõhø, ne di pi u i hupu ja ra 'bexui. Pe guí tømhbü ra pa ba ãh ra Hmu.

⁵ Nguetho gätho gahu dí 'buhmbu bu ja ra 'bexui tengu'bu ra xui.

⁶ Nde'bu hin dam 'buhmbu tengu'bu dí ãhmbu, tengu u mi'da, pe dí nuhmbu ne dan 'yomfẽnihü xun ho.

⁷ Nu ra xui i ãh yu jã'i ne ra xui di ho di mihni.

⁸ Pe nuju gue dí 'buhmbu ja rán nequi Ojã, nde'bu nzai din jajü ran 'yomfẽnü xun ho. Ne nuju jatho ga hehu rá ts'edi Ojã nanguie ma t'ẽc'yẽihü, ne ran huẽcate, ne ga tømduhu rán ho ma'da'yo ra Cristo gue gue'a dí pøjü, jananguie'a hin da dajü ra zĩthu.

⁹ Nguetho Ojã him bi zãngahu ga nuhu rán ts'ẽmbi a. Pe bi zãngahu ga hãmhbü a ran ho ma'da'yo ngue di pøjü ma Hmuhu ra Jesucristo.

¹⁰ Nguetho nu ra Jesucristo bi du nanguiejü, ngue in nde 'darbu dam 'buhmbu a, madague'bu xtã tuhu o gue dí tehü nu'bu bá ãh mahøn'a.

¹¹ Jananguie'a damin hyurpa ni mbuihu ne gam fãxhu n'da ngu n'da ahü tengutho guí øthu ya.

Nu ra Pablo di un ran zofo yu 'yẽc'yẽi

¹² Nuya ma zu cu ahü, damin numansuhü u gätho bi huan Ojã ngue yun ngurpi bu, ngue xãn'nahü ne di 'da ahü ran zofo nanguie Ojã.

¹³ Dami numanhohü u ne emme guí huẽju nanguie ra 'bẽfi i øt'e nanguie ahü. Ne dami 'yẽs'hü a gnín junthu bu guí 'buhmbu.

¹⁴ Nuya ma zu cu ahü dí xi ahü, dami xihmbu u i dãnhyẽi ngue hingui ho 'bẽ'a i øt'e. Ne dami zẽhmbu to'o i tu yã mbui, ne dami zẽhmbu u ngue hinguin zaqui yã t'ẽc'yẽi. Ne o gadín xømmbuihu nanguie gätho u, pe dami fãxhu u.

¹⁵ Ne gan jamansuhü hin guí cospahu ran ts'o 'bu i øt'ahu ran ts'o u 'da, pe gan 'yørpahu ran ho n'da ngu n'da ahü, ne gätho i 'bucua ja ra ximhäi.

¹⁶ Ne daman johyahu gätho yu pa.

¹⁷ Ne 'yo guí ẽs'hü gan yãhu Ojã.

¹⁸ Ne Ojã guí xihmbu jamadi 'bẽ'a gätho bi 'yõt'ahu. Nguetho gue'a in nde Ojã a guí 'yøthu, gue ahü guín 'yohü ra Cristo Jesús.

¹⁹ Ne 'yo guí serpahu rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã dim pẽpu mbo ni mbuihu.

²⁰ Ne 'yo guí øman'uhü 'bu 'bo'o da ma, ngue dim pøngahyã Ojã.

²¹ Dami bẽmhbu gue 'bẽ'a gätho xun ho o hin'na. Nu'bu xun ho, dami pẽs'hü.

²² Dami 'uehmbu gätho 'bẽ'a mán ts'o.

²³ Nu Ojã gue bi hoc'ahu, ne di ja ahü gätho ni mbuihu guim bẽmhbu a. Ne di ja ahü ni mbuihu ne ni tehü nte mán ts'o din 'yohü nu'bu bá ãh mahøn'a ma Hmuhu ra Jesucristo.

²⁴ Nu Ojã gue'a bi zon'nahü, ngubü da 'yõt'ahu. Nguetho di jã'ts'a im ma ne da 'yøt'e gätho na.

Ran zengua ran zegui ne rán jãpi Ojã

²⁵ Ma zu cu ahü dami 'yãfu rá ts'edi Ojã nanguiecãhe.

²⁶ Dami zẽnguagahu ts'u u yu cu nanguie ran huẽcate.

²⁷ Nuya dí xi ah_u nangué rán
t'ɛdi ma Hmu_h_u, dami mamhb_u ma
søcuagä b_u 'b_ui gätho y_u cu.

²⁸ Ne gue'a ma Hmu_h_u ra Jesucristo
di jap'ah_u. Hønt'a dí xi ah_u ya.

2 TESALONICENSES

Ná yoho ra sɔcuɔ bi

'yorba ra Pablo ɯ yɯ

'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɔhnini

Tesalónica

Ran zɛngua

¹ Nugä dra Pablo, nɛ ra Silvano nɛ ra Timoteo dí o't'ahɯ na ra sɔcuɔ gätho ahɯ gyɯ cuhɯ nangue ra Cristo guí 'bɯhmbɯ bɯ ra hnini Tesalónica, gue ahɯ guí 'bɯhmbɯ Ojɔ ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

² Nu'a Ojɔ ma Tahɯ, nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo dí ndepe di 'da ahɯ rán jɔpi nɛ da hyut'a ni mbɯihɯ.

Diɯnba ɯ yɯ ts'om'bäi 'bɯ bá pengra Cristo

³ Ma zɯ cu ahɯ jatho ga xihmbe Ojɔ jamadi nangue ahɯ. Nɛ xɯn ho ngue ngubɯ dí m bɛmhbe, nguetho thocua thoho man'da te ni t'ɛc'yɛihɯ, nɛ man'da man'da gnín huɛctahɯ n'da ngu n'da ahɯ.

⁴ Janangue'a man'da jagähe ran johya nu'bɯ dí xihmbe mi'da yɯ 'yɛc'yɛi 'bɛ'a guí ɔthɯ. Nguetho hin gadín xɔmbɯihɯ nangue ni t'ɛc'yɛihɯ, madague'a hangu nangu yɯn ɯnbi guín nuhɯ nɛ'ɯ 'bɛ'a gätho i t'ɔt'ahɯ ya nangue guí tɛnhɔɯ ra Cristo.

⁵ Nangue a guí häthɯ yɯn ɯnbi, guí uhmbɯ gue jatho di ɯnba Ojɔ ɯ to di ɯn'nahɯ, pɛ nu ahɯ gám pomhbɯ a. Nɛ nu'ɯ yɯn ɯnbi guín nuhɯ ya, gue'a ní hoc'a ni mbɯihɯ Ojɔ tengu rán säui bɯ di manda Ojɔ.

⁶ Nɛ xɯn ho da 'yɔt' Ojɔ 'bɯ bi un ran ɯnbi ɯ to di ɯn'nahɯ.

⁷ Nɛ nu Ojɔ di japi din säya nin ɯnbi guí nuhɯ ya, nɛ ngutho da 'yɔrcahe 'bɯ bá ɛh mahɔn'a mahɛts'i ma Hmuhɯ ra Jesús, din 'yohɯ yám 'bɛhni gue i ja yú ts'edi, nɛ ban 'yohɯ ra sibi nts'utho.

⁸ Nɛ nu'bɯ bá ɛhɛ, di un ran ts'ɛmbi gätho to'o hingui pɔ Ojɔ, nɛ gätho to'o him bi 'yɔrpamasu rán ho ma'da'yo ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

⁹ Nɛ nu'ɯ to'o da nu ran ts'ɛmbi xmä mba da nu ran ɯnbi ngue njám'bɯ da guadi, nɛ ma 'ueque tho bɯ 'bɯh ra Hmu mahɛts'i, nɛpɯ hapɯ ja rá ts'edi nuixte.

¹⁰ Pɛ nu'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi, gue'ɯ dí hnu a rá nuixte a ra Hmu 'bɯ bi zɔn ra pa ba ɛhɛ. Nɛ gätho yɯ 'yɛc'yɛi da 'yɛspa a, nɛ ahɯ gan 'yohɯ ɯ, nguetho gá 'yɛc'yɛihɯ ran ho ma'da'yo dá xi ahɯ.

¹¹ Janangue a nzai dí yahe Ojɔ nangue ahɯ. Nɛ dí äfe di 'da'a ni mbɯihɯ ngue yán thehɯ ram 'bɯi bi zän'nahɯ. Nɛ nu'a Ojɔ di 'da ahɯ rá ts'edi guí 'yɔthɯ ran ho guím bɛni guí 'yɔthɯ. Nɛ nangue ni t'ɛc'yɛihɯ, Ojɔ di zɛ ahɯ guí 'yɔthɯ rá 'bɛfi.

¹² Nɛ nangue'a 'bɛ'a guí 'yɔthɯ buya, nu'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo da t'ɛspi. Nɛ nu'a xin da 'yɛs'ahɯ, nangue rá mate zɛhɛ a Ojɔ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo.

2

Ran 'yohɯ ngue ra ngɯrpa 'yɔt'ats'oqui

¹ Nuya ma zɯ cu ahɯ, dí xi ahɯ ya 'bɛ'a din ja nu'bɯ bá ɛh mahɔn'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo, ngue di pɛrcahɯ 'darbɯ dam 'bɯhmbɯ.

² 'Yo gadí päh nin 'yomfɛnihɯ 'bɯ 'bo'o da xi ahɯ, ya bi zɔn ra pa ba ɛh ra Hmu. 'Yo gadí 'yon ni mbɯihɯ 'bɯ 'bo'o da xi ahɯ bi bɛnba Ojɔ ngue ya ba ɛh ra hmu ya. Nɛ 'yo guí ɛc'yɛihɯ 'bɯ 'bo'o da hyä ahɯ ngue da 'yɛn ahɯ dá o't'ähe ra sɔcuɔ dá mamhbe ya bi zɔh ra Hmu mahɛts'i.

³ Nɛ 'yo guí ɛc'yɛihɯ 'bɛ'a gätho i man yɯ jɔ'i. Nguetho him ba ɛh ra Hmu asta gue'bɯ go gätho yɯ jɔ'i i 'bɯcua ja ra häi ngue hingui ɛc'yɛi din sɯhmbɯ Ojɔ. Nɛ him ba ɛh ra Cristo asta gue'bɯ din 'yo a n'da ran 'yohɯ ngue ra ngɯrpa 'yɔt'ats'oqui, ngue m'bejua da t'ɛrpɯ ja ran ɯnbi mazai.

⁴ Nɛ nu'a ra ngɯrpa 'yɔt'ats'oqui da zui gätho yɯ 'yɛc'yɛi gue i thɔnde Ojɔ, nɛ da zɯ ɯ mi'da i thɔnde hɔnt'a go 'bɛ'a i thɔnde, nguetho in nde a dí mba nthɔnde zɛhɛ. Nɛ da yɔrpɯ ja n'da ra

nija ne da hyupe, tengu'bu gue'a Oja a.

⁵ Ha hin guim bεmhbu guehna dá xi ah nu'bu mám 'buhmbu bu.

⁶ Pe nuya guí pāhmbu 'be'a i sammu ngue ba εhe, nguetho hinga na sōn ra pa da man Oja gue ba εhe.

⁷ Pe nuya εmme xun ngu dim pεpu yá mbui yu já'i a rá ts'edi ra zithu, ngue hin di nequi. Pe i pa nts'ambi thoho rá ts'edi asta gue'bu go bi zōn ra pa ngue Oja di 'uec'a to'o i sammu.

⁸ Ne gátho da nu ran 'yohu ngue ra ngarpa 'yot'ats'oqui. Pe nu'bu bá εh mahōn'a ra Hmu Jesús nuixtetho rá ts'edi, da hyo a ran 'yohu, ngue da huic thoho.

⁹ Ne nu'bu bá εh ran 'yohu ngue xun ngu rá ts'edi ra zithu in 'youi, ne da 'yot'e xun ngu yu hmεpya, ne yun t'ot'e nuixte ngue dí hyät' yu já'i.

¹⁰ Ne gátho 'be'a mán thäte da 'yot'e, ngue da hyät' yu já'i i 'yo rá 'yu ram 'bedi, gue'u him mín nde da 'yεc'yei a majuani guepu mí sä xtím pōhō.

¹¹ Ne nu'u gátho him bi nde da 'yεc'yei a majuani Oja, di japi da 'yεc'yei yu fehni ne da den'na ran 'yohu ngue ra ngarpa 'yot'ats'oqui.

¹² Janangue'a gátho u him bi 'yεc'yei a majuani pe man'da di ho ran ts'o, 'darbu da nu rán ts'embi Oja u.

Nthahni dim pōhō

¹³ Pe nzai ga xihmbe jamadi Oja nangué ahu 'be'a gátho bi 'yot'ahu ma zu cu ahu, ngue di huεc'ahu ra Hmu. Nguetho Oja bi huahn'nahu rá mbudi thoho ngue di pō ahu. Ne nangué gá 'yεc'yēih u a majuani, nu'a rá 'befi rá Hogandahi Oja í bo ni mbuihu.

¹⁴ Ne bi huahn'nahu Oja ngue gá 'yεc'yēih u 'bu má xi ahe rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne bi zān'nahu Oja gui comhbu rá nuixte ma Hmuhu ra Jesucristo.

¹⁵ Nuya ma zu cu ahu dami thoctahu ni t'εc'yēih u, ne 'yo gadí uans'hu 'be'a guim bεmhbu, ne 'yo gadí pumbēnih u 'be'a dá xān'nah u nu'bu 'darbu mám 'buhmbu, ne'a 'be'a dá xi ah nu'bu má o't'ahe u yu sōcuā.

¹⁶ Nuya gue ma Hmuhu ra Jesucristo, guesε a, ne Oja ma Tahu, da hyut'a ni mbuihu mazai nangué rán hose Oja. Nu'a Oja di huεc'ahu, ne nangué rá mate bi jajū ga tōhmbu 'be'a di 'daju.

¹⁷ Ne nu'a Oja da hyu ni mbuihu, ne di zet'a ni mbuihu ngue gui mamhbu ne gui 'yōthu 'be'a gátho xun ho.

3

Gui 'yāfu Oja nanguécāhe, εn'a ra Pablo

¹ Hōnt'a dí xi ah u ya ma zu cu ah u, dami 'yāfu rá ts'edi Oja nanguécāhe n'dahma din ja rá ts'edi rá m hman ra Hmu, ne da bōmanho hōnbu go hapu ga 'yomhbe. Ne gátho to'o da 'yōde da hyāni nangué ran johya, tengutho bin ja bu guí 'buhmbu.

² Ne gui 'yāfu rá ts'edi Oja ngue da yanje bu 'buh yu ts'om'bāi já'i, nguetho hinga gátho in nde da hyān rá m hman Oja.

³ Nguetho nu'a ra Hmu njām'bu da hyεgahu pe nzai da mbāju, ne i ja rá ts'edi ngue hin di japi di un'nah u ra damants'o.

⁴ Ne nu'a ra Hmu di jaje dí pāhmbu ngue gadí thoctahu guí othu 'be'a gátho dí xi ahe.

⁵ Ne nu'a ra Hmu di ja ah u man'da man'da gui pāhmbu rán huεcate Oja, ne di ja ah u gui hyāthu 'be'a gátho guí thohmbu tengutho bi 'yot'a ra Cristo.

Jatho gui 'yot' ni 'befi zehhu

⁶ Ma zu cu ah u dí xi ah u nangué rá thuhu ma Hmuhu ra Jesucristo, dami 'uehmbu ts'u bu 'bu u ni cuhu i dānhyēi, ngue hingui nde dim pēfi, gue'u hingui tēn'na 'be'a dá xān'nahe.

⁷ Ne nu'ahu guí pāhmbu 'be'a gdám 'buhmbu, tengu dá ut'ahe 'bu mám 'bucāhe bu, ngue hin dám 'bundānhyēi thohogāhe.

⁸ Ne xingui ts'u gá 'daje 'be'a dá homhbe. Pe dám pēhmbu ra pa ne ra xui n'dahma bin ja 'be'a dá homhbe, ne xingui ts'u dá pa ahe.

⁹ Madague mí sä xcá ähmbe ngue xquí zεje. Pε dá ndehe ga ut'ahe ra hmεpya gui 'yøth_u.

¹⁰ Nε nu'b_u mám 'b_uhm_b b_u, dá xi ah_u, ngue'b_u 'b_u a n'da hingui nde dim pεfi, hin din sihmε 'b_u, pε da zä ra thuhu 'b_u.

¹¹ Nguetho dí øhmbe gue 'b_u i 'da ah_u hingui nde dim pεfi, pε di hødanh_yçi thohe nε ndetho din th_int p_u hin yá 'bεfi.

¹² Nuya nangue rá ts'edi ma Hmuh_u ra Jesucristo, dí xi _u to'o hingui nde dim pεfi, ngue da hyanya zεhε rá 'bεfi da 'yøt'e, nε da hyonse 'bε'a dām 'b_ui.

¹³ Pε nu'ah_u ma z_u cu ah_u, o gadín xømb_ui_hu gui 'yøth_u ran ho.

¹⁴ Nu'b_u 'b_u a n'da ah_u hingui nde da 'yøt'a 'bε'a dí xi ah_u, dami hyεth_u 'b_u, janangue'a da mbe'ts' yá sä.

¹⁵ Pε o gadín s_uhm_bu, pε gui unhd_u ran zofo tengu'b_u ni cuh_u.

Ran zεgui ran zofo

¹⁶ Nε guesε ra Hmu, hønt'a sä da hyut'a ni mb_ui_hu, hønt'a go 'bε'a guí thohmb_u gätho y_u pa. Nε nu'a ra Hmu gam 'b_uhm_bu gätho ah_u.

¹⁷ Nugä dra Pablo dí o't'ä na ran zengua i ja ua ya nangue ma 'yεsεgä. Tengu'b_u ma firmagä na, ngue gätho ya ma søcuä.

¹⁸ Nuya nu'a ma Hmuh_u ra Jesucristo di jap'ah_u, gätho ah_u. Nε hønt'a dí xi ah_u a ya.

1 TIMOTEO

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

¹ Nugä dra Pablogä, ma 'bäigä'be ra Jesucristo nangué rán t'ɛdi Ojã ma yãntehɛ, nɛ ra Jesucristo, guesɛ'a ran ho dí tɔmhɛ a.

² Dí pɛnh'na n'da ra sɔcuɔ gra Timoteo, tengu'bu majuaɲi ma ts'unt'u i, ngue ya dá xän'na ma t'ɛc'yɛihɛ. Nɛ dí äp Ojã ma Tahɛ di 'da'a rá mate nɛ rán huɛcate, nɛ da hyut'a ni mbɛi a ra Cristo Jesús ma Hmuhɛ.

Da mba ma hɛcpi ɛ n'dan'yo in xänbate

³ Nɛ tengu dá xi'a 'bu má mba bu Macedonia, nɛ ngutho dí xi'a ya, dami copɛ Éfeso, nɛ gui hɛcpa ɛ 'da bí 'buɛɛ, ngue hinga n'dan'yo da ma 'bu in xänbate.

⁴ Nɛ dami xifi hin din xäh mi'da yɛ cuento gue 'be'a sä ɛmbi bi 'yɔt'u ndu ma bombɔtahɛ maya'bu nɛ'bu ɛmmɛ ma 'be'a yá thuhu ɛ, ngue man'da di xãnt'u yám hma. Nguetho nu'u yɛm hma tengu ɛ, säti thoho ran 'yomfɛni di un'na n'da, pɛ hin di 'yomfɛniba n'da da 'yɛc'yɛi Ojã.

⁵ Pɛ nu'a ma 'bɛfihɛ dyɛ xänbatehɛ, ga xänba yɛ jã'i dan huɛjɛ. Nɛ gue'a ran huɛcate di nɛqui bu ma mbɛihɛ 'bu m'be't'e a, nɛ'bu zãi dí ɔthɛ a di bɛngahɛ Ojã, nɛ'bu hɔnt'a Ojã dí m bɛmhɛ a.

⁶ Pɛ nu'u 'da hinga guehya yɛm hma dí n huɛca n'da i honi, pɛ bi 'uɛpɛ ja rá 'yu Ojã, janangué i tɛn yɛm hma säti thoho.

⁷ Nu'u, ɛmmɛ i honi nde din xänbate nangué yán t'ɛdi Ojã bi man ra Moisés, pɛ hingui pãdi 'be'a im ma. Sä i mants'ɛditho, pɛ nɛ hingui pãdi 'be'a nam bɔn'u yɛm hmansɛ i ma 'bu i man yɛn t'ɛdi.

⁸ Dí pãmhɛ gue xɛn ho ɛ yɛn t'ɛdi bi xi Ojã ra Moisés. Pɛ bi ts'än yán

t'ɛdi Ojã gue dí mba ma hɛcpi ɛ yɛ dãdits'oqui.

⁹ Nɛ gue'ɛ yɛn t'ɛdi dí mba ma hɛcpi ɛ to'o jase yán t'ɛdi zɛhɛ, nɛ'ɛ i festa yán t'ɛdi Ojã, nɛ'ɛ to hingui numansu Ojã, nɛ di ho da 'yɔt' yɛ ts'oqui. Nɛ'ɛ to hingui ɛspa Ojã, nɛ i tɛn ra ximhäi, nɛ i ho yá ta nɛ yɛ mbe, nɛ yɛ hyodu. Gue'ɛ da sih yán t'ɛdi Ojã ɛ, nɛ hinga gue'ɛ hɔnt' Ojã mbɛni.

¹⁰ Nɛ bi ts'än yán t'ɛdi Ojã dí mba ma hɛcpi ɛ ɔt' ran 'yomt'ɛni, nɛ'ɛ din 'yãsäbi yá min'yohɛhɛ tengu'bu n'da ra xisu, nɛ'ɛ i pɛ yá mija'ihɛ, nɛ'ɛ i man yɛ fɛhni, nɛ i xih ra fɛhni yɛ zɛ'mi. Nɛ gãtho ɛ n'dan'yo i ɔt'e xinda gue ra hoganxãdi, nɛ gue'ɛ da sih yán t'ɛdi Ojã ɛ, nguetho i xijɛ hin ga ɔthɛ yɛ ts'oqui.

¹¹ Pɛ nu'a rán ho ma'da'yo ra Cristo dí pãrca ma mbɛihɛ Ojã a, nu'a mixte xɛn hotho a. Nɛ gue'a ran ho ma'da'yo bi xicã Ojã gam mangä.

I xi Ojã jamadi ra Pablo, nangué rá mate xɛn ngu

¹² Jamadi dí xih ma Hmuhɛ ra Jesucristo, nguetho bi huangui dram 'bɛhnigã, nɛ i pãdi ga jã'ts'i, nguetho di 'dac rá m fãts'i ga ɔt'a i xiqui.

¹³ Pɛ nugã ɛmmɛ dra nɛxmategã mam'bet'o, nɛ mí sangã a ra Cristo gue'bu go má ɛnba ɛ 'da yá 'yɛc'yɛi. Nɛ xingui ts'ɛ mí pãcã 'be'a nam bɔn'a mí ɔt'ã, nguetho him mí ɛc'yɛigã ra Cristo. Pɛ Ojã bi 'dac rá mate bi pun-gui.

¹⁴ Pɛ ɛmmɛ xɛn ngu rá mate ma Hmuhɛ ra Cristo Jesús, bi jaqui dá dãpã ma mbɛi a, nɛ bi jaqui ɛmmɛ dá numanhogã a Ojã nɛ dá huɛc ma mija'i'be.

¹⁵ I ja ua n'da ram hma da zã ga pãmhɛ majuaɲi, ngue bi zɔcuɔ ja ra ximhäi a ra Jesucristo di pɔ'u yɛ ts'om'bãi tengugã man'da xɛn ts'o dá ɔt'ã.

¹⁶ Pɛ ɛmmɛ xɛn ngu rá mate bi 'yɔrcã Ojã, nguetho nde gãtho da 'yut mi'da yɛ jã'i ɛmmɛ ja rá yɛmbɛi a ra Jesucristo. Nɛ tengu thohogã, ngutho

da 'yørpa ɯ to'o di dāp yá mbui a, ne'ɯ din ja ra te mazai.

¹⁷ Janangue'a ga ɛspa ma Ojaɯ gātho yɯ pa mazai. Nu'a, ra Hmuts'ut'abi mazai a, ne njongui sä da nu, ne njam'bu da guadi. Ne n'datho Oja, njo'o man'da, ne gātho i paɗi. Ne hont'a gam bɛmhbu a ya.

¹⁸ Ne nuya gra Timoteo, tengu'bu ma ts'ant'ɯ i, i ja ua a dí xi'a ya. Nu'i gra dofai nanguue Oja, dami 'yot' ra hogatuhni, tengu thoho bi xi'a ɯ yá pøngahya Oja. Janangue'a dami hyadumbui gui 'yɛc'yɛi rá hogamhma Oja, ne gui 'yot'a 'be'a i xi'a 'bu in zop'a ni mbui.

¹⁹ Ne hin gui 'yot'e tengu mi ot'ɯ 'da 'bu mí zop yá mbui Oja, pe bi mbesta'a 'be'a bi sifi, bi ts'onse yá mbui buya.

²⁰ Tengu mí ot'a ra Himeneo ne ra Alejandro. Pe dá juanba ɯ, ne dá xifi bi mba ma dä bu 'buh ra zithu, di unbi, da baɗi hin da zan Oja.

2

Da mba nt'äpi rá m fáts'i Oja nanguue gātho yɯ ja'i

¹ Ne i ja ua n'da ram hma ga xi'i, gra Timoteo, ngue mahyoni gui 'yørpɯ ja ram peti. Ngue nu'bu gui yaɯ Oja, gui xihmbu nanguue gātho yɯ ja'i, gui 'yáfɯ rá mate nanguue'ɯ, ne gui xihmbu jamadi Oja nanguue'a 'be'a bi 'yørpa n'da ngu n'da ɯ yɯ ja'i.

² Ne'ɯ yɯ ts'ut'abi ne gātho to'o ja yá ts'edi, dami 'yáfɯ rá m fáts'i Oja nanguue'ɯ, ngue hin din ja yɯ sui ne xing ra dumbui, ne hin te gam bɛmhbu, ne da zä bu ga othu xun ho 'be'a bi man Oja buya.

³ Ne xun ho 'bu ga othu a, nguetho gue'a numanho Oja mam pørpateɯ a.

⁴ Nguetho in nde Oja da yaɯ gātho yɯ ja'i nanguue rá ts'edi ra zithu ne di 'yomfɛnibi nanguue'a majuani.

⁵ Ne n'datho Oja i 'bui. Ne n'datho a i 'bä'inde ne din hocpate bu bí 'bu Oja, nu'a ra Jesucristo ngue bin ja'i a.

⁶ Nguetho bin dāse ngue gātho bi gurca ma ts'oquihɯ. Ne guehna ram hma bi xijɯ Oja 'bu mi zøn ra pa bi ma.

⁷ Ne guehna ram hma í thangä gam mangä na, ne guehna bí 'bencä na, ne majuani hin dí fehnigä, ngue ma 'befigä ga xänba ɯ hing yɯ judío, ga japi di dāp yá mbui Oja, da yaɯ, ne da 'yɛc'yɛi a majuani.

⁸ Ne man'da dí xi'i, hønbu go hapu dim peti yɯ 'yɛc'yɛi, xtán hotho yá 'ye ɯ yun 'yohɯ di 'uq'ts' 'bu din yaɯ Oja, ngue nte má cue da beɯ, ne xing ran upate.

⁹ Ne dí xi'i 'be'a gui xih yɯ xisu, ngue hin din hoc zehɛ nanguue ran 'yɛts'i, uague di hoc yá ya, uague ra oro o yɯ thebe o 'be'a xam hmadi da japi. Pe din hoc zehɛ nanguue yá he rán säui n'da ra hogambui ne ra hogan'yomfɛni.

¹⁰ Ne da baɗi da 'yot' ra hogambui, ne gue'a ran hoqui rán säui n'da ra xisu i numansu Oja.

¹¹ Ne nubɯ ja nim petihɯ, da ndese yɯ xisu da sänbi, ne hin go din xänbate, ne gātho da 'yøde.

¹² Ne dí xi'i hin dim 'bet'o yɯ xisu ngue da xänba yun 'yohɯ, pe din hɛtho.

¹³ Nguetho m'bet'o bi 'yot' Oja a ra Adán, ne m'bejua a ra Eva, janangue'a hingui sä dim 'bet'o n'da ra xisu.

¹⁴ Nguetho nu ra xisu bi numanho 'bu mí xih ra zithu da 'yot' ra ts'oqui, pe nu ra Adán him mín nde xtá 'yot'e.

¹⁵ Janangue'a din unba 'bu xam 'buh yá t'ahni ɯ yɯ xisu, pe da mbäx Oja ɯ 'bu thocpa thoho i ɛc'yɛi, ne'bu din ja yún huɛcate, ne'bu din 'yomfɛni xun ho, n'dat'a Oja da beɯ.

3

Nda'ɯ yun 'yohɯ din ngurpi

¹ Majuani a ram hma, nu'bu in nde din ngurpi n'da, in nde n'da ra 'beɯ xun ho.

² Pe jatho din hocja'i n'da ra ngurpi, ne nte da thünba n'da rá ts'oqui. Ne hont'a n'da rá xisu da zi, ne da baɗi da zamzehɛ rá mbui ne din 'yomfɛni xun ho, ne di jamansu 'be'a i ot'e, ne di ho di un ran ts'äya bu ja rá ngu, ne da baɗi din xänbate nanguue rá m hman Oja.

3 Ne njam'bu dim mihni, xín din ndesai, ne hin da 'yoman'u a i sifi, ne xín din hecpate pe din hocpate, ne hin da nde xun ngu ra mbeti.

4 Ne da badi dim 'bet'o bu ja rá nguse, ne nu yá t'uhni da 'yot'e 'be'a i xifi, nguetho numansu yá ta.

5 Nguetho nu'bu hingui paði dim 'bet'o bu ja rá nguse n'da ran 'yohu, hin da badi di jamansu yu 'yec'yei'bu.

6 Ne hin din ngurpi n'da ra 'da'yo 'yec'yei, ts'urpu thoho din 'yets'i tengutho ra zithu, ne da dex'a Oja a.

7 Ne nu yu ngurpi da 'yot'e ngue da hnumansu, nepu 'bu u hing yu 'yec'yei da 'yot'e 'be'a dí hnumansu, janangue'a njon di c'aman'u, ne hin da dap ra zithu buya.

Ndana ní ja'i dim fáxte

8 Ximangut'u yám fáts'ihu yu ngurpi, ngutho guexta'a jatho din hocja'i, ne 'da'angu da ma, ne hin dim mihni, xín din siyate nangue ra mbeti.

9 Ne da badi xun ho 'be'a gátho rán theui a ram hma ne din zam bu, ne zai ot'a xi Oja 'bu in zop yá mbui.

10 Ne nde'bu 'be da hnu 'bu tenni xun ho, ne nubuya nu'bu hin te da thĩbi, da zä da 'yot' ra 'befi dim fáxte buya.

11 Ximangutho 'bu dim fáxte n'da ra xisu, i jatho da hnumansu, pe hin din c'ate, ne xín dim mihni, pe din 'yomfeni xun ho, ne di ja'ts'i 'be'a gä ot'e.

12 Ne nu n'da ran 'yohu 'bu im fáxte, n'datho rá xisu da zi, ne da badi dim 'bet'o bu ja rá ngu, ne da 'yot'u yá t'uhni 'be'a da xifi.

13 Nguetho nu'bu i ot'e xun ho rá 'befi n'da ram fáts'i, da hnumanho buya, ne man'da da hyut' ran zambui nangue rá 'befi ra Cristo.

Mixte xun ho a ram hma dí ec'yeih

14 Guehna dí ot'a na ya, gra Timoteo, madague'bu dí m bēni ga mba bu n'dihi.

15 Pe xi'bu him 'bex da zä ga mba bu, pe ya dá xi'i 'be'a xun ho gui 'yot'e nangue a rá ngu Oja. Ngue nu yu 'yec'yei xa hyomba rá ngu Oja nangue yá mbui, ngue 'dat'a Oja i 'bui. Ne

tengu'bu rá nguju Oja guepu na faði xun ho ram hma Oja, ne dín yamhbu a.

16 Ne gue'a ran ho ma'da'yo dí tenhdu mixte xun ho a,

ngue bin 'yuse ra Cristo ua ja ra häi 'bu mín ja'i a,

pe bin 'youi rá Hogandahi Oja guepu í faði hin'yü rá ts'oqui a,

ne bi nu u yám 'behni Oja mahets'i.

Ne bi hmangua dí 'buhmbu hōnbu go hapu 'buh yu ja'i gue

'dahma'dan'yo bu na ya.

Ne bi t'ec'yei ua ja ra ximhäi,

bi ts'ix mahets'i bu bí ja rá ts'edi Oja mixte buya.

4

Mi pa Oja da 'ue'u da

1 Nu rá Hogandahi Oja m'bet'o di bengä ngue da 'uepu ja rá 'yu Oja u da. Ngue da 'yomanho u yá nde u yu hyäte xānbate bin xādi nangue yám hman yu zithu.

2 Nu yu hyäte hingui sä bu da zop yá mbui Oja, nguetho bi ts'on yá mbui nangue yu fehni zai im ma.

3 Ngue sä di hecpa yu ja'i, i xifi hin din thati, xín da zi 'da yun ts'ihme, sä en'u. Pe bi zāngahu Oja ga hamhbu hont'a go 'be'a mán ts'ihme 'bu dí xihmbu jamadi Oja, gue nuju dyu 'yec'yeihu, ne dí pahmbu nda'a ma-juani.

4 Nguetho gátho xun ho 'be'a bi 'yot' Oja, ne hin'yü 'be'a ga emhbu, pe ga hamhbu ne ga emfu jamadi Oja buya.

5 Nguetho majapi ngue'a dí äfu rán japi Oja, ne nu ram hman Oja i embi xun ho a.

Rá hogambefi ra Jesucristo a ra Timoteo

6 Nu'i gra Timoteo, xun ho 'bu guim benba yu cu na ram hma i ja ua, janangue'a gam pefi xun ho nangue ra Jesucristo. Nguetho bi ha'a ra ts'edi ni mbui a ra hogamhma dí ec'yeihu, ngue ra hoganxādi guí tenni.

7 Ne o gui urpa ra güenda yám hmanse yu ja'i sāti thoho ne xun ts'o. Pe dami hyādumbui nangue rá 'befi Oja.

8 Nε tengu 'b_u zai dadin cunh ma ja'ih_u, ne da hya ra ts'edi, ne ngutho ga oth_u nangue ma mb_uih_u, da hya ra ts'edi 'b_u zai ga humbah_u nangue ra 'be'fi Oja. Ne εmme x_un ngu di muui 'b_u ga humbah_u, nguetho i o'rcah_u ran ho y_u pa i jab_u ya, ne ga'ho y_u pa mazai.

9 Nε majuani na ram hman na, janangue'a nde'b_u ga'ho ga oth_u x_un ho.

10 Janangue'a di ha'hu y_un unbi ne di humberi dadim pehmb_u, guer_u go da za ga xihmb_u x_un ho ram hma Oja y_u ja'i. Ne da za ga dap ya mb_uih_u Oja b_uya, ne dim p_uh_u. Nguetho n'dat' Oja di tomh_u i 'b_ui, nu'a in nde da yan'u ga'ho y_u ja'i i 'b_ui, ne da yan'u to'o da 'yεc'yεi a.

11 Nuya y_un xadi i ja ua, thocpa thoho gui hyadumb_ui εmme gui be'nbi ne gui xanbi ga'ho y_u cu bi 'b_upa.

12 O to guidi japi da 'y_u'ts'i'i ngue gra ts'unt'u thoho. Pe gui 'yut'u y_u cu nangue y_un t'ot'e bi xij_u Oja gue gui 'yozehε x_un ho, gui jamansu 'be'a gui ma, o 'be'a gui 'y_urp_u. Janangue'a gui 'yuti din huεqui n'da ngu n'da, ne di ja'ts'i, ne da zamzehε ya mb_ui.

13 Pe ga'ho 'b_u hin na songa b_u, pe gui jamansu ni 'be'fi 'b_u gui man ram hman Oja, ne'b_u gadi un ran zofo y_u ja'i, ne'b_u gui xanbi 'be'a nam bon'a n'daxεqui gui xifi.

14 Damim pefi x_un ho nangue a ra ts'edi Oja bi 'da'i, tengu bi xi'a u 'da ya pongahya Oja. Ngue bi be'n'na ni mb_uih_u Oja 'b_u mi 'yap ra mfats'i nangue'e, ne bi gax ya 'ye b_u ja ni ya.

15 Thocpa thoho gui 'yot'a di xi'i, ne hont'a gui hyadumb_ui gui 'yot'a, ne nub_uya da nu i ga'ho y_u ja'i ngue bin te x_un ho ni mb_uih_u nangue ra 'be'fi Oja gui ot'e.

16 Nε thocpa thoho gui hyadumb_ui gam fase nangue ni mb_ui, ne gui jamansu 'be'a ga'ho gui xi u 'b_upa nangue ram hman Oja. Ne nu'b_u ngub_u gui 'yot'e, ne di jap'a Oja, ne'u ga mi'da y_u ja'i gui xanbi.

5

Ga fax ma cuh_u

1 O gui sa'a n'da ra dac'yεi, pe dami zofo x_un ho, tengutho 'b_u ni ta. Ne nu'u y_u ts'unt'u gui 'yot'e tengutho 'b_u nin 'yoh_uh_u.

2 Nε nu y_u zi bombe gui 'yot'e tengutho 'b_u ni mbe, ne nu y_u hmute, gui 'yot'e tengutho 'b_u nin ju, ne hin guim be'n'a n'da ra 'yasā nangue'u.

3 Nε nub_u ja y_um peti gui jaman-suh_u n'da ra bombe 'b_u x_un du ra ndo, ngue'b_u njo'o to'o di jamansu.

4 Pe nu'b_u n'da ra bombe x_un du ra ndo, ne 'b_uh ya t'ahni, o gue ya 'beto, da badi ran t'edi Oja a di jamansu ya mbe, tengutho bi 'y_urp_u 'b_u min t'ahni. Ne gue'a in nde Oja.

5 Nε nu'b_u n'da ra zi bombe i nyai Oja ga ra pa ne ra xui, ne hont'a Oja im be'ni, ne nu'b_u njo'o to'o di jamansu, pe gui faxh_u a b_uya.

6 Pe nu mi'da y_u xisu, x_un du ya ndo, ngue hinguim be'n Oja, ne i honi da 'yozehε ya pahā zehε. Madague'b_u i 'b_ui, pe tengu'b_u x_un du b_u nam be'n Oja. Hinga gue'u da mba ma jamansu b_u ja ram peti u.

7 Nε nuya y_um hma i ja ua, gui xanba u y_u cu, janangue'a njon da 'yεna hingu ho ot'u.

8 Nε nu'b_u n'da hin di unni 'be'a di 'be a ra ta o gue ra mbe, o ga'ho mi'da ya meni, man'da x_un ts'o ra mb_uih_u 'b_u, xinda gue'b_u hin xta 'yεc'yεi, ne bi gon'a ra Cristo.

9 Nuya ga xi'i nda'u ni hyoya bombe gui hyuspa ya thuhu dim pεp_u ja ram peti. Hont'u pe'ts'a hyate njeya ne εmme bim 'bamanhoui ya ndo.

10 Nε i hnumanho nangue y_u hoga'befi i ot'e, ne bi jamansu x_un ho ya t'ahni, ne zai di sayaba y_u ja'i b_u ja ya ngu, ne him bin 'yεzehε pe bin 'yεhε nangue ya mi'yεc'yεih_u, ne bi hyurpa ya mb_uih_u to'o mi tu ya mb_uih_u, ne bin ghya bi 'yot' mi'da y_u hogant'ot'e. Ne guehya y_u hyoya bombe gui hyuspa ya thuhu ya.

11-12 Pe nu mi'da y_u xisu x_un du ya ndo, nu'b_u hingu ngu y_u jeya

pe'ts'i, hin gui hyuspa yá thuhu gue gui 'yɛmfɛ dim pɛpɛ. Nguetho ts'arpu thofo da bɛni din thɛti, nɛ nu'bɛ din thɛti mahɔn'a hin da 'yɔt'a ra 'bɛfi mí ma xtá 'yɔt'e. Nɛ ra ts'oqui a nguetho him bi ja'ts'a bi ma.

¹³ Nɛ nu'ɛ, ts'arpu thofo din dɛnhyɛi yá mbɛi 'bɛ njo'o yá ndɔ, nɛ da hyɛ'da thofo yɛ ngu, nɛ hɔn nan c'ɛte di ja, im man'a hingui ho, nɛ sá din thɛnt'i i ɔt'e nɛ hin rá 'bɛfi bɛ.

¹⁴ Janangue'a man'da xɛn ho 'bɛ din thɛti mahɔn'a, dim 'bɛh yá t'ɛhni, nɛ dim pɛpɛ ja yá nguse. Nɛ nu'bɛ din jabɛ da 'yɔt'e, hin di c'ɛman'ɛjɛ man sɛihɛ 'bɛ.

¹⁵ Nguetho i 'bɛ i 'da yɛ xisu xɛn du yá ndɔ, nɛ ya xɛ mbengui nɛ i tɛn ra zɛthu.

¹⁶ Nɛ dí xi'i mahɔn'a, nu'bɛ 'bɛ a n'da ra cu ngue bi du rá ndɔ a rá mbe, jatho da mbɛpi, o gue rá nana bi du rá ndɔ, o gue rá mɛni, i jatho di jamansu, nɛ hinga gue'a ra mbɛti pa ma pɛti bɛ ja ra nijɛ dí mba ma jamansu ɛ. Janangue'a dí gua'a ra mbɛti bɛ ja ra nijɛ ngue hɔnt'ɛ njo'o to'o di jamansu da mba m'ɛpi bɛ.

¹⁷ Nu yɛ ngɛrpi bɛ ja ram pɛti, nu'ɛ to di ja'ts'i xɛn ho yá 'bɛfi, da t'ɛspa ɛ, nɛ da mba m'báts'i 'bɛ'a di 'bɛdi. Nɛ nu'ɛ to i humbi din xánbate nangue rá m hman Ojɛ, man'da jats'ɛditho da t'ɛspi.

¹⁸ Nguetho nt'o'ti: “Nu yɛ uɛfanindɛni 'bɛ i uɛhi hingan thu't'i yá nde, pɛ da zá da za yɛ paxi i ja bɛ.” Nɛ man'da ram hma i ja: “Nu'a to dim pɛfi ja rán t'ɛdi din ju't'i,” i ɛna.

¹⁹ Nɛ hin gui 'yɛrpa ra güenda 'bɛ da mba ma yɛpi n'da ra ngɛrpi t'ɛmbi bi 'yɔt' ra ts'oqui, hinda hɔnt'bɛ di yoho hyu ɛ di yɛpi gui 'yɔh pɛya.

²⁰ Nɛ nu'bɛ majuaɛni bi 'yɔt' ra ts'oqui, da mba ma hɛcpi bɛ dim pɛti ɛ mí'da, n'dahma gátho din su.

²¹ Nɛ madague'bɛ gadín amigoui o hin'na, pɛ 'da'angu gui 'yɔrpe. Nɛ gue'a i jats'ɛdi dí xi'i gui 'yɔt'a, nguetho in nu a Ojɛ, Ojɛ da bɛdi 'bɛ guí ja'ts'i, nɛ'a ra Hmu, ra Jesucristo, in nu i, nɛ yá hogam 'bɛhni Ojɛ

mahɛts'i in nu i.

²² Him 'bex gui un ra 'bɛfi n'da ran 'yohɛ, 'bɛ gui pɛhmbɛ 'bɛ'a rá mbɛi. Nguetho nu'bɛ n'da gá un ra 'bɛfi, nɛ da 'yɔt' ra ts'oqui, guí conhui rá ts'oqui a bɛya. Janangue'a gan 'yomfɛni xɛn ho, nɛ nte gan dupate bɛya.

²³ Nuya dí xi'i gra Timoteo, nangue ni mbɛi xɛn ɛ, nɛ jant'a pɛnts' thofo, dami si zits'utho ra vino, nɛ hinga hɔnt'a ra dehe gui si.

²⁴ Guim bɛmhɛ ndana ɛ yɛn 'yohɛ da sih ra 'bɛfi bɛ ja ram pɛti, 'bɛ i 'da ngue mfɛdi i ja yá ts'oqui, nɛ 'bɛh mí'da ngue hinga mfɛdi i ja yá ts'oqui jague'bɛ da zɔn ra pa da thɛnba yá ts'oqui.

²⁵ Nɛ ngutho nangue ran hocjɛ i i ɔt'a n'da, mfɛdi nangue yɛ ja'i. Nɛ nu'bɛ him 'bexque mfɛdi, pɛ m'ɛjua da fɛdi, nguetho hingui sá da 'yɛgui.

6

¹ Nu'ɛ yɛ 'yɛhɛ bí 'bɛpɛ, da numansu ɛ yá hmu to i ɔrpa yá 'bɛfi. Nɛ nu'bɛ din jabɛ da 'yɔt'e, njon di c'ɛman'ɛ nangue Ojɛ nɛ njon di c'ɛman'ɛ rán xádi Ojɛ.

² Nɛ nu'bɛ yɛ 'yɛc'yɛi ɛ yá hmu yɛ 'yɛhɛ, pɛ guexta'a da numansu ɛ yá hmu nɛ hin da zani ngue'bɛ mbɛni din cuhɛ ɛ. Pɛ man'da da bɛni da mbɛpi xɛn ho, nguetho rá mí'yɛc'yɛiui da mbɛpi, nɛ di huɛc'a rá hmu. Dami xánba na ram hma, nɛ thocpa thofo gui bɛnba ɛ.

Xɛn ngu dí tqhmbɛ nangue rá 'bɛfi Ojɛ nguetho i hurca ma mbɛihɛ

³ Pɛ i 'bɛi 'da yɛ xánbate n'dan'yo ram hma in xánbate, nɛ hin din thɛui a rá m hma ma Hmuhɛ ra Jesucristo ngue majuaɛni di zɛrca ma mbɛihɛ, nɛ hin din thɛui a ram hma ga dɛp ma mbɛihɛ Ojɛ.

⁴ Pɛ nu'ɛ, bi ɛ't' yá mbɛi nangue ran 'yɛts'i, nɛ nte i pɛdi. Nɛ ɛmme honi di dunba yɛm hma guɛpɛ i fɛpɛ ran ts'ɛya, ran heque, ran ts'ante, ran t'ɛ't'ate, 'bɛ'a gátho im bɛn rá mbɛi.

⁵ Nε nu'η thocpa tho din sui n'da ngu n'da η, gue'η bin ts'on yán 'yomfɛni, nε hingui sä da badi ndana a majuani. Nε im bɛni xun ngu ra mbeti da dāha nanguε rá 'bɛfi Oja. Pε o gui øhmbη a i man η.

⁶ Pε majuani xun ngu dí tǎhmbη nanguε rá 'bɛfi Oja, i hurca ma mbaiη, nε dí 'bamanhohη nanguε Oja.

⁷ Nguetho nte bá hǎhη 'bη mám 'buhmbη ua ja ra ximhǎi, nε nte da zǎ ga hǎxhη 'bη bi zøn ra pa ga tuhη.

⁸ Pε hin da du ma mbaiη 'bη zí ts'utho dí pɛs'hη yun ts'ihmε nε yη he.

⁹ Pε nu'η to'o in nde dim mɛmbeti, hingan ts'ǎrpη thocho da thǎt'i da 'yøt'a ra ts'oqui. Nε tengu'bη da mbanthu't'i rá mbai, nε man'da man'da nín xandi 'bɛ'a gǎtho da bɛn rá mbai. Pε ndetho din unbazehε, nε din tonto rá mbai 'bɛ'a gǎtho honi, nε gue'η yán t'øt'e ní zo bη ja ram 'bɛdi.

¹⁰ Nguetho nu'bη 'bη a n'da εmmε in nde ra mbeti, gue'a ní mbadi gǎtho yη ts'oqui bη rá mbai a. Nε nu'a ní ho ra mbeti η 'da, bi 'uɛpη rá 'yu Oja, nε di unba zehε rá mbai nanguε ra dumbai.

I øt' ra hogatuhni nanguε Oja a ra Timoteo

¹¹ Pε nu'i gra Timoteo, rá mbɛfi'i Oja, dami 'uegue nanguε yun ts'o i mangua. Pε gui hyumbi gui tɛn'na ran ho, nε hønt'a Oja guim bɛni da mbǎx'i'i, nε gui huɛc ni mijǎ'ihη, nε hingan xømbai, nε din ja ni yembai.

¹² Xun ngu yη jǎ'i bi 'yø 'bη gmím ma xun ho ni t'ɛc'yɛi. Nε ngutho ya gui hyut'anzambai gui tǎha, tengu'bη n'da ra dofai i hǎt yun unbi ngue da dǎh ran sui. Jananguε'a da zǎ guim bɛnt'i xun ho a ra te ma'da'yo, gue'a í zøn'na a.

¹³ Nε guim bɛni Oja in nu i, nu'a di un yǎ te 'bɛ'a gǎtho í 'bai. Jananguε'a gui hyut'anzambai nε hin gui su nin dǎte. Nε in nu'a ra Jesucristo ngue bi ma xun ho a majuani 'bη mí mba ma dǎpi ra Poncio Pilato.

¹⁴ Jananguε'a dí xi'i, jats'editho gui jǎ'ts'i gǎtho ra 'bɛfi bin 'da'i, nte gui ts'oni, nε njon da man ran ts'o

nanguε'a bɛya. Nε gue'a gui 'yøt'a ya, gue'bη go bi zøn ra pa di nɛqui ma Hmuhη ra Jesucristo.

¹⁵ Nguetho nu'bη bi zøn ra pa nts'ǎnni, Oja ba pɛnhua ra Cristo mahøn'a. Nε nu Oja mixte xun hocho, nε εmmε di johya, nε i 'dase ngue di manda. Nε nu'a Oja ra ts'ut'abi xinda gue gǎtho mi'da yη ts'ut'abi 'bai, nε nu'a ja rá ts'ɛdi xinda gue gǎtho mi'da ja yǎ ts'ɛdi.

¹⁶ Nε hønt'a Oja njam'bη da du. Nε εmmε di nɛc thocho hapη bí 'bai, njon da zǎ da hyǎm bη, nε njongui sä da nu Oja. Nu'a εmmε i t'ɛspi nε da 'yuh rá ts'ɛdi mazǎi. Nε hønt'a gam bɛmhbη a ya.

¹⁷ Dami xi'η yη mɛmbeti 'yɛc'yɛi, ngue'η to i ja yǎ mbeti ua ja ra ximhǎi, dami xifi hin din 'yɛts'i, nε xín da bɛni di muui yǎ mbeti, nu'η ts'ǎrpη thocho dim 'bɛdi. Pε dami xifi hønt'a Oja da bɛni, ngue di muui xun ho, nε da badi bí nɛxpη 'bη Oja gǎtho xun ho dí pɛs'hη, ndejη dan johyahη.

¹⁸ Pε dami xifi da 'yøt' ran ho, nε man'da tengu'bη gue'a ná mɛmbeti η bɛya. Ngue hin din 'yɛya pɛ da gomhbη yη jǎ'i 'bɛ'a pɛ'ts'i.

¹⁹ Nε nu'bη din jabη ga øthη, ga pɛs'hη 'bɛ'a majuani di muui, nε ga nuhη xun ngu rán jǎpi Oja 'bη bi zøn ra pa, nε majuani dam 'bamanhohη gǎtho yη pa mazǎi.

N'da ran zofo ran zɛgui

²⁰ Nu'i gra Timoteo, dami jamansu xun ho ra 'bɛfi nanguε rǎm hma Oja bi 'da'i. Nε dami 'uegue nanguε'η yun hma εmbi ní dɛn ran 'yomfɛni n'da, pɛ hingui ho η. Sǎti thocho, nε n'dan'yotho ra 'yu i ut'a n'da. Nε nu'η to'o bi dɛnni, bi 'bɛh rá 'yu Oja.

²¹ Nε nuya Oja di 'da ahη rá mate. Nε hønt'a dí xi'a ya.

2 TIMOTEO

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

¹ Nugä dra Pablogä, Oja bi zänni ma 'bäi'be a ra Jesucristo, ga xih yu ja'i a bi mam majuañi Oja, ngue di un ra temazaï u to di dâp yú mbui ra Cristo Jesús.

² Dí pen'na ra sɔcuɔ gra Timoteo, dadí huɛc'a'i tengu'bu ma ts'unt'u i. Ne dí äp Oja ma Tahu di 'da'a rá mate ne rán huɛcate ne da hyut'a ni mbui, ne ra Cristo Jesús ma Hmuh.

Ra Timoteo da ma ran ho ma'da'yo nangu ra Jesucristo

³ Dí ɛmbä jamadi Oja 'bu dí m bɛn'i, ra xui ne ra pa thocpa thoho, nguetho dí paði guí ɛc'yɛi xun ho tengugä, ngue dá ɔt'ä ra 'bɛfi bi 'dacä Oja, ne ngutho mi ɔt'u mam bombɔtahe 'bu maya'bu.

⁴ Dí m bɛn'i gán zom 'bu mán xummi, ne bi däh ni guidä. Ne ɛmme dín nde ga nu i mahøn'a, ne dín jagä ran johya xun ho 'bu ga nu i.

⁵ Dí m bɛn'i ngue hingui yoho ni mbui. Pe guí ɛc'yɛi xun ho, tengubuh na 'yɛc'yɛi ni ndømbe ra Loida ne'a ni mbe ra Eunice.

⁶ Janangue'a dín nde'e thocpa tho guim bɛni bi 'da'a rá ts'edi Oja 'bu má cax ma 'ye bu ni ya, ne dí xi'i gan ɛhya guí 'yɔt' rá 'bɛfi Oja bi 'da'i.

⁷ Nguetho nu'a rá Hogandahi Oja bi 'dajuh hin di jajuh dan suhu, pe di jajuh ga huthu ran zambui, ne dan huɛju n'da ngu n'dajuh, ne ga sam zehɛ ma mbuihu.

⁸ Janangue'a o guí pes' ni sä guí mamp'a ram hmam ma Hmuh, ne o guí su ngue dí ofädigä nangu Oja. Pe ne'i dami hyät'i guí set yun unbi tengu thohogä, nangu ram hman Oja guí ɔt'e. Ne Oja da mbäx'i'i.

⁹ Ne bi yanju Oja ne bi mberca ma mbuihu, ne nubuya bi xijuh ga ɔrpahu rá 'bɛfi. Pe hin í yanju a rá 'bɛfi Oja

dí ɔthu, pe bi yanju 'bu má hamhbu rá mate. Ne gue'a bi zän zehɛ Oja 'bu him maní 'yɔt' ra ximhäi, ngue da yanju ra Jesucristo.

¹⁰ Nuya bi nequi a mán ts'änni, ngue bi nequi ma yantehu ra Jesucristo, nu'a bi dap rá ts'edi ran däte, ne bi jajuh dán 'yohu rá 'yu ra te mazai. Ne gue'a i xijuh rán ho ma'da'yo ra Cristo.

¹¹ Ne gue'a ram hma dá mangä, ne bá 'bengä, ne gue'a ram hma dá xänba u yu ja'i hing yu judío.

¹² Janangue'a dí sägä ran unbi ya. Pe hin dí pes' ma sä, nguetho dí paçä a to'o dí ɛc'yɛigä, dí paði i ja rá ts'edi da mbɛsca ma tegä ngue dá däpi, ga pømanho 'bu rán zegui.

¹³ Ne nangu ran ho ma'da'yo dá xän'ni'i, dami thoqui guí 'yɛc'yɛi ra Cristo Jesús ne dami 'yɔt' ran huɛcate bi 'da'i.

¹⁴ Ne dami jamansu ran ho ma'da'yo i 'yo ni güenda, nangu rá Hogandahi Oja i 'bupuh mbo ma mbuihu.

¹⁵ Guí paði gätho bi 'ue'uh yu cu ngue yu mengu bu Asia, bi 'uegue nangucä, ne ra Figelo ne ra Hermógenes.

¹⁶ Pe nu'uh gätho 'bupuh rá ngu ra Onesíforo, Oja dí jap'uh. Nguetho nu ra Onesíforo xun ngu yu nidí bi mbäxcagui, ne him bi mbɛs' rá sä nangu yu cadena i thurcä.

¹⁷ Ne nu'uh mi zɔcua Roma a, ɛmme bi hyongui ne bi dinguí.

¹⁸ Nu ra Jesucristo di japi xun ho 'bu rán zegui ra pa, nguetho nu'uh mäm 'bupuh Éfeso, ne ɛmme xun ngu 'be'a gätho bi 'yørpu ngue bi mbäx rá 'bɛfi Oja bu a. Ne man'da guí paði xinda guecä.

2

Ra hoga dofui nangu ra Jesucristo

¹ Pe nu'i tengu'bu ma ts'unt'u i, gra Timoteo, dami hya ra ts'edi nangu rá mate bi 'da'a ra Jesucristo.

² Nu ram hma gá 'yøde dá mangä, ne xun ngu'uh i man'a majuañi. Ne n'dat'a ram hma guí thocpa ra 'bɛfi mi'da yu

hocjã'i, gui huan'ndu to'o da zã da xãnba u mi'da.

³ Dami hyät yun unbi tengugã, nguetho gra hogadofai nangue ra Jesucristo.

⁴ Nu ra dofai hingui sä xtán hëti rá mbui, ngue xun ngu mi'da 'be'a gãtho da 'yõt'e tengu mi'da yu jã'i thofo, janangue'a da zã da 'yõt'a i numanho rá hmu ngue bi cu't' ran dofai.

⁵ Nu'a to'o nde da dah ran t'ëni, pe hin da dã 'bu hin da 'yörpa yun t'ëdi a ran t'ëni.

⁶ Nu'a to dim pepu ja ra häi da zi a rá mbudi din ja, janangue'a da hyumbi da 'yõt' rá 'befi, ngue da badi rá mbudi i tãse rá 'befi nangue rá mbui zehë.

⁷ Dami paði 'be'a dí xi'i, Ojã di 'yomfëni'i ngue 'be'a gãtho gui 'yõt'e.

⁸ Thocpa thofo guim bëni i 'bu'a ra Jesucristo ya, bi dambëni 'bu mi du, ne nu'a n'da rá m bom'betto ra David. Ne gue'a ram hma dí mangã a.

⁹ Janangue'a dí sä ran unbi ya, ne dí ofãdi, tengu'bu drã ts'om'bãigã. Pe nu rá m hman Ojã hingui ofãdi a.

¹⁰ Ne dí häti dí thocã a ra 'befi, madague'bu pa ma unguigã, dín ndepe ne'u dim pø u to'o gãtho nthahni. Ne ga comhbu rá ts'edi mixte a ra Cristo, gãtho yu pa mazãi.

¹¹ Majuani a ram hma, ngue Nu'bu dí m bëmhbü tengutho 'bu 'darbu xcamã tuhü ra Cristo, da zã 'darbu dam 'bühmbü 'bu.

¹² Ne nu'bu dí häthü yun unbi, pe 'darbu ga comhbu bu ja rá ts'edi 'bu.

Pe nu'bu dí cømhbü a ra Cristo, ne'a da gønjü a.

¹³ Nu'bu hin dí ëc'yëihü gue majuani a, pe guexta'a majuani a, ne gãtho da 'yõt'a bi ma da 'yõt'e.

Ojã da numanho ra hogambëfi

¹⁴ Dami bënba u bí 'bupü nangue-hya yum hman ya, nguetho in nu Ojã u. Gui xifi hin din junt'i nangue yum hma. Nguetho säti tho 'bu din junt'i, ndetho di u't'u to'o i øde.

¹⁵ Ne gan ëhya gan xãdi nguetho gra hogambëfi nangue a ram hma majuani. Damin 'yomfëni gui hyoni 'be'a

nam bõni n'da ngu n'da ram hma, ne gui paði 'be'a pe u n'da ngu n'da yum hma, ne gui pepi xun ho. Janangue'a da numanho Ojã a guí øt'e, ne hin gui pes' ni sä.

¹⁶ Ne gui 'uegue nangue yum hma säti thofo, nguetho nu'u hingui ho u, ne di japi ëmmë din ts'om'bãi n'da.

¹⁷ Ne nu'u yum hma, tengu'bu ra säsi din ndoqui, ne da 'ya rá jã'i n'da. Ngue tengu yum hma i man'a ra Himeneo ne ra Fileto.

¹⁸ Nu'u bi 'uegue nangue ram hma majuani, ne sä ën'u ya bin ja ngue ya xun dambëni u yu 'yëc'yëi i 'bui. Janangue'a bi pärra yã t'ëc'yëi u da.

¹⁹ Pe nu rá 'befi Ojã i ørpa yu 'yëc'yëi, hin da zã dim 'bedi, nguetho di jamansu u yã t'uhni Ojã. Ne nu'u yã t'uhni Ojã, ngue i man rá thuhu ra Cristo, i jatho da 'uepu ja ra ts'oqui.

²⁰ Ne nujü dyu 'yëc'yëihü, dí øthü tengu'bu dyum pëfihü bu ja rá ngu Ojã. Ne tengu'bu xun ngu yum pëfi bí ja bu. Nu'u 'da yu oro, ne yu t'axi, pegue ra za u 'da, ne ra jahãi u mi'da. Nu'u 'da ëmmë pa nthoni, nu'u 'da hin ë mahyoni.

²¹ Nu'bu n'da ra jã'i da 'uesë bu ja ra ts'oqui, da gohi xun ho, tengu n'da ram pëfi i pa nthoni, da mba ma jamansu, ne da zã di pepi xun ho rá hmu bu ja rá ngu.

²² Janangue'a dami 'uegue nangue yu ts'oqui di ho yu ts'unt'u, pe gan ëhya gui 'yõt' ran ho in nde Ojã. Ne gui hyã ra ts'edi nangue guim bën Ojã, ne din ja nin huëcate, ne n'dat'a guim bëmhbü u gã mi'da i ëc'yëi Ojã, nangue'u m'be't'e yã mbui.

²³ Ne gui 'uetho nangue ran junt'i im man'u to'o hin din 'yomfëni, nguetho ja guëpu da mbapü n'da ra säi.

²⁴ Pe nu yã 'yëhë ra Hmu hingui sä din säi, pe din ja yã yembui nangue n'da ngu n'da u, ne din ëhya din xãnbate, ne da hyät'i xun ho 'be'a da t'ørpe.

²⁵ Ne nu'bu 'bu'a n'da n'dan'yo im bëni, jante thofo gui 'yuti, xøhma tho Ojã di japi di päh rá mbui, da zøni da

bą a majuąni.

²⁶ Ne da dĭn ran 'yomfęni xĕn ho bąya, nguetho da yąni nangue rá 'dihira zĭthu xĭ bent'i, mĭn nde a ra zĭthu xtá 'yørpa rá pähä.

3

I jatho dam fähmbą nangue'ą yą ts'om'bäi

¹ Nu'i Timoteo, dami pađi 'be'a din ja. Ba ępa yą pa xĕn hęi, nguetho dim 'bųh yą ts'om'bäi.

² Nguetho din huęc zehę, ne hont'a ra mbeti da nde. Ne ná yat'a, ne din 'yęzehę, ne din sante, da mbesta'a 'be'a i xih rá ta ne rá mbe, ne hingui bęn ra mate bi t'ørpe, ne hingui numansu Oja.

³ Ne hin din ja yán huęcate, ne njam'bų din hoh yá mbųi, ne hont'a go 'be'a da xih yá miją'ihų, ne øzehę yá pähä zehę, ne njo'o to i su, ne i san'ą i øt' ran ho.

⁴ Ne yą ząndatetho, ne hingam 'be din 'yomfęni 'be'a da 'yøt'e. Ne mbęni ma guese, ne di ho rán johya ra ximhäi xinda gue rá pähä Oja.

⁵ I ja yán t'øt'e tengu yá t'ęc'yęi, pe hingui nde da hyąn rá ts'edi Oja ą. Pe gui 'uegue nangue'ą.

⁶ Ne i pa bų ja yą ngu, i hăt' yą xisu, i xifi 'da'angu da 'yøthų ngue'ą yą xisu hingui zaqui yá mbųi, ngue'a xĕn ngu yá ts'oqui i tu. Ne man'da ní ts'ixpą ja ra ts'oqui.

⁷ Ne da 'yømanho 'be'a gä nĭm hma da sifi ne thocpa tho din xädi pe njam'bų da bą a majuąni.

⁸ Tengu mi øt'ą ra Janes ne ra Jambres, ngue'a mim bąđi ą, ne midĭn sųhmbų ra Moisés, ngue rá pøngahya Oja. Ne ngutho i øt' yąn 'yohų ya, din sųhmbų a ram hma majuąni. Ne bi ts'on yán 'yomfęni, ne bim 'bedi nangue'a ra 'yu majuąni.

⁹ Pe hingui ngu yą pa da hyăt'i, nguetho gätho da t'uti nte ní mbat'ą yám hma, tengu bin jap'ą yą bąđi ngue ra Janes ne ra Jambres.

Rán zęgui ran zofo

¹⁰ Pe nu'i Timoteo, gä tenni 'be'a dá xän'na'i. Ne gui pađi 'be'a dám 'bųcä, ne gui pađi hanja dá øt'ä a. Gui pađi 'be'a dí ęc'yęigä, ne gán nu njam'bų dán xømbųigä. Ne gui pađi ja man huęcate.

¹¹ Ne gui pađi ęmme bi mba ma ęgui, ne gán nu 'be'a mán ąnbi dá hăt'ä. Ne gui pađi 'be'a gätho dá thocä bų Antioquia, nepa Iconio, nepa Listra, ngue nu yąn ęcpi dá nugä. Pe Oja bi yąngui nangue gätho ą.

¹² Ne majuąni dí xi'i, to'o gätho da nde n'dat'a ra Cristo da dęnni, da mba ma ęcpi ą.

¹³ Nu yą ts'om'bäi ne yą hyäte, man'da man'da xĕn ts'o 'be'a da 'yøt'e. Ne 'da xtĭn hyäthoho.

¹⁴ Pe nu'i, dami thoqui 'be'a gán xädi, gui pađi gue majuąni a, gue gui pađi to'o bi xän'na'i.

¹⁵ Ne gue'bų go gmĭn t'ųhni, gä pađ rá t'ohni Oja, i ja rá ts'edi bi bęn'ni'i gä dąp ni mbųi ra Jesucristo, ne gán yąni.

¹⁶ Gätho rá t'ohni Oja bi bęnba Oja nangue rá mbųi to'o bi 'yo't'i. Ne mahyoni di jajų ga pađmbų 'be'a rán 'yomfęni Oja, ne da xijų 'bų hinga gue'a dí øthų, ne gue'a dí pärca ma mbųihų a, ne da xąngahų ran ho ga øthų.

¹⁷ Janangue'a nte di 'be a rá mbęfi Oja, da zä bų da 'yøt'e 'be'a gätho xĕn ho.

4

¹ Janangue'a dí xi'i gra Timoteo, Oja in nujų, ne ra Jesucristo, nu'a i jatho ba pengua da 'yøt' ran ts'ųt'abi, di juąnbą ą 'bųi ne'ą xĕn du. In nujų, janangue'a ęmme dí xi'i:

² Dami mamp'a rá m hma, ęmme gan ęhya guim ma, hønų go hapų ne hont'a go ní ora, pe guehma gui xifi n'da ngu n'da yą ja'i. Dami hecpa yą dąđits'oqui, japi da 'yę'ts' yá ts'oqui, ne gui zępa yá mbųi bąya. Ne jante thofo gui xänbi ne hin gan xømbųi.

³ Gui hyumbi nguetho ba ępa yą pa njon da nde da 'yø'a ram hma di hocpa yá mbųi, pegue da zonh'nę mi'da yą xänbate, da man ą 'da yąm hma man'da di hose.

⁴ Da goh yú mbúi nangue'a majuani, ne da den'na yam hma him majuani.

⁵ Pe nu'i thocpa thoho gan 'yomfëni xan ho. Dami hyät' yan anbi, dami ja'ts'i xan ho a ni 'bëfi, nangue rán ho ma'da'yo ra Jesucristo.

⁶ Ne nugä, mi ts'atho da zøn ra pa da guah ran t'unni nangue ma te dadí un Oja, da zøn ra ora ga pøngä ua, ngue ga tu.

⁷ Bi gua a ran taha dá øt'ä ya nangue'a ran taha xan ho, ne bi gua a ra 'dihí dá øt'ä. Dá jamansu ma 'bëfi nangue ma t'ëc'yëi dá øt'e.

⁸ Ne nuya bí jabu a ran ho di 'dacä ra hoga Inspector, ngue rán theui a ran ho dá øt'ä. Ne di 'dacä 'bu bi zøn ra pa. Ne hinga høngdä, ne gätho u mi'da gue i xønni ba eh ra Hmu, ne'u gätho din t'un ran ho u.

Bi mba ma bëmbi ra Timoteo

⁹ Ne nu'i, Timoteo, dami 'yøt' ra ts'edi gua ecua n'dihí.

¹⁰ Nguetho nu ra Crescente bi mba bu Galacia, ne ra Tito bi mba bu Damacia, nu'a go ra Demas bi mbase bu ra hnini Tesalónica, ngue bi ho ra ximhäi in nu ya.

¹¹ Hønt'a ra Lucas dí 'bu'be ua. Bá si a ra Marcos 'bu guá ehë, nguetho ga hongua a.

¹² Ne dá penh pu ja ra hnini Éfeso a ra Tíquico.

¹³ Pe nu'bu guá ehë, gua cangui ts'u ma coto dá sopu Troas bu bí 'buh ra Carpo, ne'u ma libro gua cangui ts'u, pe man'da jats'edi gua canga yu søcuq hinga nt'o'ti.

¹⁴ Nu ra Alejandro ra 'yøt'acobre, xan ts'o 'bë'a bi 'yørque. Oja di cospi nangue yün t'øt'e.

¹⁵ Damim fädi hin da 'yøt'e'e tengu bi 'yørcä, nguetho emme bi gorca ma nde 'bu män ya.

¹⁶ Nu'bu rá mbudi bi mba ma juangui njom bi mbäxcagui, pe gätho bi hyëga thoho. Oja di punba u.

¹⁷ Pe Oja dám 'bä'be ne bi zerca ma mbúi, janangue'a dá ja'ts'i dá man'a rá m hman bu bí 'bu'u hing yu judío. Ne

Oja bi mbäxqui bi yangui nangue yú nde yu zate.

¹⁸ Ne Oja da yangui nangue gätho 'bë'a xan ts'o, ne 'bex da zixca bu mahëts'i bu di manda. Ga espahu Oja gätho yu pa mazai. Ne hønt'a gam bëmhbu a ya.

Yun zengua rán zegui

¹⁹ Dami zenguagui ts'u ra Prisca, ne'a rá ndø, nu'a ra Aquila, ne'u 'bupu rá ngu ra Onesíforo.

²⁰ Nu ra Erasto bí copu Corinto. Nu'a ra Tróximo dá sopu Mileto ngue xan u.

²¹ Dami 'yøt' ra ts'edi gua eh 'bu hin ní yut' yu pa xan se. I penh'na ran zengua gätho yu cu i 'bucua, nu ra Eubulo ne ra Pudente, ne ra Lino, ne ra Claudia, ne gätho mi'da yu cu 'bucua, gätho i penh'na ran zengua.

²² Nu ma Hmuhu ra Jesucristo da mbäx'a ni mbúi, ne di 'da ahu rá mate Oja. Ne hønt'a dá xi'a ya.

TITO

Ra sɔcuɑ bi 'yo't'a ra Pablo bi mbɛnpa a ra Tito

Ran zengua

¹ Nugä drá Pablogä, dí pɛn'na ra sɔcuɑ i ja ua grá Tito. Nugä rá 'yɛhɛgä Ojɑ, nɛ ma 'bäigä'be ra Jesucristo. Ga zɛdi da 'yɛc'yɛi ɛ bi huan Ojɑ, nɛ da bɑ a ram hma majuaɲi, janangue'a da 'yɔt' ran hocjɑ'i nangue Ojɑ.

² Guehna dí ɔt'ä nguetho dín ndep ɛ ga comhbɛ ra temazɑi ngue bi ma majuaɲi Ojɑ 'bɛ rá mbadi ra ximhäi. Nɛ nu Ojɑ hingui sä da man ra fɛhni a.

³ Nɛ nuya bi zɔn ra pa ngue bi ts'änni da hman ran ho ma'da'yo, nɛ bi 'dac man t'ɛdi gam mangä, ngue guesɛ Ojɑ ma yantehɛ.

⁴ Nɛ nu'i Tito, tengu'bɛ majuaɲi ma ts'unt'ɛ i, ngue dá ja i gá 'yɛc'yɛi. Nɛ dí äp Ojɑ ma Tahɛ di 'da'a rán jɑpi nɛ rán huɛcate, nɛ da hyut'a ni mbui, nɛ ra Jesucristo ma Yantehɛ.

Ipa nsifira Tito 'bɛ'a da 'yɔrɛ Creta

⁵ Janangue'a dá soc'a bɛ ja ra häi Creta, ngue gui juadi hapɛ di 'bɛ'a ra 'bɛfi. Ngue gui huan'ndɛ yɛ ngɛrbi n'da ngu n'da yɛ hnini bɛ guí 'bui, ngue nu yɛ ngɛrbi nangue yɛ 'yɛc'yɛi, tengu dá xi'a mam'bet'o.

⁶ Gui huan'ndɛ to'o nte ma ts'oqui i thɲbi, nu'a n'datho rá xisu i si, nɛ nu yá t'uhni bi dɑp yá mbui Ojɑ, nɛ hingui ɔt'a n'da ran tonto, xinga gue ram fɛ'ts'i i ɔt'ɛ yá t'uhni, janangue'a njon di yɑpi.

⁷ Nguetho nu yɛ ngɛrbi i 'yo yá güenda a rá 'bɛfi Ojɑ. Janangue'a da thahni to'o hingui ɔt' ran ts'o, nu'a hin din 'yɛzɛhɛ, nɛ hin din cuɛ, nɛ xín dim mihni, xín din ndesui, xín din siyate ngue ra mbɛti.

⁸ Nɛ da thahni to'o di säyaba yá mijɑ'ihɛ bɛ ja rá ngu, nɛ di ho 'bɛ'a gätho xɛn ho. Nɛ din 'yomfɛni ts'ɛ,

nɛ 'da ni huɛcthoho gätho, nɛ da numansu Ojɑ nangue n'da ra hogambui, nɛ i sɑmzɛhɛ rá mbui hin din tonto.

⁹ Nɛ din zɑm bɛ ja ram hma majuaɲi, nangue ram hma dadín xähmbɛ, janangue'a da zä da xänba ɛ bí 'bɛpɛ, da mbäts'i. Nɛ nu mi'da bí 'bɛpɛ, ngue'ɛ di ɛcpa rá m hman Ojɑ, di bɛnbi hapɛ di 'bɛ'ɛ, janangue'a da 'yɛc'yɛi.

¹⁰ Nguetho nu'ɛ to'o im ma da 'yɔthoho yɛn t'ɔt'e mi xi Ojɑ yɛ judío maya'bɛ, i jatho da mba ma hɛcpi ɛ. Nguetho nte ní mbat'ɛ yám hma ɛ, nɛ i häte ɛ, nɛ i ɔt' yá pähä zɛhɛ.

¹¹ Nɛ hɔnbɛ go hapɛ i cɛrɛpɛ ja yɛ ngu, i ɛ't'ɛ gätho i 'bɛpɛ, nangue yám hmanɛ yɛ hyäte, ngue hingui sä da hma. Nɛ hɔnt'a ra mbɛti in nde.

¹² Nɛ i ɔt'e tengu mi man'a n'da yá mɛngu zɛhɛhɛ bɛ ra häi Creta, ngue n'da ra bɑsɔcuɑ, bi ma: “Zɑi yɛ ndɔbɛthɑni ɛ ma mɛnguhe ua, nɛ tengu yɛ zate ngue xɛn ts'o ɔt'ɛ, nɛ hɔnt'a da zi i honi, nɛ ɛmmɛ i dɑnhyɛi,” bi 'yɛna.

¹³ Nɛ majuaɲi bi man'a n'da yá mɛnguhɛ. Janangue'a gui hɛcpa ɛ, n'damhma da bɔmanho yá t'ɛc'yɛi ɛ i 'bɛpɛ.

¹⁴ Nɛ gui xifi hin da 'yɛc'yɛibi yám hman ɛ ɛ yɛ judío, nɛ xín da numansup yá t'ɛc'yɛi ɛ yɛ jɑ'i, gue'ɛ hinguin nde da 'yɔt'a majuaɲi.

¹⁵ Nu'ɛ to'o xɛn ho yá mbui, hɔnt'a xɛn ho im bɛni, pɛ nu'ɛ to'o hin bi dɑp yá mbui Ojɑ nɛ xɛn ts'o yá mbui, nu'ɛ, hin'yɛ 'bɛ'a numanho ɛ. Nguetho bin ts'on yán 'yomfɛni, nɛ him bi zä bi 'yɔ'a bi xi Ojɑ 'bɛ mi zop yá mbui.

¹⁶ Nɛ nu'ɛ yɛ jɑ'i tengu ɛ, ɛna ngue i ɛc'yɛi Ojɑ, pɛ n'dan'yo thoho yán t'ɔt'e, guepɛ ní fɑdi hingui ɛc'yɛi ɛ. Nɛ xɛn ts'o yá mbui nangue'a fɛsthoho 'bɛ'a sifi, hingui sä da 'yɔt' ran ho.

2

Ra Tito din xänbate nangue ra hoganxädi

¹ Pɛ nu'i gra Tito, dami xänbi 'bɛ'a nín t'ɔt'e rán thɛui a ra hoganxädi.

² Nu y_u zí ndø, dami xifi hin din ïti, ne da 'yøt'e ngue da hnumansu, ne da b_ɛni x_un ho 'b_ɛ'a da 'yøt'e, ne da 'yɛc'y_ɛi x_un ho, ne da 'yøt' ran huɛcate, ne hin din xømbui.

³ Ne' u y_u zí bømbe, dami xifi da numansu Oj_ɔ hap_u din 'yo, ne njon di c'aman' u, ne xín dim mihni, ne da 'yuh ra hoga'y_u.

⁴ Ne nu y_u zí bømbe da xänba y_u hmute di huɛc y_u ndø ne y_u t'uhni.

⁵ Ne da xänba n'da ran 'yomfɛni x_un ho, hin din 'yomt'ɛni, ne di jamansu b_u ja y_u nguse, din ja ra yembui, ne da 'yøt'a da xih y_u ndø, n'damhma njon da zä da man ran ts'o nangue rá m hman Oj_ɔ.

⁶ Ne nu' u y_u ts'unt' u, gui xifi din 'yomfɛnise ts' u.

⁷ Ne nu' i Tito, dami 'yut' u mi' da 'b_ɛ'a gätho gui øt'e, ngue dim 'b_umanho. Ne n'dat'a guim b_ɛni ngue gui xänbi 'b_ɛ'a majua_{ni}, ne gui 'yøt'e ngue da hnumanho' i 'b_u guín xänbate.

⁸ Ne ɛmme xtán ho 'b_ɛ'a gätho guim ma, n'damhma nte da th_ɛn' na nim hma. Ne da mb_ɛ'ts' y_u sä to'o nde da z_uj_u, ne hin hap_u dí mb_u'a 'b_ɛ'a da ma.

⁹ Ne' u y_u 'yɛhe i 'b_up_u, dami xifi da 'yøt'e gätho i xih y_u hmu, ne hin da d_ɛti, ne mpähä thoho da 'yøt'a i sifi.

¹⁰ Ne hin da b_ɛpi 'b_ɛ'a p_ɛ'ts' y_u hmu, p_ɛ da 'yøt'a gätho in numanho y_u hmu. Ne nu' b_u gätho din jab_u da 'yøt'e, gue'a dí n_ɛcmanho ram hma nangue ma y_unteh_u Oj_ɔ.

¹¹ Nguetho bi n_ɛqui rá mate Oj_ɔ ngue in nde di pø' u gätho 'b_ucua ja ra ximhäi.

¹² Ne nu rá mate Oj_ɔ di b_ɛngah_u ga hehmb_u ran ts'om'bäi, ne ga hehmb_u ma pähä zeh_ɛh_u. Ne di b_ɛngah_u ga s_ɛmz_ɛhe ma mb_uih_u ne ga øth_u ran hocj_ɔ'i, ne gan numansuh_u Oj_ɔ gätho y_u pa dí 'b_uhmb_u ua ja ra ximhäi.

¹³ Ne di b_ɛngah_u ga tømhb_u ja gue' b_u bi n_ɛqui a ran johya dí tømhb_u, ngue di n_ɛqui a ma Oj_ɔh_u ra Jesucristo t_ɛte tho rá ts'edi, ne ma y_unteh_u a.

¹⁴ Ne bin d_ɛs_ɛ a ngue di 'b_ɛrcah_u gätho man ts'om'bäih_u, ne da mberca ma mb_uih_u, da 'yøt'e ngue y_u t'uhni

zeh_ɛgah_u Oj_ɔ, ne di ɛhyagah_u nangue ran ho ya.

¹⁵ Ne guehna i ja ua gui xänba b_uya. Dami xänbi, gui 'yomfɛnip y_u cu, ne gui hecpi, nguetho bin 'da'a ran t'ɛdi x_un ho gui 'yøt'e. Ne o guidí japi da mb_ɛsta'a nim hma.

3

I sih ra Tito nda'a nín zofo da xänba y_u 'yɛc'y_ɛi

¹ Ne nu' i gra Tito, dami b_ɛnba u y_u cu ngue da numansu ra ts'ut'abi, ne' u yám fäts'ih_u ra ts'ut'abi gätho da numansu. Ne hin da 'yørpa ram f_ɛ'ts'i, p_ɛgue mpähä thoho da 'yøt'e 'b_ɛ'a gätho x_un ho.

² Ne gui xifi njon ga c'aman'uh_u, ne hin dan junth_u, p_ɛ ma pähä zeh_ɛh_u da th_ɛc_ɛpah_u. Ne din jaj_u ra yembui nangue gätho y_u j_ɔ'i.

³ Guim b_ɛmhb_u ngue neju dán tontoh_u mám'bet'o, ne mi jase man t'ɛdih_u, neju dán hyäzeh_ɛh_u, ne gätho dán 'yɛheh_u rá ts'oqui ra ximhäi. Ne dá 'b_ɛh ma pah_u nangue man ts'om'bäih_u dá øth_u, ne dá seyabah_u ma mij_ɔ'ih_u. Mí ts'anj_u ne xim mí santeh_u.

⁴ P_ɛ bi zøn ra pa bi n_ɛqui rá mate Oj_ɔ ma y_unteh_u, ngue bi 'yørpa ran huɛcate u y_u j_ɔ'i.

⁵ Ne bi y_unj_u Oj_ɔ. P_ɛ hin nangue y_un t'øt'e x_un ho dá øth_u, p_ɛ bi y_unj_u nangue rán huɛcates_ɛ 'b_u má ømanhoh_u a. Bi 'daj_u ra 'da'yote 'b_u mi mberca ma mb_uih_u, ne dí 'b_uhmb_u ma'da'yo nangue rá Hogand_ɔhi.

⁶ Ne bi 'daj_u x_un ho rá Hogand_ɔhi n'youi x_un gu rán japi ne rá ts'edi nguetho ra Jesucristo ma y_unteh_u a.

⁷ Ngué bi hogah_u nangue rá mate, janangue'a 'darb_u dam 'b_uhmb_u nangue ra temaz_ɔi, ne gue'a dí tømhb_u a ya.

⁸ Ne gätho majua_{ni} na im mangua. Gui hy_ɔh ni mb_ui gui xänbi x_un ho y_u 'yɛc'y_ɛi 'b_up_u, janangue'a da b_ɛni ɛmme da hyumbi da 'yøt'a ran ho. Nguetho x_un ho a, ne da mb_ɛx y_u mij_ɔ'ih_u b_uya.

⁹ Pɛ o guidín junthɛ nangue'ɛ yɛm hma nte ní mbatho, nɛ hinguin junthɛ nangue 'bɛ'ɛ yá thuhu ɛ yɛm bombøta maya'bɛ. O guidín sɛhmbɛ nangue yɛn t'ɛdi midí un Ojɔ yɛ judío, nguetho sáti thofo 'bɛ dán sɛhmbɛ ɛ.

¹⁰ Nu'bɛ 'bɛ a n'da n'dan'yo yɛm hma im ma ní dɛp'ahɛ yɛn junt'i, dami hɛɛpi. N'dandɪ o yondɪ gui hɛɛpi. Pɛ nu'bɛ hin da 'yøde, gui hyɛthohɛ a.

¹¹ Nguetho nu'a xi'ahɛ yɛm hma ní dɛp'ahɛ yɛn junt'i, xí bøm bɛ ja rá 'yu Ojɔ a, nɛ øt' yɛ ts'oqui, nɛ da nuse bɛ 'bɛ'a xí 'yør bɛya.

Man'da i xih yá amigo ra Pablo

¹² Dí ɛna ga pɛnhna ra Temio o gue ra Tíquico. Nu'bɛ bi zøm bɛ, 'yørqui ts'ɛ ra mate gua ɛ'a n'dihi, dan c'at'ui bɛ ra hnini Nicópolis. Nguetho dín nde dam 'bɛhmbɛ bɛ 'bɛ bin ja yɛ pa xɛn sɛ.

¹³ Dami fäts'i xɛn ho a ra Zenas, nu'a im pøngahyɔ nangue yɛn t'ɛdi. Nɛ'a ra Apolos, dami zɛdi da dɪn'a mahyoni ngue da hyɔx 'bɛ bi mbɛ bɛ n'danni.

¹⁴ Nguetho nu yɛ cu da bɔdi ngue dim pɛfi xɛn ho nangue yá 'bɛfi zɛhɛ, n'damhɛ da zä da mbäx ɛ mi'da di 'bɛ'a mahyoni.

¹⁵ Dami zɛngua gahe ts'ɛ ɛ bí 'bɛpɛ, ngue'ɛ ma mi 'yɛc'yɛihɛ, ngue 'da xtán huɛctahɛ. Nɛ dí äp Ojɔ da 'yɛnts'ahɛ rán jɔpi gätho ahɛ. Nɛ hønt'a dí xi ahɛ ya, nɛ hønt'a gam bɛmhɛ a ya.

FILEMÓN

Ra søcuã bi 'yo't'a ra Pablo bi mbɛnpa a ra Filemón

Ra Pablo bi 'yorba ra søcuã ra Filemón

¹ Nguã drá Pablogä dí ofädigä nangué ra Cristo Jesús. Dí ot'ä'be ra søcuã ra Timoteo, nɛ ga pɛn'na'be ma amigo'a'be grá Filemón, man 'yohɛ i nangué rá 'bɛfi Ojã.

² Nɛ dadí zɛngua'be yɛ 'yɛc'yɛi ngue zã dim pɛti bɛ ni ngu, nɛ ma cuhɛ ra Apia. Nɛ dadí zɛngua ra Arquipo man 'yohɛhɛ dín yãmhbe rá 'bɛfi Ojã.

³ Nu Ojã ma Tahɛ nɛ ma Hmuhɛ ra Jesucristo di 'da'ahɛ rá mate nɛ da hyut'a ni mbɛihɛ.

Rán huɛcate nɛ rá t'ɛc'yɛi ra Filemón

⁴ Nɛ nu'í ma zɛ cu mahuɛqui i, nu'í grá Filemón, dadí undä ra jamadi nangué'e nu'bɛ dí yã'be Ojã.

⁵ Nguetho dá øde 'bɛ'a guí ørpɛ guí 'bɛhmbɛ, ɛmmɛ i ja nin huɛcate nangué yá t'ɛhni Ojã bɛ. Nɛ dí øde ngue i ja ni t'ɛc'yɛi xɛn ho nangué ra Jesús ra Hmu.

⁶ Nɛ dí äcä rá ts'edi Ojã ngue xɛn ngu yɛ jã'i da 'yɛc'yɛi ra Jesús nangué nim hma, nɛ da hyãni 'bɛ'a gätho ran ho di 'dajɛ ra Cristo Jesús.

⁷ Gueczɛhɛgä ɛmmɛ dadí johya, nɛ i hu ma mbɛi nangué nin huɛcate, ma zɛ cu i grá Filemón. Nguetho xɛn ngu gá hyurpa yá mbɛi yá t'ɛhni Ojã.

Bi t'äp ra mate ra Filemón nangué rá 'yɛhɛ ra Onésimo

⁸ Nuya madague a i ja man t'ɛdigä nangué ra Cristo ngue xcá manda i,

⁹ pɛ man'da xɛn ho ga ä'a n'da ra mate tho gui 'yøt'e nangué ran huɛcate tho, ngue gui simanho mahøn'a na ni 'yɛhɛ ra Onésimo. Nugä drá Pablogä, ya xtán dɛc'yɛigä, nɛ dí ofädigä nangué rá 'bɛfi ra Cristo Jesús.

¹⁰ Dí ä'a ra mate nangué ra Onésimo, nu'a tengu'bɛ ma t'ɛhnigä nangué ra

Cristo, nguetho bi 'yɛc'yɛi ra Cristo nangué dá xicä ua ja ra fädi.

¹¹ Nu'ɛ 'da yɛ pa xɛ thogui, hin te madí muui ni 'yɛhɛ ra Onésimo. Pɛ nuya xɛn ho da 'yørcau.

¹² Nuya ga pɛn'nahɛ ra Onésimo bɛ guí 'bɛi. Nɛ nu'bɛ bi mba a, da du ma mbɛi, nguetho ɛmmɛ dím bɛn a.

¹³ Nɛ dín ndepe xtán gocua ra Onésimo, sä xtí zɛqui ts'ɛ, nguetho dí ofädigä, ngue dím mangä ran ho ma'da'yo, ngue tengu'bɛ da gue'a zɛhɛ xquí zɛqui.

¹⁴ Pɛ hin dín nde gam ma ngue da gocua 'bɛ nte guím ma, nguetho nu'a ran huɛcate jatho da bɛnsɛ n'da, hin da t'ørba ts'edi n'da a.

¹⁵ Pɛ nu'a bi 'yøt'na bi 'dapɛ guí 'bɛi 'da yɛ pa, pɛ bi bømanho, nguetho bi hocpa rá mbɛi Ojã ya. Nɛ nuya gadín cuui mazã na ya.

¹⁶ Hin gui sini nangué ni 'yɛhɛ thoho pɛ gui sini nangué ni zɛ cu nangué ra Cristo, nguetho nuna ma zɛ cuhɛ mahuɛqui. Nuya man'da di nuui ya, nguetho hinga hønt'a ni 'yɛhɛ, pɛ ni zɛ cu nangué ra Cristo ma Hmuhɛ ya.

¹⁷ Nu'bɛ majuañi dadín amigoui xɛn ho, dami sin na ra Onésimo, tengu tho 'bɛ xquí sin zɛhɛgä 'bɛ xcá mbasɛgä bɛ.

¹⁸ Nu'bɛ ja 'bɛ'a bi 'yøt'e'e, uague i ja 'bɛ'a i tu'a'i, pɛ 'yo ma güenda ga juzɛhɛgä.

¹⁹ Nugä ga firmagä, drá Pablogä, janangué da fädi majuañi ga ju't'ä a rá güenda na. Janangué'a hingui hɛi gui sin ya nɛ gadín cuui. Pɛ nde'bɛ guin 'yomfɛni ts'ɛ, nguetho guengä dá ja'a'i gá tɛn a ra temazã 'bɛ gmí 'yɛc'yɛi ram hma dá xi'i.

²⁰ Nuya ma zɛ cu, 'yørcui ts'ɛ ra mate 'bɛ'a dí ä'a'i, nangué guín 'youi ra Hmu. Nu'bɛ gui 'yut nin huɛcate nangué ra Onésimo, da hyu ma mbɛi 'bɛ.

²¹ Nugä dá o't'ä a ra søcuã i ja ua ya, nguetho dí ɛc'yɛi ngue gui 'yøt'e 'bɛ'a dí xi'a'i. Nɛ dím bɛni hinga hønt'a dí xi'a'i pɛ man'da ran ho guim bɛnsɛ 'bɛ'a gui 'yøt'e.

22 Dami hoqui ts'ɥ hapɥ sä dan säyagä bɥ, nɛ dami 'yäfɥ Oja nanguecä, nɛ Oja da 'yøt'e da xogagui, da zä ga mbagä bɥ, gan nu'ahɥ bɥya.

Yän zengua ra Pablo, nɛ bi ma da nu ran japi a ra Filemón

23 Nuya dí ofädi'be ra Epafra, nɛ'a di zengua i. Nɛ nu'a i ofädi nangue bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo Jesús.

24 Nu ra Marcos nɛ ra Aristarco nɛ ra Demas nɛ ra Lucas, nuya ma mimbɛfihe nangue rá 'bɛfi Oja di zengua i.

25 Nɛ nu'a ma Hmuhɥ ra Jesucristo di 'da'ahɥ rán japi a, gätho ahɥ. Nɛ hønt'a dí xi a ya.

HEBREOS

Ra sɔcuã bi 'bɛnba yɥ 'yɛc'yɛi, yɥ israel, ngue na yã ra hebreo ɥ

Bin 'yusɛ Ojã nanguê'a rá Ts'unt'ɥ

¹ Nu'bɥ maya'bɥ thoho 'dahmi ts'ɥ bɥ í 'yu'a rán 'yomfɛni Ojã, nɛ 'dahma 'dan'yo bɥ á xi'ɥ yá pɔngahyã. Nɛ gue'ɥ bi xi a mam bombɔtahɥ ɥ, gue dyɥ israelhɥ.

² Pɛ nuya rán zɛgui yɥ pa ya, bi jajɥ ga pãhmbɥ xɥn ho Ojã ya nanguê rá Ts'unt'ɥ bi zɔcuã dí 'bãhmbɥ. Nɛ guesɛ a rá Ts'unt'ɥ í 'yɔt' Ojã gãtho yɥ ximhäi, nɛ bi zãnni dim Hmu 'bɛ'a gãtho i ja.

³ Nɛ ní 'yɛpɥ bí 'bɥ Ojã rá Ts'unt'ɥ tengu'bɥ rá thai ra hyadi, gue'a di jajɥ ga pãhmbɥ a rán ho Ojã. Nɛ tengu 'bɥ rá sello, 'da angu da bɔni. Nɛ di 'yonse 'bɛ'a gãtho i ja a rá Ts'unt'ɥ Ojã, nanguê rá m hma i ja rá ts'edi. Nɛ nu'bɥ mí juasɛ bi hoga ma ts'oquihɥ ua, bi mbeng bɥ mahɛts'i 'darɥ ní mandau i tãte thoho i ja rá ts'edi.

Man'da i ja rá ts'edi rá Ts'unt'ɥ Ojã xinda gue'ɥ yãm 'bɛhni mahɛts'i

⁴ Nu rá Ts'unt'ɥ Ojã 'bɥ ya xí hogahɥ, bin t'un rá ts'edi xɥn ho xinda gue'ɥ yãm 'bɛhni mahɛts'i. Nguetho ya rá Ts'unt'ɥ zɛhɛ Ojã a, i conhui rá ts'edi rá Ta xinda gue'ɥ yãm 'bɛhni.

⁵ Nguetho:

Nu'i ma 'dats'unt'ɥ i, dí 'da a ni ts'edi ya, pɛ njãmbɥ bi t'ɛmp'ɥ yãm 'bɛhni Ojã, pɛ hinda hɔnt'a rá Ts'unt'ɥ zɛhɛ. Nɛ:

Nugã dra Ta nanguê ma Ts'unt'ɥ, nɛ xínga n'da rá m 'bɛhni Ojã bi 'yɛmbi.

⁶ Pɛ nu Ojã 'bɥ mambá si ua ja ra ximhäi a rá Ts'unt'ɥ, nɛ bi 'yɛna:

Nu ahɥ gyɥm 'bɛhni mahɛts'i, gãtho gui thãndehɥ na ma Ts'unt'ɥ,

bi 'yɛn Ojã. Nguetho nu'a rá Ts'unt'ɥ go da t'ɛspa a bɥ na nu Ojã.

⁷ Pɛ nu yãm 'bɛhni mahɛts'i, i ɔt' Ojã yá 'yɛhɛ thoho ɥ, tengu mán t'o't'i:

ɛmmɛ i tih yãm 'bɛhni 'bɥ i ɔrpa rá 'bɛfi tengu 'bɥ yɥn dãhi, nɛ di juadi 'bɛ'a gãtho hingui numanho Ojã tengu 'bɥ yɥ sibi, nanguê rá ts'edi zɛhɛ Ojã.

⁸ Pɛgue bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'ɥ Ojã: Nu'i gra Ojã, thocpa thoho gam manda zɛhɛ mazãi, njãmbɥ dim 'bɛh ni ts'edi, nɛ guidí manda xɥn ho.

⁹ Nɛ bi 'yɛmbi:

Nu'i gra Ojã, ɛmmɛ gui numanho a ran ho, nɛ 'bɛ xingui

ts'ɥ gui nde gui nu a ran ts'o.

Jananguê'a ni Ojãgui man'da dá 'da'a ran johya

xinda gue'ɥ gãtho mi'da ni cu gue ma 'yɛc'yɛi,

bi 'yɛmbi.

¹⁰ Nɛ bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'ɥ a Ojã:

Nu'i gra Hmu, rá mbudi gá 'yɔt' ra ximhäi,

nɛ gá 'yɔzɛhɛ 'bɛ'a gã bí ja mahɛts'i,

bi 'yɛn Ojã.

¹¹ Nɛ nu'a ra ximhäi dim pädi, nɛ mahɛts'i, pɛ nu'i gam 'bɥi mazãi.

Gãtho yɥ din ts'oni tengu'bɥ yɥ 'yahe.

¹² Nɛ tengu'bɥ di päh ní he n'da,

din jabɥ 'bɥ gá päh ra ximhäi.

Pɛ nu'i njãmbɥ gam pädi gãtho yɥ pa, nɛ njãmbɥ da gua'a ni te.

¹³ Nɛ, dami manda ua ja ma ts'edi ui, ja gue'bɥ ga ja i gui tap'ɥ gãtho man sãihɥ,

bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'ɥ a Ojã. Pɛ njãmbɥ bi xi ɥ yãm 'bɛhni Ojã tengu a.

¹⁴ Gãtho yãm 'bɛhni bí pɛnhua, tengu'bɥ yɥn dãhi gue hin dí nuhɥ, i ɔt' yá 'yɛhɛ Ojã nanguêjɥ to'o gãtho nts'ãnni da hyãn a ra te njãmbɥ da guadi.

2

Jatho ga ɯrpahɥ ra güenda a ní yãnjɥ Ojã

¹ Pɛ nu'a rá Ts'unt'ɥ Ojã bi 'yurcahɥ rá 'yu Ojã, xinda gue ɥ 'bɛ'a mí hma maya'bɥ. Jananguê'a man'da ɛmmɛ jats'editho ga jamansuhɥ a 'bɛ'a dí ɔhmbɥ ya, n'dahma hin ga 'bɛhmbɥ a, nɛ xín dam 'bɛhmbɥ bɥya.

2 Nu'bu mí man'u yám 'behni Oja u yán t'edi Oja maya'bu, pe guehma bi nu ran unbi a rán säui a to bi mbesta a bi ma. Pe nu'a rá m hma Oja bi man'a rá Ts'unt'u, man'da ja rá ts'edi a.

3 Janangue 'be xingui ts'u ga ponju 'bu hin dí urpah ra güenda a rá m hma mixte thohe. Ne gue'a ram hma ní yanjü Oja a. Ne rá mbudi bi mansé ra Hmu 'bu mim 'bucua ja ra ximhäi. Ne m'bejua bi xijü u yá xädi gue bi 'yö a bi man ra Hmu.

4 Ne'a Oja bi 'yudi majuani a ram hma 'bu mí 'yöt' yu hmepya ne xun ngu yan t'öt'e mixte. Ne'bu mí 'dajü ra ts'edi nangue rá Hogandahi, tengu mí ndese Oja bi darcahu. Ne gue'a í 'yudi majuani a ram hma.

Nu ra Jesús njuantho bin ja tengu thohogahu

5 Pe nuna rá ts'edi Oja gue dí mangä, hinga nan ja xun ho. Pe hinga gue'u yám 'behni mahets'i di jap Oja di manda bu ja ra 'da'yo ximhäi 'bu bin ja rá ts'edi Oja xun ho bu.

6 Pegue bi zän Oja to'o di manda bu, tengu bi si'a Oja 'bu mí t'änni 'be'a di 'yét'ui yu jã'i:

'Be'a gue ε dí pehmbe gue ε mme guím bñje,
ne dyu jã'i thohohe. Ne man'da guidí jamansuje.

7 Pe ja 'da yu pa gá jaje him mí ja ma ts'edihe, xinda gue'u nim 'behni bu mahets'i.

Pegue gá sänni gui 'yescähe, ne gui 'dac ma ts'edihe.

Ne gá sänni ga mandahe 'be'a gätho i 'bui ne 'be'a gätho i ja gue gá 'yöt'e.

8 Ne gätho gá sän'ndu mi'da 'be'a gä gá 'yöt'e gue da 'yéc'yéigahe, bi 'yem bu män t'o't'i. Janangue'a hin'yu 'be'a bi zänni gue hin ga mandahu, nguetho bi 'yena: "Gätho da t'éc'yéi u yu jã'i." Pe hindaná nuhu gue gätho da 'yéc'yéigahu.

9 Pe hinda hont'a ra Jesús, bin ja tengu män t'o't'i, bi t'és pa 'bu mí du, bin t'un rá ts'edi. Pegue xín ja 'da yu pa bin japi him mí ja rá ts'edi xinda gue'u yám

'behni Oja mahets'i. Janangue'a bi zä bi du nangue n'da ngu n'dajü, nangue rán huécate Oja. Ne nu'a ran däte bi nu, gue'a í t'és pa a.

10 Nu Oja bi zän'ndu gätho da hyonse. Ne bi nde bá si xun ngu yá t'uhni bu ja rá ts'edi. Janangue'a xun ho a bi 'yöt' Oja gue bin unba u yá Hmu, gueru bi zä bi yanjü xun ho.

11 Ne nu'a ra hocpate ne'u to'o mahoqui, ne n'dat'a yu Ta. Janangue'a hingui pe'ts' rá sä a ra hocpate da 'yembi yá cu u bi hoqui.

12 Tengu män t'o't'i, bi 'yena:

Ga xi u ma cu gätho nangue'e,
ne ga és'i'i nubü ja rá m peti ma cu,
bi 'yén'a ra Cristo.

13 Ne man'da bi man ra Cristo:

Dí tømí da mbäxcä Oja.

Ne xø bi 'yena:

Dí 'bähmbe ua ya yá t'uhni Oja bi 'daqui,

bi 'yén'a ra Cristo.

14 Nujü yá t'uhnigahu a, dyu jã'i thohohu, ngue i ja ma ngøhu ne ja ma jihü. Ne a ra Jesús bin jã'i ne bin ja rá ngøc'yéi tengu thoho gahu. Janangue'a bi zä bi du ngue í 'berpa rá ts'edi a rá hmu ran däte, ngue ra zÿthu.

15 Ne gueru da zä di 'uecpa yá mbidi u to'o i su ran däte gätho yu pa i 'bui.

16 Ne mfadi hinga gue'u yám 'behni Oja mahets'i bi 'yörpa ra güenda da yäni, pegue guenjü dyu 'yéc'yéihü yám bom'betojü ra Abraham, nde Oja da yanjü.

17 Janangue'a nu ra Jesús njuantho bin ja tengu thoho gahu, bi bñni 'be'a gätho dí m bëmhbü, bi zä 'be'a gätho dí sähu. Nu'bu hin xtín jabü, hin xtán zä xtí huégahu, hin xtán zä xtí juah rá 'befi Oja gue bi hoga ma ts'oquihü. Gue'a í t'ém bi bim hmumbäjä a.

18 Ne nuya da zä da mbäxcahu to'o i ts'ä nangue yan unbi, nguetho nese a bi ts'ä nangue yan unbi, ne bi hyät'i.

3

Nu ra Jesús man'da sä da t'és pi xinda gue'a ra Moisés

1 Nuya, ma hoga cu ah_u, gue bi huan'nah_u 'darpu dam 'buhmb_u bu mahçts'i a Oja. Dami 'yøhmb_u ya nangue ra Jesús, nu'a ra pøngahya nε ra hocpate nangue rá 'yu Oja dí tɛnhd_u.

2 Nu ra Jesús bi juah rá 'bɛfi bi un'na Oja, tengutho ra Moisés bi juah rá 'bɛfi gue bi jamansu u n'dam'buí yú t'uhni Oja.

3 Pε nu ra Jesús man'da sä da t'ɛspi xinda gue'a ra Moisés, tengu thoho ra ta bu ja n'da ra ngu man'da da t'ɛspi xinda gue'u yú t'uhni.

4 Pε madague'bu i ørpa rá 'bɛfi Oja u yu ja'i, tengu bi 'yøt' ra Moisés, pε nu'a Oja i øzehε gätho rá 'bɛfi.

5 Nguetho rá 'yεhε Oja a ra Moisés, nε bi ja'ts' rá bɛfi bi jamansu gätho yú t'uhni Oja maya'bu. Nε nu rá 'bɛfi ra Moisés bi 'yu i ts'u a rá 'bɛfi ra Cristo da 'yøt' 'bu bi zøhø.

6 Pε nu ra Cristo rá Ts'unt'u Oja a, nε bi ja'ts'i bim hmu nangue'u n'dam'buí yú t'uhni Oja. Nε guectahu ya n'dam'buí yú t'uhni gahu Oja, 'bu dadí thoctahu dí pähmbu majuani a, nε'bu dadí thoj_u a nán johyah_u a ran ho dí tømhb_u.

Da zin yú t'uhni Oja da hyurpa yú mbuí

7 Janangue'a i εn'a rá Hogandahi Oja bu ja rá t'ohni:

Nuya ra pa i jab_u ya in zo ah_u Oja. Pε εmme xən ho 'bu gui 'yøhmb_u a i xi ah_u.

8 'Yo gadí u't' ni mbuíh_u tengu bi 'yøt'u mí tɛn ra Moisés, bi numan'utho Oja 'bu mín 'yo bu ja ra uhäi.

Nε bi zä Oja u yu ja'i nangue 'bε'a bi numanhose.

9 Nu nim bombøtah_u bi 'yørcä ran ts'äte nε bi numan'uthogui 'bu nyote njeya mín 'yo bu ja ra 'yu, madague'bu bi nu xən ngu yən t'øt'e gue dá ut ma ts'edi, bi 'yεn Oja.

10 Janangue'a dán cuεgä nangue'u yu ja'i, nguetho thocpa thoho i 'uegue nangue yú mbuí,

hin jam'bu bi ba a ra 'yu dá xifi, bi 'yεn Oja.

11 Janangue'a εmme dán cuεgä nangue'u. Majuani dá ma, hin ga singä bu ja ra häi u ngue da hyu yú mbuí, bi 'yεn Oja.

12 Ma zi cu ah_u, pε dam fähmb_u. Xi'bu n'da ah_u gui 'uehmb_u 'bu din ja ah_u ra ts'ombuí, gue gui 'yεna hin gui nde gui 'yεc'yεih_u Oja, i 'buí.

13 Pε n'da ngu n'da ah_u damim fäxhu bu ja ra hoga'yu, n'da pa ngu n'da pa, janya i sä ga øhmb_u a im ma Oja, yu pa ya. Nε nu'bu din jab_u gui 'yøth_u, xinga n'da ah_u da hyä ah_u yu ts'oqui, gue di 'bät'a ni mbuíh_u.

14 Nguetho dí comhb_u a rán ho ra Cristo 'bu dí thoj_u a ní hyu ma mbuíh_u a, gue'bu go rán zεgui tengu 'bu rá mbúdi dá tømhb_u.

15 Janangue'a i xij_u a rá t'ohni Oja ya: εmme xən ho 'bu gui 'yøhmb_u a rá nde Oja gue in zo ah_u ya.

'Yo gadí u't' ni mbuíh_u tengu bi 'yøt'u 'da bi numan'u tho Oja, bi 'yεna.

16 To'o u bi 'yøh rám hma Oja nε bi numan'u tho. Ha hinga gue u yu ja'i bi yan Oja nangue'a ra häi Egipto mín 'yoh_u ra Moisés.

17 Nε to'o bi un ra cuε Oja gätho nyote njeya. Ha hinga guet'u bi yan Oja bu ja ra häi Egipto, bi 'yøt' yu ts'oqui, janangue bi du bu ja ra uhäi.

18 Nε to'o u majuani bi t'εmbi hin da hyurpa yú mbuí Oja. Ha hinga guet'u him bi 'yεc'yεi Oja.

19 Gam bεmh_u ya hanja him bi zä bi zin Oja u, nguetho him bi 'yεc'yεi Oja u.

4

1 Nuya i jatho ga suh_u, janya i ja yu pa i xij_u Oja da zin_u bu ja rá ngu ngue da hyurca ma mbuíh_u. Xøhma ts'urb_u thoho hin da zøni ga cuth_u bu.

2 Nguetho nej_u bi sij_u a ram hma gue dí cü't'a n'da, tengu bi sih yu ja'i mí 'buh maya'bu, gue'u bin 'yoh_u ra Moisés. Pε nu'u, him bi zä í ts'im bu a ram hma bi sifi, nguetho him bi nde bi ba u gue majuani a.

3 Pɛ nuju gue dí pəhmbu majuani a ram hma, guenju gue ga cuthu bu da hyurca ma mbuihu Oja. Ne guerpu him bi zä bi yut'u 'da, bi 'yɛn Oja:

Janangue'a dán cuɛgä nangue u, ne majuani dá ma,

njam'bu ga singä u gue da hyu yú mbui, bi 'yɛn Oja.

Pɛ bi du'mi bi xih yu ja'i gue da zim bu 'bu mí jua a bi 'yot' ra ximhäi Oja, ne bin säya bu, bi hyu rá mbui zehɛ.

4 Tengu bi ma rá t'ohni gue nubu bi ma, gue:

Ná yoto ma pa bin säya Oja 'bu mí jua a bi 'yot' ra ximhäi.

5 Pɛgue bi xi'u buya nangue'u 'da mín 'yohu ra Moisés:

“Njam'bu ga singä u gue da hyu yú mbui,” bi 'yɛn Oja.

6 Pɛ guehma 'bui to'o din säya bu da hyu yú mbui. Pɛ hinga gue'u 'da bi sifi maya'bu, nguetho him bi 'yɛc'yɛi a ram hma.

7 Pɛgue bi 'yu Oja n'da ra pa mahøn'a, gue ra pa i jabu ya, tengu bi ma ra David nangue u xun ngu yu jeya xí thogui 'bu mí 'buh ra Moisés. Ne gue'a ram hma xí hmangua, gue ɛna:

Nuya ra pa i jabu ya in zo ahu Oja. Pɛ ɛmmɛ xun ho 'bu gui 'yøhmbu a i xi ahu.

'Yo gadí u't' ni mbuihu tengu bi 'yot'u 'da bi numan'utho Oja, bi 'yɛn'a ra David.

8 Nu'a ra Moisés bim pommi a ra Josué bi thoqui bi zix u yu ja'i. Bi säyabi bu ja a ra häi Canaan bi un Oja, bin johya bu. Pɛ nu'bu da gue'a ran johya bi man a Oja, hin xtá ma mahøn'a Oja nangue man'da ra pa 'bu.

9 Janangue'a guexta'a i ja n'da ra xequi í juadi xun ho, guerpu da hyurca ma mbuihu Oja, gue yú t'uhnigahu a.

10 Nu'u to'o da yut'i gue da hyurpa yú mbui a Oja, din säya nangue gätho yú 'bɛfi u tengu tho Oja bin säya nangue gätho rá 'bɛfi bi hyu rá mbui 'bu mí jua a bi 'yot' ra ximhäi.

11 Janangue'a nde'bu ɛmmɛ ga ndehu ga cuthu bu. Hin ga øthu tengu u him bi 'yɛc'yɛi ram hma 'bu mí xi Oja.

12 Pɛ nu'a rá m hman Oja dim pɛfi tengu'bu ra theni yoho yú het'i, pɛ man'da i ja rá ts'edi a xinda gue ra theni, ngue i sä da zørpə mbo ní mbui n'da, i urcahu 'bɛ'a gätho dí m bɛmhbu mbo ma mbuihu, 'bɛ'a majuani dí nde ga øthu, ngue nda'a bi bɛngahu Oja, ne nda'a dá bɛnsɛhu.

13 Xinga n'da u bi 'yot'a Oja gue i sä da 'yɛcpi 'bɛ'a mbɛni, gätho i paði, ne di nequi bu ja rá dá a to i haɟcahu ra güenda.

Nu ra Jesús ma hmumbäjähu xun ndoho rá ts'edi

14 Nu ra Jesús rá Ts'unt'u Oja, i t'ɛmbi ma hmumbäjähu nguetho ma hocpatehu a. Ne bi zøm bu mbo mahɛts'i. Ne i fäxcahu a gue i ja rá ts'edi mixte. Janangue'a ga thoqui ga tenhdə a rá m hma.

15 Nu ra Jesús ma hmumbäjähu i paði hinga gätho dí häthu u dí sähu, nguetho bi zä 'bɛ'a gätho dí sähu. Pɛ hin jam'bu bi 'yot'a n'da ra ts'oqui.

16 Janangue'a hin ga suhu dan yahu Oja bu bí ja rá ts'edi, nguetho di huɛgahu ne di pungahu, ne da mbäxcahu a ra ora dí homhbu a.

5

1 Bi than'du 'da yu ja'i israel 'bu maya'bu ngue dim hmumbäjä. Ne da 'yäp'a Oja nangue gätho mí'da. Ne midí thocpa Oja u yú 'bøts'e nangue u yu zu'uɛ bi tho, gue ní mba ma punbi yú ts'oqui yu ja'i.

2 Ne nangue yu ja'i thoho u yu hmumbäjä, hinga gätho bi 'yot'e xun ho, ngutho u mí'da yú mija'ihu. Janangue'a bi zä janate tho bi hoc'u yu 'yambui ne yu 'yot'ats'oqui.

3 Ne jatho rá mbədi midí un Oja n'da ra 'bøts'e ra mbäjä nangue yú ts'oqui zehɛ, tengu bi 'yot'e nangue yú ts'oqui yu ja'i.

4 Njongui sä da 'yot'e gue dim hmumbäjäɟɛ, ne hønt'a Oja sä da huahna n'da ra hmumbäjä, tengu 'bu mí huahna ra Aarón.

5 Ne ngutho bin ja nangue ra Cristo, him bi mansɛ gue dim hmumbäjäɟɛ, pɛ Oja bi un ran t'ɛdi gue dim

hmumbäjä, tengu bi ma rá t'ohni Ojä
'b_u mí 'y_εna:

Nu'i ma 'dats'ant'ü i,
dadí 'da'a ni ts'edi ya.

⁶ Nε bi 'yεmbi mahøn'a:

Nu'i gam mbäjä gätho y_u pa ya,
tengu ra hmεpya bi 'yøt' ra
Melquisedec,

bi 'yεn Ojä b_u ja rá t'ohni.

⁷ Nu ra Cristo 'b_u mim 'b_ucua ja ra häi,
zäi nan yäui Ojä, bi 'yäp rá mfäts'i da
däp'ü. Nts'edi bi mbafi nε bin zoni. Pε
bi badi ja rá ts'edi Ojä da yäm b_u ja ran
däte. Nε bi 'yø Ojä 'b_u mí nde din unse
b_u ja rá pähä Ojä.

⁸ Nu'a ra Cristo, madague'b_u rá
Ts'ant'ü Ojä a, pεgue bin jä'i a,
janangue'a bi xänba yan ünbi 'bε'a dí
'yörpa rá pähä Ojä a.

⁹ Bin jab_u bi 'yøt'e, janangue'a bi zøni
bi jä'ts'i gätho rá pähä Ojä. Nε bi zä
bi un'na ra te mazäi gue to'o gätho da
'yεc'yεi a.

¹⁰ Nguetho bi huan Ojä a gue dim
hmumbäjä nangue dy_u 'yεc'yεih_u,
tengu ra hmεpya bi 'yøt' ra
Melquisedec.

Nts'utho 'b_u ga penj_u

¹¹ I ja xän ngu 'bε'a dín nde ga xi ah_u
nangue a bim hmumbäjä a ra Cristo.
Pε xän hεi ga xi ah_u nguetho hin guí
honi gui pähmb_u.

¹² Nε xän ngu y_u pa x_u thogui gue mí
ja ngue xquín xänbateh_u, pε guexta'a
i jatho da si ah_u ü yüm hma hingui
hεi nangue Ojä. Nguetho gá cohi gán
'yämmbüh_u. I jatho gui sih_u ra xi'ba
tengu'b_u gy_u 'uεreh_u, nε hin guí häth_u
gui sih_u njuantho ran ts'ihmε.

¹³ Nε nu'a gnán ts'ihmεh_u ra xi'ba,
in ja tengu y_u 'uεre, nε hinda ná
pähmb_u 'bε'a ra te gue däm 'bühmb_u
njuantho.

¹⁴ Pε nu ran ts'ihmε xän ho nt'øt'e
nangue y_u dajā'i. Nε xän te yá mbüi
nangue zäi dín 'yomfēni, janangue'a
pädi nda'a xän ho nε nda'a hingui ho.

6

¹ Janangue'a nde'b_u ga thoqui ga
homhb_u gue dan dajā'ih_u. Nde'b_u

hinga hønt'a ga mamhb_u a rá mbüdi
bi sängah_u nangue ra Cristo. Nde'b_u
hinga hønt'a ga mamhb_u gue ga päh
ma mbüh_u gue mí εna xtá hjoj_u, nε
hinga hønt'a ga mamhb_u ga dáp ma
mbüh_u Ojä.

² Nde'b_u hinga hønt'a ga mamhb_u
ram hma dan xixyäh_u, nε nangue
ran jäxa'yε, nε nangue da dämbeñi ü
xän du, nε nangue din ja ran juänbi
'b_u rán zεgui, nde'b_u hinga hønt'ü
ga mamhb_u ya, nguetho dí pähmb_u
nda'a ü.

³ Mbähä ga thoj_u 'b_u da zä da xoc'a
ni mbüh_u Ojä, nguetho i ja mi'da.

⁴⁻⁶ Nguetho nu'b_u hin ga thohmb_u,
xøhma thoho da bëni da mbenc i 'da.
Nε nub_uya him man'dandí da nde ba
pengui mahøn'a. Nguetho nu'b_u mí
numanho n'dandí rán nεqui Ojä, nε
bi zämanho a bi un Ojä, nε bin 'yoh_u
rá Hogandähi Ojä, nε bi zämanho a rá
hogamhma Ojä, nε bi b_u i ts'ü rá ts'edi
a ra 'da'yo ximhäi din ja. Pε nu'b_u
da mbengui, ya him man'dandí da zä
di hoc yá mbüi mahøn'a. Nguetho im
bēni tengu'b_u da zä di cuat mahøn'a
b_u ja ra pont'i a rá Ts'ant'ü Ojä, nε di
japi din thenda a ra Cristo.

⁷ Nguetho tengu'b_u n'da ra häi a
ra jä'i, n'dandí ngu n'dandí din 'ye, i
pøt'e, nε i pøts'e 'bε'a pa nthuhu b_u. Nε
nu'a ra häi nu'b_u di japi din ja 'bε'a
tup_u a ra mbēfi, da hyän rán jäpi Ojä
a.

⁸ Pε nu'b_u hin di japi da bøx'a 'bε'a
bi thup_u, nε hønt'ü y_u 'uñi i ja b_u, nte
di muui 'b_u. Nε hin da hnumanho a
ra häi 'b_u. Nε nzeñi da mba nt'udi
nangue ra sibi.

Bi zqngba ma mbüh_u a ra Jesús, dí tømh_u a ran ho ya

⁹ Pε madague'b_u njab_u dá mamhbe,
ma zi cu ah_u, pεgue dí haxhe njuäni
gan jah_u tengu ra hogahäi, bin japi
bin ja xän ngu 'bε'a bi thup_u, nguetho
bi hoc'a ni mbüh_u Ojä. Nε xän ndoho
ran jäpi ba εhe, guin nuh_u.

¹⁰ Nguetho xän ho øt' Ojä ngue hin
di pumbēni a ra 'bēfi gá 'yøth_u, nε
ran huεcate gá 'yuth_u ü 'da ni cuh_u,

nangue rá thuhu Ojå, ne nangue a guí ødahya.

¹¹ ξμμε δί ndehe gui thojya gan ξhyahya, n'da ngu n'da ahya, gue'bya go rán zεgui ra pa. Janangue'a da zøni gui hyamhbya 'be'a gätho guí tømhbya.

¹² Hin dí ndehe da yændanhyxi thoho ahya, pe dami 'yøthya 'be'a mí øt'ya 'da 'bya mí bædi majuani a rá m hma Ojå, ne bi hyät'i bi zet yú mbai, janangue'a bi hyan a ra herencia bi ma majuani Ojå.

¹³ Nu Ojå 'bya mí xih majuani a ra Abraham, bi ma majuani nangue rá thuhu zεhe. Nguetho njo'o man'da xæn ndoho rá ts'edi hinda hønse a.

¹⁴ Ne bi 'yæn Ojå: "Majuani xæn ngu ran ho ga 'da i, ne ga 'da i xæn ngu nim bom'betto," bi t'εmp'a ra Abraham.

¹⁵ Nu ra Abraham bya bi hyät'i bi dø'mi, janangue'a bi hyani 'be'a bi xi a Ojå.

¹⁶ Nu'bya 'da ya ja'i im ma majuani 'be'a da 'yøt'e, i ndønba rá thuhu Ojå, ne ya him ma hyom mi'da yam hma dí hoc'a, nguetho i fadi majuani a bi ma.

¹⁷ Ne'a Ojå 'bya mí nde da 'yurcahya ngue majuani a rá m hma, bi man rá thuhu zεhe 'bya mí xijya ra herencia. Ngue guejya nts'änni ga hamhbya a. Janangue'a ga pažmbya njam'bya di pä a bi xijya.

¹⁸ Janangue'a yoho bya dá pažmbya, rá m hmanse ne rá thuhu zεhe, ga pažmbya hin dim fehni Ojå, pe majuani da zinjya bya. Ngue guejya bá 'dahmbya bya mí ja xcá tuhya, dá benthya bya hapu da zinjya ya.

¹⁹ Janangue'a bi zinjya bya a ra Jesús, bi zangba ma mbaihya bya mbo rá ngu Ojå, njam'bya da hyεgahya.

²⁰ Nguetho m'bet'o bi yurpya a ra Jesús. Ne bi xi a Ojå ngue bi hogahya ngue da numanhojya bya. Gue'a nam bøni ma hmumbajahya, ngue i 'bai mazai, tengu ra hmεpya bi 'yøt' ra Melquisedec.

7

Bim mbäjä ra Jesús tengu ra hmεpya bi 'yøt'a ra Melquisedec

¹ Nu ra Melquisedec bim hmuts'ut'abi bya ja ra hnini Salem, ne bim mbäjä nangue Ojå mixtetho rá ts'edi. Ne nu ra Abraham 'bya mam bá tap'ya 'da ya ts'ut'abi, bin c'at'ui ra Melquisedec, bi t'äp rán japi Ojå nangue a ra Abraham.

² Ne nu'a ra Abraham bya bi un'na ra Melquisedec a ná 'det'a gue xpí hyanba yán saihya, gue rán t'unni Ojå a ná 'det'a. Ne nu rá thuhu ra Melquisedec nde da ma "ra hoga hmuts'ut'abi." Ne nde da ma gue "ra hmuts'ut'abi di hocpa ra sai," ne gue'a nam bø'n'a rá thuhu rá hnini Salem.

³ Ne hinga mfadi to'o rá ta ra Melquisedec, o to'o rá mbe. Ne hinga mfadi nda'a rá 'ya, ne hinga nt'o't'i gue'bya mí m 'bai o gue'bya mí du. Janangue'a tengu'bya rá ts'edi rá Ts'unt'ya Ojå bya ín 'yu a ra Melquisedec, gue dim mbäjä gätho ya pa høn'bya go njam'bya.

⁴ Janangue'a sä ga pažmbya ya gue xæn ngu rá ts'edi ra Melquisedec 'bya min ja, nguetho guesε ma ngurpa bøtahya ra Abraham bi un'na ná 'det'a bá tap'ya yán saihya.

⁵ Nu rán t'εdi Ojå bi xi ya yú t'uhnini ra Leví gue yú mbäjä ya israel, gue da hyacpa a ná 'det'a ya yú meni, madague'bya yám bom'betto ra Abraham ya, pe nesε ya.

⁶ Pe nu ra Melquisedec, madague'bya hingui conhui rá 'ya ra Leví gue ra Abraham, pe bi un'na ná 'det'a gue'a bá tåh ra Abraham. Ne nu ra Abraham, madague'bya xæn ngu rá ts'edi bya nam bæn Ojå, nguetho bi xifi majuani da 'yørpa a Ojå. Pe man'da ja rá ts'edi ra Melquisedec nguetho bi t'äp a ran japi a ra Abraham.

⁷ Ne mfadi nu'a di jap'a n'da man'da ja rá ts'edi xinda gue'a pa ma japi.

⁸ Pe nu'ya yú mbäjä ra israel zai midin t'un'na ná 'det'a, pe ya ja'i ya, ne i tu ya. Pe nu man'da ra mbäjä gue ra Melquisedec, i mam bya ja ra t'ohni tengu 'bya i 'batho.

⁹ Ne da zä gam bæmhbya ya, gue gätho rá 'ya ra Leví, gue yú mbäjä ra israel, gue i äp'a ná 'det'a ya yú meni,

gam bεmhbu gue nε'u tengu'bu bin jut'u 'bu mí un'na ná 'det'a xεqui a ra Melquisedec a ra Abraham.

¹⁰ Nguetho da zä gam bεmhbu nanguε ra Abraham, tengu'bu ya xmín 'yohu yám bom'beto 'bu mín c'at'ui ra Melquisedec, madague'bu hin nám 'bui.

¹¹ Bim mbäjä ra Aarón gue rá 'yu ra Leví, nε rá ngurpa bōta a ra Abraham a. Nε gue'u bim mbäjä u nanguε'u yu israel, tengu bi man yán t'ēdi Ojä. Pε nu'bu da guehya yú 'bēfi gue ní yan Ojä u yu jā'i, him mi jatho xtí nεqui man'da ra mbäjä gue n'dan'yo 'bu, tengu ra hmεpya bi 'yu a ra Melquisedec, nε hin nanguε a ra Aarón.

¹² Pε nu'bu mí mba ma pädi yu mbäjä, nε 'bε'a mí øt'e, nε u yan t'ēdi mí tenni, míjats'editho da mba ma pädi u.

¹³⁻¹⁴ Bi 'yεn ra t'ohni gue nu a man'da ra mbäjä gue ra Cristo a, bim 'bui nanguε man'da rá ts'unt'u ra Israel, ngue hing rá 'yu yu mbäjä. Nguetho mfädi xun ho gue ma Hmuhu bim 'bui nanguε rá 'yu ra Judá. Nε nte bi ma yán t'ēdi ra Moisés, gue dim mbäjä a rá 'yu ra Judá.

¹⁵ Pε man'da gui pāhmbu 'bε'a dá mangä 'bu guim bεmhbu nanguε a ra Melquisedec, gue i udi tengu a man'da ra mbäjä, nu'a ra Cristo a.

¹⁶ Nε hin nanguε ra 'yu bi man u yan t'ēdi da zä dim mbäjä a ra Cristo. Nε xín nanguε u yan t'ēdi mí ma 'bε'a da t'øt'ua bi den'na, nguetho him mán ts'änni zai din ja u. Pεgue bi zä bim mbäjä nanguε a rá ts'edi a rá tεse njam'bu da zä da guadi.

¹⁷ Gue'a bi man Ojä:
Nu'i gra mbäjä mazai,
tengu ra hmεpya bi 'yøt'a ra
Melquisedec,
bi 'yεn Ojä.

¹⁸ Gue'a án t'ε'ts'a ra 'yu gue bi ts'än maya'bu, nguetho mbε nte midí muui a.

¹⁹ Nguetho njom bi zä bi hocpa yú ts'oqui u yan t'ēdi bin t'un ra Moisés. Pε bi nεqui man'da xun ho, gue i six-cahu bu bí 'bu Ojä.

²⁰ Nε man'da xun ho ra 'yu nanguε ra 'da'yo mbäjä, nguetho bi mansε rá thuhu Ojä 'bu mí un rán t'ēdi a rá Ts'unt'u.

²¹ Pε nu mi'da yu mbäjä 'bu mín t'un yú 'bēfi, him bi hndønba rá thuhu Ojä. Nε nanguεhna ra hmumbäjä, bi mansε rá thuhuse Ojä. Tengu bi mam bu ja rá t'ohni Ojä, bi 'yεmp'a rá Ts'unt'u zεhε: Nugä dra Ojä, dí mansε ma thuhugä, nε hin ga pä a dí ma.

Nu'i gam mbäjä gätho yu pa mazai,
tengutho ra hmεpya bi 'yøt'a ra
Melquisedec,
bi 'yεn Ojä.

²² Nu ra Jesús, da zä di jā'ts'a n'da ran hoqui man'da xun ho xinda gue'a mí ja mam'bεt'o, nguetho dim hmumbäjä mazai a.

²³ Nu'u 'da yu mbäjä bi zøni xun ngu mí 'bui, nguetho i tu, nε him bi zä bi thoqui høn'bu go njam'bu.

²⁴ Pε nu ra Jesús hingui tu, jananguε'a njo'o man'da sä da hyanba rá 'bēfi.

²⁵ Jananguε'a da zä di hoqui xun ho u to'o da zøm bu 'bu Ojä ya, nanguε a ra Cristo. Nguetho i 'bui mazai, da zä thocpa thoho da 'yäp'a Ojä nanguε u to da zøm bu.

²⁶ Njuantho ε gue'a ra Jesús a ma hmumbäjä dí homhbu. Nguetho xun hotho a, nte in dupatesε him bi 'yøt' yu ts'oqui, nε him bi hyanba yám 'bäi u yu ts'om'bäi, nε man'da i pa nt'εspi gue i ja rá ts'edi bu mahεts'i.

²⁷ Nu yu jā'i 'bu mim hmumbäjä di thoqui da mbøspa Ojä gätho yu pa, mbudi bi mbøspe nanguε yú ts'oqui zεhε, nε m'bejua yú ts'oqui yu jā'i. Pε nu ra Jesús him bi 'yøt'e tengu u, nε n'dandı thoho bi mbøspa Ojä 'bu mi un rá tεse, nguetho di muui mazai a.

²⁸ Nu rán t'ēdi Ojä bi man ra Moisés bi t'εmbi dim hmumbäjä u yu jā'i thoho, pε him bi hyät'i bi jā'ts'u yán t'ēdi Ojä. Pε nu'bu mí mansε rá thuhu Ojä, bi ma gue dim hmumbäjä rá Ts'unt'u zεhε. Nε nu'a gätho bi jā'ts'u yan t'ēdi nε bi juadi, nte di 'bēh ya. Nε gue'a rám poniui a rán t'ēdi Ojä bin t'un ra Moisés a ra Jesús.

8

Nu ra Jesús bin hocpate nangue ra 'da'yon hogui

¹ Bí 'bɛpɛ mahɛts'i a ma hmumbäjä^h gue ma hocpate^h, 'darpɛ ní mandau a tɛte tho^ho rá ts'ɛdi. Nɛ guehna man'da jats'ɛdi na dí xi ahɛ.

² Nɛ dim mbäjä bɛ majuani i pa nthande Ojä bɛ mahɛts'i, tengu'bɛ ra nijä bi 'yøt' Ojä, nɛ him bi hyøh yɛ jä'i.

³ Gätho yá hmumbäjä ɛ yɛ israel, bi ts'änni di un yɛ 'bøts'e nangue ɛ yɛ zu'uɛ bi tho, nɛ mi'da. Janangue'a nɛ a ra Jesucristo ja 'bɛ'a bi uni, nguetho nɛ a ra hmumbäjä a.

⁴ Pɛ hinga guecua ja ra ximhäi bim mbäjä a. Nɛ nu'bɛ xtín zɛngua ja ra häi, njam'bɛ xtán zä xtím mbäjä. Nguetho hing rá 'yɛ ra Leví a, nɛ hing yɛ zu'uɛ bi mbøx'a, tengu bi man rán t'ɛdi Ojä bi man ra Moisés.

⁵ Nɛ nu'a ra nijä bɛ midím pɛ ɛ yɛ mbäjä ua ja ra ximhäi, n'da ra hmɛpya tho^ho gue 'bɛ'a ørpɛ mahɛts'i. Nguetho bi sih ra Moisés 'bɛ mí dɛp'a ra nijä: “Dami jamansu 'bɛ'a gui jap'ɛ i ja bɛ, nɛ 'bɛ'a gätho gui 'yørpɛ, tengu tho^ho dá ut'a 'bɛ gmí 'bɛpɛ ja ra t'øhø,” bi 'yɛmp Ojä.

⁶ Pɛ nu ra Cristo bin t'un'na n'da ra 'bɛfi ɛmmɛ man'da xɛn ho xinda gue'ɛ mi'da yɛ mbäjä. Nguetho din hocpate nangue ran hogui man'da xɛn ho 'bɛ'a gätho i ma da 'yørcahɛ.

⁷ Nu'bɛ xtán zä xtí hocpa n'da a rá mbɛdi ran hogui, him mí jatho xtán ja a ná yoho ran hogui.

⁸ Pɛ nu Ojä him bi zä bi numanho yɛ jä'i nangue a ran hogui mí ja, pɛ guexta'a ndupate bɛ na nu Ojä ɛ. Janangue'a bi 'yɛna:

Da zø'n'a n'da ra pa

ga øt'ä n'da ra 'da'yon hoqui mahø'n'a nangue yɛ mɛ israel nɛ yɛ mɛ judá.

⁹ Nɛ hin din ja tengu ran hoqui dá xi ɛ yám bombøta

'bɛ mambá jɛcpɛ ra häi Egipto, nɛ dá jamansu.

Dá xifi xtí jä'ts'i, pɛ him bi hyät'i da 'yøzɛhɛ man hoqui dá xifi, gue man t'ɛdi dá xi a ra Moisés.

Janangue'a him bi zä dá numanho ɛ, bi 'yɛn'a ra Hmu.

¹⁰ Pɛ nu ran hoqui ga ørpa yɛ israel 'bɛ m'bejua mi'da yɛ pa, din ja tengu gam mangä ya.

Ga un man 'yomfɛni bɛ ja yán 'yomfɛni ɛ,

nɛ ga japi mpähä tho^ho da dɛngui.

Janangue'a da numanhogui, nɛ ga øt'ä gue yá Ojägä ɛ, nɛ din ja gue ma t'ɛhni zɛhɛ ɛ bɛya.

¹¹ Nɛ hinga hnɛhi tho^ho 'bo'o da xänba ɛ,

nɛ njon da sänbi gue da bɛqui,

nguetho gätho da bɛc zɛhɛ ɛ,

yɛ ngɛrpi o gue yɛ jä'i tho^ho.

¹² Nɛ ga punbi nangue ran ts'o, nɛ him man gam bɛngä ɛ yá ts'oqui, bi 'yɛn Ojä.

¹³ In jabɛ a ra 'da'yon hoqui, nɛ gue'a í t'ɛmbi ra nyonhoqui a mí ja, gue ya bi juah rá 'bɛfi a, nɛ ní mba bɛ dim 'bɛdi 'bɛ mí man na.

9

Nɛcua ja ra häi mí ja rá ngu Ojä, nɛpɛ mahɛts'i

¹ Nu'a rá mbɛdi ran hoqui, mí ja yán t'ɛdi nangue yán t'øt'e mí t'ørpɛ ja ra nijä ua ja ra ximhäi.

² Nɛ nu'a ra nijä bi t'øt'e, bin ja n'da ra cuarto rá mbɛdi, t'ɛmbi xɛn dɛxqui, guepɛ mí ja rán 'døgue yɛ lámpara, nɛ ra mɛxa gue i cɛx yɛ 'bøxthuhmɛ.

³ Nɛ mí ja man'da ná yoho ra cuarto gue nubɛ mbo, mán joti n'da ra 'bøt'e, guepɛ mí t'ɛmbi man'da xɛn dɛxqui.

⁴ Nɛ nubɛ, mí ja bɛ ra mɛxa ra oro guepɛ mí zø ra xɛca xiza yɛmanho. Nɛ a rá huada ran hoqui gue mán jots'i ra oro gätho yá hyo. Nɛ nubɛ mbo ra huada mí høpɛ n'da ra xaro gue ra oro, mí o bɛ zi ts'ɛ ra hmɛ i t'ɛmbi ra maná. Nɛ a rá tøhø ra Aarón gue bi 'dogui, nɛ ɛ yɛ xɛndo bi t'o't'a ra nyonhoqui, gue nu'ɛ yán t'ɛdi Ojä maya'bɛ.

⁵ Ne nu rán jo'mi ra huada, n'da ra xithe i t'ɛmbi ran ts'äya ram punbate. Ne mí tɔpɛ yoho yá pɔte ɛ yá mbädi Ojå mahɛts'i, mí com'pɛ mate ra xithe bɛ mí pa nsits'i ra ji dí m punba yá ts'oqui yɛ jå'i. Pɛ hinga xɔt'a ga xi ahɛ 'bɛ'a nam bɔn'ɛ gätho yɛ hmɛpya mí ja bɛ mbo ra nijå.

⁶ Bin jabɛ bi t'ɔt'e. Nu yɛ mbäjä thofo, thocpa thofo mí cɛrpɛ a rá mbädi ra cuarto, gue mí ɔt' yá 'bɛfi nangue ran dandɛ bɛ ja ra nijå.

⁷ Pɛ nubɛ ná yoho ra cuarto man'da xɛn dɛxqui, hɔnt'a ra hmumbäjä mí thopɛ, hɔnt'a n'dapa thofo i tho a n'da jɛya. Ne nu'bɛ mí yɛrpɛ, i thɛxpɛ rá ji yɛ zu'uɛ gue mí xixpɛ, nangue rá ts'oqui zɛhɛ 'bɛ rá mbädi, nɛ nangue yá ts'oqui yɛ jå'i 'bɛ ná yondj.

⁸ Nu'a rá Hogandahi Ojå di jajɛ ga pɛhmbɛ, ngue hin ní soc'a ra 'yu ní mba bɛ bí 'bɛ Ojå 'bɛ gätho mí t'ɔthoho ran dandɛ bɛ ja a ra nijå ua ja ra ximhäi. Ne gue'a n'da ra hmɛpya bi 'yu a ra 'bɔt'e mí corpɛ man'da xɛn dɛxqui, mí corpa bɛ ɛ yɛ jå'i.

⁹ Gätho ɛ yɛn t'ɔt'e mí t'ɔrpɛ ja a ra nijå, n'da ra hmɛpya thofo nangue a njuãntho i jajɛ ya. Nguetho yɛn t'unni nɛ yɛ 'bɔts'e bi un'na Ojå, him bi zå bi hocpa bɛ mbo rá mbɛi ɛ mi ɔt'e. Janangue mí pa njorpi bɛ ɛ.

¹⁰ Nguetho hɔnt'a mí man yɛn t'ɛdi nangue yɛn ts'ihmɛ midí hoqui, nɛ midín xɛt'i. Pɛ nu'ɛ gue'ɛ da yɛn t'ɛdi gue i ja thi. Ne gue'a bi zån Ojå da 'yɔt'ɛ, ja gue'bɛ mam bá ɛh ra Cristo, ja bi nɛqui a majuãni ra 'yu ja rá ts'edi a bɛya.

¹¹ Gue ya bá ɛh ra Cristo, nɛ gue'a ma hmumbäjähɛ a, nangue ra 'da'yo nhoqui i ja ya. Ne nu'a ra nijå guerpɛ dim pɛhna ra mbäjä ya, man'da xɛn ho, nɛ guerpɛ majuãni bɛ. Ne him bi 'yɔt' yɛ jå'i, nguetho hing ra ngugua ja ra ximhäi a.

¹² Pɛgue mahɛts'i bɛ bi yɛt' na ra Cristo ya, tengu ra hmɛpya bi 'yuh yɛ hmumbäjä 'bɛ mí yɛrpɛ man'da xɛn dɛxqui. Ne ya hin di un yá ji yɛ t'ɛdɛ'yo o gue yɛ t'ɛndani, pɛ bi un rá jisɛ. Ne n'dandj thofo bi yɛrpɛ, nɛ bi

yãnjɛ xɛn ho a.

¹³ Nu rán t'ɛdi Ojå bi t'ɛmbi xɛn ts'o ní ngɔc'yɛi n'da 'bɛ xí dā a n'da ra du. Ne bi ma jatho da mba ma c'uaspa rá ji ra toro nɛ ra dɛ'yo, nɛ rá 'bɔspi a ra t'ɛsundani gue bi t'upɛ ja ra sibi. Ne gue'a dí hocpa ní ngɔc'yɛi n'da a. Ja bi zå bi dandɛ Ojå ɛ bɛya.

¹⁴ Pɛ gam bɛmhɛ man'da ɛmmɛ i ja rá ts'edi a rá ji ra Cristo, bi mberca ma ts'on'yomfɛnihɛ midí 'uegahɛ nangue Ojå, n'dahma da zå ga ɔrpahɛ rá 'bɛfi Ojå gue i 'bɛi. Nguetho hin'yɛ rá ts'oqui ra Cristo, nɛ bin unse bɛ 'bɛ Ojå, ra 'bɔts'e gue mazai di muui bɛ nam bɛn Ojå.

¹⁵ Nu ra Jesucristo bin hocpate nangue ra 'da'yon hoqui 'bɛ mí du. Janangue'a gätho bi mba mahoqui ma ts'oquihɛ, gue guejɛ mí tɛnhɛ rá mbädi ra yonhoqui. Hinga hɔngdahɛ, pɛ nɛ ɛ mí 'bɛ 'bɛ hin nán ja a ra 'da'yon hoqui. Ne nubɛya gätho bi zå dá comhbɛ ran japi mazai gue bi xi Ojå ɛ bi zohni.

¹⁶ Nu'bɛ i man'a n'da to'o da zocpa ɛ 'bɛ'a pɛ'ts'i, pɛ 'bɛ da fadi 'bɛ majuãni bi du, ja da t'ɔt'a xi ma bɛya.

¹⁷ Hingui sä da t'ɔt'a xi ma 'bɛ i 'bɛtho, hinda hɔn'bɛ bi du.

¹⁸ In jabɛ bin ja 'bɛ rá mbädi a ran hoqui bi man Ojå, gue bin ho 'bɛ mí mba m'bänbi rá ji n'da ra zu'uɛ, ja bi fadi majuãni bi nu ran dɛte bɛya.

¹⁹ Janangue'a nu'a ra Moisés 'bɛ mí xih rán t'ɛdi Ojå gätho yɛ mɛ israel, nɛ bi c'uaspa ra ji bɛya. Bi mit' ra thenga xidɛ'yo nɛ n'da ra t'ɛ'yɛza gue n'youi yá paxi, nɛ bi gɛrbɛ ja ra dehe n'youi rá ji ra t'ɛndani nɛ rá ji yɛ chibo, bi c'uaspa bɛ ja rá sɔcuã i man rán t'ɛdi Ojå, nɛ gätho yɛ jå'i bi mba ma c'uaspi a rá ji bɛya.

²⁰ Nubɛya bi 'yɛna: “Nuna ra ji, guehna dí hoc'a ran hoqui na, gue bi man Ojå nanguejɛ. Nuya da zå di punga ma ts'oquihɛ,” bi 'yɛn a ra Moisés.

²¹ Ne nubɛya bi c'ua'ts' ra ji bɛ ja rá nijå Ojå, nɛ 'bɛ'a gätho mí ja bɛ mbo mí pa nthoni bɛ ja rán thandɛ Ojå, gätho bi mboxpɛ yɛ ji.

22 Ne i mam b_u ja rán t'ɛdi Oj_a, gue gue'a ra ji í hoc'u 'be'a gátho mí t'ot'e. Pɛ nu'b_u hin dim fän ra ji, hin'y_u ra punbi nangue ra ts'oqui, í ɛm b_u mán t'o't'i.

Í 'uec y_u ts'oqui a ím 'bòts'e ra Cristo

23 Nu'a ra nij_a, n'da ra hmɛpya thoho mí ja ua ja ra häi, bi mba ma hoqui nangue u y_u ji y_u zu'uɛ mí hma. Janangue'a bin ja ra 'bòts'e man'da x_un ho gue dí hogah_u, tengu'b_u dy_u nij_ah_u maju_uni b_u mahɛts'i.

24 Ne hinga guerp_u ja ra nij_a bi 'yot' y_u j_a'i i 'b_uh ra Cristo ya, nguetho y_u hmɛpya tho u nangue a maju_uni rá ngu Oj_a. Pɛ ɛ guerp_u mahɛts'i bi yat'i, i äp Oj_a ya nanguej_u.

25 Nu y_u hmumbäjä y_u israel, jeya 'b_un jeya mí c_urp_u ja ra cuarto man'da x_un daxqui, midí un ra ji, pɛ hin rá jisɛ. Pɛ nu ra Cristo hinga thocpa thoho di un ra 'bòts'e.

26 Xi'b_u xtín ja tengu y_u hmumbäjä, jeya 'b_u n jeya midí un ra ji. Mí jatho x_un ngu y_u nidi xtán du ra Cristo 'b_u, gue'b_u go rá mb_udi ra ximhäi. Pɛ him bin jab_u bi 'yot'a. Pɛ nuya n'dandj thoho bi zɔcua ra Cristo gue bin unɛ bim 'bòts'e zɛhɛ, gue í 'uecpa y_u ts'oqui y_u j_a'i. Ne guehya y_u pa gue dí j_a'ts'a mí hma mám 'bet'o.

27 Tengu y_u j_a'i, nts'änni n'dandj thoho da du, nɛ m'bejua da nu ran ju_unbi.

28 Ne ngutho ra Cristo, n'dandj thoho bin uni bim 'bòts'e, ngue bi 'uecpa y_u ts'oqui u x_un ngu y_u j_a'i. Ne m'bejua ba pengua da zin u i t_o'mi, pɛ hin dí 'yɛhɛ dí 'uec y_u ts'oqui mahøn'a.

10

1 Nu'a ran t'ɛdi bin t'un ra Moisés nangue y_u 'bòts'e bi 'yot' y_u mbäjä, n'da ra hmɛpya thoho nangue'a ran ho bá ɛhya. Ne hinga gue'a maju_uni ran ho a. Ne nj_am'b_u bi zä bi mba ma hocpi y_u ts'oqui u mí ot' y_u 'bòts'e, madague'b_u n jeya 'b_u n jeya midí uni.

2 Nu'b_u da gue'u y_u 'bòts'e xtán zä xtín hoc'u, pɛ n'dandjtho xtí uni, nɛ xtá 'yɛ'ts'a ní un y_u 'bòts'e 'b_u. Ne ya xtám

b_udi n'dandj thoho bi bo y_u ts'oqui b_uya.

3 Pɛ nangue y_u 'bòts'e bi uni gátho y_u jeya, bi japi da bɛni gue in dupate tho y_u ts'oqui.

4 Nguetho hinj_am'b_u da zä di punba y_u ts'oqui n'da u y_u ji y_u nd_uni nɛ y_u dɛ'yo.

5 Janangue'a bi 'yɛn ra Cristo 'b_u mí zɔcua ja ra häi, bi 'yɛmp'a Oj_a rá Ta: Hinga nju_untho gue'u y_u zu'uɛ guí nde.

Janangue gá jaqui dán j_a'igä ngue dam 'bòts'egä, bi 'yɛn'a ra Cristo.

6 Ne hin gnán johya n'da ran t'unni ngue y_u zu'uɛ bi t'up_u ja ra sibi, xinga gue'u y_u 'bòts'e nangue y_u ts'oqui.

7 Janangue dá ɛngä: “Bá ɛcä ya ga ot'ä ni pähä ma Oj_a i, dam 'bòts'e zɛhɛgä,

tengu mán t'o't'i b_u ja nim hma,” bi 'yɛn'a ra Cristo.

8 Nu'a rá mb_udi bi mangua, hin nán johya Oj_a u y_u 'bòts'e gue y_u zu'uɛ bi t'udi nangue y_u ts'oqui n'da, madague'b_u gue'a bi man'a n'da rán t'ɛdi a.

9 Pɛ x_o bi 'yɛm mahøn'a b_uya: “Bá ɛcä ya gue ga ot'ä ni pähä, ma Oj_a i, gue dam 'bòts'e zɛhɛgä.” Gue nde da ma, dí 'ueh ya y_u 'bòts'e mí ja, nɛ din ja n_u man'da ra 'bòts'e.

10 Nu ra Jesucristo bi 'yot' rá pähä Oj_a, gue bi unɛ rá j_a'i n'dandj thoho bi juadi. Janangue'a bi hogah_u Oj_a ya.

11 Nu y_u mbäjä y_u israel mí ot'u y_u 'bɛfi gátho y_u pa, nɛ thocpa thoho midí un y_u 'bòts'e, madague'b_u hinj_am'b_u mí sä di hocpa y_u ts'oqui n'da u.

12 Pɛ nu ra Jesucristo n'dandj thoho bin uni bim 'bòts'e nangue ma ts'oquih_u, pɛ him man'dandj din uni. Ne bí 'b_up_u 'darb_u ní mandaui Oj_a ya.

13 Ne guerp_u bí 'b_up_u ya, gue'b_u go bi d_ap'u y_un s_uih_u.

14 Nguetho nangue n'dandj thoho bin unɛ, janangue'a bi juadi bi hoc'u to'o bi 'yot'e y_u mbeti.

15 Guesɛ a rá Hogand_uhi Oj_a di jaj_u ga p_ahmb_u a mangua, 'b_u mí ma:

16 Nu ran hoqui ga ørpa yu ja'i 'bu m'bejua, din ja tengu na, ga bεnba bu ja yá mbai ma pähä zεhε, da ndese gue da dengui.

Nguetho ga un man 'yomfεni bu ja yán 'yomfεni u.

17 Ne xø bi 'yεm mahøn'a:

Him man'dandj gam bεngä yá ts'oqui, ne xinga gue'u yam fe'ts'i mí øt'u,

bi 'yεn rá Hogandahi Oja.

18 Nangue Oja bi punga ma ts'oquih, hingui sä ga unhdu mi'da yan t'unni dí punga ma ts'oquih.

Da zä ga sømhbu bu 'bu Oja

19 Ma zi cu ah, gam bεmhbu nangue a ra nyonhoqui mi ja, njo'o n'da ra ja'i thoho mí sä da yarpu man'da xun daxqui, ne gue'a í t'u'a ra 'bø't'e mí ndam bu. Pe nuya bi zä dí cuthu bu ja a rá ngu Oja mahεts'i, man'da xun daxqui. Ne dí cuthu nangue a rá ji ra Jesucristo, bi hogah. Ne hin dín suhu ya.

20 Ne dí cuthu nangue a ra 'yu ma'da'yo gue i 'bai. Nguetho bi 'uegah ra 'bø't'e mí ndam bu ja ra goxthi, 'bu mí unse rá ja'i ra Cristo ya.

21 Nu'a ra Jesús, gue'a ma hmumbäjah, nangueju gue yát'ahnigah Oja.

22 Janangue'a mbähä ga sømhbu bu 'bu Oja ya, n'dat'a gam bεmhbu majuani i ndej. Nguetho bi mberca ma mbaih nangue rá ji ra Cristo, hin gam bεmhbu gue dín dupatehu yu ts'oqui ya. Ne tengu 'bu am 'be't'egah a ra dehe xun güe.

23 Ne ga thoqui ga mamhbu a ran ho dí tömhbu, hin ga suhu. Nguetho majuani di ja'ts'a rám hma bi xij Oja gue di pøj.

24 Mbähä dan xänbah ga øthu ran huεcate, ne 'da dán εhyadah ga øthu a.

25 Ne hin ga øthu tengu øt'i 'da him mi søm bu ja mam petih. Pegue mbähä ga thoqui dam petih, ne dan xänbah n'da ngu n'daj. Ne man'da ga humbi ga øthu ya, nguetho ya mí ts'utho ba εh ra Hmu.

26 Pe nu'bu dí ndese ga thoctahu yu ts'oqui 'bu ya má pahmbu a majuani, tengu'bu hin dá jamansuhu a ra 'bøts'e xtím pungahu. Pe ya hin'yü 'be'a man'da sä ga umhbu buya, gue dí mba ma pungui ma ts'oquih.

27 Pe hønt'a ra mbidi gan nuhu 'bu, gue ran unbi dí co'ts'a Oja, nangue ra sibi nts'utho 'bu bi de, gue di jua u yán saih Oja.

28 Gam bεmhbu tengu ran t'εdi bin t'un ra Moisés, gue'bu 'bu a n'da i øt' ram fe'ts'i, ne di nequi yoho o gue hyu yu testigo gue bi nu, bi tho a ra ja'i buya, ne hin da mba ma huεqui.

29 Pe ha hin dím bεmhbu gue man'da nts'utho ran ts'εmbi ga nuhu 'bu dím bεni ga nemhbu bu häi a rá Ts'ant'u Oja, ne dí εmhbu nte di muui a rá ji xtí hoga ma mbaih, ne'bu dí numan'u tho a rá Hogandahi Oja gue mí εna xtí huεgah.

30 Pe dí pahmbu a ra Hmu gue bi ma: "Nügä ma 'befi ga ju't'i, ga un'na rá muui bi 'yøt'e." Ne bi 'yεn ra t'ohni: "Da zεmba yá t'uhn Oja 'bu di thoqui da 'yøt' ra ts'oqui."

31 εmme nts'utho 'bu da dijba yá ts'oqui n'da a Oja bu ja ran juanbi, gue'a i 'bai.

32 Pe dami bεmhbu 'be'a gá 'yøthu u yu pa xu thogui, gue'bu ja gmí tihbu ran nequi. Xun ho gá 'yøthu, jante tho gá hyäthu yan unbi xun ndoho.

33 Ne 'da ah bi mba nthenni ah, ne bi mba ma un'ni ah bu ja yá hmi yu ja'i. Ne mi'da ah gue hin gá suhu da mba ma un'ni ah 'bu 'darbu gmí 'yohu u bi mba ma unbi.

34 Ne hin gán suhu gue gá zεnguah u ni cuhu 'bäpu ja ra fädi, ne gán johya thohohu 'bu mí than'nahu 'be'a gmí pes'h. Ne gá pahmbu ja ah bu mahεts'i a man'da xun ho, gue da hyät'i mazai.

35 O guí εs'h a gní hyuthu nzambai, janangue'a din 'da ah n'da ran t'unni xun ndoho.

36 Pe i jatho ga sethu ts'u, n'dahma da zä ga øthu rá pähä Oja, janangue ga hāmhbū a bi ma majuani di 'daj.

³⁷ Nguetho i mam bu ja rá t'ohni Oja:

Mi ts'utho ba ε'a i ja gue ba εhe,
ya hin da ya'a ba εhe, ne di 'da ah_u a
guí tømhb_u.

³⁸ Ne nu'_u to da 'yεc'yεi majuani_{gä},
gue'_u ga hocpa yá ts'oqui, ga
εmbi x_un ho buya, ne ga un'nd_u
ra temazai _u.

Pe nu'_u bi mbengui hin ga numanho
_u,

bi 'yεn Oja.

³⁹ Pe nuju hinga gueju dá penju
gueru x_ucá nuh_u ran unbi mazai.
Pe dí εc'yεih_u gue majuani a Oja,
janangue'a din jaj_u ra temazai.

11

Ne gue'a ná εc'yεih_u majuani a Oja

¹ 'Be'a nam bøn'a na εc'yεih_u ma-
juani a Oja. Nám bøni, gue dí εc'yεih_u
majuani ga hãmhb_u a ran ho bi xij_u
Oja. Ne nam bøni ga εc'yεih_u majuani
'be'a gätho i ma Oja, madague'b_u hin
dí nuh_u a.

² Nu ma bombøtah_u bi hnumanho
nguetho bi 'yεc'yεi majuani a Oja.

³ Dí εc'yεih_u majuani bi 'yøt' Oja y_u
ximhäi, madague'b_u hin dá nuh_u 'bu
mí 'yøt'_u. Nu'b_u mí 'yεna din ja, ya bin
ja buya, gue bi 'yøt'e nangue _u 'be'a
him midí nequi.

⁴ Nu'a ra Abel bi un Oja n'da ra
'bøts'e x_un ho xinda gue a bi un a ra
Caín, nguetho bi 'yεc'yεi majuani a bi
xi Oja. Nu'b_u mí thänba a rán t'unni
ra Abel, bi fädi bi numanho Oja a. Ne
madague'b_u bi du ra Abel, pe tengu
'bu 'bätho, gue urcah_u 'be'a mí øt'a,
gue bi 'yεc'yεi majuani a Oja.

⁵ Ngutho ra Enoc, bi 'yεc'yεi mbo rá
mbui a majuani. Janangue'a bi ts'ixp_u
ja rá ngu Oja ne him bi du. Ne him
bi thingua ja ra häi a, nguetho bi zix'a
Oja. Ne i εn ra t'ohni: "Nu'b_u hin ní
ts'its'i, bi hnumanho a."

⁶ Pe nu'b_u i 'bu a n'da inde da zøm bu
'bu Oja, pegue da 'yεc'yεi majuani i 'bu
a, ne da 'yεc'yεi majuani din t'un ran
ho a to i hon Oja. Nguetho hingui sä
da numanho Oja n'da 'bu hingui εc'yεi
a majuani.

⁷ Bi 'yεc'yεi a ra Noé gue majuani
a mí xi Oja din ja a ra dambunt'i,
madague'b_u hin ní nu. Ne bi 'yøt'a ra
däbarco bi xifi, gueru da yan'_u i 'bu
rá ngu. Ne bi 'yεmbi x_un ho Oja a
nguetho mí εc'yεi mbo rá mbui a Oja.
Ne gue'a í nequi hing y_u 'yεc'yεi gätho
ra ximhäi, jan í ts'emba _u.

⁸ Bi 'yεc'yεi majuani Oja a ra Abra-
ham. Janangue'a bi bøm 'bu mí
zon'na Oja, gue da mba bu ja a ra häi
bi xi Oja gue di unni. Bi nexp_u ja rá
häi zεhe, ne him mí pädi hap_u man ní
mba.

⁹ Ne nu'b_u mí zøm bu, pe bin 'yotho
bu. Nguetho bi 'yεc'yεi majuani gue
ja nín zäm bu rá ngu Oja mahεts'i.
Janangue'a bi hyøtho y_u ngum'bøt'e
bu. Ne ngutho bi 'yøt'a ra Isaac rá
ts'unt'_u, ne a ra Jacob rá 'beto, gue ne'_u
da gomhb_u ra herencia bi sih majuani
ra Abraham.

¹⁰ Nguetho nu ra Abraham mí tøm'_i
da zøni nín zäm bu ja n'da ra dähni
gue mahεts'i, din ja høn'b_u go njäm'b_u,
gue bi bεn Oja ne bi 'yøzεhe.

¹¹ Ne bi 'yεc'yεi majuani a ra Sara,
ne gue'a í hyän rá ts'edi Oja a gue dim
'buh rá ts'unt'_u. Ne him mí sä xtím
'buh rá t'ähni, gue ya xäm bømbe. Pe
bim 'bu'a rá ts'unt'_u, nguetho bi badi
majuani da 'yøt'a bi man Oja.

¹² Ne ngutho ra Abraham,
madague'b_u ya xí thoh y_u pa gue mí
sä xtím 'buh yá t'ähni, pegue bi zøni
bim 'buh yüm bom'beto εmme x_un
ngu, tengu y_u sø mahεts'i, o tengu y_u
'bomu bu ja ra ndendeja, gue njongui
hät'i da mbede.

¹³ Ne gätho _u bi du 'bu him mani
hyän a ran ho bi xi Oja. Pe tengu'b_u mí
handi yatho bu bí ja a ran ho bi sifi,
nguetho mí εc'yεi mbo yá mbui gue
majuani din t'unni. Janangue'a bin
johya 'bu mí bεni gue da nu a. Janan-
jab_u bi manse tengu'b_u bi thotho ua ja
ra ximhäi _u.

¹⁴ Ne nu _u im ma tengu na, i udi gue
i 'yotho ne i hon man'da ra häi gueru
din zai.

¹⁵ Ne nu'b_u xtám bεntho a ra häi bu
xpí bøn _u, mí sä xtá mbeng mahøn'a _u

'b_u.

16 P_e mí nde n'da ra häi man'da x_un ho, gue nde da ma, ra häi mah_ets'i. Janangue'a bin johya Oj_a gue da 'y_em_bi y_u Oj_a _u, n_e bi hocpa y_u hnini _u.

17-18 N_e nu'b_u mí ts'äp rá mb_ui ra Abraham, gue bi sifi bá si a rá ts'unt'_u ra Isaac, da mb_os_pa Oj_a. N_e mí nde xtá 'y_ot'e, nguetho bi 'y_ec'y_ei maju_uni a Oj_a, madague'b_u bi xifi dim 'b_uh y_um bom'b_eto 'b_u bi x_und ra Isaac.

19 Gue'a bi b_en'a ra Abraham gue i ja rá ts'edi Oj_a da xox _u x_un du. Janangue'a tengutho 'b_u bi d_amb_eni b_u 'b_u _u x_un du a ra Isaac 'b_u mam bá si mah_on'a a rá ta. N_e n'da ra hm_epya bi 'y_ot' na.

20 N_e nangue a bi 'y_ec'y_ei maju_uni ra Isaac gue da gomhb_u rán ho Oj_a _u y_u t'uhni, janangue bi sih maju_uni ra Jacob n_e ra Esau gue da mba maj_api. N_e bi sifi 'b_e'a bi z_anba Oj_a n'da ngu n'da _u.

21 N_e ngutho a ra Jacob, bi 'y_ec'y_ei maju_uni a ran j_api bi man Oj_a. N_e ní mba b_u da du, p_e bi thocpa a ran j_api _u y_u 'b_eto, gue'_u y_u ts'unt'_u ra José. N_e bi d_ande Oj_a 'b_u mí dospa rá y_a rá t_oh_o a ra Jacob.

22 N_e a ra José bi 'y_ec'y_ei maju_uni a bi man Oj_a. Janangue'a nu'b_u mí ts'utho da du, bi xi _u y_u m_enguh_u gue y_u israel, gue da z_oni da mbeng b_u y_u häi z_eh_e. N_e bi xifi da thux'a ra ánima 'b_u bi b_om b_u _u, gue'a ra José xí du.

23 N_e rá ta n_e rá mbe ra Moisés 'b_u mim 'b_uh ra Moisés, bi 'y_a'a rá ts'unt'_u an hyuzna. N_e him bi numansu a rán t'edi ra ts'ut'abi gue mí ma xtí tho _u y_u ts'unt'_u y_u israel. Nguetho midí n_equi din hocj_a'i, n_e mí _ec'y_ei maju_uni di jamansu Oj_a.

24 N_e a ra Moisés guexta'a mí _ec'y_ei maju_uni a Oj_a. Janangue'a nu'b_u mín d_an'yoh_u, him mam bi nde da t'emb_i rá ts'unt'_u a rá t'ixu ra ts'ut'abi b_u Egipto, gue xtán z_a xtín jase rá ts'edi. N_e gue'a rá t'ixu a ra ts'ut'abi bi d_im b_u mán t'agui n_e bi tede.

25 P_e man'da bi nde 'darb_u bin unbah_u _u y_u t'uhni Oj_a a ra Moisés nu'_u y_u m_enguh_u, xinda gue'b_u xtán

den rán johya ra ximhäi gue ní mba b_u da guadi.

26 N_e nu'b_u mín 'yomf_eni ra Moisés, man'da di muui 'b_u n'dat'a y_un ts'ante da nuui ra Cristo, xinda gue'b_u xtí manda 'b_e'a gätho mí ja b_u ra häi Egipto, nguetho man'da mí numanho 'b_e'a di un Oj_a m'b_ejua.

27 N_e nangue bi 'y_ec'y_ei maju_uni ra Moisés, janangue'a bi b_om b_u ra häi Egipto, n_e him bi zu a nán cue a ra ts'ut'abi. P_e bi hyut'an zamb_ui, nguetho bi b_adi in 'youi Oj_a, madague'b_u him mí nu.

28 P_e bi 'y_ec'y_ei maju_uni a bi xi Oj_a a ra Moisés, janangue'a bi 'y_ot'a bi xifi, ngue bi manda dí cots'i ra ji b_u ja y_u 'yojut'i y_u israel. Janangue'a him bi thop y_u mb_udi ts'unt'_u _u y_u israel 'b_u mam bá _eh rá m 'b_ehni Oj_a. Gue'a t'emb_i nd_abaxjua bi d_u'mi bi 'y_ot'_u.

29 'B_u mí 'y_ec'y_ei mbo y_u mb_ui i ja rá ts'edi a Oj_a _u y_u israel, janangue'a bi jap'a Oj_a bi xocpa n'da ra 'yu b_u ja ra dej_a, gue bi tho _u. P_e nu'b_u mí 'y_ena n_e _u xtá 'dax'_u y_u m_e egipto, gue'_u mí cute, bi comp' ra dehe bí du _u b_uya.

30 Nu y_u israel bi sifi di th_e'ts'a ra d_ahnini Jericó gätho nyoto pa, nguetho ma mbä't'i ra j_ado a ra hnini. N_e nu'a í 'y_ec'y_ei maju_uni a Oj_a, n_e gue'a í y_ot' ra j_ado a 'b_u mí gua'a nyoto pa di th_e'ts'i. N_e bi z_a bi d_ap ra hnini _u y_u israel b_uya.

31 P_e mí 'b_up_u n'da ra xisu gue ra Rahab. N_e madague'b_u man ra 'yomt'_eni mam'b_et'o, p_e hinga n_e a bi tho a 'b_u mí tho y_u m_enguh_u gue him mí _ec'y_ei Oj_a. N_e nu'a í zimmanho _u y_um 'b_ehni y_u israel, n_e gue a í f_adi mí _ec'y_ei mbo rá mb_ui a Oj_a.

32 N_e x_un ngu mi'da xtán z_a x_a xi ah_u, p_e hinga x_ot'a y_u ora ga xi ah_u, nangue ra Gedeón n_e ra Barac, n_e nangue ra Sansón n_e ra J_efté, n_e nangue ra David n_e ra Samuel, n_e gätho mi'da y_u p_ongahy_a.

33 N_e mí _ec'y_ei maju_uni Oj_a _u, n_e gue'a í hy_an rá ts'edi Oj_a _u, gue bi d_ap y_u j_a'i mí 'b_up_u n'danni mi'da y_u häi 'b_u mín s_uhmb_u. N_e bin ts'ut'abi

xan ho. Ne mí εc'yei majuani a bi sifi, janangue'a gätho bi zä bi 'yør büya. Ne nu'ü mi'da mí εc'yei majuani a Oja, janangue'a him bi za yu dazate.

34 Ne him bin zø ü mi'da bí thøtrü ja ra orno 'bü εmme midí thoni nám pa, nguetho bi 'yεc'yei a majuani ü. Ne him bi zä bi tho mi'da 'bü mí t'εmbi xtá tho nangue ra juai. Ne nu'bü mí güent yá ja'i ü mi'da, bi jap'a Oja bi zaqui. Ne madague'bü him mí ja yá ts'edi ü mi'da, pεgue tengu'bü ya mí ja yá ts'edi 'bü mí 'yεc'yei majuani Oja, ne gue'a í 'da ü yu dofui yán süihü.

35 Ne mí 'bü i 'da yu xisu 'da'a n'danni, gue xí du yá t'ühni. Pε bi dambeni ü yá t'ühni 'bü mí 'yεc'yei majuani ü yá mbe. Ne nu'ü mi'da bi ndese bi tho nangue'a bi 'benza, ne him bi nde bi goh yá mbui gueru xtá mba ma thøgue, nguetho bi 'yεc'yei majuani da bømanho bü ja ran däte ü, da mba bü ja ra te man'da xan ho.

36 Ne nu'a í 'yεc'yei majuani ü mi'da, ne gue'a í hyät' yun ucpi gue bi t'aspi, ne bi hyät' 'bü mí m'benza, ne'bü bi thu't'i 'da nangue yu cadena ne bi jot'a fädi.

37 Ne bi tho ü 'da gue bi mba ma bat'ado. Ne nu'ü mi'da bi thengui nde nangue ra thegui. Ne mi'da í tho ra juai 'bü mí sifi da mba ma thøgue. Ne mí 'yotho ü mi'da, ne í huεhi thoho ü, mí he yu xide'yo, nguetho pa ma ucpi. Ne mí sä ran ü gue mí pa ma unbi. Ne gätho ü bi hyät'i, nguetho bi 'yεc'yei majuani a Oja.

38 Ne him mí fädi gue man'da xan ho ü, pε man'da di muui ü xinda gue'ü gätho ra ximhäi. Pε ha sä mí 'yotho bü ja yu ühäi 'bü mí 'dagui, nepu ja yu t'øhø. Ne mí 'büpu ja yu hyädo nepu ja yu hyähäi.

39 Pε gätho bi hnumanho ü nangue bi 'yεc'yei majuani Oja. Janangue'a i pa mfeni thoho ü. Pε him 'bex bi hyan a bi xi a Oja di unni.

40 Nguetho xí zän Oja 'be'a man'da xan ho da 'yøt'e nangueju, gue 'darbu ní hãmhbü ran ho ü mí 'büh maya'bü.

12

Thocpa thoho ga tenhdü a ma ngurpihü ra Jesús

1 Janangue'a nuju i 'büi xan ngu yu ja'i gue xu 'yurcahü a majuani Oja tengu ja dá xi ahü. Janangue'a ga 'ueju ts'ü gätho di pajü, ne yu ts'oqui gue tengu'bü an thu't'i ma guahü, n'dahma ga häthü dan tihmbü nangue'a ran täha bin 'daju gueru go him min sä.

2 Ne thocpa thoho ga hanthü a ma ngurpihü ra Jesús, janangue'a da zä n'dat'a ga øthü büya. Ne di jajü ga øthü tengu bi 'yøzehε, gue bi 'yεc'yei majuani a Oja, ne gue'a í hyät' ran unbi bü ja ra pont'i a. Ne nu'a ran däte bi nu, yán däte ü yu ts'om'bäi, εmme ma ucpi a. Pε him bi zu da nu a tengu a, nguetho mí paði din ja ran johya m'bejua nangueju. Ne nuya bí 'büpu mahεts'i 'darbu ní mandaui Oja. Ne gueru i sixcahü bü.

3 Ne gam bεmhbü tengu bi 'yøt' ra Jesús, bi hyät' 'bü mí ts'üi, ne'bü bin unba bü 'büh yu ts'om'bäi. Janangue'a hin dan xømbühü, ne hin gam bεmhbü gue ga penjü.

4 Pε nu ahü hinga ná εs'hü yu ts'oqui gueru gdí tuhü. Pε dami 'yes'hü ü, madague'bü gdí tuhü 'da ahü.

5 Ha gá pumbenihü a ran zofo gue i xijü Oja, gue yá t'ühni gahü a, tengu mam bü ja ra t'øhni bü i εna:

Ma ts'unt'üi, dami beni 'be'a dí mber'a a ni Hmu, gue'bü bi xi i hapü gá 'bedi.

Ne xín gui säman'ü 'bü bi zu i.

6 Nu'a ra Hmu i xänba ü di huεqui, ne i fe ü gätho ü i εmbi yá t'ühni.

7 Dami hyäthü ü yam fei, nguetho gue'ü i xän'nahü ü. Nu Oja i εna yá t'ühni ahü. Ne jo'o n'da ra t'ühni gue hin da xänba rá ta nangue yam fei.

8 Pε nu'bü hin da mber'ahü Oja, tengu ü gätho yá t'ühni i fei, nu'bü, masque hin yá t'ühni ahü 'bü. Guín jahü tengu ra t'ühni gue hinga mfädi to'o rá ta.

9 Ne man'da, nu'bü mín t'ühnihü, gue'bü mí mbeγba ma tahü dám 'bühmbü ua ja ra häi, dá numansuhü

u. Hanja man'da hin dín umhb_u da mb_εgbah_u Oj_α, rá Ta ma mb_uih_u, janangue ga t_ımhb_u ra te ma mb_uih_u.

10 Nu ma tah_u ua ja ra ximhäi bi mb_εgbah_u 'b_u n'dandı, gue mím b_εni x_un ho. P_ε nu Oj_α 'b_u i f_εgbah_u, z_αi x_un ho i ørcah_u, gue di jaj_u xtán hothogah_u tengu a.

11 Maju_αni hin dí ξ mhb_u x_un ho a ram f_εi 'b_u ra ora dí säh_u a, nguetho x_un u. P_ε nu 'b_u bin hoh ma mb_uih_u nangue ram f_εi, n_ε dí 'b_umanhoh_u b_uya, n_ε i hu ma mb_uih_u.

Nts'utho 'b_u ga hehmb_u rá nde Oj_α

12-13 Janangue'a dan ξ hyah_u mahøn'a gue ga thoj_u a rá 'b_εfi Oj_α, n_ε hin ga 'uehmb_u. P_ε ga h_αxh_u ra 'yu x_un ju_αni. Nub_uya nu ni guah_u guí h_εmf_u, mí ξ na xtá 'uagui, p_εgue da y_αni, da hy_α ra ts'edi mahøn'a.

14 N_ε gui hyomhb_u hin gui d_umhb_u n'da ra s_ui. N_ε gui hyomhb_u ra hogamb_ui. Nguetho nu'a hin'y_u ra hogamb_ui hin da z_α da nu a ra Hmu.

15 N_ε 'da gdám fäxta nin 'yomf_εnih_u n'da ngu n'da ah_u, janangue'a hin dim 'b_u i 'da ah_u hin da nde rá mate Oj_α. N_ε xínga n'da ah_u dín ja tengu n'da rá 'y_u ra ts'oqui, gue hin di n_εqui 'b_u rá mb_udi, p_ε nu 'b_u bi b_øts'e dín x_αndi, di ts'on u mi'da b_uya.

16 N_ε dam fähmb_u njon dan 'yomt' ξ nih_u. N_ε xín ga samh_u a rá mate Oj_α, tengu bi 'y_øt' ra Esaú, gue í p_α a ra t_uh_u a rán j_αpi mí ξ na xtí un'na Oj_α, gue rá mb_udi ts'unt'_u ra Isaac.

17 N_ε guí p_αhmb_u 'b_ε'a bi 'y_øt' ra Esaú, gue m'b_εjua bi nde a ran j_αpi mí ξ na xtí un'na rá ta. P_ε him mam bi z_α bi un'na. N_ε ts'edi bin zoni, p_ε him bi d_ıni 'b_ε'a xtá 'y_øt' mahøn'a gue xtá hy_αn'a.

18 Gam b_εmhb_u 'b_ε'a bi 'y_øt' y_u israel, bi z_øm b_u ja n'da ra t'øh_ø ua ja ra ximhäi, guerp_u bi d_ε ra sibi nts'utho, n_ε bi 'b_εxui y_u güi tengu 'b_u ra xui, n_ε bin ja ra ndønthı 'b_u mi sih yán t' ξ di Oj_α u. P_εgue n'da ra hm_εpya a tengutho b_u rá ngu Oj_α gue ξ mm_ε x_un d_αxqui.

19 N_ε bi 'y_øh ra th_uxi, n_ε rá nde Oj_α bi 'y_ø u. N_ε nu 'b_u mí 'y_ø a rá nde u y_u israel, ξ mm_ε bi 'yäh ra mate gue hin da 'y_øh mahøn'a, nguetho ξ mm_ε bin su.

20 Him mí hä't'i da 'y_ø a ra nde bi xifi, bi 'y_εna: "Xinga n'da ra j_α'i n_ε xing y_u zu'u_ε da z_α da d_αcua, nu 'b_u da d_αcua, 'bexque da tho, n_ε da mba ma 'y_ε'mado o gue da mba ma s_unza."

21 ξ mm_ε nts'utho 'b_ε'a bin ja b_u. N_εs_ε ra Moisés bi 'y_εna: "Dí fet'i gue dín su."

22 P_ε nuj_u ya nju_αntho rá hnini Oj_α b_u mah ξ ts'i dí c_uth_u, i p_αp_u ma mb_uih_u, gue Oj_α z_αi 'b_ui. N_ε i t' ξ mbi ra t'øh_ø Sión a rá hnini Oj_α, n_ε i t' ξ mbi Jerusalén b_u mah ξ ts'i. N_ε dá s_ømhb_u b_u 'b_uh yám 'b ξ hni Oj_α mah ξ ts'i gue y_u mahu_αhi thofo, guerp_u di munts'i i th_αnde Oj_α ξ mm_ε di johya.

23 N_ε dá c_uth_u b_u an thuts'i ma thuhuh_u b_u mah ξ ts'i, guerp_u d_αm p_εtih_u gätho to'o bi hy_αn ra herencia bi un Oj_α. N_ε dá c_uth_u b_u bí 'b_u Oj_α ra Z_ε'mí di ju_αnbi gätho. N_εp_u 'b_uh y_é mb_ui u i tu, gue nu 'u bi t' ξ mbi x_un ho 'b_u mí hoc'a Oj_α.

24 N_ε dá c_uth_u b_u 'b_uh ra Jesús ma hocpateh_u b_u bí 'b_u a i ørcah_u ran hoqui ma'da'yo. N_ε dí c_uth_u nangue rá j_i ra Jesús 'b_u mí tho, í pungah_u Oj_α a. Janangue'a man'da x_un ho i xij_u rá j_i 'b_u mí tho, xinda gue'a rá j_i ra Abel 'b_u mí tho, nu'a i ma di unba a to bi hyo a.

25 Janangue'a i jatho dam fähmb_u hin ga hehmb_u a rá nde a in zoj_u ya. Gam b_εmhb_u him bi z_α bi zo a ran unbi u bi mb_εsta a rá nde Oj_α, 'b_u mí ts'ocua ja ra ximhäi. Janangue'a 'b_ε xíngui ts'_u da z_α ga sohmb_u ran unbi 'b_u ga festah_u a Oj_α, nguetho mah ξ ts'i b_u in zoj_u ya.

26 Nu 'b_u mí man y_un t' ξ di Oj_α b_u ja ra t'øh_ø, bi j_αpi bi 'y_αn ra häi. P_ε nuya i ξ n Oj_α: "Man'dandı ga j_αpi di 'y_αni, p_ε hinga høn ra häi, p_ε n_ε mah ξ ts'i," bi 'y_εn Oj_α.

27 N_ε nu'a 'b_ε'a gätho hingui d_u, da mba ma b_unt'i. N_ε dín z_αm b_u u hingui sä da mba ma 'ueque, gue nu 'u 'b_ε'a

gätho bi zän Ojå gue din zãm bũ.

²⁸ Nε bin 'dajũ bũ di manda Ojå gue hingui sä da mba ma 'ueque. Janangue'a ga xihmbũ jamadi Ojå, nε ga thãndehũ ngue ga numansuhũ nε ga suhũ. Nε gue'a numanho a bũya.

²⁹ Nguetho nu ma Ojåhũ di juadi 'bε'a hingui numanho tengu ra sibi.

13

Ga øthũ a dí numanhojũ Ojå

¹ O guí ε'ts'a gnán huεjũ n'da ngu n'da ahũ tengu'bũ guidín cuhũ.

² Nε guim bεmhũ gui säyabahũ ja ni ngumhũ to'o da zøm bũ. Nε nu'ũ 'da njabũ mí øt'e, bi zin ı 'da yám 'behni Ojå bá nεxpũ mahεts'i nε him mí pãdi.

³ Nε dami bεmhũ ı yũ ofãdi, ngue tengu'bũ n'da gnan ofãdithohũ. Nε guim bεmhũ ı bi mba ma ımbi, nguetho nε ahũ i ja ni jã'ihũ gue sä da mba ma ın'ni ahũ.

⁴ Nε gätho ahũ guin numansuhũ a ran thãti gá 'yøthũ ni xisuhũ, nε a bi 'yøt'ũ mi'da. Nε gam 'bũmanho nangue nin thãtihũ, njon di ts'on a. Nguetho di ınbã Ojå ı to'o da 'yøt' ran 'yomt'εni, nε ı hinga na din thãti, nε ı xũn thãti nu'bũ i øt' ran 'yomt'εni.

⁵ Nε 'yo guí numanhohũ xũn ngu ra mbeti. Pε gan johyahũ nangue hangu ts'ũ i ja ahũ. Nguetho: "Njãm'bũ ga hεc'ahũ, thocpa thoho ga jamansu ahũ," bi 'yεn Ojå.

⁶ Janangue'a sä dan johyahũ 'bũ dí εmhũ:

I fãxcahũ ra Hmu,
nε hin ga suhũ 'bε'a da zã da 'yørcahũ
yũ jã'i.

⁷ Dami bεmhũ 'bε'a bi 'yøt'ũ yũ ngarpi gue bi xi ahũ rá m hman Ojå. Nε guim bεmhũ 'bε'a bi bøni nangue ra te man nám 'bũ ı. Nε gui thojũ a bi 'yut'ahũ, nangue bi 'yεc'yεi majuãni a Ojå ı.

⁸ Nu ra Jesucristo hingui dim pãdi, gue'bũ go maya'bũ, nεhya nε gätho yũ pa høn'bũ go njãm'bũ.

⁹ Janangue'a hin gan hyεhmbũ da ts'ix ahũ bũ ma'ueni, guerpũ i hman yũm hma 'dahma 'dan'yo nε hingam fãdi.

Pε nu'a ná bεmhũ rá mate Ojå gue'a ní zac ma mbũihũ a, xinda gue'ũ yũn t'εdi gue 'bε'a i ts'i. Nguetho njo'o to'o xí zac yá mbũi 'bũ supi 'bũ ja a i si.

¹⁰ Pεgue i jajũ n'da ran ts'ihmε, tengu ra hmεpya gue ra 'bøts'e mí øt' yũ mbãjå bũ ja ra nijå maya'bũ, him mí ja ran t'εdi da zi.

¹¹ Pε nu rá hmumbãjå yũ israel 'bũ mí mbøspa Ojå nangue yũ ts'oqui, bi dεxpũ mbo a rá ji ı yũ zu'uε, guerpũ ja ra cuarto man'da xũn dεxqui. Pε nu yá ngø ı yũ zu'uε mí zø bũ ndehnini.

¹² Nε gue'a bi 'yøt' ra Jesús, bin ımbi bi du bũ ndehnini bũ 'bũh yũ israel. Nε gue'a rá jise í hoc yũ jã'i.

¹³ Pε ga mbähã ga tεnhdũ bũ ndehnini bũ 'bũh ra Jesús, tengu'bũ n'da na 'bεngadahũ bũ ma'ueni.

¹⁴ Nguetho nuua ja ra ximhäi hin'yũ ua n'da ma hninihũ gue din zã xũn ho. Pε dí homhũ ra dãnini gue njãm'bũ da gua a, guerpũ nĩn zãmhbũ bũ.

¹⁵ Nε nde'bũ thocpa thoho ga thãndehũ Ojå nangue ma ndehũ, nε ga xihmbũ ra jamadi. Nε di thoc'a mam hmamhũ a ra Jesucristo, tengu'bũ di un Ojå ma 'bøts'ehũ.

¹⁶ Nε hin dam pumbεnihũ a na øthũ ran ho, nε hin dam pumbεnihũ ga comhũ 'bε'a jajũ, nguetho nε'ũ tengu'bũ yũ 'bøts'e i numanho Ojå ı.

¹⁷ Nε gui 'yøthũ a xi a ni ngarpihũ, nε gui pãmhbũ ja yũn t'εdi da xi ahũ 'bε'a gui 'yøthũ. Nguetho i fãt'a ni mbũihũ ı, nε i jatho di dãp Ojå ra güenda nangue ahũ. Gui 'yøthũ a dán johya ni ngarpihũ, nε hin da du yá mbũi. Nguetho nu'bũ hin gui 'yøthũ a, xín da bømanho ahũ 'bũ.

¹⁸ 'Yãfũ rá m fãts'i Ojå nanguecãhe, nguetho n'dat'a dí m bεmhbe ga tεnhde a, nε dí nde ga øthe xũn ho gätho.

¹⁹ Dí ä ahũ ra mate, gue εmmε gui 'yãfũ Ojå di jaqui ga mbagã bũ n'dihi.

I äp rán jãpi Ojå ı yá cu

²⁰ Nu Ojå ra hocpate a, bi xoxpũ 'bũ ı xũn du a ma Hmuhũ ra Jesucristo, nu'a di jamansuc ma mbũihũ. Nε

nu'a rá ji í hoc'a ran hoqui njam'bu da guadi.

²¹ Ne dí äp rá mate Oja da 'yøt'ahu hin hapu gui 'behmbu, n'dahma da zã gui 'yøthu rá pãhã a. Ne dí äp rá mate da 'yørcahu 'be'a gãtho i nde a rá ts'edi ra Jesucristo. Ga numansuhu Oja gãtho yu pa mazai. Ne hønt'a gam bẽmhbu a.

²² Ma zi cu ahũ, dí ä ahũ ra mate hin gan xømbũihũ gui 'yøhmbu na ran zofo, nguetho nuna ram hma dá ot'ahu hingui ngu 'be'a ma.

²³ Ja n'da ram hma dí nde ga xi ahũ, nu'a man 'yohũhũ ra Timoteo ya bi so'ts'i. Nu'bu da zøcua n'dihi, ga six 'bu dá mba bu.

²⁴ Zẽnguagahu ts'u bu gãtho ni ngurpihu, ne gãtho u yu cu gue ma mi'yẽc'yẽihũ. Nehya bá nẽxpũ Italia i pẽn'nahũ ran zẽngua.

²⁵ Ne dí äp rán japi Oja nangue gãtho ahũ. Ne hønt'a dí xi ahũ ya.

SANTIAGO

Ra søcuḗ bi 'yo't'a ra Jacobó Santiago

Ran zengua

¹ Nugä drá Jacobogä, rá 'yεhεgä Ojā nε ma Hmuhḗ ra Jesucristo. Nε hōnbḗ go harḗ gá mbähä n'da ngu n'da ahḗ, dí zengua ahḗ ma mēni ahḗ, ngue n'dat'ḗ mam bombōtahḗ ḗ 'dε'mayoho yá ts'unt'ḗ ra Israel.

Di 'dajḗ ran 'yomfēni Ojā

² Ma zi cu ahḗ, nde'bḗ dan johyahḗ 'bḗ dí sähḗ yḗn ḗnbi, hōnt'a go man ḗnbi dín nuhḗ.

³ Nguetho dí pḗhmbḗ nu'bḗ da ts'äc ma t'εc'yεihḗ, gue'a ní jajḗ ga häthḗ xḗn ho a.

⁴ Pε i jatho ga häthḗ xḗn ho nε hin gan suhḗ, nε gue'a dín te ma mbühḗ a, nε di hajḗ xḗn ho ra ts'edi, nε nte ga 'bεhmbḗ bḗya.

⁵ Pε nu'bḗ hin dí pḗhmbḗ nda'a xḗn ho ga øthḗ, ga äfḗ Ojā ran 'yomfēni nε di 'dajḗ a. Nguetho di unni xḗn ho to'o da 'yāpi, nε hin di japi da mbe'ts' rá sä n'da.

⁶ Pε jatho n'dat'a gam bεmhḗ 'bḗ ja 'bε'a dí äfḗ, nε hinga 'dahma'dan'yo gam bεmhḗ. Hin ga øthḗ tengu ra t'øthe bḗja ra dāḗdādehe, hōnbḗ go harḗ ní 'yεn ran ḗhi.

⁷ Nu ra jā'i i øt'e tengu a, sä im bēni di un'na i äp a Ojā, pε nte di unni.

⁸ Nguetho 'dahma'dan'yo im bēnse, nε hingui sä n'dat'a da 'yøt'e.

⁹ Pε εmme di johya n'da zi hyoya 'yεc'yεi, nguetho i pādi εmme xḗn ngu di muui bḗ nan nu Ojā.

¹⁰ Nε'a ra mεmbeti 'yεc'yεi, εmme di johya 'bḗ mi bādi hinga gue'a rá mbeti ní numanho Ojā a, ngue nu rá mbeti tengu yá dōni ḗ yḗ paxi i hōe.

¹¹ Ngue nu'bḗ xpām bōx ra hyadi εmme xḗm pa, di hmang yḗ paxi nε i hōh yá dōni bḗya, nε him man di nεcmanho. Dín jabḗ n'da ra

mεmbeti 'bḗ hōnt'a ra mbeti in numanho, madague'bḗ di thoqui dim pεfi, pε di 'bēdi 'bε'a gātho i pε'ts'i.

Ga häthḗ 'bḗ bi ts'ājḗ

¹² Nu'bḗ ga häthḗ yḗn ḗnbi, dan johyahḗ bḗya. Nguetho nu'bḗ mi ts'ājḗ nε dá häthḗ, ya dín 'dajḗ ra temazāi, tengu bi man Ojā di 'dajḗ 'bḗ hōnt'a gam bεmhḗ a.

Dím bēnsehḗ yḗ ts'oqui

¹³ Nu'bḗ 'bḗ'a n'da da bēni da 'yøt'a n'da ra ts'oqui, pε hin da 'yεna Ojā bi bēnbi. Nguetho xḗn ho Ojā nε hingui xīfi da 'yøt' ra ts'oqui n'da ra jā'i, nε xín da zā da si Ojā da 'yøt' ra ts'oqui.

¹⁴ Pε n'da ngu n'da yḗ jā'i 'bḗ im bēni da 'yøt' yḗ ts'oqui, pε bin 'yørpazehε nangue rán 'yomfēni se.

¹⁵ Nε nu'a 'bε'a bi numanho se, nε nu'bḗ mi bēni da 'yøt'e, nε gue'a dí mbuxca yḗ ts'oqui rá mbēi a. Nε nu'bḗ mi 'yøt'ḗ yḗ ts'oqui mi bēni, nε man'da bi thoqui bi 'yør bḗya, nε gue'a dí nu ran ḗnbi mazāi a bḗya.

¹⁶ Ma zi cu ahḗ, hin dan hyāzehεhḗ 'bḗ dí øthḗ yḗ ts'oqui, gue'a hin gam bεmhḗ Ojā di 'bεcpahḗ.

¹⁷ Nguetho xḗn hotho 'bε'a gātho di 'dajḗ Ojā, nε hōnt'ḗ gātho xḗn ho bí nεxpḗ bí 'bḗ Ojā, ngue bi zān yḗ nyot'i ua ja ra häi. Nu'ḗ ja'bḗ di 'bεh yḗn nεqui 'bḗ xḗ 'bāt'ḗ, pε nu Ojā njām'bḗ di 'bεh ran ho.

¹⁸ Rá pähä zehε Ojā bi xāḗdgahḗ 'bḗ má ḗmhḗ rá m hma majuāni, nε yá t'ḗhni gahḗ a bḗya. Janangue'a man'da xḗn hojḗ xinda gue'ḗ mi'da gātho bi 'yøt'e.

Dan xähmbḗ ram hma nε ga øthḗ yán thehḗ

¹⁹ Gue'a dí pḗhmbḗ a, ma zi cu ahḗ. Janangue'a dan ḗhya dan xähmbḗ a rá m hma, xinda gue'bḗ go dan yāsehḗ, ogue ga εmhḗ go dí pāsehḗ ngue dan junthḗ.

²⁰ Nguetho nu'bḗ dadín junthḗ, hingui sä ga øthḗ 'bε'a nde Ojā.

²¹ Pε ga εshḗ a ná øthḗ yḗ ts'oqui, nε ran ts'o zāi dá bεmhḗ. Nε hin dan 'yεzehεhḗ. Janangue'a da zā ga cḗ't' ma mbühḗ a ram hma, tengu'bḗ n'da

ra hmudä da thup_u, ne din te b_u. Ne gue'a dí pøcpa ma mbuih_u a b_uya.

²² P_e hinga høntho dan xäthoh_u ram hma. Nguetho dán hyäzeh_u 'b_u dím b_emh_u hin'y_u man'da ga øth_u. P_e i jatho thocpa thoho ga øth_u yún theh_u a ram hma dadín xähmb_u.

²³ Nguetho nu'b_u dí _emhb_u dadín xähmb_u ram hma, ne hin dí øth_u yún theh_u, dadí pumb_eni thoh_u a dán xähmb_u 'b_u. Tengu'b_u dí h_eth_u ran hyädä ma hmih_u, ne hin dí z_amh_u b_u.

²⁴ Dá nuhma a ma hmih_u, p_e 'b_ex dá pumb_enih_u 'b_u má 'uehmb_u.

²⁵ P_e nu'b_u dan z_amh_u a ra 'da'yomhma, gue'a di zej_u ga øth_u yún theh_u a. Ne nu'b_u z_ai dí øth_u a, ne hin dí pumb_enih_u a, di j_acpah_u Oj_a b_uya nangue 'b_e'a gätho dí øth_u.

²⁶ Nu'b_u sä _ena ørpa rá 'b_efi Oj_a n'da, ne hin di jamansu 'b_e'a ma, din hyäzeh_e 'b_u, ne nte ní mbat'a ní 'yørpa rá 'b_efi Oj_a 'b_u.

²⁷ P_e nuna maju_ani rá 'b_efi Oj_a ma Tah_u da numanho 'b_u ga fäxh_u y_u hyoya t'uhni, ne y_u xisu x_un du y_u ndø, ngue in nu ran _umbi. Ne nde'b_u dam fäseh_u hin di ts'onga man 'yomf_enih_u rán t'øt'e ra ximhäi.

2

Hin ga huandah_u to'o gan numan-hoh_u

¹ Ma zi cu ah_u, nu'b_u dí _ec'y_eih_u ma Hmuh_u ra Jesucristo ngue mixte x_un ho a, nde'b_u ga øth_u tengu i øt'a, ngue hin ga huandah_u to'o dín numansuh_u.

² Xi'b_u da zøm b_u ja mam petih_u n'da ran 'yoh_u i fo rá 'y_e ram fo'y_e _emm_e x_um hmadi, ne mahotho rá he. Ne da zøm b_u n'da zi hyoya hingui ho rá he.

³ Ne man'da gan numanhoh_u a mahotho rá he, xinda gue'a n'da zi hyoya. Ne ga _emf_u a mahotho rá he: "Nu'i n'yø, damin säya ts'ua ja ran thuts'i," ga _emf_u. Ne nu'a zi hyoya b_uya: "Nu'e, damím 'bäh n_u ogue damí hyuh n_u häi ja rá hyo ran thuts'i," ga _emf_u a b_uya.

⁴ Ha hin dím b_emh_u ngue yoho man t'øt'e h_u 'b_u dí samh_u a nan hyoya _u 'da, ne nu'a na m_embeti _u 'da, gue'a na _espah_u _u. Ne guexta'a ra ts'oqui dí øth_u 'b_u dí huandah_u a dín numanhoh_u.

⁵ Ma zi cu ah_u, damí 'yøhmb_u na ga xi ah_u. Ha him bi huan Oj_a _u x_un ngu i hyoya b_u na nu ra ximhäi, ngue da d_in a man'da di muui, ngue da gomhb_u yún j_api _u di un y_u t'uhni Oj_a. Ne gue'a bi ma maju_ani di un'nd_u to'o gätho da b_en a.

⁶ P_e nuya gá 'y_asäbah_u y_u hyoya. Ha hin dí p_ahmb_u ngue gue'_u y_u m_embeti di _ungah_u, ne i sixcah_u b_u ja y_u ngunts'ut'abi.

⁷ Ha hinga gue'_u y_u m_embeti dí øhmb_u im man ra ts'ore nangue rá hoga thuhu ma Hmuh_u ra Cristo.

⁸ P_e: "Ga hu_ec ma mij_a'ih_u tengutho b_u na hu_eczeh_e ma j_a'ih_u." Guehna x_un ho ga øth_u na, nguetho rán t'èdi ra Cristo mixte thoho a, tengu man t'o't'i b_u rám hman Oj_a.

⁹ P_e nu'b_u hinga gätho y_u j_a'i dadí hu_ej_u, ra ts'oqui a dí øth_u 'b_u, ne dín dupateh_u a ran t'èdi ngue im ma gätho 'da i gu b_u dán hu_ej_u.

¹⁰ P_e dín ndeh_u made tho ga øth_u gätho rán t'èdi Oj_a. P_e madahønt'a n'datho rán t'èdi Oj_a hin dá øth_u, ya dín dupateth_u gätho rán t'èdi Oj_a 'b_u.

¹¹ Ngub_u dí ørpah_u yún t'èdi Oj_a ngue bi 'y_ena: "O guí øth_u ran 'yomt'èni," ne: "O guí h_acpah_u rá te ni mij_a'ih_u," bi 'y_ena. Madague'b_u hin dí øth_u ran 'yomt'èni, p_e dí h_acpah_u rá te ma mij_a'ih_u, guemhma dín dupateth_u gätho rán t'èdi Oj_a 'b_u. Nguetho n'dat'a Oj_a bi ma gätho yún t'èdi.

¹² P_e nu'a rán t'èdi ra Cristo, gue'a di zej_u ga øth_u yún theh_u. Ne gue'a rán t'èdi dí 'y_angah_u Oj_a a 'b_u dá øth_u o hin'na. Janangue'a ga jamansuh_u a dím mamhb_u ne'a dí øth_u.

¹³ Ne nu'b_u him bi 'yøt' ran hu_ecate n'da, ne hingui ngu 'b_e'a dí hu_ec Oj_a a 'b_u bi ju_anbi. P_e nu'b_u bi 'yøt' ran hu_ecate n'da, da bømanho 'b_u bi ju_anba Oj_a a.

Hingui ho 'bɯ nte n'youi yɯn t'ɔt'e rá t'ɛc'yɛi n'da

14 Ma zi cu ahɯ, 'bɛ'a gue ní mba a i ɔt' i 'da sä ɛna ja yá t'ɛc'yɛi, pɛ hingui ɔt'ɯ yán thehɯ. Hin da yáñ Ojã n'da 'bɯ sä ɛna ja rá t'ɛc'yɛi.

15-16 Xi'bɯ 'bɯ'a n'da ma cuhɯ ra 'yáhe nɛ sä ra thuhu. Nɛ ga ɛmfɯ: “Ní mba, bá he ni he, nɛ bán sihmɛ, da hyu ni mbɯi,” ga ɛmfɯ. Pɛ nte dá unhdɯ 'bɛ'a honi. 'Bɛ'a gue ní mba a dá ɔrpahɯ 'bɯ.

17 In jabɯ n'da 'bɯ hingui ɔt' yáñ t'ɔt'e rán säui rá t'ɛc'yɛi, nu rá t'ɛc'yɛi nte di muui, tengu'bɯ n'da ra du ngue hingui di 'yáñi.

18 Pɛ nu'bɯ gui 'yɛnjɯ: “Nu'i ja ni hogant'ɔt'e, pɛ nugähe dí ɛc'yɛi mbo ma mbɯihe.” Nɛ ga xi'ahɯ bɯya, damí 'yurca ni t'ɛc'yɛi ngue nte n'youi nin t'ɔt'ehɯ, gan nugä. Nugä da zä ga ut ahɯ yáñ t'ɔt'e dí ɔt'ä, janangue'a di nɛqui ma t'ɛc'yɛigä ngue majuani a.

19 Guí pãhmbɯ i 'bɯ Ojã, pɛ hin dí gua a zi ts'ɯ. Nguetho nɛ'ɯ yɯ zĩthu i pãdi i 'bɯ Ojã, pɛ ɛmmɛ di fɛt'i, nguetho yán sɯihɯ Ojã ɯ.

20 Gyá 'yãmbɯihɯ, ha hin guí pãhmbɯ ngue xingui ts'ɯ nte di muui ni t'ɛc'yɛihɯ 'bɯ hin te guí ɔthɯ.

21 Nde'bɯ gam bɛmhɯ ts'ɯ nangue mam bombɔtahɯ ra Abraham. Ja bi nɛqui a xmi pã Ojã xɯn ho 'bɯ mi 'yɔt'a bi xifi, ngue bi gãxpɯ ja ra do a Isaac rá ts'ant'ɯ, ngue ɛna xtá hyo xtí un'na Ojã.

22 Nangue bi 'yɛc'yɛi mbo rá mbɯi, bin ja ra ts'edi bɯya ngue da 'yɔt'ɯ yán thehɯ. Janangue'a rá m pɛ ra t'ɛc'yɛi ɯ yáñ t'ɔt'e.

23 Nɛ gue'a mi mam bɯ ja rá m hman Ojã, bi 'yɛna: “Nu ra Abraham bi 'yɛc'yɛi a bi man Ojã, janangue'a bi 'yɛmp Ojã xɯn ho,” nɛ bi 'yɛmbi rá amigo xɯn ho Ojã bɯya.

24 Dí pãhmbɯ ya, i ɛmp Ojã xɯn ho n'da ra jã'i 'bɯ ɔt' rán säui rá t'ɛc'yɛi, nɛ hinga sä da 'yɛna ɛc'yɛi Ojã.

25 Ximangutho a Rahab, ngue ra xisu zai min 'yomt'ɛni mam 'bet'o. Pɛ bi 'yɛmp Ojã xɯn ho 'bɯ midí nɛqui

rá t'ɛc'yɛi, 'bɯ mi 'yɔt'a ran ho bi 'yɔt'e, ngue bi jamansu ɯ yɯ 'yɛc'yɛi 'bɯ mi mba bá ɛspa rá hnini. Nɛ bá uti n'dan'yo ra 'yu bá hãx 'bɯ mam bá pengui, janangue'a him bi mba mfɛnt'i ɯ.

26 Ja ga pãhmbɯ bɯya ngue hingui ho rá t'ɛc'yɛi n'da 'bɯ hingui ɔt'ɯ yán thehɯ, tengu n'da ra jã'i xɯn du ngue hin'yɯ bɯ rá mbɯi.

3

Ga sãnzehɛ ma jãnihɯ

1 Ma zi cu ahɯ, nde'bɯ hinga gãtho dan xãnbatehɯ bɯ ja ram pɛti. Nguetho dí pãhmbɯ Ojã da nu 'bɛ'a dí ɔthɯ, nɛ nuje, man'da da 'yãngahe Ojã, xinda gue'bɯ hin xcán xãnbatehe.

2 Nɛ gãtho gahɯ xɯn ngu yɯ nidi ja'bɯ dí ɔthɯ yɯ ts'oqui. Pɛ nu'bɯ 'bɯ'a n'da xinga n'da ra ts'oqui im ma, ya xɯn te xɯn ho rá mbɯi a, nɛ i pãdi di jamansu xɯn ho gãtho i ɔt'a 'bɯ.

3 Tengubɯ dí cãrbahɯ yán ts'are yɯ fani, da 'yɔt'a dí xihmbɯ bɯya, nɛ hinga hɔnt'a rá nde di 'bãt'i, pɛ 'da dí 'bãthoho. Ngutho 'bɯ i sãnzehɛ rá jãni n'da, nɛ hinga hɔnt'a rá m hma da bãdi da zãmmi, pɛ da da bãdi di jamansu xɯn ho gãtho i ɔt'e.

4 Nɛ tengu ra dãbarco, madague'a xɯ ndoho, nɛ ts'edi ran dãhi i joni, pɛ ɛmmɛ zicue a ní mba ma 'yoni, pɛ hɔnbɯ go da ndepe dí mba a di 'yoni.

5 Ngutho ma jãnihɯ, zicue, pɛ ɛmmɛ xɯn ngu da bɔni nangue 'bɛ'a da ma. O tengubɯ n'da ra dɛspi zicue, pɛ ɛmmɛ xɯn ngu 'bɛ'a da 'yudi, nɛ da zä da 'yu a n'da ra xãnthɔ xɯ ndoho.

6 Nguetho ma jãnihɯ tengubɯ n'da ra sibi. Nɛ man'da xɯn ts'o ɔt' ma jãnihɯ xinda gue'a ma 'yehɯ ogue ma guahɯ. Nɛ gue'a ní ts'oni gãtho dí ɔthɯ a, nɛ di xãnd ran ts'o gãtho ra ximhãi, ngue di bɛnba a ra zĩthu.

7 Pɛ nu yɯ jã'i man'da da zä di max-ubi hɔnt'a go má zate nɛ yɯ doja nɛ yɯ pozɯ nɛ yɯ huã.

8 Pɛ nu rá jãni n'da, njo'o to da zä di hãt ra 'yu. Nɛ i hote, tengu n'da ra pozɯ, ɛmmɛ in cue, ran dãte a rá nde.

⁹ Nangue ma jañihü sä dí εmhbü dí εspahü Oja ma Tahü, pe ne dí äfü ra 'yãnthi ma miã'ihü. Pe nu'ü, bi zãn'na Oja ü, bi ndepe dim 'büi tengu tho Oja ü.

¹⁰ N'dat'a ma ndehü ná yãhü 'bü dí εspahü Oja ne'bü dí äfü ra 'yãnthi ma miã'ihü. Pe ma zi cu ahü, hingui sä ga øthü tengu a.

¹¹ Ha i sä 'darbü da bøhmi ra dehe xñ ho a ra dehe xñ xã.

¹² O 'be'a di ja yü za'ixi, ma zi cu ahü, ha ne'ü yü peni i zupü. O xi n'da ra zabot'i, ha zupü yü ixi. Xingui sä 'darbü da bøhmi ra dehe xñ ho a hingui ho.

Bí nexpü bí 'bü Oja ran 'yomfëni xñ ho

¹³ Nu'bü dí pañmbü ran 'yomfëni, pe ga uhmbü 'bü, nangue ran hocja'i ga øthü, ne hin dan 'yεzehëhü, guerpü da fãdi majuãni i ja man 'yomfënihü.

¹⁴ Pe nu'bü xñ ju dí m bënba ma miã'ihü nangue ran ts'eya, ne dadí mispahü, ne sä dí εmhbü ja man 'yomfënihü, pe ra fehni a dí m mamhbü 'bü.

¹⁵ Pe nuna ra ts'on'yomfëni na him bí nexpü bí 'bü Oja, pe bi nequida ua ja ra ximhäi, ne dá bënse ma mbüihü, ne ra zithu bi bëngahü tengu na.

¹⁶ Nguetho nu'bü dí øthü ran ts'eya, ne dí n de dam mixtehü, nu'bü, dí øthü gãtho yü ts'oqui 'bü, ne yü sui.

¹⁷ Pe nu ran 'yomfëni di 'dajü Oja, n'dat'a gam bëmhbü, ne ga hocpahü rá mbüi ma miã'ihü, ne gan numan-hohü ü, ne din ja man huçcatehü, ne ga fãxhü ü, ne hin da goh ma mbüihü 'bü ja a dí xihmbü ü, ne hin ga häthü ü.

¹⁸ Pe nu'bü jante thoho ga hocpahü rá mbüi ma miã'ihü, dí øthü tengu'bü dí pomhbü ra hmudä dí bøx ran ho 'bü.

4

Hin ga øthü rá pähä ra ximhäi

¹ Ha hin guí pañmbü hapü di nequi ü yün sui guí øthü, ne yün heque. Ha hinga gue'ü di ho ni mbüi zehëhü a gnín sãhmbü.

² Nu'a hin ní zã guí tñmhbü a guín ndehü, gue'a gnín hote thohohü a. Ne gue'a ran ts'eya a gnín sãhmbü 'ne gnín tunhdü, nguetho hingui sä guí tañmbü a guín ndehü nangue ni pähä zehëhü. Pe hin guí tñmhbü ngue hin guí äfü Oja.

³ Pe madague'bü guí äfü Oja a guín ndesehü, pe hin di 'da'ahü, nguetho hingui ho guím bëmhbü, guín nde guí xãnd ni pähä zehëhü.

⁴ Sä guí εmhbü hønt'a Oja guím bëmhbü, ne ya guí ten thohohü ra ximhäi. Ha hin guí pañmbü gadín sãhmbü Oja 'bü guín numanhothü ra ximhäi.

⁵ Uague guí εmhbü säti thoho bi man rá t'ohni Oja ngue bi 'yëna: "Pe εmmë dí n ndepe da bëngui, janangue'a dá un ma Hogandãhi di huçc'ü, ne di jamansup yü mbüi," bi 'yën Oja.

⁶ Pe di zet'a ni mbüihü Oja, n'damhma da zã hønt'a guím bëmhbü a. Janangue'a εn Oja, di un rá mate n'da 'bü hin din 'yεzehë, pe da zü a n'da 'bü din 'yεzehë, i εn rá t'ohni Oja.

⁷ Damin unsehü ya ngue di manda ahü Oja, ne dami sãhmbü ra zithu, da 'dagui nangue'ahü.

⁸ Zã damim bëmhbü ngue 'darbü guí 'bühbü Oja, ne zã da hyut'a ni mbüihü büya. Dami 'yeshü yü ts'oqui guí øthü, ne hingui yoho da bën ni mbüihü.

⁹ Pe i jatho da du ma mbüihü nguetho dyü ts'om'bäi hü. Ne dan zomhbü, hingui sä dan thethohü. Nu ma thedehü dim pommi ra ts'oni, ne nu man johyahü dim pommi ra dumbüi.

¹⁰ Ne ga øthü ngue hin'yü ma ts'edi zehëhü bü ja rá hmi Oja. Ga äfü ra punbi, janangue'a di pungahü ne di jajü dan johyahü büya.

Hin dan c'ãman'ühü

¹¹ Ma zi cu ahü, o gadín c'ãman'ühü, nguetho nu'bü gadín c'ãman'ühü, masque guím bëmhbü hingui ho rán t'ëdi Oja i ëna dan huçjü. Ne nu'bü hin

dí øth_u rán t'ɛdi Oja, ɛna gue'b_u jase man t'ɛdih_u 'b_u.

¹² Pɛ hønt'a n'da sä di 'daj_u y_un t'ɛdi, nguetho Oja a, nɛ hønt'a sä da y_un'a n'da nɛ i sä di jua'a n'da. Pɛ ha dím bɛmh_u dy_u oja_uh_u ngue sä ga ɛmh_u ja y_u ts'oqui _u 'da.

Hin dí hand b_u ní 'yɛh man zaquih_u

¹³ Mbähä dan 'yomfɛnih_u ts'_u ya, nguetho dí ɛnthoh_u: “Nuya ogue nix-udi ga mbähä n'danni, dam 'b_uhmb_u n'da jɛya b_u, nɛ dam pɛhmb_u, ga t_uhmb_u,” dadín 'yɛmf_u.

¹⁴ Pɛ hingui sä gam mamh_u teng_u a, nguetho ya hin dí p_uhmb_u 'bɛ'a ga øth_u, nɛ hin dí hand b_u ní 'yɛh man zaquih_u. Teng_u tho n'da ra güi, guín nu, jab_u, nɛ xø gán nu, hin'y_u b_u. Njarb_u n'da ra ja'i.

¹⁵ Pɛ nde'b_u ga ɛmh_u: “Nu'b_u da nde Oja, dam 'b_uhmb_u ts'_u, nɛ din ja 'bɛ'a da zä ga øth_u b_uya.” Guehna gam mamh_u na ya.

¹⁶ Pɛ dán 'yɛzɛhɛh_u 'b_u hin dá äf_u Oja 'bɛ'a da zä ga øth_u. Pɛ ra ts'oqui a.

¹⁷ Nu'b_u dí p_uhmb_u a ran ho, nɛ hin dí øth_u a, ra ts'oqui a 'b_u.

5

N'da ran zofo i sih y_u mɛmbeti

¹ Damin 'yomfɛnih_u ts'_u gy_u mɛmbetih_u, gan zomh_u nɛ ga mbahmb_u nguetho nts'utho ra 'y_unth_u guin nuh_u.

² Nu'a 'bɛ'a gä guí pɛsh_u teng_u'b_u x_u 'ya b_u nam bɛn Oja, nɛ ni heh_u teng_u'b_u x_un za y_u zu'uɛ.

³ Nu ni mbetih_u x_un ts'om b_u na nu Oja a, nguetho nin ts'iyateh_u a gní t_umh_u _u, nɛ hin gä p_uhmb_u nda'a x_un ho xquí jaf_u. Nɛ gue'a dí jua ah_u a teng_u'b_u ra sibi. Nɛ teng_u'b_u guidí munsh_u a ran _unbi guin nuh_u 'b_u ran zɛgui.

⁴ Gá hyät ni mbɛfih_u hin gá juarpah_u y_un zäbi 'b_u min xop_u ni hu_uh_u. Nɛ nu'a ran zäbi gä cønba ni mbɛfih_u, nɛ gue'a dí yap ah_u a. Nɛ nu'a rá ts'oni ni mbɛfih_u bi 'yø Oja t_ute tho ho rá ts'edi, nɛ da hyä ra güenda nangu'e_u.

⁵ Nu'ah_u gám 'b_uhmb_u nangu'e nin johya zɛhɛh_u nguecua ja ra ximhäi gy_u ziyateh_u. Nɛ bi zac ni mb_uih_u teng_u n'da ra ts'udi. Pɛ gue'a dín ja'ah_u teng_u'b_u ran thots'udi 'b_u rán zɛgui ra pa.

⁶ Nɛ nu'ah_u guí coth_u fädi _u nte in dupate, nɛ xø guí hoh_u b_uya, nɛ hin di mü.

Ga häth_u 'bɛ'a i t'ørcah_u

⁷ Janangue'a ma zi cu'ah_u, nu'b_u i t'ørcah_u a, pɛ hin dan xømb_uih_u, nɛ ga tømhb_u gue'b_u go bá ɛh ma Hmu_u ra Cristo. Teng_u'b_u dí tuhmb_u y_u hmudä ua ja ra häi, dí tømhb_u hønt'b_u go nj_um'b_u ba ɛh ra 'ye, di hoqui 'bɛ'a gä xtá tuhmb_u b_uya. Nɛ din ja a mi numanhoh_u din ja b_uya.

⁸ Janangue'a ga sɛth_u hin dan xømb_uih_u, nguetho ya him maya'a ba ɛh ra Hmu.

⁹ Ma zi cu'ah_u, hin ga ɛmh_u rá ts'oqui na n'da ma cuh_u 'b_u dín nuh_u y_un _unbi, nɛ xømhma di _ungah_u Oja. Pɛ guim bɛmh_u mi ts'utho da zø'a ra zɛ'mi ya.

¹⁰ Ma zi cu'ah_u, gam bɛmh_u gue bi hyät y_un _unbi _u y_u pøngahy_u Oja, nɛ ngutho ga häth_u _u.

¹¹ Nguetho dí p_uhmb_u maj_upi _u i hät y_un _unbi. Xtá øhmb_u ngue bi hyät y_un _unbi a ra Job, nɛ x_un ngu ran ho bi t'ørp_u m'bɛjua. Nguetho nu'a Oja x_un ngu rán huɛcate nɛ x_un ngu rá mate.

¹² Hnɛhi tho ho hin ga u_uspah_u rá thuhu Oja a mam hmansɛh_u, xín ga ndønbah_u rá thuhu 'bɛ'a man'da jaua ja ra häi ngue ga ɛmh_u di zɛrca mam hmansɛh_u. “Ha guí ɛc'yɛi a dí xi'i uague hin'na,” ga ɛmthohoh_u. Janangue'a hin di _ungah_u Oja.

Dan yap_u Oja

¹³ Nu'b_u dín nuh_u ran _unbi, dan yap_u Oja 'b_u. O nu'b_u dadín johyah_u, dan tuhmb_u n'da ra thuhu ngue dí ɛspah_u Oja.

¹⁴ Nu'b_u x_un _uju, ga xihmb_u y_u ngurbi b_u ja ram pɛti ba ɛhɛ da 'y_up rá mfäts'i ra Hmu, nɛ da jaj_u ra aceite nangu'e rá thuhu ra Hmu.

¹⁵ Nε Ojā di 'uec'a ran ɯ dí hɛmfɯ, nguetho dá ɛc'yɛihɯ ngue majuaɲi da yaɲɲɯ 'bɯ má äfɯ a. Nε nu'bɯ ma ts'oquihɯ a dán hyɛnhɯ, pɛ di pun-gahɯ.

¹⁶ Nε dan xih ma ts'oquihɯ n'da ngu n'dajɯ, janangue'a da zä dan 'yäfɯ rá mate Ojā n'da ngu n'dajɯ, nε nu'bɯ xɯn ɯ n'da da yaɲm bɯya. Nguetho xɯn ngu rá ts'ɛdi da 'yøt' Ojā 'bɯ da 'yäp a majuaɲi n'dat'a Ojā im bɛni, nε gue'bɯ di bɛnba Ojā a i ädi.

¹⁷ Tengu a ra Elías, nu'a n'da ra ja'i thoho tengu gahɯ, nε bi hyaɲ rá mbɯi bi 'yäp Ojā ngue hin din 'ye. Nε him bin 'ye ua ja ra ximhäi gätho nhyunjɛya nε n'dato zana.

¹⁸ Nε xø bin yaui Ojā mahø'n'a ngue bi 'yäp ra 'ye. Nε bá penh'na Ojā ra 'ye, nε bi bøx yɯ hmudä ua ja ra häi bɯya.

¹⁹⁻²⁰ Ma zi cu'ahɯ, nu'bɯ n'da ra 'yɛc'yɛi da 'uepɯ ja ra 'yu xɯn juɲi, nε nu'bɯ da zä ba sihɯ mahø'n'a, ga pəɲmbɯ ngue dá yaɲbahɯ rá te a xí 'uegue. Nε madague'bɯ xɯn ngu yú ts'oqui, pɛ bi mba ma punbi.

1 PEDRO

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zengua

¹ Nugä drá Pedrogä, ma 'bäigä'be ra Jesucristo. Dí pɛnh'nahɛ ra sɔcuɔ gyɛ 'yɛc'yɛihɛ ra Cristo, n'da'a n'danni gá mbähä ja ra häi Ponto nɛpɛ Galacia nɛpɛ Capadocia nɛpɛ Asia nɛpɛ Bittinia.

² Nu ma Tahɛ Ojɔ maya'bɛ thoho bi huancahɛ, nɛ bi zänni da 'yɔrcahɛ yú t'uhni gahɛ. Nɛ bi 'uega ma mbuihɛ a rá Hogandahi Ojɔ, nɛ bi mbän rá ji nanguejɛ a ra Jesucristo, guɛpɛ nan zä ga ɔthɛ a i xijɛ. Dí äp'a Ojɔ ngue man'da gui hyámhbɛ rá mate, nɛ man'da da hyu ni mbuihɛ bɛya.

Ga tafɛ ran dɔte

³ Jamadi Ojɔ, ngue nu rá Ta ma Hmuhɛ ra Jesucristo, nɛ rá Ojɔ a. Nguetho xɛn ngu rán huɛcate bi jajɛ dám 'bɛhmbɛ ma'da'yo. Nuya dí pɔhmbɛ gan nuhɛ ran ho mazai, nguetho bi dambɛni ra Jesucristo.

⁴ Nɛ nuya dí tɔmhɛ ɛ yɛ erencia di 'dajɛ Ojɔ ngue m'be'ts'i bɛ mahɛts'i, nɛ njám'bɛ dim 'bedi, nɛ njám'bɛ din ts'oni.

⁵ Nɛ nuya i fäjɛ Ojɔ nangue rá ts'edi, nguetho dí ɛc'yɛihɛ a. Nɛ ya i sänni da yɔnjɛ xɛn ho 'bɛ bi zɔn ra pa ran zɛgui.

⁶ Nɛ nu'bɛ dí m bɛmhɛ ya, nɛ guehya ní 'dajɛ ran johya, madague'bɛ da du ma mbuihɛ bɛ na sähɛ hɔnt'a go man ɛnbi 'da yɛ pa ya, 'bɛ da 'yɛn Ojɔ.

⁷ Tengu ra oro i ts'ä ngue ra sibi ngue din hogui. Nɛ ngutho ma t'ɛc'yɛihɛ i ts'ä, nɛ man'da di muui a xinda gue'a ra oro ngue dim 'bedi. Janangue'a di nɛcmanho ma t'ɛc'yɛihɛ 'bɛ bá peng ra Jesucristo, nɛ da numanhojɛ, nɛ di 'dajɛ ran ho, nɛ 'darbɛ dam 'bɛhmbɛ bɛya.

⁸ Nɛ nuya madague'bɛ hinga nán nuhɛ ra Cristo, pɛ ɛmmɛ guín numanhohɛ a. Nɛ madague'bɛ hin guín nuhɛ a ya, pɛ guí pɔhmbɛ majuɔni

a. Janangue'a ɛmmɛ dadí johyahɛ, tengu tho'bɛ ya dí 'bɛhmbɛ ra Cristo bɛ mahɛts'i. Nɛ hin di jua ɛ mam hmansɛhɛ gam mamhbɛ a ran johya.

⁹ Nguetho ya dí dɛ'mi dí hámhbɛ a dí tɔmhɛ, ngue da yɔnjɛ Ojɔ.

¹⁰ Guehna bi 'yo't'ɛ yɛ pɔngahyɔ maya'bɛ ngue da yɔnjɛ rá mate Ojɔ. Nɛ bi hyádumbɛi min nde xtám badi xɛn ho 'bɛ'a nam bɔn a ram hma bi 'yo't'ɛ.

¹¹ Min nde xtám badi jam'bɛ din ja a, nɛ nda'a ní pa din ja a bi man rá Hogandahi ra Cristo mi o yú mbɛi. Nguetho bi bɛnbi da 'yo't'i 'bɛ'a da 'yɔt' ra Cristo 'bɛ bi zɔhɔ, ngue da nu ran ɛnbi ngue da tho, nɛ da t'ɛspa 'bɛ m'bejua.

¹² Pɛ bi xi Ojɔ ɛ yɛ pɔngahyɔ ngue hin da bɛɛ, xinga gue'ɛ yɛ jɔ'i mi 'bɛhmbɛ, pɛgue gue'a go i sijɛ a ya nangue ran ho ma'da'yo. Nɛ nu'ɛ to bi xijɛ na, bi ma nangue rá Hogandahi bá pɛnpa Ojɔ. Nɛ'ɛ yúm 'bɛhni Ojɔ mahɛts'i ɛmmɛ in nde da badi 'bɛ'a nam bɔn a i sijɛ ya.

I xijɛ Ojɔ ngue xtán hojɛ

¹³ Pɛ nuya dan sähɛ ga ɔthɛ a rán thɛhɛ a dí tɛnhɛ, ngue ga sɔmzɛhɛ ma mbuihɛ 'bɛ'a gátho dí m bɛmhɛ. Nɛ hɔnt'a rá mate Ojɔ ga tɔmhɛ di 'dajɛ 'bɛ bá ɛh ra Cristo.

¹⁴ Nɛ ga ɔthɛ 'bɛ'a i xijɛ Ojɔ, tengu yɛ t'uhni i ɔt'a i xih yú ta. Nɛ hin ga ɔthɛ tengu mi ɔthɛ mam'bet'o ngue ma pähä zɛhɛhɛ 'bɛ nte mi pɔhmbɛ.

¹⁵ Pɛ gä xtán hotho ga ɔthɛ, nguetho xɛn hotho Ojɔ ngue bi zoncahɛ bi 'yɔt'e yú t'uhni gahɛ a.

¹⁶ Tengu nt'o't'i: "Xtán hotho ahɛ nguetho xɛn hotho gä," bi 'yɛn Ojɔ.

¹⁷ Pɛ nu'bɛ dí yɔhɛ Ojɔ, dí ɛmfɛ ma Tahɛ. Pɛ gam bɛmhɛ njuɔntho da gurcahɛ 'bɛ'a dá ɔthɛ n'da ngu n'dajɛ. Janangue'a dam fähmbɛ ngue gan numansuhɛ Ojɔ gátho yɛ pa dí 'bɛhmbɛ ua ja ra ximhäi.

¹⁸ Nguetho dí pɔhmbɛ bi yɔnjɛ Ojɔ nangue yɛn t'ɔt'e bi xänga ma tahɛ säti thoho. Pɛ hing ra mbɛti í yɔnjɛ a, nu'a dim 'bɛ'a.

19 Pɛ bi yanjɥ ra Cristo 'bɥ mi du ngue bi mbän rá ji, nɛ hɔnt'a da zä di pø a n'da a. Nguetho xɥn hotho ra Cristo, tengu n'da ra dɛ'yo mi man Oja maya'bɥ ngue da 'bøts'e, pɛ gue'a hing ra mbɛdi nɛ xɥn hotho.

20 Nu ra Cristo bi ts'änni din yante 'bɥ hin ní 'yøt' ra ximhäi a Oja. Nɛ ran zegui ya ja bi nɛqui ua ja ra ximhäi nanguejɥ.

21 Nɛ nangue ra Cristo bi zøcua, gue'a dá ɛc'yɛihɥ Oja ya, ngue bi xox a ra Cristo 'bɥ mi du, nɛ bi 'yɛspi. Janangue'a dí pəhmbɥ majuani dí 'dajɥ rán ho Oja dí tømhbɥ ya.

22 Nuya nangue rá Hogandəhi Oja dá tɛnhdɥ ram hma majuani, nɛ gue'a dán hojɥ a. Nɛ gue'a dán zä ya majuani ga huɛc ma cuhɥ. Janangue'a mpähä thoho dan huɛjɥ n'da ngu n'dajɥ nangue gätho ma mbɥihɥ.

23 Nguetho dám 'bɥhmbɥ ma'da'yo nangue rá m hman Oja da hyät'i mazai a, nɛ njəm'bɥ di 'bɛh rá ts'ɛdi a. Pɛ nu ma tehɥ bi 'dac ma tahɥ nɛ ma mbehɥ, hinga gue'a da hyät'i mazai a.

24 Nɛ nt'o't'i:
Tengu yɥ paxi thoho yɥ jə'i,
nɛ gätho xɥn ho 'bɛ'a pɛ'ts'i tengu yú
døni ɥ yɥ paxi.

Pɛ nu yɥ paxi di hmangui, nɛ yú døni i høe.

25 Pɛ nu'a rá m hman a ra Hmu njəm'bɥ dim 'bɛh rá ts'ɛdi.
Gue'a ran ho ma'da'yo i sijɥ a.

2

Nu'a ra Cristo tengu n'da ra do

1 Jatho ga ɛshɥ gätho ran ɥcpate nɛ ra fɛhni nɛ'bɥ yoho ma mbɥihɥ, nɛ ga ɛshɥ ran ts'ɛya nɛ ran c'əte.

2 Nɛ tengu yɥ 'uere ngue ma'da'yo bim 'bɥi, ngue ɛmmɛ i hon ra xi'ba da zi, nɛ ngutho ga øthɥ, thocpa thoho ga homhbɥ rá hogamhma Oja, ngue dín te xɥn ho ma mbɥihɥ a.

3 Nguetho ya dá tømhbɥ a rá mate Oja nangue rá m hma, nɛ dá pəhmbɥ ngue xɥn ho a.

4 Nɛ man'da gam bɛmhɥ ga cuathɥ ra Cristo xɥn ho, nu'a bi 'dajɥ ra te. Madague'bɥ i pa ma ɥcpi, tengu'bɥ

n'da ra gədo di bunt'a n'da ra do, pɛ Oja bi huahni man'da di muui bɥ da thøh rá ngu.

5 Tengu'bɥ n'da ra do man'da di muui a ra Cristo bɥ ja ra ngu, nɛ nujɥ i pa ma cuati gahɥ bɥya, tengu'bɥ dyɥ dohɥ, da 'yøjɥ rá ngu Oja ngue hin di nɛqui. Nɛ yú mbäjä gahɥ Oja, nguetho dí unhdɥ Oja yɥn t'unni gätho ma mbɥihɥ. Nɛ di thocpa a rá Ta man t'unnihɥ a ra Cristo, janangue'a da numanho Oja ɥ.

6 Nɛ nt'o't'i maya'bɥ bɥ ja rá m hman Oja nangue 'bɛ'a da t'ørpa ra Cristo. Bi 'yɛn Oja:

Tengu'bɥ drá ngɥrpagədo dá huahna n'da ra do man'da di muui, nɛ dá høpɥ ja ma dongu bɥ Sión, nubɥ hapɥ ja ma ts'ɛdi, bi 'yɛn Oja.

Nɛ nu'a to'o da guat'a, hin da mbɛ'ts' rá sä 'bɥ bi nu ran juənbi,

bi 'yɛn Oja.

7 Nejɥ xɥn ngu dadí muhɥ nguetho dí cuathɥ a ra Cristo. Pɛ madague'bɥ hin da guat'ɥ 'da, pɛ guexta'a din ja tengu bi man Oja, ngue bi 'yɛna:

Madague'bɥ him bi numanho ɥ 'da yɥ gədo a ra do,

pɛ da gopɥ ja ma dongu, ngue man'da dí muui 'bɥ da thøh ma ngu,

bi 'yɛn Oja.

8 Nɛ man'da mi hma:

Nu'a ra Cristo tengu'bɥ n'da ra do ngue di ferpɥ rá gua n'da, nɛ dim 'bɛpɥ,

bi 'yɛn ra t'ohni. Nɛ bi ts'änbi dim 'bɛpɥ, nguetho hinguin nde da 'yɛc'yɛi ram hma nangue ra Cristo.

Yú t'ɥhni gahɥ Oja

9 Pɛ nujɥ, Oja bi huancahɥ bi 'yørcahɥ tengu'bɥ n'da'bɥi gahɥ, ma'ueque ma mbɥihɥ. Nɛ gätho gahɥ dyɥ mbäjä gahɥ bi 'dac ma ts'ɛdihɥ Oja, nɛ yú mbɛti gahɥ a. Nguetho in nde ga uhmbɥ ngue mixte xɥn ho Oja, ngue bá jəgahɥ bɥ ja ra 'bɛxui mi 'bɥhmbɥ, nɛ bi zixcahɥ bɥ ja rán nɛqui mahotho ya.

10 Nu'bɥ mäm'bet'o mi 'bɥhmbɥ tengu'bɥ dyɥ hyoya t'ɥhnihɥ, nɛ nuya

dí 'buhmbu yá t'uhni gahu Oja. Pe nu mám'bet'o him mi pãhmbu rá mate Oja, pe nuya dá hãmhbũ rá mate Oja yã.

Ga humbi ga øthu ngue yá mbeffi gahu Oja

11 Ma zi cu ahũ, emme dadí huẽc'ahũ. Janangue'a nts'edi dí xi'ahũ ga øthu tengu'bu hin dyu mænguhũ ua ja ra ximhã, hin ga øthu rá pãhã ma nyon 'yomfẽnihũ ngue i ørcahũ ran sui ma mbuihũ.

12 Ne thocpa thoho dam fãhmbũ dan 'yomanhohũ, nguetho in nuju u hinguí pã Oja. Ne madague'bu i enju dyu ts'om'bãihũ, pe xømhma thoho da zøn ra pa da 'yẽspa Oja 'bu bi nu ran hocjã'i dí ørpahũ. Nguetho da zã da xocpa yá mbui Oja u.

13 Ne ga øthu a im man a ra ts'ut'abi ngue i 'bet'o ua ja ma häihũ, janangue'a da hnumanho ma Hmuhũ ra Cristo buya.

14 Ne'ũ mi'da to'o gãtho bi un yãn t'ẽdi ra ts'ut'abi, gãtho ga ẽc'yẽihũ u. Nguetho i ja yá ts'edi di unba u to'o øt' yu ts'oqui, ne da numanho u to'o øt' ran ho.

15 Nguetho ne'a Oja rá pãhã a 'bu dí øthu a, ne gue'a dí 'ye'ts'ũ yun c'ãte im man u yu 'yãmbui buya.

16 Nuya hinguí ørcahũ ra ts'edi ga tenhdũ yãn t'ẽdi Oja, nguetho in ndeju mpãhã thoho ga tenhdũ. Pe hin gam bẽmhbu gue'a ní jajũ ga øthu yu ts'oqui a, pe man'da ga øthu ngue yá mbeffi gahu Oja.

17 Ne gan numanhohũ gãtho yu jã'i, ne ga huẽc ma mi'yẽc'yẽi hũ, ne gan numansuhũ Oja, ne ga ẽspahũ ra ts'ut'abi i 'bet'o ua ma häihũ.

Ga øthu tengu bi 'yøt ra Cristo bin unbi nangueju

18 Gyũ 'yẽhẽhũ ne gyũ mbeffihũ dami 'yẽc'yẽi ni hmuhũ 'bu gadí zẽhmbũ u. Ne'ũ yu hocjã'i ne'ũ yu ts'om'bãi 'bu di un'nahũ, gãtho guin numansuhũ u.

19 Nguetho man'da da numanho ahũ Oja 'bu guí hyãthũ yun unbi 'bu nte man ts'o gá 'yøthũ, pe bi un'nahũ nangue guí tenhdũ Oja.

20 Pe nu'bu gan nuhũ ran unbi nangue ma ts'oquihũ, ne ga häthũ, pe hin gam bẽmhbu ga tãhmbũ n'da ran ho nangue'a. Høntho dá jut ma ts'oquihũ. Pe nu'bu ga häthũ ran unbi nangue ran ho dí øthu, da numanhoju Oja.

21 Oja bi zãnni ga häthũ yun unbi tengu ra Cristo, bi nde bin unbi nangueju, ne bi 'yurcahũ 'be'a ga øthu.

22 Nguetho nu ra Cristo njãm'bu bi 'yøt' yu ts'oqui, ne njãm'bu bi man yu fehni.

23 Ne nu'bu mi ts'ani, njãm'bu bi dãdi. Nu'bu mi mba ma ucpí, him bi ma dí co'ts'i. Him bi zu da zan yu jã'i, nguetho bi bãdi Oja da numanho a.

24 Nu rá jã'i zẽhẽ ra Cristo bi nu ran unbi nangue ma ts'oquihũ 'bu mi 'dømp'ũ ja ra za. Ne gue'a í thøgahũ ma ts'on 'yomfẽnihũ a, nguẽpũ da zã ga øthu ran ho ya. Nu yun unbi bi zã 'bu mi tho, gue'a í yãnjũ a.

25 Nuju dá 'behmbũ ra 'yu, tengu yu de'yo. Pe nuya bá penju bu 'buh ma mbãnde'yohũ, nu'a í färca ma mbuihũ.

3

Ran zofo bi sih yu xisu ne yá ndø

1 Nu'ahũ gyũ xisuhũ, guí 'yẽspa ni ndøsehũ n'da ngu n'da ahũ. Ne nu'bu 'da ni ndøhũ hinguin nde da 'yẽc'yẽi ráman hman Oja, pe nu'bu bi nu guí 'bũmanhohũ, xømhma thoho da zøni da 'yẽc'yẽi u, ne hinga hnehi thoho ja a guí xihmbũ 'bu hinguin nde da 'yøde.

2 Nguetho da nu ahũ gadím fãhmbũ ngue guín numansuhũ Oja, ne hin guí 'yomt'ẽnihũ.

3 Ne nu'bu guím bẽni gan hoczẽhẽhũ, pe nangue ni mbuihũ. Ne hin guim bẽmhbu nangue 'be'a gã i ja'ahũ thi ngue dí necmanho ahũ, ogue ni yãhũ, ogue ni hehũ guí hoju, ogue yu thebe, ogue yu ts'ungu.

4 Pe gan hoczẽhẽhũ ngue ni mbuihũ, ngue di necmanhotho bu dá nu Oja, ngue hin di nequi, ne nu'a njãm'bu dim 'be a. Ngue'a hin gan 'yẽzẽhẽhũ, pe gan johyahũ nangue Oja. Ne emme xun ngu di muui bu nam bẽn Oja a.

5 Nε njab_u mi øt' y_u xisu mi 'b_uh maya'b_u, ngue gue'_u y_u 'yεc'yεi mi numansu Oj_u, nu'_u mi hoczehε y_u mb_ui ngue mi numansu y_u ndø.

6 Tengu ra Sara bi 'yεc'yεi a rá ndø ngue ra Abraham, nε bi 'yεmbi rá hmu. Nuya tengu'b_u y_u t'ixu ah_u ra Sara 'b_u guí øth_u 'bε'a mi øt'e, ngue thocpa thoho gui 'yøth_u ran ho nε nte gui suh_u.

7 Nε ngutho dí xi'ah_u, man 'yoh_u ah_u, dam 'b_umanhoh_u ma xisuh_u nangue ran 'yomfεni bi 'daj_u Oj_u. Ga p_uhmb_u hin'y_u y_u ts'edi y_u j_ui u y_u xisu, janangue'a ga f_uxh_u u. Nε gan numansuh_u u, nguetho n'dat'a rá mate Oj_u i conhui rá xisu n'da ran 'yoh_u, ngue n'dat'a ra te ma'da'yo. Nε nu'b_u hin dam 'b_umanho ma xisuh_u, hin da 'yømanho ma ndeh_u Oj_u 'b_u.

Ga øth_u a di bεnga ma mb_uih_u Oj_u

8 Nε g_utho gah_u n'dat'a gam bεmh_u n'da ngu n'daj_u, nε gam bεmh_u tengu'b_u 'da dá s_uh_u 'bε'a i sä a n'da. Nε dan huεj_u n'da ngu n'daj_u, nε din ja ma yemb_uih_u, nε hin dan 'yεzehεh_u n'da ngu n'daj_u.

9 Nε hin ga cospah_u ran ts'o 'b_u 'b_ui to da 'yørcah_u ran ts'o, xín ga cospah_u ran ts'ante 'b_u 'bo'o da zanj_u. Pε ga äfu ran j_upi tengu thoho i ørcah_u Oj_u, bi zoncah_u di 'daj_u rán j_upi.

10 Nguetho nt'o't'i:

Hønt'a go to'o in nde dim 'b_umanho, nε da nu y_u pa x_un ho, pε i jatho da z_um rá j_uni nangue ran ts'o, nε xín da man y_u fεhni.

11 Nε da hyε a ran ts'o, da 'yøt' ran ho. Nε hin da nde dim 'b_uh y_un s_uih_u, pε εmmε da hyoni 'bεp_u dí hocpa rá mb_ui rá mij_u'iui.

12 Nguetho nu ra Hmu in numanho u to i øt' ran ho, nε i ømanho 'b_u ja a äpi, pεgue da z_u u øt' ran ts'o, bi 'yεn rá t'ohni.

13 Pε to'o maha di unghah_u 'b_u dan εhya ga øth_u ran ho.

14 Pε madague'b_u ga s_uh_u ran u 'b_u dí øth_u ran ho, pε gue'a man'da ná

t_umh_u rán ho Oj_u a. Janangue'a hin ga suh_u 'b_u in nde di pij_u u 'da, xín da du ma mb_uih_u.

15 Pε høntho gan numansuh_u ra Cristo mbo ma mb_uih_u, ngue ma Hmuh_u a. Nε thocpa thoho dan s_uh_u ga xihmb_u 'bε'a dí εc'yεih_u 'b_u 'bo'o da 'yängah_u. Pε jante thoho ga xihmb_u nε gan numansuh_u u.

16 Nε thocpa thoho ga øth_u a di bεnga ma mb_uih_u Oj_u. Janangue'a da mbε'ts' y_u sä to'o di c_uaman' u ran ho dí øth_u 'b_u dí tenhd_u ra Cristo.

17 Nguetho man'da x_un ho 'b_u gue'a ran ho ná s_uh_u ran unbi, 'b_u da nde Oj_u, xínda gue'b_u ga s_uh_u ran unbi nangue ma ts'oqui zehεh_u.

18 Nε'a ra Cristo bin unbi, nε nj_um'b_u bi 'yøt' y_u ts'oqui. Pε n'dandj thoho bi du nangue ma ts'oquih_u, guej_u dy_u ts'om'b_uih_u, nguetho bi nde da zixcah_u b_u bí 'b_u Oj_u. Nε maju_uni bi tho rá ngøc'yεi, pε nu rá mb_ui guexta'a mi 'b_ui.

19 Nε nu rá mb_ui ra Cristo 'b_u mi du, bi mba bi zop y_u mb_ui u x_un du ngue ofädi.

20 Ngue y_u mb_ui y_u j_ui nangue u ngue him bi 'yεc'yεi Oj_u 'b_u maya'b_u thoho. Pε Oj_u mi tø'mi xtá 'yεc'yεi g_utho ní 'yøt' ra barco ra Noé. Guep_u bi zä bin y_un u zi hy_uto nj_u'i thoho, bi bong 'b_u min ja ran ts'emb_u, nangue ra dehe ra d_umb_uant'i.

21 Nε nu ran xixy_u nam bøni, nεj_u d_um pomhb_u ran ts'emb_u nangue bi d_umbεni ra Jesucristo. Nε nu ran xixy_u hinguin nde da ma ngue i pa m'be'te ma j_u'ih_u ngue ra häi, pε nam bøni dí äfu Oj_u di hoga ma mb_uih_u.

22 Nε nuya, nu ra Jesucristo bi mba mahεts'i, darb_u di mandau_u b_u ja rá ts'edi Oj_u. Nε nu' u g_utho y_u ts'edi i 'b_ui i su a ra Cristo, nguetho hønt'a i ja rá ts'edi xinda gue' u y_um 'bεhni Oj_u mahεts'i nε y_u z_uth_u.

4

Dan darb_u rá mate Oj_u

1 M'bet'o thoho dan s_uh_u din unba ma ngøc'yεih_u tengu ra Cristo, nε gue'a ní t_uc y_u ts'oqui a. Nguetho nu'a

to bin unba rá ngøc'yēi, him man da nde yu ts'oqui a.

² Nε gātho mi'da yu pa dí 'buhmbu ua ja ra ximhäi, hin dām 'buhmbu nangue ma pähä zehēh, pε dam 'buhmbu ga øthra rá pähä Oja.

³ Dá xøt'a dá øthra rán t'øt'e ra ximhäi, midí hohu ran 'yomt'ēni, nε mi øt' ma pähä zehēh, nε mi minhdu, nε madín sixhu bu ja yu calle nε mi mbahmbu bu, nε dām munshu bu dām minhdu, nε mi thāndehu yu pøte, pεgue Oja him bi zānni ga thāndehu u.

⁴ Nε nu'u 'bucua ja ra ximhäi hingui sä da badi hanja hin dí øthra ran tonto tengu i øt'u, janangue'a i sanju u ya.

⁵ Pε Oja di unba u to i sanju, nguetho di juanba Oja u 'bui nε'u xun du.

⁶ Nε nu yu ja'i xun du ya, bi sih ran ho ma'da'yo 'bu mi 'bui, ngue'a í zā bi un Oja ra te yu mbui u, madague'bu ya xun du yu ngøc'yēi. Nε gue'a rán säui nangue yu ts'oqui, nangue gātho yu ja'i i tu.

⁷ Nuya bi zøn ra pa ran zegui. Janangue'a dan 'yomfēnih u xun ho, nε ga samzēhe ma mbuihu, ngue da zā thocpa thoho dan yahu Oja buya.

⁸ Nε m'bet'o thoho ga øthra ngue εmme dan hueju n'da ngu n'daju. Nguetho nu'a to'o ja rán huecate, di punba rá ts'oqui rá mijā'iui, madague'bu xun ngu yu ts'oqui.

⁹ Dan säyabah u n'da ngu n'daju bu ja ma ngumhu nangue ma pähä zehēh.

¹⁰ Nε 'da dām fāxtahu n'da ngu n'daju nangue rá 'bēfi Oja 'dahma 'dan'yo bin 'daju, gue dan darbahu a rá mate Oja 'dahma 'dan'yo ngue dá hamhu.

¹¹ Nε nu to bin t'un ra 'bēfi da mamp'a rám hman Oja, da ma tengu'bu da guesε Oja da ma. Nu to bin t'un ra 'bēfi da mbāx'u mi'da, da mbāts'i nangue ra ts'edi xun ho bi un'na Oja. Ngue'a da nde dí 'yεspa Oja a 'bē'a gātho øt'e, nangue dí tenhdu ra Jesucristo, nu'a mixte thoho, nε i ja rá ts'edi gātho yu pa mazai.

Gan nuhu ran unbi nangue dí tenhdu ra Cristo

¹² Ma zi cu'ahu, hin ga hyonya thohohu 'bu i ts'aju yun unbi nts'edi, nε hin ga εmhbu, hague in ja a ya.

¹³ Pε dan johya thohohu, nguetho dí comhu yun unbi ra Cristo. Nε nu'bu bi nεqui xun ho rá ts'edi, man'da xun ngu ran johya gan nuhu buya.

¹⁴ Nu'bu pa ma uguu gahu nangue dí tenhdu ra Cristo, pε majapi gahu, nguetho mixte thoho rá ts'edi rá Hogandahi Oja dín nuhu buya. Nε madague'bu di ucpa ra Cristo u 'da, pε nuju dí εspahu a.

¹⁵ Pε nu'bu gan hotehu nε gam pēhu, ogue n'da ran ts'o ga øthra, ogue sä dan thjnthu 'bē'a øt' ma mijā'ihu, ga pε'ts' ma sähu 'bu, nε gan nuhu ran unbi nangue a ra ts'oqui dá øthra.

¹⁶ Pε nu'bu dín nuhu ran unbi nangue dí tenhdu ra Cristo, hin ga pε'ts' ma sähu 'bu. Pε ga εmfu jamadi Oja, ngue dí pahmbu ngue dí tenhdu ra Cristo.

¹⁷ Nguetho bi zøn ra pa ya di du'mi øt' rán ts'embu Oja. Pε rá mbadi thoho gahu i ørcahu ran ts'embu, ngue yu t'uhni gahu a. Pε ts'utho dín nuhu. Pε nu'u hingui εc'yēi rám hman Oja, xun ngu 'bē'a gā da nu u 'bu bi zøn ra pa da 'yøt'e xun ho rán ts'embu Oja.

¹⁸ Nε εmme xun ngu yun unbi gan nuhu bu dí pøju Oja, ngue dyu 'yεc'yēihu, nguetho ja'bu n'dandj hin dí øhmbu a i xiju. Nε 'buh mi'da 'bē xingui ts'u nde da 'yøde, nε i san Oja. Nε nu'u hin da zā dim pø u.

¹⁹ Janangue'a nu'bu dí sähu yun unbi bi zāngahu Oja, pε ga dāh ma mbuihu Oja di jamansuju. Nε njam'bu da hyεgahu, nguetho gue'a bi 'daju ra te. Nε ga thoqui ga øthra ran ho.

5

Di jamansu yu de'yo Oja u yu ngurbi

¹ Nuya n'da ram hma dí xi'ahu, yu ngurbi ah u yu 'yεc'yēi. Nεcā drā ngurbigā, dá nuse ra Cristo 'bu mi du, nεcā ga comhu ran japi dín 'daju m'beju.

² Ma mi ngurbi ah u dyu mbānde'yohu, dí xi'ahu ya, jatho ga jamansuh u yu de'yo Oja, nguetho 'yo ma güendahu

ga jamansuh_u. Ne hin gam bɛmh_u i t'ɔrcah_u ts'edi, pɛgue gam bɛmh_u ma pähä zeh_u ga øth_u. Ne hin nangue a din jurgah_u ngue dy_u ngurbih_u, pɛ nangue a dín numanho seh_u a.

³ Ne hin ga suthoh_u yá t'uhni Ojã hap_u dí 'buhmb_u n'da ngu n'daj_u, pɛ janate tho ga uth_u ra 'yu nangue man t'øt'e zeh_u.

⁴ Ne nu'b_u bi nequi ma Hmuh_u dyá mbänd'e'yoh_u, di 'daj_u ran jãpi ngue ga tãhmb_u, ngue hin jam'b_u din thegue.

⁵ Ngutho ah_u man 'yoh_u ah_u, dami 'yɛc'yɛih_u 'bɛ'a im man y_u dɛc'yɛi ngue ni ngurbih_u. Ne gätho ah_u gan umhb_u da si ah_u n'da ngu n'da ah_u. Ne njãm'b_u gan 'yɛzeh_u, nguetho:

Da z_u Ojã a din 'yɛts'i,

pɛ di un rá mate a to'o hin din 'yɛts'i.

⁶ Janangue'a ga øth_u ngue hin'y_u ma ts'edi zeh_u b_u ja rá hmi Ojã, gam bɛmh_u hønt'a ja rá ts'edi xinda guej_u. Janangue'a da 'yɛsca zeh_u Ojã 'b_u bi zøn ra pa.

⁷ Ne ga xihmb_u Ojã gätho ma dumbuh_u, nguetho di jamansuj_u a.

⁸ Damín äthãh_u xun ho, ngue damím fãhmb_u, nguetho nu man sũih_u ra zĩthu i 'yo ua, tengu n'da ra zate i 'yo, in cuɛ, i honi to'o da za.

⁹ Pɛ dami sũhmb_u a ra zĩthu nangue rá ts'edi Ojã guí ɛc'yɛih_u. Ne gam bɛmh_u ngue n'dat'ũ yun unbi dín nuh_u ma mi'yɛc'yɛih_u ngue gätho ra ximhäi.

¹⁰ Pɛ nu Ojã ɛmmɛ xun ngu rá mate, bi zoncah_u ga comhb_u rá ts'edi mixte gätho y_u pa mazãi, nangue dí 'buhmb_u ra Cristo. Pɛ m'bet'o thoho dan unbah_u ts'ũ, ngue di hoga ma mbũih_u Ojã, nɛ di hãt ra ts'edi ma mbũih_u, nɛ di jaj_u dan zãmhb_u xun ho b_u.

¹¹ Nu Ojã nte hɛmbi, gätho da zã da 'yøt'e, gätho y_u pa mazãi. Ne gue'a gam bɛmh_u a ya.

Rán zegui ran zengua

¹² Dí pɛnh'nah_u ra søcuã i ja ua, ngue da gax a ra Silas, nuna n'da ma cuh_u ngue da zã ga ɛc'yɛih_u a man a. Nuna ra søcuã ja ua, hingui ngu 'bɛ'a ma, n'da ran zofo thoho, nɛ dí xi'ah_u

majuãni rá mate Ojã a guí tenhd_u. Janangue'a damín zãmhb_u b_u.

¹³ I pɛnh'nah_u ran zengua ni cuh_u i 'bucua Babilonia, nthahni nangue Ojã, tengu ah_u. Nehna ra Xuua Marcos di zengua ah_u, tengu'b_u ma ts'unt'ũ na.

¹⁴ Ne zãi gan zohmb_u n'da ngu n'da ah_u nangue ran huɛcate. Ne dín nde da hyu ni mbũih_u nangue guí tenhd_u ra Cristo. Ne gue'a gam bɛmh_u a ya. Hønt'a dí xi'ah_u ya.

2 PEDRO

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zɛngua

¹ Nugä dra Simón Pedrogä, rá 'yɛhɛgä ra Jesucristo, nɛ ma 'bäigä' be a. Dí pɛnh'nahɛ ra sɔcuɔ ja ua, ngue gätho n'dat'a dí ɛc'yɛihɛ a bi zängahɛ Ojɔ. Nɛ 'da nan zimanhogdahɛ Ojɔ, nguetho 'da í hoga thohohɛ ra Jesucristo, nu'a ma Ojɔhɛ a nɛ mam pɔrpatehɛ a.

² Dí äp Ojɔ man'da gui pɔhmbɛ a, nɛ ma Hmuhɛ ra Jesús. Nɛ man'da gui hyɔmhɛ rá mate, nɛ man'da da hyu ni mbɛihɛ bɛya.

Nu Ojɔ i ɔrcahɛ dan jahɛ tengu a

³ Nu rá ts'edi Ojɔ bi 'dajɛ 'bɛ'a gätho ga homhbɛ ngue dam 'bɛhmbɛ ra 'da'yom'bwɛ, janangue'a bi zä bɛ dá tɛnhɛ Ojɔ. Nguetho dá pɔhmbɛ a bi zoncahɛ 'darbɛ dam 'bɛhmbɛ bɛ bí ja rá ts'edi mixte.

⁴ Nɛ nangue rá ts'edi i ɔrcahɛ ran ho mixte thoho ngue mím ma, nguetho i ɔrcahɛ dan jahɛ tengu a, ngue in yɔnjɛ bɛ ja rá ts'o'yu ra ximhäi i ɔt' ran ts'iyate.

⁵ Nɛ nu'bɛ dí pɔhmbɛ in yɔnjɛ Ojɔ nangue ra ts'o'yu, ɛmmɛ ga hɔdumbɛihɛ ga ɔthɛ 'bɛ'a mangua 'bɛ. Ya dí ɛc'yɛihɛ rá mate bi hogahɛ. Pɛ hinga hɔnt'a, nuya ga ɔthɛ yɛ hogant'ɔt'e. Nɛ hinga hɔnt'a ga ɔthɛ yɛ hogan t'ɔt'e, pɛ man'da ga homhbɛ dan xähmbɛ ga pɔhmbɛ rá 'yu Ojɔ.

⁶ Nɛ hinga hɔnt'a dan xähmbɛ rá 'yu Ojɔ, pɛ man'da ga sɔmzɛhɛ ma mbɛihɛ. Nɛ hinga hɔnt'a ga sɔmzɛhɛ ma mbɛihɛ, nɛ man'da ga sɛthɛ. Nɛ hinga hɔnt'a ga sɛthɛ, nɛ man'da hɔnt'a Ojɔ gam bɛmhɛ.

⁷ Nɛ hinga hɔnt'a ga ɔthɛ ngue gam bɛmhɛ Ojɔ, nɛ man'da ga fäx ma mi 'yɛc'yɛihɛ. Nɛ hinga hɔnt'a ga fäx ma mi 'yɛc'yɛihɛ, nɛ man'da ga huɛjɛ gätho yɛ ja'i.

⁸ Nɛ nu'bɛ ɛmmɛ ga humbi ga ɔthɛ ɛ im mangua, dyɛ hoga mbɛfi gahɛ a ma Hmuhɛ 'bɛ, nɛ da zä ga fäx ma mi ja'ihɛ bɛya, nguetho dí pɔh ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

⁹ Pɛ nu'bɛ hin ga ɔthɛ ɛ im mangua, hin dí cuthɛ xɛn ho ran nɛqui ma mbɛihɛ 'bɛ. Nguetho dí pumbɛni thohɛ ngue m'be't'e ma mbɛihɛ nangue yɛ ts'oqui mi ɔthɛ.

¹⁰ Pɛ ma zi cu'ahɛ, ɛmmɛ ga hɔdumbɛihɛ ga uhmbɛ ngue yá thahni gahɛ Ojɔ, ngue bi zoncahɛ a. Nɛ nu'bɛ din jabɛ ga ɔthɛ, hin hapɛ ga tɔnjɛ 'bɛ.

¹¹ Nɛ din johya Ojɔ 'bɛ dá cuthɛ bɛ di manda rá ts'edi mazɔi a ma Yɔntehɛ ma Hmuhɛ ra Jesucristo bɛya.

¹² Janangue'a thocpa thoho dín nde ga bɛn'nahɛ na mangua, madague'bɛ guí pɔhmahɛ a, nɛ guí zɔnthɛ bɛ ja ram hma majuaɔni ngue bi sí ahɛ.

¹³ Pɛ man'da xɛn ho 'bɛ ga thoqui ga 'yomfɛni ahɛ, ngue gätho yɛ pa dí 'bɛcä ua gätho ma ngɔc'yɛi, ga ja ahɛ guim bɛmhɛ a dá xi'ahɛ.

¹⁴ Nguetho mits'utho da zɔn ra pa ngue ga soh ma ngɔc'yɛi, ngubɛ bi xicä ma Hmuhɛ ra Jesucristo.

¹⁵ Janangue ɛmmɛ dí humbi dí xi'ahɛ, n'damhma thocpa thoho guim bɛmhɛ a 'bɛ dá mbagä.

Dá nuhe rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsɛhe

¹⁶ Nugä xtá xi'ahɛ nangue rá ts'edi ma Hmuhɛ ra Jesucristo, din ja 'bɛ bá ɛcua mahɔn'a a. Hinga ngu mi'da yɛ ja'i im bɛnsɛ 'da yɛ cuento ngue ní hyät'a n'da. Pɛ nu'a dá nuhe, gue'a dím mamhɛ a. Nɛ gue'a xtá xi'ahɛ a, nguetho dá nusehe rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsɛhe.

¹⁷ Gue'bɛ má ɔhmbe n'dandɔ rá nde Ojɔ bí 'yɛh mahɛts'i mixte thoho, nɛ gue'a í 'yɛspa a rá Ts'unt'ɛ 'bɛ mi 'yɛna: “Guehna ma Ts'unt'ɛgä na, ngue ɛmmɛ dadí huɛcä na, nɛ ní hyu ma mbɛi na,” bi 'yɛn Ojɔ. Nɛ bi japi ɛmmɛ bi nɛcthoho.

¹⁸ Nɛ majuaɔni dá ɔhmbe rá nde Ojɔ bí 'yɛh mahɛts'i, nguetho 'darbɛ mi

'buhmbe ra Jesucristo bu ja ra t'ohø guepu bin ya.

19 Janangue'a man'da da zä ga pähmbu majuani a mi hmam bu ja yú sòcuä yu pøngahya maya'bu, ngue mi ma nangué ra Cristo ba çhè, ne din ja rá ts'edi mixte. Ne nu ram hma man t'o'ti, xun ho 'bu thocpa thoho ga honi ga pähmbu, tengu'bu ra nyot'i di yot'ua ja ra 'bexui, gue'bu go bi zøn ra pa ngue da mbadi gan nuhu yu hmepya ngue udi ya ba epu ra Hmu, ga pähmbu xun ho 'be'a man t'o'ti buya.

20 Ne m'bet'o thoho ga pähmbu ngue xinga n'da ra ja'i sä da baxe n'da rá t'ohni Oja 'bu hin nangué a rá Hogandahi di zedi.

21 Nguetho nu'u yú pøngahya Oja ma'ueque yú mbui, him bi bense a ram hma bi 'yo'tu, pe guese a rá Hogandahi Oja bi benbi 'be'a bi 'yo't' 'bu mi 'yo't' ram hman Oja u.

2

Dim 'buh yu hyäte xänbate

1 Ne mi 'buhmbu 'da yu hyäte pøngahya yu ja'i israel maya'bu, ngutho ahü, gam 'buhmbu 'da yu hyäte xänbate. Ne yu zandate tho, nguetho di cu't' yüm hmanse 'bu im man ram hman Oja. Ne nangué u yüm hma dím 'be'a n'da u. Ne hingui ørpa rá pähä a ra Hmu ngue bi gurba yú ts'oqui. Janangue a ja xun dambeni, ya xím 'bedi.

2 Ne xun ngu da den'na dí 'yot' yú pähäzexe u yu hyäte xänbate. Janangue da mba nthenni thoho a ra 'yu majuani.

3 Ne emme da nde da hyä ahü nangué yüm hma mahotho, nguetho da nde gui juthu u. Pe ya maya'bu thoho bi ts'anni da nu yun unbi u, tengu øt'u, ne guehma da nu nguetho hingui pa ma pumbeni 'be'a da nu.

4 Nguetho xinga gue'u yüm 'behni Oja mahets'i bi yam 'bu mi 'yot' ra ts'oqui. Ne'u bi hyøtru ja ra 'bexui, bi dat'i con yu cadena, guepu bi got'u, da dømp'u ran juanbi.

5 Ne xím bi yan yu ja'i 'bu maya'bu a Oja, hinda hønt'a ra Noé, ngue bi 'yç'yçi Oja, ne bi xih yu ja'i xtá 'yot' ran ho. Ne hønt'u yotonja'i min 'yohu ra Noé bi yan Oja 'bu mam bá penh ra 'ye, bin ja ra dambant'i gätho ra ximhäi nangué u yu ts'om'bäi mi 'bui.

6 Ximangutho a ra hnini Sodoma ne Gomorra, bi nu ran ts'embi ne bi gohi bim 'bospi u. Janangue'a nu Oja i urcahu 'be'a din jap u yu ja'i hinguin nde da den Oja.

7 Pe bi yan a ra Lot ra hocja'i a. Ne nu'a emme madin xømbui nangué u yün t'øt'e u mi sänzexe 'be'a mi øt'e.

8 Ne emme madi unba rá mbui a ra hocja'i, nguetho n'dapa ngu n'dapa min nu yün t'øt'e xun ts'o ne mi øh yú ts'ore 'bu 'darbu mi 'buhmbu bu ra hnini Sodoma.

9 Janangue'a dí pähmbu ja rá ts'edi Oja i färpa yú mbui u to'o mben Oja, hin da 'yot'e tengu øt' yu ts'om'bäi 'bu 'darbu i 'buhmbu. Ne i ja rá ts'edi Oja da gorbü ja ran unbi u yu ts'om'bäi, ne ya in nu ya gätho yu pa tømp'u ran juanbi u.

10 Ne nu'u 'da i ørpa yú pähä yú ngøc'yçi, man'da da nu ran unbi u. Pe di ts'on yú mbui ngue i øzexe yú pähä zexe, ne i san ma Hmuhu ra Cristo. Nu'u yu zambui u, ne yun 'yets'i u, i thenda u to'o ja yün t'edi, ne hingui su.

11 Pe nu yüm 'behni Oja mahets'i man'da i ja yú ts'edi ne yün t'edi xinda gue'u yun 'yohu i sante, pe i su di cospa ran ts'ante u go i sante, guepu ja rá hmi Oja.

12 Tengu yu zu'uç i 'bucua ja ra ximhäi, i ts'anba u ngue da fent'i ne ma zä dim 'bedi, ne ngutho u yu hyäte xänbate. Ne i sani 'be'a hingui paði. Ne nu'bu bi du, hønt'a ran unbi mazai da nu.

13 I øt' ran ts'o, pe hønt'a ran unbi da dähä. Ne im beni ngue ran johya 'bu di thoc'a ní 'yot' yú pähä zexe gä ra pa. Ne nu'u tengu yun ts'oni ne yu mbedi bu guidím petihu, nguetho di johya i øt' yú pähäzexe 'bu gui sihmehü u.

14 Ne hønt'a ran 'yomt'eni im bëm 'bu i hand yu xisu, ne njam'bu sä da

'ye'ts' yú ts'oqui. I hāt'ɯ 'da hinga na ɛc'yɛi xɯn ho, nguetho nu'ɯ thocpa tho ho yɯ ziyate. Pɛ Ojɔ di ɯnba ɯ.

¹⁵ Nguetho bi zoh ra 'yu xɯn juɔni, bi mbasɛ bɯ ma'ueni. Nɛ i tɛn ra 'yu mi tɛn ra pɔngahyɔ Balaam, rá ts'ɯnt'ɯ a ra Beor, nu'a ɛmmɛ madí ho din ju't'i nangue yɯ ts'oqui mi ɔt'e.

¹⁶ Pɛ bi hɛcpa Ojɔ 'bɯ n'dandi, ngue bi japi bin yɔ rá fani hingui sá din yɔ. Pɛ bin yɔ rá fani ngue bi hɛcpa a ra pɔngahyɔ, ngue hin da 'yɔt'a ra ts'oqui mi ɛna xtá 'yɔt'e.

¹⁷ Pɛ nuya yɯ hyáte ya, tengu n'da ra hyádo ɛna i po bɯ ra dehe, pɛ nte po bɯ. Nɛ tengu yɯ güi i tuxta ran dáhi, sá ɛna din 'ye. Nɛ nts'ánni ra 'bɛxui man'da xɯm pothi da nu ɯ, tengu ɯ, gátho yɯ pa mázai.

¹⁸ Nguetho ɛmmɛ xɯ ngu 'bɛ'a ma, pɛ hin'yɯ 'bɛ'a nam bɔni. Nɛ i hāt yɯ já'i mi ɛna xtá 'uepɯ ja ra ts'o'yu. Nɛ xɔ i xifi dá 'yɔthɯ yɯ ts'oqui, nɛ ɛmmɛ da 'yɔrpa yú páhã yú ngɔc'yɛi, nɛ im bɛni nte din japi.

¹⁹ Nɛ i xifi, mathɔgue tho ho ahɯ, njon da zɔmp ahɯ 'bɯ gui tɛngahe, sá ɛna. Pɛ i fɛhni ɯ, nguetho guesɛ ɯ i sɔm ra zɪthu ɯ. Nguetho nu'bɯ bi dap ra ts'oqui n'da ra já'i, ya rá 'yɛhɛ ra zɪthu a bɯya, nɛ hingui sá da mba mathɔgue nangue yú ts'oqui.

²⁰ Nguetho nu'bɯ n'da ra já'i bin yɔni nangue rá ts'o'yu ra ximhäi, nangue bin xäh rá m hma ma Hmuhɯ mam pɔtehɯ ra Jesucristo, pɛ nu'bɯ da mbengui mahɔn'a, hingui sá da bɔm bɯ ja yɯ ts'oqui mahɔn'a a. Nɛ nubɯya man'da xɯn ts'o da 'yɔt'e xinda gue'a mi ɔt' 'bɯ him mi páh ra Cristo.

²¹ Janangue'a nu'ɯ to bi mbenc 'bɯ ya mi dɯ'mi da bá'a ra hoga'yu, man'da xɯn ho 'bɯ hin xtí dɯ'mi, nguetho bi hyetho rá hogant'ɛdi Ojɔ 'bɯ mi sänbi.

²² Nɛ bi 'yɔt'e tengu man t'o't'i: "Tengu'bɯ n'da ra fo'yo bi zi mahɔn'a yú ts'odi xí zani. Nɛ tengu'bɯ n'da ra ts'ɯdi bi 'yo mahɔn'a ra bɔhã 'bɯ xín hi."

3

Ra Cristo bi ma majuɔni ba ɛh mahɔn'a

¹ Ná yoho na ra sɔcuɔ dí ot'ahɯ ya, ma zi cu'ahɯ. Nɛ nu gátho yoho yɯ sɔcuɔ n'dat'a dí m bɛni man'da ga bɛn'na ni hogan 'yomfɛnihɯ.

² N'damhma guim bɛmhɯ ɯ yɯm hma mi ma mam'bet'o ɯ yú pɔngahyɔ Ojɔ. Nɛ guim bɛmhɯ mam hmamhbe dá xi'ahe, ma 'bäi gáhe ma Hmuhɯ ra Jesucristo, nɛ ma pɔrpatɛhɯ a.

³ M'bet'o tho ho ga páhmbɯ 'bɛ'a din ja 'bɯ rán zɛgui yɯ pa. Di nɛqui 'da yɯ 'yɯspate da dentho ho ra 'yu majuɔni, gue'ɯ zai ɔt' yú páhã zɛhɛ.

⁴ Nɛ da 'yɛna: "Hapɯ gán yáhu ngue bi xi'ahɯ ra Jesucristo ba ɛh mahɔn'a, nɛ hin jám'bɯ i sá ba ɛhɛ. Nɛ gue'bɯ go mi 'bɯ ɯ ndu ma ngɛrba bɔtahɯ maya'bɯ tho ho, guexta'a i ja, gue'bɯ go rá mbɯdi ra ximhäi," da 'yɛna.

⁵ Pɛ nu'ɯ 'da i ɛna, i ɛna nguetho di pumbɛni tho 'bɛ'a bin ja maya'bɯ, nɛ hinguin nde da bádi, ngue bi juah ra ximhäi Ojɔ nangue ra dambunt'i. Nguetho xí 'yɔt' Ojɔ mahɛts'i nɛ ra ximhäi nangue rá m hma. Nɛ bi japi bi bɔx pɯ ja ra dehe a ra häi, nɛ gue'a ra dehe ín 'yɔt' ra häi.

⁶ Pɛ guet'a ra dehe bi juah ra ximhäi mi ja, ngue bi mbunt'i.

⁷ Nɛ nuya mahɛts'i nɛ ra ximhäi ngue i ja ya, Ojɔ i sänni di juadi mahɔn'a. Pɛ i tɔ'mi da zɔn ra pa ngue bi ma ba pɛnh ra sibi ua ja ra häi, gue'a ran ɯnbi da 'yɔt'a Ojɔ a nangue yɯ ts'om'bäi.

⁸ Ma zi cu'ahɯ, hin ga pumbɛni thohɯ ngue nu'a dí ɛmfɯ n'da mahuɔhi njɛya, da zä da 'yɛn Ojɔ n'dapa tho bɯ nam bɛn a, nɛ nu'a dí ɛmfɯ n'dapa tho ho, da zä da 'yɛn Ojɔ n'da mahuɔhi njɛya bɯ nam bɛn a.

⁹ Nɛ hingui dɔnhɛi Ojɔ tengu im man i 'da, guemhma da 'yɔt'e 'bɛ'a bi ma da 'yɔt'e. Pɛ i tɔgbahɯ Ojɔ da zɔni ga coh ma mbɯihɯ, nguetho in nde xínga n'da dam 'bɛhmbɯ.

¹⁰ Pɛ nu'bɯ bá ɛh ra Hmu, tengu'bɯ ba ɛ'a n'da ra bɛ 'bɯ bin xui, hinga mfádi 'bɛ'a ma ora da zɔhɔ. Nɛ di

juadi gätho ɯ di nequi mahɛts'i, ɛmme din thoni ndɔspi, ne gätho 'be'a i ja da mbunt'i ngue nám pa. Ne gätho ra häi, ne gätho 'be'a bi 'yɔt' yɯ ja'i ua ja ra häi, gätho din zɔ ɯ.

¹¹ Janangue'a nte man ts'o da bɛn ma mbuihɯ, ne thocpa thoho gan numansuhɯ Oja, nguetho dí pəhmbɯ da mbunt' ra ximhäi ra sibi.

¹² Ne nuya dín dɔmdahɯ da zɔn ra pa bi man Oja, ngue da 'yuh mahɛts'i, ne dim 'bedi gätho jabɯ. Ne din hyegui 'be'a gätho i ja nangue ra sibi. Ne dí xɔnhdɯ din ja n'dihi a.

¹³ Nguetho dí tɔmdahɯ ma'da'yo mahɛts'i ne ra ximhäi, tengu bi ma majuəni Oja, ngue din zəm bɯ ran ho.

¹⁴ Janangue'a, ma zi cu'ahɯ, nu'bɯ dí tɔmhɯ ngue din ja, ga humbi gan nde da numanhojɯ ra Cristo 'bɯ bá ɛɛ da 'yɔt' ran ts'ut'abi. Ne nte man ts'oni, ne nte man dupate da dɔngahɯ 'bɯ bá ɛh pɯya.

¹⁵ Ne gam bɛmhɯ ngue i set rá mbui Oja, i tɔ'mi dim pɔ'ɯ 'bɯcua ja ra ximhäi. Tengu thoho bi 'yot'ahɯ ma zi cuhɯ ra Pablo nangue rán 'yomfɛni bi un Oja.

¹⁶ Ne mbɛ gätho yá sɔcuə bi 'yo't'i im ma tengu dí ot'ahɯ ya. Pɛ xɯn hɛi da fədi 'be'a nam bɔn'i 'da yɯm hma bi 'yo't'a ra Pablo. Ne 'bɯ'i 'da him bin xädi ne him bin zəm bɯ ja ram hma. Janangue'a nu'bɯ sä im man'a rá t'ohni ra Pablo, ogue mi'da yá t'ohni Oja, pɛ hinga gue'a bɯ na hma. Ne gue'a ím 'be'i 'da a.

¹⁷ Pɛ nu'ahɯ guí pəhmbɯ ngue ngubɯ da 'yɔt'i 'da yɯ ja'i. Janangue'a gam fəhmbɯ hin da zix'ahɯ bɯ rá 'yu Oja gmí zəmhɯ, guepɯ i yə ɯ yə ja'i i honse yə m hmanse.

¹⁸ Pɛ man'da damí pəhmbɯ rá mate ma Hmuhɯ ra Jesucristo, ne ma pɔrpatehɯ a. Ne nu'a ga ɛspahɯ a ya, ne gätho yɯ pa mazai. Ne gue'a gam bɛmhɯ a ya. Hɔnt'a dí xi'ahɯ ya.

1 XUUA

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ram Hma ngue di 'dajɔ ra 'da'yote

¹ Nu'a mí 'bɔ 'bɔ rá mbɔdi thofo, gue'a dá hɛthe ma dáhe, nɛ dá øhmbe a bi ma, nɛ dá nuhe xɛn ho, nɛ dá tháhmbe ma 'yɛhe. Nɛ gue'a ra Jesucristo a, rá m Hma Ojɔ ngue bi ma di 'dajɔ ra 'da'yote.

² Nguetho nu'a di 'dajɔ ra 'da'yote bin 'yuse gue bin ja'i, nɛ dá nuhe, janangue'a dí mamhbe majuaɔni a bin ja, nɛ dí xi ahɔ ya gue zɔi xmi 'bɔi nɛ zɔi dim 'bɔi. Mam bí 'bɔhmi rá Ta nguetho n'dat' Ojɔ a, nɛ bin 'yuse ua dí 'bɔhmbɔ.

³ Nɛ nu'a dá nuhe nɛ dá øhmbe a bi ma, gue'a dí xi ahe a ya, n'dahma nɛ'ahɔ gui pɔhmbɔ a, nɛ gátho dan yámanhohɔ a ra Ta nɛ rá Ts'ant'ɔ ra Jesucristo.

⁴ Guehna dí ot'ahɔ na ya, n'damhna nɛ'ahɔ din ja ahɔ ran johya xɛn ho.

Nu Ojɔ ran Nɛqui a

⁵ Nu'a Ojɔ ran Nɛqui a, nde da ma xɛn hotho a, nɛ hin'yɔ ra 'bɛxui nangue'a. Nɛ gue'a ram hma bi xije ra Jesucristo, nɛ gue'a dí xi'ahɔ a ya.

⁶ Sá dí ɛmhɔbi dí yámanhohɔ ra Jesús, pɛ nu'bɔ guexta'a dí 'yohɔ bɔ ja ra 'bɛxui, dí fɛhni'ɔ 'bɔ, nguetho hín dí øthɔ a rán säui a majuaɔni.

⁷ Pɛ nu'bɔ majuaɔni dí 'yohɔ bɔ ja ran nɛqui guerpɔ 'bɔ Ojɔ, hin'yɔ 'bɛ'a ga ɔhmbɔ bɔ, nɛ dí yámanhohɔ a 'bɔ, nɛ nu rá ji ra Jesús rá Ts'ant'ɔ Ojɔ, thocpa thofo i thugahɔ gátho ma ts'oquihɔ a.

⁸ Pɛ nu'bɔ sä dí ɛmhɔbi hin'yɔ gahɔ ra ts'oqui, dadín hyázehɛhɔ 'bɔ, nguetho hin dá cɔ't' ma mbɔihɔ a majuaɔni.

⁹ Pɛ nu'bɔ ga mamhɔbi ma ts'oquihɔ, gue hingui ho dá øthɔ, da zä di pungahɔ Ojɔ nangue ra Cristo bi

gut'i, nɛ da mbercahɔ gátho ran ts'o, tengu mí m ma.

¹⁰ Pɛ nu'bɔ sä dí ɛmhɔbi hin te dá øthɔ yɔ ts'oqui, dí nubethɔnihɔ Ojɔ 'bɔ, nguetho bi 'yɛn Ojɔ gátho bi 'yøt' yɔ ts'oqui. Pɛ xingui ts'ɔ dí cɔ't' ma mbɔihɔ rá m hman a 'bɔ.

2

Ma hocpatehɔ a ra Jesucristo

¹ Ma zi t'ɔhni ahɔ gue dyɔ 'yɛc'yɛihɔ, dí ot'ahɔ ra sɔcuɔ i ja ua, dadí hɛc'ahɔ hin gui 'yøthɔ yɔ ts'oqui. Pɛ nu'bɔ ga øthɔ n'da ra ts'oqui, gue him majuaɔni dí numanhohɔ, pɛ dí 'báhmɔbi ma Hocpatehɔ din hocpau i bɔ 'bɔh ra Ta, ra Jesucristo, ra Hocjɔ' i a.

² Nguetho guesɛ a ran t'unni a di hoga ma ts'oquihɔ. Nɛ hinga høngdahɔ in nde di hogahɔ, pɛ gátho yɔ ts'oqui ja ua ja ra ximhá i in nde di hoqui nangue bi du ra Cristo.

³ Nu'bɔ majuaɔni dí øthɔ ɔ yán t'ɛdi Ojɔ, da zä ga pɔhmbɔ gue dí yámanhohɔ a bɔya.

⁴ Pɛ sä ɛn i 'da: "Dí pɔcä Ojɔ," ɛn ɔ, pɛ fɛhni ɔ nɛ hingui ørpa yán t'ɛdi, nɛ hin di cɔ't' rá mbɔi a majuaɔni.

⁵ Pɛ nu'bɔ i øt'a man Ojɔ n'da, hinga ndetho bi huɛc Ojɔ n'da 'bɔ, pɛ bi bømanho a bi 'yørpɛ. Ga xi ahɔ ya 'bɛrpɔ dán zä ga pɔhmbɔ 'bɔ majuaɔni dí 'bɔhmbɔ a ra Cristo.

⁶ Nguetho nu'bɔ ɛn'a n'da gue i 'bɔhmi ra Cristo, "jatho ga øt'ä tengu bi 'yøt' ra Cristo," da 'yɛnsɛ 'bɔ.

⁷ Ma zi cu ahɔ, nu ran t'ɛdi dí ot'ahɔ gue dan huɛjɔ, him ma'da'yo a, pɛgue guet'a ram hma mbɔdi bi sijɔ maya'bɔ, 'bɔ ra mbɔdi thofo dá pɔhmbɔ ra Cristo.

⁸ Pɛgue tengu 'bɔ ma'da'yo a, nguetho janaguehya dí øthɔ ya tengu bi 'yøt' ra Cristo. Nguetho bi dɔ'mi di 'uegahɔ ra 'bɛxui ma mbɔihɔ ra nyot' i majuaɔni.

⁹ Nu'bɔ sä ɛn'a n'da i 'bɔrpɔ ja ran nɛqui, nɛ i san rá cu, pɛ guexta bɔ ja ra 'bɛxui i 'bɔ 'bɔ.

¹⁰ Nɛ nu'a to'o di huɛc rá cu, bin zám bɔ ja ran nɛqui a, nɛ nu'a hin hapɔ da danc'a.

11 Pɛ nu'a to'o san rá cu, i 'bɔpɔ ja ra 'bɛxui a, nɛ i zəm bɔ. Hingui sã da bɔdi nda'a xən ho, nguetho bi 'berpa ran 'yomfɛni a ra 'bɛxui.

12 Dí ot'ahɔ ma zi t'ɔhni ahɔ, nguetho dí pɔdi xɔ pun'na ni ts'oquihɔ, bi hoc'ahɔ ra Cristo.

13 Nɛ nuya 'da ahɔ dyɔ dɔc'yɛihɔ, dí ot'ahɔ nguetho dí pɔdi guí pɔhmbɔ a mí 'bɔi gue'bɔ rá mbɔdi thoho. Nɛ 'da ahɔ gyɔ ts'ɔnt'ɔhɔ, dí ot'ahɔ nguetho dí pɔdi gá tɔfɔ ra zɪthu. Nɛ xø dí ot'ahɔ ya gátho ahɔ ma zi t'ɔhni ahɔ, nguetho gátho gahɔ dá pɔhmbɔ ra Ta.

14 Nɛ xø dí ot'ahɔ, dyɔ dɔc'yɛihɔ, nguetho dí pɔdi gá pɔhmbɔ a mí 'bɔi gue'bɔ rá mbɔdi thoho. Nɛ xø dí ot'ahɔ gyɔ ts'ɔnt'ɔhɔ, nguetho dí pɔdi i ja ni ts'ɛdihɔ gá tɔfɔ ra zɪthu, nangue rám hman Ojɔ thocpa thoho guím bɛmhɔ.

15 O guídí hohɔ rá pähä ra ximhäi, gue hin gui 'yøt' ni pähä zɛhɛhɔ. Nguetho nu'bɔ dadí ho ma pähä zɛhɛhɔ, hin dadí hohɔ Ojɔ 'bɔ.

16 Nguetho nu'ɔ yá pähä ra ximhäi, gátho him bi zän Ojɔ ɔ, 'bɛ'a gä di ho ní ngøc'yɛi n'da, nɛ ní dã n'da di ho 'bɛ'a gátho in nu nde da mbɛzɛhɛ, nɛ'bɔ im bɛni jase rán 'yomfɛni n'da. Pɛ nu'ɔ bi nɛquidɔ ua ja ra ximhäi ɔ tengu ɔ.

17 Pɛ nu ra ximhäi ní mba bɔ da guadi, nɛ'ɔ yán 'yomfɛni ra ximhäi da gua'ɔ. Pɛ nu'ɔ ørpa rá pähä Ojɔ, dim 'bɔmanho gátho yɔ pa mazɔi.

Ba ɛh rán sɔiui ra Cristo

18 Ma zi t'ɔhni ahɔ, rán zɛgui ya. Nɛ xtá øhmbɔ ngue di nɛqui n'da rán sɔiui ra Cristo. Nɛ nuya bi mbɔdi bi nɛqui xən ngu yá mfäts'ihɔ a rán sɔiui ra Cristo. Janangue'a dí pɔhmbɔ mbɛ rán zɛgui ya.

19 Nɛ gue'ɔ 'da xəm bøngua dí 'bɔhmbɔ. Pɛ him majuañi ma mi'yɛc'yɛihɔ ɔ, nguetho nu'bɔ majuañi ma cuhɔ ɔ, hin xtá 'ue ɔ 'bɔ. Pɛ bi bøn'ɔ janangue'a bi 'yuse gue him majuañi ma cuhɔ ɔ gátho ɔ bi bøni.

20 Pɛ nu ahɔ bi 'dajɔ rá Hogandɔhi Ojɔ a ra Cristo. Janangue'a gátho gahɔ dí pɔhmbɔ nda'a majuañi.

21 Dí ot'ahɔ na, pɛ hin dí ɛn'i hin guí pɔhmbɔ a majuañi. Pɛ guí pɔhmbɔ a, nɛ guí pɔhmbɔ hinguin 'youi ra fɛhni a majuañi.

22 Nu'a gue ɛna hing ra Cristo a ra Jesús, ɛ gue'a ra ngørpa fɛhni a, nɛ rán sɔiui Ojɔ a, nguetho i ɛna hing rá Ts'ɔnt'ɔ Ojɔ a ra Jesucristo, nɛ xíngui ɛc'yɛiba a rá Ta bɔya.

23 Nguetho nu'a to'o hingui ɛc'yɛi ra Cristo rá Ts'ɔnt'ɔ Ojɔ xínga gue'a Ojɔ rá Ta i pɔdi. Pɛ nu'a to'o ɛc'yɛi rá Ts'ɔnt'ɔ nɛ'a rá Ta i pɔrpa a bɔya.

24 Nɛ nu'a 'bɛ'a gátho dá øhmbɔ ra mbɔdi dá pɔhmbɔ ra Cristo, ga thoqui gam bɛmhɔ a. Nguetho nu'bɔ dí thoqui dímbɔ bɛmhɔ a, zɔi dí 'bɔhmbɔ a ra Ts'ɔnt'ɔ nɛ'a rá Ta bɔya.

25 Nɛ bi xijɔ majuañi di 'dajɔ ra 'da'yote gue i ja ya nɛ njəm'bɔ da guadi.

26 Guehna dí ot'ahɔ na, nguetho 'bɔ i 'da in nde da hyä ahɔ.

27 Pɛ nu ahɔ, nu'a rá Hogandɔhi bi 'dajɔ ra Jesucristo bin zəm bɔ ma mbɔihɔ a, nɛ guesɛ a i xängahɔ gátho 'bɛ'a man Ojɔ. Janangue'a him mahyoni to'o da xängahɔ yán thɛhɔ. Nɛ nu'a i xängahɔ rá Hogandɔhi Ojɔ majuañi a, hing ra fɛhni a. Nɛ di bɛngahɔ dan zəmhbɔ bɔ 'bɔh ra Cristo.

28 Nɛ nuya ma zi t'ɔhni ahɔ, damin zəmhbɔ bɔ 'bɔh ra Cristo, n'damhma dan johyahɔ 'bɔ dá nuhɔ nɛ hin ga pɛs' ma sähɔ.

29 Nu'bɔ dí pɔhmbɔ gue xən ho Ojɔ, ngutho ga pɔhmbɔ gue bim 'bɔi ma'da'yo nangue Ojɔ ɔ to'o gátho i øt' ran ho.

3

Yá t'ɔhni gahɔ Ojɔ

1 Dyá 'yɛc'yɛihɔ, gam bɛmhɔ gue ɛmme xən ngu rán huɛcate ra Ta, ngue bi 'yøt'e ngue yá t'ɔhni gahɔ a. Janangue'a hingui pɔjɔ ɔ i tɛn ra ximhäi, nguetho njəm'bɔ mi pɔ Ojɔ.

2 Ma zi t'ɔhni ahɔ, nuya yá t'ɔhni gahɔ Ojɔ. Nɛ hinga na urcahɔ hague dán jahɔ m'bejua. Pɛ nu'bɔ bi nɛqui 'bɛ'a da 'yørcahɔ, dí pɔhmbɔ dan

jahꞰ tengu ra Cristo, nguetho da zã ga pãhmbꞰ Hague majuaꞰi in ja a ra Cristo.

³ Ne n'da ngu n'dajꞰ 'bꞰ dí tømhbꞰ dan jahꞰ tengu ra Cristo, janangue'a dadín hoc zehꞰ ma mbaihꞰ, dín ndehꞰ da gohi xan ho tengu ra Cristo.

⁴ Nu'a to'o øt' ra ts'oqui i fæsthoho rán t'ædi Ojã, nguetho nu'a ra ts'oqui nam bønï ram fæ'ts'i nangue yan t'ædi.

⁵ Pe dí pãhmbꞰ bi zøcua ra Cristo gue di 'berca ma ts'oquihꞰ. Ne nu'a ra Cristo hin'yꞰ rá ts'oqui a.

⁶ Nu'bꞰ zãï 'bꞰhmi ra Cristo n'da, hingui nde da 'yøt' yꞰ ts'oqui a. Pe nu'bꞰ bin zãm bꞰ ja yꞰ ts'oqui n'da, njãm'bꞰ bi cæt' rá mbai Hague in ja a ra Cristo, ne njãm'bꞰ bi ndepe di hocpa rá mbai.

⁷ Ma zi t'uhni ahꞰ, njon gui jafꞰ da hyã ahꞰ, nguetho høn't'Ʞ gue zãï øt' ran ho bi mba mahoqui Ʞ ne xan ho Ʞ tengu ra Cristo.

⁸ Pe nu'a zãï øt' ran ts'o, rá 'yæhe ra zĩthu a. Nguetho nu ra zĩthu zãï øt' ra ts'oqui gue'bꞰ go rá mbadi thoho. Ne gue'a í zøcua ja ra ximhäi rá Ts'ant'Ʞ Ojã, gue di ts'onba rá 'bæfi ra zĩthu.

⁹ Nu'Ʞ to'o bim 'bæi mahøn'a nangue Ojã, hingan zãï øt' yꞰ ts'oqui Ʞ, nguetho í hyaxta Ojã yá ta gue ra hogambai. Hingui sä din zãm bꞰ ja yꞰ ts'oqui nguetho bim 'bæi mahøn'a nangue Ojã.

¹⁰ Da zã ga pãhmbꞰ nda'Ʞ yá t'uhni Ojã ne nda'Ʞ yá t'uhni ra zĩthu. Nguetho nu'Ʞ to'o bin zãm bꞰ ja ra ts'oqui, ne hin di huæc yá cu, hing yá t'uhni Ojã Ʞ.

Dan huæjꞰ n'da ngu n'dajꞰ

¹¹ Nguetho guehna ran t'ædi bi sijꞰ 'bꞰ rá mbadi dá pãhmbꞰ ra Cristo, ngue dan huæjꞰ n'da ngu n'dajꞰ.

¹² Ne hin ga øthꞰ a bi 'yøt'a ra Caín gue í hyaxta a rá m 'bæi ra zĩthu ne bi hyo rán 'yohꞰ. Hanja ngue bi hyo a. Nguetho hingui ho rá mbai a, janangue'a bi hyo rán 'yohꞰ ngue xan ho rá mbai a.

¹³ Janangue'a, ma zi cu ahꞰ, hin ga hyonya thohohꞰ ngue'bꞰ di ugahꞰ yꞰ jã'i i tøn ra ximhäi.

¹⁴ Pe nujꞰ dí pãhmbꞰ dá sohmbꞰ rá ts'ædi ran dæte, ne dá sømhꞰ bꞰ ja rá ts'ædi ra te. Guehna dí pãhmbꞰ nguetho dadí huæc ma mi'yæc'yæihꞰ. Nu'a to'o hin'yꞰ rán huæcate, bin zãm bꞰ ja rá ts'ædi ran dæte a.

¹⁵ Nu'a to'o di æp rá cu, ra hyodu a. Ne dí pãhmbꞰ njo'o n'da ra hyodu i ja ra 'da'yote mazãï.

¹⁶ Pe nu ra Cristo bi 'yurcahꞰ 'bæ'a njuãntho ran huæcate, ngue bi dæse rá te nanguejꞰ. Ne jatho ngutho ga øthꞰ, hin ga su ga dã ma tehꞰ guerpꞰ da zã ga fãx ma cuhꞰ.

¹⁷ Pe nu'a to'o i ja 'bæ'a i pæ'ts'i, ne i pãdi hin'yꞰ 'bæ'a da hyon a rá cu, ne nu'bꞰ hingui ørpa ran huæcate, hingui bænï da numanho Ojã a 'bꞰ.

¹⁸ Ma zi t'uhni ahꞰ, hinga høntho gam manthohꞰ ran huæcate, pe guemhma ga øthꞰ a.

Dadín johyahꞰ 'bꞰ dí yãhꞰ Ojã

¹⁹ Ne nu'bꞰ majuaꞰi dí øthꞰ ran huæcate, janangue dí pãhmbꞰ yá t'uhnigahꞰ a MajuaꞰi, ne gue'a nan johyahꞰ bꞰ ja rá hmi a.

²⁰ Pe nu'bꞰ ga juãnba zehꞰ ma mbaihꞰ, pe da hyurca ma mbaihꞰ Ojã, madague'bꞰ i pãdi 'bæ'a gãtho dá øthꞰ, nguetho man'da ja rán huæcate xinda guejꞰ.

²¹ Janangue'a ma zi cu ahꞰ, nu'bꞰ hin te dí tĩmhꞰ ja ma mbaihꞰ a xan ts'o, dadín johyahꞰ ngue dí pãhmbꞰ dí yãmanhohꞰ Ojã,

²² ne di 'dajꞰ 'bæ'a gãtho dí æfꞰ 'bꞰ dí yãhꞰ, nguetho dí ørpahꞰ yán t'ædi, ne dí ørpahꞰ gãtho i numanho.

²³ Ne i ja ua yán t'ædi Ojã, gue ga æc'yæihꞰ rá Ts'ant'Ʞ, ra Jesucristo, ne dan huæjꞰ n'da ngu n'dajꞰ, tengu bi xijꞰ.

²⁴ Ne nu'a to'o i ørpa yán t'ædi, i 'bꞰhmi Ojã ne bim 'bæpꞰ Ojã bꞰ rá mbai a bæya. Ne dí pãhmbꞰ dí 'bꞰhmbꞰ Ojã, nguetho gue'a di bængahꞰ rá Hogandãhi bi 'dajꞰ.

4

Nda'a rám Hman Oja, ne nda'a rám hman a rán sũiu Oja

¹ Ma zi cu ah, hingui sä ga εc'yεih 'be'a gätho ním hma εmbi rám hman Oja. Pε i jatho ga pãhmbu 'bu majuani ngue gue'a rám hman Oja, uague hin'na. Nguetho xun ngu yu hyäte pøngahya i 'youa ja ra ximhäi.

² Ne nu'a jatho ga pãhmbu nda'a ním hma bi bεnba rá Hogandahi Oja, nu'bu im ma ngue rá Thahni Oja ngue bin ja'i ne gue'a ra Jesucristo a, gue'a ram hma bi bεnba rá Hogandahi Oja a buya.

³ Pε to'o gätho ngue εna hin bin ja'i a rá Thahni Oja gue rá Jesucristo, pε nu'a ra hyäte a 'bu, nguetho bi thocpa rám hman a rán sũiu ra Cristo. Xtá øhmbu ngue din 'yo ua rám hma, ne ya i 'yo ua rám hman a ya.

⁴ Ma zi t'uhni ah, yú t'uhnigahu Oja. Ya dá tafu u yu hyäte pøngahya, nguetho nu'a dí 'buhmbu, man'da ja rá ts'edi a xinda gue'a rán sũiu Oja, ngue i 'bucua ja ra ximhäi.

⁵ Nu yu hyäte pøngahya, yú mbe fi ra ximhäi u, ne guecua ja ra ximhäi bi nequida yám hman u, janangue'a i ømanho ra ximhäi 'be'a im man u.

⁶ Pε nuju yú t'uhnigahu Oja. Janangue'a hønt'a to'o i pa a Oja i ømanho ma hmamhbu u. Pε nu'u ngue hin yú t'uhni Oja, hingui ømanho ma hmamhbu u. Guepu na pãhmbu buya nda'a i ten'na majuani, ne nda'a i ten'na him majuani.

Ran huεcate a Oja

⁷ Ma zi cu ah, nde'bu dan hueju n'da ngu n'daju. Nguetho nu ran huεcate bí 'yεpu 'bu Oja. Ne nu'a di huεc rá mijá'iuu, gue'a bim 'bui ma'da'yo nangue Oja, ne dim pãhmi Oja a.

⁸ Pε nu'a hin'yu rán huεcate, hingui pa a Oja a, nguetho nu'a Oja ran huεcate a.

⁹ Oja bi 'yurcahu ran huεcate 'bu mambá penhua ja ra ximhäi rá 'dats'unt'u bi yanju, n'dahma din jajm ra 'da'yote.

¹⁰ Oja bi 'yurcahu ran huεcate ngue majuani, nguetho bá penhua rá Ts'unt'u ngue bin dāse bi gurca ma ts'oquihu. Ne mada hangu gam bεmhbu Oja, pε njam'bu da zã gam bεmhbu, tengu bu nam bεnju.

¹¹ Ma zi cu ah, nu'bu emme xun ngu rán huεcate bi 'yørgahu Oja, nde'bu nejū dan hueju n'da ngu n'daju.

¹² Hingui sä gan nuhu Oja nangue ma dāhu. Pε mfadi bin zãm bu ja ma mbuihu 'bu dadín hueju. Ne bi bømanho rán huεcate i ørcahu buya.

¹³ Dí pãhmbu ngue dí 'buhmbu Oja, ne nu Oja bin zãm bu ja ma mbuihu. Guehna dí pãhmbu, nguetho bi 'daju rá Hogandahi,

¹⁴ neje dí bεn'nahu nguetho dá nusehe rá Ts'unt'u Oja, ne dí mamhbe majuani bá penh Oja ua ja ra ximhäi gue da yanba yú te yu ja'i.

¹⁵ Nu'a to'o im ma ngue rá Ts'unt'u Oja a ra Jesús, nu'a Oja bin zãm bu ja rá mbui, ne nu'a ra ja'i xim mi 'buhmi Oja a.

¹⁶ Dín nuhu rán huεcate Oja, nguetho dí εc'yεibahu a. Nu Oja ran huεcate a. Nu'a to'o zai εc'yεi rán huεcate Oja, ne'bu zai di huεc rá mijá'iuu, nu'a i 'buhmi Oja a, ne Oja bin zãm bu ja rá mbui a.

¹⁷ Ne nangue dí 'buhmbu Oja dí pãhmbu xun ho rán huεcate. Janangue'a dan johyahu 'bu bi zøn ra pa din ja ran juanbi. Nguetho dí 'buhmbu tengutho ma Hmuhu ra Cristo i 'buhmi Oja, madague'bu guexta dí 'buhmbu ua ja ra ximhäi.

¹⁸ Nu'a to'o i su ran juanbi, i su nguetho hinga na paði xun ho ran huεcate i ørpa Oja. Pε nu rán huεcate Oja di 'uec'a ra mbidi a. Pε nu'bu dín suhu, dí εmhbu di unghahu Oja 'bu.

¹⁹ Dí øthu ran huεcate, nguetho m'bet'o bi hueghahu Oja.

²⁰ "Dí numanho Oja," sä dí εmhbu, pε dadí up ma cuhu. Dí fehnihu 'bu. Nguetho nu'bu hin dadí huεc ma cuhu gue zant'a dín nuhu, hague dán zã ga numanhohu Oja gue njam'bu dín nuhu.

²¹ Ne jaua rán t'edi Oja, bi xij: "Nu'a to'o da numanho Oja, pe i jatho ngue ne'a rá cu da numanho, ne di huexqui."

5

Dí tafu ra ximhäi nangue ma t'exc'yehü

¹ Nu'a to'o gätho i exc'yehü gue bin ja'i Oja ne n'dat'a ra Jesucristo a, yá t'ahni Oja ü. Ne gätho to'o i numanho Oja ne'ü yá t'ahni Oja di huexc'ü nguetho n'dat'a Oja yá Ta.

² Ne nu'bü majuañi dín numanhohü Oja, ne'bü dí øthü yán t'edi, dí pähmbü büya ngue majuañi dadí huexc ma cuhü.

³ Ne nu'bü majuañi dín numanhohü Oja, ga øthü yán t'edi, ne nu'ü yán t'edi hingui he'i.

⁴ Nguetho nu'ü to'o bim 'büi ma'da'yo nangue Oja bin t'un ra ts'edi rá mbüi gue da dap ra ximhäi. Ne dí tafu rá ts'edi ra ximhäi nangue dí exc'yehü ra Cristo.

⁵ To'o ngue i tap rá ts'edi ra ximhäi. Nu'a gue i exc'yehü ngue rá Ts'ünt'ü Oja a ra Jesús.

Rá Hogandähi Oja di bængahü rá Ts'ünt'ü Oja a ra Jesús

⁶ Nu ra Jesucristo bi zøcua ja ra häi. Bin xixya ra dehe a. Ne n'dat'a gue bi mbän rá ji 'bü mi du a. Ne hinga hønt'a ngue bin xixya ra dehe, pe ne bi mbän rá ji, ngue bi du. Nu'a ra Jesucristo, rá Thahni Oja a. Gue'a im ma majuañi rá Hogandähi Oja nguetho hingui sä dim fehni a.

⁷ Hyu ü bí 'bü mahets'i im ma majuañi gue rá Ts'ünt'ü Oja a ra Jesucristo. Nu'a n'da, ra Ta, nu'a n'da ram Hma, nu'a n'da rá Hogandähi Oja, ne n'dat'a im man'ü.

⁸ Ne hyu ü i urcahü majuañi ua ja ra ximhäi gue rá Ts'ünt'ü Oja a ra Jesucristo. Nu'a n'da, rá Hogandähi Oja, nu'a n'da rán xixya ra Jesucristo, nu'a n'da, rán däte ra Jesucristo. Ne gätho ü hyu n'dat'a i urcahü.

⁹ Dí exc'yehü yám hman yü ja'i 'bü majuañi, pe man'da ja ts'edi tho ga

exc'yehü rá m hman Oja. Ne bi man Oja gue rá Ts'ünt'ü a ra Jesús.

¹⁰ Nu'a to'o exc'yehü rá Ts'ünt'ü Oja, i paxe mbo rá mbüi gue majuañi a. Pe nu'a to'o hingui exc'yehü, i nubethäni Oja a 'bü, nguetho hingui exc'yehü a bi man Oja nangue rá Ts'ünt'ü.

¹¹ Ne i jaua a ram hma ngue bi ma, gue Oja bi 'dajü ra 'da'yote mazäi 'bü má exc'yehü rá Ts'ünt'ü.

¹² Nu'a 'bühmi rá Ts'ünt'ü Oja, i ja ra te ma'da'yo a, pe nu'a hingui 'bühmi rá Ts'ünt'ü Oja, hingui ja ra te ma'da'yo a.

Dí pähmbü dí peshü ra 'da'yote mazäi

¹³ Janangue'a dí ot'ahü gyü 'yexc'yehü a rá Ts'ünt'ü Oja, n'dahma gui pähmbü i jajü ra 'da'yote.

¹⁴ Ne dadín johyahü gue dan yähü Oja, dí pähmbü i numanhohü. Ne nu'bü din theui rá pähä Oja a dí ähmbü, dí pähmbü i ømanho 'bü dí yähü a.

¹⁵ Ne nu'bü dí pähmbü ngue ømanho, ga pähmbü gue da 'yøt'a dí ähmbü 'bü.

¹⁶ Nu'bü dín nuhü n'da ma cuhü i øt' ra ts'oqui, ngue him má zä bi hyax ra ts'o'yu, ga äfü rá mate Oja nangue a. Nu Oja büya di japi ba pengui to'o bi 'yøt' ra ts'oqui. Pe nu'bü 'bo'o má zä bi hyax ra ts'o'yu, pe hin dí en ahü ga äfü rá mate Oja nangue a.

¹⁷ Gätho ü hing yán thehü i øt'a n'da, ra ts'oqui a. Pe ja'bü øt' ra ts'oqui n'da him má zä bi hyax ra ts'o'yu, janangue'a ga äfü Oja büya.

¹⁸ Dí pähmbü to'o gätho bim 'büi ma'da'yo nangue Oja, hin din zam bü ja yü ts'oqui a. Nguetho i fäh rá Ts'ünt'ü Oja a, ne hingui sä di 'uec'a ra zithu bü 'bü Oja a.

¹⁹ Ne dí pähmbü ngue yá t'ahnigahü Oja. Ne dí pähmbü i o rá ts'edi ra zithu ü gätho mi'da i 'bücua ja ra ximhäi.

²⁰ Nujü dí pähmbü bi zøcua ja ra ximhäi rá Ts'ünt'ü Oja, ne nu'a bi jajü dá pähmbü a majuañi. Ne dí 'bühmbü a majuañi nguetho dí 'bühmbü ra Jesucristo. Ne gue'a majuañi Oja a, ne gue'a di 'dajü ra 'da'yote ma mbühü a gue njäm'bü da guadi.

²¹ Ma zi t'uhni ah_u, hin ga xC'y_eih_u
y_u hyäte oja. Ne hønt'a dí xi ah_u ya.

2 XUUA

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugä dra dɔc'yɛi ngurpigä, dí penh'na ra sɔcuɔ jaua, grá xisu, nthahni nangue Ojɔ, nɛ guí 'buhmbu bu ni t'uhni. Dadí huɛc'ahu ngue'a n'dat'a dí tenhdu ram Hma majuañi. Nɛ hinga hɔngdä dadí huɛc'ahu pɛ nɛ'u gätho mi'da ngue i pa a Majuañi.

² Dadí huɛc'ahu, nangue'a ram Hma majuañi bin zam bu ja ma mbuihu nɛ njam'bu dim 'bɛpu a.

³ Ma zi cu ahɛ, 'da'angu dímbuhbu a ram hma majuañi, nɛ dadín huɛju. Janangue'a dí äp Ojɔ ma Tahɛ nɛ'a rá Ts'unt'u ra Jesucristo da gopu ni mbuihu a rá mate, nɛ rán huɛcate, nɛ thocpa thoho da hyut'a ni mbuihu.

Ga cohmbu bu ja rán xädi ra Cristo

⁴ Nugä ɛmme dán johyagä 'bu má ɔcä ngue i ten'na ram Hman u 'da u ni t'uhni, tengu i xiju ra Ta.

⁵ Nɛ nuya, grá xisu, nthahni nangue Ojɔ, n'da ran t'ɛdi dímbuhbu a nɛ nɛ'u. Nɛ him ma'da'yo na ran t'ɛdi gue ga xi i, pɛ tengu thoho bi siju rá mbudi dá pahmbu ra Cristo, ngue dan huɛju n'da ngu n'daju.

⁶ Nu'a ran huɛcate nam bɔni, gätho ga ɔthu yán t'ɛdi Ojɔ. Nɛ gue'a rán t'ɛdi bi siju rá mbudi gue thocpa thoho dan huɛju.

⁷ Guehna dí xi ahɛ na, nguetho xun ngu yu hyäte i 'youa ja ra ximhäi, ngue i ɛna him bin ja'i a ra Jesucristo. Pɛ nu'u häte u, nɛ i ten rán suiui Ojɔ u.

⁸ Pɛ jatho gam fähmbu njon da hyä ahɛ, janangue'a hin dim 'bɛ a xtá pɛhmbu. Pɛ dami thojɛ xun ho ni 'bɛfihu, janangue'a gätho guí tahmbu 'bɛ'a in nde Ojɔ di 'da ahɛ m'beju.

⁹ Pɛ nu'a to'o in nde da mispa rán xädi ra Cristo, nu'a hinguin 'youi Ojɔ 'bu. Pɛ nu'a to'o copu ja rán xädi

ra Cristo, nu'a din 'youi ra Ta nɛ rá Ts'unt'u a buya.

¹⁰ Nu'bu da zɔm bu n'da ɛna im man rámbuhbu Ojɔ, pɛ nu'bu hin din theui rámbuhbu ra Cristo, hin ga säyabahbu ma ngumhbu, xín ga äfu rámbuhbu fäts'i Ojɔ nangue a.

¹¹ Nguetho nu'a to i äp rámbuhbu fäts'i Ojɔ nangue a, tengu thoho 'bu i fäx'u yán t'ɔt'e gue hingui ho.

Dím bɛni ga mba bu

¹² ɛmme xun ngu 'bɛ'a dímbuhbu a nɛ nɛ'u. Nɛ masque hɔnt'a dá huxä ra sɔcuɔ jaua. Nguetho xomhma da zä ga mbagä bu, gan nu ahɛ bu, nɛ dan yahu bu, janangue a hin te ga 'behmbu ran johya.

¹³ I penh'na ran zengua u yu t'uhni a ni juhue, nɛ'a nthahni nangue Ojɔ a. Nɛ hɔnt'a dí xi ahɛ ya.

3 XUUA

Ná hyu ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugä dra dɔc'yɛi ngurpigä, dí pɛnh'na ra sɔcuɔ ma zi cu i Gayo, mahuequi i. Dadi huɛc'i i nanguie ram Hma majuɔni dí ɛc'yɛiui.

² Dí äp Ojɔ di ja i gui pømmanho, nɛ di zac ni ja'i, tengu nán zaqui ni mbui.

³ ɛmmɛ dán johyagä nanguie'e, nguetho bi xicä 'da yɛ cu bá peng bu guí 'bui, ngue guí ten'na ram Hma majuɔni, nɛ nu'ɛ gätho guí ɔt'e din theui a ram Hma.

⁴ Hin'yɛ man'da dán johyagä 'bɛ dí øde i ten'na ram hma majuɔni ɛ dá xänbi.

Xɛn ngu rá mate ra Gayo

⁵ Ma zi cu i, xɛn ngu ni mate ngue'a gadí jamansu ni cuhɛ, madague'bɛ hin guí pɔ ɛ.

⁶ Nu'ɛ 'da yɛ cu gue bá peng bu guí 'bui bi ma nanguie'e. Nu'bɛ mám pɛtihe bi xije ngue i ja nin huɛcate. 'Yørqui ts'ɛ ra mate gui fäx'ɛ 'bɛ bi zøm bu mahøn'a, nguetho yän sähɛ da 'bäx'ɛ yäm 'bɛhni Ojɔ.

⁷ Nguetho nu'ɛ 'da bi 'bɛhni da mba n'danni da ma nanguie ra Jesucristo, nɛ hin te da 'yäp'ɛ hingui ɛc'yɛi.

⁸ Jananguie'a jatho ga jamansuhɛ ɛ. Nɛ nu'bɛ dí fäxhɛ ɛ, dí comhbɛ ra 'bɛfi nanguie rá m Hman Ojɔ buya.

Nu ra Diótrefes in hɛcpate

⁹ Dá pɛnh'na n'da ra sɔcuɔ bu ja nim pɛtihɛ. Pɛ nu ra Diótrefes hinguin nde da 'yøde 'bɛ'a dí mamhbe, nguetho in nde dim 'bɛt'o nanguese.

¹⁰ Jananguie'a, nu'bɛ dá mbagä bu, ga xi ahɛ 'bɛ dám pɛtihɛ, 'bɛ'a i ɔt'a ra Diótrefes, ngue di c'aman'uje. Nɛ hinga høn't'a, nɛ hingui sin'ɛ yäm 'bɛhni ya ní nets'i, nɛ di hɛcpa ɛ to'o ɛna da zin ɛ, nɛ i høn a thi buya.

Im mamanho nanguie ra Demetrio

¹¹ Ma zi cu'i, dí xi i, hin ga tenhdɛ ɛ yän t'ɔt'e yɛ ts'om'bäi, pɛ ga humbi ga tenhdɛ yän t'ɔt'e yɛ hocjɔ'i. Nu'ɛ to'o zɔi ɔt' ran ho, bim 'bui ma'da'yo nanguie Ojɔ. Pɛ nu'ɛ to'o zɔi ɔt' ran ts'o hingui pɔ Ojɔ ɛ.

¹² Pɛ nu ra Demetrio gätho im mamanho yɛ cu nanguie'a. Nɛ nu yän t'ɔt'e gätho din theui a ram Hma majuɔni. Nɛcä n'dat'a dí m mangä ngue xɛn ho a ra Demetrio. Nɛ guí pɔdi ngue majuɔni dí m mangä.

Rán zɛgui ran zengua

¹³ ɛmmɛ xɛn gu 'bɛ'a dín nde ga xi'i, pɛ høn't'a dá huxä ra sɔcuɔ jaua.

¹⁴ Nguetho xømhma mi ts'utho ga mbagä bu ba nu i, nɛ dan yäui bu.

¹⁵ Ojɔ da hyut'a ni mbui. I pɛnh'na ran zengua ni amigo 'bɛcua nɛ dami zenguagahe ts'ɛ n'da ngu n'da ɛ guí 'bɛhmbɛ bu. Nɛ høn't'a dí xi ahɛ ya.

JUDAS

Ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Judas

Ran zengua

¹ Nugä drá Judascä, drá 'yɛhɛgä ra Jesucristo, nɛ man 'yohugä a ra Jacobo Santiago. Dí o't'ahɛ ra sɔcuɔ hɔnbɛ go hapɛ i 'bɛh yɛ 'yɛc'yɛi, gätho ahɛ ngue Ojɔ bi huahn'nahɛ nɛ ɛmmɛ di huɛc'ahɛ, nɛ ra Jesucristo di jamansu ahɛ.

² Nɛ Ojɔ dí ndepe di 'da ahɛ rá mate xɛn ngu, nɛ da hyut'a ni mbɛihɛ. Nɛ thocpa tho man'da gui hyamhbɛ rán huɛcate Ojɔ.

Yɛ hyäte xänbate

³ Nu'ahɛ ma zɛ cu ahɛ dadí huɛc'ahɛ, mí ndegä ga o't'ahɛ nangue 'bɛ'a í pɔjɛ Ojɔ gätho gahɛ. Pɛ dí m bɛngä ngue n'dan'yo jatho ga xi ahɛ. Jatho gui hyuthɛ nzambɛi guin yamhbɛ a rá m hma ma t'ɛc'yɛihɛ ngue bi 'dajɛ Ojɔ, dyɛ 'yɛc'yɛihɛ, n'damhmanjon da zä di pät'ahɛ 'bɛ'a guí ɛc'yɛihɛ.

⁴ Dí xi ahɛ na, nguetho i 'bɛ i 'da ɛ yɛ hyäte xänbate, gue'ɛ 'darbɛ gadím pɛtihɛ, nɛ him bi xi ahɛ ngue xɛn ts'o im bɛni da 'yɔt'e. ɛmmɛ xɛn ts'otho nɛ hinguin 'yohɛ Ojɔ ɛ. Nguetho sä i ɛn ɛ: "Sä gui 'yɔthɛ 'bɛ'a go guím bɛnsɛhɛ, nɛ hin di ɛn'nahɛ Ojɔ nguetho i ja rá mate," sä i ɛn ɛ yɛ hyäte. Him majuaɛni i man ɛ, nɛ nu'ɛ hingui ɛc'yɛi ma Hmuhɛ ra Jesucristo gue'a di mandagahɛ. Nɛ nt'o't'i bɛ ja rá m Hman Ojɔ 'bɛ'a ran ɛnbi da nu ɛ i ma tengu na. Nɛ Ojɔ da 'yɔt'e tengu bi ma.

⁵ Nuya dí nɛ ga bɛn'nahɛ 'bɛ'a gá pɛhmbɛ mám'bet'o, ngue 'bɛ'a bi 'yɔt' Ojɔ maya'bɛ. Nu Ojɔ bi yɛn ɛ yɛ jɔ'i israhel gue bi gɛcpɛ ja ra häi Egipto, pɛ to'o gätho him bi 'yɔt'e 'bɛ'a nde Ojɔ, gätho Ojɔ bi japi bi du bɛ ma'ueni ɛ.

⁶ Nɛ nu 'da ɛ yɛm 'bɛhni mahɛts'i mí ja yá ts'edi. Pɛ m'bejua bi 'bɛh yá ts'edi 'bɛ mí ts'on yún 'yomfɛni.

Janangue'a bá pɔm bɛ mahɛts'i guepɛ mí 'bɛi. Nuya Ojɔ hin di japi da bɔm bɛ ja ra 'bɛxui guepɛ 'bɛhya. Nguetho nu'ɛ tengu nthu't'i yɛ cadena bɛ, nɛ da gopɛ asta gue'bɛ go da zɔn ra pa dí n ja rán ts'ɛmbi Ojɔ nts'utho.

⁷ Nɛ'ɛ yɛ jɔ'i mí 'bɛpɛ ja ra hnini Sodoma nɛ ra hnini Gomorra nɛ yɛ hnini mbɛ 'darbɛ mí jahɛ, bi 'yɔt' ran ts'o. Bi 'yɔt' yɛn 'yomt'ɛni, nɛ yɛn 'yohɛ bi 'yɔrpa ran ts'o yá min 'yohɛhɛ, tengu 'bɛ ra xisu i 'bɛhmi, nɛ yɛ xisu mí ɔt'e tengu a. Pɛ nu Ojɔ bi juadi nangue ra sibi mahɛts'i. Nɛ nu'a 'bɛ'a bi t'ɔrpɛ, Ojɔ bi 'yuh ra hmɛpya 'bɛ'a da 'yɔrpa yɛ dɔdits'oqui.

⁸ Pɛ madague'bɛ i ja yɛ hmɛpya 'bɛ'a da 'yɔt' Ojɔ, pɛ nu yɛ hyäte xänbate guexta'a i ɔt'e tengu mí ɔt' yɛ jɔ'i bɛ ja ra hnini Sodoma. I ma guesɛ Ojɔ i uti 'bɛ'a da 'yɔt'e xɛn ho gue'bɛ i 'ui, nɛ i ɔrpa ran ts'o rá jɔ'izehɛ. Nɛ i fɛsthoho yɛn t'ɛdi ra Hmu mahɛts'i, nɛ di c'aman'ɛ tho yɛm 'bɛhni mahɛts'i.

⁹ Pɛ nu ra Miguel rá hmu yɛm 'bɛhni mahɛts'i, hingui ɔt'e tengu i ɔt'ɛ yɛ hyäte xänbate. Nguetho nu'bɛ mín junt'ui ra zɪthu nangue rá jɔ'i ra Moisés xɛn du, nu'a ra Miguel mí pɔdi ngue hingui ho 'bɛ dí yɔp'a ra zɪthu ram hma xɛn ts'o. Janangue'a bi t'ɛm thoho a ra zɪthu: "Ojɔ di hɛc'a'i."

¹⁰ Pɛ nu'ɛ yɛ hyäte i man ran ts'o nangue yɛm 'bɛhni mahɛts'i, nɛ nangue 'bɛ'a gue majuaɛni. Pɛ nu'ɛ hingui pɔdi 'bɛ'a gue majuaɛni. Hɔnt'a i pɔdi tengu yɛ xɔ'yo nɛ yɛ buru, nɛ i ɔt'e tengu ɛ. Pɛ Ojɔ di un yɛn ɛnbi nɛ di jua ɛ nangue ran ts'o i ɔt'ɛ.

¹¹ Huɛcate ɛ i ɔt' yá pähä zɛhɛ tengutho bi 'yɔt'a ra Caín. Nɛ nu'ɛ i nde da xänba yɛ jɔ'i 'bɛ'a gue him majuaɛni, tengu bi 'yɔt'a ra Balaam, n'damhma da dah ra mbɛti. Nu'ɛ i fɛsthoho yún t'ɛdi a i ja rá ts'edi di mandagahɛ, tengu bi 'yɔt'a ra Coré. Nɛ'ɛ da mba ma juadi, tengutho ra Coré.

¹² Nɛ nu'bɛ guí ɔt' nin ts'ihmɛhɛ, gue'a ra hmɛpya gadín huɛjɛ n'da ngu n'da ahɛ, nɛ i sɔm bɛ yɛ hyäte xänbate, nu'ɛ tengu 'bɛ i pät'a xɛn ts'o bɛ ja ni

pahnih_u. Ne nu'_u xingui ts'_u i pe'ts' yá sä da zi nangue yán johya zehé, ne xinguim bēni 'be'a nam bōn'a ran ts'ihmε. Pe nu'_u y_u hyäte hin te i ja a di muui, tengutho y_u güi hinguin 'youi ra 'ye, ne ran dāhi i tuts'i. Ne nu'_u tengu tho n'da ra za njam'b_u z_uh yán dāt'o. Tengutho n'da ra za x_u 'yot'i bi yōt'e.

¹³ Ne nu'_u y_u hyäte xānbate 'b_u i yā, i mbafi tengu 'b_u εmme mahyoni tho _u yám hma. Tengu ra dehe b_u ja ra dādejā ngue εmme di h_i 'b_u i εn ran dāhi, pe hōnt'a 'be'a x_un ts'o min 'youi ra dehe bi zop_u ndendejā. Ne nu'_u hingui sä da 'yut ra 'yu n'da nguetho tengu y_u sō bi dāgui, hin din ja ran yot'i mahōn'a, da gohi ra 'bexui mazāi.

¹⁴ Nu'a ra Enoc bim pōngahyā maya'b_u 'be'a nín juānbi da nu a n'da ngue i øt'e tengu i øt'_u. Nu'a ra Enoc, ná cāt'a a rām bom'βeto ra Adán, bi ma: “Dami 'yōhmb_u ya 'be'a da 'yōt' ra Hmu mahēts'i. Ba εhe din 'yoh_u y_u miyone thoho _u yám 'behni mahēts'i,

¹⁵ ngue di juānba _u gātho _u i øt' ran ts'o. Ne di _unbi nangue 'be'a hingui ho bi 'yōt'_u, ne bi man ran ts'o nangue Ojā gātho _u ngue him bi 'yēc'yēi Ojā.”

¹⁶ Ne nu'_u y_u hyäte xānbate i sani nangue dí øt' mam 'b_uih_u tengu i nde Ojā. Ne i ma εmbi ngue'a n'da ra jā'i rá ts'oqui a 'be'a nám 'b_u _u. Nu'_u i øt' ran ts'o tengu i ndeε rá mb_uih_u _u, ne din 'yēzεhe. Ne i xih rán ho _u mi'da y_u jā'i ngue i honi 'be'a i ndeε.

Nu ra Judas bi zqm y_u 'yēc'yēi ne bi xifi 'be'a da 'yōt'e

¹⁷ Pe nu'ah_u ma z_u cu ah_u, dadí huēc'ah_u, o guí pumbēnih_u 'be'a bi man _u yá 'bāih_u ma Hmuh_u ra Jesucristo.

¹⁸ Ya bi xi ah_u ngue dim 'b_u i 'da, gue'b_u rán zεgui, ngue da den'nah_u ne da 'yōt' ran ts'o i ja b_u mbo yá mb_uih_u _u ne gue'a bi si ah_u.

¹⁹ Ne nu'_u y_u hyäte di dāmp _u y_u 'yēc'yēi din junt'i. Pe i sänzεhe 'be'a i øt'e, ne hinguin 'yoh_u rá Hogandāhi Ojā _u.

²⁰ Pe nu'ah_u ma z_u cu'ah_u, o guí øth_u tengu i øt' y_u hyäte, pe dami tenni x_un ho ni t'ēc'yēih_u him ma thāspi, ne gue'a dán te ni mb_uih_u a b_uya. Ne dami japi di manda ah_u rá Hogandāhi Ojā 'b_u guí yāh_u Ojā.

²¹ Dami 'yōth_u ram 'b_uih_u x_un ho ngue din theui rán huēcate Ojā, ne dami tōmh_u a ra pa ba εh ra Jesucristo ma Hmuh_u, din ja rá yemb_uih_u nanguej_u ne di 'daj_u ra temazāi.

²² Dami japi da 'yēc'yēi to'o di 'yon yá mb_uih_u nangue Ojā.

²³ Dami yām b_u ja ran ts'o, tengu tho 'b_u gā yām b_u ja n'da ra sibi. Ne din ja ni yemb_uih_u nangue _u 'da, pe damin jamansuse ngue hin gui 'yōth_u y_un ts'o tengu i øt'_u. Dami samhb_u 'be'a i øt'_u gue bi ts'on yá mb_uih_u _u.

I εspa Ojā ra Judas

²⁴ Nu'a Ojā i ja rá ts'edi di jaj_u hin ga øth_u y_un ts'o, ne di dāj_u b_u ja rá hmi mahoqui tho ma mb_uih_u. Ne εmme din jaj_u ran johya b_u.

²⁵ Hōnt'a n'datho Ojā i 'b_uih_u, ne hōnt'a i pādi x_un ho. Ne di pōj_u nangue 'be'a bi 'yōt'a ra Jesucristo ma Hmuh_u. Ne nu'a Ojā i ja rá nuixte thoho, nu'a ra Hmuts'ut'abi, ne di manda 'be'a gātho i ja a rá ts'edi, ne gātho mí ja, ne i ja ya, ne din ja mazāi. Ne hōnt'a dí xi'ah_u ya.

APOCALIPSIS Rán t'uti ra Jesucristo bi nu ra Xuua

Rám hman ra Jesucristo bi sih ra Xuua

¹ Nu'a Oja bi 'yut yá 'yēhē i 'bucua ja ra häi. Janangue'a nu ra Jesucristo bá pēhna n'da rá m 'behni mahēts'i bi 'yurcā dra Xuuagā, rá 'yēhēgā, 'be'a dín ja.

² Nē nugā dra Xuuagā dí o't'ä ya 'be'a gātho dín nugā, nē'a rá m hman Oja nē'a rá m hman ra Jesucristo i xiqui. Gātho dí o't'ä ngue da fādi 'be'a majuāni dín ja.

³ Dín johya gātho to'o da man'a 'be'a nt'o't'i ua ja ra sōcuā. Nē dín johya to'o gātho da 'yōde 'be'a dín ja. Nē dín johya 'bū da 'yōt'e 'be'a gātho i mangua ja ra sōcuā, nguetho him maya'a dín ja 'be'a gātho nt'o't'i ua.

It'orpara sōcuā yū 'yēc'yēi bū jayoto yū hnini

⁴ Nugā dra Xuuagā dí ot'ahū ra sōcuā gātho yū 'yēc'yēi dim pēti bū ja yoto yū hnini bū ja ra häi Asia. Oja di jāp ahū nē da hyut'a ni mbūihū, guet'a Oja i 'būi nē mi 'būi, nē guet'a dim 'būi mazāi. Nē rá Hogandāhi Oja i juadi xūn ho rá ts'ēdi, gue i 'būpū hapū di manda rá ts'ēdi Oja, i pēn'nahū rán jāpi.

⁵ Nē bí pēn'nahū rán jāpi a ra Jesucristo, nē da hyut'a ni mbūihū. Nu'a ra Jesucristo zāi i mam majuāni, nē rá mbūdi bi dāmbēni 'bū mi du, nē dim hmuts'ūt'abi nē di manda gātho yū ts'ūt'abi gue i 'bucua ja ra häi. Nu'a di huēgahū nē bi yānjū nangue ma ts'oquihū, bi mberca ma mbūihū nangue ran ts'o, nangue rá ji bi mbām 'bū mi du bū ja ra pont'i.

⁶ Nu ra Jesucristo bi 'dajū ra ts'ēdi dan ts'ūt'abihū nē dam mbājāhū ga ōrpahū rá 'bēfi bū i ja rá ts'ēdi Oja rá Ta. Nē nu'a ra Jesucristo dín ja rá nuixte nē rá ts'ēdi hōn'bū go njām'bū mazāi. Nē hōnt'a gam bēmhū a ya.

⁷ Nuna ra Jesucristo guet'a ba ēhē ban 'yohū yū güi, nē gātho yū jā'i da nu. Nē gātho to'o bi ūcpi da nu, nē gātho yū jā'i i 'bucua ja ra ximhäi ēmmē dín ja ra dumbūi 'bū bi nu a. Majuāni njabū dín ja 'bū bá ēhē. Nē hōnt'a gam bēmhū a ya.

⁸ Nu ra Cristo bi 'yēna: “Nugā ra mbūdi dām 'bucā, nē njām'bū him mi 'bucā,” ēn'a ra Hmu mahēts'i nuixte rá ts'ēdi, nu'a i 'būi nē mi 'būi, nē i 'būi mazāi.

Ra Xuua bi nu madq rá ts'ēdi ra Cristo

⁹ Nugā dra Xuuagā, ni cujū nangue ra Cristo, dí ot'ahū ra sōcuā ya. Nujū dí comhbū yūn ūnbi guín nuhū nangue dí ēc'yēihūra Hmu mahēts'i. Nu'a Oja di manda bū ja ma mbūihū, nē ra Jesucristo bi 'dajū ra ts'ēdi ngue hin dadí xōmbūihū 'be'a dí nuhū. Nē nugā dra Xuuagā dí ofādigā bū ja ra häi Patmos, n'da ra t'ūhāi i ja bū ja ra dehe nguetho dím mangā rá m hman Oja nē dí mangā nangue ra Jesucristo.

¹⁰ Nu'a ra pa domingo dán yā'be Oja, nē 'bex bi bēngā a rá ts'ēdi rá Hogandāhi Oja. Nē dá ōcā n'da ra nde bū ja ma xūthā tengu'bū n'da ra thūxi, ēmmē nts'ēdi thoho.

¹¹ Nē nu ra nde bi 'yēna: “Nugā dra mbūdigā nē hinjām'bū ngue him mi 'bucā, nē zāi dí 'bucā.” Nē nu'a ra nde bi xicā, bi 'yēna: “Gui 'yo't' ya 'be'a gātho gui nu, nē gui pēnpū 'būh yū 'yēc'yēi, gue'ū dim pēti bū ja yoto yū hnini bū ja ra häi Asia, guerpū ja ra hnini Efeso, nērpū ja ra hnini Esmirna, nērpū ja ra hnini Pérgamo, nērpū ja ra hnini Tiatira, nērpū ja ra hnini Sardis, nērpū ja ra hnini Filadelfia, nērpū ja ra hnini Laodicea.”

¹² Nē nugā dra Xuuagā 'bex dá nyēgui ngue dín nde ga nugā to'o bin yā. Nē dá nugā yoto yū lámpara ngue ra oro yā gua.

¹³ Nē dá nugā i 'bā inde bū ja yū lámpara ra Cristo, ngue'a bin jā'i ua ja ra ximhäi, mi he ra pahni xūm mba, i sōrpū ja yā gua, nē man thu't'i rá tija n'da ran gūt'i ngue ra oro.

14 Nu'u yú xtá tengu ra t'axca xide'yo, ogue tengu ra t'axcase. Ne nu yú dá εmme bi hyät'i tengu'bu n'da ra sibi i sò.

15 Ne nu'u yú gua, εmme di fexni tengu ra xit'εgui ra bronce di hoc ra sibi ne i pa nthammi xan ho. Ne nu'a rá nde tengu yu dæthe xan ngu ne nts'edi di hi.

16 Ne mi o rán 'yei yoto yu sò, ne bi bõxpa ja rá nde tengu n'da ra espada i yoho yú het'i ngue din juanbate. Ne nu'a rá hmi εmme bi fexni tengu rá ts'edi ra hyadi 'bu bi hyuxyadi.

17 Ne nu'bu má nugä, dá tängä bu ja rá gua tengu'bu ya xtá tugä. Pe nuna bi dosca rán 'yei ne bi xiqui: “Yo guín su, nguetho nugä dra mbudigä ne dran zεguigä, ne hinjam'bu him mi 'bucä.

18 Nugä zai dí 'bui, guecä dá tugä pe nuya guí nu dí 'bucä ya, ne dam 'bucä mazai hõn'bu go njam'bu. Ne i ja ma ts'edi gue dadí manda hapu i pa u xan du. I jagä ran sogui ngue ga xocpa u 'da, ne ga jurpa u mi'da.”

19 Ne bi xiqui, bi 'yena: “Dami 'yo't' ya 'be'a gätho guí nu ya, ngue gätho i ja ya, ne'u gätho din ja m'bejua.

20 Ga xi a ya 'be'a ní hmepya i ja bu man 'yei, ngue yoto yu sò ne'u yoto yu lámpara ngue yu oro yú gua. Gue yoto yu sò, rá hmepya u yoto yum 'behni mahçts'i, gue di ze'u dim peti bu yoto yu hnini, ngue 'da'a n'danni yu hnini i 'bui. Ne nu'u yoto yu lámpara rá hmepya u yoto yám peti yu 'yεc'yei hapu zai dim peti.”

2

Ram hma da hmam bu ja ra hnini Éfeso

1 Nu'a ra nde bi xicä ngue ga o't'a n'da ra søcuq, ga undä a ram 'behni ngue i fäx u yu 'yεc'yei bu ja ra hnini Éfeso. Ne nu'a ra søcuq da hmam bu 'buh yu 'yεc'yei. Nu yám hmansε a gue i 'yo inde bu ja yoto yu lámpara, ne i o rán 'yei yoto yu sò.

2 Ne nu'a ra nde bi xi'u yu 'yεc'yei bu, bi 'yena: “Dí paçä 'be'a gätho ga

'yõthbu, ne dí paçä hangu nangu ra 'befi gá 'yõthbu. Ne dí paçä gue hin gán xõmbui nangu ni 'befihbu. Ne dí paçä ngue xingui ts'u gadí jafu da 'yõt' ran ts'om'bäi n'da. Ne gá 'yänhdü 'da yam hman u to'o εna yú 'bäihbu ra Cristo, ne gá pahmbu yu hyäte thohe u.

3 Ne dí paçä gue hin gán xõmbuihu ran unbi gá nuhu, ne ra 'befi gá 'yõthbu nangu gá 'yεc'yεigahbu, ne xingui ts'u gá 'ye'ts' ni t'εc'yεihbu.

4 Pe i ja ahbu ts'u gue hin dí numan-hogä, ngue gá 'yes'hbu ts'u a guí bεnjbu ya ne hín gadín huεjbu. Ne hin guín jahbu bu 'bu ra mbudi thohe gá 'yεc'yεigahbu.

5 Dami bεmhbu ya hangu na ngu bi ga'a ni t'εc'yεihbu 'bu gmí 'yes'hbu a gní bεnjbu ne gá 'ye'ts' nin huεcatehbu. Dami pah nin 'yomfεnihbu ya. Dami thojbu a gmí õthbu rá mbudi thohe. Pe nu'bu guexta'a guí õthbu, ga 'uecä n'da ra lámpara 'bu, ne him man ga ja ahbu tengu'bu ra lámpara bu guí 'buhmbu, 'bu hin gui hoc nin 'yomfεnihbu.

6 Pe i ja ahbu 'be'a xan ho ts'u, nguetho n'dat'a dí m bεmhbu gue hin dí n numanhobu a i õt'u yu nicolaítas.

7 Nu'bu i ja ni zaguhbu, gui 'yõhmbu 'be'a da xi ahbu a rá Hogandahi Oja gätho gyu 'yεc'yεihbu. Ne nu'u to'o hin da thapi nangu ran ts'o, ga undä ran t'εdi da za yun dät'o bu ja ra za t'εmbi rá za ra temazai, gue i 'bäpü 'bu Oja,” bi 'yεn'a ra nde bi zoqui.

Ram hma da hmam bu ra hnini Esmirna

8 Ne xõ bi 'yεngui: “Nuya gui 'yorpa ra søcuq ram 'behni gue i fäx yu 'yεc'yei bu ja ra hnini Esmirna. Ne gui xifi gue mam hmangä, guecä mi 'bucä 'bu ra mbudi thohe ne dam 'bucä mazai, nugä dá tugä ne dá ndants' mahõn'a ne dí 'buhya, gui 'yena. Ne nu'a ra søcuq da hmam bu 'buh yu 'yεc'yei bu ra hnini Esmirna.”

9 Ne εn'a ra nde: “Dí paçä 'be'a gätho nín unbi guí sähbü nanguécä. Ne dí paçä gue gyu hyoyahbu bu ja ra häi, pe xan ngu i ja ahbu nangu Oja. Nugä dí paçä gue di c'aman'u ahbu 'da yu judío gue εnsε majuqni yu judío u, gue nde

da ma yá t'uhni Oja ɥ. Pɛ him majuaɲi yá t'uhni Oja ɥ, pɛgue rá m pɛti ra zĩthu a i ɔt'ɥ.

¹⁰ Nɛ 'yo guí suhɥ ran ɯnbi gue mi ts'utho din ja ahɥ. Gui 'yøhmbɥ ya 'bɛ'a din ja ahɥ, ngue gui nuhɥ rán ts'äte ra zĩthu nu'bɥ da jo ahɥ 'da ahɥ. Nɛ 'dɛt'apa guin nuhɥ yɯn ɯnbi. Nɛ nu'bɥ hin gui 'yɛ'ts' ni t'ɛc'yɛihɥ madague'a gui tuhɥ, gá tãhmbɥ xɯn ho a ra te 'bɥ.

¹¹ Nu'bɥ i ja ni zaguhɥ, gui 'yøhmbɥ ya 'bɛ'a i xi ahɥ rá Hogandãhi Oja gyɥ 'yɛc'yɛihɥ. Nɛ nu'ɥ to'o hin da thãpi nangue ran ts'o, hin da mba bɥ ja ran ɯnbi mazã, nɛ hin di ɯnba a ná yoho ran dãte," bi 'yɛn'a ra nde bi xiqui.

Ram hma da hmam bɥ ra hnini Pérgamo

¹² Nɛ bi xic mahø'n'a ra nde, bi 'yɛna: “Nuya gui 'yorpa ra søcuã ram 'bɛhni ngue i fãx ɥ yɥ 'yɛc'yɛi bɥ ja ra hnini Pérgamo, gue da mam bɥ 'bɥh yɥ 'yɛc'yɛi. Nɛ gui 'yo't'i 'bɛ'a dí mangã gue i jagã ra espada yoho yá het'i.

¹³ Nugã dí pãcã 'bɛ'a guí øthɥ hapɥ guí 'bɥhmbɥ, guɛpɥ di manda ra zĩthu. Nɛ dí pãcã gue hin gá hyɛhmbɥ ni t'ɛc'yɛihɥ, xĩngui ts'ɥ gá cønɥ nu'bɥ mi mba ntho bɥ a ma hoga'yɛhɛ ra Antipas, guɛpɥ 'bɥh ra zĩthu.

¹⁴ Pɛ i ja ahɥ ts'ɥ a gue hin dí numan-hogã, nguetho i 'bɥ i 'da ahɥ i tɛn rán xãdi ra Balaam, nu'a ran 'yohɥ gue bi xãnba ra Balac 'bɛ'a da 'yøt'e gue da hyãt'ɥ yɥ israel. Nu ra Balac bi xih yɥ jã'i da dɛn yán gopa yɥ hmite, ngue da zi 'bɛ'a bi mbøspa ɥ, nɛ da 'yøt' ran 'yomt'ɛni.

¹⁵ Nɛ i 'bɥ i 'da ahɥ gue hingui nde da 'yɛ'ts' yán xãdi yɥ nicolaítas, nɛ hin dí numanho 'bɛ'a ɔt'ɥ.

¹⁶ Janangue'a dami pãh nin 'yomfɛnihɥ. Nɛ nu'bɥ hin'na, ga mbagã bɥ n'dihi nɛ ga sɥ'ɥ nangue mam hmangã, tengu ra espada gue i pøm bɥ ma ndegã," bi 'yɛn'a ra nde gue bí 'yɛh mahɛts'i.

¹⁷ Nɛ bi thoqui bi xiqui, bi 'yɛna: “Nɛ to'o i ja yá zagu, da 'yøde 'bɛ'a xi'a rá Hogandãhi Oja yɥ 'yɛc'yɛi. Nɛ to'o hin da thãpi nangue ran ts'o, ga undã

ra maná mahɛts'i gue nt'ãgui. Nɛ ga undã n'da a n'da ra do xɯn t'axi guɛpɥ nt'o't'i ma'da'yo rá thuhu zɛhɛ. Nɛ xĩnga gue'ɥ mi'da yɥ jã'i da bãdi 'bɛ'a nt'o't'i bɥ, hønt'a to'o da hyãni,” ɛn'a ra nde bí 'yɛh mahɛts'i.

Ram hma da hmam bɥ ra hnini Tiatira

¹⁸ Nɛ bi xic mahø'n'a, bi 'yɛna: “Nuya gui 'yorpa ra søcuã ram 'bɛhni gue i fãx ɥ yɥ 'yɛc'yɛi bɥ ja ra hnini Tiatira, gue da hmam bɥ 'bɥh yɥ 'yɛc'yɛi. Gui 'yorpi 'bɛ'a dí mangã rá Ts'unt'ugã Oja, gue i sø ma dã tengu ra sibi i thɛ, nɛ nu'ɥ ma gua di fɛxni tengu n'da ra bronce ra xit'ɛgui gue i pa nthãmmi xɯn ho.

¹⁹ Dí pãcã 'bɛ'a gãtho guí øthɥ nɛ dí pãcã gue i ja nin huɛcatehɥ nɛ majuaɲi guím bɛnjɥ, nɛ ja a ni t'ɛc'yɛihɥ xɯn ho. Nɛ dí pãcã gue guí øthɥ xɯn ho rá 'bɛfi Oja, nɛ hin gán xømbɥihɥ. Nɛ man'da xɯn ho guí øthɥ ya xinda gue'bɥ ra mbudi tho gá 'yɛc'yɛihɥ.

²⁰ Pɛ i ja ahɥ ts'ɥ a hin dí numan-hogã, nguetho gadí jafɥ in xãnbate bɥ n'da ra xisu, ra Jezabel, gue'a i ɛnsɛ rá pøngahyã Oja. Pɛ nu'a i xãnba yɥ 'yɛc'yɛi bɥ da dɛn yán ts'ihmɛ yɥ hmite, nɛ i xãnba ran 'yomt'ɛni.

²¹ Nugã dá tøm'i a ra xisu ngue xtí pãh rán 'yomfɛni, pɛ hingui nde, i nde di thocta a ra ts'on'yomfɛni.

²² Janangue'a ga un ran ɯnbi nts'ɛdi, gue din hyɛn'na ra xisu, nɛ'ɥ gãtho to'o i tɛnni da nu ran ɯnbi nts'ɛdi gue ga undã. Nɛ din jabɥ ga øt'ã nu'bɥ hin di pãh yán 'yomfɛni ɥ nɛ hin da hyɛh ran ts'o i øthɥ a ra xisu.

²³ Nɛ nugã ga ho gãtho yá t'uhni a ra xisu, guɛpɥ da bã ɥ gãtho yɥ 'yɛc'yɛi gue dí pãcã yán 'yomfɛni yɥ jã'i, nɛ dí pãcã 'bɛ'a gãtho in nde yá mbai ɥ. Nɛ ga cos'ahɥ 'bɛ'a gá 'yøthɥ n'da ngu n'da ahɥ.

²⁴ Pɛ mi'da ahɥ bɥ ja ra hnini Tiatira gue hin gá tɛnhdɥ rán xãdi ra xisu, nɛ hin guí pãhmbɥ rán xãdi ra zĩthu tengu i man ɥ 'da gue ɛna pãdi xɯn ho rán xãdi ra zĩthu. Nɛ nugã hin ga 'da ahɥ man'da xɯn hɛi gui 'yøthɥ.

²⁵ Pɛ hɔnt'a ga xi ahɯ, guim benthɯ xɯn ho ni t'ɛc'yɛihɯ asta gue'bɯ go bá ɛcä mahɔn'a.

²⁶ Nɛ nu'ɯ to'o hin da thɔpi nanguɛ ran ts'o, nɛ'bɯ di thoqui da 'yɔt'e 'bɛ'a gätho dí ndegä asta gue'bɯ go rán zɛgui ra pa, ga undä ran t'ɛdi di manda 'da yɯ xɛqui ra häi, ngue ga comhbe ra ts'edi bi 'dacä ma Ta.

²⁷ Nɛ'ɯ di manda gätho ɯ yɯ ja'i ngue 'dahma 'dan'yo bɯ na yɔ. Nɛ da 'yut ram fet'ɛgui ɯ man suihe, tengu'bɯ da xɛn ra jahäi a ra bareta ngue din tɛxt'i. Nɛ gue'a ra ts'edi bi 'dacä ma Ta.

²⁸ Nugä tengu'bɯ dra Dɔsø. Nɛ to'o da 'yɔt'e 'bɛ'a xɯn ho, dam 'bɯhmbe 'bɯ guá pengä.

²⁹ Nɛ nu'bɯ i ja ni zaguhɯ, gui 'yøhmbɯ 'bɛ'a i xih rá Hogandɔhi Ojɔ yɯ 'yɛc'yɛi," ɛn'a rá Ts'ɯnt'ɯ Ojɔ.

3

Ram hma da hmam bɯ ra hnini Sardis

¹ Nɛ xø bi 'yɛng mahɔn'a: "Nuya gui 'yorpa ra sɔcuɔ ram 'bɛhni i fäx ɯ yɯ 'yɛc'yɛi 'bɯpɯ ja ra hnini Sardis. Nɛ gui xih mam hmangä, ngue dí 'bɯ'be rá Hogandɔhi Ojɔ i juadi xɯn ho yá ts'edi. Nɛ i o ma 'yɛ ɯ yoto yɯ sø. Nɛ nuna mam hma da hmam bɯ 'bɯh yɯ 'yɛc'yɛi. Nugä dí pɔcä 'bɛ'a gätho guí øthɯ bɯ. Nu ahɯ guí mamhbɯ maxøts'e thoho, nɛ sä guí ɛmhɯ guí 'bɯhmbɯ nanguɛ Ojɔ, pɛ dí pɔcä, nu ahɯ, tengu'bɯ ya xɯn du ni tehɯ.

² Pɛ daman nuhmbɯ ya, nɛ dami zacuahɯ a zɯ ts'ɯ ni t'ɛc'yɛihɯ bi bongui, n'damhma him majuɔni da du ni tehɯ ngue gan ɯnbahɯ mazä. Nguetho dí pɔcä gue hin guí øthɯ in nde Ojɔ gui 'yøthɯ.

³ Dami bɛmhɯ ya 'bɛ'a bi sän'nahɯ. Nuya dami päh nin 'yomfɛnihɯ, nɛ dami tɛnhɯ 'bɛ'a gá pɔhmbɯ rá mbɔdi. Pɛ nu'bɯ hin gui päh nin 'yomfɛnihɯ, ga mbagä bɯ tengu n'da ra bɛ, nɛ hin gui pɔhmbɯ 'bɛ'a má ora ga sɔngä bɯ, nɛ ga ɯn'nahɯ.

⁴ Pɛ i 'bɯ'i 'da ahɯ gue him bi ts'on yá mbɔi. Nɛ nu'ɯ dan 'yohe ɯ, nɛ da hye ɯ yɯ pahni xɯn t'axi nguetho yán

sähɯ dan 'yohe," bi 'yɛn'a ra nde bi 'yɛh mahɛts'i.

⁵ Nɛ bi thoqui bi xic ra nde, bi 'yɛna: "Nɛ nu'ɯ to'o hin da thɔpi nanguɛ ran ts'o, da hye yɯ pahni xɯn t'axi. Nɛ hin ga ts'onba yá thuhu i huxpɯ ja ra sɔcuɔ i ma to'o i ja ra temazɔi. Nɛ gam mangä gue ma mbɛtigä ɯ, guɛpɯ ja rá hmi ma Ta, guɛpɯ i 'bäh yám 'bɛhni mahɛts'i.

⁶ Nɛ nu'bɯ i ja ni zaguhɯ, dami 'yøhmbɯ 'bɛ'a i xih rá Hogandɔhi Ojɔ ɯ yɯ 'yɛc'yɛi," ɛn'a ra nde.

Ram hma da hmam bɯ ra hnini Filadelfia

⁷ Nɛ bi xiqui mahɔn'a: "Nuya gui 'yo't' man'da ra sɔcuɔ, gui un'na ram 'bɛhni i fäx'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi 'bɯpɯ ja ra hnini Filadelfia, gue da hmam bɯ 'bɯh yɯ 'yɛc'yɛi. Nɛ gui xih mam hmangä gue xɯn hothogä, hin'yɯ ma ts'oqui, nɛ hɔnt'a majuɔni dí m mangä. Nɛ dí hɔ ran sogui ngue ra hmɛpya i jagä ra ts'edi tengu ra hmɛpya bi 'yu'a ra David. Nɛ nu'bɯ ga xocpa n'da bɯ ja ma ts'edi, njo'o n'da da zä da gurpi, nɛ nu'bɯ ga jurpa n'da, njon da zä da xocpi.

⁸ Nugä dí pɔcä 'bɛ'a gätho guí øthɯ bɯ, nɛ dá xoc'ahɯ rá 'yu Ojɔ man'da da zä gui 'yørcahɯ ma 'bɛfi, nɛ hingui sä n'da ra ja'i da got ra 'yu. Nɛ dí pɔcä ngue hinguin zaqui ni t'ɛc'yɛihɯ, pɛ i ja ahɯ ts'ɯ. Thocua thoho gá tɛn man xädigä, xíngui ts'ɯ gá hyɛgahɯ.

⁹ Pɛ nuya dami 'yøhmbɯ ts'ɯ ya 'bɛ'a din ja yɯ ja'i bɯ gue i tɛn ra zɔthɯ, nu'ɯ im ma gue yɯ hogajudío ɯ, pɛ him majuɔni yɯ hogajudío, ngue hingui tɛn Ojɔ ɯ. Nugä ga japi din dɔnyahmu bɯ ja ni guahɯ to'o i tɛn'na ra zɔthɯ, n'dahma da bɔ ɯ ɛmmɛ ngue dádí huɛc'ahɯ gyɯ 'yɛc'yɛihɯ.

¹⁰ Nɛ nanguɛ a dá xi ahɯ, nɛ hin gán xømbɔihɯ 'bɯ mi mba ma ɯn'ni ahɯ, tengugä, jananguɛ'a ga jamansu ahɯ nu'bɯ bi zønb ra pa din ja ran ɯnbi nts'utho ua ja ra ximhäi, ngue da ts'ä gätho yɯ ja'i i 'bɯcua ja ra ximhäi.

¹¹ Nuya him maya'a ga mbagä bɯ. Nde'bɯ gan jamansuhɯ gue hin gui

jafu n'da di ts'on'na ni t'εc'yεihu, ngue hin da zä gui hyamhbu 'be'a gä tahmbu.

¹² Ne nu'u to'o hin da thapi nangué ran ts'o, ga japi da hyan a ra 'befi nuixte thoho, ngue tengu n'da ra guangu bu ja rá ngu ma Ojahu mahεts'i, ne njam'bu da bøm bu. Ne ga o't'ä rá thuhu ma Oja bu ja rá ja'i, ne ga orpu rá thuhu rá hnini ma Oja, Jerusalén ma'da'yo, guet'a ra hnini ba capu bí 'bu Oja mahεts'i. Ne'a ma thuhu ma'da'yo ga o't'ä bu ja rá ja'i u.

¹³ Ne to'o i ja yá zagu, dami 'yøhmbu 'be'a i xih rá Hogandahi Oja u yu 'yεc'yεi," bi 'yεna.

Ram hma da hmam bu ra hnini Laodicea

¹⁴ Ne bi xiqui mahøn'a, bi 'yεna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuq ram 'behni i fäx'u yu 'yεc'yεi 'bupu ja ra hnini Laodicea, da hmam bu a. Ne gui xih mam hmangä guecä zai dí m mam majuani. Nugä dá øt'ä 'be'a gätho i ja ua ya gue bi zänd Oja.

¹⁵ Nugä dí paçä 'be'a gätho gä 'yøthu bu, xøgue gui 'yo indethu, yoho nin 'yomfεnihu, ne 'da xni hothu. Man'da xcä numanho ahü 'bu n'dat'a ni t'εc'yεihü xquí 'yøthu, xtán ho ogue hin di ho.

¹⁶ Pe nugä dí san'nahü a gä 'yøthu, ne ga sox ahü.

¹⁷ Guetho nu ahü sä gui εmhbu gyu membetihü 'be'a gätho gui homhbu, ne gui εmhbu hin'yü 'be'a man'da gui homhbu. Pe nugä dí paçä gue hin'yü 'be'a i ja ahü di muui. Pe huεcate ahü, xøgue ndumbü thoho ahü, tengu'bu gyü 'yåhehü ne gui xädähü," εn'a ra nde bí 'yεh mahεts'i.

¹⁸ Ne xø bí 'yεna: "Nugä gan zo ahü ts'u, gua εhmbu ga 'da ahü ra temazai, tengu'bu gui tämhbu ra oro mahoqui ngue ra sibi, janangué'a majuani gam membetihü. Ne ga 'da ahü ran ho ni mbühü, tengu'bu gui tän yu pahni xun t'axi gui hyehü, janangué'a hin gui pe'ts' ni sähü ngue hin'yü 'be'a gdí comp' ni ja'ihü. Ne ga xoc'a ni dähü, tengu'bu gui tämhbu ra 'yεthü gui cospa ni dähü, janangué'a da zä gui nuhü xun ho.

¹⁹ Nugä ga damhya ahü ts'u, ne ga 'da ahü ts'u ran unbi gätho to'o dadí huεcä, n'damhma di hoc'a ni mbühü. Janangué'a daman εyahü gui päh nin 'yomfεnihü.

²⁰ Nuya gui 'yøhmbu ts'u, nguetho dí 'bäcä bu ja ra goxthi, dí n zo ahü. Ne to'o da 'yøh ma ndegä ne da xogui, ga carpu, dam 'bu'be bu ne dam pa'be.

²¹ Ne to'o hin da thapi nangué ran ts'o, ga japi ga huxhe bu mahεts'i, guepu i ja ma ts'edi, tenguthoho 'bu má tapä ran ts'o ne dí hux'be ma Ta bu mahεts'i.

²² Ne to'o i ja yá zagu, da 'yø'a i xi a rá Hogandahi Oja u yu 'yεc'yεi," bi 'yεn'a ra nde bi xiqui.

4

Ran thande bu mahεts'i

¹ Ne nu'bu mi jua a bi mam buya, dá ndøts'e, ne dá nugä nsoqui n'da ra jut'i mahεts'i. Ne nu'a ra nde dá øcä tengu thoho n'da ra thaxi i yå nts'edi, bi 'yεngui: "Ba εcua ne ga ut'a'i 'be'a jatho dí n ja m'bejua."

² Bex bi 'dacä ra ts'edi rá Hogandahi Oja gue bi zä dá nugä bu. Ne dá nugä bu mahεts'i n'da ran thuts'i mahoqui xun ho, tengutho bu hux yu hmuts'at'abi. Ne mí huxpu n'da.

³ Ne nu'a to'o mi hupu, di fεxni tengu yu fεxna sødo ra jaspe ogue ra cornalina. Ne bi go'ma ra 'bejuni di fεxni tengu ra fεxna sødo ra esmeralda.

⁴ Ne bi mbäs' pu ja ran thuts'i mi 'däte ma goho yun thuts'i, guepu mi hupu 'däte ma goho yu dæc'yεi. Gätho mi he yu pahni xun t'axi ne mi hu'ts' yü corona ra oro.

⁵ Ne guepu ja ran thuts'i mi hø inde, bi bøm bu ra huei nts'edi, ne ran gäni εmme di thoni, ne yu nde. Ne nubü mi hu a n'da, mi ja bu yoto yu sibi gue mi xeh yu t'usibi, rá hmεpya rá Hogandahi Oja u, gue í juadi xun ho yü ts'edi.

⁶ Ne nubü mi hu a n'da, mi ja bu n'da εna ra deja, ne εna ra xito. Ne dá nugä goho yun t'uti gue madim 'bät'a ran thuts'i, gue i 'bui. Ne gätho goho yun

t'uti mi ja yú dá b_u yú hmi ne yú x_uthä, ne gätho yú ja' i.

7 Nu'a n'da ran t'uti bi nequi tengu n'da ra zate ra león, ná yoho b_uya bi nequi tengu n'da ra toro, ne ná hyu b_uya bi nequi tengu rá hmi ran 'yoh_u, ne ná goho bi nequi tengu n'da ra d_uparents' u madí tants' yú zahua, tengu' b_u yo.

8 Ne gätho goho y_un t'uti i 'b_ui, ja n'da ngu n'da 'dato yú hua. Ne gätho yú hua i ja x_un ngu yú dá max_ots'e ne p_umbo. Ne ma pa ne ra xui bi d_unde Oj_a, xíngui ts' u bin h_e'a nán tuhu, ne bi 'y_em 'b_u min tuhu:

X_un ho, x_un ho, x_un hotho Oj_a nuixte rá ts'edi, gue'a mi 'b_ui ne i 'b_uhya, ne guet'a i 'b_ui maz_ai.

9 Ne gätho goho y_un t'uti bi d_unde a gue mi hu inde b_u, bi 'y_es_upa a Oj_a ne bi xifi jamadi Oj_a gue i 'b_uhya ne dim 'b_ui maz_ai h_on' b_u go nj_am' b_u.

10 Ne nu' b_u mi d_unde Oj_a y_un t'uti, gätho 'däte ma goho y_u d_uc' y_ei bin d_unyahmu b_u ja rá hmi a i hu inde b_u, ne bi un' nd_u yú corona ra oro gue mi hu' ts' i.

11 Ne bi 'y_ena:

Nu' i ma Hmu ahe, ma Oj_a ahe, h_on' a thoho nin säui din ja ni nuixte ne ni ts'edi, ne h_on' a thoho nin säui da numansu a u gätho i 'b_ui.

Nguetho gätho gá 'y_ot' e 'b_e' a i ja ya, nangue ni pähä z_eh_e, ne gue'a ni pähä án ja' u 'b_e' a i ja ya.

5

Ra T'ude'yo rán säui di tants'a ra s_ocua

1 Ne nugä dra Xuuagä dá nugä a mi huxp_u ja ran thuts' i mi c_a b_u rán 'y_ei n'da ra s_ocua m' bants' i ne nt' o' t' i max_ots' e ne p_umbo. Ne mi ja yoto yán cuahmi b_u ja ra s_ocua.

2 Ne dá nugä n'da ram 'b_ehni mah_ets' i x_un zaqui, ne nts'edi bi ma: "Ha 'b_u a n'da rán säui da x_oc' u yán cuahmi i ja ua ja ra s_ocua, ngue di tants' i," bi 'y_ena.

3 Ne xínga n'da mi 'b_up_u mah_ets' i, xínga n'da mi 'b_up_u ja ra häi, ne xínga

n'da mi 'b_up_u i 'b_u u x_un du rán säui da x_oc' yán cuahmi ra s_ocua ngue da b_adi 'b_e' a nt' o' t' i b_u.

4 Ne nugä dra Xuuagä emme dán zongä nguetho njongui 'b_ui rán säui di tants' a ra s_ocua ngue da nu 'b_e' a nt' o' t' i b_u.

5 Ne nu n'da ra d_uc' y_ei bi 'y_engui: "O guí zoni," bi 'y_engui, "nguetho 'b_u' a n'da t' embi ra León nangue rá 'y_u ra Judá, ne rá 'y_u ra ts' ut' abi ra David, nu' a him bi th_api nangue ran ts' o, ne da zä da x_oc' u yán cuahmi ra s_ocua."

6 Ne 'b_ex dá nugä n'da i 'b_a inde b_u 'b_uh y_un t'uti, ne' u 'däte magoho y_u d_uc' y_ei. Ne nu' a bi nequi tengu n'da ra T' ude' yo bi mba ntho. Nu' a ra T' ude' yo mi ja yoto yú d_uni ne mi ja yoto yú dá, gue' a ra hm_epya rá Hogand_ahi Oj_a gue í juadi x_un ho yú ts'edi, bá 'b_ehni gätho ná ng_uni ra ximhäi.

7 Ne bi mba b_u ne bi g_anba ra s_ocua gue mi ja b_u rán 'y_ei n'da gue mi hup_u ja ran thuts' i.

8 Ne nu' b_u mi g_anba ra s_ocua, nu' u 'däte magoho y_u d_uc' y_ei bin d_unyahmu b_u ja rá gua ra T' ude' yo. Ne n'da ngu n'da mi h_a yú arpa' bida, ne gätho mi ja yú ximbo ra oro mayuh rán d_ega ra za i y_amanho, ra hm_epya gue ní mba nt' espi Oj_a, gue i e_spa Oj_a u yú t' u_hni.

9 Ne gätho bin tu a n'da ra thuhu ma' da' yo, e_n' u:

H_on' a z_eh_e i nin säui gui x_ocua yán cuahmi ra s_ocua,

nguetho ya bi tho i, ne nangue ni ji guí jut' u y_u ja' i, ngue gá 'y_orpa yú mbeti Oj_a u

gätho u 'da gue 'dahma 'dan' yo b_u na y_a, ne gätho u 'da gue 'dahma 'dan' yo yú 'y_u, ne gätho u 'da gue 'dahma 'dan' yo yú häi mi 'b_ui.

10 Ne gá un ni ts'edi din ts' ut' abi, ne dim mbäjä b_u di manda rá ts'edi Oj_a,

ne di manda b_u ja ra häi, bi 'y_em 'b_u min tuhu.

11 Ne nugä dra Xuuagä, 'b_ex dá nugä ne dá o_cä yú nde y_um 'b_ehni mah_ets' i emme x_un ngu y_u munts' i, ngue y_u millone thoho madím 'b_a' t' a mi hup_u ja ran thuts' i, ne y_un t'uti ne y_u d_uc' y_ei.

12 Nε gätho yam 'behni mahęts'i nts'edi bin tuhu, ne bi 'yem 'bη min tuhu: Nangue bi du ra Jesús ra T'ude'yo, rán säui din t'un rá ts'edi, ne 'be'a gätho di muui, ne ran 'yomfęni nuixte, ne ra ts'edi nuixte, ne da hyamba yam hman η i numansu. Nε da t'ęspi ne ęmme da hnumanho.

13 Nε 'bex dá øcä bi mba nt'ęspi a huxpη ja ran thuts'i, ne ra Jesús ra T'ude'yo. Gätho i 'bui bi man'η tengu n'dare thoho: Majapi thoho ne i hnumansu ngue nuixte thoho. Nε din ja rá ts'edi xan ho, ne gätho i 'bui da 'yęspi høn'bη go njam'bη mazai. Njabη bi ma gätho i 'bupη mahęts'i, ne pη ja ra häi, ne'η xan du, ne'η 'bupη ja yη de ja, ngue n'dat'a bi man'η.

14 Nε gätho goho yam t'uti i 'bapη mahęts'i bi 'yęna: "Necähe n'dat'a dım bęmhbe a," bi 'yęn'η. Nε gätho 'däte magoho yη dacı'yei mi 'bupη bin danyahmu i thande a hu'inde bη mahęts'i, ne ra T'ude'yo.

6

Yoto yam cuahmi

1 Nε nugä dra Xuuagä dá nu ra Jesús ra T'ude'yo bi xoc'a rá mbηdi rán cuahmi ra søcuą ne bi dη'mi di tants'a ra søcuą. Nε n'da ran t'uti bi xicä, ne nt'øde rá nde tengu ran gäni: "Ba ęcua gua nuua," bi 'yęngui.

2 Nε dá hętä bη, ne dá nu n'da ra t'axca ndøfani. Nε nu'a mi huxpη mi hę n'da ran sa, ne bi mba ma unni n'da ra corona. Nε bi mba bη zai da dah yam sui din ja.

3 Nε nu ra Jesús ra T'ude'yo bi xoc'a ná yoho rán cuahmi ra søcuą. Nε dá øcä a bi mam man'da ran t'uti, bi xicä: "Ba ęhe, gua nu," bi 'yęngui.

4 Nε dá nugä, bi bøm bη n'da ra thenga ndøfani. Nε mi huxpη n'da, ne bi mba ma unni ra espada xam mba. Nε bin t'un'na ran t'ędi gue di japi din sη'η yη ja'i gätho 'bupη ja ra ximhäi, ngue din hyo n'da ngu n'da η.

5 Nε nu'a ra Jesús ra T'ude'yo bi xocua ná hyu ran cuahmi, ne xø dá øcä rá nde man'da ran t'uti bi xicä: "Ba ęhe, gua nu," bi 'yęngui. 'Bex dá nugä bi bøm bη n'da ra 'bondøfani, ne mi huxpη n'da mi hę ra t'ent'i.

6 Nε dá øcä n'da ra nde bi bøm bη mi 'bäh yam t'uti, bi 'yęna: "Hønt'a n'da kilo ra trigo da dän'a n'dapa, ne hønt'i hyu kilo ra cebada da dän'a n'dapa. Pε dami jamansuhη ra aceite ne ra vino, o gadı japi dim 'bedi."

7 Nε nu'bη mi xoc'a ná goho ran cuahmi a ra T'ude'yo, dá øcä rá nde man'da ran t'uti, bi 'yęngui: "Ba ęhe gua nu," bi 'yęna.

8 Nε 'bex dá nugä bi bøm bη n'da ra ndøfani xan c'axt'i ts'η. Nε mi huxpη a n'da t'ęmbi ran däte, ne mí ten'na ran däte n'da gue xí bøm bη 'bη η xan du. Nu'η bin t'un ra ts'edi di manda η ná goho bη 'bäh yη ja'i gätho ra ximhäi. Nε nu'η bin ja ra ts'edi gue da hyo yη ja'i nangue ra espada, ne nangue din tumanthuhu, ne nangue ra gęhe, ne yη zate da hyo yη ja'i.

9 Nε nu'bη mi xoc'a ná cut'a rán cuahmi ra søcuą a ra T'ude'yo, dá nugä bη n'da ra mexa guerpη i pa m'bøspe Oja, gue bim 'bøts'e zehē η yη 'yęc'yei. Nε dá nugä bi hyupη 'bimexa yá te η gätho í tho a rám hman Oja, ne bi ma nangue ra Cristo.

10 Nε gätho η mi hupη 'bimexa nts'edi bi 'yęna: "Ma Hmu tətethoho ni ts'edi, ne xan ho i, ne majuani guım ma. Ham'mi pa gui tø'mi ngue gui 'yørpa ran juanı η, ne gui cospa η yη ja'i 'bupη ja ra ximhäi 'be'a bi 'yørcahe," bi 'yęn'η.

11 Pε nu'η bin t'un yá pahni xan t'axi, ne bi sifi da dø'mi ts'η 'da yη pa, ja gue'bη bi gua'η dí du a rám hman Oja η yá mi'yęhēhē, ngue tengu η.

12 Nε nugä dra Xuuagä dá nugä ra T'ude'yo bi xoc'a ná 'dato rán cuahmi a ra søcuą. Nε 'bex bin ja n'da ra 'yamhäi nts'utho. Nε nu'a ra hyadi gätho 'bex bi boqui tengu n'da ra 'bo'bø't'e, ne nu'a ra zana 'bex bi thęngui tengu ra ji.

13 Nε gätho yη sø bi dāpη häi, tengu

n'da ra za i hõh yún dät'o 'b_u i huån ran dahi.

¹⁴ Nε nub_u x_un c'ammi ra ximhäi, bi mba m'bants'i tengu'b_u ra sòcuå, bim 'bedi. Nε gätho y_u t'uhäi mi ja b_u ja ra dehe, pε nε'å gätho y_u t'øhø, bi mba ma pädi b_u mi ja.

¹⁵ Nε gätho y_u ts'ut'abi b_u ja ra häi, nε gätho y_u ngurpi y_u ja'i, nε gätho y_u hmudof_ui, nε gätho y_u mēmbeti, nε gätho i jase y_u ts'edi, nε gätho y_u 'yεhe, nε gätho hing y_u 'yεhe, bi mba b_u dapo, mi honi har_u din 'yāni guer_u ja y_u hyānhäi, o guer_u ja y_u hyādo.

¹⁶ Nε gätho mi nde _u da zεmba y_u y_u do 'b_u bi xo't' y_u t'øhø nε da go'mi, ngue i su da nu a rá cue a i huxp_u ja ran thuts'i mahεts'i, nε'a ra T'udε'yo.

¹⁷ Nguetho bi zøn ra pa ran unbi nts'utho, nε njon da zä da hyät ran unbi.

7

Rá 'bede _u y_u israel b_u mahεts'i

¹ Nε nub_uya dá nugä goho y_um 'behni mahεts'i, nε 'da a n'danni mi 'bäp_u rá nyāni ra ximhäi i sām'ma ran dahi i 'yo ua gue xingui ts'_u din 'yo b_u ja ra häi, o guer_u ja ra dādejå, nε xinga gue di 'yān y_u za. Nε'å y_u dādejå hin di 'yāni, di nεqui tengu n'da ra xito x_un juāni thoho.

² Nε dá nugä n'da ram 'behni mahεts'i bí 'yεp_u ní bøx ra hyadi, nε nu'a bá hyå a rá sello Ojå ngue i 'b_ui, nε nts'edi bi mba't'_u goho y_um 'behni Ojå gue i 'bäp_u y_u nyāni ra ximhäi. Gue'_u mi 'bäp_u bin t'un ra ts'edi di unba ra häi nε ra dādejå.

³ Nε nu'a ram 'behni mi hå ra sello, bi xi _u mi'da gue da dø'mi ts'_u, him 'bex di unba ra häi o gue ra dādejå o gue y_u za, ja gue'b_u di selloba b_u ja y_u dε y_u 'yεc'yεi a rá sello Ojå.

⁴ Nε dá øcå hangu bi 'beh y_u ja'i di jap ra sello y_u dε, n'da ciento nε yote ma goho mahuāhi, bi thåsta _u y_um bom'βeto y_u ts'un't'_u ra Israel.

⁵ Bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Judá. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto

ra Rubén. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Gad.

⁶ Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Aser. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Neftalí. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Manasés.

⁷ Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi _u y_um bom'βeto ra Simeón. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi y_um bom'βeto ra Leví. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi _u y_um bom'βeto ra Isacar.

⁸ Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi _u y_um bom'βeto ra Zabulón. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi _u y_um bom'βeto ra José. Nε bi thåsta _u 'de'mayo mahuāhi _u y_um bom'βeto ra Benjamín.

Y_u ja'i mi he y_u pahni x_un t'axi

⁹ Nε nugä dra Xuuagä, dá handi nε dá nugä x_un ngu y_u ja'i nε njon da zä da mbede hangu na ngu dá nugä. Dá nu _u i 'bäp_u gätho _u 'da gue 'dahma 'dan'yo b_u na yå, nε gätho _u 'da gue 'dahma 'dan'yo y_u 'y_u, nε gätho _u 'da gue 'dahma 'dan'yo y_u häi mi 'b_ui. Nε gätho _u mi 'bäp_u mí hεt'a mí huxp_u ja ran thuts'i b_u mahεts'i, nε mi hεt'a ra Jesús ra T'udε'yo. Gätho mi 'bäp_u mi he y_u pahni x_un t'axi, nε mi cå y_u xijam'boza.

¹⁰ Nε gätho nts'edi bi 'yεna:

εmme dín numanho ahe, ma Ojå ahe, tåtetho ni ts'edi, nε'e gra Jesús gra T'udε'yo, dí εs'ahe ngue gá pøje, bi 'yεn _u.

¹¹ Nε gätho y_um 'behni mahεts'i bi mbä'ts'a mi hup_u made b_u mahεts'i, nε gätho 'däte ma goho y_u dāc'yεi nε'å gätho goho yān t'uti bi mbäs' thoho gätho mi 'bap_u, bin dānyahmu, bi nye'mahäi, bi dānde Ojå i hu inde b_u.

¹² Gätho bi 'yεna:

Nεcåhe 'dat'a dím bεmhbe, dí εs'ahe, ma Ojå ahe, nuixte x_un ho i.

Nε gätho guí pādi. Zåi dí xi ahe jamadi nangue ran ho guí ørcahe. Dín numansu ahe, nε nte guí hεmbi, pε i ja ni ts'edi x_un ho,

ne gam 'bui høn'bu go njam'bu mazai.

Ne høn'a tho dí m bèn ahe ya, bi 'yɛn'ɛ.

13 Ne nu n'da ra dɔc'yɛi bi 'yängä dra Xuuagä: “Ha guí pɔdi hapɛ bá nɛx yɛ.”

14 Ne dá ɛmp'a ra dɔc'yɛi: “Nu'i guí pɔdi.” Ne nu'a ra dɔc'yɛi bi 'yɛngui: “Nu'ɛ gue'ɛ bi 'yɛc'yɛi Ojɔ 'bɛ mi ja ran ɛnbi ndumbɛi tho bɛ ja ra ximhäi. Ne nu'a rá ji ra Jesús gue a í bo yú pahni ɛ, bi japi xtan t'axi.

15 Janangue'a i 'bähnu ja rá hmi Ojɔ yɛ. Ne in 'yɛhe ma pa ne ra xui ua ja rá nija Ojɔ. Ne gue'a i huxpɛ ja ran thuts'i di jamansu yɛ.

16 Ne him man'dandɔ din tuman-thuhu yɛ, ne him man'dandɔ din tuthe. Ne him man'dandɔ da nu ran ɛnbi nam pa ra hyadi, xinga gue ɛ mi'da xɛm pa di ɛnbi.

17 Nguetho nu ra Jesús ra T'ude'yo gue i 'bɛ inde bɛ mahɛts'i da 'yɔt'e tengu 'bɛ ra mbände'yo, ne da zixpɛ hapɛ i ja ra dehe gue di un ra te yú mbɛi. Ne nu'a Ojɔ him man'dandɔ di japi din zoni.”

8

Ná yoto ran cuahmi ne ra t'uts'i ra oro

1 Ne nu'bɛ mi xɔcua na yoto yán cuahmi ra sɔcua, made ora njom bin yɔ bɛ mahɛts'i ne nte bi 'yɔni.

2 Nu'bɛ mí gua'a bɛya dá nugä yoto yɛm 'behni mahɛts'i zai i 'bäpɛ ja rá hmi Ojɔ, ne bin t'un yɛ thaxi n'da ngu n'da.

3 Ne dá nugä n'dan'yo ram 'behni mahɛts'i, bi mba bim 'bäpɛ ja rá mɛxa yɛn t'unni, ne mi the n'da ra t'uts'i ra oro ne bi mba nt'unni xɛn ngu rá ndɛga ra za din zɔ bɛ, i yaman'u, ne nu'a rá 'bifi da mba ma uɔspi yúm hma yɛ 'yɛc'yɛi 'bɛ i ɛspa Ojɔ. Ne gätho i zɔ bɛ ja rá mɛxa ra oro gue i hɔpɛ ja rá hmi a Ojɔ i hu inde bɛ.

4 Ne nu'a ra 'bifi i nɛxpɛ ja rá t'uts'i a ram 'behni, mauɔts'i yúm hman yɛ 'yɛc'yɛi 'bɛ i ɛspa Ojɔ, ne bi zɔm bɛ bí 'bɛ Ojɔ.

5 Ne nu'a ram 'behni bi yus' yɛ dɛspi bɛ ja ra t'uts'i ra oro gue mi zɔ bɛ ja ra

mɛxa, ne bi 'yɛm bɛ ja ra ximhäi. Ne 'bex dá ɔcä nts'ɛdi yɛn gäni din thoni. Ne dá nu nts'ɛdi yɛ huɛi bi c'uɛti bɛ ja ra ximhäi, ne bin ja n'da ra 'yɔmhäi bɛ.

Yɛ thaxi

6 Nuya bim 'bäpɛ yoto yɛm 'behni mahɛts'i i tɔ'mi da huixt' yú thaxi.

7 Ne rá mbɛdi ram 'behni bi huixt' rá thaxi, 'bex bi t'ɛn bɛ häi yɛn do, ne ra sibi, mauɔspi ra ji. Ne ná hyu xɛqui ra häi bin zɔ, bi gopɛ mi yoxɛqui ra häi. Ne pɛ na hyu xɛqui bin zɔ yɛ za ne yɛ t'ei xɛn c'ammi. Pɛ bi gohi yo xɛqui ngue him bin zɔ.

8 Ne na yoho yɛm 'behni bi huixt' rá thaxi, ne dá nu tengu n'da ra t'ɔhɔ xɛn ndoho, i sɔ ne ɛmmɛ ndɔspi, ne bi mba nt'ɛnt'i bɛ ja ra dɔdejɔ.

9 Ne na hyu xɛqui ra dɔdejɔ bi japi din ji. Ne gätho bi du ɛ mi 'bäpɛ mbo ra dehe. Ne gätho yɛ dambosa gue mi 'yo bɛ bin ts'oni. Pɛ bi go ɛ yoxɛqui ra dɔdejɔ ngue him bin ts'oni.

10 Ne ná hyu yɛm 'behni bi huixt' rá thaxi. Ne 'bex bi däh mahɛts'i n'da ra sɔ xɛn ndoho ngue i zɔ ne ɛmmɛ xɛh yɛ t'usibi. Ne bi däpɛ ja ná hyu yɛ dɔthe ne ná hyu yɛ mbɔthe bɛ ja ra ximhäi.

11 Nu rá thuhu ra sɔ ngue bi dägui ra Ajenjo na. Ne guerpɛ bi däh ra sɔ gätho ra dehe ɛmmɛ bi ju'ts'i. Ne xɛn ngu yɛ jɔ'i bi du ngue bi zi a ra dehe xɛn ju.

12 Ne nu ná goho ram 'behni bi huixt' rá thaxi. Ne 'bex bi boqui ná hyu xɛqui ra hyadi, ne'a ná hyu xɛqui ra zana bi boqui. Ne a ná hyu nɛts'i yɛ sɔ bi boqui. Ne mbɛ ngoho ora ra pa ne ra xui him bin ja ran nɛqui.

13 Ne drá Xuuagä dá nu n'da ram 'behni mahɛts'i mi 'yo inde bɛ mahɛts'i, ne ɛmmɛ nts'ɛdi mbafi, bi 'yɛna: “Huɛcate, huɛcate, huɛcate yɛ jɔ'i 'bäpɛ ja ra ximhäi, nangue 'bɛ'a din ja 'bɛ bi huixt' yú thaxi yɛ mi hyu yɛm 'behni mahɛts'i gue i 'bähnu,” bi 'yɛna.

9

1 Ne ná cat'a yɛm 'behni bi huixt' rá thaxi ne dá nu n'da ra sɔ tengu n'da ram 'behni mahɛts'i ngue hingui ho,

bi dāp_u mahęts'i bi zōp_u ja ra ximhäi. Ne bin t'un'na n'da ran sogui da xoc ra hyāhäi ngue ęmme x_un hę ne nts'utho, guep_u i 'b_u a ra zįthu.

² Ne nu'b_u mí xoc'a, bi bōm b_u ra 'bifi x_um pothi tengu 'b_u f_un ra sibi x_un ndoho. Ne 'bex bi go'ma ra hyadi a ra 'bifi ne bin uąnts'ui ran dāhi gātho ra ximhäi.

³ Ne x_un ngu y_u hę'yāxi bi bōm b_u ja ra 'bifi ngue bin 'yo gātho ra ximhäi. Ne bin t'un yá ts'edi da 'yōt'e tengu ran unbi di un y_u mboz_u.

⁴ Ne bi sifi ngue hin di ts'on y_u t'ei o gue y_u za o gue mi'da i ja ua ja ra ximhäi, hōnt'ū y_u jā'i di unbi gātho to'o him mi ja rá sello Ojā b_u ja yá dę.

⁵ Ne him bi japi da hyo y_u jā'i, hōnt'a cāt'a zāna di unba y_u jā'i, tengu i ōt' y_u mboz_u 'b_u i sa n'da.

⁶ Ne nu'ū y_u pa gue i 'yo ua y_u hę'yāxi in nde y_u jā'i da du pę hingui sǎ da du, hōnt'a ran unbi thoho da nu.

⁷ Ne nu y_u hę'yāxi di nequi tengu y_u fani ęna da mba ra sūi, pę nu yá hmi tengu yá hmi y_u jā'i, ne i hu'ts' y_u corona y_u oro.

⁸ Ne nu ū mi ja yá xtā tengu n'da ra xisu, ne mi ja yá ts'i tengu yá ts'i ra dązate.

⁹ Ne nu ū mi ja b_u yá tįya tengu rá xi ra dāhuā, pę x_um mę tengu ra t'ęgui. Ne di hį yá zahua tengu 'b_u y_u carro i jūt y_u fani i tih, ęmme di thoni tengu 'b_u i pa b_u ja ran sūi.

¹⁰ Ne nu yá 'yoza tengu y_u mboz_u, ne cāt'a zāna bin t'un ran t'ędi di unba y_u jā'i, nangue yá 'bite i ja yá 'yoza.

¹¹ Ne nu'a rá hmu ū y_u hę'yāxi 'b_up_u ja ra hyāhäi ngue ęmme x_un hę, ne nu'a rá thuhu ra Abadón ngue rá nde ra hebreo, ne nu'ū y_u griego ęmbi ra Apolión. Pę nu rá thuhu nde da ma, gue nde di ts'oni 'be'a gātho i ja.

¹² Nuya rá mbūdi ran unbi bi thogui, pę ba ęh mi yoho y_un unbi.

¹³ Ne ná 'dato y_um 'behni bi huixt' rá th_uxi. 'Bex dá ōcǎ n'da ra nde bi bōm b_u ja yá dāni gue'ū mi ja b_u goho yá ts'āt'i ra męxa ngue ra oro i hōp_u ja rá hmi Ojā.

¹⁴ Ne nu a ra nde bi 'yęmp'a ná 'dato

y_um 'behni mahęts'i gue i ja b_u rá th_uxi: “Dami xoc'ū goho y_um 'behni mahęts'i ngue nthu't'i b_u ja ra dāthe Eufrates,” bi t'ęmbi.

¹⁵ Ne bi mba nsoqui, nguetho bi dō'mi da zōn ra ora, ne ra pa, ne ra zāna, ne ra jęya da soc'ū. Ne da mba ū da hyo a ná hyu njā'i b_u 'b_uh y_u jā'i gātho ra ximhäi.

¹⁶ Ne yocięnto millone y_u dofūi i hux y_u ndōfani bi dęn'nd_u. Nugā dra Xuuagā dá ōcǎ hangu na ngu bi mba.

¹⁷ Ne in ja b_u 'b_u má nugā y_u ndōfani, ne nu'ū y_u dofūi madin tōgue bi dǎc yá tįya ra t'ęgui ma cūh_u x_un theni, x_un c'ammi ne x_un c'axt'i. Ne nu'ū yá yā y_u ndōfani tengu yá yā y_u dązate. Ne bi bōm b_u ja yá nde y_u ndōfani ra sibi ne ra 'bifi ne ra dęspi.

¹⁸ Ne na hyu ram 'bede y_u jā'i mi 'b_ucua ja ra ximhäi bi du nangue rán unbi ra sibi, ra 'bifi ne ra dęspi gue bi bōm b_u yá nde y_u ndōfani.

¹⁹ Nu y_u ndōfani mi ja yá ts'edi nangue 'be'a bi bōm b_u ja yá nde, ne mi ja ra ts'edi yá 'yoza, nguetho yá 'yoza i ja yá yā tengu y_u poz_u di unba y_u jā'i.

²⁰ Ne gātho mi'da y_u jā'i gue him bi du, him bi pāh yán 'yomfęni, pę guexta'a bi dānde y_u zįthu ne'ū y_u hmite bi 'yōzehę, yán t'ōt'e ra oro ne ra t'axi ne ra fęxna t'ęgui, ne ra do, ne y_u za, y_u hmite ū gue hingui nute ne hingui ōhnahyā, ne hingui sǎ din 'yo.

²¹ Ne xingui ts'ū bi hyęh y_un t'ōt'e x_un ts'o. Guexta'a bin hyodu ne bim bādi ne bin 'yomt'ęni, ne bim pę.

10

Ra t'usōcuā i cą n'da rām 'behni Ojā

¹ Ne nugā dra Xuuagā dá nugā man'da rām 'behni Ojā bá cāh mahęts'i, mi ja rá ts'edi. Ne bán 'youi n'da ra güi, ne mi comba ra 'bejāni rá yā. Ne nu'a rá hmi bi yoxni tengu ra hyadi, ne nu'ū yá gua madi nequi tengu 'b_u n'da ra sibi.

² Ne mi cą n'da ra t'usōcuā ma tants'i. Ne nu'a rán 'yęigua mí nęmp'ū

ja ra dądeja, ne nu'a rá gąhągua mi nemp'u ja ra häi.

³ Ne nu'a ram 'behni nts'edi bi mbafi, tengu'bu i mba a ra dązate.

⁴ Ne nu'bu mi mbafi, 'bex dá ɔcä yoto yun gäni. Ne mí ęngä xcá o'tä ra sɔcuą 'be'a dá nugä, pe 'bex dá ɔcä n'da ra nde mahęts'i bi 'yęngui: “Yo guí o't'ya 'be'a bi ma yun gäni, nguetho hingui sä gui ma 'be'a bi man'u.”

⁵ Ne dá nugä rá m 'behni Oja mahęts'i gue i 'bäpu ja ra deja nepu ja ra häi, bi 'uą'ts' rán 'yei bu mahęts'i.

⁶ Ne bi ndɔnba rá thuhu Oja i 'bui ne dim 'bui mazai, gue bi 'yɔt' mahęts'i ne ra ximhäi ne ra deja ne gätho 'be'a i jabu. Bi ndɔnba rá thuhu, gue majuąni hin da dɔ'mi mi'da yu pa 'be'a din ja.

⁷ Ne ęna, nu'bu bi huixt' rá thuxi a ná yoto rá m 'behni Oja gue mi 'buhn, 'bex din ja buya 'be'a bi xi Oja yú pɔngahya maya'bu gue din ja, gue him mám fadi.

⁸ Ne nu'a ra nde mahęts'i bi 'yęngä mahɔn'a: “Nu'i, ní mba bu, bá cąn'a ra sɔcuą gue i cą'a rá m 'behni Oja mahęts'i i 'bähnu ja ra deja ne ra häi.”

⁹ Janangue'a dá mbagä bu mi 'bä'a ram 'behni mahęts'i, ne dá xifi gue di 'dac'a ra sɔcuą. Ne nu'a ram 'behni bi 'yęngui: “Cąni, ne gui sa. Ne nu'bu gá sa, tengu'bu ra t'afit'asa bu dán zä ni nde, pe nu'bu bi mba bu ni foho ęmme xtán ju buya.”

¹⁰ Ne dá cąngä ra sɔcuą buya, ne dá sagä a. Ne bin ja tengu bi xicä ram 'behni, xu cąhi 'bu má sagä, ęmme xun u, pe gueru ma foho, ęmme xun ju.

¹¹ Ne bi xiqui: “Jatho gui mamp'a rá m hma Oja mahɔn'a, hɔnbu go haru 'buh yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na ya ne 'da n'danni yú häi, nepu 'buh yu ts'ut'abi.” Ne gue'a bi sicä a dra Xu-uagä.

11

Yoho yu pɔngahya

¹ Ne nugä dra Xu-uagä, bin 'dacä n'da ra t'eni gue ra za, ne bi t'ęngui: “Ní mba bu ja ra dąnija ne gui 'yeni hangu na ndoho ra ngu. Nepu ja ra

mexa i pɔx yun t'unni yu ja'i.” Ne bi siqui ga pede hangu na ngu yu ja'i i thąnde Oja bu.

² Pe bi sicä: “O guí ęni hangu na ndoho ra häi ma mbät'i bu thi ja ra dąnija, nguetho bin t'un'du yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na ya, gue'u hingui pa Oja. Ne yote ma yozna din 'yo bu ne di un'na rá hogahnini Oja.”

³ Ne bi 'yęngui: “Ga penhdä bu yoho ma pɔngahya, ne da hye yu he tengu'bu i tu yú mbui. Ne n'da mahuąhi yo ciento ne hyate pa da man'a mam hmangä bu u,” ęn Oja.

⁴ Ne nu'u yoho yú pɔngahya Oja, gue'u mí u'u yoho yu za ngue yu olivo, ne'u yoho bu tɔh yu lámpara gue i 'bäpu ja rá hmi ra Hmu mahęts'i, gue'a di manda gätho ra ximhäi.

⁵ Ne to'o im bęni di unba u yoho yun 'yohu gue yú pɔngahya Oja, da bɔn ra sibi bu yú nde ngue'a í zɔ'u. Ne gue'a dí du'u gätho yún saih u yoho yú pɔngahya Oja.

⁶ Ne nu'u yoho yu pɔngahya, din ja yú ts'edi ngue di japi hin din 'ye gätho yu pa gue dim pɔngahya bu. Ne din ja rá ts'edi gue gätho yu dehe di japi ngue din ji. Ne din ja yú ts'edi hɔnt'a go 'be'a man unbi di unba ra ximhäi, hɔnt'a go ní pa i nde.

⁷ Ne nu'bu mi gua'a rá 'befi Oja u, 'bex bi bɔm bu ja ra hyahäi ęmme xun he tengu n'da ran dątezate, rá m 'behni ra zıthu ęmme nts'utho. Ne bi mba bu, bi z'u yoho yú pɔngahya Oja, ne bi dąha bi hyo u.

⁸ Ne nu'u yú ngɔc'yei u yoho bi du, mi 'bem bu ja ra calle made ra dąhnini, gue n'dat'a ra hnini gueru bi du ra Hmu mahęts'i bu ja ra pont'i. Ne nu'a ran ts'o bin ja bu ja ra dąhnini 'da'angu nan ts'oui bin ja bu ja ra hnini Sodoma, nepu ja ra häi Egipto.

⁹ Ne nhyupa made bi mba yu ja'i gätho 'dahma 'dan'yo bu na ya gue bi nepu gätho yu häi, bi hyet'u 'bom bu xí du. Ne him bi japi bi mba nt'ągui.

¹⁰ Ne gätho yu ja'i i 'bucua ja ra ximhäi bin johya 'bu mi du u, ne nangue ran johya, bi un yun t'unni

n'da ngu n'da, ne bi hyu yá mbúi ngue hin di paha mahøn'a ɯ yá pøngahya Oja, nguetho bi nu ran ɯnbi nangue 'be'a bi 'yørpa ɯ.

11 Pe nu'bɯ mi tho a nhyupa made mi 'bom bɯ, pe Oja bi un ra xehya mahøn'a, ne 'bex bi ndants'ɯ, ne gätho to'o bi nu, ɛmme bin su ɯ.

12 'Bex bá ɛ'a n'da ra nde mahɛts'i nts'edi bin ya, bi 'yɛmp'ɯ: “Ba ɛcua ya,” bi 'yɛna. Ne bi ndex mahɛts'i ɯ, in 'yohɯ n'da ra güi. Ne gätho yún suiɯ mi 'bäpɯ bi nu 'be'a bin ja.

13 Ne nu'bɯ mi mba ɯ yá pøngahya Oja, 'bex bi 'yañ ra häi bɯ ja ra dahnini, ɛmme nts'utho. Ne ná 'det'a ra xequi ra hnini bin ts'oni, yoto mahuahi yɯ ja'i bi du nangue nts'edi ra 'yañhäi. Ne nu'ɯ yɯ ja'i gue him bi du, ɛmme bin su, ne bi 'yɛspa Oja mahɛts'i bɯya.

14 Nuya ná yoho yɯn ɯnbi bi thogui, ne 'bex ba ɛ'a ná hyu ran ɯnbi.

Ná yoto ra thɯxi

15 Ne nu'bɯ mi huixt' rá thɯxi a ná yoto ram 'behni mahɛts'i gue mi 'bäpɯ, 'bexque nt'øde bɯ mahɛts'i xɯn ngu yɯ nde nts'edi bin ya, bi 'yɛna:

Nuya gätho ra ximhäi bi da Oja ma Hmuhɯ,
ne'a ra Cristo bi huahni,
ne hønt'ɯ di manda bɯ høn'bɯ go njam'bɯ mazai, bi 'yɛn'ɯ yɯ nde i ya mahɛts'i.

16 Ne nu'ɯ 'däte magoho yɯ dɛc'yɛi ngue mi hupɯ ja yún thuts'i di mbä't'a Oja bɯ mi hudi, bin danyahmu ne bi dände Oja.

17 Ne bi 'yɛm 'bɯ mi dände:
Nu'i ma Oja ahe nte guí hɛmbi,
Nu'i zai guí 'bui, ne zai gmi 'bui,
nuya gá dɯ'mi gá 'berpa yá ts'edi gätho mi'da,
ne da zä gui manda xɯn ho 'be'a gätho i ja.

Dí xi ahe jamadi, ngue ya gá 'yuh ni ts'edi tate thoho.

18 Nu'ɯ yɯ ja'i i 'bɯpɯ hønɯ go hapɯ i ja yɯ häi ɛmme bin cue
ngue ya bi zøn ra ora da nu ran ɯnbi.
Nuya bi zøn ra ora da nu nin juanbi,
ne gätho ɯ xɯn du.

Bi zøn ra ora gue gui un'dɯ ya 'be'a bi da'ɯ ni 'yɛhe ne ni pøngahya.

Ne bi zøn ra ora gue gui un'dɯ yɯn t'unni gätho bi 'yɛc'yɛi,

hønt'a go to'o i ja yá ts'edi, ne'ɯ hin'yɯ yá ts'edi.

Ne bi zøn ra ora, gue gui jua'ɯ gätho to'o di ɯnba yá mijá'ihɯ, bi 'yɛn'ɯ.

19 Ne nu'bɯ mi gua'a bi man'ɯ yɯ dɛc'yɛi, dra Xuuagä dá nugä nsoqui ra danija mahɛts'i. Ne dá nugä ra huada i hørpɯ mbo, guerpɯ m'be'ts'i ran hoqui bi 'yøt'ui Oja ɯ yá 'yɛc'yɛi. Ne bin ja nts'edi ra huɛi, ne bin thoni, ne yɯn gäni, ne bin ja n'da ra 'yañhäi, ne bi hyøh yɯn do.

12

Ra xisu ne ra jarga

1 Ne dá hant'a n'da ran t'uti xɯn ndoho bɯ magats'i, ngue n'da ra xisu mi he ra hyadi ngue rá pahni, ne mi tørpɯ ja ra zana. Ne mi hu'ts'a n'da ra corona gue min 'youi 'de'mayoho yɯ sø.

2 Ne nu'a ra xisu mi hat'ɯhni a, ne ɛmme mi mbafi ngue xɯn ɯ, ngue nde dim 'bɯh rá t'ɯhni.

3 Ne bi nequi bɯ man'da ran t'uti tengu n'da ra jarga xɯn ndoho ne xɯn theni, ɛmme nts'utho. Ne nu'a ra jarga mi ja yoto yá ya, ne n'da ngu n'da yá ya mi hu'ts' yɯ corona. Ne mi ja 'det'a yá dani.

4 Ne nu'bɯ mi uan'na rá 'yozɯ, bi hyøm bɯ häi ná hyu nets'i yɯ sø mi ja bɯ mahɛts'i. Ne nu ra jarga 'darbɯ mi 'bähmi ra xisu, i nde da zap'a rá t'ɯhni 'bɯ bim 'bui.

5 Ne bim 'bɯ'a n'da ra ts'unt'ɯ, rá t'ɯhni ra xisu bɯya. Ne guehna ra ts'unt'ɯ din ts'ut'abi gätho yɯ häi, ne njon di japi da mbesta'a da ma. Pe nu'bɯ mim 'bui, bi jamansu Oja, ne 'bex bi zixpɯ mahɛts'i bí ja rá ts'edi.

6 Pe nu ra xisu bi 'dagui, bi mba bɯ ma'ueni guerpɯ bi hocua Oja dim 'bui n'da mahuahi ne yociento ne hyate pa. Ne din ja bɯ 'be'a gätho da hyoni.

7 Ne nu bɯ mahɛts'i bin ja n'da ra dɛsui, nu'a rá ngərba m'behni Oja

mahęts'i ngue ra Miguel ne gątho u mi'da yám 'behni Ojå mahęts'i, bin sühmbu a ra jarga ne'u gątho yá 'yęhe a ra jarga.

⁸ Pe nu'a ra jarga him bi dąha, ne Ojå him bi japi dim 'bup mahęts'i buya.

⁹ Ne bi thøn'a thi bu mahęts'i a ra jarga, guet'a ra c'ęya, ra zıthi a, rá thuhu ra Satanás, gue i hąte gątho ua ja ra ximhąi gue'bu rá mbudi thoho.

¹⁰ Ne nubuya nugą dra Xuuagą dá øcą n'da ra nde mahęts'i nts'edi bin yą bi 'yęna: "Ya bi zøn ra pa da yąn'u yu 'yęc'yęi, ne da nu a rá ts'edi Ojå, di manda rá ts'edi Ojå u, ne a ra Cristo. Nguetho ya bi thøn'a thi bu mahęts'i ra zıthi ngue nzai madi yąp'u ma cuhu bu ja rá hmi Ojå ma pa ne ra xui.

¹¹ Pe gue'a rá ji ra Jesús, tengu'bu ra Dę'yo, ní dąp'a ra zıthi u yu 'yęc'yęi, ne'bu i ma ngue ęc'yęi ra Jesús, ne'bu hingui su da du.

¹² Janangue'a dan johyah u gątho dí 'buhmbu mahęts'i. Pe ndumbui thoho ah u gue guí 'buhmbu bu ja ra hąi, nepu ja ra dejå, nguetho bi zøm bu ja ra ximhąi ra zıthi, ne emme in cue. I pądi him maya'a yu pa din ja rá ts'edi bu," bi 'yęn'a ra nde dá øcą bin yą bu mahęts'i.

¹³ Ne nu'bu mi nu ra jarga zıthi ngue bá t'ent'ua hąi, bi gu'a ra xisu gue bim 'buh rá ts'unt'u.

¹⁴ Pe nu'a ra xisu bi mba nt'unni yoho yu zahua tengu n'da ra pents'u xun ndoho, ne bi zągui bi mba ma'ueni gueru him bi zą bi bent'a ra jarga. Ne bi mba ma jamansu bu hyu jęya made.

¹⁵ Nu ra jarga buya bi bøn ra dehe rá nde, tengu'bu n'da ra dąthe xun ndoho, ęna xtán dux'a ra xisu ra dehe.

¹⁶ Pe Ojå bi xoc'a n'da ra hyahąi gueru bi yu'a ra dehe bi bøm bu rá nde ra jarga.

¹⁷ Pe nu ra jarga buya emme bi de ra cue nangue'a ra xisu, ne bi mba bi zu'u gątho mi'da ngue rá 'yu'a ra xisu, gątho u gue bi 'yõt'a bi man Ojå ne bi den'du 'be'a bi man'a ra Jesús.

13

Ran t'uti bi bõxpı ja ra dejå, ne ran t'uti bi bõxpı ja ra hąi

¹ Ne bi mba bim 'bąpı ja ndenthe a ra jarga zıthi. Ne nugą dra Xuuagą dá nu man'da tengu n'da ra zate, bi bõxpı ja ra dądejå. Ne nuna ra zate mi ja yoto yú yą, ne 'det'a yú dąni, gueru mi ja 'det'a yu corona. Ne mán t'o't'i bu yú yą yú thuhu zęhe a ra zate embi guesu Ojå, ne bi ma mants'o nangue Ojå.

² Ne nuna ra zate dá nu, gue bi bõxpı ja ra dejå, tengu n'da ram hmasni, pe nu yú gua tengu yú gua yu oso, ne nu u yú nde, tengu yú nde yu león. Ne nu'a ra jarga bi un zęhe rá ts'edi ná yoho ra zate gue xı bõxpı ja ra dejå. Ne bi un ran t'ędi di manda bu hapı i ja rá ts'edi ra jarga zıthi, emme xun ngu ra ts'edi mi ja a.

³ Nu'a n'da rá yą mi ja bu n'da ra seni ngue mí embi dí du a, pe bi zą. Ne gątho yu jå'i mi 'bucua ja ra ximhąi, bi deni, ne bi hyonya thoho nangue rá ts'edi mi ja.

⁴ Ne nu u yu jå'i bi dąnde ra jarga, nguetho ya xi un rá ts'edi ra zate xi bõxpı ja ra dejå. Ne bi dąnde ra zate, ne bi 'yęna: "Njo'o man'da tengu na, ne njo'o to'o da zą din sühmi na."

⁵ Ne bin t'un rán t'ędi ra zate xı bõxpı ja ra dejå, da man ra ts'ore xun ts'o nangue Ojå. Ne bin t'un ran t'ędi din ja rá ts'edi yote ma yozna.

⁶ Ne nu'bu mí nyą, emme xun ts'o bi ma nangue Ojå. Bi ndøm mánts'o rá thuhu Ojå, nepu bí 'bui, ne gątho u i 'bupı mahęts'i.

⁷ Ne bin t'un ran t'ędi ngue din sühmbu yú t'uhni Ojå ngue di japi di 'be'u. Ne bin t'un ra ts'edi ngue di manda gątho ná ngu yu jå'i 'bucua ja ra ximhąi, gątho yu hąi, ne gątho 'dahma 'dan'yo bu na yą yu jå'i, gątho yu hnini.

⁸ Ne gątho yu jå'i bi dąnde a. Pe him bi dąnde u xmán t'o't'i yú thuhu bu ja rá søcuą ra Jesús gue bi 'yo't'a ra T'ude'yo gue'a bi tho. Ne ya mán

t'o't'i b_u u yá thuhu u 'b_u má hin'y_u ra ximhäi, im ma to'o i ja ra temazäi.

⁹ Nu'ü to'o i ja yá zagu, dami 'yøhmb_u x_un ho ya.

¹⁰ Nu'a to'o di un ran _unbi y_u ja'i gue da got' ra fädi, n_es_e a da nu ran _unbi ngue da mba njot'i. N_e to'o din hote ngue di s_ente, n_es_e a da nu ran d_ate ngue da ts'eni. Janangue'a to'o gätho u yá t'uhni Ojä, jatho hønt'a da b_eni gue yá y_ante Ojä, n_e hin din xømb_ui.

¹¹ N_e nub_uya dá nu man'da ran t'uti gue bi bøxp_u ja ra häi, n_e mi ja yoho yá t'ud_ani tengu n'da ra t'ud_e'yo. P_e nu'b_u mín yá _emm_e nts'utho tengutho ra j_ar_ag_a z_ith_u.

¹² N_e nu'a ran t'uti xí bøxp_u ja ra häi bin ja rá ts'edi tengu ra zate ngue xí bøxp_u ja ra d_adej_a ngue mi ja n'da ra s_eni a n'da rá y_a gue xí zä. N_e bi japi gätho i 'b_ucua ja ra häi da d_ande ra mb_udi ra zate.

¹³ N_e nu'a ran t'uti gue bi bøxp_u ja ra häi, bi 'yøt' y_an t'uti nts'utho, bi japi bá ç_ah mah_ets'i ra sibi ngue da nu y_u ja'i.

¹⁴ N_e bi hyät' y_u ja'i gätho 'b_ucua ja ra ximhäi 'b_u mi 'yøt' y_u hyonya nt'øt'e. N_e høn'b_u i 'b_ap_u ja rá hmi ra zate xí bøxp_u ja ra dej_a, bi zä bi 'yøt'ü. N_e bi xih y_u ja'i da 'yøt'a n'da ra nyoguido tengu ra zate xí bøxp_u ja ra dej_a, gue mí ja ra s_eni b_u ja n'da rá y_a, ngue xí zä.

¹⁵ N_e nu'a ran t'uti gue bi bøxp_u ja ra häi, bin t'un ran t'edi di japi dim 'b_u a ra nyoguido nt'øt'e tengu ra zate bi bøxp_u ja ra dej_a. N_e di japi din y_a. N_e bi japi da mba ntho gätho to'o him bi d_ande a.

¹⁶ N_e bi manda ngue gätho y_u ja'i din ja rá hm_epya ra nyoguido b_u ja rá d_e n_ep_u ja rán 'y_ei, madague'a hønt'a go má ja'i, gätho i ja yá ts'edi n_e'ü hin'y_u yá ts'edi, gätho y_u m_emb_eti n_e gätho y_u hyoya, gätho y_u 'y_eh_e n_e gätho ngue hing y_u 'y_eh_e, gätho y_u ja'i jatho din ja ra hm_epya.

¹⁷ N_e hingui sä n'da ra ja'i dim pä o gue din täi 'b_u hin di n_equi rá hm_epya ra zate xí bøxp_u ja ra dej_a, nu b_u ja rá ja'i. Gätho jatho din ja ra hm_epya

ngue nam bøni rá thuhu, o rá número, rá hm_epya rá thuhu ra zate.

¹⁸ Jatho gan 'yomf_eni_u x_un ho ngue gui p_ahmb_u 'b_e'a nam bøn'a rá número ra zate, nguetho nu rá número, 'dato ciento n_e hy_ate ma 'dato, rá número n'da ra ja'i.

14

Bin tuhu u bim pøhø

¹ N_e nub_uya dá nugä ra Jesús ra T'ud_e'yo i 'b_ap_u ja ra nyuni t'ēmbi Sión. N_e mi 'b_ahmb_u ra Jesús n'da ciento n_e yote ma goho mahu_ahi y_u ja'i ngue gätho i ja b_u ja yá d_e rá thuhu ra Jesús n_e rá thuhu rá Ta.

² N_e dá øcä n'da ra nde b_u mah_ets'i nt'øde tengu y_u dehe x_un ngu _emm_e di h_i n_e tengu ran g_ani nts'edi di thoni. N_e dá øcä tengu'b_u y_u arpa'bida x_un ngu i p_ei.

³ N_e nu'ü n'da ciento n_e yote ma goho mahu_ahi bi y_an Ojä b_u ja ra ximhäi, n_e bin tup_u n'da ra thuhu ma'da'yo b_u ja rá hmi Ojä gue'a i huxp_u ja rán thuts'i, n_e guep_u 'b_ah y_an t'uti i 'b_ui, n_e y_u d_ac'y_ei. N_e njo'o mí da bi zä bi b_a a ra thuhu.

⁴ N_e nu'ü, gätho x_un hotho u, gue hønt'a Ojä mb_eni. N_e i t_en'na ra D_e'yo høn'b_u go hap_u da mba. N_e nu'ü gue bi y_am b_u ja ra ximhäi b_u 'b_ah mí da y_u ja'i, y_an t'unni man'da x_un ho bin t'un Ojä n_e ra D_e'yo.

⁵ N_e xinga n'da ra f_ehni bi th_inba u, xøgue xingui ts'ü yá ts'oqui b_u na nu Ojä.

Nu'a bi man'ü hyu yám 'behni Ojä mah_ets'i

⁶ N_e nub_uya dá nugä man'da ram 'behni mah_ets'i mí 'yo inde b_u mah_ets'i, n_e i ç_a ra søcua nt'o't'i b_u ran ho ma'da'yo hin nj_am'b_u da guadi n_e da mba gätho nang_uni ra ximhäi. Da mba b_u gätho y_u häi n_e nu y_u ja'i 'dahma 'dan'yo b_u na y_a da 'yøde hønt'a go to'o ní ja'i.

⁷ N_e nu'a ram 'behni mah_ets'i nts'edi bi 'y_ena: "Dami numansuh_u Ojä n_e gui 'y_espah_u rá ts'edi nuixte a, nguetho ya bi zø_n ra ora da 'yøt' rán

juṇbi Oja. Dami thṇdehṇ a ya, gue'a gue bi 'yōt' mahṇts'i nṇ bi 'yōt' ra ximhāi. Nṇ bi 'yōt' yṇ deḷḷ nṇ bi 'yōt' yṇ mbōthe," bi 'yṇna.

8 Nṇ nu'a man'da ram 'behni mahṇts'i mahōn'a bi dṇn'na rá mbūdi m'behni, nṇ bi 'yṇna: "Ya bin theh rá ts'edi ra dḷhnini Babilonia ngue ḗmme mi ja rá ts'edi. Nguetho nu'ṇ yṇ ja'i mi 'bṇpṇ bi xṇdi gṇtho ra ximhāi a ran 'yomt'ṇni mí øzehṇ. Nṇ gṇtho ṇ bi 'yōt' ran ts'o tengu n'da ra ṇti gue com'ma rá sḗi gṇtho mi'da," bi 'yṇna.

9-10 Nṇ nu'a ná hyu ram 'behni mahṇts'i bi dṇn'na ná yoho, nṇ nts'edi bi 'yṇna: "To'o gue da dṇde ra zate gue bi bōxpṇ ja ra deḷḷ, nṇ ra nyoguido, ngue i ja rá hmṇpya bṇ ja rá dḗ o guṇpṇ ja rá 'yṇ, da nu hangu nangu rá ts'edi rá cue Oja. Nu Oja xṇgui ts'ṇ da 'yṇts'a ran ṇnbi di un'ndṇ nangué rá cue. Nṇ da nu a ra Jesús ra Dṇ'yo nṇ yṇ hogam 'behni mahṇts'i 'bṇ bin t'un'na, ngue ra sibi n'youi ra dṇspi.

11 Nu'a ra 'bifi i pōm bṇ njṇm'bṇ din hḗ a hōnt'bṇ go njṇm'bṇ mazai. Nṇ nu'ṇ i 'bṇpṇ njṇm'bṇ din hḗ a ran ṇnbi i nu ṇ ma pa nṇ ra xui. Gue'ṇ gṇtho bi dṇde ra zate xṇ bōxpṇ ja ra deḷḷ, nṇ ra nyoguido, gṇtho ṇ i ja bṇ ja rá ja'i rá hmṇpya nṇ rá thuhu ra zate.

12 Pṇ nu ahṇ gyṇ 'yḗc'yṇihṇ pṇ nde'bṇ man'da gui hyṇdumbṇihṇ gui thoc ni t'ḗc'yṇihṇ nṇ gui hyṇthṇ yṇn ṇnbi. Nguetho yṇ t'ṇhni Oja ṇ gṇtho di thoqui i øt' yṇn t'ḗdi nṇ di thoqui i ḗc'yṇi ra Jesús," bi 'yṇn'a ná hyu rá m 'behni Oja mahṇts'i.

13 Nṇ nubṇya bi 'yṇngä man'da ra nde dá øcä mahṇts'i: "Dami 'yo't' ya 'be'a ga xi a i. Din johya thoho gṇtho ṇ xṇn du 'bṇ ya mí ḗc'yṇi a ra Hmu Cristo mahṇts'i. Majapi thoho, ḗn'a rá Hogandḷhi Oja, nguetho din säya a rá 'bṇfi mi øt'e. Nṇ nu'a ran ho mi øt'ua ja ra ximhāi ṇ, nṇ nubṇ mahṇts'i da nu rá muui bṇ."

Rán sofo ra ximhāi

14 Nṇ dá nu n'da ra güi xṇn t'axi thoho nṇ mi hu inde bṇ ja ra güi a n'da tengu n'da ra ja'i. Nṇ mi hu'ts'a n'da

ra corona ra oro. Nṇ mi hḷ ra mbore theni ḗmme het'i.

15 Nṇ bá pōm bṇ rá dḷnija Oja mahṇts'i man'da rá m 'behni Oja, nṇ nts'edi bi xi a mi hupṇ ja ra güi: "Dami 'yōrpa yṇ ja'i bṇ hāi tengu'bṇ da hyṇc yṇ uva xṇn yḗxpṇ ja ra nuṇdät'o. Nguetho ya bi zōn ra ora gue gui pṇts'ṇ bin ja bṇ ni huḷhi," bi 'yṇn'a rá m 'behni Oja.

16 Nṇ 'bex bi 'yōt'a mi hupṇ ja ra güi tengu xi sifi.

17 Nṇ man'da ram 'behni bá pōm bṇ ja rá ngu Oja mahṇts'i nṇ'a mi hḷ n'da ra mbore theni ḗmme i het'i.

18 Nṇ xō bá pōm bṇ man'da rá m 'behni Oja bṇya guṇpṇ ja rá mṇxa yṇn t'unni Oja, nṇ nu'a di manda da dṇ ra sibi bṇ. Nṇ nts'edi bi xi a ram 'behni gue mi hḷ ra mbore theni: "Dami 'yōt' ya tengu i øt' yṇ ja'i 'bṇ i hṇc yṇ uva hingui ho nguetho bi zōn ra ora gue da nu ran ṇnbi ṇ nangué rán juṇbi Oja," bi 'yṇna.

19-20 Nṇ njabṇ bi 'yōt' rá m 'behni Oja, tengutho 'bṇ di pṇt yṇ uva nṇ da 'yṇn bṇ ja ran the'mi da bōn rán gui bṇya. Nṇ tengutho ra ja'i i nṇt'ṇ yṇ uva da bōn yṇn gui, nṇ ngutho da 'yōrpa ṇ to da zṇmbi, da nu rá cue Oja ḗmme nts'utho. Janangué'a ran t'uti ngue bi mbän rá ji. Nṇ bi 'yōrpa ja ra ndehnni, nṇ ḗmme xṇn ngu ra ji bi mbäni, hyuciento kilómetro nan jṇnni, nṇ nan hḗ tengu 'bṇ da hyṇcpṇ ja yṇ nde yṇ fani a ra ji bi 'yugui.

15

Yoto yṇm 'behni di manda yoto yṇn ṇnbi

1 Nṇ nugä dra Xuuagä dá nu man'da ran t'uti bṇ mahṇts'i, nṇ ḗmme dá hyonya thoho. Mi 'bähmbṇ bṇ yoto yṇm 'behni Oja mahṇts'i, gue ṇ di manda yoto yṇn ṇnbi din ja ua ja ra ximhāi, nṇ nu'bṇ bi thoh yṇn ṇnbi, ya bi thoh rá cue Oja bṇya.

2 Nṇ dá nu n'da ra xito di nṇqui tengu ra deḷḷ, rá cṇhṇ xṇn theni tengu ra sibi. Nṇ gṇtho mi 'bäpṇ ja ra xito, gue'ṇ gue him bi dṇde ra zate xṇ bōxpṇ ja ra dehe, bi zedi, hím bi dṇde

ra nyoguido ngue ra pøte a, ne xím bin jap'a rá número o rá thuhu a. Ne n'da ngu n'da mi ha y_u 'bida, ngue y_u arpa xí un'na Oja _u.

³ Ne gätho mi 'bäp_u bin tuh rá thuhu ra Moisés rá 'yεε Oja, ne bin tuh rá thuhu ra Jesús ra Dε'yo. Bi 'yεn'_u:

Nu'i ma Oja ahe, ma Hmu ahe, nuixte thofo ni ts'edi, εmme x_un ho i, ne ma hyonya thofo nin t'øt'e.

Majuani nin t'øt'e x_un hotho _u.

Nu'i grá hoga ts'at'abi mazai.

⁴ Xinga n'da dim 'bui gue hin da dande i,

gue hin da numansu ni thuhu, nu'i ma Hmu ahe.

Høn'a thofo i x_un ho i, ma Oja ahe.

Gätho hønt'a go 'be'a má nde da dande i,

nguetho gätho ya bi nu ngue x_un ho 'be'a gätho guí øt'e, bi 'yεn'_u.

⁵ Ne nubaya dá nu nsoqui n'da ra jut'i i ja b_u mbo rá danija Oja b_u mahets'i, guep_u m'be'ts'i y_un t'edi bi 'yo't' ra Moisés.

⁶ Ne yoto yám 'behni Oja ngue di manda y_un unbi b_u ja ra häi bi bøm b_u. Gätho i he yá pahni x_un t'axi ngue ra lino, ne gätho bi du't' yá tjya ra oro.

⁷ Ne nu'a n'da ran t'uti mí 'bäp_u bi un'i yoto y_u ximbo bi un'nd_u yám 'behni Oja. Gätho ma yudi rá cue Oja, ne nu'b_u 'dah mi'da da mbän _u mí po b_u ja ra ximbo, gätho y_u ja'i i'bucua ja ra ximhäi da nu rá cue Oja, gue i 'bui mazai.

⁸ Ne gätho rá nija Oja b_u mahets'i ma yudi rá ts'edi ne rá nuixte Oja tengu ra 'bifi 'b_u i yup_u mbo ra ngu. Ne xinga n'da sä da yarp_u asta gue'b_u bi gua'a rá 'befi _u yoto yam 'behni gue di manda yoto y_un unbi ua ja ra ximhäi.

16

Y_u ximbo i po y_un unbi ngue rá cue Oja

¹ Ne dá øcä n'da ra nde gue bi bøm b_u ja rá danija Oja. Ne nu'a ra nde bi xi _u yam 'behni: "Dami fämhb_u b_u ja ra ximhäi rán unbi Oja nts'utho i po _u yoto ni ximboh_u," bi 'yεna.

² Nu rá mbudi ram 'behni bi mbäm b_u ja ra ximhäi rá cue Oja mí po b_u ja rá ximbo. Ne gätho y_u ja'i gue bin ja rá hmεpya a ra zate xí bøxp_u ja ra dehe, ne'a ra nyoguido ngue i thande _u, bi nu ran _u ngue y_u sasi x_un ts'otho.

³ Nubaya ná yoho ram 'behni mahets'i bi mbän a rá cue Oja mí po b_u ja rá ximbo, b_u ja ra dadeja. Nu'a ra dehe baya bin ja tengu rá ji n'da ra ja'i x_un du. Ne gätho mi 'bäp_u mbo ra deja bi du.

⁴ Ne ná hyu ram 'behni mahets'i bi mbän'a rá cue Oja mí po b_u ja rá ximbo hap_u ja gätho y_u dathe ne gätho y_u mbøthe. Gätho ra dehe mí po b_u bin ji.

⁵ 'Bex dá øcä rá nde rá m 'behni Oja gue'a bi unba y_u dehe bi 'yεna: "Nu'i ma hoga Hmu, ma Oja i, zai guí 'bui ne gmí 'bui, x_un hotho gätho nin juanbi, nguetho rán säui _u gá unbi.

⁶ Ya gá un ra ji da zi _u, nguetho bi hyo _u nim 'behni b_u häi ne ni pøngahya. Nuya gá cospa ra pengui nangu 'be'a bi 'yøt'_u," bi 'yεna.

⁷ Ne dá øcä n'da ra nde bi bøm b_u ja ra mexa guep_u mí ja yán t'unni Oja, i εna: "Ma Hmu i Oja nuixte ni ts'edi x_un ho, njuantho a nin juanbi, ngue rán säui _u," bi 'yεna.

⁸ Ne nu'a ná goho rá m 'behni bi mbäm b_u ja ra hyadi a rá cue Oja mí po b_u ja rá ximbo. Ne εmme bin ja rá ts'edi ra hyadi ngue bin zø _u mí 'bäp_u ja ra ximhäi nangu nam pa ra hyadi.

⁹ Ne nu'_u gue bi nu ran unbi nangu rá ts'edi ra hyadi, bi ndømants'o rá thuhu Oja, gue'a bi manda y_un unbi, pe guexta'a him bi 'yεspa Oja, him bi päh yán 'yomfēni _u.

¹⁰ Nuya ná cat'a ram 'behni bi mbäm b_u rá cue Oja mí po b_u ja rá ximbo, ne bi mbäm b_u hap_u i ja rá ts'edi ra zate xí bøxp_u ja ra dehe. Ne nup_u hap_u ja rá ts'edi, gätho xam 'bexui thofo b_u. Ne nu'_u y_u ja'i gue i 'bäp_u bi zase yá jani nangu ran unbi bi nu.

¹¹ Ne bi c'amants'otho Oja nangu y_un _u, ne nangu y_u sasi mí ja. Pe guexta'a him bi 'yε'ts'a ran ts'o mí øt'e,

him bi päh yún 'yomfëni.

12 Nε nu'a ná 'dato ram 'behni bi mbäm bε rá cue Ojä mi po bε ja rá ximbo, bi mbäm bε ja ra dāthe xän ndoho t'ëmbi Eufrates. Nε bi xä ra dehe nε 'bex bi 'yo't' ra dāthe ngue da zä da thopε yε ts'ut'abi gue ní 'yεpε ní bøx ra hyadi.

13 Nε nugä dra Xuuagä, dá nu hyu yε ts'onthi di nεqui tengu yε 'ue, ngue bi bøm bε ja rá nde ra jarga zithu, nεpε ja rá nde ra zate xí bøxpε ja ra dejä, nε bi bøm bε ja rá nde ran t'uti xí bøxpε ja ra häi, gue ra hyäte pøngahya.

14 Nguetho nu'ε, gue'ε yú ts'onthi ra zithu ε i ja yú ts'edi ngue da 'yøt' yε hyonya nt'øt'e. Nε nu'ε bi mba bε gätho ná ngani ra ximhäi, hønbe go hapε 'bεh yε ts'ut'abi, ngue bi japi di pεt yε jä'i. Ngué din ja ra dāšai din sühmbε Ojä. Nε nu'a ra pa din ja ra sai gätho da nu rá ts'edi Ojä nuixte.

15 Nε dá øcä rá nde ra Jesucristo ngue bi 'yεna: “Gui 'yøhmbε ya, nugä ba εcä tengu n'da ra bε. Hinga mfädi njäm'bε ga søhø. Din johya thoho ε gue him bin ähä pε bi jamansu yε he dá unni, janangue'a hin din 'yahe nε hin din 'yasä büya, ngue im bεntho a ran hoqui dá ørpa ε, janangue'a hin di nεqui yú ts'oqui, nε hin da mbe'ts' yú sä,” bi 'yεna.

16 Nε gätho bim pεti bε yε ts'ut'abi nε yε jä'i bε ja ra xεqui t'ëmbi Armagedón, ngue yú nde yε hebreo a.

17 Nuya ná yoto ram 'behni bi mbäm bε rá cue Ojä mi po bε ja rá ximbo, bi huic ran dāhi 'bε'a mi po bε. 'Bex bi t'ø a n'da ra nde bi bøm bε ja rá nijä Ojä mahęts'i, guepε i hu inde Ojä. Nε nu'a ra nde bi 'yεna: “Ya da guadi gätho man ts'ëmbi,” bi 'yεna.

18 Nε 'bex bi hyät'i nts'edi yε huεi, nε nts'edi bin thoni yε ngäni. Nε bin ja n'da ra 'yañhäi nts'edi hin jām'bε bi nu n'da ra jä'i tengu na, asta gue'bε go mim 'bε ε yε mbadi thoho yε jä'i.

19 Nu ra 'yañhäi bi xεn'a ra dāhnini Babilonia, hyu xεqui bi bøni. Nε gätho mi'da yε hnini hønbe go hapε mi ja bi guadi. Nε bi bεn Ojä gue xän ts'otho

mi øt' yε jä'i 'bεpε ja ra dāhnini Babilonia, nε nts'edi bi ünba ε, nangue rá cue nts'edi a, asta gue'bε go min theh rá cue Ojä.

20 Nε gätho yε t'ähäi i ja bε ja yε dejä bim 'bēdi. Nε gätho yε nyuni nε yε t'øhø bim 'bēdi, hin'yε büya.

21 Nε 'bex bi dāpε mahęts'i yεn do εmme nts'utho nguetho yote kilo nán hyε n'da ran do, bi zε i 'da yε jä'i. Pε nu ε yε jä'i bi c'āmants'o Ojä nangue ran ünbi nts'edi bi nu nangue yεn do.

17

Ra ngurpa 'yomt'ëni xisu

1 Nε nu'a n'da ε yām 'behni Ojä mahęts'i gue'a mí ja n'da ra ximbo, bi xicä: “Ba εhe ga ut'a i rán juānbi Ojä da nu ra 'yomt'ëni xisu i hupε ja yε dehe 'dahma 'dan'yo bε gätho ra ximhäi.

2 Nu'ε yε ts'ut'abi bε ja ra ximhäi bi 'yøthε ran ts'o a ra 'yomt'ëni xisu. Nε yε jä'i 'bεcua ja ra ximhäi bi xänba bε gue da 'yøt' ran ts'o guepε 'bε a ra 'yomt'ëni xisu. Gätho mi øt' ran ts'o tengu'bε iti thoho,” bi 'yεm 'bε mi xiqui.

3 Nε nubεya nu rām 'behni Ojä bi zixcä bε ja n'da ra huēnhäi ma'ueni njon mi 'bεpε. Nε nu rá Hogandāhi Ojä bi jaqui gue dá handi, nε dá nugä a ra xisu i hux'a n'da ra zate xän theni. Nu ra zate mi ja yoto yá yā nε 'det'a yá dāni, nε nt'o't'i bε ja rá jä'i εna jase rá ts'edi, gue rá thuhu εna guesε Ojä.

4 Nu ra xisu mi he n'da ra hoc'bøt'e xän jεpoi nε xän theni. Nε εmme madin 'yøt'e xän ho nangue yε thebe nε yām fo'yε ra oro nε yε ts'angu εmme xäm hmadi thoho, nε hønt'a go mi cuat rá pahni. Nε mi the n'da ra tasa ra oro. Pε gätho 'bε'a mi po ra tasa ra hmεpya nangue gätho yεn ts'o mi øt' ra xisu.

5 Nε nubε ja rá dε nt'o't'i bε rá thuhu: “Ra dāhnini Babilonia, ngue ja rá ts'edi tengu'bε rá mbe gätho yε 'yomt'ëni nε tengu'bε rá mbe gätho i øt' ran ts'o hønbe go hapε i ja ra ximhäi,” bi 'yεn'a ra t'ohni. Pε hin da bāse n'da 'bε'a ním bøn'a.

6 Nε dá hant'a ra xisu, tengu 'b_u ðiti thocho nangué yú ji _u gátho bi hyo 'b_u mi dɛn Ojå nɛ'b_u mi mamp'a rá m hman ra Jesús. Nε nugä drá Xuuagä, dadí hyonya thocho 'b_u má nugä a n'da ran t'uti.

7 Nε nu rá m 'bɛhni Ojå mahɛts'i bi xiqui: “O gadí hyonya thocho, nguetho ga xi a ya 'bɛ'a ni hmɛpya a ra xisu, nɛ 'bɛ'a ni hmɛpya a ra zate i hux'a ra xisu, gue i ja yoto yú yå nɛ i ja 'dɛt'a yú dani.

8 Nu'a ran t'uti ngue ra zate gá nu, pɛ gue'a n'da mi 'b_ui, nɛ hingui 'b_uh ya, pɛ him ma ya'a ba ɛhɛ mahɔn'a, da bɔm b_u ja ra hyahäi ɛmmɛ x_un hɛ. Nε m'bejua da nu ran dɛtɛ x_un ho hin dim 'b_uh mahɔn'a. Nε gátho y_u ja'i ngue hinga nt'o't'i yú thuhu b_u ja ra sɔcuå mahɛts'i, gue bi t'orp_u 'b_u ma hin'y_u ra ximhäi, di hyonya thocho 'b_u bi nu mahɔn'a tengu b_u í hnu ra zate. Nguetho mi 'b_ui, nɛ njo'o ya, pɛ dim 'b_ui mahɔn'a.

9 Nu' _u to'o i ja yún 'yomfɛni x_un ho, sä da badi 'bɛ'a nim bɔn a ra hmɛpya. Nu yoto yú yå ra zate ra hmɛpya ngue _u yoto y_u nyuni guerp_u i hu a ra xisu.

10 Nε ra hmɛpya gue' _u yoto y_u ts'ut'abi, ngue y_u ts'om'bäi thocho. Bi du _u cɛt'a nɛ nu ná 'dato i 'b_up_u ya, nɛ ná yoto dim 'b_ui, pɛ hingan ya'a din ts'ut'abi.

11 Nε nu'a n'da, ná hyåto ra ts'ut'abi b_uya, gue'a gue mi 'b_ui, pɛ njo'o ya. Nu'b_u bá ɛh mahɔn'a, di manda tengu _u yoto y_u ts'om'bäi ts'ut'abi, pɛ m'bejua da mba da nu ran _unbi mazai.

12 Nε nu' _u yú dani ra zate gá nu, y_u hmɛpya ngue 'dɛt'a y_u ts'ut'abi din ja yú ts'edi 'da y_u t' _u ora tho nɛ da gomhb_u rá ts'edi ra zate.

13 Nε gátho y_u ts'ut'abi 'dat'a da bɛni ngue di un ra ts'edi di manda ra zate.

14 Nε gátho y_u ts'ut'abi da z_u'a ra Jesús ra Dɛ'yo. Pɛ nu'a ra Jesús da dɛha, nguetho ra Hmu a nangué gátho mi'da y_u hmu, nɛ ra hmuts'ut'abi nangué gátho mi'da y_u ts'ut'abi. Nε nu' _u gátho din 'yoh_u ra Jesús 'b_u bi dɛhå, gue' _u bi zon Ojå _u, nɛ bi huahni,

nɛ him bi 'yɛ'ts'a ní dɛnni,” bi 'yɛn'a ram 'bɛhni.

15 Nε nu rá m 'bɛhni Ojå mahɛts'i xɔ bi xicä mahɔn'a dra Xuuagä: “Nu y_u dehe gá nu guerp_u mi huh ra xisu, ra hmɛpya a nangué gátho mi'da y_u ja'i i 'b_uh nang_uni ra ximhäi, gátho y_u häi gátho y_u nde 'dahma 'dan'yo b_u na yå.

16 Nε nu y_u dani gá nu, ngue yú hmɛpya y_u ts'ut'abi, nɛ'a ra zate, m'bejua da z_u a ra 'yomt'ɛni xisu _u. Nε nu' _u da hyåcpi 'bɛ'a gátho mi ja a ra xisu, nɛ da zap rá ngɔc'yɛi a, nɛ da 'yu'ma ra xisu nangué ra sibi.

17 Nguetho Ojå bi bɛnba y_u ts'ut'abi da 'yɔt'e tengu mim bɛn Ojå, ngue n'da ngu n'da _u di un rá ts'edi ra zate di manda, asta gue'b_u go bin ja 'bɛ'a bi man Ojå ngue din ja.

18 Nε nu'a ra xisu gá nu b_u, rá hmɛpya ra dɛhnini gue'a di manda y_u ts'ut'abi a, nangué gátho y_u häi i ja _u ja ra ximhäi,” bi 'yɛn'a ram 'bɛhni.

18

Bi 'bɛh rá ts'edi ra dɛhnini Babilonia

1 M'bejua dá nugä man'da ram 'bɛhni bá cɛh mahɛts'i, nɛ ɛmmɛ i ja rá ts'edi. Nε i ja rán nɛqui, bi hyät ra ximhäi 'b_u mi gai, tengu ra hyadi.

2 Nε ɛmmɛ ts'edi bin yå, bi 'yɛna: “Bi guahya, bi guahya rá ts'edi ra dɛhnini Babilonia. Nε hɔnt' _u y_u zɛthu dim 'b_up_u, nɛ gátho y_u ts'onthi. Nε i 'b_up_u hɔnt'a go 'bɛ'a mán ts'o, nɛ y_u doja gue hingui ho ɔt'e, x_un ts'otho.

3 Nguetho nu y_u mɛngu b_u bi xänba ran ts'o gátho y_u ja'i mi sɔm b_u gue i 'b_uh ná ng_uni ra ximhäi. Nε gátho y_u ts'ut'abi bi gomhb_u ran ts'o ra hnini, ngue tengu'b_u ra 'yomt'ɛni xisu b_u. Nε x_un ngu y_u ja'i 'da n'danni yú häi, bim mɛmbɛti 'b_u mí mbäp' _u 'bɛ'a gátho bi numanhosɛ y_u mɛngu b_u ja a ra hnini,” bi 'yɛn'a ram 'bɛhni.

4 Nε dra Xuuagä dá ɔcä man'da ra nde bí 'yɛh mahɛts'i, bi 'yɛna: “Ba ɛhɛ gátho y_u ja'i ngue ma mbɛtigä, dami pɔm b_u ja ra dɛhnini, gue hin gui cohma ɔt'eh_u ran ts'o i ja b_u, nɛ hin

guin nuh_u ran _unbi gue da nu _u to'o da gop_u.

⁵ Nguetho nu'b_u sä da mba ma munts'i yán ts'o i t'ørp_u, tengu'b_u da z_uh nán hęts'i ra ximhäi mahęts'i. Ne nu'a Oj_u xingui ts'_u bi pumbęni ran ts'o 'be'a bi t'ørp_u."

⁶ Ne bi sih yám 'behni Oj_u b_uya: "Nuya dami cospah_u ra pengui tenguthoho bi 'yørp_u mi'da, dami cospah_u ran _u gue gui yof_u mahøn'a.

⁷ Dami un ya ran _unbi ne nts'edi ra dumb_ui 'be'a rán theui bi 'yøt'e. Nguetho bi bęni maguesę, ne bi 'yøt' y_u ts'oqui bi numanhosę, ne x_un ngu 'be'a gätho bi hyonsę. Tengu'b_u n'da ra xisu da manse mbo rá mb_ui, da 'yęna: "Nugä x_un ngu ma ts'edigä, hingan ts'ogui thohogä, ne njam'b_u din jagä ra dumb_ui," ngub_u bi ma.

⁸ Pę janangue'a da nu ran _unbi di und Oj_u, ne gätho 'be'a din ja, 'da huętho án ja gätho y_u 'y_uanth_u. Ne da nu ra gęhe ne ra dumb_ui, ne di juadi nangue ra sibi. Nguetho t_ute thoho rá ts'edi Oj_u ra Hmu, gue di un'na rán theui bi 'yøt'e.

⁹ Ne nu yá ts'ut'abi gätho y_u häi gue z_ui i comhb_u ran ts'o, gätho din zoni ne dim mbafi 'b_u i hand rá 'bifi ra d_uhnini ngue i zø.

¹⁰ Ne gätho dim 'bämanhę nguetho ęmme i su da nu ran _unbi tengu in nu _u i 'b_up_u ja ra d_uhnini. Ne da ma: "Huęcate, huęcate, nguetho mahotho ra d_uhnini, ne ęmme mi ja rá ts'edi, pę n'da huętho gue bi ts'embi," da 'yęn'_u.

¹¹ Ne gätho y_u mbä b_u ja gätho ra ximhäi din zoni ne dim mbafi, nguetho njo'o da d_umbi 'be'a da mbä.

¹² Ngue y_u oro, y_u t'axi, y_un 'yøt'e, y_u perla, ne ra 'bøt'e ra lino x_un ho, ra 'bøt'e ra seda, ra 'bøt'e x_un tudi x_un j_upoi ne x_un theni, ne gätho y_u za gue muman'u, ne'x nt'øt'e y_u do'yo, ne gätho _u y_u za nt'øt'e ęmme x_um hmadi, ne'x nt'øt'e ra bronze ngue ra thenga fęxna t'ęgui, ne'x nt'øt'e ra t'ęgui, ne'x nt'øt'e ra 'yaxi.

¹³ Ne z_ui mi 'bä b_u y_u canela, y_u 'yęthi ngue in 'yoh_u y_u t_uh_u, ra t'_uza muman'u, y_u 'yęthi i y_umanho,

y_u perfume, y_u vino, y_u aceite, ra hocj_uni, ra trigo, y_un d_uni, y_u de'yo, y_u fani, y_u carro, ne y_u 'yęhe mi 'bä b_u, nguetho mi 'b_up y_u te y_u j_u'i tengu'b_u i 'bä y_u fani.

¹⁴ Ne da 'yęn'_u y_u mbä: "Gätho gue x_un ho gmi honi bin thegue. Ne gätho y_u mbeti ne gätho 'be'a mahotho ya bi mba. Him man'dand_u guin nu mahøn'a tengu mí ja b_u," da 'yęn'_u.

¹⁵ Ne nu'_u gue bim męmbeti ngue'_u mim pä b_u ja ra d_uhnini, dim 'bämanhę tho, nguetho i su da nu ran _unbi, tengu in nu'_u mi 'b_up_u. Ne ęmme din zoni, i tu yá mb_ui, nguetho njo'o da d_ui 'be'a i ja da mbä.

¹⁶ Ne da 'yęna: "Dumb_ui thoho nangue 'be'a bin ja ra d_uhnini, ęmme mi ja b_u mahotho, ne mi ja b_u y_u 'bøt'e ra lino, ne y_u 'bøt'e x_un j_upoi, ne y_u 'bøt'e x_un theni, ne madi nequi b_u 'be'a mahotho gue y_u oro ne y_un 'yøt'e ne y_u perla x_um hmadi.

¹⁷ Nuya nte jab_u ya, n'da oratho ám 'bedi gätho ęmme x_um hmadi mi ja b_u," da 'yęn'_u mim pä b_u. Ne gätho yá hmu y_u barco ne'x gätho i hu b_u, ne gätho y_u mbęfi di 'yon y_u barco, mi 'bämanhętho.

¹⁸ Ne bi du yá mb_ui 'b_u mi nu ra 'bifi i zø ra d_uhnini, ne bi 'yęna: "Hin'y_u man'da ra hnini mahotho tengu n_u."

¹⁹ Ne nu'_u, bi 'y_ux yá y_u fonthäi, ra hmępya gue tu yá mb_ui, ne bin zoni ne bi mbafi, ęna: "Huęcate ra d_uhnini ęmme mi ja rá ts'edi, nguetho gätho gah_u dyú hmuh_u y_u barco d_um męmbetih_u n_u, ne xøgue n'da oratho ám 'bedi gätho mi ja b_u," bi 'yęn'_u.

²⁰ Pę gan johyah_u gätho ah_u gue guí 'b_uhmb_u ua mahęts'i, gan johyah_u nangue 'be'a bin ja ra d_uhnini, bi ts'embi. Ne dan johyahe gätho gahe ma 'bäihe ra Cristo ua ja ra häi, ne gätho gy_u pøngahy_uh_u Oj_u, ne gätho gah_u ngue dí tenhd_u Oj_u, dan johyah_u, nguetho ya bi cos'ah_u 'be'a bi 'yøt'ah_u y_u j_u'i mi 'b_up_u ja a ra d_uhnini.

²¹ Ne nub_uya n'da rá m 'behni Oj_u mahęts'i ngue x_un ngu rá ts'edi, bi g_u'ts'a n'da ra do ęmme x_un ndoho, ne

nts'edi bi 'yem bu ja ra dadeja. Ne bi 'yena: “Tengu thoho din ja ra dahnini Babilonia ngue mi ja ra ts'edi, pe njam'bu da hnu mahon'a, gätho n'da m'bedi thoho.

²² Ne hin da t'orpu mahon'a yu mbe'bida, gätho u i pe yu arpa, ne gätho u i huixt yu thaxi, xinga gue'u yu hyaxi. Xinga n'da ran 'yohu dim pepu mahon'a, ne njon din cam bu mahon'a.

²³ Ne din ca'beuxi thoho, him man'dandj mahon'a di nequi bu yu sibi, ne njon da 'yot' ran thati bu ngue din johya tengu mi ot'e. Nguetho man'da mi ja yu ts'edi u mi ot' yu 'befi bu xinda gue'u mi'da gätho ra ximhai. Pe mi hat yu ja'i 'bu mi xanbi di ho yu pahä zehu u gätho mi som bu, bi nexpu ná ngani ra ximhai.

²⁴ Ne gueru bim fan yu ji u yu pongahya Oja, ne u gätho mi'da yu t'uhni Oja, gue bi tho. Pe gueru bi tho u, ne gue'a i ts'emba a ra dahnini,” bi 'yena'ra ram 'behni Oja.

19

¹ Ne nubuya, dra Xuuagä dá ocä yu nde n'da munts'i yu ja'i i 'buru mahets'i. Ne bi 'yena: “Dí espahu Oja, nguetho ma porpatehu a, ne honse ma Ojah u ja ra nuixte ne tate thoho ra ts'edi.

² Xun ho ran ts'embi Oja, nguetho ran säui bi t'orpa ra dahnini, tengu'bu ra 'yomt'eni xisu, gue bi ts'onba yu mbui gätho yu ja'i ra ximhai. Ne nuya Oja bi cospa u gätho to'o bi hyo yu 'yehu,” bi 'yena.

³ Ne nts'edi bi mam mahon'a yu nde dá ocä: “Dí espahu Oja nguetho ya bi juah ra sibi a ra dahnini, ne hin din he a nin 'yo ra 'bifi,” bi 'yena' yu ja'i.

⁴ Nubuya gätho 'däte magoho yu dact'yei ngue zai di mbä'ts'a Oja, ne'u goho yan t'uti i 'bui, bin danyahmu bu i hu a Oja, ne bi dande. Ne gätho bi ma bi 'yena: “Necähe, ngubu dim bεmhbe dí espahu Oja,” en'u.

Bi zin ra xisu ra De'yo

⁵ Ne dá ocä man'da ra nde bi bom bu gueru i hu a Oja, ngue bi ma: “Dami 'yεspa ma Ojah u gätho u yu 'yehu.

Dami 'yεspahu gätho to'o i numansu Oja, ne'u i ja yu ts'edi ne'u hin'na,” bi 'yena'ra nde.

⁶ Ne dá ocä yu nde yu ja'i xun ngu, ngue di hi tengu'bu xun ngu yu dehe, ne tengu'bu bi thoni yan gani. Ne bi 'yem 'bu mi ya: “Dí espahu Oja, nguetho di manda ya ra Hmu, ma Ojah u tate thoho ra ts'edi.

⁷ Gätho dan johyahu, ne da hyu ma mbuihu, ne ga espahu Oja ngue i ja ra ts'edi. Nguetho bi zon ra ora da zin yu 'yεc'yei ra Jesús, ra De'yo, tengu thoho n'da ran 'yohu din thät'ui rá xisu. Ne mahontho da mba ra xisu, mahoqui thoho.

⁸ Ne bin t'un ran t'edi da hye ra pahni di faxni, gue ra lino xingui ts'u ts'o. Nu'a ra pahni xun t'axi nam boni ngue bi mba mahoqui yu ts'oqui u yu t'uhni Oja ne nubuya i ot' yan thehu.”

⁹ Ne nuna ram 'behni mahets'i bi xica 'be'a ga o't' ya: “Din johya gätho to'o u bi ts'on bu ja ran sihme nangue ran thati ra De'yo. Majuani ram hman Oja na dí xi a ya,” bi 'yeng ram 'behni Oja mahets'i.

¹⁰ Ne nubuya dán danyahmu bu ja ra gua ram 'behni mahets'i. Pe nu'a bi xica: “O guin jabu, nguetho nugä rá 'yehu thohogä Oja tengu thoho i, ne tengu ni cuhu, gätho u i mamp'a ram hman Oja nangue ra Jesús, gätho dadí jafu da fah ra Jesús,” bi 'yeng 'bu mi xiqui.

Nu'a n'da bi hyux ra t'axca ndofani

¹¹ Ne nubuya, dra Xuuagä, dá nugä nsoqui mahets'i. Ne mi 'bäru n'da ra t'axca ndofani pa nthuts'i. Ne nu'a i huts'i, Majuani a rá thuhu, nguetho zai im mam majuani a. Ne di Ja'ts'a rá thuhu, janangu'e'a n'da ngu n'da di un'na ran säui 'bu bi juanbi, ne xun ho 'bu i ot' ran sui a.

¹² Ne nu'u yu dá a mi huxpu, mi zø tengu ra sibi, ne mi jabu xun ngu yu corona bu ja rá ya. Ne nu rá thuhu nt'o't'i bu, honse mi pa'di 'be'a rá thuhu.

13 Ne nu rá pahni mi he, bi zinni gätho ra ji, ne nu rá thuhu, ngue rá m Hman Oja a.

14 Ne nu'ya yu dofai mahets'i, gätho mi he ra t'axca lino mahotho, xingui ts'ua xun ts'o. Ne gätho mi hux yu t'axca ndofani, ne bi den'na ra mbudi mi huxpa ja ra ndofani.

15 Ne nu'a ra ngurbi i poxpa ja rá nde n'da ra espada emme het'i, ngue da dap yun sihu 'bupa gätho yu hai bu ja ra ximhai. Ne gätho di manda u buya, ne njon di japi da mbesta'a da ma. Ne tengutho ra ja'i bu ja ran the'ma gui'uva, i nen yu uva, ne ngutho da 'yorpa u to da zembi, di un rá cue Oja nts'utho, ngue nu'a nte hambi da 'yot'e.

16 Ne nt'o'ti bu ja rá pahni ne rá xithe rá thuhu, ngue ra Hmuts'ut'abi a ngue di manda gätho yu ts'ut'abi, ne rá thuhu, ngue ra Ngurpa Hmu a ngue di manda gätho yu hmu.

17 Ne dá nugä n'da rá m 'behni Oja mahets'i mi 'bäpa ja ra hyadi, ne nts'edi bi mba't'u gätho yu doja mi 'yo bu magats'i, bi 'yembi: "Gätho ahü gyu dojahü, ba ehmbü ya, nguetho Oja bi 'yot'ahü n'da ra dants'ihme.

18 Ba ehmbü ya gui sihu yu ngoc'yei yu ts'ut'abi ne yu hmudofai, ne'ü gätho mi ja yu ts'edi. Ne yu ndofani ne gätho mi huts'i, ne gätho yu ja'i yu 'yeh ne gätho hing yu 'yeh, ne yu hmu uague yu mbefi," bi 'yem 'bu mi mba't' yu doja.

19 Ne dá nugä ra zate gue xí bōxpü ja ra dadeja, ne 'darbu bim petihü gätho yu ts'ut'abi ngue gätho yu hai, ngue da 'yorpa n'da ra dasü a mi huxpa ja ra t'axca ndofani, ne'ü gätho mi tenni.

20 Ne nu ra zate buya bi mba mfent'i a, ne'a ra hyäte pōngahyü bi fent'i, gue'a ran t'uti í bōx ra hai ne xí 'yot' yu hyonya nt'ot'e bu ja rá hmi ra zate. Ne gue'a mi hät yu ja'i gätho to'o mi ja rá thuhu bu ja rá dē. Gätho yoho bi t'entpa ja ra sibi ra azufre, tengu n'da ra dejä na ndoho a ra sibi.

21 Ne gätho yu ja'i mi ten'na ra zate, bi tho nanguie ra espada mi pōxpü ja

rá nde a mi huxpa ja ra t'axca ndofani. Ne nu'ya yu doja buya bin niyü tho ho nanguie yu ngoc'yei.

20

N'da mahuahi njeya

1 Ne nubuya, dra Xuuagä dá nugä man'da rá m 'behni Oja mahets'i bá cai ne bá hyä rán sogui ra hyähai emme xun hē ne nts'utho, guepu i 'buh yu zithu. Ne nu'a rá m 'behni Oja mi cá n'da ra cadena xun ndoho.

2 Ne bi bent'a ra jarga, ne t'embi ra c'eyä, pe guet'a ra zithu, rá thuhu í Satanás. Ne bi mba nthät'i n'da mahuahi njeya nanguie ra cadena.

3 Ne nu'a rá m 'behni Oja buya, bi 'yentpa ja ra hyähai a ra zithu. Ne bi go'mi, ne bi hyat'a ran sogui, ne bi cuahmi xun ho, ngue hin da zä da bōm bu da hyät yu ja'i, asta gue'bu bi gua'a n'da mahuahi njeya. M'bejua da mba nso'ts'i 'da yu pa.

4 Ne dá nugä man'da ra hmeppa mahets'i, xun ngu yun thuts'i, ne nu to'o mi huxpa bin t'un ran t'edi da 'yot' ran juanbate, gätho min 'yohü u bi tho 'bu mi ma í ec'yēi ra Jesús, ne'bu mi mamp'a rá m hman Oja. Gue nu'ü gätho him mi thande ra zate xí bōxpü ja ra dejä ne rá nyoguido. Ne nte mi ja bu yu dē rá thuhu ra zate, xinga guepu ja yu 'yē. Nu'ü bi ndants' mahōn'a 'bu mi du, ne bin 'yohü ra Jesús bin ts'ut'abi n'da mahuahi njeya.

5 Ne guehya yu mbudi bi xox Oja bi t'urcä. Pe nu'ü mi'da gue bi du, hin da dambēni asta gue'bu bi gua'a n'da mahuahi njeya.

6 Ne di johya ne majapi u gätho u ra mbudi da xox Oja, ne hin da nu a na yoho ran däte ngue ra sibi mazai. Ne dim mbäjä nanguie ra Cristo bu bí ja rá ts'edi Oja, ne din 'yohü ra Cristo ngue din ts'ut'abi n'da mahuahi njeya.

Da mba nthapi ra zithu

7 Ne nu'bu bi gua'a n'da mahuahi njeya, da mba nsocui a ra zithu mi ofädi.

8 Ne nu'a ra zithu buya da bōm bu, xō da hyät mahōn'a yu ja'i gätho na ngani

ra ximhäi. Da mba b_u ja ra häi Gog ne ra häi Magog ne di japi dim peti gätho nangué din ja ra d_{as}hi. Ne x_un ngu da d_{en}ni hingui sä da 'bede, tengu ra 'bomu 'bom b_u ndendeja, njon da hyät'i da mbede.

⁹ Ne din 'y_erpa thoho b_u ní mba bi mbä'ts'i hap_u mi 'b_u u min 'yoh_u Oja, guep_u ja ra d_{ah}nini di hu_ec Oja. Pe bá c_{ah} mah_ets'i ra sibi bi juadi gätho y_{án} s_uih_u.

¹⁰ Ne nu'a ra z_ithu ngue bi hyät'_u, bi t'entp_u ja ra sibi i the ra azufre, tengu n'da ra de_{ja} na ndoho, guep_u xí t'entp_u ra zate xí b_oxp_u ja ra d_adeja, ne'a ra hyäte p_ongahya gue ran t'uti xí b_oxp_u ja ra häi. Ne gätho hyu da nu ran _unbi nangué ra sibi, ma pa ne ra xui h_on'b_u go nj_am'b_u gätho y_u pa maz_ai.

Ran z_egui ran ju_anbi

¹¹ Ne drá Xuuagä dá nugä mah_on'a, gue n'da ran thuts'i x_un ndoho x_un t'axi, ne mi hup_u Oja. Ne nu ra ximhäi ne mah_ets'i bim 'be 'b_u mi hyant'a mi hup_u, ne him man ja b_uya.

¹² Ne dá nugä gätho _u x_un du, h_ont'a go 'be'a ní ja'i, mi 'bäp_u ja rá hmi Oja i hup_u. Ne bi mba ma t_unts'i y_u s_ocu_a b_u, ne'a ra s_ocu_a im ma to'o i ja ra temaz_ai. Ne gätho bi mba ma ju_anbi nangué'a nt'o't'i b_u 'be'a gätho bi 'y_ot'a, nu'b_u mi 'b_ui.

¹³ Ne gätho _u gue bi du b_u ja ra de_{ja}, ne gätho _u mi'da bi du h_on_u go hap_u, ngue gätho i 'b_up_u 'b_u'_u x_un du, bi b_om b_u, ne bim 'bäp_u ja rá hmi Oja. Ne bi mba ma ju_anbi nangué 'be'a gätho bi 'y_ot' 'b_u mi 'b_ui.

¹⁴ Ne nu'a ra x_equi mi 'b_u'_u x_un du, bi t'entp_u ja ra sibi, tengu ra de_{ja} na ndoho. Gue'a na yoho ran d_ate a.

¹⁵ Ne nub_u ja ra s_ocu_a gue im ma to'o i ja ra temaz_ai, ne nu'_u gätho him man t'o't'i y_a thuhu b_u, bi t'entp_u ja ra sibi.

21

Ma'da'yo mah_ets'i ne ra ximhäi

¹ Ne nub_uya, dra Xuuagä, dá nugä man'da bi t'urcä, ngue ma'da'yo

mah_ets'i ne ma'da'yo ra ximhäi. Nguetho ya bim 'bedi 'be'a gätho mi ja b_u mah_ets'i ne ra ximhäi. Ne hin'y_u ra de_{ja} b_u ja ra 'da'yo ximhäi.

² Ne dá nugä bá c_{ah} mah_ets'i guep_u bí 'b_u Oja n'da ra hogahnini, gue'a ra Jerusalén ma'da'yo, mahotho, mahoqui, tengu n'da ra hmute i he ra pahni mahotho da mba dín thät'ui rá nd_o.

³ Ne dá _ocä n'da ra nde nts'_edi bin ya, gue bá n_exp_u ja ran thuts'i b_u bí hu Oja, bi 'y_ena: "Dami hyand ya, bi g_acua mah_ets'i rá ngu Oja," bi 'y_ena, ne nuya z_ai dim 'b_uhmb_u y_u ja'i a.

⁴ Ne gues_e Oja di un ran johya, ne him man ja y_u guidä y_u ja'i, ne hin din ja ran d_ate mah_on'a b_u, ne hin din ja y_u dumb_ui b_u. Nguetho gätho 'be'a mán _unbi mi ja, ya bi thogui.

⁵ Ne nu Oja ngue i hup_u ja ran thuts'i, bi 'y_ena: "Gätho ma'da'yo dá _ot'ä ya." Ne bi xiqui, dra Xuuagä: "Dami 'yo't' ya 'be'a dí xi a i, ne sä da t'_ec'y_ei nguetho maju_ani a."

⁶ Ne bi xiqui mah_on'a: "Ya bi guadi 'be'a gätho dá _ot'ä ya. Gätho dá d_u'mi, ne ga juacä ra 'be'fí dá d_u'mi. Z_ai dám 'b_ucä ne dam 'b_ui maz_ai. Ne nu'_u to'o i sä ngue di 'be a ra te mahyoni thoho, tengu'b_u i tuthe, ga undä ra te i juadi, tengu'b_u ra mb_othe im fonts'a ra dehe ga unni, ne hin da gurqui.

⁷ Ne to'o da d_aha, ga comhbe 'be'a gätho i jagä, ne ga _ot'e ma t'_uhnigä _u, ne dy_u Ojagä _u.

⁸ Pe ga entp_u ja ra sibi _u to'o i su y_un _unbi 'b_u da dengui, ne'_u to'o yoho y_{án} 'yomf_eni, ne gätho _u x_un ts'o yá mb_ui, ne gätho y_u hyodu, ne gätho y_u 'yomt'_eni, ne gätho _u in y_ah_u y_u z_ithu, ne gätho _u i th_ande h_ont'a go 'be'a gue him maju_ani, ne gätho _u i man y_u fehni. Gätho ya da nu na yoho ran d_ate, da t'entp_u i z_o ra sibi ra azufre, tengu ra de_{ja} na ndoho," bi 'y_en Oja.

Ma'da'yo ra hnini Jerusalén

⁹ Ne x_o dá nugä man'da ra hmepya bi t'urcä. Nu'a n'da _u y_um 'behni Oja mah_ets'i gue min 'yoh_u 'dato y_um 'behni, gue'_u mi the y_u ximbo gue bi un y_un _unbi b_u ja ra häi, ne

nu'a bi xiqui: “Ba ɛhe, ga ut'a ra hnini, tengu'bu ra hmute bin that'ui ra De'yo.”

10 Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi bengä man'da mahøn'a, tengu'bu bi zixcä a rá m 'behni Oja bu ja n'da ra t'øhø xun hɛts'i, ne bi 'yurca ra hogahnini Jerusalén ma'da'yo, bi gah mahɛts'i gueru bí 'bu Oja.

11 Ne nu'a ra hnini emme di yoxni nanguie rán hose Oja i 'buru mbo. Ne di yoxni tengu ra do ra jaspe i pømyats'i.

12 Ne nu'a ra hnini mi ja bu ra mbä't'i, ra jado xun hɛts'i, goho yú ts'at'i. Ne nu'a ra mbä't'i, mi ja bu 'de'magoho yu dajut'i, ne n'da ngu n'da yu jut'i mi 'buru n'da rá m 'behni Oja mahɛts'i, da mbäh ra goxthi. Ne nu'u 'de'mayoho yu jut'i, n'da a n'da nt'o't'i yú thuhu u 'de'ma yoho yú ts'unt'u ra Israel.

13 Ne n'da nguadi min ja hyu yu jut'i, hyu i xoru ní bøx ra hyadi, ne hyu i xoru ní yuh ra hyadi, ne hyu i xoru ra norte, ne hyu i xoru ra sur.

14 Ne nu'a ra hnini mi fa'ts'i 'de'mayoho yu do, n'da'a n'da nt'o't'i yú thuhu u 'de'mayoho yun 'yohu gue yú 'bäih ra Jesús, ngue ra De'yo.

15 Ne nu'a rá m 'behni Oja mahɛts'i gue dán ya'be, mi ha n'da ra t'eni ra oro, tengu'bu ra metro, gue da 'yen ra hnini, hangu na ndoho yu jut'i, ne yu fø't'e.

16 Nu'a ra hnini xun zant'ma ndoho, 'da'angu ná mba, ne 'da'angu nán janni. Ne nu'a ram 'behni mahɛts'i bi 'yen ra hnini, ne bi 'yu' ra güenda ngue yo mahuahi ne yo ciento kilómetro ná ndoho, 'da'angu ná mba, 'da'angu nán janni, ne 'da'angu nán hɛts'i.

17 Ne nu'a ram 'behni bi 'yeni hangu nán hɛts'i rá mbä't'i ra hnini, ne bi 'yu' ra güenda ngue hyate ma goho metro. Ne bi 'yeni tengutho i øt' yu ja'i.

18 Ne nu'a ra mbä't'i nt'øt'e nanguie yu do ra jaspe, pe nu ra hnini nt'øt'e nanguie ra oro, tengu'bu ra xito a ra oro.

19 Ne nu'u 'de'mayoho yu dado mi fa'ts'a ra mbä't'i, xun ngu nt'ut'i yu

t'udo 'dahma 'dan'yo, ngue di fexni, xum hmadi di muui. Nu'a rá mbädi ra dado nt'ut'i yu t'udo ra jaspe, nu'a ná yoho ra dado nt'ut'i yu t'udo ra zafiro, nu'a ná hyu ra dado nt'ut'i yu ágata, nu ná goho ra dado nt'ut'i yu esmeralda.

20 Ne nu'a ná cut'a ra dado nt'ut'i yu ónice, ná 'dato ra dado nt'ut'i yu cornalina, ná yoto ra dado nt'ut'i yu crisólita, ná hyato ra dado nt'ut'i yu berilo, ná guto ra dado nt'ut'i yu topacio, ná 'det'a ra dado nt'ut'i yu crisoprasa, ná 'de'ma'da ra dado nt'ut'i yu jacinto, ná 'de'mayoho ra dado nt'ut'i yu amatista.

21 Ne gätho 'de'mayoho yú jut'i rá mbä't'i ra hnini nt'øt'e nanguie yu perla gue xun t'axi, ne n'da'a n'da yu perla gue bi t'øt'e n'da ngu n'da ra jut'i. Ne nu'a ra calle xun ndoho bu mbo ra hnini nt'øt'e nanguie ra oro xun ho, tengu'bu ra xito a ra oro.

22 Ne hin dá nugä n'da ra nija bu, nguetho gätho rá nguse Oja a ra hnini, ngue ra Hmu tathetho rá ts'edi, ne ra De'yo, ne 'daru i 'buhmbu u i 'buru ja ra hnini.

23 Ne nu'a ra hnini, him mahyoni ra hyadi di yoru, ogue ra zana, nguetho gues Oja ne ra De'yo di yoru.

24 Ne nanguie'a ra nyot'i i ja bu, gätho di yot'u ne dim 'bmanho u yu ja'i dim 'buru gätho yu häi ua ja ra ximhäi. Ne yu ts'ut'abi gätho yu häi dim 'bui di dä bu u yun ho xu 'yøt'e, tengu'bu di um bu yun t'unni xun ngu di muui.

25 Ne nsoquitho yu jut'i gätho ra pa, ne njam'bu da mba njut'i, nguetho njam'bu din xui bu.

26 Ne hont'a go 'be'a gätho di muui, gue bi zän Oja bi 'yøt' yu ja'i 'dahma 'dan'yo yu häi ua ja ra ximhäi, ne gue'a da hyaxru u, ní thim bu mbo ra hnini.

27 Pe hin da yaru ja ra hnini 'be'a xun ts'o, xing yu ts'om'bäi da yaru, xing yu hyate. Pe hont'u to'o bi 'yora rá thuhu ra De'yo bu ja rá søcuä, gue to'o gätho bi un ra temazai, hont'u da zä da yaru.

Mi ts'utho ba εh ra Jesucristo

1 Ne nu'a rām 'behni Oja xø bi 'yurcä man'da mahøn'a, dra Xuuagä. Ngue n'da ra dæthe mahoqui thoho ra dehe xæn güe tengu ra xito, t'εmbi rá dehe ra temazai. Ne bí nεxpμ ja rán thuts'i Oja ne ra Jesús ra Dε'yo.

2 Ne bi tho'inde bμ ja ra calle xæn ndoho bμ ja ra hnini. Ne n'da n'danguadi mi 'bäpμ yμ za t'εmbi yμ za gue di un ra te. Ne nu'μ yμ za din zædi, n'dazna ngu n'dazna ma'da'yo yæn dät'o din zεpμ, janangue'a 'demayo nidj din zædi n'dajεya. Ne nu'μ yú xi di un yán zaqui gätho yμ ja'i.

3 Ne hin'yμ 'be'a dí hnu rán ts'εmbi Oja bμ. Pε din ja bμ rá ts'edi Oja ne rá ts'edi ra Jesús ra Dε'yo. Ne gätho yú 'yεhe da dænde μ ne da 'yørpa yú 'befi.

4 Ne nu'μ dim 'bεpμ da nu rá hmi Oja, ne gätho din ja rá thuhu Oja bμ ja yú dε.

5 Ne hin'yμ bμ ra xui, janangue'a njon da hyom man'da ran nequi, xing ra hyadi, nguetho guesε Oja ra Hmu di yozεhe bμ. Ne nu'μ dim 'bεpμ din ts'ut'abi gätho yμ pa mazai.

6 Ne nu'a ram 'behni bi xicä: “Gätho ram hma gá 'yøde, majuani a, ne da zä da t'εc'yεi gätho. Nu'a Oja ra Hmu, gue'a di un rá Hogandahi yú pøngahya, ya bá pεncä ua drám 'behnigä a, ngue ga xi ahμ 'be'a din ja, gue yú 'yεhe ahμ Oja. Ne him maya'a din ja,” bi 'yεna.

7 “Dami 'yøhmbμ ya,” εn'a ra Jesús, “him maya'a gue gua εcä. Gan johyμ gätho ahμ gue guí εc'yεihμ 'be'a din ja, nt'o't'i bμ ja ra søcuä,” bi 'yεna.

8 Ne nugä dra Xuuagä, majuani dá øde ne dá nugä 'be'a gätho bi t'urqui ngue dá o't'ä ua. Ne nu'bμ mi gua'a 'be'a dá øcä ne 'be'a xí 'yurqui, dán danyahmu bμ ja rá gua ram 'behni mahεts'i bi 'yurqui gätho, dí εna gue ga thænde.

9 Pε nu ram 'behni bi xiqui: “O guí thædegui, nguetho nugä dra 'yεhεgä tengu i, ne ni cuhμ mi'da yμ pøngahya, ne gätho mi'da μ gue i εc'yεi 'be'a gá 'yorpμ ja ra søcuä. Hønsε Oja guí

thænde,” bi 'yεna.

10 Ne xø bi xicä ram 'behni bμya: “O guí pεs' thoho na gá 'yo't'i, ngue 'be'a din ja, nguetho him maya'a din ja.

11 Ne nu'μ to'o i øt' ran ts'o, thocua thoho da 'yøt' ran ts'o, ne gätho to'o i øt' ran ts'om'bäi, thocua thoho da 'yøt'e. Pε nu'μ to'o i øt' ran ho, thocua thoho da 'yøt' ran ho, ne to'o mahoqui thoho yú mbμi thocua thoho gue xtán ho yú mbμi,” bi 'yεn'a rām 'behni Oja mahεts'i 'bμ mi xiqui.

12 Ne bi 'yεngä ra Jesús bμya: “Ne guehna dí xi ahμ, him maya'a ba εcä. Ne n'da ngu n'da ga un rán theui 'be'a gätho bi 'yøt'e.

13 Nugä gätho dá dμ'mi ne ga juacä ra 'befi dá dμ'mi, dra mbædigä ne dran zεguigä, zai däm 'bμi ne dam 'bμi mazai.

14 Majapi thoho gätho mahoqui yú mbμi nangue Oja, tengu'bμ m'beni yú pahni. Janangue'a i ja yán t'εdi da yεrpμ ja yú goxthi ra hnini. Ne nu'μ to'o da zä da yεrpμ, da zä da zi yán dät'o yμ za gue t'εmbi yμ za di un ra temazai.

15 Pε hingui sä da yεrpμ gätho μ ngue bi 'uegue nangue Oja. Ne da gopμ thi μ gätho i yähμ yμ zithu, ne gätho yμ 'yomt'εni, ne gätho yμ hyodu, ne gätho i thænde 'be'a him majuani, ne gätho yμ ja'i gue di ho da man yμ fεhni, hingui sä da yεrpμ μ.

16 Nugä dra Jesúsägä, dá pεnhdä bμ mam 'behnigä gue da xi ahμ gyμ 'yεc'yεihμ, gue 'be'a gá 'yorpμ ja ra søcuä. Nugä dram bom'betogä ra David, ne tengu'bμ dra Dæsø dín 'yo'be ran nequi,” bi 'yεn'a ra Jesús.

17 “Ba εhmbμ gätho ahμ,” εn'a rá Hogandahi Oja, ne'a rá xisu ra Dε'yo εna. Ne'μ gätho gue i øde, da ma: “Ba εhmbμ.” Ne ba εcua gätho i tuthe, ne gui sihμ ra dehe gue di un ra temazai, ne hin gui juthμ a.

Ran zofo ran zεgui

18 Ne nuya dí xi ahμ, gätho ahμ guí nuhμ ya yμm hma i jaua, ngue i ma 'be'a din ja, o gue ahμ guí øhmbμ 'bμ i hman ya yμm hma nt'o't'i ua, pε nu'bμ

guí ξna gui hyuspah_u mi'da y_um hma,
pe da hyus'ah_u Oja_u y_un unbi im man-
gua ja ra sɔcuə 'b_u.

¹⁹ O nu'b_u guí ξmh_u him majuəni
'da y_um hma nt'o't'i ua, ξna gue'b_u gdí
'uej_u u, pe Oja di 'uec'ah_u y_un japi im
mangua ngue hin di ja ah_u gui cərp_u
ja ra hogahnini, ne hin di ja ah_u gui
sif_u y_un dät'o a ra za di un ra temazai.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús gue bi man ya
y_um hma gätho i jaua, i ξm buya, “Ma-
juəni ba ξcä n'dihi,” bi 'yξna. Ne gue'a
dín nde'e, ne dí xi a i, ba ξhε ma Hmu
i Jesús.

²¹ Ne gätho ah_u dín nde guin nuh_u
rán japi a ma Hmuh_u ra Jesús. Ne
hønt'a dí xi ah_u ya.